CORPVS POETARVM LATINORVM

A SE ALIISQVE DENVO RECOGNITORVM
ET BREVI LECTIONVM VARIETATE
INSTRVCTORVM

EDIDIT

IOHANNES PERCIVAL POSTGATE

TOM. I

QVO CONTINENTVR

ENNI FRAGMENTA	CATVLLVS	HORATIVS	PROPERTIVS
LVCRETIVS	VERGILIVS	TIBVLLVS	OVIDIVS

LONDINI
SVMPTIBVS G. BELL ET FILIORVM
MDCCCCV

Editio prima MDCCCXCIV
Editio altera emendatior MDCCCCV

SEXTI PROPERTI

CYNTHIA

QVI VVLGO VOCATVR

LIBER PRIMVS

I

CYNTHIA prima suis miserum me cepit ocellis,
  contactum nullis ante cupidinibus.
tum mihi constantis deiecit lumina fastus
  et caput inpositis pressit Amor pedibus,
donec me docuit castas odisse puellas
  improbus et nullo uiuere consilio.
et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
  cum tamen aduersos cogor habere deos.
Milanion nullos fugiendo, Tulle, labores
  saeuitiam durae contudit Iasidos.
nam modo Partheniis amens errabat in antris,
  ibat et hirsutas ille uidere feras.
. . . .
  . . . .
ille etiam Hylaei percussus uerbere rami
  saucius Arcadiis rupibus ingemuit.
ergo uelocem potuit domuisse puellam:
  tantum in amore preces et benefacta ualent.
in me tardus Amor non ullas cogitat artes
  nec meminit notas, ut prius, ire uias.
at uos, deductae quibus est fallacia lunae
  et labor in magicis sacra piare focis,
en agedum dominae mentem conuertite nostrae
  et facite illa meo palleat ore magis.
tunc ego crediderim uobis et sidera et amnes
  posse Cytinaeis ducere carminibus.
aut uos, qui sero lapsum reuocatis, amici,
  quaerite non sani pectoris auxilia.
fortiter et ferrum saeuos patiemur et ignes,
  sit modo libertas quae uelit ira loqui.
ferte per extremas gentes et ferte per undas,
  qua non ulla meum femina norit iter.
uos remanete, quibus facili deus adnuit aure,
  sitis et in tuto semper amore pares.
in me nostra Venus noctes exercet amaras,
  et nullo uacuus tempore defit amor.
hoc, moneo, uitate malum: sua quemque moretur
  cura, neque assueto mutet amore torum.
quod si quis monitis tardas aduerterit aures,
  heu referet quanto uerba dolore mea!

II

Quid iuuat ornato procedere, uita, capillo
  et tenues Coa ueste mouere sinus?
aut quid Orontea crines perfundere murra,
  teque peregrinis uendere muneribus,
naturaeque decus mercato perdere cultu
  nec sinere in propriis membra nitere bonis?
crede mihi, non ulla tuae est medicina figurae:
  nudus Amor formae non amat artificem.
aspice quos summittat humus formosa colores,
  ut ueniant hederae sponte sua melius,
surgat et in solis formosius arbutus antris,
  et sciat indociles currere lympha uias.
litora natiuis resplendent picta lapillis,
  et uolucres nulla dulcius arte canunt.
non sic Leucippis succendit Castora Phoebe,
  Pollucem cultu non Hilaira soror,
non, Idae et cupido quondam discordia Phoebo,
  Eueni patriis filia litoribus,
nec Phrygium falso traxit candore maritum
  auecta externis Hippodamia rotis;
sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
  qualis Apelleis est color in tabulis.
non illis studium uulgo conquirere amantes;
  illis ampla satis forma pudicitia.
non ego nunc uereor, ne sim tibi uilior istis:
  uni siqua placet, culta puella sat est,
cum tibi praesertim Phoebus sua carmina donet
  Aoniamque libens Calliopea lyram,
unica nec desit iucundis gratia dictis,
  omnia quaeque Venus quaeque Minerua probat.
his tu semper eris nostrae gratissima uitae,
  taedia dum miserae sint tibi luxuriae.

I 1 *fecit* A (Vossianus 38) F (Laurentianus plut. 36, 49). **5** *castas docuit* V^1 (V = Ottoboniano-Vaticanus 1514). **7** *annis* A (F^1?) V, hic etiam *totis*. **9** *Minalion* Φ (= A F) N(eapolitanus siue Guelferbytanus inter Gudianos 224) V, corr. Volscus. **12** *illaqueare* Ayrmann, *comminus ille* Palm(er). **13** *Hylaei* Volscus, *psilli* Φ V N. *uerbere* Baehr(ens), *uulnere* N V, *arbore* Φ. aliquid (ante **12**) intercidisse monuit Housm(an). **16** *preces. fides* Fonteine fort. recte. **17** *non nullas* Φ N V. **19** *pellacia* Palmerius et L. Fruterius. **20** *fata* Fonteine, cf. III 1. 1. **23** *et umbras* Clercquius ‘manes’ intellegens, fort. recte. **24** *Cytinaeis* Hertzberg, *ci(y)t(h)alinis* Φ N V, *Cytaines* idem Hertzb. et edd. recentt. **25** *aut* Hemsterhuys, *et* Φ N V. **33** corruptum. *nostra. dura* Francius, fort. *uorsa*, cf. 17; *me non nostra* Housm. **34** *Amor* Baehr. male. **36** *nec* F. *torum* Otto, *locum* Φ N V. II 7 *tua est* Φ N unde *tuaest* L. Muell(er). **8** *formam* Heins(ius). **9** *dumosa* Baehr., *non iussa* Sandström, *morosa* Housm. **10** *ut* Itali, *et* Φ N V. **13** *resplendent* nos, *persuadent* Φ N V (*colluent* ς), *praefulgent* Baehr., *per se dent* Scal(iger). **14** incipit D(auentriensis 1792). *canant* v (= V correctus, similiter f n d). **16** *ilaira* n, *telaria* N, *tela ira* Φ, *thelaira* Δ (= D V). **17** *idae* n v, *ida* Ω (= Φ Δ N). **18** *Eueni* n f mg. v mg., *euenit* O (= Φ Δ), *et uenit* N μ (Parisinus 8233 siue Memmianus). **22** *et* Otto. **23** *uulgo* Ω, *fuco* Eldick, *aquirere amit(c F)tes* Φ, *fulgore anquirere* Housm., fort. *fulgorem anqu. amictus*. **28** *caliopea* Δ. **29** *uerbis* Φ N.

III

Qualis Thesea iacuit cedente carina
languida desertis Gnosia litoribus,
qualis et accubuit primo Cepheia somno
libera iam duris cotibus Andromede,
nec minus assiduis Edonis fessa choreis
qualis in herboso concidit Apidano :
talis uisa mihi mollem spirare quietem
Cynthia non certis nixa caput manibus,
ebria cum multo traherem uestigia Baccho
et quaterent sera nocte facem pueri.
hanc ego, nondum etiam sensus deperditus omnes,
molliter inpresso conor adire toro ;
et quamuis duplici correptum ardore iuberent
hac Amor hac Liber, durus uterque deus,
subiecto leuiter positam temptare lacerto
osculaque admota sumere et arma manu,
non tamen ausus eram dominae turbare quietem,
expertae metuens iurgia saeuitiae ;
sed sic intentis haerebam fixus ocellis,
Argus ut ignotis cornibus Inachidos.
et modo soluebam nostra de fronte corollas
ponebamque tuis, Cynthia, temporibus,
et modo gaudebam lapsos formare capillos,
nunc furtiua cauis poma dabam manibus,
omnia quae ingrato largibar munera somno,
munera de prono saepe uoluta sinu.
et quotiens raro duxti suspiria motu,
obstupui uano credulus auspicio,
nequa tibi insolitos portarent uisa timores,
neue quis inuitam cogeret esse suam :
donec diuersas praecurrens luna fenestras,
luna moraturis sedula luminibus,
compositos leuibus radiis patefecit ocellos.
sic ait in molli fixa toro cubitum :
'tandem te nostro referens iniuria lecto
alterius clausis expulit e foribus,
nempe ubi longa meae consumpsti tempora noctis,
languidus exactis, ei mihi, sideribus ?
o utinam tales perducas, inprobe, noctes,
me miseram qualis semper habere iubes.
nam modo purpureo fallebam stamine somnum,
rursus et Orpheae carmine fessa lyrae ;
interdum leuiter mecum deserta querebar
externo longas saepe in amore moras,
dum me iucundis lassam sopor inpulit alis :
illa fuit lacrimis ultima cura meis.'

IV

Quid mihi tam multas laudando, Basse, puellas
mutatum domina cogis abire mea ?
quid me non pateris uitae quodcumque sequetur
hoc magis assueto ducere seruitio ?
tu licet Antiopae formam Nycteidos et tu
Spartanae referas laudibus Hermionae,
et quascumque tulit formosi temporis aetas,
Cynthia non illas nomen habere sinet ;
nedum, si leuibus fuerit collata figuris,
inferior duro iudice turpis eat.
haec sed forma mei pars est extrema furoris :
sunt maiora, quibus, Basse, perire iuuat,
ingenuus color et multis decus artibus et quae
gaudia sub tacita ducere ueste libet :
quo magis et nostros contendis soluere amores,
hoc magis accepta fallit uterque fide.
non inpune feres. sciet haec insana puella
et tibi non tacitis uocibus hostis erit ;
nec tibi me post haec committet Cynthia nec te
quaeret ; erit tanti criminis illa memor,
et te circum omnis alias irata puellas
differet : heu nullo limine carus eris.
nullas illa suis contemnet fletibus aras,
et quicumque sacer, qualis ubique, lapis.
non ullo grauius temptatur Cynthia damno,
quam sibi cum rapto cessat amore decus,
praecipue nostro. maneat sic semper, adoro,
nec quicquam ex illa quod querar inueniam.

V

Inuide, tu tandem uoces compesce molestas
et sine nos cursu, quo sumus, ire pares.
quid tibi uis, insane ? meae sentire furores ?
infelix, properas ultima nosse mala
et miser ignotos uestigia ferre per ignes
et bibere e tota toxica Thessalia.
non est illa uagis similis conlata puellis :
molliter irasci non sciet illa tibi.
quod si forte tuis non est contraria uotis,
at tibi curarum milia quanta dabit !
non tibi iam somnos, non illa relinquet ocellos :
illa feros animis alligat una uiros.
a, mea contemptus quotiens ad limina curres,
cum tibi singultu fortia uerba cadent,
et tremulus maestis orietur fletibus horror,
et timor informem ducet in ore notam,
et quaecumque uoles fugient tibi uerba querenti,
nec poteris, qui sis aut ubi, nosse miser.
tum graue seruitium nostrae cogere puellae
discere et exclusum quid sit abire domum ;
nec iam pallorem totiens mirabere nostrum,
aut cur sim toto corpore nullus ego.
nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti :
nescit Amor priscis cedere imaginibus.
quod si parua tuae dederis uestigia culpae,
quam cito de tanto nomine rumor eris !
non ego tum potero solacia ferre roganti,
cum mihi nulla mei sit medicina mali ;
sed pariter miseri socio cogemur amore
alter in alterius mutua flere sinu.
quare, quid possit mea Cynthia, desine, Galle,
quaerere : non inpune illa rogata uenit.

VI

Non ego nunc Hadriae uereor mare noscere tecum,
Tulle, neque Aegaeo ducere uela salo,
cum quo Rhipaeos possim conscendere montes
ulteriusque domos uadere Memnonias ;
sed me complexae remorantur uerba puellae,
mutatoque graues saepe colore preces.
illa mihi totis argutat noctibus ignes
et queritur nullos esse relicta deos,
illa meam mihi iam se denegat ; illa minatur,
quae solet *ing*rato tristis amica uiro.

III 7 *spirare* f v n mg., *sper.* O. **12** *cogor* V. **16** pro *et arma* uaria temptauerunt uelut *cara, auara, amara.* **25** *omniaque* Ω, corr. Dousa. **27** *duxit* Ω. **29** *sibi* Δ. **31** *perc.* Δ. **33** *compositis* O. *ocellis* Φ. **37** *nempe* Burm(ann), *namque* Ω, *iamque* (hoc ⳼ Heins.) et in **38** *is* Rossberg. **39** *producas* Gryphiana ed. a. 1551 quod usitatius. **43** *grauiter —loquebar* Δ. **45** *lapsam* Ω, corr. v. IV 7 *formosi* (ex 5 inlatum ut uid.) *temporis* Ω quod ferri nequit, *famosi t.* Baehr. possis etiam *spatiosi t.*, *formosi corporis* Rossberg. **13** *et* om. F, *que* post *ing.* supra lin. add. **14** *dicere* Ω, corr. Itali. *nocte* Palm. olim. **16** *adducta* Markland, fort. *astricta.* *fallit* suspectum, *fallis utrumque* Δ. **22** *differt* Φ, *deferet* Δ. **23** *contempnet* Φ N, *non tinget* (debuit *tinguet*) Heins. **24** *nec* Hoeufft. *quaeret ub.* Housm. **26** *decus* Kraffert, cf. Stat. S. III 5. 69, *deus* Ω. **27** *nostri* Ω. V 3 *meae* Hemsterhuys, *meos* Ω. **7** fort. *contacta.* **8** *sciet* Itali, *solet* Ω, *uolet* Palm. **9** *ruis* Ω, corr. n. *nostris* Ω, corr. n, *uerbis* Housm. VI 3 *quo rhip.* n μ, *corip.* N, *corrip.* O. **4** *domo—Memnonia* Lach. *me(in e* Δ*)monias* O. **6** *dolore* O. **9** *se iam* Heins. **10** *irato* Ω, corr. Itali.

his ego non horam possum durare querelis :
a pereat, siquis lentus amare potest !
an mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas
atque Asiae ueteres cernere diuitias,
ut mihi deducta faciat conuicia puppi
Cynthia et insanis ora notet manibus,
osculaque opposito dicat sibi debita uento
et nihil infido durius esse uiro ?
tu patrui meritas conare anteire secures
et uetera oblitis iura refer sociis.
nam tua non aetas umquam cessauit amori ;
semper at armatae cura fuit patriae :
et tibi non umquam nostros puer iste labores
adferat et lacrimis omnia nota meis.
me sine, quem semper uoluit Fortuna iacere,
hanc animam extremae reddere nequitiae.
multi longinquo periere in amore libenter,
in quorum numero me quoque terra tegat.
non ego sum laudi, non natus idoneus armis :
hanc me militiam fata subire uolunt.
at tu seu mollis qua tendit Ionia seu qua
Lydia Pactoli tinguit arata liquor,
seu pedibus terras seu pontum carpere remis
ibis, et acceptis par eris imperiis,
tum tibi siqua mei ueniet non inmemor hora,
uiuere me duro sidere certus eris.

VII

Dum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice, Thebae
armaque fraternae tristia militiae,
atque, ita sim felix, primo contendis Homero,
sint modo fata tuis mollia carminibus :
nos, ut consuemus, nostros agitamus amores
atque aliquid duram quaerimus in dominam ;
nec tantum ingenio quantum seruire dolori
cogor et aetatis tempora dura queri.
hic mihi conteritur uitae modus, haec mea fama est,
hinc cupio nomen carminis ire mei.
nec poterunt iuuenes nostro reticere sepulchro :
'ardoris nostri magne poeta, iaces.'
me laudent doctae solum placuisse puellae,
Pontice, et iniustas saepe tulisse minas :
me legat assidue post haec neglectus amator,
et prosint illi cognita nostra mala.
te quoque si certo puer hic concusserit arcu,
quod nolim nostros *te* uiolasse deos,
longe castra tibi, longe miser agmina septem
flebis in aeterno surda iacere situ,
et frustra cupies mollem componere uersum,
nec tibi subiciet carmina serus amor.
tum me non humilem mirabere saepe poetam ;
tunc ego Romanis praeferar ingeniis.
tu caue nostra tuo contemnas carmina fastu :
saepe uenit magno faenore tardus amor

VIII

Tune igitur demens, nec te mea cura moratur ?
an tibi sum gelida uilior Illyria,
et tibi iam tanti, quicumque est, iste uidetur,
ut sine me uento quolibet ire uelis ?
tune audire potes uesani murmura ponti
fortis et in dura naue iacere potes ?
tu pedibus teneris positas fulcire pruinas,
tu potes insolitas, Cynthia, ferre niues ?
o utinam hibernae duplicentur tempora brumae,
et sit iners tardis nauita Vergiliis,
nec tibi Tyrrhena soluatur funis harena,
neue inimica meas eleuet aura preces,
et me defixum uacua patiatur in ora
crudelem infesta saepe uocare manu.
atque ego non uideam tales subsidere uentos,
cum tibi prouectas auferet unda rates ;
sed quocumque modo de me, periura, mereris,
sit Galatea tuae non aliena uiae ;
utere felici praeuecta Ceraunia remo ;
accipiat placidis Oricos aequoribus.
nam me non ullae poterunt corrumpere, de te
quin ego, uita, tuo limine uera querar ;
nec me deficiet nautas rogitare citatos :
'dicite, quo portu clausa puella mea est ?'
et dicam 'licet Atraciis considat in oris,
et licet Hylaeis, illa futura mea est.'

Hic erit ; hic iurata manet. rumpantur iniqui !
uicimus : assiduas non tulit illa preces.
falsa licet cupidus deponat gaudia liuor :
destitit ire nouas Cynthia nostra uias.
illi carus ego et per me carissima Roma
dicitur, et sine me dulcia regna negat.
illa uel angusto mecum requiescere lecto
et quocumque modo maluit esse mea,
quam sibi dotatae regnum uetus Hippodamiae,
et quas Elis opes ante pararat equis.
quamuis magna daret, quamuis maiora daturus,
non tamen illa meos fugit auara sinus.
hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
sed potui blandi carminis obsequio.
sunt igitur Musae, neque amanti tardus Apollo,
quis ego fretus amo ; Cynthia rara mea est.
nunc mihi summa licet contingere sidera plantis :
siue dies seu nox uenerit, illa mea est ;
nec mihi riualis certos subducit amores.
ista meam norit gloria canitiem.

IX

Dicebam tibi uenturos, irrisor, amores
nec tibi perpetuo libera uerba fore :
ecce iaces supplexque uenis ad iura puellae,
et tibi nunc quaeuis imperat empta modo.
non me Chaoniae uincant in amore columbae
dicere, quos iuuenes quaeque puella domet.
me dolor et lacrimae merito fecere peritum :
atque utinam posito dicar amore rudis !
quid tibi nunc misero prodest graue dicere carmen
aut Amphioniae moenia flere lyrae ?
plus in amore ualet Mimnermi uersus Homero :
carmina mansuetus lenia quaerit Amor.
i quaeso et tristis istos compone libellos,
et cane quod quaeuis nosse puella uelit.
quid si non esset facilis tibi copia ? nunc tu
insanus medio flumine quaeris aquam.
necdum etiam palles, uero nec tangeris igni :
haec est uenturi prima fauilla mali.
tum magis Armenias cupies accedere tigres
et magis infernae uincula nosse rotae,
quam pueri totiens arcum sentire medullis

VI 15 om. Φ. **17** *dedita* Δ. *ut posito* Lach. *ponto* Fonteine fort. recte. **24** *uota* F. **25** *quem. iam.* Φ. *uol. semp.* Δ. **26** *huic a. extremam* Housm. **34** ita Pass(eratius), *accepti pars e. imperii* Ω. **VII 3** *prisco* v. **15** *percusserit* Guyetus haud scio an recte. **16** *nollim* N. *te uiolasse* Itali (*quo—te u.* Muell.), *euiolasse* Ω, *eualuisse* Canterus. **20** *uerus* O. **23, 24** ante **11** transposuit Housm. **VIII 1** *culpa* Φ. **4** *me* om. Φ. **7** *ruinas* Φ N. **13** *laetos* Housm. **15, 16** post **12** transposuit Scal. **15** *patietur* Itali. *arena* Δ ex 11. **19** *ut te* Φ N. *prou.* Δ. **21** *taedae* ς fort. recte. **22** *tuta* O. *lumine* Ω. *uera* Pass., *uerba* Ω. *loquar* Δ. **25** *Autaricis* Volscus, *Artaciis* Palm., *dic. at(h)raciis licet haec* Δ. **26** *Hylaeis* Palm. (cf. III 16. 13), *hi(y Φ)leis* Φ N, *ellaeis* Δ, *Hylleis* ed. Rouilliana, *Eleis* ς. **27–46** a prioribus separauit Lipsius. **36** *equis a. p. opes* F. **44** *seu* Δ, *siue* Φ N. **45** *certos* V N f mg., *summos* A F, *somnus* D. *subducet* f. **IX 4** *quouis* v, an *quiduis?* **11** *minnermi* N, *munermi* A (om. F[1]), *numerini* Δ. **12** *leuia* Ω. **13** *combure* Cornelissen. **20** *noscere uincla* Δ fort. recte.

et nihil iratae posse negare tuae.
(nullus Amor cuiquam faciles ita praebuit alas,
nt non alterna presserit ille manu.)
nec te decipiat, quod sit satis illa parata :
acrius illa subit, Pontice, siqua tua est.
quippe, ubi non liceat uacuos seducere ocellos
nec uigilare alio nomine, cedat Amor ?
qui non ante patet, donec manus attigit ossa.
quisquis es, assiduas o fuge blanditias.
illis et silices et possint cedere quercus,
nedum tu par sis, spiritus iste leuis.
quare, si pudor est, quam primum errata fatere :
dicere quo pereas saepe in amore leuat.

X

O iucunda quies, primo cum testis amori
adfueram uestris conscius in lacrimis !
o noctem meminisse mihi iucunda uoluptas,
o quotiens uotis illa uocanda meis,
cum te complexa morientem, Galle, puella
uidimus et longa ducere uerba mora !
quamuis labentis premeret mihi somnus ocellos
et mediis caelo Luna ruberet equis,
non tamen a uestro potui secedere lusu :
tantus in alternis uocibus ardor erat.
sed quoniam non es ueritus concredere nobis,
accipe commissae munera laetitiae :
non solum uestros didici reticere calores ;
est quiddam in nobis maius, amice, fide.
possum ego diuersos iterum coniungere amantes,
et dominae tardas possum aperire fores,
et possum alterius curas sanare recentis,
nec leuis in uerbis est medicina meis.
Cynthia me docuit semper quae cuique petenda
quaeque cauenda forent : non nihil egit amor.
tu caue, ne tristi cupias pugnare puellae
neue superba loqui neue tacere diu,
neu, siquid petiit, ingrata fronte negaris,
neu tibi pro uano uerba benigna cadant.
irritata uenit, quando contemnitur illa,
nec meminit iustas ponere laesa minas :
at quo sis humilis magis et subiectus amori,
hoc magis effecto saepe fruare bono.
is poterit felix una remanere puella,
qui numquam uacuo pectore liber erit.

XI

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Bais,
qua iacet Herculeis semita litoribus,
et modo Thesproti mirantem subdita regno
et modo Misenis aequora nobilibus
nostri cura subit memores a ducere noctes ?
ecquis in extremo restat amore locus ?
an te nescioquis simulatis ignibus hostis
sustulit e nostris, Cynthia, carminibus ?
atque utinam mage te remis confisa minutis
paruula Lucrina cymba moretur aqua,
aut teneat clausam tenui Teuthrantis in unda
alternae facilis cedere lympha manu,
quam uacet alterius blandos audire susurros
molliter in tacito litore compositam,
ut solet amoto labi custode puella
perfida, communes nec meminisse deos ;
non quia perspecta non es mihi cognita fama,
sed quod in hac omnis parte timetur amor.
ignosces igitur, siquid tibi triste libelli
attulerint nostri : culpa timoris erit.
nam mihi non maior carae custodia matris
aut sine te uitae cura sit ulla meae.
tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
omni tu nostrae tempore laetitiae.
seu tristis ueniam seu contra laetus amicis,
quicquid ero, dicam ‘ Cynthia causa fuit.’
tu modo quam primum corruptas desere Baias :
multis ista dabant litora discidium,
litora, quae fuerant castis inimica puellis.
a pereant Baiae, crimen amoris, aquae !

XII

Quid mihi desidiae non cessas fingere crimen,
quod faciat nobis Cynthia, Roma, moram ?
tam multa illa meo diuisa est milia lecto,
quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano ;
nec mihi consuetos amplexu nutrit amores
Cynthia nec nostra dulcis in aure sonat.
olim gratus eram : non illo tempore cuiquam
contigit ut simili posset amare fide :
inuidiae fuimus. num me deus obruit ? an quae
lecta Prometheis diuidis herba iugis ?
non sum ego qui fueram : mutat uia longa puellas.
quantus in exiguo tempore fugit amor !
nunc primum longas solus cognoscere noctes
cogor et ipse meis auribus esse grauis.
felix qui potuit praesenti flere puellae ;
non nihil aspersis gaudet Amor lacrimis :
aut si despectus potuit mutare calores,
sunt quoque translato gaudia seruitio.
mi neque amare aliam neque ab hac desciseere fas est :
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

XIII

Tu, quod saepe soles, nostro laetabere casu,
Galle, quod abrepto solus amore uacem.
at non ipse tuas imitabor, perfide, uoces :
fallere te numquam, Galle, puella uelit.
dum tibi deceptis augetur fama puellis,
certus et in nullo quaeris amore moram,
perditus in quadam tardis pallescere curis
incipis et primo lapsus abire gradu.
haec erit illarum contempti poena doloris :
multarum miseras exiget una uices.
haec tibi uulgares istos compescet amores ;
nec noua quaerendo semper amicus eris.
haec ego non rumore malo, non augure doctus ;
uidi ego : me quaeso teste negare potes ?
uidi ego te toto uinctum languescere collo
et flere iniectis, Galle, diu manibus,
et cupere optatis animam deponere me*m*bris,

IX 23, 24 melius post 5. 10 locaueris. 26-28 interpungunt alii *acrius—est ; quippe ubi—nomine c. A.* 27 *uacuo* Baehr. *subd.* Δ. 28 *cedit* Φ, an *cedet ?* 30 *aufuge* Ω, corr. Pass. 31 *salices* O. *possunt* Δ. 32 *possis* Ω, corr. Baehr. fort. *ille.* 34 *qua* ς. **X** 2 *thalamis* Huschke. 11 *concedere* Ω, corr. v. 13 *dolores* Ω, corr. Guyetus et Heins. 19 *quaecunque* Δ N f, *quaecumque* Φ, corr. Muell. 23 *irata* Burm. 25 *irit.* Δ, *irritatura* Φ. 28 *effectu* ς fort. recte. **XI** 4 *et modo* ς Scal. *proxima* Ω. 5 *ah ducere* Scal., *adducere* Ω. 6 *externo* Pass. *extremo pectore restat amor* Heimreich. 11 *Teuthrantis* Scal., *teutrantis* v, *teutantis* Δ N f, *tuet.* Φ. 15, 16 post 8 ponit Housm. quod blanditur. *amota* Φ N. 17 *est* Δ. 20 post *attulerint* interpung. D F N. 21 *nam* Keil, *an* Ω, *an m. nunc* ‘Beckius Lips. 1791.’ 24 *omnia—tempora* Ω, corr. Fonteine. *leticie* A, *deliciae* Fonteine. 25 *elatus* Baehr. 28 *dabunt* Ω. 29 *fuerunt* Scal. **XII** priori continuat Ω. 2 *cynthia* codd. Pass., *conscia* Ω, interpunx. nos, *Roma* pro uoc. accepere etiam Kraffert et Palm. 6 *sonus* Lach(mann). 8, 9 interpunxit Wakker. *fide. i. fuimus :* uulg. 9 *non me* Φ N. *quem* O. 10 *diuidis* nos, *diuidit* Δ N, *diuitis* Φ. 11 *quod* Burm. fort. recte. 17 *cölores* N, *colores* Δ. 19 *desistere* F, *dissistere* A N, *discedere* Δ, corr. Heins. **XIII** 5 *forma* Φ. 6 *uiam* Δ. 7 *queritis in* Φ. 8 *adire* Ω, corr. v mg. 11 *nec t.—componet* O. 12 *iniquus* Guyetus (*inicus* Housm.). 13 *uago* Francius. 16 *inl(in l* Φ*)ectis* Φ N. 17 *membris* Scal., *uerbis* Ω, *labris* codd. Pass.

et quae deinde meus celat, amice, pudor.
non ego complexus potui diducere uestros :
tantus erat demens inter utrosque furor.
non sic Haemonio Salmonida mixtus Enipeo
Taenarius facili pressit amore deus,
nec sic caelestem flagrans amor Herculis Heben
sensit ab Oetaeis gaudia prima iugis.
una dies omnis potuit praecurrere amores :
nam tibi non tepidas subdidit illa faces,
nec tibi praeteritos passa est succedere fastus,
nec sinet abduci : te tuus ardor aget.
nec mirum, cum sit Ioue digna et proxima Ledae
et Ledae partu gratior, una tribus,
illa sit Inachiis et blandior heroinis,
illa suis uerbis cogat amare Iouem.
tu uero, quoniam semel es periturus, amore
utere : non alio limine dignus eras.
qui tibi sit felix quoniam nouus incidit error ;
et quotcumque uoles, una sit ista tibi.

XIV

Tu licet abiectus Tiberina molliter unda
Lesbia Mentoreo uina bibas opere,
et modo tam celeres mireris currere lintres
et modo tam tardas funibus ire rates ;
et nemus omne satas intendat uertice siluas,
urgetur quantis Caucasus arboribus :
non tamen ista meo ualeant contendere amori :
nescit Amor magnis cedere diuitiis.
nam siue optatam mecum trahit illa quietem,
seu facili totum ducit amore diem,
tum mihi Pactoli ueniunt sub tecta liquores,
et legitur rubris gemma sub aequoribus :
tum mihi cessuros spondent mea gaudia reges :
quae maneant, dum me fata perire uolent.
nam quis diuitiis aduerso gaudet Amore ?
nulla mihi tristi praemia sint Venere.
illa potest magnas heroum infringere uires,
illa etiam duris mentibus esse dolor.
illa neque Arabium metuit transcendere limen,
nec timet ostrino, Tulle, subire toro
et miserum toto iuuenem uersare cubili :
quid releuant uariis serica textilibus ?
quae mihi dum placata aderit, non ulla uerebor
regna uel Alcinoi munera despicere.

XV

Saepe ego multa tuae leuitatis dura timebam,
hac tamen excepta, Cynthia, perfidia.
aspice me quanto rapiat fortuna periclo :
tu tamen in nostro lenta timore uenis,
et potes hesternos manibus componere crines
et longa faciem quaerere desidia,
nec minus Eois pectus uariare lapillis,
ut formosa nouo quae parat ire uiro.
at non sic Ithaci digressu mota Calypso
desertis olim fleuerat aequoribus :
multos illa dies incomptis maesta capillis
sederat, iniusto multa locuta salo,
et quamuis numquam post haec uisura dolebat
illa tamen longae conscia laetitiae.
nec sic Aesoniden rapientibus anxia uentis 17
Hypsipyle uacuo constitit in thalamo :
Hypsipyle nullos post illos sensit amores,
ut semel Haemonio tabuit hospitio.
Alphesiboea suos ulta est pro coniuge fratres, 15
sanguinis et cari uincula rupit amor. 16
coniugis Euadne miseros delata per ignes 21
occidit, Argiuae fama pudicitiae.
quarum nulla tuos potuit conuertere mores,
tu quoque uti fieres nobilis historia.

Desine iam reuocare tuis periuria uerbis,
Cynthia, et oblitos parce mouere deos
audax a nimium, nostro dolitura periclo,
siquid forte tibi durius inciderit.
(nulla prius uasto labentur flumina ponto,
annus et inuersas duxerit ante uices,
quam tua sub nostro mutetur pectore cura :
sis quodcumque uoles, non aliena tamen.)
tam tibi ne uiles isti uideantur ocelli,
per quos saepe mihi credita perfidia est !
hos tu iurabas, siquid mentita fuisses,
ut tibi suppositis exciderent manibus :
et contra magnum potes hos attollere solem,
nec tremis admissae conscia nequitiae ?
quis te cogebat multos pallere colores
et fletum inuitis ducere luminibus ?
quis ego nunc pereo similes moniturus amantes
'o nullis tutum credere blanditiis !'

XVI

Quae fueram magnis olim patefacta triumphis,
ianua Tarpeiae nota pudicitiae,
cuius inaurati celebrarunt limina currus,
captorum lacrimis umida supplicibus,
nunc ego, nocturnis potorum saucia rixis,
pulsata indignis saepe queror manibus,
et mihi non desunt turpes pendere corollae
semper et exclusi signa iacere faces.
nec possum infamis dominae defendere noctes
nobilis obscenis tradita carminibus.
nec tamen illa suae reuocatur parcere famae
purior et saecli uiuere luxuria.
has inter grauius cogor deflere querelas,
supplicis a longis tristior excubiis.
ille meos numquam patitur requiescere postes,
arguta referens carmina blanditia :
'ianua uel domina penitus crudelior ipsa,
quid mihi tam duris clausa taces foribus ?
cur numquam reserata meos admittis amores,
nescia furtiuas reddere mota preces ?
nullane finis erit nostro concessa dolori,
tristis et in tepido limine somnus erit ?
me mediae noctis, me sidera prona iacentem,
frigidaque Eoo me dolet aura gelu.
tu sola humanos numquam miserata dolores
respondes tacitis mutua cardinibus.
o utinam traiecta caua mea uocula rima
percussas dominae uertat in auriculas !
sit licet et saxo patientior illa Sicano,
sit licet et ferro durior et chalybe,
non tamen illa suos poterit compescere ocellos ;
surget et inuitis spiritus in lacrimis.
nunc iacet alterius felici nixa lacerto :
at mea nocturno uerba cadunt Zephyro.
sed tu sola mei, tu maxima causa doloris,
uicta meis numquam, ianua, muneribus.
te non ulla meae laesit petulantia linguae,

XIII 24 *ab* Scal., *in* Ω. *Oetaeis* Scal., *oe*(*o* supra *ę* scr. V)*theis* Δ, (*a*)*eth*(*a*)*eis* Φ N, *aethereis* Rossberg. *rogis* Schrader. **25** *amantes* Ω, corr. Lach. **35** *qui* Palm., *quae* Ω. **36** *quotc.* Fruterius, *quoc.* Φ N, *quaec.* Δ, an *quamc.*? **XIV 1** *ulua* Markland. **5** *unde* Lach. *ut tendat* Rothstein. **22** *releuent* O. **24** *aut* Muell., *nec* ς. **XV 2** *fac* N. **5** *esternos* V, *ext.* D F. **7** *Eois* Δ, *hęç choyis* F, *haec chois* A, *et chois* N. **15, 16** post **20** transp. Markland Schrader. **21** *delata* ς fort. a *delapsa* oriundum, *elata* Ω. **25** a prioribus separauit Ribbeck. **27** *et nostro* Lach. **29-32** hic alieni fort. post 18. 16 ponendi. **29** *nulla* cod. Pass., *multa* Ω. **33** *tam* (*mihi*) Madv., *quam* Ω. **XVI 8** *exclusi* Lipsius, *exclusis* Ω. *tenere* V. **9** et **10** post **12** transp. Baehr. **9** *uoces* Housm. **12** *turpior* Ω, corr. Fonteine. **13** *grauibus—querelis* Ω, corr. Scal. **22** *turpis* Ω. **23** *noctis* Housm. coll. Ou. Am. I 6. 44, *noctes* Ω. *plena* Ω.

quae solet †irato dicere tota loco,
ut me tam longa raucum patiare querela
sollicitas triuio peruigilare moras.
at tibi saepe nouo deduxi carmina uersu,
osculaque inpressis nixa dedi gradibus.
ante tuos quotiens uerti me, perfida, postes,
debitaque occultis uota tuli manibus!'
haec ille et siquae miseri nouistis amantes
et matutinis obstrepit alitibus.
sic ego nunc dominae uitiis et semper amantis
fletibus alterna differor inuidia.

XVII

Et merito, quoniam potui fugisse puellam,
nunc ego desertas alloquor alcyonas.
nec mihi Cassiope solito uisura carinam,
omniaque ingrato litore uota cadunt.
quin etiam absenti prosunt tibi, Cynthia, uenti:
aspice, quam saeuas increpat aura minas!
nullane placatae ueniet fortuna procellae?
haecine parua meum funus harena teget?
tu tamen in melius saeuas conuerte querelas:
sat tibi sit poenae nox et iniqua uada.
an poteris siccis mea fata reposcere ocellis,
ossaque nulla tuo nostra tenere sinu?
a pereat, quicumque rates et uela parauit
primus et inuito gurgite fecit iter.
nonne fuit leuius dominae peruincere mores
(quamuis dura, tamen rara puella fuit),
quam sic ignotis circumdata litora siluis
cernere et optatos quaerere Tyndaridas?
illic siqua meum sepelissent fata dolorem,
ultimus et posito staret amore lapis,
illa meo caros donasset funere crines,
molliter et tenera poneret ossa rosa:
illa meum extremo clamasset puluere nomen,
ut mihi non ullo pondere terra foret.
at uos, aequoreae formosa Doride natae,
candida felici soluite uela choro:
si quando uestras labens Amor attigit undas,
mansuetis socio parcite *pe*ctoribus.

XVIII

Haec certe deserta loca et taciturna querenti,
et uacuum Zephyri possidet aura nemus:
hic licet occultos proferre inpune dolores,
si modo sola queant saxa tenere fidem.
unde tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus?
quod mihi das flendi, Cynthia, principium?
qui modo felices inter numerabar amantes,
nunc in amore tuo cogor habere notam.
quid tantum merui? quae te mihi crimina mutant?
an noua tristitiae causa puella tuae?
sic mihi te referas leuis, ut non altera nostro
limine formosos intulit ulla pedes.
quamuis multa tibi dolor hic meus aspera debet,
non ita saeua tamen uenerit ira mea,
ut tibi sim merito semper furor et tua flendo
lumina deiectis turpia sint lacrimis.
an quia parua damus mutato signa calore,
et non ulla meo clamat in ore fides?
uos eritis testes, siquos habet arbor amores,
fagus et Arcadio pinus amica deo.
a, quotiens uestras resonant mea uerba sub umbras,
scribitur et teneris Cynthia corticibus!
a, tua quot peperit nobis iniuria curas,
quae solum tacitis cognita sunt foribus!
omnia consueui timidus perferre superbae
iussa neque arguto facta dolore queri.
pro quo mi nudi montes et frigida rupes
et datur inculto tramite dura quies;
et quodcumque meae possunt narrare querelae,
cogor ad argutas dicere solus aues.
sed qualiscumque es, resonent mihi 'Cynthia' siluae,
nec deserta tuo nomine saxa uacent.

XIX

Non ego nunc tristes uereor, mea Cynthia, Manes,
nec moror extremo debita fata rogo;
sed ne forte tuo careat mihi funus amore,
hic timor est ipsis durior exequiis.
non adeo leuiter nostri*s* puer haesit ocellis,
ut meus oblito puluis amore uacet.
illic Phylacides iucundae coniugis heros
non potuit caecis inmemor esse locis,
sed cupidus falsis attingere gaudia palmis
Thessalis antiquam uenerat umbra domum.
illic quicquid ero, semper tua dicar imago:
traicit et fati litora magnus amor.
illic formosus ueniant chorus heroinae,
quas dedit Argiuis Dardana praeda uiris;
quarum nulla tua fuerit mihi, Cynthia, forma
gratior, et (Tellus hoc, ita iusta, sinat)
quamuis te longae remorentur fata senectae,
cara tamen lacrimis ossa futura meis:
quae tu uiua mea possis sentire fauilla!
tum mihi non ullo mors sit amara loco.
quam uereor, ne te contempto, Cynthia, busto
abstrahat a nostro puluere iniquus amor,
cogat et inuitam lacrimas siccare cadentes:
flectitur adsiduis certa puella minis.
quare, dum licet, inter nos laetemur amantes:
non satis est ullo tempore longus amor.

XX

Hoc pro continuo te, Galle, monemus amore;
id tibi ne uacuo defluat ex animo;
saepe inprudenti fortuna occurrit amanti
crudelis: Minuis hic erat Ascanius.
est tibi non infra specie, non nomine dispar
Thiodamanteo proximus ardor Hylae:
huic tu, siue leges Vmbrae sa*cra* flumina siluae,
siue Aniena tuos tinxerit unda pedes,
siue Gigantea spatiabere litoris ora,
siue ubicumque uago fluminis hospitio,

XVI 38 *ingrato* Fruterius et Dousa, *immerito* cod. Pass. *tota* Ω, *turba* ς, *probra* Rossberg, alii alia. *loco* Ω, *ioco* ς. **42** *nixa* suspectum, *fixa* Graeuius et Heins., an *mixta* sc. carminibus, cf. III 13. 29. **48** (*a*)*eterna* Ω, corr. Markland. *diff.* v, *def.* Ω. **XVII 3** corruptum. *solitam* Pass., *solio* Verrall post Heins. qui *e solio* (sed Cassiopeae 'sella' magis tritum), *Castoreast stella inuisura* Housm. (cf. 18), *Cassiopes statio* Lach. **6** *increpet* Δ. **11** *reponere* Ω, corr. Baehr. **19** *meum. demum* A, om. F spatio relicto. **24** *tum m.* cod. Pass. **26** *choro* Φ N, *noto* Δ. **28** *pectoribus* Housm., *choribus* F, *littoribus* cett. **XVIII 9** *carmina* Ω. **16** *delectis* N v, *dilectis* O. **17** *colore* v mg., *colore* Ω. **20** *amata* Δ. **21, 22** *uestras—teneris* Schrader et Koppiers, *teneras—uestris* (*nostris* Φ) Ω. **23** et **24** post **6** ponit Housm. fort. recte. **23** *an t. quod* Ω. **24** *foliis* Baehr. **27** *mi* nos, *nudi montes* Markland, *diuini fontes* Ω, *dumosi montes* Heins., *dumeti sentes* Housm., *decidui* (melius esset *decliui* uel *-es*) *fontes* Fonteine. **31** *resonant* Φ. *tibi* F[1]. **XIX 4** *obsequiis* F[1]. **5** *nostris* v, *noster* Ω. **8–11** om. F. **10** *Thessalus* A N. *uerberat* Δ. **13** *ueniat* Δ. *formosus* Housm., *formosae* Ω. **15–17** om. F[1]. **15** *harum* Heins. **16** interpunxit Leo. **17** *longe te* A N. **19** uix sanum. fort. *quas uiua mea te possit* coll. Ou. Tr. III 3. 81–84 (*quod si in te me possim* cod. Pass.), *quae cum mixta mea possim* Baehr. **22** *e* Ω. **XX 1** *Nec* Φ, *Haec* ς. **3, 4** interpunxit Rutgersius. *minuis* μ, *miniis* N, *minius* peioraue O. *hic* (= talis) nos, (*sic*) *erat* Baehr., *dixerat* O, *dixerit* N, *trux erat* Housm. **5** *specie* Heins., *speciem* Ω. **6** *Therodamant*(*h*)*eo* Ω. **7** *hunc* Φ N, *nunc* Δ, corr. Auratus. *umbrosae fl.* Ω, corr. Hoeufft.

Nympharum cupidas semper defende rapinas
(non minor Ausonias est amor *Hy*driadas),
ne tibi sit, durum, montes et frigida saxa,
Galle, neque expertos semper adire lacus;
quae miser ignotis error perpessus in oris
Herculis indomito fleuerat Ascanio.
namque ferunt olim Pagasae naualibus Argon
egressam longe Phasidos isse uiam,
et iam praeteritis labentem Athamantidos undis
Mysorum scopulis adplicuisse ratem.
hic manus heroum, placidis ut constitit oris,
mollia composita litora fronde tegit.
at comes inuicti iuuenis processerat ultra,
sacram sepositi quaerere fontis aquam.
hunc duo sectati fratres, Aquilonia proles,
hunc super et Zetes, hunc super et Calais,
oscula suspensis instabant carpere palmis,
oscula et alterna ferre supina fuga.
ille sub extrema pendens secluditur ala
et uolucres ramo submouet insidias.
iam Pandioniae cessit genus Orithyiae:
a dolor, ibat Hylas, ibat Enhydriasin.
hic erat Arganthi Pege sub uertice montis
grata domus Nymphis umida Thyniasin;
quam supra nullae pendebant debita curae
roscida desertis poma sub arboribus,
et circum irriguo surgebant lilia prato
candida purpureis mixta papaueribus.
quae modo decerpens tenero pueriliter ungui
proposito florem praetulit officio,
et modo formosis incumbens nescius undis
errorem blandis tardat imaginibus.
tandem haurire parat demissis flumina palmis
innixus dextro plena trahens umero.
cuius ut accensae *Hy*driades candore puellae
miratae solitos destituere choros,
prolapsum leuiter facili traxere liquore:
tum sonitum rapto corpore fecit Hylas.
cui procul Alcides iterat responsa: sed illi
nomen ab extremis fontibus aura refert.
his, o Galle, tuos monitus seruabis amores,
formosum ni uis perdere rursus Hylam.

XXI

Tu, qui consortem properas euadere casum,
miles, ab Etruscis saucius aggeribus,
qui nostro gemitu turgentia lumina torques,
pars ego sum uestrae proxima militiae.
sic te seruato possint gaudere parentes,
ut soror acta tuis sentiet e lacrimis,
Gallum per medios ereptum Caesaris enses
effugere ignotas non potuisse manus;
et quaecumque super dispersa inuenerit ossa
montibus Etruscis, haec sciat esse mea.

XXII

Qualis et unde genus, qui sint mihi, Tulle, Penates,
quaeris pro nostra semper amicitia.
si Perusina tibi patriae sunt nota sepulchra
Italiae duris funera temporibus,
cum Romana suos egit discordia ciues,
(sic, mihi praecipue, puluis Etrusca, dolor,
tu proiecta mei perpessa es membra propinqui,
tu nullo miseri contegis ossa solo),
proxima subposito contingens Vmbria campo
me genuit terris fertilis uberibus.

LIBER SECVNDVS VT VVLGO DICITVR

I

Quaeritis, unde mihi totiens scribantur amores,
unde meus ueniat mollis in ora liber.
non haec Calliope, non haec mihi cantat Apollo;
ingenium nobis ipsa puella facit.
siue lyrae carmen digitis percussit eburnis, 9
miramur, facilis ut premat arte manus: 10
seu uidi ad frontem sparsos errare capillos, 7
gaudet laudatis ire superba comis: 8
siue illam Cois fulgentem incedere coccis, 5
hac totum e Coa ueste uolumen erit: 6
seu cum poscentes somnum declinat ocellos, 11
inuenio causas mille poeta nouas:
seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
tum uero longas condimus Iliadas:
seu quicquid fecit siue est quodcumque locuta,
maxima de nihilo nascitur historia.
quod mihi si tantum, Maecenas, fata dedissent,
ut possem heroas ducere in arma manus,
non ego Titanas canerem, non Ossan Olympo
impositam, ut caeli Pelion esset iter,
non ueteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri,
Xerxis et imperio bina coisse uada,
regnaue prima Remi aut animos Carthaginis altae,
Cimbrorumque minas et benefacta Mari:
bellaque resque tui memorarem Caesaris, et tu
Caesare sub magno cura secunda fores.
nam quotiens Mutinam aut ciuilia busta Philippos
aut canerem Siculae classica bella fugae
euersosque focos antiquae gentis Etruscae
et Ptolomaeei litora capta Phari,

XX 11 *semper cupidas* Φ N. **12** *Ausonias* (—*Adryadas*) Perreius, cf. Catull. 91. 6, *ausoniis* Ω. *Hydriasin* Lach. (-*adas* nos), *adriacis* Ω, *Adryasin* Struuius, *et Dryasin* Heius. sed Dryades arborariae non aquatiles. **13** *sint duri* Ω, corr. v mg. *turbida* Φ unde Gronouius *torrida* sc. gelu. **14** *experto* Liuineius. **21** *placitis* Heius. **24** *sacram* Rutgersius, *raram* Ω. **26** *zet(h)us* Φ N. fort. *super it.* **27** *palmis* ('remigio alarum') Ω, *plantis* v mg. **31** *cesset* Ω, *cessat* v. **32** *Enydriasin* (*Enhyd.* nos) Baehr., *at Hydriasin* Unger, *amadrias* (*ham.* Δ) *hinc* Ω, *Hamadryasin* uulg. **33** *Pege* Turnebus, *Pegae* Scal., *phege* Ω. **45** *quoius* Δ. *dri(dry* Δ)*ades* Ω uulg., corr. Unger. **48** *tum comitem r. c. ciuit* Sandström. **49** *ter 'Hyla' respondet: at* Fonteine, *iterat responset: at* Haupt. **51** *monitis* Δ. **52** *nymphis credere* Ω, corr. Palm. *rursus* v Palm. (*rusus* Housm.), *uisus* Ω. **XXI** priori continuat O. **3** *quid* Ω, *quin* J. H. Onions. **4** *maxima* v mg. **5** *si* D. *ut* post *seru.* add. Ω, del. Pass. **6** *ut* nos (cf. 5), *ne* Ω, *haec* Beroaldus. *sentiet* nos, *sentiat* Ω. **9** *quicunque* Δ. **XXII** priori continuat N. **3** *sepultae* codd. Pass. **6** *sit* Ω, *sis* Scal. **8** *tu* N, *et* Φ D fort. V[1]. post **8** Housm. inserit II 30. 21, 22 et post **10** IV 1. 65, 66. **9** an *subpositos—campos*?

II I **3** *caliope* Δ, ? Φ. **5, 6** post **7, 8** posuit Fonteine (Lach.), **7, 8** post **9, 10** Lach. **5** *illam. iuuat* Housm. traditum ordinem seruans qui sic quoque seruari poterit si in **5** *seu uidi* legeris et in **7** *siue illi.* *coccis* Lach., *cogis* Φ N, *togis* Δ. **6** *hac* Kuinoel, *hoc* Ω. *actutum e* Rossberg. **10** *faciles* Δ. *premat* suspectum, *regat* Schrader et Hemsterhuys, *facili ut temperat* nos. **11** *cum. iam* Baehr., *tum* Housm. 11, 12 post 13, 14 positis. **14** *tunc* Φ. **20** *impositum* Δ fort. recte. **21** *nec* Δ N. **23** *Karthaginis* D. **24** *Cimbrorumue* Lach. **30** *ptolomenci* N, *pthol.* V, *thol.* Φ, *ptholomeae* D.

aut canerem *Aegyptum* et Nilum, cum atratus in urbem
septem captiuis debilis ibat aquis,
aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiaque in Sacra currere rostra Via,
te mea Musa illis semper contexeret armis,
et sumpta et posita pace fidele caput.
(Theseus infernis, superis testatur Achilles,
hic Ixioniden, ille Menoetiaden.)
sed neque Phlegraeos Iouis Enceladique tumultus
intonet angusto pectore Callimachus,
nec mea conueniunt duro praecordia uersu
Caesaris in Phrygios condere nomen auos.
nauita de uentis, de tauris narrat arator;
enumerat miles uulnera, pastor oues;
nos contra angusto uersantis proelia lecto:
qua pote quisque, in ea conterat arte diem.
laus in amore mori; laus altera, si datur uno
posse frui: fruar o solus amore meo!
si memini, solet illa leuis culpare puellas,
et totam ex Helena non probat Iliada.
seu mihi sunt tangenda nouercae pocula Phaedrae,
pocula priuigno non nocitura suo,
seu mihi Circaeo pereundum est gramine siue
Colchis Iolciacis urat ahena focis,
una meos quoniam praedata est femina sensus,
ex hac ducentur funera nostra domo.
omnis humanos sanat medicina dolores:
solus amor morbi non *habet* artificem.
tarda Philoctetae sanauit crura Machaon,
Phoenicis Chiron lumina Phillyrides;
et deus extinctum Cressis Epidaurius herbis
restituit patriis Androgeona focis;
Mysus et Haemonia iuuenis, qua cuspide uulnus
senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.
hoc siquis uitium poterit mihi demere, solus
Tantaleae poterit tradere poma manu:
dolia uirgineis idem ille repleuerit urnis,
ne tenera adsidua colla grauentur aqua:
idem Caucasea soluet de rupe Promethei
bracchia et a medio pectore pellet auem.
quandocumque igitur uitam mea fata reposcent,
et breue in exiguo marmore nomen ero,
Maecenas, nostrae spes inuidiosa iuuentae,
et uitae et morti gloria iusta meae,
si te forte meo ducet uia proxima busto,
esseda caelatis siste Britanna iugis,
taliaque illacrimans mutae iace uerba fauillae:
'huic misero fatum dura puella fuit.'

II

(Liber eram et uacuo meditabar uiuere lecto,
at me composita pace fefellit Amor.)
cur haec in terris facies humana moratur?
Iuppiter, ignosco pristina furta tua.
fulua coma est longaeque manus, et maxima toto
corpore, ut incedit uel Ioue digna soror,
aut cum Dulichias Pallas spatiatur ad aras,
Gorgonis anguiferae pectus operta comis.
qualis et Ischomache Lapithae genus heroine,
Centauris medio grata rapina mero,
Mercurio Ossacis fertur Boebeidos undis
uirgineum primo composuisse latus.
cedite iam, diuae, quas pastor uiderat olim
Idaeis tunicas ponere uerticibus.
hanc utinam faciem nolit mutare senectus,
etsi Cumaeae saecula uatis aget.

III

'Qui nullam tibi dicebas iam posse nocere,
haesisti, cecidit spiritus ille tuus.
uix unum potes, infelix, requiescere mensem,
et turpis de te iam liber alter erit.'
quaerebam, sicca si posset piscis harena
nec solitus ponto uiuere toruus aper,
aut ego si possem studiis uigilare seueris:
differtur, numquam tollitur ullus amor.
nec me tam facies, quamuis sit candida, cepit
(lilia non domina sunt magis alba mea)
nec de more comae per leuia colla fluentes,
non oculi, geminae, sidera nostra, faces,
nec siqua Arabio lucet bombyce puella 15
(non sum de nihilo blandus amator ego), 16
ut Maeotica nix minio si certet Hibero, 11
utque rosae puro lacte natant folia, 12
quantum quom posito formose saltat Iaccho, 17
egit ut euhantes dux Ariadna choros,
et quantum, Aeolio cum temptat carmina plectro,
par Aganippeae ludere docta lyrae,
et sua cum antiquae committit scripta Corinnae,
'carmina quae quiuis non putet aequa suis.'
num tibi nascenti primis, mea uita, diebus
candidus argutum sternuit omen Amor?
haec tibi contulerunt caelestia munera diui,
haec tibi ne matrem forte dedisse putes.
non non humani sunt partus talia dona:
ista decem menses non peperere bona.
nec semper nobiscum humana cubilia uises; 31
Romana accumbes prima puella Ioui. 30
gloria Romanis una es tu nata puellis: 29
post Helenam haec terris forma secunda redit. 32
hac ego nunc mirer si flagrat nostra iuuentus?
pulchrius hac fuerat, Troia, perire tibi.
olim mirabar, quod tanti ad Pergama belli
Europae atque Asiae causa puella fuit:
nunc, Pari, tu sapiens et tu, Menelae, fuisti,
tu quia poscebas, tu quia lentus eras.
digna quidem facies, pro qua uel obiret Achilles
uel Priamus, belli causa probanda fuit.
siquis uult fama tabulas anteire uetustas,
hic dominam exemplo ponat in arte meam.
siue illam Hesperiis siue illam ostendet Eois,
uret et Eoos, uret et Hesperios.

IV (His saltem ut tenear iam finibus! ei mihi, siquis,

I 31 *giptum* f, *cy(i* F)*ptum* Φ N, *cyprum* Δ, *coptum* Baehr. *atratus* Baehr., *attractus* A N, *tractactus* F, *tractus* Δ. 35 *contexerit* Ω. 37, 38 ponendi uid. ante III 9. 33, 34 quos u. hic inserere uult Housm. 41 *praeueniunt* F et ex *conu.* A¹. 45 *uersantis* Muell., *uersantes* Ω. 47 *uno* = *uni* quod coni. Hoeufft et H. Bosscha. 53 *sanguine* d mg. *siue* languet, num *seu mi*? 54 *Iolciacis* Scal., *C(h)olciacis* Ω. a u. 57 nouam elegiam constituit Heimreich post 70 insertis 4. 7–16 (17–26) praeeunte Scal. 58 *habet* 'Vossianus quartus', *amat* Ω ex I 2. 8. 61 *Cresis* Ω. 63 interpunximus. *Haemonii* Heins. post hunc u. deficit A. 66 *Tantelea* N, *Tantalea* O (= F D V), corr. Beroaldus. 67 *umbris* Baehr. 71 *me* Heins. 78 nouum carmen in N. II 1, 2 hic alienos ante 3. 5 Scal. posuit. 4 *ignoro* Ω, corr. n v, *agnosco* Burm. 6 *ut* nos, *et* Ω. 7 *aut.* fort. *uel*, *ut* ς. 9–12 post I 3. 6 ponit Housm. 9 *Ischomachi* Schneidewin. 11 *Mercurioque* Δ. *Ossaeis* Burm., *satis* Ω, *talis* Haupt, *Sais* D. Calderinus. *bobcidos* Ω μ, corr. n. 12 *Brimo* Turnebus. 13 *iam* ς, *etiam* Ω. III 1 *nullum* Ω, corr. Heins. 9–44 priori carmini adnectit Housm. 10 *sint* F N. 11, 12 post 16 transp. Housm. 11 *et M.* F. 17 *quom* Lach., *quod* Ω. 18 *adriagna* N¹, *adrianna* F, *adriana* Δ, corr. n. 22 *quiuis* Ω, *lyrines* v mg. Vrbinas 641(υ) unde *-que Erinnes* Volscus Beroaldus, alia alii temptarunt uelut *quaeuis* Palm. *putet* nos, *putat* Ω. 23 *non* N, *nunc* Δ. 24 *candidus* Macrobius (Gr. Lat. Keil V p. 626, 15) cod. Vat. ap. Pass., *ardidus* F N, *aridus* Δ. *augustae* Macrob. 25 *contulerint* F N et post ras. V, *cum tulerint* D. 26 *me* O. 27 *partus sunt* N f. 29 et 31 inter se transp. Sterke Lach. 30 *accumbens* Ω. 33 *at* D F. *nun* V, *non* in *nunc* corr. N, *num* Burm. *flagrat* Fonteine Keil, *flagret* Ω. 34 *Priamus*, interpunxit Hemsterhuys. 42 *arte* D, *ante* cett. 45–54 ad priora plane non pertinentes cum IV coniungunt Schrader alii. 45, 46 cum sequentibus non cohaerere uidit Scal. *hei* Lach., *ā* F, *aut* N Δ *ah* Puccius.

acrius ut moriar, uenerit alter amor !)
ac ueluti primo taurus detractat aratra,
post uenit assueto mollis ad arua iugo,
sic primo iuuenes trepidant in amore feroces,
dehinc domiti post haec aequa et iniqua ferunt.
turpia perpessus uates est uincla Melampus, 51
cognitus Iphicli subripuisse boues;
quem non lucra, magis Pero formosa coegit,
mox Amythaonia nupta futura domo.

IV

Multa prius dominae delicta queraris oportet,
saepe roges aliquid, saepe repulsus eas,
et saepe inmeritos corrumpas dentibus ungues,
et crepitum dubio suscitet ira pede.
15 (nequiquam perfusa meis unguenta capillis, 5
ibat et expenso planta morata gradu.)
non hic herba ualet, non hic nocturna Cytaeis,
non Per*i*medeae gramina cocta manus;
25 nam cui non ego sum fallaci praemia uati? 15
26 quae mea non decies somnia uersat anus? 16
21 non eget hic medicis, non lectis mollibus aeger, 11
huic nullum caeli tempus et aura nocet;
ambulat, et subito mirantur funus amici:
sic est incautum, quidquid habetur amor;
19 quippe ubi nec causas nec apertos cernimus ictus: 9
20 unde tamen ueniant tot mala, caeca uia est. 10
27 hostis siquis erit nobis, amet ille puellas: 17
gaudeat in puero, siquis amicus erit.
tranquillo tuta descendis flumine cymba:
30 quid tibi tam parui litoris unda nocet? 20
alter saepe uno mutat praecordia uerbo;
altera uix ipso sanguine mollis erit.

V

Hoc uerum est tota te ferri, Cynthia, Roma
et non ignota uiuere nequitia?
haec merui sperare? dabis mihi, perfida, poenas:
et nobis aliquo, Cynthia, uentus erit.
inueniam tamen e multis fallacibus unam,
quae fieri nostro carmine nota uelit,
nec mihi tam duris insultet moribus et te
uellicet: heu sero flebis amata diu.
nunc est ira recens, nunc est discedere tempus:
si dolor afuerit, crede, redibit amor.
non ita Carpathiae uariant Aquilonibus undae
nec dubio nubes uertitur atra Noto,
quam facile irati uerbo mutantur amantes:
dum licet, iniusto subtrahe colla iugo.
nec tu non aliquid, sed prima nocte, dolebis:
omne in amore malum, si patiare, leue est.
at tu per dominae Iunonis dulcia iura
parce tuis animis, uita, nocere tibi.
non solum taurus ferit uncis cornibus hostem,
uerum etiam instanti laesa repugnat ouis.
nec tibi periuro scindam de corpore uestes,
nec mea praeclusas fregerit ira fores,
nec tibi conexos iratus carpere crines
nec duris ausim laedere pollicibus:
rusticus haec aliquis tam turpia proelia quaerat,
cuius non hederae circumiere caput. 26
scribam igitur, quod non umquam tua deleat aetas,
'Cynthia forma potens, Cynthia uerba leuis.'
crede mihi, quamuis contemnas murmura famae,
hic tibi pallori, Cynthia, uersus erit.

VI

Non ita complebant Ephyreae Laidos aedes,
ad cuius iacuit Graecia tota fores,
turba Menandreae fuerat nec Thaidos olim
tanta, in qua populus lusit Eric*h*thonius,
nec quae disiectas potuit componere Thebas,
Phryne tam multis facta beata uiris.
quin etiam falsos fingis tibi saepe propinquos,
oscula nec desunt qui tibi iure ferant.
me iuuenum pictae facies, me nomina laedunt,
me tener in cunis et sine uoce puer.
me laedet si multa tibi dabit oscula mater,
me soror et cum qua dormit amica simul:
omnia me laedent: timidus sum (ignosce timori)
et miser in tunica suspicor esse uirum.
his olim, ut fama est, uitiis ad proelia uentum est;
his Troiana uides funera principiis. 16
aspera Centauros eadem dementia iussit
frangere in aduersum pocula Pirithoum.
cur exempla petam Graium? tu criminis auctor,
nutritus duro, Romule, lacte lupae:
tu rapere intactas docuisti inpune Sabinas:
per te nunc Romae quidlibet audet Amor.
(felix A*d*meti coniunx et lectus Vlixis,
et quaecumque uiri femina limen amat.)
templa Pudicitiae quid opus statuisse puellis,
si cuiuis nuptae quidlibet esse licet?

quae manus obscenas depinxit prima tabellas
et posuit casta turpia uisa domo,
illa puellarum ingenuos corrupit ocellos
nequitiaeque suae noluit esse rudes.
a gemat in terris ista qui protulit arte
iurgia sub tacita condita laetitia.
non istis olim uariabant tecta figuris:
tum paries nullo crimine pictus erat.

sed non inmerito uelauit aranea fanum
et mala desertos occupat herba deos.

quos igitur tibi custodes, quae limina ponam,
quae numquam supra pes inimicus eat?
nam nihil inuitae tristis custodia prodest:
quam peccare pudet, Cynthia, tuta sat est.

(nos uxor numquam, numquam seducet amica:
semper amica mihi, semper et uxor eris.)

VII

Gauisa es certe sublatam, Cynthia, legem,
qua quondam edicta flemus uterque diu,
ni nos diuideret: quamuis diducere amantes
non queat inuitos Iuppiter ipse duos.
'at magnus Caesar.' sed magnus Caesar in armis:
deuictae gentes nil in amore ualent.
nam citius paterer caput hoc discedere collo,
quam possem nuptae perdere more faces,

III **51** *nylampus* N V, *uil.* F. **53** *nunc* D F. **IV 5, 6** hic alienos esse censet Housm. **7** *nocitura* D. **8** *per mede(a)e* Ω. disticha **9–10** et **15–16** locum inter se mutare iussimus, **15–16** post **8** transp. Birt **15** *praeuia* Δ. **17** *ipse* D F. **20** *limitis* Palm. **V** continuat priori F N¹. **3** *mi* F N. **4** *aliquo* H. Bosscha (et Lach.), *aquilo* Ω. **10** *abf.* Δ, *aff.* F N. **21** *periurae* Δ. **VI 2** *pedes* Δ. **5** *disiectas* Schrader, *delectas* Ω, *deletas* f v edd. **8** *nec* Δ N, *ue* F, *ne desint* f. **9** *numina* codd. Pass. et Gebhardi, fort. recte. **11** *laedit* ς cdd. *dedit* v edd. **12** *quae* Dousa filius uulg. **13** *laedunt* (-*ant* μ) ς cdd. **15** *uentum* Lach. **20** *durae* ς. **23** *ameti* Ω. **23, 24** ante **41** ponit Heimreich. post **24, 26, 34, 36, 40** lacunas indicauit Lach. **26** *cuiuis* N, *cuius* F, *quoui(ư D)s* Δ. *quoilibet* Δ Baehr., *cuilibet* F. **31** *tenebris* Fonteine. **32** *turpia* Herwerden, *orgia* Ruhnken. *sub. sed* F. **35** *si* Heydenreich uu. **35–36** ante **27** traiectis, melius foret *nunc non*. **41** *me ducet* Ω, corr. Birt. **41, 42** sequentis carminis fuisse docet Baehr. **VII 1** *est* Ω, *es* Schrader Koppiers. **2** *stemus* Ω. **3** *ni* N, *quis* O. **8** *prodere* Pass. *amore* Δ.

aut ego transirem tua limina clausa maritus,
  respiciens udis prodita luminibus.
a mea tum qualis caneret tibi tibia somnos,
  tibia funesta tristior illa tuba!

*

unde mihi patriis natos praebere triumphis?
  nullus de nostro sanguine miles erit.
(quod si nostra meae comitarent castra puellae,
  non mihi sat nauus Castoris iret equus.
hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen,
  gloria ad hibernos lata Borysthenidas.)
tu mihi sola places: placeam tibi, Cynthia, solus:
  hic erit et patrio *nom*ine pluris amor.

VIII

Eripitur nobis iam pridem cara puella,
  et tu me lacrimas fundere, amice, uetas!
(nullae sunt inimicitiae nisi amoris acerbae:
  ipsum me iugula, lenior hostis ero.)
possum ego in alterius positam spectare lacerto?
  nec mea dicetur, quae modo dicta mea est?
magni saepe duces, magni cecidere tyranni,
  et Thebae steterunt altaque Troia fuit.
omnia uertuntur: certe uertuntur amores:
  uinceris aut uincis; haec in amore rota est.
(munera quanta dedi uel qualia carmina feci!
  illa tamen numquam ferrea dixit 'amo.')

ergo tam multos nimium temerarius annos,
  inproba, qui tulerim teque tuamque domum,
ecquandone tibi liber sum uisus? an usque
  in nostrum iacies uerba superba caput?

Sic igitur prima moriere aetate, Properti?
  sed morere, interitu gaudeat illa tuo.
exagitet nostros Manes, sectetur et umbras,
  insultetque rogis, calcet et ossa mea.
(quid? non Antigonae tumulo Boeotius Haemon
  corruit ipse suo saucius ense latus
et sua cum miserae permiscuit ossa puellae,
  qua sine Thebanam noluit ire domum?)
sed non effugies: mecum moriaris oportet;
  hoc eodem ferro stillet uterque cruor.
quamuis ista mihi mors est inhonesta futura,
  mors inhonesta quidem, tu moriere tamen.
ille etiam abrepta desertus coniuge Achilles
  cessare in tectis pertulit arma sua.
uiderat ille fuga stratos in litore Achiuos,
  feruere et Hectorea Dorica castra face;
uiderat informem multa Patroclon harena
  porrectum et sparsas caede iacere comas,
omnia formosam propter Briseida passus:
  tantus in erepto saeuit amore dolor.
at postquam sera captiua est reddita poena,
  fortem illum Haemoniis Hectora traxit equis.
inferior multo cum sim uel matre uel armis,
  mirum, si de me iure triumphat Amor?

IX

Iste quod est, ego saepe fui, sed fors et in hora
  hoc ipso eiecto carior alter erit.
Penelope poterat bis denos salua per annos
  uiuere, tam multis femina digna procis;
coniugium falsa poterat differre Minerua,
  nocturno soluens texta diurna dolo;
uisura et quamuis numquam speraret Vlixen,
  illum expectando facta remansit anus.
necnon exanimem amplectens Briseis Achillen
  candida uesana uerberat ora manu,
et dominum lauit maerens captiua cruentum
  appositum fluuiis in Simoente uagis,
foedauitque comas, et tanti corpus Achilli
  maximaque in parua sustulit ossa manu,
cum tibi nec Peleus aderat nec caerula mater,
  Scyria nec uiduo Deidamia toro.
tunc igitur ueris gaudebat Graecia nu*p*tis;
  tunc etiam felix inter et arma pudor.
at tu non una potuisti nocte uacare,
  impia, non unum sola manere diem.
quid si longinquos retinerer miles ad Indos,
  aut mea si staret nauis in Oceano?
quin etiam multo duxistis pocula risu:
  forsitan et de me uerba fuere mala.
hic etiam petitur, qui te prius ipse reliquit:
  di faciant, isto capta fruare uiro!
haec mihi uota tuam propter suscepta salutem,
  cum capite hoc Stygiae iam poterentur aquae,
et lectum flentes circum staremus amici?
  hic ubi tum, pro di, perfida, quisue fuit?
sed uobis facile est uerba et componere fraudes:
  hoc unum didicit femina semper opus.
non sic incerto mutantur flamine Syrtes,
  nec folia hiberno tam tremefacta Noto,
quam cito feminea non constat foedus in ira,
  siue ea causa grauis, siue ea causa leuis.
nunc, quoniam ista tibi placuit sententia, cedam:
  tela, precor, pueri, promite acuta magis;
figite certantes atque hanc mihi soluite uitam:
  sanguis erit uobis maxima palma meus.

sidera sunt testes et matutina pruina
  et furtim misero ianua aperta mihi,
te nihil in uita nobis acceptius umquam:
  nunc quoque erit, quamuis sis inimica, nihil.
nec domina ulla meo ponet uestigia lecto:
  solus ero, quoniam non licet esse tuum.
atque utinam, si forte pios eduximus annos,
  ille uir in medio fiat amore lapis!

non ob regna magis diris cecidere sub armis
  Thebani media non sine matre duces.
quam, mihi si media liceat pugnare puella,
  mortem ego non fugiam morte subire tua.

VII 11 *caneret.* fort. *quateret. tibi* om. F. *tibia* Ω, *Cynthia* ς. **14** *erat* Baehr. **13** nouum carmen in Ω. *gnatos* Δ N. **15–18** hic alieni; quid enim Propertius miles ad Propertium patrem? *nostra* nos, *uera* Ω, *q. mea si tenerae* Heins. haud male si *uerae* (h. e. 'fidae') scripsisset. **16** *nauus* Housm., *magnus* Ω. **18** *hibernas* coniecimus pro *hibernos* Ω; nam 'Borysthenid*ae*' ignotum. **20** *patriae* D V[1] (?). *nomine* nos, *sanguine* Ω ex u. 14. **VIII 3, 4** ad 9. 49–52 pertinent; alienos hic esse uidit Housm. **4** *segnior* Δ. **7, 8** post **10** transp. Scal. **8** *at uinces* Palm. fort. recte. **10** *steterant* Ω, corr. Scal. **11, 12** alienos hic esse monuit Housm., **13–16** Lach. **13** *iam* Ω. **14** *quin* N[1] unde *qum* Muell. **17** a prioribus separauit Lach. **21–24** hic alienos post 28. 40 reicit Housm. **21** *boetius* Ω. **23** *misera —puella* Tyrrell. **25–28** ad 9. 49–52 pertinere putat Burm. *efficies* O μ. **29** sqq. a prioribus separauit Baehr. **30** *Teucros* cod. Pass., *Teucris* Housm. **31** *fuga* Pass., *fugas* Ω. *stratos* Pass., *tractos* Ω. **38** *idem* Mueller, *ille* Kooten. **39** *matre* cod. Pass., *marte* (*in arte* D) Ω. **IX 2** *electo* F N V. **3** *salua.* fort. *orba*, *sola* Latinus Latinius. **8** *illi* Lach. **12** *propositum* F N. *simoente* Guyetus Housm., *simoenta* Ω. *uagis* Unger, *uadis* Ω, *flauis—uadis* Heins. cum Xanthi epitheto. **13, 14** ante 11 ponit Vahlen., *et tanti* uix sanum, fort. *et humati*, cf. Quint. Sm. 3. 723 sqq. *siccans tibi c., Achille* Birt, facilius esset *et tum tibi c., Achille. Achillis* O. **15** *quom t.* Δ, *quando ibi* cod. Pass., *cui tum* Housm. **16** *toro* ς, *uiro* Ω. **17** *uiris* F N, *castis* Δ. *nuptis* Baehr., *natis* Ω. **18** *otia tunc* Housm. bene. **21** *duxisti* O. **26** *poturentur* F, *peterentur* Δ. **28** *quidue* Otto. **29, 30** post **20** transp. Housm. **38** *precor. quidem* F. **41–48** loco non suo esse monuit Wakker. **43** *nobis* F N, *nobis est* D, *magis est* V. **44** *erit* nos, *eris* Ω. *sic* N, *sit* F[1]. *nihil* nos, *mihi* Ω. **49** sqq. cf. ad 8. 3, 4, et 25–28. **52** *superbe* Birt.

X [III I]

Sed tempus lustrare aliis *H*elicona choreis,
  campum et Maeonio iam dare tempus equo.
iam libet et fortes memorare ad proelia turmas
  et Romana mei dicere castra ducis.
quod si deficiant uires, audacia certe
  laus erit: in magnis et uoluisse sat est.
(aetas prima canat Veneres, extrema tumultus:
  bella canam, quando scripta puella mea est.)
nunc uolo subducto grauior procedere uultu,
  nunc aliam citharam me mea Musa docet.
surge, anime, ex humili; iam, carmina, sumite uires;
  Pierides, magni nunc erit oris opus:
iam negat Euphrates equitem post terga tueri
  Parthorum et Crassos se tenuisse dolet:
India quin, Auguste, tuo dat colla triumpho,
  et domus intactae te tremit Arabiae:
et siqua extremis tellus se subtrahit oris,
  sentiat illa tuas postmodo capta manus.
haec ego castra sequar: uates tua castra canendo
  magnus ero: seruent hunc mihi fata diem!
ut caput in magnis ubi non est tangere signis,
  ponitur hic imos ante corona pedes,
sic nos nunc, inopes laudis conscendere in arcem,
  pauperibus sacris uilia tura damus.
nondum etiam Ascraeos norunt mea carmina fontes,
  sed modo Permessi flumine lauit Amor. 26

XI [III II]

Scribant de te alii uel sis ignota licebit:
  laudet, qui sterili semina ponit humo.
omnia, crede mihi, tecum uno munera lecto
  auferet extremi funeris atra dies:
et tua transibit contemnens ossa uiator,
  nec dicet 'cinis hic docta puella fuit.'

XII [III III]

Quicumque ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
  nonne putas miras hunc habuisse manus?
is primum uidit sine sensu uiuere amantes
  et leuibus curis magna perire bona.
idem non frustra uentosas addidit alas,
  fecit et *hau* uano corde uolare deum;
scilicet alterna quoniam iactamur in unda,
  nostraque non ullis permanet aura locis:
et merito hamatis manus est armata sagittis,
  et pharetra ex umero Gnosia utroque iacet;
ante ferit quoniam, tuti quam cernimus hostem,
  nec quisquam ex illo uulnere sanus abit.
in me tela manent, manet et puerilis imago:
  sed certe pennas perdidit ille suas;
euolat heu nostro quoniam de pectore nusquam
  assiduusque meo sanguine bella gerit.
quid tibi iucundum est siccis habitare medullis?
  si pudor est, alio traice tela tua.
intactos isto satius temptare ueneno:
  non ego, sed tenuis uapulat umbra mea.

quam si perdideris, quis erit qui talia cantet
  (haec mea Musa leuis gloria magna tua est),
qui caput et digitos et lumina nigra puellae
  et canat ut soleant molliter ire pedes.

XIII [III IV]

Non tot Ach*a*emeniis armatur †etrusca sagittis,
  spicula quot nostro pectore fixit Amor.
hic me tam graciles uetuit contemnere Musas,
  iussit et Ascraeum sic habitare nemus,
non ut Pieriae quercus mea uerba sequantur,
  aut possim Ismaria ducere ualle feras,
sed magis ut nostro stupefiat Cynthia uersu,
  tunc ego sim Inachio notior arte Lino.
non ego sum formae tantum mirator honestae,
  nec siqua illustres femina iactat auos:
me iuuet in gremio doctae legisse puellae,
  auribus et puris scripta probasse mea.
hoc ubi contigerit, populi confusa ualeto
  fabula: nam domina iudice tutus ero.
quae si forte bonas ad pacem uerterit aures,
  possum inimicitias tunc ego ferre Iouis.

XIII[b] [III V]

Quandocumque igitur nostros mors claudet ocellos,
  accipe quae serues funeris acta mei.
5 nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno, 21
6   nec sit in Attalico mors mea nixa toro; 22
3 nec mea tunc longa spatietur imagine pompa, 19
4   nec tuba sit fati uana querela mei; 20
7 desit odoriferis ordo mihi lancibus, adsint 23
  plebei paruae funeris exequiae.
sat mea sic magna*st*, si tres sint pompa libelli,
  quos ego Persephonae maxima dona feram. 26
tu uero nudum pectus lacerata sequeris,
  nec fueris nomen lassa uocare meum,
osculaque in gelidis pones suprema labellis,
  cum dabitur Syrio munere plenus onyx.
deinde, ubi subpositus cinerem me fecerit ardor,
  accipiat Manes paruula testa meos;
et sit in exiguo laurus super addita busto
  quae tegat extincti funeris umbra locum;
et duo sint uersus: QVI NVNC IACET HORRIDA PVLVIS
  VNIVS HIC QVONDAM SERVVS AMORIS ERAT.
nec minus haec nostri notescet fama sepulchri,
  quam fuerant Phthii busta cruenta uiri.
tu quoque si quando uenies ad fata, (memento)
  hoc iter ad lapides cana ueni memores.
interea caue sis nos aspernata sepultos:
  nonnihil ad uerum conscia terra sapit.
atque utinam primis animam me ponere cunis
  iussisset quaeuis de tribus una soror!
nam quo tam dubiae seruetur spiritus horae?
  Nestoris est uisus post tria saecla cinis:
cui *si* longaeuae minuisset fata senectae
  Gallicus Iliacis miles in aggeribus,
non ille Antilochi uidisset corpus humari,
  diceret aut 'o Mors, cur mihi sera uenis?'

X continuat priori F, hinc nouum librum ordiuntur Lach. alii, initium periisse uidetur. **1** *Est* D. **2** *et camp.* Ω, transp. Housm. *Maeonio* Heins., (*h*)(*a*)*emonio* Ω. **7, 8** hic alieni et fortasse cum IV 1. 87, 88 coniungendi. **10** *nunc* N V, *namque* D F, *iamque* ς. **11** *anima* Ω, corr. Heins. *carmine* Δ N edd. multi ut cum *humili* coniungant. **13** *timeri* malim. **14** *metuisse* V d mg., *timuisse* v mg. **15** *quis* Ω. **22** *hac* F N. **23** *in a.* Birt, *carmen* Ω, *culmen* ς. **25** *etenim* Nodell al. **XI** multis fragmentum uidetur. **1** *uel* Ω, *ue* F. **3** *secum* ς. **5** *hic* Ω et μ, *haec* Birt cum n. **XII 1** *puerum. primus* F. **3** *hic* F. **6** *haud uano* Nodell, *humano* Ω. **7, 8** uix sani, Fonteine *aura* et in **8** *umbra* Baehr. **10** fort. *latet.* **11** *tectum* Burm. **12** *erit* D F. **15** *heu* Muretus, *e* O (*é* N), *a* Baehr. **18** *puer* Ω, corr. v. *tela tua* ς, *puella tuo* Ω. **XIII 1** *achimeniis* Ω. *armantur* O. *Eruthra* Housm., *armantur Susa* Itali. **12** *pueris* F N V. **13** *hoc* Santen, *haec* Ω. *contigerint* F N. **16** et **17** cohaerentia in O separarunt Hemsterhuys et Schrader. **21, 22** post **18** transp. Otto. **24** *obsequiae* F N (sed corr. N[1]). **25** *sic* Baehr., *sit* Ω, *sat* ς. *est* add. ς, *-st* Baehr. **28** *tu nec eris* Rossberg. **38** *funere quam* Housm. recte ut uid. **39** *adfata* Housm. passiue accipiendum. **46** *iussus* Δ. **47** *cui si* Liuineius, *quis* Ω. *tam* (ex 45) *long.* Ω. *meminisset* Δ, *iurauisset* F. **48** *Gallicus* corruptum ut uid., *caerulus* (= Memnon) Naeke, praestaret *Ilius* (hoc Lach.) *Argolicis*, cf. Hom. Il. 8. 80 sqq. **49** *ille* om. N, unde *aut* Mueller.

tu tamen amisso non numquam flebis amico :
fas est praeteritos semper amare uiros.
testis, cui niueum quondam percussit Adonem
uenantem Idalio uertice durus aper.
illis formosus iacuisse paludibus, illuc
diceris effusa tu, Venus, isse coma.
sed frustra mutos reuocabis, Cynthia, Manes :
nam mea quid poterunt ossa minuta loqui ?

XIV [III VI]

Non ita Dardanio gauisus Atrida triumpho est,
cum caderent magnae Laumedontis opes,
nec sic errore exacto laetatus Vlixes,
cum tetigit carae litora Dulichiae,
nec sic Electra, saluum cum aspexit Oresten,
cuius falsa tenens fleuerat ossa soror,
nec sic incolumem Minois Thesea uidit,
Daedalium lino cum duce rexit iter,
quanta ego praeterita collegi gaudia nocte :
inmortalis ero, si altera talis erit.
at dum demissis supplex ceruicibus ibam,
dicebar sicco uilior esse lacu.
nec mihi iam fastus opponere quaerit iniquos,
nec mihi ploranti lenta sedere potest.
atque utinam non tam sero mihi nota fuisset
condicio ! cineri nunc medicina datur.
ante pedes caecis lucebat semita nobis :
scilicet insano nemo in amore uidet.
hoc sensi prodesse magis : contemnite, amantes :
sic hodie ueniet siqua negauit heri.
pulsabant alii frustra dominamque uocabant :
mecum habuit positum lenta puella caput.
haec mihi deuictis potior uictoria Parthis ;
haec spolia, haec reges, haec mihi currus erunt.
magna ego dona tua figam, Cytherea, columna,
taleque sub nostro nomine carmen erit : 26
HAS PONO ANTE TVAM TIBI DIVA PROPERTIVS AEDEM
EXVVIAS TOTA NOCTE RECEPTVS AMANS.
(nunc in te, mea lux, ueniat mea litora nauis
seruata, an mediis sidat honusta uadis.
quod si forte aliqua nobis mutabere culpa,
uestibulum iaceam mortuus ante tuum.)

XV [III VII]

O me felicem ! nox o mihi candida, et o tu
lectule deliciis facte beate meis !
quam multa adposita narramus uerba lucerna,
quantaque sublato lumine rixa fuit !
nam modo nudatis mecum est luctata papillis,
interdum tunica duxit operta moram.
illa meos somno lapsos patefecit ocellos
ore suo et dixit 'sicine, lente, iaces ?'
quam uario amplexu mutamus bracchia ! quantum
oscula sunt labris nostra morata tuis !
non iuuat in caeco Venerem corrumpere motu :
si nescis, oculi sunt in amore duces.
ipse Paris nuda fertur periisse Lacaena,
cum Menelaeo surgeret e thalamo,
nudus et Endymion Phoebi cepisse sororem
dicitur et nudae concubuisse deae.
quod si pertendens animo uestita cubaris,
scissa ueste meas experiere manus :
quin etiam, si me ulterius prouexerit ira,
ostendes matri bracchia laesa tuae.
necdum inclinatae prohibent te ludere mammae :
uiderit haec siquam iam peperisse pudet.
dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore :
nox tibi longa uenit nec reditura dies.
ac ueluti folia arentis liquere corollas, 51
quae passim calathis strata natare uides,
sic nobis, qui nunc magnum spiramus amantes,
forsitan includet crastina fata dies. 54
tu modo, dum lucet, fructum ne desere uitae. 49
omnia si dederis oscula, pauca dabis. 50
errat, qui finem uesani quaerit amoris : 29
uerus amor nullum nouit habere modum. 30
exemplo iunctae tibi sint in amore columbae, 27
masculus et notum femina coniugium. 28
atque utinam haerentes sic nos uincire catena 25
uellet, uti numquam solueret ulla dies ! 26
terra prius falso partu deludet arantes, 31
et citius nigros Sol agitabit equos,
fluminaque ad caput incipient reuocare liquores,
aridus et sicco gurgite piscis erit,
quam possim nostros alio transferre calores :
huius ero uiuus, mortuus huius ero.
quod mihi si interea tales concedere noctes
illa uelit, uitae longus et annus erit :
si dabit haec multas, fiam inmortalis in illis :
nocte una quiuis uel deus esse potest.
qualem si cuncti cuperent decurrere uitam
et pressi multo membra iacere mero,
non ferrum crudele neque esset bellica nauis,
nec nostra Actiacum uerteret ossa mare,
nec totiens propriis circum oppugnata triumphis
lassa foret crines soluere Roma suos.
haec certe merito poterunt laudare minores :
laeserunt nullos pocula nostra deos.

XVI [III VIII]

Praetor ab Illyricis uenit modo, Cynthia, terris,
maxima praeda tibi, maxima cura mihi.
non potuit saxo uitam posuisse Cerauno ?
a Neptune, tibi qualia dona darem !
nunc sine me plena fiunt conuiuia mensa,
nunc sine me tota ianua nocte patet.
quare, si sapis, oblatas ne desere messes
et stolidum pleno uellere carpe pecus :
deinde, ubi consumpto restabit munere pauper,
dic alias iterum nauiget Illyrias.
Cynthia non sequitur fasces nec curat honores ;
semper amatorum ponderat illa sinus.
semper in Oceanum mittit me quaerere gemmas 17
et iubet ex ipsa tollere dona Tyro. 18
ergo muneribus quiuis mercatur amorem ? 15
Iuppiter, indigna merce puella perit. 16
atque utinam Romae nemo esset diues et ipse 19
straminea posset dux habitare casa ! 20
numquam uenales essent ad munus amicae,
atque una fieret cana puella domo ;

XIII 53 *cui* Huschke, *qui* Ω. **55** *illic* ς. *formosus* nos, *formosum* Ω quo seruato *lauisse* ς, *ciuisse* Baehr. **58** *qui* N. **XIV 1** *est* Ω, om. Charisius p. 67, 11 (Keil). **2** om. F. **5** *suum saluum* Δ unde *cum salu.* Housm., fort. *sic laeta suum saluum conspexit O.* **6** *soror. sinu* Heins. **11** *eum* D F. **16** *condito* N. **27** *tuas—aedes* Ω, corr. Scal., *tuas—aras* Baehr. **29-32** huc non pertinere uidit W. Fischer. **29** *in te* D'Orville, *ad te* Ω. *ueniat* ς, *ueniet* Ω, *teneat* Heins. *mea* Ω, *mihi* J. H. Voss. *litore* Δ N f quod retineri poterit si in **30** *salua sit an* scripseris. **30** *an* F N, *in* Δ. **31** *que* (i.e. *quae*) *si* F quod mauult Housm. **XV** perturbati carminis uersus ordinauimus ita: **1–24, 51–54** (nos), **49, 50** (Palm.), **29, 30** (Housm.), **27, 28** (Housm.), **25, 26** (Palm.), **31–48**. 41–48 post 30. 18 ponit Housm. **1** *Ah* Δ. *o nox* Ω, *et* om. F, *Io—io nox—io tu* Housm. **7** *lassos* Ω. **8** *leete* F N. **16** *nitidae* Palm., *cupidae* Baehr. **17** *cubares* Ω, *cubaris* Muret., *pertendes—cubare* J. Rivius. **22** *hoe* Δ. **26** *uelles* Δ N. *uti* Baehr., *ut* Ω. **28** *notum* Volpi, *totum* Ω. **35** *calores* Beroaldus, *dolores* Ω. **37** *interea* nos, *teeum* Ω, *interdum* Housm., *tales iterum* Baehr. **41** *cuperent, uellem* F[1] unde *uellent* d mg. **42** *et* Ω, *nec* Fonteine. **43** *esset neque* Δ. **47** *h(a)ec* f n, *nec* Ω. **49** *licet* Δ, *l̈icet* F. *licet o* Muell. **53** *magn. nob. nunc qui* N. *spir.* Scal., *sper.* Ω. **XVI 12** *una* F N. **13, 14** u. ad 28. **15** *amicam* F. **16** *indignum* ς. **17, 18** post **12** transp. Housm. **18** *ipso* Ω. **21** *non tam* cod. Pass. *essent* languidum, fortasse *issent*.

numquam septenas noctes seiuncta cubares,
candida tam foedo bracchia fusa uiro,
non quia peccarim, testor te, sed quia uulgo 25
formosis leuitas semper amica fuit.
barbarus excussis agitat uestigia lumbis
et subito felix nunc mea regna tenet.
at tu nunc nostro, Venus, o succurre dolori, 13
rumpat ut assiduis membra libidinibus. 14
nullane sedabit nostros iniuria fletus? 31
a, dolor hic uitiis nescit abesse tuis.
tot iam abiere dies, cum me nec cura theatri
nec tetigit Campi nec mea mensa iuuat.
a, pudeat certe, pudeat; nisi forte, quod aiunt, 35
turpis amor surdis auribus esse solet.
cerne ducem, modo qui fremitu compleuit inani
Actia damnatis aequora militibus.
hunc infamis amor uersis dare terga carinis
iussit et extremo quaerere in orbe fugam. 40
(Caesaris haec uirtus et gloria Caesaris haec est:
illa, qua uicit, condidit arma manu.)
sed quascumque tibi uestes, quoscumque smaragdos,
quosue dedit flauo lumine chrysolithos,
haec uideam rapidas in uanum ferre procellas; 45
quae tibi terra, uelim, quae tibi fiat aqua. 46
aspice quid donis Eriphyla inuenit amaris, 29
arserit et quantis nupta Creusa malis. 30
non semper placidus periuros ridet amantes 47
Iuppiter et surda neglegit aure preces.
uidistis toto sonitus percurrere caelo
fulminaque aetherea desiluisse domo: 50
non haec Pleiades faciunt neque aquosus Orion,
nec sic de nihilo numinis ira cadit:
periuras tunc ille solet punire puellas,
deceptus quoniam fleuit et ipse, deus.
quare ne tibi sit tanti Sidonia uestis, 55
ut timeas, quotiens nubilus Auster erit.

XVII [III IX]

Mentiri noctem, promissis ducere amantem,
hoc erit infectas sanguine habere manus.
nunc iacere e duro corpus iuuat, impia, saxo, 13
sumere et in nostras trita uenena manus. 14
horum ego sum uates, quotiens desertus amaras 3
expleui noctes, fractus utroque toro.
uel tu Tantalea moueare ad flumina sorte, 5
ut liquor arenti fallat ab ore sitim;
uel tu Sisyphios licet admirere labores,
difficile ut toto monte uolutet onus:
durius in terris nihil est quod uiuat amante,
nec, modo si sapias, quod minus esse uelis. 10
quem modo felicem inuidia adridente ferebant,
nunc decimo admittor uix ego quoque die.
nec licet in triuiis sicca requiescere luna 15
aut per rimosas mittere uerba fores.
quod quamuis ita sit, dominam mutare cauebo:
tum flebit, cum in me senserit esse fidem.

XVIII [III X, XI]

(Assiduae multis odium peperere querelae:
frangitur in tacito femina saepe uiro.
siquid uidisti, semper uidisse negato:
aut siquid doluit forte, dolere nega.)
quid mea si canis aetas marcesceret annis, 5
et faceret scissas languida ruga genas?
at non Tithoni spernens Aurora senectam
desertum Eoa passa iacere domo est:
illa deos currum conscendens dixit iniquos, 13
inuitum et terris praestitit officium; 14
illum saepe suis decedens fouit in ulnis, 9
nec prius abiunctos sedula lauit equos: 10
illum ad uicinos cum amplexa quiesceret Indos, 11
maturos iterum est questa redire dies. 12
cui maiora senis Tithoni gaudia uiui 15
quam grauis amisso Memnone luctus erat.
cum sene non puduit talem dormire puellam
et canae totiens oscula ferre comae:
at tu etiam iuuenem odisti me, perfida, cum sis
ipsa anus haut longa curua futura die. 20
quin ego deminuo curam, quod saepe Cupido
huic malus esse solet cui bonus ante fuit.

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
ludis et externo tincta nitore caput?
ut natura dedit, sic omnis recta figura est: 25
turpis Romano Belgicus ore color.
illi sub terris fiant mala multa puellae,
quae mentita suas uertit inepta comas.
an si caeruleo quaedam sua tempora fuco 31
tinxerit, idcirco caerula forma bona est? 32
deme; mihi per te poteris formosa uideri; 29
mi formosa sat es, si modo saepe uenis. 30
cum tibi nec frater nec sit tibi filius ullus, 33
frater ego et tibi sim filius unus ego,
ipse tuus semper tibi sit custodia lectus, 35
nec nimis ornata fronte sedere uelis.
(credam ego narranti, noli committere, famae:
et terram rumor transilit et maria.)

XIX [III XII]

Etsi me inuito discedis, Cynthia, Roma,
laetor quod sine me deuia rura coles.
nullus erit castis iuuenis corruptor in agris,
qui te blanditiis non sinat esse probam;
ulla neque ante tuas orietur rixa fenestras, 5
nec tibi clamatae somnus amarus erit.
sola eris et solos spectabis, Cynthia, montes
et pecus et fines pauperis agricolae.
illic te nulli poterunt corrumpere ludi
fanaque peccatis plurima causa tuis: 10
illic assidue tauros spectabis arantes
et uitem docta ponere falce comas,
atque ibi rara feres inculto tura sacello,
haedus ubi agrestis corruet ante focos,
protinus et nuda choreas imitabere sura; 15
omnia ab externo sint modo tuta uiro.
ipse ego uenabor: iam nunc me sacra Dianae
suscipere et Veneris ponere uota iuuat:
incipiam captare feras et reddere pinu
cornua et audaces ipse monere canes; 20
non tamen ut uastos ausim temptare leones
aut celer agrestes comminus ire sues.
haec igitur mihi sit lepores audacia molles

XVI 23 *nunquam* Palm., *non quia* Ω. *cubaris* Ω, corr. Itali. **27** *exclusis*(*-it* N) Ω. **13, 14** post **28** transp. Housm. **29, 30** post **46** transp. Carutti. **32** *ah* Lach., *an* Ω quod seruari poterit si *ullane* legas in **31**. *suis* Ω. **34** *musa* ς edd. plerique. **35** *ah* Δ, *at* F N. **41, 42** hic alienos esse sensit Fonteine, post III 11. 38 transp. Housm. **XVII 1** *fallere* D. **13, 14** post **2** transp. Housm., post **16** Lach. qui in **13** *iubet* legit. in **3** *harum* coni. Wimbolt. **7** *a miserere* Baehr. **9** *admirante* Ω, corr. nos cf. Mart. V 6. 5. **14** *tetra* ς. **XVIII 1–4** hic alienos esse monuit Rossberg. **5** *mea si* N, *si iam* O. *marcesceret* Heins., *mea caneret* O, *canesceret* N, *marceret* (hoc Palm.) *ab annis* Housm. **7** *at* v mg., *an* Ω. **9** *undis* Ω. **10** *nec* nos, *quam* Ω. *adiunctos* Δ, *aduinctos* N, om. F^1, corr. Scal. **13, 14** ante **9** transp. Burm. **15** *cui* F N, *quoi* v mg., *quae* Δ. **20** *haud* f, *aut* Ω. **22** *huic* N f v, *nunc* O. *cui* F N, *qui* Δ. **23** sqq. separauit a prioribus Kuinoel. *tunc etiam* Housm. **24** *uadis* Housm., *laedis* Kraffert. **29** *deme* Par. 7989, *de me* Ω. *mi* Δ. *per te* Hoeufft al., *certe* Ω. **30** *sat es* Heins., *satis* Ω. **31, 32** post **28** transp. Baehr. **31** *succo* Δ. **34** *ego*, interp. Paley, sed **33, 34** fort. hic alieni sicut censet Housm. **37, 38** pertinere ad eleg. 19 monuit Housm. **38** *terras* Guyetus fort. recte. **XIX 1** *Et sine me* Δ. **2** *colis* Ω. **4** *probam* F N, *meam* Δ. **5** *nulla* Ω, corr. 'Commelini liber.' **17–24** hic alienos esse putat Housm. **18** *Veneris* Housm., *Veneri* Ω. **20** *mouere* O.

excipere et stricto figere auem calamo,
qua formosa suo Clitumnus flumina luco
integit et niueos abluit unda boues.
tu quotiens aliquid conabere, uita, memento
uenturum paucis me tibi Luciferis.
sic me nec solae poterunt auertere siluae
nec uaga muscosis flumina fusa iugis,
quin ego in assidua mutem tua nomina lingua,
absenti nemo non nocuisse uelit.

XX [III XIII]

Quid fles abducta grauius Briseide? quid fles
anxia captiua tristius Andromacha?
quidue mea de fraude deos, insana, fatigas?
quid quereris nostram sic cecidisse fidem?
non tam nocturna uolucris funesta querela
Attica Cecropiis obstrepit in foliis,
nec tantum Niobae bis sex ad busta superbae
sollicito lacrimans defluit *os* Sipylo.
me licet aeratis astringant bracchia nodis,
sint tua uel Danaes condita membra domo:
in te ego et aeratas rumpam, mea uita, catenas,
ferratam Danaes tra*n*siliamque domum.
de te quodcumque ad surdas mihi dicitur aures:
tu modo ne dubita de grauitate mea.
ossa tibi iuro per matris et ossa paterna
(si fallo, cinis heu sit mihi uterque grauis)
me tibi ad extremas mansurum, uita, tenebras:
ambos una fides auferet, una dies.
quod si nec nomen nec me tua forma teneret,
posset seruitium mite tenere tuum.
septima iam plenae deducitur orbita lunae,
cum de me et de te compita nulla tacent:
interea nobis non numquam ianua mollis,
non numquam lecti copia facta tui.
nec mihi muneribus nox ulla est empta beatis:
quicquid eram, hoc animi gratia magna tui.
cum te tam multi peterent, tu me una petisti:
possum ego naturae non meminisse tuae?
tum me uel tragicae uexetis Erinyes et me
inferno damnes, Aeace, iudicio,
atque inter Tityi uolucres mea poena uagetur,
tumque ego Sisypheo saxa labore geram.
nec tu supplicibus me sis uenerata tabellis:
ultima talis erit, quae mea prima fides.
haec mihi perpetuo *l*aus est, quod solus amator
nec cito desisto nec temere incipio.

XXI [III XIV]

A quantum de me Panthi tibi pagina finxit,
tantum illi Pantho ne sit amica Venus!
sed tibi iam uideor Dodona uerior augur?
uxorem ille tuus pulcher amator habet.
tot noctes periere: nihil pudet? aspice, cantat
liber: tu nimium credula sola iaces.
et nunc inter eos tu sermo es; te ille superbus
dicit se inuito saepe fuisse domi.
dispeream, si quicquam aliud quam gloria de te
quaeritur: has laudes ille maritus habet.
Colchida sic hospes quondam decepit Iason:
eiecit Aesonia namque Creusa domo.
sic a Dulichio iuuene est elusa Calypso:
uidit amatorem pandere uela suum.
a nimium faciles aurem praebere puellae,
discite desertae non temere esse bonae.
hinc quoque (qui*d* sat er*it*?) iam pridem quaeritur alter:
experta in primo, stulta, cauere potes.
nos quocumque loco, nos omni tempore tecum
siue aegra pariter siue ualente sumus.

XXII [III XV]

Scis here mi multas pariter placuisse puellas,
scis mihi, Demophoon, multa uenire mala.
nulla meis frustra lustrantur compita plantis.
o nimis exitio nata theatra meo,
siue aliquis molli diducit candida gestu
bracchia seu uarios incinit ore modos!
interea nostri quaerunt sibi uulnus ocelli,
candida non tecto pectore siqua sedet,
siue uagi crines puris in frontibus errant,
Indica quos medio uertice gemma tenet.
quae si forte aliquid uultu mihi dura negarat,
frigida de tota fronte cadebat aqua.
quaeris, Demophoon, cur sim tam mollis in omnes?
quod quaeris, 'quare?' non habet ullus amor.
cur aliquis sacris laniat sua bracchia cultris,
et Phrygis insanos caeditur ad numeros?
uni cuique dedit uitium natura; creato
mi fortuna aliquid semper amare dedit.
me licet et Thamyrae cantoris fata sequantur,
numquam ad formosas, inuide, caecus ero.
sed tibi si exiles uideor tenuatus in artus,
falleris; haut umquam est culta labore Venus.
percontere licet: saepe est experta puella
officium tota nocte ualere meum.
Iuppiter Alcmenae geminas requieuerat Arctos,
et caelum noctu bis sine rege fuit; 26
nec tamen idcirco languens ad fulmina uenit:
nullus amor uires eripit ipse suas.
quid? cum e complexu Briseidos iret Achilles,
num fugere minus Thessala tela Phryges?
quid? ferus Andromachae lecto cum surgeret Hector,
bella Mycenaeae non timuere rates?
ille uel hic classes poterant uel perdere muros:
hic ego Pelides, hic ferus Hector ego.
aspice, uti caelo modo sol modo luna ministret:
sic etiam nobis una puella parum est. 36
altera me cupidis teneat foueatque lacertis,
altera si quando non sinit esse locum,
aut si forte irata meo sit facta ministro,
ut sciat esse aliam, quae uelit esse mea.
nam melius duo defendunt retinacula nauim,
tutius et geminos anxia mater alit.

[III XVI]

aut si es dura, nega: sin es non dura, uenito.
quid iuuat, a, nullo ponere uerba loco?
hic unus dolor est ex omnibus acer amanti,
speranti subito siqua uenire negat.
quanta illum toto uersant suspiria lecto,
cum recipi, que*m* non nouerit, ille putat!
et rursus puerum quaerendo audita fatigat,
quem, quae scire timet, quaerere plura iubet.

XIX 25, 26 fort. post 2 ponendi. 26 *pedes* Δ. 29–32 hic alieni uidentur. 29 *sic* Ω, *set* Munro, *hic* cod. Pass. 31 *in. ibi* Baehr. *metuam* Jacob. 32 *non.* fort. *mi.* **XX** priori continuat F. 7 *niobe—superbe* Ω. 8 *lacrimus* N. *os* Housm., *a* Ω. 9 *mi* ς. 10 *tua* Santen, *mea* Ω. *uel* N V, *nec* D F. 11 *ego ferratas* Δ. 12 *stas iliamque* Ω. 15 *parentis* Ω, corr. Hoeufft. 23, 24 *umquam—umquam* Δ N. 31 uersum corruptum sic refingere poteris *adque iecur* (*iec.* Darbishire) *Tityi uolueri mea poena cauetur* (uel *utque—nouetur*). 35 *hoc—ius* Ω, corr. Housm. **XXI** 3 incipit L (Holkhamicus 333). 5 *pudet* om. F L (= Φ). 6 *sola. turba* D mg. 7 *te* om. Φ. 12 *eiecit Aesonia* (hoc Heins.) Housm., *eiecta est tenuis* Ω. 13 *delusa* Δ. 17 *huic* Δ L N. (*quid sat erit*?) nos, *qui restat* Ω. **XXII** 4 fort. *omnia* (codd. Pass.) *et*. 5 *did.* Pass., *ded.* Ω. 6 *inicit* Δ. 16 *quaeritur* D F^1. 17 *natura;* interpunximus. 19 *sequentur* Δ. 22 *haud* Δ L, *hoc* F. *nunquam* D F^1. 24 *hospitium* Φ. 30 *non* Δ N. 31 *e lecto* Hertzb. 33 *poterat* O. 38 *sinat* Δ. 39 *deo—sinistro* Baehr. 43–50 alienos hic esse notarunt Itali, post 17. 4 ponit Housm. 48 *cur* Ω, *cum* v mg. *quem* ς, *quae* Ω, *quasi* Markland. ·*illa* Δ. *putat* ς, *uetat* Ω, *necat* Heyne fort. recte. 50 om. N. *quae quoque* Δ L. *quaerere. promere* Baehr. *fata* Φ unde *furta* Palm., *facta* Baehr.

XXIII [III XVII]

Cui fugienda fuit indocti semita uulgi,
  ipsa petita lacu nunc mihi dulcis aqua est.
ingenuus quisquam alterius dat munera seruo,
  ut promissa suae uerba ferat dominae?
et quaerit totiens 'quaenam nunc porticus illam
  integit?' et 'campo quo mouet illa pedes?'
deinde, ubi pertuleris quos dicit fama labores
  Herculis, ut scribat 'muneris ecquid habes?'
cernere uti possis uultum custodis amari,
  captus et inmunda saepe latere casa?
quam care semel in toto nox uertitur anno!
  a pereant, siquos ianua clausa iuuat!
contra, reiecto quae libera uadit amictu,
  custodum et nullo saepta timore, placet;
cui saepe inmundo Sacra conteritur Via socco,
  nec sinit esse moram, siquis adire uelit.
differet haec numquam nec poscet garrula, quod te
  astrictus ploret saepe dedisse pater;
nec dicet 'timeo, propera iam surgere, quaeso:
  infelix, hodie uir mihi rure uenit.'
et quas Euphrates et quas mihi misit Orontes,
  me iuerint: nolim furta pigenda tori.
libertas quoniam nulla i*ll*am restat amanti,
  nullus liber erit, siquis amare uolet.

XXIV [III xviii]

'tu quereris, cum sis iam noto fabula libro,
  et tua sit toto Cynthia lecta foro?'
cui non his uerbis aspergat tempora sudor?
  a, pudor ingenuis haut reticendus amor.
quod si tam facilis spiraret Cynthia nobis,
  non ego nequitiae dicerer esse caput,
nec sic per totam infamis traducerer urbem,
  urerer et quamuis no*n* bene, uerba darem.
quare ne tibi sit mirum me quaerere uiles:
  parcius infamant: num tibi causa leuis?
(et modo pauonis caudae flabella superbae
  et manibus dura frigus habere pila
et cupit iratum talos me poscere eburnos,
  quaeque nitent Sacra uilia dona Via.
a peream, si me ista mouent dispendia: sed me
  fallaci dominae iam pudet esse iocum.)

XXIVb [III XIX]

Hoc erat in primis quod me gaudere iubebas?
  tam te formosam non pudet esse leuem?
una aut altera nox nondum est in amore peracta,
  et dicor lecto iam grauis esse tuo.
me modo laudabas et carmina nostra legebas:
  ille tuus pennas tam cito uertit amor?

*

contendat mecum ingenio, contendat et arte,
  in primis una discat amare domo:
si libitum tibi erit, Lernaeas pugnet ad hydras
  et tibi ab Hesperio mala dracone ferat;
taetra uenena libens et naufragus ebibat undas
  et numquam pro te deneget esse miser
(quos utinam in nobis, uita, experiare labores):
  iam tibi de timidis iste superbus erit,
qui nunc se in tumidum iactando uenit honorem:
  discidium uobis proximus annus erit.
at me non aetas mutabit tota Sibyllae,
  non labor Alcidae, non niger ille dies.
tu*m* me compones et dices 'ossa, Properti,
  haec tua sunt: eheu tu mihi certus eras,
certus eras eheu, quamuis nec sanguine auito
  nobilis et quamuis non ita diues eras.'
nil ego non patiar, numquam me iniuria mutat:
  ferre ego formosam nullum onus esse puto.
credo ego non paucos ista periisse figura,
  credo ego sed multos non habuisse fidem.
paruo dilexit spatio Minoida Theseus,
  Phyllida Demophoon, hospes uterque malus.
iam tibi Iasonia uecta est Medea carina
  et modo seruato sola relicta uiro.
(dura est, quae multis simulatum fingit amorem,
  et se plus uni siqua parare potest.)
noli nobilibus, noli conferre beatis:
  uix uenit, extremo qui legat ossa die;
hi tibi nos erimus: sed tu potius precor ut me
  demissis plangas pectora nuda comis.

XXV [III XX]

Vnica nata meo pulcherrima cura dolori,
  excludit quoniam sors mea saepe 'ueni,'
ista meis fiet notissima forma libellis,
  Calue, tua uenia, pace, Catulle, tua.
miles depositis annosus secubat armis,
  grandaeuique negant ducere aratra boues;
putris et in uacua requiescit nauis harena,
  et uetus in templo bellica parma uacat:
at me ab amore tuo deducet nulla senectus,
  siue ego Tithonus siue ego Nestor ero.
nonne fuit satius duro seruire tyranno
  et gemere in tauro, saeue Perille, tuo?
Gorgonis et satius fuit obdurescere uultu?
  Caucaseas etiam si pateremur aues?
sed tamen obsistam. teritur rubigine mucro
  ferreus et paruo saepe liquore silex:
at nullo teritur, durae sub limine amor qui
  restat et inmerita sustinet aure minas.
ultro contemptus rogat et peccasse fatetur
  laesus et inuitis ipse redit pedibus.
tu quoque, qui pleno fastus adsumis amore,
  credule, nulla diu femina pondus habet.
an quisquam in mediis persoluit uota procellis,
  cum saepe in portu fracta carina natet?
aut prius infecto deposcit praemia cursu,
  septima quam metam triuerit ante rota?
mendaces ludunt flatus in amore secundi:
  siqua uenit sero, magna ruina uenit.
tu tamen interea, quamuis te diligat illa,
  in tacito cohibe gaudia clausa sinu.
namque in amore suo semper sua maxima cuique
  nescioquo pacto uerba nocere solent.
quamuis te persaepe uocet, semel ire memento:
  inuidiam quod habet, non solet esse diu.
at si saecla forent gratis antiqua puellis,
  essem ego, quod nunc tu: tempore uincor ego.
non tamen ista meos mutabunt saecula mores:
  unus quisque sua nouerit ire uia.
at uos, qui officia in multos reuocatis amores,
  quantum sic cruciat lumina uestra dolor!
uidistis pleno teneram candore puellam,

XXIII 1 *Cui* Φ, *Qui* Δ N. *fuit ind. fugienda* (*et* add. Φ N, *haec* ς uulg.) Ω, corr. Housm. **4** fort. *serat.* **11** *nam cardo—uix uertitur* Heimreich. **22** *me capiant* O. *pigenda* nos, *pudica* Ω. **23** *nulla illam* (uel *-as*) nos, *nulli iam* Ω. **XXIV 1** nouam el. in Δ F N (L mg.) cum priore coniunxit Scal. *quereris* nos, *loqueris* Ω. *sit* Ω. **3** *quoi* Δ, *cui* Φ N. **4** *a p.* Housm. (qui *ingenuus reiciendus a.*), *aut p.* Ω, *haut p.* Haupt qui etiam *ingenuis haut* pro *ingenuus aut* Ω, post hos *a p. ingenuis haut r.* nos, alia alii. **8** *ureret* Ω. *non bene* Housm., *nomine* Ω. **10** *nunc* Δ. **11–16** huc non pertinere uidit Scal. **13** an *inuitum*? **15** *ac p.* Δ. *si me* Ω. **17** sqq. a prioribus separauit Scal. **23** lacunam notauit Muell. **31** *tumide* F unde *se tumide i. inuenit* Paley. **35–38** post **52** transp. Rossberg. **35** *tum* Baehr., *tu* Ω. *me* Porson, *mea* Ω. **36, 37** *heu heu* Δ. **38** *nauita* Ω, corr. Pontanus. **45** *uecta* Heins., *nota* Ω. **46** *seruato* N, *ab infido* Δ, om. Φ. **47, 48** hic alienos esse uid. Scal. al. **51** *hic* 'Leidensis secundus.' *me. mi* Sandström. **XXV 2** *uenit* N[1], interpunximus cum μ, '*saepe u.*' uulg. **12** *saepe* Ω. **17** *dominae* (*dñae*) *teritur* Φ N, *de me t.* Δ, corr. nos. *sublimine* N, *sub lumine* Δ F. **26** *ante* Ω, *axe* Burm., *arte* ς uulg. **35** *gratis antiqua* cod. Pass., *antiquis grata* Ω. **38, 39** om. L. **39** *in* om. Δ F. **40** *si* Ω. **41** *pleno* Ω, *niueo* Housm., *plenam tenero* Heins.

uidistis fuscas, ducit uterque color :
uidistis patriam Argiuas prodente figura,
uidistis nostras, utraque forma rapit :
illaque plebeio uel sit sandycis amictu,
haec atque illa mali uulneris una uia est.
*
cum satis una tuis insomnia portet ocellis,
una sit et cuiuis femina multa mala.

XXVI [III XXI]

Vidi te in somnis fracta, mea uita, carina
Ionio lassas ducere rore manus,
et quaecumque in me fueras mentita fateri,
nec iam umore graues tollere posse comas,
qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
aurea quam molli tergore uexit ouis.
quam timui, ne forte tuum mare nomen haberet,
teque tua labens nauita fleret aqua !
quae tum ego Neptuno, quae tum cum Castore fratri,
quaeque tibi excepi, iam dea Leucothoe !
at tu, uix primas extollens gurgite palmas,
saepe meum nomen iam peritura uocas.
quod si forte tuos uidisset Glaucus ocellos,
esses Ionii facta puella maris,
et tibi ob inuidiam Nereides increpitarent,
candida Nesaee, caerula Cymothoe.
sed tibi subsidio delphinum currere uidi,
qui, puto, Arioniam uexerat ante lyram.
iamque ego conabar summo me mittere saxo,
cum mihi discussit talia uisa metus.

XXVI[b] [III XXII]

Nunc admirentur quod tam mihi pulchra puella
seruiat et tota dicar in urbe potens.
non, si gaza Midae redeant et flumina Croesi,
dicat 'de nostro surge, poeta, toro.'
nam mea cum recitat, dicit se odisse beatos :
carmina tam sancte nulla puella colit.
(multum in amore fides, multum constantia prodest :
qui dare multa potest, multa et amare potest.)
*
unum litus erit positis *torus* unaque tecto
arbor, et ex una saepe bibemus aqua,
seu mare per longum mea cogitet ire puella,
hanc sequar et fidos una aget aura duos.
et tabula una duos poterit componere amantes,
prora cubile mihi seu mihi puppis erit.
omnia perpetiar : saeuus licet urgeat Eurus
uelaque in incertum frigidus Auster agat,
quicumque et uenti miserum uexastis Vlixen
et Danaum Euboico litore mille rates,
et qui mouistis *montis* duo, cum ratis Argo
dux erat ignoto missa columba mari.
illa meis tantum non umquam desit ocellis,
incendat nauem Iuppiter ipse licet.
certe isdem nudi pariter iactabimur oris :
me licet unda ferat, te modo terra tegat.

sed non Neptunus tanto crudelis amori,
Neptunus fratri par in amore Ioui.
testis Amymone, latices cum ferret, in Argis
compressa et Lernae pulsa tridente palus.
iam deus amplexae uotum persoluit, at illi
aurea diuinas urna profudit aquas.
crudelem et Boream rapta Orithyia negauit :
hic deus et terras et maria alta domat.
crede mihi, nobis mitescet Scylla nec umquam
alternante uocans uasta Charybdis aqua ;
ipsaque sidera erunt nullis obscura tenebris :
purus et Orion, purus et Haedus erit.
quod mihi si ponenda tuo sit corpore uita,
exitus hic nobis non inhonestus erit.

XXVII [III XXIII]

At uos incertam, mortales, funeris horam
quaeritis, et qua sit mors aditura uia,
quaeritis et caelo, Phoenicum inuenta, sereno,
quae sit stella homini commoda quaeque mala.
seu pedibus Parthos sequimur seu classe Britannos,
et maris et terrae caeca perinde uia est ;
rursus et obiectum fles tu caput esse tumultu,
cum Mauors dubias miscet utrimque manus ;
praeterea domibus flammam *metuis*que ruinas,
neu subeant labris pocula nigra tuis.
solus amans nouit, quando periturus et a qua
morte, neque hic Boreae flabra neque arma timet.
iam licet et Stygia sedeat sub *h*arundine remex,
cernat et infernae tristia uela ratis :
si modo clamantis reuocauerit aura puellae,
concessum nulla lege redibit iter.

XXVIII [III XXIV]

*
Venit enim tempus, quo torridus aestuat aer,
incipit et sicco feruere terra Cane.
sed non tam ardoris culpa est neque crimina caeli,
quam totiens sanctos non habuisse deos.
hoc perdit miseras, hoc perdidit ante puellas :
quicquid iurarunt, uentus et unda rapit.
num sibi collatam doluit Venus ipsa ? peraeque
prae se formosis inuidiosa dea est.
an contempta tibi Iunonis templa Pelasgae ?
Palladis aut oculos ausa negare bonos ?
semper, formosae, non nostis parcere uerbis.
hoc tibi lingua nocens, hoc tibi forma dedit.
sed tibi uexatae per multa pericula uitae
extremo ueniet mollior hora die.
Io uersa caput primos mugierat annos :
nunc dea, quae Nili flumina uacca bibit.
Ino etiam prima terris aetate uagata est :
hanc miser implorat nauita Leucothoen.
Andromede monstris fuerat deuota marinis :
haec eadem Persei nobilis uxor erat.
Calisto Arcadios errauerat ursa per agros :
haec nocturna suo sidere uela regit.
quod si forte tibi properarint fata quietem,

XXV 42 *fuscas* Markland, *fusco* Ω. *ducit* N, *dulcis* Δ F, *lucus* L. 43 *quadam* N, *quandam* O uulg., corr. Housm. coll. Moret. 32. *Argiuas* Housm., *Argiua* Ω uulg. *prodire* N uulg. 45 fort. *istaque*. 47 lacunam indicauit Housm. XXVI 5 *agitaui*(-*it* L) Φ. 6 fort. *tam m.* 8 *teq.* Heins., *atq.* Ω. 10 *quae t. suscepi* Heins. *iam. tum* Beroaldus. 11, 12 post 18 transp. Heimreich al. 15 *prae inuidia* Δ F. 16 *nise(a)e* Ω. corr. Fruterius. 21 sqq. a prioribus sep. Burm. 23 *gaza Midae* Palm. (nos coll. Stat. Silu. II 2. 121, I 3. 105), *cambis(a)e* Ω. 27, 28 hic alieni fort. ante 24. 49 ponendi. fort. *praestat.* post 28 nou. el. in N. lacunam indicauit Housm. idem huc 31, 32 transp. 31 *positis torus* Housm., *sopitis* Ω. 36 *turbidus A.* cod. Pass. Puccius. 39 *montis duo* Palm. cf. Val. Fl. II 381, IV 707 cett., *duo litora* Ω. 41 *desit. spectat* Φ, an *numquam secedat*? 44 *modo* N, *quoque* O ex I 6. 28. 47 *dum* N. *aruis* O. 49 *nam* Vahlen. *amplexae* (passiuo genere) nos, *amplexu* Ω. 53 *mitescet* F N. *mutescet* Δ L. 54 *uacans* Ayrmann (*uoc.* Housm.), *uorans* Ω. XXVII 6 *pericla uiae* Ω, corr. Waardenburg. 7 *fles tu* Housm., *fletus* N, *flemus* O. *capiti* Δ L. *tumultu* cod. Mus. Brit. 23766, *tumultum* Ω. 8 *uterque* D. 9 *domibusq.* Ω, corr. Muell. 12 *nec arma* Δ. 14 *seruat* Δ. XXVIII 1, 2 uid. ad 33. 7 *paremque* F praue. 9 *non* N. *illa* Ω. 11 *templa* a *contempta* genitum, *membra* Waardenburg, *forma* Stamp. 16 *uenit* Ω, corr. v. 21 *deuota* N, *monstrata* O. 22 *erat* corruptum, fort. *abit.*

ipsa, sepultura facta beata tua,
narrabis Semelae, quo sit formosa periclo;
credet et illa, sua docta puella malo;
et tibi Maeonias omnis heroidas inter
primus erit nulla non tribuente locus.
nunc, utcumque potes, fato gere saucia morem:
et deus et durus uertitur ipse dies.

XXVIII^b [III XXV]

Iuppiter, affectae tandem miserere puellae: 1
tam formosa tuum mortua crimen erit. 2
hoc tibi uel poterit coniunx ignoscere Iuno: 33
frangitur et Iuno, siqua puella perit. 34
1 deficiunt magico torti sub carmine rhombi, 35
et tacet extincto laurus adusta foco,
et iam Luna negat totiens descendere caelo,
nigraque funestum concinit omen auis.
7 si non unius, quaeso, miserere duorum. 41
8 uiuam, si uiuet: si cadet illa, cadam. 42
5 una ratis fati nostros portabit amores 39
6 caerula ad infernos uelificata lacus. 40
9 pro quibus optatis sacro me carmine damno: 43
scribam ego 'per magnum est salua puella Iouem';
11 ante tuosque pedes illa ipsa operata sedebit, 45
narrabitque sedens longa pericla sua.

XXVIII^c [III XXVI]

Haec tua, Persephone, maneat clementia, nec tu,
Persephonae coniunx, saeuior esse uelis.
sunt apud infernos tot milia formosarum:
pulchra sit in superis, si licet, una locis.
nobiscum est Iope, uobiscum candida Tyro,
uobiscum Europe nec proba Pasiphae,
†et quot Troia tulit uetus et quot Achaia formas,
†et Phoebi et Priami diruta regna senis:
et quaecumque erat in numero Romana puella,
occidit: has omnis ignis auarus habet. 56
(nec forma aeternum aut cuiquam est fortuna perennis:
longius aut propius mors sua quemque manet.)
tu quoniam es, mea lux, magno dimissa periclo,
munera Dianae debita redde choros,
redde etiam excubias diuae nunc, ante iuuencae,
uotiuas; noctes et mihi solue decem.

XXIX [III XXVII]

Hesterno modo cum potu *sub* nocte uagarer,
nec me seruorum duceret ulla manus,
obuia, nescioquot pueri, mihi turba minuta
uenerat (hos uetuit me numerare timor),
quorum alii faculas, alii retinere sagittas,
pars etiam uisa est uincla parare mihi;
sed nudi *hi* fuerant. quorum lasciuior unus,
'arripite hunc,' inquit 'nam bene nostis eum:
hic erat, hunc mulier nobis irata locauit.'
dixit, et in collo iam mihi nodus erat.
hic alter iubet in medium propellere, at alter
'intereat qui nos non putat esse deos!
haec te non meritum totas expectat in horas:
at tu nescioquas quaeris, inepte, fores.
quae cum Sidoniae nocturna ligamina mitrae
soluerit atque oculos mouerit illa graues,
adflabunt tibi non Arabum de gramine odores,
sed quos ipse suis fecit Amor manibus.
parcite iam, fratres, iam certos spondet amores,
et iam ad mandatam uenimus ecce domum.'
atque ita me in tectu*m* duxerunt rursus amicae:
'i nunc et noctes disce manere domi.'
mane erat, et uolui, si sola quiesceret illa,
uisere; et in lecto Cynthia sola fuit.
obstupui: non illa mihi formosior umquam
uisa, neque ostrina cum fuit in tunica,
ibat et intactae narratum somnia Vestae,
neu sibi neue mihi quae nocitura forent:
talis uisa mihi somno dimissa recenti.
en quantum per se candida forma ualet!
'quid tu matutinus' ait 'speculator amicae?
me similem uestris moribus esse putas?
non ego tam facilis: sat erit mihi cognitus unus,
uel tu uel siquis uerior esse potest.
apparent non ulla toro uestigia presso,
signa uolutantis nec iacuisse duos.
aspice, ut in toto nullus mihi corpore surgat
spiritus admisso motus adulterio.'
dixit, et opposita propellens sauia dextra
prosilit in laxa nixa pedem solea.
sic ego tam sancti custos deludor amoris:
ex illo felix nox mihi nulla fuit.

XXX [III XXVIII]

Quo fugis a demens? nulla est fuga (tu licet usque
ad Tanain fugias, usque sequetur Amor),
non si Pegaseo uecteris in aere dorso,
nec tibi si Persei mouerit ala pedes.
uel si te sectae rapiant talaribus aurae,
nil tibi Mercurii proderit alta uia.
instat semper Amor supra caput, instat amanti;
et grauis ipse super libera colla sedet.
excubat ille acer custos et tollere numquam
te patietur humo lumina capta semel.
et, iam si pecces, deus exorabilis ille est,
si modo praesentis uiderit esse preces.

ista senes licet accusent conuiuia duri,
nos modo propositum, uita, teramus iter.
illorum antiquis onerentur legibus aures:
hic locus est in quo, tibia docta, sones,
quae non iure uado Maeandri iacta natasti,
turpia cum faceret Palladis ora tumor.

XXVIII **26** ita Kuinoel, *illa sepulturae fata b. tuae* Ω, ante eum *ipsa* et *facta* ς, *sepultura—tua* Markland. **29** *inter her. omn.* Φ N. cum **2** Pass. **33, 34** coniunxit (Housm. etiam 35-38). **35** hinc nouum carmen in N (et μ). *sub imagine* F. **36** *tacet* Canterus, *iacet* Ω. **38** *concinit* v mg., *condidit* Ω. **39, 40** post **42** transp. Otto. **40** *lacus* Ω, *locos* Baehr. post h. u. 8. 21-24 transp. uult. Housm. **44** *est* om. ς. **45** *operata* Vaticanus 3188 pro uar. lect., *operta* Ω. **47** sqq. a prioribus sep. Lach. **51** *est iope* Ω, *Hesione* Housm., *est Iole* ς. **53** *troia* Ω corruptum, *Creta* Rossberg, *Phthia* Wassenberg. **54** *ph(o)ebi* Ω, *Beli* Jacob, *Thebae* Scal. **57, 58** hic alienos ante III 18. 25 ponit Housm. **59** *demissa* Ω. **60** *tholo* cod. Pass. **62** *uotiuas;* ita punctum add. Gebhardi cod. (nos). **XXIX** a prioribus separatum in N v et μ. **1** *Hesterno* nos, *Hesterna* Ω, *Extrema* Heins. post *modo* O (*mea* N) *lux* add. in Ω ex 28. 59, deleuit Baehr. *potu sub* nos, *potus* Ω. **7** *sed nudi* (sc. inermes cum et faces et sagittae tela sint) *hi* nos, *sed nudi* Ω. *fuerunt* Heins. **9** *notauit* C. F. W. Mueller. **10** *dixerat* Δ. **11** *at* N, *et* O. **14** *foris* Dousa pater. **21** *lecto duxer. rur. amictu* Ω, corr. W. Fischer. **24** *at* Ω. **27** *intactae* nos, *hinc castae* Ω. *narrabat* Φ. **29** *talis* Ω, *qualis* Broukh(usius). *demissa* Ω. **30** *en* Muell., *heu* Ω. **31** *quod* Φ N, *quo* ς. **36** *uolutantis* L f, *uoluntatis* F N, *uoluptatis* Δ. *non* O. **38** *motus* Marcilius, *notus* Ω, *natus* Dousa pater. **39** *dextra* ς, *nostra* Φ D N, om. V[1]. **40** *laxa* f mg. v, *saxa* Ω. **41** *custos* Δ, *custode* L N, *custodis* F. *deludor* olim Palm. sed in aliena aberrans, *eludor* Burm., *recludor* Δ, *reludor* N, *rector* Φ, fort. *retrudor*. **42** *non* Ω. **XXX** continuat priori O. **2** *tantam* Φ D. **8, 9** fort. *ille—ipse*. **11** *at* J. H. Voss. **13–18** separauit Heimreich. **15** *onerantur* Ω. **17** *menandri* O N[1]. **18** *pallidus* O. *timor* Δ F.

(num tu, dure, paras Phrygias nunc ire per undas
et petere Hyrcani litora muta maris ?)
(spargereque alterna communes caede Penates
et ferre ad patrios praemia dira Lares)

unu*m* contentum pudeat me uiuere amica ?
hoc si crimen erit, crimen Amoris erit :
mi nemo obiciat. libeat tibi, Cynthia, mecum
rorida muscosis antra tenere iugis.
illic aspicies scopulis haerere sorores
et canere antiqui dulcia furta Iouis,
ut Semela est combustus, ut est deperditus Io,
denique ut ad Trois tecta uolarit auis.
nec tu uirginibus reuerentia moneris ora : 33
hic quoque non nescit quid sit amare chorus, 34
si tamen Oeagri quaedam compressa figura 35
Bistoniis olim rupibus accubuit. 36
quod si nemo extat qui uicerit alitis arma, 31
communis culpae cur reus unus agor ? 32
hic ubi te prima statuent in parte choreae, 37
et medius docta cuspide Bacchus erit,
tum capiti sacros patiar pendere corymbos :
nam sine te nostrum non ualet ingenium.

XXXI [III XXIX]

Quaeris, cur ueniam tibi tardior. aurea Phoebi
porticus a magno Caesare aperta fuit.
tanta erat in speciem Poenis digesta columnis,
inter quas Danai femina turba senis.
tum medium claro surgebat marmore templum 9
et patria Phoebo carius Ortygia. 10
et duo Solis era*nt* supra fastigia currus ;
et ualuae, Libyci nobile dentis opus,
altera deiectos Parnasi uertice Gallos,
altera maerebat funera Tantalidos.
deinde inter matrem deus ipse interque sororem 15
Pythius in longa carmina ueste sonat. 16
hic equidem Phoebo uisus mihi pulchrior ipso 5
marmoreus tacita carmen hiare lyra : 6
atque aram circum steterunt armenta Myronis, 7
quat*t*uor artifices, uiuida signa, boues. 8

*

XXXII [III XXX]

Hoc utinam spatiere loco, quodcumque uacabis, 7
Cynthia ! sic tibi me credere turba uetat. 8
qui uidet, is peccat : qui te non uiderit ergo, 1
non cupiet : facti lumina crimen habent.
nam quid Praenesti dubias, o Cynthia, sortes,
quid petis Aeaei moenia Telegoni ?
cur nocte Herculeum deportant esseda Tibur, 5
Appia cur totiens te uia *Lanuuium* ?
cur uidet accensis deuotam currere taedis 9
in nemus et Triuiae lumina ferre deae ? 10
scilicet umbrosis sordet Pompeia columnis
porticus, aulaeis nobilis Attalicis,
et creber platanis pariter surgentibus ordo,
flumina sopito quaeque Marone cadunt,
et leuiter lymphis toto crepitantibus orbe
quam subito Triton ore recondit aquam.
fallis, et ista tui furtum uia monstrat amoris :
non urbem, demens, lumina nostra fugis :
nil agis, insidias in me componis inanes,
tendis iners docto retia nota mihi.
sed de me minus est : famae iactura pudicae
tanta tibi miserae, quanta meretur, erit.
nuper enim de te nostra*s* mala iecit ad aures
rumor, et in tota non bonus urbe fuit.
'sed tu non debes inimicae credere linguae :
semper formosis fabula poena fuit.'
'non tua depr enso damnata est fama ueneno :
testis eris puras, Phoebe, uidere manus.
sin autem longo nox una uel altera lusu
consumpta est, non me crimina parua mouent.'
'Tyndaris externo patriam mutauit amore
et sine decreto uiua reducta domum est.
ipsa Venus, quamuis corrupta libidine Martis,
nec minus in caelo semper honesta fuit,
quamuis Ida, Rhea, pastorem dicat amasse
atque inter pecudes accubuisse deam.
hoc et Hamadryadum spectauit turba sororum
Silenique senes et pater ipse chori,
cum quibus Idaeo legisti poma sub antro,
subposita excipiens, Nai caduca, manu.
an quisquam in tanto stuprorum examine quaerit
'cur haec tam diues ? quis dedit ? unde dedit ?'
o nimium nostro felicem tempore Romam,
si contra mores una puella facit !
haec eadem ante illam *iam* inpune et Lesbia fecit :
quae sequitur, certe est inuidiosa minus.
qui quaerit Tatios ueteres durasque Sabinas,
hic posuit nostra nuper in urbe pedem.
tu prius et fluctus poteris siccare marinos
altaque mortali deripere astra manu,
quam facere, ut nostrae nolint peccare puellae.
is mos Saturno regna tenente fuit :
at cum Deucalionis aquae fluxere per orbem,
et post antiquas Deucalionis aquas,
dic mihi, quis potuit lectum seruare pudicum,
quae dea cum solo uiuere sola deo ?
uxorem quondam magni Minois, ut aiunt,
corrupit torni candida forma bouis.
nec minus aerato Danae circumdata muro
non potuit magno casta negare Ioui.'
'quod si tu Graias aequesque imitata Latinas,
semper uiue meo libera iudicio.'

XXXIII [III XXXI]

Tristia iam redeunt iterum sollemnia nobis :
Cynthia iam noctes est operata decem.
atque utinam pereat, Nilo quae sacra tepente
misit matronis Inachis Ausoniis !
quae dea tam cupidos totiens diuisit amantes ?
quaecumque illa fuit, semper amara fuit.

XXX 19–22 Carutti, **19–20** Housm. ante **1, 2** ponunt. **19** *nunc tu* (om. F) *dura p.* O, *non* (*num* n mg.) *tamen immerito* N mire. **20** *muta* nos coll. Sen. H. F. 540, *nota* Ω, *nuda* Lach., *nauta* Hertzb. **21** *-que* O, *et* N, de hoc disticho hic alieno conf. ad I 22. 8. **23** sqq. a prioribus separauit Lach. *una* Ω, corr. Baehr. **26** *tedere* L, *detenere* N¹, *de rege* μ v. **30** *troiae* Ω, corr. Ruhnken. **31, 32** post **36** transp. Rossberg. **35** *figurae* Housm. **37** *me* Ω. **38** *eris* Rossberg. **XXXI** priori continuat Ω, sep. μ v. **3** *tota* ς, *quanta* Baehr. *Poenis* om. Φ D. *columbis* Ω, corr. f v mg. **6** *habere* D. **7** *steterant* Δ L N. **8** *artificis* Ω. **10** *clarior* O. **11** *et quo—erat* Ω, corr. Hertzb. post **16** Dousa transp. **5-8**, lac. notauit Perreius. **XXXII** priori continuat Ω. **2** *crimina lumen* Ω, corr. Vat. 3188 uar. **3** *Praenestis* Itali. **5** *nocte* nos, *uate* N, *uatem* Ω, *tua te* Baehr. *deportant* suspectum, fort. *te raptant*. **6** *Lanuuium* Jortin, *du(di* f N*)cit anum* Ω. **7, 8** ante **1** transp. Housm. **8** *sic* nos, *sed* Ω, *nam* ς. *tibi me* Δ, *time* N, *timeo* Φ. **9** *cur* Baehr., *cum* Ω. **13** *platanis* ante *creb.* N, post *creb.* Δ, post *par.* Φ. *urgentibus* Ω, corr. Calphurnius. **15** *toto* Heins., *lato* Housm., *tota* Ω. *orbe* Heins., *urbe* Ω. **16** *quam* Housm., *cum* Ω. **17** *falleris* Ω, corr. Baehr. duce Lach. **22** *mereris* O. **23** *nostras* f, *nostra* Ω. *mala iecit* nos, *me l(a)edit* (*-et* Δ) Ω, *mala fudit* Palm., *male dixit* Schneidewin. *aure* F. **25** *te* Scal. **29** *uel* L, *aut* Δ F N. *luxu* Δ. **32** *decreto* corruptum, *dedecore est—domum* Santen. **33** *quamuis* O, *fertur* N. *Martis.* *uixit* L. **35** *Rhea* nos, *parim* Ω. **37** *hoc* Δ N, *non* Φ. **38** *senis* Ω. **40** *Nai caduca*, nos (*Nai, cad.* Scal.), *naica dona* Ω. **45** *iam* add. ς. **47** *durosque Sabinos* Ω, corr. Heins. **50** *deripere* Burm., *deicere* Ellis, *deligere* Ω. **52** *HIs* F, *Hic* L N. **53** *at* Beroaldus, *et* Ω. **54** *antiqui* Markland. **61** *si* Ω, *seu* cod. Pass. *aequesque* Muell. (*aeques* Lach.), *tuque es* Φ N, *siue es* Δ, *que es* μ, fort. *tunc is imitare*. **XXXIII** continuat priori N.

tu certe Iouis occultis in amoribus, Io,
  sensisti, nullas quid sit inire uias,
cum te iussit habere puellam cornua Iuno
  et pecoris duro perdere uerba sono.
a quotiens quernis laesisti frondibus ora
  mandisti *et* stabulis arbuta pasta tuis!
an, quoniam agrestem detraxit ab ore figuram
  Iuppiter, idcirco facta superba dea es?
an tibi non satis est fuscis Aegyptus alumnis?
  cur tibi tam longa Roma petita uia?
quidue tibi prodest uiduas dormire puellas?
  sed tibi, crede mihi, cornua rursus erunt,
aut nos e nostra te, saeua, fugabimus urbe:
  cum Tiberi Nilo gratia nulla fuit.
at tu, quae nostro nimium pu*r*gata dolore es,
  noctibus his uacui ter faciamus iter.
non audis et uerba sinis mea ludere, cum iam
  flectant Icarii sidera tarda boues.
lenta bibis: mediae nequeunt te frangere noctes.
  an nondum est talos mittere lassa manus?
a pereat, quicumque meracas repperit uuas
  corrupitque bonas nectare primus aquas!
Icare Cecropiis merito iugulate colonis,
  pampineus nosti quam sit amarus odor.
tuque o Eurytion uino Centaure peristi,
  nec non Ismario tu, Polypheme, mero.
uino forma perit, uino corrumpitur aetas,
  uino saepe suum nescit amica uirum.
me miserum, ut multo nihil est mutata Lyaeo!
  iam bibe: formosa es: nil tibi uina nocent,
cum tua praependent demissae in pocula sertae
  et mea deducta carmina uoce legis.
largius effuso madeat tibi mensa Falerno,
  spumet et aurato mollius in calice.
nulla tamen lecto recipit se sola libenter:
  est quiddam, quod uos quaerere cogat Amor.
semper in absentes felicior aestus amantes:
  eleuat assiduos copia longa uiros.

XXXIV [III XXXII]

Cur quisquam faciem dominae nunc credit amori?
  sic erepta mihi paene puella mea est.
expertus dico, nemo est in amore fidelis:
  formosam raro non sibi quisque petit.
polluit ille deus cognatos, soluit amicos,
  et bene concordes tristia ad arma uocat.
hospes in hospitium Menelao uenit adulter:
  Colchis et ignotum nonne secuta uirum est?
Lynceu, tune meam potuisti, perfide, curam
  tangere? nonne tuae tum cecidere manus?
quid si non constans illa et tam certa fuisset?
  posses in tanto uiuere flagitio?
tu mihi uel ferro corpus uel perde ueneno:
  a domina tantum te modo tolle mea.
te socium uitae, te pectoris esse licebit,
  te dominum admitto rebus, amice, meis:
lecto te socium, lecto te deprecor uno:
  riualem possum non ego ferre Iouem.
ipse meas solus, quod nil est, aemulor umbras,
  stultus, quod nullo saepe timore tremo.
una tamen causa est, qua crimina tanta remitto,
  errabant multo quod tua uerba mero.
sed numquam uitae me fallet ruga seuerae:
  omnes iam norunt quam sit amare bonum.
Lynceus ipse meus seros insanit amores.
  solum te nostros laetor adire deos.

*

XXXIVᵇ

Quid tua Socraticis tibi nunc sapientia libris
  proderit aut rerum dicere posse uias?
aut quid Crethei tibi prosunt carmina *plectri*?
  nil iuuat in magno uester amore senex.
tu satius musis leuiorem imitere Philetam
  et non inflati somnia Callimachi.
nam cursus licet Aetoli referas Acheloi,
  fluxerit ut magno factus amore liquor;
atque etiam ut Phrygio fallax Maeandria campo
  errat et ipsa suas decipit unda uias;
qualis et Adrasti fuerit uocalis Arion
  tristis ad Archemori funera uictor equos:
Amphiarea tibi non prosint fata quadrigae
  aut Capanei magno grata ruina Ioui.
desine et Aeschyleo componere uerba coturno,
  desine, et ad molles membra resolue choros.
incipe iam angusto uersus includere torno,
  inque tuos ignes, dure poeta, ueni.
tu non Antimacho, non tutior ibis Homero: 45
  despicit et magnos recta puella deos. 46
harum nulla solet rationem quaerere mundi, 51
  nec cur fraternis Luna laboret equis,
nec si post Stygias aliquis *se*det arbiter undas,
  nec si consulto fulmina missa tonent. 54
sed non ante graui taurus succumbit aratro, 47
  cornua quam ualidis haeserit in laqueis,
nec tu tam duros per te patieris amores:
  trux tamen a nobis ante domandus eris. 50
aspice me, cui parua domi fortuna relicta est, 55
  nullus et antiquo Marte triumphus aui,
ut regnem mixtas inter conuiua puellas
  hoc ego, quo tibi nunc eleuor, ingenio.

XXXIVᶜ

Me iuuet hesternis positum languere corollis,
  quem tetigit iactu certus ad ossa deus,
Actia Vergiliu*m* custodis litora Phoebi,
  Caesaris et fortes dicere posse rates,
qui nunc Aeneae Troiani suscitat arma
  iactaque Lauinis moenia litoribus.
cedite Romani scriptores, cedite Grai:

XXXIII 8 *nullas* nos (*uias* Lach. 'itinera' (u. 22) esse docuit), *multas* Ω. *uias.* et in **10** *sono*, interpungit Housm. **9** *habere* post *te* D, post *pu.* F. **12** *mansisti—abdita* Ω, corr. Palm. *et* add. Heins. **16** *uia est* Δ. **19** *fugauimus* O. **21** *placata* Ω, corr. nos. **23** *mea.* melius *me.* **25–40** non huius carminis esse arbitratur Baehr. **31** *tu quc o* O, *tu quoque* L. **37** ita N et Charisius p. 107, 25 K., *demissa—serta* O, *praep.* Φ N Char., *perp.* Δ. **42** *nos* O. **43** fort. *absenti—amante.* **XXXIV** continuat priori Ω, separauere Itali. **1** *non credit* O, *iam credat* N, *nunc credit* nos corr. *amari* v, *amico* Itali. **4** *formam* L, *et formam* Δ F. **7** *hospes* Ω, fort. *hostis* cf. Ou. F. II 785 sqq., *Tros et* Mueller. **8** *nocte* Baehr. **9, 10** *tangere—perfide* O. **12** *posses* (*-t* F) *et i.* O, *possesne i.* Heins. **13** *corpus* nos, *pectus* Ω. **15** *pectoris* nos, *corporis* Ω. **17** *socium* nos, *solum* Ω. **21** *qua* O, *cur* N. **23** *fall. me* N. **25** *sacros* O. **27** sqq. (25 sqq. alii) a prioribus nos separauimus lacuna quoque notata. uersuum ordinem grauiter turbatum restituere conatus est Munro Journal of Philology vi 325 sqq. **29** *Crethei* Ω (*Cretheis* Homeri mater), *erecthei* v (mg.) μ, uaria atque inutilia coniecere. *plectri* Palm., *lecta* Ω, *lecti* codd. nescioqui. **30** *noster* D F. **31** *mus. memorem* O, *mem. mus.* N, (*musam*) *leuiorem* (*i. Philetae*) inuenit Santen, *Meropem musis* Jacob, *mem. lusus* Unger. **33** *iam* ς. *rursus* (*rur* L) Ω, *casus* Markland. **34** *luxerit* Heins. *magno* Ω, *tenuis* Palm. *factus* Ω, *fractus* ς, *tactus* Heins. **38** *tristia* Heins. **39** ita nos, *non amphiareae* (*-rerae* N) *prosint* (*-sunt* F) *tibi f. q.* Ω, alii alia aut numeris durissimum uersum aut *Amphiaraeae* nouum uerbum excudentes. **40** *magno* om. O, *irato* Heins. **41** *et* (*a*)*echileo* Φ N unde *Achilleo* Scal. **42** *thoros* F, *toros* (*s* om. D) Δ. **43** *augusto* O. *incl.* N L, *componere* Δ F. **47–50** ante **55** transp. Muell. **47** *si* O. *grauis* Ω unde *succ. taurus* Housm. **48** *lacrimis* Φ. **53** ita Jacob, *aliquid* Ω, tum *restabit erūpnas* Φ, *restabit* N, *restauerit undas* Δ, *aliquid restabit* (malim *restabis*) *harenas* uir doctus ap. Burm. **59** sqq. a prioribus separauit Housm. *hest.* v mg., *ext.* N, *et.* Φ, *aeternum* Δ. **61** *uiruilio* Ω.

nescioquid maius nascitur Iliade.
tu canis umbrosi subter pineta Galaesi
Thyrsin et adtritis Daphnin harundinibus,
utque decem possint corrumpere mala puellas,
missus et inpressis haedus ab uberibus.
felix, qui uiles pomis mercaris amores !
huic licet ingratae Tityrus ipse canat.
felix intactum Corydon qui temptat Alexin
agricolae domini carpere delicias !
quamuis ille sua lassus requiescat auena,
laudatur facilis inter Hamadryadas.
ut canis Ascraei ueteris praecepta poetae,
quo seges in campo, quo uiret uua iugo,
tale facis carmen docta testudine quale
Cynthius inpositis temperat articulis :
non tamen haec ulli uenient ingrata legenti,
siue in amore rudis siue peritus erit ;
nec minor hic animis, ut sit minor ore, canorus
anseris indocto carmine cessit olor.
haec quoque perfecto ludebat Iasone Varro,
Varro Leucadiae maxima flamma suae ;
haec quoque lasciui cantarunt scripta Catulli,
Lesbia quis ipsa notior est Helena ;
haec etiam docti confessa est pagina Calui,
cum caneret miserae funera Quintiliae ;
et modo formosa qui multa Lycoride Gallus
mortuus inferna uulnera *f*leuit aqua.
Cynthia quin etiam uersu laudata Properti,
hos inter si me ponere Fama uolet.

LIBER TERTIVS [VEL QVARTVS]

I

Callimachi Manes et Coi sacra Philetae,
in uestrum, quaeso, me sinite ire nemus.
primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros.
dicite, quo pariter carmen tenuastis in antro ?
quoue pede ingressi ? quamue bibistis aquam ?
a ualeat, Phoebum quicumque moratur in armis !
exactus tenui pumice uersus eat ;
quo me Fama leuat terra sublimis, et a me
nata coronatis Musa triumphat equis,
et mecum in curru parui uectantur Amores,
scriptorumque meas turba secuta rotas.
quid frustra missis in me certatis habenis?
non datur ad Musas currere lata uia.
multi, Roma, tuas laudes annalibus addent,
qui finem imperii Bactra futura canent :
sed, quod pace legas, opus hoc de monte sororum
detulit intacta pagina nostra uia.
mollia, Pegasides, date uestro serta poetae :
non faciet capiti dura corona meo.
at mihi quod uiuo detraxerit inuida turba,
post obitum duplicei faenore reddet *H*onos.
omnia post obitum fingit maiora uetustas ;
maius ab exequiis nomen in ora uenit.
nam quis equo pulsas abiegno nosceret arces,
fluminaque Haemonio comminus isse uiro,
Idaeum Simoenta Iouis cum *prole Scamandro*,
Hectora ter campos ter maculasse rotas ?
Deiphobumque Helenumque et Polydamanta *et* in armis
qualemcumque Parin uix sua nosset humus.
exiguo sermone fores nunc, Ilion, et tu,
Troia, bis Oetaei numine capta dei.
nec non ille tui casus memorator Homerus
posteritate suum crescere sensit opus.
meque inter seros laudabit Roma nepotes :
illum post cineres auguror ipse diem.
ne mea contempto lapis indicet ossa sepulcro,
prouisum est Lycio uota probante deo.

II [I 39-64]

Carminis interea nostri redeamus in orbem ;
gaudeat in solito tacta puella sono.
Orphea delenisse feras et concita dicunt
flumina Threicia sustinuisse lyra ;
saxa Cithaeronis Thebas agitata per artem
sponte sua in muri membra coisse ferunt ;
quin etiam, Polypheme, fera Galatea sub Aetna
ad tua rorantes carmina flexit equos :
miremur, nobis et Baccho et Apolline dextro,
turba puellarum si mea uerba colit ?
quod non Taenareis domus est mihi fulta columnis,
nec camera auratas inter eburna trabes,
nec mea Phaeacas aequant pomaria siluas,
non operosa rigat Marcius antra liquor :
at Musae comites et carmina cara legenti,
et defessa choris Calliopea meis.
fortunata, meo siqua es celebrata libello !
carmina erunt formae tot monumenta tuae.
nam neque pyramidum sumptus ad sidera ducti,
nec Iouis Elei caelum imitata domus,
nec Mausolei diues fortuna sepulchri
mortis ab extrema condicione uacant.
aut illis flamma aut imber subducet honores,
annorum aut ictus pondera uicta ruent.
at non ingenio quaesitum nomen ab aeuo
excidet : ingenio stat sine morte decus.

III [II]

Visus eram molli recubans Heliconis in umbra,
Bellorophontei qua fluit umor equi,
reges, Alba, tuos et regum facta tuorum,

XXXIV 72 *hinc* O. *ipsa* Ω, corr. f v mg. 75 *auenas* codd. Pass., *suas—auenas* Pass. 77 *ut* nos, *tu* Ω ; 77–80 post 66 ponit Ribbeck. 78 *herba* D. *uenit* Schrader, *uiget* cod. nescioquis. 83 *hic* Lach. ed. Berolinensis. *animi* Φ. *aut sim* Ω, corr. Housm. 91 *quam* Ω. 92 *fleuit* (i.e. flere non destitit) nos, cf. IV 4. 39 sq., *lauit* Ω.

III I 1 *sacra* Ω, *fata* Baehr. ('umbra,' cf. Mela II 2). 5 *tenuistis* O. 13 *inmissis* Auratus. 22 *reddet* f v, *reddit* Ω. *onus* Ω. 23 *omnia* O, *famae* N latet aliquid. *uetustae* N. 25 *pulsas* suspectum, fort. *pressas*. *artes* Ω. 26 *esse* D N, *ille* F. 27 *cu(a L)nabula parui* O, om. N, corr. G. Wolff. 28 *ter* cod. Pass., *per* Ω. 29 ita Lach., *pu*(Φ, *po* Δ N)*lidamantes in a.* Ω, *Polydamanta sub a.* cod. Pass. 38 *est* om. Φ. 39 hinc nouum carmen Ω, edd. multi ab *Orphea* incipiunt, multi cum prioribus coniungunt. 40 *in* Ω, *ut* v quod melius nisi *laeta* malis legere. II 1 *delenisse* Ayrmann, *detinuisse* L N quod defendi potest, *detenuisse* F V, *te tenuisse* D. 2 *su(b)st.* Φ N, *det.* Δ. 7 *nobis*. *nostro* Φ. 11 *pheacias* Ω. 12 *martius* Ω. 13 *comites* f v, *comitis* (*s* om. Φ) Ω. *grata* ς. 14 *nec d.* Baehr. Palm. sed cf. Stat. Silu. I 5. 2. 15 *est* Ω. 20 *uacat* Δ L. 22 *ictus* Δ Housm., *ictu* F N. *pondere* Δ L N. III 5 *iam* Guyetus et Heins.

tantum operis, neruis hiscere posse meis;
paruaque tam magnis admoram fontibus ora, 5
unde pater sitiens Ennius ante bibit,
et cecinit Curios fratres et Horatia pila, 7
anseris et tutum uoce fuisse Iouem, 12
uictricesque moras Fabii pugnamque sinistram 9
Cannensem et uersos ad pia uota deos, 10
Hannibalemque Lares Romana sede fugantes, 11
regiaque Aemilia uecta tropaea rate, 8
cum me Castalia speculans ex arbore Phoebus 13
sic ait, aurata nixus ad antra lyra:
'quid tibi cum tali, demens, est flumine? quis te 15
carminis heroi tangere iussit opus?
non hic ulla tibi speranda est fama, Properti:
mollia sunt paruis prata terenda rotis,
ut tuus in scamno iactetur saepe libellus,
quem legat expectans sola puella uirum. 20
cur tua praescriptos euecta est pagina gyros?
non est ingenii cumba grauanda tui.
alter remus aquas, alter tibi radat harenas:
tutus eris: medio maxima turba mari est.'
dixerat, et plectro sedem mihi monstrat eburno, 25
qua noua muscoso semita facta solo est.
hic erat adfixis uiridis spelunca lapillis,
pendebantque cauis tympana pumicibus,
orgia mystarum, et Sileni patris imago
fictilis et calami, Pan Tegeaee, tui; 30
et Veneris dominae uolucres, mea turba, columbae
tingunt Gorgoneo punica rostra lacu,
diuersaeque nouem sortitae iura puellae
exercent teneras in sua dona manus.
haec hederas legit in thyrsos, haec carmina neruis
aptat, at illa manu texit utraque rosam. 36
e quarum numero me contigit una dearum:
ut reor a facie, Calliopea fuit:
'contentus niueis semper uectabere cygnis,
nec te fortis equi ducet ad arma sonus. 40
nil tibi sit rauco praeconia classica cornu
flare nec Aonium tinguere Marte nemus,
aut quibus in campis Mariano proelia signo
stent et Teutonicas Roma refringat opes,
barbarus aut *S*uebo perfusus sanguine Rhenus 45
saucia maerenti corpora uectet aqua.
quippe coronatos alienum ad limen amantes
nocturnaeque canes ebria signa fugae,
ut per te clausas sciat excantare puellas,
qui uolet austeros arte ferire uiros.' 50
talia Calliope, lymphisque a fonte petitis
ora Philetea nostra rigauit aqua.

IV [III]

Arma deus Caesar dites meditatur ad Indos,
et freta gemmiferi findere classe maris.
magna, uiri, merces; parat ultima terra triumphos:
Tigris et Euphrates sub tua iura fluent:
sera, sed Ausoniis ueniet prouincia uirgis: 5
adsuescent Latio Partha tropaea Ioui.
ite agite, expertae bello date lintea prorae,
et solitum armigeri ducite munus equi.
omina fausta cano. Crassos clademque piate;
ite et Romanae consulite historiae. 10
ipsa tuam serua prolem, Venus: hoc sit in aeuum, 19
cernis ab Aenea quod superesse caput. 20
Mars pater et sacrae fatalia lumina Vestae, 11
ante meos obitus sit, precor, illa dies,
qua uideam spoliis oneratos Caesaris axes,
ac uulgi plausu saepe resistere equos,
inque sinu carae nixus spectare puellae 15
incipiam, et titulis oppida capta legam,
tela fugacis equi et bracati militis arcus
et subter captos arma sedere duces.
praeda sit haec illis, quorum meruere labores: 21
me Sacra sat erit plaudere posse Via.

V [IV]

Pacis Amor deus est; pacem ueneramur amantes:
sat mihi cum domina proelia dura mea.
nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur, 5
nec bibit e gemma diuite nostra sitis: 4
nec tamen inuiso pectus mihi carpitur auro, 3
nec, miser*a*, aera paro clade, Corinthe, tua. 6
o prima infelix fingenti terra Prometheo!
ille parum cauti pectoris egit opus:
corpora disponens mentem non uidit in arte.
recta animi primum debuit esse uia. 10
nunc maris in tantum uento iactamur, et hostem
quaerimus, atque armis nectimus arma noua.
haut ullas portabis opes Acherontis ad undas:
nudus at inferna, stulte, uehere rate.
uictor cum uictis pariter miscebitur umbris: 15
consule cum Mario, capte Iugurtha, sedes.
Lydus Dulichio non distat Croesus ab Iro:
optima mors, parca quae uenit apta die.
me iuuat in prima coluisse Helicona iuuenta
Musarumque choris inplicuisse manus: 20
me iuuat et multo mentem uincire Lyaeo
et caput in uerna semper habere rosa.
atque ubi iam Venerem grauis interceperit aetas,
sparserit et nigras alba senecta comas,
tum mihi naturae libeat perdiscere mores, 25
quis deus hanc mundi temperet arte domum,
qua uenit exoriens, qua deficit, unde coactis
cornibus in plenum menstrua luna redit,
unde salo superant uenti, quid flamine captet
Eurus, et in nubes unde perennis aqua, 30
sit uentura dies, mundi quae subruat arces,
purpureus pluuias cur bibit arcus aquas,
aut cur Perrhaebi tremuere cacumina Pindi,
solis et atratis luxerit orbis equis,
cur serus uersare boues et plaustra Bootes, 35
Pleiadum spisso cur coit igne chorus,
curue suos fines altum non exeat aequor,
plenus et in partes quat*t*uor annus eat,
sub terris sint iura deum et tormenta Gigantum,
num rota, num scopuli, num sitis inter aquas, 42
aut Alcmaeoniae furiae aut ieiunia Phinei, 41
Tisiphones atro si furit angue caput, 40
num tribus infernum custodit faucibus antrum 43

III 8 et **12** inter se transp. Polster. **11** *lares* F, *laeres* L V¹ μ, *lacies* N, *alaeres* D v. **16** *heroyci* L. **17** *hinc* Fruterius. **21** ita Scal. *praescripto seuecta est* (om. Φ) *p. gyro* Ω. **22** *cymba* Δ N, *turba* L v mg. **26** *quo* N. **29** *orgia* Heins., *ergo* Ω (pro *imago* d mg. et v mg. *origo*). *mystarum* Unger, cf. Sen. Oed. 437, *musarum* Ω. **32** *gorgonio* L, *-ico* Δ F. *nostra* Φ D N, corr. f (? V). **33** *diuerseq.* F. *iura* 'Vaticanus quintus' Scal., *rura* Ω. **36** *et* F. **41** *praeconica* Δ F. **42** *flere* Ω, corr. Fruterius. *tingere* D F, *cingere* V. **45** *Sueuo* Itali, *s(a)euo* Ω. **52** *philitea* Δ F N. **IV 4** cf. Aus. Epigr. 31 (4), *flue* L. *Thybris, et—fluet* Housm. fort. recte. **5** *Seres et* Janus Gulielmius, quo accepto *uenient* Heins. **14** ita G. F. Barth fauente Ou. Tr. IV 2. 53, *ad u. plausus* Ω. **19, 20** post **10** nos transp. **19** *prolem serua* O. **22** *mi* ς. ita nos, *sacra* om. L, post *sat erit* habent N V, *sat erit media* D F. **V** priori coniunxere Muret. Scal. Baehr. **2** *sat* Liuineius, *stant* Ω. **3** et **5** transp. Housm. **3** malim *non t.* **6** *misera* Heins., *miser* Ω, *mixta* Ruhnken. *aere* N, *ire* O. *elade* N f, *paee* F, *classe* Δ L. **8** *cauti* ς, *caute* Ω. **9** *uidit in arte* corruptum, *u. inertem* ς, malim *indit in arcem* (*in aree* cod. Pass.), *indidit* (*arti*) Baehr. **11** corruptum. *uento* Ω, *ponto* Housm. **12** *nectimus* N V, *qu(a)erimus* Φ D. **14** *ad infernas—rates* Ω Lach., corr. Schrader. **15** malim *uictrix.* **18** *parea* corruptum, *carpta* Baehr., *Pareae* Lach. *apta* Δ F, *aeta* L N. **24** *sparserit et* N, *sparsit et* Φ, *sparserit* Δ. *nigras* ς, *integras* Ω. **27, 28** fort. post **34** ponendi. **31** *areem* Δ F bonum et hoc. **34** *attractis* Δ F. **35** *et flamma palustra* Φ, *et flamma boon* N (*boones* μ). **39** *Gigantum* om. N unde *nocentum* Lobeck, *reorum* Housm. **40** et **42** inter se transp. Housm. **42, 43** pro *num* quater *non* N et L (hic primum *non* ex corr.).

Cerberus, et Tityo iugera pauca nouem ;
an ficta in miseras descendit fabula gentis, 45
et timor haut ultra quam rogus esse potest.
exitus hic uitae superet mihi : uos, quibus arma
grata magis, Crassi signa referte domum.

VI [V]

Dic mihi de nostra quae sentis uera puella :
sic tibi sint dominae, Lygdame, dempta iuga.
omnis enim debet sine uano nuntius esse, 5
maioremque timens seruus habere fidem.
nunc mihi, siqua tenes, ab origine dicere prima
incipe : suspensis auribus ista bibam. 8
num me laetitia tumefactum fallis inani, 3
haec referens, quae me credere uelle putas ? 4
sicine eam incomptis uidisti flere capillis ? 9
illius ex oculis multa cadebat aqua ? 10
nec speculum strato uidisti, Lygdame, lecto ?
ornabat niueas nullane gemma manus ?
ac maestam teneris uestem pendere lacertis,
scriniaque ad lecti clausa iacere pedes ?
tristis erat domus, et tristes sua pensa ministrae 15
carpebant, medio nebat et ipsa loco,
umidaque inpressa siccabat lumina lana,
rettulit et querulo iurgia nostra sono ?
'haec te teste mihi promissa est, Lygdame, merces ?
est poenae seruo rumpere teste fidem. 20
ille potest nullo miseram me linquere facto,
et qualem nolo dicere habere domi !
gaudet me uacuo solam tabescere lecto.
si placet, insultet, Lygdame, morte mea.
non me moribus illa, sed herbis inproba uicit : 25
staminea rhombi ducitur ille rota ;
illum turgentis ranae portenta rubetae
et lecta exectis anguibus ossa trahunt,
et strigis inuentae per busta iacentia plumae,
cinctaque funesto lanea uitta toro. 30
si non uana canunt mea somnia, Lygdame, testor,
poena erit ante meos sera, sed ampla, pedes ;
putris et in uacuo texetur aranea lecto :
noctibus illorum dormiet ipsa Venus.'
quae tibi si ueris animis est questa puella, 35
hac eadem rursus, Lygdame, curre uia
et mea cum multis lacrimis mandata reporta :
iram, non fraudes esse in amore meo ;
me quoque consimili inpositum torquerier igni.
iurabo bis sex integer esse dies. 40
quodsin e tanto felix concordia bello
extiterit, per me, Lygdame, liber eris.

VII [VI]

Ergo sollicitae tu causa, pecunia, uitae !
per te inmaturum mortis adimus iter.
tu uitiis hominum crudelia pabula praebes :
semina curarum de capite orta tuo.
tu Paetum ad Pharios tendentem lintea portus 5
obruis insano terque quaterque mari.
nam dum te sequitur, primo miser excidit aeuo
et noua longinquis piscibus esca natat.
quod si contentus patrio boue uerteret agros, 43
uerbaque duxisset pondus habere mea,
uiueret ante suos dulcis conuiua Penates, 45
pauper, at in terra nil nisi fleret opes.
non tulit hic Paetus stridorem audire procellae
et duro teneras laedere fune manus,
sed th*y*io thalamo aut Oricia terebintho
effultum pluma uersicolore caput : 50
huic fluctus uiuo radicitus abstulit ungues,
et miser inuisam traxit hiatus aquam ;
hunc paruo ferri uidit nox inproba ligno.
Paetus ut occideret, tot coiere mala.
flens tamen extremis dedit haec mandata querelis,
cum moribunda niger clauderet ora liquor: 56
'di maris Aegaei quos sunt penes aequora, Venti,
et quaecumque meum degrauat unda caput,
quo rapitis miseros primae lanuginis annos ?
attulimus sontes in freta uestra manus ? 60
a miser alcyonum scopulis adfligar acutis :
in me caeruleo fuscina sumpta deo est.
at saltem Italiae regionibus a*d*uehat aestus :
hoc de me sat erit si modo matris erit.'
subtrahit haec fantem torta uertigine fluctus ; 65
ultima quae Paeto uoxque diesque fuit. 66
Paete, quid aetatem numeras ? quid cara natanti 17
mater in ore tibi est ? non habet unda deos ; 18
et mater non iusta piae dare debita terrae 9
nec pote cognatos inter humare rogos : 10
sed tua nunc uolucres adstant super ossa marinae,
nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare est.
o centum aequoreae Nereo genitore puellae, 67
et tu materno tacta dolore Thetis,
uos decuit lasso subponere bracchia mento :
non poterat uestras ille grauare manus. 70
infelix Aquilo, raptae timor Orith*y*iae, 13
quae spolia ex illo tanta fuere tibi ?
aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina ? 15
portabat sanctos alueus ille uiros. 16
reddite corpus humo, posita est in gurgite uita ; 25
Paetum sponte tua, uilis harena, tegas :
et quotiens Paeti transibit nauta sepulchrum,
dicat 'et audaci tu timor esse potes'.
ite, rates curua*te* et leti texite causas :
ista per humanas mors uenit acta manus. 30
terra parum fuerat fatis, adiecimus undas :
fortunae miseras auximus arte uias.
uentorum est, quodcumque paras : haut ulla carina 35
consenuit ; fallit portus et ipse fidem. 36
nam tibi nocturnis ad saxa ligata procellis 19
omnia detrito uincula fune cadunt. 20
(sunt Agamemnonias testantia litora curas,
†qua notat Argynni poena minantis aquae.
hoc iuuene amisso classem non soluit Atrides,
pro qua mactata est Iphigenia mora.) 24
ancora te teneat, quem non tenuere Penates ? 33
quid meritum dicas, cui sua terra parum est ? 34
natura insidians pontum substrauit auaris : 37
ut tibi succedat, uix semel esse potest.
saxa triumphalis fregere Capherea puppes,
naufraga cum uasto Graecia tracta salo est. 40
paulatim socium iacturam fleuit Vlixes,
in mare cui solu*m* non ualuere doli. 42
at tu, saeue Aquilo, numquam mea uela uidebis : 71
ante fores dominae condar oportet iners.

V **46** *haut* N, *aut* O. **47** *hic. huius* L. *superest* Ω. **VI** **2** *sic* Φ N, *si* Δ l(=L corr.). **3**, **4** post **8** transp. Housm. **3** *num* ς, *non* N, *dum* O. **5** *uano nuntius e.* D N f v mg., *uanus c.* Φ, *uanis e. relator* V l. hoc distichon damnat Lach. **9** *sicut cam* O, *si cā* (= *causa*) N. **12** et **14** inter se transp. G. T. Suringar. **13** *at* ς. **22** *et q.* N, (*a*)*equalem* O. *nullo* N, *nulla* O, corr. Palmer. *domi* Heins., *domo* Ω. **28** *exactis* F, *exuctis* Burm., alia alii. **30** *uiro* Ω, corr. Heins. **31** *cadunt* D. **39** interpunxit Vahlen. **41** *quod sin* Muell., *quod nisi* N. *quid mihi si* O. *e* Lach., *et* N, om. O. **VII** priori continuat F ; uu. **9–72** ita ordinauimus : **43–66**, **17–18** (Scal.), **9–12**, **67–70**, **13–16**, **25–32**, **35–36**, **19–20** (Housm.), [**21–24** huius el. non esse uidentur,] **33–34** (Housm.), **37–42**, **71–72**. **1** *uitae es* Δ. **22** *quae* V. *natat* f. *arg*(*ag* N)*ynni* Φ N, *argiuum* Δ. *minan*(*n* om. L)*tis aquas* Ω, *Athamantiadae* Hertzb., *Mimantis aquae* Ellis. **23** *nec* O, *hic* Lach. **25** *positaque in* O. **29** *curuate* Lendrum, *curu*(*a*)*e* Ω, *curuas* ς. **32** *Naturae* et in **37** *Fortuna* Broukh. **41** *palantum* Heins. **42** *soli* Ω, *soliti* ς. **46** *nisi* Δ F (?), *ubi* L N. *flere potest* Ω, corr. Baehr. **47** *hunc* Δ L, *hoc* F, *haec* N. **49** *chio* Ω, corr. Santen. *orythia* N, *corythia* peiora O. **51** et **53** inter se transp. W. Fischer. **50** *effultus* ς, *et fultum* Ω. **51** *uiuos* Palmerius. **52** *miseri* Pass. *inuitam* Δ F. **60** *sontes* nos, *longas* Ω, *nocuas* Housm. **63** *euehat* Ω. **66** *noxque* O. **68** *tracta* Ω, corr. v. *thetis* N, *petis* L, *pedis* D F, V eras.

VIII [VII]

Dulcis ad hesternas fuerat mihi rixa lucernas,
uocis et insanae tot maledicta tuae,
cum furibunda mero mensam propellis et in me
proicis infes*ta* cymbia plena manu.
tu uero nostros audax inuade capillos
et mea formosis unguibus ora nota;
tu minitare oculos subiecta exurere flamma,
fac mea rescisso pectora nuda sinu.
nimirum ueri dantur mihi signa caloris:
nam sine amore graui femina nulla dolet.
quae mulier rabida iactat conuicia lingua,
*ha*ec Veneris magnae uoluitur ante pedes,
custodum grege seu circa se stipat euntem,
seu sequitur medias, Maenas ut icta, uias,
seu timidam crebro dementia somnia terrent,
seu miseram in tabula picta puella mouet.
his ego tormentis animi sum uerus aruspex,
has didici certo saepe in amore notas.
non est certa fides quam non in iurgia uertas:
hostibus eueniat lenta puella meis.
in morso aequales uideant mea uulnera collo:
me doceat liuor mecum habuisse meam.
aut in amore dolere uolo aut audire dolentem,
siue meas lacrimas siue uidere tuas.
(tecta superciliis si quando uerba remittis,
aut tua cum digitis scripta silenda notas.)
odi ego quae numquam pungunt suspiria somnos:
semper in irata pallidus esse uelim.
aut tecum aut pro te mihi cum riualibus arma
semper erunt: in te pax mihi nulla placet.
dulcior ignis erat Paridi, cum Graia per arma
Tyndaridi poterat gaudia ferre suae.
dum uincunt Danai, dum restat barbarus Hector,
ille Helenae in gremio maxima bella gerit.
(gaude, quod nulla est aeque formosa: doleres,
siqua foret: nunc sis iure superba licet.
at tibi, qui nostro nexisti retia lecto,
sit socer aeternum nec sine matre domus,
cui nunc siqua data est furandae copia noctis,
offensa illa mihi, non tibi amica, dedit.)

IX [VIII]

Maecenas, eques Etrusco de sanguine regum,
intra fortunam qui cupis esse tuam,
quid me scribendi tam uastum mittis in aequor?
non sunt apta meae grandia uela rati.
turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus
et pressum inflexo mox dare terga genu.
omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
palma nec ex aequo ducitur ulla iugo.
gloria Lysippo est animosa effingere signa;
exactis Calamis se mihi iactat equis.
in Veneris tabula summam sibi ponit Apelles;
Parrhasius parua uindicat arte locum.
argumenta magis sunt Mentoris inclita formae;
at Myos exiguum flectit acanthus iter.
Phidiacus signo se Iuppiter ornat eburno;
Praxitelen Paria uenditat urbe lapis.
est quibus Eleae concurrit palma quadrigae;
est quibus in celeres gloria nata pedes.
hic satus ad pacem; hic castrensibus utilis armis.
naturae sequitur semina quisque suae.
at tua, Maecenas, uitae praecepta recepi,
cogor et exemplis te superare tuis.
cum tibi Romano dominas in honore secures
et liceat medio ponere iura foro,
uel tibi Medorum pugnaces ire per hastas
atque onerare tuam fixa per arma domum,
et tibi ad effectum uires det Caesar et omni
tempore tam faciles insinuentur opes,
parcis, et in tenues humilem te colligis umbras:
uelorum plenos subtrahis ipse sinus.
crede mihi, magnos aequabunt ista Camillos
iudicia et uenies tu quoque in ora uirum,
Caesaris et famae uestigia iuncta tenebis;
Maecenatis erunt uera tropaea fides.
[non ego uelifera tumidum mare findo carina:]
tota sub exiguo flumine nostra mora est.
non flebo in cineres arcem sedisse repentes
Cadmi nec semper proelia clade pari,
nec referam Scaeas et Pergama Apollinis arces,
et Danaum decimo uere redisse rates,
moenia cum Graio Neptunia pressit aratro
uictor Palladiae ligneus artis equus.
inter Callimachi sat erit placuisse libellos
et cecinisse modis, Coe poeta, tuis.
haec urant pueros, haec urant scripta puellas,
meque deum clament et mihi sacra ferant.
te duce uel Iouis arma canam caeloque minantem
Coeum et Phlegraeis Eurymedonta iugis;
eductosque pares siluestri ex ubere reges
ordiar et caeso moenia firma Remo,
celsaque Romanis decerpta palatia tauris,
crescet et ingenium sub tua iussa meum;
prosequar et currus utroque ab litore ouantes,
Parthorum astutae tela remissa fugae,
castraque Pelusi Romano subruta ferro,
Antonique graues in sua fata manus.
mollia tu coeptae fautor cape lora iuuentae,
dexteraque inmissis da mihi signa rotis.
hoc mihi, Maecenas, laudis concedis, et a te est,
quod ferar in partes ipse fuisse tuas.

X [IX]

Mirabar, quidnam misissent mane Camenae,
ante meum stantes sole rubente torum.
natalis nostrae signum misere puellae
et manibus faustos ter crepuere sonos.
transeat hic sine nube dies, stent aere uenti,
ponat et in sicco molliter unda minas.
aspiciam nullos hodierna luce dolentes,
et Niobae lacrimas supprimat ipse lapis.
Alcyonum positis requiescant ora querelis,
increpet absumptum nec sua mater Itym;
tuque, o cara mihi, felicibus edita pennis,
surge et praesentes iusta precare deos.

VIII continuat priori O. **1** *hexternas* L, *externas* Δ. **3** *cum* Itali, *eur* Ω. **4** *infesta* Palm., *insana* Ω, an *infensa*? **11** *grauida* Ω, corr. Scal. **12** *haec* Liuineius, *et* Ω. **13** *custodem* Δ L. *grege* (*non*) Baehr., *seu* nos (pro *se* Lach.), *gregibus* Ω; sed haec fort. hic aliena quod de **13–18** censet Housm. **18** *has* N, *nam* O. **19** ita Vahlen, *iniurgia* N, *iniuria* O. *uertas* Vahlen, *uersat* (*-tat* F) Ω. **25, 26** hic alieni Guyeto uisi. **27** cf. Stat. Th. II 336 sq. **28** *iratam* O. **29** *cum* Φ N, *quo* Δ. *grata* Ω, corr. Fruterius. **33, 34** ante **29** transp. Housm. **35-40** hic alieni. **37** *nexisti* Prisc. p. 902 et Diomed. p. 369, 21 K., *tendisti* Ω. **40** *offensam* Ω. **IX 2** *inter* Δ F. **8** *flamma* Ω, *fama* Lipsius. **9–19** interpunximus. **9** *fingere* O. **10** *calamus* Ω, corr. Itali. **11** *ponit* f v mg., *poscit* Δ N, *posita* Φ. *ut V. t. summum s. poscit* *A*. Rothstein. **12** *iocum* Lach. **13** *inclita* nos, *addita* Ω. **14** *ad* Ω. *Myos* Itali, *miros* L d mg., *nuros* Δ F, *muros* N. **16** *Paria* Broukh. de Pario intellegendum, *propria* Ω. *uindicat* Ω, corr. Burm. **22** *conor* Broukh. **25** *hastas* Markland, *hostes* Ω. **26** *hone(o* L f*)rare* O. **33** cf. ad II 1. 39. **35** om. N. **36** *tuta* ꝟ. *sed* Baehr. *ē* (= *est*) uel *e* ante *flum.* O. **37** *phebo* N. *paternos* Ω, corr. nos, cf. Lucr. V 400. **38** *semper* Ω, *fratrum* codd. Pass. **39** *artes* Broukh. **44** *Coe* Beroaldus, *dure* Ω. **45** *curant—curant*, corr. Itali. **47–58** hic alienos esse censet nescioquis. **48** *oromodonta* Ω, corr. Huschke. **49** et **51** inter se transp. Peiper. **51** fort. *eductosue* (*celsaue* in **49** iam Lach.). **55** *claustraq.* Palmerius et Lipsius. **57** *mollis* Ω, corr. Broukh. *faustor* Φ, *factor* N. **59, 60** ante **47** transp. Lach. **X 1** *uisissent* Heins. **3** *miserere* O. **6** *minas* f v, *minax* Ω. **12** *praesentes* codd. Pass., *poscentes* Ω, *poscendos* Lach.

ac primum pura somnum tibi discute lympha
et nitidas presso pollice finge comas:
dein qua primum oculos cepisti ueste Properti
indue, nec uacuum flore relinque caput;
et pete, qua polles, ut sit tibi forma perennis,
inque meum semper stent tua regna caput.
inde coronatas ubi ture piaueris aras,
luxerit et tota flamma secunda domo,
sit mensae ratio, noxque inter pocula currat,
et crocino naris murreus ungat onyx;
tibia continuis succumbat rauca choreis,
et sint nequitiae libera uerba tuae,
dulciaque ingratos adimant conuicia somnos;
publica uicinae perstrepat aura uiae:
sit sors et nobis talorum interprete iactu,
quem grauius pennis uerberet ille puer.
cum fuerit multis exacta trientibus hora,
noctis et instituet sacra ministra Venus,
annua soluamus thalamo sollemnia nostro,
natalisque tui sic peragamus iter.

XI [X]

Quid mirare, meam si uersat femina uitam
et trahit addictum sub sua iura uirum,
criminaque ignaui capitis mihi turpia fingis,
quod nequeam fracto rumpere uincla iugo?
uenturam melius praesagit nauita mortem;
uulneribus didicit miles habere metum.
ista ego praeterita iactaui uerba iuuenta:
tu nunc exemplo disce timere meo.
Colchis flagrantis adamantina sub iuga tauros
egit et armigera proelia seuit humo,
custodisque feros clausit serpentis hiatus,
iret ut Aesonias aurea lana domos.
ausa ferox ab equo quondam obpugnare sagittis
Maeotis Danaum Penthesilea rates;
aurea cui postquam nudauit cassida frontem,
uicit uictorem candida forma uirum.
Omphale in tantum formae processit honorem,
Lydia Gygaeo tincta puella lacu,
ut, qui pacato statuisset in orbe columnas,
tam dura traheret mollia pensa manu.
Persarum statuit Babylona Semiramis urbem
ut solidum cocto tolleret aggere opus,
et duo in aduersum mitti per moenia currus
nec possent tacto stringere ab axe latus;
duxit et Euphratem medium, quam condidit, arcis,
iussit et imperio subdere Bactra caput. 26
nam quid ego heroas, quid raptem in crimina diuos?
Iuppiter infamat seque suamque domum.
quid, modo quae nostris obprobria uexerit armis
et famulos inter femina trita suos?
coniugi*i* obsceni pretium Romana poposcit
moenia et addictos in sua regna patres.
noxia Alexandria, dolis aptissima tellus,
et totiens nostro Memphi cruenta malo,
tres ubi Pompeio detraxit harena triumphos 35
una; Philippeo sanguine inuste nota*m*, 40
issent Phlegraeo melius tibi funera campo, 37
uel tua si socero colla daturus eras. 38
scilicet, incesti meretrix regina Canopi, 39
(tollet nulla dies hanc tibi, Roma, notam) 36
ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubin, 41
et Tiberim Nili cogere ferre minas,
Romanamque tubam crepitanti pellere sistro,
baridos et contis rostra Liburna sequi,
foedaque Tarpeio conopia tendere saxo, 45
iura dare*s* statuas inter et arma Mari!
fugisti tamen in timidi uaga flumina Nili: 51
accepere tuae Romula uincla manus.
bracchia spectaui sacris admorsa colubris,
et trahere occultum membra soporis iter.
'non haec, Roma, fuit tanto tibi ciue uerenda' 55
dixi 'aut assiduo lingua sepulta mero.
septem urbs alta iugis, toto quae praesidet orbi,
femineo *e*ximuit territa Marte minas? 58
quid nunc Tarquinii fractas iuuat esse secures, 47
nomine quem simili uita superba notat? 48
nunc ubi Scipiadae classes, ubi signa Camilli, 67
aut modo Pompeia Bosphore capta manu, 68
Hannibalis spolia et uicti monimenta Syphacis 59
et Pyrrhi ad nostros gloria fracta pedes, 60
si mulier patienda fuit? cape, Roma, triumphum, 49
et longum Augusto salua precare diem. 50
haec di condiderunt, haec di quoque moenia seruant: 65
uix timeat saluo Caesare Roma Iouem. 66
Cur*t*ius expletis statuit monimenta lacunis; 61
at Decius misso proelia rupit equo;
Coclitis abscissos testatur semita pontes;
est cui cognomen coruus habere dedit:
Leucadius uersas acies memorabit Apollo; 69
tantum operis belli sustulit una dies. 70
at tu, siue petes portus seu, nauita, linques,
Caesaris in toto sis memor Ionio.'

XII [XI]

Postume, plorantem potuisti linquere Gallam,
miles et Augusti fortia signa sequi?
tantine ulla fuit spoliati gloria Parthi,
ne faceres, Galla multa rogante tua?
si fas est, omnes pariter pereatis auari,
et quisquis fido praetulit arma toro!
tu tamen iniecta tectus, uesane, lacerna
potabis galea fessus Araxis aquam:
illa quidem interea fama tabescet inani,
haec tua ne uirtus fiat amara tibi,
neue tua Medae laetentur caede sagittae,
ferreus aurato neu cataphractus equo,
neue aliquid de te flendum referatur in urna:
sic redeunt, illis qui cecidere locis.
ter quater in casta felix o Postume Galla,
moribus his alia coniuge dignus eras.
quid faciet nullo munita puella timore,
cum sis luxuriae, Roma, magistra tuae?
sed securus eas: Gallam non munera uincent,
duritiaeque tuae non erit illa memor.
nam quocumque die saluum te fata remittent,
pendebit collo Galla pudica tuo.
Postumus alter erit miranda coniuge Vlixes.
non illi longae tot nocuere morae;
castra decem annorum, et Ciconum †mons Ismara capta,

X 15 *te qua* D V (?) L, *denique* F. **17, 18** om. N. *pelles* O, corr. f v. **19** *ubi* N, *tibi* O. **23** *nocturnis* Ω, corr. Housm. *pauca* O. **25** *conuicia* Broukh., *conuiuia* Ω. **26** *perstrepet* Ω, corr. f. **28** *grauius* Beroaldus, *grauibus* Ω. **31** *thal. et s.* O. **XI 5** *uenturam* corruptum, *iactura* Lendrum, fort. *naufrage iam—praesagis. mortem* Ω, *noctem* f mg. v mg., multa coniecere uiri docti. **14** *Meotis* N f mg., *nectis* L, *iniectis* Δ F. **15** *cui* N f v, *qui* O. **17** nouum carmen in F μ. *omphaliae* D V (?), *Maeonis* Housm. **21** nouum carmen in O μ. **22** *cingeret* Fonteine. **23** *mitti* Tyrrell, *missi* Ω. **24** *ne* Δ. **25** *qua* N f mg. v. *arces* Ω, corr. Baehr. **26** *surgere* Ω, corr. Burm. senior. **27** *crimine* Ω, corr. v. **29** *uexerat* ς edd. multi. **31** *coniugis* Ω, corr. Pass. **35** *tres* Δ N, *res* L, *hec* F. *tibi* Φ μ. **36** et **40** inter se transp. Lach. **38** *nec t. sic* Housm. **39** nou. el. Φ. **40** *inuste* nos (*-a* ς), *adusta* Ω. *notam* nos, *nota* Ω. **45** *conopea* Beroaldus, *canopeia* Ω. **46** *dares* Palm., *dare* Ω, *dare et* ς. **47–68** ita ordinauimus, **51–58** (Housm.), **47–48, 67–68, 59–60** (Pass.), **49–50, 65–66, 61–64.** **48** *uocat* Δ. **51** *uada* Φ N. **55** *haec* ς, *hoc* Ω. **56** *dixit et* Ω, corr. nos. **58** om. N. *femineas timuit* (hoc om. Φ) Ω, corr. nos. **61** *Cur*(*Dur* Φ D)*ius* Ω. **62** *ac* Δ L, *admisso Dec.* Scal. **63** *abs*(*ab* L)*cisos* Φ, *adscisos* N. **64** *est* Puccius, *et* Ω. **65** *condiderant* O, corr. Liuineius. **XII 4** *facias* O. **7** *intecta* Ω. **12** ita D f v, *catophratus* Φ N. **14** *si credent* O, *si credunt* N, corr. v. **18** *cum* Ω, *cui* Palm. *sis* Palm., *sit* Ω. *suae* ς. **25** *mons* Ω, *manus* Lach., *Mars* Muell., *domus* Baehr., alia alii. *capta* Fonteine, *calpe* F N, *talpe* Δ L, fort. *Ismare capte*, cf. 11. 68.

exustaeque tuae mox, Polypheme, genae,
et Circae fraudes, lotosque herbaeque tenaces,
Scyllaque et alternas scissa Charybdis aquas,
Lampeties Ithacis ueribus mugisse iuuencos
(pauerat hos Phoebo filia Lampetie),
et thalamum Aeaeae flentis fugisse puellae,
totque hiemis noctes totque natasse dies,
nigrantisque domos animarum intrasse silentum,
Sican*i*um surdo remige adisse latus,
et ueteres arcus leto renouasse procorum,
errorisque sui sic statuisse modum.
nec frustra, quia casta domi persederat uxor.
uincit Penelopes Aelia Galla fidem.

XIII [XII]

Quaeritis, unde auidis nox sit pretiosa puellis,
et Venere exhaustae damna querantur opes.
certa quidem tantis causa et manifesta ra*pi*nis :
luxuriae nimium libera facta uia est.
Inda cauis aurum mittit formica metallis,
et uenit e rubro concha Erycina salo,
et Tyros ostrinos praebet Cadmea colores,
cinnamon et multi pastor odoris Arabs.
haec etiam clausas expugnant arma puellas,
quaeque gerunt fastus, Icarioti, tuos :
matrona incedit census induta nepotum
et spolia obprobrii nostra per ora trahit.
nulla est poscendi, nulla est reuerentia dandi,
aut siqua est, pretio tollitur ipsa mora.
felix Eois lex funeris una maritis,
quos Aurora suis rubra colorat equis.
namque ubi mortifero iacta est fax ultima lecto,
uxorum fusis stat pia turba comis,
et certamen habent leti, quae uiua sequatur
coniugium : pudor est non licuisse mori.
ardent uictrices et flammae pectora praebent,
inponuntque suis ora perusta uiris.
hoc genus infidum nuptarum ; hic nulla puella
nec fida Euhadne nec pia Penelope.
felix agrestum quondam pacata iuuentus,
diuitiae quorum messis et arbor erant.
illis munus erat decussa Cydonia ramo
et dare puniceis plena canistra rubis,
nunc uiolas tondere manu, nunc mixta referre
lilia uimineos lucida per calathos,
et portare suis uestitas frondibus uuas
aut uariam plumae uersicoloris auem.
his tum blanditiis furtiua per antra puellae
oscula siluicolis empta dedere uiris.
hinulei pellis po*si*tos operibat amantes,
altaque natiuo creuerat herba toro,
pinus et incumbens lentis circumdabat umbras ;
nec fuerat nudas poena uidere deas ;
crinigerique dei uacuam pastoris in aulam
dux aries saturas ipse reduxit oues ;
dique deaeque omnes, quibus est tutela per agros,
praebebant uestris uerba benigna focis :
'et leporem, quicumque uenis, uenaberis, hospes,
et si forte meo tramite quaeris auem :
et me Pana tibi comitem de rupe uocato,
siue petes calamo praemia siue cane.'
at nunc desertis cessant sacraria lucis :
aurum omnes uicta iam pietate colunt.
auro pulsa fides, auro uenalia iura ;
aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.
torrida sacrilegum testantur limina Brennum,
dum petit intonsi Pythia regna dei :
at mox laurigero concussus uertice diras
Gallica Parnasus sparsit in arma niues.
te scelus accepto Thracis Polymestoris auro
nutrit in hospitio non, Polydore, pio.
tu quoque, ut auratos gereres, Eriphyla, lacertos,
delapsis nusquam est Amphiaraus equis.
proloquar (atque utinam patriae sim uanus aruspex),
frangitur ipsa suis Roma superba bonis.
certa loquor, sed nulla fides: neque enim Ilia quondam
uerax Pergameis Maenas habenda malis.
sola Parim Phrygiae fatum componere, sola
fallacem patriae serpere dixit equm.
ille furor patriae uilis fuit, ille parenti :
experta est ueros irrita lingua deos.

XIV [XIII]

Multa tuae, Spartě, miramur iura palaestrae,
sed mage uirginei tot bona gymnasii,
quod non infames exercet corpore ludos
inter luctantes nuda puella uiros,
cum pila uelocis fallit per bracchia iactus,
increpat et uersi clauis adunca trochi ;
puluerulentaque ad extremas stat femina metas,
et patitur duro uulnera pancratio,
nunc ligat ad caestum gaudentia bracchia loris,
missile nunc disci pondus in orbe rotat,
et modo Taygeti, crines aspersa pruina,
sectatur patrios per iuga longa canes ;
gyrum pulsat equis, niueum latus ense reuincit,
uirgineumque cauo protegit aere caput,
qualis Amazonidum nudatis bellica mammis
Thermodontiacis turba lauantur aquis ;
qualis et Eurotae Pollux et Castor harenis,
hic uictor pugnis, ille futurus equis ;
inter quos Helene nudis capere arma papillis
fertur nec fratres erubuisse deos.
lex igitur Spartana uetat secedere amantes,
et licet in triuiis ad latus esse suae ;
nec timor aut ulla est clausae tutela puellae
nec grauis austeri poena cauenda uiri.
nullo praemisso de rebus tute loquaris
ipse tuis : longae nulla repulsa morae.
non Tyriae uestes errantia lumina fallunt,
est neque odoratae cura molesta comae.
at nostra ingenti uadit circumdata turba,
nec digitum angusta est inseruisse uia,

XII 29 *Lampathię sithieis* N nec meliora cett. (*scythieis* Δ). **30** spurium censet Palm. et desiderat Aeoli mentionem. quod si uerum est, amissus u. sic refingi poterit *inelusisse Notos utribus Aeolios* coll. [Tib.] Pan. Mess. 58 et Ou. Am. III 12. 29. **32** *notasse* O. **34** *Sirenum* Ω, corr. nos. *latus* F¹ Broukh., *latreus* L, *laeus* cett. **35** *artus* Δ F. *lecto* Ω. **38** *uincet* ς. *Penelope l(a)elia* Ω (*dclia* μ), corr. v et (*Aelia*) Pass. **XIII 2** *uenerem* Ω, corr. Itali. **3** *ruinis* Ω, corr. Palm. **6** *Erythraea* Beroaldus, fort. *Araeina*. **8** *pastor* corruptum uid., *coston* Guyetus, fort. *earptor*. **9** *nifeas* supra *clausas* scr. in N. *puellas* Markland, *pudicas* Ω. **10** *gerunt* Scioppius et Guyetus, *terunt* Ω, *iterant* Heins. *ieariote(re* Φ) Ω, corr. v. **19** *laeti* D N, *letum—coniugii* (**20**) Housm. quod placet. **21** *ardent* Ω, *gaudent* H. Stephanus. **23** *hic nulla* N V in ras., *innupta* D L, *nupta* F. **25** *paeata* suspectum. **26** *quarum* O. **27** *illius* D. *munus* om. F. *crat* V (?) in ras., *erant* N, om. Φ D. **30** *uimineos* codd. ap. Pass. (?) Fruterius, *uirgineos* Ω, *uirgatos* codd. ap. Pass. **32** *uirieoloris* Φ N. **35** *atque hinuli* (*humili* Φ) Ω, corr. Scal. *positos* Heins., *totos* Ω, *stratos* Baehr. **37** *lentas* Δ L N, *letas* F, corr. Baehr. **39** *corniger atque* Ω, corr. nos coll. Tib. II 3. 11 sqq. **42** *uestris* Ω, *iustis* Baehr. **43–46** hic alienos esse censet Housm. **43** *ut* Δ L. *ueneraberis* O. **47** *ct* O. **51** *lumina* O. **53** *mons* N v. *aurigero* Φ N. *duras* O. **54** *parnas(s)i* D F, *parnasis* L. **55** *et* Ω. **56** *pio* N f, *tuo* O. **58** *delapsis* cod. Bernensis, *dilapsis* (*-us* Δ L) Ω. *nunquam* Φ D, *nunc* V. **59** *uerus* Ω, corr. v mg. **62** *Phoebus* cod. Pass. unde *Phoebas* ipse. aut *habere* scribe aut in **61** *tibi* pro *Ilia*. **65** *fuit utilis* Ω, corr. Baehr. **XIV** priori continuat N¹. **3** *laudes* Ω, corr. Auratus. **9** *eandentia* Gruterus. **15, 16** post **10** posuit Housm. sed locus ne sic quidem sanus est. **14** *T(h)ermodoontiacis* Δ N, *Termodonteis* Φ. *lauatur* F N, *uagatur* Heins. **17** *arenis* Volscus, *habenis* N, *athenis* O. **19** *eapere arma*. *arma* L, *armata* Δ, *est armata* F. *capillis* O. **28** *eomae* Canterus, *domi* Ω. **30** *uia* v N, *tua* D V (?), *tria* L, *nra* F.

nec quae sit facies nec quae sint uerba rogandi,
  inuenias: caecum uersat amator iter.
quod si iura fores pugnasque imitata Laconum,
  carior hoc esses tu mihi, Roma, bono.

XV [XIV]

Sic ego non ullos iam norim in amore tumultus,
  nec ueniat sine te nox uigilanda mihi:
fabula nulla tuas de nobis concitet aures: 45
  te solam et lignis funeris ustus amem. 46
ut mihi praetexti pudor est sublatus amictus 3
  et data libertas noscere amoris iter,
illa rudes animos per noctes conscia primas
  inbuit heu nullis capta Lycinna datis.
tertius, haud multo minus est, iam ducitur annus:
  uix memini nobis uerba coisse decem.
cuncta tuus sepeliuit amor, nec femina post te
  ulla dedit collo dulcia uincla meo.
at tu non meritam parcas uexare Lycinnam: 43
  nescit uestra ruens ira referre pedem. 44
testis erit Dirce tam uano crimine saeua, 11
  Nycteos Antiopen accubuisse Lyco.
a quotiens pulchros *u*ulsit regina capillos,
  molliaque inmites fixit in ora manus!
a quotiens famulam pensis onerauit iniquis,
  et caput in dura ponere iussit humo!
saepe illam inmundis passa est habitare tenebris;
  uilem ieiunae saepe negauit aquam.
Iuppiter, Antiopae nusquam succurris habenti
  tot mala? corrumpit dura catena manus.
si deus es, tibi turpe tuam seruire puellam.
  inuocet Antiope quem nisi ui*n*cta Iouem?
sola tamen, quaecumque aderant in corpore uires,
  regales manicas rupit utraque manu.
inde Cithaeronis timido pede currit in arces.
  nox erat, et sparso triste cubile gelu.
saepe uago Asopi sonitu permota fluentis
  credebat dominae pone uenire pedes.
et durum Zethum et lacrimis Amphiona mollem
  experta est *s*tabulis mater abacta suis.
ac ueluti, magnos cum ponunt aequora motus,
  Eurus ut aduerso desinit ire Noto,
litore sic tacito sonitus rarescit harenae,
  sic cadit inflexo lapsa puella genu.
sera tamen pietas natis et cognitus error.
  digne Iouis natos qui tueare senex,
tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
  uinxerunt Dircen sub trucis ora bouis.
Antiope, cognosce Iouem: tibi gloria Dirce
  ducitur in multis mortem habitura locis.
prata cruentantur Zethi, uictorque canebat
  Paeana Amphion rupe, Aracynthe, tua.

XVI [XV]

Nox media, et dominae mihi uenit epistula nostrae:
  Tibure me missa iussit adesse mora,
candida qua geminas ostendunt culmina turres,
  et cadit in patulos lympha Aniena lacus.
quid faciam? obductis committam mene tenebris,
  ut timeam audaces in mea membra manus?
at si distulero haec nostro mandata timore,
  nocturno fletus saeuior hoste mihi.
peccaram semel, et totum sum pulsus in annum:
  in me mansuetas non habet illa manus.
nec tamen est quisquam, sacros qui laedat amantes:
  Scironis media sic licet ire uia.
quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris:
  nemo *a*deo, ut noceat, barbarus esse uolet.
sanguine tam paruo quis enim spargatur amantis 19
  improbus, et cuius sit comes ipsa Venus? 20
luna ministrat iter, demonstrant astra salebras; 15
  ipse Amor accensas praecutit ante faces;
saeua canum rabies morsus auertit hiantes:
  huic generi quouis tempore tuta uia est.
quod si certa meos sequerentur funera cu*r*sus, 21
  talis mors pretio uel sit emenda mihi.
adferet haec unguenta mihi sertisque sepulchrum
  ornabit custos ad mea busta sedens.
di faciant, mea ne terra locet ossa frequenti,
  qua facit assiduo tramite uulgus iter.
post mortem tumuli sic infamantur amantum:
  me tegat arborea deuia terra coma,
aut humer ignotae cumulis uallatus harenae:
  non iuuat in media nomen habere uia.

XVII [XVI]

Nunc, o Bacche, tuis humiles aduoluimur aris:
  da mihi p*l*acatus uela secunda, pater.
tu potes insanae Veneris compescere fastus,
  curarumque tuo fit medicina mero.
per te iunguntur, per te soluuntur amantes:
  tu uitium ex animo dilue, Bacche, meo.
te quoque enim non esse rudem testatur in astris
  lyncibus ad caelum uecta Ariadna tuis.
hoc mihi, quod ueteres custodit in ossibus ignes,
  funera sanabunt aut tua uina malum.
semper enim uacuos nox sobria torquet amantes
  spesque timorque animo uersat utroque uago.
quod si, Bacche, tuis per feruida tempora donis
  accersitus erit somnus in ossa mea,
ipse seram uites pangamque ex ordine coles,
  quos carpant nullae me uigilante ferae.
dum modo purpureo *c*umulem mihi dolia musto,
  et noua pressantis inquinet uua pedes,
quod superest uitae, per te et tua cornua uiuam,
  uirtutisque tuae, Bacche, poeta ferar.
dicam ego maternos Aetnaeo fulmine partus,
  Indica Nysaeis arma fugata choris,
uesanumque noua nequiquam in uite Lycurgum,
  Pentheos in triplices funera rapta greges,
curuaque Tyrrhenos delphinum corpora nautas
  in uada pampinea desiluisse rate,
et tibi per Diae bene olentia flumina saxa,
  unde tuum potant Naxia turba merum.
candida laxatis onerato colla corymbis
  cinget Bassaricas Lydia mitra comas;
leuis odorato ceruix manabit oliuo,
  et feries nudos ueste fluente pedes.

XIV 31 *sit* v, *sint* Ω. *faciles* 'Commelini liber.' **33** *luctasque* Fonteine. **XV 1** *nullos* D F V¹ (?). **3** *praetexta* O. *uelatus* Ω, *releuatus* Fonteine. *amicus* F N. **5** fort. *Cynthia*, *pr.* cf. I 12. 2. **7** *iam* nos, *cum* Ω. **11** nou. el. in Ω. *uano* R. Franz, *uero* Ω. **13** *uulsit* Rob. Titius, *ussit* Ω. **14** *inmittens* Φ N. **15** *inp*(*imp*)*ensis* O. **21** *est* Ω. **22** *uicta* Ω. **27** (*a*)*esopi* Φ N. **30** *tabulis* Ω. **31** *at* Φ. **32** *ut* Jacob (*ubi* Lach.), *in* O, *sub* N. *aduersos—notos* O, fort. *aduersus*. **34** *si* O. **35** *est* Ω, fort. *motast* (uel *ortast*) *et. ordo* D. **41** *parta* Ω. *Zetho* uel *Zethus* ς, *Zacae* Palm. **43, 44** post **10** transp. Volpi. **45, 46** post **2** transp. Otto. **45** *conciet* Δ. **XVI 4** *nympha* Ω, corr. f. **7** *haec dist.* O. **9** *portus* N. **11** *laedit* O. *si l.* O, *scilicet* N. **13, 14** habet inscr. Pomp. C. I. L. IV n. 1950. *Scythiac* inscr. P. *ambulet* inscr. P. v, *ambulat* Ω. **14** *adeo* inscr. P., *deo* Ω. *ut feriat* inscr. P. **16** *praec.* Guyetus, *perc.* Ω, fort. *conc.* cf. Ou. Am. I 2. 11. **19, 20** post **14** transp. Struchtmeyer. **20** *et cuius sit* Palm., *exclusis fit* Ω, *ecce suis it* W. Fischer. **21** *casus* Ω, corr. Markland. **23** *haec* Guyetus, *huc* Ω. **25** *nec* Φ N V. **29** *aut* Ω. *humeri* N, *humor* L et (post *ign.*) Δ. *cumulus* F V, *tumulis* L. **30** *non* N, *me* O. **XVII 2** *placatus* nos, coll. Ou. F. III 789 sq., *pacato* Ω. **3** aut *infensae* aut *fluctus* cum cod. Pass. legendum uid. **12** *uago* pro *modo* Ω scripsimus, pro *animo* Ω (*-um* v) *animae* Housm., alii alia. **15** *coles* (*caules*) Burm., *colles* Ω. **17** *cumulem* nos, coll. Ou. Tr. III 10. 72, *numen* Δ N, *nūē* F, *numerē* L, *spument* ς uulg. **21** *flumine* Δ F. **24** *grata* Ω, corr. Pass. **27** *Diae—saxa* nos, post Palm. qui *Diam—saxis* (possis etiam *saxeam*) inuenit (*nasci* Baehr.), *mediam—Naxon* Ω. **30** *cingit* Ω, corr. v.

mollia Dircaeae pulsabunt cymbala Thebae,
capripedes calamo Panes hiante canent,
uertice turrigero iuxta dea magna Cybebe
tundet ad Idaeos tympana rauca choros.
ante fores templi crater antistitis auro
libatum fundens in tua sacra merum.
haec ego non humili referam memoranda coturno,
qualis Pindarico spiritus ore tonat.
tu modo seruitio uacuum me siste superbo
atque hoc sollicitum uince sopore caput.

XVIII [XVII]

Clausus ab umbroso qua tu*n*dit pontus Auerno
fumida Baiarum stagna tepentis aquae,
qua iacet et Troiae tubicen Misenus harena,
et sonat Herculeo structa labore uia,
hic, ubi mortales dextra cum quaereret urbes
cymbala Thebano concrepuere deo—
at nunc, inuisae magno cum crimine Baiae,
quis deus in uestra constitit hostis aqua?—
hic pressus Stygias uultum demisit in undas
errat et in uestro spiritus ille lacu.
quid genus aut uirtus aut optima profuit illi
mater, et amplexum Caesaris esse focos?
aut modo tam pleno fluitantia uela theatro
et per maternas omnia gesta manus?
occidit, et misero steterat uicesimus annus:
tot bona tam paruo clausit in orbe dies.
i nunc, tolle animos et tecum finge triumphos,
stantiaque in plausum tota theatra iuuent;
Attalicas supera uestes, atque omnia magnis
gemmea sint ludis: ignibus ista dabis.
sed tamen huc omnes, huc primus et ultimus ordo:
est mala, sed cunctis ista terenda uia est.
exoranda canis tria sunt latrantia colla;
scandenda est torui publica cymba senis.
*
ille licet ferro cautus se condat et aere,
mors tamen inclusum protrahit inde caput.
Nirea non facies, non uis exemit Achillem,
Croesum aut, Pactoli quas parit umor, opes.
(hic olim ignaros luctus populauit Achiuos,
Atridae magno cum stetit alter amor.)
at tibi nauta, pias hominum qui traicit umbras,
hac animae portet corpus inane tuae,
qua Siculae uictor telluris Claudius et qua
Caesar ab humana cessit in astra uice.

XIX [XVIII]

Obicitur totiens a te mihi nostra libido:
crede mihi, uobis imperat ista magis.
uos, ubi contempti rupistis frena pudoris,
nescitis cupidae mentis habere modum.
flamma per incensas citius sedetur aristas,
fluminaque ad fontis sunt reditura caput,
et placidum Syrtes portum et bona litora nautis
praebeat hospitio saeua Malea suo,
quam possit uestros quisquam reprehendere cursus
et rabidae stimulos frangere nequitiae.
testis, Cretaei fastus quae passa iuuenci
induit abiegnae cornua falsa bouis:
testis Thessalico flagrans Salmonis Enipeo,
quae uoluit liquido tota subire deo.
nam quid Medeae referam quo pectore matris 17
iram natorum caede piauit amor?
quidue Clytaemestrae, propter quam tota Mycenis
infamis, stupru*m*, stat Pelopea domus? 20
crimen et illa fuit patria succensa senecta 15
arboris in frondes condita Myrrha nouae. 16
tuque, o Minoa uenundata Scylla figura 21
tondens purpurea regna paterna coma.
hanc igitur dotem uirgo desponderat hosti:
Nise, tuas portas fraude reclusit amor.
non tamen inmerito Minos sedet arbiter Orci: 27
uictor erat quamuis, aequus in hoste fuit. 28
at (uos, innuptae, felicius urite taedas) 25
pendet Cretaea tracta puella rate. 26

XX [XIX et XX]

Credis eum iam posse tuae meminisse figurae,
uidisti a lecto quem dare uela tuo?
durus, qui lucro potuit mutare puellam!
tantine, ut lacrimes, Africa tota fuit?
at tu stulta *a*deo's? tu fingis inania uerba?
forsitan ille alio pectus amore terit.
est tibi forma potens, sunt castae Palladis artes,
splendidaque a docto fama refulget auo;
fortunata domus, modo sit tibi fidus amicus.
fidus ero: in nostros curre, puella, toros.

Nox mihi prima uenit. primae date tempora noctis: 13
longius in primo, Luna, morare toro: 14
tu quoque, qui aestiuos spatiosius exigis ignes, 11
Phoebe, moraturae contrahe lucis iter. 12
quam multae ante meis cedent sermonibus horae, 19
dulcia quam nobis concitet arma Venus! 20
foedera sunt ponenda prius signandaque iura 15
et scribenda mihi lex in amore nouo.
haec Amor ipse suo constringet pignera signo:
testis sidereae tota corona deae.
namque ubi non certo uincitur foedere lectus, 21
non habet ultores nox uigilanda deos,
et quibus inposuit, soluit mox uincla libido:
contineant nobis omina prima fidem.
ergo, qui tactas in foedera ruperit aras, 25
pollueritque nouo sacra marita toro,
illi sint quicumque solent in amore dolores,
et caput argutae praebeat historiae,
nec flenti dominae patefiant nocte fenestrae:
semper amet, fructu semper amoris egens. 30

XXI

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
ut me longa graui soluat amore uia.
crescit enim assidue spectando cura puellae:

XVII 33 *cymb.* Burm., *tympana* Ω. **35** *Cybe(l)le* Ω, ut alibi. **36** *fundet* Ω, corr. Scal. *tymp.* Burm., *cymbala* Ω. **XVIII 1** *ludit* Ω, corr. Baehr. **3** *sonat* et in **4** *iacet* dubitanter coni. Baehr. **5** *mortalis* O. *dexter* Φ N. *conderet* Beroaldus. **9** *hic* Guyetus, *his* Ω. **10** *et inferno* Housm. **13** *fluctuantia* F. **20** *gemina* L, *semina* D V. *sunt* O. **21** *huc o.* f, *hoc o.* Ω unde *manet hoc o.* (*manet* iam Keil) Palm. quod si uerum fort. conicias *it primus, it.* **24** *torui* f v, *torti* Φ D, *troci* N; post h. u. intercidit aliquid, Housm. huc traicit II 28. 57 sq. **27** *Nerea* Ω. **28** *premit* F. **29, 30** hic alienos esse multi uiderunt, post IV 6. 34 ponit Housm. **31** *traicis* Ω, corr. Paley. **32** *hac* Guyetus. *portet* 'cod. Regius' Paley. *suae* ς, *uia* Housm. **34** *uice* Baehr., *uia* Ω. **XIX 4** *cupidae* Rossberg, *captae* Δ N, *libere* Φ. **6** *fontes* L, *montes* F. *sunt* nos, *sint* Ω. **9** *reprendere* Δ. **10** *rapidae* Ω. **12** *aiegno* N. *boui* Ω. **15, 16** post **20** transp. nos. **17** *q. tempore* Ω, corr. Palm. **19** *clyt(a)emnestrae* Δ. **20** *stuprum* nos, coll. IV 7. 57, *stupro* Ω. **21** interpunximus. **22** *purpuream—comam* Markland. **25, 26** post **28** transp. Housm. **25** distinxit Leo. **XX 1** *enim* D. **4** *tantisne* (N, *tantis* O) *in lacrimis* Ω, corr. Heins. **5** *deos* Ω, corr. Rossberg. *uera* Lach., *uota* Baehr. **6** *terat* F N, *creat* L. **11** *tuque o* Lach. *spaci(ti L)osus* O. **13, 14** ante **11** transp. Scal. idem **11** sqq. a prioribus separauit. *nocti* Palm. **15** *condenda* Heins. **17** *constringet* Beroaldus, *constringit* N, *confringit* O. **18** *torta* Ω quod def. Hertzb. **19, 20** post **12** transp. Lach. **19** *cedant* Δ L. **23** *nox* Ω. **24** *omnia* Ω. **25** *tactas* cod. Pass., *pactas* Ω, *tacta sic f. r. ara* Housm., haud scio an recte. **29** fort. *durae*, cf. ad II 25. 17. **XXI 3** *spectandi* N, *spectanti* nescioquis.

ipse alimenta sibi maxima praebet amor.
bis tamen aut semel admittit, cum saepe negauit:
seu uenit, extremo dormit amic*t*a toro.
omnia sunt temptata mihi, quacumque fugari
possit, at ex omni me premit ille deus.
unum erit auxilium: mutatis Cynthia terris
quantum oculis, animo tam procul ibit amor.
nunc agite, o socii, propellite in aequora nauem,
remorumque pares ducite sorte uices,
iungiteque extremo felicia lintea malo:
iam liquidum nautis aura secundat iter.
Romanae turres et uos ualeatis amici,
qualiscumque mihi tuque puella uale.
ergo ego nunc rudis *H*adriaci uehar aequoris hospes,
cogar et undisonos nunc prece adire deos.
deinde per Ionium uectus cum fessa Lechaea
sedarit placida uela phaselus aqua,
quod superest, sufferre, pedes, properate laborem,
Isthmos qua terris arcet utrumque mare.
inde ubi Piraei capient me litora portus,
scandam ego Theseae bracchia longa uiae.
illic aut stadiis animum emendare Platonis
incipiam aut hortis, docte Epicure, tuis,
persequar aut studium linguae, Demosthenis arma,
†librorumque tuos, docte Menandre, sales;
aut certe tabulae capient mea lumina pictae
siue ebore exactae seu magis aere manus.
et spatia annorum aut longa interualla profundi
lenibunt tacito uulnera nostra sinu:
seu moriar, fato, non turpi fractus amore;
atque erit illa mihi mortis honesta dies.

XXII

Frigida tam multos placuit tibi Cyzicus annos,
Tulle, Propontiaca qua fluit Isthmos aqua,
Dindymis et sacra fabricata †inuenta Cybebe,
raptorisque tulit qua uia Ditis equos?
si te forte iuuant Helles Athamantidos urbes,
*n*ec desiderio, Tulle, mouere meo,
tu licet aspicias caelum omne Atlanta gerentem,
sectaque Persea Phorcidos ora manu,
Geryonis stabula et luctantum in puluere signa
Herculis Antaeique Hesperidumque choros,
tuque tuo Colchum propellas remige Phasim,
Peliacaeque trabis totum iter ipse legas,
qua rudis Argoa natat inter saxa columba
in faciem prorae pinus adacta nouae,
et siqua Or*tygii* uisenda est ora Caystri,
et qua*e* septenas temperat unda uias;
omnia Romanae cedent miracula terrae:
natura hic posuit, quicquid ubique fuit.
armis apta magis tellus, quam commoda noxae:
famam, Roma, tuae non pudet historiae.
nam quantum ferro, tantum pietate potentes
stamus: uictrices temperat il*l*a manus.
hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Vmbro
tramite, et aeternum Marcius umor opus,
Albanus lacus et foli*i*s Nemorensis abunda*ns*,
potaque Pollucis lympha salubris equo.
at non squamoso labuntur uentre cerastae,
Itala portentis nec fu*r*it un*d*a nouis;
non hic Andromedae resonant pro matre catenae,
nec tremis Ausonias, Phoebe fugate, dapes;
nec cuiquam absentes arserunt in caput ignes,
exitium nato matre mouente suo;
Penthea non saeuae uenantur in arbore Bacchae,
nec soluit Danaas subdita cerua rates;
cornua nec ualuit curuare in paelice Iuno
aut faciem turpi dedecorare boue.
(arboreasque cruces Sinis et non hospita Grais
saxa et curuatas in sua fata trabes.)
haec tibi, Tulle, parens, haec est pulcherrima sedes;
hic tibi pro digna gente petendus honos;
hic tibi ad eloquium cives, hic ampla nepotum
spes et uenturae coniugis aptus amor.

XXIII

Ergo tam doctae nobis periere tabellae,
scripta quibus pariter tot periere bona.
has quondam nostris manibus detriuerat usus,
qui non signatas iussit habere fidem.
illae iam sine me norant placare puellas
et quaedam sine me uerba diserta loqui.
non illas fixum caras effecerat aurum:
uulgari buxo sordida cera fuit.
qualescumque mihi semper mansere fideles,
semper et effectus promeruere bonos.
forsitan haec illis fuerunt mandata tabellis:
'irascor, quoniam es, lente, moratus heri.
an tibi nescioquae uisa est formosior? an tu
non bona de nobis crimina ficta iacis?'
aut dixi*t* 'uenies hodie, cessabimus una:
hospitium tota nocte parabit Amor'
et quaecumque uolens reperit non stulta puella
garrula, cum blandis dicitur hora dolis.
me miserum, his aliquis rationem scribit auaru*s*
et ponit duras inter ephemeridas.
quas siquis mihi rettulerit, donabitur auro.
quis pro diuitiis ligna retenta uelit?
i puer, et citus haec aliqua propone columna,
et dominum Esquiliis scribe habitare tuum.

XXIV

Falsa est ista tuae, mulier, fiducia formae,
olim oculis nimium facta superba meis.
noster amor tales tribuit tibi, Cynthia, laudes:
uersibus insignem te pudet esse meis.
mixtam te uaria laudaui saepe figura,
ut, quod non esses, esse putaret amor;
et color est totiens roseo collatus Eoo,
cum tibi quaesitus candor in ore foret.
quod mihi non patrii poterant auertere amici,
eluere aut uasto Thessala saga mari,
haec ego, non ferro, non igne coactus, et ipsa
naufragus Aegaea uerba fatebor aqua.
correptus saeuo Veneris torrebar aheno;
uinctus eram uersas in mea terga manus.
ecce coronatae portum tetigere carinae,
traiectae Syrtes, ancora iacta mihi est.
nunc demum uasto fessi resipiscimus aestu,

XXI 6 *ipse* Φ N. 7, 8 ante 5 transp. nos. 7 *bis* Cornelissen, *uix* Ω. *negarit* Φ N. 8 *amica* Ω, corr. Scal. 9 *(a)equore* Δ L N. 19 *Lechaea* nos (-*o* uulg.), *licheo* peiora Ω. 21 *sufferte* ς uulg. 25 *aut* Muell., *uel* Ω. *stadiis* (uel *spatiis*) Broukh., *studiis* Ω. 28 *libaboque* G. T. Suringar, *ludorumque* Heins. alia alii. *culte* Heins., *compte* D'Orville, *munde* Kuinoel. 31 *et* Baehr., *aut* Ω. 33 *sic* Guyetus. **XXII** 1 *annos* f l, *annus* O. 2 *quae* Φ N. *equos?* interpunxit Carutti. 3 *Dindimus* Ω, corr. Palm. *iuuenta* Δ F, *e uite* Haupt coll. Ap. Rhod. I 1117 sqq. unde etiam *in eaute* Housm., *secto* uel *sacro—e*(Ellis *in*)*dente* Barton coll. Pausan. VIII 46. 6 *et* Ω. 13 *argea* Δ F. 15, 16 post 10 aptius posueris (post 6 Housm.). 15 *at siqua* O, *siqua et* Heins. *Ortygii* Is. Voss., *orige* Ω, *olorigeri* Itali, *Ortygia et* Haupt. 16 *quae* Palm., *qua* Ω. 19–22 ante 39 transponebat Baehr. 22 *ira* Ω. 23 *almo* D. *flues* Ω. 24 *martius* Ω. 25 *foliis* Housm., *sotiis* Δ, *soci(ti)i* Φ N. *ab unda* Ω, corr. idem. 26 *nympha* Ω. 27 *lambuntur* O. 28 *fuit* Ω. *una* Ω. 37 *Scinis* Beroaldus, *senis* (in N *cinis* supra scr.) Ω. *et non* om. F. 37, 38 post 30 transponebat Hertzb., bene si *nescis et inhospita* legas. 42 melius esset *uenturus*. **XXIII** 11 *fuerunt* nescioquis, *fuerant* O, *fuerint* N. 14 *bene* ς. 15 *dixi* Ω. *cessauimus* Ω. 16 *parauit* Ω, corr. Heins. 17 *uolens* nescioquis, *dolens* Ω. 18 *garrula*, interpunxit Housm. *ducitur* Ω. 19 *auari* Ω. 20 *diras* N. 22 *signa* Ω, corr. Beroaldus. **XXIV** 2 *elegis* Schrader. 6 *essem* F, *esset* Δ, *esse* N, *saepe* O. 9, 10 ante 13 ponit Housm.

uulneraque ad sanum nunc coiere mea.
Mens Bona, siqua dea es, tua me in sacraria dono :
exciderunt surdo tot mea uota Ioui.

XXV

Risus eram positis inter conuiuia mensis,
et de me poterat quilibet esse loquax.
quinque tibi potui seruire fideliter annos :
ungue meam morso saepe querere fidem.
nil moueor lacrimis : ista sum captus ab arte ;
semper ab insidiis, Cynthia, flere soles.
flebo ego discedens, sed fletum iniuria uincet :
tu bene conueniens non sinis ire iugum.
limina iam nostris ualeant lacrimantia uerbis,
nec tamen irata ianua fracta manu.
at te celatis aetas grauis urgeat annis,
et ueniat formae ruga sinistra tuae.
uellere tum cupias albos a stirpe capillos,
a, speculo rugas increpitante tibi,
exclusa inque uicem fastus patiare superbos,
et quae fecisti facta queraris anus.
has tibi fatalis cecinit mea pagina diras.
euentum formae disce timere tuae.

LIBER QVARTVS [VEL QVINTVS]

I

Hoc quodcumque uides, hospes, qua maxima Roma est,
ante Phrygem Aeneam collis et herba fuit :
atque ubi Nauali stant sacra Palatia Phoebo,
Euandri profugae concubuere boues.
fictilibus creuere deis haec aurea templa, 5
nec fuit obprobrio facta sine arte casa,
Tarpeiusque pater nuda de rupe tonabat,
*n*ec Tiberis rostris aduena tutus erat.
qua gradibus domus ista Remi se sustulit, olim
unus erat fratrum maxima regna focus. 10
optima nutricum nostris lupa Martia rebus, 55
qualia creuerunt moenia lacte tuo ! 56
nil patrium nisi nomen habet Romanus alumnus : 37
sanguinis altricem non putet esse lupam. 38
curia, praetexto quae nunc nitet alta senatu, 11
pellitos habuit, rustica corda, patres.
bucina cogebat priscos ad uerba Quirites :
centum illi in prato saepe senatus erat.
nec sinuosa cauo pendebant uela theatro ; 15
pulpita sollemnis non oluere crocos.
nulli cura fuit externos quaerere diuos,
cum tremeret patrio pendula turba sacro ;
annuaque accenso celebra*n*te Parilia faeno,
qualia nunc curto lustra nouantur equo, 20
Vesta coronatis pauper gaudebat asellis,
ducebant macrae uilia sacra boues.
parua saginati lustrabant compita porci,
pastor et ad calamos exta litabat ouis.
uerbera pellitus saetosa mouebat arator, 25
unde licens Fabius sacra Lupercus habet.
nec rudis infestis miles radiabat in armis ;
miscebant usta proelia nuda sude.
prima galeritus posuit praetoria Lycmon,
magnaque pars Tatio rerum erat inter oues. 30
(quippe suburbanae parua nimis urbe *B*ouil*l*ae 33
et, qui nunc nulli, maxima turba Gabi.
et stetit Alba potens, albae suis omine nata, 35
hac ubi Fidenas longa erat isse uia.) 36

Ennius hirsuta cingat sua dicta corona : 61
mi folia ex hedera porrige, Bacche, tua,
ut nostris tumefacta superbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi ;
scandentes quis qui cernet de uallibus arces, 65
ingenio muros aestimet ille meo.
Roma, faue, tibi surgit opus ; date candida ciues
omina, et inceptis dextera cantet auis. 68
munera namque pio conor disponere uersu : 57
ei mihi, quod nostro est paruus in ore sonus.
sed tamen exiguo quodcumque e pectore riui
fluxerit, hoc patriae seruiet omne meae. 60
sacra diesque canam et cognomina prisca locorum : 69
has meus ad metas sudet oportet equus. 70
dicam ‘ Troia cades, et Troica Roma resurges, 87
et maris et terrae longa pericla canam. 88
huc melius profugos misisti, Troia, Penates ; 39
huc quali uecta est Dardana puppis aue, 40
arma resurgentis portans uictricia Troiae ! 47
felix terra tuos cepit, Iule, deos ;
si modo Auernalis tremulae cortina Sibyllae
dixit Auentino rura pianda Remo, 50
aut si Pergameae sero rata carmina uatis
longaeuum ad Priami uera fuere caput :
‘ uertite equum, Danai ! male uincitis : Ilia tellus
uiuet, et huic cineri Iuppiter arma dabit.’ 54
iam bene spondebant tunc omina, quod nihil illos 41
laeserat abiegni uenter apertus equi,
cum pater in nati trepidus ceruice pependit,
et uerita est umeros urere flamma pios. 44
hinc Titiens Ramnesque uiri Luceresque Soloni, 31
quat*t*uor hinc albos Romulus egit equos. 32
hinc animi uenere Deci Brutique secures, 45
auxit et ipsa sui Caesaris arma Venus.’ 46
‘ quo ruis inprudens, uage, dicere fata, Properti ? 71
non sunt, a, dextro condita fila colo.

XXIV 19 *deo est* Ω, *dea es* Itali, *adeo es* Housm. **20** *exciderant* Ω. **XXV** priori continuat O, fort. melius. **5** *cautus* Heimreich al. **7** *uincit* Ω. **8** *ire* N, *esse* O. **9** *lumina* O. **13** *cum* O. *cupies* V, *capias* F N. **15** *patiere* Δ. **16** *ut* D. *quereris* V. **18** *formae* N V in ras., *dominae* Φ D. latere aliquid uidetur, fort. *Veneris*, cf. Hor. Carm. I 13. 17.

IV I huius el. uu. **1–70** cum **87–88** sic ordinandi sunt **1–10**, **55–56**, **37–38** (37–38, 55–56 L. Lange), **11–30** [33–36]. tum **61–68**, **57–60**, **69–70** (61–64, 57–60, 67–70 Housm.), **87–88** (Scal.), **39–40**, **47–54** (47–52 Housm.), **41–44** (post 54 Housm.), **31–32**, **45–46**. **1** *qua* Scioppius al., *quam* Ω. **6** *non* O. **7** *Tarpeiius* ex μ. **8** *nec—rostris* nos, *et—nostris* Ω. *tutus* O, fort. *tortus*, *bubus* N ex 4. **9** *quo* O, *quod* N. **15** *cauo* N, *suo* Δ, om. Φ. **19** *celebrante* Housm., *celebrate* D, *celebrare* cett. quo seruato *annua at* Lach. *palilia* Δ. **20** *equo*, interpunximus. **21** *Vestra* Φ N. **28** *nuda* N, *facta* O. **29** *Ly*(*i* O)*gmon* Ω. **31** *coloni* Φ Δ, *scloni* μ υ, unde *seueri* Housm. coniecit. **33–36** hic alienos post 10. 26 transp. Housm. **33** *nimis* nos, *minus* Ω. *uiol*(*a*)*e* Ω. **36** *hac ubi* Ω corruptum ut uid., *ac tibi* Baehr. fort. *hinc ubi*. *longe* Ω. *ire* O. *uias* Ω, fort. *fuga*, cf. Ou. ex Pont. I 3. 81, 82. **38** *putet* Ω, *pudet* ς uulg. **40** *huc* Baehr., *heu* Ω. **41** *omīa* L, *omnia* Δ F, quo seruato *spondebat* conicias. *illam* Ω, corr. Schrader. **45** *hinc* Heins., *tunc* Ω. **46** *auxit* Muell., *uexit* Ω. **50** *rura* corruptum, fort. *crura*. **57** *munera* nos, cf. Lucr. I 47, *moenia* Ω, *munere—uersus* Muell. *conor* ς, *coner* Ω. **59** *riui* Ω, *uiui* nos coni. coll. Ou. ex P. IV 8. 65 sq. **61** sqq. a prioribus separauit Housm. **65** cf. ad I 22. 8. *quis*(*queis*) *qui* nos, *quisquis* Δ N, *quasuis* Φ. *cernet* F, *cernit* Δ L N. **66** *ext.* Δ F. **68** *omīa* L, *omnia* D. *incertis* F, *in tectis* Δ L. **71** sqq. a prioribus separauit Lach. *uaga* ς.

accersis lacrimas canta*ns*, auersus Apollo :
poscis ab inuita uerba pigenda lyra.
certa feram certis auctoribus, aut ego uates 75
nescius aerata signa mouere pila.
me creat Archytae suboles Babylonius Horops
Horon, et a proauo ducta Conone domus.
di mihi sunt testes non degenerasse propinquos,
inque meis libris nil prius esse fide. 80
nunc pretium fecere deos et fallimus auro
(Iuppiter !) obliquae signa iterata rotae,
felicesque Iouis stellas Martisque rapacis
et graue Saturni sidus in omne caput,
(quid moneant Pisces animosaque signa Leonis, 85
lotus et Hesperia quid Capricornus aqua.) 86
dixi ego, cum geminos produceret Arria natos 89
(illa dabat natis arma uetante deo), 90
non posse ad patrios sua pila referre Penates :
nempe meam firmant nunc duo busta fidem.
quippe Lupercus, aui dum saucia protegit ora,
heu sibi prolapso non bene cauit equo :
Gallus at, in castris dum credita signa tuetur, 95
concidit ante aquilae rostra cruenta suae.
fatales pueri, duo funera matris auarae,
uera, sed inuito, contigit ista fides.
idem ego, cum Cinarae traheret Lucina dolores
et facerent uteri pondera lenta moram, 100
'Iunonis facito uotum inpetrabile' dixi :
illa parit : libris est data palma meis.
hoc neque harenosum Libyae Iouis explicat antrum
aut sibi commissos fibra locuta deos,
aut siquis motas cornicis senserit alas, 105
umbraue quae magicis mortua prodit aquis.
aspicienda uia est caeli uerusque per astra
trames et ab zonis quinque petunda fides.
exemplum graue erit Calchas ; namque Aulide soluit
ille bene haerentes ad pia saxa rates : 110
idem Agamemnoniae ferrum ceruice puellae
tinxit ; et Atrides uela cruenta dedit :
nec rediere tamen Danai. tu diruta fletum
supprime et Euboicos respice, Troia, sinus.
Nauplius ultores sub noctem porrigit ignes, 115
et natat exuuiis Graecia pressa suis.
uictor Oiliade, rape nunc et dilige uatem,
quam uetat auelli ueste Minerua sua.
hactenus historiae : nunc ad tua deuehar astra ;
incipe miraclis aequus adesse nouis. 120
Vmbria te notis antiqua Penatibus edit,
(mentior ? an patriae tangitur ora tuae ?)
qua nebulosa cauo rorat Meuania campo,
et lacus aestiuis non tepet Vmber aquis,
scandentisque Asis consurgit uertice murus, 125
murus ab ingenio notior ille tuo.
ossaque legisti non illa aetate legenda
patris et in tenues cogeris ipse Lares :
nam tua cum multi uersarent rura iuuenci,
abstulit excultas pertica tristis opes. 130
mox ubi bulla rudi dimissa est aurea collo,
matris et ante deos libera sumpta toga,
tum tibi pauca suo de carmine dictat Apollo
et uetat insano uerba tonare foro :
'at tu finge elegos, pellax opus, haec tua castra, 135
scribat ut exemplo cetera turba tuo.
militiam Veneris blandis patiere sub armis
et Veneris pueris utilis hostis eris.
nam tibi uictrices quascumque labore parasti,
eludet palmas una puella tuas : 140
illius arbitrio noctem lucemque uidebis : 143
gutta quoque ex oculis non nisi iussa cadet. 144
et bene cum fixum mento decusseris uncum, 141
nil erit hoc, rostro te premet ansa suo. 142
nec mille excubiae nec te signata iuuabunt 145
limina : persuasae fallere rima sat est.'
nunc tua uel mediis puppis luctetur in undis,
uel licet armatis hostis inermis eas,
uel tremefacta cauo*m* tellus diducat hiatum,
octipedis Cancri terga sinistra time.' 150

II

Qui mirare meas tot in uno corpore formas,
accipe Vertumni regna paterna dei.
Tuscus ego *et* Tuscis orior, nec paenitet inter
proelia Volsinios deseruisse focos,
tempore quo sociis uenit Lycomedius armis 51
atque Sabina feri contudit arma Tati.
uidi ego labentes acies et tela caduca,
atque hostes turpi terga dedisse fugae. 54
et tu, Roma, meis tribuisti praemia Tuscis, 49
unde hodie uicus nomina Tuscus habet. 50
sed facias, diuum sator, ut Romana per aeuum 55
transeat ante meos turba togata pedes. 56
haec me turba iuuat, nec templo laetor eburno : 5
Romanum satis est posse uidere forum.
hac quondam Tiberinus iter faciebat, et aiunt
remorum auditos per uada pulsa sonos :
at postquam ille suis tantum concessit alumnis,
Vertumnus uerso dicor ab amne deus. 10
seu, quia uertentis fructum praece*r*pimus anni,
Vertumni rursus credis id esse sacrum.
prima mihi uariat liuentibus uua racemis,
et coma lactenti spicea fruge tumet.
hic dulces cerasos, hic autumnalia pruna 15
cernis et aestiuo mora rubere die.
insitor hic soluit pomosa uota corona,
cum pirus inuito stipite mala tulit.
nam quid ego adiciam, de quo mihi maxima fama
est, 41
hortorum in manibus dona probata meis ?
caeruleus cucumis tumidoque cucurbita uentre
me notat et iunco brassica uincta leui ;
nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter 45
inpositus fronti langueat ante meae. 46
mendax fama, uoces : alius mihi nominis index : 19
de se narranti tu modo crede deo. 20
opportuna mea est cunctis natura figuris :
in quamcumque uoles uerte, decorus ero.
indue me Cois, fiam non dura puella :
meque uirum sumpta quis neget esse toga ?
da falcem et torto frontem mihi comprime faeno : 25
iurabis nostra gramina secta manu.
arma tuli quondam et, memini, laudabar in illis :
corbis in inposito pondere messor eram.
sobrius ad lites : at cum est inposta corona,

I **73** *cantans* Baehr., *cantas* Ω. *aduersus* Δ F. **75** *haud* ς. **81** *nunc* N L V (?), *in* D F. *deis* Luetjohann. *fallimus* Housm., *fallitur* Ω. **83** *rapaces* maluit Liuineius. **85** *moueant* Φ N. **86** *letus* F. **85, 86** post **108** ponit Housm. praeeunte Scal. aptius post II 27. 4 posueris. **88** *pericla* ς, *scpule(h)ra* Ω, *regna superba* Housm. **89** *accia* Δ. **93** *aui* nos, *equi* Ω. **95** *et* Δ. **98** *in uno* Φ D V (?). **101** *facito u.* Lach., *u. facito* Burm., *facite u.* Ω. **103** *Libyci* ς. **104** *at* O. **106** *umbrane quae* N, *umbraque ne* O, corr. Turnebus. **108** *petenda* L N V (?). **120** *miraclis* Housm., *tu lacrimis* Ω. **123** *quam* Ω. **124** *intepet* Ω, corr. Housm. **125** *axis* Δ, *Asisi* Lach. **129** *cum* Φ N, *non* Δ. **135** *ac* Δ, *et* F. *pellax* Heins., *fallax* Ω. Apollinis uerbis finem **146** constituit Heimreich, 138 Luetjohann. **140** *cludit* O. **141** *cum f.* μ, *conf.* Ω. *merito* O. *dec.* Broukh., *discusserit* (*-is* ς) Ω. **142** *erit* N, *premit* O. *premat* (*-it* F) Ω. *nostro—ausa* Ω, corr. Calderinus. **143, 144** post **140** transp. Housm. **144** *quidem ex* O. **146** *lumina* Ω, corr. v mg. *prima* Ω (om. F), corr. Beroaldus. **149** *cauum* f, *cauom* Baehr., *cauo* Ω. *ded.* O. **II** huius el. uersus ita ordinandi sunt **1–4**, **51–54** (Housm.), **49–50** (id.), **55–56** (id.), **5–18**, **41–46** (Schrader), **19–40**, **47–48**, **57–fin.** **2** *regna* Housm., *signa* Ω. *petenda* O. **3** *et* om. Ω. **4** *uolsani*(*i* om. F)*os* Ω, e *uolscinios* ut uidetur genitum. **5** *nec* Δ. *mea* Φ N. **7** *et.* *ut* L. **9** *campum* Heins. **10** *Vertamnus* Paley, idem in **12** *Vertanni*, fort. recte. **11** *praecepimus* Δ N, *percepimus* Φ, corr. Fea. **12** *credidit* Ω, corr. nos. **19** *uoces* Φ (= *uaces* Δ), *noces* N. **22** *quacumque* O. **25** *facta* O. **28** *in* N, om. Φ, *ab* Δ, fort. *inposito corbis.* **29** *ac* O. **44** *neeat* O. **49** *at tu* O. **52** *contulit* Δ.

clamabis capiti uina subisse meo. 30
cinge caput mitra, speciem furabor *I*acchi:
furabor Phoebi, si modo plectra dabis.
cassibus inpositis uenor: sed harundine sumpta
fautor plumoso sum deus aucupio.
est etiam aurigae species Vertumnus et eius, 35
traicit alterno qui leue pondus equo.
suppetat, hoc pisces calamo praedabor, et ibo
mundus demissis institor in tunicis.
pastor *ou*em ad baculum possum curare, uel idem
sirpiculis medio puluere ferre rosam. 40
at mihi, quod formas unus uertebar in omnes, 47
nomen ab euentu patria lingua dedit. 48
sex superant uersus: te, qui ad uadimonia curris, 57
non moror: haec spatiis ultima creta meis.
stipes acernus eram, properanti falce dolatus,
ante Numam grata pauper in urbe deus. 60
at tibi, Mamurri, formae caelator ahenae,
tellus artifices ne terat Osca manus,
qui me tam docilis potuisti fundere in usus.
unum opus est, operi non datur unus honos.

III

Haec Arethusa suo mittit mandata Lycotae,
cum totiens absis si potes esse meus.
siqua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
haec erit e lacrimis facta litura meis:
ac siqua incerto fallet te littera tractu,
signa meae dextrae iam morientis erunt.
te modo uiderunt † iteratos Bactra per ortus,
te modo munito Sericus hostis equo,
hibernique Getae, pictoque Britannia curru,
tu*n*sus et Eoa decolor Indus aqua.
haecne marita fides? pacta haec mihi praemia noctis,
cum rudis urgenti bracchia uicta dedi?
quae mihi deductae fax omen praetulit, illa
traxit ab euerso lumina nigra rogo;
et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
uitta data est: nupsi non comitante deo.
omnibus heu portis pendent mea noxia uota:
texitur haec castris quarta lacerna tuis.
occidat, inmerita qui carpsit ab arbore uallum
et struxit querulas rauca per ossa tubas,
dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
aeternusque tuam pascat, aselle, famem.
dic mihi, num teneros urit lorica lacertos?
num grauis inbelles atterit hasta manus?
haec noceant potius, quam dentibus ulla puella
det mihi plorandas per tua colla notas.
diceris et macie uultum tenuasse: sed opto,
e desiderio sit color iste meo.
at mihi cum noctes induxit Vesper amaras,
siqua relicta iacent, osculor arma tua.
tum queror in toto non sidere pallia lecto,
lucis et auctores non dare carmen aues.
Craugidos et catulae uox est mihi grata querentis: 55
illa tui partem uindicat una toro. 56
noctibus hibernis castrensia pensa laboro 33
et Tyria in gladios uellera secta suos; 34
cogor et e tabula pictos ediscere mundos, 37
qualis et haec docti sit positura dei, 38
et disco, qua parte fluat uincendus Araxes, 35
quot sine aqua Parthus milia currat equs,
quae tellus sit lenta gelu, quae putris ab aestu, 39
uentus in Italiam qui bene uela ferat. 40
adsidet una soror, curis et pallida nutrix
peierat hiberni temporis esse moras.
felix Hippolyte! nuda tulit arma papilla
et texit galea barbara molle caput.
Romanis utinam patuissent castra puellis! 45
essem militiae sarcina fida tuae;
nec me tardarent Scythiae iuga, cum Pater altas
acrius in glaciem frigore nectit aquas.
omnis amor magnus, sed rapto in coniuge maior:
hanc Venus, ut uiuat, uentilat ipsa facem. 50
nam mihi quo Poenis nunc purpura fulgeat ostris
crystallusque meas ornet aquosa manus?
omnia surda tacent, rarisque adsueta Kalendis
uix aperit clausos una puella Lares.
siue in finitimo gemuit stans noctua tigno, 59
seu uoluit tangi parca lucerna mero, 60
illa dies hornis caedem denuntiat agnis,
succinctique calent ad noua lucra popae.
flore sacella tego, uerbenis compita uelo, 57
et crepat ad ueteres herba Sabina focos. 58
ne, precor, ascensis tanti sit gloria Bactris, 63
raptaue odorato carbasa lina duci,
plumbea cum tortae sparguntur pondera fundae, 65
subdolus et uersis increpat arcus equis.
sed (tua sic domitis Parthae telluris alumnis
pura triumphantes hasta sequatur equos)
incorrupta mei conserua foedera lecti:
hac ego te sola lege redisse uelim: 70
armaque cum tulero portae uotiua Capenae,
subscribam SALVO GRATA PVELLA VIRO.

IV

Tarpeium nemus et Tarpeiiae turpe sepulchrum
fabor et antiqui limina capta Iouis.
quid tum Roma fuit, tubicen uicina Curitis 9
cum quateret lento murmure saxa Iouis? 10
murus erant montes: ubi nunc est curia saepta, 13
bellicus exili fonte bibebat equus. 14
huic Tatius f*r*ontem uallo praecingit acerno, 7
fidaque suggesta castra coronat humo; 8
atque ubi nunc terris dicuntur iura subactis, 11
stabant Romano pila Sabina foro. 12
lucus erat felix hederoso conditus antro, 3
multaque natiuis obstrepit arbor aquis,
Siluani ramosa domus, quo dulcis ab aestu 5
fistula poturas ire iubebat oues.

II 31 *achei* Ω, corr. Itali. 34 *fauor* N, *faunor* Φ, *faunus* Δ, corr. Rossberg. 35 *est etiam. mentiar* Housm., fort. *asciscam. Vertumnus* suspectum, fort. *cum uerbere. et eius* Ω. 39 *pastor ouem* Huleatt, *pastorem* Ω, *pastor me—curuare* (hoc ς) Ayrmann, alia alii. 47 *at* Ω, *sic* ed. Annii Viterbiensis, fort. *et.* 48 *nomina Vertumni* Schrader, sed distichon Guyeto non iniuria suspectum. 61 *mamuri* Δ. 62 *me* O. 63 *quod* Δ L, *quot* Baehr., (*tot*) *docilem* Hertzb., cf. Stat. Silu. II 2. 53. 64 *opus* N, *usus* O. III 1 *Harct(h)usa* Φ N om. *Hacc.* 5 *at* Φ, *aut* N V in ras. 7 *Bactra* (*blactra* O) *p. o.* om. N. 8 *munitus* Ω, corr. Beroaldus. *Sericus* id., *hericus* Φ N, *henricus* V, *hernicus* D, *Neuricus* Jacob. 9 *Hyrcania* Housm. *uultu* Schrader, fort. *pictaq.—uirga.* 10 *tu(n)sus* Housm., *ustus* Ω. *Eoo—equo* Gruterus. *dec.* Pass., *disc.* Ω. 11 ita nos praeeunte Housm. qui *et primae praemia n.* coni., *et parce auia* N, *et pacatae mihi* Φ, *hae sunt pactae mihi* Δ. (*gaudia*) *noctis* Muell., *noctes* Ω. 16 *uita* O. 21 *ocno* O. 23 *num* v, *dum* Ω. uu. 29 sqq. ordo perturbatus est. 37–38 ante 35 transp. Broukh., 55–56 ante 33 Housm., 57–58 post 62 Housm. 34 *radios* ς, *clauos* (*—tuos*) cod. Pass. fort. uere si *suo* pro *suos* legeris quod coni. Rossberg. 37 *conor* Broukh. 38 *educti s. p. Dai* (debuit *Dahi*) Ellis, *Dahae* iam Hoeufft, *Arctoi s. p. soli* Fonteine. 48 *acrius* dedimus pro *Af(f)ricus* Ω, sed fort. scripsit Prop. *aethrius* (uel *aethricus*) graecissans, *aetheris* Muell., *caelicus* Housm. 49 *rapto in* Schippers, *aperto in* Ω, *in apto* cod. Pass. 51 *nunc* Housm., *te* N, *tibi* O. 52 *tuas o.* O. 53 *-que* om. O. 55 *Craugidos* Bergk, *Graucidos* L N, *Grancidos* Δ F. 59 *furtiuo* Δ F. 60 *tingi* Itali. 61 *ornis c.* Φ N. 62 *succin(c)t(a)eque* Ω corr. Itali. 63 *accensis* ed. Brixiensis. 67 *sit* O (*sint* F). IV 1–14 ita ordinauimus 1, 2; 9, 10; 13, 14; 7, 8; 11, 12; 3–6 (Baehr.). 1 *Tarpeiiae* Housm., *tarpellae* F, *tarpelę* N, *tarpeiae* cett. nec multo aliter in 15. 3 *consitus* ς. 7 *huic* nos, *hunc* Ω. *frontem* Palm. sed male de 'monte' intellegens, *fontem* Ω. 9 *cum* O. *Curitis* Bergk, *Curetis* Ω. 10 *facta I.* O. 12 *foro* f v, *foco* Ω. 14 *exili* nos, *ex illo* Ω.

hinc Tarpeiia deae fontem libauit: at illi
  urgebat medium fictilis urna caput.
uidit *h*arenosis Tatium proludere campis
  pictaque per flauas arma leuare iubas:
obstupuit regis facie et regalibus armis,
  interque oblitas excidit urna manus.
saepe illa inmeritae causata est omina lunae,
  et sibi tinguendas dixit in amne comas:
saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
  Romula ne faciem laederet hasta Tati:
dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
  rettulit hirsutis bracchia secta rubis;
et sua Tarpeiia residens ita fleuit ab arce
  uulnera, uicino non patienda Ioui:
'ignes castrorum et Tatiae praetoria turmae
  et formosa oculis arma Sabina meis,
o utinam ad uestros sedeam captiua Penates,
  dum captiua mei conspicer esse Tati.
Romani montes et montibus addita Roma
  et ualeat probro Vesta pudenda meo.
ille equus, ille meos in castra reportet amores,
  cui Tatius dextras collocat ipse iubas.
quid mirum in patrios Scyllam saeuisse capillos,
  candidaque in foedos inguina uersa canes?
prodita quid mirum fraterni cornua monstri,
  cum patuit lecto stamine torta uia?
quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis,
  inproba uirgineo lecta ministra foco!
Pallados extinctos siquis mirabitur ignes,
  ignoscat: lacrimis spargitur ara meis.
cras, ut rumor ait, tota purgabitur urbe:
  tu cape spinosi rorida terga iugi.
lubrica tota uia est et perfida: quippe tacentes
  fallaci celat limite semper aquas.
o utinam magicae nossem cantamina Musae!
  hanc quoque formoso lingua tulisset opem.
te toga picta decet, non quem sine matris honore
  nutrit inhumanae dura papilla lupae.
sic, hospes, *s*patierne tua regina sub aula?
  dos tibi non humilis prodita Roma uenit.
si minus, at raptae ne sint inpune Sabinae,
  me rape et alterna lege repende uices.
commissas acies ego possum soluere nupta;
  uos media palla foedus inite mea.
adde, Hymenaee, modos; tubicen, fera murmura conde:
  credite, uestra meus molliet arma torus.
at iam quarta canit uenturam bucina lucem,
  ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
experiar somnum, de te mihi somnia quaeram:
  fac uenias oculis umbra benigna meis.'
dixit, et incerto permisit bracchia somno,
  nescia se furiis accubuisse nouis.
nam Vesta, Iliacae felix tutela fauillae,
  culpam alit et plures condit in ossa faces.
illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta
  Strymonis abscisso pectus aperta sinu.
urbi festus erat (dixere Parilia patres,
  hic primus coepit moenibus esse) dies,
annua pastorum conuiuia, lusus in urbe,
  cum pagana madent fercula deliciis,
cumque super raros faeni flammantis aceruos
  traicit inmundos ebria turba pedes.
Romulus excubias decreuit in otia solui
  atque intermissa castra silere tuba.
hoc Tarpeia suum tempus rata conuenit hostem:
  pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
mons erat ascensu dubius . . . . .
  . . . .
. . . . festoque remissis:
  nec mora, uocales occupat ense canes.
omnia praebebant somnos: sed Iuppiter unus
  decreuit poenis inuigilare suis.
prodiderat portaeque fidem patriamque iacentem,
  nubendique petit quem uelit ipsa diem.
at Tatius (neque enim sceleri dedit hostis honorem)
  'nube' ait 'et regni scande cubile mei.'
dixit, et ingestis comitum super obruit armis.
  haec, uirgo, officiis dos erat apta tuis.
nec satis una malae potuit mors esse puellae, 17
  quae uoluit flammas fallere, Vesta, tuas. 18
a duce Tarpeia mons est cognomen adeptus: 93
  o uigil, iniuste praemia sortis habes.

V

Terra tuum spinis obducat, lena, sepulchrum,
  et tua, quod non uis, sentiat umbra sitim;
nec sedeant cineri Manes, et Cerberus ultor
  turpia ieiuno terreat ossa sono.
docta uel Hippolytum Veneri mollire negantem,
  concordique toro pessima semper auis,
Penelopen quoque neglecto rumore mariti
  nubere lasciuo cogeret Antinoo.
illa uelit, poterat magnes non ducere ferrum
  et uolucris nidis esse nouerca suis.
quippe et, Collinas ad fossam mouerit herbas,
  stantia currenti diluerentur aqua.
audax cantatae leges inponere lunae
  et sua nocturno fallere terga lupo,
posset ut intentos astu caecare maritos,
  cornicum inmeritas eruit ungue genas;
consuluitque striges nostro de sanguine et in me
  hippomanes fetae semina legit equae.
exorabat opus uerbis, heu, blanda, pe*r*inde
  saxosam *at*que forat sedula talpa uiam:
'si te Eoa Dorozantum iuuat aurea ripa,
  et quae sub Tyria concha superbit aqua,
Eurypylisque placet Coae textura Mineruae
  sectaque ab Attalicis putria signa toris,
seu quae palmiferae mittunt uenalia Thebae,
  murreaque in Parthis pocula cocta focis,
sperne fidem, prouolue deos, mendacia uincant,
  frange et damnosae iura pudicitiae. 28
dum uernat sanguis, dum rugis integer annus, 59
  utere, ne quid cras libet ab ore dies. 60
uidi ego odoratu*m* uictura rosaria Paestu*m*
  sub matutino cocta iacere Noto. 62

IV 15 *hic* ς. 16 *futilis* L. 17, 18 post 92 transp. Broukh. 17 *nec* nos, *et* Ω. 20 *aera* Heins., *frena* Palm. 23 *omnia* Δ F. 30 *compatienda* O. 32 *famosa* Φ N. 37 *reportet* cod. Pass., *reponet* Ω. 40 *foedos* Heins., *s(a)euos* Ω. 42 *stramine* Δ F (?). 45 *Palladis* Δ L. 47 *purgabitur* Huleatt, *pugnabitur* Ω, *potabitur* Palm. qui et *cessabitur*. 48 *tum* nescioquis. 50 *semper* suspectum, *supter* Rossberg, fort. *uepris*. 52 *hanc* Baehr., *h(a)ec* Ω. 55 *spatierne* Housm. post *spatiorne* Heins., *patiare* Δ, *patrianue* F, *patr(r* in ras.)*are* L, *pariamne* N. 57 *at* F, *ait* N, *ac* Δ L. *ne* L N, *non* O. 59 *nupt(a)e* Ω, corr. Luetjohann. 60 *media* Baehr., *medium* Ω. 63 *at* Fonteine, *et* Ω, *set* Luetjohann. 66 *oculis uenias* O. 68 *se furiis* Liuineius, *nefariis* Ω, *uae fur.* Jacob. 71 *furit* Baehr. distichon hoc post 8. 52 reicit Housm. *th(t* O)*ermodoonta* Ω, corr. v. 72 *absciso* Φ N. *pectus* Hertzberg, *fertur* Ω. 73 *palilia* Δ. 74 *ire* Heins. 75 *urbi* N, fort. *et urui*, *aruis* Baehr. 76 *delitiis* v mg., *diuitiis* Ω. 78 *inmundas—dapes* Ω, corr. Itali. 82 *coeptis* Housm. fort. recte. 83 *ascensum monstrat dubio* Housm., lacunam indicauit Baehr., *remissus* N edd. plurimi, *ascensus dapibus f. remissus* Jacob. 85 *somni* Lach., *somno* et *se* pro *sed* Rossberg. 86 *tuis* Ω. 88 *ipse* v edd. multi. 93 *tarpeio* Ω, *Tarpeium* Palm., *a nece Tarpeiae* Bassanus. 94 *iniustę* N. *sortis* corruptum, *fontis* Ribbeck, fort. *fortis* (h. e. 'strenuae'). V 5 *nocte(o* F) O. 9 *poterit* O, corr. Fonteine. 12 *diruerentur* Burm. 15 *et i.* Ω. 19 *exercebat* Housm. malim *exterebrabat*, cf. Plaut. Bacch. 1199. *heu* Housm., *ceu* Ω. *perinde* idem, *perure* Ω. 20 *atque* idem, *-que* Ω. *forat* Rossberg, *ferat* Ω. *talpa* v, *culpa* Ω, *gutta* Jacob. 21 *dorozantum* N, *derorantum* O, *Topazitum* nos post Housm. qui *topazorum* coni., alia alii. *rica* Heins. 23 *Eurypiliq.* Ω, corr. Heins. 24 *sextaq.* O. 25 *quem* Δ F, *q* L. 28 *frangent* Ω. post hunc u. 59–62 transp. Luetjohann. 61 *odorati—paesti* Ω, corr. Schippers (et nos).

ianitor ad dantis uigilet : si pulsat inanis, 47
surdus in obductam somniet usque seram.
nec tibi displiceat miles non factus amori,
nauta nec attrita si ferat aera manu, 50
aut quorum titulus per barbara colla pependit,
cretati medio cum saluere foro.
aurum spectato, non quae manus adferat aurum.
uersibus auditis quid nisi uerba feres?
[quid iuuat ornato procedere, uita, capillo 55
et tenues Coa ueste mouere sinus?]
qui uersus, Coae dederit nec munera uestis,
istius tibi sit surda sine arte lyra. 58
nec te Medeae delectent probra sequacis 41
(nempe tulit fastus, ausa rogare prior),
sed potius mundi Thais pretiosa Menandri,
cum ferit astutos comica moecha Getas.
in mores te uerte uiri : si cantica iactat, 45
i comes et uoces ebria iunge tuas.
si tibi forte comas uexauerit, utilis ira ; 31
postmodo mercata pace premendus erit. 32
ingerat Apriles Iole tibi, tundat Omic*h*le 35
natalem Maiis Idibus esse tuum.
supplex ille sedet : posita tu scribe cathedra
quidlibet : has artes si pauet ille, tenes.
semper habe morsus circa tua colla recentes,
litibus alternis quos putet esse datos. 40
denique ubi amplexu Venerem promiseris empto, 33
fac puros simules Isidis esse dies. 34
et simulare uirum pretium facit : utere causis : 29
maior dilata nocte recurret amor.' 30
his animum nostrae dum uersat Acanthis amicae, 63
per tenues ossa *has* sunt numerata cutes.
sed cape torquatae, Venus o regina, columbae 65
ob meritum ante tuos guttura secta focos.
uidi ego rugoso tussim concrescere collo,
sputaque per dentes ire cruenta cauos,
atque animam in tegetes putrem expirare paternas :
horruit algenti pergula curta foco. 70
exequiae fuerunt rari furtiua capilli
uincula et inmundo pallida mitra situ,
et canis in nostros nimis experrecta dolores,
cum fallenda meo pollice clatra forent.
sit tumulus lenae curto uetus amphora collo : 75
urgeat hunc supra uis, caprifice, tua.
quisquis amas, scabris hoc bustum caedite saxis,
mixtaque cum saxis addite uerba mala.

VI

Sacra facit uates : sint ora fauentia sacris,
et cadat ante meos icta iuuenca focos.
ser*ta* Phileteis certet Romana corymbis,
et Cyrenaeas urna ministret aquas.
costum molle date et blandi mihi turis honores,
terque focum circa laneus orbis eat.
spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
tibia Mygdoniis libet eburna cadis.
ite procul fraudes, alio sint aere noxae :
pura nouum uati laurea mollit iter.
Musa, Palatini referemus Apollinis aedem :
res est, Calliope, digna fauore tuo.
Caesaris in nomen ducuntur carmina : Caesar
dum canitur, quaeso, Iuppiter ipse uaces.
est, Phoebi fugiens Athamana ad litora portus,
qua sinus Ioniae murmura condit aquae,
Actia Iuleae pelagus monimenta carinae,
nautarum uotis non operosa uia.
huc mundi coiere manus : stetit aequore moles
pinea, nec remis aequa fauebat auis.
altera classis erat Teucro damnata Quirino,
pilaque femineae turpiter apta manu :
hinc Augusta ratis plenis Iouis omine uelis
signaque iam patriae uincere docta suae.
tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
armorum et radiis picta tremebat aqua,
cum Phoebus linquens stantem se uindice Delon
(nam tulit iratos mobilis ante Notos)
astitit Augusti puppim super, et noua flamma
luxit in obliquam ter sinuata facem.
non ille attulerat crines in colla solutos
aut testudineae carmen inerme lyrae,
sed quali aspexit Pelopeum Agamemnona uultu
egessitque auidis Dorica castra rogis,
aut quali flexos soluit Pythona per orbes
serpentem, inbelles quem timuere *de*ae.
mox ait 'o longa mundi seruator ab Alba,
Auguste, Hectoreis cognite maior auis,
uince mari : iam terra tua est : tibi militat arcus,
et fauet ex umeris hoc onus omne meis.
solue metu patriam, quae nunc te uindice freta
inposuit prorae publica uota tuae.
quam nisi defendes, murorum Romulus augur
ire Palatinas non bene uidit aues.
et nimium remis audent ; pro, turpe Latinos
principe te fluctus regia uela pati !
nec te, quod classis centenis remiget alis,
terreat : inuito labitur illa mari :
quodque uehunt prorae Centaurica saxa minantis,
tigna caua et pictos experiere metus.
frangit et attollit uires in milite causa ;
quae nisi iusta subest, excutit arma pudor.
tempus adest, committe rates : ego temporis auctor
ducam laurigera Iulia rostra manu.'
dixerat, et pharetrae pondus consumit in arcus :
proxima post arcus Caesaris hasta fuit.
uincit Roma fide Phoebi : dat femina poenas :
sceptra per Ionias fracta uehuntur aquas.
at pater Idalio miratur Caesar ab astro :
'tu meus, et nostri sanguinis ista fides.'
prosequitur cantu Triton, omnesque marinae
plauserunt circa libera signa deae.
illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
hoc unum, iusso non moritura die.
di melius ! quantus mulier foret una triumphus,
ductus erat per quas ante Iugurtha uias !
Actius hinc traxit Phoebus monimenta, quod eius
una decem uicit missa sagitta rates.
bella satis cecini : citharam iam poscit Apollo
uictor et ad placidos exuit arma choros.
candida nunc molli subeant conuiuia luco,
blanditiaeque fluant per mea colla rosae,
uinaque fundantur prelis elisa Falernis,
terque lauet nostras spica Cilissa comas.

V 29–58 sic ordinauimus : **47–58, 41–46, 31–32** (Housm.), **35–40, 33–34, 29–30.** **29** *et.* fort. *haec, exstimulare* Heins., *et stimulare* Otto. **34** *similes* N V (in ras.), om. Φ et D spatio post *puros* relicto unde *puros simules* Baehr., *sim. puros* N uulg. *Isidis* Beroaldus, *sideris* Ω. *deos* L D V (?). **35** *tibi tondat* Δ L, *circumdat* F. *omiclc* Ω (*åm.* N, *am.* i. ras. V), corr. Palm. **36** *malis* Φ N V. **38** *quilibet* O. **40** *alterius* Φ D. *putat* L F¹. **41** *non* Δ L. **44** *comis amica* Guyetus. *getes* N. **47, 48** habet inscr. Pomp. C. I. L. IV n. 1894. *dantis* inscr. P., *dantes* Ω. *pulsat* inscr. P., *pulset* Ω. **52** *eelati* Ω, corr. Pass. *saliere* Δ F. **55, 56** = I 2. 1, 2 (cf. 57) del. Scal. **57** *quid* O. **58** *ipsius* Ω. *acre* N. **63** *animus* L N V supra scr., *animis* F D V. *achantis* Ω, corr. v. **64** *has* om. Ω, add. Hertzb. **67** *crebrescere* Housm. **70** *percula* Δ L N (*paruula* F), corr. Scal. *curua* Ω. **71** *fucrant* Ω, corr. Pass. **73** *exporrecta* L N. **74** *caltra* Ω, corr. Beroaldus. **77** *caedito* Ω, corr. Liuineius. **VI** priori continuatum in Ω sep. n v. **2** *eadet* O. **3** *cera* Ω, corr. Scal. *philippeis* Ω, corr. Beroaldus. **8** *Cadis* nonnulli edd. **11** noua elegia in O μ et n mg. *referamus* V unde *reseramus* Schippers (praestet *reseremus*). **17** *A. I. Leucas* Markland. **21** *tenero* V. **22** *feminea* Ω, corr. Markland. **25** *aciem* Ω. *neruis* O. *limarat* Δ N, *liniarat* L. **28** *ante* Lipsius, *unda* Ω, *una* ς. **30** *simulata* V. **34** *egissetq. acta* Δ. **35** *quali* Rossberg, *qualis* Ω. **36** *deae* ed. Etonensis, *lyrae* Ω, *ferae* Sterke. **45** *et n(l* F*)umen* O. *prope* Ω. Ω, corr. v. *latinis* Ω, corr. Markland. **49** *quotque* Housm. **50** *experiare* (*expirare* F) O. **60** *tu meus* Baehr., *sum deus* Ω. *et* D, *est* cett., *en* Markland. **63** *ille* O. **72** *blanditaeque* Scal., post *blanditiaeque* interpungit Muell. **74** *perque* Ω, corr. v.

ingenium potis irritat Musa poetis :
Bacche, soles Phoebo fertilis esse tuo.
ille paludosos memoret seruire Sugambros,
Cepheam hic Meroen fuscaque regna canat,
hic referat sero confessum foedere Parthum :
'reddat signa Remi, mox dabit ipse sua :
siue aliquid pharetris Augustus parcet Eois,
differat in pueros ista tropaea suos.
gaude, Crasse, nigras siquid sapis inter harenas :
ire per Euphraten ad tua busta licet.'
sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
iniciat radios in mea uina dies.

VII

Sunt aliquid Manes : letum non omnia finit,
luridaque extinctos effugit umbra rogos.
Cynthia namque meo uisa est incumbere fulcro,
murmur ad extremae nuper humata uiae,
pomosis Anio qua spumifer incubat aruis,
et numquam Herculeo numine pallet ebur,
cum mihi somnus ab exequiis penderet amarus,
et quererer lecti frigida regna mei.
eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos,
eosdem oculos : lateri uestis adusta fuit,
et solitum digito beryllon adederat ignis,
summaque Lethaeus triuerat ora liquor.
spirantisque animos et uocem misit, et illi
pollicibus fragiles increpuere manus :
'perfide nec cuiquam melior sperande puellae,
in te iam uires somnus habere potest ?
iamne tibi exciderunt uigilacis furta Suburae
et mea nocturnis trita fenestra dolis ?
per quam demisso quotiens tibi fune pependi,
alterna ueniens in tua colla manu !
saepe Venus triuio commissa, et pectore mixto
fecerunt tepidas pallia nostra uias.
foederis heu taciti, cuius fallacia uerba
non audituri diripuere Noti !
at mihi non oculos quisquam inclamauit euntis :
unum inpetrassem te reuocante diem :
nec crepuit fissa me propter harundine custos,
laesit et obiectum tegula curta caput.
denique quis nostro curuum te funere uidit,
atram quis lacrimis incaluisse togam ?
si piguit portas ultra procedere, at illuc
iussisses lectum lentius ire meum.
cur uentos non ipse rogis, ingrate, petisti ?
cur nardo flammae non oluere meae ?
hoc etiam graue erat, nulla mercede hyacinthos
inicere et fracto busta piare cado.
quae modo per uiles inspecta est publica noctes,
haec nunc aurata cyclade signat humum ;
te patiente meae conflauit imaginis aurum,
ardent*i* e nostro dotem habitura rogo :
et grauiora rependit iniquis pensa quasillis,
garrula de facie siqua locuta mea est :
nostraque quod Petale tulit ad monimenta coronas,
codicis inmundi uincula sentit anus :
caeditur et Lalage tortis suspensa capillis,
per nomen quoniam est ausa rogare meum.
non tamen insector, quamuis mereare, Properti :
longa mea in libris regna fuere tuis.
iuro ego Fatorum nulli reuolubile carmen,
tergeminusque canis sic mihi molle sonet,
me seruasse fidem. si fallo, uipera nostris
sibilet in tumulis et super ossa cubet.
nam gemina est sedes tristem sortita per amnem,
turbaque diuersa remigat omnis aqua.
una Clytaemestrae stuprum uel adultera Cressae
portat mentitae lignea monstra bouis.
ecce coronato pars altera pulsa phaselo,
mulcet ubi Elysias aura beata rosas,
qua numerosa fides quaque aera rutunda Cybebes
mitratisque sonant Lydia plectra choris.
Andromedeque et Hypermestre sine fraude marita
narrant historiae nota pericla suae :
haec sua maternis queritur liuere catenis
bracchia nec meritas frigida saxa manus :
narrat Hypermestre magnum ausas esse sorores,
in scelus hoc animum non ualuisse suum.
sic mortis lacrimis uitae sanamus amores :
celo ego perfidiae crimina multa tuae.
sed tibi nunc mandata damus, si forte moueris,
si te non totum Chloridos herba tenet.
Lygdamus uratur, candescat lamina uernae :
sensi ego cum insidiis pallida uina bibi.
et Nomas arcanas tollat uersuta saliuas :
dicet damnatas ignea testa manus.
nutrix in tremulis nequid desideret annis
Parthenie : potuit nec tibi auara fuit.
deliciaeque meae Latris, cui nomen ab usu est,
ne speculum dominae porrigat illa nouae.
et quoscumque meo fecisti nomine uersus,
ure mihi : laudes desine habere meas.
pelle hederam tumulo, mihi quae praegnante corymbo
molli*a* contortis alligat ossa comis.
hic carmen media dignum me scribe columna,
sed breue, quod currens uector ab urbe legat :
HIC TIBVRNE TVA IACET AVREA CYNTHIA TERRA.
ACCESSIT RIPAE LAVS ANIENE TVAE.
nec tu sperne piis uenientia somnia portis :
cum pia uenerunt somnia, pondus habent.
nocte uagae ferimur, nox clausas liberat umbras,
errat et abiecta Cerberus ipse sera.
luce iubent leges Lethaea ad stagna reuerti.
nos uehimur, uectum nauta recenset onus.
nunc te possideant aliae : mox sola tenebo :
mecum eris, et mixtis ossibus ossa teram.'
haec postquam querula mecum sub lite peregit,
inter complexus excidit umbra meos.

VIII

Disce, quid Esquilias hac nocte fugarit aquosas,
cum uicina nouis turba cucurrit agris,
turpis in arcana sonuit cum rixa taberna,
si sine me, famae non sine labe meae.
Lanuuium annosi uetus est tutela draconis,
hic tibi tam rarae non perit hora morae,

VI 75 *positis* Φ N. *irritet* Ω, corr. Scal. **79** *haec* F, *hoe* D. *ferro* Δ F. **81** *aliquis* Ω. **85** *uocem* Φ D. **VII 2** *extinctos* Pass., *euinctos* O, *euictos* ς. post **4** nos **81, 82** transp. **5** *amores* N, *amoris* O, corr. Liuineius. **7** *hosdem* Ω. **8** *hosdem* O. **9** *ademerat* Δ. **10** *tinxerat* Schrader, fort. *strinxerat*. **11** *et* Heins., *at* Ω. **15** *exeiderant* Ω, corr. Scal. *tecta S.* O. **19** *commixta* Ω. *et* Heins., *est* Ω. **20** *peetora n.* O, *proelia n.* nescioquis. **21** *paeti* Palm., fort. *tecti*. **23** *eunti* Heins., fort. recte. **25** *fixa* F. **30** *letum* Δ. **33** *erit* O. **35–38** post **72** transp. nos, post 76 Schrader. **36** fort. *arsi ego*. **37** *et* nos, *aut* Ω. *salinas* Ω. **41** *rependit* N, *fundit* O. **47, 48** post **40** transp. Schrader. **48** *ardenti* (uel *-e*) ς, *ardent* Ω. **51** *earmen* om. L[1], *stamen* ς, fort. *nemen*. **55** *tristem* Burm., *turpem* Ω. **57** *Clytaemnestrae* Δ. *uehit altera* Ω, corr. Ellis. *Cressam p. mentitam* Haupt, fort. in **58** *bouem*. **59** *pulsa* nos cf. Enn. A. 411, *parta* Ω, *uecta* ς. **61** *qua quaerar*(N, *qu(a)erat* O)*ut unda* Ω, corr. Turnebus (*rut.* Pass.). **63** *maritae* Ω, corr. Rossberg. **64** *nota pericla* Heimreich, *pectora nota* Ω, quo seruato *historias—suas* Markland. **65** *suma eternis* L, *summa aeternis* (*ect.* F) cett., corr. μ mg. ς. **69** *mortis* corruptum, *maestis* Burm., fort. *memoris*. *sacramus* Baehr., *solamur* Pass. **72** *cloridos* Δ F, *chor.* L. **78** *ure : m. l. me sine* Baehr. **79** *praegnante* Cornelissen, *pugnante* Ω. **80** *molli* Ω. **81** *pomosis* Broukh., *ramosis* Ω, *lamosis* Ellis. (*h*)*amo* O. *pomifer* Ω, corr. Broukh. **83** *hoe* O. **84** *uietor* O. **85** *hie. sed* Ω. *Tiburne tua* nos, *tiburtina* F uulg., *tiburna* D N, *tribuna* L, eras. V. *iacet hie* Ω. **86** *aniane* Ω. **93** *nee* O. **95** *sub* num sanum ? **VIII 19, 20** post **2** transp. Luetjohann. **3** *Lan. ann.* om. F. **4** *ubi* Ω, seruandum si *huc* scripseris, cf. 15 (*hue mea* iam Jacob).

qua sacer abripitur caeco descensus hiatu
(quae penetras uirgo tale iter, omne caue),
ieiuni serpentis honos cum pabula poscit
annua et ex ima sibila torquet humo.
ille sibi admotas a uirgine corripit escas :
uirginis in palmis ipsa canistra tremunt.
talia demissae pallent ad sacra puellae,
cum temere anguino creditur ore manus.
si fuerint castae, redeunt in colla parentum,
clamantque agricolae 'fertilis annus erit.'
huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis :
causa fuit Iuno, sed mage causa Venus.
Appia dic, quaeso, quantum te teste triumphum
egerit effusis per tua saxa rotis.
spectaclum ipsa sedens primo temone pependit,
ausa per inpuros frena mouere locos.
Serica nam taceo uolsi carpenta nepoti*s*
atque armillatos colla Molossa canes ;
qui dabit inmundae uenalia fata saginae,
uincet ubi erasas barba pudenda genas.
cum fieret nostro totiens iniuria lecto,
mutato nolui castra mouere toro.
Phyllis Auentinae quaedam est uicina Dianae,
sobria grata parum : cum bibit, omne decet.
altera Tarpeios est inter Teia lucos,
candida, sed potae non satis unus erit.
his ego constitui noctem lenire uocatis,
et Venere ignota furta nouare mea.
unus erat tribus in secreta lectulus herba.
quaeris *dis*cubitus ? inter utramque fui.
Lygdamus ad cyathos u*i*trique aestiua supellex
et Methymnaei Graia saliua meri.
Nile, tuus tibicen erat, crotalistria Phyllis,
et facilis spargi munda sine arte rosa ;
nanus et ipse suos breuiter concretus in artus
iactabat truncas ad caua buxa manus.
sed neque suppletis constabat flamma lucernis,
reccidit inque suos mensa supina pedes.
me quoque per talos Venerem quaerente secundos
semper damnosi subsiluere canes.
cantabant surdo, nudabant pectora caeco :
Lanuuii ad portas, ei mihi, totus eram ;
cum subito rauci sonuerunt cardine postes,
et leuia ad primos murmura facta Lares.
nec mora, cum totas resupinat Cynthia ualuas,
non operosa comis, sed furibunda decens.
pocula mi digitos inter cecidere remissos,
palluerunt que ipso labra soluta mero.
fulminat illa oculis et quantum femina saeuit,
spectaclum capta nec minus urbe fuit.
Phyllidos iratos in uultum conicit ungues :
territa uicinas Teia clamat aquas.
lumina sopitos turbant elata Quirites,
omnis et insana semita uoce sonat.
illas direptisque comis tunicisque solutis
excipit obscurae prima taberna uiae.
Cynthia gaudet in exuniis uictrixque recurrit
et mea peruersa sauciat ora manu
inponitque notam collo morsuque cruentat,
praecipueque oculos, qui meruere, ferit.
atque ubi iam nostris lassauit bracchia plagis,
Lygdamus ad plutei fulcra sinistra latens
eruitur, geniumque meum protractus adorat.
Lygdame, nil potui : tecum ego captus eram.
supplicibus palmis tum demum ad foedera ueni,
cui uix tangendos praebuit illa pedes,
atque ait 'admissae si uis me ignoscere culpae,
accipe, quae nostrae formula legis erit.
tu neque Pompeia spatiabere cultus in umbra,
nec cum lasciuum sternet harena forum.
colla caue inflectas ad summum obliqua theatrum
aut lectica tuae se det aperta morae.
Lygdamus in primis, omnis mihi causa querelae,
ueneat et pedibus uincula bina trahat.'
indixit legem : respondi ego 'legibus utar.'
riserat imperio facta superba dato.
dein quemcumque locum externae tetigere puellae,
suffiit ac pura limina tergit aqua,
imperat et totas iterum mutare lacernas,
terque meum tetigit sulphuris igne caput.
atque ita mutato per singula pallia lecto
† respondi, et noto soluimus arma toro.

IX

Amphitryoniades qua tempestate iuuencos
egerat a stabulis, o Erythea, tuis,
uenit ad intactos pecorosa Palatia montes,
et statuit fessos fessus et ipse boues,
qua Velabra suo stagnabant flumine quaque
nauta per urbanas uelificabat aquas.
sed non infido manserunt hospite Caco
incolumes : furto polluit ille Iouem.
accola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
per tria partitos qui dabat ora sonos.
hic, ne certa forent manifestae signa rapinae,
auersos cauda traxit in antra boues ;
nec sine teste deo : furem sonuere iuuenci,
furis et inplacidas diruit ira fores.
Maenalio iacuit pulsus tria tempora ramo
Cacus, et Alcides sic ait : 'ite boues,
Herculis ite boues, nostrae labor ultime clauae,
bis mihi quaesitae, bis mea praeda, boues,
aruaque mugitu sancite bouaria longo :
nobile erit Romae pascua uestra forum.'
dixerat, at sicco torquet sitis ora palato,
terraque non ullas feta ministrat aquas.
sed procul inclusas audit ridere puellas,
lucus ub*i* umbroso fecerat orbe nemus,
femineae loca clausa deae fontesque piandos,
inpune et nullis sacra retecta uiris.
deuia puniceae uelabant limina uittae ;
turis odorato luxerat igne casa ;
populus et longis ornabat frondibus aedem,
multaque cantantes umbra tegebat aues.
huc ruit in siccam congesta puluere barbam
et iacit ante fores uerba minora deo :
'uos precor, o luci sacro quae luditis antro,
pandite defessis hospita fana ui*r*is.

VIII 6 *qua penetrat* Ω, corr. Pass. **7** punctum post *hon.* del. edd. uett. **8** *ex una* Ω. **9, 10** post **12** transp. Housm. **11** *colligit* O. **15** *mannis* Beroaldus, *ab annis* Ω. **21** (et **56**) *spectaclum* μ (et in 56 L), *spectaculum* L N, *spectandum* Δ F. **23** *Si rig(e V)anam tacto* Ω, corr. Beroaldus. *nepoti* Ω. **24** *mo(a N)losa* Φ N. **28** *mul(c)tato* Ω. *uoluit* Ω, corr. Beroaldus. **29** noua el. in Ω. **34** *notare* O. **35** *umbra* Heins. **36** *disc.* Palm., *conc.* Ω. **37** *utrique* N, *uterque* O, corr. Scal. **38** *Graia* Palmerius, *grata* Δ (fort. recte), *graeca* Φ N ; Γρᾶς Lesbi conditor. **39** *Nilotes* Scal., *unguentum* Housm. *coralistria* Δ L, *colistria* F, *eboralistria* N, corr. Turnebus. *Byblis* Palm., *phimus* Housm. **40** *et* Ω, *haec* Baehr. **41** *magnus* Ω, corr. Beroaldus. **44** *recidit* Φ, *decidit* Δ. **45** *secundo* Φ N, *secundam* Palm. **48** *hei* F, *heu* Δ L. *totus* Cuypers, *solus* Ω. **50** *nec l.* ϛ. **54** *palluerantque* Ω, corr. Liuineius. **58** *clamat. petebat* D. **60** *nocte* Ω, corr. Fruterius. **68** *fulcra* μ mg. Beroaldus, *fusca* Ω. **69** *prostratus* ϛ. **71** *uenit* Ω. **72** *cur* F, *cum* N. **78** *se det* Gruterus et Heinsius, *sudet* Ω, *sidat* Palmerius. **80** *uenerit* Δ. **81** *leges* ϛ. *respondi. dixi* F. **83** *dein* N, *ue in* (*in* om. D) O. **84** *suffiit* Beroaldus, *ac* Baehr., *suffic at* L, *sufficat* F N, *suffocat* Δ. **88** pro *respondi*, ex 81 inlato, *lis posita* Baehr., fort. *escendi* uel *inscendi*. *noto* Heins., *toto* Ω, *solo* Baehr. et *mouimus* cum Heins. fort. recte.
IX 2 *erithea* N, *eritrea* Φ, *eritheae* V, *erythrae* D. **3** *ad* Itali, *et* Ω. *intactos* nos, *aduictos* N, *adiu(ui D)nctos* Δ L, *adiutos* F, *incultos* Baehr. **5** *ue libra* O. *quoque* Ω. **8** *incolumis* Ω. **9** *accola* Schrader, cf. Liu. I 7. 5, *incola* Itali, *insula* Ω. **21** *at* Housm., *et* Ω. **22** *nullas* Ω, *n* eras. in V. *feta*. fort. *caeca*, coll. Ou. ex P. IV 2. 17 sq., sed cf. Anth. L. 666. 5 sq. (Riesc). *ministret* Ω, corr. v. **24** *ubi* Heins., *ab* Ω. **27** *lumina* O. **28** *turis* Heins., *putris* Ω. **29** *largis* Baehr., *glaucis* Housm. **33** *lucis* Ω, corr. Scal. **34** *uana* Ω. *uiis* Ω.

fontis egens erro circaque sonantia lymphis,
et caua succepto flumine palma sat est.
audistisne aliquem, tergo qui sustulit orbem ?
ille ego sum : Alciden terra recepta uocat.
quis facta Herculeae non audit fortia clauae
et nunquam ad uastas irrita tela feras,
atque uni Stygias homini luxisse tenebras ?
. . . .
angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem 65
accipit : haec fesso uix mihi terra patet. 66
quod si Iunoni sacrum faceretis amarae, 43
non clausisset aquas ipsa nouerca suas.
sin aliquam uultusque meus saetaeque leonis
terrent et Libyco sole perusta coma,
idem ego Sidonia feci seruilia palla
officia et Lydo pensa diurna colo ;
mollis et hirsutum cepit mihi fascia pectus,
et manibus duris apta puella fui.'
talibus Alcides ; at talibus alma sacerdos,
puniceo canas stamine uincta comas :
'parce oculis, hospes, lucoque abscede uerendo :
cede agedum et tuta limina linque fuga
interdicta uiris. metuenda lege piatur,
quae se summota uindicat ara casa.
magno Tiresias aspexit Pallada uates,
fortia dum posita Gorgone membra lauat.
di tibi dent alios fontes : haec lympha puellis
auia secreti limitis una *fl*uit.'
sic anus : ille umeris postes concussit opacos,
nec tulit iratam ianua clausa sitim.
at postquam exhausto iam flumine uicerat aestum,
ponit uix siccis tristia iura labris :
'maxima quae gregibus deuota est ara repertis, 67
ara per has' inquit 'maxima facta manus,
haec nullis umquam pateat ueneranda puellis,
Herculis aeternum nec sit inulta sitis.'
hunc, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem, 73
sic Sanctum Tatiae composuere Cures. 74
Sancte pater salue, cui iam fauet aspera Iuno : 71
Sancte, uelis libro dexter inesse meo. 72

X

Nunc Iouis incipiam causas aperire Feretri
armaque de ducibus trina recepta tribus.
magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria uires :
non iuuat e facili lecta corona iugo.
inbuis exemplum primae tu, Romule, palmae
huius, et exuuio plenus ab hoste redis,
tempore quo portas Caeninum Acrona petentem
uictor in euersum cuspide fundis equum.
Acron Herculeus Caenina ductor ab arce,
Roma, tuis quondam finibus horror erat.
hic spolia ex umeris ausus sperare Quirini
ipse dedit, sed non sanguine sicca suo.
hunc uidet ante cauas librantem spicula turres
Romulus et uotis occupat ante ratis :
'Iuppiter, haec hodie tibi uictima corruet Acron.'
uouerat, et spolium corruit ille Ioui. 16
urbis uirtutumque parens sic uincere sueuit,
qui tulit a parco frigida castra Lare.
idem eques, e frenis idem fuit aptus aratris,
*n*ec galea hirsuta compta lupina iuba.
picta neque inducto fulgebat parma pyropo :
praebebant caesi baltea lenta boues.
necdum ultra Tiberim belli sonus ; ultima praeda 25
Nomentum et captae iugera terna Corae. 26
Cossus at insequitur Veientis caede Tolumni, 23
uincere cum Veios posse laboris erat. 24
heu, Vei ueteres, et uos tum regna fuistis, 27
et uestro posita est aurea sella foro :
nunc intra muros pastoris bucina lenti
cantat, et in uestris ossibus arua metunt.
forte super portae dux Veius astitit arcem
colloquiumque sua fretus ab urbe dedit :
dumque aries murum cornu pulsabat alieno,
uinea qua ductum longa tegebat opus,
Cossus ait 'forti melius concurrere campo.'
nec mora fit, plano sistit uterque grad*um*.
di Latias iuuere manus, desecta Tolumni
ceruix Romanos sanguine lauit equos.
Claudius a Rheno traiectos arcuit hostes,
Belgica cui uasti parma relata ducis
Virdomari. genus hic Rheno iactabat ab ipso,
mobilis e recti*s* fundere gaesa rotis.
illi, *ut* uirgatis iaculans it ab agmine bracis,
torquis ab incisa decidit unca gula.
haec spolia in templo tria condita : causa Feretri,
omine quod certo dux ferit ense ducem ; 46
seu quia uicta suis umeris huc arma ferebant,
hinc Feretri dicta est ara superba Iouis.

XI

Desine, Paule, meum lacrimis urgere sepulchrum :
panditur ad nullas ianua nigra preces.
cum semel infernas intrarunt funera leges, 3
obserat umbrosos lurida porta locos. 8
nota mouent superos : ubi portitor aera recepit, 7
nempe tuas lacrimas litora surda bibent. 6
te licet orantem fuscae deus audiat aulae, 5
non exorato stant adamante uiae. 4
sic maestae cecinere tubae, cum subdita nostrum 9
detraheret lecto fax inimica caput. 10
quid mihi coniugium Pauli, quid currus auorum
profuit aut famae pignora tanta meae ?
num minus immites habuit Cornelia Parcas,
et sum, quod digitis quinque leuatur, onus ?
damnatae test*es* et uos uada lenta paludes,
et quaecumque meos implicat unda pedes,
immatura licet, tamen huc non noxia ueni : 17
turpior assessu non erit ulla meo, 50
uel tu, quae tardam mouisti fune Cybeben,
Claudia, turritae rara ministra deae,
uel cui, *sa*cra suos cum Vesta reposceret ignes,
exhibuit uiuos carbasus alba focos. 54

IX 40 *uastas* ς, *natas* Φ, *uatas* N, *uaeuas* Δ unde Santen male *noeuas*. **42** (= **66** nisi quod *hic* O) expulerunt Itali. post h. u. **65**, **66** transp. Jacob. **43** *quid* Δ. **45** *aliquem* Δ L N. **52** *iuncta* Δ L N. **54** *lumina* O. **55** *uiris.* interp. Schippers, post *fuga* uulg. **57** *magnam* Ω, corr. Pass. **60** *fuit* Ω, corr. Fruterius. **70** ita Heins. (*Herc. extremum* Par. 7989), *Hercule* (*u* eras. L) *exterminium* Ω. *nec sit* Housm., *nescit* Ω. **71**, **72** post **74** transp. Schneidewin. **72** *adesse* Par. 7989. **74** *Sancum* Heins. **X** priori continuat N. **5** *inb.* nos, *imb.* N, *ind.* O. **6** *eximio* F, *exuiuo* N, malim *exuto*. **7** *Aerona* Itali, *aeronta* Ω. **8** *nec uersum* Ω, corr. v. **14** *rates* Ω. **17** *uirtutemq.* Φ, *-isq.* N. **18** *parco* Jacob, *porco* Ω. **19** *e* (uel *a*) nos, *et* Ω. **20** *nec* Housm., *et* Ω. **25**, **26** ante **23** transp. Pass., cf. ad l. 33–38. **26** *capta* F N. *terra* Ω. **27** *heu* Luetjohann, ę N, *e* F[1], *et* Δ. **34** *regebat* Δ F. **35** *fortis* Markland. **36** *gradu* Ω. **37** *Romuleas* F mire nisi forte *Romuleos* in 38 fuisse credideris. **39** fort. *Rhodano*, cf. Polyb. II 34. 2 (*Eridanum* Guyetus). **40** *cui* Guyetus, *eum* Ω. **41** *Virtomani* ab Ω, ut uid., traditum corr. Itali. *Brenno* ς. **42** *nobilis* ς uulg. sed cf. Heins. Aduers. p. 28. *e rectis* Pass., *erecti* N, *effecti* O, fort. *e flexis*. **43** *ut* add. nos. *iaculantis* Ω, corr. nos (*iaculanti ut* Lach.). **45** *haec* D (? V[1]), *nec* Φ, *nunc* N. **46** *crimine* O. **47** *huc* Broukh., *haec* Ω. **XI** continuat priori N. **3**, **8** ; **5**, **4** (hoc Peerlkamp) ; **7**, **6** ordinauit Ribbeck. **8** *herbosos* Φ N. *locos* Markland, *rogos* Ω. **13** *nun* V, *non* D N. **14** *en* ς. *legatur* Ω. **15** *testes* Housm., *noctes* Ω. ad uu. **17–76**, deperditos in N, adhibemus μ υ (Ω = Δ Φ μ υ). **17–100** sic ordinauimus **17**, **50–54**, **19**, **20**, **49**, **18** (47–54 post 18 transp. Housm.), **21–32**, **43–44** (Peerlkamp), **33–42**, **47–48** (Peerlk.), **45–46**, **55–62**, **97–98** (Carutti), **65–66** (Housm.), **99–100** (id.), **73–74** (Peerlk.), **63–64** (Housm.), **75–96**, **69–70**, **67–68**, **71–72** (Baehr.). **50** *a(s)sensu* Ω. **52** *Gaudia* O μ. **53** *uel cuius rasos* (*iasos* μ υ) Ω, corr. Baehr.

aut siquis posita iudex sedet Aeacus urna, 19
in mea sortita uindicet ossa pila : 20
quaelibet austeras de me ferat urna tabellas : 49
deprecor hic umbrae mollia iura meae. 18
assideant fratres, iuxta Minoi*da* sellam 21
Eumenidum intento turba seuera foro.
Sisyphe, mole uaces ; taceant Ixionis orbes ;
fallax Tantaleo corripe*re* ore liquor ;
Cerberus et nullas hodie petat inprobus umbras, 25
et iaceat tacita laxa catena sera.
ipsa loquar pro me : si fallo, poena sororum
infelix umeros urgeat urna meos.
sicui fama fuit per auita tropaea decori,
Afra Numantinos regna locuntur auos : 30
altera maternos exaequat turba Libones,
et domus est titulis utraque fulta suis.
non fuit exuuiis tantis Cornelia damnum : 43
quin et erat magnae pars imitanda domus. 44
mox, ubi iam facibus cessit praetexta maritis, 33
uinxit et acceptas altera uitta comas,
iungor, Paule, tuo sic discessura cubili, 35
ut lapide hoc uni nupta fuisse legar.
testor maiorum cineres tibi, Roma, colendos,
sub quorum titulis, Africa, tunsa iaces,
. . . .
. . . .
et Persen proauo stimulantem pectus Achille
quique tuas proauos fregit, *Auerne*, domos, 40
me neque censurae legem mollisse nec ulla
labe mea nostros erubuisse focos.
mi natura dedit leges a sanguine ductas, 47
ne possem melior iudicis esse metu. 48
nec mea mutata est aetas, sine crimine tota est : 45
uiximus insignes inter utramque facem. 46
nec te, dulce caput, mater Scribonia, laesi : 55
in me mutatum quid nisi fata uelis ?
maternis laudor lacrimis urbisque querelis,
defensa et gemitu Caesaris ossa mea.
ille sua nata dignam uixisse sororem
increpat, et lacrimas uidimus ire deo. 60
et tamen emerui generosos uestis honores,
nec mea de sterili facta rapina domo.
et bene habet : numquam matri lugubria sumpta : 97
uenit in exequias tota caterua meas. 98
uidimus et fratrem sellam geminasse curulem ; 65
consule quo festo tempore rapta soror. 66
causa perorata est. flentes me surgite, testes, 99
dum pretium uitae grata rependit Humus. 100
nunc tibi commendo communia pignora natos 73
(haec cura et cineri spirat inusta meo) 74
te, Lepide, et te, Paule, meum post fata leuamen ; 63
condita sunt uestro lumina nostra sinu. 64
fungere maternis uicibus, pater : illa meorum 75
omnis erit collo turba ferenda tuo.
oscula cum dederis tua flentibus, adice matris :
tota domus coepit nunc onus esse tuum.
et siquid doliturus eris, sine testibus illis ;
cum uenient, siccis oscula falle genis. 80
sat tibi sint noctes, quas de me, Paule, fatiges,
somniaque in faciem credita saepe meam :
atque ubi secreto nostra ad simulacra loqueris,
ut responsurae singula uerba iace.
seu tamen aduersum mutarit ianua lectum, 85
sederit et nostro cauta nouerca toro,
coniugium, pueri, laudate et ferte paternum :
capta dabit uestris moribus illa manus.
nec matrem laudate nimis : conlata priori
uertet in offensas libera uerba suas. 90
seu memor ille mea contentus manserit umbra
et tanti cineres duxerit esse meos,
discite uenturam iam nunc lenire senectam,
caelibis ad curas nec uacet ulla uia.
quod mihi detractum est, uestros accedat ad annos :
prole mea Paulum sic iuuet esse senem. 96
et serie fulcite genus : mihi cymba uolenti 69
soluitur aucturis tot mea fata meis. 70
filia, tu specimen censurae nata paternae, 67
fac teneas unum nos imitata uirum. 68
haec est feminei merces extrema triumphi, 71
laudat ubi emeritum libera fama torum. 72
moribus et caelum patuit : sis digna merendo, 101
cuius honoratis ossa uehantur auis.

XI 18 *deprecor* Koppiers, *det pater* Ω. **19** *at* Nestor. **20** *is* Heins. *iudicet* Δ μ υ. **21** *iuxta ct* Itali. *minoia* Ω. *sella et* V μ υ, *sella* Φ D. **24** *corripiare l.* Ω, corr. Auratus. **26** *lapsa* F υ. **27** *loquor* Ω. *fallor* Ω. **29** *trophea* (*ęa υ*) *decori* μ υ, *decora trophei* O. **30** om. F. *Afra* Scal., *era* μ, *ęra* υ (h. e. *aera*), *et* Δ L. *nostra N. signa* Baehr., *aera N. nostra* Palm. **31** *uirga* Peerlkamp. *ligones* Ω. **34** *adspersas* Itali, fort. *accipit et uinctas.* **36** *ut* Graeuius, *in* Ω. **39** duos uersus periisse uidit Munro. *persem* O. *proauo—Achille* Lipsius, *proaui—Achilli* Ω uulg. *simulantem* υ uulg. **40** *proauos* μ (*-us* υ), *proauo* O. *Auerne* Munro, *Achille* Ω. **43** *non f.* μ υ, *con*(*ton* Φ)*fuit* O. **46** *insignem* O, *insontes* Burm. **48** *possis* Ω. **49** *quamlibet* Liuineius. *umbra* Eldick. **63** *tu—tu* ς uulg. **66** *festo* Koppiers, *facto* Ω. **67** *speciem* Φ D. **70** *uncturis* Δ L μ υ, *nupturis* F, *soluit* (ς) *lucturis* ed. Eton., fort. *soluere, lucturis. facta* ς. *malis* Ω, corr. Palmerius. **72** *rogum* Ω, corr. Schrader. **76** *fouenda* Muell. **77** *mater* Ω. **79** *si quis* Ω, corr. v. *erit* Ω. **81** *sunt* O. **82** *reddita* Graeuius. **84** *tace* Ω. **87** *durate* Housm. **92** *dixerit* Δ. **93** *sentire* Ω, corr. Schrader. **97** *matri* Baehr., *mater* Ω uulg. *lubrigia* N, *lubrica* O. *sumptum* Ω, corr. Baehr. (*sumpsi* ς uulg.). **101** *sis* nos, *sim* Ω, *sum* nescioquis ap. Burm. **102** *uehuntur* O. *auis* Heins., *aquis* Φ N, *equis* Δ.

P. OVIDI NASONIS

HEROIDES

I

PENELOPE VLIXI

HANC tua Penelope lento tibi mittit, Vlixe.
  nil mihi rescribas tu tamen : ipse ueni.
Troia iacet certe, Danais inuisa puellis.
  uix Priamus tanti totaque Troia fuit.
o utinam tum, cum Lacedaemona classe petebat,
  obrutus insanis esset adulter aquis !
non ego deserto iacuissem frigida lecto,
  non quererer tardos ire relicta dies :
nec mihi quaerenti spatiosam fallere noctem
  lassaret uiduas pendula tela manus.
quando ego non timui grauiora pericula ueris?
  res est solliciti plena timoris amor.
in te fingebam uiolentos Troas ituros.
  nomine in Hectoreo pallida semper eram.
siue quis Antilochum narrabat ab Hectore uictum,
  Antilochus nostri causa timoris erat :
siue Menoetiaden falsis cecidisse sub armis,
  flebam successu posse carere dolos.
sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam,
  Tlepolemi leto cura nouata mea est.
denique, quisquis erat castris iugulatus Achiuis,
  frigidius glacie pectus amantis erat.
sed bene consuluit casto deus aequus amori.
  uersa est in cineres sospite Troia uiro.
Argolici rediere duces. altaria fumant :
  ponitur ad patrios barbara praeda deos.
grata ferunt nymphae pro saluis dona maritis :
  illi uicta suis Troica fata canunt.
mirantur iustique senes trepidaeque puellae ;
  narrantis coniunx pendet ab ore uiri.
atque aliquis posita monstrat fera praelia mensa,
  pingit et exiguo Pergama tota mero :
'hac ibat Simois, haec est Sigeïa tellus,
  hic steterat Priami regia celsa senis :
illic Aeacides, illic tendebat Vlixes :
  hic lacer admissos terruit Hector equos.'
omnia namque tuo senior, te quaerere misso,
  rettulerat gnato Nestor, at ille mihi.
rettulit et ferro Rhesumque Dolonaque caesos,
  utque sit hic somno proditus, ille dolo.
ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum,
  Thracia nocturno tangere castra dolo,
totque simul mactare uiros, adiutus ab uno !
  at bene cautus eras et memor ante mei.
usque metu micuere sinus, dum uictor amicum
  dictus es Ismariis isse per agmen equis.
sed mihi quid prodest uestris disiecta lacertis
  Ilios, et murus quod fuit, esse solum,
si maneo qualis Troia durante manebam,
  uirque mihi dempto fine carendus abest ?
diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant,
  incola captiuo quae boue uictor arat.
iam seges est, ubi Troia fuit, resecandaque falce
  luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus :
semisepulta uirum curuis feriuntur aratris
  ossa ; ruinosas occulit herba domos.
uictor abes, nec scire mihi, quae causa morandi,
  aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
quisquis ad haec uertit peregrinam litora puppim,
  ille mihi de te multa rogatus abit :
quamque tibi reddat, si te modo uiderit usquam,
  traditur huic digitis charta notata meis.
nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arua,
  misimus : incerta est fama remissa Pylo.
misimus et Sparten : Sparte quoque nescia ueri.
  quas habitas terras, aut ubi lentus abes ?
utilius starent etiam nunc moenia Phoebi.
  irascor uotis heu leuis ipsa meis !
scirem ubi pugnares, et tantum bella timerem,
  et mea cum multis iuncta querela foret.
quid timeam, ignoro : timeo tamen omnia demens,
  et patet in curas area lata meas.
quaecumque aequor habet, quaecumque pericula tellus,
  tam longae causas suspicor esse morae.
haec ego dum stulte metuo, quae uestra libido est,
  esse peregrino captus amore potes.
forsitan et narres, quam sit tibi rustica coniunx,
  quae tantum lanas non sinat esse rudes.
fallar, et hoc crimen tenues uanescat in auras,
  neue, reuertendi liber, abesse uelis !
me pater Icarius uiduo discedere lecto
  cogit, et immensas increpat usque moras.
increpet usque licet : tua sum, tua dicar oportet ;
  Penelope coniunx semper Vlixis ero.
ille tamen pietate mea precibusque pudicis
  frangitur, et uires temperat ipse suas.
Dulichii Samiique et quos tulit alta Zacynthos,
  turba ruunt in me luxuriosa proci :
inque tua regnant, nullis prohibentibus, aula :
  uiscera nostra, tuae dilacerantur opes.
quid tibi Pisandrum Polybumque Medontaque dirum
  Eurymachique auidas Antinoique manus,
atque alios referam, quos omnis turpiter absens
  ipse tuo partis sanguine rebus alis ?
Irus egens pecorisque Melanthius actor edendi
  ultimus accedunt in tua damna pudor.
tres sumus inbelles numero, sine uiribus uxor,
  Laertesque senex, Telemachusque puer.
ille per insidias paene est mihi nuper ademptus,
  dum parat inuitis omnibus ire Pylon.
di, precor, hoc iubeant, ut euntibus ordine fatis

I 1 *hanc* codd., *haec* malim, cf. X 3. **2** *tu tamen* Bentl., *at tamen* G, *ut tamen : ipse* Gronov., *attamen : ipse* ς Heins. **10** *lassasset* G Merk(el). **31** *iamque* G. **33** *hae est* G. **36** *lacer admissos* ς, *alacer missos* G ω, cf. Consol. ad Liu. 320. **40** *dolo* codd., *uigil* editor Etonensis. **42** *castra gradu* Baehrens. **48** *Ilion* ς. *esse* G, Plan(udes) ut uid., *ante* ς. **52** *accola* Heins. **62** *nouata* G[1] Merk. **65** *uestri* Bentl. **66** *habites—agas* Bentl. **74** *longe* G. **75** *metuo* G, *meditor* E ω. **82** *inuisas* Bentl. coll. xix 210. **83** *sim* G[2] Bentl. **86** *e|||||||res* G, *et uires* ω, τὴν οἰκείαν αὐστηρίαν Plan., *et uoces* Francius. *ira suas* Heins., *atque iras* Reise. *ille* ω. **90** *dilaniantur* ς. **91** *dium* uel *dicam* Bentl. **95** *auctor* ω. **99, 100** spurios ducebat Bentl. **101** *haec* ς, *ho* E, *o* Heins.

ille meos oculos comprimat, ille tuos.
hac faciunt custosque boum longaeuaque nutrix,
tertius inmundae cura fidelis harae.
sed neque Laertes, ut qui sit inutilis armis,
hostibus in mediis regna tenere potest.
Telemacho ueniet, uiuat modo, fortior aetas:
nunc erat auxiliis illa tuenda patris.
nec mihi sunt uires inimicos pellere tectis.
tu citius uenias, portus et ara tuis.
est tibi, sitque, precor, gnatus, qui mollibus annis
in patrias artes erudiendus erat.
respice Laerten: ut iam sua lumina condas,
extremum fati sustinet ille diem.
certe ego, quae fueram te discedente puella,
protinus ut uenias, facta uidebor anus.

II

PHYLLIS DEMOPHOONTI

Hospita, Demophoon, tua te Rhodopeia Phyllis
ultra promissum tempus abesse queror.
cornua cum lunae pleno semel orbe coissent,
litoribus nostris ancora pacta tua est.
luna quater latuit, toto quater orbe recreuit;
nec uehit Actaeas Sithonis unda rates.
tempora si numeres, bene quae numeramus amantes,
non uenit ante suam nostra querela diem.
spes quoque lenta fuit. tarde, quae credita laedunt,
credimus. inuito nunc et amore noces.
saepe fui mendax pro te mihi; saepe putaui
alba procellosos uela referre notos.
Thesea deuoui, quia te dimittere nollet:
nec tenuit cursus forsitan ille tuos.
interdum timui, ne, dum uada tendis ad Hebri,
mersa foret cana naufraga puppis aqua.
saepe deo supplex, ut tu, scelerate, ualeres,
ipsa mihi dixi 'si ualet ille, uenit.'
denique fidus amor quidquid properantibus obstat,
finxit, et ad causas ingeniosa fui.
at tu lentus abes, nec te iurata reducunt
numina, nec nostro motus amore redis.
Demophoon, uentis et uerba et uela dedisti:
uela queror reditu, uerba carere fide.
dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amaui?
crimine te potui demeruisse meo.
unum in me scelus est, quod te, scelerate, recepi.
sed scelus hoc meriti pondus et instar habet.
iura, fides ubi nunc, commissaque dextera dextrae,
quique erat in falso plurimus ore deus?
promissus socios ubi nunc Hymenaeus in annos,
qui mihi coniugii sponsor et obses erat?
per mare, quod totum uentis agitatur et undis,
per quod saepe ieras, per quod iturus eras,
perque tuum mihi iurasti, nisi fictus et ille est,
concita qui uentis aequora mulcet, auum,
per Venerem nimiumque mihi facientia tela,
altera tela arcus, altera tela faces,
Iunonemque, toris quae praesidet alma maritis,
et per taediferae mystica sacra deae.
si de tot laesis sua numina quisque deorum
uindicet, in poenas non satis unus eris.
at laceras etiam puppes furiosa refeci,
ut, qua desererer, firma carina foret;
remigiumque dedi, quod me fugiturus haberes.
heu, patior telis uulnera facta meis!
credidimus blandis, quorum tibi copia, uerbis;
credidimus generi nominibusque tuis;
credidimus lacrimis: an et hae simulare docentur?
hae quoque habent artes, quaque iubentur, eunt?
dis quoque credidimus. quo iam tot pignora nobis?
parte satis potui qualibet inde capi.
nec moueor, quod te iuui portuque locoque.
debuit haec meriti summa fuisse mei.
turpiter hospitium lecto cumulasse iugali
paenitet, et lateri conseruisse latus.
quae fuit ante illam, mallem suprema fuisset
nox mihi, dum potui Phyllis honesta mori.
speraui melius, quia me meruisse putaui.
quaecumque ex merito spes uenit, aequa uenit.
fallere credentem non est operosa puellam
gloria. simplicitas digna fauore fuit.
sum decepta tuis et amans et femina uerbis.
di faciant, laudis summa sit ista tuae.
inter et Aegidas media statuaris in urbe:
magnificus titulis stet pater ante suis:
cum fuerit Sciron lectus toruusque Procrustes
et Sinis, et tauri mixtaque forma uiri,
et domitae bello Thebae, fusique bimembres
et pulsata nigri regia caeca dei,
hoc tua post illos titulo signetur imago,
HIC EST, CVIVS AMANS HOSPITA CAPTA DOLO EST.
de tanta rerum turba factisque parentis
sedit in ingenio Cressa relicta tuo.
quod solum excusat, solum miraris in illo.
haeredem patriae, perfide, fraudis agis.
illa, nec inuideo, fruitur meliore marito,
inque capistratis tigribus alta sedet.
at mea despecti fugiunt conubia Thraces,
quod ferar externum praeposuisse meis.
atque aliquis 'iam nunc doctas eat' inquit 'Athenas:
armiferam Thracen qui regat, alter erit.
exitus acta probat.' careat successibus, opto,
quisquis ab euentu facta notanda putat.
at si nostra tuo spumescant aequora remo,
iam mihi, iam dicar consuluisse meis.
sed neque consului, nec te mea regia tanget,
fessaque Bistonia membra lauabis aqua.
illa meis oculis species abeuntis inhaeret,
cum premeret portus classis itura meos.
ausus es amplecti, colloque infusus amantis
oscula per longas iungere pressa moras,
cumque tuis lacrimis lacrimas confundere nostras,
quodque foret uelis aura secunda, queri,
et mihi discedens suprema dicere uoce
'Phylli, fac expectes Demophoonta tuum.'
expectem, qui me numquam uisurus abisti?
expectem pelago uela negata meo?
et tamen expecto. redeas modo serus amanti,
ut tua sit solo tempore lapsa fides.
quid precor infelix? te iam tenet altera coniunx
forsitan et nobis qui male fauit, amor:
utque tibi excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.
ei mihi, si, quae sim Phyllis et unde, rogas.
quae tibi, Demophoon, longis erroribus acto

I **103** *hac* Tyrrell, *hec* G, *hoc* ϛ, *huc* Van Lennep, *hinc* Merk. **105** *armis* ϛ (G^1?), *annis* E ω Bentl. **107, 108** damnat Schenkl, **111, 112** ego, **111-114** Bentl. **110** *ara* G^2 ϛ Heins., *aura* G^1 ω. **113** *ut tu* Bentl. *claudas* G^2 ϛ. **116** *uenies* G^2, *redeas* E ω. II **3** *quater* ϛ Burm. **6** *Bistonis* Bentl. **7** *bene quae* E ω, *quae nos* G ϛ. **10** ita G, *inuita n. et amante nocent* ω (*nocens* E), *inuito n. es amore nocens* Merk. **11** *putaui* ω, *notaui* G. **14** ab hoc u. incipit P. **17** *deo* ego, *deos* P G ω, *diis* E, *deis* Hubertinus, Leo. post h. u. in Gissensi solo codicum hodie notorum sequuntur hi duo: *cum* (*sum* edd.) *prece turmoniis sum uenerata focis* (*turiferis deuenerata* ex duobus codd. Burm. et Ald.) *saepe uidens uentos caelo pelagoque fauentes* quos sede mouere tempus erat, multis iam suspectos. **29, 30** deleuit Lenz. **35** *et auris* G ϛ. **36** *nempe* Bentl. **45** *Ha* G ϛ, *Ah* ϛ. **47** *quod—haberes* P G, *quo—abires* ω. **50** *nominibusque* Hubertinus, Plan., *numinibusque* P G ω. **51** *similare* P supra scr. *u*. **53** *quo* Heins., *quod* P^1, *quid* P^2 ω. **61** *quia me* G ϛ, *quia te* /// P. *demeruisse* Casaubon. **62** *de* (*ex* P^2) *merito* P, ita recte Keil, fallitur Sedl. *ex* G ω. **73** *titulos* P. **82** *feror* ω. **84** sic P, *armigeram* G ϛ. **89** *tangit* ω. **90** *fessaue* Micyllus. **98** *face* ω. **100** *negata meo* G ω. P exhibet *uelanç gatgta meo*: sed tertia *a* ex *e* facta uidetur: et *meo* parum lucide scriptum ita ut *men* fuisse suspiceris: unde mihi in mentem uenit *negante tamen*. olim dedi *negante data*: et *negante* ab Ouidio scriptum esse nullus dubito: cf. 13. 128. 7. 55. **102** *et* G ϛ. **105** *utque* P (sic) codd., *atque* Madv., *usque* nescio quis.

Threicios portus hospitiumque dedi,
cuius opes auxere meae, cui diues egenti
  munera multa dedi, multa datura fui:
quae tibi subieci latissima regna Lycurgi,
  nomine femineo uix satis apta regi,
qua patet umbrosum Rhodope glacialis ad Haemum,
  et sacer admissas exigit Hebrus aquas:
cui mea uirginitas auibus libata sinistris,
  castaque fallaci zona recincta manu.
pronuba Tisiphone thalamis ululauit in illis,
  et cecinit maestum deuia carmen auis.
adfuit Allecto breuibus torquata colubris,
  suntque sepulchrali lumina mota face.
maesta tamen scopulos fruticosaque litora calco,
  quaque patent oculis *aequora* lata meis.
siue die laxatur humus, seu frigida lucent
  sidera, prospicio, quis freta uentus agat.
et quaecumque procul uenientia lintea uidi,
  protinus illa meos auguror esse deos.
in freta procurro, uix me retinentibus undis,
  mobile qua primas porrigit aequor aquas.
quo magis accedunt, minus et minus utilis adsto:
  linquor, et ancillis excipienda cado.
est sinus, adductos modice falcatus in arcus:
  ultima praerupta cornua mole rigent.
hinc mihi suppositas immittere corpus in undas
  mens fuit; et, quoniam fallere pergis, erit.
ad tua me fluctus proiectam litora portent,
  occurramque oculis intumulata tuis.
duritia ferrum ut superes adamantaque teque,
  'non tibi sic' dices 'Phylli, sequendus eram.'
saepe uenenorum sitis est mihi: saepe cruenta
  traiectam gladio morte perire iuuat.
colla quoque, infidis quia se nectenda lacertis
  praebuerunt, laqueis inplicuisse lubet.
stat nece matura tenerum pensare pudorem.
  in necis electu parua futura mora est.
inscribere meo causa inuidiosa sepulchro;
  aut hoc aut simili carmine notus eris:
PHYLLIDA DEMOPHOON LETO DEDIT, HOSPES
    AMANTEM:
  ILLE NECIS CAVSAM PRAEBVIT, IPSA MANVM.

III

BRISEIS ACHILLI

Quam legis, a rapta Briseide littera uenit,
  uix bene barbarica Graeca notata manu.
quascumque aspicies, lacrimae fecere lituras.
  sed tamen et lacrimae pondera uocis habent.
si mihi pauca queri de te dominoque uiroque
  fas est, de domino pauca uiroque querar.
non, ego poscenti quod sum cito tradita regi,
  culpa tua est: quamuis haec quoque culpa tua est.
nam simul Eurybates me Talthybiusque uocarunt,
  Eurybati data sum Talthybioque comes.
alter in alterius iactantes lumina uoltum
  quaerebant taciti, noster ubi esset amor.
differri potui: poenae mora grata fuisset.
  ei mihi, discedens oscula nulla dedi.
at lacrimas sine fine dedi, rupique capillos:
  infelix iterum sum mihi uisa capi.
saepe ego decepto uolui custode reuerti:
  sed me qui timidam prenderet, hostis erat.
si progressa forem, caperer ne nocte timebam,
  quamlibet ad Priami munus itura nurum.
sed data sim, quia danda fui. tot noctibus absum,
  nec repetor. cessas, iraque lenta tua est.
ipse Menoetiades tum, cum tradebar, in aurem
  'quid fles? hic paruo tempore' dixit 'eris.'
nec repetisse parum: pugnas, ne reddar, Achille.
  i nunc, et cupidi nomen amantis habe.
uenerunt ad te Telamone et Amyntore nati,
  ille gradu propior sanguinis, ille comes,
Laertaque satus, per quos comitata redirem:
  auxerunt blandae grandia dona preces,
uiginti fuluos operoso ex aere lebetas,
  et tripodas septem pondere et arte pares:
addita sunt illis auri bis quinque talenta,
  bis sex adsueti uincere semper equi,
quodque superuacuum est, forma praestante puellae
  Lesbides, euersa corpora capta domo:
cumque tot his, sed non opus est tibi coniuge, coniunx
  ex Agamemnoniis una puella tribus.
si tibi ab Atride pretio redimenda fuissem,
  quae dare debueras, accipere illa negas?
qua merui culpa fieri tibi uilis, Achille?
  quo leuis a nobis tam cito fugit amor?
an miseros tristis fortuna tenaciter urget,
  nec uenit inceptis mollior hora ma*l*is?
diruta marte tuo Lyrnesia moenia uidi,
  et fueram patriae pars ego magna meae.
uidi consortes pariter generisque necisque
  tres cecidisse: tribus, quae mihi, mater erat.
uidi, quantus erat, fusum tellure cruenta,
  pectora iactantem sanguinolenta uirum.
tot tamen amissis te compensauimus unum:
  tu dominus, tu uir, tu mihi frater eras.
tu mihi, iuratus per numina matris aquosae,
  utile dicebas ipse fuisse capi.
scilicet ut, quamuis ueniam dotata, repellas,
  et mecum fugias quae tibi dantur, opes.
quin etiam fama est, cum crastina fulserit eos,
  te dare nubiferis lintea uelle notis.
quod scelus ut pauidas miserae mihi contigit aures,
  sanguinis atque *animi* pectus inane fuit.
ibis, et, o miseram, cui me, uiolente, relinquis?
  quis mihi desertae mite leuamen erit?
deuorer ante, precor, subito telluris hiatu,
  aut rutilo missi fulminis igne cremer,
quam sine me Phthiis canescant aequora remis,
  et uideam puppes ire relicta tuas.
si tibi iam reditusque placent patriique penates,
  non ego sum classi sarcina magna tuae.
uictorem captiua sequar, non nupta maritum:
  est mihi, quae lanas molliat, apta manus.
inter Achaeiadas longe pulcherrima matres
  in thalamos coniunx ibit eatque tuos,
digna nurus socero, Iouis Aeginaeque nepote,
  cuique senex Nereus prosocer esse uelit.
nos humiles famulaeque tuae data pensa trahemus,
  et minuent plenas stamina nostra colos.
exagitet ne me tantum tua, deprecor, uxor,
  quae mihi nescioquo non erit aequa modo,
neue meos coram scindi patiare capillos,
  et leuiter dicas 'haec quoque nostra fuit.'
uel patiare licet, dum ne contempta relinquar:
  hic mihi uae miserae concutit ossa metus.
quid tamen expectas? Agamemnona paenitet irae,

II **109, 110** hoc distichon post 111 collocauerunt Suringar Mudv., hic notam interrogationis post 110, 116 posuit. **111** *letissima* P corr. m¹. **114** *exiit* P m¹. **120** *luminata* P, fortasse *lumina nata*. **121** *culmina* Burmannus. **122** *quaeque* P. *litora* codd. corr. Aldus. **142** *praebuerant* P² G s. *lubet* ς Heins., *iuuat* P G. **148** *illa* P mg. m¹ s. III **6** *uiroqua* (supra scr. e) *queri* P, *queror* ς, *queri* Riese in 5 *sit* pro *si* scribens. **12** *uester* Heins. **14** *dedit* P ς. **18** *redderet* Ehwald. **19** post *ne* dist. Mudv. **20** *nuru* /// P. **21** *sum* G ω. **25** *nec* P, *non* G ω. *parum est* s. **29** *Laerteque* G s. **30** *blandae* cod. Gissensis, *blandas* P G s. **31** *fului—lebetes* Mudv., *blandas* in 30 tutans. fortasse *fului pretioso—lebetes*. **32** *tripodes* ς. **39** *hoc* uel *sic* Bentl. *Atrida* s. **43** *misero* P. **44** *aura* ω. *malis* K. Lehrs. *meis* codd. **46** *par* P. **48** *quibus* Bentl. *mihi* (sic) P. **51** *amissos—uno* Heins. **55** *repellar* G s. **57** *fuls* tum rasura, supra scr. *t* *hora* supra ras. P². *eos* Plan. ς. *hora* G s. **58** *linea* s. *uela* P G s, *plena* ς Sedlm. coll. Rem. 266, *uella* ς, unde *uelle* Micyllus. **60** *animae* Bentl. **61** *relinquis* P s, *relinques* G ς. **71** *acheiadas* P, *achaidas* P² G. **73** *nepoti* P. **76** *plenos* P ut uid. ante ras. ς Ehwald. **78** *nescio* P, *quo* om. **80** *sed* Bentl. **81** *dum non* G ς, *dum nec* ς.

et iacet ante tuos Graecia maesta pedes.
uince animos iramque tuam, qui cetera uincis.
quid lacerat Danaas impiger Hector opes?
arma cape, Aeacide, sed me tamen ante recepta,
et preme turbatos Marte fauente uiros.
propter me mota est, propter me desinat ira:
simque ego tristitiae causa modusque tuae.
nec tibi turpe puta precibus succumbere nostris.
coniugis Oenides uersus in arma prece est.
res audita mihi, nota est tibi. fratribus orba
deuouit nati spemque caputque parens.
bellum erat: ille ferox positis secessit ab armis,
et patriae rigida mente negauit opem.
sola uirum coniunx flexit. felicior illa!
at mea pro nullo pondere uerba cadunt.
nec tamen indignor; nec me pro coniuge gessi
saepius in domini serua uocata torum.
me quaedam, memini, dominam captiua uocabat:
'seruitio' dixi 'nominis addis onus.'
per tamen ossa uiri subito male tecta sepulchro,
semper iudiciis ossa uerenda meis,
perque trium fortes animas, mea numina, fratrum,
qui bene pro patria cum patriaque iacent,
perque tuum nostrumque caput, quae iunximus una,
perque tuos enses, cognita tela meis,
nulla Mycenaeum sociasse cubilia mecum
iuro: fallentem deseruisse uelis.
si tibi nunc dicam 'fortissime, tu quoque iura
nulla tibi sine me gaudia facta,' neges.
at Danai maerere putant. tibi plectra mouentur,
te tenet in tepido mollis amica sinu.
et quisquam quaerit, quare pugnare recuses?
pugna nocet; citharae noxque Venusque iuuant.
tutius est iacuisse toro, tenuisse puellam,
Threiciam digitis increpuisse lyram,
quam manibus clipeos et acutae cuspidis hastam,
et galeam pressa sustinuisse coma.
sed tibi pro tutis insignia facta placebant,
partaque bellando gloria dulcis erat.
an tantum, dum me caperes, fera bella probabas,
cumque mea patria laus tua uicta iacet?
di melius! ualidoque, precor, uibrata lacerto
transeat Hectoreum Pelias hasta latus!
mittite me, Danai. dominum legata rogabo,
multaque mandatis oscula mixta feram.
plus ego quam Phoenix, plus quam facundus Vlixes,
plus ego quam Teucri, credite, frater agam.
est aliquid, collum solitis tetigisse lacertis,
praesentisque oculos admonuisse sinu.
sis licet immitis, matrisque ferocior undis,
ut taceam, lacrimis comminuere meis.
nunc quoque, (sic omnes Peleus pater impleat annos,
sic eat auspiciis Pyrrhus ad arma tuis!)
respice sollicitam Briseida, fortis Achille,
nec miseram lenta ferreus ure mora.
aut, si uersus amor tuus est in taedia nostri,
quam sine te cogis uiuere, coge mori.
utque facis, coges. abiit corpusque colorque:
sustinet hoc animae spes tamen una tui:
qua si destituor, repetam fratresque uirumque:
nec tibi magnificum femina iussa mori.
cur autem iubeas? stricto pete corpora ferro:
est mihi qui fosso pectore sanguis eat.
me petat ille tuus qui, si dea passa fuisset,
ensis in Atridae pectus iturus erat.
a, potius serues nostram, tua munera, uitam.
quod dederas hosti uictor, amica rogo.
perdere quos melius possis, Neptunia praebent
Pergama: materiam caedis ab hoste pete.
me modo, siue paras impellere remige classem,
siue manes, domini iure uenire iube.

IV

PHAEDRA HIPPOLYTO

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem,
mittit Amazonio Cressa puella uiro.
perlege quodcumque est. quid epistola lecta nocebit?
te quoque in hac aliquid quod iuuet, esse potest.
his arcana notis terra pelagoque feruntur:
inspicit acceptas hostis ab hoste notas.
ter tecum conata loqui ter inutilis haesit
lingua, ter in primo destitit ore sonus.
qua licet et sequitur, pudor est miscendus amori:
dicere quae puduit, scribere iussit amor.
quidquid amor iussit, non est contemnere tutum:
regnat et in dominos ius habet ille deos.
ille mihi primo dubitanti scribere dixit
'scribe: dabit uictas ferreus ille manus.'
adsit, et, ut nostras auido fouet igne medullas,
figat sic animos in mea uota tuos.
non ego nequitia socialia foedera rumpam:
fama (uelim quaeras) crimine nostra uacat.
uenit amor grauius, quo serius. urimur intus;
urimur, et caecum pectora uulnus habent.
scilicet ut teneros laedunt iuga prima iuuencos,
frenaque uix patitur de grege captus equus,
sic male uixque subit primos rude pectus amores,
sarcinaque haec animo non sedet apta meo.
ars fit, ubi a teneris crimen condiscitur annis:
quae uenit exacto tempore, peius amat.
tu noua seruatae capies libamina famae:
et pariter nostrum fiet uterque nocens.
est aliquid, plenis pomaria carpere ramis,
et tenui primam delegere ungue rosam.
si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,
candor ab insolita labe notandus erat,
at bene successit, digno quod adurimur igni.
peius adulterio turpis adulter obest.
si mihi concedat Iuno fratremque uirumque,
Hippolytum uideor praepositura Ioui.
iam quoque, uix credes, ignotas mutor in artes:
est mihi per saeuas impetus ire feras.
iam mihi prima dea est arcu praesignis adunco
Delia. iudicium subsequor ipsa tuum.
in nemus ire libet, pressisque in retia ceruis
hortari celeris per iuga summa canes,
aut tremulum excusso iaculum uibrare lacerto,
aut in graminea ponere corpus humo.
saepe iuuat uersare leues in puluere currus,
torquentem frenis ora fugacis equi.
nunc feror, ut Bacchi furiis Eleleides actae,
quaeque sub Idaeo tympana colle mouent,
aut quas semideae Dryades Faunique bicornes
numine contactas attonuere suo.
namque mihi referunt, cum se furor ille remisit,
omnia: me tacitam conscius urit amor.
forsitan hunc generis fato reddamus amorem,

III **86** *integer* Hooefttius. **87** *aeciades et* P. **90** *sumque—tristiae* P. **95** *bello* P^2 G ω. *secesserat armis* Bentl. **97** *flexit. felix* P, *flexit* in marg. **98** *ad* P^1. *pro!* Gruter aliique, non recte. **112** *capta* Bentl. **115** *et* G E ω, *si* (post ras.) P. *quisquam* P (*quisquis* fuisse suspiceris) G, *quisquis* E, *si quis* ω. *quaerit* codd. (? *quaeret* P), *si quis nunc* (*iam ego olim*) *quaerat* Bentl. **132** *presentisque* P G. *sinum* l(eg.) *suis* P omnia m^1, *sinu* G ω (cf. Ar. Lys. 155), *sui* Sliehtenhorst, Heins. Madv., *suis* tutatur Sedlm. **136** *tuis* G ω, *tuus* (alterum *u* in *tuus* ex alia litt. corr.) P, ita Sedl. mihi quidem P uisus est exhibere *tu par* uel *per*, *patris* P m^2 mg. Madv. an *suis* (i.e. secundis), uel *puer*. **145** *pectora* ς, fortasse recte. **149** *at* G ω. **154** *more* G ω. IV **1** *qua* P cum unius litterae spatio in quo scriptura euanuit, *quam* ς. *salutem* G ω, edd. uett., *salute'////* P. **9** *quitur* Birt, Sedlm. **19** *urit* ς. *grauior* G ς. *serior* E. **26** *cui* Faber, *calet* Werfer, fortasse *quae uehit* sc. sarcinam amoris. **27** *capies* ς Heins., *carpis* P G, *carpes* ς. **30** *delegere* P, *deligere* G. **31** *si* ς, *sic* P ς, *et* G. **33** *sue sit* (supra scr. *eces* a m^2) P. **34** *abest* ς Heins. **37** *mutor* P G, *mittor* ς edd. uett. cf. Met. 8. 188. **38** *par* P. **46** *sequacis* P^2 ς. **47** *eleleyides* P. **48-103** folium ex P intercidit. **48** *quique* Mieyllus.

et Venus ex tota gente tributa petat.
Iuppiter Europen (prima est ea gentis origo)
  dilexit, tauro dissimulante deum.
Pasiphae mater, decepto subdita tauro,
  enixa est utero crimen onusque suo.
perfidus Aegides, ducentia fila secutus,
  curua meae fugit tecta sororis ope.
en ego nunc, ne forte parum Minoia credar,
  in socias leges ultima gentis eo.
hoc quoque fatale est: placuit domus una duabus.
  me tua forma capit: capta parente soror.
Thesides Theseusque duas rapuere sorores.
  ponite de nostra bina tropaea domo.
tempore quo nobis inita est Cerealis Eleusin,
  Gnosia me uellem detinuisset humus.
tunc mihi praecipue, nec non tamen ante placebas:
  acer in extremis ossibus haesit amor.
candida uestis erat, praecincti flore capilli;
  flaua uerecundus tinxerat ora rubor:
quemque uocant aliae uultum rigidumque trucemque,
  pro rigido, Phaedra iudice, fortis erat.
sint procul a nobis iuuenes ut femina compti:
  fine coli modico forma uirilis amat.
te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,
  et leuis egregio puluis in ore decet.
siue ferocis equi luctantia colla recuruas,
  exiguo flexos miror in orbe pedes:
seu lentum ualido torques hastile lacerto,
  ora ferox in se uersa lacertus habet:
siue tenes lato uenabula cornea ferro:
  denique nostra iuuas lumina, quidquid agas.
tu modo duritiam siluis depone iugosis.
  non sum mi*li*tia digna perire tua.
quid iuuat incinctae studia exercere Dianae,
  et Veneri numeros eripuisse suos?
quod caret alterna requie, durabile non est:
  haec reparat uires fessaque membra nouat.
arcus, et arma tuae tibi sunt imitanda Dianae,
  si numquam cesses tendere, mollis erit.
clarus erat siluis Cephalus, multaeque per herbas
  conciderant illo percutiente ferae:
nec tamen Aurorae male se praebebat amandum.
  ibat ad hunc sapiens a sene diua uiro.
saepe sub ilicibus Venerem Cinyraque creatum
  sustinuit positos quaelibet herba duos.
arsit et Oenides in Maenalia Atalanta:
  illa ferae spolium pignus amoris habet.
nos quoque iam primum turba numeremur in ista.
  si Venerem tollas, rustica silua tua est.
ipsa comes ueniam, nec me latebrosa mouebunt
  saxa, neque obliquo dente timendus aper.
aequora bina suis obpugnant fluctibus Isthmon,
  et tenuis tellus audit utrumque mare.
hic tecum Troezena colam, Pittheia regna:
  iam nunc est patria gratior illa mea.
tempore abest, aberitque diu Neptunius heros:
  illum Pirithoi detinet ora sui.
praeposuit Theseus, nisi *si* manifesta negamus,
  Pirithoum Phaedrae Pirithoumque tibi.
sola nec haec ad nos iniuria uenit ab illo.
  in magnis laesi rebus uterque sumus.
ossa mei fratris claua perfracta trinodi
  sparsit humi: soror est praeda relicta feris.
prima securigeras inter uirtute puellas
  te peperit, nati digna uigore parens.
si quaeras, ubi sit, Theseus latus ense peregit:
  nec tanto mater pignore tuta fuit.
at ne nupta quidem taedaque accepta iugali.
  cur, nisi ne caperes regna paterna nothus?
addidit et fratres ex me tibi, quos tamen omnis
  non ego tollendi causa, sed ille fuit.
o utinam nocitura tibi, pulcherrime rerum,
  in medio nisu uiscera rupta forent!
i nunc, sic meriti lectum reuerere parentis:
  quem fugit et factis abdicat ille suis.
nec, quia priuigno uidear coitura nouerca,
  terruerint animos nomina uana tuos.
ista uetus pietas, aeuo moritura futuro,
  rustica Saturno regna tenente fuit.
Iuppiter esse pium statuit, quodcumque iuuaret:
  et fas omne facit fratre marita soror.
illa coit firma generis iunctura catena,
  imposuit nodos cui Venus ipsa suos.
nec labor est. celare licet. † pete munus ab illa.
  cognato poterit nomine culpa tegi.
uiderit amplexus aliquis, laudabimur ambo:
  dicar priuigno fida nouerca meo.
non tibi per tenebras duri reseranda mariti
  ianua, non custos decipiendus erit.
ut tenuit domus una duos, domus una tenebit.
  oscula aperta dabas, oscula aperta dabis.
tutus eris mecum laudemque merebere culpa,
  tu licet in lecto conspiciare meo.
tolle moras tantum, properataque foedera iunge!
  qui mihi nunc saeuit, sic tibi parcat amor.
non ego dedignor supplex humilisque precari.
  heu, ubi nunc fastus altaque uerba iacent?
et pugnare diu nec me summittere culpae
  certa fui, certi siquid haberet amor.
uicta precor, genibusque tuis regalia tendo
  bracchia. quid deceat, non uidet ullus amans.
depuduit, profugusque pudor sua signa reliquit.
  da ueniam fassae, duraque corda doma!
quod mihi sit genitor, qui possidet aequora, Minos,
  quod ueniant proaui fulmina torta manu,
quod sit auus radiis frontem uallatus acutis,
  purpureo tepidum qui mouet axe diem—
nobilitas sub amore iacet. miserere priorum,
  et mihi si non uis parcere, parce meis!
est mihi dotalis tellus Iouis insula, Crete.
  seruiat Hippolyto regia tota meo.
flecte feros animos! potuit corrumpere taurum
  mater. eris tauro saeuior ipse truci?
per Venerem, parcas, oro, quae plurima mecum est.
  sic numquam quae te spernere possit, ames:
sic tibi secretis agilis dea saltibus adsit,
  siluaque perdendas praebeat alta feras:
sic faueant Satyri montanaque numina Panes,
  et cadat aduersa cuspide fossus aper.
sic tibi dent Nymphae, quamuis odisse puellas
  diceris, arentem quae leuet unda sitim.
addimus his precibus lacrimas quoque. uerba precantis
  perlegis, et lacrimas finge uidere meas.

V

OENONE PARIDI

Perlegis, an coniunx prohibet noua? perlege: non est
  ista Mycenaea littera facta manu.
Pegasis Oenone, Phrygiis celeberrima siluis,

IV 56 *delusit* uel *elusit* Markland. fort. *pellexit.* **65** *Thesides* ς uulgo, *Thesеydes* G, *Thescides* ω. **67** *eleusin* F, Priscian. 1. 544 (K), *eleusis* G ω. **74** *erit* E ς. **84** *iuuat* ω. *agis* ω. sed **82, 83** spurii uidentur. **86** *militia* ego, cf. Am. 2. 14, 6, Hor. S. 2. 2, 11, Ep. 1. 2, 67, *materia* codd. uulgo inepte, *materies d. uigore tuo* Bentl. (*n. s. materies d. p.*) *tuam* Munro litteris ad me datis. **93** *herbam* ς. **101** *quam primum* Francius, cf. u. 147, *iam pridem* Bentl. **103** *salebrosa* ς. **108** *carior* P m[1] mg. G ω. **110** *Perithoi* P G ς Merk. **111** *si* om. P. add. Heins., *nisi nos* G ω. *negemus* G ς. **127** *si* P G, *sic* ς, *et* ς. **137** ita codd., *celare, licet peccemus, amorem* A. Palmer, Sedlm. cf. Tib. 1. 9. 23, 16. 295. **139** *amplexos* P. **141** *reserenda* P. *manti* P, *a* scripto super *m* m[2] ut uid. **141-144** delet Peters. **149** *uocari* Bentl. **150** *uerba? iacent* Sedlm. cum Slichtenhorst. **151** *at* Bentl. **155** *rubor* Heins. *relinquit* P ς. **160** *purpureum rapido* Bentl. ex F. 3. 518. **165** *ferox* P[1] ς, Ehwald qui confert 19. 141. **176** *perlege et* G ς, *perlege sed* Bentl., *perlegis at* Burmann. **V** in ς praemittitur distichon: *nympha suo Paridi, quamuis suus esse recuset, mittit ab Idaeis uerba legenda iugis.* **3** *Pegagis* P, *Pedasis* Micyllus, *perlegis* Birt.

laesa queror de te, si sinis, ipsa meo.
quis deus opposuit nostris sua numina uotis?
  ne tua permaneam, quod mihi crimen obest?
leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est:
  quae uenit indigno poena, dolenda uenit.
nondum tantus eras, cum te contenta marito
  edita de magno flumine nympha fui.
qui nunc Priamides (absit reuerentia uero)
  seruus eras: seruo nubere nympha tuli.
saepe greges inter requieuimus arbore tecti,
  mixtaque cum foliis praebuit herba torum.
saepe super stramen fenoque iacentibus alto
  defensa est humili cana pruina casa.
quis tibi monstrabat saltus uenatibus aptos,
  et tegeret catulos qua fera rupe suos?
retia saepe comes maculis distincta tetendi;
  saepe citos egi per iuga longa canes.
incisae seruant a te mea nomina fagi,
  et legor Oenone falce notata tua:
et quantum trunci, tantum mea nomina crescunt:
  crescite, et in titulos surgite recta meos.
popule, uiue, precor, quae consita margine ripae
  hoc in rugoso cortice carmen habes:
CVM PARIS OENONE POTERIT SPIRARE RELICTA,
  AD FONTEM XANTHI VERSA RECVRRET AQVA.
Xanthe, retro propera, uersaeque recurrite lymphae:
  sustinet Oenonen deseruisse Paris.
illa dies fatum miserae mihi dixit, ab illa
  pessima mutati coepit amoris hiemps,
qua Venus et Iuno sumptisque decentior armis
  uenit in arbitrium nuda Minerua tuum.
attoniti micuere sinus, gelidusque cucurrit,
  ut mihi narrasti, dura per ossa tremor.
consului, neque enim modice terrebar, anusque
  longaeuosque senes. constitit esse nefas.
caesa abies, sectaeque trabes; et classe parata
  caerula ceratas accipit unda rates.
flesti discedens: hoc saltim parce negare:
  [praeterito magis est iste pudendus amor.
et flesti, et nostros uidisti flentis ocellos:]
  miscuimus lacrimas maestus uterque suas.
non sic adpositis uincitur uitibus ulmus,
  ut tua sunt collo bracchia nexa meo.
a quotiens, cum te uento quererere teneri,
  riserunt comites: ille secundus erat.
oscula dimissae quotiens repetita dedisti:
  quam uix sustinuit dicere lingua 'uale.'
aura leuis rigido pendentia lintea malo
  suscitat, et remis eruta canet aqua.
prosequor infelix oculis abeuntia uela,
  qua licet, et lacrimis umet arena meis.
utque celer uenias, uirides Nereidas oro:
  scilicet ut uenias in mea damna celer.
uotis ergo meis alii rediture redisti?
  ei mihi, pro dira paelice blanda fui!
aspicit inmensum moles natiua profundum:
  mons fuit. aequoreis illa resistit aquis.
hinc ego uela tuae cognoui prima carinae,
  et mihi per fluctus impetus ire fuit.
dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora.
  pertimui. cultus non erat ille tuus.
fit propior terrasque cita ratis attigit aura:
  femineas uidi corde tremente genas.
non satis id fuerat; quid enim furiosa morabar?
  haerebat gremio turpis amica tuo.
tunc uero rupique sinus et pectora planxi,
  et secui madidas ungue rigente genas,
impleuique sacram querulis ululatibus Iden.
  illuc has lacrimas in mea saxa tuli.
sic Helene doleat, desertaque coniuge ploret,
  quaeque prior nobis intulit, ipsa ferat.
nunc tibi conueniunt quae te per aperta sequantur
  aequora, legitimos destituantque uiros.
at cum pauper eras armentaque pastor agebas,
  nulla nisi Oenone pauperis uxor erat.
non ego miror opes, nec me tua regia tangit,
  nec de tot Priami dicar ut una nurus.
non tamen ut Priamus nymphae socer esse recuset,
  aut Hecubae fuerim dissimulanda nurus.
dignaque sum et cupio fieri matrona potentis:
  sunt mihi, quas possint sceptra decere, manus.
nec me, faginea quod tecum fronde iacebam,
  despice; purpureo sum magis apta toro.
denique tutus amor meus est tibi. nulla parantur
  bella, nec ultrices aduehit unda rates.
Tyndaris infestis fugitiua reposcitur armis:
  hac uenit in thalamos dote superba tuos.
quae si sit Danais reddenda, uel Hectora fratrem,
  uel cum Deiphobo Polydamanta roga.
quid grauis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
  consule, quis aetas longa magistra fuit.
turpe rudimentum, patriae praeponere raptam.
  causa pudenda tua est: iusta uir arma mouet.
nec tibi, si sapias, fidam promitte Lacaenam,
  quae sit in amplexus tam cito uersa tuos.
ut minor Atrides temerati foedera lecti
  clamat, et externo laesus amore dolet,
tu quoque clamabis. nulla reparabilis arte
  laesa pudicitia est: deperit illa semel.
ardet amore tui? sic et Menelaon amauit.
  nunc iacet in uiduo credulus ille toro.
felix Andromache, certo bene nupta marito.
  uxor ad exemplum fratris habenda fui.
tu leuior foliis, tum cum sine pondere suci
  mobilibus uentis arida facta uolant.
et minus est in te quam summa pondus arista,
  quae leuis assiduis solibus usta riget.
hoc tua, nam recolo, quondam germana canebat,
  sic mihi diffusis uaticinata comis:
'quid facis, Oenone? quid harenae semina mandas?
  non profecturis litora bubus aras.
Graia iuuenca uenit, quae te patriamque domumque
  perdat! io prohibe! Graia iuuenca uenit!
dum licet, obscenam ponto demergite puppim!
  heu, quantum Phrygii sanguinis illa uehit!'
dixerat: in cursu famulae rapuere furentem.
  at mihi flauentes diriguere comae.
a nimium miserae uates mihi uera fuisti.
  possidet, en saltus illa iuuenca meos!
sit facie quamuis insignis, adultera certe est.
  deseruit socios hospite capta deos.
illam de patria Theseus, nisi nomine fallor,—
  nescio quis Theseus abstulit ante sua.
a iuuene et cupido credatur reddita uirgo?
  unde hoc conpererim tam bene, quaeris? amo.
uim licet appelles, et culpam nomine ueles:

V **4** *ipse* G ω Plan. **5** *apposuit* P. **8** *cui* Bentl. *indigne* G ω, *indignae* Heins. **11** *absit* P G Plan., *adsit* ς. **16** *depressa* P, *deprensa* G, corr. Parrhasius. **24** *recta* P G Plan. ἰθυτενῆ uertens, *rite* ς. post h. u. in E et codd. recc. sequitur distichon *populus est memini fluuiali consita riuo* (al. *ripa*) *est in qua nostri littera scripta memor.* alii ante u. 23 alii ante 29 ponunt. spurium esse apertum est. **28** *nomen* ς. **31** *nymphae* P Heins. **33** *duxit* E ς, Plan. **38** *dure* olim Sedlmayero probaueram, sed cf. Aen. 6. 54. **40** *longeuusque senex* P. **44, 45** damnauit Merkelius. **45** *pressisti* Bentl. melius esset *triuisti*, cf. Catull. 66. 30. **48** *bracchia* P. **56** *umet* P[1], *humet* G. **65** *purpur* //// P. *prora* om. P. **68** *greges* uel *gregem* Bentl. *comas* coni. Sedlm. quod placet. **69** *fuerat?* J. F. Heusinger, Ehwald. *morabor* ς Heins. **74** *illuc* P G, *illinc* E ς Plan. **75** *sic bene* P[1] (*sic de te* P[2]). *defectaque* P. **77** *tecum ueniunt* P[2] G ς. **81** *tangit* corr. ex *tanget* P. **83** *aut* Riese. **84** an *dissimulanda nimis.* sed **84, 85** fortasse spurii sunt. **86** *qua* (supra scr. *s*) P, *quae* ς. **87** *mea* P[1]. **89** *ibi* Bentl. **95** *censeat* ς. **96** post h. u. duo folia 5. 97 usque ad 6. 49 ex P deperdita sunt. **108** *fuit* E. σύζυγος γέγονα σή Plan. **113** *haec* ς Plan. (ταῦτα). **116** *nil* ς Plan. (οὐδὲν ἐπωφελέσιν). **118** *perdet* ς Plan. **119** *dimergite* ς, *di mergite* E ς Heins. contra Plan. et *dum licet* non nisi mortalibus conuenit. **121** *incursu* ς, fortasse Plan. (ἐπιτροχάδην). *famuli* G. **124** *illa* ω Plan. *Graia* G ς. **128** *ante* G ex *arte* corr., *arte* ω Plan., *arce* ς. **130** *haec* E ς, ταῦτα Plan., sed **129, 130** spurii uidentur.

quae totiens rapta est, praebuit ipsa rapi.
at manet Oenone fallenti casta marito :
et poteras falli legibus ipse tuis.
me Satyri celeres, siluis ego tecta latebam,
quaesierunt rapido, turba proterua, pede,
cornigerumque caput pinu praecinctus acuta
Faunus, in inmensis qua tumet Ida iugis.
me fide conspicuus Troiae munitor amauit ;
[ille meae spolium uirginitatis habet,
id quoque luctando. rupi tamen ungue capillos,
oraque sunt digitis aspera facta meis.
nec pretium stupri gemmas aurumque poposci ;
turpiter ingenuum munera corpus emunt.
ipse, ratus dignam, medicas mihi tradidit artes]
admisitque meas ad sua dona manus.
quaecumque herba potens ad opem radixque medenti
utilis in toto nascitur orbe, mea est.
me miseram, quod amor non est medicabilis herbis !
deficior prudens artis ab arte mea.
[ipse repertor opis uaccas pauisse Pheraeas
fertur, et a nostro saucius igne fuit.]
quod nec graminibus tellus fecunda creandis
nec deus, auxilium tu mihi ferre potes.
et potes, et merui. dignae miserere puellae :
non ego cum Danais arma cruenta fero.
sed tua sum tecumque fui puerilibus annis,
et tua, quod superest temporis, esse precor.

VI

HYPSIPYLE IASONI

Litora Thessaliae reduci tetigisse carina
diceris auratae uellere diues ouis.
gratulor incolumi, quantum sinis. hoc tamen ipsum
debuera*t* scripto certius esse tuo.
nam ne pacta tibi praeter mea regna redires,
cum cuperes, uentos non habuisse potes.
quamlibet aduerso signatur epistula uento.
Hypsipyle missa digna salute fui.
cur mihi fama prior quam nuntia littera uenit ?
isse sacros Martis sub iuga panda boues,
seminibus iactis segetes adolesse uirorum,
inque necem dextra non eguisse tua :
peruigilem spolium pecudis seruasse draconem,
rapta tamen forti uellera fulua manu.
haec ego si possem timide credentibus 'ista
ipse mihi scripsit' dicere, quanta forem !
quid queror officium lenti cessasse mariti ?
obsequium, maneo si tua, grande tuli.
barbara narratur uenisse uenefica tecum,
in mihi promissi parte recepta tori.
credula res amor est. utinam temeraria dicar
criminibus falsis insimulasse uirum.
nuper ab Haemoniis hospes mihi Thessalus oris
uenerat : et tactum uix bene limen erat,
'Aesonides' dixi 'quid agit meus ?' ille pudore
haesit, in opposita lumina fixus humo.
protinus exilui, tunicisque a pectore ruptis
'uiuit, an' exclamo 'me quoque fata uocant ?'
'uiuit' ait *timidus*. timidum iurare coegi.
uix mihi teste deo credita uita tua est.
[ut rediit animus, tua facta requirere coepi.
narrat aenipedes Martis arasse boues,
uipereos dentes in humum pro semine iactos,
et subito natos arma tulisse uiros :
terrigenas populos ciuili marte peremptos
inplesse aetatis fata diurna suae.
deuictus serpens. iterum, si uiuat Iason,
quaerimus. alternant spesque timorque fidem.]
singula dum narrat, studio cursuque loquendi
detegit ingenio uulnera nostra suo.
heu, ubi pacta fides ? ubi connubialia iura,
faxque, sub arsuros dignior ire rogos ?
non ego sum furto tibi cognita. pronuba Iuno
affuit et sertis tempora uinctus Hymen.
at mihi nec Iuno nec Hymen, sed tristis Erinys
praetulit infaustas sanguinulenta faces.
quid mihi cum Minyis, quid cum Dodonide pinu ?
quid tibi cum patria, nauita Tiphy, mea ?
non erat hic aries uillo spectabilis aureo,
nec senis Aeetae regia Lemnos erat.
certa fui primo ; sed me mea fata trahebant,
hospita feminea pellere castra manu.
Lemniadesque uiros, nimium quoque, uincere norunt.
milite tam fort*i causa* tuenda fuit.
urbe uirum iu*u*i, tectoque animoque recepi.
hic tibi bisque aestas bisque cucurrit hiemps.
tertia messis erat, cum tu dare uela coactus
implesti lacrimis talia uerba tuis :
'abstrahor, Hypsipyle. sed dent modo fata recursus,
uir tuus hinc abeo, uir tibi semper ero.
quod tamen e nobis grauida celatur in aluo,
uiuat, et eiusdem simus uterque parens.'
hactenus ; et lacrimis in falsa cadentibus ora
cetera te memini non potuisse loqui.
ultimus e sociis sacram conscendis in Argon.
illa uolat ; uentus concaua uela tenet.
caerula propulsae subducitur unda carinae :
terra tibi, nobis aspiciuntur aquae.
in latus omne patens turris circumspicit undas :
huc feror, et lacrimis osque sinusque madent.
per lacrimas specto, cupidaeque fauentia menti
longius adsueto lumina nostra uident.
adde preces castas, inmixtaque uota timori,
nunc quoque te saluo persoluenda mihi.
uota ego persoluam ? uotis Medea fruetur ?
cor dolet, atque ira mixtus abundat amor.
dona feram templis, uiuum quod Iasona perdo ?
hostia pro damnis concidat icta meis ?
non equidem secura fui ; semperque uerebar,
ne pater Argolica sumeret urbe nurum.
Argolidas timui : nocuit mihi barbara paelex.
non expectata uulnus ab hoste tuli.
nec facie meritisque placet ; sed carmina nouit,

V 136 *quaesierant* G E ω, *quaesierunt* recte Sedlm. cum ς. ita P 2. 142, 7. 166, 12. 71, 14. 72 semper prima manu perfectum exhibet. **140-145** uersus molestos totamque sententiam euertentes in dubium uocauit Merkel. seruat Plan. **147** *medendi* codd. corr. Heins. **151, 152** merito damnauit Merkelius. **152** *e* G si Loersio fides, ς. **153** *creatis* E ω. **VI** in ς praefigitur distichon : *Lemnias Hipsipyle, Bacchi genus, Aesone nato Dicit et in uerbis pars quota mentis erat.* **3, 4** *ipsum debuerat—certius* scribo, *ipso debueram—certior* G ω. *ipse* ς, *ipsum* Dousa Heins. qui *ipsa* quoque protulit. **6** *dum* G. **7** *quē libet* G, *quaelibet* E ω. *signatur* ς, *signetur* G. **9** *quam littera nuntia* E ς, Plan. uel *nuntia littera, de te quam littera* G ς. **15** *hoc* G ς. *o ego* Heins. perbene. *ipse* Burm. Bentl. **17** *cur* G. **18** *officium* Bentl. Planudem ante oculos et in **17** et **18** *obsequium* habuisse, per eandem uocem (χάριτος—χάριν) conuertentem confirmat Gudeman. **20** *futura* E pr. ω. **28** *trahunt* E ς. **29** *timidus timidum* Heins., *timidumque mihi* G ς, *timidum quod amat* E ς, *timide quod ait* ς. codd. discrepantes mancum archetypi uersum arguunt. fortasse, '*uiuit' ait timidus ; 'iura ;' iurare coegi.* **31** *ut rediit a.* ς, cf. 13. 29 (Art. 3. 707, Fast. 3. 333, 5. 515), *utque a. r.* G ω. **31-38** Merkelio iure suspecti. **32** *aenipedes* Heins., *aeripedes* G, *et aeripedes* E ς. **37** *deuicto serpente* ς, '*deuictus serpens ?*' Owen, *ut dictus* (uel *d. ut est*) *serpens, iterum* Postgate. **38** *uicem* Bentl. **41** *heu* ω, *heus* G E, cf. Fast. 3. 485. **45, 46** spurii uidentur. **47** *Dodonide* Plan. quod uerum esse euicit Gudeman p. 65, coll. Ap. Rhod. 1. 527, 4. 583 et Apoll. 1. 9, 16, *Tritonide* codd. **49** *aureo* ς, *auro* G E ω. **50** redit P ; u. ad 5. 96. **51** *mala* G ς. **54** *forti causa* Merkel, *fortuna* P[1], *forti uita* P[2] G ω, *f. ripa* ς, *f. uitta* Sedlm., *f. pinna* quoque Merkel, *f. nauta, tuenda fui* ego olim. **55** *iuui* ego, *uidi* codd., cf. 2. 55, Met. 11. 282, Iuu. 3. 211. **58** *suis* Heins., Bentl. **65** *concedis* G[1] Merkel. *argon* G ω Merkel, cf. quae in praefatione dicta sunt. **66** *uento* (malim *uentis*)—*tument* Francius. **71** *amanti* E, Volscus. **76, 77** spurii ? **77** *perdam* G ω. **78** *concidet* G ω. **82** *expectato* P post ras. G ω, *a* sub ras. P. **83** *meritis* (*ue*[2]) P. *carmine* G ω. *nouit* E pr. ς, *mouit* G ω, P ex *mouet* corr.

diraque cantata pabula falce metit.
illa reluctantem curru deducere lunam
nititur, et tenebris abdere solis equos.
illa refrenat aquas, obliquaque flumina sistit:
illa loco siluas uiuaque saxa mouet.
per tumulos errat passis discincta capillis,
certaque de tepidis colligit ossa rogis.
deuouet absentis, simulacraque cerea fingit,
et miserum tenuis in iecur urget acus,
et quae nescierim melius. male quaeritur herbis
moribus et forma conciliandus amor.
hanc potes amplecti, thalamoque relictus in uno
impauidus somno nocte silente frui?
scilicet ut tauros, ita te iuga ferre coegit:
quaque feros anguis, te quoque mulcet ope.
adde, quod adscribi factis procerumque tuisque
se fauet, et titulo coniugis uxor obest.
atque aliquis Peliae de partibus acta uenenis
imputat, et populum, qui sibi credat, habet.
'non haec Aesonides, sed Phasias Aeet*ine*
aurea Phrixeae terga reuellit ouis.'
non probat Alcimede mater tua (consule matrem)
non pater, a gelido cui uenit axe nurus.
illa sibi *a* Tanai Scythiaeque paludibus udae
quaerat et a patria Phasidis usque uirum.
mobilis Aesonide, uernaque incertior aura,
cur tua polliciti pondere uerba carent?
uir meus hinc ieras; uir non meus inde redisti.
sim reducis coniunx, sicut euntis eram!
si te nobilitas generosaque nomina tangunt,
en ego Minoo nata Thoante feror.
Bacchus auus: Bacchi coniunx redimita corona
praeradiat stellis signa minora suis.
dos tibi Lemnos erit, terra ingeniosa colenti.
me quoque dotalis inter habere potes.
nunc etiam peperi. gratare ambobus, Iason.
dulce mihi grauidae fecerat auctor onus.
felix in numero quoque sum, prolemque gemellam
pignora Lucina bina fauente dedi.
si quaeris, cui sint similes? cognosceris illis.
fallere non norunt: cetera patris habent.
legatos quos paene dedi pro matre ferendos.
sed tenuit coeptas saeua nouerca uias.
Medeam timui. plus est Medea nouerca:
Medeae faciunt ad scelus omne manus.
spargere quae fratris potuit lacerata per agros
corpora, pignoribus parceret illa meis?
hanc *hanc*, o demens Colchisque ablate uenenis,
diceris Hypsipyles praeposuisse toro!
turpiter illa uirum cognouit adultera uirgo:
me tibi teque mihi taeda pudica dedit.
prodidit illa patrem: rapui de clade Thoanta.
deseruit Colchos: me mea Lemnos habet.
quid refert, scelerata piam si uincet, et ipso
crimine dotata est emeruitque uirum?
Lemniadum facinus culpo, non miror, Iason.
quamlibet infirmis ipse dat arma dolor.
dic age, si uentis, ut oportuit, actus iniquis
intrasses portus tuque comesque meos,
obuiaque exissem fetu comitante gemello?
hiscere nempe tibi terra roganda fuit!
quo uultu natos, quo me, scelerate, uideres?
perfidiae pretio qua nece dignus eras?
ipse quidem per me tutus sospesque fuisses:
non quia tu dignus, sed quia mitis ego.
paelicis ipsa meos implessem sanguine uultus,
quosque ueneficiis abstulit illa suis.
Medeae Medea forem. quod siquid ab alto
iustus adest uotis Iuppiter ipse meis,
quod gemit Hypsipyle, lecti quoque subnuba nostri
maereat, et leges sentiat ipsa suas.
utque ego destituor coniunx materque duorum,
a totidem natis orba sit illa uiro.
nec male parta diu teneat, peiusque relinquat:
exulet, et toto quaerat in orbe fugam.
quam fratri germana fuit miseroque parenti
filia, tam natis, tam sit acerba uiro.
cum mare, cum terras consumpserit, aera temptet:
erret inops, exspes, caede cruenta sua.
haec ego coniugio fraudata Thoantias oro
uiuite deuoto nuptaque uirque toro!

VII

DIDO AENEAE

Sic ubi fata uocant, udis abiectus in herbis
ad uada Maeandri concinit albus olor.
nec quia te nostra sperem prece posse moueri,
adloquor; aduerso mouimus ista deo.
sed merita et famam corpusque animumque pudicum
cum male perdiderim, perdere uerba leue est.
certus es ire tamen miseramque relinquere Didon,
atque idem uenti uela fidemque ferent?
certus es, Aenea, cum foedere soluere naues,
quaeque ubi sint nescis, Itala regna sequi,
nec noua Carthago, nec te crescentia tangunt
moenia, nec sceptro tradita summa tuo?
facta fugis, facienda petis. quaerenda per orbem
altera, quaesita est altera terra tibi.
ut terram inuenias, quis eam tibi tradet habendam?
quis sua non notis arua tenenda dabit?
alter habendus amor tibi restat et altera Dido:
quamque iterum fallas, altera danda fides.
quando erit, ut condas instar Carthaginis urbem,
et uideas populos altus ab arce tuos?
omnia ut eueniant, nec *di* tua uota morentur,
unde tibi, quae te sic amet, uxor erit?
uror, ut inducto ceratae sulpure taedae.
Aenean animo noxque diesque refert.
ille quidem male gratus et ad mea munera surdus,
et quo, si non sim stulta, carere uelim:
non tamen Aenean, quamuis male cogitat, odi:
sed queror infidum, questaque peius amo.
parce, Venus, nurui, durumque amplectere fratrem,
frater Amor; castris militet ille tuis.

VI 84 *face* P pr. **85** *curru* ς Heins. cf. Tib. 1. 8, 21, Met. 15. 790, Verg. Aen. 10. 215, *cursu* P G ω uulgo. **90** *colligat* P. **91** *figit* P, Sedlm. **93** *male* ς, *mage* P G E. **94** *moribus* P Plan., *mobilis* E G (ex *nobilis* m^2 corr.) **100** *fauet* P, supra scr. *facit* m^1 ut uid., *fauet* G^1, *uolet* G (? m^2), *facit* E ς, *se cauet* ego, *sese auet* Madvig, S. Allen, *se iubet* Kock., *se pauet* Birt., *se uetat* Sedlm., *se cauet* etiam nunc uerum esse iudico, sed *fauet* quodam modo defendit Ennius u. 406. **103** *sed fil* ///// tum post ras. (non in marg.) *phasias* (sic) *aetae* P et sic fere G ω. *Phasias Aeetine* Heins. alii. ἡ Φασιάς Αἰήτου θυγάτηρ Plan. **107** *Tanais* P G ω, *a Tanais* edd. uett., *a Tanai* ς. *undae* P, *unde* G. corr. Heins. **110** *pollicito* E ς. **111** *cur non* ω Bentl. quod placet. **118** *quoque* /////// P sed *l* et *s* dispiciuntur, *quod tales* G, corr. Salmasius, male tamen *dotatas* interpretans, *res tales* ς. **131** *hanc hanc* ego, *hanc* P, cf. Hor. Epod. 4. 20, *hanc o tu* P m^2, *hanc tamen* G ω. **133** *furto* Bentl. **135** *caede* E ς. **137** *referā* //// P fuit fortasse *referat*. *uincit* ς. **140** *q. ipse* P^1, *quomlibet iratis i.* P^2, *quod libet ad facinus* G ς, *quamlibet infirmis* J. F. Heusinger, *q. inuitis* C. Heusinger. **146** *perfide quo* G ς. **147** *te* P^1. **150** *uenificiis* P. **152** *ille* coni. Heins. Bentl. quod placet. **153** *succuba* ς. **155** *mater materque* P^1. **156** ita P G, cf. Madv., Aduersaria ii 72. **157** *mala* P ς. **162** *inobs* P. *expers* P. **VII** in ς praemittuntur: *Accipe, Dardanide, moriturae carmen Elissae: quae legis, a nobis ultima uerba legis.* **3** *non* ς. **4** *nouimus* P ς, *uouimus* Heins. **5** *merita et f.* Heins., *merue* uel *merite f.* P^1, *merui* uel *meriti f.* P^2 an *meritam f.*, *meriti f.* G ω. **8** *uerba* P ς. **13** *fugienda* P^1 ς. **16** *terenda* G^1 Merkel. **17, 18** spurii? **17** ita ς, *alter amor tibi est habendus et* P, *a. a. t. et exstat* G E ς (*habenda et* G), *a. a. t. restat habendus et* ς uulgo, *a. a. tibi restat? habendast altera Dido* Birt, Ehwald. **19** *erat* P ς. **21** *ut eueniant* E ς Merkel., *si ueniant* G P (*si* m^2 supra ras.) ω. *di* Lennep. coll. 18. 5, 19. 95, Met. 8. 71. *te* codd. **23** post h. u. duo spurii uersus in ς. **29** *cogitet* ω.

aut ego quem coepi, neque enim dedignor, amare,
  materiam curae praebeat ille meae.
fallor, et ista mihi falso iactatur imago.
  matris ab ingenio dissidet ille suae.
te lapis et montes innataque rupibus altis
  robora, te saeuae progenuere ferae,
aut mare, quale uides agitari nunc quoque uentis:
  quo tamen aduersis fluctibus ire paras.
quo fugis? obstat hiemps. hiemis mihi gratia prosit.
  aspice, ut euersas concitet Eurus aquas.
quod tibi malueram, sine me debere procellis:
  iustior est animo uentus et unda tuo.
non ego sum tanti—quid non censeris inique?
  ut pereas, dum me per freta longa fugis.
exerces pretiosa odia et constantia magno,
  si, dum me careas, est tibi uile mori.
iam uenti ponent, strataque aequaliter unda
  caeruleis Triton per mare curret equis.
tu quoque cum uentis utinam mutabilis esses;
  et nisi duritia robora uincis, eris.
quid, si nescires, insana quid aequora possunt?
  expertae totiens quam male credis aquae!
ut pelago suadente etiam retinacula soluas,
  multa tamen latus tristia pontus habet.
nec uiolasse fidem temptantibus aequora prodest:
  perfidiae poenas exigit ille locus,
praecipue cum laesus amor; quia mater Amorum
  nuda Cytheriacis edita fertur aquis.
perdita ne perdam, timeo, noceamue nocenti,
  neu bibat aequoreas naufragus hostis aquas.
uiue, precor. sic te melius, quam funere perdam.
  tu potius leti causa ferere mei.
finge, age, te rapido (nullum sit in omine pondus)
  turbine deprendi: quid tibi mentis erit?
protinus occurrent falsae periuria linguae,
  et Phrygia Dido fraude coacta mori:
coniugis ante oculos deceptae stabit imago
  tristis et effusis sanguinolenta comis.
quid tanti est ut tum 'merui, concedite,' dicas
  quaeque cadent, in te fulmina missa putes?
da breue saeuitiae spatium pelagique tuaeque:
  grande morae pretium tuta futura uia est.
nec mihi tu curae: puero parcatur Iulo.
  te satis est titulum mortis habere meae.
quid puer Ascanius, quid *com*meruere Penates?
  ignibus ereptos obruet unda deos?
sed neque fers tecum, nec, quae mihi, perfide, iactas,
  presserunt umeros sacra paterque tuos.
omnia mentiris. nec enim tua fallere lingua
  incipit a nobis primaque plector ego.
si quaeras, ubi sit formosi mater Iuli,
  occidit a duro sola relicta uiro.
haec mihi narraras. at me mouere! merentem
  ure: minor culpa poena futura mea est.
nec mihi mens dubia est, quin te tua numina damnent:
  per mare, per terras septima iactat hiemps.
fluctibus eiectum tuta statione recepi,
  uixque bene audito nomine regna dedi.
his tamen officiis utinam contenta fuissem,
  et mihi concubitus fama sepulta foret!
illa dies nocuit, qua nos decliue sub antrum
  caeruleus subitis compulit imber aquis.
audieram uocem: nymphas ululasse putaui:
  Eumenides fatis signa dedere meis.
exige, laese pudor, poenas, uiolate Sychaei

*

  ad quas, me miseram, plena pudoris eo.
est mihi marmorea sacratus in aede Sychaeus:
  oppositae frondes uelleraque alba tegunt.
hinc ego me sensi noto quater ore citari:
  ipse sono tenui dixit 'Elissa, ueni!'
nulla mora est, uenio: uenio tibi debita coniunx.
  sum tamen admissi tarda pudore mei.
da ueniam culpae: decepit idoneus auctor.
  inuidiam noxae detrahit ille meae.
diua parens seniorque pater, pia sarcina nati,
  spem mihi mansuri rite dedere tori.
si fuit errandum, causas habet error honestas.
  adde fidem, nulla parte pigendus erit.
durat in extremum, uitaeque nouissima nostrae
  prosequitur, fati qui fuit ante, tenor.
occidit internas coniunx mactatus ad aras,
  et sceleris tanti praemia frater habet.
exul agor, cineresque uiri patriamque relinquo,
  et feror in dubias hoste sequente uias:
adplicor ignotis, fratrique elapsa fretoque
  quod tibi donaui, perfide, litus emo.
urbem constitui, lateque patentia fixi
  moenia finitimis inuidiosa locis.
bella tument. bellis peregrina et femina temptor,
  uixque rudis portas urbis et arma paro.
mille procis placui, qui me coiere querentes
  nescio quem thalamis praeposuisse suis.
quid dubitas uinctam Gaetulo tradere Iarbae?
  praebuerim sceleri bracchia nostra tuo.
est etiam frater, cuius manus impia possit
  respergi nostro, sparsa cruore uiri.
pone deos et quae tangendo sacra profanas:
  non bene caelestis impia dextra colit.
si tu cultor eras elapsis igne futurus,
  paenitet elapsos ignibus esse deos.
forsitan et grauidam Didon, scelerate, relinquas,
  parsque tui lateat corpore clausa meo.
accedet fatis matris miserabilis infans,
  et nondum nati funeris auctor eris:
cumque parente sua frater morietur Iuli,
  poenaque conexos auferet una duos.
sed iubet ire deus. uellem, uetuisset adire,
  Punica nec Teucris pressa fuisset humus.
hoc duce nempe deo uentis agitaris iniquis,
  et teris in rapido tempora longa freto?
Pergama uix tanto tibi erant repetenda labore,
  Hectore si uiuo quanta fuere, forent.
non patrium Simoenta petis, sed Thybridis undas;
  nempe, ut peruenias quo cupis, hospes eris.
utque latet uitatque tuas abstrusa carinas,
  uix tibi continget terra petita seni.
hos potius populos in dotem, ambage remissa,
  accipe et aduectas Pygmalionis opes.
Ilion in Tyriam transfer felicius urbem,
  *res*que loco regis sceptraque sacra tene.
si tibi mens auida est belli, si quaerit Iulus,
  unde suo partus marte triumphus eat,
quem superet, nequid desit, praebebimus hostem.

VII 33 *aut ego* supra scr. *et* P, *A* //// *ego* G, *atque ego* E ς. *quem* ω edd. uett., *quae* P G E. *amorem* Madv. **36** *suo* P¹. **37** *montis* P. **40** *quod* ς. *flatibus* Bentl. **43** *debueram* G ς. **45** de hoc u. uide quae in praefatione dicta sunt. **60** *uda* Bentl. **62** *hospes* Riese quod placet, cf. Aen. 4. 323. **71** *ut tum* Madvig, ego, *tutum* (*o* scripta supra priorem *u*) P, *totum* G ω. **75** *tu parcas* ς Plan., *parcatur* ς. **77** *quid commeruere* ego, *quid meruere* P, *ii* add. ma. rec., *quid di m.* G ω. *di Penates* nusquam apud Ouidium, et *deos* mox sequitur, cf. Fast. 1. 362. **82** *primaue* Bentl. *plectar* G ω. **85** *hoc* P, *haec* G. *narrabas* ω. *nec me* Madv., *haec me* Sedlm. *nouere* P¹ ς. **87** *te te numera* P¹, an *funera*? **92** *nec—concubitu* Werfer. **96** *fati—mei* Lennep. coll. Cons. ad Liu. 401. **97** *sicco* ut uid. P¹, *sycheu* P², *sychei* G. ante *Sychaei* uidentur excidisse quaedam, quam lacunam ς exhibent: *uiolat* [*aque lecti iura nec ad cineres fama retenta meos uosque mei manes animaeque cinisque* (*umbraeque* Bentl.)] *Sychaei*. **103** *dedita* P. **104** *amissi* P, *amisso—meo* G ς. **108** *uiri* P. **113** *internas* ς, *interras* P, *in terras* G ς, *Herceas* Heins. **116** *dubias* ς, cf. 16. 21, *duras* P G. **119** *finxi* P¹ ut uid., *feci* ς. **127** *poscit* ω edd. uett. **133** *Dido* P¹. **136** *nato* Heins. **139** *uellem u. adire* om. P¹. **145** *tybridas* P¹. **152** *resque* ego, cf. Fast. 5. 125, Met. 6. 677, ras. in P ita tamen ut *loco* clare legi possit, et uestigia appareant primae uersus litterae, quae facile R nullo modo M nec S esse potuit, *inque loco* P² G, *sisque loco* Shuckburgh, *hancque loco* uel *hicque locum* ς, *iamque locum* ego olim. **155** *quod superest* P, *quod superet* E, qui ab hoc u. deficit.

hic pacis leges, hic locus arma capit.
tu modo, per matrem fraternaque tela, sagittas,
perque fugae comites, Dardana sacra, deos !
sic superent, quoscumque tua de gente reportas,
Mars ferus et damni sit modus ille tui,
Ascaniusque suos feliciter impleat annos,
et senis Anchisae molliter ossa cubent !
parce, precor, domui, quae se tibi tradit habendam ;
quod crimen dicis praeter amasse meum ?
non ego sum Phthias magnisue oriunda Mycenis,
nec steterunt in te uirque paterque meus.
si pudet uxoris, non nupta, sed hospita dicar.
dum tua sit Dido, quidlibet esse feret.
nota mihi freta sunt Afrum frangentia litus ;
temporibus certis dantque negantque uiam.
cum dabit aura uiam, praebebis carbasa uentis ;
nunc leuis eiectam continet alga ratem.
tempus ut obseruem, manda mihi. serius ibis,
nec te, si cupies, ipsa manere sinam.
et socii requiem poscunt, laniataque classis
postulat exiguas semirefecta moras.
pro meritis et siqua tibi debebimus, ultro,
pro spe coniugii tempora parua peto :
dum freta mitescunt et amor, dum tempore et usu
fortiter edisco tristia posse pati.
si minus, est animus nobis effundere uitam :
in me crudelis non potes esse diu.
aspicias utinam, quae sit scribentis imago.
scribimus, et gremio Troicus ensis adest :
perque genas lacrimae strictum labuntur in ensem,
qui iam pro lacrimis sanguine tinctus erit.
quam bene conueniunt fato tua munera nostro !
instruis impensa nostra sepulchra breui.
nec mea nunc primum feriuntur pectora telo :
ille locus saeui uulnus amoris habet.
Anna soror, soror Anna, meae male conscia culpae,
iam dabis in cineres ultima dona meos.
nec consumpta rogis inscribar ELISSA SYCHAEI,
hoc tamen in tumuli marmore carmen erit :
'praebuit Aeneas et causam mortis et ensem.
ipsa sua Dido concidit usa manu.'

VIII

HERMIONE ORESTAE

Pyrrhus Achillides, animosus imagine patris,
inclusam contra iusque piumque tenet.
quod potui, renui, ne non inuita tenerer.
cetera femineae non ualuere manus.
'quid facis, Aeacide ? non sum sine uindice' dixi :
'haec tibi sub domino est, Pyrrhe, puella suo.'
surdior ille freto clamantem nomen Orestis
traxit inornatis in sua tecta comis.
quid grauius capta Lacedaemone serua tulissem,
si raperet Graias barbara turba nurus ?
parcius Andromachen uexauit Achaia uictrix,
cum Danaus Phrygias ureret ignis opes.
at tu, cura mei si te pia tangit, Oreste,
inice non timidas in tua iura manus.
an siquis rapiat stabulis armenta reclusis,
arma feras, rapta coniuge lentus eris ?
sit socer exemplo nuptae repetitor ademptae,
*
nupta foret Paridi mater, ut ante fuit.
nec tu mille rates sinuosaque uela pararis,
nec numeros Danai militis : ipse ueni.
sic quoque eram repetenda tamen ; nec turpe marito,
aspera pro caro bella tulisse toro.
quid, quod auus nobis idem Pelopeius Atreus,
et, si non esses uir mihi, frater eras ?
uir, precor, uxori, frater succurre sorori :
instant officio nomina bina tuo.
me tibi Tyndareus, uita grauis auctor et annis,
tradidit ; arbitrium neptis habebat auus.
at pater Aeacio promiserat, inscius acti ;
plus quo, quo prior est ordine, possit auus.
cum tibi nubebam, nulli mea taeda nocebat :
si iungar Pyrrho, tu mihi laesus eris.
et pater ignoscet nostro Menelaus amori :
succubuit telis praepetis ipse dei.
quem sibi permisit, genero concedet amorem.
proderit exemplo mater amata suo.
tu mihi, quod matri pater est : quas egerat olim
Dardanius partis aduena, Pyrrhus agit.
ille licet patriis sine fine superbiat actis,
et tu quae referas facta parentis, habes.
Tantalides omnis ipsumque regebat Achillem.
hic pars militiae, dux erat ille ducum.
tu quoque habes proauum Pelopem Pelopisque parentem.
si melius numeres, a Ioue quintus eris.
nec uirtute cares. arma inuidiosa tulisti :
sed tu quid faceres ? induit illa pater.
materia uellem fortis meliore fuisses.
non lecta est operi sed data causa tuo.
hanc tamen implesti ; iuguloque Aegisthus aperto
tecta cruentauit, quae pater ante tuus.
increpat Aeacides, laudemque in crimina uertit :
et tamen aspectus sustinet ille meos.
rumpor, et ora mihi pariter cum mente tumescunt,
pectoraque inclusis ignibus usta dolent.
Hermione coram quisquamne obiecit Oresti,
nec mihi sunt uires nec ferus ensis adest ?
flere licet certe. flendo defundimus iram,
perque sinum lacrimae fluminis instar eunt.
has solas habeo semper semperque profundo ;
ument incultae fonte perenne genae.
num generis fato, quod nostros errat in annos,
Tantalides matres apta rapina sumus ?
non ego fluminei referam mendacia cygni,
nec querar in plumis delituisse Iouem.
qua duo porrectus longe freta distinct Isthmos,
uecta peregrinis Hippodamia rotis.
[Castori Amyclaeo et Amyclaeo Polluci
reddita Mopsopia Taenaris urbe soror]
Taenaris Idaeo trans aequora ab hospite rapta
Argolicas pro se uertit in arma manus.
uix equidem memini, memini tamen. omnia luctus,
omnia solliciti plena timoris erant.
flebat auus Phoebeque soror fratresque gemelli,
orabat superos Leda suumque Iouem.
ipsa ego, non longos etiam tunc scissa capillos,

VII 157 *patrem* P ω. **159** *reportat* Madv. **165** *Phthias* Heins., *phithias* P sed *s* m^2 ut uid., *Phthia* uulgo. *magnisue* Burmannus, *magnisque* codd. **168** *quodlibet* P, *quaelibet* G^1. **172** *s///// leuis ṣeiectam* P. *nunc* supra ras. P^2. *euectam* Madv., *eiecta leuem* Merkel. **173** *certius* ς, *tutius* ς. **177** *praebebimus* ς. *ultro* P (sic) recte, *ultra* ω. **179** *mitescunt* P, *mitescant* G ω. *tempore et usu* Salmasius, *tempteret* P, *usum* supra scr. m^2, *et amorem temperet usus* Shuckburgh. **187** *fato* ς, *facto* P G. **191** *culpae* P m^2 ap. Sedlm. **193** *et* Bentl. **194** *in. e* P^1. *margine* Bentl. **VIII** in ς praemittitur distichon : *alloquor Hermione nuper fratremque uirumque, nunc fratrem ; nomen coniugis alter habet.* **5** *renui* supra ras. in P, *feci* ς. **21** post h. u. aut intercidit distichon aut quod uerius, u. 22 spurius est et unus pentameter tantum deest. lacunam ita explent ς, *cui pia militiae causa puella fuit.* *si socer ignauus uacua stertisset in aula* (*sedisset* marg. edd. uett.), *si* Burm. Merk., sine lacunae nota. **24** *numerum* P^2 G. **33** *Acacio* Riese, *Accio* P, *Aeacidae* ω. **34** *plus quo, quo* ego, *plus quoque* P^1, *plus quoque qui* P^2 G uulg., cf. 19. 76. *possit* ς, *posset* P G. **39** *concedit* P^1 G^1, Merkel. **45** *petebat* P, an *premebat* ? **47** *habes* om. P, *qui* supra *quoque* m^2 ut uid. **48** *medios* Nodellius, quod placet. *ab* Heins. **50** *tu* om. P^1. *pater* P^1, *patrem* P^2 G ω. **61** *dispargimus* G^1, *diffundimus* ω. **63** *semper habeo* P, *habeo semper solasque* G. **65-82** aut spurii aut interpolati. **65** *n////* P^1, *hoc* P^2 G. *hoc—fatum* ς. *eratnannos* (*t* supra scr.) P, *errat in annos* G ω. *durat* Heins. **69** *destinat* P G. *hemos* P^1. **71, 72** certe spurii. **72** *Tenari* P^1, *Tindaris* P^2. **73** *Tenaris* P^1, *Tyndaris* P^2. **77** *Phoebeque* Meziriacus, *phoebique* P ς. *flebatque* G ω Plan.

clamabam 'sine me, me sine, mater, abis?'
nam coniunx aberat. ne non Pelopeia credar,
ecce Neoptolemo praeda parata fui.
Pelides utinam uitasset Apollinis arcus!
damnaret nati facta proterua pater.
nec quondam placuit, nec nunc placuisset Achilli,
abducta uiduum coniuge flere uirum.
quae mea caelestis iniuria fecit iniquos?
quodue mihi miserae sidus obesse querar?
parua mea sine matre fui; pater arma ferebat:
et duo cum uiuant, orba duobus eram.
non tibi blanditias primis, mea mater, in annis
incerto dictas ore puella tuli:
non ego captaui breuibus tua colla lacertis,
nec gremio sedi sarcina grata tuo:
non cultus tibi cura mei: nec pacta marito
intraui thalamos matre parante nouos.
obuia prodieram reduci tibi (uera fatebor)
nec facies nobis nota parentis erat.
te tamen esse Helenen, quod eras pulcherrima, sensi;
ipsa requirebas, quae tua nata foret.
pars haec una mihi, coniunx bene cessit Orestes:
is quoque, ni pro se pugnat, ademptus erit.
Pyrrhus habet captam reduce et uictore parente.
hoc munus nobis diruta Troia tulit.
cum tamen altus equis Titan radiantibus instat,
perfruor infelix liberiore malo.
nox ubi me thalamis ululantem et acerba gementem
condidit, in maesto procubuique toro,
pro somno lacrimis oculi funguntur obortis,
quaque licet fugio sicut ab hoste uiro.
saepe malis stupeo; rerumque oblita locique
ignara tetigi Scyria membra manu:
utque nefas sensi, male corpora tacta relinquo
et mihi pollutas credor habere manus.
saepe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
exit; et errorem uocis ut omen amo.
per genus infelix iuro generisque parentem,
qui freta, qui terras et sua regna quatit:
per patris ossa tui, patrui mihi, quae tibi debent,
quod se sub tumulo fortiter ulta iacent:
aut ego praemoriar primoque exstinguar in aeuo,
aut ego Tantalidae Tantalis uxor ero.

IX

DEIANIRA HERCVLI

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris:
uictorem uictae subcubuisse queror.
fama Pelasgiadas subito peruenit in urbes
decolor et factis infitianda tuis,
quem numquam Iuno seriesque inmensa laborum
fregerit, huic Iolen inposuisse iugum.
hoc uelit Eurystheus, uelit hoc germana Tonantis,
laetaque sit uitae labe nouerca tuae.
at non ille uelit, cui nox, sic creditur, una
non tanta, ut tantus conciperere, fuit.
plus tibi quam Iuno, nocuit Venus. illa premendo
sustulit, haec humili sub pede colla tenet.
respice uindicibus pacatum uiribus orbem,
qua latam Nereus caerulus ambit humum.
se tibi pax terrae, tibi se tuta aequora debent:
implesti meritis solis utramque domum.
quod te laturum est, caelum prius ipse tulisti:
Hercule subposito sidera fulsit Atlans.
quid nisi notitia est misero quaesita pudori,
si cumulus turpis facta priora notat?
tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
cum tener in cunis iam Ioue dignus eras?
coepisti melius quam desinis; ultima primis
cedunt. dissimiles hic uir et ille puer.
quem non mille ferae, quem non Stheneleius hostis,
non potuit Iuno uincere, uincit amor.
at bene nupta feror, quia nominor Herculis uxor,
sitque socer rapidis qui tonat altus equis.
quam male inaequales ueniunt ad aratra iuuenci,
tam premitur magno coniuge nupta minor.
non honor est sed onus species laesura ferentis.
siqua uoles apte nubere, nube pari.
uir mihi semper abest, et coniuge notior hospes,
monstraque terribiles persequiturque feras.
ipsa domo uidua, uotis operata pudicis,
torqueor, infesto ne uir ab hoste cadat.
inter serpentes aprosque auidosque leones
iactor, et haesuros terna per ora canes.
me pecudum fibrae simulacraque inania somni
ominaque arcana nocte petita mouent.
aucupor infelix incertae murmura famae,
speque timor dubia, spesque timore cadit.
mater abest queriturque deo placuisse potenti:
nec pater Amphitryon nec puer Hyllus adest.
arbiter Eurystheus irae Iunonis iniquae
sentitur nobis, iraque longa deae.
haec mihi ferre parum? peregrinos addis amores,
et mater de te quaelibet esse potest.
non ego Partheniis temeratam uallibus Augen,
nec referam partus, Ormeni nympha, tuos:
non tibi crimen erunt, Teuthrantia turba, sorores,
quarum de populo nulla relicta tibi est.
una, recens crimen, defertur adultera nobis,
unde ego sum Lydo facta nouerca Lamo.
Maeandros, terris totiens errator in isdem,
qui lassas in se saepe retorquet aquas,
uidit in Herculeo suspensa monilia collo
illo, cui caelum sarcina parua fuit.
non puduit fortis auro cohibere lacertos,
et solidis gemmas opposuisse toris.
nempe sub his animam pestis Nemeaea lacertis
edidit, unde umerus tegmina laeuus habet.
ausus es hirsutos mitra redimire capillos.
aptior Herculeae populus alba comae.
nec te Maeonia lasciuae more puellae
incingi zona dedecuisse patet?
non tibi succurrit crudi Diomedis imago,
efferus humana qui dape pauit equas?
si te uidisset cultu Busiris in isto,
uictori uicto nempe pudendus erat.
detrahat Antaeus duro redimicula collo,
ne pigeat molli subcubuisse uiro.
inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
diceris, et dominae pertimuisse minas.
non fugis, Alcide, uictricem mille laborum
rasilibus calathis inposuisse manum,
crassaque robusto deducis pollice fila,
aequaque formosae pensa rependis erae?
a quotiens, digitis dum torques stamina duris,

VIII 88 *quod mihi uae ω*, edd. uett., cf. 3. 82 al., Ib. 207. quidni *quod, uae mi miserae*. **102** *me* malim. *pugnet* G. **104** *hoc munus* G ς quod uereor ne sit a correctore. *et minus a* P, *munus et hoc* ς Plan., fortasse *mique onus, a*. P saepe *que* omittit, mox *mi onus* in *minus* corruptum *et* necessario in uersum traxit. **111** *stuuco nerusque* P^1. **120** *sic* ς. **121** *primoque prio///* P^1, *primo* P^2. *exuar* P. **IX** in ς praemittitur distichon: *mittor ad Alciden a coniuge conscia mentis littera si coniunx Deianira tua est*. **1** *uestris* Heins. **3** *Palasgiadas* P^1, *Pelasgiacas* Bentl. ς. **4** *discolor* ς. **9** *uelit* ς, *uenis* P G. *si* P^2 G ω. **10** *tanta* ς, *tanti* P G. **12** *humilis* P G. **15** *tuta* Heins., *tota* P G. **18** *Atlans* P^1. **20** *cumulus* P^1, *cumulas* P^2 ω. *turpis* ego, *stupri* P G ω, *strupi* ς, *turpi* Heins. *notat* ς, J. Dousa, *nota* P G ω, *notas* ς. **27** *nominor* P G ω, *nominer* ς. **38** *esuros* ς, *hausuros* Postgate coll. Lucr. 5. 991. *terno* P^2, *cerno* G Plan. *ora* G^1 Plan., *ossa* P G^2 ω. **40** *omniaque* P G. **44** *illus* P, *ilus* G. **49** *Augen* ς Plan., *aug////* P^1, *angem* P^2, *anguem* ω. **52** *tuo* P^1. **53** *defertur* edd. uett. quaedam, *referentur* P^1, *narratur* P^2, *referetur* G ω uulgo. **55** *erratur* P. **56** *lapsas* ς. **58** *collo* ς Bentl. **63, 64** om. P^1. **66** *patet* ego, *pudet* P G, *putas* uel *putes* Heins. uulgo, cf. 17. 32. **70** *uictori* ego, *hic///* (in *huic* corr. m^2) *uictor* P, *///uic uictor* G, *huic uictor* uulgo, *sic uictor* ς Sedlm. *erat* P^2, *eras* P G ω. **78** *pensa* corr. P^1. *famosae* ς, fort. recte.

praeualidae fusos comminuere manus.
[crederis infelix scuticae tremefactus habenis]
ante pedes dominae [pertimuisse minas,]
[eximiis pompis inmania semina laudum]
factaque narrabas dissimulanda tibi:
scilicet inmanes elisis faucibus hydros
infantem caudis inuoluisse manum:
ut Tegeaeus aper cupressifero Erymantho
incubat, et uasto pondere laedit humum.
non tibi Threiciis adfixa penatibus ora,
non hominum pingues caede tacentur equae:
prodigiumque triplex, armenti diues Hiberi
Geryones, quamuis in tribus unus erat:
inque canes totidem trunco digestus ab uno
Cerberos implicitis angue minante comis:
quaeque redundabat fecundo uulnere serpens
fertilis et damnis diues ab ipsa suis,
quique inter laeuumque latus laeuumque lacertum
praegraue conpressa fauce pependit onus:
et male confisum pedibus formaque bimembri
pulsum Thessalicis agmen equestre iugis.
haec tu Sidonio potes insignitus amictu
dicere? non cultu lingua retenta silet?
se quoque nympha tuis ornauit Iardanis armis,
et tulit e capto nota tropaea uiro.
i nunc, tolle animos et fortia gesta recense!
quo tu non esses iure uir illa fuit.
qua tanto minor es, quanto te, maxime rerum,
quam quos uicisti, uincere maius erat.
illi procedit rerum mensura tuarum.
cede bonis: heres laudis amica tuae.
o pudor, hirsuti costis exuta leonis
aspera texerunt uellera molle latus.
falleris et nescis. non sunt spolia illa leonis,
sed tua; tuque feri uictor es, illa tui.
femina tela tulit Lernaeis atra uenenis,
ferre grauem lana uix satis apta colum,
instruxitque manum claua domitrice ferarum,
uidit et in speculo coniugis arma sui.
haec tamen audieram. licuit non credere famae,
et uenit ad sensus mollis ab aure dolor.
ante meos oculos adducitur aduena paelex,
nec mihi, quae patior, dissimulare licet.
non sinis auerti: mediam captiua per urbem
inuitis oculis aspicienda uenit.
nec uenit incultis captarum more capillis,
fortunam uultu fassa decente suam.
ingreditur late lato spectabilis auro,
qualiter in Phrygia tu quoque cultus eras.
dat uultum populo, sublimis ut Hercule uicto:
Oechaliam uiuo stare parente putes.
forsitan et pulsa Aetolide Deianira
nomine deposito paelicis uxor erit:
Eurytidosque Ioles et † insanii Alcidae
turpia famosus corpora iunget Hymen.
mens fugit admonitu, frigusque perambulat artus,
et iacet in gremio languida facta manus.
me quoque cum multis, sed me sine crimine amasti.
ne pigeat, pugnae bis tibi causa fui.
cornua flens legit ripis Achelous in udis,
truncaque limosa tempora mersit aqua.
semiuir occubuit in lotifero Eueno
Nessus, et infecit sanguis equinus aquas.—
sed quid ego haec refero? scribenti nuntia uenit
fama, uirum tunicae tabe perire meae.
ei mihi, quid feci? quo me furor egit amantem?
impia quid dubitas Deianira mori?
an tuus in media coniunx lacerabitur Oeta,
tu sceleris tanti causa superstes eris?
siquid adhuc habeo facti, cur Herculis uxor
credar, coniugii mors mea pignus erit.
tu quoque cognosces in me, Meleagre, sororem.
impia quid dubitas Deianira mori?
heu deuota domus! solio sedet Agrios alto;
Oenea desertum nuda senecta premit:
exulat ignotis Tydeus germanus in oris;
alter fatali uiuus in igne fuit:
exegit ferrum sua per praecordia mater.
impia quid dubitas Deianira mori?
deprecor hoc unum per iura sacerrima lecti,
ne uidear fatis insidiata tuis.
Nessus ut est auidum percussus arundine pectus,
'hic' dixit 'uires sanguis amoris habet.'
inlita Nesseo misi tibi texta ueneno.
impia quid dubitas Deianira mori?
iamque uale, seniorque pater germanaque Gorge,
et patria et patriae frater adempte tuae,
et tu lux oculis hodierna nouissima nostris,
uirque, sed o possis, et puer Hylle, uale.

X

ARIADNE THESEO

Mitius inueni quam te genus omne ferarum.
credita non ulli quam tibi peius eram.
quae legis, ex illo, Theseu, tibi litore mitto,
unde tuam sine me uela tulere ratem:
in quo me somnusque meus male prodidit et tu,
per facinus somnis insidiate meis.
tempus erat, uitrea quo primum terra pruina
spargitur et tectae fronde queruntur aues:
incertum uigilans, a somno languida, moui
Thesea prensuras semisupina manus.
nullus erat: referoque manus, iterumque retempto,
perque torum moueo bracchia: nullus erat.
excussere metus somnum; conterrita surgo,
membraque sunt uiduo praecipitata toro.
protinus adductis sonuerunt pectora palmis,
utque erat e somno turbida, rapta coma est.
luna fuit. specto, siquid nisi litora cernam.
quod uideant oculi, nil nisi litus habent.
nunc huc, nunc illuc, et utroque sine ordine curro.
alta puellares tardat harena pedes.
interea toto clamanti litore 'Theseu!'
reddebant nomen concaua saxa tuum,
et quotiens ego te, totiens locus ipse uocabat.
ipse locus miserae ferre uolebat opem.
mons fuit: apparent frutices in uertice rari;
nunc scopulus raucis pendet adesus aquis.
ascendo, uires animus dabat, atque ita late
aequora prospectu metior alta meo.
inde ego, nam uentis quoque sum crudelibus usa,

IX 81 om. P^1 add. mg. m^2. **82** uide Praefationem. **83** om. P^1 add. m^2 marg. uarie scribunt ς. **85** *elisis* ς, *clisos* P^2 G, *eliso* P^1. **86** *cunis* ς, *nodis* Heins. **87** *Utegeus* P^1, *ut Phegeus* Vnger. *in cupressifero* P G ω. **88** ultima syllaba in *incubat* et *laedit* incerta in P^1, *incubat—laesit* P^2. **95** *redulabat* aut simile quid P^1. **101** *insignis* P^1. **103** *onerauit* ς. *Dardanis* P G, corr. Ant. Volscus. **106** *quo* scripsi, *quem* P^1, *quod* P^2 G ω, *quom* Madv. **109** *procedit* (supra scr. *h*) P. **111** *costis* ω Madv., *costas* P G. **126** *decente* Lennep, *tegente* P, *tegendo* G Plan., *tegensue* Bentl., *suā* P, ultima litt. ex alia mutata m^2. *uultum f. tegente manu* ς, *coma* Housman. **128** *eu* G^1 Plan. **129** *sublimis ut* ς Plan., *sublime sub* P G ω, *sublimis ab* ς. **133** *insanii* P, *insani* G, *atque Inachii* Bentl., *Aonii* idem, Merkel, *Ismeni* Riesc. totum distichon suspectum. **139** *in imis* P supra ras. ut uid. **141** *semifer* Heins. *l/////// fero ueneno* P, *crni* supra ras. m^2 et *q;* post *fero* m^2, *letiferoque ueneno* G, *lerni* supra scr. m^2, *lotifero* Bentl., *lentifero* Madv., *Eueno* Heins. **143** *scribendi* P^1. **149** P ? *et quid* ω, *ecquid* Ehwald. **150** *mea* P, *mihi* G. **153** *Agrios* Plan. Micyllus, *acrios* (uel *acrior*) P, *aerior* G ω. **159** *hoc* om. P^1. **160** *fatis* ω. *eat* P^1. *titulis* P^2 G, *thalamis* ς. **X** in ς praemittitur distichon: *illa relicta feris etiam nunc improbe Theseu uiuit et haec aequa mente tulisse uelis.* **1, 2** in G^1 post 6 sequuntur, spurii multis uisi. **3** *quam* ς. **6** *pro* ς. **9** *languentia* P^1. **10** *presurans* (*n* supra scr.) P, *pressuras* G ω, *prensuras* Plan. ς. *semisopita* codd. corr. Heins. **16** *a* G ω. hic incipit V. **21** *clamanti* ς Plan. P^2, *clamaui* G ω, ras. in P ad *clamatum* potius quam *clamaui* ducit. **26** *nunc* P V, *hinc* G, *hic* ς. **27, 28** spurii ?

nidi praecipiti carbasa tenta noto.
aut uidi, aut † tamquam quae me uidisse putarem,
frigidior glacie semianimisque fui.
nec languere diu patitur dolor. excitor illo,
excitor et summa Thesea uoce uoco.
'quo fugis?' exclamo 'scelerate reuertere Theseu,
flecte ratem! numerum non habet illa suum.'
haec ego. quod uoci deerat, plangore replebam:
uerbera cum uerbis mixta fuere meis.
si non audires, ut saltem cernere posses,
iactatae late signa dedere manus.
candidaque inposui longae uelamina uirgae,
scilicet oblitos admonitura mei.
iamque oculis ereptus eras. tum denique fleui:
torpuerant molles ante dolore genae.
quid potius facerent quam me mea lumina flerent,
postquam desierant uela uidere tua?
aut ego diffusis erraui sola capillis,
qualis ab Ogygio concita Baccha deo:
aut mare prospiciens in saxo frigida sedi,
quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.
saepe torum repeto, qui nos acceperat ambos,
sed non acceptos exhibiturus erat,
et tua, quae possum pro te, uestigia tango,
strataque quae membris intepuere tuis.
incumbo, lacrimisque toro manante profusis
'pressimus' exclamo 'te duo: redde duos.
uenimus huc ambo: cur non discedimus ambo?
perfide, pars nostri, lectule, maior ubi est?'
quid faciam? quo sola ferar? uacat insula cultu;
non hominum uideo, non ego facta boum.
omne latus terrae cingit mare. nauita nusquam,
nulla per ambiguas puppis itura uias.
finge dari comitesque mihi uentosque ratemque,
quid sequar? accessus terra paterna negat.
ut rate felici pacata per aequora labar,
temperet ut uentos Aeolus, exul ero.
non ego te, Crete centum digesta per urbes,
aspiciam, puero cognita terra Ioui.
at pater et tellus iusto regnata parenti
prodita sunt facto, nomina cara, meo,
cum tibi, ne uictor tecto morerere recuruo,
quae regerent passus, pro duce fila dedi:
cum mihi dicebas 'per ego ipsa pericula iuro,
te fore, dum nostrum uiuet uterque, meam.'
uiuimus, et non sum, Theseu, tua: si modo uiuit
femina periuri fraude sepulta uiri.
me quoque qua fratrem, mactasses, improbe, claua:
esset quam dederas, morte soluta fides.
nunc ego non tantum quae sum passura, recordor,
sed quaecumque potest ulla relicta pati.
occurrunt animo pereundi mille figurae:
morsque minus poenae quam mora mortis habet.
iam iam uenturos aut hac aut suspicor illac,
qui lanient auido uiscera dente, lupos.
forsitan et fuluos tellus alat ista leones.
quis scit, an et saeuam tigrida *Dia ferat*?
et freta dicuntur magnas expellere phocas.
quis uetat et gladios per latus ire meum?
tantum ne religer dura captiua catena,
neue traham serua grandia pensa manu:
cui pater est Minos, cui mater filia Phoebi,
quodque magis memini, quae tibi pacta fui.
si mare, si terras porrectaque litora uidi,
multa mihi terrae, multa minantur aquae.
caelum restabat; timeo simulacra deorum.
destituor rapidis praeda cibusque feris.
siue colunt habitantque uiri, diffidimus illis:
externos didici laesa timere uiros.
uiueret Androgeos utinam, nec facta luisses
impia funeribus, Cecropi terra, tuis:
nec tua mactasset nodoso stipite, Theseu,
ardua parte uirum dextera, parte bouem:
nec tibi quae reditus monstrarent, fila dedissem,
fila per adductas saepe recepta manus.
non equidem miror, si stat uictoria tecum,
strataque Cretaeam belua *planx*it humum.
non poterant figi praecordia ferrea cornu:
ut te non tegeres, pectore tutus eras.
illic tu silices, illic adamanta tulisti;
illic qui silices, Thesea, uincat, habes.
crudeles somni, quid me tenuistis inertem?
aut semel aeterna nocte premenda fui.
uos quoque crudeles, uenti, nimiumque parati,
flaminaque in lacrimas officiosa meas.
dextera crudelis, quae me fratremque necauit,
et data poscenti, nomen inane, fides.
in me iurarunt somnus uentusque fidesque:
prodita sum causis una puella tribus.
ergo ego nec lacrimas matris moritura uidebo,
nec mea qui digitis lumina condat, erit?
spiritus infelix peregrinas ibit in auras,
nec positos artus unguet amica manus?
ossa superstabunt uolucres inhumata marinae?
haec sunt officiis digna sepulchra meis?
ibis Cecropios portus, patriaque receptus
cum steteris urbis celsus in arce tuae,
et bene narraris letum taurique uirique
sectaque per dubias saxea tecta uias,
me quoque narrato sola tellure relictam:
non ego sum titulis subripienda tuis.
nec pater est Aegeus, nec tu Pittheidos Aethrae
filius: auctores saxa fretumque tui.
di facerent, ut me summa de puppe uideres:
mouisset uultus maesta figura tuos.
nunc quoque non oculis, sed qua potes, aspice mente
haerentem scopulo, quem uaga pulsat aqua:
aspice demissos lugentis more capillos
et tunicas lacrimis sicut ab imbre grauis.
corpus ut impulsae segetes aquilonibus horret,
litteraque articulo pressa tremente labat.
non te per meritum, quoniam male cessit, adoro:
debita sit facto gratia nulla meo:
sed nec poena quidem. si non ego causa salutis,
non tamen est, cur sis tu mihi causa necis.
has tibi plangendo lugubria pectora lassas
infelix tendo trans freta longa manus:
hos tibi, qui superant, ostendo maesta capillos:
per lacrimas oro, quas tua facta mouent:
flecte ratem, Theseu, uersoque relabere uelo!
si prius occidero, tu tamen ossa feres.

XI

CANACE MACAREO

Siqua tamen caecis errabunt scripta lituris,
oblitus a dominae caede libellus erit.
dextra tenet calamum, strictum tenet altera ferrum,
et iacet in gremio charta soluta meo.

X 31 *aut uidi a/// uam* (supra scr. *etiam* m^2) *quae* (supra scr. *cum* m^2) *me* P, *a. u. aut tamquam quae me* G, *aut fuerant quae me* V, *aut etiam* Plan., *putaui* G. uersus depositus. *aut certe cum* ς, *ut uidi aut etiam cum* Heusinger, *aut uidi aut tantum quia me uidisse putaui* Madv. *putaram* Postgate, cetera ut Madv. **40** *alte iactatae* scripserim. **46** *desierant* ς Plan., *desieram* P ω, *desierat* G. **69** *a* Ehwald. **71** *uietus* P^2 ω. **75** *uiuit* ς, *uiuis* P G ω, *uiuo* Bentl. **77-80** spurii? **86** ita editor Eton. duce Heinsio qui proposuerat *saeua tigride Dia uacet. qui scit an et haec tigrides insula habent* P, *quis scit an haec* (*et* Plan.) *saeuas tigridas insula habet* G ω Plan., *an et s. t. intus alat* edit. Eton. hodie. uulgatam damnat elisio *insula habet.* sed fortasse spurii aut **85, 86** aut **86, 87**. **87** *magnos* G ς. **99** *luisset* P^1, *tulisset* P^2. **104** *relecta* Heins. **106** *planxit* Bentl. cf. 16, 334 al., *strauit* P (*str-* certe m^1) G^2 Plan., *texit* G^1, *pressit* ς. **112** *at* G ω. **114, 115** suspecti. **126** *urbis* P^2 ς, *urbes* P^1, *turbes* P^3, *turbae* G ω. *in aure* P^1, *in arce* P^2 V ς, *in ore* G^1, *honore* G^2 Plan., *in orbe* ς Birt. **129** *sola* Micyllus, *solam* codd. **139** *horrent* P G. **143** *ne* P V. **149** *uelo* ς, *uento* P G ω. **XI** in ς praemittitur distichon: *Aeolis Aeolidae quam non habet ipsa salutem mittit et armata uerba notata manu.*

haec est Aeolidos fratri scribentis imago :
  sic uideor duro posse placere patri.
ipse necis cuperem nostrae spectator adesset,
  auctorisque oculis exigeretur opus.
ut ferus est multoque suis truculentior Euris,
  spectasset siccis uulnera nostra genis.
scilicet est aliquid, cum saeuis uiuere uentis.
  ingenio populi conuenit ille sui.
ille Noto Zephyroque et Sithonio Aquiloni
  imperat, et pinnis, Eure proterue, tuis.
imperat, heu, uentis, tumidae non imperat irae ;
  possidet et uitiis regna minora suis.
quid iuuat admotam per auorum nomina caelo
  inter cognatos posse referre Iouem ?
num minus infestum, funebria munera, ferrum
  feminea teneo, non mea tela, manu ?
o utinam, Macareu, quae nos commisit in unum,
  uenisset leto serior hora meo !
cur umquam plus me, frater, quam frater, amasti,
  et tibi non debet quod soror esse, fui ?
ipsa quoque incalui ; qualemque audire solebam,
  nescio quem sensi corde tepente deum.
fugerat ore color ; macies adduxerat artus :
  sumebant minimos ora coacta cibos ;
nec somni faciles, et nox erat annua nobis,
  et gemitum nullo laesa dolore dabam.
nec, cur haec facerem, poteram mihi reddere causam ;
  nec noram quid amans esset : at illud eram.
prima malum nutrix animo praesensit anili,
  prima mihi nutrix 'Aeoli,' dixit 'amas.'
erubui, gremioque pudor deiecit ocellos :
  haec satis in tacita signa fatentis erant.
iamque tumescebant uitiati pondera uentris,
  aegraque furtiuum membra grauabat onus.
quas mihi non herbas, quae non medicamina nutrix
  attulit audaci supposuitque manu,
ut penitus nostris (hoc te celauimus unum)
  uisceribus crescens excuteretur onus !
a, nimium uiuax admotis restitit infans
  artibus, et tecto tutus ab hoste fuit.
iam nouiens erat orta soror pulcherrima Phoebi,
  denaque luciferos Luna mouebat equos :
nescia, quae faceret subitos mihi causa dolores,
  et rudis ad partus et noua miles eram.
nec tenui uocem. 'quid' ait 'tua crimina prodis ?'
  oraque clamantis conscia pressit anus.
quid faciam infelix ? gemitus dolor edere cogit,
  sed timor et nutrix et pudor ipse uetant.
contineo gemitus elapsaque uerba reprendo,
  et cogor lacrimas conbibere ipsa meas.
mors erat ante oculos ; et opem Lucina negabat :
  et graue, si morerer, mors quoque crimen erat :
cum super incumbens scissa tunicaque comaque
  pressa refouisti pectora nostra tuis,
et mihi 'uiue, soror, soror o carissima,' aisti,
  'uiue, nec unius corpore perde duos !
spes bona det uires ; fratri nam nupta futura es.
  illius, de quo mater, et uxor eris.'
mortua, crede mihi, tamen ad tua uerba reuixi :
  et positum est uteri crimen onusque mei.
quid tibi grataris ? media sedet Aeolus aula :
  crimina sunt oculis subripienda patris.
frugibus infantem ramisque albentis oliuae
  et leuibus uittis sedula celat anus,
fictaque sacra facit, dicitque precantia uerba :
  dat populus sacris, dat pater ipse uiam.
iam prope limen erat. patrias uagitus ad auris
  uenit, et indicio proditur ille suo.
eripit infantem mentitaque sacra reuelat
  Aeolus : insana regia uoce sonat.
ut mare fit tremulum, tenui cum stringitur aura,
  ut quatitur tepido fraxina uirga Noto,
sic mea uibrari pallentia membra uideres :
  quassus ab imposito corpore lectus erat.
inruit et nostrum uulgat clamore pudorem,
  et uix a misero continet ore manus.
ipsa nihil praeter lacrimas pudibunda profudi.
  torpuerat gelido lingua retenta metu.
iamque dari paruum canibusque auibusque nepotem
  iusserat, in solus destituique locis.
uagitus dedit ille miser (sensisse putares)
  quaque suum poterat uoce rogabat auum.
quid mihi tunc animi credis, germane, fuisse,
  nam potes ex animo colligere ipse tuo,
cum mea me coram siluas inimicus in altas
  uiscera montanis ferret edenda lupis ?
exierat thalamo. tunc demum pectora plangi
  contigit inque meas unguibus ire genas.
interea patrius uultu maerente satelles
  uenit, et indignos edidit ore sonos
'Aeolus hunc ensem mittit tibi' tradidit ensem
  'et iubet ex merito scire, quid iste uelit.'
scimus ; et utemur uiolento fortiter ense :
  pectoribus condam dona paterna meis.
his mea muneribus, genitor, conubia donas ?
  hac tua dote, pater, filia diues erit ?
tolle procul decepte faces, Hymenaee, maritas,
  et fuge turbato tecta nefanda pede.
ferte faces in me, quas fertis, Erinyes atrae,
  ac meus ex isto luceat igne rogus.
nubite felices Parca meliore sorores,
  amissae memores sed tamen este mei.
quid puer admisit tam paucis editus horis ?
  quo laesit facto uix bene natus auum ?
si potuit meruisse necem, meruisse putetur :
  a miser, admisso plectitur ille meo !
nate, dolor matris, rapidarum praeda ferarum,
  ei mihi, natali dilacerate tuo :
nate, parum fausti miserabile pignus amoris :
  haec tibi prima dies, haec tibi summa fuit.
non mihi te licuit lacrimis perfundere iustis,
  in tua non tonsas ferre sepulchra comas :
non super incubui, non oscula frigida carpsi.
  diripiunt auidae uiscera nostra ferae.
ipsa quoque infantis cum uulnere prosequar umbras,
  nec mater fuero dicta nec orba diu.
tu tamen, o frustra miserae sperate sorori,
  sparsa, precor, nati collige membra tui,
et refer ad matrem socioque inpone sepulchro,
  urnaque nos habeat quamlibet arta duos.
uiue memor nostri, lacrimasque in uulnera funde,
  neue reformida corpus amantis amans.
[tu, rogo, dilectae nimium mandata sororis
  perfer. mandatum persequar ipsa patris.]

XII

MEDEA IASONI

At tibi Colchorum, memini, regina uacaui,
  ars mea, cum peteres, ut tibi ferret opem.
tunc quae dispensant mortalia fila sorores
  debuerant fusos euoluisse meos.

XI 19 *non minus* ω. **27** *ora* V. **28** *animos* P^1. **42** *exueretur* ς. **44** *tectis* G. **45** *aucta* malim. **46** *nonaque* P ς. **49** *agit* P^1, *agis* ς. **53** *contineo* ς Heins., *continuo* P G ω. **56** *si morerer* ς, *simreor* P^1, *si morior* P^2. *erat* quod supra adscriptum est glossema non lectio est. *si morior* G^1, *si moriar* G^2. **59** *dixti* ς Riese. **61** ita G ω, *fratri es n. n. f.* P^2 in marg., P^1 in ras., *germani n. f. e.* Bentl., *germano n. f. e.* Ehw. **67** *frondibus* G V Plan. **72** *ipse* G ς. **76** *fraxincies* (*a*²) P quinque ultimis litteris expunctis. *fraxinus icta* scripserim. **82** *gelida lingua retenta manu* P. **91** *planxi* P^1 G ω. **92** *meas.* *in eas* P, *genas* P^2, P^1 in ras. **104** *ae* Merkel, *at* P, *et* G, *ut* ς. **106** *amissae* P G, *admissi* ω. **125** *uulnera* P, *fulnere* G, *funere* ς, quod non spernendum. **127, 128** spurii, ut Heinsio uisum. *tu rogo prouectae* P^2 in marg. prima scriptura erasa, teste Sedlm. *nimiam* P^1. *soriras* P^1. *mandatum* P^2, *mandatis* P G ω. *persequar* P, *perfruar* G ω. **XII** in ς praemittitur hoc distichon : *exul inops contempta nouo Medea marito dicit : an a regnis tempora nulla uacant.* **1** *ut* G ς. **3** *fila* ς Heins., *facta* P, *fata* G, cf. Am. 1. 3. 17.

tum potui Medea mori bene. quidquid ab illo
produxi uitae tempore, poena fuit.
ei mihi, cur umquam iuuenalibus acta lacertis
Phrixeam petiit Pelias arbor ouem?
cur umquam Colchi Magnetida uidimus Argon,
turbaque Phasiacam Graia bibistis aquam?
cur mihi plus aequo flaui placuere capilli
et decor et linguae gratia ficta tuae?
aut semel in nostras quoniam noua puppis harenas
uenerat, audacis attuleratque uiros,
isset anhelatos non praemedicatus in ignes
immemor Aesonides oraque adusta boum,
semina seuisset, totidem quot semina et hostes,
et caderet cultu cultor ab ipse suo.
quantum perfidiae tecum, scelerate, perisset,
dempta forent capiti quam mala multa meo!
est aliqua ingrato meritum exprobrare uoluptas.
hac fruar; haec de te gaudia sola feram.
iussus inexpertam Colchos aduertere puppim,
intrasti patriae regna beata meae.
hoc illic Medea fui, noua nupta quod hic est:
quam pater est illi, tam mihi diues erat.
hic Ephyren bimarem, Scythia tenus ille niuosa
omne tenet, Ponti qua plaga laeua iacet.
accipit hospitio iuuenes Aeeta Pelasgos,
et premitis pictos corpora Graia toros.
tunc ego te uidi, tunc coepi scire, quis esses.
illa fuit mentis prima ruina meae.
et uidi et perii; nec notis ignibus arsi,
ardet ut ad magnos pinea taeda deos.
et formosus eras, et me mea fata trahebant:
abstulerant oculi lumina nostra tui.
perfide, sensisti. quis enim bene celat amorem?
eminet indicio prodita flamma suo.
dicitur interea tibi lex, ut dura ferorum
insolito premeres uomere colla boum.
Martis erant tauri plus quam per cornua saeui,
quorum terribilis spiritus ignis erat:
aere pedes solidi, praetentaque naribus aera,
nigra per adflatus haec quoque facta suos.
semina praeterea populos genitura iuberis
spargere deuota lata per arua manu,
qui peterent natis secum tua corpora telis:
illa est agricolae messis iniqua suo.
lumina custodis, succumbere nescia somno,
ultimus est aliqua decipere arte labor.
dixerat Aeetes. maesti consurgitis omnes,
mensaque purpureos deserit alta toros.
quam tibi tunc longe regnum dotale Creusae
et socer et magni nata Creontis erant?
tristis abis. oculis abeuntem prosequor udis,
et dixit tenui murmure lingua 'uale!'
ut positum tetigi thalamo male saucia lectum,
acta est per lacrimas nox mihi, quanta fuit.
ante oculos taurique meos segetesque nefandae,
ante meos oculos peruigil anguis erat.
hinc amor, hinc timor est; ipsum timor auget amorem.
mane erat, et thalamo cara recepta soror
disiectamque comas aduersaque in ora iacentem
inuenit, et lacrimis omnia plena meis.
orat opem Minyis. alter petit, alter habebit:
Aesonio iuueni quod rogat illa, damus.
est nemus et piceis et frondibus ilicis atrum:
uix illuc radiis solis adire licet.
sunt in eo, fuerant certe, delubra Dianae:
aurea barbarica stat dea facta manu.
noscis, an exciderunt mecum loca? uenimus illuc:
orsus es infido sic prior ore loqui:
'ius tibi et arbitrium nostrae fortuna salutis
tradidit, inque tua est uitaque morsque manu.
perdere posse sat est, siquem iuuet ipsa potestas:
sed tibi seruatus gloria maior ero.
per mala nostra precor, quorum potes esse leuamen,
per genus et numen cuncta uidentis aui,
per triplicis uultus arcanaque sacra Dianae,
et si forte aliquos gens habet ista deos:
o uirgo, miserere mei, miserere meorum:
effice me meritis tempus in omne tuum!
quod si forte uirum non dedignare Pelasgum,—
sed mihi tam faciles unde meosque deos?—
spiritus ante meus tenues uanescat in auras,
quam thalamo, nisi tu, nupta sit ulla meo:
conscia sit Iuno, sacris praefecta maritis,
et dea, marmorea cuius in aede sumus!'
haec animum (et quota pars haec sunt?) mouere puellae
simplicis, et dextrae dextera iuncta meae.
uidi etiam lacrimas. an pars est fraudis in illis?
sic cito sum uerbis capta puella tuis.
iungis et aeripedes inadusto corpore tauros
et solidam iusso uomere findis humum.
arua uenenatis pro semine dentibus imples:
nascitur et gladios scutaque miles habet.
ipsa ego, quae dederam medicamina, pallida sedi,
cum uidi subitos arma tenere uiros:
donec terrigenae, facinus mirabile, fratres
inter se strictas conseruere manus.
peruigil ecce draco squamis crepitantibus horrens
sibilat, et torto pectore uerrit humum.
dotis opes ubi erant? ubi erat tibi regia coniunx,
quique maris gemini distinet Isthmos aquas?
illa ego, quae tibi sum nunc denique barbara facta,
nunc tibi sum pauper, nunc tibi uisa nocens,
flammea subduxi medicato lumina somno,
et tibi, quae raperes, uellera tuta dedi.
proditus est genitor, regnum patriamque reliqui;
munus in exilio quodlibet esse tuli.
uirginitas facta est peregrini praeda latronis;
optima cum cara matre relicta soror.
at non te fugiens sine me, germane, reliqui.
deficit hoc uno littera nostra loco.
quod facere ausa mea est, non audet scribere dextra.
sic ego, sed tecum, dilaceranda fui.
nec tamen extimui, (quid enim post illa timerem?)
credere me pelago femina, iamque nocens.
numen ubi est? ubi di? meritas subeamus in alto,
tu fraudis poenas, credulitatis ego.
compressos utinam Symplegades elisissent,
nostraque adhaererent ossibus ossa tuis,
aut nos Scylla rapax canibus mersisset edendos
debuit ingratis Scylla nocere uiris.
quaeque uomit totidem fluctus totidemque resorbet,
nos quoque Trinacriae subposuisset aquae!
sospes ad Haemonias uictorque reuerteris urbes:
ponitur ad patrios aurea lana deos.
quid referam Peliae natas pietate nocentes
caesaque uirginea membra paterna manu?
ut culpent alii, tibi me laudare necesse est,
pro quo sum totiens esse coacta nocens.
ausus es, o iusto desunt sua uerba dolori,

XII 6 *uitae* ς Heins., *uitam* P G ω. **9** *Argo* P, uide ad 6. 65. **15** *praemeditatus* P ω Plan. **16** *adusta* ς, *adunea* G P^2 ω, P^1 in ras. **17** *iecisset* G P^1 in ras. *sensisset* P^2. *totidem quot semina et* ς Madv., *totidemque et semina et* P, *totidem quod seminat hostes* G^1, *t. sumpsisset et* G^2 ω, *t. sensisset et* ς, *iecisset totidem seuisset et* Shuckburgh, Plan. **18** *ut* P ω. **25** *fuit* P G, *fui* ς Heins. **30** *grata* P V. **31** *quis* P G, *quid* ς Burm., cf. Pont. 1. 7. **33** *ut—ut* Egnatius. **39** *dixerat* P^2 G ω. *rex* P G ω, corr. Heins. **54** *erat* P. **62** *et. est* malim. **63** *auersa* V ς. **65** ita P^1 cum quo facit Plan. Birt, Sedlm. *petit altera et altera habebit* P^2 G, *habebat* G^2, *alter petit* //// *altera habebit* V. **71** *noscis* G V, *nescio* P sed *o* m^2 supra ras. *exciderant* P^2 G. *meeum. animo* G Plan. **80** *aliquos* P G ω, *aequos* ego, *alios* ς, cf. Fast. 6. 766. **91** *an et ars* Sedlm. **93** excidit fortasse distichon. *et* om. G ς, unde *aenipedes* coni. Heins. **99** *miserabile* G ω. **100** *inter constrictas* P. **101** *peruigil eece draco* P^2 ς, *insopor ecce uigil* P^1 ω, *insuper eece uigil* Heinsius. **103, 104** exulare iubet Ehwald. **110** *quodlibet* P, *quolibet* ς Burm., *quod licet* G ω. *nomen* pro *munus* Bentl. **118** *tamque* ς. **123** *mersisset* ego, *misisset* codd. cf. Met. 14. 72.

ausus es ' Aesonia ' dicere ' cede domo ! '
iussa domo cessi, natis comitata duobus
et, qui me sequitur semper, amore tui.
ut subito nostras Hymen cantatus ad aures
uenit, et accenso lampades igne micant,
tibiaque effundit socialia carmina uobis,
at mihi funerea flebiliora tuba,
pertimui ; nec adhuc tantum scelus esse putabam :
sed tamen in toto pectore frigus erat.
turba ruunt, et ' Hymen ' clamant, ' Hymenaee ' frequenter.
quo propior uox haec, hoc mihi peius erat.
diuersi flebant serui, lacrimasque tegebant.
quis uellet tanti nuntius esse mali ?
me quoque, quidquid erat, potius nescire iuuabat :
sed tamquam scirem, mens mea tristis erat.
† cum minor e pueris, iussus studioque uidendi,
constitit ad geminae limina prima foris.
' hinc mihi, mater, abi ! pompam pater ' inquit ' Iason
ducit, et adiunctos aureus urguet equos.'
protinus abscissa planxi mea pectora ueste,
tuta nec a digitis ora fuere meis.
ire animus mediae suadebat in agmina turbae,
sertaque compositis demere rapta comis.
uix me continui, quin sic laniata capillos
clamarem ' meus est ' iniceremque manus.
laese pater, gaude ; Colchi gaudete relicti :
inferias umbrae fratris habete mei.
deseror, amissis regno patriaque domoque,
coniuge, qui nobis omnia solus erat.
serpentis igitur potui taurosque furentes,
unum non potui perdomuisse uirum.
quaeque feros pepuli doctis medicatibus ignes,
non ualeo flammas effugere ipsa meas.
ipsi me cantus herbaeque artesque relincunt ;
nil dea, nil Hecates sacra potentis agunt.
non mihi grata dies ; noctes uigilantur amarae,
et tener a misero pectore somnus abit.
quae me non possum, potui sopire draconem.
utilior cuiuis quam mihi cura mea est.
quos ego seruaui, paelex amplectitur artus,
et nostri fructus illa laboris habet.
forsitan et, stultae dum te iactare maritae
quaeris et iniustis auribus apta loqui,
in faciem moresque meos noua crimina fingas :
rideat et uitiis laeta sit illa meis.
rideat, et Tyrio iaceat sublimis in ostro :
flebit, et ardores uincet adusta meos !
dum ferrum flammaeque aderunt sucusque ueneni,
hostis Medeae nullus inultus erit.
quod si forte preces praecordia ferrea tangunt,
nunc animis audi uerba minora meis.
tam tibi sum supplex quam tu mihi saepe fuisti ;
nec moror ante tuos procubuisse pedes.
si tibi sum uilis, communis respice natos :
saeuiet in partus dira nouerca meos.
et nimium similes tibi sunt, et imagine tangor,
et, quotiens uideo, lumina nostra madent.
per superos oro, per auitae lumina flammae,
per meritum et natos, pignora nostra, duos :
redde torum, pro quo tot res insana reliqui :
adde fidem dictis, auxiliumque refer.
non ego te imploro contra taurosque uirosque,
utque tua serpens uicta quiescat ope.
te peto, quem merui, quem nobis ipse dedisti,
cum quo sum pariter facta parente parens.
dos ubi sit, quaeris ? campo numerauimus illo,
qui tibi laturo uellus arandus erat.
aureus ille aries uillo spectabilis alto
dos mea ; quam dicam si tibi ' redde,' neges.
dos mea tu sospes ; dos est mea Graia iuuentus :
i nunc, Sisyphias, improbe, confer opes.
quod uiuis, quod habes nuptam socerumque potentis,
hoc ipsum, ingratus quod potes esse, meum est.
quos equidem actutum—sed quid praedicere poenam
attinet ? ingentis parturit ira minas.
quo feret ira, sequar : facti fortasse pigebit ;
et piget infido consuluisse uiro.
uiderit ista deus, qui nunc mea pectora uersat.
nescio quid certe mens mea maius agit.

XIII

LAODAMIA PROTESILAO

Mittit, et optat amans, quo mittitur, ire salutem,
Haemonis Haemonio Laodamia uiro.
Aulide te fama est uento retinente morari :
a, me cum fugeres, hic ubi uentus erat ?
tum freta debuerant uestris obsistere remis ;
illud erat saeuis utile tempus aquis.
oscula plura uiro mandataque plura dedissem :
et sunt quae uolui dicere multa tibi.
raptus es hinc praeceps, et qui tua uela uocaret,
quem cuperent nautae, non ego, uentus erat.
uentus erat nautis aptus, non aptus amanti :
soluor ab amplexu, Protesilae, tuo,
linguaque mandantis uerba imperfecta reliquit :
uix illud potui dicere triste ' uale.'
incubuit Boreas, abreptaque uela tetendit :
iamque meus longe Protesilaus erat.
dum potui spectare uirum, spectare iuuabat :
sumque tuos oculos usque secuta meis.
ut te non poteram, poteram tua uela uidere,
uela diu uultus detinuere meos.
at postquam nec te nec uela fugacia uidi,
et, quod spectarem, nil nisi pontus erat,
lux quoque tecum abiit, tenebrisque exanguis obortis
succiduo dicor procubuisse genu.
uix socer Iphiclus, uix me grandaeuus Acastus,
uix mater gelida maesta refecit aqua.
officium fecere pium, sed inutile nobis.
indignor miserae non licuisse mori.
ut rediit animus, pariter rediere dolores.
pectora legitimus casta momordit amor.
nec mihi pectendos cura est praebere capillos,
nec libet aurata corpora ueste tegi.
ut quas pampinea tetigisse Bicorniger hasta
creditur, huc illuc, qua furor egit, eo.
conueniunt matres Phylaceides, et mihi clamant
' indue regales, Laodamia, sinus.'
scilicet ipsa geram saturatas murice uestes,
bella sub Iliacis moenibus ille gerat ?
ipsa comas pectar, galea caput ille prematur :
ipsa nouas uestes, dura uir arma ferat ?
qua possum, squalore tuos imitata labores
dicar ; et haec belli tempora tristis agam.
Dyspari Priamide, damno formose tuorum,
tam sis hostis iners quam malus hospes eras.
aut te Taenariae faciem culpasse maritae,
aut illi uellem displicuisse tuam.

XII 140 *at. ei* P. **141** *putabant* P teste Sedlm., *patebat* Heins. **143** *Hymenque f.* P (*que* 2), *hymenea* G. *frequenter* P, *frequentant* G ω. **149** ita P G. *clamore Pheres* coni. ego, melius *rumore* Housman, *Pheres* non improbans. ς habent *iussus, iussu, uisu, uisus, nisu, lusu, missus, cursu.* *lusus* Merkel, *lassus* malim. **151** *hic* ς, *huc* uel *hac* malim, *hinc—abis* ? uel *huc—adi* Postgate. **165** *pepuli* ς, *repudi* (*l* supra scr.) P, *repuli* G, an *fudi* ? **170** *nec* codd., *et* scripsi. *tenеor a misero* P^1 ut uid., *teneram misero* G ω. *habet* codd., *abit* scripsi. cf. Trist. 4. 3. 22, Art. 2. 546, *abest* ci. Postgate. **185** *tam* ς, *nam* P G ω. *quam. quod* P^2 G ω. **201** *alto* P^1 Sedlm. Ehwald, qui confert Ap. Rhod. 4. 177, *auro* P^2 G, *aureo* ω. **203** *grata* P. **205** *potentem* P^2 G ω. **209** *fert* ego, *feret* P, sed *t* m^2 ω. **211** *uideris* P^1. *deos* P^1. **XIII 8** *plura* ς. **13** *mandatis* P G ω. **29** *utque a. rediit* G. **34** *quo* ς. **35** *Phylaceides* G ω uulgo, *Phyleides* P^1, *Philaceides* P^2, *Phylleides* Heins. **37-40** ex P abscissi, praeter *s* in *scilicet* et *uestes.* *lanas* ς. **38** *geret* G ω. **39** *pectar* V ς, *pectam* ω. **40** *feret* G V. **41** *quo* P^2 ς. **43** *Dyspari* Hubertinus, coll. Il. 3. 39, *dux Pari* codd.

tu, qui pro rapta nimium, Menelae, laboras,
ei mihi, quam multis flebilis ultor eris!
di, precor, a nobis omen remouete sinistrum,
et sua det reduci uir meus arma Ioui.
sed timeo, quotiens subiit miserabile bellum:
more niuis lacrimae sole madentis eunt.
Ilion et Tenedos Simoisque et Xanthus et Ide
nomina sunt ipso paene timenda sono.
nec rapere ausurus, nisi se defendere posset,
hospes erat: uires nouerat ille suas.
uenerat, ut fama est, multo spectabilis auro,
quique suo Phrygias corpore ferret opes,
classe uirisque potens, per quae fera bella geruntur;
et sequitur regni pars quotacumque sui?
his ego te uictam, consors Ledaea gemellis,
suspicor: haec Danais posse nocere puto.
[Hectora nescio quem timeo: Paris Hectora dixit
ferrea sanguinea bella mouere manu.]
Hectora, quisquis is est, si sum tibi cara, caueto;
signatum memori pectore nomen habe.
hunc ubi uitaris, alios uitare memento,
et multos illic Hectoras esse puta:
et facito ut dicas, quotiens pugnare parabis,
'parcere me iussit Laodamia sibi.'
si cadere Argolico fas est sub milite Troiam,
te quoque non ullum uulnus habente cadat.
pugnet et aduersos tendat Menelaus in hostis:
hostibus e mediis nupta petenda uiro est.
causa tua est dispar: tu tantum uiuere pugna,
inque pios dominae posse redire sinus.
parcite, Dardanidae, de tot, precor, hostibus uni,
ne meus ex illo corpore sanguis eat.
non est, quem deceat nudo concurrere ferro,
saeuaque in oppositos pectora ferre uiros.
fortius ille potest multo, quam pugnat, amare.
bella gerant alii: Protesilaus amet.
nunc fateor, uolui reuocare animusque ferebat.
substitit auspicii lingua timore mali.
cum foribus uelles ad Troiam exire paternis,
pes tuus offenso limine signa dedit.
ut uidi, ingemui tacitoque in pectore dixi
'signa reuersuri sint, precor, ista uiri!'
haec tibi nunc refero, ne sis animosus in armis.
fac meus in uentos hic timor omnis eat.
sors quoque nescioquem fato designat iniquo,
qui primus Danaum Troada tangat humum.
infelix, quae prima uirum lugebit ademptum!
di faciant, ne tu strennus esse uelis!
inter mille rates tua sit millensima puppis,
iamque fatigatas ultima uerset aquas.
hoc quoque praemoneo, de naue nouissimus exi;
non est, quo properas, terra paterna tibi.
cum uenies, remoque moue ueloque carinam,
inque tuo celerem litore siste gradum.
siue latet Phoebus, seu terris altior exstat,
tu mihi luce dolor, tu mihi nocte uenis:
nocte tamen quam luce magis. nox grata puellis,
quarum suppositus colla lacertus habet.
aucupor in lecto mendaces caelibe somnos.
dum careo ueris, gaudia falsa iuuant.
sed tua cur nobis pallens occurrit imago?
cur uenit, a, uerbis multa querela tuis?
excutior somno, simulacraque noctis adoro:
nulla caret fumo Thessalis ara meo:
tura damus, lacrimamque super, qua sparsa relucet,
ut solet affuso surgere flamma mero.
quando ego te reducem cupidis amplexa lacertis
languida laetitia soluar ab ipsa mea?
quando erit, ut lecto mecum bene iunctus in uno
militiae referas splendida facta tuae?
quae mihi dum referes, quamuis audire iuuabit,
multa tamen rapies oscula, multa dabis.
semper in his apte narrantia uerba resistunt:
promptior est dulci lingua refecta mora.
sed cum Troia subit, subeunt uentique fretumque;
spes bona sollicito uicta timore cadit.
hoc quoque, quod uenti prohibent exire carinas,
me mouet: inuitis ire paratis aquis.
quis uelit in patriam uento prohibente reuerti?
a patria pelago uela uetante datis.
ipse suam non praebet iter Neptunus ad urbem;
quo ruitis? uestras quisque redite domos!
quo ruitis, Danai? uentos audite uetantis!
non subiti casus, numinis ista mora est.
quid petitur tanto nisi turpis adultera bello?
dum licet, Inachiae uertite uela rates.
sed quid ago? reuoco? reuocaminis omen abesto,
blandaque compositas aura secundet aquas.
Troas*in* inuideo, quae sic lacrimosa suorum
funera conspicient, nec procul hostis erit.
ipsa suis manibus forti noua nupta marito
imponet galeam Dardanaque arma dabit.
arma dabit, dumque arma dabit, simul oscula sumet
(hoc genus officii dulce duobus erit),
producetque uirum, dabit et mandata reuerti,
et dicet 'referas ista fac arma Ioui!'
ille, ferens dominae mandata recentia secum
pugnabit caute, respicietque domum.
exuet haec reduci clipeum, galeamque resoluet,
excipietque suo corpora lassa sinu.
nos sumus incertae; nos anxius omnia cogit,
quae possunt fieri, facta putare timor.
dum tamen arma geres diuerso miles in orbe,
quae referat uultus est mihi cera tuos.
illi blanditias, illi tibi debita uerba
dicimus, amplexus accipit illa meos.
crede mihi, plus est, quam quod uideatur, imago:
adde sonum cerae, Protesilaus erit.
hanc specto, teneoque sinu pro coniuge uero,
et, tamquam possit uerba referre, queror.
per reditus corpusque tuum, mea numina, iuro,
perque pares animi coniugiique faces,
[perque, quod ut uideam canis albere capillis,
quod tecum possis ipse referre, caput,]
me tibi uenturam comitem, quocumque uocaris,
siue — quod heu timeo, siue superstes eris.
ultima mandato claudetur epistula paruo:
sit tibi cura mei, sit tibi cura tui!

XIV

HYPERMNESTRA LYNCEO

Mittit Hypermnestra de tot modo fratribus uni:
cetera nuptarum crimine turba iacet.
clausa domo teneor grauibusque coercita uinclis:
est mihi supplicii causa fuisse piam.

XIII 53 *xantus* P G. **55** *nisi si* Burm. **60** *quotacumque* P^2 Heins. Bentl. cf. Tib. 2. 6. 54, *quotaquemque* P^1, *quotaquaeque* G. **63, 64** sine dubio eiciendi. **73** post h. u. in codd. recentioribus cum Plan. leguntur: *ut rapiat Paridi quam Paris ante sibi irruat et causa quem uincit uincat et armis.* **77** *uoluore* P^1. **83** *amore* P^2 ω Plan. sed 82, 83 ab Ouidio abiudicandi. **87** *laribus* Bentl. **100** *properas* ς Franc., *properes* P G ω. **110** *a!* Madv., *a* uulgo. *tuis. tens* P unde suspiceris *latens* in archetypo fuisse. olim edidi *a u. muta, q. latens.* *labris* pro *uerbis* Jackson, Birt, Sedlm. an *uobis—latens.* **113** *lacrimasque* ς. *qua* (*quae* G) *sparsa relucet* ς, *quae sarelucet* P, *ara* mg. m^1 ut mihi quidem uisum, *i* supra *quae* scripto. **114** *afuso* G, *a fuso* ς. **120** *multata merapites* P^1. *repetes* Rappold, *capies* ς Plan. **122** *refecta* Francius, alii cf. Fast. 4. 610, *refere* P, *referre* G ω, *retenta* ς. **124** *solliciti* P, om. Plan. **135** *sed* (nisi *si* uerius) *quid ego reuoco* quattuor ultimis litteris inculcatis: tum rasura, supra quam *reuocantis et* scriptum est m^2 P, *sed quid ago reuocans? omen reuocantis abesto* G, *reuocaminis omen* Heins. Bentl. Merk., mira uarietas in ς. **137** *Troas* P, *Troadas* G V ω, corr. Salmasius. *qui* P V. **140** *barbaraque* ω. **141, 142** spurii uidentur. **144** *arma fac ista* G ω. **152** *certa* P^1 G^1. **154** *tuos* V. **161, 162** furca expellendi. **161** *ut* m^2 P. **165, 166** spurii, ut Sedlmayero uidentur. **166** *si tibi* ς, P (?). **XIV 1, 2** suspecti.

quod manus extimuit iugulo demittere ferrum,
sum rea : laudarer, si scelus ausa forem.
esse ream praestat quam sic placuisse parenti ;
non piget inmunes caedis habere manus.
me pater igne licet, quem non uiolauimus, urat,
quaeque aderant sacris, tendat in ora faces :
aut illo iugulet, quem non bene tradidit, ense,
ut, qua non cecidit uir nece, nupta cadam :
non tamen, ut dicant morientia 'paenitet' ora,
efficiet : non est, quam piget esse piam.
paeniteat sceleris Danaum saeuasque sorores.
hic solet euentus facta nefanda sequi.
cor pauet admonitu temeratae sanguine noctis,
et subitus dextrae praepedit ossa tremor.
quam tu caede putes fungi potuisse mariti,
scribere de facta non sibi caede timet.
sed tamen experiar. modo facta crepuscula terris,
ultima pars lucis primaque noctis erat :
ducimur Inachides magni sub tecta Pelasgi,
et socer armatas accipit ipse nurus.
undique conlucent praecinctae lampades auro :
dantur in inuitos impia tura focos :
uulgus 'Hymen, Hymenaee' uocant ; fugit ille uocantis :
ipsa Iouis coniunx cessit ab urbe sua.
ecce mero dubii, comitum clamore frequentes,
flore nouo madidas impediente comas,
in thalamos laeti, thalamos, sua busta, feruntur,
strataque corporibus, funere digna, premunt.
iamque cibo uinoque graues somnoque iacebant,
securumque quies alta per Argos erat :
circum me gemitus morientum audire uidebar,
et tamen audieram, quodque uerebar, erat.
sanguis abit, mentemque calor corpusque relinquit,
inque nouo iacui frigida facta toro.
ut leni zephyro graciles uibrantur aristae,
frigida populeas ut quatit aura comas,
aut sic aut etiam tremui magis. ipse iacebas,
quaeque tibi dederam uina soporis erant.
excussere metum uiolenti iussa parentis :
erigor, et capio tela tremente manu.
non ego falsa loquar : ter acutum sustulit ensem,
ter male sublato reccidit ense manus.
admoui iugulo—sine me tibi uera fateri—
admoui iugulo tela paterna tuo :
sed timor et pietas crudelibus obstitit ausis,
castaque mandatum dextra refugit opus.
purpureos laniata sinus, laniata capillos
exiguo dixi talia uerba sono :
'saeuus, Hypermnestra, pater est tibi ; iussa parentis
effice : germanis sit comes iste suis.
femina sum et uirgo, natura mitis et annis :
non faciunt molles ad fera tela manus.
quin age, dumque iacet, fortis imitare sorores :
credibile est caesos omnibus esse uiros.
si manus haec aliquam posset committere caedem,
morte foret dominae sanguinulenta suae.
an meruere necem patruelia regna petendo
quae tamen externis *praedia* danda forent?
finge uiros meruisse mori. quid fecimus ipsae?
quo mihi commisso non licet esse piae?
quid mihi cum ferro? quo bellica tela puellae?
aptior est digitis lana colusque meis.'
haec ego. dumque queror, lacrimae sua uerba sequuntur,
deque meis oculis in tua membra cadunt.
dum petis amplexus sopitaque bracchia iactas,
paene manus telo saucia facta tua est.
iamque patrem famulosque patris lucemque timebam.
expulerunt somnos haec mea dicta tuos :
'surge age, Belide, de tot modo fratribus unus !
nox tibi, ni properas, ista perennis erit.'
territus exsurgis : fugit omnis inertia somni :
aspicis in timida fortia tela manu.
quaerenti causam 'dum nox sinit, effuge' dixi :
'dum nox atra sinit.' tu fugis, ipsa moror.
mane erat, et Danaus generos ex caede iacentis
dinumerat ; summae criminis unus abes.
fert male cognatae iacturam mortis in uno,
et queritur factum sanguinis esse parum.
abstrahor a patriis pedibus, raptamque capillis,
(haec meruit pietas praemia) carcer habet.
scilicet ex illo Iunonia permanet ira,
cum bos ex homine est, ex boue facta dea.
at satis est poenae teneram mugisse puellam,
nec, modo formosam, posse placere Ioui.
adstitit in ripa liquidi noua uacca parentis,
cornuaque in patriis non sua uidit aquis :
conatoque queri mugitus edidit ore,
territaque est forma, territa uoce sua.
quid furis, infelix ? quid te miraris in umbra ?
quid numeras factos ad noua membra pedes ?
illa Iouis magni paelex metuenda sorori,
fronde leuas nimiam caespitibusque famem :
fonte bibis, spectasque tuam stupefacta figuram,
et, te ne feriant quae geris arma, times.
quaeque modo, ut posses etiam Ioue digna uideri,
diues eras, nuda nuda recumbis humo.
per mare, per terras cognataque flumina curris :
dat mare, dant amnes, dat tibi terra uiam.
quae tibi causa fugae? quid, †Io, freta longa pererras?
non poteris uultus effugere ipsa tuos.
Inachi, quo properas ? eadem sequerisque fugisque :
tu tibi dux comiti, tu comes ipsa duci.
per septem Nilus portus emissus in aequor
exuit insana paelicis ora boue.
ultima quid referam, quorum mihi cana senectus
auctor ? dant anni, quod querar, ecce mei.
bella pater patruusque gerunt ; regnoque domoque
pellimur. eiectos ultimus orbis habet.
[ille ferox solus solio sceptroque potitur :
cum sene nos inopi turba uagamur inops.]
de fratrum populo pars exiguissima restat.
quique dati leto, quaeque dedere, fleo.
nam mihi quot fratres, totidem periere sorores :
accipiat lacrimas utraque turba meas.
en ego, quod uiuis, poenae crucianda reseruor :
quid fiet sonti, cum rea laudis agar,
et consanguineae quondam centensima turbae
infelix uno fratre manente cadam ?
at tu, siqua piae, Lynceu, tibi cura sororis,
quaeque tibi tribui munera, dignus habes,
uel fer opem ; uel dede neci, defunctaque uita
corpora furtiuis insuper adde rogis,
et sepeli lacrimis perfusa fidelibus ossa,
sculptaque sint titulo nostra sepulchra breui

XIV 5 *dimittere* P ω. **11** *ense* ω, *ensem* P G. **14** *pia* Bentl. Madv. **18** *orsa* Naugerius edd. uett. cf. 10. 140. **22** *noctis primaque lucis* P. **23** *tyranni* ς Heins. **24** *nec socer* Birt. **27** *uocat* G ς. **34** *agmen* V, *agros* ς. **36** *audieram* ς Bentl. **42** *dederant* ς. *uina* codd., *plena* ego. *quemque t. dederant u.*, *soporis eras* Postgate. **46** *recidit* V, *decidit* P^2 G^2, /////*etendit* P^1, *redcidit* G^1 ut uid. **47** *et rursus monitis iussuque coacta parentis* ω, *tandem uicta mei saeua formidine patris* ς, scilicet exciderat hexameter in aliquo cod. **61** *an* ς, *aut* P^1, *haud* P^2, *i* G^1, *non* G^2, *at* Riese. *petendo* scripsi, *tinendo* P^1, *tenendo* P^2, *timendo* G V. **62** in P erasus, *quae tamen externis* /////*adan* //// m^2. in G post u. 61 sequitur 114, dein *quae tamen externis danda forent generis* et ita ω, *regna tenenda forent* ς, scripsi *praedia danda forent.* **64** *piam* G ω. **80** *habes* P^1 G^1. **82** *factum* ς, *facti* P ω, *fusi* G. **85-118** Scaligero suspecti. **86** *quom* Madv., *quo* codd. **91** *et conata* P^2 ω. *queri* G V ω, cf. Met. 1. 637, *loqui* P. **93** *furis* ς. *unda* P^2 ω. **95** *ipsa* ω. **96** *fonte* V. *leuat* G. **99** *posses* G, *possis* P. **100** *uda nuda* G. **103** *quid* *io* P, *frustra* ego. pro *Io* coni. Ehwald *tu.* **108** *insana—boue* ed. Eton., *insanae—bouis* codd. cf. Met. 4. 590. **109** *uetustas* Bentl. distichon idem cum Heinsio ab Ouidio abiudicat. **113, 114** desunt in P^1 ς. **115** *restas* ς. **123** *Lynceu* Plan. Heins. P^1 in ras., supra ras. P^2 habet *remanet* ap. Ehwald, *teneant* ap. Sedlm. *line est* G ω.

'exul Hypermnestra, pretium pietatis iniquum
  quam mortem fratri depulit, ipsa tulit.'
scribere plura libet: sed pondere lapsa catenae
  est manus, et uires subtrahit ipse timor.

XV

SAPPHO PHAONI

Ecquid, ut adspecta est studiosae littera dextrae,
  protinus est oculis cognita nostra tuis,
an, nisi legisses auctoris nomina Sapphus,
  hoc breue nescires unde mouetur opus?
forsitan et, quare mea sint alterna, requiris,
  carmina, cum lyricis sim magis apta modis.
flendus amor meus est. elegi*ae* flebile carmen:
  non facit ad lacrimas barbitos ulla meas.
uror, ut indomitis ignem exercentibus euris
  fertilis accensis messibus ardet ager.
arua Phaon celebrat diuersa Typhoidos Aetnae:
  me calor Aetnaeo non minor igne tenet.
nec mihi, dispositis quae iungam carmina neruis,
  proueniunt. uacuae carmina mentis opus.
nec me Pyrrhiades Methymniadesue puellae,
  nec me Lesbiadum cetera turba iuuant.
uilis Anactorie, uilis mihi candida Cydno;
  non oculis grata est Atthis, ut ante, meis,
atque aliae centum, quas non sine crimine amaui.
  improbe, multarum quod fuit, unus habes.
est in te facies, sunt apti lusibus anni:
  o facies oculis insidiosa meis!
sume fidem et pharetram, fies manifestus Apollo:
  accedant capiti cornua, Bacchus eris.
et Phoebus Daphnen, et Gnosida Bacchus amauit,
  nec norat lyricos illa uel illa modos.
at mihi Pegasides blandissima carmina dictant:
  iam canitur toto nomen in orbe meum:
nec plus Alcaeus, consors patriaeque lyraeque,
  laudis habet, quamuis grandius ille sonet.
si mihi difficilis formam natura negauit,
  ingenio formae damna repende meae.
sum breuis: at nomen, quod terras impleat omnes,
  est mihi. mensuram nominis ipsa fero.
candida si non sum, placuit Cepheia Perseo
  Andromede, patriae fusca colore suae.
et uariis albae iunguntur saepe columbae,
  et niger a uiridi turtur amatur aue.
si, nisi quae facie poterit te digna uideri,
  nulla futura tua est, nulla futura tua est.
at mea cum legeres, etiam formosa uidebar:
  unam iurabas usque decere loqui.
cantabam, memini, meminerunt omnia amantes;
  oscula cantanti tu mihi rapta dabas.
haec quoque laudabas, omnique a parte placebam,
  sed tum praecipue cum fit amoris opus.
tunc te plus solito lasciuia nostra iuuabat,
  crebraque mobilitas aptaque uerba ioco,
et quod, ubi amborum fuerat confusa uoluptas,
  plurimus in lasso corpore languor erat.
nunc tibi Sicelides ueniunt noua praeda puellae.
  quid mihi cum Lesbo? Sicelis esse uolo.
o uos erronem tellure remittite nostrum,
  Nisiades matres Nisiadesque nurus,
nec uos decipiant blandae mendacia linguae.
  quae dicit uobis, dixerat ante mihi.
tu quoque, quae montes celebras, Erycina, Sicanos,
  nam tua sum, uati consule, diua, tuae.
an grauis inceptum peragit fortuna tenorem,
  et manet in cursu semper acerba suo?
sex mihi natales ierant, cum lecta parentis
  ante diem lacrimas ossa bibere meas.
arsit iners frater uictus meretricis amore,
  mixtaque cum turpi damna pudore tulit.
factus inops agili peragit freta caerula remo,
  quasque male amisit, nunc male quaerit opes.
me quoque, quod monui bene multa fideliter, odit.
  hoc mihi libertas, hoc pia lingua dedit.
et tamquam desit quae me hac sine cura fatiget,
  accumulat curas filia parua meas.
ultima tu nostris accedis causa querelis.
  non agitur uento nostra carina suo.
ecce, iacent collo sparsi sine lege capilli,
  nec premit articulos lucida gemma meos.
ueste tegor uili: nullum est in crinibus aurum;
  non Arabum noster dona capillus olet.
cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?
  ille mei cultus unicus auctor abest.
molle meum leuibusque cor est uiolabile telis,
  et semper causa est, cur ego semper amem;
siue ita nascenti legem dixere sorores,
  nec data sunt uitae fila seuera meae,
siue abeunt studia in mores artisque magistra
  ingenium nobis molle Thalia facit.
quid mirum, si me primae lanuginis aetas
  abstulit atque anni quos uir amare potest?
hunc ne pro Cephalo raperes, Aurora, timebam:
  et faceres, sed te prima rapina tenet.
hunc si conspiciat, quae conspicit omnia, Phoebe,
  iussus erit somnos continuare Phaon.
hunc Venus in caelum curru uexisset eburno,
  sed uidet et Marti posse placere suo.
o nec adhuc iuuenis nec iam puer, utilis aetas,
  o decus atque aeui gloria magna tui,
huc ades, inque sinus, formose, relabere nostros:
  non ut ames oro, uerum ut amere sinas.
scribimus, et lacrimis oculi rorantur obortis:
  adspice, quam sit in hoc multa litura loco.
si tam certus eras hinc ire, modestius isses,
  et mihi dixisses 'Lesbi puella, uale.'
non tecum lacrimas, non oscula nostra tulisti:
  denique non timui, quod dolitura fui.
nil de te mecum est, nisi tantum iniuria; nec tu
  admoneat quod te, pignus amantis habes.
non mandata dedi. neque enim mandata dedissem
  ulla, nisi ut nolles immemor esse mei.
per tibi, qui numquam longe discedat, amorem,
  perque nouem iuro, numina nostra, deas,
cum mihi nescio quis 'fugiunt tua gaudia' dixit,
  nec me flere diu nec potuisse loqui.
et lacrimae deerant oculis et uerba palato;
  adstrictum gelido frigore pectus erat.
postquam se dolor inuenit, nec pectora plangi
  nec puduit scissis exululare comis,
non aliter, quam si nati pia mater adempti
  portet ad exstructos corpus inane rogos.
gaudet et e nostro crescit maerore Charaxus
  frater, et ante oculos itque reditque meos.

XIV 131 *pondera* P[1]. *lapsa* P[1], *lassa* P[2] G[2], *pressa* G[1]. **XV** de hac Epistula uide quae in Praefatione dicta sunt. **1** *numquid ubi* ς. **4** *mouetur* ω, *ueuiret* F. **7** *elegiae* ego, *elegia* ς, *elegi* ω, *elegi quoque* F, *elegis: hoc* De Vries, *elegi sunt* Baehrens. **15** *Pierides subeunt*, uel *subeunt Naiadesque*, uel *Dryadesque* ς. **16** *iuuat* ς. **19** *non* F, *hic* ω. **32** *rependo* codd. corr. Bentl. **33, 34** codd. praeter F, et Excerpt. Par.: *nec me despicias si sim tibi corpore parua mensuramque breuis nominis ipsa fero.* codex Harleianus utrumque distichon exhibet. **45** *omnique a* ω, *omni tibi* F. **48** *sono* F. **49** *et quod* Naugerius, *ecquid* F. **53** *nec uos* ς, *at uos* ς, *aut uos* Bentl. *errorem* ω. *admittite* ς, *amittite* ς. *uestrum* ς, *uestra* Micyllus. **57** *quae inmites* ω. **63** *iners* Oudendorp, *inops* codd. **69** *desint quae me sine fine fatigent* ω. **76** ita F, *Arabo—rore—olet* ω. **78** *abes* Heins. **79** *leuibusque* F, *que* om. ω. *cor* om. F. **82** *et* ς. **83** *artesque magistras* F, *artesque magistrae* Excerpt. Par. corr. Heins. **84** *dedit* ω. **85** *miseram* F. **96** *amere* ego, *amare* F ω, *ameres* ς (*serus: amere* De Vries). **100** *et michi* F, *et modo* ω, *si modo* ς. **101** *summa* ω. **103** *tu* Burm., *te* codd. **104** *admonuit* ω. *tu* F ω. **106** *isse* F. **111** *lingua* ς. **113** *imminuit* ς. *mea p. planxi* ς.

utque pudenda mei uideatur causa doloris,
 'quid dolet haec? certe filia uiuit' ait.
non ueniunt in idem pudor atque amor. omne uidebat
 uulgus: eram lacero pectus aperta sinu.
tu mihi cura, Phaon; te somnia nostra reducunt,
 somnia formoso candidiora die.
illic te inuenio, quamuis regionibus absis:
 sed non longa satis gaudia somnus habet.
saepe tuos nostra ceruice onerare lacertos,
 saepe tuae uideor supposuisse meos.
oscula cognosco, quae tu committere linguae
 aptaque consueras accipere, apta dare.
blandior interdum, uerisque simillima uerba
 eloquor, et uigilant sensibus ora meis:
ulteriora pudet narrare, sed omnia fiunt,
 et iuuat, et siccae non licet esse mihi.
at cum se Titan ostendit et omnia secum,
 tam cito me somnos destituisse queror.
antra nemusque peto, tamquam nemus antraque prosint:
 conscia deliciis illa fuere meis.
illuc mentis inops, ut quam furialis Enyo
 attigit, in collo crine iacente feror.
antra uident oculi scabro pendentia tofo,
 quae mihi Mygdonii marmoris instar erant:
inuenio siluam, quae saepe cubilia nobis
 praebuit et multa texit opaca coma.
sed non inuenio dominum siluaeque meumque.
 uile solum locus est: dos erat ille loci.
cognoui pressas noti mihi caespitis herbas:
 de nostro curuum pondere gramen erat.
incubui tetigique locum, qua parte fuisti:
 grata prius, lacrimas combibit herba meas.
quin etiam rami positis lugere uidentur
 frondibus, et nullae dulce queruntur aues.
sola uirum non ulta pie maestissima mater
 concinit Ismarium Daulias ales Ityn.
ales Ityn, Sappho desertos cantat amores;
 hactenus; ut media cetera nocte silent.
est nitidus uitroque magis perlucidus omni
 fons sacer: hunc multi numen habere putant:
quem supra ramos expandit aquatica lotos,
 una nemus; tenero caespite terra uiret.
hic ego cum lassos posuissem flebilis artus,
 constitit ante oculos Naias una meos:
constitit, et dixit 'quoniam non ignibus aequis
 ureris, Ambracia est terra petenda tibi.
Phoebus ab excelso, quantum patet, adspicit aequor:
 Actaeum populi Leucadiumque uocant:
hinc se Deucalion Pyrrhae succensus amore
 misit, et illaeso corpore pressit aquas:
nec mora, uersus amor fugit lentissima mersi
 pectora, Deucalion igne leuatus erat.
hanc legem locus ille tenet. pete protinus altam
 Leucada, nec saxo desiluisse time.'
ut monuit, cum uoce abiit. ego frigida surgo,
 nec lacrimas oculi continuere mei.
ibimus, o nymphae, monstrataque saxa petemus.
 sit procul insano uictus amore timor.
quicquid erit, melius, quam nunc, erit. aura, subito:
 et mea non magnum corpora pondus habent.
tu quoque, mollis Amor, pennas suppone cadenti,
 ne sim Leucadiae mortua crimen aquae.
inde chelyn Phoebo, communia munera, ponam,
 et sub ea uersus unus et alter erunt:
GRATA LYRAM POSVI TIBI, PHOEBE, POETRIA SAPPHO:
 CONVENIT ILLA MIHI, CONVENIT ILLA TIBI.
cur tamen Actiacas miseram me mittis ad oras,
 cum profugum possis ipse referre pedem?
tu mihi Leucadia potes esse salubrior unda;
 et forma et meritis tu mihi Phoebus eris.
an potes, o scopulis undaque ferocior omni,
 si moriar, titulum mortis habere meae?
at quanto melius iungi mea pectora tecum
 quam saxis poterant praecipitanda dari!
haec sunt illa, Phaon, quae tu laudare solebas,
 uisaque sunt totiens ingeniosa tibi.
nunc uellem facunda forem. dolor artibus obstat,
 ingeniumque meis substitit omne malis.
non mihi respondent ueteres in carmina uires:
 plectra dolore tacent, muta dolore lyra est.
Lesbides aequoreae, nupturaque nuptaque proles,
 Lesbides, Aeolia nomina dicta lyra,
Lesbides, infamem quae me fecistis amatae,
 desinite ad citharas turba uenire meas.
abstulit omne Phaon, quod uobis ante placebat,
 me miseram, dixi quam modo paene 'meus!'
efficite ut redeat; uates quoque uestra redibit.
 ingenio uires ille dat, ille rapit.
ecquid ago precibus, pectusque agreste mouetur?
 an riget, et Zephyri uerba caduca ferunt?
qui mea uerba ferunt, uellem tua uela referrent:
 hoc te, si saperes, lente, decebat opus.
siue redis, puppique tuae uotiua paramus
 munera, quid laceras pectora nostra mora?
solue ratem! Venus orta mari mare praestat amanti.
 aura dabit cursum, tu modo solue ratem.
ipse gubernabit residens in puppe Cupido:
 ipse dabit tenera uela legetque manu.
siue iuuat longe fugisse Pelasgida Sappho—
 non tamen inuenies cur ego digna fugi—
hoc saltem miserae crudelis epistula dicat,
 ut mihi Leucadiae fata petantur aquae.

XVI

PARIS HELENAE

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
 quae tribui sola te mihi dante potest.
eloquar, an flammae non est opus indice notae,
 et plus quam uellem, iam meus extat amor?
ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
 laetitiae mixtos non habitura metus.
sed male dissimulo. quis enim celauerit ignem,
 lumine qui semper proditur ipse suo?
si tamen expectas, uocem quoque rebus ut addam,
 uror. habes animi nuntia uerba mei.
parce, precor, fasso; nec uultu cetera duro
 perlege, sed formae conueniente tuae.
iamdudum gratum est, quod epistula nostra recepta
 spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
quae rata sit, nec te frustra promiserit, opto,
 hoc mihi quae suasit mater Amoris iter.
namque ego diuino monitu, ne nescia pecces,
 aduehor, et coepto non leue numen adest.
praemia magna quidem, sed non indebita posco:
 pollicita est thalamo te Cytherea meo.
hac duce Sigeo dubias a litore feci
 longa Phereclea per freta puppe uias.
illa dedit faciles auras uentosque secundos:
 in mare nimirum ius habet orta mari.

XV 124 *formosum* malim. 125 *absit* F. 133 *ulterius pudet hic* ω. 134 *siccae* F, *sine te* reliqui. *libet* ω. 138 *meis* ω. 139 *feralis* De Vries. coll. Petron. 120. 6. *Enyo* F, *Erictho* ω, uulgo. 140 *impulit* ς. 142 *habent* ς. 144 *texit* ω, *pressit* F. 147 *agnosci* ς. 153 *prius* ω. 156 interpunxi et ante et post *hactenus*. cf. 6. 63. *ut* ω, *in* F, *et* ς. 157 ita Heins., *uitreoque—amni* F. 159 *extendit* ς. 161 *fletibus* ς. 162 ita F, *formosus puer est uisus adesse mihi* reliqui. *uda* Bentl. 165 *quando* V F. 169 ita F, *uissus* ω, *amans* ς. *fugit* F, *figit* ς, *tetigit* ω Heins. *mersi* F ς, *Pyrrhae* ς Heins. 170 *erat* F ω, *abit* ς. 173 *territa* ς. 174 *nec l. grauidae c. genae* ω. 175 *nymphae* ς, *nymphe* F ω. 183 *posuit* ω. *poetria* Egnatius, *poetica* codd. 188 *et formae meritis* codd., corr. Heins. 194 *sum* ω. 199 *aequales* Baehrens. 201 *amare* ω, *amore* Baehrens. 211 *parantur* ς, *paranda* Ehwald. 212 *laceras* ω. *mora tuis* F. 213 *cunti* ω. 215 *gubernator* F. 217 *saphon* F. 218 *non* ω. *fugi* ς, De Vries, *fuga* ω. XVI 1 *Ledaei* Heins. 13 *recepta est* G V ω. 15 *sint* P^1. 18 *nomen* P. 22 *feraclea* P G.

perstet et, ut pelagi, sic pectoris adiuuet aestum ;
  deferat in portus et mea uota suos.
attulimus flammas, non hic inuenimus illas.
  hae mihi tam longae causa fuere uiae.
nam neque tristis hiemps neque nos huc appulit error.
  Taenaris est classi terra petita meae.
nec me crede fretum merces portante carina
  findere. quas habeo, di tueantur opes.
nec uenio Graias ueluti spectator ad urbes :
  oppida sunt regni diuitiora mei.
te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
  te prius optaui, quam mihi nota fores.
ante tuos animo uidi, quam lumine, uultus :
  prima fuit uultus nuntia fama tui.
[nec tamen est mirum, si, sicut oportuit, arcu
  missilibus telis eminus ictus amo :
sic placuit fatis ; quae ne conuellere temptes,
  accipe cum uera dicta relata fide.
matris adhuc utero partu remorante tenebar ;
  iam grauidus iusto pondere uenter erat :
illa sibi ingentem uisa est sub imagine somni
  flammiferam pleno reddere uentre facem.
territa consurgit metuendaque noctis opacae
  uisa seni Priamo, uatibus ille refert.
arsurum Paridis uates canit Ilion igni.
  pectoris, ut nunc est, fax fuit illa mei.
forma uigorque animi, quamuis de plebe uidebar,
  indicium tectae nobilitatis erat.
est locus in mediae nemorosis uallibus Idae,
  deuius et piceis ilicibusque frequens,
qui nec ouis placidae nec amantis saxa capellae
  nec patulo tardae carpitur ore bouis ;
hinc ego Dardaniae muros excelsaque tecta
  et freta prospiciens arbore nixus eram.
ecce, pedum pulsu uisa est mihi terra moueri
  (uera loquar, ueri uix habitura fidem)
constitit ante oculos actus uelocibus alis
  Atlantis magni Pleionesque nepos
(fas uidisse fuit, fas sit mihi uisa referre)
  inque dei digitis aurea uirga fuit.
tresque simul diuae, Venus et cum Pallade Iuno,
  graminibus teneros imposuere pedes.
obstupui, gelidusque comas erexerat horror,
  cum mihi 'pone metum' nuntius ales ait :
'arbiter es formae ; certamina siste dearum,
  uincere quae forma digna sit una duas.'
neue recusarem, uerbis Iouis imperat et se
  protinus aetheria tollit in astra uia.
mens mea conualuit, subitoque audacia uenit,
  nec timui uultu quamque notare meo.
uincere erant omnes dignae, iudexque querebar,
  non omnes causam uincere posse suam.
sed tamen ex illis iam tunc magis una placebat :
  hanc esse ut scires, unde mouetur amor.
tantaque uincendi cura est : ingentibus ardent
  iudicium donis sollicitare meum.
regna Iouis coniunx, uirtutem filia iactat ;
  ipse potens dubito fortis an esse uelim.
dulce Venus risit ; 'ne te, Pari, munera tangant
  utraque suspensi plena timoris' ait :
'nos dabimus quod ames, et pulchrae filia Ledae
  ibit in amplexus, pulchrior illa, tuos.'
dixit. et ex aequo donis formaque probata
  uictorem caelo rettulit illa pedem.
interea, credo, uersis ad prospera fatis
  regius agnoscor per rata signa puer.
laeta domus nato per tempora longa recepta est,
  addit et ad festos hunc quoque Troia diem.
utque ego te cupio, sic me cupiere puellae :
  multarum uotum sola tenere potes.
nec tantum regum natae petiere ducumque,
  sed Nymphis etiam curaque amorque fui.
† quas super Oenonem facies mutarer in orbem,
  nec Priamo est a te dignior ulla nurus.
sed mihi cunctarum subeunt fastidia, postquam
  coniugii spes est, Tyndari, facta tui.
te uigilans oculis, animo te nocte uidebam,
  lumina cum placido uicta sopore iacent.
quid facies praesens, quae nondum uisa placebas ?
  ardebam, quamuis hic procul ignis erat ;
nec potui debere mihi spem longius istam,
  caerulea peterem quin mea uota uia.
Troia caeduntur Phrygia pineta securi,
  quaeque erat aequoreis utilis arbor aquis ;
ardua proceris spoliantur Gargara siluis,
  innumerasque mihi longa dat Ida trabes.
fundatura citas flectuntur robora naues,
  texitur et costis panda carina suis.
addimus antennas et uela sequentia malo ;
  accipit et pictos puppis adunca deos :
qua tamen ipse uehor, comitata Cupidine paruo
  sponsor coniugii stat dea picta sui.
imposita est factae postquam manus ultima classi,
  protinus Aegaeis ire lubebat aquis.
et pater et genetrix inhibent mea uota rogando,
  propositumque pia uoce morantur iter.
et soror effusis, ut erat, Cassandra capillis,
  cum uellent nostrae iam dare uela rates,
'quo ruis ?' exclamat ; 'referes incendia tecum :
  quanta per has, nescis, flamma petatur aquas.'
uera fuit uates ; dictos inuenimus ignes,
  et ferus in molli pectore flagrat amor.
portubus egredior uentisque ferentibus usus
  applicor in terras, Oebali nympha, tuas.
excipit hospitio uir me tuus : hoc quoque factum
  non sine consilio numinibusque deum.
ille quidem ostendit, quicquid Lacedaemone tota
  ostendi dignum conspicuumque fuit ;
sed mihi laudatam cupienti cernere formam,
  lumina nil aliud quo caperentur erat.
ut uidi, obstupui praecordiaque intima sensi
  attonitus curis intumuisse nouis ;
his similes uultus, quantum reminiscor, habebat,
  uenit in arbitrium cum Cytherea meum.
si tu uenisses pariter certamen in illud,
  in dubium Veneris palma futura fuit.
magna quidem de te rumor praeconia fecit,
  nullaque de facie nescia terra tua est ;
nec tibi par usquam Phrygia, nec solis ab ortu
  inter formosas altera nomen habet ;]
credis et hoc nobis ? minor est tua gloria uero,
  famaque de forma paene maligna fuit.
plus hic inuenio, quam quod promiserat illa,
  et tua materia gloria uicta sua est.
ergo arsit merito, qui nouerat omnia, Theseus,
  et uisa es tanto digna rapina uiro,
more tuae gentis nitida dum nuda palaestra
  ludis et es nudis femina mixta uiris.
quod rapuit, laudo. miror, quod reddidit umquam.
  tam bona constanter praeda tenenda fuit.
ante recessisset caput hoc ceruice cruenta,
  quam tu de thalamis abstraherere meis.
tene manus umquam nostrae dimittere uellent ?
  tene meo paterer uiuus abire sinu ?
si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem,
  nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
uel mihi uirginitas esset libata, uel illud,
  quod poterat salua uirginitate rapi.

XVI 33 *ueluti. lentus* Bentl. **38** *pr. mihi u.* V, an *pr. mihi uulnus—tulit.* **39–142** de his uu. uide quae in Praefatione dicta sunt. **39** *oportuit* Micyllus, *oporteat* codd., *oportet ab* Heins. **57** *Dardanide* Fr. Paul. **60** *ueri* Heins., *uero* codd. **68** *tum* Fr. Paul. **75** *querebar* Heins., *uerebar* codd. **83** *ne* Schroeder, *nec* codd. **85** *dos* codd. **87** *probatis* Heins. **91** *post* Heins. **96a** ita codd., *Oenones faciem mirabar : in orbe* Ehwald. post Aldum distichon uulgo omittitur. **96b** *a te* Heins., *ad te* codd. **105** *Troiaque* codd. **111** *malo* ego, *malos* codd., *malis* Ehwald. **116** *lubebat* Heins., *iubebat* Fr. Paul, *iubebar* uulg. **117** *at* Bentl. **118** *pia* Heins., *uiae* codd. **134** *intonuisse* codd., corr. Burm. **143** *crede sed* Gruter **144** *tum est* P2 *fuit* G ς.

da modo te, quae sit Paridis constantia, nosces :
flamma rogi flammas finiet una meas.
praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
pollicita est nobis nupta sororque Iouis.
dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
contempta est uirtus Pallade dante mihi.
nec piget, aut umquam stulte legisse uidebor.
permanet in uoto mens mea firma suo.
spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
deprecor, o tanto digna labore peti !
non ego coniugium generosae degener opto :
nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iouemque
inuenies, medios ut taceamus auos.
sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
finibus inmensis uix obeunda tenet.
innumeras urbes atque aurea tecta uidebis,
quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion aspicies firmataque turribus altis
moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
quid tibi de turba narrem numeroque uirorum ?
uix populum tellus sustinet illa suum.
occurrent denso tibi Troades agmine matres,
nec capient Phrygias atria nostra nurus.
o quotiens dices ‘ quam pauper Achaia nostra est ! ’
una domus quaeuis urbis habebit opes.
nec mihi fas fuerit Sparten contemnere uestram :
in qua tu nata es, terra beata mihi est.
parca sed est Sparte, tu cultu diuite digna.
ad talem formam non facit iste locus.
hanc faciem largis sine fine paratibus uti
deliciisque decet luxuriare nouis.
cum uideas cultus nostra de gente uirorum,
qualem Dardanias credis habere nurus ?
da modo te facilem, nec dedignare maritum,
rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Aurorae coniunx : tamen abstulit illum
extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, uolucrum cui mater Amorum
gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
iudice te nobis anteferendus erit.
non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
lumina, qui trepidos a dape uertat equos :
nec Priamo pater est soceri de caede cruentus,
et qui Myrtoas crimine signat aquas :
nec proauo Stygia nostro captantur in unda
poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis ?
cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
heu facinus ! totis indignus noctibus ille
te tenet, amplexu perfruiturque tuo.
at mihi conspiceris posita uix denique mensa :
multaque, quae laedant, hoc quoque tempus habet.
hostibus eueniant conuiuia talia nostris,
experior posito qualia saepe mero.
paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
imponit collo rusticus iste tuo.
rumpor et inuideo, quidni tamen omnia narrem ?
membra superiecta cum tua ueste fouet.
oscula cum uero coram non dura daretis,
ante oculos posui pocula sumpta meos.
lumina demitto, cum te tenet artius ille,
crescit et inuito lentus in ore cibus.
saepe dedi gemitus : et te, lasciua, notaui
in gemitu risum non tenuisse meo.
saepe mero uolui flammam compescere : at illa
creuit, et ebrietas ignis in igne fuit.
multaque ne uideam, uersa ceruice recumbo :
sed reuocas oculos protinus ipsa meos.
quid faciam, dubito. dolor est meus illa uidere ;
sed dolor a facie maior abesse tua.
qua licet et possum, luctor celare furorem.
sed tamen apparet dissimulatus amor.
nec tibi uerba damus. sentis mea uulnera, sentis.
atque utinam soli sint ea nota tibi !
a quotiens lacrimis uenientibus ora reflexi,
ne causam fletus quaereret ille mei.
a quotiens aliquem narraui potus amorem,
ad uultus referens singula uerba tuos,
indiciumque mei ficto sub nomine feci :
ille ego, si nescis, uerus amator eram.
quin etiam, ut possem uerbis petulantius uti,
non semel ebrietas est simulata mihi.
prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa,
atque oculis aditum nuda dedere meis,
pectora uel puris niuibus, uel lacte tuamque
complexo matrem candidiora Ioue.
dum stupeo uisis, nam pocula forte tenebam,
tortilis e digitis excidit ansa meis.
oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
et modo cantabam ueteres resupinus amores :
et modo per nutum signa tegenda dabam.
et comitum primas, Clymenen Aethramque, tuarum
ausus sum blandis nuper adire sonis :
quae mihi non aliud, quam formidare, locutae,
orantis medias deseruere preces.
di facerent, pretium magni certaminis esses,
teque suo posset uictor habere toro :
ut tulit Hippomenes Schoeneida praemia cursus,
uenit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
ut ferus Alcides Acheloia cornua fregit,
dum petit amplexus, Deianira, tuos.
nostra per has leges audacia fortiter isset,
teque mei scires esse laboris opus.
nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari,
amplectique tuos, si patiare, pedes.
o decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
o Ioue digna uiro, ni Ioue nata fores,
aut ego Sigeos repetam te coniuge portus,
aut hic Taenaria contegar exul humo.
non mea sunt summa leuiter districta sagitta
pectora. descendit uulnus ad ossa meum.
hoc mihi, nam repeto, fore, ut a caeleste sagitta
figar, erat uerax uaticinata soror.
parce datum fatis, Helene, contemnere amorem :
sic habeas faciles in tua uota deos.
multa quidem subeunt ; sed coram ut plura loquamur,
excipe me lecto nocte silente tuo.
an pudet et metuis Venerem temerare maritam,
castaque legitimi fallere iura tori ?
a, nimium simplex Helene, ne rustica dicam :
hanc faciem culpa posse carere putas ?
aut faciem mutes, aut sis non dura necesse est :
lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis.
haec tibi nempe patrem furta dedere Iouem.
uix fieri, si sunt uires in semine morum,
et Iouis et Ledae filia, casta potes.
casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
et tua sim, quaeso, crimina solus ego.
nunc ea peccemus, quae corriget hora iugalis,
si modo promisit non mihi uana Venus.
sed tibi et hoc suadet rebus, non uoce, maritus.
neue sui furtis hospitis obstet, abest.

XVI 161 *Paridi* ς. **164** aut hic aut post **166** uarie interpolatur in ς. **167** *elegisse* G. *fatebor* Heins. **175** *sceptra. regna* Bentl. **178** *dicare* ex *dicere* mutatum P. **194** *quales* ω. **198** *disputando* P[1], *dis potandas* G ς. *mulcet* V. **201** *erat* ω. **203** *collatus* ς. *et armis* G ω. **205** *tibi clara. Titana* Bentl. **206** *numina qui trepidis—equis* Bentl. **220** *ille* G ω. **221** *quidni* V, Plan., *quidnam, nam* post ras. P, *quid ne* G ς. **241** *aliquem* P sed in mg. m[1] *l. iuuenum* et hoc V ς, an *uanum*. **252** *e* om. P, add. Heins., *a* ω. **258** *cum* ς. **259** *nil* G. post **263** duo uu. in ς interpolati. **267** *uictoria* G. *protinus* Bentl. *esset* P. **277** *recolo* ς. **278** *figerer, est u.* Heins. **291** *sint* G ω. *morum* Merk., *amorum* P G V, *auorum* ς. **297** *et* om. P, an *sed tibi consuadet*.

non habuit tempus, quo Cresia regna uideret,
  aptius : o mira calliditate uirum !
is 'set et Idaei mando tibi' dixit iturus
  'curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
neclegis absentis, testor, mandata mariti.
  cura tibi non est hospitis ulla tui.
huncine tu speras hominem sine pectore dotes
  posse satis formae, Tyndari, nosse tuae ?
falleris, ignorat : nec, si bona magna putaret,
  quae tenet, externo crederet illa uiro.
ut te nec mea uox nec te meus incitet ardor,
  cogimur ipsius commoditate frui :
aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
  si tam securum tempus abibit iners.
paene suis ad te manibus deducit amantem :
  utere non uafri simplicitate uiri.
sola iaces uiduo tam longa nocte cubili :
  in uiduo iaceo solus et ipse toro.
te mihi, meque tibi communia gaudia iungant :
  candidior medio nox erit illa die.
tunc ego iurabo quaeuis tibi numina, meque
  adstringam uerbis in sacra *uestra* meis.
tunc ego, si non est fallax fiducia nostra,
  efficiam praesens, ut mea regna petas.
si pudet et metuis, ne me uideare secuta,
  ipse reus sine te criminis huius ero.
nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum.
  exemplo tangi non propiore potes.
te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi :
  quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troia classis adest, armis instructa uirisque :
  iam facient celeres remus et aura uias.
ibis Dardanias ingens regina per urbes,
  teque nouam credet uulgus adesse deam.
quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
  caesaque sanguineam uictima planget humum.
dona pater fratresque et cum genetrice sorores
  Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
ei mihi, pars a me uix dicitur ulla futuri.
  plura feres quam quae littera nostra refert.
nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
  concitet et uires Graecia magna suas.
tot prius abductis ecqua est repetita per arma ?
  crede mihi, uanos res habet ista metus.
nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
  et tuta a bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe noua uexit Pagasaeius Iason,
  laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus :
  nulla tamen Minos Cretas ad arma uocat.
terror in his ipso maior solet esse periclo :
  quaque timere libet, pertimuisse pudet.
finge tamen, si uis, ingens consurgere bellum :
  et mihi sunt uires, et mea tela nocent.
nec minor est Asiae quam uestrae copia terrae :
  illa uiris diues, diues abundat equis.
nec plus Atrides animi Menelaus habebit
  quam Paris, aut armis anteferendus erit.
paene puer caesis abducta armenta recepi
  hostibus, et causam nominis inde tuli.
paene puer iuuenes uario certamine uici,
  in quibus Ilioneus Deiphobusque fuit.
neue putes non me nisi comminus esse timendum,
  figitur in iusso nostra sagitta loco.
num potes haec illi primae dare facta iuuentae,
  instruere Atriden num potes arte mea ?
omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem ?
  unus is innumeri militis instar habet.
quid ualeam nescis, et te mea robora fallunt :
  ignoras cui sis nupta futura uiro.
aut igitur nullo belli repetere tumultu,
  aut cedent marti Dorica castra meo.
nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
  coniuge. certamen praemia magna mouent.
tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
  nomen ab aeterna posteritate feres :
spe modo non timida dis hinc egressa secundis
  exige cum plena munera pacta fide.

XVII

HELENA PARIDI

Nunc oculos tua cum uiolarit epistula nostros,
  non rescribendi gloria uisa leuis.
ausus es hospitii temeratis, aduena, sacris
  legitimam nuptae sollicitare fidem !
scilicet idcirco uentosa per aequora uectum
  excepit portu Taenaris ora suo,
nec tibi, diuersa quamuis e gente uenires,
  oppositas habuit regia nostra fores,
esset ut officii merces iniuria tanti ?
  qui sic intrabas, hospes an hostis eras ?
nec dubito, quin haec, cum sit tam iusta, uocetur
  rustica iudicio nostra querella tuo.
rustica sim sane, dum non oblita pudoris,
  dumque tenor uitae sit sine labe meae.
si non est ficto tristis mihi uultus in ore,
  nec sedeo duris torua superciliis,
fama tamen clara est, et adhuc sine crimine uixi,
  et laudem de me nullus adulter habet.
quo magis admiror, quae sit fiducia coepti,
  spemque tori dederit quae tibi causa mei.
an, quia uim nobis Neptunius attulit heros,
  rapta semel uideor bis quoque digna rapi ?
crimen erat nostrum, si delinita fuissem :
  cum sim rapta, meum quid nisi nolle fuit ?
non tamen e facto fructum tulit ille petitum.
  excepto redii passa timore nihil.
oscula luctanti tantummodo pauca proteruus
  abstulit. ulterius nil habet ille mei.
quae tua nequitia est, non his contenta fuisset :
  di melius ! similis non fuit ille tui.
reddidit intactam, minuitque modestia crimen :
  et iuuenem facti paenituisse patet.
Thesea paenituit, Paris ut succederet illi,
  ne quando nomen non sit in ore meum ?
nec tamen irascor. quis enim succenset amanti ?
  si modo, quem praefers, non simulatur amor.
hoc quoque enim dubito : non quod fiducia desit,
  aut mea sit facies non bene nota mihi ;
sed quia credulitas damno solet esse puellis,
  uerbaque dicuntur uestra carere fide.
at peccant aliae, matronaque rara pudica est.
  quis prohibet raris nomen inesse meum ?
nam mea quod uisa est tibi mater idonea, cuius
  exemplo flecti me quoque posse putes,
matris in admisso falsa sub imagine lusae
  error inest : pluma tectus adulter erat.
nil ego, si peccem, possum nescisse ; nec ullus
  error, qui facti crimen obumbret, erit.
illa bene errauit, uitiumque auctore redemit.
  felix in culpa quo Ioue dicar ego ?

XVI 301 locus depositus. pro *esset et* P V scripsi *is 'set et.* cf. Planudis uersio ἐκεῖνος καὶ ἀπαίρων. *esset ut* G, *'res et ut* Madv., *iuit et, exit et* similia ς, *'restat ut—mandem* Merk. alia alii. **308** *ille* G. **314** *l. non uafri* P mg. m¹, cf. 17. 176. *mandātis* P (ā marginalem notam indicat), *mandantis* G. **320** *uestra* ego, tuae *gentis* scilicet. *iura* P ω, *iussa* G. *rata iura* Heins., *stata iura* Bentl. *meis* P G ω, *tuis* Heins. uulgo. **321** *nostri* ω. **323** *aut* ω. **326** *propiore* ω, *propriore* P G (ut uid.). **341** *et qua* P, *et quae* ς, *ecquae* ς. **349** *terror* suspectum. **361** *non me. Paridem* G. **364** *non* P, sed *num* mg. m¹, *non* ς. **366** *habet* G ς, *erit* P. **372** *manent* G¹, reponendum censeo *merent.* **XVII 1** praemittuntur ab Heinsio, non ut ille dicit in margine P adscripti, qui non habet : *si mihi quae legi Pari non legisse liceret seruarem numeros sicut et ante probae.* **7** *a* G ς. **16** *l. uideor* P mg. m¹. **17** *cara* Heins. *lusi l. uixi* P, *lusi* Plan., *uixi* G ω. **36** *simulator* P¹. **37** *non quo* V. **42** *qui* P¹.

et genus et proauos et regia nomina iactas.
  clara satis domus haec nobilitate sua est.
Iuppiter ut soceri proauus taceatur et omne
  Tantalidae Pelopis Tyndareique decus,
dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,
  quae falsam gremio credula fouit auem.
i nunc, et Phrygiae late primordia gentis,
  cumque suo Priamum Laumedonte refer.
quos ego suspicio. sed qui tibi gloria magna est
  quintus, is a nostro nomine primus erit.
sceptra tuae quamuis rear esse potentia Troiae,
  non tamen haec illis esse minora puto.
si iam diuitiis locus hic numeroque uirorum
  uincitur, at certe barbara terra tua est.
munera tanta quidem promittit epistola diues,
  ut possint ipsas illa mouere deas.
sed si iam uellem fines transire pudoris,
  tu melior culpae causa futurus eras.
aut ego perpetuo famam sine labe tenebo,
  aut ego te potius quam tua dona sequar.
utque ea non sperno, sic acceptissima semper
  munera sunt, auctor quae pretiosa facit.
plus multo est quod amas, quod sum tibi causa laboris,
  quod tam per longas spes tua uenit aquas.
illa quoque, adposita quae nunc facis, improbe, mensa,
  quamuis experiar dissimulare, noto:
cum modo me spectas oculis, lasciue, proteruis,
  quos uix instantes lumina nostra ferunt,
et modo suspiras, modo pocula proxima nobis
  sumis, quaque bibi, tu quoque parte bibis.
a, quotiens digitis, quotiens ego tecta notaui
  signa supercilio paene loquente dari.
et saepe extimui, ne uir meus illa uideret,
  non satis occultis erubuique notis.
saepe uel exiguo uel nullo murmure dixi
  'nil pudet hunc': nec uox haec mea falsa fuit.
orbe quoque in mensae legi sub nomine nostro,
  quod deducta mero littera fecit, AMO.
credere me tamen hoc oculo renuente negaui.
  ei mihi, iam didici sic ego posse loqui.
his ego blanditiis, si peccatura fuissem,
  flecterer; his poterant pectora nostra capi.
est quoque, confiteor, facies tibi rara, potestque
  uelle sub amplexus ire puella tuos.
altera sed potius felix sine crimine fiat,
  quam cadat externo noster amore pudor!
disce meo exemplo formosis posse carere.
  est uirtus placitis abstinuisse bonis.
quam multos credis iuuenes optare, quod optas,
  qui sapiant? oculos an Paris unus habes?
non tu plus cernis, sed plus temerarius audes:
  nec tibi plus cordis, sed minus oris adest.
tunc ego te uellem celeri uenisse carina,
  cum mea uirginitas mille petita procis:
si te uidissem, primus de mille fuisses.
  iudicio ueniam uir dabit ipse meo.
ad possessa uenis praeceptaque gaudia serus.
  spes tua lenta fuit: quod petis, alter habet.
ut tamen optarem fieri tua Troica coniunx,
  inuitam sic me nec Menelaus habet.
desine molle, precor, uerbis conuellere pectus,
  neue mihi, quam te dicis amare, noce:
sed sine, quam tribuit sortem fortuna, tueri,
  nec spolium nostri turpe pudoris aue.
at Venus hoc pacta est; et in altae uallibus Idae
  tres tibi se nudas exhibuere deae:
unaque cum regnum, belli daret altera laudem,
  'Tyndaridis coniux' tertia dixit 'eris.'
credere uix equidem caelestia corpora possum
  arbitrio formam subposuisse tuo.
utque sit hoc uerum, certe pars altera ficta est,
  iudicii pretium qua data dicor ego.
non est tanta mihi fiducia corporis, ut me
  maxima teste dea dona fuisse putem.
contenta est oculis hominum mea forma probari.
  laudatrix Venus est inuidiosa mihi.
sed nihil infirmo: faueo quoque laudibus istis;
  nam mea uox quare, quod cupit, esse neget?
nec tu suscense, nimium mihi creditus aegre.
  tarda solet magnis rebus inesse fides.
prima mea est igitur Veneri placuisse uoluptas;
  proxima, me uisam praemia summa tibi,
nec te Palladios nec te Iunonis honores
  auditis Helenae praeposuisse bonis.
ergo ego sum uirtus, ego sum tibi nobile regnum?
  ferrea sim, si non hoc ego pectus amem.
ferrea, crede mihi, non sum; sed amare repugno
  illum quem fieri uix puto posse meum.
quid bibulum curuo proscindere litus aratro,
  spemque sequi coner, quam locus ipse negat?
sum rudis ad Veneris furtum, nullaque fidelem
  (di mihi sunt testes) lusimus arte uirum.
nunc quoque, quod tacito mando mea uerba libello,
  fungitur officio littera nostra nouo.
felices, quibus usus adest! ego nescia rerum
  difficilem culpae suspicor esse uiam.
ipse malo metus est. iam nunc confundor, et omnes
  in nostris oculos uultibus esse reor.
nec reor hoc falso: sensi mala murmura uulgi;
  et quasdam uoces rettulit Aethra mihi.
at tu dissimula, nisi si desistere mauis.
  sed cur desistas? dissimulare potes.
lude, sed occulte. maior, non maxima, nobis
  est data libertas, quod Menelaus abest.
ille quidem procul est, ita re cogente, profectus:
  magna fuit subitae iustaque causa uiae.
aut mihi sic uisum est. ego, cum dubitaret an iret,
  'quam primum' dixi 'fac rediturus eas.'
omine laetatus dedit oscula, 'res' que 'domusque
  et tibi sit curae Troicus hospes' ait.
uix tenui risum; quem dum compescere luctor,
  nil illi potui dicere praeter 'erit.'
uela quidem Creten uentis dedit ille secundis:
  sed tu non adeo cuncta licere puta.
sic meus hinc uir abest, ut me custodiat absens.
  an nescis longas regibus esse manus?
fama quoque est oneri. nam quo constantius ore
  laudamur uestro, iustius ille timet.
quae iuuat, ut nunc est, eadem mihi gloria damno est,
  et melius famae uerba dedisse fuit.
nec, quod abest, hic me tecum mirare relictam.
  moribus et uitae credidit ille meae.
de facie metuit, uitae confidit; et illum
  securum probitas, forma timere facit.
tempora ne pereant ultro data, praecipis, utque
  simplicis utamur commoditate uiri.
et libet et timeo; nec adhuc exacta uoluntas
  est satis; in dubio pectora nostra labant.
et uir abest nobis, et tu sine coniuge dormis:
  inque uicem tua me, te mea forma capit:
et longae noctes, et iam sermone coimus:
  et tu, me miseram, blandus, et una domus:
et peream, si non inuitant omnia culpam.
  nescio quo tardor sed tamen ipsa metu.
quod male persuades, utinam bene cogere posses!
  ui mea rusticitas excutienda fuit.

XVII 51 *ea genus* P1, *quod genus* ς, aliud latet. **54** *genus l. decus* P m1. **57** *late* suspectum, an *iacta*. **61** *terrae l. Troiae* P, *terrae* G ω, cf. 210. **73** *la* in *laboris* m2 P, *doloris* V, Bentl., scribe *caloris*. **74** *per tam* G ς. **79** *nobis l. nostris* P, *nostris* G. **80** *bibo* G. **95** *uel potius* P. **97** *meo exemplo* suspectum, an *ex exemplo*. *formonsis* P. **100** *sapiunt* ω. **102** *minus* P G, *magis* ς. fortasse *crede, sed oris*. *nimis* Riese. **113** *fortuna l. natura* P m1, in G ras. *l. fortuna* fortasse *mentem natura*. **114** *aue* ego, *habe* codd. **122** *dicar* ω. **148** *nostros* P. **164** *ideo* ω. **168** *fortius* G. **171** *relicta* P. **177** *uoluntas* ς, *uoluptas* P G. **185** *mala* P, *bene* Bentl., haud bene. **186** *foret* G ω.

utilis interdum est ipsis iniuria passis :
  sic certe felix esse coacta forem.
dum nouus est, potius coepto pugnemus amori.
  flamma recens parua sparsa resedit aqua.
certus in hospitibus non est amor. errat ut ipsi ;
  cumque nihil speres firmius esse, fuit.
Hypsipyle testis, testis Minoia uirgo est,
  in non exhibitis utraque lusa toris.
tu quoque dilectam multos, infide, per annos
  diceris Oenonen destituisse tuam.
nec tamen ipse negas : et nobis omnia de te
  quaerere, si nescis, maxima cura fuit.
adde quod, ut cupias constans in amore manere,
  non potes : expediunt iam tua uela Phryges.
dum loqueris mecum, dum nox sperata paratur,
  qui ferat in patriam, iam tibi uentus erit.
cursibus in mediis nouitatis plena relinquis
  gaudia. cum uentis noster abibit amor.
an sequar, ut suades, laudataque Pergama uisam
  pronurus et magni Laumedontis ero ?
non ita contemno uolucris praeconia famae,
  ut probris terras impleat illa meis.
quid de me poterit Sparte, quid Achaia tota,
  quid gentes aliae, quid tua Troia loqui ?
quid Priamus de me, Priami quid sentiet uxor,
  totque tui fratres Dardanidesque nurus ?
tu quoque, qui poteris fore me sperare fidelem,
  et non exemplis anxius esse tuis ?
quicumque Iliacos intrauerit aduena portus,
  is tibi solliciti causa timoris erit.
ipse mihi quotiens iratus 'adultera' dices,
  oblitus nostro crimen inesse tuum ?
delicti fies idem reprehensor et auctor.
  terra, precor, uultus obruat ante meos !
at fruar Iliacis opibus cultuque beato,
  donaque promissis uberiora feram.
purpura nempe mihi pretiosaque texta dabuntur,
  congestoque auri pondere diues ero.
da ueniam fassae : non sunt tua munera tanti.
  nescio quo tellus me tenet ipsa modo.
quis mihi, si laedar, Phrygiis succurret in oris ?
  unde petam fratres, unde parentis opem ?
omnia Medeae fallax promisit Iason :
  pulsa est Aesonia num minus illa domo ?
non erat Aeetes, ad quem despecta rediret,
  non Idyia parens Chalciopeque soror.
tale nihil timeo. sed nec Medea timebat.
  fallitur augurio spes bona saepe suo.
omnibus inuenies, quae nunc iactantur in alto,
  nauibus a portu lene fuisse fretum.
fax quoque me terret, quam se peperisse cruentam
  ante diem partus est tua uisa parens :
et uatum timeo monitus, quos igne Pelasgo
  Ilion arsurum praemonuisse ferunt.
utque fauet Cytherea tibi, quia uicit, habetque
  parta per arbitrium bina tropaea tuum,
sic illas uereor, quae, si tua gloria uera est,
  iudice te causam non tenuere duae.
nec dubito quin, te si prosequar, arma parentur.
  ibit per gladios, ei mihi, noster amor.
an fera Centauris indicere bella coegit
  Atracis Haemonios Hippodamia uiros,
tu fore tam iusta lentum Menelaon in ira
  et geminos fratres Tyndareumque putas ?
quod bene te iactes et fortia facta loquaris,
  a uerbis facies dissidet ista tuis.
apta magis Veneri quam sunt tua corpora Marti.
  bella gerant fortes ; tu, Pari, semper ama.
Hectora, quem laudas, pro te pugnare iubeto.
  militia est operis altera digna tuis.
his ego, si saperem pauloque audacior essem,
  uterer. utetur, siqua puella sapit :
aut ego deposito faciam fortasse pudore,
  et dabo cuncta*tas* tempore uicta manus.
quod petis, ut furtim praesentes ista loquamur,
  scimus quid captes conloquiumque uoces.
sed nimium properas, et adhuc tua messis in herba
   est.
  haec mora sit uoto forsan amica tuo.
hactenus. arcanum furtiuae conscia mentis
  littera iam lasso pollice sistat opus.
cetera per socias Clymenen Aethramque loquamur,
  quae mihi sunt comites consiliumque duae.

XVIII

LEANDRI HERONI

[Mittit Abydenus, quam mallet ferre salutem,
  si cadat unda maris, Sesta puella, tibi.]
Si mihi di faciles, *si* sunt in amore secundi,
  inuitis oculis haec mea uerba leges.
sed non sunt faciles. nam cur mea uota morantur,
  currere me nota nec patiuntur aqua ?
ipsa uides caelum pice nigrius, et freta uentis
  turbida perque cauas uix adeunda rates.
unus, et hic audax, a quo tibi littera nostra
  redditur, e portu nauita mouit iter.
ascensurus eram, nisi quod cum uincula prorae
  solueret, in speculis omnis Abydos erat.
non poteram celare meos, uelut ante, parentes :
  quemque tegi nolumus, non latuisset amor.
protinus haec scribens 'felix, i, littera' dixi :
  'iam tibi formosam porriget illa manum.
forsitan admotis etiam tangere labellis,
  rumpere dum niueo uincula dente uolet.'
talibus exiguo dictis mihi murmure uerbis,
  cetera cum charta dextra locuta mea est.
at quanto mallem, quam scriberet, illa nataret,
  meque per adsuetas sedula ferret aquas.
[aptior illa quidem placido dare uerbera ponto :
  est tamen et sensus apta ministra mei.]
septima nox agitur, spatium mihi longius anno,
  sollicitum raucis ut mare feruet aquis.
his ego si uidi mulcentem pectora somnum
  noctibus, insani sit mora longa freti.
rupe sedens aliqua specto tua litora tristis,
  et quo non possum corpore, mente feror.
lumina quin etiam summa uigilantia turre
  aut uidet aut acies nostra uidere putat.
ter mihi deposita est in sicca uestis harena :
  ter graue temptaui carpere nudus iter :
obstitit inceptis tumidum iuuenalibus aequor,
  mersit et inuersis ora natantis aquis.
at tu, de rapidis inmansuetissime uentis,
  quid mecum certa proelia mente geris ?
in me, si nescis, Borea, non aequora, saeuis.

XVII 188 *uelim* ς. **190** *residit* Heins. **191** *erat* P. **192** *fuit* P, *fugit* G ω. **194** *lusa* ς, *iusta* P G, *questa* Heins. **197** *neges* ς, quod placeat si *ne* legatur. **203** *prima* P^2. *relinques* ς. **204** an *uelis*. **210** *Asiae* ς. **214** *nox* P^1, *mox* P^2. **220** *procul* P. **226** *ista* ω. **230** *numinis* P^1. **232** *idiia* P sub ras., in *ipsea* m^2 mutauit, corr. Delrius, *erat ipsa* G^1, *ipsea* G^2. *Calciopeque* P, *Calliopeque* G. **240** *arsuram* ς. **244** *deae* ς. **245** *dubite* P, *dubitem* Merk. *persequar* P^1 G ω. **249** *in ulta* P^1. **251** *iactas* P. **252** *ipsa* ς. *tuis* G ω, *suis* P. **254** *fortes. alii* ς. **256** *danda* ς. *tui* ω. **259** *sapiam* ς, *faituam* P, ut mihi uisum est, *sautiam*, *s* incertum, P secundum Keil ap. Ehwald, *faciam* G ω. *pudorem* P, fortasse *depositum faciam* h. e. *deponam* ut *missum facere* est *mittere*. **260** *cunctatas* ego, *cunctas* P, *coniunctas* P^2 ς, *confessas* Sedlm., *cunctantes* Birt. **261** *plura* ς. **264** *nec* ς, *et* Riese. *fit* ς edd. uett. **265** *arcanae furtiuum* malim. **XVIII 1, 2** in P ma. alia scripti sunt in uacuo spatio ante initium epistulae, sic tamen ut non minus spatii relictum sit quam quod inter ceteras epistolas uacat. **2** *Sesti* Heins. **3** *si* ego, *et* P, *tibi* G V, *uel* ς, *ut* ς, *qui* ς. *sint* G ς. **6** *mota* ς. *non* ς. **8** *obeunda* ς. **10** *a* ς. *soluit* uel *fecit* ς. **16** *formonsam* P. **17** *etiam. dominae* ς. **21** *ah* uel *Ha* G ς. **23, 24** om. P^1 ς, non Plan. **26** *ut. quod* ω, *quo* ς. **36** *et ad inuersis* P, *et aduersis* ω. **38** *tactra* Housman, cf. Cat. 60. 3.

quid faceres, esset ni tibi notus amor?
tam gelidus quod sis, non te tamen, improbe, quondam
ignibus Actaeis incaluisse negas.
gaudia rapturo siquis tibi claudere uellet
aerios aditus, quo paterere modo?
parce, precor, facilemque moue moderatius auram:
imperet Hippotades sic tibi triste nihil.
uana peto, precibusque meis obmurmurat ipse,
quasque quatit, nulla parte coercet aquas.
nunc daret audaces utinam mihi Daedalus alas:
Icarium quamuis hinc prope litus abest.
quidquid erit, patiar: liceat modo corpus in auras
tollere, quod dubia saepe pependit aqua.
interea, dum cuncta negant uentique fretumque,
mente agito furti tempora prima mei.
nox erat incipiens, namque est meminisse uoluptas,
cum foribus patriis egrediebar amans.
nec mora, deposito pariter cum ueste timore
iactabam liquido brachia lenta mari.
luna fere tremulum praebebat lumen eunti,
ut comes in nostras officiosa uias.
hanc ego suspiciens 'faueas, dea candida,' dixi
'et subeant animo Latmia saxa tuo.
non sinit Endymion te pectoris esse seueri.
flecte, precor, uultus ad mea furta tuos.
tu, dea, mortalem caelo delapsa petebas:
(uera loqui liceat) quam sequor, ipsa dea est.
neu referam mores caelesti pectore dignos,
forma nisi in ueras non cadit illa deas.
a Veneris facie non est prior ulla tuaque;
neue meis credas uocibus, ipsa uide.
quantum, cum fulges radiis argentea puris,
concedunt flammis sidera cuncta tuis,
tanto formosis formosior omnibus illa est:
si dubitas, caecum, Cynthia, lumen habes.'
haec ego, uel certe non his diuersa locutus
per mihi cedentes nocte ferebar aquas.
unda repercussae radiabat imagine lunae,
et nitor in tacita nocte diurnus erat:
nullaque uox usquam, nullum ueniebat ad aures
praeter dimotae corpore murmur aquae.
Alcyones solae, memores Ceycis amati,
nescio quid uisae sunt mihi dulce queri.
iamque fatigatis umero sub utroque lacertis
fortiter in summas erigor altus aquas.
ut procul aspexi lumen, 'meus ignis in illo est:
'illa meum' dixi 'litora lumen habent.'
et subito lassis uires rediere lacertis,
uisaque, quam fuerat, mollior unda mihi.
frigora ne possim gelidi sentire profundi,
qui calet in cupido pectore, praestat amor.
quo magis accedo propioraque litora fiunt,
quoque minus restat, plus libet ire mihi.
cum uero possum cerni quoque, protinus addis
spectatrix animos, ut ualeamque facis.
nunc etiam nando dominae placuisse laboro,
atque oculis iacto brachia nostra tuis.
te tua uix prohibet nutrix descendere in altum.
hoc quoque enim uidi, nec mihi uerba dabas.
nec tamen effecit, quamuis retinebat euntem,
ne fieret prima pes tuus udus aqua.
excipis amplexu, feliciaque oscula iungis,
oscula, di magni, trans mare digna peti!
eque tuis demptos umeris mihi tradis amictus,
et madidam siccas aequoris imbre comam.
cetera nox et nos et turris conscia nouit,
quodque mihi lumen per uada monstrat iter.
non magis illius numerari gaudia noctis,
Hellespontiaci quam maris alga potest.
quo breuius spatium nobis ad furta dabatur,
hoc magis est cautum, ne foret illud iners.
iamque fugatura Tithoni coniuge noctem
praeuius Aurorae Lucifer ortus erat:
oscula congerimus properata sine ordine raptim,
et querimur paruas noctibus esse moras.
atque ita cunctatus, monitu nutricis amaro
frigida deserta litora turre peto.
digredimur flentes, repetoque ego Virginis aequor,
respiciens dominam, dum licet, usque meam.
siqua fides uero est, ueniens huc esse natator,
cum redeo, uideor naufragus esse mihi.
hoc quoque si credes, ad te uia prona uidetur:
a te cum redeo, cliuus inertis aquae.
inuitus repeto patriam; quis credere possit?
inuitus certe nunc moror urbe mea.
ei mihi, cur animis iuncti secernimur undis,
unaque mens, tellus non habet una duos?
uel tua me Sestus uel te mea sumat Abydos:
tam tua terra mihi quam tibi nostra placet.
cur ego confundor, quotiens confunditur aequor?
cur mihi, causa leuis, uentus obesse potest?
iam nostros curui norunt delphines amores,
ignotum nec me piscibus esse reor.
iam patet attritus solitarum limes aquarum,
non aliter, multa quam uia pressa rota.
quod mihi non esset nisi sic iter, ante querebar.
at nunc per uentos hoc quoque deesse queror.
fluctibus immodicis Athamantidos aequora canent,
uixque manet portu tuta carina suo.
hoc mare, cum primum de uirgine nomina mersa
quae tenet, est nanctum, tale fuisse puto.
et satis amissa locus hic infamis ab Helle est,
utque mihi parcat, nomine crimen habet.
inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
aurea lanigero uellere uexit ouis.
nec tamen officium pecoris nauisue requiro,
dummodo, quas findam corpore, dentur aquae.
arte egeo nulla. fiat modo copia nandi,
idem nauigium, nauita, uector ero.
nec sequor aut Helicen aut, qua Tyros utitur, Arcton:
publica non curat sidera noster amor.
Andromedan alius spectet claramque Coronam,
quaeque micat gelido Parrhasis Vrsa polo.
at mihi quod Perseus et cum Ioue Liber amarunt,
indicium dubiae non placet esse uiae.
est aliud lumen, multo mihi certius istis,
non errat tenebris quo duce noster amor.
hoc ego dum spectem, Colchos et in ultima Ponti,
quaque uiam fecit Thessala pinus, eam:
et iuuenem possim superare Palaemona nando,
miraque quem subito reddidit herba deum.
saepe per adsiduos languent mea brachia motus,
uixque per inmensas fessa trahuntur aquas.
his ego cum dixi 'pretium non uile laboris
iam dominae uobis colla tenenda dabo,'
protinus illa ualent atque ad sua praemia tendunt,
ut celer Eleo carcere missus equus.
ipse meos igitur seruo, quibus uror, amores,
teque, magis caelo digna puella, sequor.
digna quidem caelo *es*, sed adhuc tellure morare,
aut dic, ad superos et mihi qua sit iter.
hic es, et exigue misero contingis amanti

XVIII 41 *quod. cum* P^{2} G ω. *num* P. **45** *facilisque* malim. *moderantius* ω. **50** *hinc* ς, *hic* P G. *adest* P^{2} G ω edd. uett. **56** *laribus* Heins. **59** *fere* suspectum. *mihi* ω. **76** *sponte* Francius. **79** *nostras ueniebat* ω. **84** *fortior* ς. **86** *lument* P, *numen* ς. **98** *dabam* Nodellius. **102** *diis magnis* ω. **103** *de* edd. uett. **119** *hinc* Ehwald. **121** *eredes ego*, coll. 4. 37, *eredis* P ω uulg., *eredas* ς (G?). **125** *seiungimur* G^{1}. **131** *delfines* P G. **133** *uttritus* P^{1}. *miles* P^{1}. **135** *iter ante* ς, *iterare* P (*-re* m^{2}) G ω. **147** *parte* ς, *parce* ς, *aree* ed. princ. *Argo—nulla* Withhof. **148** *reetor* ς. **156** *errat tenebris* ς, Bentl., *erat t.* P^{1}, *erit in t.* P^{2} G ω. **159** *possum* ω. **160** *morsaque* Jortinus, Bentl. coll. Met 13. 942. **167** *amores. omnes* P^{1}. **169** *eaelo es* Merk., *eaes adhue* P^{1}, *eaelo sed hue* P^{2}, *eaelo sed adhuc* G ω uulg. *moraris* P^{1}, *moreris* ς. **170** *et. hine* P^{2} ω. **171** *hic* ~ *exugue* P^{1}, *namque minus raro* P^{2}, *hic es et exiguum* uel *exiguo* ω, *exigum* G. *at* Heins.

cumque mea fiunt turbida uento freta.
quid mihi, quod lato non separor aequore, prodest?
num minus hac nobis tam breuis obstat aqua?
an malim, dubito, toto procul orbe remotus
cum domina longe spem quoque habere meam.
quo propior nunc es, flamma propiore calesco,
et res non semper, spes mihi semper adest.
paene manu, quod amo, tanta est uicinia, tango:
saepe sed heu lacrimas hoc mihi 'paene' mouet.
uelle quid est aliud fugientia prendere poma,
spemque suo refugi fluminis ore sequi?
ergo ego te numquam, nisi cum uolet unda, tenebo,
et me felicem nulla uidebit hiemps?
cumque minus firmum nil sit quam uentus et unda,
in uentis et aqua spes mea semper erit?
aestus adhuc tamen est. quid, cum mihi laeserit aequor
Plias et Arctophylax Oleniumque pecus?
aut ego non noui quam sim temerarius, aut me
in freta non cautus tum quoque mittet amor.
neue putes id me, quod abest, promittere tempus,
pignora polliciti non tibi tarda dabo.
sit tumidum paucis etiam nunc noctibus aequor,
ire per inuitas experiemur aquas.
aut mihi continget felix audacia saluo,
aut mors solliciti finis amoris erit.
optabo tamen, ut partis expellar in illas,
et teneant portus naufraga membra tuos.
flebis enim, tactuque meum dignabere corpus,
et 'mortis' dices 'huic ego causa fui.'
scilicet interitus offenderis omine nostri,
litteraque inuisa est hac mea parte tibi?
desino, parce queri. sed uti mare finiat iram,
accedant, quaeso, fac tua uota meis.
pace breui nobis opus est, dum transferar isto.
cum tua contigero litora, perstet hiemps.
istic est aptum nostrae nauale carinae,
et melius nulla stat mea puppis aqua.
illic me claudat Boreas, ubi dulce morari est:
tunc piger ad nandum, tunc ego cautus ero:
nec faciam surdis conuicia fluctibus ulla,
triste natature nec querar esse fretum.
me pariter uenti teneant teneriquc lacerti,
per causas istic inpediarque duas.
cum patietur hiemps, remis ego corporis utar.
lumen in aspectu tu modo semper habe.
interea pro me pernoctet epistula tecum,
quam precor ut minima prosequar ipse mora.

XIX

HERO LEANDRO

Quam mihi misisti uerbis, Leandre, salutem
ut possim missam rebus habere, ueni!
longa mora est nobis omnis, quae gaudia differt;
da ueniam fassae, non patienter amo.
urimur igne pari: sed sum tibi uiribus inpar.
fortius ingenium suspicor esse uiris.
ut corpus, teneris ita mens infirma puellis.
deficiam, parui temporis adde moram.
uos modo uenando, modo rus geniale colendo
ponitis in uaria tempora longa mora.
aut fora uos retinent, aut unctae dona palaestrae,
flectitis aut freno colla sequacis equi:
nunc uolucrem laqueo, nunc piscem ducitis hamo:
diluitur posito serior hora mero.
his mihi summotae, uel si minus acriter urar,
quod faciam, superest praeter amare nihil.
quod superest, facio; teque, o mea sola uoluptas,
plus quoque, quam reddi quod mihi possit, amo.
aut ego cum cara de te nutrice susurro,
quaeque tuum, miror, causa moretur iter:
aut mare prospiciens odioso concita uento
corripio uerbis aequora paene tuis:
aut, ubi saeuitiae paulum grauis unda remisit,
posse quidem sed te nolle uenire, queror,
dumque queror, lacrimae per amantia lumina manant,
pollice quas tremulo conscia siccat anus.
saepe tui, specto, si sint in litore passus,
impositas tamquam seruet harena notas.
utque rogem de te, et scribam tibi, siquis Abydo
uenerit, aut, quaero, siquis Abydon eat.
quid referam, quotiens dem uestibus oscula, quas tu
Hellespontiaca ponis iturus aqua?
sic ubi lux acta est et noctis amicior hora
exhibuit pulso sidera clara die,
protinus in summo uigilantia lumina tecto
ponimus, adsuetae signa notamque uiae.
tortaque uersato ducentes stamina fuso
feminea tardas fallimus arte moras.
quid loquar interea tam longo tempore, quaeris?
nil nisi Leandri nomen in ore meo est.
'iamne putas exisse domo mea gaudia, nutrix,
an uigilant omnes et timet ille suos?
iamne suas umeris illum deponere uestes,
pallade iam pingui tinguere membra putas?'
adnuit illa fere: non nostra quod oscula curet,
sed mouet obrepens somnus anile caput.
postque morae minimum 'iam certe nauigat,' inquam
'lentaque dimotis brachia iactat aquis.'
paucaque cum tacta perfeci stamina terra,
an medio possis, quaerimus, esse freto.
et modo prospicimus, timida modo uoce precamur,
ut tibi det faciles utilis aura uias.
auribus incertas uoces captamus, et omnem
aduentus strepitum credimus esse tui.
sic ubi deceptae pars est mihi maxima noctis
acta, subit furtim lumina fessa sopor.
forsitan inuitus mecum tamen, improbe, dormis:
et, quamquam non uis ipse uenire, uenis.
nam modo te uideor prope iam spectare natantem,
brachia nunc umeris umida ferre meis:
nunc dare, quae soleo, madidis uelamina membris,
pectora nunc iuncto nostra fouere sinu,
multaque praeterea lingua reticenda modesta,
quae fecisse iuuat, facta referre pudet.
me miseram breuis est haec et non uera uoluptas.
nam tu cum somno semper abire soles.
firmius, o, cupidi tandem coeamus amantes,
nec careant uera gaudia nostra fide.
cur ego tot uiduas exegi frigida noctes?
cur totiens a me, lente natator, abes?
est mare, confiteor, nondum tractabile nanti.
nocte sed hesterna lenior aura fuit.
cur ea praeterita est? cur non uentura timebas?
tam bona cur periit, nec tibi rapta uia est?
protinus ut similis detur tibi copia cursus,
hoc melior certe, quo prior, illa fuit.—
at cito mutata est iactati forma profundi.
tempore, cum properas, saepe minore uenis.
hic, puto, deprensus nil quod querereris haberes,

XVIII 174 *non* ω. 175 *an* ς, *num* P G ω. 177 *propius* P G, corr. ω. 190 *cautum* ω. 191 *in* Dilthey. 197 *tantum* ς. *istas* Postgate. 203 *desino* P G, *desine* G^2 V ς. *parte* P ω. *uti* ego, *ut et* P (?), *ut hanc* V, *ut hoc* G (?). 205 *istic* uel *istuc* uel *illuc* ς. 218 *prosequar* P G, *persequar* ς. XIX 3 *defert* P. 5 *urimor* P. 12 *fugacis* ω. 13 *amo* P, Sedlm. 15 *summotis* ω. 16 *quid* G ω. 18 *credi* ω. 21 *freta* ς. 29, 30 eiecit Bentl. 31 *do* corr. ex *de* P, *do* ω. 35 *summa—turre* P. 36 *signaque nota* ς. 42 *homines* Bentl., quod placet. 44 *putes* G ς. 45 *fore* P V ω. 47 *nimium* P ς. 49 *terra* P recte, *tela* G ς, male: Hero net, non texit. 58 *quamuis* ω. 62 ita P, *iuncta nostra* G, *iuncto uestra* ς, *nostro iuncta* Merk., aliud latere uidetur fort. *iuncto tosta* (frigore). 63 *praetereo* ς. *linguae—modestae* V ς, Merk. 65, 66 Heinsio suspecti: quare? 68 *ne* ς. 70 *morator* P^1 ς. 71 *nondum* in ras. P^1, *non nunc* Bentl. 77 *pacati* Bentl.

meque tibi amplexo nulla noceret hiemps.
certe ego tum uentos audirem laeta sonantis,
  et numquam placidas esse precarer aquas.
quid tamen euenit, cur sis metuentior undae,
  contemptumque prius nunc uereare fretum?
nam memini, cum te saeuum ueniente minaxque
  non minus, aut multo non minus aequor erat:
cum tibi clamabam 'sic tu temerarius esto,
  ne miserae uirtus sit tua flenda mihi.'
unde nouus timor hic, quoque illa audacia fugit?
  magnus ubi est spretis ille natator aquis?
sis tamen hoc potius, quam quod prius esse solebas;
  et facias placidum per mare tutus iter:
dummodo sis idem, dum sic, ut scribis, amemur,
  flammaque non fiat frigidus illa cinis.
non ego tam uentos timeo mea uota morantes,
  quam similis uento ne tuus erret amor:
ne non sim tanti, superentque pericula causam,
  et uidear merces esse labore minor.
interdum metuo, patria ne laedar, et inpar
  dicar Abydeno Thressa puella toro.
ferre tamen possum patientius omnia, quam si
  otia nescioqua paelice captus agis,
in tua si ueniunt alieni colla lacerti,
  fitque nouus nostri finis amoris amor.
a, potius peream, quam crimine uulnerer isto:
  fataque sint culpa nostra priora tua.
nec, quia uenturi dederis mihi signa doloris,
  haec loquor, aut fama sollicitata noua:
omnia sed uereor: quis enim securus amauit?
  cogit et absentes plura timere locus.
felices illas, sua quas praesentia nosse
  crimina uera iubet, falsa timere uetat.
nos tam uana mouet, quam facta iniuria fallit,
  incitat et morsus error uterque pares.
o utinam uenias! aut ut uentusue paterue,
  causaque sit certe femina nulla morae!
quodsi quam sciero, moriar, mihi crede, dolendo;
  iamdudum pecca, si mea fata petis.
sed neque peccabis frustraque ego terreor istis:
  quoque minus uenias, inuida pugnat hiemps.
me miseram! quanto planguntur litora fluctu,
  et latet obscura condita nube dies.
forsitan ad pontum mater pia uenerit Helles,
  mersaque roratis nata fleatur aquis.
an mare ab inuiso priuignae nomine dictum
  uexat in aequoream uersa nouerca deam?
non fauet, ut nunc est, teneris locus iste puellis.
  hac Helle periit, hac ego laedor aqua.
at tibi flammarum memori, Neptune, tuarum
  nullus erat uentis inpediendus amor:
si neque Amymone, nec laudatissima forma
  criminis est Tyro fabula uana tui,
lucidaque Alcyone †Ceuceque et Aueone nata,
  et nondum nexis angue Medusa comis,
flauaque Laodice caeloque recepta Celaeno,
  et quarum memini nomina lecta mihi.
has certe pluresque canunt, Neptune, poetae
  molle latus lateri composuisse tuo.
cur igitur, totiens uires expertus amoris,
  adsuetum nobis turbine claudis iter?
parce, ferox, latoque mari tua proelia misce.
  seducit terras haec breuis unda duas.
te decet aut magnas magnum iactare carinas,
  aut etiam totis classibus esse trucem.
turpe deo pelagi iuuenem terrere natantem:
  gloriaque est stagno quolibet ista minor.
nobilis ille quidem est et clarus origine, sed non
  a tibi suspecto ducit Vlixe genus.
da ueniam seruaque duos: natat ille; sed isdem
  corpus Leandri, spes mea, pendet aquis.
sternuit et lumen, posito nam scribimus illo,
  sternuit, et nobis prospera signa dedit.
ecce, merum nutrix faustos instillat in ignes,
  'cras' que 'erimus plures' inquit, et ipsa bibit.
effice nos plures, euicta per aequora lapsus,
  o penitus toto corde recepte mihi!
in tua castra redi, socii desertor amoris:
  ponuntur medio cur mea membra toro?
quod timeas, non est. auso Venus ipsa fauebit,
  sternet et aequoreas aequore nata uias.
ire libet medias ipsi mihi saepe per undas:
  sed solet hoc maribus tutius esse fretum.
nam cur hac uectis Phrixo Phrixique sorore
  sola dedit uastis femina nomen aquis?
forsitan ad reditum metuas ne tempora desint,
  aut gemini nequeas ferre laboris onus.
at nos diuersi medium coeamus in aequor,
  obuiaque in summis oscula demus aquis,
atque ita quisque suas iterum redeamus ad urbes:
  exiguum, sed plus quam nihil illud erit.
uel pudor hic utinam, qui nos clam cogit amare,
  uel timidus famae cedere uellet amor!
nunc male res iunctae, calor et reuerentia, pugnant.
  quid sequar in dubio est. haec decet, ille iuuat.
ut semel intrauit Colchos Pagasaeus Iason,
  impositam celeri Phasida puppe tulit:
ut semel Idaeus Lacedaemona uenit adulter,
  cum praeda rediit protinus ille sua.
tu quam saepe petis quod amas, tam saepe relinquis,
  et quotiens graue fit puppibus ire, natas.
sic tamen, o iuuenis, tumidarum uictor aquarum,
  sic facito spernas, ut uereare, fretum.
arte laboratae merguntur ab aequore naues.
  tu tua plus remis brachia posse putas?
quod cupis, hoc nautae metuunt, Leandre, natare:
  exitus hic fractis puppibus esse solet.
me miseram! cupio non persuadere quod hortor,
  sisque, precor, monitis fortior ipse meis:
dummodo peruenias, excussaque saepe per undas
  inicias umeris brachia lassa meis.
sed mihi, caeruleas quotiens obuertor ad undas,
  nescioquae pauidum frigora pectus habet.
nec minus hesternae confundor imagine noctis,
  quamuis est sacris illa piata meis.
namque sub aurora, iam dormitante lucerna,
  somnia quo cerni tempore uera solent,
stamina de digitis cecidere sopore remissis,
  collaque puluino nostra ferenda dedi.
hic ego uentosas nantem delphina per undas
  cernere non dubia sum mihi uisa fide:
quem postquam bibulis inlisit fluctus harenis,
  unda simul miserum uitaque deseruit.
quidquid id est, timeo: nec tu mea somnia ride,
  nec nisi tranquillo bracchia crede mari.
si tibi non parcis, dilectae parce puellae,
  quae numquam nisi te sospite sospes ero.
spes tamen est fractis uicinae pacis in undis:
  tum placidas toto pectore finde uias.
interea, nanti quoniam freta peruia non sunt,
  leniat inuisas littera missa moras.

XIX 81 *laeta* (sic) P, *lenta* ς, Merk. **92** *cautus* Francius. **100** *Sesta* V ω. *uiro* ς. **102** *agas* G ω. **108** *fama. uentura* P¹. **110** *multa* ς, *ipse* ς. **111** *nostra* P¹. **112** *iubet* suspectum, *iuuat* P ω. **113** *uera—ficta* ς. **117** *resciero* P² mg. **118** *peccas* codd., corr. Heusinger. **127** *utcumque est* Dilthey. **131** *si* aut *s;* P. **133** *ceuceque* (sic) *et aucone* sed ras. inter *q:* et *e* P, *celiceque et aucone* G. *Calyceque Hecataeone* Heins. ex Hyg. Fab. 157. *Circeque et Alymone* Ant. Volscus edd. uett. immensa uarietas in ς. pro *ceuceque* possis aut *Leuce* aut *Glauce.* **147, 148** Bentleio suspecti. **153** *ecce. eae* (supra scripto *t*) P, an *laeta*? **158** *uiduo* ς. **163** *hac* P, *huc* G, *hoc* V ω. **165** *metuis* ω. *robora* ω. **169** *uterque* Bentl. **171, 172** *aut—aut* malim. *amore* Bentl. an *cogit, amori.* **192** *quae* G ω, *qđ* P. *frigora* V ω, *frigore* P G. *habet* P, *habent* G ω. **206** *erit* ω. **207** *stratis* Bentl. coll. 7. 49 quod placet. **208** *tuto* G ς. **209** *nanti* ς, *nandi* P G. **210** *inmensas* ς.

XX

ACONTIVS CYDIPPAE

Pone metum ; nihil hic iterum iurabis amanti :
  promissam satis est te semel esse mihi.
perlege, discedat sic corpore languor ab isto,
  quod meus est ulla parte dolere dolor.
quid pudor ante subit ? nam, sicut in aede Dianae,
  suspicor ingenuas erubuisse genas.
coniugium pactamque fidem, non crimina posco.
  debitus ut coniunx, non ut adulter amo.
uerba licet repetas, quae demptus ab arbore fetus
  pertulit ad castas me iaciente manus.
inuenies illic id te spondere, quod opto
  te potius, uirgo, quam meminisse deam.
nunc quoque idem † timeo. sed idem tamen acrius illud
  adsumpsit uires, auctaque flamma mora est.
quique fuit numquam paruus, nunc tempore longo
  et spe, quam dederas tu mihi, creuit amor.
spem mihi tu dederas. meus hic tibi credidit ardor :
  non potes hoc factum teste negare dea.
adfuit, et praesens, ut erat, tua uerba notauit,
  et uisa est mota dicta tulisse coma.
deceptam dicas nostra te fraude licebit,
  dum fraudis nostrae causa feratur amor.
fraus mea quid petiit, nisi, uti tibi iungerer, unum ?
  id me, quod quereris, conciliare potest.
non ego natura nec sum tam callidus usu.
  sollertem tu me, crede, puella, facis.
te mihi compositis, siquid tamen egimus, a me
  adstrinxit uerbis ingeniosus Amor.
dictatis ab eo feci sponsalia uerbis,
  consultoque fui iuris Amore uafer.
sit fraus huic facto nomen, dicarque dolosus :
  si tamen est, quod ames uelle tenere, dolus.
en iterum scribo mittoque rogantia uerba.
  altera fraus haec est ; quodque queraris, habes.
si noceo, quod amo, fateor, sine fine nocebo,
  teque, peti caueas tu licet, usque petam.
per gladios alii placitas rapuere puellas :
  scripta mihi caute littera crimen erit ?
di faciant, possim plures inponere nodos,
  ut tua sit nulla libera parte fides.
mille doli restant ; cliuo sudamus in imo :
  ardor inexpertum nil sinet esse meus.
sit dubium, possisne capi ; captabere certe.
  exitus in dis est ; sed capiere tamen.
ut partem effugias, non omnia retia falles,
  quae tibi, quam credis, plura tetendit Amor.
si non proficient artes, ueniemus ad arma,
  uique tui cupido rapta ferere sinu.
non sum, qui soleam Paridis reprehendere factum,
  nec quemquam, qui, uir posset ut esse, fuit.
nos quoque—sed taceo. mors huius poena rapinae
  ut sit, erit, quam te non habuisse, minor.
aut esses formosa minus ; peterere modeste :
  audaces facie cogimur esse tua.
tu facis *hoc* oculique tui, quibus ignea cedunt
  sidera, qui flammae causa fuere meae :
hoc faciunt flaui crines et eburnea ceruix,
  quaeque, precor, ueniant in mea colla manus,
et decor et uultus sine rusticitate pudentes,
  et, Thetidis qualis uix rear esse, pedes.
cetera si possem laudare, beatior essem :
  nec dubito, totum quin sibi par sit opus.
hac ego compulsus, non est mirabile, forma,
  si pignus uolui uocis habere tuae.
denique, dum captam tu te cogare fateri,
  insidiis esto capta puella meis.
inuidiam patiar : passo sua praemia dentur.
  cur suus a tanto crimine fructus abest ?
Hesionen Telamon, Briseida cepit Achilles :
  utraque uictorem nempe secuta uirum.
quamlibet accuses et sis irata licebit,
  irata liceat dum mihi posse frui.
idem, qui facimus, factam tenuabimus iram,
  copia placandi sit modo parua tui.
ante tuos liceat flentem consistere uultus,
  et liceat lacrimis addere uerba sua :
utque solent famuli, cum uerbera saeua uerentur,
  tendere summissas ad tua crura manus.
ignoras tua iura : uoca. cur arguor absens ?
  iamdudum dominae more uenire iube.
ipsa meos scindas licet imperiosa capillos,
  oraque sint digitis liuida nostra tuis.
omnia pepetiar. tantum fortasse timebo,
  corpore laedatur ne manus ista meo.
sed neque compedibus nec me conpesce catenis.
  seruabor firmo uinctus amore tui.
cum bene se, quantumque uolet, satiauerit ira,
  ipsa tibi dices 'quam patienter amat !'
ipsa tibi dices, ubi uideris omnia ferre,
  'tam bene qui seruit, seruiat iste mihi.'
nunc reus infelix absens agor ; et mea, cum sit
  optima, non ullo causa tuente perit.
hoc quoque, quantumuis sit scriptum iniuria nostrum :
  quod de me solo nempe queraris, habes.
non meruit falli mecum quoque Delia : si non
  uis mihi promissum reddere, redde deae.
adfuit et uidit, cum tu decepta rubebas,
  et uocem memori condidit aure tuam.
omina re careant ! nihil est uiolentius illa,
  cum sua, quod nolim, numina laesa uidet.
testis erit Calydonis aper, sic saeuus, ut illo
  sit magis in natum saeua reperta parens.
testis et Actaeon, quondam fera creditus illis,
  ipse dedit leto cum quibus ante feras :
quaeque superba parens, saxo per corpus oborto
  nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
ei mihi, Cydippe, timeo tibi dicere uerum,
  ne uidear causa falsa monere mea :
dicendum tamen est. hoc est, mihi crede, quod aegra
  ipso nubendi tempore saepe iaces.
consulit ipsa tibi, neu sis periura laborat ;
  et saluam salua te cupit esse fide.
inde fit, ut, quotiens existere perfida temptas,
  peccatum totiens corrigat illa tuum.
parce mouere feros animosae uirginis arcus :
  mitis adhuc fieri, si patiare, potest.
parce, precor, teneros corrumpere febribus artus.
  seruetur facies ista fruenda mihi.
seruentur uultus ad nostra incendia nati,
  quique subest niueo lenis in ore rubor.
hostibus, et siquis, ne fias nostra, repugnat,
  sic sit, ut inualida te solet esse mihi.

XX in ς praemittitur: *Accipe, Cydippe, despecti nomen Aconti illius, in pomo qui tibi uerba dedit.* **4** *quod* Dilthey, *qui* P (post ras. et *q* minusculo) cett. *dolente* ς. *quo—dolente* Dilthey, nuper. **5** *ante* P G ω, *ora* ς. **13** *teneo* Oudendorp, *cupio* Bentl. an *spero.* **15** *nunc* ς, *nec* P G. **16** *ex spe* G ς. *crescit* ς. **19** *ut er*$\overset{nt}{\text{a}}$*tu* P, *iurantia* Baehrens. **20** *tulisse* P G ω, corrupte ut uid., *probasse* ς, Ehwald. **23, 24** Heinsio suspecti. *uti* ς, *ut* P. *quod* G. *uni* codd., *unum* scripsi, *iungerer? unum* Burm. **27** *a me* P, *arte* G ω, *ante* ς. **30** *consumptoque* P^1 G. **36** *peti* ς, *petam* P G. *usque* ς, *ipse* P, *ipsa* G. **37** *placidas* P G ω. **48** *uique* scripsi, *inque* codd. *cupidus* P^1, *meo cupido* P^2, *cupidos—sinus* Sedlm. cf. Art. 1. 128. **55** *hoc* om. P. **59** *motus* Dilthey, quod placet. **62** ita ς. *quin tua* (*tu* P^1). *pars sit opus* P G ω. **69, 70** eiecit Dilthey. **75** *flentis* P. **76** *sua* ego, cf. 14. 67, *sui* P, *suis* G, *meis* ω, *tuis* ς. **78** *sed* in *ad* corr. P, *sub* G ω. *iura* ς. **82** *aspera* G. **89** *ferri* Dilthey. **93** *quantumuis* ego : *quod ///// iussit* in ras. spatium circiter trium litterarum P, *quod tu uis* G, uulgo. **97, 98** secl. Dilthey. **98** *ore suo* G. **100** *quae* G. **101, 102** damnauit Heins., **101–106** Dilthey. **101** *sic saeuus* ς P^2 mg. ap. Ehwald, P^1 in ras., *nam scimus* P^2 G ω, uulg. **107** *uerbum* P^2. **108** *mouere* G. **120** *leuis* ς.

torqueor ex aequo, uel te nubente, uel aegra,
  dicere nec possum quid minus ipse uelim.
maceror interdum, quod sim tibi causa dolendi,
  teque mea laedi calliditate puto.
in caput *ut* nostrum dominae periuria, quaeso,
  eueniant; poena tuta sit illa mea.
ne tamen ignorem quid agas, ad limina crebro
  anxius huc illuc dissimulanter eo.
subsequor ancillam furtim famulumque, requirens,
  profuerint somni quid tibi, quidue cibi.
me miserum, quod non medicorum iussa ministro,
  effingoque manus insideoque toro!
et rursus miserum, quod me procul inde remoto,
  quem minime uellem, forsitan alter adest!
ille manus istas effingit et adsidet aegrae,
  inuisus superis cum superisque mihi.
dumque suo temptat salientem pollice uenam,
  candida per causam brachia saepe tenet:
contrectatque sinus et forsitan oscula iungit.
  officio merces plenior ista suo est.
quis tibi permisit nostras praecerpere messes?
  ad spes alterius quis tibi fecit iter?
iste sinus meus est; mea turpiter oscula sumis,
  a mihi promisso corpore tolle manus.
improbe, tolle manus! quam tangis, nostra futura est.
  postmodo si facies istud, adulter eris.
elige de uacuis quam non sibi uindicet alter.
  si nescis, dominum res habet ista suum.
nec mihi credideris. recitetur formula pacti:
  neu falsam dicas esse, fac ipsa legat.
alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.
  quid facis hic? exi! non uacat iste torus.
nam quod habes et tu gemini uerba altera pacti,
  non erit idcirco par tua causa meae.
haec mihi se pepigit, pater hanc tibi, primus ab illa:
  sed propior certe, quam pater, ipsa sibi est.
promisit pater hanc; haec et iurauit amanti.
  ille homines, haec est testificata deam.
ille timet mendax, haec et periura uocari.
  num dubites, hic sit maior an ille metus?
denique, ut amborum conferre pericula possis,
  respice ad euentus: haec cubat, ille ualet.
nos quoque dissimili certamina mente subimus,
  nec spes par nobis nec timor aequus adest.
tu petis ex tuto: grauior mihi morte repulsa est,
  idque ego iam, quod tu forsan amabis, amo.
si tibi iustitiae, si recti cura fuisset,
  cedere debueras ignibus ipse meis.
nunc quoniam ferus hic pro causa pugnat iniqua,
  ad quid, Cydippe, littera nostra redit?
hic facit, ut iaceas et sis suspecta Dianae;
  hunc tu, si sapias, limen adire uetes.
hoc faciente subis tam saeua pericula uitae:
  atque utinam pro te, qui mouet illa, cadat!
quem si reppuleris, nec, quem dea damnat, amaris,
  tu tunc continuo, certe ego saluus ero.
siste metum, uirgo. stabili potiere salute,
  fac modo polliciti conscia templa colas.
non boue mactato caelestia numina gaudent,
  sed, quae praestanda est et sine teste, fide.
ut ualeant, aliae ferrum patiuntur et ignes:
  fert aliis tristem sucus amarus opem.
nil opus est istis. tantum periuria uita,
  teque simul serua meque datamque fidem.
praeteritae ueniam dabit ignorantia culpae;
  exciderant animo foedera lecta tuo.
admonita es modo uoce mea, modo casibus istis,
  quos, quotiens temptas fallere, ferre soles.
his quoque uitatis in partu nempe rogabis,
  ut tibi luciferas adferat illa manus?
audiet et, repetens quae sint audita, requiret
  ipsa, tibi de quo coniuge partus eat.
promittes uotum: scit te promittere falso.
  iurabis: scit te fallere posse deos.
non agitur de me. cura maiore laboro.
  anxia sunt uitae pectora nostra tuae.
cur modo te dubiam pauidi fleuere parentes,
  ignaros culpae quos facis esse tuae?
et cur ignorent? matri licet omnia narres.
  nil tua, Cydippe, facta ruboris habent.
ordine fac referas, ut sis mihi cognita primum,
  sacra pharetratae dum facit ipsa deae,
ut te conspecta subito, si forte notasti,
  restiterim fixis in tua membra genis,
et, te dum nimium miror, nota certa furoris,
  deciderint umero pallia lapsa meo:
postmodo nescioqua uenisse uolubile malum,
  uerba ferens doctis insidiosa notis:
quod quia sit lectum sancta praesente Diana,
  esse tuam uinctam numine teste fidem.
ne tamen ignoret scripti sententia quae sit,
  lecta tibi quondam nunc quoque uerba refer.
'nube, precor,' dicet 'cui te bona numina iungunt.
  quem fore iurasti, sit gener ille mihi.
quisquis is est, placeat, quoniam placet ante Dianae.'
  talis erit mater, si modo mater erit.
sed tamen ut quaerat, quis sim qualisque, uideto:
  inueniet uobis consuluisse deam.
insula, Coryciis quondam celeberrima nymphis,
  cingitur Aegaeo, nomine Cea, mari:
illa mihi patria est: nec, si generosa probatis
  nomina, despectis arguor ortus auis.
sunt et opes nobis, sunt et sine crimine mores:
  amplius utque nihil, me tibi iungit amor.
appeteres talem uel non iurata maritum.
  iuratae uel non talis habendus erat.
haec tibi me in somnis iaculatrix scribere Phoebe,
  haec tibi me uigilem scribere iussit Amor:
e quibus alterius mihi iam nocuere sagittae,
  alterius noceant ne tibi tela, caue.
iuncta salus nostra est; miserere meique tuique;
  quid dubitas unam ferre duobus opem?
quod si contigerit, cum iam data signa sonabunt
  tinctaque uotiuo sanguine Delos erit,
aurea ponetur mali felicis imago,
  causaque uersiculis scripta duobus erit:
'effigie pomi testatur Acontius huius,
  quae fuerint in eo scripta, fuisse rata.'
longior infirmum ne lasset epistola corpus,
  clausaque consueto sit tibi fine, uale!

XXI

CYDIPPE ACONTIO

Pertimui, scriptumque tuum sine murmure legi,
  iuraret ne quos inscia lingua deos.
et puto captasses iterum, nisi, ut ipse fateris,

XX 124 *esse* P² ω. **127** *ut* add. Ehwald. *inque caput* G ω. **134** *adsideoque* Bentl. **135** *remoui* G ω. **136** *uelim* P. *obest* G. **144** *spis* P ut saepe in talibus, *spes* G ω, *saepem* ς, edd. uett. quod non displicet. **147–154** uncis inclusit Dilthey. **155** *gemini* Merkel, *humani* ω, et P mg. ut referunt: equidem non potui legere, P¹ in ras., G euanidum. **158** *proprior* P. **161** ita ς. *hic metuit mendax* P² (P¹ eras.) G ω. *haec et* ς, *timet haece* (supra scr. *t*) P, *timet haec* ω. **163, 164** seclusit Dilthey. **170** *credere* P. **172** *ad te* ς ed. princ. Rom. Ehwald. **175** post h. u. deficit P. **178** *tu tunc* scripsi, *et tu* ω, *et tunc* ς. *certe* codd., *post* scripserim *terque* Gilbert, *continuo per te tunc* Housman. **189** *modo. cum e.* G ς. **193** *et* ς, ed. Rom. 1471, *haec* G ω, *heu* Dilthey, an *audierit*. **194** *iste tibi* Dilthey. **197** *meliore* ς. **204** *facit* G ς, *facis* ω. **208** *umeris—meis* ς (G?). **209** *post ego* G. **210** *dictis* G. **215** an *proco*? **219** *ut* ego, *et* codd. *si tamen et* ς. *qui* ς Bentl. *iubeto* ς Heins. **221** *Corieiis* G ς, *Carthaeis* Buttmann, coll. Met. 10. 109, 7. 368, *Corinthiis* ς. **228** *eram* Bentl. **242** *sibi* Heins. ceterum **241, 242** eiecit Dilthey. **XXI 1** in ς praemittuntur: *Littera peruenit tua quo consueuit Aconti et paene est oculis insidiata meis.* **3** *et* G, *ut* ς *at* ς.

promissam scires me satis esse semel.
nec lectura fui. sed, si tibi dura fuissem,
aucta foret saeuae forsitan ira deae.
omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianae,
illa tamen iusta plus tibi parte fauet,
utque cupis credi, memori te uindicat ira :
talis in Hippolyto uix fuit illa suo.
at melius uirgo fauisset uirginis annis,
quos uereor paucos ne uelit esse mihi.
[languor enim causis non apparentibus haeret,
adiuuor et nulla fessa medentis ope.
quam tibi nunc gracilem uix haec rescribere quamque
pallida uix cubito membra leuare putas ?
huc timor accedit, ne quis nisi conscia nutrix
colloquii nobis sentiat esse uices.
ante fores sedet haec quid agamque rogantibus intus,
ut possim tuto scribere, 'dormit' ait.
mox ubi, secreti longi causa optima, somnus
credibilis tarda desinit esse mora,
iamque uenire uidet, quos non admittere durum est,
excreat et ficta dat mihi signa nota :
sicut erant, properans uerba inperfecta relinquo
et tegitur trepido littera coepta sinu.
inde meos digitos iterum repetita fatigat :
quantus sit nobis aspicis ipse labor.
quo peream si dignus eras, ut uera loquamur :
sed melior iusto quamque mereris ego.
ergo te propter totiens incerta salutis
commentis poenas doque dedique tuis ?
haec nobis formae te laudatore superbae
contingit merces ? et placuisse nocet ?
si tibi deformis, quod mallem, uisa fuissem,
culpatum nulla corpus egeret ope :
nunc laudata gemo, nunc me certamine uestro
perditis, et proprio uulneror ipsa bono.
dum neque tu cedis nec se putat ille secundum,
tu uotis obstas illius, ille tuis.
ipsa uelut nauis iactor, quam certus in altum
propellit Boreas, aestus et unda refert :
cumque dies caris optata parentibus instat,
immodicus pariter corporis ardor adest.
ei mihi, coniugii tempus crudelis ad ipsum
Persephone nostras pulsat acerba fores.
iam pudet, et timeo, quamuis mihi conscia non sim,
offensos uidear ne meruisse deos.
accidere hoc aliquis casu contendit, et alter
acceptum superis hunc negat esse uirum.
neue nihi*l* credas in te quoque dicere famam,
facta ueneficiis pars putat ista *tu*is.
causa latet, mala nostra patent : uos pace mouetis
aspera summota proelia, plector ego.
dic *mihi* nunc, solitoque tibi me decipe more :
quid facies odio, sic ubi amore noces ?
si laedis quod amas, hostem sapienter amabis ;
me, precor, ut serues, perdere uelle uelis.
aut tibi iam nulla est speratae cura puellae,
quam ferus indigna tabe perire sinis,
aut, dea si frustra pro me tibi saeua rogatur,
quid mihi te iactas ? gratia nulla tua est.
elige quid fingas. non uis placare Dianam ;
immemor es nostri : non potes ; illa tui est.
uel numquam mallem, uel non mihi tempore in illo
esset in Aegaeis cognita Delos aquis.
tunc mea difficili deducta est aequore nauis,
et fuit ad coeptas hora sinistra uias.
quo pede processi ! quo me pede limine moui !
picta citae tetigi quo pede texta ratis !
bis tamen aduerso redierunt carbasa uento—
mentior, a demens ! ille secundus erat.
ille secundus erat, qui me referebat euntem
quique parum felix impediebat iter.
atque utinam constans contra mea uela fuisset !
sed stultum est uenti de leuitate queri.
mota loci fama properabam uisere Delon,
et facere ignaua puppe uidebar iter.
quam saepe, ut tardis, feci conuicia remis
questaque sum uento lintea parca dari !
et iam transieram Myconon, iam Tenon et Andron,
inque meis oculis candida Delos erat.
quam procul ut uidi 'quid me fugis, insula ?' dixi,
'laberis in magno numquid, ut ante, mari ?'
institeram terrae, cum iam prope luce peracta
demere purpureis Sol iuga uellet equis.
quos idem solitos postquam reuocauit ad ortus,
comuntur nostrae matre iubente comae :
ipsa dedit gemmas digitis et crinibus aurum
et uestes umeris induit ipsa meis.
protinus egressae superis, quibus insula grata est,
flaua salutatis tura merumque damus.
dumque parens aras uotiuo sanguine tingit
festaque fumosis ingerit exta focis,
sedula me nutrix alias quoque ducit in aedes,
erramusque uago per loca sacra pede.
et modo porticibus spatior, modo munera regum
miror et in cunctis stantia signa locis ;
miror et innumeris structam de cornibus aram
et de qua pariens arbore nixa dea est ;
et quae praeterea—(neque enim meminiue libetue,
quicquid ibi uidi, dicere)—Delos habet.
forsitan haec spectans a te spectabar, Aconti,
uisaque simplicitas est mea posse capi.
in templum redeo gradibus sublime Dianae :
tutior hoc ecquis debuit esse locus ?
mittitur ante pedes malum cum carmine tali—
ei mihi, iurani nunc quoque paene tibi.
sustulit hoc nutrix mirataque 'perlege' dixit :
insidias legi, magne poeta, tuas.
nomine coniugii dicto confusa pudore
sensi me totis erubuisse genis ;
luminaque in gremio ueluti defixa tenebam,
lumina propositi facta ministra tui.
improbe, quid gaudes, aut quae tibi gloria parta est,
quidue uir elusa uirgine laudis habes ?
non ego constiteram sumpta peltata securi,
qualis in Iliaco Penthesilea solo ;
nullus Amazonio caelatus balteus auro,
sicut ab Hippolyte, praeda relata tibi est.
uerba quid exultas tua si mihi uerba dederunt,
sumque parum prudens capta puella dolis ?
Cydippen pomum, pomum Schoeneida cepit :
tu nunc Hippomenes scilicet alter eris.
at fuerat melius, si te puer iste tenebat,
quem tu nescioquas dicis habere faces,
more bonis solito spem non corrumpere fraude :
exoranda tibi, non capienda fui.
cur, me cum peteres, ea non profitenda putabas,
propter quae nobis ipse petendus eras ?
cogere cur potius quam persuadere uolebas,
si poteram audita condicione capi ?
quid tibi nunc prodest iurandi formula iuris
linguaque praesentem testificata deam ?
quae iurat, mens est : nil coniurauimus illa ;
illa fidem dictis addere sola potest.
consilium prudensque animi sententia iurat,

XXI 9, 10 seclusit Dilthey. **12** post h. u. desunt omnes boni codices et Planudis uersio. 'reliqui quicquid legitur adulterinum est' Ant. Volscus in ed. Ven. 1487. uu. **13–144** leguntur in paucis codd. recentibus, uu. **145** ad fin. in solo Laurentiano (L) saec. xiv. **17** *huc* Heins., *nunc* codd. **21** *longi* L, *longe* edd. uett. **24** *dicta* Burm., *pacta* malim. **26** *coepta* Dilthey, *cauta* codd. **29** *quo* Heins., *quae* codd. **38** *perditis* ς, *proditis* ω. **44** *adest* ς, *inest* ω. **45** *ei* J. F. Heusinger, *et* L, *nec* ς, *nunc* ς. **49** *at* Bentl. **51** *nihil* ed. Rom., *mihi* codd. **52** *tuis* edd. uett., *meis* codd. **55** *dic mihi nunc* Bentley, *dicam nunc* codd., *dic iam nunc* Crispinus, *dic age nunc* Lennep. **60** *tabe* Scipio Gentilis, *labe* codd. **77** *Delum* ς. **82** *Phosphor erat* ed. princ. Rom. **91** *grata* ς Bentl., *sacra* ω uulg. **95** *alias* codd., *altas* Wakefield. **100** *de.* an *duo.* **125** fortasse *fouebat.* **127** *boni* ς, edd. uett. *corrumpere* suspectum. **135, 136** seclusit Dilthey. *nil nos iurauimus* Bentl., *n. cum iurauimus, illa*, scil. iurauit, malim.

et nisi iudicii uincula nulla ualent.
si tibi coniugium uolui promittere nostrum,
exige polliciti debita iura tori:
sed si nil dedimus praeter sine pectore uocem,
uerba suis frustra uiribus orba tenes.
non ego iuraui, legi iurantia uerba;
uir mihi non isto more legendus eras.
decipe sic alias; succedat epistula pomo;
si ualet hoc, magnas diuitis aufer opes;
fac iurent reges sua se tibi regna daturos,
sitque tuum, toto quicquid in orbe placet.
maior es hoc ipsa multo mihi crede, Diana,
si tua tam praesens littera numen habet.
cum tamen haec dixi, cum me tibi firma negaui,
cum bene promissi causa peracta mei est,
confiteor, timeo saeuae Latoidos iram
et corpus laedi suspicor inde meum.
nam quare, quotiens socialia sacra parantur,
nupturae totiens languida membra cadunt?
ter mihi iam ueniens positas Hymenaeus ad aras
fugit et e thalami limine terga dedit;
uixque manu pigra totiens infusa resurgunt
lumina, uix moto corripit igne faces.
saepe coronatis stillant unguenta capillis,
et trahitur multo splendida palla croco.
cum tetigit limen, lacrimas mortisque timorem
cernit et a cultu multa remota suo:
proicit ipse sua deductas fronte coronas
spissaque de nitidis tergit amoma comis;
et pudet in tristi laetum consurgere turba,
quique erat in palla, transit in ora rubor.
at mihi, uae miserae, torrentur febribus artus,
et grauius iusto pallia pondus habent;
nostraque plorantes uideo super ora parentes,
et face pro thalami fax mihi mortis adest.
parce laboranti, picta dea laeta pharetra,
daque salutiferam iam mihi fratris opem.
turpe tibi est, illum causas depellere leti,
te contra titulum mortis habere meae.
numquid, in umbroso cum uelles fonte lauari,
imprudens uultus ad tua labra tuli?
praeteriine tuas de tot caelestibus aras,
aque tua est nostra spreta parente parens?
nil ego peccaui, nisi quod periuria legi
inque parum fausto carmine docta fui.
tu quoque pro nobis, si non mentiris amorem,
tura feras; prosint, quae nocuere, manus.
cur, quae succenset, quod adhuc tibi pacta puella
non tua sit, fieri ne tua possit, agit?
omnia de uiua tibi sunt speranda: quid aufert
saeua mihi uitam, spem tibi diua mei?
nec tu credideris illum, cui destinor uxor,
aegra superposita membra fouere manu.
assidet ille quidem, quantum permittitur ipsi;
sed meminit nostrum uirginis esse torum.
iam quoque nescioquid de me sensisse uidetur:
nam lacrimae causa saepe latente cadunt,
et minus audacter blanditur et oscula rara
accipit et timido me uocat ore suam.
nec miror sensisse, notis cum prodar apertis:
in dextrum uersor, cum uenit ille, latus,
nec loquor, et tecto simulatur lumine somnus,
captantem tactus reicioque manum.
ingemit et tacito suspirat pectore meque
offensam, quamuis non mereatur, habet.
ei mihi, quod gaudes et te iuuat ista uoluntas!
ei mihi, quod sensus sum tibi fassa meos!
si mens aequa foret, tu nostra iustius ira,
qui mihi tendebas retia, dignus eras.
scribis, ut inualidum liceat tibi uisere corpus:
es procul a nobis; et tamen inde noces.
mirabar, quare tibi nomen Acontius esset:
quod faciat longe uulnus, acumen habes.
certe ego conualui nondum de uulnere tali,
ut iaculo scriptis eminus icta tuis.
quid tamen huc uenias? sane miserabile corpus,
ingenii uideas *magna* tropaea tui.
concidimus macie; color est sine sanguine, qualem
in pomo refero mente fuisse tuo;
candida nec mixto sublucent ora rubore:
forma noui talis marmoris esse solet;
argenti color est inter conuiuia talis,
quod tactum gelidae frigore pallet aquae.
si me nunc uideas, uisam prius esse negabis
'arte nec est' dices 'ista petenda mea;'
promissique fidem, ne sim tibi iuncta, remittes,
et cupies illud non meminisse deam.
forsitan et facies, iurem ut contraria rursus,
quaeque legam, mittes altera uerba mihi.
sed tamen aspiceres uellem, prout ipse rogabas,
et discas sponsae languida membra tuae.
durius et ferro *si* sit tibi pectus, Aconti,
tu ueniam nostris uocibus ipse petas.
ne tamen ignores: ope qua reualescere possim,
quaeritur a Delphis fata canente deo.
is quoque nescioquam, nunc ut uaga fama susurrat,
neglectam queritur testis habere fidem.
hoc deus, hoc uates, hoc et mea carmina dicunt:
at desunt uoto carmina nulla tuo.
unde tibi fauor hic? nisi quod noua forte reperta est,
quae capiat magnos littera lecta deos.
teque tenente deos, numen sequor ipsa deorum
doque libens uictas in tua uota manus;
fassaque sum matri deceptae foedera linguae,
lumina fixa tenens plena pudoris humo.
cetera cura tua est: plus hoc quoque uirgine factum,
non timuit tecum quod mea charta loqui.
iam satis inualidos calamo lassauimus artus
et manus officium longius aegra negat.
quid, nisi quod cupio me iam coniungere tecum,
restat, ut adscribat littera nostra VALE?]

XXI 143–150 seclusit Dilthey. **145** *alios* L. **149** *hoc ipsa* Bentl., *haec dixi* L. *multo mihi crede Diana* edd. uett., *cum me tibi firma negaui* L. **157** *aras* ω Slichtenhorst, *aures* L. **159** *infusa resurgunt* L, *confusa resumit* Dilthey, *inlusa resumit* J. F. Heusinger, *infusa resumit* Ehwald. **165** *sua deductas* Francius, Bentl., *suas deducta* L. **180** *aque* ed. Bersm., *atque* L. **186** *fit* Heins. fortasse recte. **193** *me* L, *te* Heins., an *re*. **196** *accipit* L, *admouet* Dilthey, malim *appetit*. **198** *uertor* Francius. **200** *reicioque* Heins., *eicioque* L. **203** *ei*. *si* L, corr. Gronouius; ita in u. **204**. *uoluntas* J. F. Heusinger, *uoluptas* L. **205** ita Lennep. *si mihi lingua foret* L. **211** an *mali*. **214** *magna* Dilthey, *bina* L ex 4. 66, 17. 242 irrepsisse censens, *digna* Lennep. **228** *aspicias* Bentl. *prout*. *quod et* Bentl. **227** *aspicias* Bentl., *adspiceres* Ehwald. **229** *si sit* ego, *cum sit* L, *nisi si* Bentl., *ut ferro iam sit* Heins. **231** ita dist. Lennep. **234** *uocis* Bentl. **235** *hoc u*. Burm., *et u*. L. *carmina* L, *somnia* malim. **236** *at* L, *a!* Crispinus, *an* Lennep, *et* ego. *numina* Ehwald. **239** *nomen* L, edd. uett., *numen* uulg. *pacis* uetus liber Heinsii, unde coniecit *partes*, quod suasit Bentl., recepit Ehwald; an *omen*. *sequar* L. **242** *tenens* Heins., *tenet* L. *humo* L, *humi* Heins.

P. OVIDI NASONIS

AMORVM

LIBER PRIMVS

EPIGRAMMA IPSIVS.

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
  tres sumus. hoc illi praetulit auctor opus
ut iam nulla tibi nos sit legisse uoluptas,
  at leuior demptis poena duobus erit.

I

ARMA graui numero uiolentaque bella parabam
  edere, materia conueniente modis:
par erat inferior uersus: risisse Cupido
  dicitur atque unum surripuisse pedem.
'quis tibi, saeue puer, dedit hoc in carmina iuris?
  Pieridum uates, non tua turba sumus.
quid, si praeripiat flauae Venus arma Mineruae,
  uentilet accensas flaua Minerua faces?
quis probet in siluis Cererem regnare iugosis,
  lege pharetratae uirginis arua coli?
crinibus insignem quis acuta cuspide Phoebum
  instruat, Aoniam Marte mouente lyram?
sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia regna:
  cur opus adfectas, ambitiose, nouum?
an, quod ubique, tuum est ?, tua sunt Heliconia Tempe?
  uix etiam Phoebo iam lyra tuta sua est?
cum bene surrexit uersu noua pagina primo,
  attenuat neruos proximus ille meos;
nec mihi materia est numeris leuioribus apta,
  aut puer, aut longas compta puella comas.'
questus eram; pharetra cum protinus ille soluta
  legit in exitium spicula facta meum,
lunauitque genu sinuosum fortiter arcum,
  'quod' que 'canas, uates, accipe, dixit, opus.'
me miserum! certas habuit puer ille sagittas:
  uror, et in uacuo pectore regnat Amor.
sex mihi surgat opus numeris, in quinque residat:
  ferrea cum uestris bella ualete modis.
cingere litorea flauentia tempora myrto,
  Musa per undenos emodulanda pedes.

II

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura uidentur
  strata, neque in lecto pallia nostra sedent,
et uacuus somno noctem, quam longa, peregi,
  lassaque uersati corporis ossa dolent?
nam, puto, sentirem, siquo temptarer amore:
  an subit et tecta callidus arte nocet?
sic erit. haeserunt tenues in corde sagittae,
  et possessa ferus pectora uersat Amor.
cedimus, an subitum luctando accendimus ignem?
  cedamus: leue fit, quod bene fertur, onus.
uidi ego iactatas mota face crescere flammas,
  et uidi nullo concutiente mori.
uerbera plura ferunt, quam quos iuuat usus aratri,
  detractant pressi dum iuga prima boues.
asper equus duris contunditur ora lupatis:
  frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
acrius inuitos multoque ferocius urget,
  quam qui seruitium ferre fatentur, Amor.
en ego confiteor; tua sum noua praeda, Cupido;
  porrigimus uictas ad tua iura manus.
nil opus est bello. ueniam pacemque rogamus;
  nec tibi laus armis uictus inermis ero.
necte comam myrto, maternas iunge columbas:
  qui deceat, currum uitricus ipse dabit;
inque dato curru, populo clamante triumphum,
  stabis et adiunctas arte mouebis aues.
ducentur capti iuuenes captaeque puellae:
  haec tibi magnificus pompa triumphus erit.
ipse ego, praeda recens, factum modo uulnus habebo
  et noua captiua uincula mente feram.
Mens Bona ducetur manibus post terga retortis
  et Pudor et castris quidquid Amoris obest.
omnia te metuent: ad te sua bracchia tendens
  uulgus 'io' magna uoce 'triumphe' canet.
Blanditiae comites tibi erunt Errorque Furorque,
  adsidue partes turba secuta tuas.
his tu militibus superas hominesque deosque.
  haec tibi si demas commoda, nudus eris.
laeta triumphanti de summo mater Olympo
  plaudet et adpositas sparget in ora rosas.
tu pinnas gemma, gemma uariante capillos
  ibis in auratis aureus ipse rotis.
tunc quoque non paucos, si te bene nouimus, ures,
  tunc quoque praeteriens uulnera multa dabis.
non possunt, licet ipse uelis, cessare sagittae;
  feruida uicino flamma uapore nocet.
talis erat domita Bacchus Gangetide terra.
  tu grauis alitibus, tigribus ille fuit.
ergo cum possim sacri pars esse triumphi,
  parce tuas in me perdere, uictor, opes.
adspice cognati felicia Caesaris arma:
  qua uicit, uictos protegit ille manu.

I 7, 8 *rauae—raua* coni. Bentl(ey). **15** *est* addidit Riese ex Parisino Regio qui continet 1. 3—2. 49. **II 14** *prensi* Markland, cf. Rem. 235. **19** ita interpunxerunt edd. uett. **49** *ergo cum* uulg., *ergo ego cum* Burm(ann) ex codd.; cf. 4. 3. **51** hic incipit P(uteanus Parisinus 8242). **52** *uincit* codex Moreti.

III

Iusta precor: quae me nuper praedata puella est,
aut amet aut faciat cur ego semper amem.
a, nimium uolui! tantum patiatur amari;
audierit nostras tot Cytherea preces.
accipe, per longos tibi qui deseruiat annos;
accipe, qui pura norit amare fide.
si me non ueterum commendant magna parentum
nomina, si nostri sanguinis auctor eques,
nec meus innumeris renouatur campus aratris,
temperat et sumptus parcus uterque parens:
at Phoebus comitesque nouem uitisque repertor
hac faciunt et, me qui tibi donat, Amor,
et nulli cessura fides, sine crimine mores,
nudaque simplicitas purpureusque pudor.
non mihi mille placent, non sum desultor amoris:
tu mihi, siqua fides, cura perennis eris.
tecum quos dederint annos mihi fila sororum,
uiuere contingat, teque dolente mori.
te mihi materiem felicem in carmina praebe:
prouenient causa carmina digna sua.
carmine nomen habent exterrita cornibus Io
et quam fluminea lusit adulter aue,
quaeque super pontum simulato uecta iuuenco
uirginea tenuit cornua uara manu.
nos quoque per totum pariter cantabimur orbem,
iunctaque semper erunt nomina nostra tuis.

IV

Vir tuus est epulas nobis aditurus easdem.
ultima cena tuo sit, precor, illa uiro.
ergo ego dilectam tantum conuiua puellam
adspiciam? tangi quem iuuet, alter erit?
alteriusque sinus apte subiecta fouebis?
iniciet collo, cum uolet, ille manum?
desine mirari, posito quod candida uino
Atracis ambiguos traxit in arma uiros.
nec mihi silua domus, nec equo mea membra cohaerent:
uix a te uideor posse tenere manus.
quae tibi sint facienda tamen, cognosce; nec Euris
da mea nec tepidis uerba ferenda Notis.
ante ueni, quam uir: nec quid, si ueneris ante,
possit agi uideo; sed tamen ante ueni.
cum premet ille torum, uultu comes ipsa modesto
ibis, ut accumbas: clam mihi tange pedem.
me specta nutusque meos uultumque loquacem;
excipe furtiuas et refer ipsa notas.
uerba superciliis sine uoce loquentia dicam:
uerba leges digitis, uerba notata mero.
cum tibi succurret Veneris lasciuia nostrae,
purpureas tenero pollice tange genas.
siquid erit, de me tacita quod mente queraris,
pendeat extrema mollis ab aure manus.
cum tibi, quae faciam, mea lux, dicamue, placebunt,
uersetur digitis anulus usque tuis.
tange manu mensam, tangunt quo more precantes,
optabis merito cum mala multa uiro.
quod tibi miscuerit, sapias, bibat ipse, iubeto:
tu puerum leuiter posce, quod ipsa uoles.
quae tu reddideris, ego primus pocula sumam,
et qua tu biberis, hac ego parte bibam.
si tibi forte dabit quod praegustauerit ipse,
reice libatos illius ore cibos.
nec premat inpositis sinito tua colla lacertis,
mite nec in rigido pectore pone caput,
nec sinus admittat digitos habilesue papillae;
oscula praecipue nulla dedisse uelis.
oscula si dederis, fiam manifestus amator,
et dicam 'mea sunt' iniciamque manum.
haec tamen adspiciam. sed quae bene pallia celant,
illa mihi caeci causa timoris erunt.
nec femori committe femur nec crure cohaere
nec tenerum duro cum pede iunge pedem.
multa miser timeo, quia feci multa proterue,
exemplique metu torqueor ipse mei.
saepe mihi dominaeque meae properata uoluptas
ueste sub iniecta dulce peregit opus.
hoc tu non facies: sed ne fecisse puteris,
conscia de tergo pallia deme tuo.
uir bibat usque roga; precibus tamen oscula desint,
dumque bibit, furtim, si potes, adde merum.
si bene conpositus somno uinoque iacebit,
consilium nobis resque locusque dabunt.
cum surges abitura domum, surgemus et omnes,
in medium turbae fac memor agmen eas.
agmine me inuenies aut inuenieris in illo:
quidquid ibi poteris tangere, tange mei.
me miserum! monui, paucas quod prosit in horas:
separor a domina nocte iubente mea.
nocte uir includet: lacrimis ego maestus obortis,
qua licet, ad saeuas prosequar usque fores.
oscula iam sumet: iam non tantum oscula sumet:
quod mihi das furtim, iure coacta dabis.
uerum inuita dato (potes hoc) similisque coactae;
blanditiae taceant, sitque maligna Venus.
si mea uota ualent, illum quoque ne iuuet, opto;
si minus, at certe te iuuet inde nihil.
sed quaecumque tamen noctem fortuna sequetur,
cras mihi constanti uoce dedisse nega.

V

Aestus erat, mediamque dies exegerat horam.
adposui medio membra leuanda toro.
pars adaperta fuit, pars altera clausa fenestrae,
quale fere siluae lumen habere solent,
qualia sublucent fugiente crepuscula Phoebo,
aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.
illa uerecundis lux est praebenda puellis,
qua timidus latebras speret habere pudor.
ecce Corinna uenit, tunica uelata recincta,
candida diuidua colla tegente coma:
qualiter in thalamos famosa Semiramis isse
dicitur et multis Lais amata uiris.
deripui tunicam: nec multum rara nocebat;
pugnabat tunica sed tamen illa tegi.
quae cum ita pugnaret, tamquam quae uincere nollet,
uicta est non aegre proditione sua.
ut stetit ante oculos posito uelamine nostros,
in toto nusquam corpore menda fuit.
quos umeros, quales uidi tetigique lacertos!
forma papillarum quam fuit apta premi!
quam castigato planus sub pectore uenter!
quantum et quale latus! quam iuuenale femur!
singula quid referam? nil non laudabile uidi,
et nudam pressi corpus ad usque meum.
cetera quis nescit? lassi requieuimus ambo.
proueniant medii sic mihi saepe dies.

VI

Ianitor, indignum, dura religate catena,
difficilem moto cardine pande forem.
quod precor, exiguum est: aditu fac ianua paruo
oblicum capiat semiadaperta latus.

III 11 *iurisque* codd., correxit Marius Niger. **12** *hac* Palmer coll. Her. I 103, *haec* P S(angallensis), *hinc* Merk(cl). *et me* S, *ut me* P, *at me* Merk. **13** *et. at* Ehw(ald). **IV 15** *premit* P S Heins. **20** *uerba teges* P S. **23** *loquaris* P, *queraris* Heins. ex codd. **43** *femor* P. **46** *ipse* S, *ecce* Heins., *esse* P. **50** *detecto—toro* Riese. **60** *separor* S uulg., *separer* P. **61** *obortis* S, *abortis* P. **V 11** *famosa* Heins., *thalamosa* P, *formosa* S fortasse recte. **VI 2** *motu* P. **4** *oblicum* P.

longus amor tales corpus tenuauit in usus,
  aptaque subducto corpore membra dedit.
ille per excubias custodum leniter ire
  monstrat ; inoffensos dirigit ille pedes.
at quondam noctem simulacraque uana timebam :
  mirabar, tenebris quisquis iturus erat.
risit, ut audirem, tenera cum matre Cupido,
  et leuiter 'fies tu quoque fortis' ait.
nec mora, uenit amor : non umbras nocte uolantis,
  non timeo strictas in mea fata manus.
te nimium lentum timeo ; tibi blandior uni :
  tu, me quo possis perdere, fulmen habes.
adspice (et, ut uideas, inmitia claustra relaxa),
  uda sit ut lacrimis ianua facta meis.
certe ego, cum posita stares ad uerbera ueste,
  ad dominam pro te uerba tremente tuli.
ergo quae ualuit pro te quoque gratia quondam,
  heu facinus ! pro me nunc ualet illa parum ?
redde uicem meritis. grato licet esse; quid opstas ?
  tempora noctis eunt : excute poste seram.
excute. sic umquam longa releuere catena,
  nec tibi perpetuo serua bibatur aqua.
ferreus orantem nequiquam, ianitor, audis.
  roboribus duris ianua fulta riget.
urbibus obsessis clausae munimina portae
  prosunt : in media pace quid arma times ?
quid facies hosti, qui sic excludis amantem ?
  tempora noctis eunt : excute poste seram.
non ego militibus uenio comitatus et armis :
  solus eram, si non saeuus adesset Amor.
hunc ego, si cupiam, nusquam dimittere possum :
  ante uel a membris diuidar ipse meis.
ergo Amor et modicum circa mea tempora uinum
  mecum est et madidis lapsa corona comis.
arma quis haec timeat ? quis non eat obuius illis ?
  tempora noctis eunt : excute poste seram.
lentus es, an somnus, qui te male prodit, amantis
  uerba dat in uentos aure repulsa tua ?
at, memini, primo, cum te celare uolebam,
  peruigil in mediae sidera noctis eras.
forsitan et tecum tua nunc requiescit amica.
  heu, melior quanto sors tua sorte mea !
dummodo sic, in me durae transite catenae.
  tempora noctis eunt : excute poste seram.
fallimur, an uerso sonuerunt cardine postes,
  raucaque concussae signa dedere fores ?
fallimur ; inpulsa est animoso ianua uento.
  ei mihi, quam longe spem tulit aura meam !
si satis es raptae, Borea, memor Orithyiae,
  huc ades et surdas flamine tunde foris.
urbe silent tota uitreoque madentia rore
  tempora noctis eunt : excute poste seram.
aut ego iam ferroque ignique paratior ipse,
  quem face sustineo, tecta superba petam.
nox et Amor uinumque nihil moderabile suadent :
  illa pudore uacat, Liber Amorque metu.
omnia consumpsi, nec te precibusque minisque
  mouimus, o foribus durior ipse tuis.
non te formosae decuit seruare puellae
  limina ; sollicito carcere dignus eras.
iamque pruinosus molitur Lucifer axes,
  inque suum miseros excitat ales opus.
at tu, non laetis detracta corona capillis,
  dura super tota limina nocte iace.
tu dominae, cum te proiectam mane uidebit,
  temporis absumpti tam male testis eris.
qualiscumque, uale, sentique abeuntis honorem :
  lente nec admisso turpis amante, uale.
uos quoque, crudeles rigido cum limine postes,
  duraque conseruae ligna, ualete, fores.

VII

Adde manus in uincla meas (meruere catenas),
  dum furor omnis abit, siquis amicus ades.
nam furor in dominam temeraria bracchia mouit ;
  flet mea uaesana laesa puella manu.
tunc ego uel caros potui uiolare parentes,
  saeua uel in sanctos uerbera ferre deos.
quid ? non et clipei dominus septemplicis Aiax
  strauit deprensos lata per arua greges,
et uindex in matre patris, malus ultor, Orestes
  ausus in arcanas poscere tela deas ?
ergo ego digestos potui laniare capillos ?
  nec dominam motae dedecuere comae.
sic formosa fuit ; talem Schoeneida dicam
  Maenalias arcu sollicitasse feras.
talis periuri promissaque uelaque Thesei
  fleuit praecipites Cressa tulisse Notos.
sic, nisi uittatis quod erat Cassandra capillis,
  procubuit templo, casta Minerua, tuo.
quis mihi non 'demens,' quis non mihi 'barbare' dixit?
  ipsa nihil : pauido est lingua retenta metu.
sed taciti fecere tamen conuicia uultus :
  egit me lacrimis, ore silente, reum.
ante meos umeris uellem cecidisse lacertos :
  utiliter potui parte carere mei.
in mea uaesanas habui dispendia uires
  et ualui poenam fortis in ipse meam.
quid mihi uobiscum, caedis scelerumque ministrae ?
  debita sacrilegae uincla subite manus.
an, si pulsassem minimum de plebe Quiritem
  plecterer, in dominam ius mihi maius erit ?
pessima Tydides scelerum monimenta reliquit.
  ille deam primus perculit, alter ego :
et minus ille nocens. mihi, quam profitebar amare,
  laesa est : Tydides saeuus in hoste fuit.
i nunc, magnificos uictor molire triumphos,
  cinge comam lauro uotaque redde Ioui,
quaeque tuos currus comitatus turba sequetur,
  clamet 'io forti uicta puella uiro est !'
ante eat effuso tristis captiua capillo,
  si sinerent laesae, candida tota, genae.
aptius inpressis fuerat liuere labellis
  et collo blandi dentis habere notam.
denique si tumidi ritu torrentis agebar
  caecaque me praedam fecerat ira suam,
nonne satis fuerat timidae inclamasse puellae
  nec nimium rigidas intonuisse minas ?
aut tunicam summa deducere turpiter ora
  ad mediam ? mediae zona tulisset opem.
at nunc sustinui, raptis a fronte capillis,
  ferreus ingenuas ungue notare genas.
adstitit illa amens albo et sine sanguine uultu,
  caeduntur Pariis qualia saxa iugis.
exanimis artus et membra trementia uidi,
  ut cum populeas uentilat aura comas ;
ut leni Zephyro gracilis uibratur harundo ;
  summaue cum tepido stringitur unda Noto.
suspensaeque diu lacrimae fluxere per ora,
  qualiter abiecta de niue manat aqua.
tunc ego me primum coepi sentire nocentem.
  sanguis erant lacrimae, quas dabat illa, meus.
ter tamen ante pedes uolui procumbere supplex :
  ter formidatas reppulit illa manus.
at tu ne dubita (minuet uindicta dolorem)
  protinus in uultus unguibus ire meos.
nec nostris oculis nec nostris parce capillis :
  quamlibet infirmas adiuuat ira manus ;

VI 8 *derigit* Housman. **17** *et ut uideas* Gronouius ex codd., *uti u.* Ehw., *et* om. P S, *inuideas* S. **23** *quod optas* codd., *quid obstas* Heins. **41** *te* P S. *prodit* codd. dett., *perdat* P. *amantis* Heins., *amanti* P. *se—praebet amanti* uulg. **65** *pruinosus* P, *pruinosos* uulg. **72** *lenta* P. **VII 4** *uaesana* P. **48** *mediae* uulg., *media* P. **58** *abiecta* codd., *adfecta* Madv., *umecta* Merk., *aprica* Palmer, *obiecta* uulg. **62** *reppulit* uulg., *retulit* P, *rettudit* Ehw. **66** *adiubat* P, *adiuuet* uulg.

neue mei sceleris tam tristia signa supersint,
pone recompositas in statione comas.

VIII

Est quaedam (quicumque uolet cognoscere lenam,
audiat), est quaedam nomine Dipsas anus.
ex re nomen habet. nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria uidit equis.
illa magas artes Aeaeaque carmina nouit
inque caput liquidas arte recuruat aquas.
scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
licia, quid ualeat uirus amantis equae.
cum uoluit, toto glomerantur nubila caelo;
cum uoluit, puro fulget in orbe dies.
sanguine, siqua fides, stillantia sidera uidi;
purpureus Lunae sanguine uultus erat.
hanc ego nocturnas uersam uolitare per umbras
suspicor et pluma corpus anile tegi.
suspicor; et fama est. oculis quoque pupula duplex
fulminat, et gemino lumen ab orbe uenit.
euocat antiquis proauos atauosque sepulcris
et solidam longo carmine findit humum.
haec sibi proposuit thalamos temerare pudicos.
nec tamen eloquio lingua nocente caret.
fors me sermoni testem dedit. illa monebat
talia (me duplices occuluere fores):
'scis here te, mea lux, iuueni placuisse beato?
haesit et in uultu constitit usque tuo.
et cur non placeas? nulli tua forma secunda est.
me miseram! dignus corpore cultus abest.
tam felix esses, quam formosissima, uellem:
non ego, te facta diuite, pauper ero.
stella tibi oppositi nocuit contraria Martis.
Mars abiit; signo nunc Venus apta suo.
prosit ut adueniens, en adspice! diues amator
te cupiit. curae, quid tibi desit, habet.
est etiam facies, quae se tibi conparet, illi:
si te non emptam uellet, emendus erat.'
erubuit. 'decet alba quidem pudor ora. sed iste,
si simules, prodest: uerus obesse solet.
cum bene deiectis gremium spectabis ocellis,
quantum quisque ferat, respiciendus erit.
forsitan inmundae, Tatio regnante, Sabinae
noluerint habiles pluribus esse uiris.
nunc Mars externis animos exercet in armis;
at Venus Aeneae regnat in urbe sui.
ludunt formosae. casta est, quam nemo rogauit;
aut, si rusticitas non uetat, ipsa rogat.
has quoque, quas frontis rugas in uertice portas,
excute: de rugis crimina multa cadent.
Penelope iuuenum uires temptabat in arcu:
qui latus argueret, corneus arcus erat.
labitur occulte fallitque uolubilis aetas,
et celer admissis labitur annus equis.
aera nitent usu. uestis bona quaerit haberi.
canescunt turpi tecta relicta situ.
forma, nisi admittas, nullo exercente senescit:
nec satis effectus unus et alter habent.
certior e multis nec iam inuidiosa rapina est.
plena uenit canis de grege praeda lupis.
ecce, quid iste tuus praeter noua carmina uates
donat? amatoris milia multa leges.
ipse deus uatum palla spectabilis aurea
tractat inauratae consona fila lyrae.
qui dabit, ille tibi magno sit maior Homero.
crede mihi, res est ingeniosa dare.
nec tu, siquis erit capitis mercede redemptus,
despice: gypsati crimen inane pedis.
nec te decipiant ueteres circum atria cerae.
tolle tuos tecum, pauper amator, auos.
quin, quia pulcher erit, poscet sine munere noctem;
quod det, amatorem flagitet ante suum.
parcius exigito pretium, dum retia tendis,
ne fugiant: captos legibus ure tuis.
nec nocuit simulatus amor. sine credat amari;
et caue ne gratis hic tibi constet amor.
saepe nega noctes. capitis modo finge dolorem,
et modo quae causas praebeat, Isis erit.
mox recipe, ut nullum patiendi colligat usum,
neue relentescat saepe repulsus amor.
surda sit oranti tua ianua, laxa ferenti.
audiat exclusi uerba receptus amans.
et, quasi laesa prior, nonnumquam irascere laeso:
uanescit culpa culpa repensa tua.
sed numquam dederis spatiosum tempus in iram:
saepe simultates ira morata facit.
quin etiam discant oculi lacrimare coacti,
et faciant udas ille uel ille genas.
nec, siquem falles, tu periurare timeto:
commodat in lusus numina surda Venus.
seruus et ad partes sollers ancilla parentur,
qui doceant, apte quid tibi possit emi;
et sibi pauca rogent. multos si pauca rogabunt,
postmodo de stipula grandis aceruus erit.
et soror et mater nutrix quoque carpat amantem:
fit cito per multas praeda petita manus.
cum te deficient poscendi munera causae,
natalem libo testificare tuum.
ne securus amet nullo riuale, caueto:
non bene, si tollas proelia, durat amor.
ille uiri uideat toto uestigia lecto
factaque lasciuis liuida colla notis.
munera praecipue uideat quae miserit alter.
si dederit nemo, Sacra roganda Via est.
cum multa abstuleris, ut non tamen omnia donet,
quod numquam reddas, commodet, ipsa roga.
lingua iuuet mentemque tegat: blandire noceque;
inpia sub dulci melle uenena latent.
haec si praestiteris usu mihi cognita longo,
nec tulerint uoces uentus et aura meas,
saepe mihi dices uiuae bene, saepe rogabis,
ut mea defunctae molliter ossa cubent.'
uox erat in cursu, cum me mea prodidit umbra.
at nostrae uix se continuere manus,
quin albam raramque comam lacrimosaque uino
lumina rugosas distraherentque genas.
di tibi dent nullosque Lares inopemque senectam
et longas hiemes perpetuamque sitim.

IX

Militat omnis amans, et habet sua castra Cupido:
Attice, crede mihi, militat omnis amans.
quae bello est habilis, Veneri quoque conuenit aetas.
turpe senex miles, turpe senilis amor.
quos petiere duces annos in milite forti,
hos petit in socio bella puella uiro.
peruigilant ambo. terra requiescit uterque:
ille fores dominae seruat, at ille ducis.
militis officium longa est uia. mitte puellam,
strenuus exempto fine sequetur amans.
ibit in aduersos montes duplicataque nimbo
flumina; congestas exteret ille niues;
nec freta pressurus tumidos causabitur Euros
aptaque uerrendis sidera quaeret aquis.

VIII 11 *stillantia* uulg., *stellantia* P. **16** *uenit* P, *micat* P man. prim. pro uar. scr. Ehw. **18** *longo* suspectum. **30** *apta tuo* Heins. ex codd. **31, 32** ita interpunxit Madv. cum edd. uett. **37** *spectabis* P, *spectaris* Naugerius. **45** *quas—portas* codd., *quae—portant* Burm. **50** *et—annus equis* P, *ut—amnis aquis* Heins. ex cod. Sarrau. Merk. **55** *nec tam* S. **58** hunc u. corruptum esse censet Palmer. **65** *quinquatria* P uulg., *circum atria* Heins., *quanta atria* Palmer. **67** *quin* P, *qui* uulg. Merk., *quid* Burm. e cod. **72** *et* P, *at* uulg., *sed* ed. princ. **80** *uanescit* P, *uanescet* uulg. **100** *nemo* P man. prim. pro uar. scr., *nil* P, *sibi nil* S, *tibi nil* uulg., *nullus* Mueller. **IX 5** *animos* Rautenberg. **6** *uiro* P S al., *toro* Heins. Merk.

quis nisi uel miles uel amans et frigora noctis
et denso mixtas perferet imbre niues?
mittitur infestos alter speculator in hostes;
in riuale oculos alter, ut hoste, tenet.
ille graues urbes, hic durae limen amicae
obsidet. hic portas frangit, at ille fores.
saepe soporatos inuadere profuit hostes,
caedere et armata uulgus inerme manu.
sic fera Threicii ceciderunt agmina Rhesi,
et dominum capti deseruistis equi.
saepe maritorum somnis utuntur amantes,
et sua sopitis hostibus arma mouent.
custodum transire manus uigilumque cateruas
militis et miseri semper amantis opus.
Mars dubius; nec certa Venus. uictique resurgunt,
quosque neges umquam posse iacere, cadunt.
ergo desidiam quicumque uocabat amorem,
desinat. ingenii est experientis amor.
ardet in abducta Briseide magnus Achilles:
dum licet, Argiuas frangite, Troes, opes.
Hector ab Andromaches conplexibus ibat ad arma,
et galeam capiti quae daret, uxor erat.
summa ducum, Atrides, uisa Priameide fertur
Maenadis effusis obstipuisse comis.
Mars quoque deprensus fabrilia uincula sensit:
notior in caelo fabula nulla fuit.
ipse ego segnis eram discinctaque in otia natus:
mollierant animos lectus et umbra meos.
inpulit ignauum formosae cura puellae,
iussit et in castris aera merere suis.
inde uides agilem nocturnaque bella gerentem.
qui nolet fieri desidiosus, amet.

X

Qualis ab Eurota Phrygiis auecta carinis
coniugibus belli causa duobus erat,
qualis erat Lede, quam plumis abditus albis
callidus in falsa lusit adulter aue,
qualis Amymone siccis errauit in agris,
cum premeret summi uerticis urna comas,
talis eras; aquilamque in te taurumque timebam,
et quicquid magno de Ioue fecit amor.
nunc timor omnis abest, animique resanuit error;
nec facies oculos iam capit ista meos.
cur sim mutatus, quaeris? quia munera poscis.
haec te non patitur causa placere mihi.
donec eras simplex, animum cum corpore amaui;
nunc mentis uitio laesa figura tua est.
et puer est et nudus Amor. sine sordibus annos
et nullas uestes, ut sit apertus, habet.
quid puerum Veneris pretio prostare iubetis?
quo pretium condat, non habet ille sinum.
nec Venus apta feris Veneris nec filius armis:
non decet inbelles aera merere deos.
stat meretrix certo cuiuis mercabilis aere
et miseras iusso corpore quaerit opes.
deuouet imperium tamen haec lenonis auari,
et quod uos facitis sponte, coacta facit.
sumite in exemplum pecudes ratione carentes.
turpe erit, ingenium mitius esse feris.
non equa munus equum, non taurum uacca poposcit;
non aries placitam munere captat ouem.
sola uiro mulier spoliis exultat ademptis,
sola locat noctes, sola locanda uenit,
et uendit quod utrumque iuuat, quod uterque petebat,
et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit.
quae Venus ex aequo uentura est grata duobus,
altera cur illam uendit et alter emit?
cur mihi sit damno, tibi sit lucrosa uoluptas,
quam socio motu femina uirque ferunt?
non bene conducti uendunt periuria testes,
non bene selecti iudicis arca patet.
turpe reos empta miseros defendere lingua;
quod faciat magnas, turpe tribunal, opes.
turpe tori reditu census augere paternos
et faciem lucro prostituisse suam.
gratia pro rebus merito debetur inemptis;
pro male conducto gratia nulla toro.
omnia conductor soluit. mercede soluta
non manet officio debitor ille tuo.
parcite, formosae, pretium pro nocte pacisci;
non habet euentus sordida praeda bonos.
non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas,
ut premerent sacrae uirginis arma caput.
e quibus exierat, traiecit uiscera ferro
filius: et poenae causa monile fuit.
nec tamen indignum est a diuite praemia posci:
munera poscenti quo dare possit habet.
carpite de plenis pendentes uitibus uuas;
praebeat Alcinoi poma benignus ager.
officium pauper numerat studiumque fidemque:
quod quis habet, dominae conferat omne suae.
est quoque carminibus meritas celebrare puellas
dos mea: quam uolui, nota fit arte mea.
scindentur uestes, gemmae frangentur et aurum:
carmina quam tribuent, fama perennis erit.
nec dare, sed pretium posci dedignor et odi.
quod nego poscenti, desine uelle, dabo

XI

Colligere incertos et in ordine ponere crines
docta neque ancillas inter habenda Nape,
inque ministeriis furtiuae cognita noctis
utilis et dandis ingeniosa notis,
saepe uenire ad me dubitantem hortata Corinnam,
saepe laboranti fida reperta mihi,
accipe et ad dominam peraratas mane tabellas
perfer, et obstantes sedula pelle moras.
nec silicum uenae nec durum in pectore ferrum,
nec tibi simplicitas ordine maior adest.
credibile est et te sensisse Cupidinis arcus:
in me militiae signa tuere tuae.
si quaeret quid agam, spe noctis uiuere dices.
cetera fert blanda cera notata manu.
dum loquor, hora fugit. uacuae bene redde tabellas;
uerum continuo fac tamen illa legat.
adspicias oculos mando frontemque legentis:
e tacito uultu scire futura licet.
nec mora, perlectis rescribat multa iubeto:
odi cum late splendida cera uacat.
comprimat ordinibus uersus, oculosque moretur
margine in extremo littera rasa meos.
quid digitos opus est graphio lassare tenendo?
hoc habeat scriptum tota tabella, VENI.
non ego uictrices lauro redimire tabellas
nec Veneris media ponere in aede morer.
subscribam VENERI FIDAS SIBI NASO MINISTRAS
DEDICAT. at nuper uile fuistis acer.

XII

Flete meos casus: tristes rediere tabellae.
infelix hodie littera posse negat.
omina sunt aliquid. modo cum discedere uellet,
ad limen digitos restitit icta Nape.
missa foras iterum limen transire memento
cautius atque alte sobria ferre pedem.

IX 25 *saepe* Riese ex cod. Sarrau., *nempe* P S. 34 *argiuas* S, *argoas* P al. 41 *natus* uulg., *nutus* P, *nudus* S. 44 *aera* uulg., *aere* Merk. ex P (?). X 18 *condat* uulg., *condas* P. 21 *quouis* P S. 49 *eligisse* P, *tetigisse* S, corr. Marius, *pepigisse sinistras* ed. princ. 54 *quo* Walker, *quod* codd. 57 *numerat* P Arund(elianus), *numeret* uulg.

ite hinc, difficiles, funebria ligna, tabellae,
tuque negaturis cera referta notis,
quam, puto, de longae collectam flore cicutae
melle sub infami Corsica misit apis.
at tamquam minio penitus medicata rubebas:
ille color uere sanguinulentus erat.
proiectae triuiis iaceatis, inutile lignum,
uosque rotae frangat praetereuntis onus.
illum etiam, qui uos ex arbore uertit in usum,
conuincam puras non habuisse manus.
praebuit illa arbor misero suspendia collo;
carnifici diras praebuit illa cruces;
illa dedit turpes rauis bubonibus umbras;
uolturis in ramis et strigis oua tulit.
his ego commisi nostros insanus amores
molliaque ad dominam uerba ferenda dedi?
aptius hae capiant uadimonia garrula cerae,
quas aliquis duro cognitor ore legat.
inter ephemeridas melius tabulasque iacerent,
in quibus absumptas fleret auarus opes.
ergo ego uos rebus duplices pro nomine sensi.
auspicii numerus non erat ipse boni.
quid precer iratus, nisi uos cariosa senectus
rodat, et inmundo cera sit alba situ?

XIII

Iam super oceanum uenit a seniore marito
flaua pruinoso quae uehit axe diem.
'quo properas, Aurora? mane; sic Memnonis umbris
annua sollemni caede parentet auis.
nunc iuuat in teneris dominae iacuisse lacertis:
si quando, lateri nunc bene iuncta meo est.
nunc etiam somni pingues et frigidus aer,
et liquidum tenui gutture cantat auis.
quo properas, ingrata uiris, ingrata puellis?
roscida purpurea supprime lora manu.
prima bidente uides oneratos arua colentes;
prima uocas tardos sub iuga panda boues.
tu pueros somno fraudas tradisque magistris,
ut subeant tenerae uerbera saeua manus.
ante tuos ortus melius sua sidera seruat
nauita, nec media nescius errat aqua.
te surgit quamuis lassus ueniente uiator,
et miles saeuas aptat ad arma manus.
atque eadem sponsum ciues ante atria mittis,
unius ut uerbi grandia damna ferant.
nec tu consulto nec tu iucunda diserto:
cogitur ad lites surgere uterque nouas.
tu, cum feminei possint cessare labores,
lanificam reuocas ad sua pensa manum.
omnia perpeterer. sed surgere mane puellas,
quis, nisi cui non est ulla puella, ferat?
optaui quotiens, ne nox tibi cedere uellet,
ne fugerent uultus sidera mota tuos!
optaui quotiens, aut uentus frangeret axem,
aut caderet spissa nube retentus equus!
inuida, quo properas? quod erat tibi filius ater,
materni fuerat pectoris ille color.
Tithono uellem de te narrare liceret:
femina non caelo turpior ulla foret.
illum dum refugis, longo quia grandior aeuo,
surgis ad inuisas a sene mane rotas.
at si, quem mauis, Cephalum conplexa teneres,
clamares 'lente currite, noctis equi.'
cur ego plectar amans, si uir tibi marcet ab annis?
num me nupsisti conciliante seni?
adspice, quot somnos iuueni donarit amato
Luna: neque illius forma secunda tuae.
ipse deum genitor, ne te tam saepe uideret,
commisit noctes in sua uota duas.'
iurgia finieram. scires audisse: rubebat.
nec tamen adsueto tardius orta dies.

XIV

Dicebam 'medicare tuos desiste capillos.'
tingere quam possis, iam tibi nulla coma est.
at si passa fores, quid erat spatiosius illis?
contigerant imum, qua patet usque, latus.
quid, quod erant tenues, et quos ornare timeres,
uela colorati qualia Seres habent,
uel pede quod gracili deducit aranea filum,
cum leue deserta sub trabe nectit opus.
nec tamen ater erat, nec erat tamen aureus ille,
sed, quamuis neuter, mixtus uterque color;
qualem cliuosae madidis in uallibus Idae
ardua derepto cortice cedrus habet.
adde quod et dociles et centum flexibus apti
et tibi nullius causa doloris erant.
non acus abrupit, non uallum pectinis illos.
ornatrix tuto corpore semper erat.
ante meos saepe est oculos ornata, nec umquam
bracchia derepta saucia fecit acu.
saepe etiam, nondum digestis mane capillis,
purpureo iacuit semisupina toro.
tum quoque erat neclecta decens, ut Threcia Bacche,
cum temere in uiridi gramine lassa iacet.
cum graciles essent tamen et lanuginis instar,
heu, male uexatae quanta tulere comae!
quam se praebuerunt ferro patienter et igni,
ut fieret torto nexilis orbe sinus!
clamabam 'scelus est istos, scelus urere crines.
sponte decent: capiti, ferrea, parce tuo.
uim procul hinc remoue. non est, qui debeat uri;
erudit admotas ipse capillus acus.'
formosae periere comae, quas uellet Apollo,
quas uellet capiti Bacchus inesse suo.
illis contulerim, quas quondam nuda Dione
pingitur umenti sustinuisse manu.
quid male dispositos quereris periisse capillos?
quid speculum maesta ponis, inepta, manu?
non bene consuetis a te spectaris ocellis:
ut placeas, debes inmemor esse tui.
non te cantatae laeserunt paelicis herbae,
non anus Haemonia perfida lauit aqua,
nec tibi uis morbi nocuit (procul omen abesto),
nec minuit densas inuida lingua comas:
facta manu culpaque tua dispendia sentis;
ipsa dabas capiti mixta uenena tuo.
nunc tibi captiuos mittet Germania crines:
culta triumphatae munere gentis eris.
o quam saepe comas aliquo mirante rubebis,
et dices 'empta nunc ego merce probor.
nescio quam pro me laudat nunc iste Sygambram:
fama tamen memini cum fuit ista mea.'
me miserum! lacrimas male continet, oraque dextra
protegit, ingenuas picta rubore genas.
sustinet antiquos gremio spectatque capillos,
ei mihi, non illo munera digna loco.
collige cum uultu mentem. reparabile damnum est.
postmodo natiua conspiciere coma.

XII 11 *at* codd., *a* Riese. **12** *sanguinulentus* P. **19** *rauis* Heins., *rasis* P, *raris* Arund., *raueis* uulg. **XIII 1** *uenit a* codd. plerique, *a* om. P S Arund. **3** *umbris* P, *umbra* S edd. uett. **15–18** om. P S, habent codd. reliqui post **10.** **19** *sponsum ciues* Palmer, *sponsum cultos* P, *sponsum consulti* S, *sponsum incautos* Madv., *atque uades sponsum stultos* Ehw.; *sponsu uinctos* Lachm. **23** *tunc cum* P S. post **32** *quid si Cephalio numquam flagraret amore an putat ignotam nequitiam esse suam* uulg., om. P S; quae spuria esse uidentur. **37** *longo* codd., *longe* coni. Merk. mutata interpunctione. **39** *mauis* Riese, *malis* Merk., *magis* P, *manibus* S uulg. **XIV 21** *neclecta* P ut ubique. **24** *male* P S, *mala* uulg. **26** *nexilis* uulg., *rexilis* P, *textilis* S, *flexilis* Burm. **39** *paelicis* P. **46** *culta* uulg., *tuta* P S al. **53** *spectatque* S al., *pectataque* P.

XV

Quid mihi, Liuor edax, ignauos obicis annos,
ingeniique uocas carmen inertis opus?
non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,
praemia militiae puluerulenta sequi,
nec me uerbosas leges ediscere, nec me
ingrato uocem prostituisse foro?
mortale est, quod quaeris, opus; mihi fama perennis
quaeritur, in toto semper ut orbe canar.
uiuet Maeonides, Tenedos dum stabit et Ide,
dum rapidas Simois in mare uoluet aquas.
uiuet et Ascraeus, dum mustis uua tumebit,
dum cadet incurua falce resecta Ceres.
Battiades semper toto cantabitur orbe:
quamuis ingenio non ualet, arte ualet.
nulla Sophocleo ueniet iactura cothurno.
cum sole et luna semper Aratus erit.
dum fallax seruus, durus pater, inproba lena
uiuent et meretrix blanda, Menandros erit.
Ennius arte carens animosique Accius oris
casurum nullo tempore nomen habent.
Varronem primamque ratem quae nesciet aetas
aureaque Aesonio terga petita duci?
carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
exitio terras cum dabit una dies.
Tityrus et segetes Aeneiaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.
donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
discentur numeri, culte Tibulle, tui.
Gallus et Hesperiis et Gallus notus Eois
et sua cum Gallo nota Lycoris erit.
ergo cum silices, cum dens patientis aratri
depereant aeuo, carmina morte carent.
cedant carminibus reges regumque triumphi,
cedat et auriferi ripa benigna Tagi.
uilia miretur uulgus; mihi flauus Apollo
pocula Castalia plena ministret aqua,
sustineamque coma metuentem frigora myrtum;
atque ita sollicito multus amante legar.
pascitur in uiuis liuor, post fata quiescit,
cum suus ex merito quemque tuetur honos.
ergo etiam cum me supremus adederit ignis,
uiuam, parsque mei multa superstes erit.

LIBER SECVNDVS

I

Hoc quoque conposui Paelignis natus aquosis
ille ego nequitiae Naso poeta meae.
hoc quoque iussit Amor. procul hinc, procul este, seuerae:
non estis teneris apta theatra modis.
me legat in sponsi facie non frigida uirgo
et rudis ignoto tactus amore puer.
atque aliquis iuuenum, quo nunc ego, saucius arcu
agnoscat flammae conscia signa suae,
miratusque diu 'quo' dicat 'ab indice doctus
conposuit casus iste poeta meos?'
ausus eram, memini, caelestia dicere bella
centimanumque Gygen (et satis oris erat),
cum male se Tellus ulta est, ingestaque Olympo
ardua deuexum Pelion Ossa tulit.
in manibus nimbos et cum Ioue fulmen habebam,
quod bene pro caelo mitteret ille suo.
clausit amica fores. ego cum Ioue fulmen omisi
excidit ingenio Iuppiter ipse meo.
Iuppiter, ignoscas. nil me tua tela iuuabant.
clausa tuo maius ianua fulmen habet.
blanditias elegosque leuis, mea tela, resumpsi:
mollierunt duras lenia uerba fores.
carmina sanguineae deducunt cornua Lunae
et reuocant niueos Solis euntis equos,
carmine dissiliunt abruptis faucibus angues,
inque suos fontes uersa recurrit aqua.
carminibus cessere fores, insertaque posti,
quamuis robur erat, carmine uicta sera est.
quid mihi profuerit uelox cantatus Achilles?
quid pro me Atrides alter et alter agent,
quique tot errando quot bello perdidit annos,
raptus et Haemoniis flebilis Hector equis?
at facie tenerae laudata saepe puellae
ad uatem, pretium carminis, ipsa uenit:
magna datur merces. heroum clara ualete
nomina: non apta est gratia uestra mihi.
ad mea formosos uultus adhibete, puellae,
carmina, purpureus quae mihi dictat Amor.

II

Quem penes est dominam seruandi cura, Bagoe,
dum perago tecum pauca, sed apta, uaca.
hesterna uidi spatiantem luce puellam
illa quae Danai porticus agmen habet.
protinus, ut placuit, misi scriptoque rogaui.
rescripsit trepida 'non licet' illa manu.
et, cur non liceat, quaerenti reddita causa est,
quod nimium dominae cura molesta tua est.
si sapis, o custos, odium, mihi crede, mereri
desine: quem metuit quisque, perisse cupit.
uir quoque non sapiens. quid enim seruare laboret,
unde nihil, quamuis non tueare, perit?
sed gerat ille suo morem furiosus amori,
et castum, multis quod placet, esse putet:
huic furtiua tuo libertas munere detur,
quam dederis illi, reddat ut illa tibi.
conscius esse uelis; domina est obnoxia seruo.
conscius esse times; dissimulare licet.
scripta leget secum: matrem misisse putato.
uenerit ignotus: postmodo notus erit.
ibit ad adfectam, quae non languebit, amicam
uisere: iudiciis aegra sit illa tuis.
si faciet tarde, ne te mora longa fatiget,
inposita gremio stertere fronte potes.
nec tu, linigeram fieri quid possit ad Isim,
quaesieris, nec tu curua theatra time.
conscius adsiduos commissi tollet honores.
quis minor est autem quam tacuisse labor?
ille placet uersatque domum, neque uerbera sentit:
ille potens; alii sordida turba iacent.
huic, uerae ut lateant causae, finguntur inanes:

XV 19 *accius* S, *actius* P Merk. **25** *segetes* Bentl. ex codd. dett., *fruges* P S. **38** *atque* codd., *aque* Mueller.
II I 3 *seuerae* Burm. Ehw. ex P, *seueri* S, *seuera* Merk. **12** *gygen* P S, *Gyan* nonnulli codd. **19** *tela* edd. uett., *uerba* P S Arund., *bella* aliquot codd. **33** *facies* P S, *facie* Heins., *ut facies tenerae laudatast* Ehw. **II 18–27** om. P man. pr. S. **20** *erit* P man. sec., *eat* uulg. **21** *ad afflictam* P man. sec. **22** corr. Heinsius, *uisat et indiciis* P man. sec., *uisat iudiciis* uulg.

atque ambo domini, quod probat una, probant.
cum bene uir traxit uultum rugasque coegit,
quod uoluit fieri blanda puella, facit.
sed tamen interdum tecum quoque iurgia nectat
et simulet lacrimas carnificemque uocet.
tu contra obicies, quae tuto diluat illa;
in uerum falso crimine deme fidem.
sic tibi semper honos, sic alta peculia crescent.
haec fac: in exiguo tempore liber eris.
adspicis indicibus nexas per colla catenas?
squalidus orba fide pectora carcer habet.
quaerit aquas in aquis et poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.
dum nimium seruat custos Iunonius Ion,
ante suos annos occidit; illa deast.
uidi ego conpedibus liuentia crura gerentem,
unde uir incestum scire coactus erat.
poena minor merito: nocuit mala lingua duobus;
uir doluit; famae damna puella tulit.
crede mihi, nulli sunt crimina grata marito,
nec quemquam, quamuis audiat, illa iuuant.
seu tepet, indicium securas prodis ad aures:
siue amat, officio fit miser ille tuo.
culpa nec ex facili quamuis manifesta probatur:
iudicis illa sui tuta fauore uenit.
uiderit ipse licet, credet tamen ille neganti
damnabitque oculos et sibi uerba dabit.
adspiciat dominae lacrimas, plorabit et ipse
et dicet 'poenas garrulus iste dabit.'
quid dispar certamen inis? tibi uerbera uicto
adsunt; in gremio iudicis illa sedet.
non scelus adgredimur, non ad miscenda coimus
toxica, non stricto fulminat ense manus.
quaerimus ut tuto per te possimus amare:
quid precibus nostris mollius esse potest?

III

Ei mihi, quod dominam nec uir nec femina seruas,
mutua nec Veneris gaudia nosse potes!
qui primus pueris genitalia membra recidit,
uulnera quae fecit debuit ipse pati.
mollis in obsequium facilisque rogantibus esses,
si tuus in quauis praetepuisset amor.
non tu natus equo, non fortibus utilis armis;
bellica non dextrae conuenit hasta tuae.
ista mares tractent; tu spes depone uiriles:
sunt tibi cum domina signa ferenda tua.
hanc inple meritis; huius tibi gratia prosit:
si careas illa, quis tuus usus erit?
est etiam facies, sunt apti lusibus anni:
indigna est pigro forma perire situ.
fallere te potuit, quamuis habeare molestus:
non caret effectu, quod uoluere duo.
aptius ut fuerit precibus temptasse, rogamus,
dum bene ponendi munera tempus habes.

IV

Non ego mendosos ausim defendere mores
falsaque pro uitiis arma mouere meis.
confiteor, siquid prodest delicta fateri;
in mea nunc demens crimina fassus eo.
odi, nec possum cupiens non esse quod odi.
heu quam, quae studeas ponere, ferre graue est!
nam desunt uires ad me mihi iusque regendum;
auferor, ut rapida concita puppis aqua.
non est certa meos quae forma inuitet amores.
centum sunt causae cur ego semper amem.
siue aliqua est oculos in se deiecta modestos,
uror, et insidiae sunt pudor ille meae.
siue procax aliqua est, capior, quia rustica non est,
spemque dat in molli mobilis esse toro.
aspera si uisa est rigidasque imitata Sabinas,
uelle, sed ex alto dissimulare puto.
siue es docta, places raras dotata per artes:
siue rudis, placita es simplicitate tua.
est quae Callimachi prae nostris rustica dicat
carmina: cui placeo, protinus ipsa placet.
est etiam quae me uatem et mea carmina culpet:
culpantis cupiam sustinuisse femur.
molliter incedit: motu capit. altera dura est:
at poterit tacto mollior esse uiro.
haec quia dulce canit flectitque facillima uocem,
oscula cantanti rapta dedisse uelim.
haec querulas habili percurrit pollice chordas:
tam doctas quis non possit amare manus?
illa placet gestu numerosaque bracchia ducit,
et tenerum molli torquet ab arte latus.
ut taceam de me, qui causa tangor ab omni,
illic Hippolytum pone; Priapus erit.
tu, quia tam longa es, ueteres heroidas aequas
et potes in toto multa iacere toro.
haec habilis breuitate sua est. corrumpor utraque;
conueniunt uoto longa breuisque meo.
non est culta: subit, quid cultae accedere possit.
ornata est: dotes exhibet ipsa suas.
candida me capiet, capiet me flaua puella,
est etiam in fusco grata colore Venus.
seu pendent niuea pulli ceruice capilli,
Leda fuit nigra conspicienda coma;
seu flauent, placuit croceis Aurora capillis.
omnibus historiis se meus aptat amor.
me noua sollicitat, me tangit serior aetas:
haec melior, specie corporis illa placet.
denique quas tota quisquam probet urbe puellas,
noster in has omnis ambitiosus amor.

V

Nullus amor tanti est (abeas, pharetrate Cupido)
ut mihi sint totiens maxima uota mori.
uota mori mea sunt, cum te peccare recordor;
ei mihi perpetuum nata puella malum!
non mihi deceptae nudant tua facta tabellae,
nec data furtiue munera crimen habent.
o utinam arguerem sic ut non uincere possem!
me miserum, quare tam bona causa mea est?
felix qui quod amat defendere fortiter audet,
cui sua 'non feci' dicere amica potest.
ferreus est nimiumque suo fauet ille dolori,
cui petitur uicta palma cruenta rea.
ipse miser uidi, cum me dormire putares,
sobrius adposito crimina uestra mero.
multa supercilio uidi uibrante loquentes:
nutibus in uestris pars bona uocis erat.
non oculi tacuere tui, conscriptaque uino
mensa, nec in digitis littera nulla fuit.
sermonem agnoui, quod non uideatur, agentem,
uerbaque pro certis iussa ualere notis.
iamque frequens ierat mensa conuiua relicta:
conpositi iuuenes unus et alter erant.
inproba tum uero iungentes oscula uidi,
(illa mihi lingua nexa fuisse liquet)
qualia non fratri tulerit germana seuero,
sed tulerit cupido mollis amica uiro:
qualia credibile est non Phoebo ferre Dianam,
sed Venerem Marti saepe tulisse suo.
'quid facis?' exclamo 'quo nunc mea gaudia differs?

II 38 *in uerum* P S, *in uero* P man. sec. S man. sec., *et ueris* Ehw. ex cod. Sarrau., qui habet *et ueri*. 53 *prodis* P, *perdis* uulg. **IV** 18 *placita es* cod. Palat. Burm. Merk., *placeas* S Riese, *places* P. 42 *Lyda fuit* Lachm. 46 *sapit* Heins. ex codd., *placet* P S al. **V** 3 *peccare* Mueller ex P, *peccasse* uulg. 5 *deceptae* codd., *deprensae* coni. Ehw. sine necessitate, *delctae* Palat. 16 *in uestris* S, *sub uestris* P, *ab uestris* Mueller. *pars quota* Heins. 27 *Phoebo—Dianam* Bentl., *Phoebum—Dianae* codd.

iniciam dominas in mea iura manus.
haec tibi sunt mecum, mihi sunt communia tecum :
in bona cur quisquam tertius ista uenit ?'
haec ego, quaeque dolor linguae dictauit. at illi
conscia purpureus uenit in ora pudor,
quale coloratum Tithoni coniuge caelum
subrubet, aut sponso uisa puella nouo :
quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae,
aut ubi cantatis luna laborat equis,
aut quod, ne longis flauescere possit ab annis,
Maeonis Assyrium femina tinxit ebur.
his erat aut alicui color ille simillimus horum,
et numquam *uisu* pulchrior illa fuit.
spectabat terram : terram spectare decebat.
maesta erat in uultu : maesta decenter erat.
sicut erant (et erant culti), laniare capillos
et fuit in teneras impetus ire genas.
ut faciem uidi, fortes cecidere lacerti :
defensa est armis nostra puella suis.
qui modo saeuus eram, supplex ultroque rogaui,
oscula ne nobis deteriora daret.
risit et ex animo dedit optima, qualia possent
excutere irato tela trisulca Ioui.
torqueor infelix, ne tam bona senserit alter,
et uolo non ex hac illa fuisse nota.
haec quoque, quam docui, multo meliora fuerunt,
et quiddam uisa est addidicisse noui.
quod nimium placuere, malum est : quod tota labellis
lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.
nec tamen hoc unum doleo, non oscula tantum
iuncta queror, quamuis haec quoque iuncta queror.
illa nisi in lecto nusquam potuere doceri.
nescioquis pretium grande magister habet.

VI

Psittacus, Eois imitatrix ales ab Indis,
occidit : exequias ite frequenter, aues.
ite, piae uolucres, et plangite pectora pinnis
et rigido teneras ungue notate genas.
horrida pro maestis lanietur pluma capillis,
pro longa resonent carmina uestra tuba.
quod scelus Ismarii quereris, Philomela, tyranni,
expleta est annis ista querela suis.
alitis in rarae miserum deuertere funus :
magna, sed antiqua est causa doloris Itys.
omnes, quae liquido libratis in aere cursus,
tu tamen ante alios, turtur amice, dole.
plena fuit uobis omni concordia uita,
et stetit ad finem longa tenaxque fides.
quod fuit Argolico iuuenis Phoceus Orestae,
hoc tibi, dum licuit, psittace, turtur erat.
quid tamen ista fides, quid rari forma coloris,
quid uox mutandis ingeniosa sonis,
quid iuuat, ut datus es, nostrae placuisse puellae ?
infelix auium gloria, nempe iaces.
tu poteras fragiles pinnis hebetare zmaragdos,
tincta gerens rubro punica rostra croco.
non fuit in terris uocum simulantior ales :
reddebas blaeso tam bene uerba sono.
raptus es inuidia : non tu fera bella mouebas ;
garrulus et placidae pacis amator eras.
ecce, coturnices inter sua proelia uiuunt,
forsitan et fiant inde frequenter anus.
plenus eras minimo ; nec prae sermonis amore
in multos poteras ora uacare cibos.
nux erat esca tibi causaeque papauera somni,
pellebatque sitim simplicis umor aquae.
uiuit edax uultur ducensque per aera gyros
miluus et pluuiae graculus auctor aquae :
uiuit et armiferae cornix inuisa Mineruae,
illa quidem saeclis uix moritura nouem.
occidit illa loquax humanae uocis imago,
psittacus, extremo munus ab orbe datum.
optima prima fere manibus rapiuntur auaris :
inplentur numeris deteriora suis.
tristia Phylacidae Thersites funera uidit :
iamque cinis, uiuis fratribus, Hector erat.
quid referam timidae pro te pia uota puellae,
uota procelloso per mare rapta Noto ?
septima lux uenit, non exhibitura sequentem,
et stabat uacuo iam tibi Parca colo.
nec tamen ignauo stupuerunt uerba palato :
clamauit moriens lingua ' Corinna, uale.'
colle sub Elysio nigra nemus ilice frondet,
udaque perpetuo gramine terra uiret.
siqua fides dubiis, uolucrum locus ille piarum
dicitur, obscenae quo prohibentur aues.
illic innocui late pascuntur olores,
et uiuax phoenix, unica semper auis.
explicat ipsa suas ales Iunonia pinnas ;
oscula dat cupido blanda columba mari.
psittacus has inter nemorali sede receptus
conuertit uolucres in sua uerba pias.
ossa tegit tumulus, tumulus pro corpore magnus,
quo lapis exiguus par sibi carmen habet ;
COLLIGOR EX IPSO DOMINAE PLACVISSE SEPVLCRO.
ORA FVERE MIHI PLVS AVE DOCTA LOQVI.

VII

Ergo sufficiam reus in noua crimina semper ?
ut uincam, totiens dimicuisse piget.
siue ego marmorei respexi summa theatri,
eligis e multis, unde dolere uelis :
candida seu tacito uidit me femina uultu,
in uultu tectas arguis esse notas.
siquam laudaui, misero petis ungue capillos :
si culpo, crimen dissimulare putas.
siue bonus color est, in te quoque frigidus esse ;
seu malus, alterius dicor amore mori.
atque ego peccati uellem mihi conscius essem :
aequo animo poenam, qui meruere, ferunt.
nunc temere insimulas, credendoque omnia frustra
ipsa uetas iram pondus habere tuam.
adspice ut auritus miserandae sortis asellus
adsiduo domitus uerbere lentus eat.
ecce nouum crimen : sollers ornare Cypassis
obicitur dominae contemerasse torum.
di melius, quam me, si sit peccasse libido,
sordida contemptae sortis amica iuuet !
quis Veneris famulae conubia liber inire
tergaque conplecti uerbere secta uelit ?
adde quod ornandis illa est operata capillis
et tibi perdocta est grata ministra manu.
scilicet ancillam, quia erat tibi fida, rogarem ?
quid, nisi ut indicio iuncta repulsa foret ?
per Venerem iuro puerique uolatilis arcus
me non admissi criminis esse reum.

VIII

Ponendis in mille modos perfecta capillis,
comere sed solas digna, Cypassi, deas,
et mihi iucundo non rustica cognita furto,
apta quidem dominae, sed magis apta mihi,
quis fuit inter nos sociati corporis index ?

V 33 *haec* S uulg., *hoc* P. 41 *his* P S, *hic* uulg. 42 *uisu* Housman, *casu* codd. **VI** 9 *deuertere* Heins., *deuertite* codd., *diuertite* S. 10 *antiqua est* P S uulg., *antiqui* Heins. ex codd. 25–28 post 32 ponit Schrader. 30 *poterant* P S. 33 *ducitque* P S. 37 *illa* P S, *ille* codd. pauci. 39 *Auernis* Heins. 45 *uenit* P S, *aderat* uulg. **VII** 1 *Ergo ego sufficiam* edd. uett. 6 *tectas* Palmer, *tacitas* codd. 23 *ornandis* edd. uett., *ornatis* P S. 24 *perdocta est* P S, *per doctas* uulg. *manu* Heins., *manus* codd. Merk. *perdoctaest—manus* Mueller. 25 *qui erat* P, corr. Palmer, *quae sit* uulg.

sensit concubitus unde Corinna tuos?
num tamen erubui? num uerbo lapsus in ullo
  furtiuae Veneris conscia signa dedi?
quid, quod in ancilla siquis delinquere possit,
  illum ego contendi mente carere bona?
Thessalus ancillae facie Briseidos arsit:
  serua Mycenaeo Phoebas amata duci.
nec sum ego Tantalide maior nec maior Achille.
  quod decuit reges, cur mihi turpe putem?
ut tamen iratos in te defixit ocellos,
  uidi te totis erubuisse genis.
at quanto, si forte refers, praesentior ipse
  per Veneris feci numina magna fidem!
tu, dea, tu iubeas animi periuria puri
  Carpathium tepidos per mare ferre Notos.
pro quibus officiis pretium mihi dulce repende
  concubitus hodie, fusca Cypassi, tuos.
quid renuis fingisque nouos, ingrata, timores?
  unum est e dominis emeruisse satis.
quod si stulta negas, index anteacta fatebor
  et ueniam culpae proditor ipse meae,
quoque loco tecum fuerim quotiensque, Cypassi,
  narrabo dominae, quotque quibusque modis.

IX

O numquam pro me satis indignate Cupido,
  o in corde meo desidiose puer,
quid me, qui miles numquam tua signa reliqui,
  laedis, et in castris uulneror ipse meis?
cur tua fax urit, figit tuus arcus amicos?
  gloria pugnantes uincere maior erat.
quid? non Haemonius, quem cuspide perculit, heros
  confossum medica postmodo iuuit ope?
uenator sequitur fugientia, capta relinquit,
  semper et inuentis ulteriora petit.
nos tua sentimus, populus tibi deditus, arma:
  pigra reluctanti cessat in hoste manus.
quid iuuat in nudis hamata retundere tela
  ossibus? ossa mihi nuda relinquit amor.
tot sine amore uiri, tot sunt sine amore puellae:
  hinc tibi cum magna laude triumphus eat.
Roma, nisi inmensum uires mouisset in orbem,
  stramineis esset nunc quoque tecta casis.
fessus in acceptos miles deducitur agros;
  mittitur in saltus carcere liber equus;
longaque subductam celant naualia pinum;
  tutaque deposito poscitur ense rudis.
me quoque, qui totiens merui sub amore puellae,
  defunctum placide uiuere tempus erat.
'uiue' deus 'posito' siquis mihi dicat 'amore,'
  deprecer; usque adeo dulce puella malum est.
cum bene pertaesum est, animoque relanguit ardor,
  nescio quo miserae turbine mentis agor.
ut rapit in praeceps dominum spumantia frustra
  frena retentantem durior oris equus:
ut subitus, prope iam prensa tellure, carinam
  tangentem portus uentus in alta rapit:
sic me saepe refert incerta Cupidinis aura,
  notaque purpureus tela resumit Amor.
fige, puer. positis nudus tibi praebeor armis:
  hic tibi sunt uires, huc tua dextra facit;
huc, tamquam iussae, ueniunt iam sponte sagittae.
  uix illis prae me nota pharetra sua est.
infelix, tota quicumque quiescere nocte
  sustinet et somnos praemia magna uocat.
stulte, quid est somnus gelidae nisi mortis imago?
  longa quiescendi tempora fata dabunt.
me modo decipiant uoces fallacis amicae:
  sperando certe gaudia magna feram.
et modo blanditias dicat, modo iurgia nectat:
  saepe fruar domina, saepe repulsus eam.
quod dubius Mars est, per te, priuigne Cupido, est;
  et mouet exemplo uitricus arma tuo.
tu leuis es multoque tuis uentosior alis,
  gaudiaque ambigua dasque negasque fide.
si tamen exaudis, pulchra cum matre, Cupido,
  indeserta meo pectore regna gere.
accedant regno, nimium uaga turba, puellae:
  ambobus populis sic uenerandus eris.

X

Tu mihi, tu certe, memini, Graecine, negabas
  uno posse aliquem tempore amare duas.
per te ego decipior; per te deprensus inermis,
  ecce, duas uno tempore turpis amo.
utraque formosa est; operosae cultibus ambae;
  artibus in dubio est haec sit an illa prior.
pulchrior hac illa est, haec est quoque pulchrior illa,
  et magis haec nobis, et magis illa placet.
errant, ut uentis discordibus acta phaselos,
  diuiduumque tenent alter et alter amor.
quid geminas, Erycina, meos sine fine dolores?
  non erat in curas una puella satis?
quid folia arboribus, quid pleno sidera caelo,
  in freta collectas alta quid addis aquas?
sed tamen hoc melius quam si sine amore iacerem:
  hostibus eueniat uita seuera meis.
hostibus eueniat uiduo dormire cubili,
  et medio laxe ponere membra toro.
at mihi saeuus amor somnos abrumpat inertes,
  simque mei lecti non ego solus onus.
me mea disperdat nullo prohibente puella,
  si satis una potest; si minus una, duae.
sufficiam; graciles non sunt sine uiribus artus;
  pondere, non neruis corpora nostra carent.
et lateri dabit in uires alimenta uoluptas:
  decepta est opera nulla puella mea.
saepe ego lasciue consumpsi tempora noctis,
  utilis et forti corpore mane fui.
felix, quem Veneris certamina mutua perdunt:
  di faciant, leti causa sit ista mei!
induat aduersis contraria pectora telis
  miles et aeternum sanguine nomen emat.
quaerat auarus opes, et quae lassarit arando
  aequora periuro naufragus ore bibat.
at mihi contingat Veneris languescere motu,
  cum moriar, medium soluar et inter opus;
atque aliquis nostro lacrimans in funere dicat
  'conueniens uitae mors fuit ista tuae.'

XI

Prima malas docuit, mirantibus aequoris undis,
  Peliaco pinus uertice caesa uias,
quae concurrentis inter temeraria cautes
  conspicuam fuluo uellere uexit ouem.
o utinam, ne quis remo freta longa moueret,
  Argo funestas pressa bibisset aquas!
ecce, fugit notumque torum sociosque Penates,
  fallacisque uias ire Corinna parat.
quid tibi, me miserum, Zephyros Eurosque timebo
  et gelidum Borean egelidumque Notum?
non illic urbes, non tu mirabere siluas:
  una est iniusti caerula forma maris.
nec medius tenuis conchas pictosque lapillos
  pontus habet: bibuli litoris illa mora est.
litora marmoreis pedibus signate, puellae:
  hactenus est tutum; cetera caeca uia est.
et uobis alii uentorum proelia narrent;
  quas Scylla infestet quasue Charybdis aquas;
et quibus emineant uiolenta Ceraunia saxis;

VIII **16** *uidit te* P S. **IX** **1** *re s. indignande* Madv. **18** *densa casis* Marius ex codd., Burm. **25** ab hoc u. nouam incipere elegiam statuit Mueller. **36** *huc* Heins., *hic* codd. **37** *hic* P. **51** *cupido* codd., *rogantem* P man. sec. uulg. **52** *gere* uulg., *geres* Mueller, *tene* Burm. **X** **16** om. P man. prim. **27** ita P S, *lasciuae consumpto tempore* Heins.

quo lateant Syrtes magna minorque sinu.
haec alii referant; at uos quod quisque loquetur
credite: credenti nulla procella nocet.
sero respicitur tellus, ubi fune soluto
currit in inmensum panda carina salum;
nauita sollicitus cum uentos horret iniquos,
et prope tam letum quam prope cernit aquam.
quod si concussas Triton exasperet undas,
quam tibi sit toto nullus in ore color!
tum generosa uoces fecundae sidera Ledae
et 'felix' dicas 'quem sua terra tenet!'
tutius est fouisse torum, legisse libellos,
Threiciam digitis increpuisse lyram.
at si uana ferunt uolucres mea dicta procellae,
aequa tamen puppi sit Galatea tuae.
uestrum crimen erit talis iactura puellae,
Nereidesque deae Nereidumque pater.
uade memor nostri, uento reditura secundo.
inpleat illa tuos fortior aura sinus.
tum mare in haec magnus proclinet litora Nereus,
huc uenti spirent, huc agat aestus aquas.
ipsa roges, Zephyri ueniant in lintea pleni,
ipsa tua moueas turgida uela manu.
primus ego adspiciam notam de litore puppim
et dicam 'nostros aduehit illa deos;'
excipiamque umeris, et multa sine ordine carpam
oscula. pro reditu uictima uota cadet.
inque tori formam molles sternentur harenae,
et tumulus mensae quilibet esse potest.
illic adposito narrabis multa Lyaeo,
paene sit ut mediis obruta nauis aquis;
dumque ad me properas, neque iniquae tempora noctis
nec te praecipites extimuisse Notos.
omnia pro ueris credam, sint ficta licebit.
cur ego non uotis blandiar ipse meis?
haec mihi quam primum caelo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo.

XII

Ite triumphales circum mea tempora laurus!
uicimus: in nostro est ecce Corinna sinu,
quam uir, quam custos, quam ianua firma, tot hostes,
seruabant, ne qua posset ab arte capi!
haec est praecipuo uictoria digna triumpho,
in qua, quaecumque est, sanguine praeda caret.
non humiles muri, non paruis oppida fossis
cincta, sed est ductu capta puella meo.
Pergama cum caderent bello superata bilustri,
ex tot in Atridis pars quota laudis erat?
at mea seposita est et ab omni milite dissors
gloria, nec titulum muneris alter habet.
me duce ad hanc uoti finem, me milite ueni;
ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
nec casum fortuna meis inmiscuit actis.
huc ades, o cura parte Triumphe mea!
nec belli est noua causa mei. nisi rapta fuisset
Tyndaris, Europae pax Asiaeque foret.
femina siluestris Lapithas populumque biformem
turpiter adposito uertit in arma mero:
femina Troianos iterum noua bella mouere
inpulit in regno, iuste Latine, tuo:
femina Romanis etiamnunc urbe recenti
inmisit soceros armaque saeua dedit.
uidi ego pro niuea pugnantes coniuge tauros:
spectatrix animos ipsa iuuenca dabat.
me quoque, qui multos, sed me sine caede, Cupido
iussit militiae signa mouere suae.

XIII

Dum labefactat onus grauidi temeraria uentris,
in dubio uitae lassa Corinna iacet.
illa quidem clam me tantum molita pericli
ira digna mea: sed cadit ira metu.
sed tamen aut ex me conceperat, aut ego credo:
est mihi pro facto saepe, quod esse potest.
Isi, Paraetonium genialiaque arua Canopi
quae colis et Memphin palmiferamque Pharon,
quaque celer Nilus lato delapsus in alueo
per septem portus in maris exit aquas,
per tua sistra precor, per Anubidis ora uerendi:
sic tua sacra pius semper Osiris amet,
pigraque labatur circa donaria serpens,
et comes in pompa corniger Apis eat:
huc adhibe uultus et in una parce duobus.
nam uitam dominae tu dabis, illa mihi.
saepe tibi sedit certis operata diebus,
qua tingit laurus Gallica turma tuas.
tuque laborantes utero miserata puellas,
quarum tarda latens corpora tendit onus,
lenis ades precibusque meis faue, Ilithyia:
digna est, quam iubeas muneris esse tui.
ipse ego tura dabo fumosis candidus aris,
ipse feram ante tuos munera uota pedes.
adiciam titulum SERVATA NASO CORINNA:
tu modo fac titulo muneribusque locum.
si tamen in tanto fas est monuisse timore,
hac tibi sit pugna dimicuisse satis.

XIV

Quid iuuat immunes belli cessare puellas,
nec fera peltatas agmina uelle sequi,
si sine Marte suis patiuntur uulnera telis
et caecas armant in sua fata manus?
quae prima instituit teneros conuellere fetus,
militia fuerat digna perire sua.
scilicet, ut careat rugarum crimine uenter,
sternetur pugnae tristis harena tuae?
si mos antiquis placuisset matribus idem,
gens hominum uitio deperitura fuit:
quique iterum iaceret generis primordia nostri
in uacuo lapides orbe, parandus erat.
quis Priami fregisset opes, si numen aquarum
iusta recusasset pondera ferre Thetis?
Ilia si tumido geminos in uentre necasset,
casurus dominae conditor urbis erat.
si Venus Aenean grauida temerasset in aluo,
Caesaribus tellus orba futura fuit.
tu quoque, cum posses nasci, formosa, perisses,
temptasset, quod tu, si tua mater opus.
ipse ego, cum fuerim melius periturus amando,
uidissem nullos matre necante dies.
quid plenam fraudas uitem crescentibus uuis
pomaque crudeli uellis acerba manu?
sponte fluant matura sua; sine crescere nata:
est pretium paruae non leue uita morae.
uestra quid effoditis subiectis uiscera telis
et nondum natis dira uenena datis?
Colchida respersam puerorum sanguine culpant
atque sua caesum matre queruntur Ityn.
utraque saeua parens: sed tristibus utraque causis
iactura socii sanguinis ulta uirum.
dicite, quis Tereus, quis uos inritet Iaso
figere sollicita corpora uestra manu?

XI 21 *referant ad uos* Ehw. ex P S; idem mutauit interpunctionem. **22** *credenti* uulg., *quaerenti* Ehw. ex P. **25** *cum* codd. nonnulli, *quia* P Arund., *iam* S, *qua* Heins. **40** ita Heins., *huc uentis spectent* P, *huc uentus spectet* S. *aestus* Merk. ex uett. edd., *eurus* P S. **41** *pleni* P S, *soli* uulg. **48** *instar erit* uulg., *esse potest* P S defendit Palmer. **XII 17** *noua cura* P S. **20** *adposito* codd., *a posito* Mueller. **27** *qui multos* S, *cum multos* P, *cum multis* Burm. **XIII 3** *clamat* P S. **7** *gentilia* P S. **XIV 29** *natorum* aliquot codd. *sanguine matrem* P S. **30** *atque* P S, *aque* uulg. cf. I 15. 38.

hoc neque in Armeniis tigres fecere latebris,
perdere nec fetus ausa leaena suos.
at tenerae faciunt, sed non inpune, puellae :
saepe, suos utero quae necat, ipsa perit.
ipsa perit ferturque rogo resoluta capillos,
et clamant 'merito,' qui modo cumque uident.
ista sed aetherias uanescant dicta per auras,
et sint ominibus pondera nulla meis.
di faciles, peccasse semel concedite tuto ;
et satis est ; poenam culpa secunda ferat.

XV

Anule, formosae digitum uincture puellae,
in quo censendum nil nisi dantis amor,
munus eas gratum. te laeta mente receptum
protinus articulis induat illa suis.
tam bene conuenias, quam mecum conuenit illi,
et digitum iusto commodus orbe teras.
felix, a domina tractaberis, anule, nostra.
inuideo donis iam miser ipse meis.
o utinam fieri subito mea munera possim
artibus Aeaeae Carpathiiue senis !
tunc ego te cupiam, domina, et tetigisse papillas
et laeuam tunicis inseruisse manum,
elabar digito, quamuis angustus et haerens,
inque sinum mira laxus ab arte cadam.
idem ego ut arcanas possim signare tabellas,
neue tenax ceram siccaque gemma trahat,
umida formosae tangam prius ora puellae ;
tantum ne signem scripta dolenda mihi.
si dabor ut condar loculis, exire negabo,
adstringens digitos orbe minore tuos.
non ego dedecori tibi sim, mea uita, futurus,
quodue tener digitus ferre recuset onus.
me gere, cum calidis perfundes imbribus artus,
damnaque sub gemma perfer euntis aquae.
sed, puto, te nuda mea membra libidine surgent,
et peragam partes anulus ille uiri.
inrita quid uoueo ? paruum proficiscere munus :
illa datam tecum sentiat esse fidem.

XVI

Pars me Sulmo tenet Paeligni tertia ruris,
parua sed inriguis ora salubris aquis.
sol licet admoto tellurem sidere findat,
et micet Icarii stella proterua canis :
arua pererrantur Paeligna liquentibus undis,
et uiret in tenero fertilis herba solo.
terra ferax Cereris, multoque feracior uuis ;
dat quoque baciferam Pallada rarus ager.
perque resurgentes riuis labentibus herbas
gramineus madidam caespes obumbrat humum.
at meus ignis abest. uerbo peccauimus uno :
quae mouet ardores, est procul ; ardor adest.
non ego, si medius Polluce et Castore ponar,
in caeli sine te parte fuisse uelim.
solliciti iaceant terraque premantur iniqua,
in longas orbem qui secuere uias.
aut iuuenum comites iussissent ire puellas,
si fuit in longas terra secanda uias.
tum mihi, si premerem uentosas horridus Alpes,
dummodo cum domina, molle fuisset iter.
cum domina Libycas ausim perrumpere Syrtes
et dare non aequis uela ferenda Notis.
non quae uirgineo portenta sub inguine latrant,
nec timeam uestros, curua Malea, sinus :
non quas submersis ratibus saturata Charybdis
fundit et effusas ore receptat aquas.
quod si Neptuni uentosa potentia uincit,
et subuenturos auferet unda deos,
tu nostris niueos umeris inpone lacertos :
corpore nos facili dulce feremus onus.
saepe petens Heron iuuenis transnauerat undas :
tum quoque transnasset, sed uia caeca fuit.
at sine te, quamuis operosi uitibus agri
me teneant, quamuis amnibus arua natent,
et uocet in riuos currentem rusticus undam,
frigidaque arboreas mulceat aura comas :
non ego Paelignos uideor celebrare salubres,
non ego natalem, rura paterna, locum,
sed Scythiam Cilicasque feros uiridesque Britannos,
quaeque Prometheo saxa cruore rubent.
ulmus amat uitem, uitis non deserit ulmum :
separor a domina cur ego saepe mea ?
at mihi te comitem iuraras usque futuram
per me perque oculos, sidera nostra, tuos.
uerba puellarum foliis leuiora caducis
inrita, qua uisum est, uentus et unda ferunt.
siqua mei tamen est in te pia cura relicti,
incipe pollicitis addere facta tuis,
paruaque quamprimum rapientibus esseda mannis
ipsa per admissas concute lora iubas.
at uos, qua ueniet, tumidi subsidite montes,
et faciles curuis uallibus este uiae.

XVII

Siquis erit qui turpe putet seruire puellae,
illo conuincar iudice turpis ego.
sim licet infamis, dum me moderatius urat
quae Paphon et fluctu pulsa Cythera tenet.
atque utinam dominae miti quoque praeda fuissem,
formosae quoniam praeda futurus eram !
dat facies animos. facie uiolenta Corinna est.
me miserum, cur est tam bene nota sibi ?
scilicet a speculi sumuntur imagine fastus :
nec nisi compositam se prius illa uidet.
non tibi si facies animum dat et omina regni,
o ! facies oculos nata tenere meos,
collatum idcirco tibi me contemnere debes :
aptari magnis inferiora licet.
traditur et nymphe mortalis amore Calypso
capta recusantem detinuisse uirum.
creditur aequoream Phthio Nereida regi,
Egeriam iusto concubuisse Numae ;
Vulcano Venerem, quamuis incude relicta
turpiter obliquo claudicet ille pede.
carminis hoc ipsum genus inpar : sed tamen apte
iungitur herous cum breuiore modo.
tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges :
te deceat medio iura dedisse foro.
non tibi crimen ero, nec quo laetere remoto.
non erit hic nobis infitiandus amor.
sunt mihi pro magno felicia carmina censu,
et multae per me nomen habere uolunt.
noui aliquam, quae se circumferat esse Corinnam.
ut fiat, quid non illa dedisse uelit ?
sed neque diuersi ripa labuntur eadem
frigidus Eurotas populiferque Padus,
nec, nisi tu, nostris cantabitur ulla libellis :
ingenio causas tu dabis una meo.

XIV 38 *utero* codd., *uteros* coni. Merk. **43** *tuto* uulg., *tuo* P, *uoto* S. **XV 9** *possim* uulg., *possem* edd. recentt. **11** *te* P S, *si* cod. Francofurtensis, *me* al., tum *dominae* codd., *te cupiam, domina, et* Madv. (adu. crit. t. ii p. 69), *cum cupiat domina et* Rappold, *si subeat dominae* Merk. **19** *si dabor* codd., *sit labor* Ehw. **23** *perfunderis* Heins., *perfundis* P S, *perfundes* uulg. **24** *perfer euntis* codd., *fer pereuntis* coni. Dousa ; uide Ehw. praefat. p. x. **XVI 3** *licitet admoto* P, *licitet moto* S, *licet et moto* Mueller. **7** *uuae* Heins. **13** *semideus* P S. **25, 26** ante **23, 24** posuit Ehw. **25** *quas* edd. uett., *qua* P, *quae* S. **27** *Neptuni* P S, *Neptunum* codd. plerique. **XVII 3** *me. ne* Mueller. **11** *animum* P (?) S, *nimium* uulg., *et omina* Owen (Tristia p. xxxviii), *nomina* P S, *in omnia* uulg. **16** *recusantem* P S, *reluctantem* uulg. **22** *heroius* S, *in uersus* P. **24** *foro* P, *toro* uulg. **29** *corinnam feccrat esse* P S.

XVIII

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillen
  primaque iuratis induis arma uiris,
nos, Macer, ignaua Veneris cessamus in umbra,
  et tener ausuros grandia frangit Amor.
saepe meae 'tandem' dixi 'discede' puellae:
  in gremio sedit protinus illa meo.
saepe 'pudet' dixi. lacrimis uix illa retentis
  'me miseram, iam te' dixit 'amare pudet?'
inplicuitque suos circum mea colla lacertos
  et, quae me perdunt, oscula mille dedit.
uincor, et ingenium sumptis reuocatur ab armis,
  resque domi gestas et mea bella cano.
sceptra tamen sumpsi, curaque tragoedia nostra
  creuit, et huic operi quamlibet aptus eram.
risit Amor pallamque meam pictosque cothurnos
  sceptraque priuata tam cito sumpta manu.
hinc quoque me dominae numen deduxit iniquae,
  deque cothurnato uate triumphat Amor.
quod licet, aut artes teneri profitemur Amoris
  (ei mihi, praeceptis urgeor ipse meis!)
aut quod Penelopes uerbis reddatur Vlixi
  scribimus, et lacrimas, Phylli relicta, tuas;
quod Paris et Macareus et quod male gratus Iaso
  Hippolytique parens Hippolytusque legant,
quodque tenens strictum Dido miserabilis ensem
  dicat et Aoniae Lesbis amata lyrae.
quam cito de toto rediit meus orbe Sabinus
  scriptaque diuersis rettulit ille locis!
candida Penelope signum cognouit Vlixis:
  legit ab Hippolyto scripta nouerca suo.
iam pius Aeneas miserae rescripsit Elissae:
  quodque legat Phyllis, si modo uiuit, adest.
tristis ad Hypsipylen ab Iasone littera uenit:
  det uotam Phoebo Lesbis amata lyram.
nec tibi, qua tutum uati, Macer, arma canenti
  aureus in medio Marte tacetur Amor.
et Paris est illic et adultera, nobile crimen,
  et comes extincto Laudamia uiro.
si bene te noui, non bella libentius istis
  dicis, et a uestris in mea castra uenis.

XIX

Si tibi non opus est seruata, stulte, puella,
  at mihi fac serues, quo magis ipse uelim
quod licet, ingratum est; quod non licet, acrius urit.
  ferreus est siquis quod sinit alter amat.
speremus pariter, pariter metuamus amantes,
  et faciat uoto rara repulsa locum.
quo mihi fortunam, quae numquam fallere curet?
  nil ego, quod nullo tempore laedat, amo.
uiderat hoc in me uitium uersuta Corinna,
  quaque capi possem callida norat opem.
a, quotiens sani capitis mentita dolores
  cunctantem tardo iussit abire pede!
a, quotiens finxit culpam, quantumque licebat
  insonti, speciem praebuit esse nocens!
sic ubi uexarat tepidosque refouerat ignis,
  rursus erat uotis comis et apta meis.
quas mihi blanditias, quam dulcia uerba parabat!
  oscula, di magni, qualia quotque dabat!
tu quoque, quae nostros rapuisti nuper ocellos,
  saepe time insidias, saepe rogata nega.
et sine me ante tuos proiectum in limine postis
  longa pruinosa frigora nocte pati.
sic mihi durat amor longosque adolescit in annos:
  hoc iuuat; haec animi sunt alimenta mei.
pinguis amor nimiumque patens in taedia nobis
  uertitur et, stomacho dulcis ut esca, nocet.
si numquam Danaen habuisset aenea turris,
  non esset Danae de Ioue facta parens.
dum seruat Iuno mutatam cornibus Io*n*,
  facta est quam fuerat gratior illa Ioui.
quod licet et facile est quisquis cupit, arbore frondis
  carpat et e magno flumine potet aquam.
siqua uolet regnare diu, deludat amantem.
  ei mihi, ne monitis torquear ipse meis!
quidlibet eueniat, nocet indulgentia nobis:
  quod sequitur, fugio; quod fugit, ipse sequor.
at tu formosae nimium secure puellae,
  incipe iam prima claudere nocte forem.
incipe, quis totiens furtim tua limina pulset,
  quaerere, quid latrent nocte silente canes,
quas ferat et referat sollers ancilla tabellas,
  cur totiens uacuo secubet ipsa toro.
mordeat ista tuas aliquando cura medullas,
  daque locum nostris materiamque dolis.
ille potest uacuo furari litore harenas,
  uxorem stulti siquis amare potest.
iamque ego praemoneo; nisi tu seruare puellam
  incipis, incipiet desinere esse mea.
multa diuque tuli. speraui saepe futurum,
  cum bene seruasses, ut bene uerba darem.
lentus es et pateris nulli patienda marito:
  at mihi concessi finis amoris erit.
scilicet infelix numquam prohibebor adire?
  nox mihi sub nullo uindice semper erit?
nil metuam? per nulla traham suspiria somnos?
  nil facies, cur te iure perisse uelim?
quid mihi cum facili, quid cum lenone marito?
  corrumpis uitio gaudia nostra tuo.
quin alium, quem tanta iuuet patientia, quaeris?
  me tibi riualem si iuuat esse, ueta.

LIBER TERTIVS

I

Stat uetus et multos incaedua silua per annos:
  credibile est illi numen inesse loco.
fons sacer in medio speluncaque pumice pendens,
  et latere ex omni dulce queruntur aues.
hic ego dum spatior tectus nemoralibus umbris,
  quod mea quaerebam Musa moueret opus.
uenit odoratos Elegia nexa capillos,
  et, puto, pes illi longior alter erat.
forma decens, uestis tenuissima, uultus amantis,
  et pedibus uitium causa decoris erat.
uenit et ingenti uiolenta Tragoedia passu:
  fronte comae torua, palla iacebat humi;

XVIII 26 *aoniae* P S; cf. I 1. 12, *Aeoliae* uulg. *amata lyrae* ex u. 34 sumptum esse uidetur, *amata deae* Mueller, *amica lyrae* P man. sec. **38** *Laudamia* S. **XIX 7** *fortuno* P. *euret* codd. nonnulli, *possit* P S, *curat* codd. pauci. **20** *time* P S, *face* uulg., *treme* Rautenberg, *timens sedeas* Palmer. **26** ita interpunxit Ehw. **29** *Ion* Ehw., *Io* codd. **31** *eupit* P man. sec. S, *libet* P man. prim., *uelit* Mueller. **53** *prohibebis* P. **59** *tanta iubat* P. **60** *esse uoca* P. **III I 7** *Elegiā* u. Lachmann ad Lucr. VI 971.

laeua manus sceptrum late regale mouebat,
  Lydius alta pedum uincla cothurnus erat :
et prior ‘ eequis erit ’ dixit ‘ tibi finis amandi,
  o argumenti lente poeta tui ?
nequitiam uinosa tuam conuiuia narrant,
  narrant in multas compita secta uias.
saepe aliquis digito uatem designat euntem
  atque ait “ hic, hic est, quem ferus urit Amor.”
fabula, nec sentis, tota iactaris in urbe,
  dum tua praeterito facta pudore refers.
tempus erat thyrso pulsum grauiore moueri.
  eessatum satis est : incipe maius opus.
materia premis ingenium ; cane facta uirorum :
  “ haee animo ” dices “ area facta meo est.”
quod tenerae cantent, lusit tua Musa, puellae,
  primaque per numeros acta iuuenta suos.
nunc habeam per te Romana Tragoedia nomen :
  inplebit leges spiritus iste meas.’
hactenus : et mouit pictis innixa cothurnis
  densum caesarie terque quaterque caput.
altera, si memini, limis subrisit ocellis.
  fallor, an in dextra myrtea uirga fuit ?
‘ quid grauibus uerbis, animosa Tragoedia,’ dixit
  ‘ me premis ? an numquam non grauis esse potes ?
inparibus tamen es numeris dignata moueri :
  in me pugnasti uersibus usa meis.
non ego contulerim sublimia carmina nostris :
  obruit exiguas regia uestra fores.
sum leuis, et mecum leuis est, mea cura, Cupido.
  non sum materia fortior ipsa mea.
rustica sit sine me lasciui mater Amoris :
  huic ego proueni lena comesque deae.
quam tu non poteris duro reserare cothurno,
  haec est blanditiis ianua laxa meis.
et tamen emerui plus, quam tu, posse, ferendo
  multa supercilio non patienda tuo.
per me decepto didicit custode Corinna
  liminis adstricti sollicitare fidem,
delabique toro tunica uelata soluta
  atque inpercussos nocte mouere pedes.
uel quotiens foribus duris incisa pependi,
  non uerita a populo praetereunte legi !
quin ego me memini, dum custos saeuus abiret,
  ancillae missam delituisse sinu.
quid, cum me munus natali mittis, at illa
  rumpit et adposita barbara mersit aqua ?
prima tuae moui felicia semina mentis.
  munus habes, quod te iam petit ista, meum.’
desierat. coepi ‘ per uos utramque rogamus,
  in uacuas aures uerba timentis eant.
altera me sceptro decoras altoque cothurno :
  iam nunc contacto magnus in ore sonus.
altera das nostro uicturum nomen amori :
  ergo ades et longis uersibus adde breues.
exiguum uati concede, Tragoedia, tempus :
  tu labor aeternus : quod petit illa, breue est.’
mota dedit ueniam. teneri properentur Amores,
  dum uacat ; a tergo grandius urguet opus.

II

‘ Non ego nobilium sedeo studiosus equorum :
  cui tamen ipsa faues, uincat ut ille, precor.
ut loquerer tecum, ueni, tecumque sederem,
  ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
tu cursus spectas, ego te. spectemus uterque,
  quod iuuat, atque oculos pascat uterque suos.
o cuicumque faues, felix agitator equorum !
  ergo illi curae contigit esse tuae ?
hoc mihi contingat ; sacro de carcere missis
  insistam forti mente uehendus equis,
et modo lora dabo, modo uerbere terga notabo,
  nunc stringam metas interiore rota.
si mihi currenti fueris conspecta, morabor,
  deque meis manibus lora remissa fluent.
at quam paene Pelops Pisaea concidit hasta,
  dum spectat uultus, Hippodamia, tuos.
nempe fauore suae uicit tamen ille puellae.
  uincamus dominae quisque fauore suae.
quid frustra refugis ? cogit nos linea iungi :
  haec in lege loci commoda circus habet.
tu tamen a dextra, quicumque es, parce puellae :
  contactu lateris laeditur ista tui.
tu quoque, qui spectas post nos, tua contrahe crura,
  si pudor est, rigido nec preme terga genu.
sed nimium demissa iacent tibi pallia terra :
  eollige ; uel digitis en ego tollo meis.
inuida uestis eras, quae tam bona crura tegebas ;
  quoque magis spectes, inuida uestis eras.
talia Milanion Atalantes crura fugacis
  optauit manibus sustinuisse suis.
talia pinguntur succinctae crura Dianae,
  cum sequitur fortes fortior ipsa feras.
his ego non uisis arsi : quid fiet ab istis ?
  in flammam flammas, in mare fundis aquas.
suspicor ex istis et cetera posse placere,
  quae bene sub tenui condita ueste latent.
uis tamen interea faciles arcessere uentos,
  quos faciet nostra mota tabella manu ?
an magis hic meus est animi, non aeris, aestus,
  captaque femineus pectora torret amor ?
dum loquor, alba leui sparsa est tibi puluere uestis.
  sordide de niueo corpore puluis abi.
sed iam pompa uenit. linguis animisque fauete.
  tempus adest plausus : aurea pompa uenit.
prima loco fertur passis Victoria pinnis :
  huc ades et meus hic fac, dea, uincat amor.
plaudite Neptuno, nimium qui creditis undis.
  nil mihi cum pelago ; me mea terra capit.
plaude tuo Marti, miles. nos odimus arma ;
  pax iuuat et media pace repertus amor.
auguribus Phoebus, Phoebe uenantibus adsit.
  artifiees in te uerte, Minerua, manus.
ruricolae, Cereri teneroque adsurgite Baccho.
  Pollucem pugiles, Castora placet eques.
nos tibi, blanda Venus, puerisque potentibus arcu
  plaudimus. inceptis adnue, diua, meis,
daque nouam mentem dominae : patiatur amari.
  adnuit et motu signa secunda dedit.
quod dea promisit, promittas ipsa, rogamus :
  pace loquar Veneris, tu dea maior eris.
per tibi tot iuro testes pompamque deorum,
  te dominam nobis tempus in omne peti.
sed pendent tibi crura : potes, si forte iuuabit,
  cancellis primos inseruisse pedes.
maxima iam uacuo praetor spectacula circo
  quadriiugos aequo carcere misit equos.
cui studeas, uideo. uincet, cuicumque fauebis.
  quid cupias, ipsi scire uidentur equi.
me miserum ! metam spatioso circuit orbe.
  quid facis ? admoto proxumus axe subit.
quid facis, infelix ? perdis bona uota puellae :
  tende, precor, ualida lora sinistra manu.
fauimus ignauo. sed enim reuocate, Quirites,
  et date iactatis undique signa togis.
en, reuocant. at, ne turbet toga mota capillos,
  in nostros abdas te licet usque sinus.
iamque patent iterum reserato carcere postes :
  euolat admissis discolor agmen equis.
nunc saltem supera spatioque insurge patenti :
  sint mea, sint dominae fac rata uota meae.
sunt dominae rata uota meae : mea uota supersunt.
  ille tenet palmam : palma petenda mea est.’

I **30** *ipse meas* P. **43** *sit* P S. **47, 48** ante **43** posuit Drenkhahn. **53** *incisa* uulg., *infixa* codd. aliquot, *inlisa* Ehw. ex S. **56** *miseram* edd. uett. **58** *mersit* codd., *mersat* Ehw. **60** *habes* edd. uett., *habet* P S. II **5** *cursus* P, *cursum* codd. plerique, *currus* Bentl. **8** *tuae* codd., *tibi* Bentl. **15** *at* P, *ad* S, *a* uulg. **16** *hippodamia* S, *hippodamea* P. **24** *terga manu* P Arund. **33** *ipsis* Mueller. **57** *nouae* P S, *nouam* codd. multi. **70** *proxumus* P.

risit et argutis quiddam promisit ocellis.
  'hoc satis hic; alio cetera redde loco.'

III

Esse deos, i, crede: fidem iurata fefellit,
  et facies illi quae fuit ante manet.
quam longos habuit nondum periura capillos,
  tam longos, postquam numina laesit, habet.
candida candorem roseo suffusa rubore
  ante fuit: niueo lucet in ore rubor.
pes erat exiguus: pedis est artissima forma.
  longa decensque fuit: longa decensque manet.
argutos habuit, radiant ut sidus ocelli,
  per quos mentita est perfida saepe mihi.
scilicet aeterno falsum iurare puellis
  di quoque concedunt, formaque numen habet.
perque suos illam nuper iurasse recordor
  perque meos oculos; et doluere mei.
dicite, di, si uos inpune fefellerat illa,
  alterius meriti cur ego damna tuli?
at non inuidiae uobis Cepheia uirgo est,
  pro male formosa iussa parente mori?
non satis est, quod uos habui sine pondere testis,
  et mecum lusos ridet inulta deos?
ut sua per nostram redimat periuria poenam,
  uictima deceptus decipientis ero?
aut sine re nomen deus est frustraque timetur
  et stulta populos credulitate mouet;
aut siquis deus est, teneras amat ille puellas,
  et nimium solas omnia posse iubet.
nobis fatifero Mauors accingitur ense:
  nos petit inuicta Palladis hasta manu.
nobis flexibiles curuantur Apollinis arcus:
  in nos alta Iouis dextera fulmen habet.
formosas superi metuunt offendere laesi,
  atque ultro, quae se non timuere, timent.
et quisquam pia tura focis inponere curat?
  certe plus animi debet inesse uiris.
Iuppiter igne suo lucos iaculatur et arces
  missaque periuras tela ferire uetat.
tot meruere peti: Semele miserabilis arsit;
  officio est illi poena reperta suo.
at si uenturo se subduxisset amanti,
  non pater in Baccho matris haberet opus.
quid queror et toto facio conuicia caelo?
  di quoque habent oculos, di quoque pectus habent.
si deus ipse forem, numen sine fraude liceret
  femina mendaci falleret ore meum.
ipse ego iurarem uerum iurare puellas,
  et non de tetricis dicerer esse deus.
tu tamen illorum moderatius utere dono,
  aut oculis certe parce, puella, meis.

IV

Dure uir, inposito tenerae custode puellae
  nil agis: ingenio est quaeque tuenda suo.
siqua metu dempto casta est, ea denique casta est;
  quae, quia non liceat, non facit, illa facit.
ut iam seruaris bene corpus, adultera mens est,
  nec custodiri, ni uelit, illa potest.
nec corpus seruare potes, licet omnia claudas;
  omnibus exclusis intus adulter erit.
cui peccare licet, peccat minus. ipsa potestas
  semina nequitiae languidiora facit.
desine, crede mihi, uitia inritare uetando;
  obsequio uinces aptius illa tuo.
uidi ego nuper equum contra sua uincla tenacem
  ore reluctanti fulminis ire modo.
constitit, ut primum concessas sensit habenas,
  frenaque in effusa laxa iacere iuba.
nitimur in uetitum semper cupimusque negata.
  sic interdictis imminet aeger aquis.
centum fronte oculos, centum ceruice gerebat
  Argus: et hos unus saepe fefellit Amor.
in thalamum Danae ferro saxoque perennem
  quae fuerat uirgo tradita, mater erat:
Penelope mansit, quamuis custode carebat,
  inter tot iuuenes intemerata procos.
quidquid seruatur, cupimus magis; ipsaque furem
  cura uocat. pauci, quod sinit alter, amant. 26
nec facie placet illa sua, sed amore mariti:
  nescio quid, quod te ceperit, esse putant.
non proba fit, quam uir seruat, sed adultera cara.
  ipse timor pretium corpore maius habet.
indignere licet, iuuat inconcessa uoluptas:
  sola placet, 'timeo' dicere siqua potest.
nec tamen ingenuam ius est seruare puellam.
  hic metus externae corpora gentis agat.
scilicet ut possit custos 'ego' dicere 'feci,'
  in laudem serui casta sit illa tui?
rusticus est nimium, quem laedit adultera coniunx,
  et notos mores non satis urbis habet,
in qua Martigenae non sunt sine crimine nati
  Romulus Iliades Iliadesque Remus.
quo tibi formosam, si non nisi casta placebat?
  non possunt ullis ista coire modis.
si sapis, indulge dominae uultusque seueros
  exue, nec rigidi iura tuere uiri,
et cole quos dederit (multos dabit) uxor amicos:
  gratia sic minimo magna labore uenit.
sic poteris iuuenum conuiuia semper inire
  et, quae non dederis, multa uidere domi.

V

'Nox erat, et somnus lassos submisit ocellos:
  terruerunt animum talia uisa meum.
colle sub aprico creberrimus ilice lucus
  stabat, et in ramis multa latebat auis.
area gramineo suberat uiridissima prato,
  umida de guttis lene sonantis aquae.
ipse sub arboreis uitabam frondibus aestum:
  fronde sub arborea sed tamen aestus erat.
ecce, petens uariis immixtas floribus herbas
  constitit ante oculos candida uacca meos,
candidior niuibus, tunc cum cecidere recentes,
  in liquidas nondum quas mora uertit aquas,
candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
  et modo siccatam, lacte, reliquit ouem.
taurus erat comes huic, feliciter ille maritus,
  cumque sua teneram coniuge pressit humum.
dum iacet et lente reuocatas ruminat herbas
  atque iterum pasto pascitur ante cibo,
uisus erat, somno uires adimente ferendi,
  cornigerum terra deposuisse caput.
huc leuibus cornix pinnis delapsa per auras
  uenit et in uiridi garrula sedit humo,
terque bouis niueae petulanti pectora rostro
  fodit et albentis abstulit ore iubas.
illa locum taurumque diu cunctata relinquit;
  sed niger in uaccae pectore liuor erat.
utque procul uidit carpentes pabula tauros
  (carpebant tauri pabula laeta procul),
illuc se rapuit gregibusque inmiscuit illis
  et petiit herbae fertilioris humum.
dic age, nocturnae, quicumque es, imaginis augur,
  siquid habent ueri, uisa quid ista ferant.'

II 84 *hoc satis hic* Heins. ex codd., *hoc satis est* P, *hic satis est* Ehw. III 1 *i, crede* Heins., *hic crede* P S. 17 *at* uulg., *ad* P, *an* Riese. 26 *mirum* Postgate. 35 *suo* codd., *suos* edd. quidam Riese. IV 6 *ni* uulg., *ne* P Ehw. *illa* uulg., *ulla* P S. 29 *fit* codd. aliquot, *sit* P S edd. uett. V hanc elegiam ab Ouidio abiudicarunt Merk. Mueller, alii. 11 *tunc. tum* Housman. 14 *reliquit* S, *relinquit* P. 19 *ferendi* Bentl. ex aliquot codd., *ferenti* P S Arund.

sic ego. nocturnae sic dixit imaginis augur,
expendens animo singula dicta suo:
'quem tu mobilibus foliis uitare uolebas,
sed male uitabas, aestus amoris erat.
uacca puella tua est: aptus color ille puellae.
tu uir, et in uacca conpare taurus eras.
pectora quod rostro cornix fodiebat acuto,
ingenium dominae lena mouebat anus.
quod cunctata diu taurum sua uacca reliquit,
frigidus in uiduo destituere toro.
liuor et aduerso maculae sub pectore nigrae
pectus adulterii labe carere negant.'
dixerat interpres: gelido mihi sanguis ab ore
fugit, et ante oculos uox stetit alta meos.

VI

Amnis, harundinibus limosas obsite ripas,
ad dominam propero: siste parumper aquas.
nec tibi sunt pontes, nec quae sine remigis ictu
concaua traiecto cumba rudente uehat.
paruus eras, memini, nec te transire refugi,
summaque uix talos contigit unda meos.
nunc ruis, adposito niuibus de monte solutis,
et turpi crassas gurgite uoluis aquas.
quid properasse iuuat, quid parca dedisse quieti
tempora, quid nocti conseruisse diem,
si tamen hic standum est, si non datur artibus ullis
ulterior nostro ripa premenda pedi?
nunc ego quas habuit pinnas Danaeius heros,
terribili densum cum tulit angue caput,
nunc opto currum, de quo Cerialia primum
semina uenerunt in rude missa solum.
prodigiosa loquor ueterum mendacia uatum;
nec tulit haec umquam nec feret ulla dies.
tu potius, ripis effuse capacibus amnis,
(sic aeternus eas) labere fine tuo.
non eris inuidiae, torrens, mihi crede, ferendae,
si dicar per te forte retentus amans.
flumina deb*u*erunt iuuenes in amore iuuare;
flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
Inachus in Melie Bithynide pallidus isse
dicitur et gelidis incaluisse uadis.
nondum Troia fuit lustris obsessa duobus,
cum rapuit uultus, Xanthe, Neaera tuos.
quid? non Alpheon diuersis currere terris
uirginis Arcadiae certus adegit amor?
te quoque promissam Xutho, Penee, Creusam
Phthiotum terris occuluisse ferunt.
quid referam Asopon? quem cepit Martia Thebe,
natarum Thebe quinque futura parens.
cornua si tua nunc ubi sint, Acheloe, requiram,
Herculis irata fracta querere manu:
nec tanti Calydon, nec tota Aetolia tanti,
una tamen tanti Deianira fuit.
ille fluens dives septena per ostia Nilus,
qui patriam tantae tam bene celat aquae,
fertur in Euanthe collectam Asopide flammam
uincere gurgitibus non potuisse suis.
siccus ut amplecti Salmonida posset Enipeus,
cedere iussit aquam: iussa recessit aqua.
nec te praetereo, qui per caua saxa uolutus
Tiburis Argei pomifer*a* arua rigas:
Ilia cui placuit, quamuis erat horrida cultu,
ungue notata comas, ungue notata genas.
illa gemens patruique nefas delictaque Martis
errabat nudo per loca sola pede.
hanc Anien rapidis animosus uidit ab undis
raucaque de mediis sustulit ora uadis,
atque ita 'quid nostras' dixit 'teris anxia ripas,
Ilia, ab Idaeo Laumedonte genus?
quo cultus abiere tui? quid sola uagaris,
uitta nec euinctas inpedit alba comas?
quid fles et madidos lacrimis corrumpis ocellos
pectoraque insana plangis aperta manu?
ille habet et silices et uiuum in pectore ferrum,
qui tenero lacrimas lentus in ore uidet.
Ilia, pone metus; tibi regia nostra patebit,
teque colent amnes: Ilia, pone metus.
tu centum aut plures inter dominabere nymphas;
nam centum aut plures flumina nostra tenent.
ne me sperne, precor, tantum, Troiana propago;
munera promissis uberiora feres.'
dixerat. illa oculos in humum deiecta modestos
spargebat teneros flebilis imbre sinus.
ter molita fugam ter ad altas restitit undas,
currendi uires eripiente metu.
sera tamen scindens inimico pollice crinem
edidit indignos ore tremente sonos:
'o utinam mea lecta forent patrioque sepulcro
condita, cum poterant uirginis ossa legi!
cur, modo Vestalis, taedas inuitor ad ullas
turpis et Iliacis infitianda focis?
quid moror et digitis designor adultera uulgi?
desint famosus quae notet ora pudor.'
hactenus; et uestem tumidis praetendit ocellis
atque ita se in rapidas perdita misit aquas.
supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
dicitur et socii iura dedisse tori.
te quoque credibile est aliqua caluisse puella;
sed nemora et siluae crimina uestra tegunt.
dum loquor, increuit latis spatiosior undis,
nec capit admissas alueus altus aquas.
quid mecum, furiose, tibi? quid mutua differs
gaudia? quid coeptum, rustice, rumpis iter?
quid, si legitimum flueres, si nobile flumen,
si tibi per terras maxima fama foret?
nomen habes nullum, riuis collecte caducis,
nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
fontis habes instar pluuiamque niuesque solutas,
quas tibi diuitias pigra ministrat hiemps.
aut lutulentus agis brumali tempore cursus,
aut premis arentem puluerulentus humum.
quis te tum potuit sitiens haurire uiator?
quis dixit grata uoce 'perennis eas'?
damnosus pecori curris, damnosior agris.
forsitan haec alios, me mea damna mouent.
huic ego uae demens narrabam fluminum amores.
iactasse indigne nomina tanta pudet.
nescioquem hunc spectans Acheloon et Inachon amnem
et potui nomen, Nile, referre tuum.
at tibi pro meritis, opto, non candide torrens,
sint rapidi soles siccaque semper hiemps.

VII

At non formosa est, at non bene culta puella,
at, puto, non uotis saepe petita meis.
hanc tamen in nullos tenui male languidus usus,
sed iacui pigro crimen onusque toro;
nec potui cupiens, pariter cupiente puella,
inguinis effeti parte iuuante frui.
illa quidem nostro subiecit eburnea collo
bracchia, Sithonia candidiora niue,
osculaque inseruit cupide luctantia linguis,
lasciuum femori supposuitque femur,
et mihi blanditias dixit dominumque uocauit,

VI 7 *adposito* uulg., *adpositos* P, *appositis* S, *opposito* Marius ex codd. **23** *debuerunt* Riese, *deberent* P, *debebant* S. **25** *Lyrceide* Unger. **31** *Xutho* Heins., *xanto* P S, *Xantho* uulg. **41** *Euanthe* Riese, *ebanthe* P, *ebante* S, *Euadne* uulg. **45** *uolutus* S, *uolutans* uulg. **46** *pomifer* P S, corr. Bentl., *spumifer* uulg. **65** *Romana propago* P S. **68** *teneros* P, *tepido* S, *tepidos* Burm. **85** *increuit* codd., *increscis* Ehw. *spatiosior* Bentl., *spatiosus in* P S, *spatiosius* Merk. ex cod. Marii. **96** *puluerulentus* codd., *puluere lentus* Mueller. **97** *tum* codd., *iam* Mueller. *sitiens* uulg., *totiens* P. **102** *indigne* codd., *indigno* Burm.

et quae praeterea publica uerba iuuant.
tacta tamen ueluti gelida mea membra cicuta
segnia propositum destituere meum.
truncus iners iacui, species et inutile pondus,
et non exactum, corpus an umbra forem.
quae mihi uentura est, siquidem uentura, senectus,
cum desit numeris ipsa iuuenta suis?
a, pudet annorum, cu*m* me iuuenemque uirumque
nec iuuenem nec me sensit amica uirum.
sic flammas aditura pias aeterna sacerdos
surgit, et a caro fratre uerenda soror.
at nuper bis flaua Chlide, ter candida Pitho,
ter Libas officio continuata meo est.
exigere a nobis angusta nocte Corinnam,
me memini numeros sustinuisse nouem.
num mea Thessalico languent deuota ueneno
corpora? num misero carmen et herba nocent?
sagaue poenicea defixit nomina cera
et medium tenuis in iecur egit acus?
carmine laesa Ceres sterilem uanescit in herbam:
deficiunt laesi carmine fontis aquae:
ilicibus glandes, cantataque uitibus uua
decidit, et nullo poma mouente fluunt.
quid uetat et neruos magicas torpere per artes?
forsitan inpatiens sit latus inde meum.
huc pudor accessit facti: pudor ipse nocebat;
ille fuit uitii causa secunda mei.
at qualem uidi tantum tetigique puellam!
sic etiam tunica tangitur illa sua.
illius ad tactum Pylius iuuenescere possit
Tithonosque annis fortior esse suis.
haec mihi contigerat. sed uir non contigit illi.
quas nunc concipiam per noua uota preces?
credo etiam magnos, quo sum tam turpiter usus,
muneris oblati paenituisse deos.
optabam certe recipi: sum nempe receptus;
oscula ferre: tuli; proximus esse: fui.
quo mihi fortunae tantum? quo regna sine usu?
quid nisi possedi diues auarus opes?
sic aret mediis taciti uulgator in undis
pomaque, quae nullo tempore tangat, habet.
a tenera quisquam sic surgit mane puella,
protinus ut sanctos possit adire deos?
sed, puto, non blande, non optima perdidit in me
oscula; non omni sollicitauit ope.
illa graues potuit quercus adamantaque durum
surdaque blanditiis saxa mouere suis.
digna mouere fuit certe uiuosque uirosque:
sed neque tum uixi, nec uir, ut ante, fui.
quid iuuet ad surdas si cantet Phemius aures?
quid miserum Thamyran picta tabella iuuat?
at quae non tacita formaui gaudia mente!
quos ego non finxi disposuique modos!
nostra tamen iacuere uelut praemortua membra
turpiter, hesterna languidiora rosa:
quae nunc, ecce, uigent intempestiua ualentque,
nunc opus exposcunt militiamque suam.
quin istic pudibunda iaces, pars pessima nostri?
sic sum pollicitis captus et ante tuis.
tu dominum fallis; per te deprensus inermis
tristia cum magno damna pudore tuli.
hanc etiam non est mea dedignata puella
molliter admota sollicitare manu.
sed postquam nullas consurgere posse per artes
inmemoremque sui procubuisse uidet,
'quid me ludis?' ait, 'quis te, male sane, iubebat
inuitum nostro ponere membra toro?
aut te traiectis Aeaea uenefica lanis
deuouet, aut alio lassus amore uenis.'
nec mora: desiluit tunica uelata soluta:
et decuit nudos proripuisse pedes.
neue suae possent intactam scire ministrae,
dedecus hoc sumpta dissimulauit aqua.

VIII

Et quisquam ingenuas etiamnunc suspicit artes
aut tenerum dotes carmen habere putat?
ingenium quondam fuerat pretiosius auro;
at nunc barbaria est grandis habere nihil.
cum pulchrae dominae nostri placuere libelli,
quo licuit libris, non licet ire mihi.
cum bene laudauit, laudato ianua clausa est:
turpiter huc illuc ingeniosus eo.
ecce, recens diues parto per uulnera censu
praefertur nobis sanguine pastus eques!
hunc potes amplecti formosis, uita, lacertis?
huius in amplexu, uita, iacere potes?
si nescis, caput hoc galeam portare solebat;
ense latus cinctum, quod tibi seruit, erat.
laeua manus, cui nunc serum male conuenit aurum,
scuta tulit. dextram tange: cruenta fuit.
qua periit aliquis, potes hanc contingere dextram?
heu, ubi mollities pectoris illa tui?
cerne cicatrices, ueteris uestigia pugnae:
quaesitum est illi corpore, quicquid habet.
forsitan et, quotiens hominem iugulauerit, ille
indicet. hoc fassas tangis, auara, manus?
ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos
ad rigidas canto carmen inane fores?
discite, qui sapitis, non quae nos scimus inertes,
sed trepidas acies et fera castra sequi,
proque bono uersu primum deducite pilum.
hoc tibi, si uelles, posset, Homere, dari.
Iuppiter admonitus nihil esse potentius auro,
corruptae pretium uirginis ipse fuit.
dum merces aberat, durus pater, ipsa seuera,
aerati postes, ferrea turris erat:
sed postquam sapiens in munera uenit adulter,
praebuit ipsa sinus et, dare iussa, dedit.
at cum regna senex caeli Saturnus haberet,
omne lucrum tenebris alta premebat humus:
aeraque et argentum cumque auro pondera ferri
Manibus admorat; nullaque massa fuit.
at meliora dabat, curuo sine uomere fruges
pomaque et in quercu mella reperta caua.
nec ualido quisquam terra*s* scindebat aratro;
signabat nullo limite mensor humum;
non freta demisso uerrebant eruta remo:
ultima mortali tum uia litus erat.
contra te sollers, hominum natura, fuisti
et nimium damnis ingeniosa tuis.
quo tibi, turritis incingere moenibus urbes?
quo tibi, discordes addere in arma manus?
quid tibi cum pelago? terra contenta fuisses.
cur non et caelum tertia regna facis?
qua licet, adfectas caelum quoque: templa Quirinus,
Liber et Alcides et modo Caesar habent.
eruimus terra solidum pro frugibus aurum:
possidet inuentas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est: dat census honores:
inde grauis iudex, inde seuerus eques.
omnia possideant, illis campusque Forumque
seruiat, hi pacem crudaque bella gerant:
tantum ne nostros auidi liceantur amores,
et satis est; aliquid pauperis esse sinant.
at nunc, exaequet tetricas licet illa Sabinas,
imperat, ut captae, qui dare multa potest.
me prohibet custos, in me timet illa maritum:
si dederim, tota cedet uterque domo.

VII 19 *cum* (*quom*) Palmer, *quo* P, *quod* uulg., *cur* Merk. **29** *poenicea* uulg., *sanguinea* P S. **45** *quos sum* P, *quis sum* S. **55** *sed puto non blanda* P S, corr. Ehw., *sed non blanda puto* uulg. **VIII 1** *suspicit* Heins., *suspicet* S, *suscipit* Merk. ex P. **5** *pulchrae* edd. uett., *pulchre* uulg. **28** *posset* S, *possit* P. **33** *uenit* codd., *uertit* coni. Mueller. **41** *terra scindebat* P, *terras sc.* Amari editio, *terram sc.* uel *terras findebat* uulg. **50** *regna* uulg., *dona* P. *facis* P S, *petis* uulg.. **51, 52** uncinis inclusit Ehw. **59** *auidi* codd., *auide* Ehw. ex P (?).

o si neclecti quisquam deus ultor amantis
tam male quaesitas puluere mutet opes !

IX

Memnona si mater, mater plorauit Achillem,
et tangunt magnas tristia fata deas,
flebilis indignos, Elegia, solue capillos :
a, nimis ex uero nunc tibi nomen erit !
ille tui uates operis, tua fama, Tibullus
ardet in extructo, corpus inane, rogo.
ecce, puer Veneris fert euersamque pharetram
et fractos arcus et sine luce facem.
adspice, demissis ut eat miserabilis alis
pectoraque infesta tundat aperta manu.
excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli,
oraque singultu concutiente sonant.
fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
quam iuueni rupit cum ferus inguen aper.
at sacri uates et diuum cura uocamur ;
sunt etiam, qui nos numen habere putent.
scilicet omne sacrum Mors inportuna profanat,
omnibus obscuras inicit illa manus.
quid pater Ismario quid mater profuit Orpheo ?
carmine quid uictas obstipuisse feras ?
et Linon in siluis idem pater 'aelinon' altis
dicitur inuita concinuisse lyra.
adice Maeoniden, a quo, ceu fonte perenni,
uatum Pieriis ora rigantur aquis :
hunc quoque summa dies nigro submersit Auerno :
defugiunt auidos carmina sola rogos.
durat opus uatum, Troiani fama laboris,
tardaque nocturno tela retexta dolo.
sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt,
altera cura recens, altera primus amor.
quid uos sacra iuuant ? quid nunc Aegyptia prosunt
sistra ? quid in uacuo secubuisse toro ?
cum rapiunt mala fata bonos, ignoscite fasso,
sollicitor nullos esse putare deos.
uiue pius : moriere pius ; cole sacra : colentem
Mors grauis a templis in caua busta trahet.
carminibus confide bonis : iacet ecce Tibullus ;
uix manet e toto parua quod urna capit.
tene, sacer uates, flammae rapuere rogales,
pectoribus pasci nec timuere tuis ?
aurea sanctorum potuissent templa deorum
urere, quae tantum sustinuere nefas.
auertit uultus, Erycis quae possidet arces :
sunt quoque qui lacrimas continuisse negant.
sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
ignotum uili supposuisset humo.
hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
mater et in cineres ultima dona tulit :
hinc soror in partem misera cum matre doloris
uenit inornatas dilaniata comas :
cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
oscula, nec solos destituere rogos.
Delia descendens 'felicius' inquit 'amata
sum tibi : uixisti, dum tuus ignis eram.'
cui Nemesis 'quid' ait 'tibi sunt mea damna dolori ?
me tenuit moriens deficiente manu.'
si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
restat, in Elysia ualle Tibullus erit.
obuius huic uenias, hedera iuuenalia cinctus
tempora cum Caluo, docte Catulle, tuo ;
tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
sanguinis atque animae prodige Galle tuae.
his comes umbra tua est ; siqua est modo corporis umbra,
auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna,
et sit humus cineri non onerosa tuo !

X

Annua uenerunt Cerealis tempora sacri :
secubat in uacuo sola puella toro.
flaua Ceres, tenues spicis redimita capillos,
cur inhibes sacris commoda nostra tuis ?
te, dea, munificam gentes ubiquaque loquuntur :
nec minus humanis inuidet ulla bonis.
ante nec hirsuti torrebant farra coloni,
nec notum terris area nomen erat.
sed glandem quercus, oracula prima, ferebant :
haec erat, et teneri caespitis herba, cibus.
prima Ceres docuit turgescere semen in agris,
falce coloratas subsecuitque comas :
prima iugis tauros supponere colla coegit
et ueterem curuo dente reuellit humum.
hanc quisquam lacrimis laetari credit amantum
et bene tormentis secubituque coli ?
nec tamen est, quamuis agros amet illa feraces,
rustica, nec uiduum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes ; nec fingunt omnia Cretes ;
Crete nutrito terra superba Ioue.
illic, sideream mundi qui temperat arcem,
exiguus tenero lac bibit ore puer.
magna fides testi : testis laudatur alumno.
fassuram Cererem crimina nostra puto.
uiderat Iasium Cretaea diua sub Ida
figentem certa terga ferina manu.
uidit, et, ut tenerae flammam rapuere medullae,
hinc pudor, ex illa parte trahebat amor.
uictus amore pudor. sulcos arere uideres,
et sata cum minima parte redire sui.
cum bene iactati pulsarant arua ligones,
ruperat et duram uomer aduncus humum,
seminaque in latos ierant aequaliter agros,
inrita decepti uota colentis erant.
diua potens frugum siluis cessabat in altis ;
deciderant longae spicea serta comae.
sola fuit Crete fecundo fertilis anno :
omnia, qua tulerat se dea, messis erat.
ipse locus nemorum canebat frugibus Idae,
et ferus in silua farra metebat aper.
optauit Minos similes sibi legifer annos :
optauit, Cereris longus ut esset amor.
quod tibi secubitus tristes, dea flaua, fuissent,
hoc cogor sacris nunc ego ferre tuis.
cur ego sim tristis, cum sit tibi nata reperta,
regnaque quam Iuno sorte minore regat ?
festa dies Veneremque uocat cantusque merumque :
haec decet ad dominos munera ferre deos.

XI

Multa diuque tuli ; uitiis patientia uicta est.
cede fatigato pectore, turpis amor.
scilicet adserui iam me fugique catenas,
et quae non puduit ferre, tulisse pudet.
uicimus et domitum pedibus calcamus amorem :
uenerunt capiti cornua sera meo.
perfer et obdura ; dolor hic tibi proderit olim.
saepe tulit lassis sucus amarus opem.
ergo ego sustinui, foribus tam saepe repulsus,
ingenuum dura ponere corpus humo ?

VIII 65 *neclecti* P. **IX 10** hic desinit S. **23** *et Linon—aelinon* P Ehw. cuius uide praefat. p. xii, *aelinon—aelinon* uulg. **28** *defugiunt* J. C. Jahn ex codd. duobus, *diffugiunt* uulg. **35** *rapiunt* P, *rapiant* codd. plerique. **37** *m. pius ;* interpunxit Jahn. **49** *madidos* uulg., *grauidos* uel *patulos* Heins. **X 20–23** uncinis inclusit Riese. **24** *nostra* P, *nota* uulg. **27** *ut uidit flammam* Palmer. **39** *idae* P, *Ide* uulg. **42** *optauit* codd., *optasset* Merk. ex P (?). **45–46** uncinis inclusit Ehw. **XI 7** *perfer et obdura* uulg., *perferre obdura* P Merk.

ergo ego nesciocui, quem tu conplexa tenebas,
  excubui clausam, seruus ut, ante domum?
uidi, cum foribus lassus prodiret amator,
  inualidum referens emeritumque latus.
hoc tamen est leuius quam quod sum uisus ab illo:
  eueniat nostris hostibus ille pudor.
quando ego non fixus lateri patienter adhaesi,
  ipse tuus custos, ipse uir, ipse comes?
scilicet et populo per me comitata placebas;
  causa fuit multis noster amoris amor.
turpia quid referam uanae mendacia linguae
  et periuratos in mea damna deos?
quid iuuenum tacitos inter conuiuia nutus,
  uerbaque conpositis dissimulata notis?
dicta erat aegra mihi: praeceps amensque cucurri.
  ueni, et riuali non erat aegra meo.
his et quae taceo duraui saepe ferendis;
  quaere alium pro me, qui queat ista pati.
iam mea uotiua puppis redimita corona
  lenta tumescentes aequoris audit aquas.
desine blanditias et uerba potentia quondam
  perdere: non ego sum stultus, ut ante fui.
luctantur pectusque leue in contraria tendunt
  hac amor, hac odium; sed, puto, uincit amor.
odero, si potero: si non, inuitus amabo.
  nec iuga taurus amat: quae tamen odit, habet.
nequitiam fugio: fugientem forma reducit;
  auersor morum crimina: corpus amo.
sic ego nec sine te nec tecum uiuere possum,
  et uideor uoti nescius esse mei.
aut formosa fores minus, aut minus inproba, uellem:
  non facit ad mores tam bona forma malos.
facta merent odium; facies exorat amorem:
  me miserum, uitiis plus ualet illa suis!
parce, per o lecti socialia iura, per omnis,
  qui dant fallendos se tibi saepe, deos,
perque tuam faciem, magni mihi numinis instar,
  perque tuos oculos, qui rapuere meos.
quidquid eris, mea semper eris; tu selige tantum,
  me quoque uelle uelis, anne coactus amem.
lintea dem potius uentisque ferentibus utar,
  ut, quamuis nolim, cogar amare, uelim.

XII

Quis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
  omina non albae concinuistis aues?
quodue putem sidus nostris occurrere fatis,
  quosue deos in me bella mouere querar?
quae modo dicta mea est, quam coepi solus amare,
  cum multis uereor ne sit habenda mihi.
fallimur, an nostris innotuit illa libellis?
  sic erit: ingenio prostitit illa meo.
et merito; quid enim formae praeconia feci?
  uendibilis culpa facta puella mea est.
me lenone placet, duce me perductus amator,
  ianua per nostras est adaperta manus.
an prosint, dubium: nocuerunt carmina semper.
  inuidiae nostris illa fuere bonis.
cum Thebe, cum Troia foret, cum Caesaris acta,
  ingenium mouit sola Corinna meum.
auersis utinam tetigissem carmina Musis,
  Phoebus et inceptum destituisset opus!
nec tamen ut testes mos est audire poetas.
  malueram uerbis pondus abesse meis.
per nos Scylla patri caros furata capillos
  pube premit rabidos inguinibusque canes:
nos pedibus pinnas dedimus, nos crinibus angues:
  uictor Abantiades alite fertur equo:
idem per spatium Tityon porreximus ingens,
  et tria uipereo fecimus ora cani:
fecimus Enceladon iaculantem mille lacertis,
  ambiguae captos uirginis ore uiros:
Aeolios Ithacis inclusimus utribus Euros:
  proditor in medio Tantalus amne sitit:
de Niobe silicem, de uirgine fecimus ursam.
  concinit Odrysium Cecropis ales Ityn.
Iuppiter aut in aues aut se transformat in aurum,
  aut secat inposita uirgine taurus aquas.
Protea quid referam, Thebanaque semina dentes;
  qui uomerent flammas ore, fuisse boues,
flere genis electra tuas, auriga, sorores,
  quaeque rates fuerint, nunc maris esse deas,
auersumque diem mensis furialibus Atrei,
  duraque percussam saxa secuta lyram?
exit in inmensum fecunda licentia uatum,
  obligat historica nec sua uerba fide.
et mea debuerat falso laudata uideri
  femina: credulitas nunc mihi uestra nocet.

XIII

Cum mihi pomiferis coniunx foret orta Faliscis,
  moenia contigimus uicta, Camille, tibi.
casta sacerdotes Iunoni festa parabant
  per celebres ludos indigenamque bouem.
grande morae pretium ritus cognoscere, quamuis
  difficilis cliuis huc uia praebet iter.
stat uetus et densa praenubilus arbore lucus.
  adspice: concedes numen inesse loco.
accipit ara preces uotiuaque tura piorum,
  ara per antiquas facta sine arte manus.
hinc, ubi praesonuit sollemni tibia cantu,
  it per uelatas annua pompa uias.
ducuntur niueae populo plaudente iuuencae,
  quas aluit campis herba Falisca suis,
et uituli nondum metuenda fronte minaces,
  et minor ex humili uictima porcus hara,
duxque gregis cornu per tempora dura recuruo.
  inuisa est dominae sola capella deae.
illius indicio siluis inuenta sub altis
  dicitur inceptam destituisse fugam.
nunc quoque per pueros iaculis incessitur index,
  et pretium auctori uulneris ipsa datur.
qua uentura dea est, iuuenes timidaeque puellae
  praeuerrunt latas ueste iacente uias.
uirginei crines auro gemmaque premuntur,
  et tegit auratos palla superba pedes;
more patrum Graio uelatae uestibus albis
  tradita supposito uertice sacra ferunt.
ore fauent populi tunc, cum uenit aurea pompa,
  ipsa sacerdotes subsequiturque suas.
Argiua est pompae facies; Agamemnone caeso
  et scelus et patrias fugit Halaesus opes;
iamque pererratis profugus terraque fretoque
  moenia felici condidit alta manu.
ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos.
  sint mihi, sint populo semper amica suo.

XIV

Non ego ne pecces, cum sis formosa, recuso,
  sed ne sit misero scire necesse mihi.
nec te nostra iubet fieri censura pudicam,
  sed tamen, ut temptes dissimulare, rogat.
non peccat, quaecumque potest peccasse negare;

XI 19 *comitata* P, *cantata* Burm. ex F(rancofurtensi). **33** ab hoc u. nouam incipiendam esse elegiam disseruit Mueller. **XII 21** *caros* P, *canos* uulg. **22** *rabidos* uulg., *rapidos* P. **XII 27–XIV 2** desunt in P. **27** *Enceladon* Heins. ex F. **XIII 4** *per* uulg., *et* F al. **8** *concedes* edd. uett., *concedas* codd. *numinis esse locum* uulg. Riese. **11** *hinc* uulg. Merk., *huc* Heins. **21** *incessitur* uulg., *accerserit* F. **24** *praeuerrunt* uulg., *praebuerant* F, *praesternunt* Heins. **28** *tradita* uulg., *condita* Sarrau. Riese. **29** *tunc.* *tum* Housman. **30** *subsequitur* uulg., *consequitur* aliquot codd.

solaque famosam culpa professa facit.
quis furor est, quae nocte latent, in luce fateri,
et quae clam facias, facta referre palam?
ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti
opposita populum summouet ante sera:
tu tua prostitues famae peccata sinistrae,
commissi perages indiciumque tui?
sit tibi mens melior, saltemue imitare pudicas;
teque probam, quamuis non eris, esse putem.
quae facis, haec facito; tantum fecisse negato,
nec pudeat coram uerba modesta loqui.
est qui nequitiam locus exigat: omnibus illum
deliciis inple: stet procul inde pudor.
hinc simul exieris, lasciuia protinus omnis
absit, et in lecto crimina pone tuo.
illic nec tunicam tibi sit posuisse pudori
nec femori inpositum sustinuisse femur.
illic purpureis condatur lingua labellis,
inque modos Venerem mille figuret amor.
illic nec uoces nec uerba iuuantia cessent,
spondaque lasciua mobilitate tremat.
indue cum tunicis metuentem crimina uultum,
et pudor obscenum diffiteatur opus.
da populo, da uerba mihi. sine nescius errem,
et liceat stulta credulitate frui.
cur totiens uideo mitti recipique tabellas?
cur pressus prior est interiorque torus?
cur plus quam somno turbatos esse capillos
collaque conspicio dentis habere notam?
tantum non oculos crimen deducis ad ipsos;
si dubitas famae parcere, parce mihi.
mens abit, et morior, quotiens peccasse fateris,
perque meos artus frigida gutta fluit.
tunc amo; tunc odi frustra, quod amare necesse est;
tunc ego, sed tecum, mortuus esse uelim.
nil equidem inquiram, nec quae celare parabis
insequar; et falli muneris instar erit.
si tamen in media deprensa tenebere culpa,
et fuerint oculis probra uidenda meis,
quae bene uisa mihi fuerint, bene uisa negato:
concedent uerbis lumina nostra tuis.
prona tibi uinci cupientem uincere palma est;
sit modo 'non feci' dicere lingua memor.
cum tibi contingat uerbis superare duobus,
etsi non causa, iudice uince tuo.

XV

Quaere nouum uatem, tenerorum mater Amorum:
raditur hic elegis ultima meta meis;
quos ego conposui, Paeligni ruris alumnus
(nec me deliciae dedecuere meae)
siquid id est, usque a proauis uetus ordinis heres,
non modo militiae turbine factus eques.
Mantua Vergilio gaudet, Verona Catullo;
Paelignae dicar gloria gentis ego,
quam sua libertas ad honesta coegerat arma,
cum timuit socias anxia Roma manus.
atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
moenia, quae campi iugera pauca tenent,
'quae tantum' dicat 'potuistis ferre poetam,
quantulacumque estis, uos ego magna uoco.'
culte puer, puerique parens Amathusia culti,
aurea de campo uellite signa meo.
corniger increpuit thyrso grauiore Lyaeus:
pulsanda est magnis area maior equis.
inbelles elegi, genialis Musa, ualete,
post mea mansurum fata superstes opus.

XIV 6 *solaque formonsam* P; cf. I 5. 11, *deformem* edd. uett. 22 *femor* P. 39–40 damnauerunt Mueller Ehw. 42 *falli* Madv. (adu. crit. t. ii p. 70), *falsis* P, *falsi* uulg., *falsum* Merk. **XV** 9–20 desunt in P. 13 *dicat* F al., *dicet* uulg.

P. OVIDI NASONIS

MEDICAMINA FACIEI FEMINEAE

DISCITE, quae faciem commendet cura, puellae,
et quo sit uobis forma tuenda modo.
cultus humum sterilem Cerialia pendere iussit
munera; mordaces interiere rubi.
cultus et in pomis sucos emendat acerbos,
fissaque adoptiuas accipit arbor opes.
culta placent: auro sublimia tecta linuntur;
nigra sub inposito marmore terra latet;
uellera saepe eadem Tyrio medicantur aeno;
sectile deliciis India praebet ebur.
forsitan antiquae Tatio sub rege Sabinae
maluerint, quam se, rura paterna coli;
cum matrona, premens altum rubicunda sedile,
adsiduo durum pollice nebat opus,
ipsaque claudebat, quos filia pauerat, agnos,
ipsa dabat uirgas caesaque ligna foco.
at uestrae matres teneras peperere puellas.
uultis inaurata corpora ueste tegi;
uultis odoratos positu uariare capillos;
conspicuam gemmis uultis habere manum.
induitis collo lapides Oriente petitos,
et quantos onus est aure tulisse duos.
nec tamen indignum: sit uobis cura placendi,
cum comptos habeant saecula uestra uiros.
feminea uestri poliuntur lege mariti,
et uix ad cultus nupta, quod addat, habet.
cui se quaeque parent et quos uenentur amores,
refert. munditia crimina nulla merent.
rure latent finguntque comas. licet arduus illas
celet Athos, cultas altus habebit Athos.
est etiam placuisse sibi quaecumque uoluptas:
uirginibus cordi grataque forma sua est.
laudatas homini uolucris Iunonia pennas
explicat et forma muta superbit auis.
sic potius nos uret amor, quam fortibus herbis,
quas maga terribili subsecat arte manus.
nec uos graminibus nec mixto credite suco,
nec temptate nocens uirus amantis equae.
nec mediae Marsis finduntur cantibus angues,
nec redit in fontes unda supina suos.
et, quamuis aliquis Temesaea remouerit aera,
numquam Luna suis excutietur equis.
prima sit in uobis morum tutela, puellae.
ingenio facies conciliante placet.
certus amor morum est. formam populabitur aetas,
et placitus rugis uultus aratus erit.
tempus erit, quo uos speculum uidisse pigebit,
et ueniet rugis altera causa dolor.
sufficit et longum probitas perdurat in aeuum,
perque suos annos hinc bene pendet amor.
dic age, cum teneros somnus dimiserit artus,
candida quo possint ora nitere modo.
hordea, quae Libyci ratibus misere coloni,
exue de palea tegminibusque suis.
par erui mensura decem madefiat ab ouis;
sed cumulent libras hordea nuda duas.
haec ubi uentosas fuerint siccata per auras,
lenta iube scabra frangat asella mola;
et quae prima cadent uiuaci cornua ceruo,
contere in haec (solidi sexta fac assis eat)
iamque ubi puluereae fuerint confusa farinae,
protinus innumeris omnia cerne cavis.
adice narcissi bis sex sine cortice bulbos,
strenua quos puro marmore dextra terat:
sextantemque trahat gummi cum semine Tusco.
huc nouiens tanto plus tibi mellis eat.
quaecumque afficiet tali medicamine uultum,
fulgebit speculo leuior illa suo.
nec tu pallentes dubita torrere lupinos,
et simul inflantis corpora frige fabae.
utraque sex habeant aequo discrimine libras;
utraque da nigris comminuenda molis.
nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
desit et Illyrica quae uenit iris humo.
da ualidis iuuenum pariter subigenda lacertis;
sed iustum tritis uncia pondus erit.
addita de querulo uolucrum medicamina nido
ore fugant maculas; alcyonea uocant.
pondere, si quaeris, quo sim contentus in illis,
quod trahit in partes uncia secta duas.
ut coeant apteque lini per corpora possint,
adice de flauis Attica mella fauis.
quamuis tura deos irataque numina placent,
non tamen accensis omnia danda focis.
tus ubi miscueris radenti corpora nitro,
ponderibus iustis fac sit utrumque triens.
parte minus quarta dereptum cortice gummi,
et modicum e murris pinguibus adde cubum.
haec ubi contrieris, per densa foramina cerne;
puluis ab infuso melle premendus erit.
profuit et marathos bene olentibus addere murris

MEDICAMINA etc. titulum ex M(arciano) et Art. am. III 205 restituit Ehw. **2** *forma* uulg., *cura* codd., *causa* Ehw. **6** *fissaque* M, *cultaque* Merk. Riese. **12** *maluerint* M uulg., *maluerant* codd. pauci. **13** *cubile* G(uelferbytanus). **14** *adsiduo durum* M uulg., *adsiduum duro* G. **17** *uestrae* M codd. plerique, *nostrae* alii. **25** *pociuntur* M C(heltenhamianus), *potiuntur* uulg., corr. Heins. **27** *cui* (*quoi*) Postgate, codd. inter se magnopere discrepant, M uidetur habere *pro se quaeque—et quos uenerentur.* *quo se cuique—et quo* Ehw., *nec quos* Mueller, *nec quo* iam Heins. **31–34** spurios censet Postgate. **31** *quaecumque* codd., *cuicumque* Marius. **35** *uos urget* codd., *nos uret* Heins. **41** *Temes(a)ea remouerit* M, *Temescia mouerit* uulg. **51** *dic age* M C L(ugdunensis), *discite* Gothanus. **59** *cadent* M C, *cadunt* uulg. **60** *solida* codd., corr. Heins. *fac* M L, *face* uulg. **62** *innumeris* uel *in numeris* codd., *in cumeris* edd. uett. **68** *illa* C L M in ras. (?), *ipsa* uulg. **70** *inflantis* Marius, *inflantes—fabas* Heins., *instantis* M C L codd. plerique, *fabae* codd. **74** *illirica* M, *aprica* G ex corr. **85** *corpora* M codd. plerique, *tubera* L uulg. **86** *utrumque* codd., *utrimque* Heins. **87** *dereptum* Heins. *direptum* codd. **88** *murris* M, *myrris* C. **89** *contrieris* M C, *contriris* uulg. **91** *marathos* codd.

(quinque parent marathi scripula, murra nouem)
arentisque rosae quantum manus una prehendat,
  cumque Ammoniaco mascula tura sale.
hordea quem faciunt, illis affunde cremorem.
  aequent expensas cum sale tura rosas.
tempore sis paruo mollis licet inlita uultus,
  haerebit toto nullus in ore color.
uidi quae gelida madefacta papauera lympha
  contereret teneris illineretque genis.

92 *parent* M C L, *trahant* Muretus. *scripula* M C L. **93** *prehendat* M C L, *prehendit* uulg. **95** *affunde* M L, *infunde* G uulg. **97** ita Heins. *sit—uultu* M C L. **98** *multus* uulg. **100** post hunc u. lacunam statuerunt edd.

P. OVIDI NASONIS

ARTIS AMATORIAE

LIBER PRIMVS

SIQVIS in hoc artem populo non nouit amandi,
hoc legat et lecto carmine doctus amet.
arte citae ueloque rates remoque mouentur,
arte leues currus: arte regendus Amor.
curribus Automedon lentisque erat aptus habenis,
Tiphys in Haemonia puppe magister erat:
me Venus artificem tenero praefecit Amori.
Tiphys et Automedon dicar Amoris ego.
ille quidem ferus est et qui mihi saepe repugnet:
sed puer est, aetas mollis et apta regi.
Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem
atque animos placida contudit arte feros.
qui totiens socios, totiens exterruit hostes,
creditur annosum pertimuisse senem.
quas Hector sensurus erat, poscente magistro
uerberibus iussas praebuit ille manus.
Aeacidae Chiron, ego sum praeceptor Amoris.
saeuus uterque puer: natus uterque dea.
sed tamen et tauri ceruix oneratur aratro,
frenaque magnanimi dente teruntur equi:
et mihi cedet Amor, quamuis mea uulneret arcu
pectora iactatas excutiatque faces.
quo me fixit Amor, quo me uiolentius ussit,
hoc melior facti uulneris ultor ero.
non ego, Phoebe, datas a te mihi mentiar artes,
nec nos aeriae uoce monemur auis;
nec mihi sunt uisae Clio Cliusque sorores
seruanti pecudes uallibus, Ascra, tuis.
usus opus mouet hoc: uati parete perito:
uera canam. coeptis, mater Amoris, ades.
este procul, uittae tenues, insigne pudoris,
quaeque tegis medios instita longa pedes.
nos Venerem tutam concessaque furta canemus,
inque meo nullum carmine crimen erit.
principio, quod amare uelis, reperire labora,
qui noua nunc primum miles in arma uenis.
proximus huic labor est placitam exorare puellam:
tertius, ut longo tempore duret amor.
hic modus; haec nostro signabitur area curru:
haec erit admissa meta premenda rota.
dum licet et loris passim potes ire solutis,
elige cui dicas 'tu mihi sola places.'
haec tibi non tenues ueniet delapsa per auras:
quaerenda est oculis apta puella tuis.
scit bene uenator, ceruis ubi retia tendat,
scit bene, qua frendens ualle moretur aper:
aucupibus noti frutices: qui sustinet hamos,
nouit, quae multo pisce natentur aquae.
tu quoque, materiam longo qui quaeris amori,
ante frequens quo sit disce puella loco.
non ego quaerentem uento dare uela iubebo,
nec tibi, ut inuenias, longa terenda uia est.
Andromedan Perseus nigris portarit ab Indis,
raptaque sit Phrygio Graia puella uiro:
tot tibi tamque dabit formosas Roma puellas,
'haec habet' ut dicas 'quicquid in orbe fuit.'
Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos,
aequore quot pisces, fronde teguntur aues,
quot caelum stellas, tot habet tua Roma puellas:
mater in Aeneae constitit urbe sui.
seu caperis primis et adhuc crescentibus annis,
ante oculos ueniet uera puella tuos:
siue cupis iuuenem, iuuenes tibi mille placebunt,
cogeris et uoti nescius esse tui:
seu te forte iuuat sera et sapientior aetas,
hoc quoque, crede mihi, plenius agmen erit.
tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra,
cum sol Herculei terga leonis adit:
aut ubi muneribus nati sua munera mater
addidit, externo marmore diues opus:
nec tibi uitetur quae, priscis sparsa tabellis,
porticus auctoris Liuia nomen habet:
quaque parare necem miseris patruelibus ausae
Belides et stricto stat ferus ense pater.
nec te praetereat Veneri ploratus Adonis,
cultaque Iudaeo septima sacra Syro.
nec fuge linigerae Memphitica templa iuuencae:
multas illa facit, quod fuit ipsa Ioui.
et fora conueniunt (quis credere possit?) Amori,
flammaque in arguto saepe reperta foro.
subdita qua Veneris facto de marmore templo
Appias expressis aera pulsat aquis,
illo saepe loco capitur consultus Amori,
quique aliis cauit, non cauet ipse sibi:
illo saepe loco desunt sua uerba diserto,
resque nouae ueniunt, causaque agenda sua est.
hunc Venus e templis, quae sunt confinia, ridet.
qui modo patronus, nunc cupit esse cliens.
sed tu praecipue curuis uenare theatris:
haec loca sunt uoto fertiliora tuo.
illic inuenies quod ames, quod ludere possis,
quodque semel tangas, quodque tenere uelis.
ut redit itque frequens longum formica per agmen,
granifero solitum cum uehit ore cibum,
aut ut apes saltusque suos et olentia nactae
pascua per flores et thyma summa uolant,
sic ruit in celebres cultissima femina ludos:
copia iudicium saepe morata meum est.
spectatum ueniunt, ueniunt spectentur ut ipsae.
ille locus casti damna pudoris habet.
primus sollicitos fecisti, Romule, ludos,
cum iuuit uiduos rapta Sabina uiros.
tunc neque marmoreo pendebant uela theatro,
nec fuerant liquido pulpita rubra croco.

I 10 *apta* O(xoniensis), *arte* R(egius Parisinus 7311) *arte rego* Riese. 21 *cedet* O, *cedit* R. 26 *aeriae* codd., *Aoniae* Mueller. 53 *portauit* codd., corr. Naugerius. 60 *in—constitit urbe* O, *et—constit in urbe* R, *constat* R man. sec. uulg. 76 *syro* O pro uar scr., *deo* O, *uiro* R man. sec. in ras. 83 *amoris* codd. multi. 101 *primus* uulg., *primos* R O.

illic, quas tulerant nemorosa Palatia, frondes
  simpliciter positae ; scena sine arte fuit.
in gradibus sedit populus de caespite factis,
  qualibet hirsutas fronde tegente comas.
respiciunt oculisque notant sibi quisque puellam,
  quam uelit, et tacito pectore multa mouent.
dumque, rudem praebente modum tibicine Tusco,
  ludius aequatam ter pede pulsat humum,
in medio plausu (plausus tunc arte carebant)
  rex populo praedae signa petita dedit.
protinus exiliunt animum clamore fatentes
  uirginibus cupidas iniciuntque manus.
ut fugiunt aquilas, timidissima turba, columbae,
  utque fugit uisos agna nouella lupos,
sic illae timuere uiros sine more ruentes.
  constitit in nulla, qui fuit ante, color.
nam timor unus erat, facies non una timoris :
  pars laniat crines, pars sine mente sedet ;
altera maesta silet, frustra uocat altera matrem ;
  haec queritur, stupet haec ; haec manet, illa fugit.
ducuntur raptae, genialis praeda, puellae,
  et potuit multas ipse decere timor.
siqua repugnarat nimium comitemque negabat,
  sublatam cupido uir tulit ipse sinu,
atque ita 'quid teneros lacrimis corrumpis ocellos ?
  quod matri pater est, hoc tibi' dixit 'ero.'
Romule, militibus scisti dare commoda solus.
  haec mihi si dederis commoda, miles ero.
scilicet ex illo sollemnia more theatra
  nunc quoque formosis insidiosa manent.
nec te nobilium fugiat certamen equorum.
  multa capax populi commoda circus habet.
nil opus est digitis, per quos arcana loquaris,
  nec tibi per nutus accipienda nota est.
proximus a domina, nullo prohibente, sedeto ;
  iunge tuum lateri qua potes usque latus.
et bene, quod cogit, si nolit, linea iungi,
  quod tibi tangenda est lege puella loci.
hic tibi quaeratur socii sermonis origo,
  et moueant primos publica uerba sonos.
cuius equi ueniant, facito studiose requiras ;
  nec mora : quisquis erit, cui fauet illa, faue.
at cum pompa frequens certantibus ibit ephebis,
  tu Veneri dominae plaude fauente manu.
utque fit, in gremium puluis si forte puellae
  deciderit, digitis excutiendus erit.
et si nullus erit puluis, tamen excute nullum :
  quaelibet officio causa sit apta tuo.
pallia si terra nimium demissa iacebunt,
  collige et inmunda sedulus effer humo.
protinus, officii pretium, patiente puella
  contingent oculis crura uidenda tuis.
respice praeterea, post uos quicumque sedebit,
  ne premat opposito mollia terga genu.
parua leuis capiunt animos. fuit utile multis,
  puluinum facili composuisse manu.
profuit et tenui uentos mouisse tabella
  et caua sub tenerum scamna dedisse pedem.
hos aditus circusque nouo praebebit amori
  sparsaque sollicito tristis harena foro.
illa saepe puer Veneris pugnauit harena,
  et qui spectauit uulnera, uulnus habet.
dum loquitur tangitque manum poscitque libellum
  et quaerit posito pignore, uincat uter,
saucius ingemuit telumque uolatile sensit
  et pars spectati muneris ipse fuit.
quid, modo cum belli naualis imagine Caesar
  Persidas induxit Cecropiasque rates ?
nempe ab utroque mari iuuenes, ab utroque puellae
  uenere, atque ingens orbis in urbe fuit.
quis non inuenit turba quod amaret in illa ?
  eheu, quam multos aduena torsit amor !
ecce, parat Caesar domito quod defuit orbi
  addere : nunc, Oriens ultime, noster eris.
Parthe, dabis poenas : Crassi gaudete sepulti,
  signaque barbaricas non bene passa manus.
ultor adest primisque ducem profitetur in annis
  bellaque non puero tractat agenda puer.
parcite natales timidi numerare deorum :
  Caesaribus uirtus contigit ante diem.
ingenium caeleste suis uelocius annis
  surgit et ignauae fert male damna morae.
paruus erat, manibusque duos Tirynthius angues
  pressit et in cunis iam Ioue dignus erat.
nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuisti,
  cum timuit thyrsos India uicta tuos ?
auspiciis annisque patris, puer, arma mouebis,
  et uinces annis auspiciisque patris.
tale rudimentum tanto sub nomine debes,
  nunc iuuenum princeps, deinde future senum.
cum tibi sint fratres, fratres ulciscere laesos :
  cumque pater tibi sit, iura tuere patris.
induit arma tibi genitor patriaeque tuusque :
  hostis ab inuito regna parente rapit.
tu pia tela feres, sceleratas ille sagittas :
  stabit pro signis iusque piumque tuis.
uincuntur causa Parthi : uincantur et armis.
  Eoas Latio dux meus addat opes.
Marsque pater Caesarque pater, date numen eunti :
  nam deus e uobis alter es, alter eris.
auguror, en, uinces ; uotiuaque carmina reddam,
  et magno nobis ore sonandus eris.
consistes aciemque meis hortabere uerbis.
  o desint animis ne mea uerba tuis.
tergaque Parthorum Romanaque pectora dicam
  telaque, ab auerso quae iacit hostis equo.
qui fugis ut uincas, quid uicto, Parthe, relinquis ?
  Parthe, malum iam nunc Mars tuus omen habet.
ergo erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum,
  quattuor in niueis aureus ibis equis.
ibunt ante duces onerati colla catenis,
  ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
spectabunt laeti iuuenes mixtaeque puellae,
  diffundetque animos omnibus ista dies.
atque aliqua ex illis cum regum nomina quaeret,
  quae loca, qui montes, quaeve ferantur aquae,
omnia responde : nec tantum siqua rogabit ;
  et quae nescieris, ut bene nota refer.
hic est Euphrates, praecinctus harundine frontem :
  cui coma dependet caerula, Tigris erit :
hos facito Armenios : haec est Danaeia Persis :
  urbs in Achaemeniis uallibus ista fuit.
ille uel ille duces. et erunt quae nomina dicas,
  si poteris, uere ; si minus, apta tamen.
dant etiam positis aditum conuiuia mensis :
  est aliquid praeter uina, quod inde petas.
saepe illic positi teneris adducta lacertis
  purpureus Bacchi cornua pressit Amor :
uinaque cum bibulas sparsere Cupidinis alas,
  permanet et capto stat grauis ille loco.
ille quidem pinnas uelociter excutit udas :
  sed tamen et spargi pectus amore nocet.
uina parant animos faciuntque caloribus aptos :
  cura fugit multo diluiturque mero.
tunc ueniunt risus, tum pauper cornua sumit,
  tum dolor et curae rugaque frontis abit.
tunc aperit mentes aeuo rarissima nostro
  simplicitas, artes excutiente deo.
illic saepe animos iuuenum rapuere puellae,
  et Venus in uinis ignis in igne fuit.

I 114 *petita* Bentl. Madv. (adu. crit. t. ii p. 78), *petenda* uulg., *repente* uel *petente* Burm. **127** *repugnarat* R, *repugnabat* uulg. Riese. **133** *sollemnia* codd., *sollemni* coni. Madv. l. c. **141** *nolit* O, *nolis* R Merk. **147** *certantibus—ephebis* R, *celestibus—eburnis* O. **161** *uento—tabellam* R O, *uentos—tabella* uulg. **181** *annis* R O, *armis* codd. sex Heinsii Merk. **191–2** *animis—animis* uulg., *annis—annis* R O. **199** *feres* O, *feras* R Merk. **211** *qui* Heins., *quid* R uulg., *quod* Arund. **225** *facito* Heins., *facit* O, *facis* R in ras. **231** *positi* uulg., *positis* R, *possitis* O, *poti* Lachm. **235–6** hos uu. spurios esse censet Palmer.

hic tu fallaci nimium ne crede lucernae;
  iudicio formae noxque merumque nocent.
luce deas caeloque Paris spectauit aperto,
  cum dixit Veneri 'uincis utramque, Venus.'
nocte latent mendae, uitioque ignoscitur omni,
  horaque formosam quamlibet illa facit.
consule de gemmis, de tincta murice lana,
  consule de facie corporibusque diem.
quid tibi femineos coetus uenatibus aptos
  enumerem? numero cedet harena meo.
quid referam Baias praetextaque litora Bais,
  et quae de calido sulpure fumat aqua?
hinc aliquis uulnus referens in pectore dixit
  'non haec, ut fama est, unda salubris erat.'
ecce suburbanae templum nemorale Dianae
  partaque per gladios regna nocente manu.
illa quod est uirgo, quod tela Cupidinis odit,
  multa dedit populo uulnera, multa dabit.
hactenus, unde legas quod ames, ubi retia ponas,
  praecipit inparibus uecta Thalea rotis.
nunc tibi, quae placuit quas sit capienda per artes,
  dicere praecipuae molior artis opus.
quisquis ubique, uiri, dociles aduertite mentes,
  pollicitisque fauens uulgus adeste meis.
prima tuae menti ueniat fiducia, ferme
  posse capi. capies, tu modo tende plagas.
uere prius uolucres taceant, aestate cicadae,
  Maenalius lepori det sua terga canis,
femina quam iuueni blande temptata repugnet.
  haec quoque, quam poteris credere nolle, uolet.
utque uiro furtiua Venus, sic grata puellae.
  uir male dissimulat: tectius illa cupit.
conueniat maribus, ne quam nos ante rogemus:
  femina iam partes uicta rogantis agat.
mollibus in pratis admugit femina tauro:
  femina cornipedi semper adhinnit equo.
parcior in nobis nec tam furiosa libido:
  legitimum finem flamma uirilis habet.
Byblida quid referam, uetito quae fratris amore
  arsit et est laqueo fortiter ulta nefas?
Myrrha patrem, sed non qua filia debet, amauit,
  et nunc obducto cortice pressa latet.
illius lacrimis, quas arbore fundit odora,
  unguimur, et dominae nomina gutta tenet.
forte sub umbrosis nemorosae uallibus Idae
  candidus, armenti gloria, taurus erat,
signatus tenui media inter cornua nigro:
  una fuit labes, caetera lactis erant.
illum Gnosiadesque Cydoneaeque iuuencae
  optarunt tergo sustinuisse suo:
Pasiphae fieri gaudebat adultera tauri;
  inuida formosas oderat illa boues.
nota cano. non hoc, centum quae sustinet urbes,
  quamuis sit mendax, Creta negare potest.
ipsa nouas frondes et prata tenerrima tauro
  fertur inadsueta subsecuisse manu.
it comes armentis, nec ituram cura moratur
  coniugis, et Minos a boue uictus erat.
quo tibi, Pasiphae, pretiosas sumere uestes?
  ille tuus nullas sentit adulter opes.
quid tibi cum speculo, montana armenta petenti?
  quid totiens positas fingis, inepta, comas?
crede tamen speculo, quod te negat esse iuuencam.
  quam cuperes fronti cornua nata tuae!
siue placet Minos, nullus quaeratur adulter;
  siue uirum mauis fallere, falle uiro.
in nemus et saltus thalamo regina relicto
  fertur, ut Aonio concita Baccha deo.
a, quotiens uaccam uultu spectauit iniquo
  et dixit 'domino cur placet ista meo?
adspice, ut ante ipsum teneris exultet in herbis:
  nec dubito, quin se stulta decere putet.'
dixit et ingenti iamdudum de grege duci
  iussit et inmeritam sub iuga curua trahi,
aut cadere ante aras commentaque sacra coegit
  et tenuit laeta paelicis exta manu.
paelicibus quotiens placauit numina caesis,
  atque ait exta tenens 'ite, placete meo.'
et modo se Europen fieri, modo postulat Io*n*,
  altera quod bos est, altera uecta boue.
hanc tamen impleuit uacca deceptus acerna
  dux gregis, et partu proditus auctor erat.
Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore
  (et quantum est uno posse carere uiro!),
non medium rupisset iter curruque retorto
  Auroram uersis Phoebus adisset equis.
filia purpureos Niso furata capillos
  pube premit rabidos inguinibusque canes.
qui Martem terra, Neptunum effugit in undis,
  coniugis Atrides uictima dira fuit.
cui non defleta est Ephyraeae flamma Creusae
  et nece natorum sanguinulenta parens?
fleuit Amyntorides per inania lumina Phoenix:
  Hippolytum pauidi diripuistis equi.
quid fodis inmeritis, Phineu, sua lumina natis?
  poena reuersura est in caput ista tuum.
omnia feminea sunt ista libidine mota:
  acrior est nostra plusque furoris habet.
ergo age, ne dubita cunctas sperare puellas:
  uix erit e multis quae neget una tibi.
quae dant quaeque negant, gaudent tamen esse rogatae.
  ut iam fallaris, tuta repulsa tua est.
sed cur fallaris, cum sit noua grata uoluptas,
  et capiant animos plus aliena suis?
fertilior seges est alienis semper in agris,
  uicinumque pecus grandius uber habet.
sed prius ancillam captandae nosse puellae
  cura sit: accessus molliet illa tuos.
proxima consiliis dominae sit ut illa, uideto,
  neue parum tacitis conscia fida iocis.
hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
  quod petis, ex facili, si uolet illa, feres.
illa leget tempus (medici quoque tempora seruant)
  quo facilis dominae mens sit et apta capi.
mens erit apta capi tum, cum laetissima rerum
  ut seges in pingui luxuriabit humo.
pectora dum gaudent nec sunt adstricta dolore,
  ipsa patent. blanda tum subit arte Venus.
tum cum tristis erat, defensa est Ilios armis:
  militibus grauidum laeta recepit equum.
tum quoque temptanda est, cum paelice laesa dolebit:
  tum facies opera, ne sit inulta, tua.
hanc matutinos pectens ancilla capillos
  incitet et uelo remigis addat opem,
et secum tenui suspirans murmure dicat
  'at, puto, non poteras ipsa referre uicem.'
tum de te narret, tum persuadentia uerba
  addat et insano iuret amore mori.
sed propera, ne uela cadant auraeque residant:
  ut fragilis glacies, interit ira mora.
quaeris, an hanc ipsam prosit uiolare ministram?
  talibus admissis alea grandis inest.
haec a concubitu fit sedula, tardior illa;
  haec dominae munus te parat, illa sibi.
casus in euentu est. licet hic indulgeat ausis,
  consilium tamen est abstinuisse meum.

I **255** *bais* O, *uelis* R in ras. uulg., *Baulis* Heins. **256** *sulphure* R, *solphore* O. **264** *thalea* R O. **269** *ferme* Housman, *formae* R, *cunctas* uulg. **287–8** uncinis inclusit Riese. **293** *gnossiades* R in ras. Merk. **321** *paelicibus* R. **323** *Ion* Ehw., *Io* codd. **326** *partu* uulg., *partus* R. **328** *et* R O, *en* Riese. *uno* O, *unum* R. *carere* O quod defendit Postgate, *uni—placere* uulg., *uno—calere* Koechly. **329** *cursuque* Mueller. post **331** *hunc hostem patitur cum reliquis auibus. altera Scylla nouum Circes medicamine monstrum* uulg., om. R O, hi uu. spurii esse uidentur. **337** *phoenix* codd., *lucis* Housman. **367** *hanc* codd., *tunc* Riese. **370** *ut* R O, *at* Lachm. (Lucr. p. 282). *poteras ipse* R, *poteris ipsa* O. **373** *auraeque* Heins. ex cod. Palatino, *iureq* R in ras., *iraeque* O uulg.

non ego per praeceps et acuta cacumina uadam,
nec iuuenum quisquam me duce captus erit.
si tamen illa tibi, dum dat recipitque tabellas,
corpore, non tantum sedulitate placet,
fac domina potiare prius; comes illa sequatur:
non tibi ab ancilla est incipienda Vénus.
hoc unum moneo, siquid modo creditur arti,
nec mea dicta rapax per mare uentus agit:
aut non temptaris aut perfice. tollitur index,
cum semel in partem criminis ipsa uenit.
non auis utiliter uiscatis effugit alis;
non bene de laxis cassibus exit aper,
saucius arrepto piscis teneatur ab hamo:
perprime temptatam, nec nisi uictor abi.
tunc neque te prodet communi noxia culpa,
factaque erunt dominae dictaque nota tibi.
sed bene celetur. bene si celabitur index,
notitiae suberit semper amica tuae.
tempora qui solis operosa colentibus arua,
fallitur, et nautis adspicienda putat.
nec semper credenda Ceres fallacibus aruis,
nec semper uiridi concaua puppis aquae,
nec teneras semper tutum captare puellas:
saepe dato melius tempore fiet idem.
siue dies suberit natalis, siue Kalendae,
quas Venerem Marti continuasse iuuat:
siue erit ornatus non ut fuit ante sigillis,
sed regum positas circus habebit opes:
differ opus. tunc tristis hiemps, tunc Pliades instant;
tunc tener aequorea mergitur Haedus aqua:
tunc bene desinitur; tunc siquis creditur alto,
uix tenuit lacerae naufraga membra ratis.
tu licet incipias, qua flebilis Allia luce
uulneribus Latiis sanguinulenta fuit,
quaque die redeunt, rebus minus apta gerendis,
culta Palaestino septima festa Syro.
magna superstitio tibi sit natalis amicae:
quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies.
cum bene uitaris, tamen auferet. inuenit artem
femina, qua cupidi carpat amantis opes.
institor ad dominam ueniet discinctus emacem,
expediet merces teque sedente suas:
quas illa inspicias, sapere ut uideare, rogabit:
oscula deinde dabit: deinde rogabit, emas.
hoc fore contentam multos iurabit in annos,
nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.
si non esse domi, quos des, causabere nummos,
littera poscetur; ne didicisse iuuet.
quid, quasi natali cum poscit munera libo,
et quotiens opus est, nascitur illa sibi?
quid, cum mendaci damno maestissima plorat,
elapsusque cana fingitur aure lapis?
multa rogant utenda dari, data reddere nolunt:
perdis, et in damno gratia nulla tuo.
non mihi, sacrilegas meretricum ut persequar artes,
cum totidem linguis sint satis ora decem.
cera uadum temptet rasis infusa tabellis:
cera tuae primum conscia mentis eat.
blanditias ferat illa tuas imitataque amantum
uerba; nec exiguas, quisquis es, adde preces.
Hectora donauit Priamo prece motus Achilles:
flectitur iratus uoce rogante deus.
promittas facito. quid enim promittere laedit?
pollicitis diues quilibet esse potest.
spes tenet in tempus, semel est si credita, longum:
illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
si dederis aliquid, poteris ratione relinqui:
praeteritum tulerit, perdideritque nihil.
at quod non dederis, semper uideare daturus.
sic dominum sterilis saepe fefellit ager:
sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
et reuocat cupidas alea saepe manus.
hoc opus, hic labor est, primo sine munere iungi.
ne dederit gratis quae dedit, usque dabit.
ergo eat et blandis peraretur littera uerbis
exploretque animos primaque temptet iter.
littera Cydippen pomo perlata fefellit,
insciaque est uerbis capta puella suis.
disce bonas artes, moneo, Romana iuuentus,
non tantum trepidos ut tueare reos.
quam populus iudexque grauis lectusque senatus,
tam dabit eloquio uicta puella manus.
sed lateant uires, nec sis in fronte disertus.
effugiant uoces uerba molesta tuae.
quis, nisi mentis inops, tenerae declamat amicae?
saepe ualens odii littera causa fuit.
sit tibi credibilis sermo consuetaque uerba,
blanda tamen, praesens ut uideare loqui.
si non accipiet scriptum inlectumque remittet,
lecturam spera propositumque tene.
tempore difficiles ueniunt ad aratra iuuenci;
tempore lenta pati frena docentur equi;
ferreus adsiduo consumitur anulus usu;
interit adsidua uomer aduncus humo.
quid magis est saxo durum, quid mollius unda?
dura tamen molli saxa cauantur aqua.
Penelopen ipsam, persta modo, tempore uinces.
capta uides sero Pergama, capta tamen.
legerit, et nolit rescribere? cogere noli:
tu modo blanditias fac legat usque tuas.
quae uoluit legisse, uolet rescribere lectis:
per numeros uenient ista gradusque suos.
forsitan et primo ueniet tibi littera tristis,
quaeque roget, ne se sollicitare uelis.
quod rogat illa, timet: quod non rogat, optat, ut instes.
insequere, et uoti postmodo compos eris.
interea siue illa toro resupina feretur,
lecticam dominae dissimulanter adi,
neue aliquis uerbis odiosas offerat auris,
quam potes ambiguis callidus abde notis:
seu pedibus uacuis illi spatiosa teretur
porticus, hic socias tu quoque iunge moras:
et modo praecedas facito, modo terga sequaris,
et modo festines, et modo lentus eas.
nec tibi de mediis aliquot transire columnas
sit pudor, aut lateri continuasse latus.
nec sine te curuo sedeat speciosa theatro:
quod spectes, umeris adferet illa suis.
illam respicias, illam mirere licebit:
multa supercilio, multa loquare notis.
et plaudas, aliquam mimo saltante puellam,
et faueas illi, quisquis agatur amans.
cum surgit, surges: donec sedet illa, sedebis:
arbitrio dominae tempora perde tuae.
sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
nec tua mordaci pumice crura teras.
ista iube faciant, quorum Cybeleia mater
concinitur Phrygiis exululata modis.
forma uiros neclecta decet. Minoida Theseus
abstulit, a nulla tempora comptus acu:
Hippolytum Phaedra, nec erat bene cultus, amauit:
cura deae siluis aptus Adonis erat.
munditie placeant, fuscentur corpora Campo;
sit bene conueniens et sine labe toga;
†lingua ne rigeat; careant rubigine dentes;
nec uagus in laxa pes tibi pelle natet:
nec male deformet rigidos tonsura capillos:

I **389** *aut non temptaris* Heins., *aud non temptaris* codex Bern., *aut non temptasses* O, *aut non quam temptas* R, *aut nunquam temptes* Merk. uu. **395–6** uncinis inclusit Ehw., om. R O, habent codd. plerique et R man. sec. **413** *tu* O, *tum* R, *tunc* uulg. **416** *Syro* Heins. ex codd., erasum in R, *uiro* R man. sec. uulg. **435** *non* uulg., *quid* O, *quod* (erasum) *non* R. **436** *sint* O, *sunt* R. **438** *constia* R, *nuntia* O cod. Sarrau. Merk., *conscia* uulg. **455** *peraretur* R man. sec., *peroretur* R, *perhornetur* O. **466–471** om. R O, R man. sec. add. in marg. **495** *aliquot* O Arund., *aliquid* R. **504** *perde* codd., *pende* Koch. **513** *mundicie* R, *munditiae* uulg. **514** *sit sine* Arund. **515** *lingua* R, *linguam* O, *lingula ne ruget* Palmer collato III 444, *linguam ne pigeat* Housman.

sit coma, sit trita barba resecta manu.
et nihil emineant et sint sine sordibus ungues,
inque caua nullus stet tibi nare pilus.
nec male odorati sit tristis anhelitus oris,
nec laedat naris uirque paterque gregis.
cetera lasciuae faciant, concede, puellae,
et siquis male uir quaerit habere uirum.
ecce, suum uatem Liber uocat. hic quoque amantis
adiuuat et flammae, qua calet ipse, fauet.
Gnosis in ignotis amens errabat harenis,
qua breuis aequoreis Dia feritur aquis.
utque erat e somno tunica uelata recincta,
nuda pedem, croceas inreligata comas,
Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
indigno teneras imbre rigante genas.
clamabat flebatque simul. sed utrumque decebat;
non facta est lacrimis turpior illa suis.
iamque iterum tundens mollissima pectora palmis
'perfidus ille abiit. quid mihi fiet?' ait.
'quid mihi fiet?' ait. sonuerunt cymbala toto
litore et adtonita tympana pulsa manu.
excidit illa metu rupitque nouissima uerba:
nullus in exanimi corpore sanguis erat.
ecce Mimallonides sparsis in terga capillis,
ecce leues Satyri, praeuia turba dei.
ebrius ecce senex pando Silenus asello
uix sedet et pressas continet ante iubas.
dum sequitur Bacchas, Bacchae fugiuntque petuntque,
quadrupedem ferula dum malus urget eques,
in caput aurito cecidit delapsus asello;
clamarunt Satyri 'surge age, surge, pater.'
iam deus in curru, quem summum texerat uuis,
tigribus adiunctis aurea lora dabat.
et color et Theseus et uox abiere puellae:
terque fugam petiit terque retenta metu est.
horruit, ut sterilis agitat quas uentus aristas,
ut leuis in madida canna palude tremit.
cui deus 'en adsum tibi cura fidelior' inquit:
'pone metum: Bacchi, Gnosias, uxor eris.
munus habe caelum. caelo spectabere sidus.
saepe reget dubiam Cressa Corona ratem.'
dixit et e curru, ne tigres illa timeret,
desilit: inposito cessit harena pede:
implicitamque sinu (neque enim pugnare ualebat)
abstulit. in facili est omnia posse deo.
pars 'Hymenaee' canunt, pars clamant Euhion 'Euhoe';
sic coeunt sacro nupta deusque toro.
ergo ubi contigerint positi tibi munera Bacchi,
atque erit in socii femina parte tori,
Nycteliumque patrem nocturnaque sacra precare,
ne iubeant capiti uina nocere tuo.
hic tibi multa licet sermone latentia tecto
dicere, quae dici sentiat illa sibi,
blanditiasque leues tenui perscribere uino,
ut dominam in mensa se legat illa tuam,
atque oculos oculis spectare fatentibus ignem:
saepe tacens uocem uerbaque uultus habet.
fac primus rapias illius tacta labellis
pocula, quaque bibit parte puella, bibas:
et quemcumque cibum digitis libauerit illa,
tu pete; dumque petes, sit tibi tacta manus.
sint etiam tua uota, uiro placuisse puellae:
utilior uobis factus amicus erit.
huic, si sorte bibes, sortem concede priorem:
huic detur capiti missa corona tuo.
siue erit inferior, seu par, prior omnia sumat,
nec dubites illi uerba secunda loqui.
tuta frequensque uia est, per amici fallere nomen.
tuta frequensque licet sit uia, crimen habet.
inde procurator nimium quoque multa procurat
et sibi mandatis plura uidenda putat.
certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi:
officium praestent mensque pedesque suum.
iurgia praecipue uino stimulata caueto
et nimium faciles ad fera bella manus.
occidit Eurytion stulte data uina bibendo.
aptior est dulci mensa merumque ioco.
si uox est, canta: si mollia bracchia, salta:
et quacumque potes dote placere, place.
ebrietas ut uera nocet, sic ficta iuuabit:
fac titubet blaeso subdola lingua sono,
ut, quidquid facias dicasue proteruius aequo,
credatur nimium causa fuisse merum.
et bene dic dominae: bene, cum quo dormiat illa:
sed, male sit, tacita mente precare, uiro.
at cum discedet mensa conuiua remota,
ipsa tibi accessus turba locumque dabit.
insere te turbae, leuiterque admotus eunti
uelle latus digitis et pede tange pedem.
conloquii iam tempus adest. fuge rustice longe
hinc pudor: audentem Forsque Venusque iuuat.
non tua sub nostras ueniat facundia leges:
fac tantum cupias, sponte disertus eris.
est tibi agendus amans, imitandaque uulnera uerbis:
haec tibi quaeratur qualibet arte fides.
nec credi labor est. sibi quaeque uidetur amanda.
pessima sit, nulli non sua forma placet.
saepe tamen uere coepit simulator amare;
saepe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
quo magis, o, faciles imitantibus este, puellae:
fiet amor uerus, qui modo falsus erat.
blanditiis animum furtim deprendere nunc sit,
ut pendens liquida ripa subitur aqua.
nec faciem nec te pigeat laudare capillos
et teretes digitos exiguumque pedem.
delectant etiam castas praeconia formae.
uirginibus curae grataque forma sua est.
nam cur in Phrygiis Iunonem et Pallada siluis
nunc quoque iudicium non tenuisse pudet?
laudatas ostendit auis Iunonia pinnas:
si tacitus spectes, illa recondit opes.
quadrupedes inter rapidi certamina cursus
depexaeque iubae plausaque colla iuuant.
nec timide promitte: trahunt promissa puellas.
pollicito testes quoslibet adde deos.
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
et iubet Aeolios inrita ferre notos.
per Styga Iunoni falsum iurare solebat
Iuppiter: exemplo nunc fauet ipse suo.
expedit esse deos; et, ut expedit, esse putemus;
dentur in antiquos tura merumque focos.
nec secura quies illos similisque sopori
detinet; innocue uiuite: numen adest.
reddite depositum; pietas sua foedera seruet;
fraus absit; uacuas caedis habete manus.
ludite, si sapitis, solas inpune puellas.
hac magis est una fraude pudenda fides.
fallite fallentes: ex magna parte profanum
sunt genus: in laqueos, quos posuere, cadant.
dicitur Aegyptos caruisse iuuantibus arua
imbribus atque annos sicca fuisse nouem:
cum Thrasius Busirin adit monstratque piari
hospitis adfuso sanguine posse Iouem.
illi Busiris 'fies Iouis hostia primus'
inquit 'et Aegypto tu dabis hospes aquam.'
et Phalaris tauro uiolenti membra Perilli

I **518** *trita* coni. Housman collato Vitru. II 1. 6, *tuta* R O, *scita* Heins., *doeta* Merk. ex Guelf(erbytano). **528** *india fertur* R al., corr. Heins., *chia feritur* codd. duo. **543** ita interpunxit Ehw. **544** *ante* Merk., *arte* codd. **546** *malus urget* codd., *calce urget* O, *male sedit* (sed *e sedit* in ras.) R, *male caedit* Riese. **551** *Theseus*. *sensus* codd. duo. **560** *pede* R O, *pedi* uulg. **576** *bibas* uulg., *bibes* R Riese. **581** *bibes* uulg., *tibi* R, *bibis* Mueller. **583** *siue erit* edd. uett., *si uelit* R, *si uellit* O, *siue sit* uulg. Merk. *omina* Scaliger. **610** *cupias* R O, *incipias* uulg. Merk. ex Erfurtensi. **619** *nunc* uulg., *non* R. **628** *opus* R. **644** *hac* O, *haec* R. *magis—pudenda* R O, *minus—tuenda* Heins. ex codd.

torruit: infelix inbuit auctor opus.
iustus uterque fuit: neque enim lex aequior ulla est,
quam necis artifices arte perire sua.
ergo ut periuras merito periuria fallant,
exemplo doleat femina laesa suo.
et lacrimae prosunt: lacrimis adamanta mouebis.
fac madidas uideat, si potes, illa genas.
si lacrimae (neque enim ueniunt in tempore semper)
deficient, uncta lumina tange manu.
quis sapiens blandis non misceat oscula uerbis?
illa licet non det, non data sume tamen.
pugnabit primo fortassis et 'inprobe' dicet:
pugnando uinci se tamen illa uolet.
tantum ne noceant teneris male rapta labellis,
neue queri possit dura fuisse, caue.
oscula qui sumpsit, si non et cetera sumpsit,
haec quoque, quae data sunt, perdere dignus erit.
quantum defuerat pleno post oscula uoto?
ei mihi, rusticitas, non pudor ille fuit.
uim licet appelles: grata est uis ista puellis:
quod iuuat, inuitae saepe dedisse uolunt.
quaecumque est Veneris subita uiolata rapina,
gaudet, et inprobitas muneris instar habet.
at quae cum posset cogi, non tacta recessit,
ut simulet uultu gaudia, tristis erit.
uim passa est Phoebe; uis est allata sorori:
et gratus raptae raptor uterque fuit.
fabula nota quidem, sed non indigna referri,
Scyrias Haemonio iuncta puella uiro.
iam dea laudatae dederat mala praemia formae
colle sub Idaeo uincere digna duas,
iam nurus ad Priamum diuerso uenerat orbe,
Graiaque in Iliacis moenibus uxor erat:
iurabant omnes in laesi uerba mariti;
nam dolor unius publica causa fuit.
turpe nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles
ueste uirum longa dissimulatus erat.
quid facis, Aeacide? non sunt tua munera lanae.
tu titulos alia Palladis arte petas.
quid tibi cum calathis? clipeo manus apta ferendo est.
pensa quid in dextra, qua cadet Hector, habes?
reice succinctos operoso stamine fusos;
quassanda est ista Pelias hasta manu.
forte erat in thalamo uirgo regalis eodem:
haec illum stupro comperit esse uirum.
uiribus illa quidem uicta est (ita credere oportet),
sed uoluit uinci uiribus illa tamen.
saepe 'mane' dixit, cum iam properaret Achilles:
fortia nam posito sumpserat arma colo.
uis ubi nunc illa est? quid blanda uoce moraris
auctorem stupri, Deidamia, tui?
scilicet ut pudor est quaedam coepisse priorem,
sic alio gratum est incipiente pati.
a, nimia est iuueni propriae fiducia formae,
expectat siquis, dum prior illa roget.
uir prior accedat, uir uerba precantia dicat:
excipiat blandas comiter illa preces.
ut potiare, roga (tantum cupit illa rogari);
da causam uoti principiumque tui.
Iuppiter ad ueteres supplex heroidas ibat:
corrupit magnum nulla puella Iouem.
si tamen a precibus tumidos accedere fastus
senseris, incepto parce referque pedem.
quod refugit, multae cupiunt: odere, quod instat.
lenius instando taedia tolle tui.
nec semper Veneris spes est profitenda roganti:
intret amicitiae nomine tectus amor.
hoc aditu uidi tetricae data uerba puellae:
qui fuerat cultor, factus amator erat.
candidus in nauta turpis color: aequoris unda
debet et a radiis sideris esse niger:
turpis et agricolae, qui uomere semper adunco
et grauibus rastris sub Ioue uersat humum.
et tua, Palladiae petitur cui palma coronae,
candida si fuerint corpora, turpis eris.
palleat omnis amans: hic est color aptus amanti.
hoc decet, hoc stulti non ualuisse putent.
pallidus in Dirces siluis errabat Orion;
pallidus in lenta Naide Daphnis erat.
arguat et macies animum; nec turpe putaris
palliolum nitidis inposuisse comis.
attenuant iuuenum uigilatae corpora noctes
curaque et in magno qui fit amore dolor.
ut uoto potiare tuo, miserabilis esto;
ut qui te uideat, dicere possit 'amas.'
conquerar, an moneam, mixtum fas omne nefasque?
nomen amicitia est, nomen inane fides.
ei mihi, non tutum est, quod ames, laudare sodali!
cum tibi laudanti credidit, ipse subit.
at non Actorides lectum temerauit Achillis:
quantum ad Pirithoum, Phaedra pudica fuit.
Hermionam Pylades quod Pallada Phoebus amabat,
quodque tibi geminus, Tyndari, Castor, erat.
siquis idem sperat, iacturas poma myricas
speret, et e medio flumine mella petat.
nil nisi turpe iuuat, curae sua cuique uoluptas:
haec quoque ab alterius grata dolore uenit.
heu facinus! non est hostis metuendus amanti.
quos credis fidos, effuge; tutus eris.
cognatum fratremque caue carumque sodalem:
praebebit ueros haec tibi turba metus.
finiturus eram. sed sunt diuersa puellis
pectora: mille animos excipe mille modis.
nec tellus eadem parit omnia. uitibus illa
conuenit, haec oleis; hic bene farra uirent.
pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figurae:
qui sapit, innumeris moribus aptus erit,
utque leues Proteus modo se tenuabit in undas,
nunc leo, nunc arbor, nunc erit hirtus aper.
hi iaculo pisces, illi capiuntur ab hamis,
hos caua contento retia fune trahunt.
nec tibi conueniet cunctos modus unus ad annos.
longius insidias cerua uidebit anus.
si doctus uideare rudi petulansue pudenti,
diffidet miserae protinus illa sibi.
inde fit, ut quae se timuit committere honesto,
uilis in amplexus inferioris eat.
pars superat coepti, pars est exhausta laboris.
hic teneat nostras ancora iacta rates.

I **662** *uncta* Heins., *uda* uulg., *cuneta* R O, *unta* Guelf. **669** *cetera sumpsit* R O, *cetera sumet* uulg. **683** *mala* R Guelf., *sua* Merk. ex cod. Zwicc. **684** *duas* O pro uar. scr. tres Heinsii, *uenus* R Guelf. uulg. **715** *abscedere factus* R, *flatus* O. **727** *tua* R O, *tibi* uulg. *palladiae* codd. plerique, *puella diu* R. **730** *stulti* Hertzberg, *multi* R, *nulli* Mueller, *multis—putas?* Palmer. **731** om. O. *Dirces* Heins., *linces* R, *Side* Schultze, *Liro* Unger. *orion* codd. plerique, *arion* R. **736** *in* R O, *e* uulg. **744** *phaedra* codd., *Cressa* Lachm. **745** *quod* R O, *quo* uulg., *qua* Ehw. **747** *iacturas* R O, *laturas* uulg. **758** *hic* R O, *hac* Merk. **763** *hi—illi* edd. uett., *hic* codd., *illic* O, *illa* R. **764** *hos* edd. uett., *hic* R ex corr., *haec* O, *hoc* R. **770** *in* O, *ad* R.

LIBER SECVNDVS

Dicite 'io Paean', et 'io' bis dicite 'Paean'!
 decidit in casses praeda petita meos.
laetus amans donat uiridi mea carmina palma
 praelata Ascraeo Maeonioque seni.
talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis
 candida cum rapta coniuge uela dedit.
talis erat, qui te curru uictore ferebat,
 uecta peregrinis Hippodamia rotis.
quid properas, iuuenis? mediis tua pinus in undis
 nauigat, et longe, quem peto, portus abest.
non satis est uenisse tibi me uate puellam:
 arte mea capta est, arte tenenda mea est.
nec minor est uirtus, quam quaerere, parta tueri.
 casus inest illic; hoc erit artis opus.
nunc mihi, siquando, puer et Cytherea, fauete,
 nunc Erato; nam tu nomen amoris habes.
magna paro, quas possit Amor remanere per artes,
 dicere, tam uasto peruagus orbe puer.
et leuis est et habet geminas, quibus auolet, alas:
 difficile est illis inposuisse modum.
hospitis effugio praestruxerat omnia Minos:
 audacem pinnis repperit ille uiam.
Daedalus ut clausit conceptum crimine matris
 semibouemque uirum semiuirumque bouem,
'sit modus exilio,' dixit 'iustissime Minos:
 accipiat cineres terra paterna meos.
et quoniam in patria, fatis agitatus iniquis,
 uiuere non potui, da mihi posse mori.
da reditum puero, senis est si gratia uilis:
 si non uis puero parcere, parce seni.'
dixerat haec. sed et haec et multo plura licebat
 dicere: regressus non dabat ille uiro.
quod simul ut sensit, 'nunc, nunc, o Daedale,' dixit
 'materiam, qua sis ingeniosus, habes.
possidet et terras et possidet aequora Minos;
 nec tellus nostrae nec patet unda fugae.
restat iter caeli; caelo temptabimus ire.
 da ueniam coepto, Iuppiter alte, meo.
non ego sidereas adfecto tangere sedes:
 qua fugiam dominum, nulla nisi ista uia est.
per Styga detur iter; Stygias transnabimus undas.
 sunt mihi naturae iura nouanda meae.'
ingenium mala saepe mouent. quis crederet umquam,
 aerias hominem carpere posse uias?
remigium uolucrum disponit in ordine pinnas
 et leue per lini uincula nectit opus;
imaque pars ceris adstringitur igne solutis,
 finitusque nouae iam labor artis erat.
tractabat ceramque puer pinnasque renidens,
 nescius haec umeris arma parata suis.
cui pater 'his' inquit 'patria est adeunda carinis,
 hac nobis Minos effugiendus ope.
aera non potuit Minos, alia omnia clausit:
 quem licet, inuentis aera rumpe meis.
sed tibi non uirgo Tegeaea comesque Bootae
 ensiger Orion adspiciendus erit:
me pinnis sectare datis; ego praeuius ibo:
 sit tua cura sequi; me duce tutus eris.
nam siue aetherias uicino sole per auras
 ibimus, inpatiens cera caloris erit;
siue humiles propiore freto iactabimus alas,
 mobilis aequoreis pinna madescet aquis.
inter utrumque uola. uentos quoque, nate, timeto,
 quaque ferent aurae, uela secunda dato.'
dum monet, aptat opus puero monstratque moueri,
 erudit infirmas ut sua mater aues. 66
inde sibi factas umeris accommodat alas
 perque nouum timide corpora librat iter.
iamque uolaturus paruo dedit oscula nato,
 nec patriae lacrimas continuere genae.
monte minor collis, campis erat altior aequis:
 hinc data sunt miserae corpora bina fugae.
et mouet ipse suas et nati respicit alas
 Daedalus et cursus sustinet usque suos.
iamque nouum delectat iter; positoque timore
 Icarus audaci fortius arte uolat.
hos aliquis, tremula dum captat harundine pisces,
 uidit, et inceptum dextra reliquit opus.
iam Samos a laeua, (fuerant Naxosque relictae
 et Paros et Clario Delos amata deo)
dextra Lebynthos erat siluisque umbrosa Calymne
 cinctaque piscosis Astypalaea uadis;
cum puer, incautis nimium temerarius annis,
 altius egit iter deseruitque patrem.
uincla labant, et cera deo propiore liquescit;
 nec tenues uentos bracchia mota tenent.
territus a summo dispexit in aequora caelo:
 nox oculis pauido uenit oborta metu.
tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos,
 et trepidat, nec quo sustineatur habet.
decidit, atque cadens 'pater o, pater, auferor' inquit.
 clauserunt uirides ora loquentis aquae.
at pater infelix, nec iam pater, 'Icare' clamat,
 'Icare,' clamat 'ubi es quoque sub axe uolas?'
'Icare' clamabat: pinnas adspexit in undis.
 ossa tegit tellus; aequora nomen habent.
non potuit Minos hominis conpescere pinnas:
 ipse deum uolucrem detinuisse paro.
fallitur, Haemonias siquis decurrit ad artes
 datque quod a teneri fronte reuellit equi.
non facient, ut uiuat amor, Medeides herbae
 mixtaque cum magicis nenia Marsa sonis.
Phasias Aesoniden, Circe tenuisset Vlixem,
 si modo seruari carmine posset amor.
nec data profuerint pallentia philtra puellis:
 philtra nocent animis uimque furoris habent.
sit procul omne nefas. ut ameris, amabilis esto;
 quod tibi non facies solaue forma dabit,
sis licet antiquo Nireus adamatus Homero
 Naiadumque tener crimine raptus Hylas.
ut dominam teneas nec te mirere relictum,
 ingenii dotes corporis adde bonis.
forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
 fit minor et spatio carpitur ipsa suo.
nec uiolae semper nec hiantia lilia florent,
 et riget amissa spina relicta rosa.
et tibi iam uenient cani, formose, capilli,
 iam uenient rugae quae tibi corpus arent.
iam molire animum qui duret, et adstrue formae:
 solus ad extremos permanet ille rogos.
nec leuis ingenuas pectus coluisse per artes
 cura sit et linguas edidicisse duas.
non formosus erat, sed erat facundus Vlixes,
 et tamen aequoreas torsit amore deas.
o quotiens illum doluit properare Calypso
 remigioque aptas esse negauit aquas!
haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat:
 ille referre aliter saepe solebat idem.

II 18 *orbe* uulg., *hoste* R. **32** *egressus* R, *et egressus* Guelf. **42** *sunt* uulg., *sint* R. **77, 78** om. Merk. cum R qui tamen habet inuerso ordine post 103. **79** *fuerat* R, *fuerant* R man. sec. **87** *dispexit* R, *despexit* uulg. **94** *quoque* R, *quoue* uulg. **115** *nec hiantia* codd. aliquot Heinsii, *nec hyaccintia* sed *hyae* eras. et *apollinea* suprascript R, *semperue hyacinthina* Heins. **109** *sis* codex Moreti, Heins., *sit* uulg. **119** *iam* codd., *tu* Mueller.

litore constiterant. illic quoque pulchra Calypso
  exigit Odrysii fata cruenta ducis.
ille leui uirga (uirgam nam forte tenebat),
  quod rogat, in spisso litore pingit opus.
'haec' inquit 'Troia est,' (muros in litore fecit)
  'hic tibi sit Simois: haec mea castra puta.
campus erat,' (campumque facit) 'quem caede Dolonis
  sparsimus, Haemonios dum uigil optat equos.
illic Sithonii fuerant tentoria Rhesi;
  hac ego sum, captis nocte, reuectus equis.'
pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
  abstulit et Rhesi cum duce castra suo.
tum dea 'quas' inquit 'fidas tibi credis ituro,
  perdiderint undae nomina quanta, uides?'
ergo age, fallaci timide confide figurae,
  quisquis es, aut aliquid corpore pluris habe.
dextera praecipue capit indulgentia mentes;
  asperitas odium saeuaque bella mouet.
odimus accipitrem, quia uiuit semper in armis,
  et pauidum solitos in pecus ire lupos.
at caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo,
  quasque colat turres Chaonis ales habet.
este procul, lites et amarae proelia linguae:
  dulcibus est uerbis mollis alendus amor.
lite fugent nuptaeque uiros nuptasque mariti
  inque uicem credant res sibi semper agi.
hoc decet uxores; dos est uxoria lites;
  audiat optatos semper amica sonos.
non legis iussu lectum uenistis in unum:
  fungitur in uobis munere legis amor.
blanditias molles auremque iuuantia uerba
  adfer, ut adnentu laeta sit illa tuo.
non ego diuitibus uenio praeceptor amandi:
  nil opus est illi, qui dabit, arte mea.
secum habet ingenium, qui, cum libet, 'accipe' dicit.
  cedimus: inuentis plus placet ille meis.
pauperibus uates ego sum, quia pauper amaui:
  cum dare non possem munera, uerba dabam.
pauper amet caute, timeat maledicere pauper,
  multaque diuitibus non patienda ferat.
me memini iratum dominae turbasse capillos:
  haec mihi quam multos abstulit ira dies!
nec puto nec sensi tunicam laniasse; sed ipsa
  dixerat, et pretio est illa redempta meo.
at uos, si sapitis, uestri peccata magistri
  effugite et culpae damna timete meae.
proelia cum Parthis, cum culta pax sit amica
  et iocus, et causas quicquid amoris habet.
si nec blanda satis nec erit tibi comis amanti,
  perfer et obdura: postmodo mitis erit.
flectitur obsequio curuatus ab arbore ramus;
  frangis, si uires experiere tuas.
obsequio tranantur aquae; nec uincere possis
  flumina, si contra quam rapit unda nates.
obsequium tigrisque domat Numidasque leones.
  rustica paulatim taurus aratra subit.
quid fuit asperius Nonacrina Atalanta?
  subcubuit meritis trux tamen illa uiri.
saepe suos casus nec mitia facta puellae
  flesse sub arboribus Milaniona ferunt.
saepe tulit iusso fallacia retia collo;
  saepe fera toruos cuspide fixit apros;
sensit et Hylaei contentum saucius arcum:
  sed tamen hoc arcu notior alter erat.
non te Maenalias armatum scandere siluas
  nec iubeo collo retia ferre tuo,
pectora nec missis iubeo praebere sagittis:
  artis erunt cautae mollia iussa meae.
cede repugnanti: cedendo uictor abibis;
  fac modo quas partis illa iubebit agas.
arguet: arguito; quicquid probat illa, probato.
  quod dicet, dicas; quod negat illa, neges.
riserit: adride; si flebit, flere memento.
  inponat leges uultibus illa tuis.
seu ludet numerosque manu iactabit eburnos,
  tu male iactato, tu male iacta dato;
seu iacies talos, uictam ne poena sequatur,
  damnosi facito stent tibi saepe canes;
siue latrocinii sub imagine calculus ibit,
  fac pereat uitreo miles ab hoste tuus.
ipse tene distenta suis umbracula uirgis;
  ipse fac in turba, qua uenit illa, locum.
nec dubita tereti scamnum producere lecto,
  et tenero soleam deme uel adde pedi.
saepe etiam dominae, quamuis horrebis et ipse,
  algenti manus est calfacienda sinu.
nec tibi turpe puta (quamuis sit turpe, placebit)
  ingenua speculum sustinuisse manu.
ille, fatigata praebendo monstra nouerca,
  qui meruit caelum, quod prior ipse tulit,
inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
  creditur et lanas excoluisse rudes.
paruit imperio dominae Tirynthius heros:
  i nunc et dubita ferre quod ille tulit.
iussus adesse foro iussa maturius hora
  fac semper uenias, nec nisi serus abi.
'occurras aliquo' tibi dixerit: omnia differ;
  curre, nec inceptum turba moretur iter.
nocte domum repetens epulis perfuncta redibit:
  tunc quoque pro seruo, si uocat illa, ueni.
rure erit, et dicet 'uenias': Amor odit inertes;
  si rota defuerit, tu pede carpe uiam.
nec graue te tempus sitiensque Canicula tardet
  nec uia per iactas candida facta niues.
militiae species amor est. discedite, segnes:
  non sunt haec timidis signa tuenda uiris.
nox et hiemps longaeque uiae saeuique dolores
  mollibus his castris et labor omnis inest.
saepe feres imbrem caelesti nube solutum,
  frigidus et nuda saepe iacebis humo.
Cynthius Admeti uaccas pauisse Pheraei
  fertur et in parua delituisse casa.
quod Phoebum decuit, quem non decet? exue fastus,
  curam mansuri quisquis amoris habes.
si tibi per tutum planumque negabitur ire,
  atque erit opposita ianua fulta sera,
at tu per praeceps tecto delabere aperto;
  det quoque furtiuas alta fenestra uias.
laeta erit, et causam tibi se sciet esse pericli;
  hoc dominae certi pignus amoris erit.
saepe tua poteras, Leandre, carere puella:
  transnabas, animum nosset ut illa tuum.
nec pudor ancillas, ut quaeque erit ordine prima,
  nec tibi sit seruos demeruisse pudor.
nomine quemque suo (nulla est iactura) saluta:
  iunge tuis humiles ambitiose manus.
sed tamen et seruo (leuis est impensa) roganti
  porrige Fortunae munera parua die:
porrige et ancillae, qua poenas luce pependit
  lusa maritali Gallica ueste manus.
fac plebem, mihi crede, tuam. sit semper in illa
  ianitor et thalami qui iacet ante fores.
nec dominam iubeo pretioso munere dones:
  parua, sed e paruis callidus apta dato.
dum bene diues ager, dum rami pondere nutant,
  adferat in calatho rustica dona puer.
rure suburbano poteris tibi dicere missa,
  illa uel in Sacra sint licet empta Via.
adferat aut uuas, aut quas Amaryllis amabat,
  at nunc castaneas non amat illa nuces.
quin etiam turdoque licet missaque columba
  te memorem dominae testificere tuae.

II 138 *nocte* uulg., *noctem* R in ras., *macte* Merk. 144 *atque* uulg., *aut* corr. ex *haud* R. 196 *cautae* R, *cauto* Heins., *caute* Merk. 198 *eas* R. 217 *fatigata—nouerca* Madv. (adu. crit. t. ii p. 78), *fatigatae—nouercae* codd. *praebendo* R, *perdendo* codd. 227 *epulis* uulg., *epula* R, *epulo* Heins. 243 *planumque* uulg., *placidumque* R Guelf. 247 *et* R, *ut* uulg. *sciet* codd., *scire* Merk. 268 *nunc* codd., *nisi* Riese. 269 *corona* R.

turpiter his emitur spes mortis et orba senectus.
a, pereant, per quos munera crimen habent!
quid tibi praecipiam teneros quoque mittere uersus?
ei mihi, non multum carmen honoris habet.
carmina laudantur, sed munera magna petuntur:
dummodo sit diues, barbarus ipse placet.
aurea sunt uere nunc saecula. plurimus auro
uenit honos; auro conciliatur amor.
ipse licet uenias Musis comitatus, Homere,
si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.
sunt tamen et doctae, rarissima turba, puellae:
altera non doctae turba, sed esse uolunt.
utraque laudetur per carmina; carmina lector
commendet dulci qualiacumque sono.
his ergo aut illis uigilatum carmen in ipsas
forsitan exigui muneris instar erit.
at quod eris per te facturus et utile credis,
id tua te facito semper amica roget.
libertas alicui fuerit promissa tuorum:
hanc tamen a domina fac petat ille tua.
si poenam seruo, si uincula saeua remittis,
quod facturus eras, debeat illa tibi.
utilitas tua sit; titulus donetur amicae.
perde nihil; partis illa potentis agat.
sed te, cuicumque est retinendae cura puellae,
attonitum forma fac putet esse sua.
siue erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus;
siue erit in Cois, Coa decere puta.
aurata est: ipso tibi sit pretiosior auro.
gausapa si sumit, gausapa sumpta proba.
adstiterit tunicata: 'moues incendia' clama,
sed timida, caueat frigora, uoce roga.
conpositum discrimen erit: discrimina lauda;
torserit igne comam: torte capille, place.
bracchia saltantis, uocem mirare canentis,
et, quod desierit, uerba querentis habe.
ipsos concubitus, ipsum uenerere licebit
quod iuuat, et quaedam gaudia noctis habe.
ut fuerit torua uiolentior illa Medusa,
fiet amatori lenis et aequa suo.
tantum, ne pateas uerbis simulator in illis,
effice, nec uultu destrue dicta tuo.
si latet ars, prodest; adfert deprensa pudorem
atque adimit merito tempus in omne fidem.
saepe sub autumnum, cum formosissimus annus,
plenaque purpureo subrubet uua mero,
cum modo frigoribus premitur, modo soluitur aestu,
aere non certo, corpora languor habet.
illa quidem ualeat. sed si male firma cubabit
et uitium caeli senserit aegra sui,
tunc amor et pietas tua sit manifesta puellae;
tum sere, quod plena postmodo falce metas.
nec tibi morosi ueniant fastidia morbi,
perque tuas fiant, quae sinet ipsa, manus.
et uideat flentem, nec taedeat oscula ferre,
et sicco lacrimas conbibat ore tuas.
multa uoue, sed cuncta palam; quotiensque libebit,
quae referas illi, somnia laeta uide.
et ueniat quae lustret anus lectumque locumque,
praeferat et tremula sulpur et oua manu.
omnibus his inerunt gratae uestigia curae;
in tabulas multis haec uia fecit iter.
nec tamen officiis odium quaeratur ab aegra:
sit suus in blanda sedulitate modus.
neue cibo prohibe, nec amari pocula suci
porrige: riualis misceat illa tuus.
sed non quo dederas a litore carbasa uento,
utendum, medio cum potiere freto.
dum nouus errat amor, uires sibi colligat usu:
si bene nutrieris, tempore firmus erit.
quem taurum metuis, uitulum mulcere solebas;
sub qua nunc recubas arbore, uirga fuit.
nascitur exiguus, sed opes adquirit eundo,
quaque uenit, multas accipit amnis aquas.
fac tibi consuescat: nil adsuetudine maius:
quam tu dum capias, taedia nulla fuge.
te semper uideat, tibi semper praebeat aures;
exhibeat uultus noxque diesque tuos.
cum tibi maior erit fiducia, posse requiri,
cum procul absenti cura futurus eris,
da requiem. requietus ager bene credita reddit,
terraque caelestes arida sorbet aquas.
Phyllida Demophoon praesens moderatius ussit;
exarsit uelis acrius illa datis.
Penelopen absens sollers torquebat Vlixes.
Phylacides aberat, Laudamia, tuus.
sed mora tuta breuis. lentescunt tempore curae,
uanescitque absens et nouus intrat amor.
dum Menelaus abest, Helene, ne sola iaceret,
hospitis est tepido nocte recepta sinu.
qui stupor hic, Menelae, fuit? tu solus abibas;
isdem sub tectis hospes et uxor erant.
accipitri timidas credis, furiose, columbas;
plenum montano credis ouile lupo.
nil Helene peccat, nihil hic committit adulter:
quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
cogis adulterium dando tempusque locumque.
quid nisi consilio est usa puella tuo?
quid faciat? uir abest, et adest non rusticus hospes,
et timet in uacuo sola cubare toro.
uiderit Atrides: Helenen ego crimine soluo;
usa est humani commoditate uiri.
sed neque fuluus aper media tam saeuus in ira est,
fulmineo rabidos cum rotat ore canes,
nec lea, cum catulis lactantibus ubera praebet,
nec breuis ignaro uipera laesa pede,
femina quam socii deprensa paelice lecti
ardet, et in uultu pignora mentis habet.
in ferrum flammasque ruit positoque decore
fertur, ut Aonii cornibus icta dei.
coniugis admissum uiolataque iura marita est
barbara per natos Phasias ulta suos.
altera dira parens haec est, quam cernis, hirundo:
adspice, signatum sanguine pectus habet.
hoc bene conpositos, hoc firmos soluit amores:
crimina sunt cautis ista timenda uiris.
nec mea uos uni damnat censura puellae:
di melius! uix hoc nupta tenere potest.
ludite, sed furto celetur culpa modesto:
gloria peccati nulla petenda sui est.
nec dederis munus, cognosse quod altera possit,
nec sint nequitiae tempora certa tuae.
et, ne te capiat latebris sibi femina notis,
non uno est omnis conuenienda loco.
et quotiens scribes, totas prius ipse tabellas
inspice: plus multae, quam sibi missa, legunt.
laesa Venus iusta arma mouet telumque remittit,
et, modo quod questa est, ipse querare, facit.
dum fuit Atrides una contentus, et illa
casta fuit; uitio est inproba facta uiri.
audierat laurumque manu uittasque ferentem
pro nata Chrysen non ualuisse sua:
audierat, Lyrnesi, tuos, abducta, dolores,
bellaque per turpis longius isse moras.
haec tamen audierat. Priameida uiderat ipsa:
uictor erat praedae praeda pudenda suae.
inde Thyestiaden animo thalamoque recepit,
et male peccantem Tyndaris ulta uirum.
quae bene celaris, siquae tamen acta patebunt,
illa, licet pateant, tu tamen usque nega.
tum neque subiectus, solito nec blandior esto:
haec animi multum signa nocentis habent;

II 276 *ipse* uulg., *ille* R Guelf. **300** *sumit* R, *sumpsit* Charisius, Priscian. **308** locus nondum sanatus. *quaedam* R, *praedam* Merk. *laudi* Housman. *quae dat—habet* Ehw. **330** *sulpor* R. **356** *Laudamia* R. **361** *qui* R, *quis* uulg. **375** *lactantibus* R, *lactentibus* uulg. Charis. **377** *quam* uulg., *cum* R. **381–4** proscripsit Merk. **381** *marita est* R, *marita* Koch, *maritae* uulg. **383** *est* codd., *en* Mueller. **387** *damnat* uulg., *donat* R Guelf. **391** *possit* uulg., *posset* R.

sed lateri ne parce tuo: pax omnis in uno est:
  concubitu prior est infitianda Venus.
sunt quae praecipiant herbas, satureia, nocentis
  sumere; iudiciis ista uenena meis.
aut piper urticae mordacis semine miscent
  tritaque in annoso flaua pyrethra mero.
sed dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,
  colle sub umbroso quam tenet altus Eryx.
candidus, Alcathoi qui mittitur urbe Pelasga,
  bulbus et ex horto quae uenit herba salax,
ouaque sumantur, sumantur Hymettia mella,
  quasque tulit folio pinus acuta nuces.
docta, quid ad magicas, Erato, deuerteris artes?
  interior curru meta terenda meo est.
qui modo celabas monitu tua crimina nostro,
  flecte iter et monitu detege furta meo.
nec leuitas culpanda mea est. non semper eodem
  inpositos uento panda carina uehit.
nam modo Threicio Borea, modo currimus Euro;
  saepe tument Zephyro lintea, saepe Noto.
adspice ut in curru modo det fluitantia rector
  lora, modo admissos arte retentet equos.
sunt quibus ingrate timida indulgentia seruit,
  et, si nulla subest aemula, languet amor.
luxuriant animi rebus plerumque secundis,
  nec facile est aequa commoda mente pati.
ut leuis absumptis paulatim uiribus ignis
  ipse latet, summo canet in igne cinis,
sed tamen extinctas admoto sulpure flammas
  inuenit, et lumen, quod fuit ante, redit:
sic, ubi pigra situ securaque pectora torpent,
  acribus est stimulis eliciendus amor.
fac timeat de te, tepidamque recalface mentem:
  palleat indicio criminis illa tui.
o quater et quotiens numero conprendere non est
  felicem, de quo laesa puella dolet;
quae, simul inuitas crimen peruenit ad aures,
  excidit, et miserae uoxque colorque fugit.
ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos;
  ille ego sim, teneras cui petat ungue genas,
quem uideat lacrimans, quem toruis spectet ocellis,
  quo sine non possit uiuere, posse uelit.
si spatium quaeras, breue sit, quod laesa queratur,
  ne lenta uires colligat ira mora.
candida iamdudum cingantur colla lacertis,
  inque tuos flens est accipienda sinus.
oscula da flenti, Veneris da gaudia flenti:
  pax erit. hoc uno soluitur ira modo.
cum bene saeuierit, cum certa uidebitur hostis,
  tum pete concubitus foedera: mitis erit.
illic depositis habitat Concordia telis;
  illo, crede mihi, Gratia nata loco est.
quae modo pugnarunt, iungunt sua rostra columbae,
  quarum blanditias uerbaque murmur habet.
prima fuit rerum confusa sine ordine moles,
  unaque erat facies sidera, terra, fretum.
mox caelum inpositum terris, humus aequore cincta est,
  inque suas partes cessit inane chaos.
silua feras, uolucres aer accepit habendas;
  in liquida, pisces, delituistis aqua.
tum genus humanum solis errabat in agris,
  idque merae uires et rude corpus erat:
silua domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes;
  iamque diu nulli cognitus alter erat.
blanda truces animos fertur mollisse uoluptas.
  constiterant uno femina uirque loco.
quid facerent, ipsi nullo didicere magistro:
  arte Venus nulla dulce peregit opus.
ales habet, quod amet; cum quo sua gaudia iungat,
  inuenit in media femina piscis aqua.
cerua parem sequitur, serpens serpente tenetur:
  haeret adulterio cum cane nexa canis:
laeta salitur ouis; tauro quoque laeta iuuenca est:
  sustinet inmundum sima capella marem:
in furias agitantur equae, spatioque remota
  per loca diuiduos amne sequuntur equos.
ergo age et iratae medicamina fortia praebe.
  illa feri requiem sola doloris habent,
illa Machaonios superant medicamina sucos;
  his, ubi peccaris, restituendus eris.
haec ego cum canerem, subito manifestus Apollo
  mouit inauratae pollice fila lyrae.
in manibus laurus, sacris induta capillis
  laurus erat. uates ille uidendus adit.
is mihi 'lasciui' dixit 'praeceptor Amoris,
  duc, age, discipulos ad mea templa tuos,
est ubi diversum fama celebrata per orbem
  littera, cognosci quae sibi quemque iubet.
qui sibi notus erit, solus sapienter amabit
  atque opus ad uires exiget omne suas.
cui faciem natura dedit, spectetur ab illa;
  cui color est, umero saepe patente cubet;
qui sermone placet, taciturna silentia uitet;
  qui canit arte, canat; qui bibit arte, bibat.
sed neque declament medio sermone diserti,
  nec sua non sanus scripta poeta legat.'
sic monuit Phoebus: Phoebo parete monenti.
  certa dei sacro est huius in ore fides.
ad propiora uocor. quisquis sapienter amabit,
  uincet, et e nostra, quod petet, arte feret.
credita non semper sulci cum faenore reddunt,
  nec semper dubias adiuuat aura rates.
quod iuuat, exiguum; plus est, quod laedat amantes.
  proponant animo multa ferenda suo.
quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla,
  caerula quot bacas Palladis arbor habet,
litore quot conchae, tot sunt in amore dolores.
  quae patimur, multo spicula felle madent.
dicta erit isse foras, quam tu fortasse uidebis:
  isse foras et te falsa uidere puta.
clausa tibi fuerit promissa ianua nocte:
  perfer et inmunda ponere corpus humo.
forsitan et uultu mendax ancilla superbo
  dicet 'quid nostras obsidet iste fores?'
postibus et durae supplex blandire puellae,
  et capiti demptas in fore pone rosas.
cum uolet, accedes; cum te uitabit, abibis.
  dedecet ingenuos taedia ferre sui.
'effugere hunc non est' quare tibi possit amica
  dicere? non omni tempore sensus obest.
nec maledicta puta nec uerbera ferre puellae
  turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes.
quid moror in paruis? animus maioribus instat.
  magna canam: toto pectore, uulgus, ades.
ardua molimur; sed nulla, nisi ardua, uirtus:
  difficilis nostra poscitur arte labor.
riualem patienter habe: uictoria tecum
  stabit; eris magni uictor in arce Iouis.
haec tibi non hominem, sed quercus crede Pelasgas
  dicere: nil istis ars mea maius habet.
innuet illa: feras; scribet: ne tange tabellas;
  unde uolet, ueniat, quoque libebit, eat.
hoc in legitima praestant uxore mariti,
  cum, tener, ad partes tu quoque, somne, uenis.
hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte.
  quid faciam? monitis sum minor ipse meis.
mene palam nostrae det quisquam signa puellae,
  et patiar, nec me quolibet ira ferat?
oscula uir dederat, memini, suus: oscula questus
  sum data. barbaria noster abundat amor.
non semel hoc uitium nocuit mihi. doctior ille,
  quo ueniunt alii conciliante uiro.
sed melius nescisse fuit. sine furta tegantur,

II 413 ita interpunxit Vahlen. *est* om. Merk. **415** *quae* R, *qui* uulg. **425** *medicas* cod. unus, Heins. **495** *induta* R, *inducta* uulg. **496** *adit* uulg., *abit* R, *agit* Heins. **521** *quam* codd., *quom* Riese. *uidebis* Guelf., *uideres* R. **531** *quare* codd., *caue ne* Heins. **532** *obest* R, *abest* Guelf., *adest* Heins. **540** *in arce* uulg., *in arte* Hertzberg, *ab arte* Ehw., *in orbe* R. **550** *feret* codd. **554** *uiro* codd., *uiri* Bentl.

ne fugiat ficto fassus ab ore pudor.
quo magis, o iuuenes, deprendere parcite uestras.
peccent; peccantes uerba dedisse putent.
crescit amor prensis. ubi par fortuna duorum est,
in causa damni perstat uterque sui.
fabula narratur toto notissima caelo
Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.
Mars pater insano Veneris turbatus amore
de duce terribili factus amator erat.
nec Venus oranti (neque enim dea mollior ulla est)
rustica Gradiuo difficilisque fuit.
a, quotiens lasciua pedes risisse mariti
dicitur et duras igne uel arte manus!
Marte palam simul est Vulcanum imitata: decebat,
multaque cum forma gratia mixta fuit.
sed bene concubitus primo celare solebant.
plena uerecundi culpa pudoris erat.
indicio Solis (quis Solem fallere possit?)
cognita Vulcano coniugis acta suae.
quam mala, Sol, exempla moues? pete munus ab ipsa:
et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.
Mulciber obscuros lectum circaque superque
disponit laqueos: lumina fallit opus.
fingit iter Lemnum: ueniunt ad foedus amantes;
inpliciti laqueis nudus uterque iacent.
conuocat ille deos; praebent spectacula capti;
uix lacrimas Venerem continuisse putant.
non uultus texisse suos, non denique possunt
partibus obscenis obposuisse manus.
hic aliquis ridens 'in me, fortissime Mauors,
si tibi sunt oneri, uincula transfer' ait.
uix precibus, Neptune, tuis captiua resoluit
corpora: Mars Threcen occupat, illa Paphum.
hoc tibi perfecto, Vulcane, quod ante tegebant,
liberius faciunt, ut pudor omnis abest.
saepe tamen demens stulte fecisse fateris,
teque ferunt artis paenituisse tuae.
hoc uetiti uos este. uetat deprensa Dione
insidias illas, quas tulit ipsa, dare.
nec uos riuali laqueos disponite, nec uos
excipite arcana uerba notata manu.
ista uiri captent, si iam captanda putabunt,
quos faciet iustos ignis et unda uiros.
en, iterum testor: nihil hic nisi lege remissum
luditur; in nostris instita nulla iocis.
quis Cereris ritus ausit uulgare profanis,
magnaque Threicia sacra reperta Samo?
exigua est uirtus praestare silentia rebus;
at contra grauis est culpa tacenda loqui.
o bene, quod frustra captatis arbore pomis
garrulus in media Tantalus aret aqua!
praecipue Cytherea iubet sua sacra taceri:
admoneo, ueniat ne quis ad illa loquax,
condita si non sunt Veneris mysteria cistis,
nec caua uaesanis ictibus aera sonant,
attamen inter nos medio uersantur in usu,
sed sic, inter nos ut latuisse uelint.
ipsa Venus pubem, quotiens uelamina ponit,
protegitur laeua semireducta manu.
in medio passimque coit pecus. hoc quoque uiso
auertit uultus saepe puella suos.
conueniunt thalami furtis et ianua nostris,
parsque sub iniecta ueste pudenda latet;
et si non tenebras, at quiddam nubis opacae
quaerimus atque aliquid luce patente minus.
tunc quoque, cum solem nondum prohibebat et imbrem
tegula, sed quercus tecta cibumque dabat,
in nemore atque antris, non sub Ioue, iuncta uoluptas:
tanta rudi populo cura pudoris erat.
at nunc nocturnis titulos inponimus actis,
atque emitur magno nil nisi posse loqui.
scilicet excuties omnis ubiquaque puellas,
cuilibet ut dicas 'haec quoque nostra fuit'?
ne desint quas tu digitis ostendere possis,
ut quamque adtigeris, fabula turpis erit?
parua queror. fingunt quidam, quae uera negarent,
et nulli non se concubuisse ferunt.
corpora si nequeunt, quae possunt, nomina tangunt,
famaque non tacto corpore crimen habet.
i nunc, claude fores, custos odiose, puellae
et centum duris postibus obde seras.
quid tuti superest, cum nominis extat adulter,
et credi, quod non contigit esse, cupit?
nos etiam ueros parce profitemur amores,
tectaque sunt solida mystica furta fide.
parcite praecipue uitia exprobrare puellis,
utile quae multis dissimulasse fuit.
nec suus Andromedae color est obiectus ab illo,
mobilis in gemino cui pede pinna fuit.
omnibus Andromache uisa est spatiosior aequo:
unus, qui modicam diceret, Hector erat.
quod male fers, adsuesce: feres bene. multa uetustas
lenit; at incipiens omnia sentit amor.
dum nouus in uiridi coalescit cortice ramus,
concutiat tenerum quaelibet aura, cadet:
mox etiam uentis, spatio durata, resistet,
firmaque adoptiuas arbor habebit opes.
eximit ipsa dies omnis e corpore mendas,
quodque fuit uitium, desinit esse mora.
ferre nouae nares taurorum terga recusant;
adsiduo domitas tempore fallit odor.
nominibus mollire licet mala. fusca uocetur,
nigrior Illyrica cui pice sanguis erit:
si paeta est, Veneri similis: si raua, Mineruae;
sit gracilis, macie quae male uiua sua est.
dic habilem, quaecumque breuis; quae turgida, plenam;
et lateat uitium proximitate boni.
nec quotus annus eat, nec quo sit nata, require,
consule, quae rigidus munera censor habet:
praecipue si flore caret, meliusque peractum
tempus, et albentes iam legit illa comas.
utilis, o iuuenes, aut haec aut serior aetas:
iste feret segetes, iste serendus ager.
dum uires annique sinunt, tolerate labores;
iam ueniet tacito curua senecta pede.
aut mare remigiis aut uomere findite terras
aut fera belligeras addite in arma manus,
aut latus et uires operamque adferte puellis:
hoc quoque militia est, hoc quoque quaerit opes.
adde quod est illis operum prudentia maior,
solus et artifices qui facit, usus adest.
illae munditiis annorum damna rependunt,
et faciunt cura, ne uideantur anus.
utque uelis, Venerem iungunt per mille figuras:
inuenit plures nulla tabella modos.
illis sentitur non inritata uoluptas.
quod iuuet, ex aequo femina uirque ferant.
odi concubitus, qui non utrumque resoluunt.
hoc est cur pueri tangar amore minus.
odi quae praebet, quia sit praebere necesse,
siccaque de lana cogitat ipsa sua.
quae datur officio, non est mihi grata uoluptas:

II **556** *ficto* Madv. (adu. crit. t. ii p. 78), *uicto* codd. *fassus* R, *laesus* R ex corr., *tonsus* Guelf. **569** *simul* codd., *semel* Merk. **571** *primo* R, *primos* uulg. **577** *lecto* R. **589** *perfecto* R, *profectum* Heins., *profecto* Guelf. *tegebant* uulg., *gerebant* R. **590** *ut* R, *et* uulg. **592** *artis* R pro uar. scr., *ite* R, *irae* uulg. **593** *uetiti uos esse* R, corr. Ehw., *uetui. uos ecce* uulg. **611** *haud tamen* Heusinger, Madv., *at sic* Housman. **612** *se tamen inter nos* Housman. **616** *saepe* codd., *nempe* Bentl. **633** *tangunt* R Guelf., *tractant* R pro uar. scr. **651** *etiam* R Guelf., *eadem* R pro uar. scr. **653** *eximit* R, *eximet* uulg., *omnis* R. **659** *paeta* uulg., *leta* Guelf., *crasia* R, *crassa* Merk. *si straba, sit* Bentl. (*straba* iam Heins.) *Veneri* uulg., *ueneris* R. *raua* Heins., *parua* R, *flaua* R in marg., *fulua* Guelf., *torua* Merk. **666** *legit* aliquot codd., *leget* R. **669–674** post **702** ponit Mueller. **676** ita interpunxit Heinsius.

officium faciat nulla puella mihi.
me uoces audire iuuat sua gaudia fassas;
utque morer memet sustineamque roget.
adspiciam dominae uictos amentis ocellos:
langueat, et tangi se uetet illa diu.
haec bona non primae tribuit natura iuuentae,
quae cito post septem lustra uenire solent.
qui properant, noua musta bibant; mihi fundat auitum
consulibus priscis condita testa merum.
nec platanus, nisi sera, potest obsistere Phoebo,
et laedunt nudos prata nouella pedes.
scilicet Hermionen Helenae praeponere posses?
et melior Gorge quam sua mater erat?
at Venerem quicumque uoles adtingere seram,
si modo duraris, praemia digna feres.
conscius, ecce, duos accepit lectus amantes:
ad thalami clausas, Musa, resiste fores.
sponte sua sine te celeberrima uerba loquentur,
nec manus in lecto laeua iacebit iners.
inuenient digiti, quod agant in partibus illis,
in quibus occulte spicula tingit Amor.
fecit in Andromache prius hoc fortissimus Hector,
nec solum bellis utilis ille fuit.
fecit et in capta Lyrneside magnus Achilles,
cum premeret mollem lassus ab hoste torum.
illis te manibus tangi, Brisei, sinebas,
inbutae Phrygia quae nece semper erant;
aut fuit hoc ipsum, quod te, lasciua, iuuaret,
ad tua uictrices membra uenire manus?
crede mihi, non est Veneris properanda uoluptas,
sed sensim tarda prolicienda mora.
cum loca reppereris, quae tangi femina gaudet,
non obstet, tangas quo minus illa, pudor.
adspicies oculos tremulo fulgore micantes,
ut sol a liquida saepe refulget aqua.
accedent questus, accedet amabile murmur
et dulces gemitus aptaque uerba ioco.
sed neque tu dominam uelis maioribus usus
desine, nec cursus anteeat illa tuos.
ad metam properate simul. tum plena uoluptas,
cum pariter uicti femina uirque iacent.
hic tibi seruandus tenor est, cum libera dantur
otia, furtiuum nec timor urget opus.
cum mora non tuta est, totis incumbere remis
utile et admisso subdere calcar equo.
finis adest operi. palmam date, grata iuuentus,
sertaque odoratae myrtea ferte comae.
quantus apud Danaos Podalirius arte medendi,
Aeacides dextra, pectore Nestor erat,
quantus erat Calchas extis, Telamonius armis,
Automedon curru, tantus amator ego.
me uatem celebrate, uiri; mihi dicite laudes,
cantetur toto nomen in orbe meum.
arma dedi uobis; dederat Vulcanus Achilli:
uincite muneribus, uicit ut ille, datis.
sed quicumque meo superarit Amazona ferro,
inscribat spoliis NASO MAGISTER ERAT.
ecce, rogant tenerae, sibi dem praecepta, puellae:
uos eritis chartae proxima cura meae.

LIBER TERTIVS

Arma dedi Danais in Amazonas: arma supersunt,
quae tibi dem et turmae, Penthesilea, tuae.
ite in bella pares. uincant, quibus alma Dione
fauerit et toto qui uolat orbe puer.
non erat armatis aequum concurrere nudas:
sic etiam uobis uincere turpe, uiri.
dixerit e multis aliquis 'quid uirus in anguis
adicis et rabidae tradis ouile lupae?'
parcite paucarum diffundere crimen in omnes:
spectetur meritis quaeque puella suis.
si minor Atrides Helenen, Helenesque sororem
quo premat Atrides crimine maior habet,
si scelere Oeclides Talaioniae Eriphylae
uiuus et in uiuis ad Styga uenit equis;
est pia Penelope lustris errante duobus
et totidem lustris bella gerente uiro.
respice Phylaciden et quae comes isse marito
fertur et ante annos occubuisse suos.
fata Pheretiadae coniunx Pagasaea redemit
proque uiro est uxor funere lata uiri.
'accipe me, Capaneu: cineres miscebimur' inquit
Iphias, in medios desiluitque rogos.
ipsa quoque et cultu est et nomine femina Virtus:
non mirum, populo si placet illa suo.
nec tamen hae mentes nostra poscuntur ab arte:
conueniunt cumbae uela minora meae.
nil nisi lasciui per me discuntur amores:
femina, praecipiam, quo sit amanda modo.
femina nec flammas nec saeuos discutit arcus.
parcius haec uideo tela nocere uiris.
saepe uiri fallunt: tenerae non saepe puellae,
paucaque, si quaeras, crimina fraudis habent.
Phasida, iam matrem, fallax dimisit Iaso:
uenit in Aesonios altera nupta sinus.
quantum in te, Theseu, uolucres Ariadna marinas
pauit, in ignoto sola relicta loco!
quaere, nouem cur una uiae dicantur, et audi
depositis siluas Phyllida flesse comis.
et famam pietatis habet, tamen hospes et ensem
praebuit et causam mortis, Elissa, tuae.
quid uos perdiderit, dicam? nescistis amare.
defuit ars uobis: arte perennat amor.
nunc quoque nescirent! sed me Cytherea docere
iussit et ante oculos constitit ipsa meos.
tum mihi 'quid miserae' dixit 'meruere puellae?
traditur armatis uulgus inerme uiris.
illos artifices gemini fecere libelli:
haec quoque pars monitis erudienda tuis.
probra Therapnaeae qui dixerat ante maritae,
mox cecinit laudes prosperiore lyra.
si bene te noui (cultas ne laede puellas),
gratia, dum uiues, ista petenda tibi est.'
dixit et e myrto (myrto nam uincta capillos
constiterat) folium granaque pauca dedit.
sensimus acceptis numen quoque: purior aether
fulsit, et e toto pectore cessit onus.
dum facit ingenium, petite hinc praecepta, puellae,
quas pudor et leges et sua iura sinunt.
uenturae memores iam nunc estote senectae:
sic nullum uobis tempus abibit iners.
dum licet, et uer*n*os etiamnum educitis annos,
ludite: eunt anni more fluentis aquae.

II 690 *utque—memet* uulg., *atque—meme* R. 708 *figit* codd. aliquot. 713 ita R, *tangi manibus* uulg. 714 *nuper* Palmer.

III 13 *eriphyle* R, *Eriphyles* Merk. 19 *Pagasaea* uulg., *pagasia* R. 20 *proque uiro* codd. Heinsii, *pro uiro* R, *pro uiuo* Riese. 21 *miscebimur* Heins., *miseebimus* codd. 33 *Phasida iam* edd., *phasideam* R, *Phasidiam* Merk. 37 *uiae* ita Heins., *una uice* R, *isse uias dicatur* uulg. 51 *monui* codd. quidam, *foui* Palmer. 52 *uiues* uulg., *uiuis* R Guelf. 61 *ueros* R, *uernos* Heins., *uirides* Markl. *etiamnum* R. *educitis* Housman collato Prop. II 9. 47, *reeditis* R, *degitis* Ehw., *editis* uulg.

nec quae praeteriit iterum reuocabitur unda,
  nec quae praeteriit hora redire potest.
utendum est aetate: cito pede labitur aetas,
  nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.
hos ego, qui canent, frutices uiolaria uidi;
  hac mihi de spina grata corona data est.
tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantes,
  frigida deserta nocte iacebis anus,
nec tua frangetur nocturna ianua rixa,
  sparsa nec inuenies limina mane rosa.
quam cito me miserum! laxantur corpora rugis,
  et perit, in nitido qui fuit ore, color;
quasque fuisse tibi canas a uirgine iuras,
  spargentur subito per caput omne comae.
anguibus exuitur tenui cum pelle uetustas,
  nec faciunt ceruos cornua iacta senes.
nostra sine auxilio fugiunt bona. carpite florem,
  qui, nisi carptus erit, turpiter ipse cadet.
adde quod et partus faciunt *b*reuiora iuuentae
  tempora: continua messe senescit ager.
Latmius Endymion non est tibi, Luna, rubori;
  nec Cephalus roseae praeda pudenda deae;
ut Veneri, quem luget adhuc, donetur Adonis,
  unde habet Aenean Harmoniamque suos?
ite per exemplum, genus o mortale, dearum,
  gaudia nec cupidis uestra negate uiris.
ut iam decipiant, quid perditis? omnia constant.
  mille licet sumant, deperit inde nihil.
conteritur ferrum, silices tenuantur ab usu:
  sufficit et damni pars caret illa metu.
quis uetet adposito lumen de lumine sumi?
  quisue cauo uastas in mare seruet aquas?
et tamen ulla uiro mulier 'non expedit' inquit?
  quid, nisi quam sumes, dic mihi, perdis aquam?
nec uos prostituit mea uox, sed uana timere
  damna uetat: damnis munera uestra carent.
sed me flaminibus uenti maioris iturum,
  dum sumus in portu, prouehat aura leuis.
ordior a cultu. cultis bene Liber ab uuis
  prouenit, et culto stat seges alta solo.
forma dei munus. forma quota quaeque superbit?
  pars uestrum tali munere magna caret.
cura dabit faciem; facies neclecta peribit,
  Idaliae similis sit licet illa deae.
corpora si ueteres non sic coluere puellae,
  nec ueteres cultos sic habuere uiros.
si fuit Andromache tunicas induta ualentes,
  quid mirum? duri militis uxor erat.
scilicet Aiaci coniunx ornata uenires,
  cui tegumen septem terga fuere boum?
simplicitas rudis ante fuit; nunc aurea Roma est
  et domiti magnas possidet orbis opes.
adspice quae nunc sunt Capitolia, quaeque fuerunt:
  alterius dices illa fuisse Iouis.
Curia consilio nunc est dignissima tanto:
  de stipula Tatio regna tenente fuit.
quae nunc sub Phoebo ducibusque Palatia fulgent,
  quid nisi araturis pascua bubus erant?
prisca iuuent alios; ego me nunc denique natum
  gratulor; haec aetas moribus apta meis;
non quia nunc terrae lentum subducitur aurum,
  lectaque diuerso litore concha uenit,
nec quia decrescunt effosso marmore montes,
  nec quia caeruleae mole fugantur aquae;
sed quia cultus adest, nec nostros mansit in annos
  rusticitas, priscis illa superstes auis.
uos quoque non caris aures onerate lapillis,
  quos legit in uiridi decolor Indus aqua,
nec prodite graues insuto uestibus auro.
  per quas nos petitis, saepe fugatis, opes.
munditiis capimur. non sint sine lege capilli:
  admotae formam dantque negantque manus.
nec genus ornatus unum est. quod quamque decebit,
  elegat, et speculum consulat ante suum.
longa probat facies capitis discrimina puri:
  sic erat ornatis Laudamia comis.
exiguum summa nodum sibi fronte relinqui,
  ut pateant aures, ora rotunda uolunt.
alterius crines umero iactentur utroque:
  talis es adsumpta, Phoebe canore, lyra.
altera succinctae religetur more Dianae,
  ut solet, attonitas cum petit illa feras.
huic decet inflatos laxe iacuisse capillos;
  illa sit adstrictis inpedienda comis.
hanc placet ornari testudine Cyllenea:
  sustineat similes fluctibus illa sinus.
sed neque ramosa numerabis in ilice glandes,
  nec quot apes Hyblae, nec quot in Alpe ferae,
nec mihi tot positus numero conprendere fas est;
  adicit ornatus proxima quaeque dies.
et neclecta decet multas coma. saepe iacere
  hesternam credas: illa repexa modo est.
ars casu similis. sic capta uidit ut urbe
  Alcides Iolen, 'hanc ego' dixit 'amo.'
talem te Bacchus, Satyris clamantibus 'euhoe'
  sustulit in currus, Gnosi relicta, suos.
o quantum indulget uestro natura decori,
  quarum sunt multis damna pianda modis!
nos male detegimur; raptique aetate capilli,
  ut Borea frondes excutiente, cadunt.
femina canitiem Germanis inficit herbis,
  et melior uero quaeritur arte color;
femina procedit densissima crinibus emptis
  proque suis alios efficit aere suos.
nec rubor est emisse: palam uenire uidemus
  Herculis ante oculos uirgineumque chorum.
quid de ueste loquar? nec nunc segmenta requiro,
  nec quae de Tyrio murice, lana, rubes.
cum tot prodierint pretio leuiore colores,
  quis furor est census corpore ferre suos?
aeris ecce color, tum cum sine nubibus aer,
  nec tepidus pluuias concitat Auster aquas:
ecce tibi similis, quae quondam Phrixon et Hellen
  diceris Inois eripuisse dolis.
hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis:
  crediderim Nymphas hac ego ueste tegi.
ille crocum simulat: croceo uelatur amictu,
  roscida luciferos cum dea iungit equos:
hic Paphias myrtos, hic purpureas amethystos,
  albentesue rosas, Threiciamue gruem.
nec glandes, Amarylli, tuae, nec amygdala desunt;
  et sua uelleribus nomina cera dedit.
quot noua terra parit flores, cum uere tepenti
  uitis agit gemmas pigraque fugit hiemps,
lana tot aut plures sucos bibit; elige certos;
  nam non conueniens omnibus omnis erit.
pulla decent niueas: Briseida pulla decebant;
  cum rapta est, pulla tum quoque ueste fuit.
alba decent fuscas: albis, Cephei, placebas;
  sic tibi uestitae pressa Seriphos erat.
quam paene admonui, ne trux caper iret in alas,
  neue forent duris aspera crura pilis!
sed non Caucasea doceo de rupe puellas,
  quaeque bibant undas, Myse Caice, tuas.
quid si praecipiam, ne fuscet inertia dentes,
  oraque suscepta mane lauentur aqua?
scitis et inducta candorem quaerere creta.
  sanguine quae uero non rubet, arte rubet.
arte supercilii confinia nuda repletis,
  paruaque sinceras uelat aluta genas.
nec pudor est oculos tenui signare fauilla
  uel prope te nato, lucide Cydne, croco.
est mihi, quo dixi uestrae medicamina formae,
  paruus, sed cura grande, libellus, opus.

III **69** *cum tu* R pro uar. scr. **81** *breuiora* edd. uett., *seniora* R Guelf. **105** *neclecta* R. **117** *consilio* R, *concilio* uulg. **135** *decebit* uulg., *licebit* R pro uar. scr. **150** *Hyblae* R, *Hyble* uulg. **155** *casus* R (cf. II 659), corr. Riese, *casum simile* Merk. ex Guelf. **167** ita interpunxit Madv. *rubor* codd., *pudor* Dilthey, cf. 203. **205** *mihi* uulg., *mi* R, *in* Ehw.

hinc quoque praesidium laesae petitote figurae:
  non est pro uestris ars mea rebus iners.
non tamen expositas mensa deprendat amator
  pyxidas: ars faciem dissimulata iuuat.
quem non offendat toto faex inlita uultu,
  cum fluit in tepidos pondere lapsa sinus?
oesopa quid redolent, quamuis mittatur Athenis
  demptus ab inmundo uellere sucus ouis?
nec coram mixtas ceruae sumpsisse medullas
  nec coram dentes defricuisse probem.
ista dabunt formam, sed erunt deformia uisu;
  multaque, dum fiunt, turpia, facta placent.
quae nunc nomen habent operosi signa Myronis,
  pondus iners quondam duraque massa fuit.
anulus ut fiat, primo conliditur aurum.
  quas geritis uestis, sordida lana fuit.
cum fieret, lapis asper erat: nunc, nobile signum,
  nuda Venus madidas exprimit imbre comas.
tu quoque dum coleris, nos te dormire putemus:
  aptius a summa conspiciere manu.
cur mihi nota tuo causa est candoris in ore?
  claude forem thalami: quid rude prodis opus?
multa uiros nescire decet; pars maxima rerum
  offendat, si non interiora tegas.
aurea quae splendent ornato signa theatro,
  inspice, quam tenuis brattea ligna tegat.
sed neque ad illa licet populo, nisi facta, uenire,
  nec nisi summotis forma paranda uiris.
at non pectendos coram praebere capillos,
  ut iaceant fusi per tua terga, ueto.
illo praecipue, ne sis morosa, caueto
  tempore, nec lapsas saepe resolue comas.
tuta sit ornatrix. odi, quae sauciat ora
  unguibus, et rapta bracchia figit acu.
deuouet (et tangit) dominae caput illa, simulque
  plorat *ad* inuisas sanguinulenta comas.
quae male crinita est, custodem in limine ponat
  orneturue Bonae semper in aede deae.
dictus eram subito cuidam uenisse puellae:
  turbida peruersas induit illa comas.
hostibus eueniat tam foedi causa pudoris,
  inque nurus Parthas dedecus illud eat.
turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus
  et sine fronde frutex et sine crine caput.
non mihi uenistis, Semele Ledeue, docendae,
  perque fretum falso Sidoni uecta boue,
aut Helene, quam non stulte, Menelae, reposcis,
  tu quoque non stulte, Troice raptor, habes.
turba docenda uenit, pulchrae turpesque puellae;
  pluraque sunt semper deteriora bonis.
formosae non artis opem praeceptaque quaerunt:
  est illis sua dos, forma sine arte potens.
cum mare conpositum est, securus nauita cessat;
  cum tumet, auxiliis adsidet ille suis.
rara tamen mendo facies caret. occule mendas,
  quaque potes, uitium corporis abde tui.
si breuis es, sedeas, ne stans uideare sedere,
  inque tuo iaceas quantulacumque toro.
hic quoque, ne possit fieri mensura cubantis,
  iniecta lateant fac tibi ueste pedes.
quae nimium gracilis, pleno uelamina filo
  sumat, et ex umeris laxus amictus eat.
pallida purpureis tangat sua corpora uirgis;
  nigrior ad Pharii confuge piscis opem.
pes malus in niuea semper celetur aluta:
  arida nec uinclis crura resolue suis.
conueniunt tenues scapulis analectrides altis
  angustum circa fascia pectus eat.
exiguo signet gestu, quodcumque loquetur,
  cui digiti pingues et scaber unguis erit.
cui grauis oris odor, numquam ieiuna loquatur,
  et semper spatio distet ab ore uiri.
si niger aut ingens aut non erit ordine natus
  dens tibi, ridendo maxima damna feres.
quis credat? discunt etiam ridere puellae;
  quaeritur atque illis hac quoque parte decor.
sint modici rictus paruaeque utrimque lacunae,
  et summos dentes ima labella tegant.
nec sua perpetuo contendant ilia risu,
  sed leue nescioquid femineumque sonet.
est quae peruerso distorqueat ora cachinno:
  cum risu laeta est altera, flere putes.
illa sonat raucum quiddam atque inamabile; ridet,
  ut rudit a scabra turpis asella mola.
quo non ars penetrat? discunt lacrimare decenter,
  quoque uolunt plorant tempore quoque modo.
quid, cum legitima fraudatur littera uoce,
  blaesaque fit iusso lingua coacta sono?
in uitio decor est, quaedam male reddere uerba:
  discunt posse minus, quam potuere, loqui.
omnibus his, quoniam prosunt, inpendite curam.
  discite femineo corpora ferre gradu.
est et in incessu pars non contempta decoris;
  allicit ignotos ille fugatque uiros.
haec mouet arte latus tunicisque fluentibus auras
  accipit, extensos fertque superba pedes;
illa uelut coniunx Vmbri rubicunda mariti
  ambulat ingentis uarica fertque gradus.
sed sit, ut in multis, modus hic quoque: rusticus alter
  motus, concesso mollior alter erit.
pars umeri tamen ima tui, pars summa lacerti
  nuda sit, a laeua conspicienda manu.
hoc uos praecipue, niueae, decet. hoc ubi uidi,
  oscula ferre umero, qua patet usque, libet.
monstra maris Sirenes erant, quae uoce canora
  quamlibet admissas detinuere rates.
his sua Sisyphides auditis paene resoluit
  corpora; nam sociis inlita cera fuit.
res est blanda canor: discant cantare puellae;
  pro facie multis uox sua lena fuit.
et modo marmoreis referant audita theatris
  et modo Niliacis carmina lusa modis.
nec plectrum dextra, citharam tenuisse sinistra
  nesciat arbitrio femina docta meo.
saxa ferasque lyra mouit Rhodopeius Orpheus
  Tartareosque lacus tergeminumque canem.
saxa tuo cantu, uindex iustissime matris,
  fecerunt muros officiosa nouos.
quamuis mutus erat, uoci fauisse putatur
  piscis, Arioniae fabula nota lyrae.
disce etiam duplici genialia nablia palma
  uerrere: conueniunt dulcibus illa iocis.
sit tibi Callimachi, sit Coi nota poetae,
  sit quoque uinosi Teia Musa senis.
nota sit et Sappho (quid enim lasciuius illa?)
  cuiue pater uafri luditur arte Getae.
et teneri possis carmen legisse Properti,
  siue aliquid Galli, siue, Tibulle, tuum;
dictaque Varroni fuluis insignia uillis
  uellera germanae, Phrixe, querenda tuae:
et profugum Aenean, altae primordia Romae,
  quo nullum Latio clarius extat opus.
forsitan et nostrum nomen miscebitur istis,
  nec mea Lethaeis scripta dabuntur aquis,
atque aliquis dicet ' nostri lege culta magistri

III **207** *figurae* codd. pauci uulg., *puellae* R Riese. **213** *oesypa* codd., *oesopa* Wagner. **217** *formam* uulg., *curam* R. **224** *expremit* Merk. ex R. **228** *prodis* codd. pauci, *cogis* R. **231** *splendent* Burm., *pendent* codd. **232** *quam tenuis* uulg., *contempnens* R. *brattea* R, *bractea* uulg. *contemnes—beat* coni. Madv. (adu. crit. t. ii p. 79). **241** ita interpunxit Ehw. *et* codd., *ut* Heins. *plorat et, ut tangit,* Housman. **242** *ad* uulg., *et* R, *in* Merk. ex Guelf. *deuouet inuisas* Housman. **252** *perque* codd., *perue* Ehw. **269** *tangat* R Guelf., *spargat* uulg. **273** *analectrides* Heins., *analeeptrides* R, *analeptrides* uulg. **277** *loquatur* uulg., *loquetur* R. **282** *atque* codd., *aque* Haupt. **286** *sonet* R, *sonent* uulg. **288** *laeta* uulg., *lata* R in marg., *usa* R, *fusa* Palmer, *quassa* Rappold. **302** *expensos* Palmer coll. Prop. II 4. 16. **305** *multis* R, *cunctis* Riese, *cultu* Heins. **332** *cuiue* uulg., *cumue* R, *cuique* Ehw.

carmina, quis partes instruit ille duas;
deue tribus libris, titulus quos signat Amorum,
elige, quod docili molliter ore legas;
uel tibi composita cantetur epistula uoce:
ignotum hoc aliis ille nouauit opus.'
o ita, Phoebe, uelis! ita uos, pia numina uatum,
insignis cornu Bacche nouemque deae!
quis dubitet, quin scire uelim saltare puellam,
ut moueat posito bracchia iussa mero?
artifices lateris, scenae spectacula, amantur:
tantum mobilitas illa decoris habet.
parua monere pudet, talorum dicere iactus
ut sciat et uires, tessera missa, tuas;
et modo tres iactet numeros, modo cogitet, apte
quam subeat partem callida quamque uocet.
cautaque non stulte latronum proelia ludat,
unus cum gemino calculus hoste perit,
bellatorque sua prensus sine compare bellat,
aemulus et coeptum saepe recurrit iter.
reticuloque pilae leues fundantur aperto,
nec, nisi quam tolles, ulla mouenda pila est.
est genus, in totidem tenui ratione redactum
scri*pt*ula, quot menses lubricus annus habet:
parua tabella capit ternos utrimque lapillos,
in qua uicisse est continuasse suos.
mille facesse iocos; turpe est nescire puellam
ludere: ludendo saepe paratur amor.
sed minimus labor est sapienter iactibus uti:
maius opus mores conposuisse suos.
tum sumus incauti studioque aperimur in ipso,
nudaque per lusus pectora nostra patent.
ira subit, deforme malum, lucrique cupido,
iurgiaque et rixae sollicitusque dolor.
crimina dicuntur; resonat clamoribus aether;
inuocat iratos et sibi quisque deos.
nulla fides tabulae; quae non per uota petuntur!
et lacrimis uidi saepe madere genas.
Iuppiter a uobis tam turpia crimina pellat,
in quibus est ulli cura placere uiro.
hos ignaua iocos tribuit natura puellis:
materia ludunt uberiore uiri.
sunt illis celeresque pilae iaculumque trochique
armaque et in gyros ire coactus equus.
nec uos Campus habet nec uos gelidissima Virgo,
nec Tuscus placida deuehit amnis aqua.
at licet et prodest Pompeias ire per umbras,
Virginis aetheriis cum caput ardet equis.
uisite laurigero sacrata Palatia Phoebo:
ille Paraetonicas mersit in alta rates:
quaeque soror coniunxque ducis monimenta pararunt
naualique gener cinctus honore caput.
uisite turicremas uaccae Memphitidos aras;
uisite conspicuis terna theatra locis.
spectentur tepido maculosae sanguine harenae,
metaque feruenti circueunda rota.
quod latet, ignotum est: ignoti nulla cupido:
fructus abest, facies cum bona teste caret.
tu licet et Thamyram superes et Amoebea cantu,
non erit ignotae gratia magna lyrae.
si Venerem Cous nusquam posuisset Apelles,
mersa sub aequoreis illa lateret aquis.
quid petitur sacris, nisi tantum fama, poetis?
hoc uotum nostri summa laboris habet.
cura deum fuerant olim regumque poetae,
praemiaque antiqui magna tulere chori.
sanctaque maiestas et erat uenerabile nomen
uatibus, et largae saepe dabantur opes.
Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
contiguus poni, Scipio magne, tibi.
nunc ederae sine honore iacent; operataque doctis
cura uigil Musis nomen inertis habet.
sed famae uigilare iuuat. quis nosset Homerum,
Ilias aeternum si latuisset opus?
quis Danaen nosset, si semper clusa fuisset
inque sua turri perlatuisset anus?
utilis est uobis, formosae, turba, puellae;
saepe uagos ultra limina ferte pedes.
ad multas lupa tendit oues, praedetur ut unam,
et Iouis in multas deuolat ales aues.
se quoque det populo mulier speciosa uidendam:
quem trahat, e multis forsitan unus erit.
omnibus illa locis maneat studiosa placendi,
et curam tota mente decoris agat.
casus ubique ualet: semper tibi pendeat hamus:
quo minime credis gurgite, piscis erit.
saepe canes frustra nemorosis montibus errant,
inque plagam nullo ceruus agente uenit.
quid minus Andromedae fuerat sperare reuinctae,
quam lacrimas ulli posse placere suas?
funere saepe uiri uir quaeritur: ire solutis
crinibus et fletus non tenuisse decet.
sed uitate uiros cultum formamque professos,
quique suas ponunt in statione comas.
quae uobis dicunt, dixerunt mille puellis:
errat et in nulla sede moratur amor.
femina quid faciat, cum sit uir leuior ipsa,
forsitan et plures possit habere uiros?
uix mihi credetis; sed credite: Troia maneret,
praeceptis Priami si foret usa sui.
sunt qui mendaci specie grassentur amoris
perque aditus talis lucra pudenda petant.
nec coma uos fallat liquido nitidissima nardo
nec breuis in rugas lingula pressa suas;
nec toga decipiat filo tenuissima, nec si
anulus in digitis alter et alter erit.
forsitan ex horum numero cultissimus ille
fur sit et uratur uestis amore tuae.
'redde meum' clamant spoliatae saepe puellae,
'redde meum' toto uoce boante foro.
has, Venus, e templis multo radiantibus auro
lenta uides lites Appiadesque tuae.
sunt quoque non dubia quaedam mala nomina fama:
deceptae, a, multi crimen amantis habent.
discite ab alterius uestris timuisse querellis:
ianua fallaci ne sit aperta uiro.
parcite, Cecropides, iuranti credere Theseo:
quos faciet testis, fecit et ante, deos.
et tibi, Demophoon Thesei criminis heres,
Phyllide decepta nulla relicta fides.
si bene promittent, totidem promittite uerbis;
si dederint, et uos gaudia pacta date.
illa potest uigiles flammas extinguere Vestae
et rapere e templis, Inachi, sacra tuis,
et dare mixta uiro tritis aconita cicutis,
accepto Venerem munere siqua negat.
fert animus propius consistere: supprime habenas,
Musa, nec admissis excutiare rotis.
uerba uadum temptent abiegnis scripta tabellis:
accipiat missas apta ministra notas.
inspice; quodque leges, ex ipsis collige uerbis,
fingat, an ex animo sollicitusque roget.
postque breuem rescribe moram: mora semper amantes
incitat, exiguum si modo tempus habet.
sed neque te facilem iuueni promitte roganti,
nec tamen e duro, quod petit ille, nega.
fac timeat speretque simul, quotiensque remittes,
spesque magis ueniat certa minorque metus.
munda, sed e medio consuetaque uerba, puellae,
scribite: sermonis publica forma placet.
a, quotiens dubius scriptis exarsit amator,
et nocuit formae barbara lingua bonae!

III **343** *deue tribus* uulg., *dece cerem* R, *deeerpens* Riese. *titulus quos* uulg., *titulos quo* R, *titulo quos* Ehw. **364** *scriptula* Scaliger, *spicula* codd. **376, 378** transponit Riese. **388** *cum* uulg., *qua* R. **405** *fuerunt* Heins. **415** *clu.sa* R. **426** *credis* R, *eredas* Vatic. **440** *priame—tuis* R, *Priamis—tuis* Housman Cassandram, ut iam Madv., intelligens. **454** *a*, Ehw., *multi* Burmann *a multis* codd., *armillis* Merk. **458** *testis* R. **467** *suppreme* Merk. ex R. **468** *excutiare* codd., *exspatiare* Merk. **476** *eduro* R, corr. Heins. *ille* R Guelf., *ore* Heins. Merk.

sed quoniam, quamuis uittae careatis honore,
  est nobis uestros fallere cura uiros,
ancillae puerique manu perarate tabellas;
  pignora nec puero credite uestra nouo.
uidi ego pallentis isto terrore puellas
  seruitium miseras tempus in omne pati.
perfidus ille quidem, qui talia pignora seruat,
  sed tamen Aetnaei fulminis instar habe*nt*.
iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
  armaque in armatos sumere iura sinunt.
ducere consuescat multas manus una figuras.
  a, pereant, per quos ista monenda mihi.
nec nisi deletis tutum rescribere ceris,
  ne teneat geminas una tabella manus.
femina dicatur scribenti semper amator:
  illa sit in uestris, qui fuit ille, notis.
si licet a paruis animum ad maiora referre,
  plenaque curuato pandere uela sinu,
pertinet ad faciem rabidos conpescere mores:
  candida pax homines, trux decet ira feras.
ora tument ira; nigrescunt sanguine uenae;
  lumina Gorgoneo saeuius igne micant.
'i procul hinc,' dixit 'non es mihi, tibia, tanti',
  ut uidit uultus Pallas in amne suos.
uos quoque si media speculum spectetis in ira,
  cognoscat faciem uix satis ulla suam.
nec minus in uultu damnosa superbia uestro:
  comibus est oculis alliciendus amor.
odimus inmodicos (experto credite) fastus;
  saepe tacens odii semina uultus habet.
spectantem specta; ridenti mollia ride:
  innuet, acceptas tu quoque redde notas.
sic ubi prolusit, rudibus puer ille relictis
  spicula de pharetra promit acuta sua.
odimus et maestas: Tecmessam diligat Aiax:
  nos, hilarem populum, femina laeta capit.
numquam ego te, Andromache, nec te, Tecmessa, rogarem,
  ut mea de uobis altera amica foret.
credere uix uideor, cum cogar credere partu,
  uos ego cum uestris concubuisse uiris.
scilicet Aiaci mulier maestissima dixit
  'lux mea' quaeque solent uerba iuuare uiros?
quis uetat a magnis ad res exempla minores
  sumere, nec nomen pertimuisse ducis?
dux bonus huic centum commisit uite regendos,
  huic equites, illi signa tuenda dedit.
uos quoque, de nobis quemquisque erit aptus ad usum,
  inspicite et certo ponite quemque loco.
munera det diues; ius qui profitebitur, adsit;
  facundus causam saepe clientis agat.
carmina qui facimus, mittamus carmina tantum.
  hic chorus ante alios aptus amare sumus.
nos facimus placitae late praeconia formae:
  nomen habet Nemesis, Cynthia nomen habet;
Vesper et Eoae nouere Lycorida terrae;
  et multi, quae sit nostra Corinna, rogant.
adde quod insidiae sacris a uatibus absunt,
  et facit ad mores ars quoque nostra suos.
nec nos ambitio nec amor nos tangit habendi:
  contempto colitur lectus et umbra foro.
sed facile haeremus ualidoque perurimur aestu
  et nimium certa scimus amare fide.
scilicet ingenium placida mollitur ab arte,
  et studio mores conuenienter eunt.
uatibus Aoniis faciles estote, puellae:
  numen inest illis, Pieridesque fauent.
est deus in nobis, et sunt commercia caeli:
  sedibus aetheriis spiritus ille uenit.
a doctis pretium scelus est sperare poetis.
  me miserum! scelus hoc nulla puella timet.
dissimulate tamen, nec prima fronte rapaces
  este: nouus uiso casse resistet amans.
sed neque uector equum, qui nuper sensit habenas,
  comparibus frenis artificemque reget,
nec stabilis animos annis uiridemque iuuentam
  ut capias, idem limes agendus erit.
hic rudis et castris nunc primum notus Amoris,
  qui tetigit thalamos praeda nouella tuos,
te solam norit, tibi semper inhaereat uni:
  cingenda est altis saepibus ista seges.
effuge riualem: uinces, dum sola tenebis.
  non bene cum sociis regna Venusque manent.
ille uetus miles sensim et sapienter amabit
  multaque tironi non patienda feret.
nec franget postes nec saeuis ignibus uret
  nec dominae teneras adpetet ungue genas,
nec scindet tunicasue suas tunicasue puellae,
  nec raptus flendi causa capillus erit.
ista decent pueros aetate et amore calentes;
  hic fera conposita uulnera mente feret,
ignibus heu lentis uretur, ut umida faena,
  ut modo montanis silua recisa iugis.
certior hic amor est, breuis et fecundior ille.
  quae fugiunt, celeri carpite poma manu.
omnia tradantur: portas reserauimus hosti:
  et sit in infida proditione fides.
quod datur ex facili, longum male nutrit amorem:
  miscenda est laetis rara repulsa iocis.
ante fores iaceat, 'crudelis ianua' dicat,
  multaque summisse, multa minanter agat.
dulcia non ferimus: suco renouemur amaro.
  saepe perit uentis obruta cumba suis.
hoc est, uxores quod non patiatur amari:
  conueniunt illas, cum uoluere, uiri.
adde forem, et duro dicat tibi ianitor ore
  'non potes': exclusum te quoque tanget amor.
ponite iam gladios hebetes, pugnetur acutis.
  nec dubito, telis quin petar ipse meis.
dum cadit in laqueos, captus quoque nuper, amator
  solum se thalamos speret habere tuos.
postmodo riualem partitaque foedera lecti
  sentiat. has artes tolle: senescit amor.
tum bene fortis equus reserato carcere currit,
  cum, quos praetereat quosque sequatur, habet.
quamlibet extinctos iniuria suscitat ignes.
  en ego confiteor: non nisi laesus amo.
causa tamen nimium non sit manifesta doloris,
  pluraque sollicitus, quam sciet, esse putet.
incitat et ficti tristis custodia serui,
  et nimium duri cura molesta uiri.
quae uenit ex tuto, minus est accepta uoluptas;
  ut sis liberior Thaide, finge metus.
cum melius foribus possis, admitte fenestra,
  inque tuo uultu signa timentis habe.
callida prosiliat dicatque ancilla 'perimus';
  tu iuuenem trepidum quolibet abde loco.
admiscenda tamen Venus est secura timori,
  ne tanti noctes non putet esse tuas.
qua uafer eludi possit ratione maritus,
  quaque uigil custos, praeteriturus eram.
nupta uirum timeat; rata sit custodia nuptae:
  hoc decet, hoc leges iusque pudorque iubent.
te quoque seruari, modo quam uindicta redemit,
  quis ferat? ut fallas, ad mea sacra ueni.
tot licet obseruent, adsit modo certa uoluntas,
  quot fuerant Argo lumina, uerba dabis.
scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
  sumendae detur cum tibi tempus aquae?
conscia cum possit scriptas portare tabellas,
  quas tegat in tepido fascia lata sinu?
cum possit sura chartas celare ligatas

III **485** *manu perarate* Bentl. Merk., *manus ferat arte* R Guelf. **486** *credite* uulg., *credita* R. *nouo* codd., *uolo* Merk. **487** *pallentis* Merk. ex Guelf., *pallentes* codd. Heinsii, *fallentis* R. **490** *habet* codd., corr. Housman. **499** *si licet* R Ehw., *sed libet* Heins. uulg. **545** *mollitur* codd., *mollimur* Heins. **554** *uisa caere* R. **573** *heu* R, *hic* uulg. *faena* uulg., *frena* R. **575** *breuis* codd. nonnulli, *grauis* uulg. **583** *renouemur* uulg., *renouemus* R, *renouamur* codd. plerique. **591** ita interpunxerunt H. A. Koch, Madv. **606** *signa* codd. aliquot, Heins., *uerba* R Guelf.

et uincto blandas sub pede ferre notas?
cauerit haec custos; pro charta conscia tergum
praebeat inque suo corpore uerba ferat.
tuta quoque est fallitque oculos e lacte recenti
littera: carbonis puluere tange; leges.
fallet et umiduli quae fiet acumine lini,
et feret occultas pura tabella notas.
adfuit Acrisio seruandae cura puellae:
hunc tamen illa suo crimine fecit auum.
quid faciat custos, cum sint tot in urbe theatra,
cum spectet iunctos illa libenter equos?
cum sedeat Phariae sistris operata iuuencae,
quoque sui comites ire uetantur, eat?
cum fuget a templis oculos Bona Diua uirorum,
praeterquam siquos illa uenire iubet?
cum, custode foris tunicas seruante puellae,
celent furtiuos balnea multa iocos?
cum, quotiens opus est, fallax aegrotet amica
et cedat lecto quamlibet aegra suo?
nomine cum doceat, quid agamus, adultera clauis,
quasque petas non det ianua sola uias?
fallitur et multo custodis cura Lyaeo,
illa uel Hispano lecta sit uua iugo.
sunt quoque, quae faciant altos medicamina somnos
uictaque Lethaea lumina nocte premant.
nec male deliciis odiosum conscia tardis
detinet et longa iungitur ipsa mora.
quid iuuat ambages praeceptaque parua mouere,
cum minimo custos munere possit emi?
munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque;
placatur donis Iuppiter ipse datis.
quid sapiens faciet? stultus quoque munere gaudet.
ipse quoque accepto munere mutus erit.
sed semel est custos longum redimendus in aeuum:
saepe dabit, dederit quas semel, ille manus.
questus eram, memini, metuendos esse sodales:
non tangit solos ista querella uiros.
credula si fueris, aliae tua gaudia carpent,
et lepus hic aliis exagitatus erit.
haec quoque, quae praebet lectum studiosa locumque,
crede mihi, mecum non semel illa fuit.
nec nimium uobis formosa ancilla ministret:
saepe uicem dominae praebuit illa mihi.
quo feror insanus? quid aperto pectore in hostem
mittor et indicio prodor ab ipse meo?
non auis aucupibus monstrat, qua parte petatur;
non docet infestos currere cerua canes.
uiderit utilitas: ego coepta fideliter edam.
Lemniasin gladios in mea fata dabo.
efficite (et facile est) ut nos credamus amari:
prona uenit cupidis in sua uota fides.
spectet amabilius iuuenem et suspiret ab imo
femina, tam sero cur ueniatque roget;
accedant lacrimae, dolor et de paelice fictus,
et laniet digitis illius ora suis:
iamdudum persuasus erit; miserebitur ultro
et dicet 'cura carpitur ista mei.'
praecipue si cultus erit speculoque placebit,
posse suo tangi credet amore deas.
sed te, quaecumque est, moderate iniuria turbet,
nec sis audita paelice mentis inops.
nec cito credideris: quantum cito credere laedat,
exemplum uobis non leue Procris erit.
est prope purpureos collis florentis Hymetti
fons sacer et uiridi caespite mollis humus.
silua nemus non alta facit; tegit arbutus herbam;
ros maris et lauri nigraque myrtus olent;
nec densum foliis buxum fragilesque myricae
nec tenues cytisi cultaque pinus abest.
lenibus inpulsae Zephyris auraque salubri
tot generum frondes, herbaque summa tremit.
grata quies Cephalo; famulis canibusque relictis
lassus in hac iuuenis saepe resedit humo,
'quae' que 'meos releues aestus,' cantare solebat
'accipienda sinu, mobilis aura, ueni.'
coniugis ad timidas aliquis male sedulus aures
auditos memori rettulit ore sonos.
Procris ut accepit nomen quasi paelicis 'Aurae,'
excidit et subito muta dolore fuit.
palluit, ut serae lectis de uite racemis
pallescunt frondes, quas noua laesit hiemps,
quaeque suos curuant matura cydonia ramos,
cornaque adhuc nostris non satis apta cibis.
ut rediit animus, tenues a pectore uestes
rumpit et indignas sauciat ungue genas.
nec mora, per medias passis furibunda capillis
euolat, ut thyrso concita Baccha, uias.
ut prope peruentum, comites in ualle relinquit,
ipsa nemus tacito clam pede fortis init.
quid tibi mentis erat, cum sic male sana lateres,
Procri? quis adtoniti pectoris ardor erat?
iam iam uenturam, quaecumque erat Aura, putabas
scilicet, atque oculis probra uidenda tuis?
nunc uenisse piget (neque enim deprendere uelles),
nunc iuuat: incertus pectora uersat amor.
credere quae iubeant, locus est et nomen et index,
et quia mens semper, quod timet, esse putat.
uidit ut oppressa uestigia corporis herba,
pulsantur trepidi corde micante sinus.
iamque dies medius tenues contraxerat umbras,
inque pari spatio uesper et ortus erant:
ecce, redit Cephalus siluis, Cyllenia proles,
oraque fontana feruida pulsat aqua.
anxia Procri, lates; solitas iacet ille per herbas
et 'Zephyri molles auraque' dixit 'ades.'
ut patuit miserae iucundus nominis error,
et mens et rediit uerus in ora color.
surgit, et oppositas agitato corpore frondes
mouit, in amplexus uxor itura uiri.
ille, feram uidisse ratus, iuuenaliter artus
corripit: in dextra tela fuere manu.
quid facis, infelix? non est fera, supprime tela.
me miserum! iaculo fixa puella tuo est.
'ei mihi!' conclamat 'fixisti pectus amicum:
hic locus a Cephalo uulnera semper habet.
ante diem morior, sed nulla paelice laesa:
hoc faciet positae te mihi, terra, leuem.
nomine suspectas iam spiritus exit in auras:
labor, eo; cara lumina conde manu.'
ille sinu dominae morientia corpora maesto
sustinet et lacrimis uulnera saeua lauat.
exit et incauto paulatim pectore lapsus
excipitur miseri spiritus ore uiri.
sed repetamus opus; mihi nudis rebus eundum est,
ut tangat portus fessa carina suos.
sollicite expectas, dum te in conuiuia ducam,
et quaeris monitus hac quoque parte meos.
sera ueni positaque decens incede lucerna.
grata mora uenies: maxima lena mora est.
etsi turpis eris, formosa uidebere potis,
et latebras uitiis nox dabit ipsa tuis.
carpe cibos digitis: est quiddam gestus edendi;
ora nec immunda tota perunge manu.
neue domi praesume dapes, sed desine citra,
quam capis: es paulo, quam potes esse, minus.
Priamides Helenen auide si spectet edentem,
oderit et dicat 'stulta rapina mea est.'

III **642** *celet—quemlibet* Bernensis. **644** *petas* uulg., *petes* R. **651** *mouere* uulg., *monere* R. **655** *quoque* R, *quum* Merk. **664** *illa* codd., *ipsa* Riese. **672** *Lemnias et* R, *Lemniasin* Heins. **675** *et* R, om. uulg. **687** *Hymeti* R. **700** *rettulit* Riese, *retulit* R Guelf., *detulit* uulg. **720** *mens* R, *amans* Heins. uulg. **721** *ut* uulg., *et* R. **733** *uidisse* R, *mouisse* Heins., *sonuisse* aliquot codd. *artus* Merk., *arcus* R. **742** *eo* Palmer, *io* codd. **743, 744** post **746** posuerunt Merk. alii. **745** *exit* Heins., *dixit* codd. **749** *sollicite* R codd. plerique, *scilicet* uulg. *expectas* uulg., *expectes* R. **752** *uenies* uulg., *ueniens* R Guelf., *est Veneri* Heins. **755** *quiddam* cod. Vat. et ed. princeps, *quidam* R et plerique. **757** *neue* R, *siue* Heins. *sed* R, *seu* Heins. **758** *capis* Heins., *es* Vogel et Madv., *capies* R.

aptius est deceatque magis potare puellas :
cum Veneris puero non male, Bacche, facis.
hoc quoque, qua patiens caput est animusque pedesque
constant : ne, quae sunt singula, bina uide.
turpe iacens mulier multo madefacta Lyaeo :
digna est concubitus quoslibet illa pati.
nec somnis posita tutum succumbere mensa :
per somnos fieri multa pudenda solent.
ulteriora pudet docuisse. sed alma Dione
'praecipue nostrum est, quod pudet', inquit 'opus'.
nota sibi sint quaeque : modos a corpore certos
sumite ; non omnis una figura decet.
quae facie praesignis erit, resupina iaceto ;
spectentur tergo, quis sua terga placent.
Milanion umeris Atalantes crura ferebat :
si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.
parua uehatur equo. quod erat longissima, numquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.
strata premat genibus paulum ceruice reflexa
femina per longum conspicienda latus.
cui femur est iuuenale, carent quoque pectora menda,
stet uir, in oblico fusa sit ipsa toro.
nec tibi turpe puta crinem, ut Phylleia mater,
soluere, et effusis colla reflecte comis.
tu quoque, cui rugis uterum Lucina notauit,
ut celer auersis utere Parthus equis.
mille modi Veneris : simplex minimique laboris,
cum iacet in dextrum semisupina latus.
sed neque Phoebei tripodes nec corniger Ammon
uera magis uobis, quam mea Musa, canet.
siqua fides, arti, quam longo fecimus usu,
credite : praestabunt carmina nostra fidem.
sentiat ex imis Venerem resoluta medullis
femina ; et ex aequo res iuuet illa duos.
nec blandae uoces iucundaque murmura cessent,
nec taceant mediis inproba uerba iocis.
tu quoque, cui Veneris sensum natura negauit,
dulcia mendaci gaudia finge sono.
infelix, cui torpet hebes locus ille, puella,
quo pariter debent femina uirque frui.
tantum, cum finges, ne sis manifesta, caueto,
effice per motum luminaque ipsa fidem.
quod iuuet, et uoces et anhelitus arguat oris.
a pudet, arcanas pars habet ista notas.
gaudia post Veneris quae poscet munus amantem,
illa suas nolet pondus habere preces.
nec lucem in thalamos totis admitte fenestris.
aptius in uestro corpore multa latent.
lusus habet finem : cygnis descendere tempus,
duxerunt collo qui iuga nostra suo.
ut quondam iuuenes, ita nunc, mea turba, puellae
inscribant spoliis NASO MAGISTER ERAT.

III **764** *ne* R, *nec* uulg. **776** *accipienda* Heins. ex codd., *aspicienda* R Guelf. **787** *modi* uulg., *ioci* R. **799** *puella est* Heins. ex codd., *puellae* R, *est* om. Merk., *puella es* cod. Sarrau. **803** *quod* uulg., *quid et* R, *quid* Ehw., *quam* Merk. **806** *nollet* R alii, *nolet* Heins. ex codd.

P. OVIDI NASONIS

REMEDIA AMORIS

LEGERAT huius Amor titulum nomenque libelli :
'bella mihi, uideo, bella parantur' ait.
'parce tuum uatem sceleris damnare, Cupido,
tradita qui totiens te duce signa tuli.
non ego Tydides, a quo tua saucia mater
in liquidum rediit aethera Martis equis.
saepe tepent alii iuuenes, ego semper amaui ;
et si, quid faciam nunc quoque, quaeris, amo.
quin etiam docui, qua posses arte parari,
et quod nunc ratio est, impetus ante fuit.
nec te, blande puer, nec nostras prodimus artes,
nec noua praeteritum Musa retexit opus.
si quis amat quod amare iuuat, feliciter ardet ;
gaudeat et uento nauiget ille suo.
at si quis male fert indignae regna puellae,
ne pereat, nostrae sentiat artis opem.
cur aliquis laqueo collum nodatus amator
a trabe sublimi triste pependit onus ?
cur aliquis rigido fodit sua pectora ferro ?
inuidiam caedis, pacis amator, habes.
qui, nisi desierit, misero periturus amore est,
desinat ; et nulli funeris auctor eris.
et puer es, nec te quicquam nisi ludere oportet.
lude : decent annos mollia regna tuos.
nam poteras uti nudis ad bella sagittis ;
sed tua mortifero sanguine tela carent.
uitricus et gladiis et acuta dimicet hasta
et uictor multa caede cruentus eat :
tu cole maternas, tuto quibus utimur, artes,
et quarum uitio nulla fit orba parens.
effice nocturna frangatur ianua rixa,
et tegat ornatas multa corona fores ;
fac coeant furtim iuuenes timidaeque puellae,
uerbaque dent cauto qualibet arte uiro ;
et modo blanditias, rigido modo iurgia posti
dicat et exclusus flebile cantet amans.
his lacrimis contentus eris sine crimine mortis :
non tua fax auidos digna subire rogos.'
haec ego. mouit Amor gemmatas aureus alas
et mihi 'propositum perfice' dixit 'opus.'
ad mea, decepti iuuenes, praecepta uenite,
quos suus ex omni parte fefellit amor.
discite sanari, per quem didicistis amare :
una manus uobis uulnus opemque feret.
terra salutares herbas eademque nocentes
nutrit, et urticae proxima saepe rosa est.
uulnus in Herculeo quae quondam fecerat hoste,
uulneris auxilium Pelias hasta tulit.
sed quaecumque uiris, uobis quoque dicta, puellae,
credite ; diuersis partibus arma damus.
e quibus ad uestros siquid non pertinet usus,
attamen exemplo multa docere potest.
utile propositum est saeuas extinguere flammas,
nec seruum uitii pectus habere sui.
uixisset Phyllis, si me foret usa magistro,
et per quod nouiens, saepius isset iter.
nec moriens Dido summa uidisset ab arce
Dardanias uento uela dedisse rates.
nec dolor armasset contra sua uiscera matrem,
quae socii damno sanguinis ulta uirum est.
arte mea Tereus, quamuis Philomela placeret,
per facinus fieri non meruisset auis.
da mihi Pasiphaen : iam tauri ponet amorem.
da Phaedram : Phaedrae turpis abibit amor.
redde Parim nobis : Helenen Menelaus habebit,
nec manibus Danais Pergama uicta cadent.
impia si nostros legisset Scylla libellos,
haesisset capiti purpura, Nise, tuo.
me duce damnosas, homines, conpescite curas,
rectaque cum sociis me duce nauis eat.
Naso legendus erat tum cum didicistis amare :
idem nunc uobis Naso legendus erit.
publicus assertor dominis suppressa leuabo
pectora : uindictae quisque fauete suae.
te precor incipiens : adsit tua laurea nobis,
carminis et medicae, Phoebe, repertor opis.
tu pariter uati, pariter succurre medenti :
utraque tutelae subdita cura tuae est.
dum licet et modici tangunt praecordia motus,
si piget, in primo limine siste pedem.
opprime, dum noua sunt, subiti mala semina morbi,
et tuus incipiens ire resistat equus.
nam mora dat uires ; teneras mora percoquit uuas,
et ualidas segetes, quod fuit herba, facit.
quae praebet latas arbor spatiantibus umbras,
quo posita est primum tempore, uirga fuit.
tum poterat manibus summa tellure reuelli ;
nunc stat in inmensum uiribus aucta suis.
quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente,
et tua laesuro subtrahe colla iugo.
principiis obsta ; sero medicina paratur,
cum mala per longas conualuere moras.
sed propera, nec te uenturas differ in horas :
qui non est hodie, cras minus aptus erit.
uerba dat omnis amor reperitque alimenta morando :
optima uindictae proxima quaeque dies.
flumina pauca uides de magnis fontibus orta :
plurima collectis multiplicantur aquis.
si cito sensisses, quantum peccare parares,
non tegeres uultus cortice, Myrrha, tuos.
uidi ego, quod fuerat primo sanabile, uulnus
dilatum longae damna tulisse morae.
sed quia delectat Veneris decerpere fructum,
dicimus adsidue 'cras quoque fiet idem.'
interea tacitae serpunt in uiscera flammae,
et mala radices altius arbor agit.
si tamen auxilii perierunt tempora primi

9, 10 om. R. **9** *posses* Merk., *possis* uulg. **13** *amat* codd., *amans* Ehw. **19** *fodit* Heins. ex codd., *fodiat* R. **25, 26** uncinis inclus. Bentl. in notis marginalibus. *non p.* cod. quidam teste Bentl. ib. *tela cerent* R, *calent* Palmer. **46** *rosa est* codd., *rumex* Palmer. **65** *crede* Bentl. ib. *Parim* Merk., *Parin* corr. ex *Parim* R. **70** *cum sociis* R uulg., *compositis* Riese. **84** *quod* Heins. ex codd., *quae* R. **88** *aucta* uulg., *acta* Merk. **106** *mala* uulg., *male* R.

et uetus in capto pectore sedit amor,
maius opus superest. sed non, quia serior aegro
aduocor, ille mihi destituendus erit.
quam laesus fuerat partem, Poeantius heros
certa debuerat praesecuisse manu.
post tamen hic multos sanatus creditur annos
supremam bellis inposuisse manum.
qui modo nascentis properabam pellere morbos,
admoueo tardam nunc tibi lentus opem.
aut noua, si possis, sedare incendia temptes,
aut ubi per uires procubuere suas.
cum furor in cursu est, currenti cede furori:
difficiles aditus impetus omnis habet.
stultus, ab oblico qui cum descendere possit,
pugnat in aduersas ire natator aquas.
inpatiens animus nec adhuc tractabilis arte
respuit atque odio uerba monentis habet.
adgrediar melius tum cum sua uulnera tangi
iam sinet et ueris uocibus aptus erit.
quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
flere uetet? non hoc illa monenda loco est.
cum dederit lacrimas animumque impleuerit aegrum,
ille dolor uerbis emoderandus erit.
temporis ars medicina fere est. data tempore prosunt
et data non apto tempore uina nocent.
quin etiam accendas uitia inritesque uetando,
temporibus si non adgrediare suis.
ergo ubi uisus eris nostrae medicabilis arti,
fac monitis fugias otia prima meis.
haec, ut ames, faciunt; haec, ut fecere, tuentur;
haec sunt iucundi causa cibusque mali.
otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
contemptaeque iacent et sine luce faces.
quam platanus uino gaudet, quam populus unda,
et quam limosa canna palustris humo,
tam Venus otia amat; qui finem quaeris amoris,
(cedit amor rebus) res age: tutus eris.
languor et inmodici sub nullo uindice somni
aleaque et multo tempora quassa mero
eripiunt omnes animo sine uulnere neruos.
adfluit incautis insidiosus Amor.
desidiam puer ille sequi solet, odit agentes.
da uacuae menti, quo teneatur, opus.
sunt fora, sunt leges, sunt, quos tuearis, amici:
uade per urbanae splendida castra togae.
uel tu sanguinei iuuenalia munera Martis
suscipe: deliciae iam tibi terga dabunt.
ecce fugax Parthus, magni noua causa triumphi,
iam uidet in campis Caesaris arma suis.
uince Cupidineas pariter Parthasque sagittas
et refer ad patrios bina tropaea deos.
ut semel Aetola Venus est a cuspide laesa,
mandat amatori bella gerenda suo.
quaeritis, Aegisthus quare sit factus adulter
in promptu causa est: desidiosus erat.
pugnabant alii tardis apud Ilion armis;
transtulerat uires Graecia tota suas.
siue operam bellis uellet dare, nulla gerebat;
siue foro, uacuum litibus Argos erat.
quod potuit, ne nil illic ageretur, amauit.
sic uenit ille puer, sic puer ille manet.
rura quoque oblectant animos studiumque colendi:
quaelibet huic curae cedere cura potest.
colla iube domitos oneri supponere tauros,
sauciet ut duram uomer aduncus humum;
obrue uersata Cerialia semina terra,
quae tibi cum multo faenore reddat ager.
adspice curuatos pomorum pondere ramos,
ut sua, quod peperit, uix ferat arbor onus.
adspice labentes iucundo murmure riuos;
adspice tondentes fertile gramen oues.
ecce petunt rupes praeruptaque saxa capellae;
iam referent haedis ubera plena suis.
pastor inaequali modulatur harundine carmen,
nec desunt comites, sedula turba, canes.
parte sonant alia siluae mugitibus altae,
et queritur uitulum mater abesse suum.
quid, cum suppositos fugiunt examina fumos,
ut releuent dempti uimina curua faui?
poma dat autumnus; formosa est messibus aestas;
uer praebet flores: igne leuatur hiemps.
temporibus certis maturam rusticus uuam
deligit, et nudo sub pede musta fluunt;
temporibus certis desectas alligat herbas
et tonsam raro pectine uerrit humum.
ipse potes riguis plantam deponere in hortis;
ipse potes riuos ducere lenis aquae.
uenerit insitio: fac ramum ramus adoptet,
stetque peregrinis arbor operta comis.
cum semel haec animum coepit mulcere uoluptas,
debilibus pinnis inritus exit Amor.
uel tu uenandi studium cole: saepe recessit
turpiter a Phoebi uicta sorore Venus.
nunc leporem pronum catulo sectare sagaci,
nunc tua frondosis retia tende iugis;
aut pauidos terre uaria formidine ceruos,
aut cadat aduersa cuspide fossus aper.
nocte fatigatum somnus, non cura puellae,
excipit et pingui membra quiete leuat.
lenius est studium, studium tamen, alite capta
aut lino aut calamis praemia parua sequi,
uel, quae piscis edax auido male deuoret ore,
abdere suspensis aera recurua cibis.
aut his aut aliis, donec dediscis amare,
ipse tibi furtim decipiendus eris.
tu tantum, quamuis firmis retinebere uinclis,
i procul et longas carpere perge uias.
flebis, et occurret desertae nomen amicae,
stabit et in media pes tibi saepe uia.
sed quanto minus ire noles, magis ire memento:
perfer, et inuitos currere coge pedes.
nec pluuias opta, nec te peregrina morentur
sabbata nec damnis Allia nota suis.
nec quot transieris, sed quot tibi, quaere, supersint
milia, nec, maneas ut prope, finge moras;
tempora nec numera, nec crebro respice Romam,
sed fuge: tutus adhuc Parthus ab hoste fuga est.
dura aliquis praecepta nocet mea? dura fatemur
esse; sed ut ualeas, multa dolenda feres.
saepe bibi sucos, quamuis inuitus, amaros
aeger, et oranti mensa negata mihi.
ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes,
arida nec sitiens ora leuabis aqua:
ut ualeas animo, quicquam tolerare negabis?
at pretium pars haec corpore maius habet.
sed tamen est artis tristissima ianua nostrae,
et labor est unus tempora prima pati.
adspicis ut prensos urant iuga prima iuuencos,
et noua uelocem cingula laedat equum?
forsitan a Laribus patriis exire pigebit:
sed tamen exibis: deinde redire uoles;
nec te Lar patrius, sed amor reuocabit amicae,
praetendens culpae splendida uerba tuae.
cum semel exieris, centum solacia curae
et rus et comites et uia longa dabit.
nec satis esse putes discedere; lentus abesto,
dum perdat uires sitque sine igne cinis.
quod nisi firmata properaris mente reuerti,
inferet arma tibi saeua rebellis Amor;
quidquid et afueris, auidus sitiensque redibis,
et spatium damno cesserit omne tuo.
uiderit, Haemoniae siquis mala pabula terrae

112 *certa—manu* Heins., *caetera—manum* R. *debuerat celeri* tres Monac(enses, 1 = num. g 10, 2 = num. B viii, 3 = num. B cv). **116** *tibi* R uulg., *quoque* Monac. 2 Merk. **137** *ut* R uulg., *quod* Monac. 1 Merk. **154** *deliciae* tres Monac., *dilectae* R. **185** *suppositos* uulg., *compositos* R. **189, 190** om. R. **210** *suspensis* Palmer, *sub paruis* Bentl., *supremis* codd., *sub primis* Heins. **220** *alea* R, *Alia* Merk. **230** *leuabis* uulg., *lauabis* R tres Monac., *iuuabis* Mueller. **240** *praetendens* uulg., *praetendes* R Riese. **243** *dediscere* R.

et magicas artes posse iuuare putat.
ista ueneficii uetus est uia ; noster Apollo
innocuam sacro carmine monstrat opem.
me duce non tumulo prodire iubebitur umbra ;
non anus infami carmine rumpet humum ;
non seges ex aliis alios transibit in agros,
nec subito Phoebi pallidus orbis erit.
ut solet, aequoreas ibit Tiberinus in undas ;
ut solet, in niueis Luna uehetur equis.
nulla recantatas deponent pectora curas,
nec fugiet uiuo sulpure uictus amor.
quid te Phasiacae iuuerunt gramina terrae,
cum cuperes patria, Colchi, manere domo ?
quid tibi profuerunt, Circe, Perseides herbae,
cum sua Neritias abstulit aura rates ?
omnia fecisti, ne callidus hospes abiret :
ille dedit certae lintea plena fugae.
omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis :
longus et inuito pectore sedit amor.
uertere tu poteras homines in mille figuras ;
non poteras animi uertere iura tui.
diceris his etiam, cum iam discedere uellet,
Dulichium uerbis detinuisse ducem :
'non ego, quod primo, memini, sperare solebam,
iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis.
et tamen, ut coniunx essem tua, digna uidebar,
quod dea, quod magni filia Solis eram.
ne properes, oro ; spatium pro munere posco.
quid minus optari per mea uota potest ?
et freta mota uides, et debes illa timere.
utilior uelis postmodo uentus erit.
quae tibi causa fugae ? non hic noua Troia resurgit,
non aliquis socios rursus ad arma uocat.
hic amor et pax est, in qua male uulneror una,
totaque sub regno terra futura tuo est.'
illa loquebatur ; nauem soluebat Vlixes :
inrita cum uelis uerba tulere Noti.
ardet et adsuetas Circe decurrit ad artes ;
nec tamen est illis adtenuatus amor.
ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
deme ueneficiis carminibusque fidem.
si te causa potens domina retinebit in urbe,
accipe, consilium quod sit in urbe meum.
optimus ille sui uindex, laedentia pectus
uincula qui rupit dedoluitque semel.
sicui tantum animi est, illum mirabor et ipse,
et dicam 'monitis non eget iste meis.'
tu mihi, qui, quod amas, aegre dediscis amare,
nec potes, et uelles posse, docendus eris.
saepe refer tecum sceleratae facta puellae,
et pone ante oculos omnia damna tuos.
'illud et illud habet, nec ea contenta rapina est ;
sub titulum nostros misit auara Lares.
sic mihi iurauit, sic me iurata fefellit,
ante suas quotiens passa iacere fores !
diligit ipsa alios, a me fastidit amari.
institor, heu, noctes, quas mihi non dat, habet'.
haec tibi per totos inacescant omnia sensus ;
haec refer, hinc odii semina quaere tui.
atque utinam possis etiam facundus in illis
esse ! dole tantum : sponte disertus eris.
haeserat in quadam nuper mea cura puella :
conueniens animo non erat illa meo ;
curabar propriis aeger Podalirius herbis,
et, fateor, medicus turpiter aeger eram.
profuit adsidue uitiis insistere amicae,
idque mihi factum saepe salubre fuit.
'quam mala' dicebam 'nostrae sunt crura puellae !'
nec tamen, ut uere confiteamur, erant.
'bracchia quam non sunt nostrae formosa puellae !'
et tamen, ut uere confiteamur, erant.
'quam breuis est !' nec erat. 'quam multum poscit amantem !'
haec odio uenit maxima causa meo.
et mala sunt uicina bonis ; errore sub illo
pro uitio uirtus crimina saepe tulit.
qua potes, in peius dotes deflecte puellae
iudiciumque breui limite falle tuum.
turgida, si plena est ; si fusca est, nigra uocetur ;
in gracili macies crimen habere potest.
et poterit dici petulans quae rustica non est ;
et poterit dici rustica siqua proba est.
quin etiam, quacumque caret tua femina dote,
hanc moueat, blandis usque precare sonis.
exige uti cantet, siqua est sine uoce puella ;
fac saltet, nescit siqua mouere manum.
barbara sermone est ? fac tecum multa loquatur.
non didicit chordas tangere ? posce lyram.
durius incedit : fac inambulet. omne papillae
pectus habent : uitium fascia nulla tegat.
si male dentata est, narra, quod rideat, illi.
mollibus est oculis ? quod fleat illa, refer.
proderit et subito, cum se non finxerit ulli,
ad dominam celeres mane tulisse gradus.
auferimur cultu : gemmis auroque teguntur
omnia ; pars minima est ipsa puella sui.
saepe ubi sit, quod ames, inter tam multa requiras.
decipit hac oculos aegide diues Amor.
inprouisus ades : deprendes tutus inermem ;
infelix uitiis excidet illa suis.
non tamen huic nimium praecepto credere tutum est :
fallit enim multos forma sine arte decens.
tum quoque, compositis cum *con*linit ora uenenis,
ad dominae uultus (nec pudor obstet) eas.
pyxidas inuenies et rerum mille colores,
et fluere in tepidos oesopa lapsa sinus.
illa tuas redolent, Phineu, medicamina mensas :
non semel hinc stomacho nausea facta meo est.
nunc tibi quae medio Veneris praestemus in usu,
eloquar. ex omni est parte fugandus amor.
multa quidem ex illis pudor est mihi dicere ; sed tu
ingenio uerbis concipe plura meis.
nuper enim nostros quidam carpsere libellos,
quorum censura Musa proterua mea est.
dummodo sic placeam, dum toto canter in orbe,
quod uolet, inpugnent unus et alter opus.
ingenium magni liuor detractat Homeri :
quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.
et tua sacrilegae laniarunt carmina linguae,
pertulit huc uictos quo duce Troia deos.
summa petit liuor : perflant altissima uenti ;
summa petunt dextra fulmina missa Iouis.
at tu, quicumque es, quem nostra licentia laedit,
si sapis, ad numeros exige quidque suos.
fortia Maeonio gaudent pede bella referri ;
deliciis illic quis locus esse potest ?
grande sonant tragici : tragicos decet ira cothurnos.
usibus e mediis soccus habendus erit.
liber in aduersos hostes stringatur iambus,
seu celer, extremum seu trahat ille pedem.
blanda pharetratos Elegia cantet Amores,
et leuis arbitrio ludat amica suo.
Callimachi numeris non est dicendus Achilles ;
Cydippe non est oris, Homere, tui.
quis feret Andromaches peragentem Thaida partes ?
peccat, in Andromache Thaida quisquis agat.
Thais in arte mea est : lasciuia libera nostra est.
nil mihi cum uitta : Thais in arte mea est.
si mea materiae respondet Musa iocosae,
uicimus, et falsi criminis acta rea est.

261 *pasiphe* R, *phasidee* Monac. 3, *Phasidiae* Merk. **282** *rursus* R, *Rhesus* uulg. **293** *sui* Heins., *fuit* codd. **302** *titulum* uulg., *titulo* R tres Monac. **309** *possis* Monac. 2, 3, *posses* R Monac. 1. **320** *et* Heins., *nec* codd. **321** *nec* Monac. 3, *et* R Monac. 1, 2. **333** *uti* cod. unus ap. Heinsium, Scaligeri excerpta, *ut* R, *quod* uulg., *exigito cantet* Heins. **338** *uitium* uulg., *tumidae* Merk. ex Monac. 3 mutata interpunctione. **350** *multos* R, *multas* uulg. **351** ita Riese ex R qui habet *compositis cum linit, cum positis sua collinet* uulg. **356** *meo est* R, *meo* uulg. **364** *uolet* codd., *dolet* Merk. *inpugnent* uulg., *inpugnet* R. **385** *mea est* R, *mea* uulg.

rumpere, liuor edax. magnum iam nomen habemus ;
maius erit, tantum, quo pede coepit, eat.
sed nimium properas. uiuam modo, plura dolebis ;
et capiunt animi carmina multa mei.
nam iuuat, et studium famae mihi creuit honore.
principio cliui noster anhelat equus.
tantum se nobis elegi debere fatentur,
quantum Vergilio nobile debet epos.
hactenus inuidiae respondimus. attrahe lora
fortius et gyro curre, poeta, tuo.
ergo ubi concubitus et opus iuuenale petetur,
et prope promissae tempora noctis erunt,
gaudia ne dominae, pleno si corpore sumes,
te capiant, ineas quamlibet ante uelim.
quamlibet inuenias, in qua tua prima uoluptas
desinat : a prima proxima segnis erit.
sustentata Venus gratissima. frigore soles,
sole iuuant umbrae, grata fit unda siti.
et pudet, et dicam : Venerem quoque iunge figura,
qua minime iungi quamque decere putas.
nec labor efficere est. rarae sibi uera fatentur ;
et nihil est quod se dedecuisse putent.
tunc etiam iubeo totas aperire fenestras
turpiaque admisso membra notare die.
at simul ad metas uenit finita uoluptas,
lassaque cum tota corpora mente iacent,
dum piget, et malis nullam tetigisse puellam,
tacturusque tibi non uideare diu,
tunc animo signa, quodcumque in corpore mendum est,
luminaque in uitiis illius usque tene.
forsitan haec aliquis (nam sunt quoque) parua uocabit ;
sed quae non prosunt singula, multa iuuant.
parua necat morsu spatiosum uipera taurum ;
a cane non magno saepe tenetur aper.
tu tantum numero pugna praeceptaque in unum
contrahe : de multis grandis aceruus erit.
sed quoniam totidem mores totidemque figurae,
non sunt iudiciis omnia danda meis.
quo tua non possunt offendi pectora facto,
forsitan hoc alio iudice crimen erit.
ille quod obscenas in aperto corpore partes
uiderat, in cursu qui fuit, haesit amor ;
ille quod a Veneris rebus surgente puella
uidit in inmundo signa pudenda toro.
luditis, o siquos potuerunt ista mouere :
adflarant tepidae pectora uestra faces.
adtrahet ille puer contentos fortius arcus,
saucia maiorem turba petetis opem.
quid, qui clam latuit reddente obscena puella,
et uidit quae mos ipse uidere uetat ?
di melius, quam nos moneamus talia quemquam !
ut prosint, non sunt expedienda tamen.
hortor et, ut pariter binas habeatis amicas :
fortior est, plures siquis habere potest.
secta bipertito cum mens discurrit utroque,
alterius uires subtrahit alter amor.
grandia per multos tenuantur flumina riuos,
cassaque seducto stipite flamma perit.
non satis una tenet ceratas ancora puppes,
nec satis est liquidis unicus hamus aquis.
qui sibi iam pridem solacia bina parauit,
iam pridem summa uictor in arce fuit.
at tibi, qui fueris dominae male creditus uni,
nunc saltem nouus est inueniendus amor.
Pasiphaes Minos in Procride perdidit ignes ;
cessit ab Idaea coniuge uicta prior.
Amphilochi frater ne Phegida semper amaret,
Callirhoe fecit parte recepta tori.
et Parin Oenone summos tenuisset ad annos,
si non Oebalia paelice laesa foret.
coniugis Odrysio placuisset forma tyranno :
sed melior clausae forma sororis erat.
quid moror exemplis, quorum me turba fatigat ?
successore nouo uincitur omnis amor.
fortius e multis mater desiderat unum,
quam quem flens clamat 'tu mihi solus eras.
et ne forte putes noua me tibi condere iura :
(atque utinam inuenti gloria nostra foret !)
uidit ut Atrides (quid enim non ille uideret,
cuius in arbitrio Graecia tota fuit ?),
Marte suo captam Chryseida uictor amabat.
at senior stulte flebat ubique pater.
quid lacrimas, odiose senex ? bene conuenit illis :
officio natam laedis, inepte, tuo.
quam postquam reddi Calchas, ope tutus Achillis,
iusserat, et patria est illa recepta domo,
'est' ait Atrides 'illius proxima forma,
et, si prima sinat syllaba, nomen idem.
hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles ;
si minus, imperium sentiat ille meum.
quod si quis uestrum factum hoc accusat, Achiui,
est aliquid ualida sceptra tenere manu.
nam si rex ego sum, nec mecum dormiat ulla,
in mea Thersites regna licebit eat.'
dixit, et hanc habuit solacia magna prioris ;
et posita est cura cura repulsa noua.
ergo adsume nouas auctore Agamemnone flammas,
ut tuus in biuio distineatur amor.
quaeris, ubi inuenias ? artes, i, perlege nostras :
plena puellarum iam tibi nauis erit.
quod si quid praecepta ualent mea, siquid Apollo
utile mortales perdocet ore meo,
quamuis infelix media torreberis Aetna,
frigidior *glacie* fac uideare tuae ;
et sanum simula, ne, si quid forte dolebis,
sentiat ; et ride, cum tibi flendus eris.
non ego te iubeo medias abrumpere curas :
non sunt imperii tam fera iussa mei.
quod non es, simula, positosque imitare furores :
sic facies uere, quod meditatus eris.
saepe ego, ne biberem, uolui dormire uideri :
dum uideor, somno lumina uicta dedi.
deceptum risi, qui se simulabat amare,
in laqueos auceps decideratque suos.
intrat amor mentes usu, dediscitur usu :
qui poterit sanum fingere, sanus erit.
dixerit, ut uenias : pacta tibi nocte uenito ;
ueneris, et fuerit ianua clausa : feres.
nec dic blanditias nec fac conuicia posti,
nec latus in duro limine pone tuum.
postera lux aderit : careant tua uerba querellis,
et nulla in uultu signa dolentis habe.
iam ponet fastus, cum te languere uidebit :
hoc etiam nostra munus ab arte feres.
te quoque falle tamen, nec sit tibi finis amandi
propositus. frenis saepe repugnat equus.
utilitas lateat : quod non profitebere, fiet.
quae nimis apparent retia, uitat auis.
nec sibi tam placeat, nec te contemnere possit ;
sume animos, animis cedat ut illa tuis.
ianua forte patet ? quamuis reuocabere, transi.
est data nox ? dubita nocte uenire data.
posse pati facile est, ubi, *si* pa*t*ientia desit,

401 *corpore* R, *pectore* uulg. **406** *fit* uulg., *sit* R. **408** *putas* R Monac. 1, 3, *putes* Monac. 2 uulg. **415** *et* R, *ut* Heins. **425** ita R teste Ehw., *mores totidem* uulg. **433–436** post **440** posuit Mueller. **437** *quid qui* Guelf., *quidquid* codd. plerique. **440** *experienda* quidam codd. **443** *biperato* R, *bipartito* uulg. **446** *cassaque* R man. sec. Heins., *haesaque* R, *laesaque* al. *saeuaque* Merk. *seducto* uulg., *diducto* Merk. ex Monac. 1. **453** *Procride* Heins., *prognide* codd. **464** *quae* codd., *quem* Ehw., *cui* Heins. **467** *ut* R tres Monac., *id* uulg. **475** *Atrides ait est* codd., corr Heins. **478** *sentiat* R, *sentiet* R ex corr. **479** *accusat* R, *incusat* uulg. **481** *ulla* R, *illa* uulg. **492** *glacie* Heins., *dominae* codd. **497** *es* uulg., *est* R man. pr. **505** ita interpunxit Madv. **514** *propositus* Bentl. Burm. *propositis* codd. **517** *nec sibi—nec* R, *ne tibi—quae* Merk., *ne tibi—quod* codd. plerique. **521** *ubi* R, *tibi* uulg. *si* om. R, add. Madv. *sapientia* R, *patientia* uulg.

protinus ex facili gaudia ferre licet.
et quisquam praecepta potest mea dura uocare?
en, etiam partes conciliantis ago.
nam quoniam uariant animi, uariabimus artes.
mille mali species, mille salutis erunt.
corpora uix ferro quaedam sanantur acuto;
auxilium multis sucus et herba fuit.
mollior es, neque abire potes uinctusque teneris,
et tua saeuus Amor sub pede colla premit?
desine luctari. referant tua carbasa uenti,
quaque uocant fluctus, hac tibi remus eat.
explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes.
cedimus; e medio iam licet amne bibas.
sed bibe plus etiam, quam quod praecordia poscunt;
gutture fac pleno sumpta redundet aqua.
perfruere usque tua, nullo prohibente, puella:
illa tibi noctes auferat, illa dies.
taedia quaere: mali faciunt et taedia finem.
iam quoque, cum credes posse carere, mane,
dum bene te cumules et copia tollat amorem,
et fastidita non iuuet esse domo.
fit quoque longus amor quem diffidentia nutrit:
hunc tu si quaeres ponere, pone metum.
qui timet, ut sua sit, ne quis sibi detrahat illam,
ille Machaonia uix ope sanus erit.
plus amat e natis mater plerumque duobus,
pro cuius reditu, quod gerit arma, timet.
est prope Collinam templum uenerabile portam;
inposuit templo nomina celsus Eryx.
est illic Lethaeus Amor, qui pectora sanat
inque suas gelidam lampadas addit aquam.
illic et iuuenes uotis obliuia poscunt,
et siqua est duro capta puella uiro.
is mihi sic dixit (dubito, uerusne Cupido
an somnus fuerit; sed, puto, somnus erat):
'o qui sollicitos modo das, modo demis amores,
adice praeceptis hoc quoque, Naso, tuis.
ad mala quisque animum referat sua: ponet amorem.
omnibus illa deus plusue minusue dedit.
qui Puteal Ianumque timet celeresque Kalendas,
torqueat hunc aeris mutua summa sui.
cui durus pater est, ut uoto cetera cedant,
huic pater ante oculos durus habendus erit.
hic male dotata pauper cum coniuge uiuit:
uxorem facito credat adesse suam.
est tibi rure bono generosae fertilis uuae
uinea? ne nascens usta sit uua, time.
ille habet in reditu nauim; mare semper iniquum
cogitet et damno litora foeda suo.
filius hunc miles, te filia nubilis angat.
et quis non causas mille doloris habet?
ut posses odisse tuam, Pari, funera fratrum
debueras oculis substituisse tuis.'
plura loquebatur: placidum puerilis imago
destituit somnum, si modo somnus erat.
quid faciam? media nauim Palinurus in unda
deserit; ignotas cogor inire uias.
quisquis amas, loca sola nocent; loca sola caueto.
quo fugis? in populo tutior esse potes.
non tibi secretis (augent secreta furores)
est opus; auxilio turba futura tibi est.
tristis eris, si solus eris, dominaeque relictae
ante oculos facies stabit, ut ipsa, tuos.
tristior idcirco nox est, quam tempora Phoebi:
quae releuet luctus, turba sodalis abest.
nec fuge conloquium, nec sit tibi ianua clausa,
nec tenebris uultus flebilis abde tuos.
semper habe Pyladen aliquem, qui curet Orestem:
hic quoque amicitiae non leuis usus erit.
quid nisi secretae laeserunt Phyllida siluae?
certa necis causa est: incomitata fuit.
ibat, ut Edono referens trieterica Baccho
ire solet fusis barbara turba comis,
et modo, qua poterat, longum spectabat in aequor,
nunc in harenosa lassa iacebat humo.
'perfide Demophoon' surdas clamabat ad undas,
ruptaque singultu uerba loquentis erant.
limes erat tenuis longa subnubilus umbra,
qua tulit illa suos ad mare saepe pedes.
nona terebatur miserae uia. 'uiderit' inquit,
et spectat zonam pallida facta suam;
adspicit et ramos. dubitat refugitque quod audet,
et timet, et digitos ad sua colla refert.
Sithoni, tunc certe uellem non sola fuisses:
non flesset positis Phyllida silua comis.
Phyllidis exemplo nimium secreta timete,
laese uir a domina, laesa puella uiro.
praestiterat iuuenis, quidquid mea Musa iubebat,
inque suae portu paene salutis erat:
reccidit, ut cupidos inter deuenit amantes,
et, quae condiderat, tela resumpsit Amor.
siquis amas, nec uis, facito contagia uites.
haec etiam pecori saepe nocere solent.
dum spectant laesos oculi, laeduntur et ipsi,
multaque corporibus transitione nocent.
in loca nonnumquam siccis arentia glebis
de prope currenti flumine manat aqua.
manat amor tectus, si non ab amante recedas;
turbaque in hoc omnes ingeniosa sumus.
alter item iam sanus erat: uicinia laesit;
occursum dominae non tulit ille suae.
uulnus in antiquum rediit male firma cicatrix,
successumque artes non habuere meae.
proximus a tectis ignis defenditur aegre:
utile finitimis abstinuisse locis.
nec quae ferre solet spatiantem porticus illam,
te ferat, officium neue colatur idem.
quid iuuat admonitu tepidam recalescere mentem?
alter, si possis, orbis habendus erit.
non facile esuriens posita retinebere mensa,
et multam saliens incitat unda sitim.
non facile est taurum uisa retinere iuuenca;
fortis equus uisae semper adhinnit equae.
haec ubi praestiteris, ut tandem litora tangas,
non ipsam satis est deseruisse tibi.
et soror et mater ualeant et conscia nutrix,
et quisquis dominae pars erit ulla tuae.
nec ueniat seruus, nec flens ancillula fictum
suppliciter dominae nomine dicat 'haue.'
nec, si scire uoles quid agat, tamen, illa, rogabis.
perfer: erit lucro lingua retenta tuo.
tu quoque, qui causam finiti reddis amoris
deque tua domina multa querenda refers,
parce queri. melius sic ulciscere tacendo,
ut desideriis effluat illa tuis.
et malim taceas, quam te desisse loquaris:
qui nimium multis 'non amo' dicit, amat.
sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
quam subito. lente desine; tutus eris.
flumine perpetuo torrens solet altior ire:
sed tamen haec breuis est, illa perennis aqua.
fallat et in tenues euanidus exeat auras
perque gradus molles emoriatur amor.
sed modo dilectam scelus est odisse puellam:
exitus ingeniis conuenit iste feris.
non curare sat est. odio qui finit amorem,
aut amat aut aegre desinet esse miser.
turpe uir et mulier, iuncti modo, protinus hostes.
non illas lites Appias ipsa probat.
saepe reas faciunt, et amant. ubi nulla simultas

525 *uariamus et artes* Monac. 2. **531** *referant* uulg., *referent* R. **542** *iuuet* uulg., *libet* R Monac. 1, 2. **547, 548** proscripsit Merk. **560** *illa* Monac. 3, *ille* codd. plerique. **566** *facto* R Monac. 3, corr. Madv. *fato—obesse* uulg. *suo* codd., corr. Madv. **570** *foeda* uulg., *faeda* R, *plena* Monac. 2, *feta* Heins. **573** *posses* Monac. 1, 2, *possis* uulg. **600** *qua* R, *quo* uulg. **605** *tunc. tum* Housman. **607** *timete* uulg., *timeto* Merk. ex Monac. 3. **611** *reccidit* R. **612** *condiderat* Heins. ex codd., *conciderant* R, *conciderunt* Bentl. **646** *ut* R Monac. 1, 3, *dum* uulg. **651** *altior* R, *aerior* Riese, *acrius* uulg., *altius* codd. plerique.

incidit, admonitu liber aberrat amor.
forte aderam iuueni: dominam lectica tenebat:
horrebant saeuis omnia uerba minis.
iamque uadaturus 'lectica prodeat' inquit.
prodierat. uisa coniuge mutus erat.
et manus et manibus duplices cecidere tabellae;
uenit in amplexus atque ita 'uincis' ait.
tutius est aptumque magis, discedere pace
nec petere a thalamis litigiosa fora.
munera quae dederas, habeat sine lite, iubeto:
esse solent magno damna minora bono.
quod si uos aliquis casus conducet in unum,
mente memor tota, quae damus arma, tene.
nunc opus est armis; hic, o fortissime, pugna:
uincenda est telo Penthesilea tuo.
nunc tibi riualis, nunc durum limen amanti,
nunc subeant mediis inrita uerba deis.
nec conpone comas, quia sis uenturus ad illam,
nec toga sit laxo conspicienda sinu.
nulla sit ut placeas alienae cura puellae:
iam facito e multis una sit illa tibi.
sed quid praecipue nostris conatibus obstat?
eloquar, exemplo quemque docente suo:
desinimus tarde, quia nos speramus amari.
dum sibi quisque placet, credula turba sumus.
at tu nec uoces (quid enim fallacius illis?)
crede nec aeternos pondus habere deos.
neue puellarum lacrimis moueare, caueto.
ut flerent, oculos erudiere suos.
artibus innumerio mens oppugnatur amantum,
ut lapis aequoreis undique pulsus aquis.
nec causas aperi, quare diuortia malis,
nec dic quid doleas (clam tamen usque dole),
nec peccata refer, ne diluat. ipse fauebis,
ut melior causa causa sit illa tua.
qui silet, est firmus: qui dicit multa puellae
probra, satisfieri postulat ille sibi.
non ego Dulichio furari more sagittas
nec raptas ausim tinguere in amne faces.
nec nos purpureas pueri resecabimus alas,
nec sacer arte mea laxior arcus erit.
consilium est, quodcumque cano. parete canenti,
utque facis, coeptis, Phoebe saluber, ades.
Phoebus adest. sonuere lyrae, sonuere pharetrae;
signa deum nosco per sua: Phoebus adest.
confer Amyclaeis medicatum uellus aenis
murice cum Tyrio: turpius illud erit.
uos quoque formosis uestras conferte puellas:
incipiet dominae quemque pudere suae.
utraque formosae Paridi potuere uideri:
sed sibi conlatam uicit utramque Venus.
nec solam faciem, mores quoque confer et artem:
tantum iudicio ne tuus obsit amor.
exiguum est quod deinde canam: sed profuit illud
exiguum multis, in quibus ipse fui.
scripta caue relegas blandae seruata puellae:
constantis animos scripta relecta mouent.
omnia pone feros (pones inuitus) in ignes,
et dic 'ardoris sit rogus iste mei.'
Thestias absentem succendit stipite natum:
tu timide flammae perfida uerba dabis?
si potes, et ceras remoue. quid imagine muta
carperis? hoc periit Laudamia modo.
et loca muta nocent. fugito loca conscia uestri
concubitus; causas illa doloris habent.
'hic fuit, hic cubuit; thalamo dormiuimus illo;
hic mihi lasciua gaudia nocte dedit.'
admonitus refricatur amor, uulnusque nouatum
scinditur: infirmis culpa pusilla nocet.
ut paene extinctum cinerem si sulpure tangas,
uiuet, et e minimo maximus ignis erit;
sic, nisi uitaris quidquid renouabit amorem,
flamma redardescet, quae modo nulla fuit.
Argolides cuperent fugisse Capherea puppes,
teque, senex luctus ignibus ulte tuos.
praeterita cautus Niseide nauita gaudet.
tu loca quae nimium grata fuere caue.
haec tibi sint Syrtes; haec Acroceraunia uita;
hic uomit epotas dira Charybdis aquas.
sunt quae non possunt aliquo cogente iuberi,
saepe tamen casu facta iuuare solent.
perdat opes Phaedra: parces, Neptune, nepoti,
nec faciet pauidos taurus auitus equos.
Gnosida fecisses inopem: sapienter amasset.
diuitiis alitur luxuriosus amor.
cur nemo est, Hecalen, nulla est, quae ceperit Iron?
nempe quod alter egens, altera pauper erat.
non habet unde suum paupertas pascat amorem.
non tamen hoc tanti est, pauper ut esse uelis.
at tanti tibi sit, non indulgere theatris,
dum bene de uacuo pectore cedat amor.
eneruant animos citharae lotosque lyraeque
et uox et numeris bracchia mota suis.
illic adsidue ficti saltantur amantes:
quid caueas, actor, quid iuuet, arte docet.
eloquar inuitus: teneros ne tange poetas.
summoueo dotes ipsius ipse meas.
Callimachum fugito: non est inimicus Amori;
et cum Callimacho tu quoque, Coe, noces.
me certe Sappho meliorem fecit amicae,
nec rigidos mores Teia Musa dedit.
carmina quis potuit tuto legisse Tibulli,
uel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?
quis poterit lecto durus discedere Gallo?
et mea nescio quid carmina tale sonant.
quod nisi dux operis uatem frustratur Apollo,
aemulus est nostri maxima causa mali.
at tu riualem noli tibi fingere quemquam,
inque suo solam crede iacere toro.
acrius Hermionen ideo dilexit Orestes,
esse quod alterius coeperat illa uiri.
quid, Menelae, doles? ibas sine coniuge Creten
et poteras nupta lentus abesse tua.
ut Paris hanc rapuit, nunc demum uxore carere
non potes: alterius creuit amore tuus.
hoc et in abducta Briseide flebat Achilles,
illam Plisthenio gaudia ferre toro.
nec frustra flebat, mihi credite. fecit Atrides,
quod si non faceret, turpiter esset iners.
certe ego fecissem, nec sum sapientior illo:
inuidiae fructus maximus ille fuit.
nam sibi quod numquam tactam Briseida iurat
per sceptrum, sceptrum non putat esse deos.
di faciant, possis dominae transire relictae
limina, proposito sufficiantque pedes.
et poteris. modo uelle tene. nunc fortiter ire,
nunc opus est celeri subdere calcar equo.
illo Lotophagos, illo Sirenas in antro
esse puta; remis adice uela tuis.
hunc quoque, quo quondam nimium riuale dolebas,
uellem desineres hostis habere loco.
at certe, quamuis odio remanente, saluta.
oscula cum poteris iam dare, sanus eris.
ecce, cibos etiam, medicinae fungar ut omni
munere, quos fugias quosque sequare, dabo.
Daunius, an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
an ueniat Megaris, noxius omnis erit.
nec minus erucas aptum uitare salaces,

669, 670 proscripsit Heins. 683 *quid* uulg., *quod* Merk. ex Monac. 2. *obstat* R Ehw., *obstet* uulg. 699 *dulichio* R, *Dulichias* uulg. *furari* Housman et Palmer qui fabulam Philoctetae conferunt, *furiali* codd., *furialis* uulg. 701 *resecabimus* uulg., *resicabimus* R Merk. 713 *artem* R, *artes* uulg. 719 *pones* R, *quamuis* uulg. 724 *Laudamia* R. 725 *muta* Merk., *multa* codd. 727 *dormiuimus* uulg., *dormimus in* R. 729 *admonitus* R, *admonitu* uulg. 730 *culpa* R, *causa* uulg. 735 *Capherea* R. 745, 746 secluserunt Mueller Ehw. 778 *toro* R pro uar. scr., *oiro* R, *uiro* codd. plerique. 798 *an ueniat* Monac. 1, *adueniat* codd. plerique.

et quicquid Veneri corpora nostra parat.
utilius sumas acuentis lumina rutas,
et quicquid Veneri corpora nostra negat.
quid tibi praecipiam de Bacchi munere, quaeris?
spe breuius monitis expediere meis.
uina parant animum Veneri, nisi plurima sumas,
et stupeant multo corda sepulta mero.
nutritur uento, uento restinguitur ignis:
lenis alit flammas, grandior aura necat.
aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
eripiat: siqua est inter utrumque, nocet.
hoc opus exegi. fessae date serta carinae.
contigimus portus, quo mihi cursus erat.
postmodo reddetis sacro pia uota poetae,
carmine sanati femina uirque meo.

P. OVIDI NASONIS

METAMORPHOSEON

LIBER PRIMVS

IN noua fert animus mutatas dicere formas
corpora; di, coeptis (nam uos mutastis et illas)
adspirate meis primaque ab origine mundi
ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare et terras et quod tegit omnia caelum
unus erat toto naturae uultus in orbe,
quem dixere Chaos: rudis indigestaque moles
nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
non bene iunctarum discordia semina rerum.
nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan,
nec noua crescendo reparabat cornua Phoebe,
nec circumfuso pendebat in aere tellus
ponderibus librata suis, nec bracchia longo
margine terrarum porrexerat Amphitrite.
utque erat et tellus illic et pontus et aer,
sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
lucis egens aer; nulli sua forma manebat,
obstabatque aliis aliud, quia corpore in uno
frigida pugnabant calidis, umentia siccis,
mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc deus et melior litem natura diremit.
nam caelo terras et terris abscidit undas
et liquidum spisso secreuit ab aere caelum.
quae postquam euoluit caecoque exemit aceruo,
dissociata locis concordi pace ligauit.
ignea conuexi uis et sine pondere caeli
emicuit summaque locum sibi fecit in arce;
proximus est aer illi leuitate locoque;
densior his tellus elementaque grandia traxit
et pressa est grauitate sua; circumfluus umor
ultima possedit solidumque coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
congeriem secuit sectamque in membra redegit,
principio terram, ne non aequalis ab omni
parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
tum freta diffudit rapidisque tumescere uentis
iussit et ambitae circumdare litora terrae.
addidit et fontes et stagna inmensa lacusque,
fluminaque obliquis cinxit decliuia ripis,
quae diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
in mare perueniunt partim campoque recepta
liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
iussit et extendi campos, subsidere ualles,
fronde tegi siluas, lapidosos surgere montes.
utque duae dextra caelum totidemque sinistra
parte secant zonae, quinta est ardentior illis,
sic onus inclusum numero distinxit eodem
cura dei, totidemque plagae tellure premuntur.
quarum quae media est, non est habitabilis aestu;
nix tegit alta duas; totidem inter utrumque locauit
temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
inminet his aer; qui, quanto est pondere terrae
pondus aquae leuius, tanto est onerosior igni.
illic et nebulas, illic consistere nubes
iussit et humanas motura tonitrua mentes
et cum fulminibus facientes frigora uentos.
his quoque non passim mundi fabricator habendum
aera permisit; uix nunc obsistitur illis,
cum sua quisque regant diuerso flamina tractu,
quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.
Eurus ad auroram Nabataeaque regna recessit
Persidaque et radiis iuga subdita matutinis;
uesper et occiduo quae litora sole tepescunt,
proxima sunt Zephyro; Scythiam septemque trionem
horrifer inuasit Boreas; contraria tellus
nubibus adsiduis pluuioque madescit ab Austro.
haec super inposuit liquidum et grauitate carentem
aethera nec quicquam terrenae faecis habentem.
uix ea limitibus dissaepserat omnia certis,
cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
sidera coeperunt toto efferuescere caelo.
neu regio foret ulla suis animantibus orba,
astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
terra feras cepit, uolucres agitabilis aer.
Sanctius his animal mentisque capacius altae
deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.
natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
ille opifex rerum, mundi melioris origo,
siue recens tellus seductaque nuper ab alto
aethere cognati retinebat semina caeli;
quam satus Iapeto mixtam fluuialibus undis
finxit in effigiem moderantum cuncta deorum;
pronaque cum spectent animalia cetera terram,
os homini sublime dedit caelumque uidere
iussit et erectos ad sidera tollere uultus.
sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
induit ignotas hominum conuersa figuras.
Aurea prima sata est aetas, quae uindice nullo,
sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat.

I 2 *illas* codd., *illac* Merk(el). **15** *quaque* (in ras.) *erat et tellus* M(arcianus), *ut qua erat et tellus* ε (Erfurtensis siue Amplonianus) λ (Laurentianus), *atque ubi erat t.* N(eapolitanus), *utque erat t.* Be(rnense fragmentum), *utque erat et t.* Merk. *quae refugit tellus illuc ut p.* Porphyr. ad Hor. Carm. III 4. 29. *aether* M A (Harleianus 2610) N, *aer* uulg. **23** *aethere* M (in ras.) A. **27** *s. legit* N ε, cf. XII 43. **30** *sua* M A Be N, *sui* ε λ Merk. **31** *ultima* codd., *extima* Ciofanus. **36** *diffundit* Be, *diffundi* Heins. *tum* A Be N ε, *tunc* M. **50** *inter utramque* codd., *in utrumque* Be, corr. Burm. ex codd. **53** *pondere a. leuior* M A Be, *pondus a. leuior* ε, corr. Constantius Fanensis. **59** *regat* A N λ ε, *rotat* Be. **61** *nabatheaque* M N ε λ, *nabateaque* A Be. **64** *triones* A Be ε λ Seneca. **69** *uix ea* M in ras., *atque ea* Be, *uix ita* uulg. *dissaepserat* Be, *disserpserat* N[1], *discerpserat* M A ε λ. **70** *tum* codd. plerique, *cum* Be. *diu fuerant caligine caeca* (*multa* N) Be N. **72** *animalibus* codd., *animantibus* Heins. **85** *uidere* codd., *tueri* codd., pauci. **87, 88** hos uu. delebat Bentl.

poena metusque aberant, nec uerba minacia fixo
aere legebantur, nec supplex turba timebat
iudicis ora sui, sed erant sine uindice tuti.
nondum caesa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
montibus in liquidas pinus descenderat undas,
nullaque mortales praeter sua litora norant.
nondum praecipites cingebant oppida fossae;
non tuba derecti, non aeris cornua flexi,
non galeae, non ensis erant; sine militis usu
mollia securae peragebant otia gentes.
ipsa quoque inmunis rastroque intacta nec ullis
saucia uomeribus per se dabat omnia tellus;
contentique cibis nullo cogente creatis
arbuteos fetus montanaque fraga legebant
cornaque et in duris haerentia mora rubetis
et quae deciderant patula Iouis arbore glandes.
uer erat aeternum, placidique tepentibus auris
mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
nec renouatus ager grauidis canebat aristis;
flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
flauaque de uiridi stillabant ilice mella.
  Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
sub Ioue mundus erat, subiit argentea proles,
auro deterior, fuluo pretiosior aere.
Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
perque hiemes aestusque et inaequalis autumnos
et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
tum primum siccis aer feruoribus ustus
canduit, et uentis glacies adstricta pependit.
tum primum subiere domus; domus antra fuerunt
et densi frutices et uinctae cortice uirgae.
semina tum primum longis Cerealia sulcis
obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.
  Tertia post illam successit aenea proles,
saeuior ingeniis et ad horrida promptior arma,
non scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
protinus inrupit uenae peioris in aeuum
omne nefas; fugere pudor uerumque fidesque;
in quorum subiere locum fraudesque dolique
insidiaeque et uis et amor sceleratus habendi.
uela dabant uentis, nec adhuc bene nouerat illos
nauita; quaeque diu steterant in montibus altis,
fluctibus ignotis insultauere carinae.
communemque prius ceu lumina solis et auras
cautus humum longo signauit limite mensor.
nec tantum segetes alimentaque debita diues
poscebatur humus; sed itum est in uiscera terrae;
quasque recondiderat Stygiisque admouerat umbris,
effodiuntur opes, inritamenta malorum.
iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque
sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
uiuitur ex rapto; non hospes ab hospite tutus,
non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
inminet exitio uir coniugis, illa mariti;
lurida terribiles miscent aconita nouercae;
filius ante diem patrios inquirit in annos.
uicta iacet pietas, et uirgo caede madentes
ultima caelestum terras Astraea reliquit.
  Neue foret terris securior arduus aether,
adfectasse ferunt regnum caeleste Gigantas
altaque congestos struxisse ad sidera montes.
tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
fulmine et excussit subiecto Pelion Ossae.
obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
perfusam multo natorum sanguine Terram
inmaduisse ferunt calidumque animasse cruorem,
et, ne nulla suae stirpis monimenta manerent,
in faciem uertisse hominum. sed et illa propago
contemptrix superum saeuaeque auidissima caedis
et uiolenta fuit; scires e sanguine natos.
  Quae pater ut summa uidit Saturnius arce,
ingemit et, facto nondum uulgata recenti
foeda Lycaoniae referens conuiuia mensae,
ingentes animo et dignas Ioue concipit iras,
conciliumque uocat: tenuit mora nulla uocatos.
est uia sublimis, caelo manifesta sereno;
lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
regalemque domum. dextra laeuaque deorum
atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
plebs habitat diuersa locis: hac fronte potentes
caelicolae clarique suos posuere penates.
hic locus est, quem, si uerbis audacia detur,
haud timeam magni dixisse Palatia caeli.
ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
terrificam capitis concussit terque quaterque
caesariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.
talibus inde modis ora indignantia soluit:
'non ego pro mundi regno magis anxius illa
tempestate fui, qua centum quisque parabat
inicere anguipedum captiuo bracchia caelo.
nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
corpore et ex una pendebat origine bellum.
nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
perdendum est mortale genus. per flumina iuro
infera sub terra Stygio labentia luco,
cuncta prius temptata: sed inmedicabile uulnus
ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
sunt mihi semidei, sunt rustica numina, Nymphae
Faunique Satyrique et monticolae Siluani;
quos, quoniam caeli nondum dignamur honore,
quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
an satis, o superi, tutos fore creditis illos,
cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoque regoque,
struxerit insidias notus feritate Lycaon?'
confremuere omnes studiisque ardentibus ausum
talia deposcunt. sic, cum manus inpia saeuit
sanguine Caesareo Romanum exstinguere nomen,
attonitum tantae subito terrore ruinae
humanum genus est totusque perhorruit orbis.
nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum est,
quam fuit illa Ioui. qui postquam uoce manuque
murmura conpressit, tenuere silentia cuncti.
substitit ut clamor, pressus grauitate regentis,
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:
'ille quidem poenas (curam hanc dimittite) soluit.
quod tamen admissum, quae sit uindicta, docebo.
contigerat nostras infamia temporis aures;
quam cupiens falsam, summo delabor Olympo
et deus humana lustro sub imagine terras.
longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,
enumerare; minor fuit ipsa infamia uero.
Maenala transieram, latebris horrenda ferarum,
et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei.
Arcadis hinc sedes et inhospita tecta tyranni
ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
signa dedi uenisse deum, uulgusque precari
coeperat: inridet primo pia uota Lycaon;
mox ait "experiar, deus hic, discrimine aperto,

I 91–93 hos uu. om. A Be ε, in marg. habent N^2 λ. **91** *minacia* N^2 uulg., *minancia* M λ. **92** *ligabantur* M N^2 λ edd. uett. **98** *derecti* Housman, *directi* codd. **99** *erat* codd. plerique, corr. Heins. **114** *subiitque* M. **121** *domos domus* A^2 Be N ε λ. **125** *illas* λ Riese. **132** *neque* A Be P(arisiense fragmentum. uid. Ellis in Journ. of Phil. xv p. 244). **135** *auras* Be N Heins., *aurae* ε λ, *aure* M in ras. A. **138** *in. per* N. **140** *inritamenta* ex A P. **142** *prodiderat* A Be. **152** *gigantas* A Be N^1, *gigante*(in ras.)*s* M P ε λ. **155** *subiecto* A P, *subiectae* Be, *subiect///* M^1, *subiectum* λ, *subleeto* N. *Pelio Ossam* Burm. coll. Verg. Georg. I 281. **166** *animo* Be N, *animos* (*s* del.) A T(egernseensis), *animos* M ε λ. *Ioue* om. M. **173** *hac fronte* A N P T, *a* (in ras.) *fr.* M ε λ, *hac parte* Be. **189** *terra* codd. Argentin. et Leidens., *terras* codd. **190** *temptanda* M A N^2 P ε, *tempt*(*nt* B)*ata* λ B Plan(udes). *uulnus* M pro uar. scr. N in ras. ε, *corpus* M A Be λ, *cura* uel *curae* Merk. **199** *contremuere* M A N ε λ, *non fremuere* Be qui hic desinit, *confremuere* ed. Aldina 1502. **202** *tante subito* A λ Plan., *tanto subitae* cett. **206** om. A, habet M in marg. **207, 208** seclusit Merk. **217** *Cyllene* Plan. Heins., *cilleno* M A N ε λ.

an sit mortalis ; nec erit dubitabile uerum."
nocte grauem somno necopina perdere morte
me parat ; haec illi placet experientia ueri.
nec contentus eo est ; missi de gente Molossa
obsidis unius iugulum mucrone resoluit,
atque ita semineces partim feruentibus artus
mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
quos simul inposuit mensis, ego uindice flamma
in domino dignos euerti tecta penates.
territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
exululat frustraque loqui conatur ; ab ipso
colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
uertitur in pecudes et nunc quoque sanguine gaudet.
in uillos abeunt uestes, in crura lacerti ;
fit lupus et ueteris seruat uestigia formae.
canities eadem est, eadem uiolentia uultus,
idem oculi lucent ; eadem feritatis imago est.
occidit una domus : sed non domus una perire
digna fuit ; qua terra patet, fera regnat Erinys.
in facinus iurasse putes. dent ocius omnes,
quas meruere pati, sic stat sententia, poenas.'
dicta Iouis pars uoce probant stimulosque frementi
adiciunt, alii partes adsensibus implent.
est tamen humani generis iactura dolori
omnibus, et quae sit terrae mortalibus orbae
forma futura rogant, quis sit laturus in aras
tura, ferisne paret populandas tradere terras.
talia quaerentes (sibi enim fore cetera curae)
rex superum trepidare uetat subolemque priori
dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras ;
sed timuit ne forte sacer tot ab ignibus aether
conciperet flammas, longusque ardesceret axis.
esse quoque in fatis reminiscitur adfore tempus,
quo mare, quo tellus correptaque regia caeli
ardeat et mundi moles operosa laboret.
tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum ;
poena placet diuersa, genus mortale sub undis
perdere et ex omni nimbos demittere caelo.
protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
et quaecumque fugant inductas flamina nubes,
emittitque Notum. madidis Notus euolat alis,
terribilem picea tectus caligine uultum.
barba grauis nimbis ; canis fluit unda capillis ;
fronte sedent nebulae ; rorant pennaeque sinusque.
utque manu late pendentia nubila pressit,
fit fragor , hinc densi funduntur ab aethere nimbi.
nuntia Iunonis, uarios induta colores,
concipit Iris aquas alimentaque nubibus adfert.
sternuntur segetes et deplorata colonis
uota iacent, longique perit labor irritus anni.
nec caelo contenta suo est Iouis ira ; sed illum
caeruleus frater iuuat auxiliaribus undis.
conuocat hic amnes. qui postquam tecta tyranni
intrauere sui, 'non est hortamine longo
nunc' ait 'utendum ; uires effundite uestras
(sic opus est), aperite domos ac mole remota
fluminibus uestris totas inmittite habenas.'
iusserat : hi redeunt ac fontibus ora relaxant
et defrenato uoluuntur in aequora cursu.
ipse tridente suo terram percussit ; at illa
intremuit motuque uias patefecit aquarum.
exspatiata ruunt per apertos flumina campos
cumque satis arbusta simul pecudesque uirosque
tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
siqua domus mansit potuitque resistere tanto
indeiecta malo, culmen tamen altior huius
unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turres.
iamque mare et tellus nullum discrimen habebant.
omnia pontus erant ; deerant quoque litora ponto
occupat hic collem ; cumba sedet alter adunca
et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
ille supra segetes aut mersae culmina uillae
nauigat ; hic summa piscem deprendit in ulmo.
figitur in uiridi, si fors tulit, ancora prato,
aut subiecta terunt curuae uineta carinae.
et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.
mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
Nereides, siluasque tenent delphines et altis
incursant ramis agitataque robora pulsant.
nat lupus inter oues ; fuluos uehit unda leones,
unda uehit tigres ; nec uires fulminis apro,
crura nec ablato prosunt uelocia ceruo.
quaesitisque diu terris, ubi sistere detur,
in mare lassatis uolucris uaga decidit alis.
obruerat tumulos inmensa licentia ponti,
pulsabantque noui montana cacumina fluctus.
maxima pars unda rapitur ; quibus unda pepercit,
illos longa domant inopi ieiunia uictu.
Separat Aonios Oetaeis Phocis ab aruis,
terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
pars maris et latus subitarum campus aquarum.
mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus,
nomine Parnasos, superantque cacumina nubes
hic ubi Deucalion (nam cetera texerat aequor)
cum consorte tori parua rate uectus adhaesit,
Corycidas nymphas et numina montis adorant
fatidicamque Themin, quae tunc oracla tenebat.
non illo melior quisquam nec amantior aequi
uir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem
et superesse uirum de tot modo milibus unum
et superesse uidet de tot modo milibus unam,
innocuos ambo, cultores numinis ambo,
nubila disiecit nimbisque Aquilone remotis
et caelo terras ostendit et aethera terris.
nec maris ira manet ; positoque tricuspide telo
mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
extantem atque umeros innato murice tectum
caeruleum Tritona uocat conchaeque sonanti
inspirare iubet fluctusque et flumina signo
iam reuocare dato. caua bucina sumitur illi,
tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo,
bucina quae, medio concepit ubi aera ponto,
litora uoce replet sub utroque iacentia Phoebo.
tunc quoque, ut ora dei madida rorantia barba
contigit et cecinit iussos inflata receptus,
omnibus audita est telluris et aequoris undis,
et quibus est undis audita, coercuit omnes.
iam mare litus habet ; plenos capit alueus amnes ;
flumina subsidunt : collesque exire uidentur ;
surgit humus ; crescunt sola decrescentibus undis.
postque diem longam nudata cacumina siluae
ostendunt limumque tenent in fronde relictum.
redditus orbis erat. quem postquam uidit inanem
et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis :
'o soror, o coniunx, o femina sola superstes,
quam commune mihi genus et patruelis origo,

I 226 *est* om. λ. **231** *dominum* codd., corr. Ciofanus. **233** *ab illo* M. **235** *utitur* M N. **239** *lucent* Housman (Transactions Camb. Philol. Soc. t. iii p. 140). *est* om. ε. **244** *probat* λ. **255** *totusque* ε λ. **258** *proles obsessa* M A N. **261** *dimittere* N ε λ. **268** *lata* ε¹. **269** *hinc. et* A ε λ. **272** *coloni* A Heins. **290** *labant* Seneca nat. qu. III 28. **292** *erat* A N λ. **293** *colles* M λ. *kimba* M, *cimba* A ε, *cymba* λ. **297** *anchora* A N. u. Owen, Tristia p. xcviii. **298** *tegunt* M in ras. A λ. **299** *qua* ed. princ., οὗ Plan., *quo* codd. **302** *et. in* A N ε. **304–309** extant in Be. **307** *detur* λ Merk. al., cf. Verg. Aen. III 7, *possit* M A λ³, *posset* Be N ε Riese. **313** *acteis* M A N λ, *aetheis* ε, corr. Delrius, *Aoniis Aetolos* Suchier. **317** *parnasos* ex A. *superatque cacumine* A ε λ. **320** *adorat* Plan. Korn, *adhorat* M pro uar. scr., *ad(h)orant* M A N λ. **326** om. M, in marg. add. man. saec. XIII teste Korn, A N in marg. **327** *ambo—ambo* A Ellis. **332** *m. tinctum* Bentl. **333** *conchaque* M in ras. N ε λ¹, *conchaeque* A ed. princ. **338** *latentia* A. **340** *receptus* A T Heins. uulg., *recessus* M in ras. N ε λ Riese. **343, 344** transpos. Merk. **345** *loca* codd., corr. Housman (l. c. p. 141). **348** *apertum* ε λ.

deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
terrarum, quascumque uident occasus et ortus,
nos duo turba sumus; possedit cetera pontus.
haec quoque adhuc uitae non est fiducia nostrae
certa satis; terrent etiam nunc nubila mentem.
quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
nunc animus, miseranda, foret? quo sola timorem
ferre modo posses? quo consolante doleres?
namque ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
te sequerer, coniunx, et me quoque pontus haberet.
o utinam possem populos reparare paternis
artibus atque animas formatae infundere terrae.
nunc genus in nobis restat mortale duobus
(sic uisum superis), hominumque exempla manemus.'
dixerat; et flebant. placuit caeleste precari
numen et auxilium per sacras quaerere sortes.
nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
ut nondum liquidas, sic iam uada nota secantes.
inde ubi libatos inrorauere liquores
uestibus et capiti, flectunt uestigia sanctae
ad delubra deae, quorum fastigia turpi
pallebant musco stabantque sine ignibus arae.
ut templi tetigere gradus, procumbit uterque
pronus humi gelidoque pauens dedit oscula saxo,
atque ita 'si precibus' dixerunt 'numina iustis
uicta remollescunt, si flectitur ira deorum,
dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
arte sit, et mersis fer opem, mitissima, rebus.'
mota dea est sortemque dedit: 'discedite templo
et uelate caput cinctasque resoluite uestes
ossaque post tergum magnae iactate parentis.'
obstipuere diu; rumpitque silentia uoce
Pyrrha prior iussisque deae parere recusat,
detque sibi ueniam pauido rogat ore, pauetque
laedere iactatis maternas ossibus umbras.
interea repetunt caecis obscura latebris
uerba datae sortis secum inter seque uolutant;
inde Promethides placidis Epimethida dictis
mulcet et 'aut fallax' ait 'est sollertia nobis,
aut pia sunt nullumque nefas oracula suadent.
magna parens terra est; lapides in corpore terrae
ossa reor dici; iacere hos post terga iubemur.'
coniugis augurio quamquam Titania mota est,
spes tamen in dubio est: adeo caelestibus ambo
diffidunt monitis. sed quid temptare nocebit?
discedunt uelantque caput tunicasque recingunt
et iussos lapides sua post uestigia mittunt.
saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste uetustas?)
ponere duritiem coepere suumque rigorem
mollirique mora mollitaque ducere formam.
mox ubi creuerunt naturaque mitior illis
contigit, ut quaedam, sic non manifesta, uideri
forma potest hominis, sed uti de marmore coepta,
non exacta satis rudibusque simillima signis.
quae tamen ex illis aliquo pars umida suco
et terrena fuit, uersa est in corporis usum;
quod solidum est flectique nequit, mutatur in ossa;
quae modo uena fuit, sub eodem nomine mansit;
inque breui spatio superorum numine saxa
missa uiri manibus faciem traxere uirorum,
et de femineo reparata est femina iactu.
inde genus durum sumus experiensque laborum,
et documenta damus, qua simus origine nati.
Cetera diuersis tellus animalia formis
sponte sua peperit, postquam uetus umor ab igne
percaluit solis, caenumque udaeque paludes
intumuere aestu, fecundaque semina rerum
uiuaci nutrita solo, ceu matris in aluo,
creuerunt faciemque aliquam cepere morando.
sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus et antiquo sua flumina reddidit alueo,
aetherioque recens exarsit sidere limus,
plurima cultores uersis animalia glaebis
inueniunt, et in his quaedam modo coepta sub ipsum
nascendi spatium, quaedam inperfecta suisque
trunca uident numeris, et eodem in corpore saepe
altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.
quippe ubi temperiem sumpsere umorque calorque,
concipiunt, et ab his oriuntur cuncta duobus.
cumque sit ignis aquae pugnax, uapor umidus omnes
res creat, et discors concordia fetibus apta est.
ergo ubi diluuio tellus lutulenta recenti
solibus aetheriis altoque recanduit aestu,
edidit innumeras species, partimque figuras
rettulit antiquas, partim noua monstra creauit.
illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
tum genuit; populisque nouis, incognite serpens,
terror eras: tantum spatii de monte tenebas.
hunc deus arcitenens, numquam letalibus armis
ante nisi in dammis capreisque fugacibus usus,
mille grauem telis, exhausta paene pharetra,
perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.
neue operis famam posset delere uetustas,
instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitae serpentis nomine dictos.
his iuuenum quicumque manu pedibusue rotaue
uicerat, aesculeae capiebat frondis honorem.
nondum laurus erat; longoque decentia crine
tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.
Primus amor Phoebi Daphne Peneia, quem non
fors ignara dedit, sed saeua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, uicto serpente superbus,
uiderat adducto flectentem cornua neruo
'quid' que 'tibi, lasciue puer, cum fortibus armis?'
dixerat 'ista decent umeros gestamina nostros,
qui dare certa ferae, dare uulnera possumus hosti,
qui modo pestifero tot iugera uentre prementem
strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
tu face nescioquos esto contentus amores
indagare tua, nec laudes assere nostras.'
filius huic Veneris 'figat tuus omnia, Phoebe,
te meus arcus;' ait 'quantoque animalia cedunt
cuncta deo, tanto minor est tua gloria nostra.'
dixit, et eliso percussis aere pennis
inpiger umbrosa Parnasi constitit arce
eque sagittifera prompsit duo tela pharetra
diuersorum operum: fugat hoc, facit illud amorem.
quod facit, auratum est et cuspide fulget acuta;
quod fugat, obtusum est et habet sub harundine plumbum.
hoc deus in nympha Peneide fixit; at illo
laesit Apollineas traiecta per ossa medullas.
protinus alter amat, fugit altera nomen amantis.
siluarum tenebris captiuarumque ferarum
exuuiis gaudens innuptaeque aemula Phoebes.
uitta coercebat positos sine lege capillos.
multi illam petiere; illa auersata petentes
inpatiens expersque uiri nemora auia lustrat,
nec quid Hymen, quid Amor, quid sint conubia curat.
saepe pater dixit 'generum mihi, filia, debes;'
saepe pater dixit 'debes mihi, nata, nepotes.'

I 353 *iuncxit* M λ. 360 *dolores* M A λ. 363 *possim* M ex corr. A N, *posses* ε. 366 *uisum est* ε λ, *est* M add. man. rec., om. N. 370 *ut—sic* N[1], *et—set* M in ras., *et—sed* A ε, *sed—sed* λ. 382 *cinctasque* λ in ras. A N, *cunctasque* M ε. 384 *obstipuere* ex M A. 388 *suspensa l.* Seneca. 389 *deae* M A N. *sortes* M. 390 *inde* ε Priscian. p. 67, *hinc* M A N λ, *unde* Merk. 397 *nocebat* A N ε λ. 398 *discedunt* A N λ, *descendunt* M. 404 *ut. et* M. 405 *uti est* Merk. *cepta* M (*a* in ras.) N ε λ, *coepto* A Heins. Korn, *coeptis* Merk. 414 *unde* Probus. 426 *sub* Naugerius, *κατά* Plan., *per* codd. 435 *almoque* Burm. Merk. 441 *n. letalibus* Housman l. c., *et n. talibus* codd., *sed n.* Polle. 442 *clammis* A, *damnis* M, *damis* λ. 445 *posset* A ε λ, *possit* M N. 448 *his* Heins. N[2], *hic* M A λ. *pedibusque* M A N[1]. 452 *quam* M A λ. 454 *uicta* A N λ. 460 *innocuis* M. 462 *indagare* (*inuestigare* suprascript.) M, *indignare* A, *instigare* Riese, *irritare* N uulg. 465 *cuncta tibi* codd. aliquot dett. 468 *atque* A λ. 475 *latebris* A N λ. 477 in marg. habet M[2], om. A. 479 *nemorum auia* ε.

illa, uelut crimen taedas exosa iugales,
pulchra uerecundo suffunditur ora rubore
inque patris blandis haerens ceruice lacertis
'da mihi perpetua, genitor carissime,' dixit
'uirginitate frui: dedit hoc pater ante Dianae.'
ille quidem obsequitur; sed te decor iste quod optas
esse uetat uotoque tuo tua forma repugnat.
Phoebus amat uisaeque cupit conubia Daphnes,
quodque cupit sperat; suaque illum oracula fallunt.
utque leues stipulae demptis adolentur aristis,
ut facibus saepes ardent, quas forte uiator
uel nimis admouit uel iam sub luce reliquit,
sic deus in flammas abiit, sic pectore toto
uritur et sterilem sperando nutrit amorem.
spectat inornatos collo pendere capillos
et 'quid si comantur?' ait. uidet igne micantes
sideribus similes oculos, uidet oscula, quae non
est uidisse satis; laudat digitosque manusque
bracchiaque et nudos media plus parte lacertos.
siqua latent, meliora putat. fugit ocior aura
illa leui neque ad haec reuocantis uerba resistit:
'nympha, precor, Penei, mane; non insequor hostis.
nympha, mane; sic agna lupum, sic cerua leonem,
sic aquilam penna fugiunt trepidante columbae,
hostes quaeque suos: amor est mihi causa sequendi.
me miserum! ne prona cadas indignaue laedi
crura notent sentes, et sim tibi causa doloris.
aspera, qua properas, loca sunt. moderatius, oro,
curre fugamque inhibe: moderatius insequar ipse.
cui placeas inquire tamen. non incola montis,
non ego sum pastor, non hic armenta gregesque
horridus obseruo. nescis, temeraria, nescis
quem fugias, ideoque fugis. mihi Delphica tellus
et Claros et Tenedos Patareaque regia seruit;
Iuppiter est genitor; per me quod eritque fuitque
estque patet; per me concordant carmina neruis.
certa quidem nostra est; nostra tamen una sagitta
certior, in uacuo quae uulnera pectore fecit.
inuentum medicina meum est, opiferque per orbem
dicor, et herbarum subiecta potentia nobis.
ei mihi, quod nullis amor est sanabilis herbis,
nec prosunt domino, quae prosunt omnibus, artes.'
plura locuturum timido Peneia cursu
fugit cumque ipso uerba inperfecta reliquit,
tum quoque uisa decens. nudabant corpora uenti,
obuiaque aduersas uibrabant flamina uestes,
et leuis inpulsos retro dabat aura capillos;
auctaque forma fuga est. sed enim non sustinet ultra
perdere blanditias iuuenis deus, utque mouebat
ipse Amor, admisso sequitur uestigia passu.
ut canis in uacuo leporem cum Gallicus aruo
uidit, et hic praedam pedibus petit, ille salutem;
alter inhaesuro similis iam iamque tenere
sperat et extento stringit uestigia rostro;
alter in ambiguo est an sit conprensus, et ipsis
morsibus eripitur tangentiaque ora relinquit:
sic deus et uirgo est hic spe celer, illa timore.
qui tamen insequitur, pennis adiutus Amoris
ocior est requiemque negat tergoque fugacis
inminet et crinem sparsum ceruicibus adflat.
uiribus absumptis expalluit illa, citaeque
uicta labore fugae, spectans Peneidas undas,
'fer pater' inquit 'opem, si flumina numen habetis;
qua nimium placui, mutando perde figuram.'
uix prece finita, torpor grauis occupat artus;
mollia cinguntur tenui praecordia libro;
in frondem crines, in ramos bracchia crescunt;
pes modo tam uelox pigris radicibus haeret;
ora cacumen obit: remanet nitor unus in illa.
hanc quoque Phoebus amat, positaque in stipite dextra
sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
conplexusque suis ramos, ut membra, lacertis
oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
cui deus 'at quoniam coniunx mea non potes esse,
arbor eris certe' dixit 'mea. semper habebunt
te coma, te citharae, te nostrae, laure, pharetrae;
tu ducibus Latiis aderis, cum laeta triumphum
uox canet et uisent longas Capitolia pompas;
postibus Augustis eadem fidissima custos
ante fores stabis mediamque tuebere quercum;
utque meum intonsis caput est iuuenale capillis,
tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.'
finierat Paean: factis modo laurea ramis
adnuit utque caput uisa est agitasse cacumen.
 Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
silua: uocant Tempe. per quae Peneos ab imo
effusus Pindo spumosis uoluitur undis
deiectuque graui tenues agitantia fumos
nubila conducit summisque adspergine siluis
inpluit et sonitu plus quam uicina fatigat.
haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni
amnis; in his residens facto de cautibus antro
undis iura dabat nymphisque colentibus undas.
conueniunt illuc popularia flumina primum,
nescia gratentur consolenturne parentem,
populifer Sperchios et inrequietus Enipeus
Apidanusque senex lenisque Amphrysos et Aeas,
moxque amnes alii, qui, qua tulit inpetus illos,
in mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest imoque reconditus antro
fletibus auget aquas natamque miserrimus Io*n*
luget ut amissam. nescit uitane fruatur
an sit apud manes; sed quam non inuenit usquam,
esse putat nusquam atque animo peiora ueretur.
uiderat a patrio redeuntem Iuppiter illam
flumine et 'o uirgo Ioue digna tuoque beatum
nescio quem factura toro, pete' dixerat 'umbras
altorum nemorum' (et nemorum monstrauerat umbras),
'dum calet et medio sol est altissimus orbe.
quod si sola times latebras intrare ferarum,
praeside tuta deo nemorum secreta subibis,
nec de plebe deo, sed qui caelestia magna
sceptra manu teneo, sed qui uaga fulmina mitto.
ne fuge me' (fugiebat enim). iam pascua Lernae
consitaque arboribus Lyrcea reliquerat arua,
cum deus inducta latas caligine terras
occuluit tenuitque fugam rapuitque pudorem.
interea medios Iuno despexit in Argos
et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
sub nitido mirata die, non fluminis illas
esse nec umenti sensit tellure remitti;
atque, suus coniunx ubi sit, circumspicit, ut quae
deprensi totiens iam nosset furta mariti.
quem postquam caelo non repperit, 'aut ego fallor
aut ego laedor' ait, delapsaque ab aethere summo
constitit in terris nebulasque recedere iussit.
coniugis aduentum praesenserat inque nitentem
Inachidos uultus mutauerat ille iuuencam.
bos quoque formosa est. speciem Saturnia uaccae,
quamquam inuita, probat, nec non et cuius et unde
quoue sit armento, ueri quasi nescia quaerit.
Iuppiter e terra genitam mentitur, ut auctor
desinat inquiri; petit hanc Saturnia munus.

I 484 *suffunditur* ε, *suffundit* A, *suffundens* λ, *suffuderat* M N. **498** *comerentur* A λ. **502** *quaeque latent* Quintilianus VIII 3 47. **518** *neruis* A, *uerbis* M. **530** *aucta uia* (*fuga* ε) *forma est* A ε λ. **531** *monebat* codd., corr. Heins. **544–547** *sp. peneidos u.* in ras. M², om. **545** M, rasuram hemistichii et uersus unius N, *u. l. f. tellus ait* (*h*)*isce uel istam que facit ut ledar mutando p. f. qua nimium pl. spectansque peneidos u. fer—habetis* A λ, *u. l. f. sp. peneydos u. fer—habetis qua n. pl. tellus aut* (l. *ait*) *hisce uel istam quae facit ut ledar m. p. f.* ε, duabus lectionibus in unum conflatis. **552** *obit* A² Heins., *habent* codd. **560** *Latiis* Heins., *laetis* codd. **564** *iuuenile* A N ε λ Seruius. **569** *Peneos* Probus. **573** *influit* ε λ. **580** *eridanusque* codd., corr. Raph. Regius. **584** *Ion* scripsi hic et in 628, 629. codd. *Io*, cf. Am. II 19 29. **601** *agros* codd., corr. L. Mueller. **604** *sentit* ε λ Heins. **607** hic deficit ε usque ad II 228. **615** *mentitus* M A.

quid faciat? crudele suos addicere amores,
non dare, suspectum est. pudor est qui suadeat illinc,
hinc dissuadet amor. uictus pudor esset amore;
sed leue si munus sociae generisque torique
uacca negaretur, poterat non uacca uideri.
paelice donata non protinus exuit omnem
diua metum timuitque Iouem et fuit anxia furti,
donec Arestoridae seruandam tradidit Argo.
centum luminibus cinctum caput Argus habebat;
inde suis uicibus capiebant bina quietem,
cetera seruabant atque in statione manebant.
constiterat quocumque modo, spectabat ad Io*n*;
ante oculos Io*n*, quamuis auersus, habebat.
luce sinit pasci; cum sol tellure sub alta est,
claudit et indigno circumdat uincula collo.
frondibus arboreis et amaro pascitur eruo,
proque toro terrae non semper gramen habenti
incubat infelix limosaque flumina potat.
illa etiam supplex Argo cum bracchia uellet
tendere, non habuit quae bracchia tenderet Argo;
et conata queri mugitus edidit ore,
pertimuitque sonos propriaque exterrita uoce est.
uenit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat,
Inachidas ripas; nouaque ut conspexit in unda
cornua, pertimuit seque exsternata refugit.
Naides ignorant, ignorat et Inachus ipse
quae sit; at illa patrem sequitur sequiturque sorores
et patitur tangi seque admirantibus offert.
decerptas senior porrexerat Inachus herbas;
illa manus lambit patriisque dat oscula palmis,
nec retinet lacrimas et, si modo uerba sequantur,
oret opem nomenque suum casusque loquatur.
littera pro uerbis, quam pes in puluere duxit,
corporis indicium mutati triste peregit.
'me miserum' exclamat pater Inachus, inque gementis
cornibus et niueae pendens ceruice iuuencae
'me miserum,' ingeminat 'tune es quaesita per omnes,
nata, mihi terras? tu non inuenta reperta
luctus eras leuior. retices nec mutua nostris
dicta refers; alto tantum suspiria ducis
pectore, quodque unum potes, ad mea uerba remugis.
at tibi ego ignarus thalamos taedasque parabam,
spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
de grege nunc tibi uir, nunc de grege natus habendus.
nec finire licet tantos mihi morte dolores;
sed nocet esse deum, praeclusaque ianua leti
aeternum nostros luctus extendit in aeuum.'
talia maerentem stellatus submouet Argus
ereptamque patri diuersa in pascua natam
abstrahit; ipse procul montis sublime cacumen
occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.
  Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra
ferre potest natumque uocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, letoque det inperat Argum.
parua mora est alas pedibus uirgamque potenti
somniferam sumpsisse manu tegumenque capillis.
haec ubi disposuit, patria Ioue natus ab arce
desilit in terras. illic tegumenque remouit
et posuit pennas: tantum modo uirga retenta est.
hac agit, ut pastor, per deuia rura capellas,
dum uenit, adductas et structis cantat auenis.
uoce noua captus custos Iunonius 'at tu,
quisquis es, hoc poteras mecum considere saxo,'
Argus ait 'neque enim pecori fecundior ullo
herba loco est, aptamque uides pastoribus umbram.
sedit Atlantiades et euntem multa loquendo
detinuit sermone diem, iunctisque canendo
uincere harundinibus seruantia lumina temptat.
ille tamen pugnat mollis euincere somnos
et, quamuis sopor est oculorum parte receptus,
parte tamen uigilat; quaerit quoque, namque reperta
fistula nuper erat, qua sit ratione reperta.
tum deus 'Arcadiae gelidis in montibus' inquit
'inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit; nymphae Syringa uocabant.
non semel et Satyros eluserat illa sequentes
et, quoscumque deos umbrosaue silua feraxue
rus habet. Ortygiam studiis ipsaque colebat
uirginitate deam; ritu quoque cincta Dianae
falleret et posset credi Latonia, si non
corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycaeo
Pan uidet hanc, pinuque caput praecinctus acuta
talia uerba refert.' restabat uerba referre,
et precibus spretis fugisse per auia nympham,
donec harenosi placidum Ladonis ad amnem
uenerit. hic illam cursum inpedientibus undis,
ut se mutarent, liquidas orasse sorores,
Panaque cum prensam sibi iam Syringa putaret,
corpore pro nymphae calamos tenuisse palustres.
dumque ibi suspirat, motos in harundine uentos
effecisse sonum tenuem similemque querenti.
arte noua uocisque deum dulcedine captum
'hoc mihi concilium tecum' dixisse 'manebit.'
atque ita disparibus calamis conpagine cerae
inter se iunctis nomen tenuisse puellae.
talia dicturus uidit Cyllenius omnes
succubuisse oculos adopertaque lumina somno.
supprimit extemplo uocem firmatque soporem
languida permulcens medicata lumina uirga;
nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
qua collo est confine caput, saxoque cruentum
deicit et maculat praeruptam sanguine rupem.
Arge, iaces, quodque in tot lumina lumen habebas,
exstinctum est, centumque oculos nox occupat una.
excipit hos uolucrisque suae Saturnia pennis
collocat et gemmis caudam stellantibus inplet.
protinus exarsit nec tempora distulit irae,
horriferamque oculis animoque obiecit Erinyn
paelicis Argolicae stimulosque in pectore caecos
condidit et profugam per totum terruit orbem.
ultimus inmenso restabas, Nile, labori.
quem simul ac tetigit, positisque in margine ripae
procubuit genibus resupinoque ardua collo,
quos potuit solos, tollens ad sidera uultus
et gemitu et lacrimis et luctisono mugitu
cum Ioue uisa queri finemque orare malorum.
coniugis ille suae conplexus colla lacertis
finiat ut poenas, tandem rogat, 'in' que 'futurum
pone metus;' inquit 'numquam tibi causa doloris
haec erit'; et Stygias iubet hoc audire paludes.
ut lenita dea est, uultus capit illa priores
fitque quod ante fuit: fugiunt e corpore saetae,
cornua decrescunt, fit luminis artior orbis,
contrahitur rictus, redeunt umerique manusque,
ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
de boue nil superest, formae nisi candor, in illa.
officioque pedum nymphe contenta duorum
erigitur metuitque loqui, ne more iuuencae
mugiat, et timide uerba intermissa retemptat.
nunc dea linigera colitur celeberrima turba.

I **618** *suspectum* omisso *est* edd. plerique. **623** *furto* λ, *ferto* A. **632** *amara—herba* codd., corr. Housman (l. c. p. 142). **637** *conatoque q.* Heins. ex codd. paucis, *conataque q.* A. **640** *Inachidas: rictus* Merk. collato 741. **641** *seseque exterrita fugit* A N λ illatum ut uid. ex Amor. I 3. 21. **647** *lacrimis sed* M A N. **654** *reperta es* codd., corr. Pareus. **660** *nunc* uulg., *et* codd. plerique. **664** *merentem* codd. (uide Ellis in Journ. Philol. t. xii p. 65), *maerenti* codd. pauci. **666** *ipse* A N, *inde* uulg. **677** *abductas* Heins. Merk. **678** *at tu* Burm. ex cod. Thuaneo, *iunonis et arte* cod. Paris. 8001, *arte* (corr. ex *arce*) M, *arte* A, *artis* N[2] λ. **693** *umbrosaque* codd., corr. Heins. *feraxque* codd., corr. Heins. **696** *credi posset* edd. plerique. **698** om. M A. **710** *colloquium* M, *consilium* A N λ, *concilium* Heins. **719** *repem* A, *ueprem* Postgate, *cautem* Heins. ex cod. uno. **727** *terruit* uulg., *circuit* A, *exercuit* Postgate. **729** *positis in* Heins. Merk. **733** *queri est* λ Merk. **742** om. A, M[2] habet in marg. **747** *linigera* A Heins., *niligera* M N, *niligena* λ.

Huic Epaphus magni genitus de semine tandem
creditur esse Iouis, perque urbes iuncta parenti
templa tenet. fuit huic animis aequalis et annis
Sole satus Phaethon. quem quondam magna loquentem
nec sibi cedentem Phoeboque parente superbum
non tulit Inachides, 'matri' que ait 'omnia demens
credis et es tumidus genitoris imagine falsi.'
erubuit Phaethon iramque pudore repressit
et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem;
'quoque magis doleas, genetrix,' ait 'ille ego liber,
ille ferox tacui. pudet haec obprobria nobis
et dici potuisse et non potuisse refelli.
at tu, si modo sum caelesti stirpe creatus,
ede notam tanti generis meque assere caelo.'
dixit, et inplicuit materno bracchia collo
perque suum Meropisque caput taedasque sororum
traderet orauit ueri sibi signa parentis.
ambiguum Clymene precibus Phaethontis an ira
mota magis dicti sibi criminis, utraque caelo
bracchia porrexit spectansque ad lumina Solis
'per iubar hoc' inquit 'radiis insigne coruscis,
nate, tibi iuro, quod nos auditque uidetque,
hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum. si ficta loquor, neget ipse uidendum
se mihi, sitque oculis lux ista nouissima nostris.
nec longus patrios labor est tibi nosse penatis:
unde oritur, domus est terrae contermina nostrae.
si modo fert animus, gradere, et scitabere ab ipso.'
emicat extemplo laetus post talia matris
dicta suae Phaethon et concipit aethera mente
Aethiopasque suos positosque sub ignibus Indos
sidereis transit patriosque adit inpiger ortus.

LIBER SECVNDVS

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
clara micante auro flammasque imitante pyropo,
cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat;
argenti bifores radiabant lumine ualuae.
materiam superabat opus; nam Mulciber illic
aequora caelarat medias cingentia terras
terrarumque orbem caelumque, quod inminet orbi.
caeruleos habet unda deos, Tritona canorum
Proteaque ambiguum balaenarumque prementem
Aegaeona suis inmania terga lacertis
Doridaque et natas, quarum pars nare uidentur,
pars in mole sedens uiridis siccare capillos,
pisce uehi quaedam; facies non omnibus una,
non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
terra uiros urbesque gerit siluasque ferasque
fluminaque et nymphas et cetera numina ruris.
haec super inposita est caeli fulgentis imago
signaque sex foribus dextris totidemque sinistris.
quo simul adcliui Clymeneia limite proles
uenit et intrauit dubitati tecta parentis,
protinus ad patrios sua fert uestigia uultus
consistitque procul; neque enim propiora ferebat
lumina. purpurea uelatus ueste sedebat
in solio Phoebus claris lucente smaragdis.
a dextra laeuaque Dies et Mensis et Annus
Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae
Verque nouum stabat cinctum florente corona;
stabat nuda Aestas et spicea serta gerebat;
stabat et Autumnus calcatis sordidus uuis,
et glacialis Hiemps canos hirsuta capillos.
inde loco medius rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus adspicit omnia, uidit
'quae' que 'uiae tibi causa? quid hac' ait 'arce petisti,
progenies, Phaethon, haud infitianda parenti?'
ille refert 'o lux inmensi publica mundi,
Phoebe pater, si das usum mihi nominis huius,
nec falsa Clymene culpam sub imagine celat,
pignora da, genitor, per quae tua uera propago
credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.'
dixerat; at genitor circum caput omne micantes
deposuit radios propiusque accedere iussit;
amplexuque dato 'nec tu meus esse negari
dignus es, et Clymene ueros' ait 'edidit ortus.
quoque minus dubites, quoduis pete munus, ut illud
me tribuente feras. promissis testis adesto
dis iuranda palus, oculis incognita nostris.'
uix bene desierat: currus rogat ille paternos
inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
paenituit iurasse patrem. qui terque quaterque
concutiens inlustre caput 'temeraria' dixit
'uox mea facta tua est. utinam promissa liceret
non dare; confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
dissuadere licet. non est tua tuta uoluntas.
magna petis, Phaethon, et quae nec uiribus istis
munera conueniant nec tam puerilibus annis.
sors tua mortalis: non est mortale, quod optas.
plus etiam quam quod superis contingere fas est
nescius adfectas. placeat sibi quisque licebit;
non tamen ignifero quisquam consistere in axe
me ualet excepto. uasti quoque rector Olympi,
qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
non agat hos currus; et quid Ioue maius habemus?
ardua prima uia est et qua uix mane recentes
enituntur equi; medio est altissima caelo,
unde mare et terras ipsi mihi saepe uidere
fit timor et pauida trepidat formidine pectus;
ultima prona uia est et eget moderamine certo.
tunc etiam, quae me subiectis excipit undis,
ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa uereri.
adde quod adsidua rapitur uertigine caelum
sideraque alta trahit celerique uolumine torquet.
nitor in aduersum, nec me, qui cetera, uincit
inpetus, et rapido contrarius euehor orbi.
finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
obuius ire polis, ne te citus auferat axis?
forsitan et lucos illic urbesque deorum
concipias animo delubraque ditia donis
esse? per insidias iter est formasque ferarum.
utque uiam teneas nulloque errore traharis,
per tamen aduersi gradieris cornua Tauri
Haemoniosque arcus uiolentique ora Leonis
saeuaque circuitu curuantem bracchia longo
Scorpion atque aliter curuantem bracchia Cancrum.

I **748** *huic* Heins., *hinc* N λ in ras. uulg., *nunc* M λ. **758** *obprobria* ex M λ. **771** *si ficta fero* A cui fauet Ellis collato Verg. Aen. II 161.

II **1–22** extant in Be. **1** *apta columnis* Bentl. **9** *ballaenarum* λ Merk., *ballenarum* M A Be N. **11** *uidetur* Be teste Ellis M A N λ. **19** *adcliuo* uulg., *adcliui* Be Magnus. **21** *sua fert. uertit* A Plan. **24** *zmaragdis* N. **30** *hiemps* ex M N λ. **36** *huius—usum* M Heins. **55** *conueniunt* A λ. **57** *fas est* N², *fas sit* M² in ras. Riese, *possit* A N λ. **62** *agat* Plan. Heins., *aget* M N λ, *agit* A. **64** *medio* A N, *media* M λ, *enitantur* Seneca Heins. **66** *sit* M A N Seneca. *trepidet* M A N Seneca. **69** *solet ima* Seneca. **74** *iunge* Seneca. **75** *nec* A, *ne* N. *auferet* A N.

nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,
in promptu regere est; uix me patiuntur, ubi acres
incaluere animi, ceruixque repugnat habenis.
at tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
nate, caue, dum resque sinit, tua corrige uota.
scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
pignora certa petis? do pignora certa timendo
et patrio pater esse metu probor. adspice uultus
ecce meos; utinamque oculos in pectora posses
inserere et patrias intus deprendere curas.
denique quicquid habet diues, circumspice, mundus
eque tot ac tantis caeli terraeque marisque
posce bonis aliquid; nullam patiere repulsam.
deprecor hoc unum, quod uero nomine poena,
non honor est; poenam, Phaethon, pro munere poscis.
quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
ne dubita, dabitur (Stygias iurauimus undas)
quodcumque optaris; sed tu sapientius opta.'
finierat monitus. dictis tamen ille repugnat
propositumque premit flagratque cupidine currus.
ergo qua licuit genitor cunctatus ad altos
deducit iuuenem, Vulcania munera, currus.
aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
curuatura rotae, radiorum argenteus ordo;
per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
dumque ea magnanimus Phaethon miratur opusque
perspicit, ecce uigil nitido patefecit ab ortu
purpureas Aurora fores et plena rosarum
atria. diffugiunt stellae, quarum agmina cogit
Lucifer et caeli statione nouissimus exit.
quem petere ut terras mundumque rubescere uidit
cornuaque extremae uelut euanescere lunae,
iungere equos Titan uelocibus inperat Horis.
iussa deae celeres peragunt, ignemque uomentis
ambrosiae suco saturos, praesepibus altis
quadrupedes ducunt adduntque sonantia frena.
tum pater ora sui sacro medicamine nati
contigit et rapidae fecit patientia flammae,
inposuitque comae radios, praesagaque luctus
pectore sollicito repetens suspiria dixit:
'si potes his saltem monitis parere parentis,
parce, puer, stimulis et fortius utere loris:
sponte sua properant; labor est inhibere uolentes.
nec tibi derectos placeat uia quinque per arcus:
sectus in oblicum est lato curuamine limes,
zonarumque trium contentus fine polumque
effugit Australem iunctamque Aquilonibus Arcton.
hac sit iter; manifesta rotae uestigia cernes.
utque ferant aequos et caelum et terra calores,
nec preme, nec summum molire per aethera currum.
altius egressus caelestia tecta cremabis,
inferius terras; medio tutissimus ibis.
neu te dexterior tortum declinet ad Anguem,
neue sinisterior pressam rota ducat ad Aram;
inter utrumque tene. Fortunae cetera mando,
quae iuuet et melius, quam tu tibi, consulat opto.
dum loquor, Hesperio positas in litore metas
umida nox tetigit. non est mora libera nobis;
poscimur; ecfulget tenebris Aurora fugatis.
corripe lora manu; uel, si mutabile pectus
est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
dum potes et solidis etiamnunc sedibus adstas,
dumque male optatos nondum premis inscius axes.
quae tutus spectes, sine me dare lumina terris.'
occupat ille leuem iuuenali corpore currum
statque super manibusque datas contingere habenas
gaudet et inuito grates agit inde parenti.
interea uolucres Pyrois et Eous et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
flammiferis inplent pedibusque repagula pulsant.
quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
reppulit, et facta est inmensi copia caeli,
corripuere uiam pedibusque per aera motis
obstantes scindunt nebulas pennisque leuati
praetereunt ortos isdem de partibus Euros.
sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum grauitate carebat;
utque labant curuae iusto sine pondere naues
perque mare instabiles nimia leuitate feruntur,
sic onere adsueto uacuus dat in aera saltus
succutiturque alte similisque est currus inani.
quod simul ac sensere, ruunt tritumque relinquunt
quadriiugi spatium nec, quo prius, ordine currunt.
ipse pauet, nec qua commissas flectat habenas,
nec scit, qua sit iter; nec, si sciat, inperet illis.
tum primum radiis gelidi caluere Triones
et uetito frustra temptarunt aequore tingui;
quaeque polo posita est glaciali proxima Serpens,
frigore pigra prius nec formidabilis ulli,
incaluit sumpsitque nouas feruoribus iras.
te quoque turbatum memorant fugisse, Bootes,
quamuis tardus eras et te tua plaustra tenebant.
ut uero summo despexit ab aethere terras
infelix Phaethon penitus penitusque iacentes,
palluit, et subito genua intremuere timore,
suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
et iam mallet equos numquam tetigisse paternos,
iam cognosse genus piget et ualuisse rogando;
iam Meropis dici cupiens ita fertur, ut acta
praecipiti pinus Borea, cui uicta remisit
frena suus rector, quam dis uotisque reliquit.
quid faciat? multum caeli post terga relictum,
ante oculos plus est; animo metitur utrumque
et modo, quos illi fatum contingere non est,
prospicit occasus, interdum respicit ortus;
quidque agat, ignarus stupet, et nec frena remittit
nec retinere ualet, nec nomina nouit equorum.
sparsa quoque in uario passim miracula caelo
uastarumque uidet trepidus simulacra ferarum.
est locus, in geminos ubi bracchia concauat arcus
Scorpios et cauda flexisque utrimque lacertis
porrigit in spatium signorum membra duorum.
hunc puer ut nigri madidum sudore ueneni
uulnera curuata minitantem cuspide uidit,
mentis inops gelida formidine lora remisit.
quae postquam summo tetigere iacentia tergo,
exspatiantur equi nulloque inhibente per auras
ignotae regionis eunt, quaque inpetus egit,
hac sine lege ruunt altoque sub aethere fixis
incursant stellis rapiuntque per auia currum.
et modo summa petunt, modo per decliue uiasque
praecipites spatio terrae propiore feruntur;
inferiusque suis fraternos currere Luna
admiratur equos: ambustaque nubila fumant;
corripitur flammis, ut quaeque altissima, tellus,
fissaque agit rimas et sucis aret ademptis.
pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
materiamque suo praebet seges arida damno.
parua queror; magnae pereunt cum moenibus urbes,
cumque suis totas populis incendia terras
in cinerem uertunt. siluae cum montibus ardent;
ardet Athos Taurosque Cilix et Tmolus et Oete
et tum sicca, prius creberrima fontibus, Ide
uirgineusque Helicon et nondum Oeagrius Haemus;
ardet in inmensum geminatis ignibus Aetne
Parnasosque biceps et Eryx et Cynthus et Othrys

II **93** *pectora* A N, *pectore* M λ. **106** *uolcania* A. **109** *musae* Diomedes p. 451. **116** *Tuem* (*T* in ras. ex Q) *patere* (*ater* in ras.) M, *quem pater* A, *tum pater* N in ras. λ, corr. Merk. **126** *parentis* codd., *paternis* Heins. **128** *uolentes* A Heins., *uolantes* M uulg. **129** *directos* uulg., *derectos* A Housman. **130** *oblicum* λ et alibi. **135** *cursum* Merk. **144** *effulget* Heins., *et fulget* codd. unde *ecfulget* Housman. **150** *iuuenili* M in ras. N λ, *iuuenali* A P. **153** *et euos* P, *eous* om. *et* M A N λ, corr. Heins. **157** *caeli* M N, *mundi* A λ. **165** *uacuus* M ex corr., *uacuos* N ex corr. M A λ. **178** *dispexit* Lachm. Haupt. **183** *i. genus agnoscit* A, unde *i. g. agnosci* Ellis. **201** *summum—tergum* N Heins. *cadentia* Polle. **214** *queror. loquor* N. **215** *terras* λ Riese, *gentes* M A N uulg. **221** *parnasosque* ex A.

et tandem niuibus Rhodope caritura Mimasque
Dindymaque et Mycale natusque ad sacra Cithaeron.
nec prosunt Scythiae sua frigora; Caucasus ardet
Ossaque cum Pindo maiorque ambobus Olympus
aeriaeque Alpes et nubifer Appenninus.
tum uero Phaethon cunctis e partibus orbem
adspicit accensum nec tantos sustinet aestus,
feruentisque auras uelut e fornace profunda
ore trahit currusque suos candescere sentit;
et neque iam cineres eiectatamque fauillam
ferre potest calidoque inuoluitur undique fumo,
quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
nescit, et arbitrio uolucrum raptatur equorum.
sanguine tum credunt in corpora summa uocato
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem;
tum facta est Libye raptis umoribus aestu
arida; tum nymphae passis fontesque lacusque
defleuere comis; quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
nec sortita loco distantes flumina ripas
tuta manent; mediis Tanais fumauit in undis
Peneosque senex Teuthranteusque Caicus
et celer Ismenos cum Phegiaco Erymantho
arsurusque iterum Xanthus flauusque Lycormas,
quique recuruatis ludit Maeandros in undis,
Mygdoniusque Melas et Taenarius Eurotas.
arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes
Thermodonque citus Gangesque et Phasis et Hister.
aestuat Alpheos, ripae Spercheides ardent,
quodque suo Tagus amne uehit, fluit ignibus, aurum;
et quae Maeonias celebrabant carmine ripas
flumineae uolucres, medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem
occuluitque caput, quod adhuc latet; ostia septem
puluerulenta uacant, septem sine flumine ualles.
fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat
Hesperiosque amnes Rhenum Rhodanumque Padumque,
cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis
lumen et infernum terret cum coniuge regem.
et mare contrahitur, siccaeque est campus harenae,
quod modo pontus erat; quosque altum texerat aequor,
exsistunt montes et sparsas Cycladas augent.
ima petunt pisces, nec se super aequora curui
tollere consuetas audent delphines in auras;
corpora phocarum summo resupina profundo
exanimata natant. ipsum quoque Nerea fama est
Doridaque et natas tepidis latuisse sub antris.
ter Neptunus aquis cum toruo bracchia uultu
exserere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
inter aquas pelagi contractosque undique fontes,
qui se condiderant in opacae uiscera matris,
sustulit oppressos collo tenus arida uultus,
opposuitque manum fronti magnoque tremore
omnia concutiens paulum subsedit et infra,
quam solet esse, fuit; fractaque ita uoce locuta est:
'si placet hoc meruique, quid o tua fulmina cessant,
summe deum? liceat periturae uiribus ignis
igne perire tuo clademque auctore leuare.
uix equidem fauces haec ipsa in uerba resoluo'
(presserat ora uapor); 'tostos en adspice crines
inque oculis tantum, tantum super ora fauillae.
hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
officiique refers, quod adunci uulnera aratri
rastrorumque fero totoque exerceor anno,
quod pecori frondes alimentaque mitia, fruges
humano generi, uobis quoque tura ministro?
sed tamen exitium fac me meruisse: quid undae,
quid meruit frater? cur illi tradita sorte
aequora decrescunt et ab aethere longius absunt?
quod si nec fratris nec te mea gratia tangit,
at caeli miserere tui; circumspice utrumque,
fumat uterque polus; quos si uitiauerit ignis,
atria uestra ruent. Atlans en ipse laborat
uixque suis umeris candentem sustinet axem.
si freta, si terrae pereunt, si regia caeli,
in chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
siquid adhuc superest, et rerum consule summae.'
dixerat haec Tellus; neque enim tolerare uaporem
ulterius potuit nec dicere plura; suumque
rettulit os in se propioraque manibus antra.
at pater omnipotens, superos testatus et ipsum
qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
interitura graui, summam petit arduus arcem,
unde solet nubes latis inducere terris,
unde mouet tonitrus uibrataque fulmina iactat.
sed neque, quas posset terris inducere, nubes
tunc habuit, nec, quos caelo demitteret, imbres.
intonat et dextra libratum fulmen ab aure
misit in aurigam pariterque animaque rotisque
expulit et saeuis conpescuit ignibus ignes.
consternantur equi et saltu in contraria facto
colla iugo eripiunt abruptaque lora relinquunt.
illic frena iacent, illic temone reuulsus
axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
sparsaque sunt late laceri uestigia currus.
at Phaethon, rutilos flamma populante capillos,
uoluitur in praeceps longoque per aera tractu
fertur, ut interdum de caelo stella sereno,
etsi non cecidit, potuit cecidisse uideri.
quem procul a patria diuerso maximus orbe
excipit Eridanus fumantiaque abluit ora;
Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
corpora dant tumulo; signant quoque carmine saxum:
HIC SITVS EST PHAETHON, CVRRVS AVRIGA PATERNI;
QVEM SI NON TENVIT, MAGNIS TAMEN EXCIDIT AVSIS.
nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
condiderat uultus; et, si modo credimus, unum
isse diem sine sole ferunt; incendia lumen
praebebant aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quaecumque fuerunt
in tantis dicenda malis, lugubris et amens
et laniata sinus totum percensuit orbem;
exanimesque artus primo, mox ossa requirens
repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
incubuitque loco nomenque in marmore lectum
perfudit lacrimis et aperto pectore fouit.
nec minus Heliades lugent et, inania morti
munera, dant lacrimas, et caesae pectora palmis
non auditurum miseras Phaethonta querellas
nocte dieque uocant adsternunturque sepulcro.
luna quater iunctis inplerat cornibus orbem:
illae more suo (nam morem fecerat usus)
plangorem dederant. e quis Phaethusa, sororum
maxima, cum uellet terra procumbere, questa est
deriguisse pedes. ad quam conata uenire
candida Lampetie subita radice retenta est.
tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
auellit frondes; haec stipite crura teneri,
illa dolet fieri longos sua bracchia ramos.
dumque ea mirantur, conplectitur inguina cortex,
perque gradus uterum pectusque umerosque manusque
ambit, et extabant tantum ora uocantia matrem.

II **239** *cirnon* A Ellis. **243** *peneosque* ex A. **244** *ismenos* ex A. *Phegiaco* Merk., *ph*(*f* N λ)*ocaico* M A N ε λ, *Psophiaco* Glareanus. **246** *meandros* ex ε. **250** *alpheos* ex N (corr. ex *alpheus* A). **252** *celebrarant* λ² Heins. **256** *uocant* M N λ¹. **270** *uoltu* N. **273** *que* om. M. **275** *omniferos* N in ras. ε λ. *uoltus* N. **278** *fracta* Housman (l. c.), *sacra* M A N ε λ, *rauca* G. H. Mueller et C. Schenkl, *sicca* codd. aliquot dett., *sicca—fauce* Bentl. **284** *tantum t.* A Heins., *fumum* (in ras.) *t.* M, *uolitant* (in ras.) *t. est* λ, *tantum uolitant* ε, erasus N. **295** *quod si* M λ, *quos* (corr. ex *quod*) *si* N. **296** *athlans* M **302** *poterat* ε λ. **310** *demitteret* ε, *dimitteret* M A N λ. **313** *saeuos* Ciofanus Bentl. **326** *signantque hoc* Heins. ex codd. **337** *ripa* (*terra* suprascript.) M, *ripa* A N, *terra* λ. **347** *terrae* A ε λ (*e* man. rec.). **348** *diriguisse* A ε λ.

quid faciat mater, nisi, quo trahat inpetus illam,
huc eat atque illuc et, dum licet, oscula iungat?
non satis est; truncis auellere corpora temptat
et teneros manibus ramos abrumpit; at inde
sanguineae manant, tamquam de uulnere, guttae.
'parce, precor, mater', quaecumque est saucia, clamat,
'parce, precor; nostrum laceratur in arbore corpus.
iamque uale'—cortex in uerba nouissima uenit.
inde fluunt lacrimae, stillataque sole rigescunt
de ramis electra nouis, quae lucidus amnis
excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.
  Adfuit huic monstro proles Stheneleia Cycnus,
qui tibi materno quamuis a sanguine iunctus,
mente tamen, Phaethon, propior fuit. ille relicto
(nam Ligurum populos et magnas rexerat urbes)
inperio ripas uirides amnemque querellis
Eridanum inplerat siluamque sororibus auctam,
cum uox est tenuata uiro, canaeque capillos
dissimulant plumae, collumque a pectore longe
porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes;
penna latus uelat, tenet os sine acumine rostrum.
fit noua Cycnus auis, nec se caeloque Iouique
credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo;
stagna petit patulosque lacus, ignemque perosus,
quae colat, elegit contraria flumina flammis.
  Squalidus interea genitor Phaethontis et expers
ipse sui decoris, qualis cum deficit orbem
esse solet, lucemque odit seque ipse diemque
datque animum in luctus; et luctibus adicit iram
officiumque negat mundo. 'satis' inquit 'ab aeui
sors mea principiis fuit inrequieta, pigetque
actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
quilibet alter agat portantes lumina currus.
si nemo est omnesque dei non posse fatentur,
ipse agat, ut saltem, dum nostras temptat habenas,
orbatura patres aliquando fulmina ponat.
tum sciet, ignipedum uires expertus equorum,
non meruisse necem qui non bene rexerit illos.'
talia dicentem circumstant omnia Solem
numina, neue uelit tenebras inducere rebus,
supplice uoce rogant; missos quoque Iuppiter ignes
excusat precibusque minas regaliter addit.
colligit amentes et adhuc terrore pauentes
Phoebus equos stimuloque dolens et uerbere saeuit;
saeuit enim, natumque obiectat et inputat illis.
  At pater omnipotens ingentia moenia caeli
circuit, et ne quid labefactum uiribus ignis
corruat, explorat. quae postquam firma suique
roboris esse uidet, terras hominumque labores
perspicit. Arcadiae tamen est inpensior illi
cura suae; fontesque et nondum audentia labi
flumina restituit, dat terrae gramina, frondes
arboribus, laesasque iubet reuirescere siluas.
dum redit itque frequens, in uirgine Nonacrina
haesit; et accepti caluere sub ossibus ignes.
non erat huius opus lanam mollire trahendo
nec positu uariare comas. ubi fibula uestem,
uitta coercuerat neglectos alba capillos,
et modo leue manu iaculum, modo sumpserat arcum,
miles erat Phoebes; nec Maenalon attigit ulla
gratior hac Triuiae. sed nulla potentia longa est.
ulterius medio spatium sol altus habebat,
cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat aetas.
exuit hic umero pharetram lentosque retendit
arcus inque solo, quod texerat herba, iacebat
et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iuppiter ut uidit fessam et custode uacantem,
'hoc certe furtum coniunx mea nesciet,' inquit
'aut si rescierit, sunt, o, sunt iurgia tanti.'
protinus induitur faciem cultumque Dianae
atque ait 'o comitum, uirgo, pars una mearum,
in quibus es uenata iugis?' de caespite uirgo
se leuat et 'salue numen, me iudice', dixit
'audiat ipse licet, maius Ioue.' ridet et audit
et sibi praeferri se gaudet et oscula iungit
nec moderata satis nec sic a uirgine danda.
qua uenata foret silua, narrare parantem
inpedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
illa quidem contra, quantum modo femina possit,
(adspiceres utinam, Saturnia; mitior esses)
illa quidem pugnat: sed quae superare puella,
quisue Iouem poterat? superum petit aethera uictor
Iuppiter; huic odio nemus est et conscia silua.
unde pedem referens paene est oblita pharetram
tollere cum telis et quem suspenderat arcum.
ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Maenalon ingrediens et caede superba ferarum
adspicit hanc uisamque uocat: clamata refugit
et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa.
sed postquam pariter nymphas incedere uidit,
sensit abesse dolos numerumque accessit ad harum.
heu quam difficile est crimen non prodere uultu!
uix oculos attollit humo, nec, ut ante solebat,
iuncta deae lateri nec toto est agmine prima;
sed silet et laesi dat signa rubore pudoris;
et, nisi quod uirgo est, poterat sentire Diana
mille notis culpam: nymphae sensisse feruntur.
orbe resurgebant lunaria cornua nono,
cum dea uenatu, fraternis languida flammis,
nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens
ibat et attritas uersabat riuus harenas,
ut loca laudauit, summas pede contigit undas;
his quoque laudatis 'procul est' ait 'arbiter omnis;
nuda superfusis tinguamus corpora lymphis.'
Parrhasis erubuit. cunctae uelamina ponunt;
una moras quaerit. dubitanti uestis adempta est;
qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
attonitae manibusque uterum celare uolenti
'i procul hinc' dixit 'nec sacros pollue fontes'
Cynthia, deque suo iussit secedere coetu.
  Senserat hoc olim magni matrona Tonantis
distuleratque graues in idonea tempora poenas.
causa morae nulla est; et iam puer Arcas (id ipsum
indoluit Iuno) fuerat de paelice natus.
cui simul obuertit saeuam cum lumine mentem,
'scilicet hoc etiam restabat, adultera,' dixit
'ut fecunda fores, fieretque iniuria partu
nota, Iouisque mei testatum dedecus esset.
haud inpune feres; adimam tibi nempe figuram,
qua tibi quaque places nostro, inportuna, marito.'
dixit et aduersa prensis a fronte capillis
strauit humi pronam. tendebat bracchia supplex:
bracchia coeperunt nigris horrescere uillis,
curuarique manus et aduncos crescere in ungues
officioque pedum fungi, laudataque quondam
ora Ioui lato fieri deformia rictu.
neue preces animos et uerba precantia flectant,
posse loqui eripitur; uox iracunda minaxque
plenaque terroris rauco de gutture fertur.
mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa,
adsiduoque suos gemitu testata dolores
qualescumque manus ad caelum et sidera tollit
ingratumque Iouem, nequeat cum dicere, sentit.
a quotiens, sola non ausa quiescere silua,
ante domum quondamque suis errauit in agris!
a quotiens per saxa canum latratibus acta est
uenatrixque metu uenantum territa fugit!

II 356 *trahit* A N ε. 368 *uinctus* A ε. 376 *uestit* Heins. Merk. sed cf. VII 468. 378 *tradit* M[1] A N. 382 *orbe* N ε λ. 398 *trementis* N. 399 *caedit* Haupt. 400 *enim. erum* Merk. qui post *saeuit* interpunxit. 408 *reuiuiscere* ε λ. 412 *positu* N λ, *positas* A ε, *positu* (*as* suprascript.) M. *cui* M in ras. ε, *ubi* (*cui* suprascript.) A λ, *ubi* N, *caua* Korn, *eum* Rappold. 434 *possit* λ, *posset* M A N ε. 436 *quae* M N ε, *non* λ, *quem* A, idem olim coni. Bentl. 437 post *superum* interpungunt alii. 439 *unde* M in ras. A, *inde* ε λ. 444 *extimuit* λ. 456 *riuos* A. 470 *cui* A, *quo* uulg. *aduertit* N. 474 *nempe* λ, *namque* M A N ε. 476 *auersam* M λ[3], *auersa* N λ, *aduersam* A codd. multi Heins., *aduersa* codd. pauci Naugerius, *arreptam* ε uulg. 485 *tamen* Raph. Regius, *manet* codd.

saepe feris latuit uisis, oblita quid esset,
ursaque conspectos in montibus horruit ursos,
pertimuitque lupos, quamuis pater esset in illis.
Ecce, Lycaoniae proles ignara parentis,
Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis;
dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos
nexilibusque plagis siluas Erymanthidas ambit,
incidit in matrem; quae restitit Arcade uiso
et cognoscenti similis fuit. ille refugit
inmotosque oculos in se sine fine tenentem
nescius extimuit, propiusque accedere auenti
uulnifico fuerat fixurus pectora telo.
arcuit omnipotens pariterque ipsosque nefasque
sustulit et celeri raptos per inania uento
inposuit caelo uicinaque sidera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sidera paelex
fulsit, et ad canam descendit in aequora Tethyn
Oceanumque senem, quorum reuerentia mouit
saepe deos, causamque uiae scitantibus infit:
'quaeritis, aetheriis quare regina deorum
sedibus huc adsim? pro me tenet altera caelum.
mentior, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
nuper honoratas summo, mea uulnera, caelo
uideritis stellas illic, ubi circulus axem
ultimus extremum spatioque breuissimus ambit.
et uero quisquam Iunonem laedere nolit
offensamque tremat, quae prosum sola nocendo?
o, ego quantum egi! quam uasta potentia nostra est!
esse hominem uetui: facta est dea. sic ego poenas
sontibus inpono, sic est mea magna potestas.
uindicet antiquam faciem uultusque ferinos
detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
cur non et pulsa ducit Iunone meoque
collocat in thalamo socerumque Lycaona sumit?
at uos si laesae tangit contemptus alumnae,
gurgite caeruleo septem prohibete triones
sideraque in caelo, stupri mercede, recepta
pellite, ne puro tinguatur in aequore paelex.'
Di maris adnuerant; habili Saturnia curru
ingreditur liquidum pauonibus aethera pictis,
tam nuper pictis caeso pauonibus Argo,
quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
corue loquax, subito nigrantes uersus in alas.
nam fuit haec quondam niueis argentea pennis
ales, ut aequaret totas sine labe columbas,
nec seruaturis uigili Capitolia uoce
cederet anseribus nec amanti flumina cycno.
lingua fuit damno; lingua faciente loquaci,
qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
pulchrior in tota, quam Larisaea Coronis,
non fuit Haemonia; placuit tibi, Delphice, certe,
dum uel casta fuit uel inobseruata. sed ales
sensit adulterium Phoebeius, utque latentem
detegeret culpam, non exorabilis index
ad dominum tendebat iter. quem garrula motis
consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix
auditaque uiae causa 'non utile carpis'
inquit 'iter: ne sperne meae praesagia linguae.
quid fuerim quid simque, uide meritumque require:
inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
clauserat Actaeo texta de uimine cista
uirginibusque tribus gemino de Cecrope natis
et legem dederat, sua ne secreta uiderent.
abdita fronde leui densa speculabar ab ulmo,
quid facerent. commissa duae sine fraude tuentur,
Pandrosos atque Herse; timidas uocat una sorores
Aglauros nodosque manu diducit; et intus
infantemque uident adporrectumque draconem.
acta deae refero; pro quo mihi gratia talis
redditur, ut dicar tutela pulsa Mineruae
et ponar post noctis auem. mea poena uolucres
admonuisse potest, ne uoce pericula quaerant.
at, puto, non ultro nec quicquam tale rogantem
me petiit? ipsa licet hoc a Pallade quaeras:
quamuis irata est, non hoc irata negabit.
nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(nota loquor) genuit fueramque ego regia uirgo
diuitibusque procis (ne me contemne) petebar.
forma mihi nocuit. nam cum per litora lentis
passibus, ut soleo, summa spatiarer harena,
uidit et incaluit pelagi deus; utque precando
tempora cum blandis absumpsit inania uerbis,
uim parat et sequitur. fugio densumque relinquo
litus et in molli nequiquam lassor harena.
inde deos hominesque uoco; nec contigit ullum
uox mea mortalem; mota est pro uirgine uirgo,
auxiliumque tulit. tendebam bracchia caelo:
bracchia coeperunt leuibus nigrescere pennis.
reicere ex umeris uestem molibar; at illa
pluma erat inque cutem radices egerat imas.
plangere nuda meis conabar pectora palmis:
sed neque iam palmas nec pectora nuda gerebam.
currebam; nec, ut ante, pedes retinebat harena,
sed summa tollebar humo. mox acta per auras
euehor et data sum comes inculpata Mineruae.
quid tamen hoc prodest, si diro facta uolucris
crimine Nyctimene nostro successit honori?
an quae per totam res est notissima Lesbon,
non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem, sed conscia culpae
conspectum lucemque fugit tenebrisque pudorem
celat et a cunctis expellitur aethere toto.'
talia dicenti 'tibi' ait 'reuocamina' coruus
'sint precor ista malo: nos uanum spernimus omen.'
nec coeptum dimittit iter, dominoque iacentem
cum iuuene Haemonio uidisse Coronida narrat.
laurea delapsa est audito crimine amantis,
et pariter uultusque deo plectrumque colorque
excidit; utque animus tumida feruebat ab ira,
arma adsueta capit flexumque a cornibus arcum
tendit et illa suo totiens cum pectore iuncta
indeuitato traiecit pectora telo.
icta dedit gemitum tractoque a corpore ferro
candida puniceo perfudit membra cruore,
et dixit 'potui poenas tibi, Phoebe, dedisse,
sed peperisse prius; duo nunc moriemur in una.'
hactenus, et pariter uitam cum sanguine fudit.
corpus inane animae frigus letale secutum est.
Paenitet heu sero poenae crudelis amantem,
seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit;
odit auem, per quam crimen causamque dolendi
scire coactus erat, nec non arcumque manumque
odit cumque manu temeraria tela sagittas;
conlapsamque fouet seraque ope uincere fata
nititur et medicas exercet inaniter artes.
quae postquam frustra temptata, rogumque parari
uidit et arsuros supremis ignibus artus,
tum uero gemitus (neque enim caelestia tingui
ora licet lacrimis) alto de corde petitos
edidit haud aliter, quam cum spectante iuuenca
lactentis截 uituli dextra libratus ab aure
tempora discussit claro caua malleus ictu.
ut tamen ingratos in pectora fudit odores
et dedit amplexus iniustaque iusta peregit,
non tulit in cineres labi sua Phoebus eosdem

II 497 *actis* A uulg., *ferens—annos* N in ras. λ, rasura est in M, *auctus* Merk. 503 *accedere fugit* M A N λ². 504 *uolnifico* A. 505 *arcuit* Plan. Raph. Regius, *arguit* codd. 509 *aequore* M. 514 *mentior* codd., *mentiar* Accursius. 518 *est uero cur quis* N² ε Heins., *quisquam* A N, *quisqu*, λ, *quisqui* M ante ras. 520 *quantu hausta* ut uidetur A, *quantum* (uel *quanti*) *ista* Ellis. 523 *uoltus* N. 525 *expulsa* ε λ. 525, 526 *ducat—collocet—sumat* N Merk. 529 *caelum* codd. plerique, *caelo* N Heins. 532 *aera* ε λ. 554 *texsta* λ. 560 *aglauros* M A N λ. *deducit* M A N λ. 582 *reiecerae* A. 583 *egerat* A codd. multi Heins., *eserat* N, *fixerat* M in ras. ε λ. 587 *alta* N λ. 589 *tetro* A. 591 *lesbon* ex M N. 600 *amanti* Heins. Merk. 603 *capit* M A ε λ, *rapit* al. 606 *corpore* codd., *uulnere* Heins. uulg. 611 damnat Hartman. 620 *sensit et* Schol. ad Stat. Theb. VI 384. *suppostis* N.

semina, sed natum flammis uteroque parentis
eripuit geminique tulit Chironis in antrum;
sperantemque sibi non falsae praemia linguae
inter aues albas uetuit consistere coruum.
  Semifer interea diuinae stirpis alumno
laetus erat mixtoque oneri gaudebat honore.
ecce uenit rutilis umeros protecta capillis
filia Centauri, quam quondam nympha Chariclo
fluminis in rapidi ripis enixa uocauit
Ocyroen. non haec artes contenta paternas
edidicisse fuit; fatorum arcana canebat.
ergo ubi uaticinos concepit mente furores
incaluitque deo quem clausum pectore habebat,
adspicit infantem, 'toto' que 'salutifer orbi
cresce puer:' dixit 'tibi se mortalia saepe
corpora debebunt; animas tibi reddere ademptas
fas erit; idque semel dis indignantibus ausus,
posse dare hoc iterum flamma prohibebere auita
eque deo corpus fies exsangue, deusque,
qui modo corpus eras, et bis tua fata nouabis.
tu quoque, care pater, nunc inmortalis et aeuis
omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
posse mori cupies, tum cum cruciabere dirae
sanguine serpentis per saucia membra recepto;
teque ex aeterno patientem numina mortis
efficient triplicesque deae tua fila resoluent.'
restabat fatis aliquid. suspirat ab imis
pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae;
atque ita 'praeuertunt' inquit 'me fata, uetorque
plura loqui, uocisque meae praecluditur usus.
non fuerant artes tanti, quae numinis iram
contraxere mihi; mallem nescisse futura.
iam mihi subduci facies humana uidetur,
iam cibus herba placet, iam latis currere campis
inpetus est; in equam cognataque corpora uertor.
tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.'
talia dicenti pars est extrema querellae
intellecta parum, confusaque uerba fuerunt.
mox nec uerba quidem nec equae sonus ille uidetur,
sed simulantis equam, paruoque in tempore certos
edidit hinnitus et bracchia mouit in herbas.
tum digiti coeunt et quinos alligat ungues
perpetuo cornu leuis ungula, crescit et oris
et colli spatium, longae pars maxima pallae
cauda fit, utque uagi crines per colla iacebant,
in dextras abiere iubas; pariterque nouata est
et uox et facies; nomen quoque monstra dedere.
  Flebat opemque tuam frustra Philyreius heros,
Delphice, poscebat. nam nec rescindere magni
iussa Iouis poteras nec, si rescindere posses,
tunc aderas; Elin Messeniaque arua colebas.
illud erat tempus, quo te pastoria pellis
texit, onusque fuit baculus siluestre sinistrae,
alterius dispar septenis fistula cannis.
dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
incustoditae Pylios memorantur in agros
processisse boues. uidet has Atlantide Maia
natus et arte sua siluis occultat abactas.
senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
rure senex; Battum uicinia cuncta uocabant.
diuitis hic saltus herbosaque pascua Nelei
nobiliumque greges custos seruabat equarum.
hunc tenuit blandaque manu seduxit, et illi
'quisquis es, hospes,' ait 'si forte armenta requiret
haec aliquis, uidisse nega; neu gratia facto
nulla rependatur, nitidam cape praemia uaccam';
et dedit. accepta uoces has reddidit hospes:
'tutus eas: lapis iste prius tua furta loquetur'
et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire;
mox redit et uersa pariter cum uoce figura
'rustice, uidisti siquas hoc limite' dixit
'ire boues, fer opem furtoque silentia deme:
iuncta suo pretium dabitur tibi femina tauro.'
at senior, postquam est merces geminata, 'sub illis
montibus' inquit 'erunt'; et erant sub montibus illis.
risit Atlantiades et 'me mihi, perfide, prodis?
me mihi prodis?' ait; periuraque pectora uertit
in durum silicem, qui nunc quoque dicitur Index,
inque nihil merito uetus est infamia saxo.
  Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis,
Munychiosque uolans agros gratamque Mineruae
despectabat humum cultique arbusta Lycei.
illa forte die castae de more puellae
uertice supposito festas in Palladis arces
pura coronatis portabant sacra canistris.
inde reuertentes deus adspicit ales iterque
non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
ut uolucris uisis rapidissima miluus extis,
dum timet et densi circumstant sacra ministri,
flectitur in gyrum nec longius audet abire,
spemque suam motis auidus circumuolat alis;
sic super Actaeas agilis Cyllenius arces
inclinat cursus et easdem circinat auras.
quanto splendidior quam cetera sidera fulget
Lucifer, et quanto quam Lucifer aurea Phoebe,
tanto uirginibus praestantior omnibus Herse
ibat eratque decus pompae comitumque suarum.
obstipuit forma Ioue natus, et aethere pendens
non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
funda iacit: uolat illud et incandescit eundo,
et quos non habuit sub nubibus inuenit ignis.
uertit iter caeloque petit terrena relicto,
nec se dissimulat; tanta est fiducia formae.
quae quamquam iusta est, cura tamen adiuuat illam,
permulcetque comas chlamydemque, ut pendeat apte,
collocat, ut limbus totumque appareat aurum,
ut teres in dextra, qua somnos ducit et arcet,
uirga sit, ut tersis niteant talaria plantis.
pars secreta domus ebore et testudine cultos
tris habuit thalamos, quorum tu, Pandrose, dextrum,
Aglauros laeuum, medium possederat Herse.
quae tenuit laeuum, uenientem prima notauit
Mercurium nomenque dei scitarier ausa est
et causam aduentus. cui sic respondit Atlantis
Pleionesque nepos: 'ego sum, qui iussa per auras
uerba patris porto; pater est mihi Iuppiter ipse.
nec fingam causas; tu tantum fida sorori
esse uelis prolisque meae matertera dici.
Herse causa uiae est. faueas oramus amanti.'
adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
uiderat Aglauros flauae secreta Mineruae,
proque ministerio magni sibi ponderis aurum
postulat; interea tectis excedere cogit.
uertit ad hanc torui dea bellica luminis orbem
et tanto penitus traxit suspiria motu,
ut pariter pectus positamque in pectore forti
aegida concuteret. subit, hanc arcana profana
detexisse manu, tum cum sine matre creatam
Lemnicolae stirpem contra data foedera uidit,
et gratamque deo fore iam gratamque sorori,
et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
protinus Inuidiae nigro squalentia tabo
tecta petit. domus est imis in uallibus huius
abdita, sole carens, non ulli peruia uento,
tristis et ignaui plenissima frigoris, et quae
igne uacet semper, caligine semper abundet.

II 636 *Charicto* codd., corr. Politianus. **642** *totoque* M A ε λ Can. VII (cod. Bodleianus Canonici VII), *toti* M^1. *orbe* ε. **646** *prohiberis* M N ε. **649** sic Plan., *iam mortalis* M A N ε. **655** *dictis* Bentl. **657** *me* codd. nonnulli Heins., *mea* M A N ε λ. **663** *pectora* ε. **664** *namque* λ. **668** *equam* ed. Aldina 1502, quod nunc apparet in N, *equae* codd. **669** *herbis* M, *herbas* (*i* suprascript.) A. **670** *colligat* N. **681** *baculus* M in ras. A N ε λ Ellis, *baculum* M^1. **688** *uicinia cuncta* Housman (l. c.), *uicinaque tota* M in ras., *uicinia rura* N f, *uicina hunc rura* A λ, *uicinia tota* uulg. **691** *tenuit* A Ellis, *timuit* uulg. **701** *pretium* Heins. ex cod. uno, *pariter* codd. **716** *miluus in e.* λ, *miluius* A ε. **723** *quam* codd., *te* Heins. uulg. **730** *petit diuersa* A N ε λ. **734** *latumque* Koch. **736** *ut. et* ε λ. **739** et **749** *aglauros* ex A N λ. **749** *flauae* codd., *rauae* Haupt.

huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
constitit ante domum (neque enim succedere tectis
fas habet) et postes extrema cuspide pulsat.
concussae patuere fores. uidet intus edentem
uipereas carnes, uitiorum alimenta suorum,
Inuidiam, uisaque oculos auertit. at illa
surgit humo pigre semesarumque relinquit
corpora serpentum passuque incedit inerti;
utque deam uidit formaque armisque decoram,
ingemuit uultumque una ac suspiria duxit.
pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno.
risus abest, nisi quem uisi mouere dolores.
nec fruitur somno, uigilacibus excita curis;
sed uidet ingratos intabescitque uidendo
successus hominum, carpitque et carpitur una,
suppliciumque suum est. quamuis tamen oderat, illam
talibus adfata est breuiter Tritonia dictis:
'infice tabe tua natarum Cecropis unam:
sic opus est: Aglauros ea est.' haud plura locuta
fugit et inpressa tellurem reppulit hasta.
illa deam obliquo fugientem lumine cernens
murmura parua dedit, successurumque Mineruae
indoluit. baculumque capit, quem spinea totum
uincula cingebant, adopertaque nubibus atris,
quacumque ingreditur, florentia proterit arua
exuritque herbas et summa cacumina carpit
adflatuque suo populos urbesque domosque
polluit. et tandem Tritonida conspicit arcem,
ingeniis opibusque et festa pace uirentem,
uixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
sed postquam thalamos intrauit Cecrope natae,
iussa facit pectusque manu ferrugine tincta
tangit et hamatis praecordia sentibus inplet,
inspiratque nocens uirus piceumque per ossa
dissipat et medio spargit pulmone uenenum.
neue mali causae spatium per latius errent,
germanam ante oculos fortunatumque sororis
coniugium pulchraque deum sub imagine ponit,
cunctaque magna facit. quibus inritata dolore
Cecropis occulto mordetur, et anxia nocte,
anxia luce gemit, lentaque miserrima tabe
liquitur, ut glacies incerto saucia sole.
felicisque bonis non lenius uritur Herses,
quam cum spinosis ignis supponitur herbis,
quae neque dant flammas lentoque tepore cremantur.
saepe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
saepe uelut crimen rigido narrare parenti;
denique in aduerso uenientem limine sedit
exclusura deum. cui blandimenta precesque
uerbaque iactanti mitissima 'desine;' dixit
'hinc ego me non sum nisi te motura repulso.'
'stemus' ait 'pacto' uelox Cyllenius 'isto.'
caelatasque fores uirga patefecit. at illi
surgere conanti partes, quascumque sedendo
flectimus, ignaua nequeunt grauitate moueri.
illa quidem pugnat recto se attollere trunco;
sed genuum iunctura riget, frigusque per inguen
labitur, et pallent amisso sanguine uenae.
utque malum late solet inmedicabile cancer
serpere et inlaesas uitiatis addere partes,
sic letalis hiemps paulatim in pectora uenit
uitalesque uias et respiramina clausit.
nec conata loqui est, nec, si conata fuisset,
uocis habebat iter: saxum iam colla tenebat,
oraque duruerant, signumque exsangue sedebat.
nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam.
Has ubi uerborum poenas mentisque profanae
cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
linquit et ingreditur iactatis aethera pennis.
seuocat hunc genitor. nec causam fassus amoris
'fide minister' ait 'iussorum, nate, meorum,
pelle moram solitoque celer delabere cursu,
quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra
suspicit (indigenae Sidonida nomine dicunt),
hanc pete, quodque procul montano gramine pasci
armentum regale uides, ad litora uerte.'
dixit, et expulsi iamdudum monte iuuenci
litora iussa petunt, ubi magni filia regis
ludere uirginibus Tyriis comitata solebat.
non bene conueniunt nec in una sede morantur
maiestas et amor. sceptri grauitate relicta
ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
induitur faciem tauri mixtusque iuuencis
mugit et in teneris formosus obambulat herbis.
quippe color niuis est, quam nec uestigia duri
calcauere pedis nec soluit aquaticus Auster.
colla toris extant, armis palearia pendent,
cornua parua quidem, sed quae contendere possis
facta manu, puraque magis perlucida gemma.
nullae in fronte minae, nec formidabile lumen;
pacem uultus habet. miratur Agenore nata,
quod tam formosus, quod proelia nulla minetur.
sed quamuis mitem metuit contingere primo;
mox adit et flores ad candida porrigit ora.
gaudet amans et, dum ueniat sperata uoluptas,
oscula dat manibus; uix, a, uix cetera differt.
et nunc alludit uiridique exultat in herba,
nunc latus in fuluis niueum deponit harenis;
paulatimque metu dempto modo pectora praebet
uirginea plaudenda manu, modo cornua sertis
inpedienda nouis. ausa est quoque regia uirgo,
nescia quem premeret, tergo considere tauri,
cum deus a terra siccoque a litore sensim
falsa pedum primis uestigia ponit in undis;
inde abit ulterius mediique per aequora ponti
fert praedam. pauet haec litusque ablata relictum
respicit, et dextra cornum tenet, altera dorso
inposita est; tremulae sinuantur flamine uestes.

II 765 *bello* M ε λ, *belli* A N[1] Heins. **774** *ima ad* codd. (*ima* M in ras.) corr. Housman, *multum atque animo suspiria* Riese, *deae* A N ε. **776** *lurent* cod. Bodl. Digby 65 teste Ellis. **787** *oblieo* λ. **788** *successuru(a A)mque* M[1] A, *sueeessibus* (*busque* ε) *atque* N[1] ε, *suecessu namque* λ. **789** *quem* M[2] N ε λ Can. VII Ellis, cf. 680, *quod* M[1] A. **792** *papaucra* M A N λ. **808** *inserto* Merk. **809** *non setius* Heins. **811** *lènto* cod. unus, *leni* uulg. **819** *eaclestique* M N λ. **821** *flectitur* M in ras. ε λ. **823** *per ungues* M A N ε λ, *per artus* codd. nonnulli, *per inguen* Erkema. **824** *eallent* Haupt. **827** *hiemps* ex M A λ. *in eorpora* λ. **II 833–III 510** extant in Br (fragmento Musëi Britannici 11967). **836** *sed uoeat* M N. *amorem* Francius. **855** *parua* codd., *uara* Heins., *torua* Housman collato Lucan. I 612. **863** *a* ε Ellis, *ha* A, *ah* λ, *iam* M N[2] in ras. **867** *palpanda* ε λ. **871** *falsa* codd., *fissa* Merk. *primo* M A N ε λ, *primis* codd. multi. **874** *cornùm* Priscian. p. 211, *eornu* codd.

LIBER TERTIVS

Iamque deus posita fallacis imagine tauri
se confessus erat Dictaeaque rura tenebat,
cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
inperat et poenam, si non inuenerit, addit
exilium, facto pius et sceleratus eodem.
orbe pererrato (quis enim deprendere possit
furta Iouis?) profugus patriamque iramque parentis
uitat Agenorides Phoebique oracula supplex
consulit et, quae sit tellus habitanda, requirit.
'bos tibi' Phoebus ait 'solis occurret in aruis,
nullum passa iugum curuique inmunis aratri.
hac duce carpe uias et, qua requieuerit herba,
moenia fac condas Boeotiaque illa uocato.'
uix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
incustoditam lente uidet ire iuuencam
nullum seruitii signum ceruice gerentem.
subsequitur pressoque legit uestigia gressu
auctoremque uiae Phoebum taciturnus adorat.
iam uada Cephisi Panopesque euaserat arua:
bos stetit, et, tollens speciosam cornibus altis
ad caelum frontem, mugitibus inpulit auras
atque ita respiciens comites sua terga sequentis
procubuit teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates peregrinaeque oscula terrae
figit et ignotos montes agrosque salutat.
sacra Ioui facturus erat. iubet ire ministros
et petere e uiuis libandas fontibus undas.
silua uetus stabat, nulla uiolata securi,
et specus in media, uirgis ac uimine densus,
efficiens humilem lapidum conpagibus arcum,
uberibus fecundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro;
igne micant oculi, corpus tumet omne ueneno,
tresque uibrant linguae, triplici stant ordine dentes.
quem postquam Tyria lucum de gente profecti
infausto tetigere gradu, demissaque in undas
urna dedit sonitum, longo caput extulit antro
caeruleus serpens horrendaque sibila misit.
effluxere urnae manibus, sanguisque relinquit
corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
ille uolubilibus squamosos nexibus orbes
torquet et inmensos saltu sinuatur in arcus,
ac media plus parte leues erectus in auras
despicit omne nemus, tantoque est corpore, quanto
si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
nec mora, Phoenicas, siue illi tela parabant,
siue fugam, siue ipse timor prohibebat utrumque,
occupat; hos morsu, longis conplexibus illos,
hos necat adflati funesta tabe ueneni.
fecerat exiguas iam sol altissimus umbras;
quae mora sit sociis, miratur Agenore natus
uestigatque uiros. tegumen derepta leoni
pellis erat, telum splendenti lancea ferro
et iaculum, teloque animus praestantior omni.
ut nemus intrauit letataque corpora uidit
uictoremque supra spatiosi corporis hostem
tristia sanguinea lambentem uulnera lingua,
'aut ultor uestrae, fidissima pectora, mortis,
aut comes' inquit 'ero.' dixit dextraque molarem
sustulit et magnum magno conamine misit.
illius inpulsu cum turribus ardua celsis
moenia mota forent: serpens sine uulnere mansit
loricaeque modo squamis defensus et atrae
duritia pellis ualidos cute reppulit ictus.
at non duritia iaculum quoque uicit eadem;
quod medio lentae spinae curuamine fixum
constitit, et totum descendit in ilia ferrum.
ille dolore ferox caput in sua terga retorsit
uulneraque adspexit fixumque hastile momordit,
idque, ubi ui multa partem labefecit in omnem,
uix tergo eripuit; ferrum tamen ossibus haesit.
tum uero postquam solitas accessit ad iras
causa recens, plenis tumuerunt guttura uenis,
spumaque pestiferos circumfluit albida rictus,
terraque rasa sonat squamis, quique halitus exit
ore niger Stygio, uitiatas inficit auras.
ipse modo inmensum spiris facientibus orbem
cingitur, interdum longa trabe rectior adstat,
inpete nunc uasto, ceu concitus imbribus amnis,
fertur et obstantes proturbat pectore siluas.
cedit Agenorides paulum spolioque leonis
sustinet incursus instantiaque ora retardat
cuspide praetenta. furit ille et inania duro
uulnera dat ferro figitque in acumine dentes.
iamque uenenifero sanguis manare palato
coeperat et uirides adspergine tinxerat herbas;
sed leue uulnus erat, quia se retrahebat ab ictu
laesaque colla dabat retro plagamque sedere
cedendo arcebat nec longius ire sinebat,
donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
obstitit, et fixa est pariter cum robore ceruix.
pondere serpentis curuata est arbor et ima
parte flagellari gemuit sua robora caudae.
dum spatium uictor uicti considerat hostis,
uox subito audita est, neque erat cognoscere promptum
unde, sed audita est: 'quid, Agenore nate, peremptum
serpentem spectas? et tu spectabere serpens.'
ille diu pauidus pariter cum mente colorem
perdiderat, gelidoque comae terrore rigebant.
ecce uiri fautrix, superas delapsa per auras,
Pallas adest motaeque iubet supponere terrae
uipereos dentes, populi incrementa futuri.
paret et, ut presso sulcum patefecit aratro,
spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
inde, fide maius, glaebae coepere moueri,
primaque de sulcis acies apparuit hastae,
tegmina mox capitum picto nutantia cono,
mox umeri pectusque onerataque bracchia telis
exsistunt, crescitque seges clipeata uirorum.
sic ubi tolluntur festis aulaea theatris,
surgere signa solent primumque ostendere uultus,
cetera paulatim, placidoque educta tenore
tota patent imoque pedes in margine ponunt.
territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat:
'ne cape,' de populo, quem terra creauerat, unus
exclamat 'nec te ciuilibus insere bellis.'
atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
comminus ense ferit; iaculo cadit eminus ipse.
hic quoque, qui leto dederat, non longius illo
uiuit et exspirat, modo quas acceperat, auras:
exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt subiti per mutua uulnera fratres.

III 1–56 extant in Be. **6** *posset* ε λ. **14** *discesserat* A. **29** *media* Be Priscianus, *medio* uulg. *a culmine* M Br, *acumine* λ, *aculmine denso* A. **34** om. Be. *uibrant* marg. ed. Gryph. 1534, *micant* codd., *sibi* Br. **37** ita codd. **39** *urnae* Be Plan. Heins., *undae* codd. *relinquit* A, *reliquit* M in ras. N Be Br[1] ε λ. **43** *leuis* A. **44** *dispicit* Lachm. **48** *conplexibus* M A Be Br N, *amplexibus* ε λ. **49** *afflatu* M N ε, *adflatu* A, *adflata funesti* Riese, *funesta* M A Br N ε, *funesti* Be λ. **52** *tegumen* M ε. *derepta* Be N, *direpta* cett. *leonis* M Br A. **58** *corpora* codd., corr. Heins. **62–86** om. A. **75** *quoque* M λ. **76** *herbas* ε λ. **80** *perturbat* λ. **81** om. M. **90** *gutture* codd., corr. Bentl. **93** *imae* codd., τῷ τῆς οὐρᾶς ἄκρῳ Plan., *ima* Polle. **99** *eum uoce* ε λ. **102** *matrique* λ.

iamque breuis uitae spatium sortita iuuentus
sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
quinque superstitibus, quorum fuit unus Echion.
is sua iecit humo monitu Tritonidis arma
fraternaeque fidem pacis petiitque deditque.
hos operis comites habuit Sidonius hospes,
cum posuit iussam Phoebeis sortibus urbem.
Iam stabant Thebae; poteras iam, Cadme, uideri
exilio felix. soceri tibi Marsque Venusque
contigerant; huc adde genus de coniuge tanta,
tot natos natasque et, pignora cara, nepotes,
hos quoque iam iuuenes. sed scilicet ultima semper
expectanda dies homini est dicique beatus
ante obitum nemo supremaque funera debet.
Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
causa fuit luctus, alienaque cornua fronti
addita, uosque, canes, satiatae sanguine erili.
at bene si quaeras, fortunae crimen in illo,
non scelus inuenies; quod enim scelus error habebat?
mons erat infectus uariarum caede ferarum;
iamque dies medius rerum contraxerat umbras
et sol ex aequo meta distabat utraque,
cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
participes operum compellat Hyantius ore:
'lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
fortunaeque dies habuit satis. altera lucem
cum croceis inuecta rotis Aurora reducet,
propositum repetemus opus; nunc Phoebus utraque
distat idem meta finditque uaporibus arua.
sistite opus praesens nodosaque tollite lina.'
iussa uiri faciunt intermittuntque laborem.
uallis erat piceis et acuta densa cupressu,
nomine Gargaphie, succinctae sacra Dianae.
cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
arte laboratum nulla; simulauerat artem
ingenio natura suo; nam pumice uiuo
et leuibus tofis natiuum duxerat arcum.
fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
margine gramineo patulos succinctus hiatus.
hic dea siluarum uenatu fessa solebat
uirgineos artus liquido perfundere rore.
quo postquam subiit, nympharum tradidit uni
armigerae iaculum pharetramque arcusque retentos;
altera depositae subiecit bracchia pallae;
uincla duae pedibus demunt; nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
excipiunt laticem Nepheleque Hyaleque Rhanisque
et Psecas et Phiale funduntque capacibus urnis.
dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
per nemus ignotum non certis passibus errans
peruenit in lucum; sic illum fata ferebant.
qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
sicut erant uiso nudae sua pectora nymphae
percussere uiro subitisque ululatibus omne
inpleuere nemus circumfusaeque Dianam
corporibus texere suis; tamen altior illis
ipsa dea est colloque tenus supereminet omnes.
qui color infectis aduersi solis ab ictu
nubibus esse solet aut purpureae Aurorae,
is fuit in uultu uisae sine ueste Dianae.
quae quamquam comitum turba est stipata suarum,
in latus obliquum tamen adstitit oraque retro
flexit, et, ut uellet promptas habuisse sagittas,
quas habuit sic hausit aquas uultumque uirilem
perfudit, spargensque comas ultricibus undis
addidit haec cladis praenuntia uerba futurae:
'nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
si poteris narrare, licet'. nec plura minata
dat sparso capiti uiuacis cornua cerui,
dat spatium collo summasque cacuminat aures,
cum pedibusque manus, cum longis bracchia mutat
cruribus et uelat maculoso uellere corpus.
additus et pauor est. fugit Autonoeius heros
et se tam celerem cursu miratur in ipso.
ut uero uultus et cornua uidit in unda,
'me miserum!' dicturus erat: uox nulla secuta est.
ingemuit, uox illa fuit, lacrimaeque per ora
non sua fluxerunt: mens tantum pristina mansit.
quid faciat? repetatne domum et regalia tecta,
an lateat siluis? pudor hoc, timor inpedit illud.
dum dubitat, uidere canes primumque Melampus
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
inde ruunt alii rapida uelocius aura,
Pamphagus et Dorceus et Oribasus, Arcades omnes,
Nebrophonusque ualens et trux cum Laelape Theron
et pedibus Pterelas et naribus utilis Agre,
Hylaeusque ferox, nuper percussus ab apro,
deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Poemenis et natis comitata Harpyia duobus
et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon
et Dromas et Canache Sticteque et Tigris et Alce
et niueis Leucon et uillis Asbolus atris
praeualidusque Lacon et cursu fortis Aello
et Thous et Cyprio uelox cum fratre Lycisce
et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos et Melaneus hirsutaque corpore Lachne
et patre Dictaeo sed matre Laconide nati
Labros et Agriodus et acutae uocis Hylactor
quosque referre mora est. ea turba cupidine praedae
per rupes scopulosque adituque carentia saxa,
quaque est difficilis quaque est uia nulla, sequuntur.
ille fugit per quae fuerat loca saepe secutus,
heu famulos fugit ipse suos. clamare libebat
'Actaeon ego sum, dominum cognoscite uestrum.'
uerba animo desunt; resonat latratibus aether.
prima Melanchaetes in tergo uulnera fecit,
proxima Theridamas; Oresitrophus haesit in armo.
tardius exierant; sed per conpendia montis
anticipata uia est. dominum retinentibus illis,
cetera turba coit confertque in corpore dentes.
iam loca uulneribus desunt. gemit ille sonumque
etsi non hominis, quem non tamen edere possit
ceruus, habet maestisque replet iuga nota querellis.
et genibus pronis supplex similisque roganti
circumfert tacitos tamquam sua bracchia uultus.
at comites rapidum solitis hortatibus agmen
ignari instigant oculisque Actaeona quaerunt,
et uelut absentem certatim Actaeona clamant
(ad nomen caput ille refert) et abesse queruntur,
nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
uellet abesse quidem, sed adest; uelletque uidere,
non etiam sentire canum fera facta suorum.
undique circumstant mersisque in corpore rostris
dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Rumor in ambiguo est: aliis uiolentior aequo
uisa dea est; alii laudant dignamque seuera
uirginitate uocant; pars inuenit utraque causas.
sola Iouis coniunx non tam culpetne probetne
eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae
gaudet et a Tyria collectum paelice transfert
in generis socios odium. subit ecce priori

III 125 ita codd., *sanguineo tepidam* Merk. Haupt. *plangebant* N[1] ε λ, *tangebat* A. *corpore* ε. **127** *humi* N[2] ε λ. **130** *composuit* M N λ. *iussus* M Br A λ. **134** *natas natosque* M A λ (om. *que*). **136** *homini est* M Br N ε, *homini* λ, *hominem* A, *hominis* schol. Lucani. **149** *fortunae* Li(psiense fragmentum) codd. Ciofani Plan., *fortunam* uulg. **152** *terra* codd., *meta* Li, quod olim coni. Bentl., *creta* Merk. **162** *succinctus* M Br, *incinctus* A ε λ, *distinctus* N. **176** *trahebant* Li. **178** *nudae uiso* A ε λ Li. **186** *est* habet λ, om. M Br N A ε Korn. **187** *astitit* Br, *abstitit* Ellis in Journ. Philol. xii p. 68. **204** *redeatne* λ. **206** *primusque* A λ, *primique* Li Hellmuth, *primumque* M N Br ε. **207** *dederunt* A N ε λ. **213** *fero* Li Heins. **227** *feruntur* Haupt ex codd. duobus, *secuntur* A. **233** *therodamas* Li. **234** *exierat* M A Br λ. **235** *praecipitata* A N ε λ. **238** *posset* λ. **242** *latratibus* A N ε λ. **246** *optatae* λ. **249** *in uiscera* Li. **250** *falsa* Li. **251, 252** *nec nisi finita per plurima uulnera uita ira pharetratae fertur satiata Dianae* codd., proscripserunt Heins. Merk. Korn.

causa recens, grauidamque dolet de semine magni
esse Iouis Semelen. tum linguam ad iurgia soluens,
‘profeci quid enim totiens per iurgia?’ dixit
‘ipsa petenda mihi est, ipsam, si maxima Iuno
rite uocor, perdam, si me gemmantia dextra
sceptra tenere decet, si sum regina Iouisque
et soror et coniunx, certe soror. at, puto, furto est
contenta et thalami breuis est iniuria nostri?
concipit, id deerat, manifestaque crimina pleno
fert utero et mater, quod uix mihi contigit, uno
de Ioue uult fieri; tanta est fiducia formae.
fallat eam faxo; nec sum Saturnia, si non
ab Ioue mersa suo Stygias penetrabit ad undas.’
　Surgit ab his solio fuluaque recondita nube
limen adit Semeles. nec nubes ante remouit,
quam simulauit anum posuitque ad tempora canos
sulcauitque cutem rugis, et curua trementi
membra tulit passu; uocem quoque fecit anilem
ipsaque erat Beroe, Semeles Epidauria nutrix.
ergo ubi captato sermone diuque loquendo
ad nomen uenere Iouis, suspirat et ‘opto
Iuppiter ut sit;’ ait ‘metuo tamen omnia. multi
nomine diuorum thalamos iniere pudicos.
nec tamen esse Iouem satis est; det pignus amoris,
si modo uerus is est; quantusque et qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus talisque, rogato,
det tibi conplexus suaque ante insignia sumat.’
　Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
formarat. rogat illa Iouem sine nomine munus.
cui deus ‘elige;’ ait ‘nullam patiere repulsam.
quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunto
numina torrentis; timor et deus ille deorum est.’
laeta malo nimiumque potens perituraque amantis
obsequio Semele ‘qualem Saturnia’ dixit
‘te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
da mihi te talem.’ uoluit deus ora loquentis
opprimere: exierat iam uox properata sub auras.
ingemuit; neque enim non haec optasse, neque ille
non iurasse potest. ergo maestissimus altum
aethera conscendit uultuque sequentia traxit
nubila, quis nimbos inmixtaque fulgura uentis
addidit et tonitrus et ineuitabile fulmen.
qua tamen usque potest, uires sibi demere temptat
nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoea,
nunc armatur eo; nimium feritatis in illo est.
est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
saeuitiae flammaeque minus, minus addidit irae;
tela secunda uocant superi. capit illa domumque
intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
non tulit aetherios donisque iugalibus arsit.
inperfectus adhuc infans genetricis ab aluo
eripitur, patrioque tener (si credere dignum est)
insuitur femori maternaque tempora conplet.
furtim illum primis Ino matertera cunis
educat; inde datum nymphae Nyseides antris
occuluere suis lactisque alimenta dedere.
　Dumque ea per terras fatali lege geruntur
tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
forte Iouem memorant, diffusum nectare, curas
seposuisse grauis uacuaque agitasse remissos
cum Iunone iocos et ‘maior uestra profecto est,
quam quae contingit maribus’ dixisse ‘uoluptas.’
illa negat. placuit quae sit sententia docti
quaerere Tiresiae; Venus huic erat utraque nota.
nam duo magnorum uiridi coeuntia silua
corpora serpentum baculi uiolauerat ictu;
deque uiro factus, mirabile, femina septem
egerat autumnos. octauo rursus eosdem
uidit, et ‘est uestrae si tanta potentia plagae,’
dixit ‘ut auctoris sortem in contraria mutet,
nunc quoque uos feriam.’ percussis anguibus isdem
forma prior rediit genetiuaque uenit imago.
arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa
dicta Iouis firmat. grauius Saturnia iusto
nec pro materia fertur doluisse, suique
iudicis aeterna damnauit lumina nocte.
at pater omnipotens (neque enim licet inrita cuiquam
facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
scire futura dedit poenamque leuauit honore.
　Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
inreprehensa dabat populo responsa petenti.
prima fide uocisque datae temptamina sumpsit
caerula Liriope. quam quondam flumine curuo
inplicuit clausaeque suis Cephisos in undis
uim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
infantem, nymphis iam tum qui posset amari,
Narcissumque uocat. de quo consultus, an esset
tempora maturae uisurus longa senectae,
fatidicus uates ‘si se non nouerit’ inquit.
uana diu uisa est uox auguris; exitus illam
resque probat letique genus nouitasque furoris.
namque ter ad quinos unum Cephisius annum
addiderat poteratque puer iuuenisque uideri:
multi illum iuuenes, multae cupiere puellae.
sed fuit in tenera tam dura superbia forma:
nulli illum iuuenes, nullae tetigere puellae.
adspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
uocalis nymphe, quae nec reticere loquenti,
nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
corpus adhuc Echo, non uox erat, et tamen usum
garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
reddere de multis ut uerba nouissima posset.
fecerat hoc Iuno, quia, cum deprendere *uell*et
sub Ioue saepe suo nymphas in monte iacentes,
illa deam longo prudens sermone tenebat,
dum fugerent nymphae. postquam Saturnia sensit,
‘huius’ ait ‘linguae, qua sum delusa, potestas
parua tibi dabitur, uocisque breuissimus usus’;
reque minas firmat; tamen haec in fine loquendi
ingeminat uoces auditaque uerba reportat.
ergo ubi Narcissum per deuia rura uagantem
uidit et incaluit, sequitur uestigia furtim,
quoque magis sequitur, flamma propiore calescit,
non aliter quam cum summis circumlita taedis
admotas rapiunt uiuacia sulpura flammas.
o quotiens uoluit blandis accedere dictis
et molles adhibere preces! natura repugnat
nec sinit incipiat: sed, quod sinit, illa parata est
expectare sonos ad quos sua uerba remittat.
forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
dixerat ‘ecquis adest?’ et ‘adest’ responderat Echo.
hic stupet utque aciem partes dimittit in omnes,
uoce ‘ueni’ magna clamat: uocat illa uocantem.
respicit et rursus nullo ueniente ‘quid’ inquit
‘me fugis?’ et totidem quot dixit uerba recepit.
perstat et, alternae deceptus imagine uocis,
‘huc coeamus’ ait; nullique libentius umquam
responsura sono ‘coeamus’ rettulit Echo
et uerbis fauet ipsa suis egressaque silua
ibat, ut iniceret sperato bracchia collo.
ille fugit fugiensque ‘manus conplexibus aufer;
ante’ ait ‘emoriar, quam sit tibi copia nostri.’
rettulit illa nihil nisi ‘sit tibi copia nostri.’
spreta latet siluis pudibundaque frondibus ora
protegit et solis ex illo uiuit in antris.
sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae.
extenuant uigiles corpus miserabile curae,
adducitque cutem macies, et in aera sucus

III 261 *tum.* *dum* N. *soluit* codd., corr. Capoferreus. **269** *uni* codd., *uno* M^1 in marg. **272** *in undas* codd. **291** *deorum est* M N ε λ, *est* om. A, uide Ellis l. c. p. 71. **338** *damnumque* Siebelis. **341** *fide* M in ras. Br Priscian., *fidei* A ε λ, *fidem* N^2. *datae* codd., *ratae* Priscian. Haupt Merk. **343** *cephisos* A ε λ. **345** *tum* A N, *tunc* uulg. *possit* λ. **358** *prius* M Br. **362** *quia cum* codd., *quae ne* Heins. Bentl. *uellet* Housman ex cod. rec., *posset* codd. **363** *cum ioue* ε Plan. ut uid. **365** *postquam hoc* codd. **368** *tantum haec* Bothe Merk., *namque* Bach. **374** *admotam—flammam* ε Merk. **381** *utque* M Br, *atque* A N ε λ. **390** *aufert* codd., corr. Heins. **396** *et enuant* codd., corr. Burm. ex cod. uno, *attenuant* recc.

corporis omnis abit: uox tantum atque ossa supersunt.
uox manet; ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
[inde latet siluis nulloque in monte uidetur;
omnibus auditur: sonus est qui uiuit in illa.]
Sic hanc, sic alias undis aut montibus ortas
luserat hic nymphas, sic coetus ante uiriles.
inde manus aliquis despectus ad aethera tollens
'sic amet ipse licet, sic non potiatur amato'
dixerat. adsensit precibus Rhamnusia iustis.
fons erat inlimis, nitidis argenteus undis,
quem neque pastores neque pastae monte capellae
contigerant aliudue pecus, quem nulla uolucris
nec fera turbarat nec lapsus ab arbore ramus.
gramen erat circa, quod proximus umor alebat,
siluaque sole locum passura tepescere nullo.
hic puer, et studio uenandi lassus et aestu,
procubuit, faciemque loci fontemque secutus.
dumque sitim sedare cupit, sitis altera creuit;
dumque bibit, uisae correptus imagine formae
spem sine corpore amat; corpus putat esse quod unda est.
adstupet ipse sibi uultuque inmotus eodem
haeret, ut e Pario formatum marmore signum.
spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus
et dignos Baccho, dignos et Apolline crines
inpubesque genas et eburnea colla decusque
oris et in niueo mixtum candore ruborem,
cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
se cupit inprudens, et qui probat ipse probatur,
dumque petit, petitur, pariterque accendit et ardet.
inrita fallaci quotiens dedit oscula fonti!
in mediis quotiens uisum captantia collum
bracchia mersit aquis nec se deprendit in illis!
quid uideat, nescit; sed quod uidet, uritur illo,
atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
quod petis, est nusquam; quod amas, auertere, perdes.
ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est;
nil habet ista sui; tecum uenitque manetque,
tecum discedet, si tu discedere possis.
non illum Cereris, non illum cura quietis
abstrahere inde potest; sed opaca fusus in herba
spectat inexpleto mendacem lumine formam,
perque oculos perit ipse suos; paulumque leuatus
ad circumstantes tendens sua bracchia siluas
'ecquis, io siluae, crudelius' inquit 'amauit?
scitis enim et multis latebra opportuna fuistis.
ecquem, cum uestrae tot agantur saecula uitae,
qui sic tabuerit, longo meministis in aeuo?
et placet et uideo; sed quod uideoque placetque
non tamen inuenio: tantus tenet error amantem.
quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens
nec uia nec montes nec clausis moenia portis;
exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri;
nam quotiens liquidis porreximus oscula lymphis,
hic totiens ad me resupino nititur ore.
posse putes tangi: minimum est quod amantibus obstat.
quisquis es, huc exi. quid me, puer unice, fallis,
quoue petitus abis? certe nec forma nec aetas
est mea, quam fugias; et amarunt me quoque nymphae.
spem mihi nescioquam uultu promittis amico,
cumque ego porrexi tibi bracchia, porrigis ultro:
cum risi, adrides: lacrimas quoque saepe notaui
me lacrimante tuas, nutu quoque signa remittis
et, quantum motu formosi suspicor oris,
uerba refers aures non peruenientia nostras.
iste ego sum: sensi, nec me mea fallit imago.
uror amore mei; flammas moueoque feroque.
quid faciam? roger anne rogem? quid deinde rogabo?
quod cupio, mecum est; inopem me copia fecit.
o utinam a nostro secedere corpore possem.
uotum in amante nouum, uellem quod amamus abesset.
iamque dolor uires adimit, nec tempora uitae
longa meae superant, primoque exstinguor in aeuo.
nec mihi mors grauis est, posituro morte dolores:
hic qui diligitur uellem diuturnior esset.
nunc duo concordes anima moriemur in una.'
dixit et ad faciem rediit male sanus eandem
et lacrimis turbauit aquas obscuraque moto
reddita forma lacu est. quam cum uidisset abire,
'quo refugis? remane, nec me, crudelis, amantem
desere;' clamauit 'liceat, quod tangere non est,
adspicere et misero praebere alimenta furori.'
dumque dolet, summa uestem deduxit ab ora
nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
pectora traxerunt roseum percussa ruborem,
non aliter quam poma solent, quae candida parte,
parte rubent, aut ut uariis solet uua racemis
ducere purpureum nondum matura colorem.
quae simul adspexit liquefacta rursus in unda,
non tulit ulterius, sed ut intabescere flauae
igne leui cerae matutinaeque pruinae
sole tepente solent, sic attenuatus amore
liquitur et tecto paulatim carpitur igni.
et neque iam color est mixto candore rubori,
nec uigor et uires et quae modo uisa placebant,
nec corpus remanet, quondam quod amauerat Echo.
quae tamen ut uidit, quamuis irata memorque,
indoluit, quotiensque puer miserabilis 'eheu'
dixerat, haec resonis iterabat uocibus 'eheu';
cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
haec quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
ultima uox solitam fuit haec spectantis in undam,
'heu frustra dilecte puer' totidemque remisit
uerba locus, dictoque 'uale,' 'uale' inquit et Echo.
ille caput uiridi fessum submisit in herba;
lumina mors clausit domini mirantia formam.
tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
in Stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naides et sectos fratri posuere capillos,
planxerunt Dryades; plangentibus adsonat Echo.
iamque rogum quassasque faces feretrumque parabant:
nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem
inueniunt, foliis medium cingentibus albis.
Cognita res meritam uati per Achaidas urbes
attulerat famam, nomenque erat auguris ingens.
spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
contemptor superum Pentheus praesagaque ridet
uerba senis tenebrasque et cladem lucis ademptae
obicit. ille mouens albentia tempora canis
'quam felix esses, si tu quoque luminis huius
orbus' ait 'fieres, ne Bacchica sacra uideres.
namque dies aderit, quam non procul auguror esse,
qua nouus huc ueniat, proles Semeleia, Liber,
quem nisi templorum fueris dignatus honore,
mille lacer spargere locis et sanguine siluas
foedabis matremque tuam matrisque sorores.
eueniet; neque enim dignabere numen honore,
meque sub his tenebris nimium uidisse quereris.'
talia dicentem proturbat Echione natus.
dicta fides sequitur; responsaque uatis aguntur.
Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri;
turba ruit, mixtaeque uiris matresque nurusque

III 400, 401 damnauerunt Heins. al. 415 secluserunt Merk. Korn., post 424 ponit Postgate. 417 secluserunt Merk. Korn. *unda. umbra* ex corr. ε λ. 418 *atstupet* A, *at stupet* N λ, *ac stupet* ε. 421 *dignas* bis A, uid. Ellis anec. Oxon. t. i fasc. v p. 14. 428, 429 *medias—aquas* λ. 448 *nec me* N. 463 *ille* N, *in te* λ. 474 *ad speciem* Merk. 480 *summo ab ore* M A N λ, *summa ab ore* Br ε, corr. Naugerius. 482 *roseum* M Br, *tenuem* A N ε λ Merk. Riese. 490 *tecto* codd. plerique, *caeco* Heins. ex codd. Plan. 503 *mors. mox* M, *nox* Heins. ex codd. 506 *imposuere* M A N λ, *inposuere* Br, *posuere* ε. 510 hic desinit Br usque ad IV 292.

uulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur.
'quis furor, anguigenae, proles Mauortia, uestras
attonuit mentes?' Pentheus ait 'aerane tantum
aere repulsa ualent et adunco tibia cornu
et magicae fraudes, ut, quos non bellicus ensis,
non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
femineae uoces et mota insania uino
obscenique greges et inania tympana uincant?
uosne, senes, mirer, qui longa per aequora uecti
hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates,
nunc sinitis sine Marte capi? uosne, acrior aetas,
o iuuenes, propiorque meae, quos arma tenere,
non thyrsos, galeaque tegi, non fronde, decebat
este, precor, memores, qua sitis stirpe creati,
illiusque animos, qui multos perdidit unus,
sumite serpentis. pro fontibus ille lacuque
interiit; at uos pro fama uincite uestra.
ille dedit leto fortes; uos pellite molles
et patrium retinete decus. si fata uetabant
stare diu Thebas, utinam tormenta uirique
moenia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
essemus miseri sine crimine; sorsque querenda,
non celanda foret, lacrimaeque pudore carerent.
at nunc a puero Thebae capientur inermi,
quem neque bella iuuant nec tela nec usus equorum,
sed madidi murra crines mollesque coronae
purpuraque et pictis intextum uestibus aurum.
quem quidem ego actutum, modo uos absistite, cogam
adsumptumque patrem commentaque sacra fateri.
an satis Acrisio est animi, contemnere uanum
numen et Argolicas uenienti claudere portas,
Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
ite citi,' famulis hoc inperat, 'ite ducemque
attrahite huc uinctum; iussis mora segnis abesto.'
hunc auus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum
corripiunt dictis frustraque inhibere laborant.
acrior admonitu est, inritaturque retenta
et crescit rabies, remoraminaque ipsa nocebant.
sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
lenius et modico strepitu decurrere uidi;
at quacumque trabes obstructaque saxa tenebant,
spumeus et feruens et ab obice saeuior ibat.
ecce cruentati redeunt et, Bacchus ubi esset,
quaerenti domino Bacchum uidisse negarunt;
'hunc' dixere 'tamen comitem famulumque sacrorum
cepimus'; et tradunt manibus post terga ligatis
sacra dei quendam Tyrrhena gente secutum.
  Adspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
fecerat, et quamquam poenae uix tempora differt,
'o periture tuaque aliis documenta dature
morte,' ait 'ede tuum nomen nomenque parentum
et patriam, morisque noui cur sacra frequentes.'
ille metu uacuus 'nomen mihi' dixit 'Acoetes,
patria Maeonia est, humili de plebe parentes.
non mihi, quae duri colerent, pater, arua iuuenci,
lanigerosue greges, non ulla armenta reliquit;
pauper et ipse fuit linoque solebat et hamis
decipere et calamo salientes ducere pisces.
ars illi sua census erat. cum traderet artem,
"accipe quas habeo, studii successor et heres,"
dixit "opes." moriensque mihi nil ille reliquit
praeter aquas: unum hoc possum appellare paternum.
mox ego, ne scopulis haererem semper in isdem,
addidici regimen dextra moderante carinae
flectere et Oleniae sidus pluuiale capellae
Taygetenque Hyadasque oculis Arctonque notaui
uentorumque domos et portus puppibus aptos.
forte petens Delon Ciae telluris ad oras
applicor et dextris adducor litora remis
doque leues saltus udaeque inmittor harenae.
nox ubi consumpta est (Aurora rubescere primo
coeperat), exsurgo laticesque inferre recentes
admoneo monstroque uiam, quae ducat ad undas.
ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
prospicio comitesque uoco repetoque carinam.
"adsumus en" inquit sociorum primus Opheltes,
utque putat, praedam deserto nactus in agro,
uirginea puerum ducit per litora forma.
ille mero somnoque grauis titubare uidetur
uixque sequi. specto cultum faciemque gradumque;
nil ibi, quod credi posset mortale, uidebam.
et sensi et dixi sociis "quod numen in isto
corpore sit, dubito: sed corpore numen in isto est.
quisquis es, o faueas nostrisque laboribus adsis.
his quoque des ueniam." "pro nobis mitte precari"
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
ocior antemnas prensoque rudente relabi.
hoc Libys, hoc flauus, prorae tutela, Melanthus,
hoc probat Alcimedon, et, qui requiemque modumque
uoce dabat remis, animorum hortator Epopeus,
hoc omnes alii: praedae tam caeca cupido est.
"non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
perpetiar;" dixi "pars hic mihi maxima iuris";
inque aditu obsisto. furit audacissimus omni
de numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab urbe
exilium dira poenam pro caede luebat.
is mihi, dum resto, iuuenali guttura pugno
rupit, et excussum misisset in aequora, si non
haesissem, quamuis amens, in fune retentus.
inpia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat), ueluti clamore solutus
sit sopor aque mero redeant in pectora sensus,
"quid facitis? quis clamor?" ait "qua, dicite, nautae,
huc ope perueni? quo me deferre paratis?"
"pone metum," Proreus "et quos contingere portus
ede uelis;" dixit "terra sistere petita."
"Naxon" ait Liber "cursus aduertite uestros.
illa mihi domus est; uobis erit hospita tellus."
per mare fallaces perque omnia numina iurant
sic fore, meque iubent pictae dare uela carinae.
dextera Naxos erat; dextra mihi lintea danti
"quid facis, o demens? quis te furor" inquit Opheltes
"persequiturue timor." "laeuam pete" maxima nutu
pars mihi significat, pars, quid uelit, ore susurrat.
obstipui, "capiat" que "aliquis moderamina" dixi
meque ministerio scelerisque artisque remoui.
increpor a cunctis, totumque inmurmurat agmen;
e quibus Aethalion "te scilicet omnis in uno
nostra salus posita est" ait et subit ipse meumque
explet opus Naxoque petit diuersa relicta.
tum deus inludens, tamquam modo denique fraudem
senserit, e puppi pontum prospectat adunca
et flenti similis "non haec mihi litora, nautae,
promisistis," ait "non haec mihi terra rogata est.
quo merui poenam facto? quae gloria uestra est,
si puerum iuuenes, si multi fallitis unum?"
iamdudum flebam: lacrimas manus inpia nostras
ridet et inpellit properantibus aequora remis.
per tibi nunc ipsum (nec enim praesentior illo
est deus) adiuro, tam me tibi uera referre,
quam ueri maiora fide. stetit aequore puppis
haud aliter quam si siccam nauale teneret.

III 530 *uulgusque et proceres* ε λ. 532 *attolli* codd., *attonuit* Plan. schol. ad Stat. Theb. VII 164 N. 539 *ae profugos* M codd. Naugerii. 545 *fontibus* codd. recc., *frondibus* M N A ε λ. 554 *ussus* A[1]. 555 *madidus* (*medius* A)—*erinis* N A λ. 566 *retentu* N. 567 *moderamina* M A[2] N ε λ. 576 *quondam* codd., corr. J. C. Jahn. 590 *nil* ε λ, *nihil* uulg. 594 *fluuiale* M N ε et ut uid. N[1]. 597 *delon* N in ras. λ. *chiae* codd., *Ceae* Bothe, *Ciae* Lachm. 602 *ducit* A ε λ. 617 *flauos* ε A ex corr. 626 *iuuenili* N ε λ. 631 *atque* M N ε, *atque a* λ. *peetore* M ε. 640 *naxo*(*o* ex *u* M)*s* M ε λ, *naxus* N. 641 *Opheltes* in ras. M[2] N[2], *aeoete* ε λ. 642 *pro se quisque timet* codd., corr. Burm., *quisque tenet* Heins. ex codd. duobus, *pro soeiisque timet* Ellis in Journ. Philol. t. xii p. 72, *persequitur? retine* Riesc. 643 *aure* codd., corr. Roscher. 644 *alius* codd. nonnulli. 661 *haut* M, *non* ε. *siccam* Housman (l. c. p. 143), *siceum* codd.

illi admirantes remorum in uerbere perstant
uelaque deducunt geminaque ope currere temptant.
inpediunt hederae remos nexuque recuruo
serpunt et grauidis distinguunt uela corymbis.
ipse racemiferis frontem circumdatus uuis
pampineis agitat uelatam frondibus hastam.
quem circa tigres simulacraque inania lyncum
pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
exsiluere uiri, siue hoc insania fecit,
siue timor; primusque Medon nigrescere coepit
corpore et expresso spinae curuamine flecti.
incipit huic Lycabas: "in quae miracula" dixit
"uerteris?", et lati rictus et panda loquenti
naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
at Libys, obstantes dum uult obuertere remos,
in spatium resilire manus breue uidit et illas
iam non esse manus, iam pinnas posse uocari.
alter, ad intortos cupiens dare bracchia funes,
bracchia non habuit truncoque repandus in undas
corpore desiluit; falcata nouissima cauda est,
qualia diuiduae sinuantur cornua lunae.
undique dant saltus multaque adspergine rorant
emerguntque iterum redeuntque sub aequora rursus
inque chori ludunt speciem lasciuaque iactant
corpora et acceptum patulis mare naribus efflant.
de modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
restabam solus. pauidum gelidumque trementi
corpore uixque meum firmat deus "excute" dicens
"corde metum Diamque tene." delatus in illam
accessi sacris Baccheaque festa frequento.'
'praebuimus longis' Pentheus 'ambagibus aures',
inquit 'ut ira mora uires assumere posset.
praecipitem, famuli, rapite hunc cruciataque diris
corpora tormentis Stygiae demittite nocti.'
protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
clauditur in tectis; et dum crudelia iussae
instrumenta necis ferrumque ignesque parantur,
sponte sua patuisse fores lapsasque lacertis
sponte sua fama est nullo soluente catenas.
  Perstat Echionides; nec iam iubet ire, sed ipse
uadit, ubi electus facienda ad sacra Cithaeron
cantibus et clara bacchantum uoce sonabat.
ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
signa dedit tubicen, pugnaeque adsumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus aether
mouit, et audito clamore recanduit ira.
monte fere medio est, cingentibus ultima siluis,
purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
hic oculis illum cernentem sacra profanis
prima uidet, prima est insano concita cursu,
prima suum misso uiolauit Penthea thyrso
mater. 'io geminae' clamauit 'adeste sorores.
ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
ille mihi feriendus aper.' ruit omnis in unum
turba furens; cunctae coeunt trepidumque sequuntur,
iam trepidum, iam uerba minus uiolenta loquentem,
iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
saucius ille tamen 'fer opem, matertera' dixit
'Autonoe. moueant animos Actaeonis umbrae.'
illa, quis Actaeon, nescit dextramque precantis
abstulit; Inoo lacerata est altera raptu.
non habet infelix, quae matri bracchia tendat,
trunca sed ostendens deiectis uulnera membris,
'adspice, mater' ait. uisis ululauit Agaue
collaque iactauit mouitque per aera crinem
auulsumque caput digitis conplexa cruentis,
clamat 'io comites, opus haec uictoria nostrum est!'
non citius frondes autumni frigore tactas
iamque male haerentes alta rapit arbore uentus,
quam sunt membra uiri manibus direpta nefandis.
talibus exemplis monitae noua sacra frequentant
turaque dant sanctasque colunt Ismenides aras.

LIBER QVARTVS

At non Alcithoe Minyeias orgia censet
accipienda dei, sed adhuc temeraria Bacchum
progeniem negat esse Iouis sociasque sorores
inpietatis habet. festum celebrare sacerdos
inmunesque operum famulas dominasque suorum
pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos
iusserat et saeuam laesi fore numinis iram
uaticinatus erat. parent matresque nurusque
telasque calathosque infectaque pensa reponunt
turaque dant Bacchumque uocant Bromiumque Lyaeumque
ignigenamque satumque iterum solumque bimatrem.
additur his Nyseus indetonsusque Thyoneus
et cum Lenaeo genialis consitor uuae
Nycteliusque Eleleusque parens et Iacchus et Euhan
et quae praeterea per Graias plurima gentes
nomina, Liber, habes. 'tibi enim inconsumpta iuuenta est,
tu puer aeternus, tu formosissimus alto
conspiceris caelo, tibi, cum sine cornibus adstas,
uirgineum caput est. Oriens tibi uictus adusque
decolor extremo qua tinguitur India Gange;
Penthea tu, uenerande, bipenniferumque Lycurgum
sacrilegos mactas Tyrrhenaque mittis in aequor
corpora; tu biiugum pictis insignia frenis
colla premis lyncum; Bacchae Satyrique sequuntur,
quique senex ferula titubantes ebrius artus
sustinet et pando non fortiter haeret asello.
quacumque ingrederis, clamor iuuenalis et una
femineae uoces inpulsaque tympana palmis
concauaque aera sonant longoque foramine buxus.
placatus mitisque' rogant Ismenides 'adsis',
iussaque sacra colunt. solae Minyeides intus,
intempestiua turbantes festa Minerua,
aut ducunt lanas aut stamina pollice uersant,
aut haerent telae famulasque laboribus urguent.
e quibus una leui deducens pollice filum
'dum cessant aliae commentaque sacra frequentant,
nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet,' inquit
'utile opus manuum uario sermone leuemus
perque uices aliquid, quod tempora longa uideri
non sinat, in medium uacuas referamus ad aures.'
dicta probant primamque iubent narrare sorores.

III **669** *ululant fera* Bentl. **672** *et expresso* codd. nonnulli, *sed* (corr. ex *et*) *presso* M, *et pr.* λ, *sed pr.* ε, *depresso* N. **675** *sannamque* Merk. **676** *abstentos* Merk. **678** *pennas* codd. *esse. posse* Housman. **680** *undas* N ε, *unda* M λ. **682** *dimidiae* codd., corr. recc. Gronou. **688** *pauidus gelidusque* codd., corr. Heins., cuius lectio nunc apparet in N. **690** *diam* N, *ehion* M in ras., *chiam* ε λ. **691** *saeris. satyris* C. Schenkl, *Baechis* Polle, *Baccho* Rappold, *sacra* codd. *festa frequento* N ε Haupt Riese. **693** *assumere* N[1] Plan., *absumere* uulg. **694** *diris* Heins., *duris* codd. **695** *noeti* N ε, *morti* M λ. **713** *io. ét o* M N. **716** *trepidumque. eunetaeque* ε. **724** *disieetis* codd. aliquot Heins., *dereptis* Housman (l. c.) Plan. ut uid. **728** *haee* ε, *hoe* M N λ.

IV **10** *telasque et calathos* N[1]. **11** *Lyaeum* om. *que* M N λ. **15** *ebhan* M, *euan* ε λ Priscian. **21** *tinguitur* ε uulg., *cingitur* M N λ. **28** *iuuenilis* M in ras. N ε λ. **34** *adducunt* M et ut uid. N. **41** *sinet* M.

illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
cogitat et dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam uersa squamis uelantibus artus
stagna Palaestini credunt motasse figura;
an magis, ut sumptis illius filia pennis
extremos albis in turribus egerit annos;
Nais an ut cantu nimiumque potentibus herbis
uerterit in tacitos iuuenalia corpora pisces,
donec idem passa est; an, quae poma alba ferebat,
ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
hoc placet; hanc, quoniam uulgaris fabula non est,
talibus orsa modis, lana sua fila sequente.
'Pyramus et Thisbe, iuuenum pulcherrimus alter,
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
notitiam primosque gradus uicinia fecit;
tempore creuit amor. taedae quoque iure coissent;
sed uetuere patres. quod non potuere uetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
conscius omnis abest; nutu signisque loquuntur,
quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
fissus erat tenui rima, quam duxerat olim
cum fieret, paries domui communis utrique.
id uitium nulli per saecula longa notatum
(quid non sentit amor?) primi uidistis amantes
et uocis fecistis iter; tutaeque per illud
murmure blanditiae minimo transire solebant.
saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque uices fuerat captatus anhelitus oris,
"inuide" dicebant "paries, quid amantibus obstas?
quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi,
aut hoc si nimium est, uel ad oscula danda pateres?
nec sumus ingrati; tibi nos debere fatemur,
quod datus est uerbis ad amicas transitus aures."
talia diuersa nequiquam sede locuti
sub noctem dixere uale partique dedere
oscula quisque suae non peruenientia contra.
postera nocturnos Aurora remouerat ignes
solque pruinosas radiis siccauerat herbas:
ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
multa prius questi, statuunt ut nocte silenti
fallere custodes foribusque excedere temptent,
cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant;
neue sit errandum lato spatiantibus aruo,
conueniant ad busta Nini lateantque sub umbra
arboris. arbor ibi, niueis uberrima pomis
ardua morus, erat, gelido contermina fonti.
pacta placent. et lux, tarde discedere uisa,
praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.
callida per tenebras uersato cardine Thisbe
egreditur fallitque suos, adopertaque uultum
peruenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
audacem faciebat amor. uenit ecce recenti
caede leaena boum spumantes oblita rictus,
depositura sitim uicini fontis in unda.
quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
uidit et obscurum timido pede fugit in antrum,
dumque fugit, tergo uelamina lapsa reliquit.
ut lea saeua sitim multa conpescuit unda,
dum redit in siluas, inuentos forte sine ipsa
ore cruentato tenues laniauit amictus.
serius egressus uestigia uidit in alto
puluere certa ferae totoque expalluit ore
Pyramus. ut uero uestem quoque sanguine tinctam
repperit, "una duos" inquit "nox perdet amantes;
e quibus illa fuit longa dignissima uita,
nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi,
in loca plena metus qui iussi nocte uenires,
nec prior huc ueni. nostrum diuellite corpus
et scelerata fero consumite uiscera morsu,
o quicumque sub hac habitatis rupe, leones.
sed timidi est optare necem". uelamina Thisbes
tollit et ad pactae secum fert arboris umbram;
utque dedit notae lacrimas, dedit oscula uesti,
"accipe nunc" inquit "nostri quoque sanguinis haustus."
quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,
nec mora, feruenti moriens e uulnere traxit.
ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte,
non aliter quam cum uitiato fistula plumbo
scinditur et tenui stridente foramine longas
eiaculatur aquas atque ictibus aera rumpit.
arborei fetus adspergine caedis in atram
uertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
purpureo tinguit pendentia mora colore.
ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
illa redit iuuenemque oculis animoque requirit,
quantaque uitarit narrare pericula gestit.
utque locum et uersa cognoscit in arbore formam,
sic facit incertam pomi color, haeret an haec sit.
dum dubitat, tremebunda uidet pulsare cruentum
membra solum retroque pedem tulit oraque buxo
pallidiora gerens exhorruit aequoris instar,
quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
sed postquam remorata suos cognouit amores,
percutit indignos claro plangore lacertos,
et laniata comas amplexaque corpus amatum
uulnera suppleuit lacrimis fletumque cruori
miscuit et gelidis in uultibus oscula figens
"Pyrame", clamauit "quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde; tua te carissima Thisbe
nominat; exaudi uultusque attolle iacentes."
ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos
Pyramus erexit uisaque recondidit illa.
quae postquam uestemque suam cognouit et ense
uidit ebur uacuum, "tua te manus" inquit "amorque
perdidit, infelix. est et mihi fortis in unum
hoc manus, est et amor; dabit hic in uulnera uires.
prosequar exstinctum letique miserrima dicar
causa comesque tui; quique a me morte reuelli
heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.
hoc tamen amborum uerbis estote rogati,
o multum miseri meus illiusque parentes,
ut quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
conponi tumulo non inuideatis eodem.
at tu, quae ramis arbor miserabile corpus
nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
signa tene caedis pullosque et luctibus aptos
semper habe fetus, gemini monimenta cruoris."
dixit et aptato pectus mucrone sub imum
incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
uota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater;
quodque rogis superest, una requiescit in urna.'
Desierat, mediumque fuit breue tempus, et orsa est
dicere Leuconoe; uocem tenuere sorores.
'hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
cepit amor Solem; Solis referemus amores.
primus adulterium Veneris cum Marte putatur
hic uidisse deus; uidet hic deus omnia primus.
indoluit facto Iunonigenaeque marito
furta tori furtique locum monstrauit. at illi
et mens et quod opus fabrilis dextra tenebat
excidit. extemplo graciles ex aere catenas
retiaque et laqueos, quae lumina fallere possent,

IV 46 *motasse* Merk., *mutasse* M uulg. 48 *albis* M, cf. Columell. VIII 8, *altis* N ε λ Riese. 50 *iuuenalia* M. 53 *hanc* codd. nonnulli, *haec* M N in ras., *hoc* ε λ. 63 *loeuntur* M λ. 74 *nos toto* ε λ. 75 *est* del. Heins. Merk. 91 *uisa est* M. Merk. 92 *exit* M N ε λ, *surgit* codd. multi Heins. hunc u. seclusit Merk. 100 *timido* uulg., *trepido* Burm. ex cod. Cantab. 119 *dimisit* ε λ. 121 *ut. et* ε N. 127 *puniceo* Heins. ex cod. uno. 131 *uisa* M, *uisam* N ε λ, *uersa* Postgate, *uersam* codd. aliquot Heins. 136 *fremit* M N in ras. ε λ, *tremit* Burm. ex codd. 140 *subleuit* Madv. (sed u. Mayor Journ. Philol. xvi p. 113). 145 *iam* ε, *in* M λ, *a* N. 150 *hoc* Heins. ex codd., *haec* codd. 151 *prosequar* cod. Dresdensis Zingerle, *persequar* uulg., cf. 551. 154 *hoc. his* M λ. 168 *Leuconoe* Heins. Hellmuth ex cod. Tegernseensi, *leucothoe* M N ε λ. 177 *possint* λ.

elimat; non illud opus tenuissima uincant
stamina, non summo quae pendet aranea tigno.
utque leues tactus momentaque parua sequantur,
efficit, et lecto circumdata collocat apte.
ut uenere torum coniunx et adulter in unum,
arte uiri uinclisque noua ratione paratis
in mediis ambo deprensi amplexibus haerent.
Lemnius extemplo ualuas patefecit eburnas
admisitque deos: illi iacuere ligati
turpiter; atque aliquis de dis non tristibus optat
sic fieri turpis: superi risere, diuque
haec fuit in toto notissima fabula caelo.
exigit indicii memorem Cythereia poenam
inque uices illum, tectos qui laesit amores,
laedit amore pari. quid nunc, Hyperione nate,
forma colorque tibi radiataque lumina prosunt?
nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
ureris igne nouo; quique omnia cernere debes,
Leucothoen spectas et uirgine figis in una,
quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
temperius caelo, modo serius incidis undis,
spectandique mora brumales porrigis horas;
deficis interdum, uitiumque in lumina mentis
transit, et obscurus mortalia pectora terres.
nec, tibi quod lunae terris propioris imago
obstiterit, palles; facit hunc amor iste colorem.
diligis hanc unam; nec te Clymeneque Rhodosque
nec tenet Aeaeae genetrix pulcherrima Circes,
quaeque tuos Clytie quamuis despecta petebat
concubitus ipsoque illo graue uulnus habebat
tempore; Leucothoe multarum obliuia fecit,
gentis odoriferae quam formosissima partu
edidit Eurynome. sed postquam filia creuit,
quam mater cunctas, tam matrem filia uicit.
rexit Achaemenias urbes pater Orchamus, isque
septimus a prisco numeratur origine Belo.
axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum;
ambrosiam pro gramine habent; ea fessa diurnis
membra ministeriis nutrit reparatque labori.
dumque ibi quadrupedes caelestia pabula carpunt
noxque uicem peragit, thalamos deus intrat amatos,
uersus in Eurynomes faciem genetricis, et inter
bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
leuia uersato ducentem stamina fuso.
ergo ubi ceu mater carae dedit oscula natae,
"res" ait "arcana est. famulae, discedite neue
eripite arbitrium matri secreta loquendi."
paruerant; thalamoque deus sine teste relicto
"ille ego sum" dixit "qui longum metior annum,
omnia qui uideo, per quem uidet omnia tellus,
mundi oculus. mihi, crede, places." pauet illa, metuque
et colus et fusus digitis cecidere remissis.
ipse timor decuit. nec longius ille moratus
in ueram rediit speciem solitumque nitorem.
at uirgo, quamuis inopino territa uisu,
uicta nitore dei posita uim passa querella est.
inuidit Clytie (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) stimulataque paelicis ira
uulgat adulterium diffamatamque parenti
indicat. ille ferox inmansuetusque precantem
tendentemque manus ad lumina Solis et "ille
uim tulit inuitae" dicentem defodit alta
crudushumotumulumque supergrauis addit harenae.
dissipat hunc radiis Hyperione natus iterque
dat tibi, qua possis defossos promere uultus.
nec tu iam poteras enectum pondere terrae
tollere, nympha, caput corpusque exsangue iacebas.
nil illo fertur uolucrum moderator equorum
post Phaethonteos uidisse dolentius ignes.
ille quidem gelidos radiorum uiribus artus,
si queat, in uiuum temptat reuocare calorem;
sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
nectare odorato sparsit corpusque locumque,
multaque praequestus "tanges tamen aethera" dixit.
protinus inbutum caelesti nectare corpus
delicuit terramque suo madefecit odore;
uirgaque per glaebas sensim radicibus actis
turea surrexit tumulumque cacumine rupit.
At Clytien quamuis amor excusare dolorem
indiciumque dolor poterat, non amplius auctor
lucis adit, Venerisque modum sibi fecit in illa.
tabuit ex illo dementer amoribus usa,
nympharum inpatiens, et sub Ioue nocte dieque
sedit humo nuda, nudis incompta capillis,
perque nouem luces expers undaeque cibique
rore mero lacrimisque suis ieiunia pauit;
nec se mouit humo: tantum spectabat euntis
ora dei uultusque suos flectebat ad illum.
membra ferunt haesisse solo, partemque coloris
luridus exsangues pallor conuertit in herbas.
est in parte rubor, uiolaeque simillimus ora
flos tegit. illa suum, quamuis radice tenetur,
uertitur ad Solem, mutataque seruat amorem.'
Dixerat, et factum mirabile ceperat aures.
pars fieri potuisse negant, pars omnia ueros
posse deos memorant; 'sed non est Bacchus in illis.'
poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores.
quae radio stantis percurrens stamina telae
'uulgatos taceo' dixit 'pastoris amores
Daphnidis Idaei, quem Nymphe paelicis ira
contulit in saxum; tantus dolor urit amantes.
nec loquor, ut quondam naturae iure nouato
ambiguus fuerit modo uir, modo femina Sithon.
te quoque, nunc adamas, quondam fidissime paruo,
Celmi, Ioui largoque satos Curetas ab imbri
et Crocon in paruos uersum cum *S*milace flores
praetereo, dulcique animos nouitate tenebo.
unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis eneruet tactosque remolliat artus,
discite. causa latet, uis est notissima fontis.
Mercurio puerum diua Cythereide natum
Naides Idaeis enutriuere sub antris;
cuius erat facies, in qua materque paterque
cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis.
is tria cum primum fecit quinquennia, montes
deseruit patrios, Idaque altrice relicta
ignotis errare locis, ignota uidere
flumina gaudebat, studio minuente laborem.
ille etiam Lycias urbes Lyciaeque propinquos
Caras adit. uidet hic stagnum lucentis ad imum
usque solum lymphae. non illic canna palustris
nec steriles uluae nec acuta cuspide iunci;
perspicuus liquor est, stagni tamen ultima uiuo
caespite cinguntur semperque uirentibus herbis.
Nympha colit, sed nec uenatibus apta, nec arcus
flectere quae soleat, nec quae contendere cursu,
solaque Naiadum celeri non nota Dianae.
saepe suas illi fama est dixisse sorores:
"Salmaci, uel iaculum uel pictas sume pharetras
et tua cum duris uenatibus otia misce."
nec iaculum sumit nec pictas illa pharetras
nec sua cum duris uenatibus otia miscet,
sed modo fonte suo formosos perluit artus,
saepe Cytoriaco deducit pectine crines
et, quid se deceat, spectatas consulit undas;
nunc perlucenti circumdata corpus amictu
mollibus aut foliis aut mollibus incubat herbis;
saepe legit flores. et tunc quoque forte legebat,
cum puerum uidit uisumque optauit habere.

IV 181 *apte* M pro uar. scr. ε, *arte* M N (ex *apte*) λ. **193** *calorque* λ Riese. *laudataque* N. **203** *ipse* Plan. **224** *loquenti* M. **231** *faciem* N ε Merk. **236** *diffamatumque* codd., corr. Heins. **253** *delicuit* N ε (corr. ex *delituit* M), *delituit* λ, *dilicuit* Priscianus pp. 477, 491. **260** *inpatiens* M³ N² ε, *patiens* M¹ N¹ λ, *nimborum patiens* Bentl. ex cod Zulichemiano, *nympha larum inpatiens* C. Schenkl, alii alia temptarunt uelut *nympha operum inpatiens* Madv., *parum patiens* Merk. **273** *et Bacchus* M N λ. **282** *celme* codd., corr. Scaliger **283** *milace* codd. **292** V 389 extant in Br **298** *nymphae* M Br. **311** *cytheriaeo* codd. plerique.

nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
quam se conposuit, quam circumspexit amictus
et finxit uultum, et meruit formosa uideri.
tunc sic orsa loqui: "puer o dignissime eredi
esse deus, seu tu deus es, potes esse Cupido,
siue es mortalis, qui te genuere, beati,
et frater felix, et fortunata profecto,
siqua tibi soror est, et quae dedit ubera nutrix;
sed longe cunctis longeque beatior illa,
siqua tibi sponsa est, siquam dignabere taeda.
haec tibi siue aliqua est, mea sit furtiua uoluptas,
seu nulla est, ego sim, thalamumque ineamus eundem."
Nais ab his tacuit. pueri rubor ora notauit;
nescit enim quid amor; sed et erubuisse decebat.
hic color aprica pendentibus arbore pomis
aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
cum frustra resonant aera auxiliaria, lunae.
poscenti nymphae sine fine sororia saltem
oscula iamque manus ad eburnea colla ferenti
"desinis an fugio tecumque" ait "ista relinquo?"
Salmacis extimuit "loca" que "haec tibi libera trado,
hospes" ait simulatque gradu discedere uerso,
tum quoque respiciens, fruticumque recondita silua
delituit flexuque genu submisit. at ille,
scilicet ut uacuis et inobseruatus in herbis,
huc it et hinc illuc, et in adludentibus undis
summa pedum taloque tenus uestigia tinguit;
nec mora, temperie blandarum captus aquarum
mollia de tenero uelamina corpore ponit.
tum uero placuit, nudaeque cupidine formae
Salmacis exarsit: flagrant quoque lumina nymphae,
non aliter quam cum puro nitidissimus orbe
opposita speculi referitur imagine Phoebus.
uixque moram patitur, uix iam sua gaudia differt,
iam cupit amplecti, iam se male continet amens.
ille cauis uelox applauso corpore palmis
desilit in latices, alternaque bracchia ducens
in liquidis translucet aquis, ut eburnea siquis
signa tegat claro uel candida lilia uitro.
"uicimus, et meus est" exclamat Nais et omni
ueste procul iacta mediis inmittitur undis
pugnantemque tenet luctantiaque oscula carpit,
subiectatque manus inuitaque pectora tangit,
et nunc hac iuueni, nunc circumfunditur illac;
denique nitentem contra elabique uolentem
implicat, ut serpens, quam regia sustinet ales
sublimemque rapit: pendens caput illa pedesque
alligat et cauda spatiantes implicat alas;
utue solent hederae longos intexere truncos,
utque sub aequoribus deprensum polypus hostem
continet, ex omni dimissis parte flagellis.
perstat Atlantiades sperataque gaudia nymphae
denegat. illa premit, commissaque corpore toto
sicut inhaerebat, "pugnes licet, inprobe," dixit
"non tamen effugies. ita, di, iubeatis, et istum
nulla dies a me nec me deducat ab isto."
uota suos habuere deos; nam mixta duorum
corpora iunguntur, faciesque inducitur illis
una. uelut siquis conducat cortice ramos,
crescendo iungi pariterque adolescere cernit,
sic ubi conplexu coierunt membra tenaci,
nec duo sunt et forma duplex; nec femina dici
nec puer ut possit, neutrumque et utrumque uidentur.
ergo ubi se liquidas, quo uir descenderat, undas
semimarem fecisse uidet mollitaque in illis
membra, manus tendens, sed non iam uoce uirili,
Hermaphroditus ait "nato date munera uestro,
et pater et genetrix, amborum nomen habenti:
quisquis in hos fontes uir uenerit, exeat inde
semiuir et tactis subito mollescat in undis."
motus uterque parens nati rata uerba biformis
fecit et incerto fontem medicamine tinxit.
  Finis erat dictis; sed adhuc Minyeia proles
urguet opus spernitque deum festumque profanat,
tympana cum subito non apparentia raucis
obstrepuere sonis, et adunco tibia cornu
tinnulaque aera sonant; redolent murraeque crocique,
resque fide maior, coepere uirescere telae
inque hederae faciem pendens frondescere uestis.
pars abit in uites, et quae modo fila fuerunt,
palmite mutantur; de stamine pampinus exit;
purpura fulgorem pictis accommodat uuis.
iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
quod tu nec tenebras nec possis dicere lucem,
sed cum luce tamen dubiae confinia noctis;
tecta repente quati pinguesque ardere uidentur
lampades et rutilis conlucere ignibus aedes
falsaque saeuarum simulacra ululare ferarum.
fumida iamdudum latitant per tecta sorores
diuersaeque locis ignes ac lumina uitant;
dumque petunt tenebras, paruos membrana per artus
porrigitur tenuique includit bracchia pinna.
nec qua perdiderint ueterem ratione figuram
scire sinunt tenebrae. non illas pluma leuauit;
sustinuere tamen se perlucentibus alis;
conataeque loqui minimam et pro corpore uocem
emittunt peraguntque leues stridore querellas.
tectaque, non siluas celebrant, lucemque perosae
nocte uolant seroque tenent a uespere nomen.
  Tum uero totis Bacchi memorabile Thebis
numen erat, magnasque noui matertera uires
narrat ubique dei, de totque sororibus expers
una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
adspicit hanc, natis thalamoque Athamantis habentem
sublimes animos et alumno numine, Iuno
nec tulit, et secum 'potuit de paelice natus
uertere Maeonios pelagoque inmergere nautas
et laceranda suae nati dare uiscera matri
et triplices operire nouis Minyeidas alis:
nil poterit Iuno nisi inultos flere dolores?
idque mihi satis est? haec una potentia nostra est?
ipse docet quid agam (fas est et ab hoste doceri),
quidque furor ualeat, Penthea caede satisque
ac super ostendit: cur non stimuletur eatque
per cognata suis exempla furoribus Ino?'
  Est uia decliuis funesta nubila taxo;
ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners, umbraeque recentes
descendunt illac simulacraque functa sepulcris.
pallor hiempsque tenent late loca senta, nouique,
qua sit iter, manes, Stygiam quod ducat ad urbem
ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
mille capax aditus et apertas undique portas
urbs habet; utque fretum de tota flumina terra,
sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
exiguus populo est, turbamue accedere sentit.
errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae,

IV 323 *frater* λ^2, *mater* M N ε λ. **325** *potentior* ε edd. uett., *beatior* codd. plerique. **336** *aut fugio* ε λ. **340** *flexu* N^2 Lachm. Lucr. p. 263, *flexo* M N in ras. ε λ, *flexa* Br. **341** *scilicet. ut puer* λ. *uacuis* Br M ex corr., *uacuus* N ε λ. *ut puer et uacuis ut* Heins. **346** *tum uero stupuit* ε λ. **347** *nimphes* ε λ. **358** *pugnantesque manus inuitaque o.* M Br. **367** *demissis* M Br teste Gottl(ieb) N λ. **369** *dimissa* M Br N, *demissa* ε λ, *commissa* cod. Argent. Heins. **371** *ut di* ε λ. **372** *diducat* edd. uett. **373** *tetigere* λ. *conducta* Heins. **378** *et* Br, *sed* M ε λ. **379** *uidetur* Br. **385** *idem* λ. **386** *et. ut* M Br. **387** *rata* M in ras., *data* Br. **388** *incerto* M in ras. N ε λ, *incesto* Br quod olim Merk. **389** *sed. et* N λ. **393** *redolent* N ε, *et olent* M Br λ. **400** *posses* codd., *possis* Heins. **403** *conlucere* uulg., *coll(conl. λ)ucent* M Br teste Gottl. N ε λ. **407** *latebras* Heins. ex codd. **408** *tenuesque—pennae* ε λ. sed uide Plin. hist. nat. X 168. *includit* cod. unus Heins., *includunt* M Br N ε λ. **412** *et* om. Br N ε λ. **415** *tenent* M Br N ε λ, *trahunt* Heins. ex codd. **421** *alumni* N ε λ. **426** *nec poterit* ε λ. **436** *tenet* λ. **437** *quod ducat* ε, *quo d.* Br^1, *qua d.* cett.

parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
pars aliquas artes, antiquae imitamina uitae.
sustinet ire illuc caelesti sede relicta
(tantum odiis iraeque dabat) Saturnia Iuno.
quo simul intrauit sacroque a corpore pressum
ingemuit limen, tria Cerberus extulit ora
et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte uocat genitas, graue et inplacabile numen.
carceris ante fores clausas adamante sedebant
deque suis atros pectebant crinibus angues.
quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
surrexere deae. sedes Scelerata uocatur;
uiscera praebebat Tityos lanianda nouemque
iugeribus distentus erat; tibi, Tantale, nullae
deprenduntur aquae, quaeque inminet, effugit arbor;
aut petis aut urgues ruiturum, Sisyphe, saxum,
uoluitur Ixion et se sequiturque fugitque;
molirique suis letum patruelibus ausae
adsiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.
quos omnes acie postquam Saturnia torua
uidit et ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon adspiciens 'cur hic e fratribus' inquit
'perpetuas patitur poenas, Athamanta superbum
regia diues habet, qui me cum coniuge semper
spreuit?' et exponit causas odiique uiaeque,
quidque uelit. quod uellet, erat, ne regia Cadmi
staret, et in facinus traherent Athamanta sorores.
inperium, promissa, preces confundit in unum
sollicitatque deas. sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
mouit et obstantes reiecit ab ore colubras
atque ita 'non longis opus est ambagibus;' inquit
'facta puta quaecumque iubes. inamabile regnum
desere teque refer caeli melioris ad auras.'
laeta redit Iuno; quam caelum intrare parantem
roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
inportuna facem fluidoque cruore rubentem
induitur pallam tortoque incingitur angue
egrediturque domo. Luctus comitatur euntem
et Pauor et Terror trepidoque Insania uultu.
limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Aeolii, pallorque fores infecit acernas,
solque locum fugit. monstris est territa coniunx,
territus est Athamas; tectoque exire parabant:
obstitit infelix aditumque obsedit Erinys,
nexaque uipereis distendens bracchia nodis
caesariem excussit. motae sonuere colubrae,
parsque iacent umeris, pars circum pectora lapsae
sibila dant saniemque uomunt linguaque coruscant.
inde duos mediis abrumpit crinibus angues
pestiferaque manu raptos inmisit. at illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant,
inspirantque graues animas; nec uulnera membris
ulla ferunt: mens est, quae diros sentiat ictus.
attulerat secum liquidi quoque monstra ueneni,
oris Cerberei spumas et uirus Echidnae,
erroresque uagos caecaeque obliuia mentis,
et scelus et lacrimas rabiemque et caedis amorem,
omnia trita simul; quae sanguine mixta recenti
coxerat aere cauo, uiridi uersata cicuta.
dumque pauent illi, uergit furiale uenenum
pectus in amborum praecordiaque intima mouit.
tum face iactata per eundem saepius orbem
consequitur motis uelociter ignibus ignes.
sic uictrix iussique potens ad inania magni
regna redit Ditis sumptumque recingitur anguem.
  Protinus Aeolides media furibundus in aula
clamat 'io, comites, his retia tendite siluis.
hic modo cum gemina uisa est mihi prole leaena.'
utque ferae, sequitur uestigia coniugis amens
deque sinu matris ridentem et parua Learchum
bracchia tendentem rapit et bis terque per auras
more rotat fundae rigidoque infantia saxo
discutit ora ferox. tum denique concita mater,
seu dolor hoc fecit seu sparsi causa ueneni,
exululat passisque fugit male sana capillis,
teque ferens paruum nudis, Melicerta, lacertis
'euhoe Bacche' sonat. Bacchi sub nomine Iuno
risit et 'hos usus praestet tibi' dixit 'alumnus.'
inminet aequoribus scopulus; pars ima cauatur
fluctibus et tectas defendit ab imbribus undas,
summa riget frontemque in apertum porrigit aequor.
occupat hunc (uires insania fecerat) Ino
seque super pontum nullo tardata timore
mittit onusque suum; percussa recanduit unda.
at Venus, inmeritae neptis miserata labores,
sic patruo blandita suo est: 'o numen aquarum,
proxima cui caelo cessit, Neptune, potestas,
magna quidem posco, sed tu miserere meorum,
iactari quos cernis in Ionio inmenso,
et dis adde tuis. aliqua et mihi gratia ponto est,
si tamen in dio quondam concreta profundo
spuma fui Graiumque manet mihi nomen ab illa.'
adnuit oranti Neptunus et abstulit illis
quod mortale fuit maiestatemque uerendam
inposuit, nomenque simul faciemque nouauit
Leucothoeque deum cum matre Palaemona dixit.
  Sidoniae comites, quantum ualuere, secutae
signa pedum, primo uidere nouissima saxo;
nec dubium de morte ratae, Cadmeida palmis
deplanxere domum, scissae cum ueste capillos,
utque parum iustae nimiumque in paelice saeuae
inuidiam fecere deae. conuicia Iuno
non tulit et 'faciam uos ipsas maxima' dixit
'saeuitiae monimenta meae.' res dicta secuta est.
nam quae praecipue fuerat pia, 'prosequar' inquit
'in freta reginam', saltumque datura moueri
haud usquam potuit scopuloque adfixa cohaesit.
altera dum solito temptat plangore ferire
pectora, temptatos sensit riguisse lacertos;
illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
saxea facta manus in easdem porrigit undas;
huius, ut arreptum laniabat uertice crinem,
duratos subito digitos in crine uideres;
quo quaeque in gestu deprensa est, haesit in illo.
pars uolucres factae; quae nunc quoque gurgite in illo
aequora destringunt summis Ismenides alis.
  Nescit Agenorides natam paruumque nepotem
aequoris esse deos; luctu serieque malorum
uictus et ostentis, quae plurima uiderat, exit
conditor urbe sua, tamquam fortuna locorum,
non sua se premeret; longisque erroribus actus
contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
iamque malis annisque graues, dum prima retractant
fata domus releguntque suos sermone labores,
'num sacer ille mea traiectus cuspide serpens'
Cadmus ait 'fuerat, tum cum Sidone profectus
uipereos sparsi per humum, noua semina, dentes?
quem si cura deum tam certa uindicat ira,
ipse precor serpens in longam porrigar aluum.'
dixit et, ut serpens, in longam tenditur aluum
durataeque cuti squamas increscere sentit
nigraque caeruleis uariari corpora guttis.
in pectusque cadit pronus, commissaque in unum

IV 446 *exercent aliam partem sua poena coercet* N^2 et codd. aliquot recentt., damnau. edd. **451** *semel* M Br N ε λ, *simul* codd. Ciofani. **454** *cumque* s. Merk. **458** *distentus* λ, *distractus* M Br N ε. **459** *arbos* ε. **460** *ruiturum* M uar., *rediturum* M Br N ε λ in ras. **471** *furores* M Br ε λ, *sorores* N in ras. Heins. **474** *ut erat eanos* M Br N λ. **487** *Auernus* Merk. **488** *exterrita* M N λ, *et territa* Br, *est t.* ε. **489** *parabat* Br N λ. **498** *animas* λ Tegernseensis, *animos* M Br N ε uulg. **499** *duros* λ. **505** *mersata* Madv. adu. crit. t. ii p. 482. **506** *uertit* codd., corr. Gronou. **511** *sumpto—angue* N. **521** *sparsisque* ε λ. **537** *dio* M (*me* suprascript.) Merk. Korn, *medio* Br N ε λ Zingerle. **546** *scissis—capillis* N in ras. ε λ. **551** *prosequar* codd. aliquot Heins., *persequar* M N Br ε λ, cf. 151. **558** *arrectum* M Br. **562** *Ismenides* Heins., *mincides* similia codd. **567** *erratibus* ε Merk. **577** *cutis* M Br N. **579** *commixtaque* ε λ.

paulatim tereti tenuantur acumine crura.
bracchia iam restant: quae restant bracchia tendit
et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora
'accede, o coniunx, accede, miserrima,' dixit
'dumque aliquid superest de me, me tange manumque
accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.'
ille quidem uult plura loqui; sed lingua repente
in partes est fissa duas, nec uerba uolenti
sufficiunt, quotiensque aliquos parat edere questus,
sibilat; hanc illi uocem natura reliquit.
nuda manu feriens exclamat pectora coniunx
'Cadme, mane teque, infelix, his exue monstris.
Cadme, quid hoc? ubi pes, ubi sunt umerique manusque
et color et facies et, dum loquor, omnia? cur non
me quoque, caelestes, in eandem uertitis anguem?'
dixerat; ille suae lambebat coniugis ora
inque sinus caros, ueluti cognosceret, ibat
et dabat amplexus adsuetaque colla petebat.
quisquis adest (aderant comites) terretur; at illa
lubrica permulcet cristati colla draconis.
et subito duo sunt iunctoque uolumine serpunt,
donec in adpositi nemoris subiere latebras.
nunc quoque nec fugiunt hominem nec uulnere laedunt,
quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.
  Sed tamen ambobus uersae solacia formae
magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaia templis.
solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae contraque deum ferat arma genusque
non putet esse Iouis. neque enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
mox tamen Acrisium (tanta est praesentia ueri)
tam uiolasse deum, quam non agnosse nepotem
paenitet; inpositus iam caelo est alter, at alter
uiperei referens spolium memorabile monstri
aera carpebat tenerum stridentibus alis.
cumque super Libycas uictor penderet harenas,
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae,
quas humus exceptas uarios animauit in angues;
unde frequens illa est infestaque terra colubris.
inde per inmensum uentis discordibus actus
nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosae
fertur et ex alto seductas aethere longe
despectat terras totumque superuolat orbem.
ter gelidas Arctos, ter Cancri bracchia uidit,
saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus.
iamque cadente die, ueritus se credere nocti,
constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe
exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
euocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
hic hominum cunctis ingenti corpore praestans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
rege sub hoc et pontus erat, qui Solis anhelis
aequora subdit equis et fessos excipit axes.
mille greges illi totidemque armenta per herbas
errabant, et humum uicinia nulla premebant.
arboreae frondes auro radiante nitentes
ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
'hospes,' ait Perseus illi 'seu gloria tangit
te generis magni, generis mihi Iuppiter auctor;
siue es mirator rerum, mirabere nostras.
hospitium requiemque peto.' memor ille uetustae
sortis erat (Themis hanc dederat Parnasia sortem)
'tempus, Atla, ueniet, tua quo spoliabitur auro
arbor, et hunc praedae titulum Ioue natus habebit.'
id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
moenibus et uasto dederat seruanda draconi
arcebatque suis externos finibus omnes.
huic quoque 'uade procul, ne longe gloria rerum,
quam mentiris' ait, 'longe tibi Iuppiter absit;'
uimque minis addit manibusque expellere temptat
cunctantem et placidis miscentem fortia dictis.
uiribus inferior (quis enim par esset Atlantis
uiribus?) 'at quoniam parui tibi gratia nostra est,
accipe munus' ait, laeuaque a parte Medusae
ipse retrouersus squalentia protulit ora.
quantus erat, mons factus Atlas; nam barba comaeque
in siluas abeunt, iuga sunt umerique manusque,
quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen,
ossa lapis fiunt; tum partes auctus in omnes
creuit in inmensum (sic, di, statuistis) et omne
cum tot sideribus caelum requieuit in illo.
  Clauserat Hippotades aeterno carcere uentos,
admonitorque operum caelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
parte ab utraque pedes teloque accingitur unco
et liquidum motis talaribus aera findit.
gentibus innumeris circumque infraque relictis
Aethiopum populos Cepheaque conspicit arua.
illic inmeritam maternae pendere linguae
Andromedan poenas inmitis iusserat Ammon.
quam simul ad duras religatam bracchia cautes
uidit Abantiades, nisi quod leuis aura capillos
mouerat et tepido manabant lumina fletu,
marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes
et stupet et uisae correptus imagine formae
paene suas quatere est oblitus in aere pennas.
ut stetit, 'o' dixit 'non istis digna catenis,
sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
pande requirenti nomen terraeque tuumque
et cur uincla geras.' primo silet illa, nec audet
appellare uirum uirgo; manibusque modestos
celasset uultus, si non religata fuisset;
lumina, quod potuit, lacrimis inpleuit obortis.
saepius instanti, sua ne delicta fateri
nolle uideretur, nomen terraeque suumque,
quantaque maternae fuerit fiducia formae,
indicat. et nondum memoratis omnibus unda
insonuit, ueniensque inmenso belua ponto
inminet et latum sub pectore possidet aequor.
conclamat uirgo; genitor lugubris et una
mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
plangoremque ferunt uinctoque in corpore adhaerent,
cum sic hospes ait: 'lacrimarum longa manere
tempora uos poterunt; ad opem breuis hora ferenda est.
hanc ego si peterem Perseus Ioue natus et illa,
quam clausam inpleuit fecundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomae Perseus superator et alis
aetherias ausus iactatis ire per auras,
praeferrer cunctis certe gener. addere tantis
dotibus et meritum, faueant modo numina, tempto;
ut mea sit, seruata mea uirtute, paciscor.'
accipiunt legem (quis enim dubitaret?) et orant
promittuntque super regnum dotale parentes.
ecce uelut nauis praefixo concita rostro
sulcat aquas, iuuenum sudantibus acta lacertis,
sic fera dimotis inpulsu pectoris undis
tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
funda potest plumbo medii transmittere caeli;
cum subito iuuenis pedibus tellure repulsa

IV **587** *loquenti* M Br N ε λ Merk. **598** *illis* ε pro uar. scr. **605** *dederat. fuerat* Heins. ex codd. **610** *esse Iouis* Heins. ex codd., *esse deum* (*dm̄* Br) M Br N ε λ. *aequore* Br λ^1 et ut uid. M^1 N^1. **628** *regnis* N ε, *regis* M Br λ. **630** *currus* ε, *cursus* M Br N λ. **631** *cunctis* (*i///s* M) M N ε λ, *cunctos* Br^1 (?). **637** *uirentes* Burm. ex cod. Bononiensi. **644** *athlans* Br, *athlas* M. **647** *moenibus* ε Heins., *montibus* codd. **649** *nec longe* M. **653** *Atlanti* Heins. ex codd. **660** *altus* M Br N ε λ, *auctus* Heins. ex codd. **663** *Aetnaeo* Housman (Transactions Camb. Philol. Soc. iii p. 144), *Tyrrheno* Heins., *aerato* Bentl., *alterno* Haupt. **671** *andromedan* Br N. *inmitis* Heins. Merk. Korn, *iniustus* M Br N ε λ. **676** *et uisae* ε uulg., *exiguae* M Br N, *eximiae* λ Merk. *corruptus* M Br. **690** *eminet* codd. aliquot. **700** *aerias* Lachm. Lucr. p. 167.

arduus in nubes abiit. ut in aequore summo
umbra uiri uisa est, uisam fera saeuit in umbram.
utque Iouis praepes, uacuo cum uidit in aruo
praebentem Phoebo liuentia terga draconem,
occupat auersum, neu saeua retorqueat ora,
squamigeris auidos figit ceruicibus ungues,
sic celeri missus praeceps per inane uolatu
terga ferae pressit dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
uulnere laesa graui modo se sublimis in auras
attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
uersat apri, quem turba canum circumsona terret.
ille auidos morsus uelocibus effugit alis;
quaque patet, nunc terga cauis super obsita conchis,
nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
desinit in piscem, falcato uulnerat ense.
belua puniceo mixtos cum sanguine fluctus
ore uomit; maduere graues adspergine pennae.
nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
credere, conspexit scopulum, qui uertice summo
stantibus extat aquis, operitur ab aequore moto.
nixus eo rupisque tenens iuga prima sinistra
ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
litora cum plausu clamor superasque deorum
inpleuere domos; gaudent generumque salutant
auxiliumque domus seruatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater. resoluta catenis
incedit uirgo, pretiumque et causa laboris.
ipse manus hausta uictrices abluit unda,
anguiferumque caput dura ne laedat harena,
mollit humum foliis natasque sub aequore uirgas
sternit et inponit Phorcynidos ora Medusae.
uirga recens bibulaque etiamnum uiua medulla
uim rapuit monstri tactuque induruit huius
percepitque nouum ramis et fronde rigorem.
at pelagi nymphae factum mirabile temptant
pluribus in uirgis et idem contingere gaudent
seminaque ex illis iterant iactata per undas.
nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
duritiam tacto capiant ut ab aere, quodque
uimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.
Dis tribus ille focos totidem de caespite ponit,
laeuum Mercurio, dextrum tibi, bellica uirgo,
ara Iouis media est. mactatur uacca Mineruae,
alipedi uitulus, taurus tibi, summe deorum.
protinus Andromedan et tanti praemia facti
indotata rapit; taedas Hymenaeus Amorque
praecutiunt, largis satiantur odoribus ignes,
sertaque dependent tectis et ubique lyraeque
tibiaque et cantus, animi felicia laeti
argumenta, sonant. reseratis aurea ualuis
atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.
postquam epulis functi generosi munere Bacchi
diffudere animos, cultusque genusque locorum
quaerit Lyncides moresque animumque uirorum.
quae simul edocuit 'nunc, o fortissime,' dixit
'fare precor' Cepheus, 'quanta uirtute, quibusque
artibus abstuleris crinita draconibus ora.'
narrat Agenorides gelido sub Atlante iacentem
esse locum solidae tutum munimine molis;
cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcidas, unius partitas luminis usum.
id se sollerti furtim, dum traditur, astu
supposita cepisse manu perque abdita longe
deuiaque et siluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos passimque per agros
perque uias uidisse hominum simulacra ferarumque
in silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
se tamen horrendae clipei, quod laeua gerebat,
aere repercusso formam adspexisse Medusae,
cumque grauis somnus colubrasque ipsamque tenebat.
eripuisse caput collo; pennisque fugacem
Pegason et fratrem matris de sanguine natos
addidit et longi non falsa pericula cursus,
quae freta, quas terras sub se uidisset ab alto
et quae iactatis tetigisset sidera pennis.
ante expectatum tacuit tamen. excipit unus
ex numero procerum, quaerens, cur sola sororum
gesserit alternis inmixtos crinibus angues.
hospes ait 'quoniam scitaris digna relatu,
accipe quaesiti causam. clarissima forma
multorumque fuit spes inuidiosa procorum
illa; neque in tota conspectior ulla capillis
pars fuit. inueni, qui se uidisse referret.
hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruae
dicitur. auersa est et castos aegide uultus
nata Iouis texit; neue hoc inpune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
[nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hostes,
pectore in aduerso quos fecit, sustinet angues.']

LIBER QVINTVS

Dumque ea Cephenum medio Danaeius heros
agmine commemorat, fremida regalia turba
atria conplentur; nec coniugialia festa
qui canat est clamor, sed qui fera nuntiet arma.
inque repentinos conuiuia uersa tumultus
adsimilare freto possis, quod saeua quietum
uentorum rabies motis exasperat undis.
primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam,
'en' ait 'en adsum praereptae coniugis ultor,
nec mihi te pennae nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet.' conanti mittere Cepheus
'quid facis?' exclamat, 'quae te, germane, furentem
mens agit in facinus? meritisne haec gratia tantis
redditur? hac uitam seruatae dote rependis?
quam tibi non Perseus, uerum si quaeris, ademit,
sed graue Nereidum numen, sed corniger Hammon,
sed quae uisceribus ueniebat belua ponti
exsaturanda meis. illo tibi tempore rapta est
quo peritura fuit; nisi si crudelis id ipsum
exigis, ut pereat, luctuque leuabere nostro.
scilicet haud satis est, quod te spectante reuincta est
et nullam quod opem patruus sponsusue tulisti;
insuper, a quoquam quod sit seruata, dolebis

IV 713 *uisa—umbra* Br N λ. **715** *lueentia* M pro uar. scr. **718** *misso* M¹ Br ε. **727** *uerberat* N ε Haupt al. *uenerat* Br¹. **733** *nisus* ε λ. **744** *etiamnune* M N Br ε λ. **749** *iterant* ε, *ut erant* M Br N λ. **750** *coraliis* λ. **758** *in dotata* Merk. **767** codd. recc. post *quaerit* inserunt *abantiades quaerenti protinus unus narrat.* *animum.* *habitum* λ ε uar. **769** *quie* M, *qui* Merk. **770** *Cepheus* Plan., *perseu* codd. **780** *ferarumque* N¹, *ferarum* M Br ε λ. **782** *se* ε, *sed* M Br N λ. *quem laeua* N Riese. **783** *repereusso* codd., *repereussam* Riese. **784** *dumque* codd., *cumque* Hoffman Korn. **786** *fratres* codd., corr. Regius. **790** *ante speetatum* M Br λ. **792** *alternos* M Br N. **796** *totis* M¹ Br λ. **802, 803** hos uu. damnau. Haupt Korn Zingerle.

V 2 *fremida—turba* M¹ Br¹ N¹, *fremitu—turbae* M² Br² ε λ, *trepida—turba* Madv. **6** *posses* λ. **17** *ammon* N¹ ε, *amon* λ. **18** *ponti* codd. nostri, Quint. Inst. IX 3. 48, *ponto* codd. multi Heins. **20** *nisi tu* N.

praemiaque eripies ? quae si tibi magna uidentur,
ex illis scopulis, ubi erant adfixa, petisses.
nunc sine, qui petiit, per quem haec non orba senectus,
ferre, quod et meritis et uoce est pactus, eumque
non tibi, sed certae praelatum intellege morti.'
ille nihil contra ; sed et hunc et Persea uultu
alterno spectans, petat hunc, ignorat, an illum,
cunctatusque breui contortam uiribus hastam,
quantas ira dabat, nequiquam in Persea misit.
ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
exiluit ; teloque ferox inimica remisso
pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
isset ; et (indignum) scelerato profuit ara.
fronte tamen Rhoeti non inrita cuspis adhaesit
qui postquam cecidit ferrumque ex osse reuulsum est,
calcitrat et positas adspergit sanguine mensas.
tum uero indomitas ardescit uulgus in iras,
telaque coniciunt, et sunt qui Cephea dicunt
cum genero debere mori. sed limine tecti
exierat Cepheus, testatus iusque fidemque
hospitiique deos, ea se prohibente moueri.
bellica Pallas adest et protegit aegide fratrem
datque animos. erat Indus Athis, quem flumine Gange
edita Limnaee uitreis peperisse sub undis
creditur, egregius forma, quam diuite cultu
augebat, bis adhuc octonis integer annis,
indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
aureus ; ornabant aurata monilia collum
et madidos murra curuum crinale capillos.
ille quidem iaculo quamuis distantia misso
figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
stipite, qui media positus fumabat in ara,
perculit et fractis confudit in ossibus ora.
hunc ubi laudatos iactantem in sanguine uultus
Assyrius uidit Lycabas, iunctissimus illi
et comes et ueri non dissimulator amoris,
postquam exhalantem sub acerbo uulnere uitam
deplorauit Athin, quos ille tetenderat arcus
arripit et 'mecum tibi sint certamina' dixit
'nec longum pueri fato laetabere, quo plus
inuidiae, quam laudis habes.' haec omnia nondum
dixerat, emicuit neruo penetrabile telum
uitatumque tamen sinuosa ueste pependit.
uertit in hunc harpen spectatam caede Medusae
Acrisioniades adigitque in pectus ; at ille
iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
circumspexit Athin seque adclinauit ad illum
et tulit ad manes iunctae solacia mortis.
ecce Suenites, genitus Metione, Phorbas
et Libys Amphimedon, auidi committere pugnam,
sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
conciderant lapsi ; surgentibus obstitit ensis,
alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
at non Actoriden Erytum, cui lata bipennis
telum erat, hamato Perseus petit ense, sed altis
extantem signis multaeque in pondera massae
ingentem manibus tollit cratera duabus
infligitque uiro ; rutilum uomit ille cruorem
et resupinus humum moribundo uertice pulsat.
inde Semiramio Polydegmona sanguine cretum
Caucasiumque Abarim Sperchionidemque Lycetum
intonsumque comas Helicem Phlegyanque Clytumque
sternit et exstructos morientum calcat aceruos.
nec Phineus ausus concurrere comminus hosti
intorquet iaculum ; quod detulit error in Idan,
expertem frustra belli et neutra arma secutum.
ille tuens oculis inmitem Phinea toruis
'quandoquidem in partes' ait 'abstrahor, accipe, Phineu,
quem fecisti hostem pensaque hoc uulnere uulnus' ;
iamque remissurus tractum de uulnere telum
sanguine defectos cecidit conlapsus in artus.
tum quoque, Cephenum post regem primus, Hodites
ense iacet Clymeni ; Prothoenora percutit Hypseus,
Hypsea Lyncides. fuit et grandaeuus in illis
Emathion, aequi cultor timidusque deorum ;
qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
pugnat et incessit sceleratque deuouet arma.
huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
decutit ense caput ; quod protinus incidit arae
atque ibi semianimi uerba exsecrantia lingua
edidit et medios animam exspirauit in ignes.
hinc gemini fratres Broteasque et caestibus Ammon
inuictus, uinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu, Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti uelatus tempora uitta.
tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad usus,
sed qui, pacis opus, citharam cum uoce moueres,
iussus eras celebrare dapes festumque canendo.
quem procul adstantem plectrumque inbelle tenentem
Paetalus inridens 'Stygiis cane cetera' dixit
'manibus' et laeuo mucronem tempore fixit.
concidit et digitis morientibus ille retemptat
fila lyrae, casuque ferit miserabile carmen.
nec sinit hunc inpune ferox cecidisse Lycormas,
raptaque de dextro robusta repagula posti
ossibus inlisit mediae ceruicis ; at ille
procubuit terrae mactati more iuuenci.
demere temptabat laeui quoque robora postis
Cinyphius Pelates ; temptanti dextera fixa est
cuspide Marmaridae Corythi lignoque cohaesit.
haerenti latus hausit Abas ; nec corruit ille,
sed retinente manum moriens e poste pependit.
sternitur et Melaneus, Perseia castra secutus,
et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri,
diues agri Dorylas, quo non possederat alter
latius aut totidem tollebat farris aceruos.
huius in obliquo missum stetit inguine ferrum ;
letifer ille locus. quem postquam uulneris auctor
singultantem animam et uersantem lumina uidit
Bactrius Halcyoneus, 'hoc, quod premis' inquit 'habeto
de tot agris terrae' corpusque exsangue reliquit.
torquet in hunc hastam calido de uulnere raptam
ultor Abantiades ; media quae nare recepta
ceruice exacta est in partesque eminet ambas.
dumque manum Fortuna iuuat, Clytiumque Claninque,
matre satos una, diuerso uulnere fudit ;
nam Clytii per utrumque graui librata lacerto
fraxinus acta femur, iaculum Clanis ore momordit.
occidit et Celadon Mendesius, occidit Astreus,
matre Palaestina, dubio genitore creatus,
Aethionque sagax quondam uentura uidere,
tunc aue deceptus falsa, regisque Thoactes
armiger et caeso genitore infamis Agyrtes.

V 39 *osse* M in ras., *hoste* Br N. **42** *dieant* λ edd. uett. **48** *Limnaee* Magnus, *Limnate* uulg. **59** *fedatos* ε λ. **62** *aeeruo* M Br. **72** *in i.* Heins. ex codd. **74** *suenites* codd., *Syenites* uulg. **80** *hamato* Heins., *ammoto* M Br, *admoto* N λ, *admotum* ε. **81** *pondera* Merk., *pondere* codd. **85** *polydegmona* codd. aliquot recc. fortasse Br[1], *Polydaemona* uulg. **88** *instructos* M Br ε. **95** *uulnere* M Br N, *eorpore* ε λ uulg. **96** *deiectos* M in ras. **97, 98** *tum* M, *tunc* Br, *hic* N ε λ uulg., *tu—iaees* Haupt. **102** *deuocat* M Br λ. **105** *semianimi* ε uulg., *semianimis* M N Br λ. **108** *inuicti* N λ uulg. **110** *amphicus* codd., corr. Heins. **111** *Lampetide* Plan. N[1], *iampetide* cett. **113** damnat Hartman. **114** *eui—adstanti—tenenti* λ. **115** *Paetalus* Housman, *paetalus* N, Πάτταλος Plan., *Pettalus* uulg. **116** *et seuum* M Br. **118** *ferit* Housman (Trans. Camb. Phil. Soc. iii p. 144), *fuit* uulg., *eanit* N in ras. **120** *posti* Priscian., *poste* codd. **121** *elisit* M N λ, *inmisit* ε. **127** *manu* N ε λ uulg. **128** *Melaneus* Plan. Heins., *Menaleus* uulg. **130, 131** damnat Postgate. **131** *farris* in ras. M[2] Br[2] λ, *turis* N ε in ras. Merk., *frugis* Siebelis. **142** *grauis* M Br.

plus tamen exhausto superest; namque omnibus unum
opprimere est animus, coniurata undique pugnant
agmina pro causa meritum inpugnante fidemque;
hac pro parte socer frustra pius et noua coniunx
cum genetrice fauent ululatuque atria conplent.
sed sonus armorum superat gemitusque cadentum
pollutosque semel multo Bellona penates
sanguine perfundit renouataque proelia miscet.
circueunt unum Phineus et mille secuti
Phinea; tela uolant hiberna grandine plura
praeter utrumque latus praeterque et lumen et aures.
adplicat hinc umeros ad magnae saxa columnae,
tutaque terga gerens aduersaque in agmina uersus
sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabataeus Ethemon.
tigris ut auditis diuersa ualle duorum
exstimulata fame mugitibus armentorum
nescit utro potius ruat, et ruere ardet utroque,
sic dubius Perseus, dextra laeuane feratur,
Molpea traiecti submouit uulnere cruris
contentusque fuga est; neque enim dat tempus Ethemon,
sed furit et, cupiens alto dare uulnera collo,
non circumspectis exactum uiribus ensem
fregit in extrema percussae parte columnae:
lammina dissiluit dominique in gutture fixa est.
non tamen ad letum causas satis illa ualentes
plaga dedit; trepidum Perseus et inermia frustra
bracchia tendentem Cyllenide confodit harpe
uerum ubi uirtutem turbae succumbere uidit,
'auxilium,' Perseus 'quoniam sic cogitis ipsi,'
dixit 'ab hoste petam. uultus auertite uestros,
siquis amicus adest' et Gorgonis extulit ora.
'quaere alium, tua quem moueant miracula' dixit
Thescelus; utque manu iaculum fatale parabat
mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
proximus huic Ampyx animi plenissima magni
pectora Lyncidae gladio petit; inque petendo
dextera diriguit nec citra mota nec ultra est.
at Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
argento partim, partim caelauerat auro,
'adspice,' ait 'Perseu, nostrae primordia gentis;
magna feres tacitas solacia mortis ad umbras,
a tanto cecidisse uiro.' pars ultima uocis
in medio suppressa sono est, adapertaque uelle
ora loqui credas, nec sunt ea peruia uerbis.
increpat hos 'uitio' que 'animi, non uiribus' inquit
'Gorgoneis torpetis' Eryx 'incurrite mecum
et prosternite humi iuuenem magica arma mouentem.'
incursurus erat; tenuit uestigia tellus,
inmotusque silex armataque mansit imago.
hi tamen ex merito poenas subiere; sed unus
miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
quem ratus Astyages etiamnum uiuere, longo
ense ferit; sonuit tinnitibus ensis acutis.
dum stupet Astyages, naturam traxit eandem
marmoreoque manet uultus mirantis in ore.
nomina longa mora est media de plebe uirorum
dicere; bis centum restabant corpora pugnae,
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
paenitet iniusti tunc denique Phinea belli.
sed quid agat? simulacra uidet diuersa figuris
agnoscitque suos et nomine quemque uocatum
poscit opem, credensque parum, sibi proxima tangit
corpora; marmor erant. auertitur, atque ita supplex
confessasque manus obliquaque bracchia tendens,
'uincis', ait 'Perseu. remoue tua monstra tuaeque
saxificos uultus, quaecumque ea, tolle Medusae
tolle, precor. non nos odium regnique cupido
compulit ad bellum; pro coniuge mouimus arma.
causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
non cessisse piget. nihil, o fortissime, praeter
hanc animam concede mihi; tua cetera sunto.
talia dicenti neque eum, quem uoce rogabat,
respicere audenti 'quod' ait, 'timidissime Phineu,
et possum tribuisse et magnum est munus inerti,
pone metum, tribuam; nullo uiolabere ferro.
quin etiam mansura dabo monimenta per aeuum,
inque domo soceri semper spectabere nostri,
ut mea se sponsi soletur imagine coniunx.'
dixit et in partem Phorcynida transtulit illam,
ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
tum quoque conanti sua uertere lumina ceruix
diriguit, saxoque oculorum induruit umor.
sed tamen os timidum uultusque in marmore supplex
submissaeque manus faciesque obnoxia mansit.
  Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
intrat et inmeriti uindex ultorque parentis
adgreditur Proetum; nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
torua colubriferi superauit lumina monstri.
  Te tamen, o paruae rector, Polydecta, Seriphi,
nec iuuenis uirtus per tot spectata labores
nec mala mollierant, sed inexorabile durus
exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
detrectas etiam laudem fictamque Medusae
arguis esse necem. 'dabimus tibi pignora ueri;
parcite luminibus' Perseus ait oraque regis
ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.
  Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
se dedit; inde caua circumdata nube Seriphon
deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis,
quaque super pontum uia uisa breuissima, Thebas
uirgineumque Helicona petit. quo monte potita
constitit et doctas sic est adfata sorores:
'fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
is mihi causa uiae. uolui mirabile factum
cernere; uidi ipsum materno sanguine nasci.'
excipit Vranie: 'quaecumque est causa uidendi
has tibi, diua, domos, animo gratissima nostro es.
uera tamen fama est, et Pegasus huius origo
fontis'; et ad latices deduxit Pallada sacros.
quae mirata diu factas pedis ictibus undas
siluarum lucos circumspicit antiquarum
antraque et innumeris distinctas floribus herbas,
felicesque uocat pariter studioque locoque
Mnemonidas. quam sic adfata est una sororum:
'o, nisi te uirtus opera ad maiora tulisset,
in partem uentura chori Tritonia nostri,
uera refers meritoque probas artesque locumque,
et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
sed (uetitum est adeo sceleri nihil) omnia terrent
uirgineas mentes, dirusque ante ora Pyreneus
uertitur, et nondum tota me mente recepi.
Daulida Threicio Phoceaque milite rura
ceperat ille ferox iniustaque regna tenebat.
templa petebamus Parnasia; uidit euntes,
nostraque fallaci ueneratus numina uultu
"Mnemonides," cognorat enim, "consistite," dixit
"nec dubitate, precor, tecto graue sidus et imbrem"

V 150 *certant* N. **151** *impugnante* (corr. ex *impugnare*) M Br N². **155** *semel* Heins. ex codd., *simul* codd. nostri. **160** *hic* M Br N ε, *hinc* λ. **163** *Chauonius* Suchier. **168** *uulnera* M Br¹. **172** *in. et* Br N ε λ uulg. *percussa* Br. **175** *in(h)ertia* M Br N λ uulg., *inermia* ε Korn, *inania* codd. aliquot Heins. **179** *conuertite* M. **180** *quisquis* λ. **181** *oracula* Br N et ut uid. M¹. **186** *deriguit* Riese. *citro—ultro* Capoferreus. *est* om. Heins. **188** *et mentitus* Br. **195** *non* ε Br ex corr., *cum* M¹, *cur* M² N² ε uar., *tum* λ. **199** *silet* M N λ. **216** *fera* Heins. ex codd. **218** *regniue* Heins. **221** *nil* λ. *nihĭl* Lach. Ouidio negat; sed cf. Trist. IV 8 38, V 8 2. **233** *deriguit* M N. **247** *pignera* M Br. **252** *a. at* Br ε. *cypro* codd., *Cythno* Plan. **261** *es* Heins., *est* N λ. om. M Br ε. **262** *est est* N. *origo est* M. **279** *nomina* M ε λ.

(imber erat) "uitare meo; subiere minores
saepe casas superi." dictis et tempore motae
adnuimusque uiro primasque intrauimus aedes.
desierant imbres, uictoque Aquilonibus Austro
fusca repurgato fugiebant nubila caelo.
inpetus ire fuit; claudit sua tecta Pyreneus
uimque parat. quam nos sumptis effugimus alis.
ipse secuturo similis stetit arduus arce
"qua" que "uia est nobis, et erit mihi" dixit "eadem,"
seque iacit uecors e summae culmine turris
et cadit in uultus, discussique ossibus oris
tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.'
Musa loquebatur: pennae sonuere per auras,
uoxque salutantum ramis ueniebat ab altis.
suspicit, et linguae quaerit tam certa loquentes
unde sonent, hominemque putat Ioue nata locutum.
ales erat, numeroque nouem, sua fata querentes,
institerant ramis imitantes omnia picae.
miranti sic orsa deae dea: 'nuper et istae
auxerunt uolucrum uictae certamine turbam.
Pieros has genuit Pellaeis diues in aruis,
Paeonis Euippe mater fuit. illa potentem
Lucinam nouiens, nouiens paritura, uocauit.
intumuit numero stolidarum turba sororum
perque tot Haemonias et per tot Achaidas urbes
huc uenit et tali committit proelia uoce:
"desinite indoctum uana dulcedine uulgus
fallere: nobiscum, si qua est fiducia uobis,
Thespiades, certate, deae. nec uoce nec arte
uincemur, totidemque sumus. uel cedite uictae
fonte Medusaeo et Hyantea Aganippe,
uel nos Emathiis ad Paeonas usque niuosos
cedamus campis. dirimant certamina Nymphae."
turpe quidem contendere erat, sed cedere uisum
turpius. electae iurant per flumina Nymphae
factaque de uiuo pressere sedilia saxo.
tunc sine sorte prior quae se certare professa est,
bella canit superum falsoque in honore Gigantas
ponit et extenuat magnorum facta deorum;
emissumque ima de sede Typhoea terrae
caelitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
terga fugae, donec fessos Aegyptia tellus
ceperit et septem discretus in ostia Nilus.
huc quoque terrigenam uenisse Typhoea narrat
et se mentitis superos celasse figuris:
"duxque gregis" dixit "fit Iuppiter, unde recuruis
nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
fele soror Phoebi, niuea Saturnia uacca,
pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis."
hactenus ad citharam uocalia mouerat ora;
poscimur Aonides. sed forsitan otia non sint,
nec nostris praebere uacet tibi cantibus aures.'
'ne dubita, uestrumque mihi refer ordine carmen'
Pallas ait nemorisque leui consedit in umbra.
Musa refert: 'dedimus summam certaminis uni.
surgit et inmissos hedera collecta capillos
Calliope querulas praetemptat pollice chordas,
atque haec percussis subiungit carmina neruis.
"Prima Ceres unco glaebam dimouit aratro,
prima dedit fruges alimentaque mitia terris,
prima dedit leges; Cereris sunt omnia mnnus.
illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
carmina digna dea; certe dea carmine digna est.
Vasta Giganteis ingesta cst insnla membris
Trinacris et magnis subiectum molibus urguet
aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
nititur ille quidem pugnatque resurgere saepe;
dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
laeua, Pachyne, tibi, Lilybaeo crura premuntur,
degrauat Aetna caput; sub qua resupinus harenas
eiectat flammamque ferox uomit ore Typhoeus.
saepe remoliri luctatur pondera terrae
oppidaque et magnos deuoluere corpore montes.
inde tremit tellus, et rex pauet ipse silentum,
ne pateat latoque solum retegatur hiatu
inmissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
exierat curruque atrorum nectus equorum
ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
postquam exploratum satis est loca nulla labare,
depositoque metu, uidet hunc Erycina uagantem
monte suo residens, natumque amplexa uolucrem
"arma manusque meae, mea, nate, potentia," dixit,
"illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
inque dei pectus celeres molire sagittas,
cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
tu superos ipsumque Iouem, tu numina ponti
uicta domas ipsumque regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
inperium profers? agitur pars tertia mundi.
et tamen in caelo, quae iam patientia nostra est,
spernimur, ac mecum uires minuuntur Amoris.
Pallada nonne uides iaculatricemque Dianam
abscessisse mihi? Cereris quoque filia uirgo,
si patiemur, erit; nam spes adfectat casdem.
at tu, pro socio, si qua est ea gratia, regno
iunge deam patruo." dixit Venus. ille pharetram
soluit et arbitrio matris de mille sagittis
unam seposuit, sed qua nec acutior ulla
nec minus incerta est nec quae magis audiat arcus,
oppositoque genu curuauit flexile cornum
inque cor hamata percussit harundine Ditem.
Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
nomine Pergus, aquae. non illo plura Caystros
carmina cygnorum labentibus audit in undis.
silua coronat aquas cingens latus omne suisque
frondibus ut uelo Phoebeos submouet ignes.
frigora dant rami, Tyrios humus umida flores;
perpetuum uer est. quo dum Proserpina luco
ludit et aut uiolas aut candida lilia carpit,
dumque puellari studio calathosque sinumque
inplet et aequales certat superare legendo,
paene simul uisa est dilectaque raptaque Diti;
usque adeo est properatus amor. dea territa maesto
et matrem et comites, sed matrem saepius, ore
clamat; et ut summa uestem laniarat ab ora,
collecti flores tunicis cecidere remissis.
tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis,
haec quoque uirgineum mouit iactura dolorem.
raptor agit currus et nomine quemque uocando
exhortatur equos, quorum per colla iubasque
excutit obscura tinctas ferrugine habenas,
perque lacus altos et olentia sulpure fertur
stagna Palicorum, rupta feruentia terra,
et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
inter inaequales posuerunt moenia portus.
Est medium Cyanes et Pisaeae Arethusae,
quod coit angustis inclusum cornibus aequor.
hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,
inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas.
gurgite quae medio summa tenus extitit aluo
agnouitque deam. "nec longius ibitis" inquit;
"non potes inuitae Cereris gener esse; roganda,
non rapienda fuit. quod si conponere magnis
parua mihi fas est, et me dilexit Anapis;

V **291** *summo* ε λ. **296** *loquentis* M Br. **301** *turbam* N ε λ, *poenam* (*turbam* suprascript.) M Br, *pennam* Merk. 328 *est. es* Plan. **329** *coruo cst* M Br N ε λ. **344** *possim* M Br N. **346** *coniecta* λ, *iniecta* N ε. **353** *ciactat* M Br. *ferox* M Br N, *fero* ε λ uulg. **354** *remolliri* M Br λ. **363** *depositique metus* (corr. ex *depositoque metu*) M uulg. **370** *terrae* M² (in ras.) N ε λ, *ponti* codd. aliquot Naugerii. *ipsumque—Tartara quid* om. Br. **373** *quae* Heins., *quoque* M Br N ε λ. **382** *auolat arcu* M Br. **383** *cornum* Br¹ teste Gottl. Priscian. p. 211, *cornu* codd. **387** *edit* Br N λ. **389** hinc deest Br usque ad 588. **390** *tyrios* M N Heins., *uarios* ε λ uulg. **402** *uocatos* Heins. ex codd. **405** *lacus sacros* Diomedes p. 319 Merk.

exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi."
dixit et in partes diuersas bracchia tendens
obstitit. haud ultra tenuit Saturnius iram,
terribilisque hortatus equos in gurgitis ima
contortum ualido sceptrum regale lacerto
condidit. icta uiam tellus in Tartara fecit
et pronos currus medio cratere recepit.
at Cyane raptamque deam contemptaque fontis
iura sui maerens, inconsolabile uulnus
mente gerit tacita lacrimisque absumitur omnis,
et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
extenuatur aquas. molliri membra uideres,
ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem;
primaque de tota tenuissima quaeque liquescunt,
caerulei crines digitique et crura pedesque;
nam breuis in gelidas membris exilibus undas
transitus est. post haec umeri tergusque latusque
pectoraque in tenues abeunt euanida riuos.
denique pro uiuo uitiatas sanguine uenas
lympha subit, restatque nihil quod prendere possis.
Interea pauidae nequiquam filia matri
omnibus est terris, omni quaesita profundo.
illam non udis ueniens Aurora capillis
cessantem uidit, non Hesperus. illa duabus
flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna
perque pruinosas tulit inrequieta tenebras.
rursus ubi alma dies hebetarat sidera, natam
solis ab occasu solis quaerebat ad ortus.
fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
colluerant fontes, cum tectam stramine uidit
forte casam paruasque fores pulsauit; at inde
prodit anus diuamque uidet lymphamque roganti
dulce dedit, tosta quod texerat ante polenta.
dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
constitit ante deam risitque auidamque uocauit.
offensa est neque adhuc epota parte loquentem
cum liquido mixta perfudit diua polenta.
conbibit os maculas, et quae modo bracchia gessit,
crura gerit; cauda est mutatis addita membris;
inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
contrahitur, paruaque minor mensura lacerta est.
mirantem flentemque et tangere monstra parantem
fugit anum latebramque petit; aptumque pudori
nomen habet, uariis stellatus corpora guttis.
Quas dea per terras et quas errauerit undas,
dicere longa mora est; quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit, dumque omnia lustrat eundo,
uenit et ad Cyanen. ea ni mutata fuisset,
omnia narrasset; sed et os et lingua uolenti
dicere non aderant, nec quo loqueretur habebat.
signa tamen manifesta dedit notamque parenti,
illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
quam simul agnouit, tamquam tunc denique raptam
scisset, inornatos laniauit diua capillos
et repetita suis percussit pectora palmis.
nescit adhuc, ubi sit; terras tamen increpat omnes
ingratasque uocat nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
repperit. ergo illic saeua uertentia glaebas
fregit aratra manu, parilique irata colonos
ruricolasque boues leto dedit aruaque iussit
fallere depositum uitiataque semina fecit.
fertilitas terrae, latum uulgata per orbem,
lassa iacet; primis segetes moriuntur in herbis,
et modo sol nimius, nimius modo corripit imber,
sideraque uentique nocent, auidaeque uolucres
semina iacta legunt; lolium tribulique fatigant
triticeas messes et inexpugnabile gramen.
tum caput Eleis Alpheias extulit undis
rorantesque comas a fronte remouit ad aures
atque ait "o toto quaesitae uirginis orbe
et frugum genetrix, inmensos siste labores,
neue tibi fidae uiolenta irascere terrae.
terra nihil meruit patuitque inuita rapinae.
nec sum pro patria supplex; huc hospita ueni,
Pisa mihi patria est et ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo, sed gratior omni
haec mihi terra solo est; hos nunc Arethusa penates,
hanc habeo sedem; quam tu, mitissima, serua.
mota loco cur sim tantique per aequoris undas
aduehar Ortygiam, ueniet narratibus hora
tempestiua meis, cum tu curaque leuata
et uultus melioris eris. mihi peruia tellus
praebet iter, subterque imas ablata cauernas
hic caput attollo desuetaque sidera cerno.
ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
uisa tua est oculis illic Proserpina nostris;
illa quidem tristis neque adhuc interrita uultu,
sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
sed tamen inferni pollens matrona tyranni."
Mater ad auditas stupuit ceu saxea uoces
attonitaeque diu similis fuit: utque dolore
pulsa graui grauis est amentia, curribus auras
exit in aetherias. ibi toto nubila uultu
ante Iouem passis stetit inuidiosa capillis
"pro" que "meo ueni supplex tibi, Iuppiter," inquit
"sanguine proque tuo. si nulla est gratia matris,
nata patrem moueat; neu sit tibi cura, precamur,
uilior illius, quod nostro est edita partu.
en quaesita diu tandem mihi nata reperta est,
si reperire uocas amittere certius, aut si
scire, ubi sit, reperire uocas. quod rapta, feremus,
dum modo reddat eam; neque enim praedone marito
filia digna tua est, si iam mea filia non est."
Iuppiter excepit: "commune est pignus onusque
nata mihi tecum. sed si modo nomina rebus
addere uera placet, non hoc iniuria factum,
uerum amor est; neque erit nobis gener ille pudori,
tu modo, diua, uelis. ut desint cetera, quantum est
esse Iouis fratrem! quid quod non cetera desunt,
nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
si tibi discidii est, repetet Proserpina caelum,
lege tamen certa, si nullos contigit illic
ore cibos; nam sic Parcarum foedere cautum est."
Dixerat; at Cereri certum est educere natam.
non ita fata sinunt, quoniam ieiunia uirgo
soluerat et, cultis dum simplex errat in hortis,
puniceum curua decerpserat arbore pomum
sumptaque pallenti septem de cortice grana
presserat ore suo. solusque ex omnibus illud
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne,
inter Auernales haud ignotissima nymphas,
ex Acheronte suo siluis peperisse sub atris;
uidit et indicio reditum crudelis ademit.
ingemuit regina Erebi testemque profanam
fecit auem, sparsumque caput Phlegethontide lympha
in rostrum et plumas et grandia lumina uertit.
ille sibi ablatus fuluis amicitur in alis,
inque caput crescit, longosque reflectitur ungues,
uixque mouet natas per inertia bracchia pennas;
foedaque fit uolucris, uenturi nuntia luctus,
ignauus bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio poenam linguaque uideri
commeruisse potest; uobis, Acheloides, unde
pluma pedesque auium, cum uirginis ora geratis?
an quia, cum legeret uernos Proserpina flores,
in comitum numero, doctae Sirenes, eratis?
quam postquam toto frustra quaesistis in orbe,
protinus ut uestram sentirent aequora curam,

V **421** *hortatur* M N λ. **426** *ineonsanabile* M. **437** *possis* M in ras., *posses* N λ. **445** *ad occasus* N et Heins. ex codd. *ab ortu* Heins. ex codd. **446** *conceperat* M N λ Riese. **450** *coxerat* N ε λ uulg. **460** *pudori* M Merk. Korn, *colori* N in ras. ε λ uulg. **461** *stillatus* Lachm. **467** *quo* Heins. ex codd. (corr. ex *qua*) N, *qua* M ε λ^2, *que* λ^1. **482** *lassa* Bach, *fessa* C. Schenkl, *falsa* uulg., *sparsa* N λ, *cassa* cod. unus Heins. **484** *sidera cui* ε λ. **499** *aduehor* codd. nostri. **509** *ut audita—uoce* M. **511** *oras* Lachm. Lucr. p. 167. **513** *sparsis* ε λ. **536** *puenicium* M, *poeniceum* Merk., *puniceum* uulg. **537** *gluptaque eallenti* Merk. coll. Plin. n. h. XIX 33. **541** *furuis—sub antris* ε uulg. **546** *in. ab* M^2 uulg.

posse super fluctus alarum insistere remis
optastis; facilesque deos habuistis, et artus
uidistis uestros subitis flauescere pennis.
ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures
tantaque dos oris linguae deperderet usum,
uirginei uultus et uox humana remansit.
  At medius fratrisque sui maestaeque sororis
Iuppiter ex aequo uoluentem diuidit annum.
nunc dea, regnorum numen commune duorum,
cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
uertitur extemplo facies et mentis et oris;
nam modo quae poterat Diti quoque maesta uideri,
laeta deae frons est, ut sol, qui tectus aquosis
nubibus ante fuit, uictis e nubibus exit.
  Exigit alma Ceres, nata secura recepta,
quae tibi causa fugae, cur sis, Arethusa, sacer fons.
conticuere undae; quarum dea sustulit alto
fonte caput uiridesque manu siccata capillos
fluminis Elei ueteres narrauit amores.
"pars ego nympharum, quae sunt in Achaide," dixit
"una fui, nec me studiosius altera saltus
legit, nec posuit studiosius altera casses.
sed quamuis formae numquam mihi fama petita est,
quamuis fortis eram, formosae nomen habebam.
nec mea me facies nimium laudata iuuabat,
quaque aliae gaudere solent, ego rustica dote
corporis erubui crimenque placere putaui.
lassa reuertebar (memini) Stymphalide silua;
aestus erat, magnumque labor geminauerat aestum.
inuenio sine uertice aquas, sine murmure euntes,
perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
calculus omnis erat, quas tu uix ire putares.
cana salicta dabant nutritaque populus unda
sponte sua natas ripis decliuibus umbras.
accessi primumque pedis uestigia tinxi,
poplite deinde tenus; neque eo contenta recingor
molliaque inpono salici uelamina curuae
nudaque mergor aquis. quas dum ferioque trahoque
mille modis labens excussaque bracchia iacto,
nescioquod medio sensi sub gurgite murmur
territaque insisto propioris margine fontis.
"quo properas, Arethusa?" suis Alpheos ab undis,
"quo properas?" iterum rauco mihi dixerat ore.
sicut eram, fugio sine uestibus; altera uestes
ripa meas habuit. tanto magis instat et ardet;
et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.
sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
ut fugere accipitrem penna trepidante columbae,
ut solet accipiter trepidas urguere columbas.
usque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenenque
Maenaliosque sinus gelidumque Erymanthon et Elin
currere sustinui; nec me uelocior ille.
sed tolerare diu cursus ego, uiribus inpar,
non poteram; longi patiens erat ille laboris.
per tamen et campos, per opertos arbore montes,
saxa quoque et rupes et qua uia nulla, cucurri.
sol erat a tergo: uidi praecedere longam
ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat,
sed certe sonitusque pedum terrebat et ingens
crinales uittas adflabat anhelitus oris.
fessa labore fugae "fer opem, deprendimur," inquam,
"armigerae, Diana, tuae, cui saepe dedisti
ferre tuos arcus inclusaque tela pharetra."
mota dea est spississque ferens e nubibus unam
me super iniecit. lustrat caligine tectam
amnis et ignarus circum caua nubila quaerit.
bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit
et bis "io Arethusa, io Arethusa" uocauit.
quid mihi tunc animi miserae fuit? anne quod agnae
est,
siqua lupos audit circum stabula alta frementes,
aut lepori, qui uepre latens hostilia cernit
ora canum nullosque audet dare corpore motus?
non tamen abscedit; neque enim uestigia cernit
longius ulla pedum; seruat nubemque locumque.
occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
caeruleaeque cadunt toto de corpore guttae,
quaque pedem moui, manat lacus, eque capillis
ros cadit, et citius, quam nunc tibi facta renarro,
in latices mutor. sed enim cognoscit amatas
amnis aquas, positoque uiri, quod sumpserat, ore
uertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rupit humum, caecisque ego mersa cauernis
aduehor Ortygiam, quae me cognomine diuae
grata meae superas eduxit prima sub auras."
  Hac Arethusa tenus. geminos dea fertilis angues
curribus admouit frenisque coercuit ora,
et medium caeli terraeque per aera uecta est,
atque leuem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo; partimque rudi data semina iussit
spargere humo, partim post tempora longa recultae.
iam super Europen sublimis et Asida terram
uectus erat iuuenis; Scythicas aduertitur oras.
rex ibi Lyncus erat; regis subit ille penates.
qua ueniat, causamque uiae nomenque rogatus
et patriam "patria est clarae mihi" dixit "Athe-
nae,
Triptolemus nomen. ueni nec puppe per undas,
nec pede per terras; patuit mihi peruius aether.
dona fero Cereris, latos quae sparsa per agros
frugiferas messes alimentaque mitia reddant."
barbarus inuidit, tantique ut muneris auctor
ipse sit, hospitio recipit somnoque grauatum
adgreditur ferro. conantem figere pectus
lynca Ceres fecit rursusque per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales."
  Finierat dictos e nobis maxima cantus;
at nymphae uicisse deas Helicona colentes
concordi dixere sono. conuicia uictae
cum facerent, "quoniam" dixit "certamine uobis
supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
additis, et non est patientia libera nobis,
ibimus in poenas et, qua uocat ira, sequemur."
rident Emathides spernuntque minacia uerba;
conataeque loqui et magno clamore proteruas
intentare manus, pennas exire per ungues
adspexere suos, operiri bracchia plumis;
alteraque alterius rigido concrescere rostro
ora uidet, uolucresque nouas accedere siluis.
dumque uolunt plangi, per bracchia mota leuatae
aere pendebant, nemorum conuicia, picae.
nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit
raucaque garrulitas studiumque inmane loquendi.'

V 558 *remis. pennis* M N. **576** *alphei* M. **588–VI 412** extant in Br. **597** *nescio quid* M Br. **598** *propiori* N^2, *ripae* ε pro uar. scr. λ, *fontis* M N Br ε uulg. **608** *elim* M. **619** *Dictynna* Heins. ex codd. **625** *io arethusa uocauit io arethusa* λ. **634** *lacus* ε pro uar. scr. **645** *cursum* Br. **651** *quid ueniat* M in ras. **662** *doctum—cantum* Br Korn, *doctos—cantus* M (*s* in ras.) N uulg., *dictos—cantus* λ Merk. Zingerle. **665** *facerent* M in ras. λ, *iacerent* Br N ε uulg. **669** *ridentemque athides* M Br, peiora cett., corr. Heins. *minantia* ε λ.

LIBER SEXTVS

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures
carminaque Aonidum iustamque probauerat iram.
tum secum ‘laudare parum est; laudemur et ipsae
numina nec sperni sine poena nostra sinamus’;
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
audierat. non illa loco neque origine gentis
clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tinguebat murice lanas,
occiderat mater; sed et haec de plebe suoque
aequa uiro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
quaesierat studio nomen memorabile, quamuis
orta domo parua paruis habitabat Hypaepis.
huius ut adspicerent opus admirabile, saepe
deseruere sui nymphae uineta Timoli,
deseruere suas nymphae Pactolides undas.
nec factas solum uestes spectare iuuabat;
tum quoque cum fierent (tantus decor adfuit arti)
siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
seu digitis subigebat opus repetitaque longo
uellera mollibat nebulas aequantia tractu,
siue leui teretem uersabat pollice fusum,
seu pingebat acu, scires a Pallade doctam.
quod tamen ipsa negat, tantaque offensa magistra
‘certet’ ait ‘mecum; nihil est quod uicta recusem.’
Pallas anum simulat falsosque in tempora canos
addit et infirmos, baculo quos sustinet, artus.
tum sic orsa loqui: ‘non omnia grandior aetas,
quae fugiamus, habet; seris uenit usus ab annis.
consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
inter mortales faciendae maxima lanae;
cede deae ueniamque tuis, temeraria, dictis
supplice uoce roga; ueniam dabit illa roganti.
adspicit hanc toruis inceptaque fila relinquit
uixque manum retinens confessaque uultibus iram
talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
‘mentis inops longaque uenis confecta senecta.
et nimium uixisse diu nocet. audiat istas,
si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, uoces.
consilii satis est in me mihi; neue monendo
profecisse putes, eadem est sententia nobis.
cur non ipsa uenit? cur haec certamina uitat?’
tum dea ‘uenit’ ait, formamque remouit anilem
Palladaque exhibuit. uenerantur numina nymphae
Mygdonidesque nurus; sola est non territa uirgo.
sed tamen erubuit, subitusque inuita notauit
ora rubor rursusque euanuit, ut solet aer
purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
et breue post tempus candescere solis ab ortu.
perstat in incepto stolidaque cupidine palmae
in sua fata ruit; neque enim Ioue nata recusat,
nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
haud mora, constituunt diuersis partibus ambae
et gracili geminas intendunt stamine telas.
tela iugo uincta est, stamen secernit harundo,
inseritur medium radiis subtemen acutis,
quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
percusso pauiunt insecti pectine dentes.
utraque festinant cinctaeque ad pectora uestes
bracchia docta mouent, studio fallente laborem.
illic et Tyrium quae purpura sensit aenum
texitur et tenues parui discriminis umbrae,
qualis ab imbre solet percusso solibus arcus
inficere ingenti longum curuamine caelum;
in quo diuersi niteant cum mille colores,
transitus ipse tamen spectantia lumina fallit;
usque adeo quod tangit idem est, tamen ultima distant.
illic et lentum filis inmittitur aurum
et uetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
pingit et antiquam de terrae nomine litem.
bis sex caelestes medio Ioue sedibus altis
augusta grauitate sedent. sua quemque deorum
inscribit facies: Iouis est regalis imago;
stare deum pelagi longoque ferire tridente
aspera saxa facit, medioque e uulnere saxi
exiluisse fretum, quo pignore uindicet urbem;
at sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,
dat galeam capiti, defenditur aegide pectus,
percussamque sua simulat de cuspide terram
edere cum bacis fetum canentis oliuae
mirarique deos; operis Victoria finis.
ut tamen exemplis intellegat aemula laudis,
quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
quattuor in partes certamina quattuor addit,
clara colore suo, breuibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus unus et Haemum,
nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
altera Pygmaeae fatum miserabile matris
pars habet; hanc Iuno uictam certamine iussit
esse gruem populisque suis indicere bellum.
pinxit et Antigonen ausam contendere quondam
cum magni consorte Iouis, quam regia Iuno
in uolucrem uertit: nec profuit Ilion illi
Laumedonue pater, sumptis quin candida pennis
ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
qui superest solus, Cinyran habet angulus orbum;
isque gradus templi, natarum membra suarum,
amplectens saxoque iacens lacrimare uidetur.
circuit extremas oleis pacalibus oras;
is modus est, operisque sua facit arbore finem.
Maeonis elusam designat imagine tauri
Europam: uerum taurum, freta uera putares.
ipsa uidebatur terras spectare relictas
et comites clamare suas tactumque uereri
adsilientis aquae timidasque reducere plantas.
fecit et Asterien aquila luctante teneri;
fecit olorinis Ledam recubare sub alis;
addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram
Iuppiter inplerit gemino Nycteida fetu,
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit,
aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,
Mnemosynen pastor, uarius Deoida serpens.
te quoque mutatum toruo, Neptune, iuuenco
uirgine in Aeolia posuit. tu uisus Enipeus
gignis Aloidas, aries Bisaltida fallis;
et te flaua comas frugum mitissima mater
sensit equum, sensit uolucrem crinita colubris
mater equi uolucris, sensit delphina Melantho.

VI 15 *dumeta* Br. **18** ita interpunxit Capoferreus. **27** *quoque* codd., *quos* Riese, *quod* Hellmuth, *baculum quod* Merk. **35** *manu* Br, *manus* ε λ. **46** *exsiluit* Merk. **50** *in. et* M Br. *stolidae* codd., corr. Postgate. **52** *nec tunc* M Br. **53** *consistunt* ε pro uar. scr. Korn. **55** *iuncta* ε Sen. Ep. 90, 20. **58** *percussum* N, *quod lato* Sen. l. c. *pauiunt* Gruterus, *pariunt* cod. Sen., *pauent* Br[1], *feriunt* M[2] N ε λ, *quatiunt* ε uar. **59** *festinat* ε λ. **61** *sentit* ε λ. **63** *percussis* codd., corr. Postgate. *q. sole solet—imbribus* Housman. **77** *fretum* Br[1] M[1], *ferum* N[2] ε λ. **82** *operi* Heins. ex codd. **87** *Haemon* Heins. ex codd. **107** *recludere* M Br N λ, *recondere* ε, corr. Heins. ex codd. **111** *impleret* M Br ε λ. **113** *igneus* N, probauit Heins. **117** *bisalpida* codd.

omnibus his faciemque suam faciemque locorum
reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
gesserit, ut pastor Macareida luserit Issen;
Liber ut Erigonen falsa deceperit uua;
ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
ultima pars telae, tenui circumdata limbo,
nexilibus flores hederis habet intertextos.
non illud Pallas, non illud carpere Liuor
possit opus. doluit successu flaua uirago
et rupit pictas, caelestia crimina, uestes.
utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
non tulit infelix laqueoque animosa ligauit
guttura. pendentem Pallas miserata leuauit
atque ita 'uiue quidem, pende tamen, inproba' dixit
'lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
dicta tuo generi serisque nepotibus esto.'
post ea discedens sucis Hecateidos herbae
sparsit; et extemplo tristi medicamine tactae
defluxere comae, cum quis et naris et aures,
fitque caput minimum, toto quoque corpore parua est;
in latere exiles digiti pro cruribus haerent;
cetera uenter habet; de quo tamen illa remittit
stamen et antiquas exercet aranea telas.
  Lydia tota fremit, Phrygiaeque per oppida facti
rumor it et magnum sermonibus occupat orbem.
ante suos Niobe thalamos cognouerat illam,
tum cum Maeoniam uirgo Sipylumque colebat;
nec tamen admonita est poena popularis Arachnes
cedere caelitibus uerbisque minoribus uti.
multa dabant animos; sed enim nec coniugis artes,
nec genus amborum magnique potentia regni
sic placuere illi, quamuis ea cuncta placerent,
ut sua progenies: et felicissima matrum
dicta foret Niobe, si non sibi uisa fuisset.
nam sata Tiresia uenturi praescia Manto
per medias fuerat, diuino concita motu,
uaticinata uias: 'Ismenides, ite frequentes
et date Latonae Latonigenisque duobus
cum prece tura pia lauroque innectite crinem.
ore meo Latona iubet.' paretur, et omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant
turaque dant sanctis et uerba precantia flammis.
ecce uenit comitum Niobe celeberrima turba,
uestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
et, quantum ira sinit, formosa; mouensque decoro
cum capite inmissos umerum per utrumque capillos
constitit; utque oculos circumtulit alta superbos,
'quis furor auditos' inquit 'praeponere uisis
caelestes? aut cur colitur Latona per aras,
numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genetrix mea, maximus Atlas
est auus, aetherium qui fert ceruicibus axem,
Iuppiter alter auus; socero quoque glorior illo.
me gentes metuunt Phrygiae, me regia Cadmi
sub domina est, fidibusque mei commissa mariti
moenia cum populis a meque uiroque reguntur.
in quamcumque domus adverti lumina partem,
inmensae spectantur opes. accedit eodem
digna dea facies. huc natas adice septem
et totidem iuuenes et mox generosque nurusque.
quaerite nunc, habeat quam nostra superbia laudem,
nescioquoque audete satam Titanida Coeo
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam
exiguam sedem pariturae terra negauit.
nec caelo nec humo nec aquis dea uestra recepta est;
exul erat mundi, donec miserata uagantem
"hospita tu terris erras, ego" dixit "in undis"
instabilemque locum Delos dedit. illa duorum
facta parens; uteri pars haec est septima nostri.
sum felix; quis enim neget hoc? felixque manebo;
hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
maior sum quam cui possit Fortuna nocere,
multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
excessere metum mea iam bona. fingite demi
huic aliquid populo natorum posse meorum,
non tamen ad numerum redigar spoliata duorum,
Latonae turbam; quae quantum distat ab orba?
infectis properate sacris, laurumque capillis
ponite.' deponunt et sacra infecta relinquunt,
quodque licet, tacito uenerantur murmure numen.
  Indignata dea est summoque in uertice Cynthi
talibus est dictis gemina cum prole locuta:
'en ego uestra parens, uobis animosa creatis,
et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
an dea sim dubitor perque omnia saecula cultis
arceor, o nati, nisi uos succurritis, aris.
nec dolor hic solus; diro conuicia facto
Tantalis adiecit uosque est postponere natis
ausa suis, et me, quod in ipsam reccidat, orbam
dixit et exhibuit linguam scelerata paternam.'
adiectura preces erat his Latona relatis:
'desine' Phoebus ait; 'poenae mora longa querella est,'
dixit idem Phoebe; celerique per aera lapsu
contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
planus erat lateque patens prope moenia campus,
adsiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum
duraque mollierat subiectas ungula glaebas.
pars ibi de septem genitis Amphione fortes
conscendunt in equos Tyrioque rubentia suco
terga premunt auroque graues moderantur habenas.
e quibus Ismenus, qui matri sarcina quondam
prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
quadrupedis cursus spumantiaque ora coercet,
'ei mihi' conclamat medioque in pectore fixa
tela gerit, frenisque manu moriente remissis
in latus a dextro paulatim defluit armo.
proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
frena dabat Sipylus, ueluti cum praescius imbris
nube fugit uisa pendentiaque undique rector
carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.
frena tamen dantem non euitabile telum
consequitur; summaque tremens ceruice sagitta
haesit et exstabat nudum de gutture ferrum.
ille, ut erat, pronus per colla admissa iubasque
uoluitur et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix et auiti nominis heres
Tantalus, ut solito finem inposuere labori,
transierant ad opus nitidae iuuenale palaestrae
et iam contulerant arto luctantia nexu
pectora pectoribus, cum tento concita neruo,
sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
ingemuere simul, simul incuruata dolore
membra solo posuere, simul suprema iacentes
lumina uersarunt, animam simul exhalarunt.
adspicit Alphenor laniataque pectora plangens
aduolat, ut gelidos complexibus adleuet artus.
inque pio cadit officio; nam Delius illi
intima fatifero rupit praecordia ferro.
quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
eruta, cumque anima cruor est effusus in auras.
at non intonsum simplex Damasichthona uulnus
adficit. ictus erat, qua crus esse incipit et qua
mollia neruosus facit internodia poples.

VI 130 *raua* Bentl. 165 *creberrima* M Br N ε. 184 *laudem* M Br, *causam* N ε λ. 200 post 203 codd., traiecit Gronouius. *quae* codd., *qua* Bentl. 201 *ite satis propere* codd., corr. Withof, *ite; satisque superque sacri est* Ellis, alii alia. 202 *infectaque sacra* Heins. 212 *recidat* ε, *decidat* M Br N λ in ras. 223 *auroque graues—habenas* codd. aliquot, *auro grauidas—habenas* ε, *auro grauidis—habenis* M Br N λ. 224 *ismenos* ε Merk. 231 *imbris* Heins. ex codd., *imbres* codd. 234 *t. dantem* B^2 ε, *t. tandem* M B^1, *dabat tamen hunc* N^2 λ, *dabat dantem* Heins. 236 *crudum* Polle. 237 *colla* Heins. ex codd., *crura* codd. *ammissa* M Br. 243 *contento* M ε, *contorto* N in ras. 249 *euolat* M Br N λ.

dumque manu temptat trahere exitiabile telum,
altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
expulit hanc sanguis seque eiaculatus in altum
emicat et longe terebrata prosilit aura.
ultimus Ilioneus non profectura precando
bracchia sustulerat, 'di' que 'o communiter omnes,'
dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
'parcite.' motus erat, cum iam reuocabile telum
non fuit, Arcitenens. minimo tamen occidit ille
uulnere, non alte percusso corde sagitta.
 Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
tam subitae matrem certam fecere ruinae,
mirantem potuisse irascentemque, quod ausi
hoc essent superi, quod tantum iuris haberent.
nam pater Amphion ferro per pectus adacto
finierat moriens pariter cum luce dolorem.
heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
quae modo Latois populum submouerat aris
et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
inuidiosa suis, at nunc miseranda uel hosti.
corporibus gelidis incumbit et ordine nullo
oscula dispensat natos suprema per omnes.
a quibus ad caelum liuentia bracchia tollens
'pascere, crudelis nostro, Latona, dolore,
pascere' ait 'satiaque meo tua pectora luctu;
efferor. exulta uictrixque inimica triumpha.
cur autem uictrix? miserae mihi plura supersunt,
quam tibi felici; post tot quoque funera uinco.'
dixerat, et sonuit contento neruus ab arcu.
qui praeter Nioben unam conterruit omnes;
illa malo est audax. stabant cum uestibus atris
ante toros fratrum demisso crine sorores.
e quibus una trahens haerentia uiscere tela
inposito fratri moribunda relanguit ore;
altera solari miseram conata parentem
conticuit subito duplicataque uulnere caeco est.
haec frustra fugiens conlabitur, illa sorori
inmoritur, latet haec, illam trepidare uideres.
sexque datis leto diuersaque uulnera passis
ultima restabat. quam toto corpore mater,
tota ueste tegens 'unam minimamque relinque;
de multis minimam posco' clamauit 'et unam.'
dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
exanimes inter natos natasque uirumque
deriguitque malis. nullos mouet aura capillos,
in uultu color est sine sanguine, lumina maestis
stant inmota genis, nihil est in imagine uiuum.
ipsa quoque interius cum duro lingua palato
congelat, et uenae desistunt posse moueri;
nec flecti ceruix, nec bracchia reddere motus,
nec pes ire potest; intra quoque uiscera saxum est.
flet tamen. et ualidi circumdata turbine uenti
in patriam rapta est. ibi fixa cacumine montis
liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.
 Tunc uero cuncti manifestam numinis iram
femina uirque timent cultuque inpensius omnes
magna gemelliparae uenerantur numina diuae.
utque fit, a facto propiore priora renarrant.
e quibus unus ait: 'Lyciae quoque fertilis agris
non inpune deam ueteres spreuere coloni.
res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
mira tamen. uidi praesens stagnumque locumque
prodigio notum. nam me iam grandior aeuo
inpatiensque uiae genitor deducere lectos
iusserat inde boues gentisque illius eunti
ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro,
ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
ara uetus stabat, tremulis circumdata cannis.
restitit et pauido "faueas mihi" murmure dixit
dux meus; et simili "faueas" ego murmure dixi.
Naiadum Faunine foret tamen ara rogabam
indigenaeue dei, cum talia rettulit hospes:
"non hac, o iuuenis, montanum numen in ara est;
illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniunx
orbem interdixit, quam uix erratica Delos
orantem accepit, tum cum leuis insula nabat.
illic incumbens cum Palladis arbore palmae
edidit inuita geminos Latona nouerca.
hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur
inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
iamque Chimaeriferae, cum sol grauis ureret arua,
finibus in Lyciae longo dea fessa labore
sidereo siccata sitim collegit ab aestu,
uberaque ebiberant auidi lactantia nati.
forte lacum mediocris aquae prospexit in imis
uallibus; agrestes illic fruticosa legebant
uimina cum iuncis gratamque paludibus uluam.
accessit positoque genu Titania terram
pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
rustica turba uetat. dea sic adfata uetantes:
"quid prohibetis aquis? usus communis aquarum
  est.
nec solem proprium natura nec aera fecit
nec tenues undas; ad publica munera ueni.
quae tamen ut detis, supplex peto. non ego nostros
abluere hic artus lassataque membra parabam,
sed releuare sitim. caret os umore loquentis
et fauces arent, uixque est uia uocis in illis.
haustus aquae mihi nectar erit, uitamque fatebor
accepisse simul; uitam dederitis in unda.
hi quoque uos moueant, qui nostro bracchia tendunt
parua sinu"; et casu tendebant bracchia nati.
quem non blanda deae potuissent uerba mouere?
hi tamen orantem perstant prohibere minasque,
ni procul abscedat, conuiciaque insuper addunt.
nec satis est: ipsos etiam pedibusque manuque
turbauere lacus imoque e gurgite mollem
huc illuc limum saltu mouere maligno.
distulit ira sitim; neque enim iam filia Coei
supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
uerba minora dea, tollensque ad sidera palmas
"aeternum stagno" dixit "uiuatis in isto."
eueniunt optata deae; iuuat esse sub undis
et modo tota caua submergere membra palude,
nunc proferre caput, summo modo gurgite nare,
saepe super ripam stagni consistere, saepe
in gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
litibus exercent linguas pulsoque pudore,
quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere temp-
  tant.
uox quoque iam rauca est, inflataque colla tu-
  mescunt,
ipsaque dilatant patulos conuicia rictus.
terga caput tangunt, colla intercepta uidentur,
spina uiret, uenter, pars maxima corporis, albet,
limosoque nouae saliunt in gurgite ranae."'
 Sic ubi nescioquis Lycia de gente uirorum
rettulit exitium, Satyri reminiscitur alter,
quem Tritoniaca Latous harundine uictum
adfecit poena. 'quid me mihi detrahis?' inquit:
'a piget, a non est' clamabat 'tibia tanti.'
clamanti cutis est summos direpta per artus,
nec quicquam nisi uulnus erat; cruor undique manat,
detectique patent nerui, trepidaeque sine ulla
pelle micant uenae; salientia uiscera possis
et perlucentes numerare in pectore fibras.
illum ruricolae, siluarum numina, Fauni
et Satyri fratres et tunc quoque carus Olympus
et Nymphae flerunt, et quisquis montibus illis
lanigerosque greges armentaque bucera pauit.

VI 259 *eiaculatus* Heins. ex codd., *iaculatus* M Br N ε λ. **282** *corque ferum satia dixit per funera septem* codd. plerique, expulit Heins., idem seruato hoc u. 281 expulsurus. **289** *rogos* ε λ. **293** *toto est* M Br, *tota est* N. **294** *oraque compressit* (*non pressit* λ) *nisi postquam spiritus ibat* codd. plerique, expulit Heins. **303** *diriguit* ε λ. **313** *tum* ε Merk. **327** *pauido* λ, *paulo* M Br N ε, *paruo* codd. pauci. **330** *indigenaene* Heins., *indigenaeue* uulg. **333** *orbe* codd. Naugerii. **334** *errantem* ε Merk. **341** *concepit* ε λ. **348** *uetant* Heins. Merk. **349** *aquas* ε λ. **370** *et ueniunt* M λ. **387** *derepta* Heins. **390** *posses* N ε λ. **393** *tum* Housman.

fertilis inmaduit madefactaque terra caducas
concepit lacrimas ac uenis perbibit imis;
quas ubi fecit aquam, uacuas emisit in auras.
inde petens rapidus ripis decliuibus aequor
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.
  Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
uulgus et exstinctum cum stirpe Amphiona luget.
mater in inuidia est. tamen hanc quoque dicitur unus
flesse Pelops, umeroque, suas a pectore postquam
deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
concolor hic umerus nascendi tempore dextro
corporeusque fuit; manibus mox caesa paternis
membra ferunt iunxisse deos; aliisque repertis,
qui locus est iuguli medius summique lacerti,
defuit. inpositum est non comparentis in usum
partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.
  Finitimi proceres coeunt, urbesque propinquae
orauere suos ire ad solacia reges,
Argosque et Sparte Pelopeiadesque Mycenae
et nondum toruae Calydon inuisa Dianae
Orchomenosque ferax et nobilis aere Corinthus
Messeneque ferox Patraeque humilesque Cleonae
et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia Troezen,
quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo
exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
credere quis posset? solae cessastis Athenae.
obstitit officio bellum, subuectaque ponto
barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus haec auxiliaribus armis
fuderat et clarum uincendo nomen habebat;
quem sibi Pandion opibusque uirisque potentem
et genus a magno ducentem forte Gradiuo
conubio Procnes iunxit. non pronuba Iuno,
non Hymenaeus adest, non illi Gratia lecto;
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides strauere torum, tectoque profanus
incubuit bubo thalamique in culmine sedit.
hac aue coniuncti Procne Tereusque, parentes
hac aue sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, disque ipsi grates egere diemque,
quaque data est claro Pandione nata tyranno,
quaque erat ortus Itys, festum iussere uocari.
usque adeo latet utilitas. iam tempora Titan
quinque per autumnos repetiti duxerat anni,
cum blandita uiro Procne 'si gratia' dixit
'ulla mea est, uel me uisendam mitte sorori,
uel soror huc ueniat. redituram tempore paruo
promittes socero; magni mihi muneris instar
germanam uidisse dabis.' iubet ille carinas
in freta deduci ueloque et remige portus
Cecropios intrat Piraeaque litora tangit.
ut primum soceri data copia, dextera dextrae
iungitur. infausto committitur omine sermo.
coeperat aduentus causam, mandata referre
coniugis et celeres missae spondere recursus;
ecce uenit magno diues Philomela paratu,
diuitior forma; quales audire solemus
Naidas et Dryadas mediis incedere siluis,
si modo des illis cultus similesque paratus.
non secus exarsit conspecta uirgine Tereus,
quam siquis canis ignem supponat aristis,
aut frondem positasque cremet faenilibus herbas.
digna quidem facies; sed et hunc innata libido
exstimulat, pronumque genus regionibus illis
in Venerem est; flagrat uitio gentisque suoque.
inpetus est illi comitum corrumpere curam
nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
sollicitare datis totumque inpendere regnum,
aut rapere et saeuo raptam defendere bello.
et nihil est quod non effreno captus amore
ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas.
iamque moras male fert cupidoque reuertitur ore
ad mandata Procnes et agit sua uota sub illa.
facundum faciebat amor; quotiensque rogabat
ulterius iusto, Procnen ita uelle ferebat.
addidit et lacrimas, tamquam mandasset et illas.
pro superi, quantum mortalia pectora caecae
noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
creditur esse pius laudemque a crimine sumit.
quid quod idem Philomela cupit patriosque lacertis
blanda tenens umeros, ut eat uisura sororem,
perque suam contraque suam petit ipsa salutem.
spectat eam Tereus praecontrectatque uidendo,
osculaque et collo circumdata bracchia cernens
omnia pro stimulis facibusque ciboque furoris
accipit; et quotiens amplectitur illa parentem,
esse parens uellet; neque enim minus inpius esset.
uincitur ambarum genitor prece. gaudet agitque
illa patri grates et successisse duabus
id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
iam labor exiguus Phoebo restabat, equique
pulsabant pedibus spatium decliuis Olympi;
regales epulae mensis et Bacchus in auro
ponitur. hinc placido dantur sua corpora somno.
at rex Odrysius, quamuis secessit, in illa
aestuat; et, repetens faciem motusque manusque,
qualia uult fingit quae nondum uidit, et ignes
ipse suos nutrit, cura remouente soporem.
lux erat, et generi dextram conplexus euntis
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
'hanc ego, care gener, quoniam pia causa coegit
et uoluere ambae, uoluisti tu quoque, Tereu,
do tibi, perque fidem cognataque pectora supplex
per superos oro, patrio ut tuearis amore
et mihi sollicitae lenimen dulce senectae
quam primum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
tu quoque quam primum (satis est procul esse sororem)'
si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.'
mandabat pariterque suae dabat oscula natae,
et lacrimae mites inter mandata cadebant.
utque fide pignus dextras utriusque poposcit
inter seque datas iunxit, natamque nepotemque
absentes pro se memori rogat ore salutent;
supremumque uale pleno singultibus ore
uix dixit timuitque suae praesagia mentis.
ut semel inposita est pictae Philomela carinae,
admotumque fretum remis tellusque repulsa est,
'uicimus,' exclamat 'mecum mea uota feruntur',
exultatque et uix animo sua gaudia differt
barbarus, et nusquam lumen detorquet ab illa;
non aliter quam cum pedibus praedator obuncis
deposuit nido leporem Iouis ales in alto;
nulla fuga est capto, spectat sua praemia raptor.
iamque iter effectum, iamque in sua litora fessis
puppibus exierant, cum rex Pandione natam
in stabula alta trahit, siluis obscura uetustis,
atque ibi pallentem trepidamque et cuncta timentem
et iam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem
includit fassusque nefas et uirginem et unam
ui superat, frustra clamato saepe parente,
saepe sorore sua, magnis super omnia diuis.
illa tremit uelut agna pauens, quae saucia cani
ore excussa lupi nondum sibi tuta uidetur,
utque columba suo madefactis sanguine plumis
horret adhuc auidosque timet, quibus haeserat, ungues.
mox ubi mens rediit, passos laniata capillos,

VI **399** *rapidum* codd., corr. Housman ex Plan. **403** *tamen hanc* codd. recc. Housman, *hanc tunc* codd. nostri. **405** *diduxit* Const. Fanensis Merk. **412** hic desinit Br. **417** *patereque* codd., corr. Raph. Regius. **422** *subiectaque* M N λ ε, *subuectaq.* ε pro uar. scr. **428** *Procnes* scribo hic et alibi, inter *e* et *g* uariant codd. **435** *Thrace* Lachm. *ipsi* Heins. ex codd., *ipsis* M N ε λ. **441** *uisendae* Heins. **448** *infausto* M ε λ N in ras., *et fausto* Burm. ex codd. multis. *omine* M in marg., *ordine* M N ε λ. **454** *similis* M. **465** *inopino e. a.* Priscian. p. 482. **489** *tempora* Housman coll. fast. II 791. **497** *et* Heins. ex codd., *ut* M N ε λ. **505** *dites* Merk. **506** *utque fide* Priscian. p. 366, *utque fidei* N ante ras., *ut fidei* codd. cett. **516** *aduncis* M in marg. ε λ. **519** *effectum est* λ.

lugenti similis, caesis plangore lacertis,
intendens palmas ‘ o diris barbare factis,
o crudelis ’ ait, ‘ nec te mandata parentis
cum lacrimis mouere piis nec cura sororis
nec mea uirginitas nec coniugialia iura ?
omnia turbasti, paelex ego facta sororis,
tu geminus coniunx, hostis mihi debita Procne.
quin animam hanc, ne quod facinus tibi, perfide, restet,
eripis ? atque utinam fecisses ante nefandos
concubitus ; uacuas habuissem criminis umbras.
si tamen haec superi cernunt, si numina diuum
sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
quandocumque mihi poenas dabis. ipsa pudore
proiecto tua facta loquar. si copia detur,
in populos ueniam ; si siluis clausa tenebor,
inplebo siluas et conscia saxa mouebo ;
audiet haec aether, et si deus ullus in illo est.’
talibus ira feri postquam commota tyranni,
nec minor hac metus est, causa stimulatus utraque,
quo fuit accinctus, uagina liberat ensem
arreptamque coma flexis post terga lacertis
uincla pati cogit. iugulum Philomela parabat
spemque suae mortis uiso conceperat ense ;
ille indignantem et nomen patris usque uocantem
luctantemque loqui conprensam forcipe linguam
abstulit ense fero. radix micat ultima linguae ;
ipsa iacet terraeque tremens inmurmurat atrae,
utque salire solet mutilatae cauda colubrae,
palpitat et moriens dominae uestigia quaerit.
hoc quoque post facinus (uix ausim credere) fertur
saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
sustinet ad Procnen post talia facta reuerti,
coniuge quae uiso germanam quaerit. at ille
dat gemitus fictos commentaque funera narrat,
et lacrimae fecere fidem. uelamina Procne
deripit ex umeris auro fulgentia lato
induiturque atras uestes et inane sepulcrum
constituit falsisque piacula manibus infert
et luget non sic lugendae fata sororis.
signa deus bis sex acto lustrauerat anno :
quid faciat Philomela ? fugam custodia claudit ;
structa rigent solido stabulorum moenia saxo ;
os mutum facti caret indice. grande doloris
ingenium est, miserisque uenit sollertia rebus.
stamina barbarica suspendit callida tela
purpureasque notas filis intexuit albis,
indicium sceleris, perfectaque tradidit uni,
utque ferat dominae gestu rogat illa. rogata
pertulit ad Procnen, nec scit quid tradat in illis.
euoluit uestes saeui matrona tyranni
fortunaeque suae carmen miserabile legit,
et (mirum potuisse) silet. dolor ora repressit ;
uerbaque quaerenti satis indignantia linguae
defuerunt. nec flere uacat ; sed fasque nefasque
confusura ruit, poenaeque in imagine tota est.
  Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus ; nox conscia sacris.
nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti ;
nocte sua est egressa domo regina deique
ritibus instruitur furialiaque accipit arma.
uite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
uellera dependent, umero leuis incubat hasta.
concita per siluas turba comitante suarum
terribilis Procne furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem
exululatque euhoeque sonat portasque refringit
germanamque rapit ; raptaeque insignia Bacchi
induit et uultus hederarum frondibus abdit,
attonitamque trahens intra sua moenia ducit.
ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
horruit infelix totoque expalluit ore.
nacta locum Procne sacrorum pignora demit
oraque deuelat miserae pudibunda sororis
amplexumque petit. sed non attollere contra
sustinet haec oculos, paelex sibi uisa sororis,
deiectoque in humum uultu iurare uolenti
testarique deos, per uim sibi dedecus illud
inlatum, pro uoce manus fuit. ardet et iram
non capit ipsa suam Procne ; fletumque sororis
corripiens ‘ non est lacrimis hoc ’ inquit ‘ agendum,
sed ferro, sed siquid habes, quod uincere ferrum
possit. in omne nefas ego me, germana, paraui.
aut ego, cum facibus regalia tecta cremaro,
artificem mediis inmittam Terea flammis,
aut linguam aut oculos et quae tibi membra pudorem
abstulerunt, ferro rapiam aut per uulnera mille
sontem animam expellam. magnum quodcumque paraui ;
quid sit, adhuc dubito.’ peragit dum talia Procne,
ad matrem ueniebat Itys. quid possit ab illo
admonita est ; oculisque tuens inmitibus ‘ a, quam
es similis patri ’ dixit. nec plura locuta
triste parat facinus tacitaque exaestuat ira.
ut tamen accessit natus matrique salutem
attulit et paruis adduxit colla lacertis
mixtaque blanditiis puerilibus oscula iunxit,
mota quidem est genetrix infractaque constitit ira
inuitique oculi lacrimis maduere coactis.
sed simul ex nimia mentem pietate labare
sensit, ab hoc iterum est ad uultus uersa sororis
inque uicem spectans ambos ‘ cur admouet ’ inquit
‘ alter blanditias, rapta silet altera lingua ?
quam uocat hic matrem, cur non uocat illa sororem ?
cui sis nupta, uide, Pandione nata, marito.
degeneras ; scelus est pietas in coniuge Tereo.’
nec mora, traxit Ityn, ueluti Gangetica ceruae
lactentem fetum per siluas tigris opacas ;
utque domus altae partem tenuere remotam,
tendentemque manus et iam sua fata uidentem
et ‘ mater, mater ’ clamantem et colla petentem
ense ferit Procne, lateri qua pectus adhaeret,
nec uultum uertit. satis illi ad fata uel unum
uulnus erat ; iugulum ferro Philomela resoluit.
uiuaque adhuc animaeque aliquid retinentia membra
dilaniant. pars inde cauis exultat aenis,
pars ueribus stridunt ; manant penetralia tabo.
his adhibet coniunx ignarum Terea mensis
et patrii moris sacrum mentita, quod uni
fas sit adire uiro, comites famulosque remouit.
ipse sedens solio Tereus sublimis auito
uescitur inque suam sua uiscera congerit aluum ;
tantaque nox animi est, ‘ Ityn huc accersite ’ dixit.
dissimulare nequit crudelia gaudia Procne,
iamque suae cupiens existere nuntia cladis,
‘ intus habes, quem poscis ’ ait. circumspicit ille
atque ubi sit quaerit. quaerenti iterumque uocanti,
sicut erat sparsis furiali caede capillis,
prosiluit Ityosque caput Philomela cruentum
misit in ora patris ; nec tempore maluit ullo
posse loqui et mentis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit
uipereasque ciet Stygia de ualle sorores ;
et modo, si posset, reserato pectore diras
egerere inde dapes demersaque uiscera gestit,

VI **532** hunc u. damnat Heins. alii. **538** *debita* codd. uid. Ib. 30 et quae Ellis illic adnotauit, *dedita* Birt recepit Korn. *Progne* Withof, *poena* codd. **567** *diripit* ed. Veneta 1486. **576** *candida* M² ε λ, *pallida* M N, *callida* Heins. ex codd., *Pallade telae* Merk. **580** *nescit* M N ε λ. **582** *fortunaeq.* M N ε λ, *germanaeq.* Heins. Housman. *fatum* unus cod. Housman. **583** *orsa* Merk. **593** *tergora* Bentl. **602** *corruit* M. **605** *amplexam* ε, *amplexu* Heins. ex codd. **611** *hoc. hic* N Heins. **613** *posset* λ. **614** *cremabo* codd., *cremaro* Heins. **616** *aut quae* Heins. ex codd. **629** *ex nimia* N, *eximia* M ε λ, *ac nimia* Bentl. *mentem* uulg., *mortem* M N ε λ. **646** *strident* N, *stridet* ε λ. **652** *arcessite* N λ. **658** *Ityosq.* edd., *itysq.* uel *itisq.* codd., *Ityisq.* Riese, *Ityliq.* Heins. **660** *mentis* unus rec., *meritis* M N ε λ. **663** *possit* Heins. **664** *demersaq.* Raph. Regius, *immersaq.* N, *emersaq.* M ε λ.

flet modo seque uocat bustum miserabile nati,
nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
corpora Cecropidum pennis pendere putares;
pendebant pennis. quarum petit altera siluas,
altera tecta subit; neque adhuc de pectore caedis
excessere notae, signataque sanguine pluma est.
ille dolore suo poenaeque cupidine uelox
uertitur in uolucrem, cui stant in uertice cristae,
prominet immodicum praelonga cuspide rostrum.
[nomen epops uolucri, facies armata uidetur.]
  Hic dolor ante diem longaeque extrema senectae
tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.
sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus,
iustitia dubium ualidisne potentior armis.
quattuor ille quidem iuuenes totidemque crearat
femineae sortis; sed erat par forma duarum.
e quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri, fuit; Boreae Tereus Thracesque nocebant,
dilectaque diu caruit deus Orithyia,
dum rogat et precibus mauult quam uiribus uti.
ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
quae solita est illi nimiumque domestica uento,
'et merito:' dixit 'quid enim mea tela reliqui,
saeuitiam et uires iramque animosque minaces,
admouique preces, quarum me dedecet usus?
apta mihi uis est; ui tristia nubila pello,
ui freta concutio nodosaque robora uerto
induroque niues et terras grandine pulso.
idem ego cum fratres caelo sum nactus aperto
(nam mihi campus is est), tanto molimine luctor,
ut medius nostris concursibus insonet aether
exiliantque cauis elisi nubibus ignes.
idem ego, cum subii conuexa foramina terrae
supposuique ferox imis mea terga cauernis,
sollicito manes totumque tremoribus orbem.
hac ope debueram thalamos petiisse, socerque
non orandus erat, ui sed faciendus Erechtheus.'
haec Boreas aut his non inferiora locutus
excussit pennas; quarum iactatibus omnis
adflata est tellus, latumque perhorruit aequor.
puluereamque trahens per summa cacumina pallam
uerrit humum pauidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fuluis amplectitur alis.
dum uolat, arserunt agitati fortius ignes.
nec prius aerii cursus suppressit habenas,
quam Ciconum tenuit populos et moenia raptor.
illic et gelidi coniunx Actaea tyranni
et genetrix facta est, partus enixa gemellos,
cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
non tamen has una memorant cum corpore natas,
barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
inplumes Calaisque puer Zetesque fuerunt.
mox pariter pennae ritu coepere uolucrum
cingere utrumque latus, pariter flauescere malae.
ergo ubi concessit tempus puerile iuuentae,
uellera cum Minyis nitido radiantia uillo
per mare non notum prima petiere carina.

LIBER SEPTIMVS

Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant,
perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus uisus erat, iuuenesque Aquilone creati
uirgineas uolucres miseri senis ore fugarant,
multaque perpessi claro sub Iasone tandem
contigerant rapidas limosi Phasidis undas.
dumque adeunt regem Phrixeaque uellera poscunt,
lexque datur Minyis magnorum horrenda laborum,
concipit interea ualidos Aeetias ignes.
et luctata diu, postquam ratione furorem
uincere non poterat, 'frustra, Medea, repugnas;
nescioquis deus obstat' ait: 'mirumque, *nisi* hoc est,
aut aliquid certe simile huic, quod amare uocatur.
nam cur iussa patris nimium mihi dura uidentur?
sunt quoque dura nimis. cur quem modo denique uidi,
ne pereat timeo? quae tanti causa timoris?
excute uirgineo conceptas pectore flammas,
si potes, infelix. si possem, sanior essem.
sed grauat inuitam noua uis, aliudque cupido,
mens aliud suadet. uideo meliora proboque,
deteriora sequor. quid in hospite, regia uirgo,
ureris et thalamos alieni concipis orbis?
haec quoque terra potest, quod ames, dare. uiuat an ille
occidat, in dis est. uiuat tamen; idque precari
uel sine amore licet. quid enim commisit Iason?
quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis aetas
et genus et uirtus? quem non, ut cetera desint,
ore mouere potest? certe mea pectora mouit.
at nisi opem tulero, taurorum adflabitur ore
concurretque suae segeti, tellure creatis
hostibus, aut auido dabitur fera praeda draconi.
hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
cur non et specto pereuntem oculosque uidendo
conscelero? cur non tauros exhortor in illum
terrigenasque feros insopitumque draconem?
di meliora uelint! quamquam non ista precanda,
sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
atque ope nescioquis seruabitur aduena nostra,
ut per me sospes sine me det lintea uentis
uirque sit alterius, poenae Medea relinquar?
si facere hoc aliamue potest praeponere nobis,
occidat ingratus. sed non is uultus in illo,
non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,
ut timeam fraudem meritique obliuia nostri.
et dabit ante fidem, cogamque in foedera testes
esse deos. quid tuta times? accingere et omnem
pelle moram: tibi se semper debebit Iason,
te face sollemni iunget sibi, perque Pelasgas
seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
ergo ego germanam fratremque patremque deosque
et natale solum uentis ablata relinquam?
nempe pater saeuus, nempe est mea barbara tellus,
frater adhuc infans. stant mecum uota sororis,
maximus intra me deus est. non magna relinquam,
magna sequar: titulum seruatae pubis Achiuae
notitiamque loci melioris et oppida, quorum
hic quoque fama uiget, cultusque artesque locorum;
quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse uelim; quo coniuge felix
et dis cara ferar et uertice sidera tangam.
quid quod nescioqui mediis concurrere in undis

VI 673 *pro longa* codd., corr. Heins. 674 damnauit Riese. 690, 691 *ui—ui* Heins., *ut—ut* M ε λ, *et—et* N. 701 *ui sed* Bothe, *sed ui* Heins., *mihi sed* codd.

VII 8 *uis* M N λ, *uox* ε, *lex* codd. pauci Heins. *miniis* codd. nonnulli, *numeris* M N ε λ. 12 *nisi* Heins., *quid* codd. 29 *igne* Ciofanus ex codd. 30 *segeti* N ex corr., *segetis* M ε λ. 34 *expecto* M N. 47 *quid* corr. ex *quin* M, *quin* Merk. 57 *loci* codd., *soli* Heins. 62 *incurrere* M N λ.

dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
nunc sorbere fretum, nunc reddere, cinctaque saeuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis haerens
per freta longa ferar; nihil illum amplexa uerebor,
aut, si quid metuam, metuam de coniuge solo.
coniugiumne putas speciosaque nomina culpae
inponis, Medea, tuae? quin adspice quantum
adgrediare nefas, et, dum licet, effuge crimen.'
dixit; et ante oculos Rectum Pietasque Pudorque
constiterant, et uicta dabat iam terga Cupido.
  Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
quas nemus umbrosum secretaque silua tegebat,
et iam fortis erat, pulsusque resederat ardor;
cum uidet Aesoniden exstinctaque flamma reluxit.
erubuere genae, totoque recanduit ore;
utque solet uentis alimenta adsumere quaeque
parua sub inducta latuit scintilla fauilla,
crescere et in ueteres agitata resurgere uires,
sic iam lenis amor, iam quem languere putares,
ut uidit iuuenem, specie praesentis inarsit.
et casu solito formosior Aesone natus
illa luce fuit; posses ignoscere amanti.
spectat et in uultu ueluti tum denique uiso
lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
ora uidere putat, nec se declinat ab illo.
ut uero coepitque loqui dextramque prehendit
hospes et auxilium submissa uoce rogauit
promisitque torum, lacrimis ait illa profusis:
'quid faciam uideo; nec me ignorantia ueri
decipiet, sed amor. seruabere munere nostro;
seruatus promissa dato.' per sacra triformis
ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
perque patrem soceri cernentem cuncta futuri
euentusque suos et tanta pericula iurat.
creditus accepit cantatas protinus herbas
edidicitque usum laetusque in tecta recessit.
  Postera depulerat stellas Aurora micantes:
conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum
consistuntque iugis. medio rex ipse resedit
agmine purpureus sceptroque insignis eburno.
ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
aeripedes tauri, tactaeque naporibus herbae
ardent; utque solent pleni resonare camini,
aut ubi terrena silices fornace soluti
concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum,
pectora sic intus clausas uoluentia flammas
gutturaque usta sonant. tamen illis Aesone natus
obuius it. uertere truces uenientis ad ora
terribiles uultus praefixaque cornua ferro
puluereumque solum pede pulsauere bisulco
fumificisque locum mugitibus inpleuerunt.
deriguere metu Minyae. subit ille, nec ignes
sentit anhelatos (tantum medicamina possunt)
pendulaque audaci mulcet palearia dextra
suppositosque iugo pondus graue cogit aratri
ducere et insuetum ferro proscindere campum.
mirantur Colchi, Minyae clamoribus augent
adiciuntque animos. galea tum sumit aena
uipereos dentes et aratos spargit in agros.
semina mollit humus ualido praetincta ueneno;
et crescunt fiuntque sati noua corpora dentes.
utque hominis speciem materna sumit in aluo
perque suos intus numeros conponitur infans,
nec nisi maturus communes exit in auras,
sic ubi uisceribus grauidae telluris imago
effecta est hominis, feto consurgit in aruo,
quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
quos ubi uiderunt praeacutae cuspidis hastas
in caput Haemonii iuuenis torquere parantes,
demisere metu uultumque animumque Pelasgi.
ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum,
utque peti uidit iuuenem tot ab hostibus unum,
palluit et subito sine sanguine frigida sedit;
neue parum ualeant a se data gramina, carmen
auxiliare canit secretasque aduocat artes.
ille grauem medios silicem iaculatus in hostes
a se depulsum Martem conuertit in ipsos.
terrigenae pereunt per mutua uulnera fratres
ciuilique cadunt acie. gratantur Achiui
uictoremque tenent auidisque amplexibus haerent.
tu quoque uictorem conplecti, barbara, uelles;
obstitit incepto pudor et reuerentia famae.
quod licet, adfectu tacito laetaris agisque
carminibus grates et dis auctoribus horum.
  Peruigilem superest herbis sopire draconem,
qui crista linguisque tribus praesignis et uncis
dentibus horrendus custos erat arboris aureae.
hunc postquam sparsit Lethaei gramine suci
uerbaque ter dixit placidos facientia somnos,
quae mare turbatum, quae concita flumina sistunt,
somnus in ignotos oculos sibi uenit, et auro
heros Aesonius potitur; spolioque superbus
muneris auctorem secum, spolia altera, portans
uictor Iolciacos tetigit cum coniuge portus
  Haemoniae matres pro gnatis dona receptis
grandaeuique ferunt patres congestaque flamma
tura liquefaciunt, inductaque cornibus aurum
uictima uota cadit. sed abest gratantibus Aeson,
iam propior leto fessusque senilibus annis.
cum sic Aesonides: 'o cui debere salutem
confiteor, coniunx, quamquam mihi cuncta dedisti
excessitque fidem meritorum summa tuorum,
si tamen hoc possunt (quid enim non carmina possunt?),
deme meis annis et demptos adde parenti.'
nec tenuit lacrimas. mota est pietate rogantis,
dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
nec tamen adfectus tales confessa 'quod' inquit
'excidit ore tuo, coniunx, scelus? ergo ego cuiquam
posse tuae uideor spatium transcribere uitae?
nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa. sed isto,
quod petis, experiar maius dare munus, Iason.
arte mea soceri longum temptabimus aeuum,
non annis renouare tuis; modo diua triformis
adiuuet et praesens ingentibus adnuat ausis.'
tres aberant noctes, ut cornua tota coirent
efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit
et solida terras spectauit imagine luna,
egreditur tectis uestes induta recinctas,
nuda pedem, nudos umeris infusa capillos,
fertque uagos mediae per muta silentia noctis
incomitata gradus. homines uolucresque ferasque
soluerat alta quies; nullo cum murmure saepes,
inmotaeque silent frondes, silet umidus aer;
sidera sola micant. ad quae sua bracchia tendens
ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
inrorauit aquis ternisque ululatibus ora
soluit et, in dura submisso poplite terra,
'Nox' ait 'arcanis fidissima, quaeque diurnis
aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris

VII 69 *putas* codd. plerique, *uocas* N. **76** *recesserat* Bach. **82** *lentus* Heins. ex codd. **99** *tesca* Merk. **115** ita Naugerius, *d. m. subito miniae i. n. illos* codd. **116** *sentit* Heins., *sensit* codd. **118** *suppositoque* M N λ. **145, 146** ita Lenz, *o. i. p. at conplexa fuisses sed te ne faceres t. r. f.* uulg. (ordine inuerso dant M N ε). **147** *aspectu—sectaris* Merk. **151** *arietis aurei* codd. duo Heins. **152** *carmine* M N λ. **155** *sibi* cod. unus, *ubi* codd. *subuenit* Suchier. **158** *iolchiachos* cod. unus Regii, *cholchiachos* M N, peiora ε λ. **159** *gnatis* N, quod fuisse uidetur in M. **162** *cadit* cod. unus, *facit* codd., *litat* Merk. **168** *annos* Heins. **171** *quid* M. **181** *et.* *ae* ε. **182** *recinctas* ε uar., *relictas* M λ, erasus N. **183** *humeros* N, *nudis umeros—capillis* Merk. **186** ita Plan. Heins., pro *saepes* habent *serpit* M, *serpunt* ε, *serpens* λ, *stertunt* N, sed codd. plerique addunt *sopitis similis nullo cum murmure sepes.* **190** *ululatibus* codd. aliquot, *latibus* N, *iacibus* M, uterque post ras., *hiatibus* ε λ.

adiutrixque uenis cantusque artisque magorum,
quaeque magos, Tellus, pollentibus instruis herbis,
auraeque et uenti montesque amnesque lacusque,
dique omnes nemorum, dique omnes noctis adeste ;
quorum ope, cum uolui, ripis mirantibus amnes
in fontes rediere suos, concussaque sisto,
stantia concutio cantu freta, nubila pello
nubilaque induco, uentos abigoque uocoque,
uipereas rumpo uerbis et carmine fauces,
uiuaque saxa sua conuulsaque robora terra
et siluas moueo, iubeoque tremescere montes
et mugire solum manesque exire sepulcris,
te quoque, Luna, traho, quamuis Temesaea labores
aera tuos minuant ; currus quoque carmine nostro
pallet aui, pallet nostris Aurora uenenis.
uos mihi taurorum flammas hebetastis et unco
inpatiens oneris collum pressistis aratro,
uos serpentigenis in se fera bella dedistis
custodemque rudem somni sopistis et aurum
uindice decepto Graias misistis in urbes.
nunc opus est sucis, per quos renouata senectus
in florem redeat primosque recolligat annos.
et dabitis. neque enim micuerunt sidera frustra,
nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
currus adest.' aderat demissus ab aethere currus.
quo simul adscendit frenataque colla draconum
permulsit manibusque leues agitauit habenas,
sublimis rapitur subiectaque Thessala Tempe
despicit, et certis regionibus adplicat angues,
et quas Ossa tulit, quas altum Pelion herbas,
Othrysque Pindusque et Pindo maior Olympus
perspicit, et placitas partim radice reuellit,
partim succidit curuamine falcis aenae.
multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
multa quoque Amphrysi, neque eras inmunis, Enipeu ;
nec non Peneus, nec non Spercheides undae
contribuere aliquid iuncosaque litora Boebes.
carpsit et Euboica uiuax Anthedone gramen,
nondum mutato uulgatum corpore Glauci.
et iam nona dies curru pennisque draconum
nonaque nox omnes lustrantem uiderat agros,
cum rediit. neque erant tacti, nisi odore, dracones,
et tamen annosae pellem posuere senectae.
constitit adueniens citra limenque foresque
et tantum caelo tegitur refugitque uiriles
contactus statuitque aras e caespite binas,
dexteriore Hecates, ast laeua parte Iuuentae.
has ubi uerbenis siluaque incinxit agresti,
haud procul egesta scrobibus tellure duabus
sacra facit cultrosque in guttura uelleris atri
conicit et patulas perfundit sanguine fossas.
tum super inuergens liquidi carchesia mellis
alteraque inuergens tepidi carchesia lactis
uerba simul fudit terrenaque numina ciuit,
umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
ne properent artus anima fraudare senili.
quos ubi placauit precibusque et murmure longo,
Aesonis effetum proferri corpus ad auras
iussit et in plenos resolutum carmine somnos,
exanimi similem, stratis porrexit in herbis.
hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros
et monet arcanis oculos remouere profanos.
diffugiunt iussi. passis Medea capillis
bacchantum ritu flagrantes circuit aras
multifidasque faces in fossa sanguinis atra
tinguit et intinctas geminis accendit in aris,
terque senem flamma, ter aqua, ter sulpure lustrat.
interea ualidum posito medicamen aeno
feruet et exultat spumisque tumentibus albet.
illic Haemonia radices ualle resectas
seminaque floresque et sucos incoquit atros ;
adicit extremo lapides Oriente petitos
et quas Oceani refluum mare lauit harenas,
addit et exceptas luna pernocte pruinas
et strigis infames ipsis cum carnibus alas
inque uirum soliti uultus mutare ferinos
ambigui prosecta lupi ; nec defuit illic
squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri
uiuacisque iecur cerui ; quibus insuper addit
ora caputque nouem cornicis saecula passae.
his et mille aliis postquam sine nomine rebus
propositum instruxit mortali barbara maius,
arenti ramo iampridem mitis oliuae
omnia confudit summisque inmiscuit ima.
ecce uetus calido uersatus stipes aeno
fit uiridis primo, nec longo tempore frondes
induit et subito grauidis oneratur oliuis.
at quacumque cauo spumas eiecit aeno
ignis et in terram guttae cecidere calentes,
uernat humus, floresque et mollia pabula surgunt.
quae simul ac uidit, stricto Medea recludit
ense senis iugulum, ueteremque exire cruorem
passa, replet sucis. quos postquam conbibit Aeson
aut ore acceptos aut uulnere, barba comaeque
canitie posita nigrum rapuere colorem ;
pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
adiectoque cauae supplentur corpore rugae,
membraque luxuriant. Aeson miratur, et olim
ante quater denos hunc se reminiscitur annos.
  Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber, et admonitus iuuenes nutricibus annos
posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.
  Neue doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias adsimulat Peliaeque ad limina supplex
confugit ; atque illam, quoniam grauis ipse senecta est,
excipiunt natae. quas tempore callida paruo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.
dumque refert inter meritorum maxima, demptos
Aesonis esse situs atque hac in parte moratur,
spes est uirginibus Pelia subiecta creatis
arte suum parili reuirescere posse parentem ;
idque petunt pretiumque iubent sine fine pacisci.
illa breui spatio silet et dubitare uidetur
suspenditque animos ficta grauitate rogantes.
mox ubi pollicita est, 'quo sit fiducia maior
muneris huius,' ait 'qui uestras maximus aeuo est
dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.'
protinus innumeris effetus laniger annis
attrahitur flexo circum caua tempora cornu.
cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
fodit et exiguo maculauit sanguine ferrum,
membra simul pecudis ualidosque uenefica sucos
mergit in aere cauo ; minuunt en corporis artus
cornuaque exurunt nec non cum cornibus annos,
et tener auditur medio balatus aeno.
nec mora, balatum mirantibus exilit agnus
lasciuitque fuga lactantiaque ubera quaerit.
obstipuere satae Pelia ; promissaque postquam

VII 195 *artisque* Madv., *artesque* codd. **207** *temerata* codd., *temesa* M^1 ut uid., corr. Const. Fanensis. **209** *pallet* Heins., *pallent* codd. *aui* Heins., *aut* N, *at* M, *et* ε λ. **223** *dispicit* Lachm. *certis* codd. nonnulli, *cretes* M, *cretis* M^2 N ε λ, *fetis* Zingerle, *Tricces* Merk. **225** *-que—que et* codd. aliquot, *-que et—et* (*et* N^2) ε λ N, *quas—quas* M. **228** *eridani* codd., *Apidani* Plan. **231** *Boebes* Plan. Regius, *phoebes* codd. **234** ita Heins. ex codd., *nona d. etiam* (*et iam* N) M N ε λ. **242** *quas* Heins. **245** *coicit* M^1. **246** *mellis* N λ, *uini* M, *lactis* (et **247** *mellis*) ε. **247** *altera* M ex corr. λ, *aerea* N ε, *aenea* codd. aliquot, uid. quae in Praef. dixi. **248** *liuit* M in ras., *leuit* λ, *lenit* N λ^2, *ciuit* Heins., *poscit* codd. plerique. **260** *infectas* M N ε λ, *intinctas* Heins. ex codd. **265** *acres* λ. **268** ita cod. unus Heins., *lunae de nocte* N ε λ, *lunae per nota* M. **271** *illic* Heins. ex codd., *illis* M N λ, *illi* ε. **276** *munus* M^2 ε λ. **282** *caui—aeni* M, *cauis—aenis* N. **293** *nunc* codd., *hunc* Plan. Naugerius. **305** *reuirescere* N ε uar. Priscian. p. 132, *deuirescere* M ex corr., *reuiuiscere* λ, *reuiuescere* ε. **306** *atque p.* λ, *iamque p.* Burm. **308** *rogantum* ε λ Merk. **317** *ea* M N ε λ uulg., *en* cod. Cantab.

exhibuere fidem, tum uero inpensius instant.
ter iuga Phoebus equis in Hibero flumine mersis
dempserat, et quarta radiantia nocte micabant
sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
inponit purum laticem et sine uiribus herbas.
iamque neci similis resoluto corpore regem
et eum rege suo custodes somnus habebat,
quem dederant cantus magicaeque potentia linguae,
intrarant iussae cum Colchide limina natae
ambierantque torum. 'quid nunc dubitatis inertes?
stringite' ait 'gladios ueteremque haurite cruorem,
ut repleam uacuas iuuenali sanguine uenas.
in manibus uestris uita est aetasque parentis;
si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
officium praestate patri telisque senectam
exigite et saniem coniecto emittite ferro.'
his, ut quaeque pia est, hortatibus inpia prima est
et, ne sit scelerata, facit scelus. haud tamen ictus
ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt
caecaque dant saeuis auersae uulnera dextris.
ille, cruore fluens, cubito tamen adleuat artus
semilacerque toro temptat consurgere et inter
tot medius gladios pallentia bracchia tendens
'quid facitis, gnatae? quid uos in fata parentis
armat?' ait. cecidere illis animique manusque.
plura locuturo cum uerbis guttura Colchis
abstulit et calidis laniatum mersit in undis.
Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
non exempta foret poenae. fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyreia tecta, superque
Othryn et euentu ueteris loca nota Cerambi.
hic ope Nympharum sublatus in aera pennis,
cum grauis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen a laeua parte relinquit
factaque de saxo longi simulacra draconis,
Idaeumque nemus, quo nati furta, iuuencum
occuluit Liber falsi sub imagine cerui,
quaque pater Corythi parua tumulatus harena,
et quos Maera nouo latratu terruit agros,
Eurypylique urbem, qua Coae cornua matres
gesserunt tum cum discederet Herculis agmen,
Phoebeamque Rhodon et Ialysios Telchinas,
quorum oculos ipso uitiantes omnia uisu
Iuppiter exosus fraternis subdidit undis.
transit et antiquae Cartheia moenia Ceae,
qua pater Alcidamas placidam de corpore natae
miraturus erat nasci potuisse columbam.
inde lacus Hyries uidet et Cycneia Tempe,
quae subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
inperio pueri uolucresque ferumque leonem
tradiderat domitos; taurum quoque uincere iussus
uicerat, et spreto totiens iratus amore
praemia poscenti taurum suprema negabat.
ille indignatus 'cupies dare' dixit et alto
desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant;
factus olor niueis pendebat in aere pennis.
at genetrix Hyrie, seruari nescia, flendo
dilicuit stagnumque suo de nomine fecit.
adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.
inde Calaureae Letoidos adspicit arua,
in uolucrem uersi cum coniuge conscia regis.
dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
concubiturus erat saeuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
respicit, in tumidam phocen ab Apolline uersi,
Eumelique domum lugentis in aere natum.
tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
contigit. hic aeuo ueteres mortalia primo
corpora uulgarunt pluuialibus edita fungis.
sed postquam Colchis arsit noua nupta uenenis,
flagrantemque domum regis mare uidit utrumque,
sanguine natorum perfunditur inpius ensis,
ultaque se male mater Iasonis effugit arma.
hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces, quae te, iustissima Phene,
teque, senex Peripha, pariter uidere uolantes
innixamque nouis neptem Polypemonis alis.
excipit hanc Aegeus, facto damnandus in uno;
nec satis hospitium est; thalami quoque foedere
    iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
et uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
huius in exitium miscet Medea quod olim
attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
illud Echidneae memorant e dentibus ortum
esse canis. specus est tenebroso caecus hiatu
et uia decliuis, per quam Tirynthius heros
restantem contraque diem radiosque micantes
obliquantem oculos nexis adamante catenis
Cerberon abstraxit; rabida qui concitus ira
inpleuit pariter ternis latratibus auras
et sparsit uirides spumis albentibus agros.
has concresse putant nactasque alimenta feracis
fecundique soli uires cepisse nocendi.
quae quia nascuntur dura uiuacia caute,
agrestes aconita uocant. ea coniugis astu
ipse parens Aegeus nato porrexit ut hosti.
sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
cum pater in capulo gladii cognouit eburno
signa sui generis facinusque excussit ab ore.
effugit illa necem, nebulis per carmina motis.
At genitor, quamquam laetatur sospite nato,
attonitus tamen est ingens discrimine paruo
committi potuisse nefas. fouet ignibus aras
muneribusque deos inplet, feriuntque secures
colla torosa boum uinctorum tempora uittis.
nullus Erechthidis fertur celebratior illo
inluxisse dies. agitant conuiuia patres
et medium uulgus, nec non et carmina, uino
ingenium faciente, canunt. 'te, maxime Theseu,
mirata est Marathon Cretaei sanguine tauri;
quodque suis securus arat Cromyona colonus,
munus opusque tuum est. tellus Epidauria per te
clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem,
uidit et inmitem Cephisias ora Procrusten,
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusin.
occidit ille Sinis, magnis male uiribus usus,
qui poterat curuare trabes et agebat ab alto
ad terram late sparsuras corpora pinus.
tutus ad Alcathoen, Lelegeia moenia, limes
conposito Scirone patet, sparsisque latronis
terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
quae iactata diu fertur durasse uetustas
in scopulos: scopulis nomen Scironis inhaeret.
si titulos annosque tuos numerare uelimus,
facta premant annos. pro te, fortissime, uota
publica suscipimus, Bacchi tibi sumimus haustus.'
consonat adsensu populi precibusque fauentum
regia nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usque adeo nulla est sincera uoluptas,
sollicitumque aliquid laetis interuenit) Aegeus
gaudia percepit nato secura recepto.

VII 334 *iuuenili* M[2] N ε λ. **336** *ne—agitetis* N ε λ. **343** *subito* M N λ, *subitos* ε, *cubito* Ciofanus ex codd. **346** *quis uos* M N λ. **363** *cocae* M λ, *ceae* N, *cheae* ε, *Coae* Lactant. Plan. **366** *uitiantes* N Naugerius, *uitantes* M λ, *mutantes* ε. **368** *carcheia* codd., corr. ed. Aldina 1502. **375** *spreto* Naugerius ex codd., *stricto* codd. **380** *seruati* Heins. ex cod. uno, *seruatum* N ε λ. **381** *dilicuit* N Priscian. p. 477, *delicuit* M λ, *delituit* ε. **386** *dextra* M N λ. **390** *natam* codd., corr. Suchier. **395** *male* M N ε λ, corr. Gronouius. **399** *iustissima* N, *iustissime* codd. cett., *phoeneu* M N ε, *phineu* λ, *iustissima Phene* J. C. Jahn, *iustissima Phini* Schrader. **405** *et* M Zingerle, *qui* N uulg. **410** *et. est* M N ε. **413** *abstraxit* Heins. ex codd., *attraxit* M λ, *adtraxit* N ε. **429** *tempora* Housman, *timpora* N, *corpora* M λ, *cornua* ε. **434** *Cretacis* Merk. **435** *suam* codd., corr. Salvagnius. **440** *Sinis* Heins., *senis* M, *senex* M[2] N ε, *suis* λ. **443** *alcithoen* codd., *Alcathoen* Plan. ed. Ald. **449** *premeret* M.

bella parat Minos. qui quamquam milite, quamquam
classe ualet, patria tamen est firmissimus ira
Androgeique necem iustis ulciscitur armis.
ante tamen bello uires adquirit amicas,
quaque potens habitus, uolucri freta classe pererrat.
hinc Anaphen sibi iungit et Astypaleia regna,
promissis Anaphen, regna Astypaleia bello;
hinc humilem Myconum cretosaque rura Cimoli
florentemque thymo Cythnum planamque Seriphon
marmoreamque Paron, quamque inpia prodidit Arne
Siphnon et accepto, quod auara poposcerat, auro
mutata est in auem, quae nunc quoque diligit aurum,
nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.
at non Oliaros Didymaeque et Tenos et Andros
et Gyaros nitidaeque ferax Peparethos oliuae
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna:
Oenopiam ueteres appellauere, sed ipse
Aeacus Aeginam genetricis nomine dixit.
turba ruit tantaeque uirum cognoscere famae
expetit. occurrunt illi Telamonque, minorque
quam Telamon Peleus, et proles tertia Phocus.
ipse quoque egreditur tardus grauitate senili
Aeacus et quae sit ueniendi causa requirit.
admonitus patrii luctus suspirat et illi
dicta refert rector populorum talia centum:
'arma iuues oro pro gnato sumpta piaeque
pars sis militiae; tumulo solacia posco.'
huic Asopiades 'petis inrita' dixit 'et urbi
non facienda meae: neque enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus: ea foedera nobis.'
tristis abit 'stabunt' que 'tibi tua foedera magno'
dixit; et utilius bellum putat esse minari,
quam gerere atque suas ibi praeconsumere uires.
classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
spectari poterat, cum pleno concita uelo
Attica puppis adest in portusque intrat amicos,
quae Cephalum patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuuenes post tempore uisum
agnouere tamen Cephalum dextrasque dedere
inque patris duxere domum. spectabilis heros
et ueteris retinens etiamnum pignora formae
ingreditur, ramumque tenens popularis oliuae
a dextra laeuaque duos aetate minores
maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
postquam congressus primi sua uerba tulerunt,
Cecropidae Cephalus peragit mandata rogatque
auxilium foedusque refert et iura parentum
inperiumque peti totius Achaidos addit.
sic ubi mandatam iuuit facundia causam,
Aeacus, in capulo sceptri nitente sinistra,
'ne petite auxilium, sed sumite,' dixit 'Athenae;
nec dubie uires, quas haec habet insula, uestras
ducite, et (o maneat rerum status iste mearum)
robora non desunt; superat mihi miles et hosti.
gratia dis, felix et inexcusabile tempus.'
'immo ita sit,' Cephalus 'crescat tua ciuibus opto
urbs' ait. 'adueniens equidem modo gaudia cepi,
cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuuentus
obuia processit. multos tamen inde requiro,
quos quondam uidi uestra prius urbe receptus.'
Aeacus ingemuit tristique ita uoce locutus:
'flebile principium melior fortuna secuta est.
hanc utinam possem uobis memorare sine illo.
ordine nunc repetam. neu longa ambage morer uos,
ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
et quota pars illi rerum periere mearum!
dira lues ira populis Iunonis iniquae
incidit, exosae dictas a paelice terras.
dum uisum mortale malum tantaeque latebat
causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi;
exitium superabat opem, quae uicta iacebat.
principio caelum spissa caligine terras
pressit et ignauos inclusit nubibus aestus;
dumque quater iunctis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
letiferis calidi spirarunt aestibus Austri.
constat et in fontes uitium uenisse lacusque,
miliaque incultos serpentum multa per agros
errasse atque suis fluuios temerasse uenenis.
strage canum primo uolucrumque ouiumque boumque,
inque feris subiti deprensa potentia morbi.
concidere infelix ualidos miratur arator
inter opus tauros medioque recumbere sulco.
lanigeris gregibus balatus dantibus aegros
sponte sua lanaeque cadunt et corpora tabent.
acer equus quondam magnaeque in puluere famae
degenerat palmas, ueterumque oblitus honorum
ad praesepe gemit leto moriturus inerti.
non aper irasci meminit, non fidere cursu
cerua, nec armentis incurrere fortibus ursi.
omnia languor habet. siluisque agrisque uiisque
corpora foeda iacent, uitiantur odoribus aurae.
mira loquar: non illa canes auidaeque uolucres,
non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt
adflatuque nocent et agunt contagia late.
peruenit ad miseros damno grauiore colonos
pestis et in magnae dominatur moenibus urbis.
uiscera torrentur primo, flammaeque latentis
indicium rubor est et ductus anhelitus igni.
aspera lingua tumet, tepidisque arentia uentis
ora patent, auraeque graues captantur hiatu.
non stratum, non ulla pati uelamina possunt,
nuda sed in terra ponunt praecordia; nec fit
corpus humo gelidum, sed humus de corpore feruet.
nec moderator adest, inque ipsos saeua medentes
erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
quo propior quisque est seruitque fidelius aegro,
in partem leti citius uenit. utque salutis
spes abiit, finemque uident in funere morbi,
indulgent animis et nulla, quid utile, cura est.
utile enim nihil est. passim positoque pudore
fontibus et fluuiis puteisque capacibus haerent,
inde graues multi nequeunt consurgere et ipsis
inmoriuntur aquis; aliquis tamen haurit et illas.
nec sitis est exstincta prius quam uita bibendo.
tantaque sunt miseris inuisi taedia lecti:
prosiliunt, aut si prohibent consistere uires,
corpora deuoluunt in humum, fugiuntque penates
quisque suos, sua cuique domus funesta uidetur.
et quia causa latet, locus est in crimine; partim
semianimes errare uiis, dum stare ualebant,
adspiceres, flentes alios terraque iacentes
lassaque uersantes supremo lumina motu.
membraque pendentis tendunt ad sidera caeli,
hic illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.

VII **461** *stimphaleia* λ, similia cett., corr. Regius. **463** *Cimoli* ed. Ald., *timoli* codd. **464** *fl. tyron cy(i)prum pl. s(z)eriphon* codd., *thymo Cythnon* Heins., *tyro Cythnum plantaque* Birt, *paruamque S.* Const. Fanensis. **465** *quam quae* Canter., uid. Ellis in Journ. Phil. xii p. 74. **466** *Siphnon et* Heins., *sithon* M λ, *Sithonis accepto* N ε quod probat Ellis. **469** *at* uulg., *nec* cod. unus, *ut* N. *Tenos* ed. Ald., *seno(u)s* codd. **490** *etiam nunc* M N ε λ. **499** *a* ed. princ., *et* codd. **506** *sceptri* $\varepsilon^2 \lambda^2$, *regni* M N ε λ. **509** ita Gronouius, *dicite et omnia quae r.* M, *d. et omnis ait* M^2 λ, *omnis* (*is* ex *a* N) *cat* N ε. **510** *hostis* M N, *hosti* ε λ. **519** *ullo* codd. plerique, *illo* N (post ras.) ed. princ. **520** *morer uos* N in ras. ε, *moreris* M λ. **522** *illic* M N^1 λ. **527** *quae uicta* M, *uictaeque* N ε λ. **530** *iunctis* ε, *plenis* M N λ. **532** *flatibus* Heins. ex codd. **536** *ouium* Heins. ex codd., *auium* M ε λ. **544** *leto* uulg., *longo* M N λ, *morbo* ε. **555** *igni* uel *igne* codd., *aegre* edd. uett., *anhelitus aridus igni* Housman (l. c.). **559** *dura* codd., *nuda* Bentl., *dura sed* Ochsner. **564** *inque* M, *hincque* λ, *atque* M^2 N ε λ^2, *utque* Heins. ex codd. **569** *exstincta prius est* M ε λ. hunc u. post 571 transtulit Bothe, damnauit Merk. **576** *partim* Korn, *paruuu* N^1, *paruus* M λ, *notus* M^3 ε uulg., om. Plan. **580** et **581** proscripsit Heins. **580** *perdentis* Riese. *tendunt ad sidera caeli* N^2 in ras. ε, *tendentia sidere lacti* M^1 λ.

quid mihi tunc animi fuit? an quod debuit esse,
ut uitam odissem et cuperem pars esse meorum?
quo se cumque acies oculorum flexerat, illic
uulgus erat stratum, ueluti cum putria motis
poma cadunt ramis agitataque ilice glandes.
templa uides contra gradibus sublimia longis:
Iuppiter illa tenet. quis non altaribus illis
inrita tura dedit? quotiens pro coniuge coniunx,
pro gnato genitor, dum uerba precantia dicit,
non exoratis animam finiuit in aris,
inque manu turis pars inconsumpta reperta est.
admoti quotiens templis, dum uota sacerdos
concipit et fundit purum inter cornua uinum,
haud expectato ceciderunt uulnere tauri.
ipse ego sacra Ioui pro me patriaque tribusque
cum facerem natis, mugitus uictima diros
edidit et subito conlapsa sine ictibus ullis
exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
fibra quoque aegra notas ueri monitusque deorum
perdiderat; tristes penetrant ad uiscera morbi.
ante sacros uidi proiecta cadauera postes,
ante ipsas, quo mors foret inuidiosior, aras.
pars animam laqueo claudunt mortisque timorem
morte fugant ultroque uocant uenientia fata.
corpora missa neci nullis de more feruntur
funeribus; neque enim capiebant funera portae.
aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
indotata rogos. et iam reuerentia nulla est,
deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
qui lacriment desunt, indefletaeque uagantur
natorumque patrumque animae iuuenumque senumque;
nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
attonitus tanto miserarum turbine rerum,
"Iuppiter o" dixi "si te non falsa locuntur
dicta sub amplexus Aeginae Asopidos isse
nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem,
aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulcro."
ille notam fulgore dedit tonitruque secundo.
"accipio, sintque ista, precor, felicia mentis
signa tuae;" dixi "quod das mihi, pigneror omen."
forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
sacra Ioui quercus de semine Dodonaeo.
hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
grande onus exiguo formicas ore gerentes
rugosoque suum seruantes cortice callem.
dum numerum miror, "totidem pater optime" dixi,
"tu mihi da ciues et inania moenia supple."
intremuit ramisque sonum sine flamine motis
alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
horruerant, stabantque comae. tamen oscula terrae
roboribusque dedi. nec me sperare fatebar,
sperabam tamen atque animo mea uota fouebam.
nox subit, et curis exercita corpora somnus
occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse
et frondere itidem totidemque animalia ramis
ferre suis uisa est pariterque tremescere motu
graniferumque agmen subiectis spargere in aruis;
crescere quod subito *et* maius maiusque uideri
ac se tollere humo rectoque adsistere trunco
et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
ponere et humanam membris inducere formam.
somnus abit; damno uigilans mea uisa querorque
in superis opis esse nihil. at in aedibus ingens
murmur erat, uocesque hominum exaudire uidebar
iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
esse, uenit Telamon properus, foribusque reclusis
"speque fideque, pater," dixit "maiora uidebis:
egredere." egredior, qualesque in imagine somni
uisus eram uidisse uiros, ex ordine tales
adspicio noscoque. adeunt regemque salutant.
uota Ioui soluo populisque recentibus urbem
partior et uacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasque uoco, nec origine nomina fraudo.
corpora uidisti; mores, quos ante gerebant,
nunc quoque habent: parcum genus est patiensque laborum
quaesitique tenax et quod quaesita reseruet.
hi te ad bella pares annis animisque sequentur,
cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus'
(Eurus enim attulerat) 'fuerit mutatus in Austros.'
  Talibus atque aliis longum sermonibus illi
inpleuere diem. lucis pars ultima mensae
est data, nox somnis. iubar aureus extulerat sol;
flabat adhuc Eurus redituraque uela tenebat.
ad Cephalum Pallante sati, cui grandior aetas,
ad regem Cephalus simul et Pallante creati
conueniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat.
excipit Aeacides illos in limine Phocus;
nam Telamon fraterque uiros ad bella legebant.
Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit, cum quis simul ipse resedit.
adspicit Aeoliden ignota ex arbore factum
ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
pauca prius mediis sermonibus ille locutus
'sum nemorum studiosus' ait 'caedisque ferinae:
qua tamen e silua teneas hastile recisum,
iamdudum dubito. certe si fraxinus esset,
fulua colore foret; si cornus, nodus inesset.
unde sit ignoro; sed non formosius isto
uiderunt oculi telum iaculabile nostri.'
excipit Actaeis e fratribus alter, et 'usum
maiorem specie mirabere' dixit 'in isto.
consequitur quodcumque petit, fortunaque missum
non regit, et reuolat nullo referente cruentum.'
tum uero iuuenis Nereius omnia quaerit,
cur sit et unde datum, quis tanti muneris auctor.
quae petit ille refert. set enim narrare pudori est,
qua tulerit mercede; silet tactusque dolore
coniugis amissae lacrimis ita fatur obortis:
'hoc me, nate dea, (quis possit credere?) telum
flere facit facietque diu, si uiuere nobis
fata diu dederint; hoc me cum coniuge cara
perdidit; hoc utinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae:
si faciem moresque uelis conferre duarum,
dignior ipsa rapi. pater hanc mihi iunxit Erechtheus,
hanc mihi iunxit amor. felix dicebar eramque.
non ita dis uisum est aut nunc quoque forsitan essem.
alter agebatur post sacra iugalia mensis,
cum me cornigeris tendentem retia ceruis
uertice de summo semper florentis Hymetti
lutea mane uidet pulsis Aurora tenebris
inuitumque rapit. liceat mihi uera referre
pace deae. quod sit roseo spectabilis ore,
quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
nectareis quod alatur aquis,—ego Procrin amabam:
pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
sacra tori coitusque nouos thalamosque recentes,
primaque deserti referebam foedera lecti.
mota dea est et "siste tuas, ingrate, querellas;
Procrin habe;" dixit "quodsi mea prouida mens est,
non habuisse uoles." meque illi irata remisit.
dum redeo mecumque deae memorata retracto,
esse metus coepit, ne iura iugalia coniunx
non bene seruasset. facies actasque iubebat

VII 589 *tulit* M² uulg. 600 *fibra* om. M¹, *exta* N. 601 *perdiderant* N. 612 *natorumque uirumque* codd., *n. patrumque* Heins., *natorum queribundae* Merk. 613 *tumulos* Plan., *tumulo est* codd. 615 *locuntur* M λ. 616 sic M, *isse sub a. quondam asopidos egenae* fere cett. 636 *frondere itidem* Polle, *promittere idem* M in ras. λ pro uar. scr., *promittit idem* N¹, *ramos totidem* ε. 639 *et* add. Heins. 656 *parcumque genus* p. Heins. ex codd. 658 *secuntur* ε λ. 660 *Austrum* Polle, quod nunc apparet in N. 662 *optima* M N λ. 687 *sed enim* Merk., *set e.* Housman, *ceterum* M, peiora cett. 699 damnauit Bentl. 714 *cum redeo* M.

credere adulterium ; prohibebant credere mores.
sed tamen afueram, sed et haec erat, unde redibam,
criminis exemplum, sed cuncta timemus amantes.
quaerere quod doleam statuo donisque pudicam
sollicitare fidem. fauet huic Aurora timori
inmutatque meam (uideor sensisse) figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas
ingrediorque domum. culpa domus ipsa carebat
castaque signa dabat dominoque erat anxia rapto.
uix aditu per mille dolos ad Erechthida facto,
ut uidi, obstipui meditataque paene reliqui
temptamenta fide. male me quin uera faterer
continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
tristis erat (sed nulla tamen formosior illa
esse potest tristi) desiderioque calebat
coniugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
quid referam, quotiens temptamina nostra pudici
reppulerint mores, quotiens "ego" dixerit "uni
seruor ; ubicumque est, uni mea gaudia seruo ?"
cui non ista fide satis experientia sano
magna foret ? non sum contentus et in mea pugno
uulnera, dum census dare me pro nocte paciscor ;
muneraque augendo tandem dubitare coegi.
exclamo "simulator adest : male fictus adulter
uerus eram coniunx. me, perfida, teste teneris."
illa nihil : tacito tantummodo uicta pudore
insidiosa malo cum coniuge limina fugit,
offensaque mei genus omne perosa uirorum
montibus errabat, studiis operata Dianae.
tum mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
peruenit. orabam ueniam et peccasse fatebar
et potuisse datis simili succumbere culpae
me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
haec mihi confesso, laesum prius ulta pudorem,
redditur et dulces concorditer exigit annos.
dat mihi praeterea, tamquam se parua dedisset
dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, "currendo superabit" dixerat "omnes."
dat simul et iaculum, manibus quod (cernis) habemus.
muneris alterius quae sit fortuna, requiris ?
accipe : mirandi nouitate mouebere facti.
  Carmina Laiades non intellecta priorum
soluerat ingeniis, et praecipitata iacebat
inmemor ambagum uates obscura suarum.
protinus Aoniis inmittitur altera Thebis
pestis, et exitio multi pecorumque suoque
rurigenae pauere feram. uicina iuuentus
uenimus et latos indagine cinximus agros.
illa leui uelox superabat retia saltu
summaque transibat positarum lina plagarum.
copula detrahitur canibus ; quas illa sequentes
effugit et celeri non segnior alite ludit.
poscor et ipse meum consensu Laelapa magno
(muneris hoc nomen). iamdudum uincula pugnat
exuere ipse sibi colloque morantia tendit.
uix bene missus erat, nec iam poteramus ubi esset
scire. pedum calidus uestigia puluis habebat,
ipse oculis ereptus erat. non ocior illo
hasta nec exutae contorto uerbere glandes,
nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
collis apex medii subiectis inminet aruis ;
tollor eo capioque noui spectacula cursus,
quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
uulnere uisa fera est. nec limite callida recto
in spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis
et redit in gyrum, ne sit suus inpetus hosti.
inminet hic sequiturque parem similisque tenenti
non tenet et uanos exercet in aera morsus.
ad iaculi uertebar opem : quod dextera librat
dum mea, dum digitos amentis addere tempto,
lumina deflexi ; reuocataque rursus eodem
rettuleram ; medio (mirum) duo marmora campo
adspicio ; fugere hoc, illud captare putares.
scilicet inuictos ambo certamine cursus
esse deus uoluit, siquis deus adfuit illis.'
hactenus, et tacuit. 'iaculo quod crimen in ipso est ?'
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
  'Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris :
illa prius referam. iuuat o meminisse beati
temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
coniuge eram felix, felix erat illa marito.
mutua cura duos et amor socialis habebat.
nec Iouis illa meo thalamos praeferret amori,
nec, me quae caperet, non si Venus ipsa ueniret,
ulla erat ; aequales urebant pectora flammae.
sole fere radiis feriente cacumina primis
uenatum in siluas iuuenaliter ire solebam.
nec mecum famulos nec equos nec naribus acres
ire canes nec lina sequi nodosa sinebam ;
tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinae
dextera caedis erat, repetebam frigus et umbras
et, quae de gelidis exhalat uallibus, auram.
aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
auram expectabam, requies erat illa labori
"aura," (recordor enim) "uenias" cantare solebam,
"meque iuues intresque sinus, gratissima, nostros,
utque facis, releuare uelis, quibus urimur, aestus."
forsitan addiderim (sic me mea fata trahebant)
blanditias plures et "tu mihi magna uoluptas,"
dicere sim solitus "tu me reficisque fouesque,
tu facis, ut siluas, ut amem loca sola, meoque
spiritus iste tuus semper captatur ab ore."
uocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
nescioquis, nomenque aurae tam saepe uocatum
esse putans nymphae, nympham me credit amare.
criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit linguaque refert audita susurra.
credula res amor est. subito conlapsa dolore,
ut sibi narratur, cecidit longoque refecta
tempore se miseram, se fati dixit iniqui
deque fide questa est ; et crimine concita uano
quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomen,
et dolet infelix ueluti de paelice uera.
saepe tamen dubitat speratque miserrima falli
indicioque fidem negat et, nisi uiderit ipsa,
damnatura sui non est delicta mariti.
postera depulerant Aurorae lumina noctem :
egredior siluamque peto, uictorque reuertens
"aura, ueni" dixi "nostroque medere labori."
et subito gemitus inter mea uerba uidebar
nescioquos audisse : "ueni" tamen "optima" dixi.
fronde leuem rursus strepitum faciente caduca
sum ratus esse feram telumque uolatile misi.

VII **731** *calebat* ε, *dolebat* M N, erasus λ. **737** *fide* codd. aliquot, *fidei* ε, *fides* M N λ. **739** *pro nocte paciscor* Heins. ex codd., *promitto loquendo* M N, de quo uid. Zingerle praefat. p. xiv, *pro n. loquendo* λ ε Korn, *locando* cod. unus Heins. **741** *male* (*e* ex corr.) *fictor adest male fictus adulter* M, *simulator adest* Housman, *male fictus a.* Korn, *iamne ultor a.* Zingerle, *mala pectora detego tectus adulter* λ, similia codd. plerique, unde *ego fictus adulter* edd. nonnulli. alii alia. coniecerunt. **758** *mirandum* codd., corr. Heins. **759** *naiades* codd., corr. Taurellus. **760** corr. Heins. ex codd., *soluitur* M, *soluunt* N^2 ε λ. **762** om. M^1 N^1 λ^1, *scilicet alma themis non talia linquit inulta* cett., damnauerunt edd. recentt. **763** *immissa est bestia* (*uelua* N) *thebis* N in ras. ε λ. **764** *cessit* M in ras. N ε in ras. λ, corr. Gronouius. *multis* codd., corr. idem. *suo* N ε, *suum* M λ. **765** *rurigenae* ε, *rurigenam* M λ, *ruricolae* N^2. **769** *quos* M N ε. **770** *celeri* Merk., *cae* M ante ras., *caetum* M^2 N ε λ, *uolucri* Heins. **777** *excussae* Heins. ex codd. corr., *exutae* M^2 N ε λ, *exiu* M ante ras. **780** *eo* M, *in hunc* N ε λ. **786** *morsus.* *motus* M N^1 λ. **788** *indere* Heins. ex codd. **791** *latrare* codd., *captare* Polle receperunt Magnus et Zingerle. **806** *famuli—equi* M N λ. **807** *solebant* M N λ. **818** *sum* M ε λ, *sim* N Heins. **820** *captatur* codd. aliquot, *capiatur* M N ε λ. **823** *mihi—amari* N ε. **824** *facti* M N^1 λ. **827** *michi* M N ε λ, *sibi* Heins. ex codd. **835** ita N, *auroram—nocte* M ε λ. **836** *reuertens* Postgate coll. V 585, *per herbas* codd., *pererrans* Merk., *remeansque per h.* Zingerle in praefat. p. xv. **839** *dicens* M N ε λ, *dixi* N pro uar. scr. Heins.

Procris erat; medioque tenens in pectore uulnus
"ei mihi" conclamat. uox est ubi cognita fidae
coniugis, ad uocem praeceps amensque cucurri.
semianimem et sparsas foedantem sanguine uestes
et sua (me miserum) de uulnere dona trahentem
inuenio, corpusque meo mihi carius ulnis
mollibus attollo scissaque a pectore ueste
uulnera saeua ligo conorque inhibere cruorem,
neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
uiribus illa carens et iam moribunda coegit
haec se pauca loqui: "per nostri foedera lecti
perque deos supplex oro superosque meosque,
per si quid merui de te bene perque manentem
nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
ne thalamis Auram patiare innubere nostris."
dixit, et errorem tum denique nominis esse
et sensi et docui. sed quid docuisse iuuabat?
labitur, et paruae fugiunt cum sanguine uires.
dumque aliquid spectare potest, me spectat et in me
infelicem animam nostroque exhalat in ore.
sed uultu meliore mori secura uidetur.'
flentibus haec lacrimans heros memorabat; et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole nouoque
milite, quem Cephalus consortibus accipit armis.

LIBER OCTAVVS

Iam nitidum retegente diem noctisque fugante
tempora Lucifero cadit Eurus, et umida surgunt
nubila. dant placidi cursum redeuntibus Austri
Aeacidis Cephaloque; quibus feliciter acti
ante expectatum portus tenuere petitos.
interea Minos Lelegeia litora uastat
praetemptatque sui uires Mauortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
inter honoratos medioque in uertice canos
crinis inhaerebat, magni fiducia regni.
  Sexta resurgebant orientis cornua lunae;
et pendebat adhuc belli fortuna, diuque
inter utrumque uolat dubiis Victoria pennis.
regia turris erat uocalibus addita muris,
in quibus auratam proles Letoia fertur
deposuisse lyram: saxo sonus eius inhaesit.
saepe illuc solita est adscendere filia Nisi
et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
tum cum pax esset; bello quoque saepe solebat
spectare ex illa rigidi certamina Martis.
iamque mora belli procerum quoque nomina norat
armaque equosque habitusque Cydoneasque pharetras.
nouerat ante alios faciem ducis Europaei,
plus etiam quam nosse sat est. hac iudice Minos,
seu caput abdiderat cristata casside pennis,
in galea formosus erat; seu sumpserat aere
fulgentem clipeum, clipeum sumpsisse decebat.
torserat adductis hastilia lenta lacertis;
laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
inposito calamo patulos sinuauerat arcus:
sic Phoebum sumptis iurabat stare sagittis.
cum uero faciem dempto nudauerat aere
purpureusque albi stratis insignia pictis
terga premebat equi spumantiaque ora regebat,
uix sua, uix sanae uirgo Niseia compos
mentis erat. felix iaculum, quod tangeret ille,
quaeque manu premeret, felicia frena uocabat.
inpetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
uirgineos hostile gradus, est inpetus illi
turribus e summis in Gnosia mittere corpus
castra, uel aeratas hosti recludere portas,
uel siquid Minos aliud uelit. utque sedebat
candida Dictaei spectans tentoria regis,
'laeter' ait 'doleamne geri lacrimabile bellum,
in dubio est. doleo, quod Minos hostis amanti est;
sed nisi bella forent, numquam mihi cognitus esset.
me tamen accepta poterat deponere bellum
obside; me comitem, me pacis pignus haberet.
si quae te peperit, talis, pulcherrime rerum,
qualis es ipse, fuit, merito deus arsit in illa.
o ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possem castris insistere regis,
fassaque me flammasque meas, qua dote, rogarem,
uellet emi; tantum patrias ne posceret arces.
nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
proditione potens; quamuis saepe utile uinci
uictoris placidi fecit clementia multis.
iusta gerit certe pro nato bella perempto
et causaque ualet causamque tuentibus armis.
et, puto, uincemur. qui si manet exitus urbem,
cur suus haec illi reserabit moenia Mauors
et non noster amor? melius sine caede moraque
inpensaque sui poterit superare cruoris.
non metuam certe, ne quis tua pectora, Minos,
uulneret inprudens. quis enim tam durus, ut in te
derigere inmitem non inscius audeat hastam?
coepta placent, et stat sententia tradere mecum
dotalem patriam finemque inponere bello.
uerum uelle parum est. aditus custodia seruat
claustraque portarum genitor tenet; hunc ego solum
infelix timeo, solus mea uota moratur.
di facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto
est deus; ignauis precibus Fortuna repugnat.
altera iamdudum succensa cupidine tanto
perdere gauderet, quodcumque obstaret amori.
et cur ulla foret me fortior? ire per ignes
et gladios ausim. nec in hoc tamen ignibus ullis
aut gladiis opus est; opus est mihi crine paterno.
illa mihi est auro pretiosior, illa beatam
purpura me uotique mei factura potentem.'
  Talia dicenti curarum maxima nutrix
nox interuenit, tenebrisque audacia creuit.
prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
pectora somnus habet: thalamos taciturna paternos
intrat et (heu facinus) uitali nata parentem
crine suum spoliat, praedaque potita nefanda
[fert secum spolium sceleris progressaque porta]
per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
peruenit ad regem. quem sic adfata pauentem est:
'suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriaeque meosque penates.
praemia nulla peto nisi te. cape pignus amoris
purpureum crinem, nec me nunc tradere crinem,

VII 865 *consortibus* Housman, *cum fortibus* codd.
VIII 8 *alcathoe* codd., corr. Heins. 9 *medio de u.* ε λ, *medio sub u.* N. 26 *auro* Heins. ex codd. nonnullis. 49 *rerum* Heins., *regum* M N ε λ. 50 *ipsa* M N λ. 59 *tuentibus* N, *tenentibus* M ε λ. 60 corr. Merk. ex codd., *quis enim m.* codd., quo retento in 61 *cum* pro *cur* Korn. *reseret* (*seret* M^2 in ras.) *mea* M N ε λ, *reserabit* Heins. ex codd. nonnullis. 65 *durus* M N λ, *dirus* uulg. 67 *mecum* N ε λ edd. uett., *secum* M edd. qui *coepta—parum est* parenthesin esse iudicant. 85 *fatali* λ Merk. 87 *fert secum spolium sceleris progressaque porta* ε λ Priscian. p. 152 M^2 in marg. (cum *ponte* pro *porta*), damnauit Heins.

sed patrium tibi crede caput'; scelerataque dextra
munera porrexit. Minos porrecta refugit
turbatusque noui respondit imagine facti:
'di te submoueant, o nostri infamia saecli,
orbe suo, tellusque tibi pontusque negetur.
certe ego non patiar Iouis incunabula, Creten,
qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.'
dixit; et ut leges captis iustissimus auctor
hostibus inposuit, classis retinacula solui
iussit et aeratas inpleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas
nec praestare ducem sceleris sibi praemia uidit,
consumptis precibus uiolentam transit in iram,
intendensque manus, passis furibunda capillis,
'quo fugis,' exclamat 'meritorum auctore relicta,
o patriae praelate meae, praelate parenti?
quo fugis, inmitis? cuius uictoria nostrum
et scelus et meritum est. nec te data munera, nec te
noster amor mouit, nec quod spes omnis in unum
te mea congesta est? nam quo deserta reuertar?
in patriam? superata iacet. sed finge manere:
proditione mea clausa est mihi. patris ad ora,
quem tibi donaui? ciues odere merentem,
finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
terrarum nobis ut Crete sola pateret.
hac quoque si prohibes et nos, ingrate, relinquis,
non genetrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniae tigres Austroque agitata Charybdis.
nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
ducta tua est: generis falsa est ea fabula: uerus
et ferus et captus nullius amore iuuencae,
qui te progenuit, taurus fuit. exige poenas,
Nise pater: gaudete malis, modo prodita, nostris,
moenia. nam, fateor, merui et sum digna perire.
sed tamen ex illis aliquis, quos inpia laesi,
me perimat: cur, qui uicisti crimine nostro,
insequeris crimen? scelus hoc patriaeque patrique,
officium tibi sit. te uere coniuge digna est,
quae toruum ligno decepit adultera taurum
discordemque utero fetum tulit. ecquid ad aures
perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
uerba ferunt idemque tuas, ingrate, carinas?
iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
praeposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
me miseram, properare iuuat, diuulsaque remis
unda sonat. mecum simul, a, mea terra recedit.
nil agis, o frustra meritorum oblite meorum:
insequar inuitum puppimque amplexa recuruam
per freta longa trahar.' uix dixerat, insilit undis
consequiturque rates, faciente cupidine uires,
Gnosiacaeque haeret comes inuidiosa carinae.
quam pater ut uidit (nam iam pendebat in aura
et modo factus erat fuluis hali*aee*tus alis),
ibat, ut haerentem rostro laceraret adunco.
illa metu puppim dimisit, et aura cadentem
sustinuisse leuis, ne tangeret aequora, uisa est.
pluma fuit: plumis in auem mutata uocatur
ciris, et a tonso est hoc nomen adepta capillo.
  Vota Ioui Minos taurorum corpora centum
soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
contigit, et spoliis decorata est regia fixis.
creuerat opprobrium generis, foedumque patebat
matris adulterium monstri nouitate biformis.
destinat hunc Minos thalamis remouere pudorem
multiplicique domo caecisque includere tectis.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis
ponit opus turbatque notas et lumina flexum
ducit in errorem uariarum ambage uiarum.
non secus ac liquidus Phrygiis Maeandros in aruis
ludit et ambiguo lapsu refluitque fluitque
occurrensque sibi uenturas adspicit undas,
et nunc ad fontes, nunc ad mare uersus apertum
incertas exercet aquas: ita Daedalus inplet
innumeras errore uias; uixque ipse reuerti
ad limen potuit: tanta est fallacia tecti.
quo postquam geminam tauri iuuenisque figuram
clausit, et Actaeo bis pastum sanguine monstrum
tertia sors annis domuit repetita nouenis:
utque ope uirginea nullis iterata priorum
ianua difficilis filo est inuenta relecto,
protinus Aegides rapta Minoide Diam
uela dedit comitemque suam crudelis in illo
litore destituit. desertae et multa querenti
amplexus et opem Liber tulit; utque perenni
sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
inmisit caelo. tenues uolat illa per auras,
dumque uolat, gemmae nitidos uertuntur in ignes
consistuntque loco, specie remanente coronae,
qui medius Nixique genu est Anguemque tenentis.
  Daedalus interea Creten longumque perosus
exilium tactusque loci natalis amore
clausus erat pelago. 'terras licet' inquit 'et undas
obstruat, at caelum certe patet: ibimus illac.
omnia possideat, non possidet aera Minos.'
dixit, et ignotas animum dimittit in artes
naturamque nouat. nam ponit in ordine pennas,
a minima coeptas, longam breuiore sequenti,
ut cliuo creuisse putes; sic rustica quondam
fistula disparibus paulatim surgit auenis.
tum lino medias et ceris alligat imas,
atque ita compositas paruo curuamine flectit,
ut ueras imitetur aues. puer Icarus una
stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
ore renidenti modo, quas uaga mouerat aura,
captabat plumas, flauam modo pollice ceram
mollibat lusuque suo mirabile patris
inpediebat opus. postquam manus ultima coeptis
inposita est, geminas opifex librauit in alas
ipse suum corpus motaque pependit in aura.
instruit et natum 'medio' que 'ut limite curras,
Icare,' ait 'moneo, ne, si demissior ibis,
unda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.
inter utrumque uola. nec te spectare Booten
aut Helicen iubeo strictumque Orionis ensem;
me duce carpe uiam.' pariter praecepta uolandi
tradit et ignotas umeris accommodat alas.
inter opus monitusque genae maduere seniles
et patriae tremuere manus. dedit oscula nato
non iterum repetenda suo, pennisque leuatus
ante uolat comitique timet, uelut ales, ab alto
quae teneram prolem produxit in aera nido,
hortaturque sequi damnosasque erudit artes
et mouet ipse suas et nati respicit alas.
hos aliquis, tremula dum captat harundine pisces,
aut pastor baculo stiuaue innixus arator
uidit et obstipuit, quique aethera carpere possent,
credidit esse deos. et iam Iunonia laeua
parte Samos, fuerant Delosque Parosque relictae,
dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne,
cum puer audaci coepit gaudere uolatu
deseruitque ducem caelique cupidine tractus
altius egit iter. rapidi uicinia solis
mollit odoratas, pennarum uincula, ceras.
tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos
remigioque carens non ullas percipit auras.
oraque caerulea patrium clamantia nomen
excipiuntur aqua; quae nomen traxit ab illo.

VIII 115 *ob* (ex *ad*) N. **117** *exponimur* M, *exponimus* N 'meliores' Heins., *obstruximus* M² λ uulg., *orbe* M, *expunximus* Merk., *expendimus* Madv., *exposcere in orbe* Korn. **119** *hac* N ε λ Heinsius, *hanc* M uulg. **123** *uerū* M λ² ε. **130** *patrisque* N ε λ. **131** *uero* M N λ. **138** *diuolsaq.* N, *diuisaq.* λ. **145** *aura* Koch, *auras* codd. **146** *halietos in* N, similia cett., corr. Heins. **153** *et* M N λ. **160** *limina* M N ε λ, *lumina* Heins. ex codd. *flexu* N¹ ε λ. **162** *liquidus phrygiis* N λ ε, *liquidis phrygius* M. *aruis* N λ, *undis* M ε. **173** *relicto* M N ε λ, *relecto* Heins. ex codd. **190** *sequente* ε λ. **197** *renit(t* in ras. M)*enti* M N ε λ. **205** *pinnas* N¹ (sic 212 et alibi). **221** *fuerat* M N ε λ, *fuerant* Heins. ex codd. **224** *tactus* M in ras. N ε λ, *tractus* Heins. ex codd.

at pater infelix, nec iam pater, 'Icare,' dixit,
'Icare,' dixit 'ubi es? qua te regione requiram?'
'Icare' dicebat; pennas adspexit in undis
deuouitque suas artes corpusque sepulcro
condidit: et tellus a nomine dicta sepulti.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
garrula lamoso prospexit ab elice perdix
et plausit pennis testataque gaudia cantu est;
unica tunc uolucris nec uisa prioribus annis,
factaque nuper auis, longum tibi, Daedale, crimen.
namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
progeniem germana suam, natalibus actis
bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
ille etiam medio spinas in pisce notatas
traxit in exemplum ferroque incidit acuto
perpetuos dentes et serrae repperit usum.
primus et ex uno duo ferrea bracchia nodo
uinxit, ut aequali spatio distantibus illis
altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Daedalus inuidit sacraque ex arce Mineruae
praecipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
quae fauet ingeniis, excepit Pallas auemque
reddidit et medio uelauit in aere pennis.
sed uigor ingenii quondam uelocis in alas
inque pedes abiit; nomen, quod et ante, remansit.
non tamen haec alte uolucris sua corpora tollit,
nec facit in ramis altoque cacumine nidos;
propter humum uolitat ponitque in saepibus oua
antiquique memor metuit sublimia casus.
Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon, et sumptis pro supplice Cocalus armis
mitis habebatur, iam lamentabile Athenae
pendere desierant Thesea laude tributum.
templa coronantur, bellatricemque Mineruam
cum Ioue disque uocant aliis, quos sanguine uoto
muneribusque datis et acerris turis honorant.
sparserat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theseos, et populi, quos diues Achaia cepit,
huius opem magnis inplorauere periclis.
huius opem Calydon, quamuis Melagron haberet,
sollicita supplex petiit prece. causa petendi
sus erat, infestae famulus uindexque Dianae.
Oenea namque ferunt pleni successibus anni
primitias frugum Cereri, sua uina Lyaeo,
Palladios flauae latices libasse Mineruae.
coeptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
ambitiosus honor; solas sine ture relictas
praeteritae cessasse ferunt Latoidos aras.
tangit et ira deos. 'at non inpune feretis,
quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae'
inquit; et Oenios ultorem spreta per agros
misit aprum, quanto maiores herbida tauros
non habet Epiros, sed habent Sicula arua minores.
sanguine et igne micant oculi, riget horrida ceruix,
feruida cum rauco latos stridore per armos
spuma fluit, dentes aequantur dentibus Indis,
fulmen ab ore uenit, frondes adflatibus ardent.
is modo crescentes segetes proculcat in herba,
nunc matura metit fleturi uota coloni
et Cererem in spicis intercipit. area frustra
et frustra expectant promissas horrea messes.
sternuntur grauidi longo cum palmite fetus
bacaque cum ramis semper frondentis oliuae.
saeuit et in pecudes; non has pastorue canisue,
non armenta truces possunt defendere tauri.
diffugiunt populi nec se nisi moenibus urbis
esse putant tutos, donec Meleagros et una
lecta manus iuuenum coiere cupidine laudis:
Tyndaridae gemini, praestantes caestibus alter,
alter equo, primaeque ratis molitor Iason
et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus
et duo Thestiadae, proles Aphareia, Lynceus
et uelox Idas, et iam non femina Caeneus
Leucippusque ferox iaculoque insignis Acastus
Hippothousque Dryasque et cretus Amyntore Phoenix
Actoridaeque pares et missus ab Elide Phyleus.
nec Telamon aberat magnique creator Achillis
cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao
inpiger Eurytion et cursu inuictus Echion
Naryciusque Lelex Panopeusque Hyleusque feroxque
Hippasus et primis etiamnum Nestor in annis,
et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopaeque socer cum Parrhasio Ancaeo
Ampycidesque sagax et adhuc a coniuge tutus
Oeclides nemorisque decus Tegeaea Lycaei;
rasilis huic summam mordebat fibula uestem,
crinis erat simplex, nodum collectus in unum,
ex umero pendens resonabat eburnea laeuo
telorum custos, arcum quoque laeua tenebat.
talis erat cultu; facies, quam dicere uere
uirgineam in puero, puerilem in uirgine possis.
hanc pariter uidit, pariter Calydonius heros
optauit, renuente deo, flammasque latentes
hausit et 'o felix, siquem dignabitur' inquit
'ista uirum'; nec plura sinit tempusque pudorque
dicere: maius opus magni certaminis urguet.
Silua frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
incipit a plano deuexaque prospicit arua.
quo postquam uenere uiri, pars retia tendunt,
uincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
signa pedum cupiuntque suum reperire periclum.
concaua uallis erat, quo se demittere riui
adsuerant pluuialis aquae. tenet ima lacunae
lenta salix uluaeque leues iuncique palustres
uiminaque et longa paruae sub harundine cannae.
hinc aper excitus medios uiolentus in hostes
fertur, ut elisis excussi nubibus ignes.
sternitur incursu nemus et propulsa fragorem
silua dat. exclamant iuuenes praetentaque forti
tela tenent dextra lato uibrantia ferro.
ille ruit spargitque canes, ut quisque furenti
obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
cuspis Echionio primum contorta lacerto
uana fuit truncoque dedit leue uulnus acerno.
proxima, si nimiis mittentis uiribus usa
non foret, in tergo uisa est haesura petito:
longius it; auctor teli Pagasaeus Iason.
'Phoebe,' ait Ampycides 'si te coluique coloque,
da mihi, quod petitur, certo contingere telo.'
qua potuit, precibus deus adnuit; ictus ab illo est,
sed sine uulnere, aper. ferrum Diana uolanti
abstulerat iaculo; lignum sine acumine uenit.
ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit;
emicat ex oculis, spirat quoque pectore flamma.
utque uolat moles adducto concita neruo,
cum petit aut muros aut plenas milite turres,
in iuuenes certo sic inpete uulnificus sus
fertur et Hippalmon Pelagonaque, dextra tuentes
cornua, prosternit; socii rapuere iacentes.
at non letiferos effugit Enaesimus ictus
Hippocoonte satus; trepidantem et terga parantem
uertere succiso liquerunt poplite nerui.
forsitan et Pylius citra Troiana perisset
tempora; sed sumpto posita conamine ab hasta

VIII 237 *lamoso—elice* Housman (l. c.), *ramosa—ilice* codd., *limoso—elice* auct. de dub. nom. (Keil, gr. Lat. v 587). **262** *mitis* codd., *mactus* Merk. **266** *acerris* M N ε. *adorant* ε. **278** *praeteritas* M N λ. *latoides* M. **279** *ferctis* Bentl., *feremus* codd. **285, 286** *et setae similes rigidis hastilibus horrent stantque uelut uallum uelut alta hastilia setae* fere codd., u. 285 del. Heins., u. 286 om. M^1 del. Burm. **299** *meleagros* (*o* ex *u*) M, *meleager* N ε. **305, 306** ordine inuerso M N ε λ. **313** *etiam nunc* λ. **323** *possis* M N ε, *posses* λ. **334** *dimittere* M N ε λ. **337** *longae parua* M N ε λ, corr. Heins. ex codd. **339** ita Postgate, *excussis elisi* (*elisus* ε λ) codd. *ignis* ε λ. **351** *telo* M pro uar. scr., *ferro* M. **356** *flammas* N ε λ. **359** *uasto* Burm. ex cod. Leidensi. **360** *ippalamon* λ, *hypalemon* cett., *Hippalmon* Riese, *Eupalamon* uulg.

arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis
despexitque, loco tutus, quem fugerat hostem.
dentibus ille ferox in querno stipite tritis
inminet exitio, fidensque recentibus armis
Eurytidae magni rostro femur hausit adunco.
at gemini, nondum caelestia sidera, fratres,
ambo conspicui, niue candidioribus ambo
uectabantur equis, ambo uibrata per auras
hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
uulnera fecissent, nisi saetiger inter opacas,
nec iaculis isset nec equo loca peruia, siluas.
persequitur Telamon studioque incautus eundi
pronus ab arborea cecidit radice retentus.
dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
inposuit neruo sinuatoque expulit arcu.
fixa sub aure feri summum destrinxit harundo
corpus et exiguo rubefecit sanguine saetas.
nec tamen illa sui successu laetior ictus
quam Meleagros erat. primus uidisse putatur
et primus sociis uisum ostendisse cruorem
et 'meritum' dixisse 'feres uirtutis honorem.'
erubuere uiri seque exhortantur et addunt
cum clamore animos iaciuntque sine ordine tela.
turba nocet iactis et quos petit inpedit ictus.
ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
'discite, femineis quid tela uirilia praestent,
o iuuenes, operique meo concedite' dixit.
'ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
inuita tamen hunc perimet mea dextra Diana.'
talia magniloquo tumidus memorauerat ore
ancipitemque manu tollens utraque securim
institerat digitis, primos suspensus in artus.
occupat audentem, quaque est uia proxima leto,
summa ferus geminos derexit ad inguina dentes.
concidit Ancaeus, glomerataque sanguine multo
uiscera lapsa fluunt; madefacta est terra cruore.
ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, ualida quatiens uenabula dextra.
cui procul Aegides 'o me mihi carior' inquit
'pars animae consiste meae. licet eminus esse
fortibus: Ancaeo nocuit temeraria uirtus.'
dixit et aerata torsit graue cuspide cornum;
quo bene librato uotique potente futuro,
obstitit aesculea frondosus ab arbore ramus.
misit et Aesonides iaculum, quod casus ab illo
uertit in inmeriti fatum latrantis, et inter
ilia coniectum tellure per ilia fixum est.
at manus Oenidae uariat, missisque duabus
hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
nec mora, dum saeuit, dum corpora uersat in orbem
stridentemque nouo spumam cum sanguine fundit,
uulneris auctor adest hostemque inritat ad iram
splendidaque aduersos uenabula condit in armos.
gaudia testantur socii clamore secundo
uictricemque petunt dextrae coniungere dextram
inmanemque ferum multa tellure iacentem
mirantes spectant. neque adhuc contingere tutum
esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentat.
ipse pede inposito caput exitiabile pressit
atque ita 'sume mei spolium, Nonacria, iuris,'
dixit 'et in partem ueniat mea gloria tecum.'
protinus exuuias rigidis horrentia saetis
terga dat et magnis insignia dentibus ora.
illi laetitiae est cum munere muneris auctor:
inuidere alii, totoque erat agmine murmur.
e quibus ingenti tendentes bracchia uoce
'pone age nec titulos intercipe, femina, nostros'
Thestiadae clamant 'nec te fiducia formae
decipiat, ne sit longe tibi captus amore
auctor' et huic adimunt munus, ius muneris illi.
non tulit et tumida frendens Mauortius ira
'discite, raptores alieni' dixit 'honoris,
facta minis quantum distent' hausitque nefando
pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea quid faciat dubium pariterque uolentem
ulcisci fratrem fraternaque fata timentem
haud patitur dubitare diu calidumque prioris
caede recalfecit consorti sanguine telum.
 Dona deum templis nato uictore ferebat,
cum uidet exstinctos fratres Althaea referri.
quae plangore dato maestis clamoribus urbem
inplet et auratis mutauit uestibus atras.
at simul est auctor necis editus, excidit omnis
luctus, et a lacrimis in poenae uersus amorem est.
stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores;
staminaque inpresso fatalia pollice nentes
'tempora' dixerunt 'eadem lignoque tibique,
o modo nate, damus.' quo postquam carmine dicto
excessere deae, flagrantem mater ab igne
eripuit ramum sparsitque liquentibus undis.
ille diu fuerat penetralibus abditus imis
seruatusque tuos, iuuenis, seruauerat annos.
protulit hunc genetrix taedasque et fragmina poni
inperat et positis inimicos admouet ignes.
tum conata quater flammis inponere ramum,
coepta quater tenuit. pugnant materque sororque,
et diuersa trahunt unum duo nomina pectus.
saepe metu sceleris pallebant ora futuri,
saepe suum feruens oculis dabat ira ruborem.
et modo nescioquid similis crudele minanti
uultus erat, modo quem misereri credere posses.
cumque ferus lacrimas animi siccauerat ardor,
inueniebantur lacrimae tamen. utque carina,
quam uentus uentoque rapit contrarius aestus,
uim geminam sentit paretque incerta duobus;
Thestias haud aliter dubiis adfectibus errat
inque uices ponit positamque resuscitat iram.
incipit esse tamen melior germana parente,
et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
inpietate pia est. nam postquam pestifer ignis
conualuit, 'rogus iste cremet mea uiscera' dixit.
utque manu dira lignum fatale tenebat,
ante sepulcrales infelix adstitit aras
'poenarum' que 'deae triplices, furialibus,' inquit,
'Eumenides, sacris uultus aduertite uestros.
ulciscor facioque nefas: mors morte pianda est,
in scelus addendum scelus est, in funera funus.
per coaceruatos pereat domus inpia luctus.
an felix Oeneus nato uictore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
uos modo, fraterni manes animaeque recentes,
officium sentite meum magnoque paratas
accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
ei mihi, quo rapior? fratres, ignoscite matri.
deficiunt ad coepta manus. meruisse fatemur
illum, cur pereat; mortis mihi displicet auctor.
ergo inpune feret uiuusque et uictor et ipso
successu tumidus regnum Calydonis habebit:
uos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae?
haud equidem patiar. pereat sceleratus et ille
spemque patris regnique trahat patriaeque ruinam.
mens ubi materna est? ubi sunt pia iura parentum
et quos sustinui bis mensum quinque labores?
o utinam primis arsisses ignibus infans,
idque ego passa forem. uixisti munere nostro;
nunc merito moriere tuo. cape praemia facti
bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
redde animam; uel me fraternis adde sepulcris.
et cupio et nequeo. quid agam? modo uulnera fratrum
ante oculos mihi sunt et tantae caedis imago,

VIII **371** *orithic* M N ε λ, *Eurytidae* Merk., *Actoridae* Gierig. **377** *essent* M λ. **382** *distrinxit* M. **385** *meleagrus* M ε, *meleager* N λ. **398** *pronos* Merk. **409** *quo* ε², *cui* cett. **410** *aesculea* N² in ras. ε λ uulg., *abscisa* M, *obstipa* Merk. **412** ita Heins. ex codd., *et immeritum figit* similiaue codd. plerique. **422** *feram* N ε λ. **432** *tendens sua* M, *tendunt sua* N. **443** *priori* M. **453** *fatali* M N. **457** *torrem* Heins. ex codd. **463** *pugnat* M λ. **474** *perque* ε λ. **498** *regniq.* Heins. ex codd., *regnumq.* M N ε λ. **499** *uota* M² in marg. ε.

nunc animum pietas maternaque nomina frangunt.
me miseram, male uincetis, sed uincite, fratres;
dummodo quae dedero uobis solacia uosque
ipsa sequar.' dixit dextraque auersa trementi
funereum torrem medios coniecit in ignes.
aut dedit aut uisus gemitus est ipse dedisse
stipes, ut inuitis correptus ab ignibus arsit.
inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
uritur et caecis torreri uiscera sentit
ignibus ac magnos superat uirtute dolores.
quod tamen ignauo cadat et sine sanguine leto,
maeret et Ancaei felicia uulnera dicit,
grandaeuumque patrem fratresque piasque sorores
cum gemitu sociamque tori uocat ore supremo,
forsitan et matrem. crescunt ignisque dolorque,
languescuntque iterum: simul est exstinctus uterque,
inque leues abiit paulatim spiritus auras,
paulatim cana prunam uelante fauilla.
  Alta iacet Calydon; lugent iuuenesque senesque,
uulgusque proceresque gemunt, scissaeque capillos
planguntur matres Calydonides Eueninae.
puluere canitiem genitor uultusque seniles
foedat humi fusus spatiosumque increpat aeuum.
nam de matre manus diri sibi conscia facti
exegit poenas acto per uiscera ferro.
non mihi si centum deus ora sonantia linguis
ingeniumque capax totumque Helicona dedisset,
tristia persequerer miserarum uota sororum.
inmemores decoris liuentia pectora tundunt;
dumque manet corpus, corpus refouentque fouentque,
oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto:
post cinerem cineres haustos ad pectora pressant
adfusaeque iacent tumulo signataque saxo
nomina complexae lacrimas in nomina fundunt.
quas Parthaoniae tandem Latonia clade
exsatiata domus praeter Gorgenque nurumque
nobilis Alcmenae natis in corpore pennis
adleuat et longas per bracchia porrigit alas
corneaque ora facit uersasque per aera mittit.
  Interea Theseus sociati parte laboris
functus Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
clausit iter fecitque moras Achelous eunti
imbre tumens. 'succede meis,' ait 'inclite, tectis,
Cecropida, nec te committe rapacibus undis.
ferre trabes solidas obliquaque uoluere magno
murmure saxa solent. uidi contermina ripae
cum gregibus stabula alta trahi; nec fortibus illic
profuit armentis nec equis uelocibus esse.
multa quoque hic torrens niuibus de monte solutis
corpora turbineo iuuenalia uertice mersit.
tutior est requies, solito dum flumina currant
limite, dum tenues capiat suus alueus undas.'
  Adnuit Aegides 'utar,' que 'Acheloe, domoque
consilioque tuo' respondit; et usus utroque est.
pumice multicauo nec leuibus atria tophis
structa subit; molli tellus erat umida musco,
summa lacunabant alterno murice conchae.
iamque duas lucis partes Hyperione menso
discubuere toris Theseus comitesque laborum:
hac Ixionides, illa Troezenius heros
parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
quosque alios parili fuerat dignatus honore
amnis Acarnanum, laetissimus hospite tanto.
protinus adpositas nudae uestigia nymphae
instruxere epulis mensas dapibusque remotis
in gemma posuere merum. tum maximus heros,
aequora prospiciens oculis subiecta, 'quis' inquit
'ille locus?' digitoque ostendit, et 'insula nomen
quod gerit illa, doce; quamquam non una uidetur.'
amnis ad haec 'non est' inquit 'quod cernitis, unum;
quinque iacent terrae; spatium discrimina fallit.
quoque minus spretae factum mirere Dianae,
Naides hae fuerant. quae cum bis quinque iuuencos
mactassent rurisque deos ad sacra uocassent,
inmemores nostri festas duxere choreas.
intumui, quantusque feror, cum plurimus umquam,
tantus eram, pariterque animis inmanis et undis
a siluis siluas et ab aruis arua reuulsi,
cumque loco nymphas, memores tum denique nostri,
in freta prouolui. fluctus nosterque marisque
continuam diduxit humum partesque reuellit
in totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
ut tamen ipse uides, procul en procul una recessit
insula, grata mihi: Perimelen nauita dicit.
huic ego uirgineum dilectae nomen ademi.
quod pater Hippodamas aegre tulit inque profundum
propulit e scopulo perituræ corpora natae.
excepi nantemque ferens "o proxima mundi
regna uagae" dixi "sortite tridentifer undae,
adfer opem mersaeque, precor, feritate paterna
da, Neptune, locum; uel sit locus ipsa, licebit."
dum loquor, amplexa est artus noua terra natantes
et grauis increuit mutatis insula membris.'
  Amnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
mouerat; inridet credentes, utque deorum
spretor erat mentisque ferox, Ixione natus
'ficta refers nimiumque putas, Acheloe, potentes
esse deos,' dixit 'si dant adimuntque figuras.'
  Obstipuere omnes nec talia dicta probarunt,
ante omnesque Lelex, animo maturus et aeuo,
sic ait: 'inmensa est finemque potentia caeli
non habet, et quicquid superi uoluere, peractum est.
quoque minus dubites, tiliae contermina quercus
collibus est Phrygiis, modico circumdata muro.
ipse locum uidi; nam me Pelopeia Pittheus
misit in arua, suo quondam regnata parenti.
haud procul hinc stagnum est: tellus habitabilis olim,
nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae.
Iuppiter huc specie mortali cumque parente
uenit Atlantiades positis caducifer alis.
mille domos adiere, locum requiemque petentes,
mille domos clausere serae. tamen una recepit,
parua quidem, stipulis et canna tecta palustri,
sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
illa sunt annis iuncti iuuenalibus, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere leuem nec iniqua mente ferendo.
nec refert, dominos illic famulosne requiras:
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.
  Ergo ubi caelicolae paruos tetigere penates
submissoque humiles intrarunt uertice postes,
membra senex posito iussit releuare sedili,
quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
inde foco tepidum cinerem dimouit et ignes
suscitat hesternos foliisque et cortice sicco
nutrit et ad flammas anima producit anili;
multifidasque faces ramaliaque arida tecto
detulit et minuit paruoque admouit aeno.
quodque suus coniunx riguo collegerat horto,
truncat holus foliis. furca leuat ille bicorni
sordida terga suis nigro pendentia tigno
seruatoque diu resecat de tergore partem
exiguam sectamque domat ferentibus undis.
  Interea medias fallunt sermonibus horas
concutiuntque torum de molli fluminis ulua
inpositum lecto sponda pedibusque salignis.
uestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
sternere consuerant; sed et haec uilisque uetusque

VIII **513** *ipse* Bentl., *ille* codd. **514** *ut.* *et* M N λ. **515** *meleag-ros* N, *-er* λ. **528** *plangunt hunc* M, *plangunt* λ, *plangunt se* ε, erasus N, corr. Heins. *Eueninae* Heins., *euueni//e* M, peiora cett. **535** *uota* M λ uulg., *dicta* N ε, *uoce* Merk. **539** *pressant* λ, *uersant* M N ε. **543, 544** *praeter—Alcmenae* seclusit Merk. **557** *uertice* ε, *culmine* M N λ. **559** *captat* M N λ, corr. Heins. ex codd., *capiat* ε. **560** *utor* M N ε λ, *utar* Heins. ex codd. **573** *cum* Bentl. **577** *cernimus* N ε λ. **585** *reuelli* λ. **588** *resoluit* Heins. ex codd. **597–600, 603–608** uu. insiticios om. M N[1] λ, habent codd. plerique. **621** *medio* M N λ, *modico* ε Heins. **637** *paucos* M. **640** *quo.* *cui* Madv. **641** *inque* M N λ. **652–654** om. M[1] N[1], expunxerunt edd. recentt. **656** *impositus* codd., corr. Merk.

uestis erat, lecto non indignanda saligno.
adcubuere dei. mensam succincta tremensque
ponit anus; mensae sed erat pes tertius inpar:
testa parem fecit. quae postquam subdita cliuum
sustulit, aequatam mentae tersere uirentes.
ponitur hic bicolor sincerae baca Mineruae
conditaque in liquida corna autumnalia faece
intibaque et radix et lactis massa coacti
ouaque non acri leuiter uersata fauilla,
omnia fictilibus. post haec caelatus eodem
sistitur argento crater fabricataque fago
pocula, qua caua sunt, flaventibus inlita ceris.
parua mora est, epulasque foci misere calentes;
nec longae rursus referuntur uina senectae
dantque locum mensis paulum seducta secundis.
hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis
prunaque et in patulis redolentia mala canistris
et de purpureis collectae uitibus uuae.
candidus in medio fauus est. super omnia uultus
accessere boni nec iners pauperque uoluntas.
  Interea totiens haustum cratera repleri
sponte sua per seque uident succrescere uina.
attoniti nouitate pauent manibusque supinis
concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon
et ueniam dapibus nullisque paratibus orant.
unicus anser erat, minimae custodia uillae;
quem dis hospitibus domini mactare parabant.
ille celer penna tardos aetate fatigat
eluditque diu tandemque est uisus ad ipsos
confugisse deos. superi uetuere necari
"di" que "sumus, meritasque luet uicinia poenas
inpia;" dixerunt "nobis inmunibus huius
esse mali dabitur. modo uestra relinquite tecta
ac nostros comitate gradus et in ardua montis
ite simul." parent ambo baculisque leuati
nituntur longo uestigia ponere cliuo.
  Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
missa potest; flexere oculos et mersa palude
cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
illa uetus dominis etiam casa parua duobus
uertitur in templum; furcas subiere columnae,
stramina flauescunt aurataque tecta uidentur
caelataeque fores adopertaque marmore tellus.
talia tum placido Saturnius edidit ore:
"dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
digna, quid optetis." cum Baucide pauca locutus
iudicium superis aperit commune Philemon:
"esse sacerdotes delubraque uestra tueri
poscimus; et, quoniam concordes egimus annos,
auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
busta meae uideam neu sim tumulandus ab illa."
  Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
donec uita data est. annis aeuoque soluti
ante gradus sacros cum starent forte locique
narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
iamque super geminos crescente cacumine uultus
mutua, dum licuit, reddebant dicta "uale" que
"o coniunx" dixere simul, simul abdita texit
ora frutex. ostendit adhuc Thineius illic
incola de gemino uicinos corpore truncos.
  Haec mihi non uani, neque erat cur fallere uellent,
narrauere senes. equidem pendentia uidi
serta super ramos, ponensque recentia dixi
"cura deum di sint, et qui coluere, colantur."'
  Desierat, cunctosque et res et mouerat auctor,
Thesea praecipue. quem facta audire uolentem
mira deum, innixus cubito Calydonius amnis
talibus adloquitur: 'sunt, o fortissime, quorum
forma semel mota est et in hoc renouamine mansit;
sunt quibus in plures ius est transire figuras,
ut tibi, conplexi terram maris incola, Proteu.
nam modo te iuuenem, modo te uidere leonem,
nunc uiolentus aper, nunc quem tetigisse timerent
anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
saepe lapis poteras, arbor quoque saepe uideri;
interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
flumen eras, interdum undis contrarius ignis.
  Nec minus Autolyci coniunx, Erysichthone nata,
iuris habet. pater huius erat, qui numina diuum
sperneret et nullos aris adoleret honores.
ille etiam Cereale nemus uiolasse securi
dicitur et lucos ferro temerasse uetustos.
stabat in his ingens annoso robore quercus,
una nemus; uittae mediam memoresque tabellae
sertaque cingebant, uoti argumenta potentis.
saepe sub hac Dryades festas duxere choreas,
saepe etiam manibus nexis ex ordine trunci
circuiere modum, mensuraque roboris ulnas
quinque ter inplebat. nec non et cetera tantum
silua sub hac, *silua* quantum fuit herba sub omni.
  Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
robur; et ut iussos cunctari uidit, ab uno
edidit haec rapta sceleratus uerba securi:
"non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
sit dea, iam tanget frondente cacumine terram."
  Dixit, et obliquos dum telum librat in ictus,
contremuit gemitumque dedit Deoia quercus;
et pariter frondes, pariter pallescere glandes
coepere ac longi pallorem ducere rami.
cuius ut in trunco fecit manus inpia uulnus,
haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
quam solet, ante aras ingens ubi uictima taurus
concidit, abrupta cruor e ceruice profundi.
  Obstipuere omnes, aliquisque ex omnibus audet
deterrere nefas saeuamque inhibere bipennem.
adspicit hunc "mentis" que "piae cape praemia" dixit
Thessalus; inque uirum conuertit ab arbore ferrum
detruncatque caput. repetitaque robora caedit,
redditus et medio sonus est de robore talis:
"nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
quae tibi factorum poenas instare tuorum
uaticinor moriens, nostri solacia leti."
  Persequitur scelus ille suum, labefactaque tandem
ictibus innumeris adductaque funibus arbor
corruit et multam prostrauit pondere siluam.
attonitae Dryades damno nemorumque suoque,
omnes germanae, Cererem cum uestibus atris
maerentes adeunt poenamque Erysichthonis orant.
adnuit his capitisque sui pulcherrima motu
concussit grauidis oneratos messibus agros.
molitur que, genus poenae miserabile si non
ille suis esset nulli miserabilis actis,
pestifera lacerare Fame. quae quatenus ipsi
non adeunda deae est (neque enim Cereremque Famemque
fata coire sinunt), montani numinis unam
talibus agrestem conpellat Oreada dictis:
"est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
Frigus iners illic habitant Pallorque Tremorque
et ieiuna Fames. ea se in praecordia condat
sacrilegi scelerata iube; nec copia rerum
uincat eam, superetque meas certamine uires.
neue uiae spatium te terreat, accipe currus,
accipe, quos frenis alte moderere, dracones."
et dedit. illa dato subuecta per aera curru
deuenit in Scythiam rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit.
quaesitamque Famem lapidoso uidit in agro

VIII 668, 669 *eadem—argilla* Dan. Heins. **693** ita M[1] et ut uid. N[1], *p. et dis praeeuntibus ambo membra leuant baculis tardique senilibus annis* fere cett. **714** *narrassent* λ, *incíperent* N, *nauarent curas* Merk. **719** *thineius* M N ε λ, *Dinieius* Suchier, *Thimneius* Riese, *Thymbreius* Korn. **724** *pii dis sunt—coluntur* λ Heins. **740** *odores* M N. **750** *omnis* codd., *silua* Heins. **758** *deo ida* M, *deoida* λ N (corr. ex *deo dia*), *Deoia* Heins. **761** *improba* λ. **762** *sanguine cortex* M N ε λ. **770** *editus e* N ε λ. *de. cum* N[2]. **784** *quatinus* M N ε. **797** *cacumina* M N ε.

unguibus et raras uellentem dentibus herbas.
hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
labra incana situ, scabrae rubigine fauces,
dura cutis, per quam spectari uiscera possent,
ossa sub incuruis exstabant arida lumbis,
uentris erat pro uentre locus, pendere putares
pectus et a spinae tantummodo crate teneri.
auxerat articulos macies, genuumque tumebat
orbis, et inmodico prodibant tubere tali.
hanc procul ut uidit (neque enim est accedere iuxta
ausa), refert mandata deae; paulumque morata,
quamquam aberat longe, quamquam modo uenerat illuc,
uisa tamen sensisse famem retroque dracones
egit in Haemoniam, uersis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris, quamuis contraria semper
illius est operi, peragit; perque aera uento
ad iussam delata domum est et protinus intrat
sacrilegi thalamos altoque sopore solutum
(noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis;
seque uiro inspirat faucesque et pectus et ora
adflat et in uacuis spargit ieiunia uenis.
functaque mandato fecundum deserit orbem
inque domos inopes, adsueta reuertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni
oraque uana mouet dentemque in dente fatigat,
exercetque cibo delusum guttur inani
proque epulis tenues nequiquam deuorat auras.
ut uero est expulsa quies, furit ardor edendi
perque auidas fauces inmensaque uiscera regnat.
nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer,
poscit, et adpositis queritur ieiunia mensis
inque epulis epulas quaerit; quodque urbibus esse
quodque satis poterat populo, non sufficit uni;
plusque cupit, quo plura suam demittit in aluum.
utque fretum recipit de tota flumina terra
nec satiatur aquis peregrinosque ebibit amnes,
utque rapax ignis non umquam alimenta recusat
innumerasque trabes cremat et, quo copia maior
est data, plura petit turbaque uoracior ipsa est;
sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
accipiunt poscuntque simul. cibus omnis in illo
causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altaque uoragine uentris
attenuarat opes, sed inattenuata manebat
tum quoque dira fames, inplacataeque uigebat
flamma gulae. et tandem, demisso in uiscera censu,
filia restabat, non illo digna parente.
hanc quoque uendit inops. dominum generosa recusat
et uicina suas tendens super aequora palmas
"eripe me domino, qui raptae praemia nobis
uirginitatis habes" ait. haec Neptunus habebat.
qui prece non spreta, quamuis modo uisa sequenti
esset ero, formamque nouat uultumque uirilem
induit et cultus pisces capientibus aptos.
hanc dominus spectans "o qui pendentia paruo
aera cibo celas, moderator harundinis," inquit
"sic mare conpositum, sic sit tibi piscis in unda
credulus et nullos, nisi fixus, sentiat hamos;
quae modo cum uili turbatis ueste capillis
litore in hoc steterat, nam stantem in litore uidi,
dic ubi sit; neque enim uestigia longius exstant."
illa dei munus bene cedere sensit et a se
se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:
"quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
gurgite ab hoc flexi studioque operatus inhaesi.
quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
adiuuet, ut nemo iamdudum litore in isto,
me tamen excepto, nec femina constitit ulla."
credidit et uerso dominus pede pressit harenam
elususque abiit; illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
saepe pater dominis Triopeida tradit. at illa
nunc equa, nunc ales, modo bos, modo ceruus abibat
praebebatque auido non iusta alimenta parenti.
uis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
materiam, deerantque graui noua pabula morbo,
ipse suos artus lacerans diuellere morsu
coepit et infelix minuendo corpus alebat.
quid moror externis? etiam mihi nempe nouandi est
corporis, o iuuenis, numero finita potestas.
nam modo qui nunc sum uideor, modo flector in anguem,
armenti modo dux uires in cornua sumo,
cornua, dum potui. nunc pars caret altera telo
frontis, ut ipse uides.' gemitus sunt uerba secuti.

LIBER NONVS

Quae gemitus truncaeque deo Neptunius heros
causa rogat frontis, cum sic Calydonius amnis
coepit, inornatos redimitus harundine crines:
'triste petis munus. quis enim sua proelia uictus
commemorare uelit? referam tamen ordine. nec tam
turpe fuit uinci quam contendisse decorum est,
magnaque dat nobis tantus solacia uictor.
nomine siqua suo fando peruenit ad aures
Deianira tuas, quondam pulcherrima uirgo
multorumque fuit spes inuidiosa procorum.
cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
"accipe me generum," dixi "Parthaone nate:"
dixit et Alcides. alii cessere duobus.
ille Iouem socerum dare se famamque laborum
et superata suae referebat iussa nouercae.
contra ego "turpe deum mortali cedere" dixi
(nondum erat ille deus); "dominum me cernis aquarum
cursibus obliquis inter tua regna fluentem.
nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
sed popularis ero et rerum pars una tuarum.
tantum ne noceat quod me nec regia Iuno
odit et omnis abest iussorum poena laborum.
nam, quo te iactas, Alcmena nate, creatum,
Iuppiter aut falsus pater est aut crimine uerus.
matris adulterio patrem petis. elige fictum
esse Iouem malis, an te per dedecus ortum."
talia dicentem iamdudum lumine toruo
spectat et accensae non fortiter inperat irae

VIII 800 *raris* M N ε λ, *raras* M². **810** *morata est* M. **820** *peragit* M N ε λ, *spargit* Heins. ex codd. **829** *uiscera* codd., *uiscere* Merk. **841** *ipso* M. **852** *modo. non* (*modo* suprascr.) M, *ea* N ε λ, *iam* Riese. **854** *uultus piscem* M N λ. **865** *honeratus* M ε λ, *oneratus* N, *operatus* Heins. ex cod. Thuan. **876** *dederat* codd., corr. Burm. **877** *lacerans* Postgate ex Plan., *lacero* codd. **879** *nempe* Polle, *saepe* codd.

IX 8 *fando* Burmann; cf. XV 497, *tandem* codd. **10** *ambitiosa* Bentl. **17** *dominum* M in marg. ε, *numen* M², om. M¹, *regem* N λ Merk. **18** *inter tua* M cum *in tertia* pro uar. scr. **20** *ero* M supra ras., *ego* Koch. **23** *quod te—matre* λ, **26** *malles* M in ras.

uerbaque tot reddit: "melior mihi dextera lingua.
dummodo pugnando superem, tu uince loquendo."
congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
cedere; reieci uiridem de corpore uestem
bracchiaque opposui tenuique a pectore uaras
in statione manus et pugnae membra paraui.
ille cauis hausto spargit me puluere palmis
inque uicem fuluae tactu flauescit harenae.
et modo ceruicem, modo crura micantia captat,
aut captare putes, omnique a parte lacessit.
me mea defendit grauitas frustraque petebar,
haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
oppugnant: manet illa suoque est pondere tuta.
digredimur paulum rursusque ad bella coimus,
inque gradu stetimus certi non cedere; eratque
cum pede pes iunctus, totoque ego pectore pectus
et digitos digitis et frontem fronte premebam.
non aliter uidi fortes concurrere tauros,
cum pretium pugnae toto nitidissima saltu
expetitur coniunx; spectant armenta pauentque,
nescia quem maneat tanti uictoria regni.
ter sine profectu uoluit nitentia contra
reicere Alcides a se mea pectora; quarto
excutit amplexus adductaque bracchia soluit,
inpulsumque manu (certum est mihi uera fateri)
protinus auertit tergoque onerosus inhaesit.
siqua fides (neque enim ficta mihi gloria uoce
quaeritur), inposito pressus mihi monte uidebar.
uix tamen inserui sudore fluentia multo
bracchia, uix solui duros a corpore nexus:
instat anhelanti prohibetque resumere uires
et ceruice mea potitur. tum denique tellus
pressa genu nostro est, et harenas ore momordi.
inferior uirtute meas deuertor ad artes
elaborque uiro longum formatus in anguem.
qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes
cumque fero moui linguam stridore bisulcam,
risit et inludens nostras Tirynthius artes
"cunarum labor est angues superare mearum,"
dixit "et ut uincas alios, Acheloe, dracones,
pars quota Lernaeae serpens eris unus echidnae?
uulneribus fecunda suis erat illa, nec ullum
de centum numero caput est inpune recisum,
quin gemino ceruix herede ualentior esset.
hanc ego ramosam natis e caede colubris
crescentemque malo domui domitamque reclusi.
quid fore te credas, falsum qui uersus in anguem
arma aliena moues? quem forma precaria celat?"
dixerat et summo digitorum uincula collo
inicit; angebar ceu guttura forcipe pressus
pollicibusque meas pugnabam euellere fauces.
sic quoque deuicto restabat tertia tauri
forma trucis; tauro mutatus membra rebello.
induit ille toris a laeua parte lacertos
admissumque trahens sequitur depressaque dura
cornua figit humo meque alta sternit harena.
nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
dum tenet, infregit truncaque a fronte reuellit.
Naides hoc, pomis et odoro flore repletum,
sacrarunt, diuesque meo Bona Copia cornu est.
dixerat, et nymphe ritu succincta Dianae,
una ministrarum, fusis utrimque capillis,
incessit totumque tulit praediuite cornu
autumnum et mensas, felicia poma, secundas.
lux subit et primo feriente cacumina sole
discedunt iuuenes. neque enim, dum flumina pacem
et placidos habeant lapsus totaeque residant,
opperiuntur, aquae. uultus Achelous agrestes
et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
cetera sospes habet; capitis quoque fronde saligna
aut super inposita celatur harundine damnum.
at te, Nesse ferox, eiusdem uirginis ardor
perdiderat uolucri traiectum terga sagitta.
namque noua repetens patrios cum coniuge muros
uenerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas.
uberior solito, nimbis hiemalibus auctus
uerticibusque frequens erat atque inperuius amnis.
intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque ualens scitusque uadorum,
'officio' que 'meo ripa sistetur in illa
haec,' ait 'Alcide; tu uiribus utere nando.'
pallentemque metu fluuiumque ipsumque timentem
tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso.
mox, ut erat, pharetraque grauis spolioque leonis
(nam clauam et curuos trans ripam miserat arcus)
'quandoquidem coepi, superentur flumina' dixit;
nec dubitat nec qua sit clementissimus amnis
quaerit, et obsequio deferri spernit aquarum.
iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
coniugis agnouit uocem; Nessoque paranti
fallere depositum 'quo te fiducia' clamat
'uana pedum, uiolente, rapit? tibi Nesse biformis,
dicimus. exaudi nec res intercipe nostras.
si te nulla mei mouit reuerentia, at orbes
concubitus uetitos poterant inhibere paterni.
haud tamen effugies, quamuis ope fidis equina:
uulnere, non pedibus te consequar.' ultima dicta
re probat et missa fugientia terga sagitta
traicit; exstabat ferrum de pectore aduncum.
quod simul euulsum est, sanguis per utrumque foramen
emicuit, mixtus Lernaei tabe ueneni.
excipit hunc Nessus: 'neque enim moriemur inulti'
secum ait, et calido uelamina tincta cruore
dat munus raptae uelut inritamen amoris.
Longa fuit medii mora temporis, actaque magni
Herculis inplerant terras odiumque nouercae.
uictor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
uota Ioui, cum Fama loquax praecessit ad aures,
Deianira, tuas, quae ueris addere falsa
gaudet et e minimo sua per mendacia crescit,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
credit amans uenerisque nouae perterrita fama
indulsit primo lacrimis flendoque dolorem
diffudit miseranda suum. mox deinde 'quid autem
flemus?' ait 'paelex lacrimis laetabitur istis.
quae quoniam adueniet, properandum aliquidque nouandum est,
dum licet et nondum thalamos tenet altera nostros.
conquerar an sileam? repetam Calydona moreme?
excedam tectis an, si nihil amplius, obstem?
quid si me, Meleagre, tuam memor esse sororem
forte paro facinus, quantumque iniuria possit
femineusque dolor, iugulata paelice testor?'
in cursus animus uarios abit; omnibus illis
praetulit inbutam Nesseo sanguine uestem
mittere, quae uires defecto reddat amori.
ignaroque Lichae, quid tradat nescia, luctus
ipsa suos tradit blandisque miserrima uerbis,
dona det illa uiro mandat. capit inscius heros
induiturque umeris Lernaeae uirus echidnae.
tura dabat primis et uerba precantia flammis
uinaque marmoreas patera fundebat in aras;
incaluit uis illa mali resolutaque flammis
Herculeos abiit late dilapsa per artus.
dum potuit, solita gemitum uirtute repressit;
uicta malis postquam est patientia, reppulit aras
inpleuitque suis nemorosum uocibus Oeten.
nec mora, letiferam conatur scindere uestem:

IX 33 *uersas* M^1. 39 *petebat* M λ. 40 *magno quam* ε Merk. 44 *pectus* Grunauer, *pronus* codd. 62 *deuertor* N ε, *diuertor* uulg. 71 *centum* M^2, *comitum* M N ε λ. 74 *reclusi* Merk. cuius praef. uide p. xxix, *reduxi* codd., *redussi* Madv., *uetuique renasci* Korn lacunam statuens; huius numeros ad finem libri secutus sum. 94 *fugit* N^1 M cum *subit* pro uar. scr. 97 *agrestis* M. 105 *Eueni* edd., *eucheni* M, *hebeni* N^1 ε λ. 106 *actus* ε λ. 117 *dementissimus* λ. 124 *reuerentia mouit* N ε λ. 128 *re* N ε, *res* M λ. 130 *euolsum* N. 153 *in cursus—abit* codd., *incursus habet* D. Heins. ex cod. Palat. 160 *prunis* λ. 163 *dilapsa* codd., *diffusa* edd. uett. 166 *nemorosam* N.

qua trahitur, trahit illa cutem, foedumque relatu,
aut haeret membris frustra temptata reuelli,
aut laceros artus et grandia detegit ossa.
ipse cruor, gelido ceu quondam lammina candens
tincta lacu, stridit coquiturque ardente ueneno.
nec modus est, sorbent auidae praecordia flammae,
caeruleusque fluit toto de corpore sudor,
ambustique sonant nerui, caecaque medullis
tabe liquefactis tollens ad sidera palmas
'cladibus,' exclamat 'Saturnia, pascere nostris
pascere et hanc pestem specta, crudelis, ab alto
corque ferum satia; uel si miserandus et hosti,
hoc est, si tibi sum, diris cruciatibus aegram
inuisamque animam natamque laboribus aufer.
mors mihi munus erit. decet haec dare dona nouercam.
ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui saeuoque alimenta parentis
Antaeo eripui? nec me pastoris Hiberi
forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, mouit?
uosne, manus, ualidi pressistis cornua tauri?
uestrum opus Elis habet, uestrum Stymphalides undae
Partheniumque nemus? uestra uirtute relatus
Thermodontiaco caelatus balteus auro
pomaque ab insomni concustodita dracone?
nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae uastator aper? nec profuit hydrae
crescere per damnum geminasque resumere uires?
quid, cum Thracis equos humano sanguine pingues
plenaque corporibus laceris praesepia uidi
uisaque deieci dominumque ipsosque peremi?
his elisa iacet moles Nemeaea lacertis;
hac caelum ceruice tuli. defessa iubendo est
saeua Iouis coniunx; ego sum indefessus agendo.
sed noua pestis adest, cui nec uirtute resisti
nec telis armisque potest. pulmonibus errat
ignis edax imis perque omnes pascitur artus.
at ualet Eurystheus. et sunt qui credere possint
esse deos?' dixit perque altum saucius Oeten
haud aliter graditur, quam si uenabula taurus
corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
saepe illum gemitus edentem, saepe frementem,
saepe retemptantem totas infringere uestes
sternentemque trabes irascentemque uideres
montibus aut patrio tendentem bracchia caelo.
ecce Lichan trepidum latitantem rupe cauata
adspicit; utque dolor rabiem collegerat omnem,
'tune, Licha,' dixit 'feralia dona dedisti?
tune meae necis auctor eris?' tremit ille pauetque
pallidus et timide uerba excusantia dicit.
dicentem genibusque manus adhibere parantem
corripit Alcides et terque quaterque rotatum
mittit in Euboicas tormento fortius undas.
ille per aerias pendens induruit auras.
utque ferunt imbres gelidis concrescere uentis,
inde niues fieri, niuibus quoque molle rotatis
adstringi et spissa glomerari grandine corpus;
sic illum ualidis iactum per inane lacertis
exsanguemque metu nec quicquam umoris habentem
in rigidos uersum silices prior edidit aetas.
nunc quoque in Euboico scopulus breuis eminet alto
gurgite et humanae seruat uestigia formae;
quem, quasi sensurum, nautae calcare uerentur
appellantque Lichan. at tu, Iouis inclita proles,
arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
inque pyram structis, arcum pharetramque capacem
regnaque uisuras iterum Troiana sagittas
ferre iubes Poeante satum, quo flamma ministro
subdita; dumque auidis conprenditur ignibus agger,
congeriem siluae Nemeaeo uellere summam
sternis et inposita clauae ceruice recumbis,
haud alio uultu quam si conuiua iaceres
inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iamque ualens et in omne latus diffusa sonabat
securosque artus contemptoremque petebat
flamma suum: timuere dei pro uindice terrae.
quos ita (sensit enim) laeto Saturnius ore
Iuppiter adloquitur: 'nostra est timor iste uoluptas,
o superi, totoque libens mihi pectore grator,
quod memoris populi dicor rectorque paterque,
et mea progenies uestro quoque tuta fauore est.
nam quamquam ipsius datur hoc inmanibus actis,
obligor ipse tamen. sed enim (nec pectora uano
fida metu paueant) istas nunc spernite flammas.
omnia qui uicit, uincet, quos cernitis, ignes,
nec nisi materna Vulcanum parte potentem
sentiet: aeternum est a me quod traxit, et expers
atque inmune necis nullaque domabile flamma.
idque ego defunctum terra caelestibus oris
accipiam, cunctisque meum laetabile factum
dis fore confido. siquis tamen Hercule, siquis
forte deo doliturus erit, data praemia nolet,
sed meruisse dari sciet inuitusque probabit.'
adsensere dei: coniunx quoque regia uisa est
cetera non duro, duro tamen ultima uultu
dicta tulisse Iouis seque indoluisse notatam.
interea quodcumque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat, nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
matris habet tantumque Iouis uestigia seruat.
utque nouus serpens posita cum pelle senecta
luxuriare solet squamaque nitere recenti,
sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus,
parte sui meliore uiget maiorque uideri
coepit et augusta fieri grauitate uerendus.
quem pater omnipotens inter caua nubila raptum
quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus. neque adhuc Stheneleius iras
soluerat Eurystheus odiumque in prole paternum
exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
cui referat nati testatos orbe labores
cuiue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
inperiis thalamoque animoque receperat Hyllus
inpleratque uterum generoso semine. cui sic
incipit Alcmene: 'faueant tibi numina saltem
corripiantque moras, tum cum matura uocabis
praepositam timidis parientibus Ilithyiam;
quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis et decimum premeretur sidere signum,
tendebat grauitas uterum mihi, quodque ferebam,
tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
ponderis esse Iouem. nec iam tolerare dolores
ulterius poteram; quin nunc quoque frigidus artus,
dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
fessa malis tendensque ad caelum bracchia magno
Lucinam Nixosque patres clamore uocabam.
illa quidem uenit, sed praecorrupta meumque
quae donare caput Iunoni uellet iniquae;
utque meos audit gemitus, subsedit in illa
ante fores ara dextroque a poplite laeuum

IX 176 *tendens* Heins. ex codd. **179** *hostis* Bothe. **180** *hoc est* M, *hostis* ε al., *hosti* Zingerle, *hostis enim t. s.* uulg., uide Madv. aduers. t. ii p. 86. **191** *non custodita* ε. **199** *es* Bentl. **204** *at ualet* M ex corr. N, *aduolet* ε λ. **205** *altam* N ε λ. **206** *tigris* M². **208** *trementem* M N ε. **209** *refringere* codd. duo Heinsii. **222** *mole* codd., corr. Raph. Regius. **227** *emicat* Glareanus Merk. **229** *sensuri* M in ras. **238** *haud* corr. ex *aut* M. *uoltu* N. **250** ita Riese, *istas ne spernite* M, *oetcas spernite* N ε λ, *i. despernite* Korn. **258** *nolet* Heins. ex codd., *nollet* M N ε λ. **268** *nitere* N ε λ, *cnitere* M (c in ras.), *uirere* Burm. Merk. **281** *germine* Heins. ex codd. *cui* Heins. ex codd., *cum* M N ε λ. **287** *decimo* M. **289** *posses* edd. uett., *possis* M N ε λ. **290** *labores* ε λ Merk., *laborem* N. **295** *Nixosque patres* Merk. (uide eius praef. p. xxix), *nexasque* M, *nexosque* λ, *nixusque* N (*i* et *u*) in ras., tum *pares* M N λ, *adnexos partus* ε λ pro uar. scr., *nixus properam* C. Schenkl. **299** *a* Priscian., *e* ε, *est* M N λ.

pressa genu et digitis inter se pectine iunctis
sustinuit partus. tacita quoque carmina uoce
dixit, et inceptos tenuerunt carmina partus.
nitor et ingrato facio conuicia demens
uana Ioui cupioque mori moturaque duros
uerba queror silices. matres Cadmeides adsunt
uotaque suscipiunt exhortanturque dolentem.
una ministrarum, media de plebe, Galanthis
flaua comas aderat, faciendis strenua iussis,
officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
nescioquid Iunone geri; dumque exit et intrat
saepe fores, diuam residentem uidit in ara
bracchiaque in genibus digitis conexa tenentem
et "quaecumque es," ait "dominae gratare; leuata est
Argolis Alcmene potiturque puerpera uoto."
exiluit iunctasque manus pauefacta remisit
diua potens uteri: uinclis leuor ipsa remissis.
numine decepto risisse Galanthida fama est.
ridentem prensamque ipsis dea saeua capillis
traxit et e terra corpus releuare uolentem
arcuit inque pedes mutauit bracchia primos.
strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
amisere suum; forma est diuersa priori.
quae quia mendaci parientem iuuerat ore,
ore parit; nostrasque domos, ut et ante, frequentat.'
Dixit et admonitu ueteris commota ministrae
ingemuit. quam sic nurus est adfata dolentem:
'te tamen, o genetrix, alienae sanguine nostro
rapta mouet facies. quid si tibi mira sororis
fata meae referam? quamquam lacrimaeque dolorque
inpediunt prohibentque loqui. fuit unica matri
(me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope. quam uirginitate carentem
uimque dei passam Delphos Delonque tenentis
excipit Andraemon, et habetur coniuge felix.
est lacus, adcliuis deuexo margine formam
litoris efficiens; summum myrteta coronant.
uenerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
indignere magis, Nymphis latura coronas,
inque sinu puerum, qui nondum impleuerat annum,
dulce ferebat onus tepidique ope lactis alebat.
haud procul a stagno Tyrios imitata colores
in spem bacarum florebat aquatica lotos.
carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
porrigeret, flores, et idem factura uidebar
(namque aderam); uidi guttas e flore cruentas
decidere et tremulo ramos horrore moueri.
scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc nymphe fugiens obscena Priapi
contulerat uersos, seruato nomine, uultus.
Nescierat soror hoc. quae cum perterrita retro
ire et adoratis uellet discedere nymphis,
haeserunt radice pedes. conuellere pugnat,
nec quicquam nisi summa mouet. succrescit ab imo
totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
ut uidit, conata manu laniare capillos,
fronde manum inpleuit; frondes caput omne tenebant.
at puer Amphissus (namque hoc auus Eurytus illi
addiderat nomen) materna rigescere sentit
ubera, nec sequitur ducentem lacteus umor.
spectatrix aderam fati crudelis opemque
non poteram tibi ferre, soror; quantumque ualebam,
crescentem truncum ramosque amplexa morabar,
et, fateor, uolui sub eodem cortice condi.
ecce uir Andraemon genitorque miserrimus adsunt
et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
ostendi loton. tepido dant oscula ligno
adfusique suae radicibus arboris haerent.
nil nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
cara soror. lacrimae misero de corpore factis
inrorant foliis, et dum licet oraque praestant
uocis iter, tales effundit in aera questus:
"siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
non meruisse nefas; patior sine crimine poenam.
uiximus innocuae. si mentior, arida perdam
quas habeo frondes et caesa securibus urar.
hunc tamen infantem maternis demite ramis
et date nutrici; nostraque sub arbore saepe
lac facitote bibat nostraque sub arbore ludat.
cumque loqui poterit, matrem facitote salutet
et tristis dicat "latet hoc in stipite mater."
stagna tamen timeat nec carpat ab arbore flores
et frutices omnes corpus putet esse dearum.
care uale coniunx, et tu, germana, paterque;
qui, siqua est pietas, ab acutae uulnere falcis,
a pecoris morsu frondes defendite nostras.
et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
erigite huc artus et ad oscula nostra uenite,
dum tangi possunt, paruumque attollite natum.
plura loqui nequeo. iam iam per candida mollis
colla liber serpit, summoque cacumine condor.
ex oculis remouete manus. sine munere uestro
contegat inductus morientia lumina cortex."
desierant simul ora loqui, simul esse; diuque
corpore mutato rami caluere recentes.'
Dumque refert Iole factum mirabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat,
Alcmene (flet et ipsa tamen) conpescuit omnem
res noua tristitiam. nam limine constitit alto
paene puer dubiaque tegens lanugine malas
ora reformatus primos Iolaus in annos.
hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
uicta uiri precibus. quae cum iurare pararet
dona tributuram post hunc se talia nulli,
non est passa Themis. 'nam iam discordia Thebae
bella mouent' dixit, 'Capaneusque nisi ab Ioue uinci
haud poterit, fientque pares in uulnere fratres,
subductaque suos manes tellure uidebit
uiuus adhuc uates; ultusque parente parentem
natus erit facto pius et sceleratus eodem.
attonitusque malis, exul mentisque domusque,
uultibus Eumenidum matrisque agitabitur umbris,
donec eum coniunx fatale poposcerit aurum,
cognatumque latus Phegeius hauserit ensis.
tum demum magno petet hos Acheloia supplex
ab Ioue Callirhoe natis infantibus annos
neue necem sinat esse deum cultoris inultam.
Iuppiter his motus priuignae dona nurusque
praecipiet facietque uiros inpubibus annis.'
Haec ubi faticano uenturi praescia dixit
ore Themis, uario superi sermone fremebant,
et 'cur non aliis eadem dare dona liceret'
murmur erat. queritur ueteres Pallantias annos
coniugis esse sui, queritur canescere mitis
Iasiona Ceres, repetitum Mulciber aeuum
poscit Erichthonio; Venerem quoque cura futuri
tangit et Anchisae renouare paciscitur annos.
cui studeat, deus omnis habet, crescitque fauore
turbida seditio, donec sua Iuppiter ora
soluit et 'o nostri siqua est reuerentia,' dixit
'quo ruitis? tantumne aliquis sibi posse uidetur,
fata quoque ut superet? fatis Iolaus in annos,
quos egit, rediit; fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione nec armis.
uos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,

IX 300 *et* om. λ Priscian. **305** *queror* M ε, *loquor* N in ras. λ, ε pro uar. scr. **322** *priore* M. **335** *acclinis* ε Merk. **349** *seruato* M in marg., *sublato* M N λ (*l* ex *ll* N). **351** *ire et a.* uulg., *iret a.* M, *iret et oratis* N ε λ. **357** *amphisos* N ε λ, *amphisus* M. **368** *habebas* λ Merk. Riese. **370** *ac* ε λ. **388** *possum* edd. plerique. **406** *poterunt* M. *fientque* codd. nonnulli Plan., *flebuntque* M, *flent atque* N, *deflentque* ε λ. **407** *sitos* Merk. **416** *diu uictoris* M, *diu genitoris* codd. teste Heins., *sui cultoris* Koch, *deum c.* Postgate, *diu deus ultor* Korn (cf. XIV 750), ε λ uers. sic dant *addat neue n. s. e. ultoris inultam*, N sic *neu genitorque n. s. e. parentis inultam*. **417** *his auctus* Merk. **419** *uaticano* λ. **423** *mitem* M. **424** *aesona flaua ceres* M.

me quoque fata regunt. quae si mutare ualerem,
nec nostrum seri curuarent Aeacon anni,
perpetuumque aeui florem Rhadamanthus haberet
cum Minoe meo, qui propter amara senectae
pondera despicitur nec quo prius ordine regnat.'
dicta Iouis mouere deos; nec sustinet ullus,
cum uideat fessos Rhadamanthon et Aeacon annis
et Minoa, queri. qui, dum fuit integer aeui,
terruerat magnas ipso quoque nomine gentes.
tunc erat inualidus Deionidenque iuuentae
robore Miletum Phoeboque parente superbum
pertimuit, credensque suis insurgere regnis,
haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
  Sponte fugis, Milete, tua celerique carina
Aegaeas metiris aquas et in Aside terra
moenia constituis positoris habentia nomen.
hic tibi, dum sequitur patriae curuamina ripae,
filia Maeandri totiens redeuntis eodem
cognita Cyanee, praestanti corpora forma,
Byblida cum Cauno, prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est ut ament concessa puellae;
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris
non soror ut fratrem, nec qua debebat, amabat.
illa quidem primo nullos intellegit ignes,
nec peccare putat quod saepius oscula iungat,
quod sua fraterno circumdet bracchia collo,
mendacique diu pietatis fallitur umbra.
paulatim declinat amor, uisuraque fratrem
culta uenit nimiumque cupit formosa uideri,
et siqua est illic formosior, inuidet illi.
sed nondum manifesta sibi est nullumque sub illo
igne facit uotum; uerumtamen aestuat intus.
iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit,
Byblida iam mauult quam se uocet ille sororem.
spes tamen obscenas animo demittere non est
ausa suo uigilans; placida resoluta quiete
saepe uidet quod amat: uisa est quoque iungere fratri
corpus, et erubuit quamuis sopita iacebat.
somnus abit; silet illa diu repetitque quietis
ipsa suae speciem dubiaque ita mente profatur:
'me miseram, tacitae quid uult sibi noctis imago?
quam nolim rata sit! cur haec ego somnia uidi?
ille quidem est oculis quamuis formosus iniquis
et placet, et possim, si non sit frater, amare,
et me dignus erat. uerum nocet esse sororem.
dummodo tale nihil uigilans committere temptem,
saepe licet simili redeat sub imagine somnus.
testis abest somno, nec abest imitata uoluptas.
pro Venus et tenera uolucer cum matre Cupido,
gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
contigit! ut iacui totis resoluta medullis!
ut meminisse iuuat! quamuis breuis illa uoluptas
noxque fuit praeceps et coeptis inuida nostris.
o ego, si liceat mutato nomine iungi,
quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti!
omnia, di facerent, essent communia nobis,
praeter auos: tu me uellem generosior esses.
nescioquam facies igitur, pulcherrime, matrem;
at mihi, quae male sum, quos tu, sortita parentes,
nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus unum.
quid mihi significant ergo mea uisa? quod autem
somnia pondus habent? an habent et somnia pondus?
di melius! di nempe suas habuere sorores.
sic Saturnus Opem iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.
sunt superis sua iura. quid ad caelestia ritus
exigere humanos diuersaque foedera tempto?
aut nostro uetitus de corde fugabitur ardor,
aut hoc si nequeo, peream, precor, ante toroque
mortua conponar, positaeque det oscula frater.
et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.
finge placere mihi: scelus esse uidebitur illi.
at non Aeolidae thalamos timuere sororum.
unde sed hos noui? cur haec exempla paraui?
quo feror? obscenae procul hinc discedite flammae,
nec, nisi qua fas est germanae, frater ametur.
si tamen ipse meo captus prior esset amore,
forsitan illius possem indulgere furori.
ergo ego, quae fueram non reiectura petentem,
ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
coget amor, potero; uel, si pudor ora tenebit,
littera celatos arcana fatebitur ignes.'
hoc placet, haec dubiam uicit sententia mentem.
in latus erigitur cubitoque innixa sinistro
'uiderit: insanos' inquit 'fateamur amores.
ei mihi, quo labor? quem mens mea concipit ignem?'
et meditata manu conponit uerba trementi.
dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram.
incipit et dubitat, scribit damnatque tabellas,
et notat et delet, mutat culpatque probatque
inque uicem sumptas ponit positasque resumit.
quid uelit ignorat; quicquid factura uidetur,
displicet. in uultu est audacia mixta pudori.
scripta 'soror' fuerat; uisum est delere sororem
uerbaque correctis incidere talia ceris:
'quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
hanc tibi mittit amans: pudet, a, pudet edere nomen.
et si quid cupiam quaeris, sine nomine uellem
posset agi mea causa meo, nec cognita Byblis
ante forem, quam spes uotorum certa fuisset.
esse quidem laesi poterat tibi pectoris index
et color et macies et uultus et umida saepe
lumina nec causa suspiria mota patenti
et crebri amplexus, et quae, si forte notasti,
oscula sentiri non esse sororia possent.
ipsa tamen, quamuis animo graue uulnus habebam,
quamuis intus erat furor igneus, omnia feci
(sunt mihi di testes), ut tandem sanior essem,
pugnauique diu uiolenta Cupidinis arma
effugere infelix, et plus quam ferre puellam
posse putes ego dura tuli. superata fateri
cogor opemque tuam timidis exposcere uotis.
tu seruare potes, tu perdere solus amantem:
elige utrum facias. non hoc inimica precatur,
sed quae, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
expetit et uinclo tecum propiore ligari.
iura senes norint et, quid liceatque nefasque
fasque sit, inquirant legumque examina seruent:
conueniens Venus est annis temeraria nostris.
quid liceat nescimus adhuc et cuncta licere
credimus et sequimur magnorum exempla deorum.
nec nos aut durus pater aut reuerentia famae
aut timor inpediet: tamen ut sit causa timendi,
dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
est mihi libertas tecum secreta loquendi,
et damus amplexus et iungimus oscula coram.
quantum est quod desit? miserere fatentis amores
et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor,
neue merere meo subscribi causa sepulcro.'
talia nequiquam perarantem plena reliquit
cera manum, summusque in margine uersus adhaesit.
protinus inpressa signat sua crimina gemma,
quam tinxit lacrimis (linguam defecerat umor),
deque suis unum famulis pudibunda uocauit

IX 441 *radamantum* M. **453** *prestanti* M ante ras. N in ras., *praestantia* Riese. *forma. nimpha* M pro uar. scr. **459** *iungit* λ. **464** *illic. illi* ε, *illa* M (*a* in ras.). **468** *mauolt* N^1. **469** *dimittere* M N^1. **476** *nollem* M. **492** ita codd. hunc u. corruptum esse iudicat Merk. **494** *at* M N, *hei* M in marg. λ. **496** *quid autem* λ. **504** *ante. ipsa* ε λ. **506** *et. at* λ. **512** *mei* N ε λ. **514** *quae. quem* ε. **530** *correptis* M ε. **534** *possit* M. **536** *poterit* M. **538** *mota petentis* M ante ras. **541** *me iam g. u. habebat* M. **558** *impedient* λ. *tamen* Housman ex Plan., *tandem* Korn. *ut sit* Korn; *tantum sit* M N λ, *tantum absit* ε. **562** *amores* Riese collato 520, *amori* corr. ex *amoris* M, *amori* λ, *amorem* N uulg. **566** *summoque* M in marg. ε λ. **568** *linguae* N λ.

et pauidum blandita 'fer has, fidissime, nostro'
dixit, et adiecit longo post tempore 'fratri.'
cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
omine turbata est: misit tamen. apta minister
tempora nactus adit traditque latentia uerba.
attonitus subita iuuenis Maeandrius ira
proicit acceptas lecta sibi parte tabellas
uixque manus retinens trepidantis ab ore ministri
'dum licet, o uetitae scelerate libidinis auctor,
effuge' ait 'qui, si nostrum tua fata pudorem
non traherent secum, poenas mihi morte dedisses.'
ille fugit pauidus dominaeque ferocia Cauni
dicta refert. palles audita, Bybli, repulsa,
et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
mens tamen ut rediit, pariter rediere furores,
linguaque uix tales icto dedit aere uoces:
'et merito. quid enim temeraria uulneris huius
indicium feci? quid, quae celanda fuerunt,
tam cito commisi properatis uerba tabellis?
ante erat ambiguis animi sententia dictis
praetemptanda mihi. ne non sequeretur euntem,
parte aliqua ueli, qualis foret aura, notare
debueram tutoque mari decurrere, quae nunc
non exploratis inpleui lintea uentis.
auferor in scopulos igitur subuersaque toto
obruor oceano, neque habent mea uela recursus.
quid quod et ominibus certis prohibebar amori
indulgere meo, tum cum mihi ferre iubenti
excidit et fecit spes nostras cera caducas?
nonne uel illa dies fuerat uel tota uoluntas,
sed potius mutanda dies? deus ipse monebat
signaque certa dabat, si non male sana fuissem.
et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
debueram praesensque meos aperire furores.
uidisset lacrimas, uultum uidisset amantis,
plura loqui poteram, quam quae cepere tabellae.
inuito potui circumdare bracchia collo
et, si reicerer, potui moritura uideri
amplectique pedes adfusaque poscere uitam.
omnia fecissem, quorum si singula duram
flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
forsitan et missi sit quaedam culpa ministri:
non adiit apte nec legit idonea, credo,
tempora nec petiit horamque animumque uacantem.
haec nocuere mihi. neque enim est de tigride natus,
nec rigidas silices solidumue in pectore ferrum
aut adamanta gerit nec lac bibit ille leaenae.
uincetur. repetendus erit; nec taedia coepti
ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
non coepisse fuit; coepta expugnare secundum est.
quippe nec ille potest, ut iam mea uota relinquam,
non tamen ausorum semper memor esse meorum;
et, quia desierim, leuiter uoluisse uidebor,
aut etiam temptasse illum insidiisque petisse;
uel certe non hoc, qui plurimus urguet et urit
pectora nostra, deo sed uicta libidine credar.
denique iam nequeo nil commisisse nefandum.
et scripsi et petii: temerata est nostra uoluntas.
ut nihil adiciam, non possum innoxia dici.
quod superest, multum est in uota, in crimina paruum.'
dixit, et (incertae tanta est discordia mentis)
cum pigeat temptasse, libet temptare; modumque
exit et infelix committit saepe repelli.
mox ubi finis abest, patriam fugit ille nefasque
inque peregrina ponit noua moenia terra.
Tum uero maestam tota Miletida mente
defecisse ferunt, tum uero a pectore uestem
diripuit planxitque suos furibunda lacertos.
iamque palam est demens inconcessamque fatetur
spem Veneris; sine qua patriam inuisosque penates
deserit et profugi sequitur uestigia fratris.
utque tuo motae, proles Semeleia, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia Bacchae,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus. quibus illa relictis
Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.
iam Cragon et Limyren Xanthique reliquerat undas,
quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
pectus et ora leae, caudam serpentis habebat.
deficiunt siluae, cum tu lassata sequendo
concidis et dura positis tellure capillis,
Bybli, iaces frondesque tuo premis ore caducas.
saepe etiam nymphae teneris Lelegeides ulnis
tollere conantur, saepe, ut medeatur amori,
praecipiunt surdaeque adhibent solacia menti.
muta iacet uiridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis et umectat lacrimarum gramina riuo.
Naidas his uenam, quae numquam arescere posset,
supposuisse ferunt. quid enim dare maius habebant?
protinus, ut secto piceae de cortice guttae,
utue tenax grauida manat tellure bitumen,
utue sub aduentu spirantis lene Fauoni
sole remollescit, quae frigore constitit, unda,
sic lacrimis consumpta suis Phoebeia Byblis
uertitur in fontem, qui nunc quoque uallibus illis
nomen habet dominae nigraque sub ilice manat.
Fama noui centum Cretaeas forsitan urbes
inplesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
proxima Cnosiaco nam quondam Phaestia regno
progenuit tellus ignotum, nomine Ligdum,
ingenua de plebe uirum. nec census in illo
nobilitate sua maior, sed uita fidesque
inculpata fuit. grauidae qui coniugis aures
uocibus his monuit, cum iam prope partus adesset
'quae uoueam, duo sunt: minimo ut releuere dolore
utque marem parias. onerosior altera sors est,
et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
edita forte tuo fuerit si femina partu,
(inuitus mando: pietas, ignosce) necetur.'
dixerat, et lacrimis uultum lauere profusis
tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
sed tamen usque suum uanis Telethusa maritum
sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
certa sua est Ligdo sententia. iamque ferendo
uix erat illa grauem maturo pondere uentrem,
cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata sacrorum,
aut stetit aut uisa est. inerant lunaria fronti
cornua cum spicis nitido flauentibus auro
et regale decus. cum qua latrator Anubis
sanctaque Bubastis uariusque coloribus Apis
quique premit uocem digitoque silentia suadet
sistraque erant numquamque satis quaesitus Osiris
plenaque somniferis serpens peregrina uenenis.
tum uelut excussam somno et manifesta uidentem
sic adfata dea est: 'pars o Telethusa mearum,
pone graues curas mandataque falle mariti.
nec dubites, cum te partu Lucina leuarit,
tollere quicquid erit. dea sum auxiliaris opemque
exorata fero, nec te coluisse quereris
ingratum numen.' monuit thalamoque recessit.
laeta toro surgit purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua uisa, precatur.
ut dolor increuit, seque ipsum pondus in auras
expulit et nata est ignaro femina patre,
iussit ali mater puerum mentita; fidemque

IX 570 *feras* M. 574 *fatentia* Koch. 580 *tecum* N ε λ. 592 *totoque* M N λ. 594 *nunc feror* M in marg. *submersaque* ε. 599 *uoluntas* edd., *uoluptas* codd. 618 *cupiam* λ. 619 *fata* M pro uar. scr. 625 *urit et ussit* ε λ. 628 *uoluntas* N ε, *uoluptas* M λ. 638 "num *suis—lacertis?*" Riese. 640 *pro qua* Bentl. 647 *Cragon* edd., *grac(h)on* M N ε λ. 653 *saepe illam* ε λ. 654 *mederetur* ε λ, *moderetur* codd. aliquot. 657 *riuus* M, *riuo* N ε λ, *riuis* al. 658 *naides* M N ε λ. 670 *quendam* Housman. 676 *nimio* M. 686 *uix erat* Heins., *ui///xerat* M, peiora cett. 688 *sacrorum* M N ε λ, *suorum* Heins. ex codd. 706 *patre* codd. plerique, *patri* N edd. uett. 707 *puerum mater* ε Merk.

res habuit, neque erat ficti nisi conscia nutrix.
uota pater soluit nomenque inponit auitum:
Iphis auus fuerat. gauisa est nomine mater,
quod commune foret, ne quemquam falleret illo.
inde *in*cepta pia mendacia fraude latebant:
cultus erat pueri; facies, quam siue puellae
siue dares puero, fuerat formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus,
cum pater, Iphi, tibi flauam despondet Ianthen,
inter Phaestiadas quae laudatissima formae
dote fuit uirgo, Dictaeo nata Teleste.
par aetas, par forma fuit, primasque magistris
accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
hinc amor ambarum tetigit rude pectus et aequum
uulnus utrique dedit. sed erat fiducia dispar:
coniugium pactaeque expectat tempora taedae,
quamque uirum putat esse, uirum fore credit Ianthe;
Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
hoc ipsum flammas, ardetque in uirgine uirgo.
uixque tenens lacrimas 'quis me manet exitus,' inquit
'cognita quam nulli, quam prodigiosa nouaeque
cura tenet Veneris? si di mihi parcere nollent,
naturale malum saltem et de more dedissent.
nec uaccam uaccae nec equas amor urit equarum;
urit oues aries, sequitur sua femina ceruum.
sic et aues coeunt, interque animalia cuncta
femina femineo correpta cupidine nulla est.
uellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
femina nempe marem: meus est furiosior illo,
si uerum profitemur, amor. tamen illa secuta est
spem Veneris, tamen illa dolis et imagine uaccae
passa bouem est, et erat qui deciperetur adulter.
huc licet ex toto sollertia confluat orbe,
ipse licet reuolet ceratis Daedalus alis,
quid faciet? num me puerum de uirgine doctis
artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi,
consiliique inopes et stultos excutis ignes?
quid sis nata, uide, nisi te quoque decipis ipsam,
et pete quod fas est, et ama quod femina debes.
spes est quae capiat, spes est quae pascat amorem:
hanc tibi res adimit. non te custodia caro
arcet ab amplexu nec cauti cura mariti,
non patris asperitas, non se negat ipsa roganti,
nec tamen est potiunda tibi, nec, ut omnia fiant,
esse potes felix, ut dique hominesque laborent.
nunc quoque uotorum nulla est pars uana meorum,
dique mihi faciles, quicquid ualuere, dederunt;
quodque ego, uult genitor, uult ipsa socerque futurus.
at non uult natura, potentior omnibus istis,
quae mihi sola nocet. uenit ecce optabile tempus,
luxque iugalis adest, et iam mea fiet Ianthe;
nec mihi continget; mediis sitiemus in undis.
pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaee, uenitis
sacra, quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?'
pressit ab his uocem. nec lenius altera uirgo
aestuat utque celer uenias, Hymenaee, precatur.
quod petit haec, Telethusa timens modo tempora differt,
nunc ficto languore moram trahit, omina saepe
uisaque causatur. sed iam consumpserat omnem
materiam ficti, dilataque tempora taedae
institerant, unusque dies restabat. at illa
crinalem capiti uittam nataeque sibique
detrahit et passis aram conplexa capillis
'Isi, Paraetonium Mareoticaque arua Pharonque
quae colis et septem digestum in cornua Nilum,
fer, precor,' inquit 'opem nostroque medere timori.
te, dea, te quondam tuaque haec insignia uidi
cunctaque cognoui, sonitum comitantiaque aera
sistrorum, memorique animo tua iussa notaui.
quod uidet haec lucem, quod non ego punior, ecce
consilium munusque tuum est. miserere duarum
auxilioque iuua.' lacrimae sunt uerba secutae.
uisa dea est mouisse suas, et mouerat, aras,
et templi tremuere fores, imitataque lunam
cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
non secura quidem, fausto tamen omine laeta
mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
quam solita est, maiore gradu. nec candor in ore
permanet et uires augentur, et acrior ipse est
uultus, et incomptis breuior mensura capillis,
plusque uigoris adest habuit quam femina. nam quae
femina nuper eras, puer es. date munera templis
nec timida gaudete fide. dant munera templis,
addunt et titulum; titulus breue carmen habebat:
DONA PVER SOLVIT QVAE FEMINA VOVERAT IPHIS.
postera lux radiis latum patefecerat orbem,
cum Venus et Iuno sociosque Hymenaeus ad ignes
conueniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

LIBER DECIMVS

Inde per inmensum croceo uelatus amictu
aethera digreditur Ciconumque Hymenaeus ad oras
tendit et Orphea nequiquam uoce uocatur.
adfuit ille quidem; sed nec sollemnia uerba
nec laetos uultus nec felix attulit omen.
fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
usque fuit nullosque inuenit motibus ignes.
exitus auspicio grauior; nam nupta per herbas
dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
occidit in talum serpentis dente recepto.
quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
defleuit uates, ne non temptaret et umbras,
ad Styga Taenaria est ausus descendere porta
perque leues populos simulacraque functa sepulcro
Persephonen adiit inamoenaque regna tenentem
umbrarum dominum. pulsisque ad carmina neruis
sic ait: 'o positi sub terra numina mundi,
in quem reccidimus, quicquid mortale creamur.
si licet et falsi positis ambagibus oris
uera loqui sinitis, non huc, ut opaca uiderem
Tartara, descendi, nec uti uillosa colubris
terna Medusaei uincirem guttura monstri.

IX 712 *inde incepta* Zingerle, *indecepta* M N ε, *inde cepta* λ, *impercepta* edd. uett. Merk. **723** *exspectant* M N ε λ, *exspectat* edd. **724** *quemque* codd. *suum fore* edd. uett. **729** *nollent* Madv., *uellent* codd. **730** *parcere debuerant si non et perdere uellent* M in marg. N ε λ, expulerunt edd. duce Heinsio. **748** *uides* M λ. **750** *pascat* uulg., *pascit* M N ε λ. **756** *uana* uulg., *una* M N ε λ. **778** *comitesque facetas* M, *comitantiaque era* M^2 in marg., *comitesque facesque* N ε λ. **780** *ecce* M, *ipse* M uar., *hocque* N^2 in ras., *ego ponor in igne* ε, *thalamo quod non ego ponor* λ. **781** *matrisque* λ, *monitusq.* N, *iussumq.* ε. *tui* (om. *est*) N. *tuarum* codd. aliquot. **797** *sociusque* M N λ.
X 10 *talo* M in ras. **14** *sepulcris* Heins. **18** *recidimus* M N λ, *decidimus* ε. **21** *ueluti* M, *nec* corr. ex *uel* N.

causa uiae est coniunx, in quam calcata uenenum
uipera diffudit crescentesque abstulit annos.
posse pati uolui nec me temptasse negabo.
uicit Amor. supera deus hic bene notus in ora est,
an sit et hic, dubito. sed et hic tamen auguror esse;
famaque si ueteris non est mentita rapinae,
uos quoque iunxit Amor. per ego haec loca plena timoris,
per Chaos hoc ingens uastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
omnia debentur uobis, paulumque morati
serius aut citius sedem properamus ad unam.
tendimus huc omnes, haec est domus ultima, uosque
humani generis longissima regna tenetis.
haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
iuris erit uestri; pro munere poscimus usum.
quod si fata negant ueniam pro coniuge, certum est
nolle redire mihi: leto gaudete duorum.'
talia dicentem neruosque ad uerba mouentem
exsangues flebant animae; nec Tantalus undam
captauit refugam, stupuitque Ixionis orbis,
nec carpsere iecur uolucres, urnisque uacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
tunc primum lacrimis uictarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas. nec regia coniunx
sustinet oranti, nec qui regit ima, negare,
Eurydicenque uocant. umbras erat illa recentes
inter et incessit passu de uulnere tardo.
hanc simul et legem Rhodopeius accipit Orpheus,
ne flectat retro sua lumina, donec Auernas
exierit ualles; aut inrita dona futura.
carpitur adcliuis per muta silentia trames,
arduus, obscurus, caligine densus opaca.
nec procul afuerunt telluris margine summae;
hic, ne deficeret, metuens auidusque uidendi
flexit amans oculos; et protinus illa relapsa est,
bracchiaque intendens prendique et prendere certans
nil nisi cedentes infelix arripit auras.
iamque iterum moriens non est de coniuge quicquam
questa suo; quid enim nisi se quereretur amatam?
supremumque 'uale,' quod iam uix auribus ille
acciperet, dixit reuolutaque rursus eodem est.
non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
quam tria qui timidus, medio portante catenas,
colla canis uidit; quem non pauor ante reliquit,
quam natura prior, saxo per corpus oborto;
quique in se crimen traxit uoluitque uideri
Olenos esse nocens, tuque, o confisa figurae,
infelix Lethaea, tuae, iunctissima quondam
pectora, nunc lapides, quos umida sustinet Ide.
orantem frustraque iterum transire uolentem
portitor arcuerat. septem tamen ille diebus
squalidus in ripa Cereris sine munere sedit:
cura dolorque animi lacrimaeque alimenta fuere.
esse deos Erebi crudeles questus, in altam
se recipit Rhodopen pulsumque Aquilonibus Haemum.
  Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
finierat Titan, omnemque refugerat Orpheus
femineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
iungere se uati, multae doluere repulsae.
ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
in teneros transferre mares citraque iuuentam
aetatis breue uer et primos carpere flores.
  Collis erat collemque super planissima campi
area, quam uiridem faciebant graminis herbae.
umbra loco deerat. qua postquam parte resedit
dis genitus uates et fila sonantia mouit,
umbra loco uenit. non Chaonis afuit arbor,
non nemus Heliadum, non frondibus aesculus altis,
nec tiliae molles, nec fagus et innuba laurus,
nec coryli fragiles et fraxinus utilis hastis
enodisque abies curuataque glandibus ilex
et platanus genialis acerque coloribus inpar
amnicolaeque simul salices et aquatica lotos
perpetuoque uirens buxum tenuesque myricae
et bicolor myrtus et bacis caerula tinus.
uos quoque, flexipedes hederae, uenistis et una
pampineae uites et amictae uitibus ulmi
ornique et piceae pomoque onerata rubenti
arbutus et lentae, uictoris praemia, palmae
et succincta comas hirsutaque uertice pinus,
grata deum matri; siquidem Cybeleius Attis
exuit hac hominem truncoque induruit illo.
  Adfuit huic turbae metas imitata cupressus,
nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,
qui citharam neruis et neruis temperat arcum.
namque sacer nymphis Carthaea tenentibus arua
ingens ceruus erat, lateque patentibus altas
ipse suo capiti praebebat cornibus umbras.
cornua fulgebant auro, demissaque in armos
pendebant tereti gemmata monilia collo.
bulla super frontem paruis argentea loris
uincta mouebatur; parili *leuitate* nitebant
auribus e geminis circum caua tempora bacae.
isque metu uacuus naturalique pauore
deposito celebrare domos mulcendaque colla
quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
gratus erat, Cyparisse, tibi. tu pabula ceruum
ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undam,
tu modo texebas uarios per cornua flores,
nunc eques in tergo residens huc laetus et illuc
mollia purpureis frenabas ora capistris.
aestus erat mediusque dies, solisque uapore
concaua litorei feruebant bracchia Cancri:
fessus in herbosa posuit sua corpora terra
ceruus et arborea frigus ducebat ab umbra.
hunc puer inprudens iaculo Cyparissus acuto
fixit; et ut saeuo morientem uulnere uidit,
uelle mori statuit. quae non solacia Phoebus
dixit? et ut leuiter pro materiaque doleret
admonuit; gemit ille tamen munusque supremum
hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni.
iamque per inmensos egesto sanguine fletus
in uiridem uerti coeperunt membra colorem,
et modo qui niuea pendebant fronte capilli,
horrida caesaries fieri sumptoque rigore
sidereum gracili spectare cacumine caelum.
ingemuit tristisque deus 'lugebere nobis
lugebisque alios aderisque dolentibus' inquit.
  Tale nemus uates attraxerat inque ferarum
concilio medius turba uolucrumque sedebat.
ut satis inpulsas temptauit pollice chordas
et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
concordare modos, hoc uocem carmine mouit:
  'Ab Ioue, Musa parens, cedunt Iouis omnia regno,
carmina nostra moue. Iouis est mihi saepe potestas
dicta. prius cecini plectro grauiore Gigantas
sparsaque Phlegraeis uictricia fulmina campis;
nunc opus est leuiore lyra, puerosque canamus
dilectos superis, inconcessisque puellas
ignibus attonitas meruisse libidine poenam.
  Rex superum Phrygii quondam Ganymedis amore
arsit, et inuentum est aliquid quod Iuppiter esse,
quam quod erat, mallet. nulla tamen alite uerti
dignatur, nisi quae posset sua fulmina ferre.
nec mora, percusso mendacibus aere pennis

X **23** *est* om. ε Merk. **32** *debemus* M. **42** *steteruntque I. orbes* Bentl. **50** *heros* Heins. ex codd. **58** *captans* N ε, *certus* Merk. **73** *arguerat* M N ε. **90** *abfuit* M ε. **93** *et corili* M N. **94** *cirrataque* Merk. **98** *tinus* Heins., *pinus* M λ, *ficus* ε, N erasus. **101** *honorata* M. **112** *gemmataque* λ. **113** *gemmata* N in ras., *demissa* M λ, *diffusa* ε. **115** *parili leuitate* Postgate, ἴσοι τὸ μέγεθος Plan., *parilique* (*parilesq.* λ) *aetate* uulg., *pariliq. ex aere* Heins. ex codd., *decore* Madv. **123** *sternebas* M, *tendebas* N λ, *texebas* ε Riese Merk., *nectebas* Korn. **126** *niuore* M. **133** *et ut leuiter* uulg., *ad hunc i.* M, *at utiliter* Merk. **150** ita Korn cum λ, post *prius* interpunxerunt edd. plerique. **151** *carmina* M N λL

abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet
inuitaque Ioui nectar Iunone ministrat.
Te quoque, Amyclide, posuisset in aethere Phoebus,
tristia si spatium ponendi fata dedissent.
qua licet, aeternus tamen es; quotiensque repellit
uer hiemem Piscique Aries succedit aquoso,
tu totiens oreris uiridique in caespite flores.
te meus ante omnes genitor dilexit, et orbe
in medio positi caruerunt praeside Delphi,
dum deus Eurotan inmunitamque frequentat
Sparten. nec citharae nec sunt in honore sagittae.
inmemor ipse sui non retia ferre recusat,
non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
ire comes, longaque alit adsuetudine flammas.
iamque fere medius Titan uenientis et actae
noctis erat spatioque pari distabat utrimque:
corpora ueste leuant et suco pinguis oliui
splendescunt latique ineunt certamina disci.
quem prius aerias libratum Phoebus in auras
misit et oppositas disiecit pondere nubes.
reccidit in solidam longo post tempore terram
pondus et exhibuit iunctam cum uiribus artem.
protinus inprudens actusque cupidine lusus
tollere Taenarides orbem properabat. at illum
dura repercusso subiecit uerbere tellus
in uultus, Hyacinthe, tuos. expalluit aeque
quam puer ipse deus conlapsosque excipit artus,
et modo te refouet, modo tristia uulnera siccat,
nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
nil·prosunt artes: erat inmedicabile uulnus.
ut siquis uiolas riguoue papauer in horto
liliaque infringat fuluis haerentia linguis,
marcida demittant subito caput illa uietum
nec se sustineant spectentque cacumine terram;
sic uultus moriens iacet, et defecta uigore
ipsa sibi est oneri ceruix umeroque recumbit.
"laberis, Oebalide, prima fraudate iuuenta,"
Phoebus ait "uideoque tuum, mea crimina, uulnus.
tu dolor es facinusque meum; mea dextera leto
inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
quae mea culpa tamen? nisi si lusisse uocari
culpa potest, nisi culpa potest et amasse uocari.
atque utinam merito uitam tecumque liceret
reddere. quod quoniam fatali lege tenemur,
semper eris mecum memorique haerebis in ore.
te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt,
flosque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
addat in hunc florem folioque legatur eodem."
talia dum uero memorantur Apollinis ore,
ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
flos oritur formamque capit quam lilia, si non
purpureus color his, argenteus esset in illis.
non satis hoc Phoebo est (is enim fuit auctor honoris):
ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI
flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.
nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque
durat in hoc aeui; celebrandaque more priorum
annua praelata redeunt Hyacinthia pompa.
At si forte roges fecundam Amathunta metallis
an genuisse uelit Propoetidas, abnuet aeque
atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
frons erat; unde etiam nomen traxere Cerastae.
ante fores horum stabat Iouis Hospitis ara;
ignarus sceleris quam si quis sanguine tinctam
aduena uidisset, mactatos crederet illic
lactantes uitulos Amathusiacasque bidentes:
hospes erat caesus. sacris offensa nefandis
ipsa suas urbes Ophiusiaque arua parabat
deserere alma Venus. "sed quid loca grata, quid urbes
peccauere meae? quod" dixit "crimen in illis?
exilio poenam potius gens inpia pendat,
uel nece, uel si quid medium est mortisque fugaeque.
idque quid esse potest, nisi uersae poena figurae?"
dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua uultum
flexit et admonita est haec illis posse relinqui;
grandiaque in toruos transformat membra iuuencos.
Sunt tamen obscenae Venerem Propoetides ausae
esse negare deam. pro quo sua, numinis ira,
corpora cum forma primae uulgasse feruntur;
utque pudor cessit sanguisque induruit oris,
in rigidum paruo silicem discrimine uersae.
Quas quia Pygmalion aeuum per crimen agentis
uiderat, offensus uitiis, quae plurima menti
femineae natura dedit, sine coniuge caelebs
uiuebat thalamique diu consorte carebat.
interea niueum mira feliciter arte
sculpsit ebur formamque dedit, qua femina nasci
nulla potest; operisque sui concepit amorem.
uirginis est uerae facies, quam uiuere credas,
et, si non obstet reuerentia, uelle moueri:
ars adeo latet arte sua. miratur et haurit
pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
saepe manus operi temptantes admouet, an sit
corpus an illud ebur; nec adhuc ebur esse fatetur.
oscula dat reddique putat, loquiturque tenetque,
et credit tactis digitos insidere membris,
et metuit pressos ueniat ne liuor in artus.
et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
munera fert illi conchas teretesque lapillos
et paruas uolucres et flores mille colorum
liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas; ornat quoque uestibus artus,
dat digitis gemmas, dat longa monilia collo;
aure leues bacae, redimicula pectore pendent.
cuncta decent: nec nuda minus formosa uidetur.
collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis
appellatque tori sociam adclinataque colla
mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
uenerat, et pandis inductae cornibus aurum
conciderant ictae niuea ceruice iuuencae,
turaque fumabant; cum munere functus ad aras
constitit et timide "si di dare cuncta potestis,
sit coniunx, opto," non ausus "eburnea uirgo"
dicere, Pygmalion "similis mea" dixit "eburnae."
sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
uota quid illa uelint; et, amici numinis omen,
flamma ter accensa est apicemque per aera duxit.
ut rediit, simulacra suae petit ille puellae
incumbensque toro dedit oscula; uisa tepere est.
admouet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
temptatum mollescit ebur positoque rigore
subsidit digitis ceditque, ut Hymettia sole
cera remollescit tractataque pollice multas
flectitur in facies ipsoque fit utilis usu.
dum stupet et dubie gaudet fallique ueretur,
rursus amans rursusque manu sua uota retractat.
corpus erat: saliunt temptatae pollice uenae.
tum uero Paphius plenissima concipit heros
uerba, quibus Veneri grates agit, oraque tandem
ore suo non falsa premit; dataque oscula uirgo
sensit et erubuit, timidumque ad lumina lumen
attollens pariter cum caelo uidit amantem.

X **162** *Amyclaide* Unger Merk. **169** *Europam* M N λ. *immutam*(suprascr. *ta*)*q*. M. **173** *isse* ε Merk. **177** *lactique* C. Schenkl ex codd. paucis. **180** *recidit* M N ε. **182** *ludi* codd. multi Heins. **184** *repercusso* M N ε. *ab inhere* (*e* in ras.) M, *in aera* λ, *in aere* N ε. **191** *horrentia* Riese. **192** *uictum* Riese, *quietum* M, *grauatum* N^2 in ras. ε λ. **202** *pro te uitam* ε λ, *tecumque mori uitamque* Housman (l. c. p. 148). **215** *ai ai* Regius coll. XIII 396, *ia* ε λ, *ee* N^2 ε uar., *ecce* M. **221** *annuit* M N (*an* ex *ab*) ε λ, *abnuet* codd. pauci Heins., *abnuat* Heins. **225** *in lugubris sce'eri* (*sceleris* N) codd., *ignarus sceleris* Madv., *lugubris; incesto* Postgate. **231** *crimen dixit* ε Merk. **243** *crimen agentes* ε uar., *crimina gentis* M N ε λ, *crimina agentes* edd. uett. **264** *munilia* M. **271** *blandis* codd., *pandis* Gronouius et Heins. **284** *subsedit* M N ε λ, *subsidit* cod. unus Heins

coniugio, quod fecit, adest dea. iamque coactis
cornibus in plenum nouiens lunaribus orbem
illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.
  Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
inter felices Cinyras potuisset haberi.
dira canam; procul hinc natae, procul este parentes.
aut, mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
desit in hac mihi parte fides, nec credite factum,
uel, si credetis, facti quoque credite poenam.
si tamen admissum sinit hoc natura uideri,
[gentibus Ismariis et nostro gratulor orbi.]
gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
quae tantum genuere nefas. sit diues amomo
cinnamaque costumque suum sudataque ligno
tura ferat floresque alios Panchaia tellus,
dum ferat et murram: tanti noua non fuit arbor.
ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, facesque suas a crimine uindicat isto.
stipite te Stygio tumidisque adflauit echidnis
e tribus una soror. scelus est odisse parentem;
hic amor est odio maius scelus. undique lecti
te cupiunt proceres, totoque Oriente iuuenta
ad thalami certamen adest. ex omnibus unum
elige, Myrrha, uirum, dum ne sit in omnibus unus.
illa quidem sentit foedoque repugnat amori,
et secum "quo mente feror? quid molior?" inquit:
"di, precor, et pietas sacrataque iura parentum,
hoc prohibete nefas scelerique resistite nostro;
si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
hanc Venerem pietas, coeuntque animalia nullo
cetera dilectu; nec habetur turpe iuuencae
ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniunx,
quasque creauit, init pecudes caper, ipsaque, cuius
semine concepta est, ex illo concipit ales.
felices, quibus ista licent. humana malignas
cura dedit leges, et quod natura remittit,
inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
in quibus et nato genetrix et nata parenti
iungitur, et pietas geminato crescit amore.
me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
fortunaque loci laedor. quid in ista reuoluor?
spes interdictae, discedite. dignus amari
ille, sed ut pater, est. ergo si filia magni
non essem Cinyrae, Cinyrae concumbere possem.
nunc quia iam meus est, non est meus, ipsaque damno
est mihi proximitas: aliena potentior essem.
ire libet procul hinc patriaeque relinquere fines,
dum scelus effugiam. retinet malus ardor amantem,
ut praesens spectem Cinyram tangamque loquarque
osculaque admoueam, si nil conceditur ultra.
ultra autem sperare aliquid potes, inpia uirgo?
et quot confundas et iura et nomina sentis?
tune eris et matris paelex et adultera patris?
tune soror nati genetrixque uocabere fratris?
nec metues atro crinitas angue sorores,
quas facibus saeuis oculos atque ora petentes
noxia corda uident? at tu, dum corpore non es
passa nefas, animo ne concipe, neue potentis
concubitu uetito naturae pollue foedus.
uelle puta: res ipsa uetat. pius ille memorque est
moris. et o uellem similis furor esset in illo."
  Dixerat, at Cinyras, quem copia digna procorum
quid faciat dubitare facit, scitatur ab ipsa
nominibus dictis, cuius uelit esse mariti.
illa silet primo patriisque in uultibus haerens
aestuat et tepido suffundit lumina rore.
uirginei Cinyras haec credens esse timoris
flere uetat siccatque genas atque oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet; consultaque, qualem
optet habere uirum, "similem tibi" dixit. at ille
non intellectam uocem conlaudat et "esto
tam pia semper" ait. pietatis nomine dicto
demisit uultus sceleris sibi conscia uirgo.
noctis erat medium, curasque et corpora somnus
soluerat. at uirgo Cinyreia peruigil igni
carpitur indomito furiosaque uota retractat.
et modo desperat, modo uult temptare, pudetque
et cupit, et quid agat non inuenit. utque securi
saucia trabs ingens, ubi plaga nouissima restat,
quo cadat in dubio est omnique a parte timetur;
sic animus uario labefactus uulnere nutat
huc leuis atque illuc momentaque sumit utroque.
nec modus et requies, nisi mors, reperitur amoris.
mors placet. erigitur laqueoque innectere fauces
destinat; et zona summo de poste reuincta
"care uale Cinyra causamque intellege mortis"
dixit et aptabat pallenti uincula collo.
  Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
peruenisse ferunt, limen seruantis alumnae.
surgit anus reseratque fores, mortisque paratae
instrumenta uidens, spatio conclamat eodem
seque ferit scinditque sinus ereptaque collo
uincula dilaniat. tum denique flere uacauit,
tum dare conplexus laqueique requirere causam.
muta silet uirgo terramque inmota tuetur
et deprensa dolet tardae conamina mortis.
instat anus canosque suos et inania nudans
ubera per cunas alimentaque prima precatur
ut sibi committat quicquid dolet. illa rogantem
auersata gemit. certa est exquirere nutrix
nec solam spondere fidem. "dic" inquit "opemque
me sine ferre tibi; non est mea pigra senectus.
seu furor est, habeo quae carmine sanet et herbis,
siue aliquis nocuit, magico lustrabere ritu,
ira deum siue est, sacris placabilis ira.
quid rear ulterius? certe fortuna domusque
sospes et in cursu est, uiuit genetrixque paterque."
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
mente nefas, aliquemque tamen praesentit amorem;
propositique tenax, quodcumque est, orat, ut ipsi
indicet, et gremio lacrimantem tollit anili
atque ita conplectens infirmis membra lacertis
"sensimus;" inquit "amas. et in hoc mea (pone timorem)
sedulitas erit apta tibi, nec sentiet umquam
hoc pater." exiluit gremio furibunda torumque
ore premens "discede, precor, miseroque pudori
parce" ait. instanti "discede aut desine" dixit
"quaerere, quid doleam; scelus est, quod scire laboras."
horret anus tremulasque manus annisque metuque
tendit et ante pedes supplex procumbit alumnae
et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
terret; et indicium laquei coeptaeque minatur
mortis et officium commisso spondet amori.
extulit illa caput lacrimisque inpleuit obortis
pectora nutricis; conataque saepe fateri
saepe tenet uocem pudibundaque uestibus ora
texit et "o" dixit "felicem coniuge matrem."
hactenus, et gemuit. gelidos nutricis in artus
ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
uertice canities rigidis stetit hirta capillis.
multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
addidit. at uirgo scit se non falsa moneri,
certa mori tamen est, si non potiatur amore.
"uiue," ait haec "potiere tuo;" et non ausa "parente"
dicere conticuit promissaque numine firmat.
  Festa piae Cereris celebrabant annua matres
illa quibus niuea uelatae corpora ueste
primitias frugum dant spicea serta suarum

X **305** hunc u. om. M, secluserunt edd. recent. **310** *mirram* ε λ. **318** *murra* M. **325** *delectu* cod. unus Heins., *delicto* N cod. Tegernseensis. **333** *crescat* M, *ut—crescat* N Dan. Heins. **345** ita λ, *a. spectare* N, *a. expectare* ε, *aut respectare* M. **354** *est* deleuit Heins. **355** *iuris* Heins. ex codd. **367** *dimisit* M. **381** *patienti* Merk. **387** *uetauit* M ε λ. **399** *placabimus iram* N ε λ. **401** *uiuunt* ε λ. **408** *nec* uulg., *et* codd. nostri. *in hoc* N[2] ε λ, *hunc* M. **423** *gelidus* N[1].

perque nouem noctes Venerem tactusque uiriles
in uetitis numerant. turba Cenchreis in illa,
regis adest coniunx, arcanaque sacra frequentat.
ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
nacta grauem uino Cinyram male sedula nutrix,
nomine mentito ueros exponit amores
et faciem laudat. quaesitis uirginis annis
"par" ait "est Myrrhae." quam postquam adducere iussa est
utque domum rediit, "gaude, mea" dixit "alumna;
uicimus." infelix non toto pectore sentit
laetitiam uirgo, praesagaque pectora maerent,
sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.
tempus erat, quo cuncta silent, interque Triones
flexerat obliquo plaustrum temone Bootes:
ad facinus uenit illa suum. fugit aurea caelo
luna, tegunt nigrae latitantia sidera nubes,
nox caret igne suo. primus tegis, Icare, uultus,
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
ter pedis offensi signo est reuocata, ter omen
funereus bubo letali carmine fecit;
it tamen, et tenebrae minuunt noxque atra pudorem;
nutricisque manum laeua tenet, altera motu
caecum iter explorat. thalami iam limina tangit
iamque fores aperit, iam ducitur intus; at illi
poplite succiduo genua intremuere, fugitque
et color et sanguis, animusque relinquit euntem.
quoque suo proprior sceleri est, magis horret, et ausi
paenitet, et uellet non cognita posse reuerti.
cunctantem longaeua manu deducit et alto
admotam lecto cum traderet "accipe," dixit
"ista tua est, Cinyra" deuotaque corpora iunxit.
accipit obsceno genitor sua uiscera lecto
uirgineosque metus leuat hortaturque timentem.
forsitan aetatis quoque nomine "filia" dixit,
dixit et illa "pater," sceleri ne nomina desint.
plena patris thalamis excedit et inpia diro
semina fert utero conceptaque crimina portat.
postera nox facinus geminat: nec finis in illa est.
cum tandem Cinyras, auidus cognoscere amantem
post tot concubitus, inlato lumine uidit
et scelus et natam uerbisque dolore retentis
pendenti nitidum uagina deripit ensem.
Myrrha fugit tenebrisque et caecae munere noctis
intercepta neci est; latosque uagata per agros
palmiferos Arabas Panchaeaque rura relinquit.
perque nouem errauit redeuntis cornua lunae,
cum tandem terra requieuit fessa Sabaea.
uixque uteri portabat onus. tum nescia uoti
atque inter mortisque metus et taedia uitae
est tales conplexa preces: "o siqua patetis
numina confessis, merui nec triste recuso
supplicium. sed ne uiolem uiuosque superstes
mortuaque exstinctos, ambobus pellite regnis
mutataeque mihi uitamque necemque negate."
numen confessis aliquod patet: ultima certe
uota suos habuere deos. nam crura loquentis
terra superuenit, ruptosque obliqua per ungues
porrigitur radix, longi firmamina trunci,
ossaque robur agunt, mediaque manente medulla
sanguis it in sucos, in magnos bracchia ramos,
in paruos digiti, duratur cortice pellis.
iamque grauem crescens uterum perstrinxerat arbor
pectoraque obruerat collumque operire parabat;
non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
subsedit mersitque suos in cortice uultus.
quae quamquam amisit ueteres cum corpore sensus,
flet tamen, et tepidae manant ex arbore guttae.
est honor e lacrimis, stillataque cortice murra
nomen erile tenet nulloque tacebitur aeuo.
At male conceptus sub robore creuerat infans
quaerebatque uiam, qua se genetrice relicta
exsereret; media grauidus tumet arbore uenter.
tendit onus matrem; neque habent sua uerba dolores,
nec Lucina potest parientis uoce uocari.
nitenti tamen est similis curuataque crebros
dat gemitus arbor lacrimisque cadentibus umet.
constitit ad ramos mitis Lucina dolentes
admouitque manus et uerba puerpera dixit.
arbor agit rimas et fissa cortice uiuum
reddit onus, uagitque puer; quem mollibus herbis
Naides inpositum lacrimis unxere parentis.
laudaret faciem Liuor quoque; qualia namque
corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
talis erat; sed, ne faciat discrimina cultus,
aut huic adde leues aut illis deme pharetras.
labitur occulte fallitque uolatilis aetas,
et nihil est annis uelocius. ille sorore
natus auoque suo, qui conditus arbore nuper,
nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est;
iam placet et Veneri matrisque ulciscitur ignes.
namque pharetratus dum dat puer oscula matri
inscius extanti destrinxit harundine pectus.
laesa manu natum dea reppulit. altius actum
uulnus erat specie primoque fefellerat ipsam.
capta uiri forma non iam Cythereia curat
litora, non alto repetit Paphon aequore cinctam
piscosamque Cnidon grauidamue Amathunta metallis;
abstinet et caelo: caelo praefertur Adonis.
hunc tenet, huic comes est; adsuetaque semper in umbra
indulgere sibi formamque augere colendo,
per iuga, per siluas dumosaque saxa uagatur
fine genu uestem ritu succincta Dianae
hortaturque canes tutaeque animalia praedae,
aut pronos lepores aut celsum in cornua ceruum
aut agitat dammas; a fortibus abstinet apris
raptoresque lupos armatosque unguibus ursos
uitat et armenti saturatos caede leones.
te quoque, ut hos timeas, siquid prodesse monendo
possit, Adoni, monet, "fortis" que "fugacibus esto;"
inquit "in audaces non est audacia tuta.
parce meo, iuuenis, temerarius esse periclo,
neue feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
stet mihi ne magno tua gloria. non mouet aetas
nec facies nec quae Venerem mouere leones
saetigerosque sues oculosque animosque ferarum.
fulmen habent acres in aduncis dentibus apri,
inpetus est fuluis et uasta leonibus ira,
inuisumque mihi genus est." quae causa, roganti
"dicam" ait "et ueteris monstrum mirabere culpae.
sed labor insolitus iam me lassauit, et ecce
opportuna sua blanditur populus umbra,
datque torum caespes; libet hac requiescere tecum."
et requieuit humo pressitque et gramen et ipsum,
inque sinu iuuenis posita ceruice reclinis
sic ait ac mediis interserit oscula uerbis.
"Forsitan audieris aliquam certamine cursus
ueloces superasse uiros. non fabula rumor
ille fuit; superabat enim. nec dicere posses,
laude pedum formaene bono praestantior esset.
scitanti deus huic de coniuge "coniuge" dixit
"nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis usum.
nec tamen effugies teque ipsa uiua carebis."
territa sorte dei per opacas innuba siluas
uiuit et instantem turbam uiolenta procorum
condicione fugat, nec "sum potiunda, nisi" inquit
"uicta prius cursu. pedibus contendite mecum:
praemia ueloci coniunx thalamique dabuntur,

X **434** *uirorum* M. **445** *sed t. c.* ἀλλὰ καὶ ὥς Plan. **446** *trionem* M. **453** *infandus b.* Seruius ad Verg. Aen. IV 462. **459** *reliquit* ε λ. **493** *it in. init* M N. **495** *praecinxerat* N ε λ, *praestrinxerat* codd. pauci Heins. **501** *e* Merk., *et* codd. **510** *dolentis* N. **518** *illis* Aldina, *illi* codd. **520** *estque nihil* Lach., cf. ad V 221. **531** *grauidamque* codd. multi Priscian. **536** *genus* Heins., *uenus* N. **543** *possit* Heins. ex codd., *posset* M N ε λ. **550** *in. et* M N. **559** *labris* M N λ. **562** *possis* M ε.

mors pretium tardis. ea lex certaminis esto."
illa quidem inmitis; sed (tanta potentia formae est)
uenit ad hanc legem temeraria turba procorum.
sederat Hippomenes cursus spectator iniqui
et "petitur cuiquam per tanta pericula coniunx?"
dixerat ac nimios iuuenum damnarat amores.
ut faciem et posito corpus uelamine uidit,
quale meum, uel quale tuum, si femina fias,
obstipuit, tollensque manus "ignoscite," dixit
"quos modo culpaui. nondum mihi praemia nota,
quae peteretis, erant." laudando concipit ignes
et, ne quis iuuenum currat uelocius, optat
inuidiaque timet. "sed cur certaminis huius
intemptata mihi fortuna relinquitur?" inquit
"audentes deus ipse iuuat." dum talia secum
exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.
quae quamquam Scythica non setius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni, tamen ille decorem
miratur magis; et cursus facit ille decorem.
aura refert uibrata citis talaria plantis,
tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque
poplitibus suberant picto genualia limbo;
inque puellari corpus candore ruborem
traxerat, haud aliter quam cum super atria uelum
candida purpureum simulatas inficit umbras.
dum notat haec hospes, decursa nouissima meta est
et tegitur festa uictrix Atalanta corona.
dant gemitum uicti penduntque ex foedere poenas.
non tamen euentu iuuenis deterritus horum
constitit in medio, uultuque in uirgine fixo
"quid facilem titulum superando quaeris inertes?
mecum confer:" ait "seu me fortuna potentem
fecerit, a tanto non indignabere uinci;
namque mihi genitor Megareus Onchestius, illi
est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum,
nec uirtus citra genus est; seu uincar, habebis
Hippomene uicto magnum et memorabile nomen."
talia dicentem molli Schoeneia uultu
adspicit et dubitat, superari an uincere malit.
atque ita "quis deus hunc formosis" inquit "iniquus
perdere uult caraeque iubet discrimine uitae
coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti.
nec forma tangor (poteram tamen hac quoque tangi)
sed quod adhuc puer est; non me mouet ipse, sed aetas.
quid quod inest uirtus et mens interrita leti?
quid quod ab aequorea numeratur origine quartus?
quid quod amat tantique putat conubia nostra,
ut pereat, si me fors illi dura negarit?
dum licet, hospes, abi thalamosque relinque cruentos.
coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
nolet, et optari potes a sapiente puella.
cur tamen est mihi cura tui, tot iam ante peremptis?
uiderit! intereat, quoniam tot caede procorum
admonitus non est agiturque in taedia uitae.
occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum,
indignamque necem pretium patietur amoris?
non erit inuidiae uictoria nostra ferendae.
sed non culpa mea est. utinam desistere uelles,
aut, quoniam es demens, utinam uelocior esses!
at quam uirgineus puerili uultus in ore est!
a, miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem.
uiuere dignus eras. quod si felicior essem,
nec mihi coniugium fata inportuna negarent,
unus eras cum quo sociare cubilia uellem."
dixerat, utque rudis primoque Cupidine tacta,
quid facit ignorans, amat et non sentit amorem.
iam solitos poscunt cursus populusque paterque,
cum me sollicita proles Neptunia uoce
inuocat Hippomenes "Cytherea" que "conprecor, ausis
adsit" ait "nostris et quos dedit adiuuet ignes."
detulit aura preces ad me non inuida blandas;
motaque sum, fateor. nec opis mora longa dabatur.
est ager, indigenae Tamasenum nomine dicunt,
telluris Cypriae pars optima, quam mihi prisci
sacrauere senes templisque accedere dotem
hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo,
fulua comam, fuluo ramis crepitantibus auro.
hinc tria forte mea ueniens decerpta ferebam
aurea poma manu; nullique uidenda nisi ipsi
Hippomenen adii docuique, quis usus in illis.
signa tubae dederant, cum carcere pronus uterque
emicat et summam celeri pede libat harenam.
posse putes illos sicco freta radere passu
et segetis canae stantes percurrere aristas.
adiciunt animos iuueni clamorque fauorque
uerbaque dicentum "nunc, nunc incumbere tempus.
Hippomene, propera. nunc uiribus utere totis.
pelle moram, uinces." dubium, Megareius heros
gaudeat, an uirgo magis his Schoeneia dictis.
o quotiens, cum iam posset transire, morata est
spectatosque diu uultus inuita reliquit!
aridus e lasso ueniebat anhelitus ore,
metaque erat longe. tum denique de tribus unum
fetibus arboreis proles Neptunia misit.
obstipuit uirgo nitidique cupidine pomi
declinat cursus aurumque uolubile tollit.
praeterit Hippomenes; resonant spectacula plausu.
illa moram celeri cessataque tempora cursu
corrigit atque iterum iuuenem post terga relinquit.
et rursus pomi iactu remorata secundi
consequitur transitque uirum. pars ultima cursus
restabat; "nunc" inquit "ades, dea muneris auctor."
inque latus campi, quo tardius illa rediret,
iecit ab obliquo nitidum iuuenaliter aurum.
an peteret uirgo uisa est dubitare: coegi
tollere et adieci sublato pondera malo
inpediique oneris pariter grauitate moraque.
neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
praeterita est uirgo; duxit sua praemia uictor.
dignane, cui grates ageret, cui turis honorem
ferret, Adoni, fui? nec grates inmemor egit,
nec mihi tura dedit. subitam conuertor in iram,
contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
exemplo caueo meque ipsa exhortor in ambos.
templa, deum Matri quae quondam clarus Echion
fecerat ex uoto, nemorosis abdita siluis,
transibant, et iter longum requiescere suasit.
illic concubitus intempestiua cupido
occupat Hippomenen, a numine concita nostro.
luminis exigui fuerat prope templa recessus,
speluncae similis, natiuo pumice tectus,
religione sacer prisca, quo multa sacerdos
lignea contulerat ueterum simulacra deorum.
hunc init et uetito temerat sacraria probro.
sacra retorserunt oculos, turritaque Mater
an Stygia sontes dubitauit mergeret unda.
poena leuis uisa est. ergo modo leuia fuluae
colla iubae uelant, digiti curuantur in ungues,
ex umeris armi fiunt, in pectora totum
pondus abit, summae cauda uerruntur harenae.
iram uultus habet, pro uerbis murmura reddunt,
pro thalamis celebrant siluas; aliisque timendi
dente premunt domito Cybeleia frena leones.
hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum,
quod non terga fugae sed pugnae pectora praebet,
effuge, ne uirtus tua sit damnosa duobus."

X 584 *inuidiamque* M N λ. 589 *decoris* ε λ. 590 *mirator magis est* ε λ. *ipse* uulg., *ille* M N ε λ. 591 *ablata* codd. (ex *oblata* M), *uibrata* Plan., Korn coll. I 528 sq. 622 *nollet* M ε λ. 637 *quod facit* edd. uett., *quidque agat* Heins., *quid factum* Merk., *quid uelit* Nick, *quid fuat* Housman (l. c. p. 149). 644 *damasenum* codd., corr. Farnabius. 654 *laedere p.* M. 663 *e. a* ε λ. 673 *numinis* M. 681 *ne cui* N ex corr., *nec ut* M ε λ. 691 *huminis* M, *liminis* N ε λ.

Illa quidem monuit iunctisque per aera cygnis
carpit iter ; sed stat monitis contraria uirtus.
forte suem latebris uestigia certa secuti
exciuere canes, siluisque exire parantem
fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
protinus excussit pando uenabula rostro
sanguine tincta suo trepidumque et tuta petentem
trux aper insequitur totosque sub inguine dentes
abdidit et fulua moribundum strauit harena.
uecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis,
agnouit longe gemitum morientis et albas
flexit aues illuc ; utque aethere uidit ab alto
exanimem inque suo iactantem sanguine corpus,
desiluit pariterque sinum pariterque capillos
rupit et indignis percussit pectora palmis.
questaque cum fatis " sed non tamen omnia uestri
iuris erunt : " dixit " luctus monimenta manebant
semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
annua plangoris peraget simulamina nostri.
at cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
femineos artus in olentes uertere menthas,
Persephone, licuit : nobis Cinyreius heros
inuidiae mutatus erit ? " sic fata cruorem
nectare odorato sparsit ; qui tactus ab illo
intumuit sic ut pluuio perlucida caelo
surgere bulla solet. nec plena longior hora
facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
qualem, quae lento celant sub cortice granum,
punica ferre solent. breuis est tamen usus in illo ;
namque male haerentem et nimia leuitate caducum
excutiunt idem, qui praestant nomina, uenti.'

LIBER VNDECIMVS

Carmine dum tali siluas animosque ferarum
Threicius uates et saxa sequentia ducit,
ecce nurus Ciconum, tectae lymphata ferinis
pectora uelleribus, tumuli de uertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
e quibus una, leues iactato crine per auras,
'en,' ait 'en hic est nostri contemptor' ; et hastam
uatis Apollinei uocalia misit in ora ;
quae foliis praesuta notam sine uulnere fecit.
alterius telum lapis est ; qui missus in ipso
aere concentu uictus uocisque lyraeque est
ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
bella, modusque abiit insanaque regnat Erinys.
cunctaque tela forent cantu mollita : sed ingens
clamor et infracto Berecyntia tibia cornu
tympanaque et plausus et Bacchei ululatus
obstrepuere sono citharae. tum denique saxa
non exauditi rubuerunt sanguine uatis.
ac primum attonitas etiamnum uoce canentis
innumeras uolucres anguesque agmenque ferarum
Maenades Orphei titulum rapuere theatri.
inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris
et coeunt ut aues, si quando luce uagantem
noctis auem cernunt. structoque utrimque theatro
ceu matutina ceruus periturus harena
praeda canum est, uatem repetunt et fronde uirentes
coniciunt thyrsos non haec in munera factos.
hae glaebas, illae direptos arbore ramos,
pars torquent silices. neu desint tela furori,
forte boues presso subigebant uomere terram,
nec procul hinc multo fructum sudore parantes
dura lacertosi fodiebant arua coloni.
agmine qui uiso fugiunt operisque relinquunt
arma sui, uacuosque iacent dispersa per agros
sarculaque rastrique graues longique ligones.
quae postquam rapuere ferae cornuque minaces
diuulsere boues, ad uatis fata recurrunt ;
tendentemque manus atque illo tempore primum
inrita dicentem nec quicquam uoce mouentem
sacrilegae perimunt ; perque os, pro Iuppiter, illud
auditum saxis intellectumque ferarum
sensibus in uentos anima exhalata recessit.
Te maestae uolucres, Orpheu, te turba ferarum,
te rigidi silices, te carmina saepe secutae
fleuerunt siluae, positis te frondibus arbor
tonsa comam luxit. lacrimis quoque flumina dicunt
increuisse suis, obscuraque carbasa pullo
Naides et Dryades passosque habuere capillos.
membra iacent diuersa locis. caput, Hebre, lyramque
excipis ; et (mirum) medio dum labitur amne,
flebile nescioquid queritur lyra, flebile lingua
murmurat exanimis, respondent flebile ripae.
iamque mare inuectae flumen populare relinquunt
et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
hic ferus expositum peregrinis anguis harenis
os petit et sparsos stillanti rore capillos.
tandem Phoebus adest morsusque inferre parantem
[arcet et in lapidem rictus serpentis apertos]
congelat et patulos, ut erant, indurat hiatus.
Vmbra subit terras et, quae loca uiderat ante,
cuncta recognoscit ; quaerensque per arua piorum
inuenit Eurydicen cupidisque amplectitur ulnis.
hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo ;
nunc praecedentem sequitur, nunc praeuius anteit
Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.
Non inpune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus,
amissoque dolens sacrorum uate suorum,
protinus in siluis matres Edonidas omnes,
quae uidere nefas, torta radice ligauit.
quippe pedum digitos *uia, quam tum* est quaeque secuta,
traxit et in solidam detrusit acumina terram.
utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
crus ubi commisit uolucris sensitque teneri,
plangitur ac trepidans adstringit uincula motu :
sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
exsternata fugam frustra temptabat ; at illam
lenta tenet radix exultantemque coercet.
dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quaerit et ungues,
adspicit in teretes lignum succedere suras.

X 710 *suis* M λ. **718** *Chytron* Bergk. **724** *sed* Korn, *est* M, *et* N ε λ, *at* Heins. ex codd. **731** *inuidia* M. **732** *sparsit* (eras. *t*) M, *spargit* ε λ Merk. *tinctus* Housman, *tractus* M. **733** *fuluo* M N ε λ, *pluuio* Dan. Heins. edd. **734** *spargere* M λ.

XI 12-14 hos uu. damnat Postgate. **16** *inflato* ε λ, *inflato* corr. ex *infracto* N. **22** *theatri* M N ε λ, *triumphi* uulg. **26** *ceu* Heins. ex codd., *cum* M, *ut* N ε λ. **27** *uatemque petunt* codd., corr. Korn. **29** *dereptos* Heins. **30** *torquet* λ. **37** *minaci* M λ. **40** *monentem* M. **45** *te* Bentl., *tua* codd. **46** *arbos* N ε λ. **47** *comam* Plan. Heins. ex codd., *coma* M ε, *comas* N λ. **48** *obstrusaq.* codd., corr. N[2] ε uar. **57** *obstitit et sparsus* (*sparso* N) M N λ. **59** hunc u. proscripserunt Riese C. Schenkl. **64** *coniuncti* M. **66** *tutus* (*us* eras. M) M N. **69** *siluis merens* M. **71, 72** hos uu. secluserunt Korn Zingerle. **71** *uia quam tum* Housman, *in quantum* codd. **72** *acumine* N uulg. **76** *cohereat* M. **80** *teretis* M.

et conata femur maerenti plangere dextra,
robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
robora sunt umeri, nodosaque bracchia ueros
esse putes ramos, et non fallare putando.
Nec satis hoc Baccho est; ipsos quoque deserit agros
cumque choro meliore sui uineta Timoli
Pactolonque petit, quamuis non aureus illo
tempore nec caris erat inuidiosus harenis.
hunc adsueta cohors Satyri Bacchaeque frequentant;
at Silenus abest. titubantem annisque meroque
ruricolae cepere Phryges uinctumque coronis
ad regem duxere Midan, cui Thracius Orpheus
orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
qui simul agnouit socium comitemque sacrorum,
hospitis aduentu festum genialiter egit
per bis quinque dies et iunctas ordine noctes.
et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
rex uenit et iuueni Silenum reddit alumno.
huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
ille male usurus donis ait 'effice quicquid
corpore contigero fuluum uertatur in aurum.'
adnuit optatis nocituraque munera soluit
Liber et indoluit quod non meliora petisset.
laetus abit gaudetque malo Berecyntius heros
pollicitique fidem tangendo singula temptat;
uixque sibi credens non alta fronde uirentem
ilice detraxit uirgam: uirga aurea facta est.
tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
contigit et glaebam: contactu glaeba potenti
massa fit. arentis Cereris decerpsit aristas:
aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
admouit digitos, postes radiare uidentur.
ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
unda fluens palmis Danaen eludere posset.
uix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
omnia. gaudenti mensas posuere ministri
exstructas dapibus nec tostae frugis egentes.
tum uero, siue ille sua Cerealia dextra
munera contigerat, Cerealia dona rigebant,
siue dapes auido conuellere dente parabat,
lammina fulua dapes, admoto dente, premebat.
miscuerat puris auctorem muneris undis:
fusile per rictus aurum fluitare uideres.
attonitus nouitate mali diuesque miserque
effugere optat opes et quae modo uouerat odit.
copia nulla famem releuat; sitis arida guttur
urit, et inuiso meritus torquetur ab auro.
ad caelumque manus et splendida bracchia tollens
'da ueniam, Lenaee pater; peccauimus,' inquit
'sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.'
mite deum numen: Bacchus peccasse fatentem
restituit pactique fide data munera soluit.
'neue male optato maneas circumlitus auro,
uade' ait 'ad magnis uicinum Sardibus amnem
perque iugum nit*ens* labentibus obuius undis
carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus,
spumigeroque tuum fonti, qua plurimus exit,
subde caput corpusque simul, simul elue crimen.'
rex iussae succedit aquae. uis aurea tinxit
flumen et humano de corpore cessit in amnem.
nunc quoque iam ueteris percepto semine uenae
arua rigent auro madidis pallentia glaebis.
Ille perosus opes siluas et rura colebat
Panaque montanis habitantem semper in antris.
pingue sed ingenium mansit, nocituraque, ut ante,
rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuoque extensus utroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua flamina Nymphis
et leue cerata modulatur harundine carmen,
ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
iudice sub Tmolo certamen uenit ad inpar.
monte suo senior iudex consedit et aures
liberat arboribus; quercu coma caerula tantum
cingitur, et pendent circum caua tempora glandes.
isque deum pecoris spectans 'in iudice' dixit
'nulla mora est.' calamis agrestibus insonat ille
barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
carmine delenit. post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phoebi; uultum sua silua secuta est.
ille caput flauum lauro Parnaside uinctus
uerrit humum Tyrio saturata murice palla
instructamque fidem gemmis et dentibus Indis
sustinet a laeua; tenuit manus altera plectrum.
artificis status ipse fuit. tum stamina docto
pollice sollicitat; quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae submittere cannas.
iudicium sanctique placet sententia montis
omnibus; arguitur tamen atque iniusta uocatur
unius sermone Midae. nec Delius aures
humanam stolidas patitur retinere figuram,
sed trahit in spatium uillisque albentibus inplet
instabilesque imas facit et dat posse moueri.
cetera sunt hominis, partem damnatur in unam
induiturque aures lente gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit turpique pudore
tempora purpureis temptat *re*leuare tiaris.
sed solitus longos ferro resecare capillos
uiderat hoc famulus. qui cum nec prodere uisum
dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
nec posset reticere tamen, secedit humumque
effodit et, domini quales adspexerit aures,
uoce refert parua terraeque inmurmurat haustae;
indiciumque suae uocis tellure regesta
obruit et scrobibus tacitus discedit opertis.
creber harundinibus tremulis ibi surgere lucus
coepit et, ut primum pleno maturuit anno,
prodidit agricolam; leni nam motus ab austro
obruta uerba refert dominique coarguit aures.
Vltus abit Tmolo liquidumque per aera uectus
angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laumedonteis Latoius adstitit aruis.
dextera Sigei, Rhoetei laeua profundi
ara Panomphaeo uetus est sacrata Tonanti.
inde nouae primum moliri moenia Troiae
Laumedonta uidet susceptaque magna labore
crescere difficili nec opes exposcere paruas;
cumque tridentigero tumidi genitore profundi
mortalem induitur formam Phrygiaeque tyranno
aedificat muros, pactus pro moenibus aurum.
stabat opus: pretium rex infitiatur et addit,
perfidiae cumulum, falsis periuria uerbis.
'non inpune feres' rector maris inquit, et omnes
inclinauit aquas ad auarae litora Troiae
inque freti formam terras conpleuit opesque
abstulit agricolis et fluctibus obruit agros.
poena neque haec satis est; regis quoque filia monstro
poscitur aequoreo. quam dura ad saxa reuinctam

XI 81 *tangere* M. 83 *nodosaque* Postgate, *longos quoque* M N ε λ, *porrectaq.* aliquot codd. edd. uett., *frondosaq.* Korn. 84 *fallere* M N ε. 95 *aduentum* M, *aduentu* N ex corr. 101 *ultore* M. 112 *arentis* M Plan., *arentes* N ε λ uulg. 117 *possit* M ε λ. 135 *pactique* Heins. ex codd., *factique* M N ε λ. *fidem* codd. aliquot. 138 *nitens* C. Schenkl, *uite* M, *ripae* N in ras. ε, *rapae* λ. *montis* codd. pauci Heins., *Phrygiae* Korn. 147 *aruis* M. 149 *stultae* M λ. 153 *flamina* H. Schenkl, *munera* Bentl., *carmina* codd. 161 *intonat* λ. 163 *resoluit* N ε λ. 166 *saturatur* M. 167 *instructamque* N λ Korn, *instrictamque* M Merk., *distinctamque* ε. 175 *humanas stolidam* M. 180 *turpemque pudorem* codd. aliquot, *torpensque pudore* C. Schenkl. 181 *releuare* Housman (Trans. Camb. Phil. Soc. t. iii p. 150), *uelare* codd. 185 *possit* M ε λ. 193 *coarguit* M λ. 198 *pano(a λ)peo* M N ε λ, *Panomphaeo* Plan. R. Regius. 209 *terras conuertit* ε λ.

uindicat Alcides promissaque munera dios
poscit equos; tantique operis mercede negata
bis periura capit superatae moenia Troiae.
nec pars militiae, Telamon, sine honore recessit,
Hesioneque data potitur. nam coniuge Peleus
clarus erat diua; nec aui magis ille superbit
nomine quam soceri: siquidem Iouis esse nepoti
contigit haud uni, coniunx dea contigit uni.
 Namque senex Thetidi Proteus 'dea' dixerat 'undae
concipe: mater eris iuuenis, qui fortibus annis
acta patris uincet maiorque uocabitur illo.'
ergo, ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
quamuis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter aequoreae Thetidis conubia fugit
in suaque Aeaciden succedere uota nepotem
iussit et amplexus in uirginis ire marinae.
 Est sinus Haemoniae curuos falcatus in arcus
(bracchia procurrunt) ubi, si foret altior unda,
portus erat: summis inductum est aequor harenis.
litus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
myrtea silua subest, bicoloribus obsita bacis.
est specus in medio, natura factus an arte
ambiguum, magis arte tamen; quo saepe uenire
frenato delphine sedens, Theti, nuda solebas.
illic te Peleus, ut somno uincta iacebas,
occupat; et, quoniam precibus temptata repugnas,
uim parat innectens ambobus colla lacertis.
quod nisi uenisses uariatis saepe figuris
ad solitas artes, auso foret ille potitus.
sed modo tu uolucris: uolucrem tamen ille tenebat,
nunc grauis arbor eras: haerebat in arbore Peleus.
tertia forma fuit maculosae tigridis: illa
territus Aeacides a corpore bracchia soluit.
isque deos pelagi uino super aequora fuso
et pecoris fibris et fumo turis adorat,
donec Carpathius medio de gurgite uates
'Aeacide,' dixit 'thalamis potiere petitis;
tu modo, cum rigido sopita quiescit in antro,
ignaram laqueis uincloque innecte tenaci.
nec te decipiat centum mentita figuras;
sed preme quicquid erit, dum quod fuit ante reformet.'
dixerat haec Proteus et condidit aequore uultum
admisitque suos in uerba nouissima fluctus.
pronus erat Titan inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relecto
Nereis ingreditur consueta cubilia ponto.
uix bene uirgineos Peleus inuaserat artus,
illa nouat formas, donec sua membra teneri
sentit et in partes diuersas bracchia tendi.
tum demum ingemuit, 'neque' ait 'sine numine uincis',
exhibita estque Thetis. confessam amplectitur heros
et potitur uotis ingentique inplet Achille.
 Felix et nato, felix et coniuge Peleus
et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
omnia contigerant. fraterno sanguine sontem
expulsumque domo patria Trachinia tellus
accipit. hic regnum sine ui, sine caede regebat
Lucifero genitore satus patriumque nitorem
ore ferens Ceyx. illo qui tempore maestus
dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
quo postquam Aeacides fessus curaque uiaque
uenit et intrauit paucis comitantibus urbem,
quosque greges pecorum, quae secum armenta trahebat,
haud procul a muris sub opaca ualle reliquit,
copia cum facta est adeundi prima tyranni,
uelamenta manu praetendens supplice, qui sit
quoque satus memorat; tantum sua crimina celat
mentiturque fugae causam; petit urbe uel agro
se iuuet. hunc contra placido Trachinius ore
talibus adloquitur: 'mediae quoque commoda plebi
nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus.
adicis huic animo momenta potentia, clarum
nomen auumque Iouem. ne tempora perde precando:
quod petis omne feres; tuaque haec pro parte uocato,
qualiacumque uides. utinam meliora uideres.'
et flebat. moueat tantos quae causa dolores,
Peleusque comitesque rogant. quibus ille profatur:
'forsitan hanc uolucrem, rapto quae uiuit et omnes
terret aues, semper pennas habuisse putetis.
*f*rater erat belloque ferox ad uimque paratus,
nomine Daedalion, illo genitore creatus,
qui uocat Auroram caeloque nouissimus exit.
culta mihi pax est, pacis mihi cura tenendae
coniugiique fuit; fratri fera bella placebant.
illius uirtus reges gentesque subegit,
quae nunc Thisbaeas agitat mutata columbas.
nata erat huic Chione. quae dotatissima forma
mille procos habuit, bis septem nubilis annis.
forte reuertentes Phoebus Maiaque creatus,
ille suis Delphis, hic uertice Cylleneo,
uidere hanc pariter, pariter traxere calorem.
spem Veneris differt in tempora noctis Apollo;
non fert ille moras uirgaque mouente soporem
uirginis os tangit. tactu iacet illa potenti
uimque dei patitur. nox caelum sparserat astris:
Phoebus anum simulat praereptaque gaudia sumit.
ut sua maturus conpleuit tempora uenter,
alipedis de stirpe dei uersuta propago
nascitur, Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
candida de nigris et de candentibus atra
qui facere adsuerat, patriae non degener artis,
nascitur e Phoebo (namque est enixa gemellos)
carmine uocali clarus citharaque Philammon.
quid peperisse duos et dis placuisse duobus
et forti genitore et progenitore tonanti
esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
obfuit huic certe, quae se praeferre Dianae
sustinuit faciemque deae culpauit. at illi
ira ferox mota est "factis" que "placebimus" inquit.
nec mora, curuauit cornu neruoque sagittam
inpulit et meritam traiecit harundine linguam.
lingua tacet, nec uox temptataque uerba sequuntur,
conantemque loqui cum sanguine uita reliquit.
quo miser amplexus ego tum patrisque dolorem
corde tuli fratrique pio solacia dixi!
quae pater haud aliter quam cautes murmura ponti
accipit et natam delamentatur ademptam.
ut uero ardentem uidit, quater inpetus illi
in medios fuit ire rogos: quater inde repulsus
concita membra fugae mandat similisque iuuenco
spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
qua uia nulla, ruit. iam tum mihi currere uisus
plus homine est, alasque pedes sumpsisse putares.
effugit ergo omnes ueloxque cupidine leti
uertice Parnasi potitur. miseratus Apollo,
cum se Daedalion saxo misisset ab alto,

XI 213 *dios* Postgate ex Plan. (*diuos* Boissonade), *dictos* codd. **218** *superbit* N (*it* in ras.), *superbus* M. **222** *annis* M N ε, *actis* λ Plan. **226** *uitat* Heins. ex codd. **233** *opertum* uulg., *opertus* (*us* corr. ex *a*) M, *operta* N ε λ. **235** *et specus* Priscian. **238** *uicta* N. **247** *inde* Heins., *usque* Merk. **251** *gelido* N ex corr. ε λ. **258** *relicto* codd., corr. Merk. **259** *ponto* ε λ, *saxo* M N. **270** *tenebat* Heins. ex codd., *gerebat* Housman (l. c.). **273** *dissimilemque* M. **278** *prima* ε, *tecta* M N λ. **285** *momenta* Heins. ex codd., *monimenta* M N ε λ. **289** *moneat* M. **291** *rapt.* (*or* eras.) M. **292** *putatis* ε λ. **293** *uir fuit et tanta est animi constantia tantum* (*iam tum* Fuss) codd., damnauerunt edd. plerique duce Heinsio. **294** *acer erat* codd., corr. Bentl. **297** *culta* N, *cura* M ε, hunc u. om. λ. **301** *quaedam notissima* M. **319** *tonanti* M ε, *tonante* N λ, *nitenti* codd. pauci Heins., *comanti* Merk. collato XV 749. **328** *quo* Korn, *quam* M N ε λ, *quem* Heins. ex cod. Pal. *amplexus* M^3, *amplexans* M^1 Merk., *o pietas* N in ras. ε λ. *patris* M, *patrium* N, *patrui* λ, *patruo* ε. **329** *dixi* N ε λ, *misi* M. **335** *scrabonum* M N λ. **336** *ruit* N λ, ε cum *fugit* pro uar. scr., *fuit* M.

fecit auem et subitis pendentem sustulit alis
oraque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos,
uirtutem antiquam, maiores corpore uires.
et nunc accipiter, nulli satis aequus, in omnes
saeuit aues aliisque dolens fit causa dolendi.'
Quae dum Lucifero genitus miracula narrat
de consorte suo, cursu festinus anhelo
aduolat armenti custos Phoceus Anetor
et 'Peleu, Peleu, magnae tibi nuntius adsum
cladis' ait. quodcumque ferat, iubet edere Peleus.
pendet et ipse metu trepidi Trachinius oris.
ille refert: 'fessos ad litora curua iuuencos
adpuleram, medio cum Sol altissimus orbe
tantum respiceret quantum superesse uideret;
parsque boum fuluis genua inclinarat harenis
latarumque iacens campos spectabat aquarum,
pars gradibus tardis illuc errabat et illuc,
nant alii celsoque extant super aequora collo.
templa mari subsunt nec marmore clara neque auro,
sed trabibus densis lucoque umbrosa uetusto.
Nereides Nereusque tenent; hos nauita ponti
edidit esse deos, dum retia litore siccat.
iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
quam restagnantis fecit maris unda paludem.
inde fragore graui strepitans loca proxima terret,
belua uasta, lupus, iuncisque palustribus exit,
oblitus et spumis et sparsus sanguine rictus
fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
qui quamquam saeuit pariter rabieque fameque,
acrior est rabie. neque enim ieiunia curat
caede boum diramque famem finire, sed omne
uulnerat armentum sternitque hostiliter omne.
pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
dum defensamus, leto est data. sanguine litus
undaque prima rubet demugitaeque paludes.
sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
dum superest aliquid, cuncti coeamus et arma,
arma capessamus coniunctaque tela feramus'.
dixerat agrestis: nec Pelea damna mouebant,
sed, memor admissi, Nereida colligit orbam
damna sua inferias exstincto mittere Phoco.
induere arma uiros uiolentaque sumere tela
rex iubet Oetaeus; cum quis simul ipse parabat
ire. sed Alcyone coniunx excita tumultu
prosilit et, nondum totos ornata capillos,
disicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
mittat ut auxilium sine se, uerbisque precatur
et lacrimis, animasque duas ut seruet in una.
Aeacides illi: 'pulchros, regina, piosque
pone metus; plena est promissi gratia uestri.
non placet arma mihi contra noua monstra moueri:
numen adorandum pelagi est.' erat ardua turris,
arce pharus summa, fessis loca grata carinis.
adscendunt illuc stratosque in litore tauros
cum gemitu adspiciunt uastatoremque cruento
ore ferum, longos infectum sanguine uillos.
inde manus tendens in aperti litora ponti
caeruleam Peleus Psamathen ut finiat iram
orat opemque ferat. nec uocibus illa rogantis
flectitur Aeacidae: Thetis hanc pro coniuge supplex
accepit ueniam. sed enim reuocatus in acri
caede lupus perstat, dulcedine sanguinis asper,
donec inhaerentem lacerae ceruice iuuencae
marmore mutauit. corpus praeterque colorem
omnia seruauit: lapidis color indicat illum
iam non esse lupum, iam non debere timeri.
nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
fata sinunt: Magnetas adit uagus exul et illic
sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.
Interea fratrisque sui fratremque secutis
anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
ad Clarium parat ire deum. nam templa profanus
inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
consilii tamen ante sui, fidissima, certam
te facit, Alcyone. cui protinus intima frigus
ossa receperunt, buxoque simillimus ora
pallor obit, lacrimisque genae maduere profusis
ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit,
singultuque pias interrumpente querellas
'quae mea culpa tuam' dixit 'carissime, mentem
uertit? ubi est, quae cura mei prior esse solebat?
iam potes Alcyone securus abesse relicta?
iam uia longa placet? iam sum tibi carior absens?
at, puto, per terras iter est, tantumque dolebo,
non etiam metuam, curaeque timore carebunt.
aequora me terrent et ponti tristis imago.
et laceras nuper tabulas in litore uidi,
et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
neue tuum fallax animum fiducia tangat,
quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
contineat uentos et, cum uelit, aequora placet.
cum semel emissi tenuerunt aequora uenti,
nil illis uetitum est, incommendataque tellus
omnis et omne fretum. caeli quoque nubila uexant
excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
quo magis hos noui, (nam noui et saepe paterna
parua domo uidi) magis hoc reor esse timendos.
quod tua si flecti precibus sententia nullis,
care, potest, coniunx, nimiumque es certus eundi,
me quoque tolle simul. certe iactabimur una,
nec, nisi quae patiar, metuam; pariterque feremus
quicquid erit, pariter super aequora lata feremur.'
Talibus Aeolidis dictis lacrimisque mouetur
sidereus coniunx; neque enim minor ignis in ipso est.
sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
nec uult Alcyonen in partem adhibere pericli,
multaque respondit timidum solantia pectus.
non tamen idcirco causam probat. addidit illis
hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
'longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
per patrios ignes, si me modo fata remittent,
ante reuersurum, quam luna bis inpleat orbem.'
his ubi promissis spes est admota recursus,
protinus eductam naualibus aequore tingui
aptarique suis pinum iubet armamentis.
qua rursus uisa, ueluti praesaga futuri,
horruit Alcyone lacrimasque emisit obortas,
amplexusque dedit tristique miserrima tandem
ore 'uale' dixit conlapsaque corpore toto est.
ast iuuenes, quaerente moras Ceyce, reducunt
ordinibus geminis ad fortia pectora remos
aequalique ictu scindunt freta. sustulit illa
umentes oculos stantemque in puppe recurua
concussaque manu dantem sibi signa maritum
prima uidet redditque notas. ubi terra recessit
longius, atque oculi nequeunt cognoscere uultus,
dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
haec quoque ut haud poterat, spatio submota, uideri,
uela tamen spectat summo fluitantia malo.
ut nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum
seque toro ponit. renouat lectusque torusque
Alcyonae lacrimas et quae pars, admonet, absit.
Portibus exierant et mouerat aura rudentes:

XI **343** *uirtute antiqua* M. **344** *nullis* N λ, *nulli* (ras.) *sati* (ras.) *s* M, *satiatus* Riese ex Plan., *multae insatiatus* Postgate. **358** *extant* codd. aliquot, *instant* codd. **361** *templi* N². **365** *strepitans* Heins. ex codd., *strepitus* N ε, *strepitu* M λ. **366** *iuncisq.* Korn, cf. VIII 336, *niuecisq.* M, *siluisq.* N in ras. ε λ, *uluisq.* Burm. *paludibus* M N¹. **367** *et sparsus* M, *et spisso* Heins. ex codd., *et crasso* N (ex *sparso*) ε λ, *exspersus* Merk. **368** *fulmineus* M N. **381** *sua* Bentl., *suo* M λ, *sui* N (*i* in ras.). **387** *mittat ut* N ε λ, *euetat* M, *praestet ut* Merk. **393** *pharus* Heins., *locus* M N ε λ, *focus* codd. aliquot, *loci* codd. duo Heins. *loca. nota* Madv., *lux* Merk. **401** *ab aeri* ε, *in agris* M N. **404** *praeterque* D. Heins., *pariterque* codd. **412** *oblenimina* Korn. **428** *et. en* ε. **435** *fretum est* M N ε. **436** *fere* M. **437, 438** hos uu. om. M N¹. **449** *illi* M λ. **452** *remittant* M N. **461** *at* N ε λ. **464** *relicta* M λ. **472** *torusque* codd. duo (et Housman Journ. Philol. xvi p. 35), *locusque* codd. **473** *abstit* λ Priscian. p. 472, *obstat* ε in ras.

obuertit lateri pendentes nauita remos
cornuaque in summa locat arbore totaque malo
carbasa deducit uenientesque accipit auras.
aut minus aut certe medium non amplius aequor
puppe secabatur, longeque erat utraque tellus,
cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
fluctibus et praeceps spirare ualentius Eurus.
'ardua iamdudum demittite cornua' rector
clamat "et antemnis totum subnectite uelum."
hic iubet: inpediunt aduersae iussa procellae,
nec sinit audiri uocem fragor aequoris ullam.
sponte tamen properant alii subducere remos,
pars munire latus, pars uentis uela negare.
egerit hic fluctus aequorque refundit in aequor,
hic rapit antemnas. quae dum sine lege geruntur,
aspera crescit hiemps, omnique e parte feroces
bella gerunt uenti fretaque indignantia miscent.
ipse pauet nec se, qui sit status, ipse fatetur
scire ratis rector, nec quid iubeatue uetetue:
tanta mali moles tantoque potentior arte est.
quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes,
uentorum incursu grauis unda, tonitribus aether.
fluctibus erigitur caelumque aequare uidetur
pontus et inductas adspergine tangere nubes.
et modo, cum fuluas ex imo uertit harenas,
concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
sternitur interdum spumisque sonantibus albet.
ipsa quoque his agitur uicibus Trachinia puppis
et nunc sublimis ueluti de uertice montis
despicere in ualles imumque Acheronta uidetur;
nunc, ubi demissam curuum circumstetit aequor,
suspicere inferno summum de gurgite caelum.
saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem
nec leuius pulsata sonat quam ferreus olim
cum laceras aries ballistaue concutit arces.
utque solent sumptis incursu uiribus ire
pectore in arma feri protentaque tela leones,
sic ubi se uentis admiserat unda coortis,
ibat in arma ratis multoque erat altior illis.
iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
rima patet praebetque uiam letalibus undis.
ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
inque fretum credas totum descendere caelum,
inque plagas caeli tumefactum adscendere pontum.
uela madent nimbis et cum caelestibus undis
aequoreae miscentur aquae. caret ignibus aether,
caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
discutiunt tamen has praebentque micantia lumen
fulmina; fulmineis ardescunt ignibus imbres.
dat quoque iam saltus intra caua texta carinae
fluctus; et ut miles, numero praestantior omni,
cum saepe adsiluit defensae moenibus urbis,
spe potitur tandem laudisque accensus amore
inter mille uiros murum tamen occupat unus,
sic ubi pulsarunt *nouiens* latera ardua fluctus,
uastius insurgens decimae ruit inpetus undae
nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
quam uelut in captae descendat moenia nauis.
pars igitur temptabat adhuc inuadere pinum,
pars maris intus erat. trepidant haud setius omnes,
quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra
atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
deficit ars animique cadunt; totidemque uidentur,
quot ueniant fluctus, ruere atque inrumpere mortes.
non tenet hic lacrimas, stupet hic, uocat ille beatos
funera quos maneant; hic uotis numen adorat
bracchiaque ad caelum, quod non uidet, inrita tollens
poscit opem; subeunt illi fraterque parensque,
huic cum pignoribus domus et quodcumque relictum
est.
Alcyone Ceyca mouet, Ceycis in ore
nulla nisi Alcyone est; et cum desideret unam,
gaudet abesse tamen. patriae quoque uellet ad oras
respicere inque domum supremos uertere uultus:
uerum ubi sit nescit; tanta uertigine pontus
feruet, et inducta piceis e nubibus umbra
omne latet caelum, duplicataque noctis imago est.
frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
frangitur et regimen, spoliisque animosa superstes
unda uelut uictrix sinuataque despicit undas,
nec leuius quam siquis Athon Pindumue reuulsos
sede sua totos in apertum euerterit aequor,
praecipitata cadit pariterque et pondere et ictu
mergit in ima ratem; cum qua pars magna uirorum,
gurgite pressa graui neque in aera reddita, fato
functa suo est: alii partes et membra carinae
trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
fragmina nauigii Ceyx socerumque patremque
inuocat heu frustra. sed plurima nantis in ore
Alcyone coniunx. illam meminitque refertque,
illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus
optat et exanimis manibus tumuletur amicis.
dum natat, absentem, quotiens sinit hiscere fluctus,
nominat Alcyonen ipsisque inmurmurat undis.
ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
frangitur et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus nec quem cognoscere posses
illa luce fuit; quoniamque excedere caelo
non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
dinumerat noctes; et iam, quas induat ille,
festinat uestes, iam quas, ubi uenerit ille,
ipsa gerat, reditusque sibi promittit inanes.
omnibus illa quidem superis pia tura ferebat,
ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
proque uiro, qui nullus erat, ueniebat ad aras,
utque foret sospes coniunx suus utque rediret
optabat, nullamque sibi praeferret. at illi
hoc de tot uotis poterat contingere solum.
At dea non ultra pro functo morte rogari
sustinet; utque manus funestas arceat aris,
'Iri, meae' dixit 'fidissima nuntia uocis,
uise soporiferam Somni uelociter aulam
extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonen ueros narrantia casus.'
dixerat: induitur uelamina mille colorum
Iris et arcuato caelum curuamine signans
tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
mons cauus, ignaui domus et penetralia Somni;
quo numquam radiis oriens mediusue cadensue
Phoebus adire potest. nebulae caligine mixtae
exhalantur humo dubiaeque crepuscula lucis.
non uigil ales ibi cristati cantibus oris
euocat Auroram, nec uoce silentia rumpunt
sollicitiue canes canibusue sagacior anser;
non fera, non pecudes, non moti flamine rami
humanaeue sonum reddunt conuicia linguae;
muta quies habitat. saxo tamen exit ab imo
riuus aquae Lethes, per quem cum murmure labens
inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
ante fores antri fecunda papauera florent
innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit et spargit per opacas umida terras.
ianua nec uerso stridores cardine reddit:
nulla domo tota, custos in limine nullus.
at medio torus est ebeno sublimis in antro,
plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus;
quo cubat ipse deus membris languore solutis.

XI 483 *amptempnis* M. **493** *uelitque* M N λ. **496** *undarum* codd., corr. Bothe. **499** *uertit* M N ε λ, *uerrit* uulg. **507** *fl. grauis* M, *fl. ratis* N in ras. **512** *admiserat* (*ad* mutatum in *co*) N, cod. Nicolaitanus, *am.* M, *comm.* ε λ. **522** *micantia* uulg., *minantia* M N ε λ. **523** *imbres* Housman (Trans. Camb. Phil. Soc. t. iii p. 151), *ignes* M, *undae* uulg. **529** *nouiens* Merk., *celsi* M in ras. N ε pro uar. scr., *acres* ε, de λ siletur. **534** *setius* Heins., *segnius* ε λ, hunc u. om. M N[1]. **542** *fratresque* Heins. ex codd. **555** *euerteret* ε λ. **571** *luce* M N[1] λ, *nocte* N[2] in ras. ε. **583** *profuncti* M ε. **608** *nec* N[2] ex corr. ε, *ne* M λ. *reddat* ε λ. **610** *at.* *in* M N[1] λ. *hebeno* M N.

hunc circa passim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent totidem, quot messis aristas,
silua gerit frondes, eiectas litus harenas.
quo simul intrauit manibusque obstantia uirgo
Somnia dimouit, uestis fulgore reluxit
sacra domus: tardaque deus grauitate iacentes
uix oculos tollens iterumque iterumque relabens
summaque percutiens nutanti pectora mento,
excussit tandem sibi se, cubitoque leuatus,
quid ueniat (cognouit enim) scitatur. at illa:
'Somne, quies rerum, placidissime Somne deorum,
pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
fessa ministeriis mulces reparasque labori,
Somnia, quae ueras aequent imitamine formas,
Herculea Trachine iube sub imagine regis
Alcyonen adeant simulacraque naufraga fingant.
inperat hoc Iuno.' postquam mandata peregit,
Iris abit; neque enim ulterius tolerare uaporis
uim poterat, labique ut somnum sensit in artus,
effugit et remeat per quos modo uenerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
excitat artificem simulatoremque figurae
Morphea. non illo quisquam sollertius alter
exprimit incessus uultumque sonumque loquendi.
adicit et uestes et consuetissima cuique
uerba. sed hic solos homines imitatur; at alter
fit fera, fit uolucris, fit longo corpore serpens.
hunc Icelon superi, mortale Phobetora uulgus
nominat. est etiam diuersae tertius artis
Phantasos: ille in humum saxumque undamque trabemque,
quaeque uacant anima, fallaciter omnia transit.
regibus hi ducibusque suos ostendere uultus
nocte solent, populos alii plebemque pererrant.
praeterit hos genitor cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
eligit; et rursus molli languore solutus
deposuitque caput stratoque recondidit alto.
ille uolat nullos strepitus facientibus alis
per tenebras intraque morae breue tempus in urbem
peruenit Haemoniam positisque e corpore pennis
in faciem Ceycis abit; sumptaque figura
luridus, exanimi similis, sine uestibus ullis,
coniugis ante torum miserae stetit. uda uidetur
barba uiri, madidisque grauis fluere unda capillis.
tum lecto incumbens, fletu super ora profuso,
haec ait: 'agnoscis Ceyca, miserrima coniunx?
an mea mutata est facies nece? respice; nosces
inueniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
nil opis, Alcyone, nobis tua uota tulerunt:
occidimus. falso tibi me promittere noli.
nubilus Aegaeo deprendit in aequore nauem
Auster et ingenti iactatam flamine soluit,
oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
inplerunt fluctus. non haec tibi nuntiat auctor
ambiguus, non ista uagis rumoribus audis;
ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
surge, age, da lacrimas lugubriaque indue nec me
indeploratum sub inania Tartara mitte.'
adicit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
crederet esse sui. fletus quoque fundere ueros
uisus erat, gestumque manus Ceycis habebat.
ingemit Alcyone, lacrimas mouet atque lacertos
per somnum, corpusque petens amplectitur auras
exclamatque 'mane. quo te rapis? ibimus una.'
uoce sua specieque uiri turbata soporem
excutit et primo si sit circumspicit illic
qui modo uisus erat: nam moti uoce ministri
intulerant lumen: postquam non inuenit usquam,
percutit ora manu laniatque a pectore uestes
pectoraque ipsa ferit. nec crines soluere curat,
scindit, et altrici, quae luctus causa, roganti
'nulla est Alcyone, nulla est' ait. 'occidit una
cum Ceyce suo. solantia tollite uerba.
naufragus interiit. uidi agnouique manusque
ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
umbra fuit; sed et umbra tamen manifesta uirique
uera mei. non ille quidem, si quaeris, habebat
adsuetos uultus nec, quo prius, ore nitebat.
pallentem nudumque et adhuc umente capillo
infelix uidi. stetit hoc miserabilis ipso
ecce loco' et quaerit uestigia siqua supersint.
'hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
et ne, me fugiens, uentos sequerere rogabam.
at certe uellem, quoniam periturus abibas,
me quoque duxisses. tum tum fuit utile tecum
ire mihi; neque enim de uitae tempore quicquam
non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
nunc absens perii, iactor quoque fluctibus absens,
et sine me me pontus habet. crudelior ipso
sit mihi mens pelago, si uitam ducere nitar
longius et tanto pugnem superesse dolori.
sed neque pugnabo nec te, miserande, relinquam,
et tibi nunc saltem ueniam comes; inque sepulcro
si non urna, tamen iunget nos littera; si non
ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.'
plura dolor prohibet, uerboque interuenit omni
plangor, et attonito gemitus a corde trahuntur.
Mane erat; egreditur tectis ad litus et illum
maesta locum repetit, de quo spectarat euntem.
dumque moratur ibi, dumque 'hic retinacula soluit,
hoc mihi discedens dedit oscula litore' dicit,
dumque notata locis reminiscitur acta fretumque
prospicit, in liquida, spatio distante, tuetur
nescioquid quasi corpus aqua: primoque quid illud
esset erat dubium; postquam paulum adpulit unda,
et, quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat,
qui foret ignorans, quia naufragus, omine mota est
et, tamquam ignoto lacrimam daret, 'heu miser,' inquit
'quisquis es, et siqua est coniunx tibi.' fluctibus actum
fit propius corpus. quod quo magis illa tuetur,
hoc minus et minus est mentis. iam iamque propinquae
admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
cernit. erat coniunx. 'ille est' exclamat et una
ora, comas, uestem lacerat tendensque trementes
ad Ceyca manus 'sic, o carissime coniunx,
sic ad me, miserande, redis?' ait. adiacet undis
facta manu moles, quae primas aequoris iras
frangit et incursus quae praedelassat aquarum.
insilit huc, mirumque fuit potuisse, uolabat
percutiensque leuem modo natis aera pennis
stringebat summas ales miserabilis undas.
dumque uolat, maesto similem plenumque querellae
ora dedere sonum tenui crepitantia rostro.
ut uero tetigit mutum et sine sanguine corpus,
dilectos artus amplexa recentibus alis
frigida nequiquam duro dedit oscula rostro.
senserit hoc Ceyx an uultum motibus undae
tollere sit uisus, populus dubitabat; at ille
senserat. et tandem, superis miserantibus, ambo
alite mutantur. fatis obnoxius isdem
tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum
foedus in alitibus. coeunt fiuntque parentes,

XI 618 *sacra. atra* Heins. **626** *aequent* Heins. ex codd., *aequant* M N ε λ. **630** *uaporem* M, *saporis* λ, *soporis* N ε. **631** *ui* M. **635** ita Riese, *illic quisquam* M N ante ras., *illo iussos* ε λ Merk., *illi* Korn. **640** *icecon* codd., Ἴκελον Plan. **643** *animo* M. **644** *hi* N Plan., *hic* M ε λ. **645** *solent* N Plan., *solet* codd. *plebique per herbam* M. **646** *genitor* Mehler (Mnemosyne, 1878, p. 408), *senior* codd. **659** *faeies nunc* M. **665** *damnantia* M (*clam.* in marg.). **673** *manu* M N. **687** *ac—tenenti* M N λ. **692** *ipse* M. **695** *fugeres* M λ. **697** *tum tum* Riese, *multum* M Merk. collato IV 155, *tecum* N λ. **700** *pereo* ε, *ponti* M. **701** *sine me me* Heins., *sine te me* Lenz, *sine me te* M N ε λ. **709** *a. e* Heins. ex cod. uno. **714** hunc u. om. Heins. Korn. *quae dum tota locis* M, *dumque notata oculis* ε λ, *dumque not///ta locis* N[1]. **716** *corpus erat* M. **729** *iras* Heins. ex codd., *undas* M N ε λ. **739** *senserat* M λ ε. **740** *sed uisus* M λ, *et uisus* ε, erasus N[1].

perque dies placidos hiberno tempore septem
incubat Alcyone pendentibus aequore nidis.
tunc iacet unda maris ; uentos custodit et arcet
Aeolus egressu praestatque nepotibus aequor.
Hos aliquis senior iunctim freta lata uolantes
spectat et ad finem seruatos laudat amores.
proximus, aut idem, si fors tulit, 'hic quoque' dixit
'quem mare carpentem substrictaque crura gerentem
adspicis,' (ostendens spatiosum in guttura mergum)
'regia progenies ; et si descendere ad ipsum
ordine perpetuo quaeris, sunt huius origo
Ilus et Assaracus raptusque Ioui Ganymedes
Laumedonque senex Priamusque nouissima Troiae
tempora sortitus ; frater fuit Hectoris iste.
qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
forsitan inferius non Hectore nomen haberet,
quamuis est illum proles enixa Dymantis,
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
fertur Alexirhoe, Granico nata bicorni.
oderat hic urbes nitidaque remotus ab aula
secretos montes et inambitiosa colebat
rura, nec Iliacos coetus nisi rarus adibat.
non agreste tamen nec inexpugnabile amori
pectus habens siluas captatam saepe per omnes
adspicit Hesperien patria Cebrenida ripa
iniectos umeris siccantem sole capillos.
uisa fugit Nymphe, ueluti perterrita fuluum
cerua lupum longeue lacu deprensa relicto
accipitrem fluuialis anas. quam Troius heros
insequitur celeremque metu celer urguet amore.
ecce latens herba coluber fugientis adunco
dente pedem strinxit uirusque in corpore liquit.
cum uita suppressa fuga est. amplectitur amens
exanimem clamatque "piget, piget esse secutum.
sed non hoc timui, neque erat mihi uincere tanti.
perdidimus miseram nos te duo : uulnus ab angue,
a me causa data est. ego sum sceleratior illo ;
qui tibi morte mea mortis solacia mittam."
dixit et e scopulo, quem rauca subederat unda,
se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
molliter excepit nantemque per aequora pennis
texit, et optatae non est data copia mortis.
indignatur amans inuitum uiuere cogi,
obstarique animae, misera de sede uolenti
exire ; utque nouas umeris adsumpserat alas,
subuolat atque iterum corpus super aequora mittit.
pluma leuat casus. furit Aesacos inque profundum
pronus abit letique uiam sine fine retemptat.
fecit amor maciem. longa internodia crurum,
longa manet ceruix, caput est a corpore longe.
aequor amat nomenque tenet, quia mergitur illo.'

LIBER DVODECIMVS

Nescius adsumptis Priamus pater Aesacon alis
uiuere lugebat ; tumulo quoque nomen habenti
inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
defuit officio Paridis praesentia tristi,
postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
attulit in patriam ; coniurataeque sequuntur
mille rates gentisque simul commune Pelasgae.
nec dilata foret uindicta, nisi aequora saeui
inuia fecissent uenti Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
hic patrio de more Ioui cum sacra parassent,
ut uetus accensis incanduit ignibus ara,
serpere caeruleum Danai uidere draconem
in platanum, coeptis quae stabat proxima sacris.
nidus erat uolucrum bis quattuor arbore summa ;
quas simul et matrem circum sua damna uolantem
corripuit serpens auidoque abscondidit ore.
obstipuere omnes. at ueri prouidus augur
Thestorides 'uincemus,' ait 'gaudete, Pelasgi.
Troia cadet ; sed erit nostri mora longa laboris',
atque nouem uolucres in belli digerit annos.
ille, ut erat, uirides amplexus in arbore ramos
fit lapis et superat serpentis imagine saxum.
Permanet Aoniis Nereus uiolentus in undis
bellaque non transfert ; et sunt qui parcere Troiae
Neptunum credant quia moenia fecerat urbis.
at non Thestorides. nec enim nescitue tacetue
sanguine uirgineo placandam uirginis iram
esse deae. postquam pietatem publica causa
rexque patrem uicit castumque datura cruorem
flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris,
uicta dea est nubemque oculis obiecit et inter
officium turbamque sacri uocesque precantum
supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
ergo ubi, qua decuit, lenita est caede Diana,
et pariter Phoebes, pariter maris ira recessit,
accipiunt uentos a tergo mille carinae
multaque perpessae Phrygia potiuntur harena.
Orbe locus medio est inter terrasque fretumque
caelestesque plagas, triplicis confinia mundi,
unde quod est usquam, quamuis regionibus absit,
inspicitur, penetratque cauas uox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce
innumerosque aditus ac mille foramina tectis
addidit et nullis inclusit limina portis.
nocte dieque patet. tota est ex aere sonanti ;
tota fremit uocesque refert iteratque quod audit :
nulla quies intus nullaque silentia parte.
nec tamen est clamor, sed paruae murmura uocis,
qualia de pelagi, siquis procul audiat, undis
esse solent, qualemue sonum, cum Iuppiter atras
increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
atria turba tenet : ueniunt, leue uulgus, euntque
mixtaque cum ueris passim commenta uagantur
milia rumorum confusaque uerba uolutant.
e quibus hi uacuas inplent sermonibus aures,
hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti
crescit, et auditis aliquid nouus adicit auctor.
illic Credulitas, illic temerarius Error
uanaque Laetitia est consternatique Timores

XI 747 *iacet unda m.* M, *uia tuta m.* N² ε λ. **749** *iunctim* (*im* ex *um*) M, *circum* N² ε λ. **753** *gutture* ε λ. **755** *huius. Ilus* Polle qui u. 756 damnat. **757** prius *-que* edd. uett., *-ue* M N ε λ. **763** *gracili conata* M N, *gracili cognata* ε λ, corr. Pierius Valerian. **769** *Hesperien* Lactantius, *eperien* similiaue codd. *Cebrenida* Plan., *crebr.* M N ε λ. **772** *-ue* Bentl., *-que* codd. Merk. **774** *auget* M, *anget* N. **779** *neque* M N λ, *nec* ε Merk. **783** *quem* N ε λ, *quo* M, *qua* Merk. **784** *se dedit* N in ras. T, *decidit* M ε λ. *thetis* M N λ. **786** *morti* M. **789** *superis assumeret* M N¹. **795** *aequora* M. *tenet* ε pro uar. scr., *manet* M N ε λ.

XII 9 *boet(c)ia* M N ε λ. **17** *udo quas condidit ore* M, unde *abscondidit* Merk., *auidoque recondidit ore* ε λ, *auidaque recondidit aluo* N in ras. **18** *prodigus auctor* M. **21** *digeret* M λ. **23** *superat* Merk. cuius praefat. uide p. xxxv, *seruat* codd. **24** *nereus* codd., *Boreas* Housman (l. c.). **26** *urbis* M N corr. ex *urbi* quod ediderunt Heins. Merk. **30** *resque* M N in ras. ε λ. *uincit* ε λ. **43** *domum. locum* N, cf. I 27. **46** *aure sonanti* M λ.

Seditioque repens dubioque auctore Susurri.
ipsa quid in caelo rerum pelagoque geratur
et tellure uidet totumque inquirit in orbem.
Fecerat haec notum Graias cum milite forti
aduentare rates. neque inexpectatus in armis
hostis adest: prohibent aditus litusque tuentur
Troes et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilae, cadis, commissaque proelia magno
stant Danais, fortisque animae nece cognitus Hector.
nec Phryges exiguo quid Achaica dextera posset
sanguine senserunt. et iam Sigea rubebant
litora, iam leto proles Neptunia, Cycnus
mille uiros dederat, iam curru instabat Achilles
totaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
agmina, perque acies aut Cycnum aut Hectora quaerens
congreditur Cycno; decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
exhortatus equos currum derexit in hostem
concutiensque suis uibrantia tela lacertis
'quisquis es, o iuuenis,' dixit 'solamen habeto
mortis, ab Haemonio quod sis iugulatus Achille.'
hactenus Aeacides; uocem grauis hasta secuta est.
sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
nil tamen emissi profecit acumine ferri;
utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
'nate dea, nam te fama praenouimus,' inquit
ille 'quid a nobis uulnus miraris abesse?'
(mirabatur enim) 'non haec, quam cernis, equinis
fulua iubis cassis neque onus caua parma sinistrae
auxilio mihi sunt: decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. remouebitur huius
tegminis officium, tamen indestrictus abibo.
est aliquid non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque et natas et totum temperat aequor.'
dixit et haesurum clipei curuamine telum
misit in Aeaciden; quod et aes et proxima rupit
terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est.
excutit hoc heros rursusque trementia forti
tela manu torsit; rursus sine uulnere corpus
sincerumque fuit. nec tertia cuspis apertum
et se praebentem ualuit destringere Cycnum.
haud secus exarsit quam circo taurus aperto,
cum sua terribili petit inritamina cornu,
poeniceas uestes, elusaque uulnera sentit.
num tamen exciderit ferrum, considerat, hastae:
haerebat ligno. 'manus est mea debilis ergo
quasque' ait 'ante habuit uires, effudit in uno?
nam certe ualui, uel cum Lyrnesia primus
moenia deieci, uel cum Tenedonque suoque
Eetioneas inpleui sanguine Thebas,
uel cum purpureus populari caede Caicus
fluxit opusque meae bis sensit Telephus hastae.
hic quoque tot caesis, quorum per litus aceruos
et feci et uideo, ualuit mea dextra ualetque.'
dixit et, ante actis ueluti male crederet, hastam
misit in aduersum Lycia de plebe Menoeten
loricamque simul subiectaque pectora rupit.
quo plangente grauem moribundo pectore terram
extrahit illud idem calido de uulnere telum
atque ait, 'haec manus est, haec, qua modo uicimus, hasta.
utar in hoc isdem: sit in hoc, precor, exitus idem.'
sic fatur Cycnumque petit, nec fraxinus errat
inque umero sonuit non euitata sinistro;
inde uelut muro solidaque a caute repulsa est.
qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cycnum
uiderat et frustra fuerat gauisus Achilles.
uulnus erat nullum; sanguis fuit ille Menoetae.
tum uero praeceps curru fremebundus ab alto
desilit et nitido securum comminus hostem
ense petens parmam gladio galeamque cauari
cernit, at in duro laedi quoque corpore ferrum.
haud tulit ulterius, clipeoque aduersa retecti
ter quater ora uiri capulo caua tempora pulsat
cedentique sequens instat turbatque ruitque
attonitoque negat requiem. pauor occupat illum,
ante oculosque natant tenebrae; retroque ferenti
auersos passus medio lapis obstitit aruo.
quem super inpulsum resupino corpore Cycnum
ui multa uertit terraeque adflixit Achilles.
tum clipeo genibusque premens praecordia duris
uincla trahit galeae; quae presso subdita mento
elidunt fauces et respiramen iterque
eripiunt animae. uictum spoliare parabat;
arma relicta uidet. corpus deus aequoris albam
contulit in uolucrem, cuius modo nomen habebat.
Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum
attulit et positis pars utraque substitit armis.
dumque uigil Phrygios seruat custodia muros
et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
festa dies aderat, qua Cycni uictor Achilles
Pallada mactatae placabat sanguine uaccae.
cuius ut inposuit prosecta calentibus aris
et dis acceptus penetrauit in aethera nidor,
sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.
discubuere toris proceres et corpora tosta
carne replent uinoque leuant curasque sitimque.
non illos citharae, non illos carmina uocum
longaue multifori delectat tibia buxi,
sed noctem sermone trahunt, uirtusque loquendi
materia est. pugnam referunt hostisque suamque,
inque uices adita atque exhausta pericula saepe
commemorare iuuat. quid enim loqueretur Achilles
aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
proxima praecipue domito uictoria Cycno
in sermone fuit. uisum mirabile cunctis,
quod iuueni corpus nullo penetrabile telo
inuictumque a uulnere erat ferrumque terebat.
hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achiui,
cum sic Nestor ait: 'uestro fuit unicus aeuo
contemptor ferri nulloque forabilis ictu
Cycnus. at ipse olim patientem uulnera mille
corpore non laeso Perrhaebum Caenea uidi,
Caenea Perrhaebum, qui factis inclitus Othryn
incoluit; quoque id mirum magis esset in illo,
femina natus erat.' monstri nouitate mouentur
quisquis adest, narretque rogant. quos inter Achilles:
'dic age, nam cunctis eadem est audire uoluntas,
o facunde senex, aeui prudentia nostri,
quis fuerit Caeneus, cur in contraria uersus,
qua tibi militia, cuius certamine pugnae
cognitus, a quo sit uictus, si uictus ab ullo est.'
tum senior: 'quamuis obstet mihi tarda uetustas
multaque me fugiant primis spectata sub annis,
plura tamen memini. nec quae magis haereat ulla
pectore res nostro est inter bellique domique
acta tot. ac siquem potuit spatiosa senectus
spectatorem operum multorum reddere, uixi
annos bis centum; nunc tertia uiuitur aetas.
clara decore fuit proles Elateia Caenis,

XII **61** *repens* Heins., *recens* codd. **69** *fortis—nece* Huygens, *fortes—neque* codd. **70** *possit* M ε. **71** *Sigea* ed. Iuntina, *signata* M N ε λ. **73** *currus—achillis* N ε λ. *stabat* M N ε λ. **77** *candentia* Heins. ex codd. **91** *huius* M, *omne* N ε λ. **92** *indestrictus* Heins., *indistrictus* M N ε λ. **94** *temperet* N. **98** *excutit* ε, ἀνέσπασε Plan., *excipit* M N λ. **103** *irritamenta malorum* M; cf. I 140. **106** *lignum* M. **108** *ualuit* N ε λ. *primum* N ε λ. **110** ita Plan. R. Regius, *Sicioneas* λ peiora cett. **118** *uertice* Heins. **120** *hac quando* M. **122** *fatus* M. **124** *repulsa* N² ex corr., *reuulsa* M ε λ. **127** *fuit. erat* Heins. **131** *at* Lenz, *et* codd. **132** *retecti* Ehwald collato Verg. Aen. XII 374, *retecto* M codd. aliquot Heins., *reiecto* ε λ, *recepto* M ex corr., *reducto* N. **133** ita M, *capulo et* uulg. **138** *corpore* M N ε λ, *pectore* Heins. uulg. **142** *iterque* uulg., *utrumque* M. **155** *et. sed* M. **166** *iuuenis* N ε λ. **167** *terebat* edd. uett., *ferebat* N ε λ, *feribat* M. **174** *quodque* M. **175** *mouentur* N in ras. λ, *mouetur* ε, *feruntur* M Merk. **176** *rogat* M. **182** *longa* (in ras.) *senectus* N. **184** *illa* Heins. **185** *domique* Heins. ex codd., *domusque* M N ε λ. **189** *elate laecnis* M.

Thessalidum uirgo pulcherrima perque propinquas
perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
multorum frustra uotis optata procorum.
temptasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
sed iam aut contigerant illi conubia matris
aut fuerant promissa tuae. nec Caenis in ullos
denupsit thalamos: secretaque litora carpens
aequorei uim passa dei est; ita fama ferebat.
utque nouae Veneris Neptunus gaudia cepit,
"sint tua uota licet" dixit "secura repulsae:
elige quid uoueas." eadem hoc quoque fama ferebat.
"magnum" Caenis ait "facit haec iniuria uotum,
tale pati nil posse, mihi. da femina ne sim:
omnia praestiteris." grauiore nouissima dixit
uerba sono, poteratque uiri uox illa uideri,
sicut erat. nam iam uoto deus aequoris alti
adnuerat dederatque super, ne saucius ullis
uulneribus fieri ferroue occumbere posset.
munere laetus abit studiisque uirilibus aeuum
exigit Atracides Peneiaque arua pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus
Nubigenasque feros positis ex ordine mensis
arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant, aderamus et ipsi,
festaque confusa resonabat regia turba.
ecce canunt Hymenaeon et ignibus atria fumant,
cinctaque adest uirgo matrum nuruumque caterua,
praesignis facie. felicem diximus illa
coniuge Pirithoum; quod paene fefellimus omen.
nam tibi, saeuorum saeuissime Centaurorum,
Euryte, quam uino pectus tam uirgine uisa
ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
protinus euersae turbant conuiuia mensae,
raptaturque comis per uim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii quam quisque probabant
aut poterant rapiunt, captaeque erat urbis imago.
femineo clamore sonat domus. ocius omnes
surgimus, et primus "quae te uecordia," Theseus
"Euryte, pulsat," ait, "qui me uiuente lacessas
Pirithoum uiolesque duos ignarus in uno?"
[neue ea magnanimus frustra memorauerit heros
submouet instantes raptamque furentibus aufert.]
ille nihil contra (neque enim defendere uerbis
talia facta potest), sed uindicis ora proteruis
insequitur manibus generosaque pectora pulsat.
forte fuit iuxta signis extantibus asper
antiquus crater; quem uastum uastior ipse
sustulit Aegides aduersaque misit in ora.
sanguinis ille globos pariter cerebrumque merumque
uulnere et ore uomens madida resupinus harena
calcitrat. ardescunt germani caede Bimembres
certatimque omnes uno ore "arma, arma" loquuntur.
uina dabant animos. et prima pocula pugna
missa uolant fragilesque cadi curuique lebetes,
res epulis quondam, tum bello et caedibus aptae.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
haud timuit spoliare suis et primus ab aede
lampadibus densum rapuit funale coruscis
elatumque alte, ueluti qui candida tauri
rumpere sacrifica molitur colla securi,
inlisit fronti Lapithae Celadontis et ossa
non agnoscendo confusa relinquit in ore.
exiluere oculi disiectisque ossibus oris
acta retro naris medioque est fixa palato.
hunc pede conuulso mensae Pellaeus acernae
strauit humi Pelates deiecto in pectora mento
cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes
uulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
fumida terribili "cur non" ait "utimur istis?"
cumque suis Gryneus inmanem sustulit aram
ignibus et medium Lapitharum iecit in agmen
depressitque duos, Brotean et Orion. Orio
mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
saepe reluctanti constabat cornua lunae.
"non inpune feres, teli modo copia detur"
dixerat Exadius telique habet instar, in alta
quae fuerant pinu uotiui cornua cerui.
figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo
eruiturque oculos; quorum pars cornibus haeret,
pars fluit in barbam concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
pruniceum torrem dextraque a parte Charaxi
tempora perfringit fuluo protecta capillo.
correpti rapida, ueluti seges arida, flamma
arserunt crines, et uulnere sanguis inustus
terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
igne rubens plerumque solet, quod forcipe curua
cum faber eduxit, lacubus demittit; at illud
stridet et in tepida submersum sibilat unda.
saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
excutit inque umeros limen tellure reuulsum
tollit, onus plaustri. quod ne permittat in hostem,
ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
oppressit spatio stantem propiore Cometem.
gaudia nec retinet Rhoetus: "sic, conprecor," inquit
"cetera sit fortis castrorum turba tuorum."
semicremoque nouat repetitum stipite uulnus
terque quaterque graui iuncturas uerticis ictu
rupit, et in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum Corythumque Dryantaque transit.
e quibus ut prima tectus lanugine malas
procubuit Corythus, "puero quae gloria fuso
parta tibi est?" Euagrus ait. nec dicere Rhoetus
plura sinit rutilasque ferox in aperta loquentis
condidit ora uiri perque os in pectora flammas.
te quoque, saeue Drya, circum caput igne rotato
insequitur; sed non in te quoque constitit idem
exitus: adsiduae successu caedis ouantem,
qua iuncta est umero ceruix, sude figis obusta.
ingemuit duroque sudem uix osse reuellit
Rhoetus et ipse suo madefactus sanguine fugit.
fugit et Orneus Lycabasque et saucius armo
dexteriore Medon et cum Pisenore Thaumas,
quique pedum nuper certamine uicerat omnes
Mermeros, accepto tum uulnere tardius ibat,
et Pholus et Melaneus et Abas, praedator aprorum,
quique suis frustra bellum dissuaserat, augur
Asbolus. ille etiam metuenti uulnera Nesso
"ne fuge; ad Herculeos" inquit "seruaberis arcus."
at non Eurynomus Lycidasque et Areos et Imbreus
effugere necem; quos omnes dextra Dryantis
perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
terga fugae dederas, uulnus, Crenaee, tulisti;
nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,
qua naris fronti committitur, accipis, imae.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
sopitus uenis et inexperrectus Aphidas
languentique manu carchesia mixta tenebat,
fusus in Ossaeae uillosis pellibus ursae.
quem procul ut uidit frustra nulla arma mouentem,
inserit amento digitos "miscenda" que dixit
"cum Styge uina bibes" Phorbas; nec plura moratus

XII 192 *multorumque fuit spes inuidiosa procorum* M N; cf. IV 795, IX 10. **198** *coepit* M. **202** *pati iam posse niehil* N ε λ. **205** *uotis* M ex corr. **224** *probabat* λ. **229** *uiolesque* N, *uiolasque* M ε λ. **230, 231** hos uu. om. M N^1, damnauerunt Merk. al. **233** *proteruus* M. **236** *surgens u. ipso* M. **237** *auersaque* M. **242** *et. sed* M. **244** *tum. nunc* N. **247** *iam pedibus* M N. **251** *eognoscendo* N ε λ. **255** *Pelates* Plan., *belates* codd. **256** *sputantem* Heins., ἐκπτύοντα Plan., *spumantem* M N λ. **262** *depressit* M ex corr., *opressit* λ, *oppressit* ε. **264** *reluctantis* N. **265** *illi m.* M. **268** *ramo* uulg., *uoltu* N, *uultu* M unde *uallo* suspicatur Merk. **277** *forfiee* M. **290** *drimantaque* M N. **298** om. M N^1, hic desinit λ. **299** *se figit* M. **300** *duroque suo* M. *reuulsit* Charis. Diomed. Prisc. Merk. **302** *licidasque* M N ε h(= Hauniensis), corr. Nauger. **306** *menelaus* M N ε. **308** *astilus* uel *astilos* codd., corr. Roscher. **321** *insertis digitis telo* M. **322** *bibes* codd., *bibas* Heins. ex codd. *moratus* M N^1, *locutus* ε h.

in iuuenem torsit iaculum, ferrataque collo
fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
mors caruit sensu, plenoque e gutture fluxit
inque toros inque ipsa niger carchesia sanguis.
  Vidi ego Petraeum conantem tollere terra
glandiferam quercum; quam dum conplexibus ambit
et quatit huc illuc labefactaque robora iactat,
lancea Pirithoi costis inmissa Petraei
pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum uirtute ferebant,
Pirithoi uirtute Chromin. sed uterque minorem
uictori titulum quam Dictys Helopsque dederunt:
fixus Helops iaculo, quod peruia tempora fecit
et missum a dextra laeuam penetrauit ad aurem,
Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
decidit in praeceps et pondere corporis ornum
ingentem fregit suaque induit ilia fractae.
  Vltor adest Aphareus saxumque e monte reuulsum
mittere conatur. mittentem stipite querno
occupat Aegides cubitique ingentia frangit
ossa; nec ulterius dare corpus inutile leto
aut uacat aut curat, tergoque Bienoris alti
insilit, haud solito quemquam portare nisi ipsum,
opposuitque genu costis, prensamque sinistra
caesariem retinens uultum minitantiaque ora
robore nodoso praeduraque tempora fregit.
robore Nedymnum iaculatoremque Lycotan
sternit et inmissa protectum pectora barba
Hippason et summis exstantem Riphea siluis
Thereaque, Haemoniis qui prensos montibus ursos
ferre domum uiuos indignantesque solebat.
  Haud tulit utentem pugnae successibus ultra
Thesea Demoleon: solidoque reuellere trunco
annosam pinum magno molimine temptat;
quod quia non potuit, praefractam misit in hostem.
sed procul a telo Theseus ueniente recessit
Pallados admonitu; credi sic ipse uolebat.
non tamen arbor iners cecidit; nam Crantoris alti
abscidit iugulo pectusque umerumque sinistrum.
armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat pacis pignusque fidemque.
hunc procul ut foedo disiectum uulnere Peleus
uidit, "at inferias, iuuenum gratissime Crantor,
accipe" ait, ualidoque in Demoleonta lacerto
fraxineam misit contentis uiribus hastam.
quae laterum cratem praerupit et ossibus haerens
intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum;
id quoque uix sequitur; cuspis pulmone retenta est.
ipse dolor uires animo dabat; aeger in hostem
erigitur pedibusque uirum proculcat equinis.
excipit ille ictus galea clipeoque sonantes
defensatque umeros praetentaque sustinet arma
perque armos uno duo pectora perforat ictu.
  Ante tamen leto dederat Phlegraeon et Hylen
eminus, Iphinoum conlato Marte Claninque.
additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
pelle lupi saeuique uicem praestantia teli
cornua uara boum multo rubefacta cruore.
huic ego (nam uires animus dabat) "adspice," dixi
"quantum concedant nostro tua cornua ferro"
et iaculum torsi. quod cum uitare nequiret,
opposuit dextram passurae uulnera fronti.
adfixa est cum fronte manus. fit clamor, at illum
haerentem Peleus et acerbo uulnere uictum
(stabat enim propior) mediam ferit ense sub aluum.
prosiluit terraque ferox sua uiscera traxit
tractaque calcauit calcataque rupit et illis
crura quoque inpediit et inani concidit aluo.
  Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
si modo naturae formam concedimus illi.
barba erat incipiens, barbae color aureus, aurea
ex umeris medios coma dependebat in armos.
gratus in ore uigor; ceruix umerique manusque
pectoraque artificum laudatis proxima signis,
et quacumque uir est. nec equi mendosa sub illo
deteriorque uiro facies. da colla caputque,
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic sunt
pectora celsa toris. totus pice nigrior atra,
candida cauda tamen, color est quoque cruribus albus.
multae illum petiere sua de gente, sed una
abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
semiferos altis habitauit femina siluis.
haec et blanditiis et amando et amare fatendo
Cyllaron una tenet. cultus quoque, quantus in illis
esse potest membris, ut sit coma pectine leuis,
ut modo rore maris, modo se uiolaue rosaue
inplicet, interdum canentia lilia gestet,
bisque die lapsis Pagasaeae uertice siluae
fontibus ora lauet, bis flumine corpora tinguat,
nec nisi quae deceant electarumque ferarum
aut umero aut lateri praetendat uellera laeuo.
par amor est illis; errant in montibus una,
antra simul subeunt. et tum Lapitheia tecta
intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
auctor in incerto est, iaculum de parte sinistra
uenit et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit. paruo cor uulnere laesum
corpore cum toto post tela educta refrixit.
protinus Hylonome morientes excipit artus
inpositaque manu uulnus fouet oraque ad ora
admouet atque animae fugienti obsistere temptat.
ut uidet exstinctum, dictis quae clamor ad aures
arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
incubuit moriensque suum conplexa maritum est.
  Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
uinxerat inter se conexis uellera nodis,
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque.
caudice qui misso, quem uix iuga bina mouerent,
Tectaphon Oleniden a summo uertice fregit.
ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque
ense iacent nostro: ramum prior ille bifurcum
gesserat, hic iaculum. iaculo mihi uulnera fecit.
signa uides, apparet adhuc uetus inde cicatrix.
tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti,
tum poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus
aut puer Hector erat; nunc me mea deficit aetas.
quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyraethi,
Ampyca quid referam, qui quadrupedantis Echetli
fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu?
uecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
strauit Erigdupum. memini et uenabula condi
inguine Nesseis manibus coniecta Cymeli.

XII 327 *tollere* codd. plerique, *euellere* N in ras. edd., *uellere* Merk. 332 hunc u. om. M N[1]. *cecidisse lycum uirtute* N[2] ε h, *u. l. c.* edd. plerique. 341 *ultor* ε pro uar. scr. h, *uictor* M N ε. 343 *cubitoque* M N[1]. 347 *pressamque* M. 350 Λυκώτην Plan. edd. Argent. et Colon., *lichepen* M N ε, *licetum* aliquot codd. 353 *thereaq.* N, *theseaq.* M, *therreaq.* cod. Tegernseensis teste Hellmuth in Acad. Monac. 1883, p. 237. 356 *solido diuellere* N ε h. *trunco* cod. Heins. edd., *dumo* M N ε h, *dudum* Merk. 362 *iaculo* M N ε h. 369 *contentis* Heins., *mentis quoque* M ε h, *magnis cum* N, *tormenti* Polle. 370 *praerupit* Korn, *prerupit* M, *perrupit* ε h uulg., *perrumpit* N. 375 *sonanti* M. 382 *uara* M, *dura* N ε h. 399 *et qua parte uis* ε h. 401 *erat* N fort. recte. *sunt. stant* Heins. Merk. 408 *cultu* h Haupt. 411 *candentia* N fort. recte. 417 *et cum* M. 420 *quam* Heins. ex codd., *qua* M N ε h. 427 *arguit* M N ε h. 430 *conexis* N in ras. ε pro uar scr. h, *collectis* M, *coniectis* ε. 432 *caudice* corr. ex *codice* M, *caudice* ε[1], *codice* h Merk., *cortice* N[2]. 433 *Tectaphon Oleniden* Merk. cuius praefat. uide p. xxxvi, *tecta phonolen idemque* M, *theponolen yden* ε, peiora cett. *frendit* Merk. post hunc u. h[2] et alii codd. quinque uu. habent damnatos ab edd. recentt. 434 *hunc* Heins. ex codd. 436 *thonius* M ε h, *nonius* N. 440 *capiendo pergama* M. 443 *at p.* M. 444 *Pyraethi* Riese, *pyreti* M N ε, *perithi* h. 449 *nesseis* N[1], *nessei* M ε h.

nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum: Mopso iaculante biformis
occubuit frustraque loqui temptauit Hodites
ad mentum lingua mentoque ad guttura fixo.
  Quinque neci Caeneus dederat, Styphelumque Bromumque
Antimachumque Elymumque securiferumque Pyraemon.
uulnera non memini, numerum nomenque notaui.
prouolat Emathii spoliis armatus Halesi,
quem dederat leto, membris et corpore Latreus
maximus. huic aetas inter iuuenemque senemque,
uis iuuenalis erat, uariabant tempora cani.
qui clipeo gladioque Macedoniaque sarissa
conspicuus faciemque obuersus in agmen utrumque
armaque concussit certumque equitauit in orbem
uerbaque tot fudit uacuas animosus in auras:
"et te, Caeni, feram? nam tu mihi femina semper,
tu mihi Caenis eris. nec te natalis origo
commonuit, mentemque subit, quo praemia facto
quaque uiri falsam speciem mercede pararis?
quid sis nata uide, uel quid sis passa, columque,
i, cape cum calathis et stamina pollice torque;
bella relinque uiris." iactanti talia Caeneus
extentum cursu missa latus eruit hasta,
qua uir equo commissus erat. furit ille dolore
nudaque Phyllei iuuenis ferit ora sarissa.
non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando,
aut siquis paruo feriat caua tympana saxo.
comminus adgreditur laterique recondere duro
luctatur gladium: gladio loca peruia non sunt.
"haud tamen effugies; medio iugulaberis ense,
quandoquidem mucro est hebes" inquit et in latus ensem
obliquat longaque amplectitur ilia dextra.
plaga facit gemitus in corpore marmoris icti,
fractaque dissiluit percusso lammina callo.
ut satis inlaesos miranti praebuit artus,
"nunc age" ait Caeneus "nostro tua corpora ferro
temptemus" capuloque tenus demisit in armos
ensem fatiferum caecamque in uiscera mouit
uersauitque manum uulnusque in uulnere fecit.
ecce ruunt uasto rabidi clamore Bimembres
telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
tela retusa cadunt, manet inperfossus ab omni
inque cruentatus Caeneus Elateius ictu.
fecerat attonitos noua res. "heu dedecus ingens"
Monychus exclamat, "populus superamur ab uno
uixque uiro. quamquam ille uir est, nos segnibus actis,
quod fuit ille, sumus. quid membra inmania prosunt?
quid geminae uires et quod fortissima rerum
in nobis duplex natura animalia iunxit?
nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altae
spem caperet; nos semimari superamur ab hoste.
saxa trabesque super totosque inuoluite montes
uiuacemque animam missis elidite siluis.
silua premat fauces, et erit pro uulnere pondus."
dixit et insani deiectam uiribus Austri
forte trabem nactus ualidum coniecit in hostem
exemplumque fuit. paruoque in tempore nudus
arboris Othrys erat, nec habebat Pelios umbras.
obrutus inmani cumulo sub pondere Caeneus
aestuat arboreo coniectaque robora duris
fert umeris. sed enim postquam super ora caputque
creuit onus neque habet quas ducat spiritus auras,
deficit interdum, modo se super aera frustra
tollere conatur iactasque euoluere siluas,
interdumque mouet, ueluti, quam cernimus, ecce,
ardua si terrae quatiatur motibus Ide.
exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum siluarum mole ferebant;
abnuit Ampycides medioque ex aggere fuluis
uidit auem pennis liquidas exire sub auras,
quae mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
hanc ubi lustrantem leni sua castra uolatu
Mopsus et ingenti circum clangore sonantem
adspexit, pariterque animis oculisque secutus
"o salue," dixit "Lapithaeae gloria gentis,
maxime uir quondam, sed nunc auis unica, Caeneu."
credita res auctore suo est. dolor addidit iram,
oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum.
nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
quam data pars leto, partem fuga noxque remouit.'
  Haec inter Lapithas et semihomines Centauros
proelia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore
atque ait: 'Herculeae mirum est obliuia laudis
acta tibi, senior. certe mihi saepe referre
Nubigenas domitos a se pater esse solebat.'
tristis ad haec Pylius: 'quid me meminisse malorum
cogis et obductos annis rescindere luctus
inque tuum genitorem odium offensasque fateri?
ille quidem maiora fide di! gessit et orbem
inpleuit meritis, quod mallem posse negare.
sed neque Deiphobum nec Polydamanta nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudauerit hostem?
ille tuus genitor Messenia moenia quondam
strauit et inmeritas urbes Elinque Pylonque
diruit inque meos ferrum flammamque penates
inpulit. utque alios taceam, quos ille peremit,
bis sex Nelidae fuimus, conspecta iuuentus;
bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
uiribus. atque alios uinci potuisse ferendum est:
mira Periclymeni mors est. cui posse figuras
sumere quas uellet rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
hic ubi nequiquam est formas uariatus in omnes,
uertitur in faciem uolucris, quae fulmina curuis
ferre solet pedibus, diuum gratissima regi.
uiribus usus auis pennis rostroque redunco
hamatisque uiri laniauerat unguibus ora.
tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus
atque inter nubes sublimia membra ferentem
pendentemque ferit, lateri qua iungitur ala.
nec graue uulnus erat; sed rupti uulnere nerui
deficiunt motumque negant uiresque uolandi.
decidit in terram, non concipientibus auras
infirmis pennis, et quae leuis haeserat alae,
corporis adfixi pressa est grauitate sagitta
perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
nunc uideor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae ductor pulcherrime classis?
nec tamen ulterius quam fortia facta silendo
ulciscor fratres. solida est mihi gratia tecum.'
  Haec postquam dulci Neleius edidit ore,
a sermone senis repetito munere Bacchi
surrexere toris; nox est data cetera somno.
  At deus, aequoreas qui cuspide temperat undas,
in uolucrem corpus nati Phaethontida uersum
mente dolet patria saeuumque perosus Achillem

XII 452 *occubuit* edd. uett., *accubuit* codd. 455 *Pyraemon* edd., *pyramen* M N, *pyragm̄* ε, *piramum* h, *Pyraechmen* J. C. Jahn. 468 *parasti* M. 474 *ora* M N, *ossa* ε h. 483 *callo* Merk., *collo* codd. 486 *temptamus* M N. 487 *caecumque* Riese. 488 *manu* N[1]. 489 *rapidi* M N ε. 505 *insani* h in ras., *insanis* M N ε. 506 *ualidam* Gronou. 509 *tumulo* M N ε h. 510 *coniectaque* uulg., *coniestaque* M, *congestaque* N ε. 513 *super aera* codd., *superantia* Korn. 518 *retrusum* M. 521 *supremum* N, *uolueris* M ε h. 522 *ibi* Merk. 523 *clangore* Heins. ex codd., *clamore* M ε h. 524 *animis* M, *animo est* N ε h. 532 *tlipolemus* M, *triptolemus* N ε h. 536 *pater ipse* N in ras. h. 538 *rescindere* ε, *restinguere* M, *restringere* N. 540 *di gessit* Heins., *digessit* M, *quoque gessit* N[2] ε h. 542 *neque i.* Seruius. 545 *Pylonque* edd. uett., *pylumque* codd. 546 *penatis* M. 561 *iungitur* uulg., *figitur* M in ras. (fuisse *iungitur* statuit Korn), *subditur* Merk. 565 *inferius* Merk. *quae* Merk., *qua* M N ε h. 568 *nunc* uulg., *num* h Merk., *non* ε. 574 *toro* M N.

exercet memores plus quam ciuiliter iras.
iamque fere tracto duo per quinquennia bello
talibus intonsum conpellat *Sm*inthea dictis:
'o mihi de fratris longe gratissime natis,
inrita qui mecum posuisti moenia Troiae,
ecquid, ubi has iam iam casuras adspicis arces,
ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
milia caesa doles? ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
cum tamen ille ferox belloque cruentior ipso
uiuit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
det mihi se; faxo triplici quid cuspide possim
sentiat. at quoniam concurrere comminus hosti
non datur, occulta necopinum perde sagitta.'
adnuit atque animo pariter patruique suoque
Delius indulgens nebula uelatus in agmen
peruenit Iliacum mediaque in caede uirorum
rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
tela Parin. fassusque deum 'quid spicula perdis
sanguine plebis?' ait 'siqua est tibi cura tuorum,
uertere in Aeaciden caesosque ulciscere fratres'.
dixit et ostendens sternentem Troica ferro
corpora Peliden arcus obuertit in illum
certaque letifera derexit spicula dextra.
quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
hoc fuit. ille igitur tantorum uictor, Achille,
uictus es a timido Graiae raptore maritae.
at si femineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
  Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,
arserat; armarat deus idem, idemque cremarat.
iam cinis est, et de tam magno restat Achille
nescioquid, paruam quod non bene conpleat urnam;
at uiuit totum quae gloria conpleat orbem.
haec illi mensura uiro respondet et hac est
par sibi Pelides nec inania Tartara sentit.
ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere posses,
bella mouet clipeus, deque armis arma feruntur.
non ea Tydides, non audet Oileos Aiax,
non minor Atrides, non bello maior et aeuo
poscere, non alii. solis Telamone creato
Laerteque fuit tantae fiducia laudis.
a se Tantalides onus inuidiamque remouit
Argolicosque duces mediis considere castris
iussit et arbitrium litis traiecit in omnes.

LIBER TERTIVS DECIMVS

Consedere duces et uulgi stante corona
surgit ad hos clipei dominus septemplicis Aiax,
utque erat inpatiens irae, Sigeia toruo
litora respexit classemque in litore uultu
intendensque manus 'agimus, pro Iuppiter,' inquit
'ante rates causam, et mecum confertur Vlixes.
at non Hectoreis dubitauit cedere flammis,
quas ego sustinui, quas hac a classe fugaui.
tutius est igitur fictis contendere uerbis
quam pugnare manu. sed nec mihi dicere promptum,
nec facere est isti; quantumque ego Marte feroci
inque acie ualeo, tantum ualet iste loquendo.
nec memoranda tamen uobis mea facta, Pelasgi,
esse reor; uidistis enim. sua narret Vlixes,
quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
praemia magna peti fateor. sed demit honorem
aemulus: Aiaci non est tenuisse superbum,
sit licet hoc ingens, quicquid sperauit Vlixes.
iste tulit pretium iam nunc temptaminis huius;
quo cum uictus erit, mecum certasse feretur.
atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
nobilitate potens essem, Telamone creatus,
moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit
litoraque intrauit Pagasaea Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
reddit, ubi Aeoliden saxum graue Sisyphon urguet.
Aeacon agnoscit summus prolemque fatetur
Iuppiter esse suam; sic a Ioue tertius Aiax.
nec tamen haec series in causam prosit, Achiui,
si mihi cum magno non est communis Achille.
frater erat, fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio furtisque et fraude simillimus illi
inserit Aeacidis alienae nomina gentis?
an quod in arma prior nulloque sub indice ueni,
arma neganda mihi? potiorque uidebitur ille,
ultima qui cepit detrectauitque furore
militiam ficto, donec sollertior isto,
sed sibi inutilior timidi commenta retexit
Naupliades animi uitataque traxit ad arma?
optima num sumat, quia sumere noluit ulla;
nos inhonorati et donis patruelibus orbi,
obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
atque utinam aut uerus furor ille aut creditus esset,
nec comes hic Phrygias umquam uenisset ad arces
hortator scelerum! non te, Poeantia proles,
expositum Lemnos nostro cum crimine haberet!
qui nunc, ut memorant, siluestribus abditus antris
saxa moues gemitu, Laertiadaeque precaris
quae meruit; quae, si di sunt, non uana precaris.
et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
heu spes una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque
uelaturque aliturque auibus uolucresque petendo
debita Troianis exercet spicula fatis.
ille tamen uiuit, quia non comitauit Vlixen;
mallet et infelix Palamedes esse relictus,
[uiueret aut certe letum sine crimine haberet]
quem male conuicti nimium memor iste furoris
prodere rem Danaam finxit fictumque probauit
crimen et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
ergo aut exilio uires subduxit Achiuis
aut nece; sic pugnat, sic est metuendus Vlixes.
qui licet eloquio fidum quoque Nestora uincat,
haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
esse rear nullum. qui cum inploraret Vlixen
uulnere tardus equi fessusque senilibus annis,
proditus a socio est. non haec mihi crimina fingi
scit bene Tydides, qui nomine saepe uocatum
corripuit trepidoque fugam exprobrauit amico.
adspiciunt oculis superi mortalia iustis.
en eget auxilio, qui non tulit, utque reliquit,
sic linquendus erat; legem sibi dixerat ipse.

XII 580 *Sminthea* Beroaldus, *cinthia* codd. **592** *patruoque* Heins. ex codd. **596** *parim* M N. **604** *uictus es* M N h, *uinceris* ε Merk. **609** *cremabat* M N. **611** *paruam* N², *paruum* M ε h. **613** *hac est* Heins., *haec est* codd. **615** *posses* M N ε h, *possis* Heins. ex codd. **619** *creatis* Heins.

XIII 19 *temptaminis* M, *certaminis* N in ras. uulg. **29** *causam* M N (eras. *m*), *causa* ε h. **30** *non sit* h. **35** *ille* Heins. ex codd., *illis* M N ε h. **38** *sed* Heins. ex cod. uno, *et* M N ε h. **39** *in arma* Heins. Merk. **51** *pars* uulg., corr. Postgate, *pars illa* Korn. **54** *dedita* M N; cf. 921. **55** *comitatur* N ε h. **56** *uellet* N ε h. **57** om. M N, damnauerunt edd. recentt. duce Merk. **58** *iste* uulg., *esse* M, *ipse* ε. **59** *danaam* M N, *danaum* ε h. **61** *exitio* M.

conclamat socios. adsum uideoque trementem
pallentemque metu et trepidantem morte futura.
opposui molem clipei texique iacentem
seruauique animam (minimum est hoc laudis) inertem.
si perstas certare, locum redeamus in illum;
redde hostem uulnusque tuum solitumque timorem
post clipeumque late et mecum contende sub illo.
at postquam eripui, cui standi uulnera uires
non dederant, nullo tardatus uulnere fugit.
Hector adest secumque deos in proelia ducit,
quaque ruit, non tu tantum terreris, Vlixe,
sed fortes etiam; tantum trahit ille timoris.
hunc ego sanguineae successu caedis ouantem
eminus ingenti resupinum pondere fudi,
hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
sustinui. sortemque meam uouistis, Achiui,
et uestrae ualuere preces. si quaeritis huius
fortunam pugnae, non sum superatus ab illo.
ecce ferunt Troes ferrumque ignesque Iouemque
in Danaas classes. ubi nunc facundus Vlixes?
nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
quod si uera licet mihi dicere, quaeritur istis
quam mihi maior honos, coniunctaque gloria nostra est,
atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
conferat his Ithacus Rhesum inbellemque Dolona
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum
luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
diuidite, et pars sit maior Diomedis in illis.
quo tamen haec Ithaco, qui clam, qui semper inermis
rem gerit et furtis incautum decipit hostem?
ipse nitor galeae claro radiantis ab auro
insidias prodet manifestabitque latentem.
sed neque Dulichius sub Achillis casside uertex
pondera tanta feret, nec non onerosa grauisque
Pelias hasta potest inbellibus esse lacertis,
nec clipeus uasti caelatus imagine mundi
conueniet timidae nataeque ad furta sinistrae.
debilitaturum quid te petis, inprobe, munus?
quod tibi si populi donauerit error Achiui,
cur spolieris, erit, non cur metuaris ab hoste,
et fuga, qua sola cunctos, timidissime, uincis,
tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
adde quod iste tuus, tam raro proelia passus,
integer est clipeus: nostro, qui tela ferendo
mille patet plagis, nouus est successor habendus.
denique, quid uerbis opus est? spectemur agendo.
arma uiri fortis medios mittantur in hostes;
inde iubete peti et referentem ornate relatis.'
  Finierat Telamone satus uulgique secutum
ultima murmur erat, donec Laertius heros
adstitit atque oculos paulum tellure moratos
sustulit ad proceres expectatoque resoluit
ora sono; neque abest facundis gratia dictis.
'si mea cum uestris ualuissent uota, Pelasgi,
non foret ambiguus tanti certaminis heres,
tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
quem quoniam non aequa mihi uobisque negarunt
fata' (manuque simul ueluti lacrimantia tersit
lumina), 'quis magno melius succedit Achilli
quam per quem magnus Danais successit Achilles?
huic modo ne prosit quod, ut est, hebes esse uidetur,
neue mihi noceat quod uobis semper, Achiui,
profuit ingenium, meaque haec facundia, siqua est,
quae nunc pro domino, pro uobis saepe locuta est,
inuidia careat, bona nec sua quisque recuset.
nam genus et proauos et quae non fecimus ipsi,
uix ea nostra uoco. sed enim, quia rettulit Aiax
esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iuppiter est totidemque gradus distamus ab illo.
nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic, neque in his quisquam damnatus et exul.
est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
altera nobilitas; deus est in utroque parente.
sed neque materno quod sum generosior ortu,
nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
proposita arma peto. meritis expendite causam,
dummodo, quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo;
sed uirtutis honor spoliis quaeratur in istis.
aut si proximitas primusque requiritur heres,
est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi;
quis locus Aiaci? Phthiam haec Scyrumue ferantur.
nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
num petit ille tamen, num si petat, auferat illa?
ergo operum quoniam nudum certamen habetur,
plura quidem feci quam quae conprendere dictis
in promptu mihi sit; rerum tamen ordine ducar.
praescia uenturi genetrix Nereia leti
dissimulat cultu natum; et deceperat omnes,
in quibus Aiacem, sumptae fallacia uestis.
arma ego femineis animum motura uirilem
mercibus inserui; neque adhuc proiecerat heros
uirgineos habitus, cum parmam hastamque tenenti
"nate dea," dixi "tibi se peritura reseruant
Pergama. quid dubitas ingentem euertere Troiam?"
iniecique manum fortemque ad fortia misi.
ergo opera illius mea sunt; ego Telephon hasta
pugnantem domui, uictum orantemque refeci;
quod Thebae cecidere, meum est; me credite Lesbon,
me Tenedon Chrysenque et Cillan, Apollinis urbes,
et Scyrum cepisse; mea concussa putate
procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
utque alios taceam, qui saeuum perdere posset
Hectora, nempe dedi; per me iacet inclitus Hector.
illis haec armis, quibus est inuentus Achilles,
arma peto. uiuo dederam, post fata reposco.
ut dolor unius Danaos peruenit ad omnes
Aulidaque Euboicam conplerunt mille carinae,
expectata diu, nulla aut contraria classi
flamina erant, duraeque iubent Agamemnona sortes
inmeritam saeuae natam mactare Dianae.
denegat hoc genitor diuisque irascitur ipsis
atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
ingenium uerbis ad publica commoda uerti.
nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides:
difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
hunc tamen utilitas populi fraterque datique
summa mouet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
mittor et ad matrem, quae non hortanda, sed astu
decipienda fuit. quo si Telamonius isset,
orba suis essent etiam nunc lintea uentis.
mittor et Iliacas audax orator ad arces,
uisaque et intrata est altae mihi curia Troiae;
plenaque adhuc erat illa uiris. interritus egi
quam mihi mandarat communem Graecia causam,
accusoque Parin praedamque Helenamque reposco
et moueo Priamum Priamoque Antenora iunctum.
at Paris et fratres et qui rapuere sub illo,
uix tenuere manus (scis hoc, Menelae) nefandas,
primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
longa referre mora est quae consilioque manuque
utiliter feci spatiosi tempore belli.
post acies primas urbis se moenibus hostes
continuere diu, nec aperti copia Martis

XIII 74 *trepidantem* edd. uett., *metuentem* M N ε h. **76** *est hic* M N. **83** *ulixes* M. **91** *ignemque* Heins. ex codd. **92** *tunc* ε h. **94** *spes* M. *tot pro* Heins. ex codd. **110** *caelatus* N ε h (cf. 291), *celatus* Plan., *concretus* M. **129** et **154** *heros* M. **130** *poteremur* Priscian., *potiremur* codd. **133** *succedit* M N ε h, *succedat* Plan. Heins. ex codd. **135** *uti est* M h. *esse fatetur* Koch. **144** *Arcesius* ed. Aldina, *acrisius* codd. **152** interpunxit Magnus. **158** *illa* M, *arma* N ε h. **163** *et* om. codd. aliquot Heins. **167** *cui* N. **184** *sunt* ε h. **189** *hanc* N Bentl., *nunc* M ε h. **195** *etiam num* M, *nunc* corr. ex *num* N. **197** *orata est* M. **199** *communis* codd., corr. Bentl.

nlla fuit; decimo demum pugnauimus anno.
quid facis interea qui nil, nisi proelia, uosti?
quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris,
hostibus insidior, fossas munimine cingo,
consolor socios ut longi taedia belli
mente ferant placida, doceo quo simus alendi
armandique modo, mittor quo postulat usus.
ecce Iouis monitu, deceptus imagine somni,
rex iubet incepti curam dimittere belli.
ille potest auctore suam defendere uocem.
non sinat hoc Aiax delendaque Pergama poscat,
quodque potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
cur non arma capit, dat quod uaga turba sequatur?
non erat hoc nimium numquam nisi magna loquenti.
quid quod et ipse fugit? uidi, puduitque uidere,
cum tu terga dares inhonestaque uela parares.
nec mora, "quid facitis? quae uos dementia" dixi
"concitat, o socii, captam dimittere Troiam?
quidue domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?"
talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
conuocat Atrides socios terrore pauentes;
nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam
audet. at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud inpune, proteruis.
erigor et trepidos ciues exhortor in hostem
amissamque mea uirtutem uoce repono.
tempore ab hoc quodcumque potest fecisse uideri
fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.
denique de Danais quis te laudatue petitue?
at sua Tydides mecum communicat acta,
me probat et socio semper confidit Vlixe.
est aliquid de tot Graiorum milibus unum
a Diomede legi. nec me sors ire iubebat:
sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo
ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolona
interimo; non ante tamen quam cuncta coegi
prodere et edidici quid perfida Troia pararet.
omnia cognoram, nec quod specularer habebam,
et iam promissa poteram cum laude reuerti.
haud contentus eo petii tentoria Rhesi
inque suis ipsum castris comitesque peremi.
atque ita captiuo uictor uotisque potitus
ingredior curru laetos imitante triumphos.
cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
arma negate mihi, fueritque benignior Aiax.
quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
deuastata meo? cum multo sanguine fudi
Coeranon Iphitiden et Alastoraque Chromiumque
Alcandrumque Haliumque Noemonaque Prytanimque
exitioque dedi cum Chersidamante Thoona
et Charopem fatisque inmitibus Ennomon actum
quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
procubuere manu. sunt et mihi uulnera, ciues,
ipso pulchra loco. nec uanis credite uerbis:
adspicite en' uestemque manu diduxit et 'haec sunt
pectora semper' ait 'uestris exercita rebus.
at nil inpendit per tot Telamonius annos
sanguinis in socios et habet sine uulnere corpus.
quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
arma tulisse refert contra Troasque Iouemque
confiteorque tulit? neque enim benefacta maligne
detractare meum est. sed ne communia solus
occupet atque aliquem uobis quoque reddat honorem.
reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
se putat, oblitus regisque ducumque meique,
nonus in officio et praelatus munere sortis.
sed tamen euentus uestrae, fortissime, pugnae
quis fuit? Hector abit uiolatus uulnere nullo.
me miserum, quanto cogor meminisse dolore
temporis illius, quo Graium murus Achilles
procubuit! nec me lacrimae luctusque timorque
tardarunt quin corpus humo sublime referrem.
his umeris, his, inquam, umeris ego corpus Achillis
et simul arma tuli; quae nunc quoque ferre laboro.
sunt mihi quae ualeant in talia pondera uires,
est animus certe uestros sensurus honores.
scilicet idcirco pro nato caerula mater
ambitiosa suo fuit, ut caelestia dona,
artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
indueret? neque enim clipei caelamina nouit,
Oceanum et terras cumque alto sidera caelo
Pleiadasque Hyadasque inmunemque aequoris Arcton
diuersosque orbes nitidumque Orionis ensem.
[postulat ut capiat quae non intellegit arma.]
quid quod me duri fugientem munera belli
arguit incepto serum accessisse labori,
nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
si simulasse uocas crimen, simulauimus ambo,
si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
me pia detinuit coniunx, pia mater Achillem,
primaque sunt illis data tempora, cetera uobis.
haud timeo, si iam nequeam defendere, crimen
cum tanto commune uiro. deprensus Vlixis
ingenio tamen ille, at non Aiacis Vlixes.
neue in me stolidae conuicia fundere linguae
admiremur eum, uobis quoque digna pudore
obicit. an falso Palameden crimine turpe est
accusasse mihi, uobis damnasse decorum?
sed neque Naupliades facinus defendere tantum
tamque patens ualuit, nec uos audistis in illo
crimina; uidistis praestoque obiecta patebant.
nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
esse reus merui: factum defendite uestrum;
consensistis enim. nec me suasisse negabo
ut se subtraheret bellique uiaeque labori
temptaretque feros requie finire dolores.
paruit et uiuit. non haec sententia tantum
fida, sed et felix, cum sit satis esse fidelem.
quem quoniam uates delenda ad Pergama poscunt,
ne mandate mihi; melius Telamonius ibit
eloquioque uirum morbisque iraque furentem
molliet, aut aliqua producet callidus arte.
ante retro Simois fluet et sine frondibus Ide
stabit et auxilium promittet Achaia Troiae
quam, cessante meo pro uestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.
sis licet infestus sociis regique mihique,
dure Philoctete, licet exsecrere meumque
deuoueas sine fine caput cupiasque dolenti
me tibi forte dari nostrumque haurire cruorem;
te tamen adgrediar mecumque reducere nitar:
tamque tuis potiar, faueat Fortuna, sagittis,
quam sum Dardanio, quem cepi, nate potitus,

XIII 212 *fossas. classes* Halbertsma (Mnemosyne t. vi p. 106). **221** *dat* codd., *det* h Riese. **230** hunc u. incluserunt Haupt Korn. **233** *protcruus* M N h. **235** *repono* Bentl. et sic cod. Nicolait., *reposco* uulg. **243** *sic* N² al., *su*(ras. post *u*)*m* M, *sum* legit Korn, *sed* ε h. **244** *eadem* h, *etiam* M N ε. *quae* ε h, *qua* corr. ex *quae* M, *nunc* N. *ausus et ausum eadem* Korn. **254** ita codd., *ferat haec ut dignior Aiax* Muretus. *Aiax. Hector* Koeppen. de toto loco u. Bentl. Phalaris praef. p. lxx. **264** *diduxit* N² ε, *deduxit* M, *diducit* h. **272** *atque. aut* M N. **273** *tectus* Bentl. **275** *Hectoreo—Marti* Heins. ex codd. **276–343** desunt in M, post 138 collocat N. **276** *ducum* Heins., *ducis* codd. **279** *hector abit* N h, *est hector* ε Merk. **282** *luctusue timorue* codd. quidam Heins. **291** *norit* edd. uett. Heins. ex codd. **294** ita Haupt ex cod. Bononiensi, *diuersasque urbes* codd., *ursas* C. Schenkl recepit Zingerle, *feras* Siebelis. **295** hunc u. damnauerunt Bentl. Korn. **299** *uocat* Heins. ex codd. **303** *nequeo* Heins. ex codd. **312** *praestoque* Merk., *pretioque* codd. **317** *lenire labores* ε. **319** *facit esse* codd., corr. Ciofanus. **322** *morbis* (om. *que*) N Heins. **332** *utque tui mihi sic fiat tibi copia nostri* N ε h, damnauerunt Merk. alii Plan. **333** om. N¹. *mecumque—nitar.* ita edidit Merk., in codd. hic u. uarie suppletus est. *mecumque—nitar* inclusit Heins. qui statuit Ouidium u. imperfectum reliquisse. cf. Madv. adu. crit. t. ii p. 91.

quam responsa deum Troianaque fata retexi,
quam rapui Phrygiae signum penetrale Mineruae
hostibus e mediis. et se mihi conferat Aiax?
nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
uerba uiri? cur hic metuis? cur audet Vlixes
ire per excubias et se committere nocti
perque feros enses non tantum moenia Troum,
uerum etiam summas arces intrare suaque
eripere aede deam raptamque adferre per hostes?
quae nisi fecissem, frustra Telamone creatus
gestasset laeua taurorum tergora septem.
illa nocte mihi Troiae uictoria parta est;
Pergama tunc uici, cum uinci posse coegi.
desine Tydiden uultuque et murmure nobis
ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
nec tu, cum socia clipeum pro classe tenebas,
solus eras; tibi turba comes, mihi contigit unus.
qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
esse nec indomitae deberi praemia dextrae,
ipse quoque haec peteret; peteret moderatior Aiax
Eurypylusque ferox claroque Andraemone natus
nec minus Idomeneus patriaque creatus eadem
Meriones, peteret maioris frater Atridae.
quippe manu fortes nec sunt mihi Marte secundi;
consiliis cessere meis. tibi dextera bello
utilis; ingenium est quod eget moderamine nostro;
tu uires sine mente geris, mihi cura futuri;
tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
eligit Atrides; tu tantum corpore prodes,
nos animo; quantoque ratem qui temperat anteit
remigis officium, quanto dux milite maior,
tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
pectora sunt potiora manu; uigor omnis in illis.
at uos, o proceres, uigili date praemia uestro,
proque tot annorum cura, quibus anxius egi,
hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
iam labor in fine est; obstantia fata remoui,
altaque posse capi faciendo Pergama cepi.
per spes nunc socias casuraque moenia Troum
perque deos oro, quos hosti nuper ademi,
per siquid superest quod sit sapienter agendum,
siquid adhuc audax ex praecipitique petendum est,
este mei memores; aut si mihi non datis arma,
huic date'; et ostendit signum fatale Mineruae.
  Mota manus procerum est, et quid facundia posset
re patuit; fortisque uiri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum ignesque Iouemque
sustinuit totiens, unam non sustinet iram,
inuictumque uirum uicit dolor. arripit ensem
et 'meus hic certe est. an et hunc sibi poscit Vlixes?
hoc' ait 'utendum est in me mihi; quique cruore
saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit,
ne quisquam Aiacem possit superare nisi Aiax.'
dixit et in pectus tum demum uulnera passum,
qua patuit ferrum, letalem condidit ensem.
nec ualuere manus infixum educere telum:
expulit ipse cruor. rubefactaque sanguine tellus
purpureum uiridi genuit de caespite florem,
qui prius Oebalio fuerat de uulnere natus.
littera communis mediis pueroque uiroque
inscripta est foliis, haec nominis, illa querellae.
  Victor ad Hypsipyles patriam clarique Thoantis
et ueterum terras infames caede uirorum
uela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
quae postquam ad Graios domino comitante reuexit,
inposita est sero tandem manus ultima bello.
[Troia simul Priamusque cadunt; Priameia coniunx
perdidit infelix hominis post omnia formam,
externasque nouo latratu terruit auras,
longus in angustum qua clauditur Hellespontus.]
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis,
exiguumque senis Priami Iouis ara cruorem
conbiberat. tractata comis antistita Phoebi
non profecturas tendebat ad aethera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
dum licet, amplexas succensaque templa tenentes
inuidiosa trahunt uictores praemia Grai.
mittitur Astyanax illis de turribus, unde
pugnantem pro se proauitaque regna tuentem
saepe uidere patrem monstratum a matre solebat.
iamque uiam suadet Boreas, flatuque secundo
carbasa mota sonant. iubet uti nauita uentis.
'Troia, uale; rapimur' clamant, dant oscula terrae
Troades et patriae fumantia tecta relinquunt.
ultima conscendit classem, miserabile uisu,
in mediis Hecube natorum inuenta sepulcris;
prensantem tumulos atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus. tamen unius hausit
inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos;
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem,
inferias inopes, crinem lacrimasque reliquit.
  Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus
Bistoniis habitata uiris. Polymestoris illic
regia diues erat, cui te commisit alendum
clam, Polydore, pater Phrygiisque remouit ab armis;
consilium sapiens, sceleris nisi praemia magnas
adiecisset opes, animi inritamen auari.
ut cecidit fortuna Phrygum, capit inpius ensem
rex Thracum iuguloque sui demisit alumni
et, tamquam tolli cum corpore crimina possent,
exanimem scopulo subiectas misit in undas.
  Litore Threicio classem religarat Atrides,
dum mare pacatum, dum uentus amicior esset.
hic subito, quantus cum uiueret esse solebat,
exit humo late rupta similisque minanti
temporis illius uultum referebat Achilles,
quo ferus iniustum petiit Agamemnona ferro.
'inmemores' que 'mei disceditis' inquit 'Achiui?
obrutaque est mecum uirtutis gratia nostrae?
ne facite; utque meum non sit sine honore sepulcrum,
placet Achilleos mactata Polyxena manes.'
dixit, et inmiti sociis parentibus umbrae,
rapta sinu matris, quam iam prope sola fouebat,
fortis et infelix et plus quam femina uirgo
ducitur ad tumulum diroque fit hostia busto.
quae memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
admota est sensitque sibi fera sacra parari,
utque Neoptolemum stantem ferrumque tenentem
inque suo uidit figentem lumina uultu,
'utere iamdudum generoso sanguine;' dixit
'nulla mora est; at tu iugulo uel pectore telum
conde meo' iugulumque simul pectusque retexit.
'scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
mors tantum uellem matrem mea fallere posset.
mater obest minuitque necis mihi gaudia; quamuis
non mea mors illi, uerum sua uita tremenda est.
uos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
(haud per tale sacrum numen placabitis ullum)
este procul, si iusta peto, tactuque uiriles
uirgineo remouete manus. acceptior illi,
quisquis is est quem caede mea placare paratis,
liber erit sanguis. siquos tamen ultima nostri
uerba mouent oris, Priami uos filia regis,
non captiua rogat, genetrici corpus inemptum

XIII 338 *comparat* N ε Merk. **356** *hoc* M N. **360** *manus—secundae* M. *tibi* N h. **371** *curis* N in ras. ε h. **379** u. leoninum *si troiae fatis aliquid restare putatis* (codd.) expunxerunt edd. **384** *ignemque* ε h; cf. 91. **385** *sustulit* M N ε. **386** *uincit* Heins. ex codd. **392** *ferro* N in ras. ε h. **403** *est sero* codd. aliquot, *estque sero* ε, *que fero est* M N h. **404–407** secluserunt Bentl. al. **406** *aures* ε, *oras* Bothe, *externos—agros* Koch. **409–417** secluserunt Merk. al. **410** *tractata* Heins. ex codd., *tractaque* M, *tractisque* N ε h. *antistia* M N ε h. **423** *hecube* ε, idem fere N h, *Hecuba* Riese cum M, *Hecuba est* Merk. **436** *demisit* N h, *dimisit* M, *defigit* ε. **444** *iniustum* Magnus, *iniusto* codd. **458** *at* Heins. ex codd., *aut* M N ε h, *quin* Merk. **460** *haud* M corr. ex *aut*. *ferrem* h Heins. ex codd. **461** post 465 transp. Postgate. **464** *tremenda* uulg., *tremanda* M, *cremanda* N. **466** *ite* M N Riese. **471** *non* N uulg., *nunc* M ε h.

reddite ; neue auro redimat ius triste sepulcri
sed lacrimis. tum, cum poterat, redimebat et auro.'
dixerat, at populus lacrimas, quas illa tenebat,
non tenet. ipse etiam flens inuitusque sacerdos
praebita coniecto rupit praecordia ferro.
illa super terram defecto poplite labens
pertulit intrepidos ad fata nouissima uultus.
tum quoque cura fuit partes uelare tegendas,
cum caderet, castique decus seruare pudoris.
Troades excipiunt deploratosque recensent
Priamidas et quod dederit domus una cruoris,
teque gemunt, uirgo, teque, o modo regia coniunx,
regia dicta parens, Asiae florentis imago,
nunc etiam praedae mala sors, quam uictor Vlixes
esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
edideras : dominum matri uix repperit Hector.
quae corpus conplexa animae tam fortis inane,
quas totiens patriae dederat natisque uiroque,
huic quoque dat lacrimas. lacrimas in uulnera fundit
osculaque ore tegit consuetaque pectora plangit
canitiemque suam concretam sanguine uellens
plura quidem, sed et haec laniato pectore dixit :
'nata, tuae (quid enim superest ?) dolor ultime matris,
nata, iaces, uideoque tuum, mea uulnera, uulnus.
et, ne perdiderim quemquam sine caede meorum,
tu quoque uulnus habes. at te, quia femina, rebar
a ferro tutam ; cecidisti et femina ferro,
totque tuos idem fratres, te perdidit idem,
exitium Troiae nostrique orbator, Achilles.
at postquam cecidit Paridis Phoebique sagittis,
nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
nunc quoque mi metuendus erat ; cinis ipse sepulti
in genus hoc saeuit, tumulo quoque sensimus hostem.
Aeacidae fecunda fui. iacet Ilion ingens,
euentuque graui finita est publica clades,
sed finita tamen. soli mihi Pergama restant,
in cursuque meus dolor est. modo maxima rerum,
tot generis natisque potens nuribusque uiroque,
nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelopae munus. quae me data pensa trahentem
matribus ostendens Ithacis "haec Hectoris illa est
clara parens, haec est" dicet "Priameia coniunx."
postque tot amissos tu nunc, quae sola leuabas
maternos luctus, hostilia busta piasti.
inferias hosti peperi. quo ferrea resto ?
quidue moror ? quo me seruas, annosa senectus ?
quo, di crudeles, nisi quo noua funera cernam,
uiuacem differtis anum ? quis posse putaret
felicem Priamum post diruta Pergama dici ?
felix morte sua est ; nec te, mea nata, peremptam
adspicit et uitam pariter regnumque reliquit.
at, puto, funeribus dotabere, regia uirgo,
condeturque tuum monumentis corpus auitis.
non haec est fortuna domus. tibi munera matris
contingent fletus peregrinaeque haustus harenae.
omnia perdidimus ; superest, cur uiuere tempus
in breue sustineam, proles gratissima matri,
nunc solus, quondam minimus de stirpe uirili,
has datus Ismario regi Polydorus in oras.
quid moror interea crudelia uulnera lymphis
abluere et sparsos inmiti sanguine uultus ?'
dixit et ad litus passu processit anili,
albentes lacerata comas. 'date, Troades, urnam'
dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas ;
adspicit eiectum Polydori in litore corpus
factaque Threiciis ingentia uulnera telis.
Troades exclamant. obmutuit illa dolore,
et pariter uoces lacrimasque introrsus obortas
deuorat ipse dolor. duroque simillima saxo
torpet et aduersa figit modo lumina terra,
interdum toruos sustollit ad aethera uultus,
nunc positi spectat uultum, nunc uulnera nati,
uulnera praecipue, seque armat et instruit ira.
qua simul exarsit, tamquam regina maneret,
ulcisci statuit poenaeque in imagine tota est.
utque furit catulo lactente orbata leaena
signaque nacta pedum sequitur, quem non uidet, hostem,
sic Hecuba, postquam cum luctu miscuit iram,
non oblita animorum, annorum oblita suorum,
uadit ad artificem dirae Polymestora caedis
conloquiumque petit ; nam se monstrare relictum
uelle latens illi, quod nato redderet, aurum.
credidit Odrysius praedaeque adsuetus amore
in secreta uenit. tum blando callidus ore
'tolle moras, Hecuba,' dixit 'da munera nato.
omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
per superos iuro.' spectat truculenta loquentem
falsaque iurantem tumidaque exaestuat ira
atque ita correpto captiuarum agmina matrum
inuocat et digitos in perfida lumina condit
expellitque genis oculos (facit ira potentem)
inmergitque manus foedataque sanguine sonti
non lumen, neque enim superest, loca luminis haurit.
clade sui Thracum gens inritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere iactu
coepit. at haec missum rauco cum murmure saxum
morsibus insequitur, rictuque in uerba parato
latrauit conata loqui. locus exstat et ex re
nomen habet ; ueterumque diu memor illa malorum
tum quoque Sithonios ululauit maesta per agros.
illius Troasque suos hostesque Pelasgos,
illius fortuna deos quoque mouerat omnes,
sic omnes, ut et ipsa Iouis coniunxque sororque
euentus Hecubam meruisse negauerit illos.
Non uacat Aurorae, quamquam isdem fauerat armis,
cladibus et casu Troiaeque Hecubaeque moueri.
cura deam propior luctusque domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
uidit Achillea pereuntem cuspide mater.
uidit, et ille color, quo matutina rubescunt
tempora, palluerat, latuitque in nubibus aether.
at non inpositos supremis ignibus artus
sustinuit spectare parens, sed crine soluto,
sicut erat, magni genibus procumbere non est
dedignata Iouis lacrimisque has addere uoces :
'omnibus inferior quas sustinet aureus aether
(nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem),
diua tamen ueni, non ut delubra diesque
des mihi sacrificos caliturasque ignibus aras ;
si tamen adspicias, quantum tibi femina praestem,
tum cum luce noua noctis confinia seruo,
praemia danda putes ; sed non ea cura neque hic est
nunc status Aurorae, meritos ut poscat honores :
Memnonis orba mei uenio, qui fortia frustra
pro patruo tulit arma suo primisque sub annis
occidit a forti, sic uos uoluistis, Achille.
da, precor, huic aliquem, solacia mortis, honorem,
summe deum rector, maternaque uulnera leni.'
Iuppiter adnuerat, cum Memnonis arduus alto
corruit igne rogus nigrique uolumina fumi
infecere diem, ueluti cum flumina *l*entas
exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
atra fauilla uolat glomerataque corpus in unum

XIII **473** *tum* h, *tunc* uulg. **482** *quod* uulg., *quot* M, *quid* N h. **487** *edideras* Heins., *ediderat* codd. **490** *uulnera* uulg., *uulnere* M ε, *uolnere* N. **492** ita Postgate, *concreto in s. uerrens* codd. **494** *matri* Heins. ex codd. **495** *meum tua u. pectus* M N h. **496** *et ne* M ε h, *en ne* N Heins. al. **510** *deorum* M N. **518** *nisi uti* N ε h. **523** *donabere* M N. **539** *uocem* N ε h. **544** *iram* M N. **549** *hecuba* M. **556** *hecuba* M, *Hecuba et* Merk. **562** *expilatque* N ε h. *potentem* h, *nocentem* M N ε. **563** *sonti* N uulg., *sontis* M h. **567** *saxum* uulg., *iactum* M N. **601** *uolumine* M. **602** om. M. *lentas* Postgate, *natas* codd. *flumine Nais* Housman (l. c. p. 151). **603** *exhalat* M Housman.

densetur faciemque capit sumitque calorem
atque animam ex igni; leuitas sua praebuit alas.
et primo similis uolucri, mox uera uolucris
insonuit pennis. pariter sonuere sorores
innumerae, quibus est eadem natalis origo.
terque rogum lustrant, et consonus exit in auras
ter clangor; quarto seducunt castra uolatu.
tum duo diuersa populi de parte feroces
bella gerunt rostrisque et aduncis unguibus iras
exercent alasque aduersaque pectora lassant.
inferiaeque cadunt cineri cognata sepulto
corpora seque uiro forti meminere creatas.
praepetibus subitis nomen facit auctor: ab illo
Memnonides dictae, cum sol duodena peregit
signa, parentali moriturae more rebellant.
ergo aliis latrasse Dymantida flebile uisum est;
luctibus est Aurora suis intenta piasque
nunc quoque dat lacrimas et toto rorat in orbe.
Non tamen euersam Troiae cum moenibus esse
spem quoque fata sinunt; sacra et, sacra altera, patrem
fert umeris, uenerabile onus, Cythereius heros.
de tantis opibus praedam pius eligit illam
Ascaniumque suum; profugaque per aequora classe
fertur ab Antandro scelerataque limina Thracum
et Polydoreo manantem sanguine terram
linquit et utilibus uentis aestuque secundo
intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
hunc Anius, quo rege homines, antistite Phoebus
rite colebatur, temploque domoque recepit
urbemque ostendit delubraque nota duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
ture dato flammis uinoque in tura profuso
caesarumque boum fibris de more crematis
regia tecta petunt positisque tapetibus altis
munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
tunc pius Anchises: 'o Phoebi lecte sacerdos,
fallor an et natum, cum primum haec moenia uidi,
bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?'
huic Anius niueis circumdata tempora uittis
concutiens et tristis ait: 'non falleris, heros
maxime; uidisti natorum quinque parentem,
quem nunc (tanta homines rerum inconstantia uersat)
paene uides orbum. quod enim mihi filius absens
auxilium quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque et regna tenentem?
Delius augurium dedit huic; dedit altera Liber
femineae stirpi uoto maiora fideque
munera. nam tactu natarum cuncta mearum
in segetem laticemque meri canaeque Mineruae
transformabantur, diuesque erat usus in illis.
hoc ubi cognouit Troiae populator Atrides,
ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
nos quoque parte putes, armorum uiribus usus
abstrahit inuitas gremio genitoris, alantque
inperat Argolicam caelesti munere classem.
effugiunt quo quaeque potest: Euboea duabus,
et totidem natis Andros fraterna petita est.
miles adest et, ni dedantur, bella minatur.
uicta metu pietas consortia corpora poenae
dedidit. et timido possis ignoscere fratri.
non hic Aeneas, non qui defenderet Andron
Hector erat, per quem decimum durastis in annum.
iamque parabantur captiuis uincla lacertis;
illae tollentes etiamnunc libera caelo
bracchia "Bacche pater, fer opem" dixere. tulitque
muneris auctor opem, si miro perdere more
ferre uocatur opem. nec qua ratione figuram
perdiderint potui scire aut nunc dicere possum,
summa mali nota est: pennas sumpsere tuaeque
coniugis in uolucres niueas abiere columbas.'
Talibus atque aliis postquam conuiuia dictis
inplerunt, mensa somnum petiere remota.
cumque die surgunt adeuntque oracula Phoebi;
qui petere antiquam matrem cognataque iussit
litora. prosequitur rex et dat munus ituris,
Anchisae sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti,
cratera Aeneae, quem quondam transtulit illi
hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Hyleus et longo caelauerat argumento.
urbs erat, et septem posses ostendere portas:
hae pro nomine erant, et quae foret illa docebant.
ante urbem exequiae tumulique ignesque rogique
effusaeque comas et apertae pectora matres
significant luctum. Nymphae quoque flere uidentur
siccatosque queri fontes; sine frondibus arbor
nuda riget, rodunt arentia saxa capellae.
ecce facit mediis natas Orione Thebis,
hanc non femineum iugulo dare uulnus aperto,
illam demissa per fortia pectora tela
pro populo cecidisse suo pulchrisque per urbem
funeribus ferri celebrique in parte cremari;
tum de uirginea geminos exire fauilla,
ne genus intereat, iuuenes, quos fama Coronas
nominat, et cineri materno ducere pompam.
hactenus antiquo signis fulgentibus aere,
summus inaurato crater erat asper acantho.
nec leuiora datis Troiani dona remittunt
dantque sacerdoti custodem turis acerram,
dant pateram claramque auro gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros a sanguine Teucri
ducere principium, Creten tenuere; locique
ferre diu nequiere Iouem centumque relictis
urbibus Ausonios optant contingere portus.
saeuit hiemps iactatque uiros, Strophadumque receptos
portubus infidis exterruit ales Aello.
et iam Dulichios portus Ithacamque Samonque
Neritiasque domus, regnum fallacis Vlixis,
praeter erant uecti; certatam lite deorum
Ambraciam uersique uident sub imagine saxum
iudicis, Actiaco quae nunc ab Apolline nota est,
uocalemque sua terram Dodonida quercu
Chaoniosque sinus, ubi nati rege Molosso
inrita subiectis fugere incendia pennis.
Proxima Phaeacum felicibus obsita pomis
rura petunt. Epiros ab his regnataque uati
Buthrotos Phrygio simulataque Troia tenetur.
inde futurorum certi, quae cuncta fideli
Priamides Helenus monitu praedixerat, intrant
Sicaniam. tribus haec excurrit in aequora pinnis;
e quibus imbriferos est uersa Pachynos ad Austros,
mollibus oppositum Zephyris Lilybaeon, ad Arctos
aequoris expertes spectat Boreamque Peloros.
hac subeunt Teucri, et remis aestuque secundo
sub noctem potitur Zanclaea classis harena.

XIII **605** *calorem* Heins. ex codd., *colorem* M N ε h. **606** *animam* Heins. ex codd., *animum* M N ε h. **611** *clangor* Heins. ex codd., *plangor* M N h. **614** *tempora iactant* M, *lassant* corr. ex *iactant* N. **619** *more* M² ε h, *morte* codd. pauci, *moritura uoce* M N, *luce* Merk., *Marte* Heins. **620** *est* om. N ε h. **624** *facta* M. **632** *homines* codd., *fides* Merk. sed conf. Verg. Aen. III 80. **638** *positique* Heins. ex codd. **653** *laticesque* ε h. *canaeque* M Korn, *bacamque* N ε h uulg. **659** *classem* M N, *gentem* ε h. **663** *corpora* M N h, *pectora* ε uulg. **666** *quem* M N, *quos* ε h. **668** *etiamnum* Heins. codd. aliquot. **672** *possum* M N ε h, *possim* Heins. ex codd. **678** *antiqua cognataque moenia iussit* M N h. **681** *cratera* N ε h, *crateram* uulg. *quem* N ε h (*quaem* M), *quam* uulg. **683** *hunc* N, *hanc* uulg. **684** *Nileus* M N h. **687** *rogique* uulg., *gyroque* M. **692** *Orione* edd., *ab origine* M, *ab orione* N ε h. **693, 694** ita dedit Korn Bentl. secutus. **693** *hanc non. hac non* N, *agmen* M. *uulnus* ε, *pectus* M N h. **694** *illac* N, *illas* M. *demissa—tela* Bentl., *dimisso—telo* M, *demisso—telo* N ε cod. Tegernseensis teste Hellmuth, *demisso—ferro* h, *per inertia uulnera* M. uide Madv. adu. crit. t. ii p. 92. **706** *creten* cod. unus, *Cretam* uulg., *certam* N. **718** *inrita* Heins., *inita* M, *inpia* N ε h. pro *subiectis* Ellis ap. edit. Simmons p. 155 *tam subitis* coni. **724** *pennis* M N, *linguis* ε h. **726** *oppositum* cod. unus (et Housman, l. c. p. 152), *impositum* M N ε, *expositum* uulg.

Scylla latus dextrum, lacuum inrequieta Charybdis
infestat. uorat haec raptas renomitque carinas,
illa feris atram canibus succingitur aluum,
uirginis ora gerens, et, si non omnia uates
ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore uirgo.
hanc multi petiere proci. quibus illa repulsis
ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
ibat et elusos iuuenum narrabat amores.
cui dum pectendos praebet Galatea capillos,
talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis :
'te tamen, o uirgo, genus haud inmite uirorum
expetit, utque facis, potes his inpune negare.
at mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris
enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
effugere' et lacrimae uocem inpediere loquentis.
quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo
et solata deam est, 'refer, o carissima,' dixit
'neue tui causam tege (sum tibi fida) doloris.'
Nereis his contra resecuta Crataeide natam est :
'Acis erat, Fauno nymphaque Symaethide cretus,
magna quidem patrisque sui matrisque uoluptas,
nostra tamen maior ; nam me sibi iunxerat uni.
pulcher et octonis iterum natalibus actis
signarat teneras molli lanugine malas.
hunc ego, me Cyclops nulla cum fine petebat.
nec, si quaesieris odium Cyclopis amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam :
par utrumque fuit. pro quanta potentia regni
est, Venus alma, tui ! nempe ille inmitis et ipsis
horrendus siluis et uisus ab hospite nullo
inpune et magni cum dis contemptor Olympi
quid sit amor sentit ualidaque cupidine captus
uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum.
iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi,
iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam
et spectare feros in aqua et conponere uultus.
caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris
cessant, et tutae ueniuntque abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
terribilem Polyphemon adit " lumen " que, " quod unum
fronte geris media, rapiet tibi " dixit " Vlixes "
risit et " o uatum stolidissime, falleris," inquit,
"altera iam rapuit." sic frustra uera monentem
spernit et aut gradiens ingenti litora passu
degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
prominet in pontum cuneatus acumine longo
collis ; utrumque latus circumfluit aequoris unda.
huc ferus adscendit Cyclops mediusque resedit ;
lanigerae pecudes nullo ducente secutae.
cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
ante pedes posita est, antemnis apta ferendis,
sumptaque harundinibus conpacta est fistula centum,
senserunt toti pastoria sibila montes,
senserunt undae. latitans ego rupe meique
Acidis in gremio residens procul auribus hausi
talia dicta meis auditaque uerba notaui :
" candidior folio niuei, Galatea, ligustri,
floridior pratis, longa procerior alno,
splendidior uitro, tenero lasciuior haedo,
leuior adsiduo detritis aequore conchis,
solibus hibernis, aestiua gratior umbra,
nobilior palma, platano conspectior alta,
lucidior glacie, matura dulcior uua,
mollior et cygni plumis et lacte coacto,
et, si non fugias, riguo formosior horto ;
saeuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
durior annosa quercu, fallacior undis,
lentior et salicis uirgis et uitibus albis,
his inmobilior scopulis, uiolentior amne,
laudato pauone superbior, acrior igni,
asperior tribulis, feta truculentior ursa,
surdior aequoribus, calcato inmitior hydro,
et, quod praecipue uellem tibi demere possem,
non tantum ceruo claris latratibus acto,
uerum etiam uentis uolucrique fugacior aura.
at bene si noris, pigeat fugisse morasque
ipsa tuas damnes et me retinere labores.
sunt mihi, pars montis, uiuo pendentia saxo
antra, quibus nec sol medio sentitur in aestu
nec sentitur hiemps. sunt poma grauantia ramos,
sunt auro similes longis in uitibus uuae,
sunt et purpureae ; tibi et has seruamus et illas.
ipsa tuis manibus siluestri nata sub umbra
mollia fraga leges, ipsa autumnalia corna
prunaque, non solum nigro liuentia suco,
uerum etiam generosa nouasque imitantia ceras.
nec tibi castaneae me coniuge nec tibi deerunt
arbutei fetus ; omnis tibi seruiet arbor.
hoc pecus omne meum est ; multae quoque uallibus errant,
multas silua tegit, multae stabulantur in antris.
nec, si forte roges, possim tibi dicere quot sint ;
pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
nil mihi credideris ; praesens potes ipsa uidere,
ut uix circumeant distentum cruribus uber.
sunt, fetura minor, tepidis in ouilibus agni,
sunt quoque, par aetas, aliis in ouilibus haedi.
lac mihi semper adest niueum ; pars inde bibenda
seruatur, partem liquefacta coagula durant.
nec tibi deliciae faciles uulgataque tantum
munera contingent, dammae leporesque caperque
parue columbarum demptusue cacumine nidus ;
inueni geminos, qui tecum ludere possint,
inter se similes, uix ut dignoscere possis,
uillosae catulos in summis montibus ursae,
inueni et dixi " dominae seruabimus istos."
iam modo caeruleo nitidum caput exsere ponto,
iam, Galatea, ueni, nec munera despice nostra.
certe ego me noui liquidaeque in imagine uidi
nuper aquae, placuitque mihi mea forma uidenti.
adspice sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in caelo ; nam uos narrare soletis
nescioquem regnare Iouem. coma plurima toruos
prominet in uultus umerosque, ut lucus, obumbrat.
nec mea quod rigidis horrent densissima saetis
corpora turpe puta. turpis sine frondibus arbor,
turpis equus, nisi colla iubae flauentia uelent,
[pluma tegit uolucres, ouibus sua lana decori est],
barba uiros hirtaeque decent in corpore saetae.
unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
ingentis clipei. quid ? non haec omnia magnus
Sol uidet e caelo ? Soli tamen unicus orbis.
adde quod in uestro genitor meus aequore regnat ;
hunc tibi do socerum. tantum miserere precesque
supplicis exaudi ; tibi enim succumbimus uni.
quique Iouem et caelum sperno et penetrabile fulmen,
Nerei, te uereor ; tua fulmine saeuior ira est.
atque ego contemptus essem patientior huius,
si fugeres omnes. sed cur Cyclope repulso
Acin amas praefersque meis conplexibus Acin ?
ille tamen placeatque sibi placeatque licebit,
quod nollem, Galatea, tibi ; modo copia detur,
sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
uiscera uiua traham diuulsaque membra per agros

XIII 731 *infestat* M N h, *infestant* ε Merk. **734** *ficta* uulg., *uana* N. **738** *cui* M ε, *quam* N h Riese. **752** *uinxerat* M. **754** *teneras molli* M Korn, *dubia teneras* ε Merk., *teneras dubia* N h Riese. **762** *sensit* M N. **767** *aquam* M N ε h. **770** et **771** *Telephus* codd., corr. Raph. Regius. **788** *mente notaui* codd. aliquot. **794** *palma* Siebelis, receperunt edd. recentt., *forma* M, *palmis* cod. Berolin., *pomis* N ε h, *mobilior dama* Madv., *mobilior flamma* Ellis in edit. Simmons p. 162. **817** *labentia* M. **833** *demptusque* h, *domitusue* M, *domitusque* N. **838** *exere* N ε h, *exime* M. **849** om. M N^1. **861** *conplexibus* M N, *amplexibus* N ε h uulg. **865** *diuisaque* M N.

perque tuas spargam (sic se tibi misceat) undas.
uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis,
cumque suis uideor translatam uiribus Aetnen
pectore ferre meo; nec tu, Galatea, moueris."
talia nequiquam questus (nam cuncta uidebam)
surgit et, ut taurus uacca furibundus adempta,
stare nequit siluaque et notis saltibus errat,
cum ferus ignaros nec quicquam tale timentes
me uidet atque Acin "uideo" que exclamat "et ista
ultima sit faciam ueneris concordia uestrae."
tantaque uox, quantam Cyclops iratus habere
debuit, illa fuit: clamore perhorruit Aetne.
ast ego uicino pauefacta sub aequore mergor:
terga fugae dederat conuersa Symaethius heros.
"adfer opem, Galatea, precor, mihi; ferte, parentes,"
dixerat "et uestris periturum admittite regnis."
insequitur Cyclops partemque e monte reuulsam
mittit, et extremus quamuis peruenit ad illum
angulus ex saxo, totum tamen obruit Acin.
at nos, quod fieri solum per fata licebat,
fecimus ut uires adsumeret Acis auitas.
puniceus de mole cruor manabat, et intra
temporis exiguum rubor euanescere coepit
fitque color primo turbati fluminis imbre
purgaturque mora. tum moles fracta dehiscit,
uiuaque per rimas proceraque surgit harundo,
osque cauum saxi sonat exultantibus undis;
miraque res, subito media tenus exstitit aluo
incinctus iuuenis flexis noua cornua cannis,
qui, nisi quod maior, quod toto caerulus ore,
Acis erat. sed sic quoque erat tamen Acis, in amnem
uersus, et antiquum tenuerunt flumina nomen.'
  Desierat Galatea loqui, coetuque soluto
discedunt placidisque natant Nereides undis.
Scylla redit; neque enim medio se credere ponto
audet; et aut bibula sine uestibus errat harena
aut, ubi lassata est, seductos nacta recessus
gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
ecce fretum stringens, alti nouus incola ponti
nuper in Euboica uersis Anthedone membris,
Glaucus adest uisaeque cupidine uirginis haeret
et quaecumque putat fugientem posse morari
uerba refert. fugit illa tamen ueloxque timore
peruenit in summum positi prope litora montis.
ante fretum est ingens, apicem collectus in unum,
longa sub arboribus conuexus in aequora uertex.
constitit hic et tuta loco monstrumne deusne
ille sit ignorans, admiraturque colorem
caesariemque umeros subiectaque terga tegentem,
ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
sensit, et innitens quae stabat proxima moli,
'non ego prodigium nec sum fera belua, uirgo,
sed deus' inquit 'aquae; nec maius in aequora Proteus
ius habet et Triton Athamantiadesque Palaemon.
ante tamen mortalis eram; sed, scilicet altis
debitus aequoribus, iam tum exercebar in illis.
nam modo ducebam ducentia retia pisces,
nunc in mole sedens moderabar harundine linum.
sunt uiridi prato confinia litora, quorum
altera pars undis, pars altera cingitur herbis;
quas neque cornigerae morsu laesere iuuencae,
nec placidae carpsistis oues hirtaeue capellae.
non apis inde tulit collectos sedula flores,
non data sunt capiti genialia serta, neque umquam
falciferae secuere manus. ego primus in illo
caespite consedi, dum lina madentia sicco.
utque recenserem captiuos ordine pisces,
insuper exposui, quos aut in retia casus
aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
res similis fictae (sed quid mihi fingere prodest?),
gramine contacto coepit mea praeda moueri
et mutare latus terraque, ut in aequore, niti.
dumque moror mirorque simul, fugit omnis in undas
turba suas dominumque nouum litusque relinquunt.
obstipui dubitoque diu causamque requiro,
num deus hoc aliquis, num sucus fecerit herbae.
"quae tamen has" inquam "uires habet herba?" manuque
pabula decerpsi decerptaque dente momordi.
uix bene conbiberant ignotos guttura sucos,
cum subito trepidare intus praecordia sensi
alteriusque rapi naturae pectus amore.
nec potui restare diu "repetenda" que "numquam
terra, uale" dixi corpusque sub aequora mersi.
di maris exceptum socio dignantur honore,
utque mihi, quaecumque feram mortalia, demant,
Oceanum Tethynque rogant. ego lustror ab illis,
et purgante nefas nouiens mihi carmine dicto
pectora fluminibus iubeor supponere centum.
nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
totaque uertuntur supra caput aequora nostrum.
hactenus acta tibi possum memoranda referre,
hactenus haec memini. nec mens mea cetera sensit.
quae postquam rediit, alium me corpore toto
ac fueram nuper, neque eundem mente recepi.
hanc ego tum primum uiridem ferrugine barbam
caesariemque meam, quam longa per aequora uerro,
ingentesque umeros et caerula bracchia uidi
cruraque pinnigero curuata nouissima pisce.
quid tamen haec species, quid dis placuisse marinis,
quid iuuat esse deum, si tu non tangeris istis?'
talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla deum. furit ille inritatusque repulsa
prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

LIBER QVARTVS DECIMVS

Iamque Giganteis iniectam faucibus Aetnen
aruaque Cyclopum, quid rastra, quid usus aratri
nescia nec quicquam iunctis debentia bubus,
liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum,
liquerat et Zanclen aduersaque moenia Rhegi
nauifragumque fretum, gemino quod litore pressum
Ausoniae Siculaeque tenet confinia terrae.
inde manu magna Tyrrhena per aequora uectus
herbiferos adiit colles atque atria Glaucus
Sole satae Circes, uariarum plena ferarum.
quam simul adspexit, dicta acceptaque salute,
'diua, dei miserere, precor; nam sola leuare

XIII 877 *aetne* N ε, *Aetna* uulg. **880** *affer* (*a* in ras.) M, *et fer* N. **884** *ex saxo* Ellis ex Can. VII (cod. Bodleiano Canonici VII), *e saxo* uulg., *is motus* (*us* in ras.) M, *ex iactu* Riese. **887** *more* M N ε. **890** *fracta* codd. Heins., *tacta* M N ε h, *tracta* Ellis ex Can. VII. **904** ita Heins., *fretum scindens* N ε h, *freto stridens* M. **911** *sub arboribus* codd. aliquot (*aequoribus* ε h) (uide quae adnotauit Ellis l. c.), *sine a.* Heins. ex codd. nonnullis, *longus ab aequoribus* Merk. *in* M N, *ad* ε h. **918** *aequore* M N h. **921** *debitus* Bentl., *deditus* codd. *iam tum* uulg., *tantum* M. **925** ita codd., *fundit pars altera fungitur undis* M, unde *findit—finditur undis* Ellis, *funditur herbis* Merk. **928** *sedula* Priscian. p. 242, *semine* M N ε, *collecto semine* Ellis ex cod. uno Bodl. **937** *motare* ε h. **967** *Scylla furens* M.
XIV 8 *lapsus* ε Merk. **10** *uariarum* ε h, *uanarum* M N.

tu potes hunc,' dixit 'uidear modo dignus, amorem.
quanta sit herbarum, Titani, potentia, nulli
quam mihi cognitius, qui sum mutatus ab illis.
neue mei non nota tibi sit causa furoris,
litore in Italico, Messenia moenia contra,
Scylla mihi uisa est. pudor est promissa precesque
blanditiasque meas contemptaque uerba referre.
at tu, siue aliquid regni est in carmine, carmen
ore moue sacro, siue expugnacior herba est,
utere temptatis operosae uiribus herbae.
nec medeare mihi sanesque haec uulnera mando;
fine nihil opus est: partem ferat illa caloris.'
at Circe (neque enim flammis habet aptius ulla
talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,
seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
talia uerba refert: 'melius sequerere nolentem
optantemque eadem parilique cupidine captam.
dignus eras ultro (poteras certeque) rogari
et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
neu dubites absitque tuae fiducia formae,
en ego, cum dea sim, nitidi cum filia Solis,
carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,
ut tua sim uoueo. spernentem sperne, sequenti
redde uices unoque duas ulciscere facto.'
talia temptanti 'prius' inquit 'in aequore frondes'
Glaucus 'et in summis nascentur montibus algae,
sospite quam Scylla nostri mutentur amores.'
indignata dea est. et laedere quatenus ipsum
non poterat (nec uellet amans), irascitur illi,
quae sibi praelata est; uenerisque offensa repulsa,
protinus horrendis infamia pabula sucis
conterit et tritis Hecateia gramina miscet.
caerulaque induitur uclamina perque ferarum
agmen adulantum media procedit ab aula
oppositumque petens contra Zancleia saxa
Rhegion, ingreditur feruentes aestibus undas,
in quibus ut solidis ponit uestigia terris
summaque decurrit pedibus super aequora siccis.
paruus erat gurges, curuos sinuatus in arcus,
grata quies Scyllae; quo se referebat ab aestu
et maris et caeli, medio cum plurimus orbe
Sol erat et minimas a uertice fecerat umbras.
hunc dea praeuitiat portentificisque uenenis
inquinat, hic fusos latices radice nocenti
spargit et obscurum uerborum ambage nouorum
ter nouiens carmen magico demurmurat ore.
Scylla uenit mediaque tenus descenderat aluo,
cum sua foedari latrantibus inguina monstris
adspicit. ac primo credens non corporis illas
esse sui partes, refugitque abigitque timetque
ora proterua canum; sed quos fugit attrahit una.
et corpus quaerens femorum crurumque pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis,
statque canum rabie, subiectaque terga ferarum
inguinibus truncis uteroque extante coercet.
  Fleuit amans Glaucus nimiumque hostiliter usae
uiribus herbarum fugit conubia Circes.
Scylla loco mansit, cumque est data copia primum,
in Circes odium sociis spoliauit Vlixen.
mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
transformata foret: scopulum quoque nauita uitat.
  Hunc ubi Troianae remis auidamque Charybdin
euicere rates, cum iam prope litus adessent
Ausonium, Libycas uento referuntur ad oras.
excipit Aenean illic animoque domoque
non bene discidium Phrygii latura mariti
Sidonis; inque pyra sacri sub imagine facta
incubuit ferro deceptaque decipit omnes.
rursus harenosae fugiens noua moenia terrae
ad sedemque Erycis fidumque relatus Acesten
sacrificat tumulumque sui genitoris honorat.
quasque rates Iris Iunonia paene cremarat,
soluit et Hippotadae regnum terrasque calenti
sulpure fumantis Acheloiadumque relinquit
Sirenum scopulos. orbataque praeside pinus
Inarimen Prochytenque legit sterilique locatas
colle Pithecusas, habitantum nomine dictas.
quippe deum genitor, fraudem et periuria quondam
Cercopum exosus gentisque admissa dolosae,
in deforme uiros animal mutauit, ut idem
dissimiles homini possent similesque uideri,
membraque contraxit naresque a fronte resimas
contudit et rugis perarauit anilibus ora;
totaque uelatos flauenti corpora uillo
misit in has sedes. nec non prius abstulit usum
uerborum et natae dira in periuria linguae;
posse queri tantum rauco stridore reliquit.
  Has ubi praeteriit et Parthenopeia dextra
moenia deseruit, laeua de parte canori
Aeolidae tumulum et loca feta palustribus undis,
litora Cumarum uiuacisque antra Sibyllae
intrat, et ad manes ueniat per Auerna paternos
orat. at illa diu uultum tellure moratum
erexit, tandemque deo furibunda recepto
'magna petis,' dixit 'uir factis maxime, cuius
dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
pone tamen, Troiane, metum; potiere petitis
Elysiasque domos et regna nouissima mundi
me duce cognosces simulacraque cara parentis.
inuia uirtuti nulla est uia.' dixit et auro
fulgentem ramum silua Iunonis Auernae
monstrauit iussitque suo diuellere trunco.
paruit Aeneas et formidabilis Orci
uidit opes atauosque suos umbramque senilem
magnanimi Anchisae; didicit quoque iura locorum,
quaeque nouis essent adeunda pericula bellis.
inde ferens lassos aduerso tramite passus
cum duce Cumaea mollit sermone laborem.
dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
'seu dea tu praesens seu dis gratissima,' dixit
'numinis instar eris semper mihi, meque fatebor
muneris esse tui, quae me loca mortis adire,
quae loca me uisae uoluisti euadere mortis.
pro quibus aerias meritis euectus ad auras
templa tibi statuam, tribuam tibi turis honores.
respicit hunc uates et suspiratibus haustis
'nec dea sum' dixit 'nec sacri turis honore
humanum dignare caput. neu nescius erres,
lux aeterna mihi carituraque fine dabatur,
si mea uirginitas Phoebo patuisset amanti.
dum tamen hanc sperat, dum praecorrumpere donis
me cupit, "elige," ait "uirgo Cumaea, quid optes:
optatis potiere tuis." ego pulueris hausti
ostendi cumulum; quot haberet corpora puluis,
tot mihi natales contingere uana rogaui.
excidit ut peterem iuuenes quoque protinus annos.
hos tamen ille mihi dabat aeternamque iuuentam,
si uenerem paterer. contempto munere Phoebi
innuba permaneo. sed iam felicior aetas
terga dedit tremuloque gradu uenit aegra senectus,
quae patienda diu est. nam iam mihi saecula septem
acta uides; superest, numeros ut pulueris aequem,
ter centum messes, ter centum musta uidere.
tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
longa dies faciet consumptaque membra senecta
ad minimum redigentur onus. nec amata uidebor
nec placuisse deo. Phoebus quoque forsitan ipse
uel non cognoscet uel dilexisse negabit;
usque adeo mutata ferar. nullique uidenda,
uoce tamen noscar; uocem mihi fata relinquent.'
  Talia conuexum per iter memorante Sibylla

XIV 24 *fine nihil* codd. recc. aliquot, *fineque nil* ε, *et neque nil* M et ut uid. N[1], *hoc mihi nil* N[2] h. 30 *certe poterasque* ε, *certo* Ellis ex Can. VII. 36 *duos* codd. aliquot. 44 *gramina* M ε h, *amina* N in ras., *carmina* codd. aliquot. 49 *solita est—terris* M, corr. Korn, *solida—terra* N ε h. 66 *rabie* Heins. edd., *rabies* codd. quod defendit Ellis. 75 *hanc* h Merk. 92 *eccropum* M, peiora cett. 95 *remissas* codd., corr. Salmasius. 103 *uluis* Heins. ex codd. 105 *ad* M[2], *ut* cett. 121 *fallit* N ε. 128 *honores* M N ε, *honorem* h uulg. 137 *ostendens* ε, N corr. ex *ostendi*.

sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem
Troius Aeneas; sacrisque ex more litatis
litora adit nondum nutricis habentia nomen.
hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Vlixei.
desertum quondam mediis, en, rupibus Aetnae
noscit Achaemeniden inprouisoque repertum
uiuere miratus 'qui te casusue deusue
seruat, Achaemenide? cur' inquit 'barbara Graium
prora uehit? petitur uestra quae terra carina?'
talia quaerenti, iam non hirsutus amictu,
iam suus et spinis conserto tegmine nullis,
fatur Achaemenides: 'iterum Polyphemon et illos
adspiciam fluidos humano sanguine rictus,
hac mihi si potior domus est Ithaceque carina,
si minus Aenean ueneror genitore. nec umquam
esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
quod loquor et spiro caelumque et sidera solis
respicio (possimne ingratus et inmemor esse?),
ille dedit, quod non anima haec Cyclopis in ora
uenit et, ut iam nunc lumen uitale relinquam,
aut tumulo aut certe non illa condar in aluo.
quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit omnem
sensum animumque) fuit, cum uos petere alta relictus
aequora conspexi? uolui inclamare, sed hosti
prodere me timui. uestrae quoque clamor Vlixis
paene rati nocuit. uidi, cum monte reuulso
inmanem scopulum medias permisit in undas;
uidi iterum ueluti tormenti uiribus acta
uasta Giganteo iaculantem saxa lacerto,
et ne deprimeret fluctus uentusue carinam,
pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
ut uero fuga uos a certa morte reduxit,
ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnam
praetemptatque manu siluas et luminis orbus
rupibus incursat foedataque bracchia tabo
in mare protendens gentem exsecratur Achiuam,
atque ait: "o si quis referat mihi casus Vlixen,
aut aliquem e sociis, in quem mea saeuiat ira,
uiscera cuius edam, cuius uiuentia dextra
membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
guttur et elisi trepident sub dentibus artus:
quam nullum aut leue sit damnum mihi lucis ademptae!"
haec et plura ferox. me luridus occupat horror
spectantem uultus etiamnum caede madentes
crudelesque manus et inanem luminis orbem
membraque et humano concretam sanguine barbam.
mors erat ante oculos, minimum tamen illa malorum.
et iam prensurum, iam nunc mea uiscera rebar
in sua mersurum; mentique haerebat imago
temporis illius, quo uidi bina meorum
ter quater adfligi sociorum corpora terrae,
cum super ipse iacens hirsuti more leonis
uisceraque et carnes cumque albis ossa medullis
semianimesque artus auidam condebat in aluum.
me tremor inuasit: stabam sine sanguine maestus;
mandentemque uidens eiectantemque cruentas
ore dapes et frusta mero glomerata uomentem,
talia fingebam misero mihi fata parari.
perque dies multos latitans omnemque tremiscens
ad strepitum, mortemque timens cupidusque moriri,
glande famem pellens et mixta frondibus herba,
solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus
hanc procul adspexi longo post tempore nauem
orauique fugam gestu ad litusque cucurri
et moui; Graiumque ratis Troiana recepit.
tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus
et ducis et turbae, quae tecum est credita ponto.'
Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere uentos.
quos bouis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumpsisse ducem flatuque secundo
lucibus isse nouem et terram adspexisse petitam.
proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
inuidia socios praedaeque cupidine uictos,
esse ratos aurum, dempsisse ligamina uentis;
cum quibus isse retro, per quas modo uenerat undas,
Aeoliique ratem portus repetisse tyranni.
'inde Lami ueterem Laestrygonis' inquit 'in urbem
uenimus. Antiphates terra regnabat in illa.
missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum,
uixque fuga quaesita salus comitique mihique;
tertius e nobis Laestrygonis inpia tinxit
ora cruore suo. fugientibus instat et agmen
concitat Antiphates. coeunt et saxa trabesque
coniciunt merguntque uiros merguntque carinas.
una tamen, quae nos ipsumque uehebat Vlixen,
effugit. amissa sociorum parte dolentes
multaque conquesti terris adlabimur illis,
quas procul hinc cernis. procul hinc, mihi crede uidenda
insula uisa mihi; tuque, o iustissime Troum,
nate dea (neque enim finito Marte uocandus
hostis es, Aenea), moneo, fuge litora Circes.
nos quoque Circaeo religata in litore pinu,
Antiphatae memores inmansuetique Cyclopis,
ire negabamus, sed tecta ignota subire
sorte sumus lecti. sors me fidumque Politen
Eurylochumque simul nimiumque Elpenora uini
bisque nouem socios Circaea ad moenia misit.
quae simul attigimus stetimusque in limine tecti,
mille lupi mixtique lupis ursique leaeque
occursu fecere metum. sed nulla timenda
nullaque erat nostro factura in corpore uulnus;
quin etiam blandas mouere per aera caudas
nostraque adulantes comitant uestigia, donec
excipiunt famulae perque atria marmore tecta
ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu,
sublimi solio, pallamque induta nitentem
insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides Nymphaeque simul, quae uellera motis
nulla trahunt digitis nec fila sequentia ducunt;
gramina disponunt sparsosque sine ordine flores
secernunt calathis uariasque coloribus herbas.
ipsa quod hae faciunt opus exigit, ipsa quis usus
quoue sit in folio, quae sit concordia mixtis
nouit et aduertens pensas examinat herbas.
haec ubi nos uidit, dicta acceptaque salute,
diffudit uultus et reddidit omina uotis.
nec mora, misceri tosti iubet hordea grani
mellaque uimque meri cum lacte coagula passo,
quique sub hac lateant furtim dulcedine, sucos
adicit. accipimus sacra data pocula dextra.
quae simul arenti sitientes hausimus ore,
et tetigit summos uirga dea dira capillos,
(et pudet et referam) saetis horrescere coepi,
nec iam posse loqui, pro uerbis edere raucum
murmur et in terram toto procumbere uultu,
osque meum sensi pando occallescere rostro,
colla tumere toris, et qua modo pocula parte
sumpta mihi fuerant, illa uestigia feci.
cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
claudor hara. solumque suis caruisse figura

XIV 155 *emergit* h uulg., *emersus* M N, *emersit* Can. VII. **159** *ulixei* h cod. Monacensis Priscian., *ulixis* (*is* ex *e*?) M N in ras. ε. **160** *en* Merk., *e* M h, *sub* N, *in* uulg., *is* Korn. **169** ita restituit Naugerius, *haec mihi* M, *hec m.* ε h, *ha m.* N. *si* (ex *ni*) *potior* N², *ni potior* ε Can. VII, *ne patiar* M, *ne potiar* h. *ithacique* M N, *itachique* h, *itachi atque* ε. **173** *inmemor* ε, *impius* M N h. **176** *aut tumulo* N et Heins., *ut tumulo* M ε h. **181** *reuolso* N, *reuulsum* ε h. **185** *uentusue* M (erasus N), *iactusue* Merk., *fluctusue ictusue* Riese. **187** *a certa* M h, *ab accrua* N, *ab acerba* ε. **188** *fremebundus* Heins. ex cod. uno. **196** *crepitent* unus cod. Bentl. **200** *orbum* M. **215** *cupiensque* N ε. *moriri* uulg., *morique* M, *morari* N. **219** *gemitu* M N h. **244, 245** *hinc—tuque* seclusit Korn. **250** *sed* cod. aliquot, *set* N in ras., *uel* M h, *et* ε. **252** *nimium—uini* Thysii, *nimio—binos* M, *nimium—uino* uulg., *nimii—uini* (*bini* N) N ε h. **255** *mixtaeque* (hoc ε) *l. ursaeque* Heins. ex codd. **262** *sublimi. sollemni* M N h Riese, *sublimis* codd. aliquot Burm. **269** *quoque* ε. **272–307** desunt in M. **272** *omnia* Can. VII. **280** *reddere* Can. VII.

uidimus Eurylochum ; solus data pocula fugit.
quae nisi uitasset, pecoris pars una manerem
nunc quoque saetigeri, nec tantae cladis ab illo
certior ad Circen ultor uenisset Vlixes.
pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
moly uocant superi, nigra radice tenetur.
tutus eo monitisque simul caelestibus intrat
ille domum Circes, et ad insidiosa uocatus
pocula, conantem uirga mulcere capillos
reppulit et stricto pauidam deterruit ense.
inde fides dextraeque datae, thalamoque receptus
coniugii dotem sociorum corpora poscit.
spargimur ignotae sucis melioribus herbae
percutimurque caput conuersae uerbere uirgae,
uerbaque dicuntur dictis contraria uerbis.
quo magis illa canit, magis hoc tellure leuati
erigimur, saetaeque cadunt, bifidosque relinquit
rima pedes, redeunt umeri et subiecta lacertis
bracchia sunt. flentem flentes amplectimur ipsi
haeremusque ducis collo ; nec uerba locuti
ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
annua nos illic tenuit mora, multaque praesens
tempore tam longo uidi, multa auribus hausi.
hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
quattuor e famulis ad talia sacra paratis.
cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
illa mihi niueo factum de marmore signum
ostendit iuuenale, gerens in uertice picum,
aede sacra positum multisque insigne coronis.
quis foret et quare sacra coleretur in aede,
cur hanc ferret auem quaerenti et scire uolenti
"accipe," ait "Macareu, dominaeque potentia quae sit,
hinc quoque disce meae ; tu dictis adice mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
forma uiro, quam cernis, erat ; licet ipse decorem
adspicias fictaque probes ab imagine ueram.
par animus formae. nec adhuc spectasse per annos
quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.
ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
uerterat in uultus, illum fontana petebant
numina, Naiades, quas Albula, quasque Numici,
quas Anienis aquae cursuque breuissimus Almo
Narue tulit praeceps et opacae Farfarus umbrae,
quaeque colunt Scythicae stagnum nemorale Dianae
finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
ille colit Nymphen, quam quondam in colle Palati
dicitur Ionio peperisse Venilia Iano.
haec ubi nubilibus primum maturuit annis,
praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est :
rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
unde Canens dicta est. siluas et saxa mouere
et mulcere feras et flumina longa morari
ore suo uolucresque uagas retinere solebat.
quae dum feminea modulatur carmina uoce,
exierat tecto Laurentes Picus in agros,
indigenas fixurus apros, tergumque premebat
acris equi, laeuaque hastilia bina ferebat,
poeniceam fuluo chlamydem contractus ab auro.
uenerat in siluas et filia Solis easdem,
utque nouas legeret fecundis collibus herbas,
nomine dicta suo Circaea reliquerat arua.
quae simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
obstipuit. cecidere manu quas legerat herbae,
flammaque per totas uisa est errare medullas.
ut primum ualido mentem collegit ab aestu,
quid cuperet fassura fuit ; ne posset adire,
cursus equi fecit circumfususque satelles.
"non" ait "effugies, uento rapiare licebit,
si modo me noui, si non euanuit omnis
herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt."
dixit et effigiem nullo cum corpore falsi
finxit apri praeterque oculos transcurrere regis
iussit et in densum trabibus nemus ire uideri,
plurima qua silua est et equo loca peruia non sunt.
haud mora, continuo praedae petit inscius umbram
Picus equique celer spumantia terga relinquit
spemque sequens uanam silua pedes errat in alta.
concipit illa preces et uerba precantia dicit
ignotosque deos ignoto carmine adorat,
quo solet et niueae uultum confundere Lunae
et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
tum quoque cantato densetur carmine caelum
et nebulas exhalat humus, caecisque uagantur
limitibus comites, et abest custodia regi.
nacta locum tempusque "per, o, tua lumina," dixit
"quae mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
quae facit ut supplex tibi sim dea, consule nostris
ignibus et socerum, qui peruidet omnia, Solem
accipe, nec durus Titanida despice Circen."
dixerat. ille ferox ipsamque precesque relinquit
et "quaecumque es," ait "non sum tuus. altera captum
me tenet et teneat per longum, comprecor, aeuum.
nec Venere externa socialia foedera laedam,
dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem."
saepe retemptatis precibus Titania frustra
"non inpune feres, neque" ait "reddere Canenti ;
laesaque quid faciat, quid amans, quid femina disces
rebus ; at est et amans et laesa et femina Circe."
tum bis ad occasus, bis se conuertit ad ortus,
ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
ille fugit, sed se solito uelocius ipse
currere miratur. pennas in corpore uidit
seque nouam subito Latiis accedere siluis
indignatus auem duro fera robora rostro
figit et iratus longis dat uulnera ramis.
purpureum chlamydis pennae traxere colorem,
fibula quod fuerat uestemque momorderat aurum,
pluma fit, et fuluo ceruix praecingitur auro ;
nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina, restat.
Interea comites, clamato saepe per agros
nequiquam Pico nullaque in parte reperto,
inueniunt Circen (nam iam tenuauerat auras
passaque erat nebulas uentis ac sole recludi)
criminibusque premunt ueris regemque reposcunt
uimque ferunt saeuisque parant incessere telis.
illa nocens spargit uirus sucosque ueneni
et Noctem Noctisque deos Ereboque Chaoque
conuocat et longis Hecaten ululatibus orat.
exiluere loco (dictu mirabile) siluae,
ingemuitque solum, uicinaque palluit arbor,
sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis,
et lapides uisi mugitus edere raucos,
et latrare canes et humus serpentibus atris
squalere et tenues animae uolitare silentum.
attonitum monstris uulgus pauet ; illa pauentis
ora uenenata tetigit mirantia uirga.
cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
in iuuenes ueniunt : nulli sua mansit imago.
Sparserat occiduus Tartessia litora Phoebus,
et frustra coniunx oculis animoque Canentis
expectatus erat. famuli populusque per omnes
discurrunt siluas atque obuia lumina portant.
nec satis est Nymphae flere et lacerare capillos
et dare plangorem ; facit haec tamen omnia seque

XIV 288 *maneret* codd., corr. Gruterus. **300** *percutimurq.* M N h, *percutiturq.* ε. **324** *per* edd. uett., *tot* M N ε h. **325** *graia* codd., *Graios* Farnabius. *Elide* Heins., *edere* (*ae* M) M N ε Riese. *pugna* M N ε. **329** *quas. aut* Priscianus. **330** *Narne* M, *Narue* N ε h, *Narque* Heins. *undae* ε Merk. **334** *hionio* M, *ancipiti* ε, *aonio* codd. nonnulli, *Ausonio* Rappold, *innocuo* Merk. **339** *longa* codd., *prona* Housman. **357** *nec me* ε Haupt, *me nec* N, *et non* M h Korn. **365** *uerba uenefica* ε Merk. **371** *regis* M N ε. **383** *ait. enim* Heins. **385** *at est et* Postgate, *ait sed* codd. tum *et l.* N ε, *est l.* M, *laesa est* h. **386** *occasum* M N h. **390** *latis* M N ε. **396** *antiqui* cod. unus Heins., *antiquo* N. **400** *resolui* N ε. **411** *silentum* ε, *uidentur* M N h. **416** *traphesia* codd., corr. Farnabius. *presserat* ε Can. VII.

proripit ac Latios errat uesana per agros.
sex illam noctes, totidem redeuntia solis
lumina uiderunt inopem somnique cibique
per iuga, per ualles, qua fors ducebat, euntem.
ultimus adspexit Thybris luctuque uiaque
fessam et iam longa ponentem corpora ripa.
illic cum lacrimis ipsos modulata dolores
uerba sono tenui maerens fundebat, ut olim
carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
luctibus extremum tenues liquefacta medullas
tabuit inque leues paulatim euanuit auras.
fama tamen signata loco est, quem rite Canentem
nomine de Nymphae ueteres dixere Camenae."
talia multa mihi longum narrata per annum
uisaque sunt. resides et desuetudine tardi
rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur.
ancipitesque uias et iter Titania uastum
dixerat et saeui restare pericula ponti.
pertimui, fateor; nactusque hoc litus adhaesi.'
  Finierat Macareus. urnaque Aeneia nutrix
condita marmorea tumulo breue carmen habebat:
HIC ME CAIETAM NOTAE PIETATIS ALVMNVS
EREPTAM ARGOLICO, QVO DEBVIT, IGNE CREMAVIT.
soluitur herboso religatus ab aggere funis,
et procul insidias infamataeque relinquunt
tecta deae lucosque petunt, ubi nubilus umbra
in mare cum flaua prorumpit Thybris harena.
Faunigenaeque domo potitur nataque Latini,
non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
suscipitur, pactaque furit pro coniuge Turnus.
concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuque
ardua sollicitis uictoria quaeritur armis.
auget uterque suas externo robore uires,
et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
castra. neque Aeneas Euandri ad moenia frustra,
at Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem
uenerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
moenia condiderat dotaliaque arua tenebat.
sed Venulus Turni postquam mandata peregit
auxiliumque petit, uires Aetolius heros
excusat; nec se aut soceri committere pugnae
uelle sui populos aut quos e gente suorum
armet habere uiros. 'neue haec commenta putetis,
admonitu quamquam renouetur luctus amarus,
perpetiar memorare tamen. postquam alta cremata est
Ilios et Danaas pauerunt Pergama flammas
Naryciusque heros, a uirgine uirgine rapta,
quam meruit poenam solus, digessit in omnes,
spargimur et uentis inimica per aequora rapti
fulmina, noctem, imbres, iram caelique marisque
perpetimur Danai cumulumque Capherea cladis.
neue morer referens tristes ex ordine casus,
Graecia tum potuit Priamo quoque flenda uideri.
me tamen armiferae seruatum cura Mineruae
fluctibus eripuit. patriis sed rursus ab agris
pellor, et antiquo memores de uulnere poenas
exigit alma Venus. tantosque per alta labores
aequora sustinui, tantos terrestribus armis,
ut mihi felices sint illi saepe uocati,
quos communis hiemps inportunusque Caphereus
mersit aquis, uellemque horum pars una fuissem.
ultima iam passi comites belloque fretoque
deficiunt finemque rogant erroris. at Acmon
feruidus ingenio, tum uero et cladibus asper,
"quid superest quod iam patientia uestra recuset
ferre, uiri?" dixit; "quid habet Cytherea quod ultra,
uelle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
est locus in uulnus: sors autem ubi pessima rerum,
sub pedibus timor est securaque summa malorum.
audiat ipsa, licet; et, quod facit, oderit omnes
sub Diomede uiros; odium tamen illius omnes
spernimus; et magno stat magna potentia nobis."
talibus inritans Venerem Pleuronius Acmon
instimulat uerbis ueteremque resuscitat iram.
dicta placent paucis: numeri maioris amici
Acmona corripimus. cui respondere uolenti
uox pariter uocisque uia est tenuata, comaeque
in plumas abeunt, plumis noua colla teguntur
pectoraque et tergum, maiores bracchia pennas
accipiunt, cubitique leues sinuantur in alas.
magna pedis digitos pars occupat, oraque cornu
indurata rigent finemque in acumine ponunt.
hunc Lycus, hunc Idas et cum Rhexenore Nycteus,
hunc miratur Abas; et dum mirantur, eandem
accipiunt faciem. numerusque ex agmine maior
subuolat et remos plausis circumuolat alis.
si uolucrum quae sit dubiarum forma requiris,
ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
uix equidem has sedes et Iapygis arida Dauni
arua gener teneo minima cum parte meorum.'
  Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna
Peucetiosque sinus Messapiaque arua relinquit.
in quibus antra uidet, quae multa nubila silua
et leuibus cannis uariantia semicaper Pan
nunc tenet; at quodam tenuerunt tempore Nymphae.
Apulus has illa pastor regione fugatas
terruit et primo subita formidine mouit;
mox ubi mens rediit et contempsere sequentem,
ad numerum motis pedibus duxere choreas.
inprobat has pastor saltuque imitatus agresti
addidit obscenis conuicia rustica dictis.
nec prius os tacuit, quam guttura condidit arbor.
arbor enim est sucoque licet cognoscere mores.
quippe notam linguae bacis oleaster amaris
exhibet; asperitas uerborum cessit in illas.
  Hinc ubi legati rediere negata ferentes
arma Aetola sibi, Rutuli sine uiribus illis
bella instructa gerunt; multumque ab utraque cruoris
parte datur. fert ecce auidas in pinea Turnus
texta faces, ignesque timent, quibus unda pepercit.
iamque picem et ceras alimentaque cetera flammae
Mulciber urebat perque altum ad carbasa malum
ibat, et incuruae fumabant transtra earinae;
cum memor has pinus Idaeo uertice caesas
sancta deum genetrix tinnitibus aera pulsi
aeris et inflati conpleuit murmure buxi,
perque leues domitis inuecta leonibus auras
'inrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne;' ait 'eripiam, nec me patiente cremabit
ignis edax nemorum partes et membra meorum.'
intonuit dicente dea, tonitrumque secuti
cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi,
aeraque et tumidum subitis concursibus aequor
Astraei turbant et eunt in proelia fratres.
e quibus alma parens unius uiribus usa
stuppea praerupit Phrygiae retinacula classis
fertque rates pronas medioque sub aequore mergit.
robore mollito lignoque in corpora uerso
in capitum facies puppes mutantur aduncae,
in digitos abeunt et crura natantia remi,

XIV 427 *iam longa* M h, *longa* N, *in gelida* ε. **428** *ipsos—dolores* Can. VII N[2], *ipso—dolore* uulg. **435** *mutata per aeuum* M et ut uid. N[1]. **436** *uisaq.* ε, *multaq.* M N h. **456** *ad limina* ε. **457** *frustra* N uulg., *magnam* M. **461** *-que petit* codd. aliquot, *petit* N, *petiit* M ε h. **465** *luctus renouentur amari* ε, *remouentur l. amari* N. **467** *Ilion* M N ε h. *pergama dextras* M, *diras* Merk. **472** *capherea* M N, *Capharea* uulg. similiter 481. **473** *referens* N uulg., *referam* M ε h. **476** *agris. Argis* duo codd., idem coni. Merk. **482** *fuisse* N. **484** *terroris* codd., corr. Accursius. **489** *est locus in uultus* (*us* corr. ex *ũ*) M, *uulnus* Merk., *in uoto* ε h, *in uu..to* N, *est in uota locus* Heins. **493** *et magno* codd., *et paruo* Heins., *haut magno* Ellis. *magniloquentia* Merk. **494** *iratum* M, *iratam* N ε h, corr. Bentl. **502** *pedis* M N h quod defendit Ellis, *pedum* ε edd. **508** *dubiarum* M N ε h Ellis, *subitarum* Heins. ex codd. **515** *manantia* codd., *uariantia* Ellis, *latitantia* Korn, *nutantia* Merk. **521** *saltumque—agrestem* M. **523** *obticuit* N in ras. ε. **525** *bacis* codd., *foliis* Polle. **526** *illas* N h, *illa* M, *illis* ε. **534** *transtra* ε h Can. VII, *igne* M N. **547** *classis. puppis* M N.

quodque sinus fuerat latus est, mediisque carina
subdita nauigiis spinae mutatur in usum;
lina comae molles, antemnae bracchia fiunt.
caerulus, ut fuerat, color est; quasque ante timebant,
illas uirgineis exercent lusibus undas
Naides aequoreae; durisque in montibus ortae
molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo.
non tamen oblitae quam multa pericula saeuo
pertulerint pelago, iactatis saepe carinis
supposuere manus, nisi siqua uehebat Achiuos.
cladis adhuc Phrygiae memores, odere Pelasgos
Neritiaeque ratis uiderunt fragmina laetis
uultibus, et laetis uidere rigescere puppim
uultibus Alcinoi saxumque increscere ligno.
  Spes erat, in Nymphas animata classe marinas,
posse metu monstri Rutulum desistere bello.
perstat, habetque deos pars utraque, quodque deorum est
instar, habent animos. nec iam dotalia regna
nec sceptrum soceri nec te, Lauinia uirgo,
sed uicisse petunt, deponendique pudore
bella gerunt. tandemque Venus uictricia nati
arma uidet, Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno
sospite dicta potens. quam postquam Dardanus ignis
abstulit et tepida latuerunt tecta fauilla,
congerie e media tum primum cognita praepes
subuolat et cineres plausis euerberat alis.
et sonus et macies et pallor et omnia captam
quae deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
urbis; et ipsa suis deplangitur ardea pennis.
  Iamque deos omnes ipsamque Aeneia uirtus
Iunonem ueteres finire coegerat iras,
cum, bene fundatis opibus crescentis Iuli,
tempestiuus erat caelo Cythereius heros.
ambieratque Venus superos colloque parentis
circumfusa sui 'nunquam mihi' dixerat 'ullo
tempore dure pater, nunc sis mitissimus, opto,
Aeneaeque meo, qui te de sanguine nostro
fecit auum, quamuis paruum des, optime, numen,
dummodo des aliquod. satis est inamabile regnum
adspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.'
adsensere dei, nec coniunx regia uultus
inmotos tenuit, placatoque adnuit ore.
tum pater 'estis' ait 'caelesti munere digni,
quaeque petis, pro quoque petis. cape, nata, quod optas.'
fatus erat. gaudet gratesque agit illa parenti
perque leues auras iunctis inuecta columbis
litus adit Laurens, ubi tectus harundine serpit
in freta flumineis uicina Numicius undis.
hunc iubet Aeneae, quaecumque obnoxia morti,
abluere et tacito deferre sub aequora cursu.
corniger exsequitur Veneris mandata suisque
quicquid in Aenea fuerat mortale repurgat
et respergit aquis; pars optima restitit illi.
lustratum genetrix diuino corpus odore
unxit et ambrosia cum dulci nectare mixta
contigit os fecitque deum. quem turba Quirini
nuncupat Indigetem temploque arisque recepit.
  Inde sub Ascanii dicione binominis Alba
resque Latina fuit. succedit Siluius illi.
quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
nomina cum sceptro. clarus subit *Alba* Latinum.
Epytus ex illo est. post hunc Capetusque Capysque,
sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
cepit et in Tusci demersus fluminis undis
nomina fecit aquae. de quo Remulusque feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
tradit Auentino. qui, quo regnarat, eodem
monte iacet positus tribuitque uocabula monti.
iamque Palatinae summam *P*roca gentis habebat.
rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
inter Hamadryadas coluit sollertius hortos
nec fuit arborei studiosior altera fetus;
unde tenet nomen. non siluas illa nec amnes,
rus amat et ramos felicia poma ferentes.
nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce,
qua modo luxuriem premit et spatiantia passim
bracchia conpescit, fisso modo cortice lignum
inserit et sucos alieno praestat alumno.
nec sentire sitim patitur bibulaeque recuruas
radicis fibras labentibus inrigat undis.
hic amor, hoc studium; ueneris quoque nulla cupido est.
uim tamen agrestum metuens pomaria claudit
intus et accessus prohibet refugitque uiriles.
quid non et Satyri, saltatibus apta iuuentus,
fecere et pinu praecincti cornua Panes
Siluanusque suis semper iuuenilior annis,
quique deus fures uel falce uel inguine terret,
ut poterentur ea? sed enim superabat amando
hos quoque Vertumnus, neque erat felicior illis.
o quotiens habitu duri messoris aristas
corbe tulit uerique fuit messoris imago!
tempora saepe gerens faeno religata recenti
desectum poterat gramen uersasse uideri;
saepe manu stimulos rigida portabat, ut illum
iurasses fessos modo disiunxisse iuuencos;
falce data frondator erat uitisque putator;
induerat scalas, lecturum poma putares;
miles erat gladio, piscator harundine sumpta.
denique per multas aditum sibi saepe figuras
repperit, ut caperet spectatae gaudia formae.
ille etiam picta redimitus tempora mitra,
innitens baculo, positis per tempora canis,
adsimulauit anum cultosque intrauit in hortos
pomaque mirata est. 'tanto' que 'potentior' inquit,
paucaque laudatae dedit oscula, qualia numquam
uera dedisset anus, glaebaque incurua resedit,
suspiciens pandos autumni pondere ramos.
ulmus erat contra speciosa nitentibus uuis;
quam socia postquam pariter cum uite probauit,
'at si staret' ait 'caelebs sine palmite truncus,
nil praeter frondes quare peteretur haberet.
haec quoque, quae iuncta uitis requiescit in ulmo,
si non nupta foret, terrae adclinata iaceret.
tu tamen exemplo non tangeris arboris huius
concubitusque fugis nec te coniungere curas.
atque utinam uelles, Helene non pluribus esset
sollicitata procis, nec quae Lapitheia mouit
proelia, nec coniunx †timidi aut audacis Vlixis.
nunc quoque, cum fugias auerserisque petentes,
mille uiri cupiunt et semideique deique
et quaecumque tenent Albanos numina montes.
sed tu si sapies, si te bene iungere anumque
hanc audire uoles, quae te plus omnibus illis,
plus quam credis, amo, uulgares reice taedas
Vertumnumque tori socium tibi selige. pro quo
me quoque pignus habe. neque enim sibi notior ille est

XIV 552 *sinus* uulg., *prius* N Riese. **559** *saeuo* N, *saepe* M h. **574** *hospite uicta* M N. *barbarus* codd., corr. Heins. *ignis. ensis* M N h. **575** *patuerunt* M N h. **582** *coereuit* M N h. **589** *paruo* M. **594** *placato numine* M h. **604** *respergit* Heins. ex codd., *respersit* M N ε h. **612** *Alba* Politianus, *eeee* codd. *latinus* M h, *latino* N ε. **613** *est* om. ε. **622** ita edd. Naugerium secuti, *palatinus* N ε h. *summae loca* codd. **629** *passim* N in ras. uulg., *contra* M. **630** *corticc uirgam* Heins. ex codd. **632** *recuruas* N uulg., *repugnans* M, *repurgans* Ellis, *retunsas* Merk. **641** *poterentur* N, *potirentur* M ε h. **646** *desertum—uersare* M N h. **648** *iurasses* M N Can. VII, *iurares* uulg. **655** *ad tempora* Heins. ex codd. **657** *peritior* N (*eri* N^2) Can. VII. **658** *pluraque laudatae ac dedit* Merk. **662** *quam copiam—uirtute probauit* M, *q. compta—u. p.* Merk. **666** *nupta* codd. aliquot, *nuda* M h, *iuneta* N^2 ε. **671** *timidi aut audacis* codd., *nimium tardantis* Riese, *tarde remeantis* Postgate coll. Stat. S. II. 1. 118, 6. 57, alii alia temptarunt. *Vlixei* Hcins.

quam mihi. nec passim toto uagus errat in orbe;
haec loca sola colit; nec, uti pars magna procorum,
quas modo uidit amat; tu primus et ultimus illi
ardor eris, solique suos tibi deuouet annos.
adde quod est iuuenis, quod naturale decoris
munus habet formasque apte fingetur in omnes,
et quod erit iussus, iubeas licet omnia, fiet.
quid quod amatis idem? quod, quae tibi poma coluntur,
primus habet laetaque tenet tua munera dextra?
sed neque iam fetus desiderat arbore demptos,
nec, quas hortus alit, cum sucis mitibus herbas,
nec quicquam nisi te. miserere ardentis et ipsum,
quod petit, ore meo praesentem crede precari;
ultoresque deos et pectora dura perosam
Idalien memoremque time Rhamnusidis iram.
quoque magis timeas, (etenim mihi multa uetustas
scire dedit) referam tota notissima Cypro
facta, quibus flecti facile et mitescere possis.
  Viderat a ueteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus,
uiderat et totis perceperat ossibus aestum.
luctatusque diu, postquam ratione furorem
uincere non potuit, supplex ad limina uenit
et modo nutrici miserum confessus amorem,
ne sibi dura foret, per spes orauit alumnae;
et modo de multis alicui blanditus amicis
sollicita petiit propensum uoce fauorem.
saepe ferenda dedit blandis sua uerba tabellis,
interdum madidas lacrimarum rore coronas
postibus intendit posuitque in limine duro
molle latus tristisque serae conuicia fecit.
saeuior illa freto surgente cadentibus Haedis,
durior et ferro quod Noricus excoquit ignis,
et saxo quod adhuc uiuum radice tenetur,
spernit et inridet factisque inmitibus addit
uerba superba ferox et spe quoque fraudat amantem.
non tulit inpatiens longi tormenta doloris
Iphis et ante fores haec uerba nouissima dixit:
"uincis, Anaxarete, neque erunt tibi taedia tandem
ulla ferenda mei. laetos molire triumphos
et Paeana uoca nitidaque incingere lauru;
uincis enim, moriorque libens. age, ferrea, gaude.
certe aliquid laudare mei cogeris, eritque
quo tibi sim gratus; meritumque fatebere nostrum.
non tamen ante tui curam excessisse memento,
quam uitam, geminaque simul mihi luce carendum.
nec tibi fama mei uentura est nuntia leti:
ipse ego, ne dubites, adero praesensque uidebor,
corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
si tamen, o superi, mortalia facta uidetis,
este mei memores (nihil ultra lingua precari
sustinet) et longo facite ut narremur in aeuo,
et quae dempsistis uitae, date tempora famae."
dixit et ad postes ornatos saepe coronis
umentes oculos et pallida bracchia tollens,
cum foribus laquei religaret uincula summis,
"haec tibi serta placent, crudelis et inpia?" dixit
inseruitque caput, sed tum quoque uersus ad illam,
atque onus infelix elisa fauce pependit.
icta pedum motu trepidantum [et multa timentum
uisa dedisse sonum est adapertaque] ianua factum
prodidit. exclamant famuli frustraque leuatum
(nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
accipit illa sinu, conplexaque frigida nati
membra sui postquam miserorum uerba parentum
edidit et matrum miserarum facta peregit,
funera ducebat mediam lacrimosa per urbem
luridaque arsuro portabat membra feretro.
forte uiae uicina domus, qua flebilis ibat
pompa, fuit duraeque sonus plangoris ad aures
uenit Anaxaretae, quam iam deus ultor agebat.
mota tamen "uideamus" ait "miserabile funus"
et patulis iniit tectum sublime fenestris.
uixque bene inpositum lecto prospexerat Iphin;
deriguere oculi, calidusque e corpore sanguis
inducto pallore fugit, conataque retro
ferre pedes, haesit; conata auertere uultus,
hoc quoque non potuit. paulatimque occupat artus,
quod fuit in duro iam pridem pectore, saxum.
neue ea ficta putes, dominae sub imagine signum
seruat adhuc Salamis; Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. quorum memor, o mea, lentos
pone, precor, fastus et amanti iungere, Nymphe.
sic tibi nec uernum nascentia frigus adurat
poma nec excutiant rapidi florentia uenti.'
haec ubi nequiquam forma deus aptus anili
edidit, in iuuenem rediit et anilia demit
instrumenta sibi talisque apparuit illi,
qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
euicit nubes nullaque obstante reluxit;
uimque parat; sed ui non est opus, inque figura
capta dei Nymphe est et mutua uulnera sensit.
  Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
rexit opes, Numitorque senex amissa nepotum
munere regna capit, festisque Palilibus urbis
moenia conduntur. Tatiusque patresque Sabini
bella gerunt, arcisque uia Tarpeia reclusa
dignam animam poena congestis exuit armis;
inde sati Curibus tacitorum more luporum
ore premunt uoces et corpora uicta sopore
inuadunt portasque petunt, quas obice firmo
clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit
nec strepitum uerso Saturnia cardine fecit.
sola Venus portae cecidisse repagula sensit
et clausura fuit, nisi quod rescindere numquam
dis licet acta deum. Iano loca iuncta tenebant
Naides Ausoniae gelido rorantia fonte.
has rogat auxilium. nec Nymphae iusta petentem
sustinuere deam uenasque et flumina fontis
elicuere sui. nondum tamen inuia Iani
ora patentis erant, neque iter praecluserat unda.
lurida supponunt fecundo sulpura fonti
incenduntque cauas fumante bitumine uenas.
uiribus his aliisque uapor penetrauit ad ima
fontis, et Alpino modo quae certare rigori
audebatis aquae, non ceditis ignibus ipsis.
flammifera gemini fumant adspergine postes,
portaque, nequiquam rigidis promissa Sabinis,
fonte fuit praestructa nouo, dum Martius arma
indueret miles. quae postquam Romulus ultro
obtulit, et strata est tellus Romana Sabinis
corporibus strata estque suis, generique cruorem
sanguine cum soceri permiscuit inpius ensis,
pace tamen sisti bellum nec in ultima ferro
decertare placet Tatiumque accedere regno.
  Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas, posita cum casside Mauors
talibus adfatur diuumque hominumque parentem:
'tempus adest, genitor, quoniam fundamine magno
res Romana ualet nec praeside pendet ab uno,

XIV 681 *haec* uulg., *nec* ε Merk. *magna* M N ε h, *sola* cum codd. nonnullis Heins. (cf. Housman Trans. Camb. Philol. Soc. iii p. 141). **682** *quam modo* N. **695** *caueas* ε edd. uett. **700** *ignibus* M N h. **705–707** hos uu. om. M expunxit Merk. **711** *surdior* codd. pauci. *austris* codd., corr. Const. Fanensis. *hoedis* codd. aliquot. **722** *eritque* N^2 ε, *amoris* M h. **723** hunc u. secluserunt Merk. al. **724** *tui* Heins. Can. VII, *tibi* M h, *mihi* N^2 ε. *curamque egisse* M, *curam finisse* h, *cessisse* Heins., *excessisse* codd. plerique. **733** *laudatos* M N h. **735** *summi* M. **739** *trepidantum—timentum* codd. aliquot Heins., *trepidantem—timentem* M N ε h. *et—adapertaque* damnauit Postgate, *trepidantem—sonum* Merk. **744** *miserarum* M N h Ellis, *miserorum* uulg. edd. **765** *forma deus aptus anili* M h, *formas d. a. in omnes* N^2 ε al., *formae d. apta senili* (*senili* iam Merkel) Housman, *deceptus* Ellis (Journ. Philol. xii p. 76), *celatus* Korn, *uelatus* Zingerle. **766** *anilia. uilia* Postgate. **773** *nepotis* M N ε. **774** *palilibus* M N ε, *parilibus* h. **780** *firmo. fultas* Priscianus. **803** *ferro* N^2 ε, *tantum* M h. **804** *excedere* M N h. **809** *nec* Heins. ex cod. uno, *et* codd.

praemia, quae promissa mihi dignoque nepoti,
soluere et ablatum terris inponere caelo.
tu mihi concilio quondam praesente deorum
(nam memoro memorique animo pia uerba notaui)
"unus erit, quem tu tolles in caerula caeli"
dixisti. rata sit uerborum summa tuorum.'
adnuit Omnipotens et nubibus aera caecis
occuluit tonitruque et fulgure terruit orbem.
quae sibi promissae sensit rata signa rapinae,
innixusque hastae pressos temone cruento
inpauidus conscendit equos Gradiuus et ictu
uerberis increpuit, pronusque per aera lapsus
constitit in summo nemorosi colle Palati
reddentemque suo iam regia iura Quiriti
abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
dilapsum tenues; sic lata plumbea funda
missa solet medio glans intabescere caelo.
pulchra subit facies et puluinaribus altis
dignior, est qualis trabeati forma Quirini.
   Flebat ut amissum coniunx, cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
inperat et uacuae sua sic mandata referre:
'o et de Latia, o et de gente Sabina
praecipuum, matrona, decus, dignissima tanti
ante fuisse uiri, coniunx nunc esse Quirini,
siste tuos fletus et, si tibi cura uidendi
coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirini
qui uiret et templum Romani regis obumbrat.'
paret et in terram pictos delapsa per arcus
Hersiliam iussis conpellat uocibus Iris.
illa uerecundo uix tollens lumina uultu
'o, dea, namque mihi nec quae sis dicere promptum est,
et liquet esse deam, duc, o duc' inquit 'et offer
coniugis ora mihi. quae si modo posse uidere
fata semel dederint, caelum accepisse uidebor.'
nec mora, Romuleos cum uirgine Thaumantea
ingreditur colles; ibi sidus ab aethere lapsum
decidit in terras, a cuius lumine flagrans
aetherias crinis cum sidere cessit in auras.
hanc manibus notis Romanae conditor urbis
excipit et priscum pariter cum corpore nomen
mutat Horamque uocat, quae nunc dea iuncta Quirino est.

LIBER QVINTVS DECIMVS

Quaeritur interea quis tantae pondera molis
sustineat tantoque queat succedere regi.
destinat inperio clarum praenuntia ueri
fama Numam. non ille satis cognosse Sabinae
gentis habet ritus; animo maiora capaci
concipit et quae sit rerum natura requirit.
huius amor curae, patria Curibusque relictis,
fecit ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
moenia quaerenti sic e senioribus unus
rettulit indigenis, ueteris non inscius aeui:
'diues ab Oceano bobus Ioue natus Hiberis
litora felici tenuisse Lacinia cursu
fertur et, armento teneras errante per herbas,
ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
intrasse et requie longum releuasse laborem;
atque ita discedens "aeuo" dixisse "nepotum
hic locus urbis erit." promissaque uera fuerunt.
nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus, illius dis acceptissimus aeui.
hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger adloquitur: "patrias, age, desere sedes;
i, pete diuersi lapidosas Aesaris undas",
et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
post ea discedunt pariter somnusque deusque.
surgit Alemonides tacitaque recentia mente
uisa refert, pugnatque diu sententia secum.
numen abire iubet; prohibent discedere leges,
poenaque mors posita est patriam mutare uolenti.
candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
et caput extulerat densissima sidereum Nox:
uisus adesse idem deus est eademque monere
et, nisi paruerit, plura ac grauiora minari.
extimuit patriumque simul transferre parabat
in sedes penetrale nouas. fit murmur in urbe,
spretarumque agitur legum reus. utque peracta est
causa prior crimenque patens sine teste probatum,
squalidus ad superos tollens reus ora manusque
"o cui *ius* caeli bis sex fecere labores,
fer, precor" inquit "opem; nam tu mihi criminis auctor."
mos erat antiquus niueis atrisque lapillis,
his damnare reos, illis absoluere culpa.
tunc quoque sic lata est sententia tristis; et omnis
calculus inmitem demittitur ater in urnam.
quae simul effudit numerandos uersa lapillos,
omnibus e nigro color est mutatus in album,
candidaque Herculeo sententia numine facta
soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadae uentisque fauentibus aequor
nauigat Ionium Sallentinumque Neretum
praeterit et Sybarin [Lacedaemoniumque Tarentum
Sirinosque sinus] Crimisenque et Iapygis arua,
uixque pererratis, quae spectant *aequ*ora, terris,
inuenit Aesarei fatalia fluminis ora
nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
ossa tegebat humus; iussaque ibi moenia terra
condidit et nomen tumulati traxit in urbem.'
talia constabat certa primordia fama
esse loci positaeque Italis in finibus urbis.
   Vir fuit hic, ortu Samius; sed fugerat una
et Samon et dominos odioque tyrannidis exul
sponte erat. isque, licet caeli regione remotos,
mente deos adiit et quae natura negabat
uisibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
cumque animo et uigili perspexerat omnia cura,
in medium discenda dabat coetusque silentum
dictaque mirantum magni primordia mundi
et rerum causas et, quid natura, docebat,
quid deus, unde niues, quae fulminis esset origo,

XIV 810 *quae* Heins. ex codd., *sunt* M N h, *sint* ε. **813** *pia* N ε, *tua* M h. **814** *tollas* M N (*e* ex *a*) h. **817** *orbem* M N uulg., *urbem* ε Can. VII Ellis; cf. Hor. Carm. I 2. 4. **818** *data* N ε h. **820** *inpauidus* codd., *inpauidos* Merk. **823** *iam* (*ia* in ras.) M, *non* N h, *nunc* codd. multi Heins. **825** *sic* M in ras., *ut* ε h Priscian., *ceu* N. **830** *hersiliem* M, *hersilem* N^1. hic desinit M. **831** *uiduae* codd. pauci Heins. Merk. **832** *latio* N ε Merk. **836** *quirino* h. **838** hic desinit N^1. **844** *fatebor* N^2 in ras. ε Can. VII Merk. **848** *aetherias crinis* (acc.) Postgate, *Hersili(a)e crinis* codd., *Hersilia aetherias* Riese.

XV 1 *qui tantae* codd. pauci Heins. Merk. **20** *micilus* codd., corr. Scaliger. **34** *extimuit* Bothe, *pertimuit* N^2 ε uulg., *extremuit* h. **37** *patens—probatum est* h, *patet—probatum* N^2 codd. aliquot Heins. **39** *o cuius celum* codd., corr. Muretus. **42** *culpam* N^2 h al. **50, 51** *lacedaemonium—sallentinum* codd., transpos. Riese. *tarentum—neretum* N^2 ε. **51, 52** *Lac.—sinus* seclusit Korn. **52** *Sirinos* Ehwald, *Thurinos* uulg. *nemesenque et* ε h, *nemesen et* N^2, corr. Burm. **53** *spectant litora* codd., corr. Owen (Tristia p. lxxvi) ex Plan.

Iuppiter an uenti discussa nube tonarent,
quid quateret terras, qua sidera lege mearent,
et quodcumque latet. primusque animalia mensis
arguit inponi, primus quoque talibus ora
docta quidem soluit, sed non et credita, uerbis:
'parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
corpora; sunt fruges, sunt deducentia ramos
pondere poma suo tumidaeque in uitibus uuae,
sunt herbae dulces, sunt quae mitescere flamma
mollirique queant. nec uobis lacteus umor
eripitur, nec mella thymi redolentia florem.
prodiga diuitias alimentaque mitia tellus
suggerit atque epulas sine caede et sanguine praebet.
carne ferae sedant ieiunia, nec tamen omnes.
quippe equus et pecudes armentaque gramine uiuunt.
at quibus ingenium est inmansuetumque ferumque,
Armeniae tigres iracundique leones
cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
heu quantum scelus est in uiscera uiscera condi
congestoque auidum pinguescere corpore corpus
alteriusque animantem animantis uiuere leto!
scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
terra creat, nil te nisi tristia mandere saeuo
uulnera dente iuuat rictusque referre Cyclopum?
nec, nisi perdideris alium, placare uoracis
et male morati poteris ieiunia uentris?
at uetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen,
fetibus arboreis et quas humus educat herbis
fortunata fuit nec polluit ora cruore.
tunc et aues tutae mouere per aera pennas,
et lepus inpauidus mediis errauit in aruis,
nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
cuncta sine insidiis nullamque timentia fraudem
plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
uictibus inuidit, quisquis fuit ille, leonum
corporeasque dapes auidam demersit in aluum,
fecit iter sceleri. primoque e caede ferarum
incaluisse putes maculatum sanguine ferrum;
id quoque fas fuerat, nostrumque petentia letum
corpora missa neci salua pietate fatemur.
sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
longius inde nefas abiit, et prima putatur
hostia sus meruisse mori, quia semina pando
eruerat rostro spemque interciderat anni.
uite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
dicitur ultoris. nocuit sua culpa duobus:
quid meruistis oues, placidum pecus, inque tuendos
natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar,
mollia quae nobis uestras uelamina lanas
praebetis uitaque magis quam morte iuuatis?
quid meruere boues, animal sine fraude dolisque,
innocuum, simplex, natum tolerare labores?
inmemor est demum nec frugum munere dignus,
qui potuit curui dempto modo pondere aratri
ruricolam mactare suum, qui trita labore
illa, quibus totiens durum renouauerat aruum,
quot dederat messes, percussit colla securi.
nec satis est, quod tale nefas committitur; ipsos
inscripsere deos sceleri, numenque supernum
caede laboriferi credunt gaudere iuuenci.
uictima labe carens et praestantissima forma
(nam placuisse nocet) uittis praesignis et auro
sistitur ante aras auditque ignara precantem
inponique suae uidet inter cornua fronti,
quas coluit fruges percussaque sanguine cultros
inficit in liquida praeuisos forsitan unda.
protinus ereptas uiuenti pectore fibras
inspiciunt mentesque deum scrutantur in illis.
inde (fames homini uetitorum tanta ciborum)
audetis uesci, genus o mortale; quod, oro,
ne facite, et monitis animos aduertite nostris.
cumque boum dabitis caesorum membra palato,
mandere uos uestros scite et sentite colonos.
et quoniam deus ora mouet, sequar ora mouentem
rite deum Delphosque meos ipsumque recludam
aethera et augustae reserabo oracula mentis.
magna nec ingeniis inuestigata priorum,
quaeque diu latuere canam. iuuat ire per alta
astra, iuuat terris et inerti sede relicta
nube uehi ualidique umeris insistere Atlantis
palantesque homines passim ac rationis egentes
despectare procul trepidosque obitumque timentes
sic exhortari seriemque euoluere fati.

O genus attonitum gelidae formidine mortis,
quid Styga, quid tenebras et nomina uana timetis,
materiem uatum, falsique pericula mundi?
corpora, siue rogus flamma seu tabe uetustas
abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
morte carent animae semperque priore relicta
sede nouis domibus uiuunt habitantque receptae.
ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
haesit in aduerso grauis hasta minoris Atridae.
cognoui clipeum, laeuae gestamina nostrae,
nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
omnia mutantur, nihil interit. errat et illinc
huc uenit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
spiritus eque feris humana in corpora transit
inque feras noster nec tempore deperit ullo.
utque nouis facilis signatur cera figuris,
nec manet ut fuerat, nec formam seruat eandem,
sed tamen ipsa eadem est; animam sic semper eandem
esse, sed in uarias doceo migrare figuras.
ergo, ne pietas sit uicta cupidine uentris,
parcite, uaticinor, cognatas caede nefanda
exturbare animas, nec sanguine sanguis alatur.
et quoniam magno feror aequore plenaque uentis
uela dedi, nihil est toto quod perstet in orbe;
cuncta fluunt, omnisque uagans formatur imago.
ipsa quoque adsiduo labuntur tempora motu
non secus ut flumen. neque enim consistere flumen
nec leuis hora potest; sed ut unda inpellitur unda
urgueturque eadem ueniente urguetque priorem,
tempora sic fugiunt pariter pariterque sequuntur
et noua sunt semper. nam quod fuit ante relictum est,
fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta nouantur.
cernis et emensas in lucem tendere noctes,
et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
nec color est idem caelo, cum lassa quiete
cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
clarus equo; rursusque alius, cum praeuia lucis
tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem.
ipse dei clipeus, terra cum tollitur ima,
mane rubet, terraque rubet cum conditur ima,
candidus in summo est, melior natura quod illic
aetheris est terraeque procul contagia fugit.
nec par aut eadem nocturnae forma Dianae
esse potest umquam. semperque hodierna sequente,

XV 73 *arguit* h al., *arcuit* codd. aliquot Bentl. *primus quom* Merk. **80** *florem* codd. nonnulli Heins., *flore* N^2 ε h. **86** *Armeniaeque* Heins. ex codd. **88** *in uiscere* h al. sed cf. 458. **89** *ingesto* Bentl., *coniesto* N^2. **92** *creat* h uulg., *parit* N^2 ε. **93** *rictusq.* N^2 ε h, *ritusq.* codd. aliquot Plan. cdd. uett. **100** *in herbis* ε, *in agris* codd. aliquot Heins. **104** *leonum* Bothe; cf. XIV 207 sq., *deorum* N^2 ε h al., *decoris* Schenkl, *uirorum* codd. aliquot, *priorum* Heins. **106** *primaque* Heins. ex codd. **107** *potest* ε al., *putem* Heins. ex codd., *putes* uulg. **108** *id quoque fas* Postgate, *idque satis* codd. **112** *necem* Probus Merk., *mori* codd. **113** *interfecerat* Probus, *interceperit* ε. **114** *mactandus* codd. aliquot. **115** *dicitur* Probus, *ducitur* codd. **122** *is demum est* Zingerle, *inm. est Deus* (= Cereris) Merk. **126** *quot* ε^2 Housman, *tot* N^2 ε^1 h. *condiderat* Merk. **131** *insignis* h. **136** *corpore* N^2 ε codd. plerique Heins. **137, 138** ita corr. Postgate, *unde* codd. *et illis* (*unde—ciborum* ?) Korn. *ciborum est* codd., *est* deleuerunt cdd. uett. **139** *inmortale* Lachm. **146** *inuestigata* N^2 ε h, *euestigata* Heins. ex codd. **170** *formas—easdem* N^2 ε. **173** *nec pietas* ε. **180** *ut* h, *ac* ε, sed uid. Housman Classical Review iv p. 341. **182** *eadem* N^2 ε, *prior* h codd. plerique Heins. *ueniente* h, *ueniens* N^2 ε. **186** *emensas* ε, *emeritas* N^2, *emersas* codd. aliquot Heins., *inmensas* h. **188** *lapsa* ε.

si crescit, minor est, maior, si contrahit orbem.
quid? non in species succedere quattuor annum
adspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae?
nam tener ac lactens puerique simillimus aeuo
uere nouo est. tunc herba recens et roboris expers
turget et insolida est et spe delectat agrestes.
omnia tunc florent, florumque coloribus almus
ludit ager, neque adhuc uirtus in frondibus ulla est.
transit in aestatem post uer robustior annus
fitque ualens iuuenis; neque enim robustior aetas
ulla nec uberior, nec quae magis ardeat ulla est.
excipit autumnus, posito feruore iuuentae
maturus mitisque inter iuuenemque senemque
temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
inde senilis hiemps tremulo uenit horrida passu,
aut spoliata suos aut quos habet alba capillos.
nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla
corpora uertuntur, nec quod fuimusue sumusue
cras erimus. fuit illa dies, qua semina tantum
spesque hominum primae matris latitauimus aluo.
artifices Natura manus admouit et angi
corpora uisceribus distentae condita matris
noluit eque domo uacuas emisit in auras.
editus in lucem iacuit sine uiribus infans;
mox quadrupes rituque tulit sua membra ferarum
paulatimque tremens et nondum poplite firmo
constitit adiutis aliquo conamine neruis.
inde ualens ueloxque fuit spatiumque iuuentae
transit; et emeritis medii quoque temporis annis
labitur occiduae per iter decliue senectae.
subruit haec aeui demoliturque prioris
robora; fletque Milon senior, cum spectat inanes
illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris et secum cur sit bis rapta requirit.
tempus edax rerum, tuque, inuidiosa uetustas,
omnia destruitis uitiataque dentibus aeui
paulatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos elementa uocamus,
quasque uices peragant, animos adhibete, docebo.
quattuor aeternus genitalia corpora mundus
continet. ex illis duo sunt onerosa suoque
pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur,
et totidem grauitate carent nulloque premente
alta petunt, aer atque aere purior ignis.
quae quamquam spatio distent, tamen omnia fiunt
ex ipsis et in ipsa cadunt, resolutaque tellus
in liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras
aeraque umor abit, dempto quoque pondere rursus
in superos aer tenuissimus emicat ignes.
inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
ignis enim densum spissatus in aera transit,
hic in aquas, tellus glomerata cogitur unda.
nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix
ex aliis alias reparat natura figuras,
nec perit in toto quicquam, mihi credite, mundo,
sed uariat faciemque nouat. nascique uocatur
incipere esse aliud quam quod fuit ante, morique,
desinere illud idem. cum sint huc forsitan illa,
haec translata illuc, summa tamen omnia constant.
nil equidem durare diu sub imagine eadem
crediderim. sic ad ferrum uenistis ab auro,
saecula, sic totiens uersa est fortuna locorum.
uidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
esse fretum, uidi factas ex aequore terras;
et procul a pelago conchae iacuere marinae,
et uetus inuenta est in montibus ancora summis;
quodque fuit campus, uallem decursus aquarum
fecit, et eluuie mons est deductus in aequor;
eque paludosa siccis humus aret harenis,
quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus ument.
hic fontes natura nouos emisit, at illic
clausit, et aut imis commota tremoribus orbis
flumina prosiliunt aut exsiccata residunt.
sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
exsistit procul hinc alioque renascitur ore.
sic modo conbibitur, modo tecto gurgite lapsus
redditur Argolicis ingens Erasinus in aruis.
et Mysum capitisque sui ripaeque prioris
paenituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
nec non Sicanias uoluens Amenanus harenas
nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.
ante bibebatur, nunc, quas contingere nolis,
fundit Anigrus aquas, postquam, nisi uatibus omnis
eripienda fides, illic lauere Bimembres
uulnera, clauigeri quae fecerat Herculis arcus.
quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
qui fuerat dulcis, salibus uitiatur amaris?
fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque
et Phoenissa Tyros; quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam ueteres habuere coloni;
nunc freta circueunt. Zancle quoque iuncta fuisse
dicitur Italiae, donec confinia pontus
abstulit et media tellurem reppulit unda.
si quaeras Helicen et Burin, Achaidas urbes,
inuenies sub aquis; et adhuc ostendere nautae
inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
arduus arboribus, quondam planissima campi
area, nunc tumulus; nam (res horrenda relatu)
uis fera uentorum, caecis inclusa cauernis,
exspirare aliqua cupiens luctataque frustra
liberiore frui caelo, cum carcere rima
nulla foret toto nec peruia flatibus esset,
extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
tendere uesicam solet aut derepta bicorni
terga capro. tumor ille loci permansit, et alti
collis habet speciem longoque induruit aeuo.
plurima cum subeant audita et cognita nobis,
pauca super referam. quid? non et lympha figuras
datque capitque nouas? medio tua, corniger Ammon,
unda die gelida est, ortuque obituque calescit.
admotis Athamanas aquis accendere lignum
narratur, minimos cum luna recessit in orbes.
flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
uiscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis et huic Sybaris nostris conterminus oris
electro similes faciunt auroque capillos.
quodque magis mirum est, sunt qui non corpora tantum
uerum animos etiam ualeant mutare liquores.
cui non audita est obscenae Salmacis undae?
Aethiopesque lacus, quos siquis faucibus hausit,
aut furit aut patitur mirum grauitate soporem?
Clitorio quicumque sitim de fonte leuauit,
uina fugit gaudetque meris abstemius undis,
seu uis est in aqua calido contraria uino,
siue, quod indigenae memorant, Amythaone natus,
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
eripuit furiis, purgamina mentis in illas

XV 201 *ac* h, *et* N² ε. **202** *herba nitens* h, *uirens* codd. multi Heins. **205** *ridet ager* codd. pauci Heins. **211** *sparsis per t. c.* codd. aliquot. **217** *matrisque* N² ε. *latitauimus* Korn praeeunte ut uidetur Riese, *habitauimus* N² ε h, *materna hab.* Heins. ex codd., *cubitauimus* Merk. **218** *abdi* Bentl. **226** *emensis* codd. aliquot. **230** *solidorum—tororum* Heins., *solidarum—ferarum* N² ε h. *mole* h, *more* ε, *morte* codd. pauci. **232** *inspexit* h. **244** *distant* ε Merk. **246** *tenuatur* codd., corr. Micyllus. **250** *deorsum* Polle. **251** *hic* codd. aliquot, *hinc* N² ε h. **253** *reparat* N² ε, *reddit* h. **254** *in tanto* ε uulg. **255** *faciesque* h. **270** *hinc* e cod. Gothan. Merk. **271** *antiquis tam multa* codd., corr. Merk. collato 798, *antiquis non nota* Siebelis. **272** *excaecata* codd. multi Heins. **275** *modo tecto* ε uulg., *toto modo* h, *modo toto* N², *tacito modo* Seneca. **279** *amasenus* codd., corr. Vrsinus. **284** *fixerat* N². **304** *derepta* Heins. ex codd., *direpta* codd. *bicornis* N² h. **305** *capri* N² ε h. **307** *et* ε h, *aut* N² uulg. **311** *adamantis* h, *athamantis* ε, *theumatis* N², corr. Merk. **315** *huic* Heins. ex codd., *hinc* uulg. *aruis* ε uulg., *horis* h, *oris* N². **317** *est* om. ε. **320** *siquis* uulg., *quisquis* N² ε codd. multi Heins., *quisque ut* Seneca. **322** *leuauit* codd., *leuarit* edd. plerique.

misit aquas, odiumque meri permansit in undis.
huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
quem quicumque parum moderato gutture traxit,
haud aliter titubat quam si mera uina bibisset.
est locus Arcadiae, Pheneum dixere priores,
ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
nocte necant potae, sine noxa luce bibuntur.
sic alias aliasque lacus et flumina uires
concipiunt. , tempusque fuit, quo nauit in undis,
nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo
undarum sparsas Symplegadas elisarum,
quae nunc inmotae perstant uentisque resistunt.
nec quae sulpureis ardet fornacibus Aetne
ignea semper erit; neque enim fuit ignea semper.
nam siue est animal tellus et uiuit habetque
spiramenta locis flammam exhalantia multis,
spirandi mutare uias, quotiensque mouetur,
has finire potest, illas aperire cauernas;
siue leues imis uenti cohibentur in antris
saxaque cum saxis et habentem semina flammae
materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
antra relinquentur sedatis frigida uentis;
siue bitumineae rapiunt incendia uires
luteaue exiguis ardescunt sulpura fumis,
nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammae
non dabit absumptis per longum uiribus aeuum
naturaeque suum nutrimen deerit edaci,
non feret illa famem desertaque deseret ignes.
esse uiros fama est in Hyperborea Pallene,
qui soleant leuibus uelari corpora plumis,
cum Tritoniacam nouiens subiere paludem:
haud equidem credo. sparsae quoque membra uenenis
exercere artes Scythides memorantur easdem.
siqua fides rebus tamen est addenda probatis,
nonne uides quaecumque mora fluidoue calore
corpora tabuerint in parua animalia uerti?
i quoque delectos mactatos obrue tauros:
(cognita res usu) de putri uiscere passim
florilegae nascuntur apes, quae more parentum
rura colunt operique fauent in spemque laborant.
pressus humo bellator equus crabronis origo est.
concaua litoreo si demas bracchia cancro,
cetera supponas terrae, de parte sepulta
scorpius exibit caudaque minabitur unca.
quaeque solent canis frondes intexere filis
agrestes tineae, res obseruata colonis,
ferali mutant cum papilione figuram.
semina limus habet uirides generantia ranas,
et generat truncas pedibus, mox apta natando
crura dat, utque eadem sint longis saltibus apta,
posterior superat partes mensura priores.
nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
sed male uiua caro est; lambendo mater in artus
fingit et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
nonne uides quos cera tegit sexangula fetus
melliferarum apium sine membris corpora nasci
et serosque pedes serasque adsumere pennas?
Iunonis uolucrem, quae cauda sidera portat,
armigerumque Iouis Cythereiadasque columbas
et genus omne auium mediis e partibus oui,
ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?
sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
mutari credant humanas angue medullas.
haec tamen ex aliis generis primordia ducunt;
una est quae reparet seque ipsa reseminet ales;
Assyrii phoenica uocant. non fruge neque herbis,
sed turis lacrimis et suco uiuit amomi.
haec ubi quinque suac conpleuit saecula uitae,
ilicet in ramis tremulaeue cacumine palmae
unguibus et puro nidum sibi construit ore.
quo simul ac casias et nardi lenis aristas
quassaque cum fulua substrauit cinnama murra,
se super inponit finitque in odoribus aeuum.
inde ferunt, totidem qui uiuere debeat annos,
corpore de patrio paruum phoenica renasci.
cum dedit huic aetas uires onerique ferendo est,
ponderibus nidi ramos leuat arboris altae
fertque pius cunasque suas patriumque sepulcrum,
perque leues auras Hyperionis urbe potitus
ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
si tamen est aliquid mirae nouitatis in istis,
alternare uices et, quae modo femina tergo
passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
id quoque quod uentis animal nutritur et aura
protinus adsimulat, tetigit quoscumque colores.
uicta racemifero lyncas dedit India Baccho;
e quibus, ut memorant, quicquid uesica remisit,
uertitur in lapides et congelat aere tacto.
sic et curalium, quo primum contigit auras
tempore, durescit; mollis fuit herba sub undis.
desinet ante dies et in alto Phoebus anhelos
aequore tinguet equos, quam consequar omnia uerbis
in species translata nouas. sic omnia uerti
cernimus atque illas adsumere robora gentes,
concidere has. sic magna fuit censuque uirisque
perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas
et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
[clara fuit Sparte, magnae uiguere Mycenae,
nec non et Cecropis, nec non Amphionis arces.
uile solum Sparte est, altae cecidere Mycenae,
Oedipodioniae quid sunt, nisi nomina, Thebae?
quid Pandioniae restant, nisi nomen, Athenae?]
nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenae quae proxima Thybridis undis
mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
haec igitur formam crescendo mutat et olim
inmensi caput orbis erit. sic dicere uates
faticinasque ferunt sortes, quantumque recordor,
dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti dubioque salutis:
"nate dea, si nota satis praesagia nostrae
mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
flamma tibi ferrumque dabunt iter. ibis et una
Pergama rapta feres, donec Troiaeque tibique
externum patrio contingat amicius aruum.
urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
quanta nec est nec erit nec uisa prioribus annis.
hanc alii proceres per saecula longa potentem,
sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
efficiet. quo cum tellus erit usa, fruentur
aetheriae sedes, caelumque erit exitus illi."
haec Helenum cecinisse penatigero Aeneae
mente memor refero cognataque moenia laetor
crescere et utiliter Phrygibus uicisse Pelasgos.
ne tamen oblitis ad metam tendere longe
exspatiemur equis, caelum et quodcumque sub illo
est
inmutat formas tellusque et quicquid in illa est.
nos quoque, pars mundi, quoniam non corpora
solum,
uerum etiam uolucres animae sumus, inque ferinas
possumus ire domos pecudumque in corpora condi,
corpora, quae possunt animas habuisse parentum
aut fratrum aut aliquo iunctorum foedere nobis
aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus
neue Thyesteis cumulemus uiscera mensis.
quam male consuescit, quam se parat ille cruori

XV 332 *locus* Heins. ex codd. Magnus, *lacus* N² ε h. **334** *necant* Postgate (cf. Plin. N. H. II 231, XXXI 6), *nocent* uulg. **339** *inmotae.* εἰς ὄρος Plan. **340** *ethna* ε h, *Aetne* Heins. ex codd. Merk. **355** *ignis* Preibisch, rec. Zingerle. **359** *ueneno* codd. aliquot. **362** *fluidoque* codd., corr. Heins. **364** *in* N², *i* ε h, *hic* (*hinc, his, in*) codd. al., *delectos* codd. aliquot edd. plerique, *dilectos* N² ε h, *i scrobe deiecto* Madv. (*scrobe* post Heins.), *in scrobe Deoos* Merk. cf. 122, alii alia temptarunt. **396** *ilicet* C. Barth., *ilicis* codd. *-ue* codd. nonnulli Heins., *-que* N² ε h. **397** *puro* N² ε h, *duro* codd. nonnulli, *pando* Heins. ex codd. **399** *myrra* N² ε h. **416** *coralium* ε h, *corallium* N². **426–430** hos uu. spurios iudicauit Heins. **443** *patria* ε. **453** *nec tamen* codd. pauci Heins. **455** *-que* om. ε Merk. **458** *pectora* ε h. **459** *possint* h Heins.

inpius humano, uituli qui guttura cultro
rumpit et inmotas praebet mugitibus aures,
aut qui uagitus similes puerilibus haedum
edentem iugulare potest, aut alite uesci,
cui dedit ipse cibos. quantum est quod desit in istis
ad plenum facinus? quo transitus inde paratur?
bos aret aut mortem senioribus inputet annis,
horriferum contra Borean ouis arma ministret,
ubera dent saturae manibus pressanda capellae.
retia cum pedicis laqueosque artesque dolosas
tollite nec uolucrem uiscata fallite uirga,
nec formidatis ceruos includite pennis,
nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
perdite, siqua nocent, uerum haec quoque perdite tantum;
ora *cruore* uacent alimentaque mitia carpant.'
  Talibus atque aliis instructo pectore dictis
in patriam remeasse ferunt ultroque petitum
accepisse Numam populi Latialis habenas.
coniuge qui felix Nympha ducibusque Camenis
sacrificos docuit ritus gentemque feroci
adsuetam bello pacis traduxit ad artes.
qui postquam senior regnumque aeuumque peregit,
exstinctum Latiaeque nurus populusque patresque
defleuere Numam. nam coniunx urbe relicta
uallis Aricinae densis latet abdita siluis
sacraque Oresteae questu gemituque Dianae
inpedit. a quotiens Nymphae nemorisque lacusque
ne faceret monuere et consolantia uerba
dixerunt; quotiens flenti Theseius heros
'siste modum;' dixit 'neque enim fortuna querenda
sola tua est. similes aliorum respice casus;
mitius ista feres. utinamque exempla dolentem
non mea te possent releuare; sed et mea possunt.
fando aliquem Hippolytum uestras si contigit aures
credulitate patris, sceleratae fraude nouercae
occubuisse neci, mirabere, uixque probabo,
sed tamen ille ego sum. me Pasiphaeia quondam,
temptatum frustra, patrium temerare cubile,
quod uoluit, uoluisse, infelix, crimine uerso
(indiciine metu magis offensane repulsae?)
damnauit, meritumque nihil pater eicit urbe
hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheam profugo curru Troezena petebam,
iamque Corinthiaci carpebam litora ponti,
cum mare surrexit, cumulusque inmanis aquarum
in montis speciem curuari et crescere uisus
et dare mugitus summoque cacumine findi.
corniger hinc taurus ruptis expellitur undis
pectoribusque tenus molles erectus in auras
naribus et patulo partem maris euomit ore.
corda pauent comitum. mihi mens interrita mansit,
exiliis contenta suis; cum colla feroces
ad freta conuertunt adrectisque auribus horrent
quadrupedes monstrique metu turbantur et altis
praecipitant currum scopulis. ego ducere uana
frena manu spumis albentibus oblita luctor
et retro lentas tendo resupinus habenas.
nec uires tamen has rabies superasset equorum,
ni rota, perpetuum qua circumuertitur axem,
stipitis occursu fracta ac disiecta fuisset.
excutior curru, lorisque tenentibus artus
uiscera uiua trahi ueruosque in stirpe teneri,
membra rapi partim partimque reprensa relinqui,
ossa grauem dare fracta sonum fessamque uideres
exhalari animam, nullasque in corpore partes,
noscere quas posses; unumque erat omnia uulnus.
num potes aut audes cladi conponere nostrae,
Nympha, tuam? uidi quoque regna carentia luce
et lacerum foui Phlegethontide corpus in unda.
nec nisi Apollineae ualido medicamine prolis
reddita uita foret. quam postquam fortibus herbis
atque ope Paeonia, Dite indignante, recepi,
tum mihi, ne praesens augerem muneris huius
inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes;
utque forem tutus possemque inpune uideri,
addidit aetatem nec cognoscenda reliquit
ora mihi. Creteque diu dubitauit habendam
traderet an Delon. Delo Cretaque relictis
hic posuit nomenque simul, quod possit equorum
admonuisse, iubet deponere, "qui" que "fuisti
Hippolytus," dixit "nunc idem Virbius esto."
hoc nemus inde colo de disque minoribus unus
numine sub dominae lateo atque accenseor illi.'
  Non tamen Egeriae luctus aliena leuare
damna ualent; montisque iacens radicibus imis
liquitur in lacrimas donec pietate dolentis
mota soror Phoebi gelidum de corpore fontem
fecit et aeternas artus tenuauit in undas.
  Et Nymphas tetigit noua res, et Amazone natus
haud aliter stupuit quam cum Tyrrhenus arator
fatalem glaebam mediis adspexit in aruis
sponte sua primum nulloque agitante moueri,
sumere mox hominis terraeque amittere formam
oraque uenturis aperire recentia fatis,
(indigenae dixere Tagen, qui primus Etruscam
edocuit gentem casus aperire futuros):
utue Palatinis haerentem collibus olim
cum subito uidit frondescere Romulus hastam,
quae radice noua, non ferro stabat adacto,
et iam non telum, sed lenti uiminis arbor
non expectatas dabat admirantibus umbras:
aut sua fluminea cum uidit Cipus in unda
cornua. uidit enim falsamque in imagine credens
esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis,
quae uidit tetigit. nec iam sua lumina damnans
restitit, ut uictor domito ueniebat ab hoste,
ad caelumque oculos et eodem cornua tollens
'quicquid.' ait 'superi, monstro portenditur isto,
seu laetum est, patriae laetum populoque Quirini,
siue minax, mihi sit.' uiridique e caespite factas
placat odoratis herbosas ignibus aras
uinaque dat pateris mactatarumque bidentum,
quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
quae simul adspexit Tyrrhenae gentis haruspex,
magna quidem rerum molimina uidit in illis,
non manifesta tamen. cum uero sustulit acre
a pecudis fibris ad Cipi cornua lumen,
'rex,' ait 'o salue; tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
hic locus et Latiae parebunt cornibus arces.
tu modo rumpe moras portasque intrare patentes
adpropera; sic fata iubent. namque urbe receptus
rex eris et sceptro tutus potiere perenni.'
rettulit ille pedem toruamque a moenibus urbis
auertens faciem 'procul, a, procul omina' dixit
'talia di pellant; multoque ego iustius aeuum
exul agam quam me uideant Capitolia regem.'
dixit et extemplo populumque grauemque senatum
conuocat. ante tamen pacali cornua lauro
uelat et aggeribus factis a milite forti
insistit priscosque deos e more precatus
'est' ait 'hic unus, quem nos nisi pellitis urbe,
rex erit. is qui sit, signo non nomine dicam:
cornua fronte gerit; quem uobis indicat augur,
si Romam intrarit, famularia iura daturum.
ille quidem potuit portas inrumpere apertas;
sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo

XV 464 *corpora* N² h, *guttura* ε Tegernseensis Plan. *cultro* N² h, cf. VII 314, *ferro* ε Korn. 473 *laqueos.* om. *que* Merk. 475 *includite* codd. nonnulli, *inludite* N² ε h. 478 *uacent epulis* codd., corr. Postgate. *mitia. congrua* codd. nonnulli. 481 *latiaris* ε. 497 *u. si* N² ε Merk., *u. quoque* uulg., *u. puto* codd. nonnulli. 504 ita h codd. plerique, *arguit immeritumque pater proiecit ab urbe* edd. plerique. 515 *intenta* codd. nonnulli. 522 *circumuoluitur* ε. 525 *que* om. uulg. 526 *que* om. N² h. 531 *luce c. regna* ε Merk. 541 *creta deloque* N² h. 546 *accenseor* Heins. ex codd., *assentior* N² ε h. 552 *At n.* h uulg. 569 *remeabat* codd. pauci Heins. fortasse recte; cf. VII 836. 570 *cornua* N² ε h, *bracchia* Heins. ex codd. 574 *herbosas. uerbenarum* Merk. 596 *nobis* ε Haupt Merk. *augur* codd., *auctor* Priscian.

nemo mihi est. uos urbe uirum prohibete Quirites,
uel, si dignus erit, grauibus uincite catenis,
aut finite metum fatalis morte tyranni.'
qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
murmura pinetis fiunt, aut qualia fluctus
aequorei faciunt, siquis procul audiat illos,
tale sonat populus. sed per confusa frementis
uerba tamen uulgi uox eminet una 'quis ille est?'
et spectant frontes praedictaque cornua quaerunt.
rursus ad hos Cipus 'quem poscitis,' inquit 'habetis'
et dempta capiti, populo prohibente, corona
exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
demisere oculos omnes gemitumque dedere
atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
inuiti uidere caput. nec honore carere
ulterius passi, festam inposuere coronam.
at proceres, quoniam muros intrare uetaris,
ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
quantum depresso subiectis bobus aratro
conplecti posses ad finem lucis ab ortu.
cornuaque aeratis miram referentia formam
postibus insculpunt, longum mansura per aeuum.
 Pandite nunc, Musae, praesentia numina uatum,
(scitis enim, nec uos fallit spatiosa uetustas)
unde Coroniden circumflua Thybridis alti
insula Romuleae sacris adiecerit urbis.
 Dira lues quondam Latias uitiauerat auras,
pallidaque exsangui squalebant corpora morbo.
funeribus fessi postquam mortalia cernunt
temptamenta nihil, nihil artes posse medentum,
auxilium caeleste petunt mediamque tenentes
orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi,
utque salutifera miseris succurrere rebus
sorte uelit tantaeque urbis mala finiat orant.
et locus et laurus et, quas habet ipse, pharetrae
intremuere simul, cortinaque reddidit imo
hanc adyto uocem pauefactaque pectora mouit:
'quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses,
et pete nunc propiore loco; nec Apolline uobis,
qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
ite bonis auibus prolemque accersite nostram.'
iussa dei prudens postquam accepere senatus,
quam colat, explorant, iuuenis Phoebeius urbem,
quique petant uentis Epidauria litora mittunt.
quae simul incurua missi tetigere carina,
concilium Graiosque patres adiere, darentque
orauere deum qui praesens funera gentis
finiat Ausoniae; certas hoc dicere sortes.
dissidet et uariat sententia; parsque negandum
non putat auxilium, multi retinere suamque
non emittere opem nec numina tradere suadent.
dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
umbraque telluris tenebras induxerat orbi,
cum deus in somnis opifer consistere uisus
ante tuum, Romane, torum, sed qualis in aede
esse solet, baculumque tenens agreste sinistra
caesariem longae dextra deducere barbae
et placido tales emittere pectore uoces:
'pone metus, ueniam simulacraque nostra relinquam.
hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
perspice et usque nota uisu, ut cognoscere possis.
uertar in hunc, sed maior ero tantusque uidebor,
in quantum uerti caelestia corpora debent.'
extemplo cum uoce deus, cum uoce deoque
somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
postera sidereos Aurora fugauerat ignes:
incerti quid agant, proceres ad templa petiti
conueniunt operosa dei, quaque ipse morari
sede uelit signis caelestibus, indicet orant.
uix bene desierant, cum cristis aureus altis
in serpente deus praenuntia sibila misit
aduentuque suo signumque arasque foresque
marmoreumque solum fastigiaque aurea mouit
pectoribusque tenus media sublimis in aede
constitit atque oculos circumtulit igne micantes.
territa turba pauet. cognouit numina castos
euinctus uitta crines albente sacerdos
et 'deus en, deus est! animis linguisque fauete,
quisquis ades' dixit. 'sis, o pulcherrime, uisus
utiliter populosque iuues tua sacra colentes.'
quisquis adest iussum ueneratur numen, et omnes
uerba sacerdotis referunt geminata piumque
Aeneadae praestant et uoce et mente fauorem.
adnuit his motisque deus rata pignora cristis
et repetita dedit uibrata sibila lingua.
tum gradibus nitidis delabitur oraque retro
flectit et antiquas abiturus respicit aras
adsuetasque domos habitataque templa salutat.
inde per iniectis adopertam floribus ingens
serpit humum flectitque sinus mediamque per urbem
tendit ad incuruo munitos aggere portus.
restitit hic agmenque suum turbaeque sequentis
officium placido uisus dimittere uultu
corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa
sensit onus, pressa estque dei grauitate carina.
Aeneadae gaudent caesoque in litore tauro
torta coronatae soluunt retinacula puppis.
inpulerat leuis aura ratem; deus eminet alte
inpositaque premens puppim ceruice recuruam
caeruleas despectat aquas. modicisque per aequor
Ionium zephyris sextae Pallantidos ortu
Italiam tenuit praeterque Lacinia templo
nobilitata deae Scylaceaque litora fertur.
linquit Iapygiam laeuisque Amphrisia remis
saxa fugit, dextra praerupta Cocinthia parte,
Rhoemitiumque legit Caulonaque Naryciamque
euincitque fretum Siculique angusta Pelori
Hippotadaeque domos regis Temesesque metalla
Leucosiamque petit tepidique rosaria Paesti.
inde legit Capreas promunturiumque Mineruae
et Surrentino generosos palmite colles
Herculeamque urbem Stabiasque et in otia natam
Parthenopen et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
hinc calidi fontes lentisciferumque tenetur
Liternum multamque trahens sub gurgite harenam
Vulturnus niueisque frequens Sinuessa columbis
Minturnaeque graues et quam tumulauit alumnus
Antiphataeque domus Trachasque obsessa palude
et tellus Circaea et spissi litoris Antium.
huc ubi ueliferam nautae aduertere carinam
(asper enim iam pontus erat), deus explicat orbes
perque sinus crebros et magna uolumina labens
templa parentis init flauum tangentia litus.
aequore pacato patrias Epidaurius aras
linquit et hospitio sibi iuncti numinis usus
litoream tractu squamae crepitantis harenam
sulcat et innisus moderamine nauis in alta
puppe caput posuit, donec Castrumque sacrasque
Lauini sedes Tiberinaque ad ostia uenit.
huc omnis populi passim matrumque patrumque

XV 600 *mi est* L. Mueller de re metr. p. 338. **606** *trementis* N^2 ε h, *frementis* Heins. **620** *auratis* codd., corr. Iac. a Cruce. **624** *alti* codd., *aluco* Heins. Merk. **625** *adgeicerit* h, *adiecerit* codd. nonnulli, *deiecerat* Priscian., *acciuerit* cod. Bononiensis Merk. Korn, *accesserit* ε, *accerserit* N^2, *adlegerit* Housman (l. c. p. 153). **627** *tabo* Heins. ex codd., *morbo* N^2 ε h. **630** *tenentis* ε h. **634** *pharetras* ε h. **636** *corpora* h. **640** *accersite* N^2 ε, *arcessite* h uulg. **644** *quae postquam curua* N^2 ε. **647** *certas hoc* Riese, *certant hoc* h, *certas ita* ε uulg., *certant ita* codd. plerique. **662** *debent—uerti* ε Merk. **667** *conueniunt* N^2 ε al., *perueniunt* h codd. multi Heins. **677** sic Riese. *et* h, *en* N^2 ε. *en* N^2 h, *est* ε. *est* N^2 ε, *en* h. **678** *adest* N^2 h uulg. **680** *uisum* N^2 ε Merk. **682** *et m. et u.* N^2 ε uulg. **683** *pignera* h. **685** *tum* N^2 ε, *tunc* uulg. **694** ita ε, *pressaque dei* N^2 uulg., *pressamque—carinam* h. **696** *puppis* h, *nauis* N^2, *classis* ε. **700** *sexto* N^2. **702** *Scylaceaque* Heins., *scylleaque* codd. **703** *amphisia* h. **704** *celennia* codd., corr. I. Voss. **705** *Rhoemitiumque* h, *Remethiumque* N^2, *Romethiumque* ε Korn. **713** *lentiscigerum* h. **715** *columbis* Heins. ex codd., *colubris* N^2 ε h. **718** *antrum* codd., corr. Raph. Regius cuius lectio nunc apparet in Tegernseensi. **723** *placato* h. **724** *iuncti sibi* N^2 ε uulg. **726** *innixus* ε uulg. **729** *omnis* ed. Veneta 2, *omnes* codd.

obuia turba ruit, quaeque ignes, Troica, seruant,
Vesta, tuos, laetoque deum clamore salutant.
quaque per aduersas nauis cita ducitur undas,
tura super ripas aris ex ordine factis
parte ab utraque sonant et odorant aera fumis,
ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
iamque, caput rerum, Romanam intrauerat urbem;
erigitur serpens summoque acclinia malo
colla mouet sedesque sibi circumspicit aptas.
scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumque a parte duorum
porrigit aequales media tellure lacertos.
huc se de Latia pinu Phoebeius anguis
contulit et finem specie caeleste resumpta
luctibus inposuit uenitque salutifer urbi.
  Hic tamen accessit delubris aduena nostris:
Caesar in urbe sua deus est. quem Marte togaque
praecipuum non bella magis finita triumphis
resque domi gestae properataque gloria rerum
in sidus uertere nouum stellamque comantem,
quam sua progenies. neque enim de Caesaris actis
ullum maius opus quam quod pater exstitit huius.
scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos
perque papyriferi septemflua flumina Nili
uictrices egisse rates Numidasque rebelles
Cinyphiumque Iubam Mithridateisque tumentem
nominibus Pontum populo adiecisse Quirini
et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
quam tantum genuisse uirum? quo praeside rerum
humano generi, superi, fauistis abunde.
ne foret hic igitur mortali semine cretus,
ille deus faciendus erat. quod ut aurea uidit
Aeneae genetrix, uidit quoque triste parari
pontifici letum et coniurata arma moueri,
palluit et cunctis, ut cuique erat obuia, diuis
'adspice,' dicebat 'quanta mihi mole parentur
insidiae quantaque caput cum fraude petatur,
quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
solane semper ero iustis exercita curis,
quam modo Tydidae Calydonia uulneret hasta,
nunc male defensae confundant moenia Troiae,
quae uideam natum longis erroribus actum
iactarique freto sedesque intrare silentum
bellaque cum Turno gerere, aut, si uera fatemur,
cum Iunone magis? quid nunc antiqua recordor
damna mei generis? timor hic meminisse priorum
non sinit; en acui sceleratos cernitis enses.
quos prohibete, precor, facinusque repellite, neue
caede sacerdotis flammas exstinguite Vestae.'
  Talia nequiquam toto Venus anxia caelo
uerba iacit superosque mouet. qui rumpere quamquam
ferrea non possunt ueterum decreta sororum,
signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
arma ferunt inter nigras crepitantia nubes
terribilesque tubas auditaque cornua caelo
praemonuisse nefas. solis quoque tristis imago
lurida sollicitis praebebat lumina terris.
saepe faces uisae mediis ardere sub astris;
saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae.
caerulus et uultum ferrugine Lucifer atra
sparsus erat, sparsi Lunares sanguine currus.
tristia mille locis Stygius dedit omina bubo;
mille locis lacrimauit ebur; cantusque feruntur
auditi sanctis et uerba minantia lucis.
uictima nulla litat magnosque instare tumultus
fibra monet, caesumque caput reperitur in extis.
inque foro circumque domos et templa deorum
nocturnos ululasse canes umbrasque silentum
errauisse ferunt motamque tremoribus urbem.
non tamen insidias uenturaque uincere fata
praemoniti potuere deum strictique feruntur
in templum gladii. neque enim locus ullus in urbe
ad facinus diramque placet, nisi curia, caedem.
tum uero Cytherea manu percussit utraque
pectus et Aeneaden molitur condere nube,
qua prius infesto Paris est ereptus Atridae
et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
talibus hanc genitor: 'sola insuperabile fatum,
nata, mouere paras? intres licet ipsa sororum
tecta trium; cernes illic molimine uasto
ex aere et solido rerum tabularia ferro,
quae neque concursum caeli neque fulminis iram
nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
inuenies illic incisa adamante perenni
fata tui generis. legi ipse animoque notaui
et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
hic sua conpleuit, pro quo, Cytherea, laboras,
tempora, perfectis, quos terrae debuit, annis.
ut deus accedat caelo templisque colatur,
tu facies natusque suus; qui nominis heres
inpositum feret unus onus caesique parentis
nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
illius auspiciis obsessae moenia pacem
uicta petent Mutinae; Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefient caede Philippi,
et magnum Siculis nomen superabitur undis,
Romanique ducis coniunx Aegyptia taedae
non bene fisa cadet; frustraque erit illa minata
seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
quid tibi barbariam, gentes ab utroque iacentes
Oceano numerem? quodcumque habitabile tellus
sustinet huius erit; pontus quoque seruiet illi.
pace data terris animum ad ciuilia uertet
iura suum legesque feret iustissimus auctor
exemploque suo mores reget inque futuri
temporis aetatem uenturorumque nepotum
prospiciens prolem sancta de coniuge natam
ferre simul nomenque suum curasque iubebit;
nec nisi cum senior Pylios aequauerit annos,
aetherias sedes cognataque sidera tanget.
hanc animam interea caeso de corpore raptam
fac iubar, ut semper Capitolia nostra forumque
diuus ab excelsa prospectet Iulius aede.'
  Vix ea fatus erat, media cum sede senatus
constitit alma Venus nulli cernenda, suique
Caesaris eripuit membris neque in aera solui
passa recentem animam caelestibus intulit astris.
dumque tulit, lumen capere atque ignescere sensit
emisitque sinu. luna uolat altius illa
flammiferumque trahens spatioso limite crinem
stella micat; natique uidens bene facta fatetur
esse suis maiora et uinci gaudet ab illo.
hic sua praeferri quamquam uetat acta paternis,
libera fama tamen nullisque obnoxia iussis
inuitum praefert unaque in parte repugnat.
sic magnus cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
sic et Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
temperat aetherias et mundi regna triformis;
terra sub Augusto est. pater est et rector uterque.
di, precor, Aeneae comites, quibus ensis et ignis
cesserunt, dique Indigetes genitorque Quirine
urbis et inuicti genitor Gradiue Quirini
Vestaque Caesareos inter sacrata Penates
et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
quique tenes altus Tarpeias Iuppiter arces,

XV 730 *seruat* ε h Magnus, *seruant* N². **737** *acclinia* codd. aliquot Heins., *aecliuia* N² ε h. **740** *e parte* ε Merk. **751** *ullum est* h. **776** *en me a.* h, *en in me a.* Plan., *in me a.* N² ε uulg. **790** *cursus* h. **793** *minatia* h, *minacia* Heins. ex codd., *sonantia* N². **804** *et aeneaden* codd. duo, *sed tandem* h, *et interdum* N² ε. **811** *concursum* N² h codd. multi Heins., *concussum* ε Merk. **818** *locetur* N² ε codd. multi Heins. **820** *caesique* N² h, *caedisque* ε Merk. **829** *barbariem* ε uulg. *gentesque* N² uulg. **838** *cum patruo senior* h. *Pylios* Heins. Bentl., cf. Trist. V 5. 62, *similes* N² ε h al., *patrios* codd. pauci. **848** *sinu* Plan. Heins. ex codd., *simul* N² ε h. **855** *magnus* N² ε al., *magnis* h al., *magni* Heins. **856** *uicit* ε h. **866** *edes* ε, *aedes* Merk.

quosque alios uati fas appellare piumque est:
tarda sit illa dies et nostro serior aeuo,
qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
accedat caelo faueatque precantibus absens.
Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira nec ignis
nec poterit ferrum nec edax abolere uetustas.
cum uolet, illa dies, quae nil nisi corporis huius
ius habet, incerti spatium mihi finiat aeui:
parte tamen meliore mei super alta perennis
astra ferar nomenque erit indelebile nostrum.
quaque patet domitis Romana potentia terris,
ore legar populi perque omnia saecula fama,
siquid habent ueri uatum praesagia, uiuam.

XV 869 *quem rexerat* h. **876** *indeflebile* h ε.

P. OVIDI NASONIS

FASTORVM

LIBER PRIMVS

TEMPORA cum causis Latium digesta per annum
lapsaque sub terras ortaque signa canam.
excipe pacato, Caesar Germanice, uultu
hoc opus et timidae derige nauis iter:
officioque, leuem non auersatus honorem,
huic tibi deuoto numine dexter ades.
sacra recognosces annalibus eruta priscis
et quo sit merito quaeque notata dies.
inuenies illic et festa domestica uobis:
saepe tibi pater est, saepe legendus auus.
quaeque ferunt illi pictos signantia fastos,
tu quoque cum Druso praemia fratre feres.
Caesaris arma canant alii: nos Caesaris aras
et quoscumque sacris addidit ille dies.
adnue conanti per laudes ire tuorum
deque meo pauidos excute corde metus.
da mihi te placidum: dederis in carmina uiris;
ingenium uultu statque caditque tuo.
pagina iudicium docti subitura mouetur
principis, ut Clario missa legenda deo.
quae sit enim culti facundia sensimus oris,
ciuica pro trepidis cum tulit arma reis:
scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
ingenii currant flumina quanta tui.
si licet et fas est, uates rege uatis habenas,
auspicio felix totus ut annus eat.
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
constituit menses quinque bis esse suo.
scilicet arma magis quam sidera, Romule, noras,
curaque finitimos uincere maior erat.
est tamen et ratio, Caesar, quae mouerit illum,
erroremque suum quo tueatur habet.
quod satis est, utero matris dum prodeat infans,
hoc anno statuit temporis esse satis.
per totidem menses a funere coniugis uxor
sustinet in uidua tristia signa domo.
haec igitur uidit trabeati cura Quirini,
cum rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus:
haec generis princeps, ipsius ille pater.
tertius a senibus, iuuenum de nomine quartus,
quae sequitur numero turba notata fuit.
at Numa nec Ianum nec auitas praeterit umbras
mensibus antiquis praeposuitque duos.
Ne tamen ignores uariorum iura dierum,
non habet officii Lucifer omnis idem.
ille nefastus erit per quem tria uerba silentur:
fastus erit per quem lege licebit agi.
nec toti perstare die sua iura putaris:
qui iam fastus erit, mane nefastus erat.
nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
uerbaque honoratus libera praetor habet.
est quoque quo populum ius est includere saeptis:
est quoque qui nono semper ab orbe redit.
uindicat Ausonias Iunonis cura Kalendas;
Idibus alba Ioui grandior agna cadit;
Nonarum tutela deo caret. omnibus istis,
ne fallare caue, proximus ater erit.
omen ab euentu est; illis nam Roma diebus
damna sub auerso tristia Marte tulit.
haec mihi dicta semel totis haerentia fastis,
ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

1. *A. K. IAN. F.*

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum
inque meo primus carmine Ianus adest.
Iane biceps, anni tacite labentis origo,
solus de superis qui tua terga uides,
dexter ades ducibus quorum secura labore
otia terra ferax, otia pontus habet.
dexter ades patribusque tuis populoque Quirini
et resera nutu candida templa tuo.
prospera lux oritur: linguis animisque fauete;
nunc dicenda bona sunt bona uerba die.
lite uacent aures, insanaque protinus absint
iurgia: differ opus, liuida turba, tuum.
cernis odoratis ut luceat ignibus aether,
et sonet accensis spica Cilissa focis?
flamma nitore suo templorum uerberat aurum
et tremulum summa spargit in aede iubar.
uestibus intactis Tarpeias itur in arces,
et populus festo concolor ipse suo est.
iamque noui praeeunt fasces, noua purpura fulget,
et noua conspicuum pondera sentit ebur.
colla rudes operum praebent ferienda iuuenci,
quos aluit campis herba Falisca suis.
Iuppiter arce sua totum cum spectat in orbem,
nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
salue, laeta dies, meliorque reuertere semper,
a populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse deum te dicam, Iane biformis?
nam tibi par nullum Graecia numen habet.
ede simul causam, cur de caelestibus unus,
sitque quod a tergo, sitque quod ante, uides?

I 3 *uoltu* A (Reginensis), ut fere: sic etiam *uolgus uolnus*. **5** *officiique* V(rsinianus) ς. **6** *huic* in ras. A, *en* V. *munere* V ς. **11** *festos s. fastus* V ς. **15** *annue* A, ut fere. **23** *se* codd., *te* ex corr. Peter unus cod. **25** *scilicet* A[1]. **26** *auspicio* ς, *aspicito et* A, *auxiliante* V, *auspice te* ς Riese. **27** *annum* V. **28** *suos* V. **45** *dierum* om. A[1]. **46** *officium* ς. **49** *toti* uulgo post Kreussler, *toto* A V ς Merk(el), *tuto* cett. **54** *nonus* Kreussler. **58** *dies proximus* V ς. **60** *aduerso* V ς. **64** *primum* A ς. **71** *postera* V. **74** *turba. lingua* V ς. **76** *falisca* ς. **83** *ferienda securi* A ς. **85** *arte* A. *spectat* ς, *spectet* A V ς Riese. **85 86** post **88** ponere uult C. Schenkl, post **282** Riese. **90** *nomen* A. **92** *idque quod a tergo est idque* ς.

haec ego cum sumptis agitarem mente tabellis,
  lucidior uisa est quam fuit ante domus.
tunc sacer ancipiti mirandus imagine Ianus
  bina repens oculis obtulit ora meis.
extimui sensique metu riguisse capillos,
  et gelidum subito frigore pectus erat.
ille tenens baculum dextra clauemque sinistra
  edidit hos nobis ore priore sonos.
'disce metu posito, uates operose dierum,
  quod petis et uoces percipe mente meas.
me Chaos antiqui, nam sum res prisca, uocabant:
  aspice quam longi temporis acta canam.
lucidus hic aer et, quae tria corpora restant,
  ignis, aquae, tellus, unus aceruus erat.
ut semel haec rerum secessit lite suarum
  inque nouas abiit massa soluta domos,
flamma petit altum, propior locus aera cepit,
  sederunt medio terra fretumque solo.
tunc ego, qui fueram globus et sine imagine moles,
  in faciem redii dignaque membra deo.
nunc quoque, confusae quondam nota parua figurae,
  ante quod est in me postque, uidetur idem.
Accipe quaesitae quae causa sit altera formae,
  hanc simul ut noris officiumque meum.
quicquid ubique uides, caelum, mare, nubila, terras,
  omnia sunt nostra clausa patentque manu.
me penes est unum uasti custodia mundi,
  et ius uertendi cardinis omne meum est.
cum libuit Pacem placidis emittere tectis,
  libera perpetuas ambulat illa uias:
sanguine letifero totus miscebitur orbis,
  ni teneant rigidae condita Bella serae.
praesideo foribus caeli cum mitibus Horis:
  it redit officio Iuppiter ipse meo.
inde uocor Ianus: cui cum Ceriale sacerdos
  imponit libum farraque mixta sale,
nomina ridebis: modo namque Patulcius idem
  et modo sacrifico Clusius ore uocor.
scilicet alterno uoluit rudis illa uetustas
  nomine diuersas significare uices.
Vis mea narrata est: causam nunc disce figurae;
  iam tamen hanc aliqua tu quoque parte uides.
omnis habet geminas hinc atque hinc ianua frontis,
  e quibus haec populum spectat, at illa Larem.
utque sedens primi uester prope limina tecti
  ianitor egressus introitusque uidet,
sic ego perspicio caelestis ianitor aulae
  Eoas partes Hesperiasque simul.
ora uides Hecates in tres uertentia partes,
  seruet ut in ternas compita secta uias:
et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam,
  cernere non moto corpore bina licet.'
Dixerat: et uultu, si plura requirere uellem,
  difficilem mihi se non fore fassus erat.
sumpsi animum gratesque deo non territus egi
  uerbaque sum spectans plura locutus humum:
'dic age, frigoribus quare nouus incipit annus,
  qui melius per uer incipiendus erat?
omnia tunc florent, tunc est noua temporis aetas,
  et noua de grauido palmite gemma tumet,
et modo formatis operitur frondibus arbor,
  prodit et in summum seminis herba solum,
et tepidum uolucres concentibus aera mulcent,
  ludit et in pratis luxuriatque pecus.
tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo
  et luteum celsa sub trabe figit opus:
tum patitur cultus ager et renouatur aratro.
  haec anni nouitas iure uocanda fuit.'
quaesieram multis: non multis ille moratus
  contulit in uersus sic sua uerba duos:
'bruma noui prima est ueterisque nouissima solis:
  principium capiunt Phoebus et annus idem.'
Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
  prima dies. 'causam percipe' Ianus ait.
'tempora commisi nascentia rebus agendis,
  totus ab auspicio ne foret annus iners.
quisque suas artes ob idem delibat agendo
  nec plus quam solitum testificatur opus.'
Mox ego, 'cur, quamuis aliorum numina placem,
  Iane, tibi primum tura merumque fero?'
'ut possis aditum per me, qui limina seruo,
  ad quoscumque uoles' inquit 'habere deos.'
'at cur laeta tuis dicuntur uerba Kalendis,
  et damus alternas accipimusque preces?'
tum deus, incumbens baculo quem dextra gerebat,
  'omina principiis' inquit 'inesse solent.
ad primam uocem timidas aduertitis aures,
  et uisam primum consulit augur auem.
templa patent auresque deum, nec lingua caducas
  concipit ulla preces, dictaque pondus habent.'
Desierat Ianus. nec longa silentia feci,
  sed tetigi uerbis ultima uerba meis:
'quid uult palma sibi rugosaque carica,' dixi
  'et data sub niueo candida mella cado?'
'omen,' ait 'causa est, ut res sapor ille sequatur,
  et peragat coeptum dulcis ut annus iter.'
'dulcia cur dentur uideo: stipis adice causam,
  pars mihi de festo ne labet ulla tuo.'
risit et 'o quam te fallunt tua saecula,' dixit
  'qui stipe mel sumpta dulcius esse putas.
uix ego Saturno quemquam regnante uidebam,
  cuius non animo dulcia lucra forent.
tempore creuit amor, qui nunc est summus, habendi:
  uix ultra quo iam progrediatur habet.
pluris opes nunc sunt quam prisci temporis annis,
  dum populus pauper, dum noua Roma fuit,
dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum,
  et dabat exiguum fluminis ulua torum.
Iuppiter angusta uix totus stabat in aede,
  inque Iouis dextra fictile fulmen erat.
frondibus ornabant quae nunc Capitolia gemmis,
  pascebatque suas ipse senator oues;
nec pudor in stipula placidam cepisse quietem
  et faenum capiti supposuisse fuit.
iura dabat populis posito modo praetor aratro,
  et leuis argenti lammina crimen erat.
at postquam fortuna loci caput extulit huius,
  et tetigit summo uertice Roma deos,
creuerunt et opes et opum furiosa cupido,
  et cum possideant plurima, plura petunt.
quaerere ut absumant, absumpta requirere certant,
  atque ipsae uitiis sunt alimenta uices.
sic quibus intumuit suffusa uenter ab unda,
  quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.
in pretio pretium nunc est: dat census honores,
  census amicitias: pauper ubique iacet.
tu tamen auspicium si sit stipis utile quaeris,
  curque iuuent uestras aera uetusta manus?
aera dabant olim: melius nunc omen in auro est,
  uictaque concessit prisca moneta nouae.
nos quoque templa iuuant, quamuis antiqua probemus,
  aurea: maiestas conuenit ista deo.
laudamus ueteres, sed nostris utimur annis;

I 95 *tum* V M(allerstorfiensis) ς. 97 *obstupui* V M ς. 99 *dextra baculum* V ς. 106 *erant* ς. 113 *quoniam* A. *figurae est* V ς. 122 *perpetuas* A (teste Keil) V^1 ς, *per tutas* V^2 M ς Riese. 126 *it* ς, *et* codd. 127 *Cereale* V (ut fere) Riese. 128 *librum* A^1. 131 *aeterna* A. 135 *frontis* ex A. 137 *uester primi* A. 141 *uergentia* V ς Güthl(ing). 146 *pactus erat* A ς Riese. 147 *non tri* (cetera erasa) A. 148 *suspectans* A V. *plura* Ehwald, *pauca* codd. Riese al., *pacta* Merk. 153 *amicitur uitibus* V ς. *arbos* V. 157, 159 *tunc* ς. 160 *anno* A. 165 *post haec scitabar* Bentl(cy). 168 *ut auspicio* A in ras. 169 *ibidem* A V^1 ς. 172 *primo* V ς. 177 *regebat* V^1. 179 *primas uoces* V. post 180 lacunam statuit Riese. 183 *fecit* A^1 ut uid. 186 *condita* A V Merk. Riese. *fauo* ς. 192 *putes* V. 196 *quoniam* A. 201 *augusta* A. 202 *Iouis* codd., *dei* Bentl. *lumen* V. 205, 206 circumscripsit Peter, post u. 200 transponendos putat Baehrens. 206 *supposuisse suo* M. 207 *consul* V ς. 211 prius *et* om. A. 212 *uolunt* V. 220 *nostras* ς. 222 *concedit* V. 224 *ipsa* A ς.

mos tamen est aeque dignus uterque coli.'
Finierat monitus. placidis ita rursus ut ante
clauigerum uerbis adloquor ipse deum :
'multa quidem didici : sed cur naualis in aere
altera signata est, altera forma biceps?'
'noscere me duplici posses ut imagine,' dixit
'ni uetus ipsa dies extenuasset opus.
causa ratis superest. Tuscum rate uenit in amnem
ante pererrato falcifer orbe deus.
hac ego Saturnum memini tellure receptum :
caelitibus regnis a Ioue pulsus erat.
inde diu genti mansit Saturnia nomen ;
dicta quoque est Latium terra latente deo.
at bona posteritas puppem formauit in aere,
hospitis aduentum testificata dei.
ipse solum colui cuius placidissima laeuum
radit harenosi Thybridis unda latus.
hic ubi nunc Roma est, incaedua silua uirebat,
tantaque res paucis pascua bubus erat.
arx mea collis erat, quem uulgus nomine nostro
nuncupat, haec aetas Ianiculumque uocat.
tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
esset, et humanis numina mixta locis.
nondum Iustitiam facinus mortale fugarat :
ultima de superis illa reliquit humum :
proque metu populum sine ui pudor ipse regebat :
nullus erat iustis reddere iura labor.
nil mihi cum bello : pacem postesque tuebar ;'
et clauem ostendens 'haec' ait 'arma gero.'
Presserat ora deus. tunc sic ego nostra resolui,
uoce mea uoces eliciente dei :
'cum tot sint iani, cur stas sacratus in uno
hic ubi iuncta foris templa duobus habes?'
ille manu mulcens propexam ad pectora barbam
protinus Oebalii rettulit arma Tati,
utque lenis custos armillis capta Sabinos
ad summae tacitos duxerit arcis iter.
'inde, uelut nunc est, per quem descenditis,' inquit
'arduus in ualles per fora cliuus erat.
et iam contigerant portam, Saturnia cuius
dempserat oppositas insidiosa seras.
cum tanto ueritus committere numine pugnam
ipse meae moui callidus artis opus,
oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi
sumque repentinas eiaculatus aquas.
ante tamen madidis subieci sulpura uenis,
clauderet ut Tatio feruidus umor iter.
cuius ut utilitas pulsis percepta Sabinis,
quae fuerat tuto reddita forma loco est.
ara mihi posita est paruo coniuncta sacello :
haec adolet flammis cum strue farra suis.'
'At cur pace lates motisque recluderis armis?'
nec mora, quaesiti reddita causa mihi est :
'ut populo reditus pateant ad bella profecto,
tota patet dempta ianua nostra sera.
pace fores obdo, ne qua discedere possit ;
Caesareoque diu nomine clausus ero.'
dixit, et attollens oculos diuersa uidentes
aspexit toto quidquid in orbe fuit.
pax erat ; et uestri, Germanice, causa triumphi,
tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas.
Iane, fac aeternos pacem pacisque ministros
neue suum praesta deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis,
sacrauere patres hac duo templa die.
accepit Phoebo nymphaque Coronide natum
insula, diuidua quam premit amnis aqua.
Iuppiter in parte est ; cepit locus unus utrumque.
iunctaque sunt magno templa nepotis auo.

2. *BF* 3. *CC* 4. *DC*

Quis uetat et stellas, ut quaeque oriturque caditque,
dicere? promissi pars sit et ista mei.
felices animae, quibus haec cognoscere primis
inque domus superas scandere cura fuit.
credibile est illas pariter uitiisque locisque
altius humanis exeruisse caput.
non Venus et uinum sublimia pectora fregit,
officiumue fori, militiaeue labor ;
nec leuis ambitio perfusaque gloria fuco
magnarumque fames sollicitauit opum.
admouere oculis distantia sidera nostris
aetheraque ingenio supposuere suo.
sic petitur caelum : non ut ferat Ossan Olympus,
summaque Peliacus sidera tangat apex.
nos quoque sub ducibus caelum metabimur illis
ponemusque suos ad uaga signa dies.
Ergo ubi nox aderit uenturis tertia Nonis,
sparsaque caelesti rore madebit humus,
octipedis frustra quaerentur bracchia Cancri :
praeceps occiduas ille subibit aquas.
institerint Nonae, missi tibi nubibus atris
signa dabunt imbres exoriente Lyra.

5. *E NON.F* 6. *FF* 7. *GC* 8. *HC* 9. *A AGON*

Quattuor adde dies ductos ex ordine Nonis ;
Ianus Agonali luce piandus erit.
nominis esse potest succinctus causa minister,
hostia caelitibus quo feriente cadit,
qui calido strictos tincturus sanguine cultros
semper agatne rogat nec nisi iussus agit.
pars, quia non ueniant pecudes sed agantur, ab actu
nomen Agonalem credit habere diem.
pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum,
una sit ut proprio littera dempta loco.
an, quia praeuisos in aqua timet hostia cultros,
a pecoris lux est ipsa notata metu?
fas etiam fieri solitis aetate priorum
nomina de ludis Graeca tulisse diem.
et pecus antiquus dicebat agonia sermo ;
ueraque iudicio est ultima causa meo.
utque ea non certa est, ita rex placare sacrorum
numina lanigerae coniuge debet ouis.
Victima quae cecidit dextra uictrice uocatur ;
hostibus a domitis hostia nomen habet.
ante, deos homini quod conciliare ualeret,
far erat et puri lucida mica salis.
nondum pertulerat lacrimatas cortice murras
acta per aequoreas hospita nauis aquas ;
tura nec Euphrates nec miserat India costum,
nec fuerant rubri cognita fila croci.
ara dabat fumos herbis contenta Sabinis
et non exiguo laurus adusta sono.
siquis erat factis prati de flore coronis
qui posset uiolas addere, diues erat.
hic qui nunc aperit percussi uiscera tauri,
in sacris nullum culter habebat opus.
prima Ceres auidae gauisa est sanguine porcae,

I 227 *finierat. m.* distinx. E. Hoffmann (Neue Jahrb. 1877, 396). *pauidis* Peter. **231** *ut* codd., *in* ς, *sub* Madv(ig). **236** *ab I.* V ς. **239** *seruauit* ς, *sacrauit* Bentl. **241** *coluit* V. **243** *tunc ardua* A ς. **245** *ara mea est colli* A. *quem cultrix* ς Peter (post Merk.), *uolsus, quem* Merk. **248** *focis* Merk. **249** *figurat* A^1. **255** *resoluo* A^1 ς. **259** *in pectore* V. **261** *Sabinis* ς. **262** *duxerat* ς. **264** *per* A, *et* V Riese al., *ad* ς Peter. **265** *contigerat* A V ς Merk. **266** *inuidiosa* A V ς Riese al. **268** *noui* A. **270** *et iaculatus* A. **272** *latio* A^1. **282** *numine* ς Riese al. **283** *tuentes* ς Merk. **289** *dicere* A^1 ς. **293** *utrimque* A^1. **295** *quid* V. **296** *stet et* Merk., *fuit* ς. *ipsa* A Merk. al. **298** *domos* V ς. **299** *illos* A ς. *populisque* Bentl., *uitisque* C. Schenkl. *iocisque* A ς (de V non liquet). **302** *officiumque* A ς. **308** *imaque* A, *ipsaque* Merk. **313** *quaeruntur* A. **314** *praecipue* A ς. *subiit* cod. unus edd. quidem. **315** *nonae* A V. *imbres* ς. **317** *dictos* A, *dictis* V, *ductis* ς Merk. **322** *rogas* ς. *agat* A ς, *aget* V. **323, 326, 325, 324** ordinant A ς hos uu. circumscr. Merk. **325** *agonalia* (sed *o* eras.) A. **329** *fas* codd., *pars* pauci Riese, qui 329, 330 post 326 transp. **331** *pirus* A, *prius* ς. **332** *est* om. A. **333** *non* A ς, *nunc* V ς. **338** *fas* A. **347** *percussit* A.

ulta suas merita caede nocentis opes.
nam sata uere nouo teneris lactentia sucis
eruta saetigerae comperit ore suis.
sus dederat poenas : exemplo territus huius
palmite debueras abstinuisse, caper.
quem spectans aliquis dentes in uite prementem
talia non tacito dicta dolore dedit :
'rode, caper, uitem : tamen hinc, cum stabis ad aram,
in tua quod spargi cornua possit erit.'
uerba fides sequitur : noxae tibi deditus hostis
spargitur adfuso cornua, Bacche, mero.
culpa sui nocuit, nocuit quoque culpa capellae :
quid bos, quid placidae commeruistis oues ?
flebat Aristaeus, quod apes cum stirpe necatas
uiderat inceptos destituisse fauos.
caerula quem genetrix aegre solata dolentem
addidit haec dictis ultima uerba suis :
'siste, puer, lacrimas. Proteus tua damna leuabit
quoque modo repares quae periere dabit.
decipiat ne te uersis tamen ille figuris,
impediant geminas uincula firma manus.'
peruenit ad uatem iuuenis resolutaque somno
alligat aequorei bracchia capta senis.
ille sua faciem transformis adulterat arte :
mox domitus uinclis in sua membra redit,
oraque caerulea tollens rorantia barba
'qua' dixit 'repares arte requiris apes ?
obrue mactati corpus tellure iuuenci :
quod petis a nobis obrutus ille dabit.'
iussa facit pastor. feruent examina putri
de boue : mille animas una necata dedit.
poscit ouem fatum : uerbenas improba carpsit,
quas pia dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest, animam cum ponat in aris
lanigerumque pecus ruricolaeque boues ?
placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
ne detur celeri uictima tarda deo.
quae semel est triplici pro uirgine caesa Dianae,
nunc quoque pro nulla uirgine cerua cadit.
exta canum uidi Triuiae libare Sapaeos
et quicumque tuas accolit, Haeme, niues.
caeditur et rigido custodi ruris asellus :
causa pudenda quidem, sed tamen apta deo.
festa corymbiferi celebrabas, Graecia, Bacchi,
tertia quae solito tempore bruma refert.
di quoque cultores in idem uenere Lyaei,
et quicumque iocis non alienus erat :
Panes et in Venerem Satyrorum prona iuuentus,
quaeque colunt amnes solaque rura deae.
uenerat et senior pando Silenus asello,
quique ruber pauidas inguine terret aues.
dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
gramine uestitis accubuere toris.
uina dabat Liber, tulerat sibi quisque coronam,
miscendas large riuus agebat aquas.
Naides effusis aliae sine pectinis usu,
pars aderant positis arte manuque comis.
illa super suras tunicam collecta ministrat,
altera dissuto pectus aperta sinu.
exerit haec umerum, uestem trahit illa per herbas ;
impediunt teneros uincula nulla pedes.
hinc aliae Satyris incendia mitia praebent ;
pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
te quoque, inextinctae Silene libidinis, urunt :
nequitia est quae te non sinit esse senem.
at ruber, hortorum decus et tutela, Priapus
omnibus ex illis Lotide captus erat.
hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa,
signaque dat nutu sollicitatque notis.
fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam :
irrisum uultu despicit illa suo.
nox erat, et uino somnum faciente iacebant
corpora diuersis uicta sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
sicut erat lusu fessa, quieuit humo.
surgit amans animamque tenens uestigia furtim
suspenso digitis fert taciturna gradu.
ut tetigit niueae secreta cubilia nymphae,
ipsa sui flatus ne sonet aura cauet.
et iam finitima corpus librabat in herba :
illa tamen multi plena soporis erat.
gaudet et a pedibus tracto uelamine uota
ad sua felici coeperat ire uia.
ecce rudens rauco Sileni uector asellus
intempestiuos edidit ore sonos.
territa consurgit Nymphe manibusque Priapum
reicit et fugiens concitat omne nemus.
at deus obscena nimium quoque parte paratus
omnibus ad lunae lumina risus erat.
morte dedit poenas auctor clamoris : et haec est
Hellespontiaco uictima grata deo.
Intactae fueratis aues, solacia ruris,
adsuetum siluis innocuumque genus,
quae facitis nidos, quae plumis oua fouetis
et facili dulces editis ore modos.
sed nil ista iuuant, quia linguae crimen habetis,
dique putant mentes uos aperire suas.
nec tamen hoc falsum : nam, dis ut proxima quaeque,
nunc pinna ueras, nunc datis ore notas.
tuta diu uolucrum proles tum denique caesa est,
iuueruntque deos indicis exta sui.
ergo saepe suo coniunx abducta marito
uritur Idaliis alba columba focis.
nec defensa iuuant Capitolia, quo minus anser
det iecur in lances, Inachi uacca, tuas.
nocte deae Nocti cristatus caeditur ales,
quod tepidum uigili prouocet ore diem.
Interea Delphin clarum super aequora sidus
tollitur et patriis exerit ora uadis.

10. *B EN.*

Postera lux hiemem medio discrimine signat,
aequaque praeteritae quae superabit erit.

11. *C CAR.NP* 12. *DC*

Proxima prospiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiae sacrum pontificale deae.
te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit
hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
unde petam causas horum moremque sacrorum ?
deriget in medio quis mea uela freto ?
ipsa mone, quae nomen habes a carmine ductum,
propositoque faue, ne tuus erret honor.
orta prior luna, de se si creditur ipsi,
a magno tellus Arcade nomen habet.
hic fuit Euander, qui, quamquam clarus utroque,
nobilior sacrae sanguine matris erat.
quae simul aetherios animo conceperat ignes,
ore dabat pleno carmina uera dei.
dixerat haec nato motus instare sibique,
multaque praeterea, tempore nacta fidem.
nam iuuenis nimium uera cum matre fugatus

I **350** *merito* A. **351** *latentia* A. *suleis* A ς Peter. **361** *sua* A. **365** *genitrix* A ut ubique. *soluta dolore* A¹. **373** *suam* codd. **381** *p&scit* A. *ouis prato* A² in ras. **387** *quod* V ς. *triplieis* A² in ras., *gemina* V. **389** *sabeos* codd. **393** *raeemiferi* V. *celebrabat* codd. (excepto A). **396** *locis* A ς, *mero* V corr. Dousae. *erit* A¹. **400** *auidas* A. **409** *uestes* A ς. **413** *urgent* V. **418** *solidatque* A¹. **422** *iacta* V. **435** *consurgens* V. **436** *genus* V. **441** *solatia* codd. **443** sic V, *et plumis* codd. **447** *id* V ς. **448** *pinna* ex A. **452** *utitur* A. *in calidis* codd., corr. Heinsius. **453** *iuuent* A¹. **454** sic M ς, *bacea* V, *inache laute* A ς, *lauta* ς uulgo. **455** *nocte. nocti* V, *positis* A¹, *-us* A², *noetis* ς. **461** *respieiet* V. *T. ut nuta* A¹, *T. nupta* V. **465** *petunt* A¹. **466** *derigit* A, *diriget* cett. **476** *multam praeterito* Bentl. *tempora* V.

deserit Arcadiam Parrhasiumque larem.
cui genetrix flenti ‘ fortuna uiriliter ’ inquit
‘ (siste, precor, lacrimas) ista ferenda tibi est.
sic erat in fatis ; nec te tua culpa fugauit,
sed deus ; offenso pulsus es urbe deo.
non meriti poenam pateris, sed numinis iram :
est aliquid magnis crimen abesse malis.
conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
pectora pro facto spemque metumque suo.
nec tamen ut primus maere mala talia passus :
obruit ingentes ista procella uiros.
passus idem est, Tyriis qui quondam pulsus ab oris
Cadmus in Aonia constitit exul humo :
passus idem Tydeus et idem Pagasaeus Iason,
et quos praeterea longa referre mora est.
omne solum forti patria est, ut piscibus aequor,
ut uolucri uacuo quicquid in orbe patet.
nec fera tempestas toto tamen horret in anno :
et tibi (crede mihi) tempora ueris erunt.’
uocibus Euander firmata mente parentis
naue secat fluctus Hesperiamque tenet.
iamque ratem doctae monitu Carmentis in amnem
egerat et Tuscis obuius ibat aquis.
fluminis illa latus, cui sunt uada iuncta Tarenti,
aspicit et sparsas per loca sola casas ;
utque erat, immissis puppem stetit ante capillis
continuitque manum torua regentis iter.
et procul in dextram tendens sua bracchia ripam
pinea non sano ter pede texta ferit ;
neue daret saltum properans insistere terrae,
uix est Euandri uixque retenta manu.
‘ di ’ que ‘ petitorum ’ dixit ‘ salaete locorum,
tuque nouos caelo terra datura deos,
fluminaque et fontes, quibus utitur hospita tellus,
et nemorum Nymphae Naiadumque chori.
este bonis auibus uisi natoque mihique,
ripaque felici tacta sit ista pede.
fallor, an hi fient ingentia moenia colles,
iuraque ab hac terra cetera terra petet ?
montibus his olim totus promittitur orbis
quis tantum fati credat habere locum ?
et iam Dardaniae tangent haec litora pinus ;
hic quoque causa noui femina Martis erit.
care nepos, Palla, funesta quid induis arma ?
indue : non humili uindice caesus eris.
uicta tamen uinces euersaque, Troia, resurges :
obruit hostiles ista ruina domos.
urite uictrices Neptunia Pergama flammae :
num minus hic toto est altior orbe cinis ?
iam pius Aeneas sacra et, sacra altera, patrem
adferet : Iliacos accipe, Vesta, deos.
tempus erit, cum uos orbemque tuebitur idem,
et fient ipso sacra colente deo,
et penes Augustos patriae tutela manebit ;
hanc fas imperii frena tenere domum.
inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
pondera caelesti mente paterna feret.
utque ego perpetuis olim sacrabor in aris,
sic Augusta nouum Iulia numen erit.’
talibus ut dictis nostros descendit in annos,
substitit in medio praescia lingua sono.
puppibus egressus Latia stetit exul in herba,
felix, exilium cui locus ille fuit !
nec mora longa fuit, stabant noua tecta, neque alter
montibus Ausoniis Arcade maior erat.
ecce boues illuc Erytheidas applicat heros
emensus longi clauiger orbis iter.
dumque huic hospitium domus est Tegeaea, uagantur
incustoditae lata per arua boues.
mane erat : excussus somno Tirynthius actor
de numero tauros sentit abesse duos.
nulla uidet quaerens taciti uestigia furti :
traxerat auersos Cacus in antra feros,
Cacus, Auentinae timor atque infamia siluae,
non leue finitimis hospitibusque malum.
dira uiro facies, uires pro corpore, corpus
grande : pater monstri Mulciber huius erat :
proque domo longis spelunca recessibus ingens,
abdita, uix ipsis inuenienda feris.
ora super postes adfixaque bracchia pendent,
squalidaque humanis ossibus albet humus.
seruata male parte bouum Ioue natus abibat :
mugitum rauco furta dedere sono.
‘ accipio reuocamen ’ ait uocemque secutus
impia per siluas ultor ad antra uenit.
ille aditum fracti praestruxerat obice montis ;
uix iuga mouissent quinque bis illud opus.
nititur hic umeris (caelum quoque sederat illis)
et uastum motu conlabefactat onus.
quod simul euersum est, fragor aethera terruit ipsum,
ictaque subsedit pondere molis humus.
prima mouet Cacus collata proelia dextra
remque ferox saxis stipitibusque gerit.
quis ubi nil agitur, patrias male fortis ad artes
confugit et flammas ore sonante uomit.
quas quotiens proflat, spirare Typhoea credas
et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne iaci.
occupat Alcides, adductaque claua trinodis
ter quater aduerso sedit in ore uiri.
ille cadit mixtosque uomit cum sanguine fumos
et lato moriens pectore plangit humum.
immolat ex illis taurum tibi, Iuppiter, unum
uictor et Euandrum ruricolasque uocat ;
constituitque sibi, quae Maxima dicitur, aram,
hic ubi pars urbis de boue nomen habet.
nec tacet Euandri mater prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo.
at felix uates, ut dis gratissima uixit,
possidet hunc Iani sic dea mense diem.

13. *E EID·N*ↄ 14. *F EN*DIES·VITIOS·EX S·C

Idibus in magni castus Iouis aede sacerdos
semimaris flammis uiscera libat ouis :
redditaque est omnis populo prouincia nostro,
et tuus Augusto nomine dictus auus.
perlege dispositas generosa per atria ceras :
contigerunt nulli nomina tanta uiro.
Africa uictorem de se uocat ; alter Isauras
aut Cretum domitas testificatur opes ;
hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum,
ille Numantina traxit ab urbe notam :
et mortem et nomen Druso Germania fecit.
me miserum, uirtus quam breuis illa fuit !
si petat a uictis, tot sumat nomina Caesar,
quot numero gentes maximus orbis habet.
ex uno quidam celebres aut torquis adempti
aut corui titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum :
sed qui te uicit nomine maior erat.
nec gradus est supra Fabios cognominis ullus :
illa domus meritis Maxima dicta suis.
sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ;

I 481 *faetis* A. **484** *magni* A. **489** *est* om. ς Güthl. **494** *et* V ς. *uaeua* A. **495** *errat* A ς. **497** *et firma* A ς, *formata* V. **501** *terenti* V^2 ς Güthl., *parenti* V^1. **505** *s. br. r.* erasa A. **506** *tecta* A. **512** *nemorum siluae* A. **524** *obruit* A M, *obruet* Riese al. **526** *nunc minor* A ς. **528** *excipe* V. *ueste* A. **533** *reeuses* A. **536** *nomen* A V ς. **538** *medios p. l. sonos* A V ς Merk. al. **546** *laeta* V Merk. al. **547** *aetor* Heins., *auctor uel heros* A, *hospes* V. **550** *ad* V. *ferox* A V ς Riese. **553** *dura* A ς. **554** *mulcifer* V ς. **556** *obdita* V. **559** *abibas* A^2 Merk. **562** *uictor* A ς Merk. al. **563** *perstruxerat* A. **564** *bis iuga* A. *onus* V ς. **568** *iacta* A. *mollis* A. **576** *aduersus* A^1. **585** *undis* A ς. **586** *mente* A^1. **589** *uestro* A (*ue* eras.) et V, *oneris p. p. uestri* Merk. **591** *einerosa* A ς. **593** *alitis aura* A, *aler is aura* V. **599, 600** post **602** transponit Postgate. **600** *quod* A. **602** *torui* A. *habet* V. **604** *aue* A. *te quoque maior* V ς. *erit* Postgate. **605** *super* A^1, *ultra* V ς Merk. al.

hic socium summo cum Ioue nomen habet.
sancta uocant augusta patres, augusta uocantur
  templa sacerdotum rite dicata manu.
huius et augurium dependet origine uerbi,
  et quodcumque sua Iuppiter auget ope.
augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
  protegat et uestras querna corona fores:
auspicibusque deis tanti cognominis heres
  omine suscipiat quo pater orbis onus.

15. *G CAR*

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
  fient Parrhasiae sacra relata deae.
nam prius Ausonias matres carpenta uehebant:
  haec quoque ab Euandri dicta parente reor.
mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
  ingratos nulla prole nouare uiros:
neue daret partus, ictu temeraria caeco
  uisceribus crescens excutiebat onus.
corripuisse patres ausas immitia nuptas,
  ius tamen exemptum restituisse ferunt:
binaque nunc pariter Tegeaeae sacra parenti
  pro pueris fieri uirginibusque iubent.
scortea non illi fas est inferre sacello,
  ne uiolent puros exanimata focos.
siquis amas ueteres ritus, adsiste precanti:
  nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur Postuertaque, siue sorores
  siue fugae comites, Maenali diua, tuae.
altera quod porro fuerat, cecinisse putatur,
  altera, uersurum postmodo quidquid erat.

16. *HC*

Candida te niueo posuit lux proxima templo,
  qua fert sublimes alta Moneta gradus:
nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam;
  nunc te sacratae constituere manus.
Furius antiquam, populi superator Etrusci,
  uouerat et uoti soluerat ille fidem.
causa, quod a patribus sumptis secesserat armis
  uulgus, et ipsa suas Roma timebat opes.
causa recens melior: passos Germania crines
  porrigit auspiciis, dux uenerande, tuis.
inde triumphatae libasti munera gentis
  templaque fecisti, quam colis ipse, deae.
haec tua constituit genetrix et rebus et ara,
  sola toro magni digna reperta Iouis.

17. *AC* 18. *BC* 19. *CC* 20. *DC*
21. *EC* 22. *FC* 23. *GC*

Haec ubi transierint, Capricorno, Phoebe, relicto
  per iuuenis curres signa gerentis aquam.
Septimus hinc oriens cum se demiserit undis,
  fulgebit toto iam Lyra nulla polo.
Sidere ab hoc ignis uenienti nocte, Leonis
  qui micat in medio pectore, mersus erit.

24. *HC* 25. *AC* 26. *BC*

Ter quater euolui signantes tempora fastos,
  nec sementina est ulla reperta dies:
cum mihi (sensit enim) 'lux haec indicitur;' inquit
  Musa 'quid a fastis non stata sacra petis?'
utque dies incerta sacro, sic tempora certa,
  seminibus iactis est ubi fetus ager.
state coronati plenum ad praesepe iuuenci:
  cum tepido uestrum uere redibit opus.
rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
  omne reformidat frigida uulnus humus.
uilice, da requiem terrae semente peracta;
  da requiem terram qui coluere uiris.
pagus agat festum: pagum lustrate, coloni,
  et date paganis annua liba focis.
placentur frugum matres Tellusque Ceresque,
  farre suo grauidae uisceribusque suis.
officium commune Ceres et Terra tuentur:
  haec praebet causam frugibus, illa locum.
consortes operis, per quas correcta uetustas,
  quernaque glans uicta est utiliore cibo,
frugibus immensis auidos satiate colonos,
  ut capiant cultus praemia digna sui.
uos date perpetuos teneris sementibus auctus,
  nec noua per gelidas herba sit usta niues.
cum serimus, caelum uentis aperite serenis;
  cum latet, aetheria spargite semen aqua.
neue graues cultis Cerialia rura, cauete,
  agmine laesuro depopulentur aues.
uos quoque, formicae, subiectis parcite granis:
  post messem praedae copia maior erit.
interea crescat scabrae robiginis expers,
  nec uitio caeli palleat aegra seges,
et neque deficiat macie neque pinguior aequo
  diuitiis pereat luxuriosa suis
et careant loliis oculos uitiantibus agri,
  nec sterilis culto surgat auena solo;
triticeos fetus passuraque farra bis ignem
  hordeaque ingenti fenore reddat ager.
haec ego pro uobis, haec uos optate coloni,
  efficiatque ratas utraque diua preces.
bella diu tenuere uiros: erat aptior ensis
  uomere, cedebat taurus arator equo;
sarcula cessabant, uersique in pila ligones,
  factaque de rastri pondere cassis erat.
gratia dis domuique tuae; religata catenis
  iampridem uestro sub pede bella iacent.
sub iuga bos ueniat, sub terras semen aratas.
  pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres.

27. *CC* 28. *DC* 29. *EC*

At quae uenturas praecedit sexta Kalendas,
  hac sunt Ledaeis templa dicata deis.
fratribus illa deis fratres de gente deorum
  circa Iuturnae composuere lacus.

30. *FN*ᵖ 31. *GC*

Ipsum nos carmen deduxit Pacis ad aram:
  haec erit a mensis fine secunda dies.
frondibus Actiacis comptos redimita capillos
  Pax ades et toto mitis in orbe mane.
dum desint hostes, desit quoque causa triumphi:
  tu ducibus bello gloria maior eris.
sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma,
  canteturque fera nil nisi pompa tuba.
horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis:
  siqua parum Romam terra timebat, amet.
tura, sacerdotes, Pacalibus addite flammis,
  albaque perfusa uictima fronte cadat.
utque domus quae praestat eam cum pace perennet,
  ad pia propensos uota rogate deos.
Sed iam prima mei pars est exacta laboris,
  cumque suo finem mense libellus habet.

I **611** *originis urbi* A^2 ς. **615** *dies* A. **618** *relicta* A^1. **622** *iuuare* V. **625** *causas* A. **626** *exertum* A, *amissum* V. **636** *uenturum* codd. (exc. 2). *erit* A^2. **639** *prospiciens* A^1 Kreussler, qui et **640** *ut te, nam te* mauult Riese. **640** *restituere* V. **642** *ante* V. **645** *passus* A^1, *sparsos* A^2 V ς. **646** *corrigit* A ς Merk. **649** *hanc* Peter cum duobus codd. **652** *gerentis* Heins., *regentis* codd. **654** *ful. nullo* A ς. **658** *se mentita* A V, *sementiua* ς Peter. **660** *Musa* in ras. A. **661** *sacra est* V. *tempore certo* A ς. **662** *lactis* V. **665** *uillicus* V. *suspendit* A^1. **666** *frigore* A ς Riese. **667** *uilice* ex A^1. **668** *terrae* A V. *quam* V. **675** *operis* duo, *superis* codd. **677** *fructibus* V. **683** *graues* om. A. *cultus* A^1. *dona* V^2 ς Merk. **688** *ulla* A, *usta* ς Riese. **691** *uincentibus* V. **700** *cuspis* W. Gemoll (Neue Jahrb. 1878, p. 694). **705** *praecedet* V ς Merk. **707** *dies* A ς. **713** *desunt* A^2 ς. **718** *timebit* A^2 ς. **720** *percussa* V ς Peter. **721** *perhennes* A^1. **722** *at* A.

LIBER SECVNDVS

Ianus habet finem. cum carmine crescit et annus:
alter ut hic mensis, sic liber alter eat.
nunc primum uelis, elegi, maioribus itis:
exiguum, memini, nuper eratis opus.
ipse ego uos habui faciles in amore ministros,
cum lusit numeris prima iuuenta suis.
idem sacra cano signataque tempora fastis:
ecquis ad haec illinc crederet esse uiam?
haec mea militia est; ferimus quae possumus arma,
dextraque non omni munere nostra uacat.
si mihi non ualido torquentur pila lacerto
nec bellatoris terga premuntur equi,
nec galea tegimur nec acuto cingimur ense
(his habilis telis quilibet esse potest),
at tua prosequimur studioso pectore, Caesar,
nomina, per titulos ingredimurque tuos.
ergo ades et placido paulum mea munera uultu
respice, pacando siquid ab hoste uacas.
februa Romani dixere piamina patres:
nunc quoque dant uerbo plurima signa fidem.
pontifices ab rege petunt et flamine lanas,
quis ueterum lingua februa nomen erat:
quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
torrida cum mica farra, uocantur idem:
nomen idem ramo, qui caesus ab arbore pura
casta sacerdotum tempora fronde tegit.
ipse ego flaminicam poscentem februa uidi;
februa poscenti pinea uirga data est.
denique quodcumque est, quo corpora nostra piantur,
hoc apud intonsos nomen habebat auos.
mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
omne solum lustrant idque piamen habent:
aut quia placatis sunt tempora pura sepulcris,
tunc cum ferales praeteriere dies.
omne nefas omnemque mali purgamina causam
credebant nostri tollere posse senes.
Graecia principium moris dedit. illa nocentis
impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
caede per Haemonias soluit Acastus aquas.
uectam frenatis per inane draconibus Aegeus
credulus inmerita Phasida fouit ope.
Amphiareiades Naupactoo Acheloo
'solue nefas' dixit, soluit et ille nefas.
a nimium faciles, qui tristia crimina caedis
fluminea tolli posse putatis aqua!
sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres),
primus ut est Iani mensis, et ante fuit.
qui sequitur Ianum ueteris fuit ultimus anni:
tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
primus enim Iani mensis, quia ianua prima est:
qui sacer est imis manibus, imus erat.
postmodo creduntur spatio distantia longo
tempora bis quini continuasse uiri.

1. *H·K·FEB·N*

Principio mensis Phrygiae contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta nouis.
nunc ubi sunt, illis quae sunt sacrata Kalendis
templa deae? longa procubuere die.
cetera ne simili caderent labefacta ruina,
cauit sacrati prouida cura ducis,
sub quo delubris sentitur nulla senectus;
nec satis est homines, obligat ille deos.
templorum positor, templorum sancte repostor,
sit superis opto mutua cura tui:
dent tibi caelestes quos tu caelestibus annos,
proque tua maneant in statione domo.
Tunc quoque uicini lucus celebratur Helerni,
qua petit aequoreas aduena Thybris aquas.
ad penetrale Numae Capitolinumque Tonantem
inque Iouis summa caeditur arce bidens.
saepe graues pluuias adopertus nubibus Auster
concitat, aut posita sub niue terra latet.

2. *AN* 3. *BN*

Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
gemmea purpureis cum iuga demet equis,
illa nocte aliquis tollens ad sidera uultum
dicet 'ubi est hodie quae Lyra fulsit heri?'
dumque Lyram quaeret, medii quoque terga Leonis
in liquidas subito mersa notabit aquas.

4. *CN*

Quem modo caelatum stellis Delphina uidebas,
is fugiet uisus nocte sequente tuos:
seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
quod mare non nouit, quae nescit Ariona tellus?
carmine currentes ille tenebat aquas.
saepe sequens agnam lupus est a uoce retentus,
saepe auidum fugiens restitit agna lupum:
saepe canes leporesque umbra iacuere sub una,
et stetit in saxo proxima cerua leae:
et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
sedit, et accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, uocalis Arion,
tamquam fraternis obstipuisse modis.
nomen Arionium Siculas impleuerat urbes,
captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
inde domum repetens puppem conscendit Arion,
atque ita quaesitas arte ferebat opes.
forsitan, infelix, uentos undasque timebas:
at tibi naue tua tutius aequor erat.
namque gubernator destricto constitit ense
ceteraque armata conscia turba manu.
quid tibi cum gladio? dubiam rege, nauita, puppem:
non haec sunt digitis arma tenenda tuis.
ille, metu uiduus, 'mortem non deprecor,' inquit
'sed liceat sumpta pauca referre lyra.'
dant ueniam ridentque moram. capit ille coronam,
quae possit crines, Phoebe, decere tuos;
induerat Tyrio bis tinctam murice pallam;
reddidit icta suos pollice chorda sonos;

II 1 *crescat* V ς. **2** *hinc* Heins., *it* ς. **8** *et quis* A ς, *sed quis* V ς. **15** *et t. prosequitur* A^1. **18** *aspice* V ς. *uacat* codd. **23** *certis* A V ς, *tersis* Heins., *uersis* (post Merk.) Peter, *ternus* Merk., *certa* (*casta*) Koch, *cortis* Th. Bergk. **24** *turbida* A corr. m. 1. **27** *flammina tum* A^1. **30** *hic* A. **33** *corpora* coni. Riese. **37** *fuit* ς Merk. al. **39** *auctor idem* A. **42** *iuuit* V Merk. **43** *Amphiaraides* Merk. ed. maior. **46** *putalis posse* A, *putastis* Bentl. **63** *repertor* A V ς. **66** *pro* ex *per* A. **67** *tum* V. *Helerni* Heins., *asyli* V ς, *auerni* A ς. **71** *aether* A V ς. uu. **73–78** ab Ouidio in altera recensione retractatos esse putat Güthl., coll. I 653 sqq. **78** *notauit* V. **81** *felix moribus* A^1. **83** *qui* A^1, *quo* A^2. *mare* om. A^1. **85** *hac uoce* Heins. cum uno cod. **86** *respicit* V. **89** *cornix*, supra scr. *coruus* A. **93** *undas* A V ς Peter. **95** *conscendis* A^1. **98** *at. hac* V. **100** *armata est* V ς. **101** *puppim* V ς, *pinum* ς. **103** *uiduus* Merk., *pauidus* A V Peter, *uacuus* ς Riese al. **106** *posset* V

flebilibus numeris ueluti canentia dura
  traiectus pinna tempora cantat olor.
protinus in medias ornatus desilit undas ;
  spargitur impulsa caerula puppis aqua.
inde (fide maius) tergo delphina recuruo
  se memorant oneri supposuisse nouo.
ille sedens citharamque tenet, pretiumque uehendi,
  cantat et aequoreas carmine mulcet aquas.
di pia facta uident : astris delphina recepit
  Iuppiter et stellas iussit habere nouem.

5. *D NON*

Nunc mihi mille sonos quoque est memoratus Achilles,
  uellem, Maeonide, pectus inesse tuum,
dum canimus sacras alterno pectine Nonas :
  maximus hic fastis accumulatur honos.
deficit ingenium, maioraque niribus urgent :
  haec mihi praecipuo est ore canenda dies.
quid uolui demens elegis imponere tantum
  ponderis ? heroi res erat ista pedis.
sancte pater patriae, tibi plebs, tibi curia nomen
  hoc dedit, hoc dedimus nos tibi nomen eques :
res tamen ante dedit : sero quoque uera tulisti
  nomina, iam pridem tu pater orbis eras.
hoc tu per terras, quod in aethere Iuppiter alto,
  nomen habes : hominum tu pater, ille deum.
Romule, concedes. facit hic tua magna tuendo
  moenia ; tu dederas transilienda Remo.
te Tatius paruique Cures Caeninaque sensit :
  hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
tu breue nescioquid uictae telluris habebas :
  quodcumque est alto sub Ioue, Caesar habet.
tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas :
  tu recipis luco, reppulit ille nefas.
uis tibi grata fuit : florent sub Caesare leges.
  tu domini nomen, principis ille tenet.
te Remus incusat : ueniam dedit hostibus ille.
  caelestem fecit te pater, ille patrem.
Iam puer Idaeus media tenus eminet aluo
  et liquidas mixto nectare fundit aquas.
en etiam siquis Borean horrere solebat,
  gaudeat ; a Zephyris mollior aura uenit.

6. *EN* 7. *FN* 8. *GN* 9. *HN* 10. *AN*

Quintus ab aequoreis nitidum iubar extulit undis
  Lucifer, et primi tempora ueris eunt.
ne fallare tamen, restant tibi frigora, restant ;
  magnaque discedens signa reliquit hiemps.

11. *BN* 12. *CN*

Tertia nox ueniat, Custodem protinus Vrsae
  aspicies geminos exeruisse pedes.
inter Hamadryadas iaculatricemque Dianam
  Callisto sacri pars fuit una chori.
illa deae tangens arcus ' quos tangimus arcus,
  este meae testes uirginitatis,' ait.
Cynthia laudauit ' promissa ' que ' foedera serua,
  et comitum princeps tu mihi ' dixit ' eris.'
foedera seruasset, si non formosa fuisset.
  cauit mortales ; de Ioue crimen habet.
mille feras Phoebe siluis uenata redibat
  aut plus aut medium sole tenente diem.
ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
  in medio gelidae fons erat altus aquae),
' hac ' ait ' in silua, uirgo Tegeaea, lauemur ' ;
  erubuit falso uirginis illa sono.
dixerat et Nymphis : Nymphae uelamina ponunt ;
  hanc pudet, et tardae dat mala signa morae.
exuerat tunicas ; uteri manifesta tumore
  proditur indicio ponderis ipsa sui.
cui dea ' uirgineos, periura Lycaoni, coetus
  desere nec castas pollue ' dixit ' aquas.'
luna nouum decies implerat cornibus orbem :
  quae fuerat uirgo credita, mater erat.
laesa furit Iuno formam mutatque puellae.
  quid facis ? inuito est pectore passa Iouem.
utque ferae uidit turpes in paelice uultus,
  ' huius in amplexus Iuppiter ' inquit ' eat.'
ursa per incultos errabat squalida montes,
  quae fuerat summo nuper amata Ioui.
iam tria lustra puer furto conceptus agebat,
  cum mater nato est obuia facta suo.
illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit amens
  et gemuit : gemitus uerba parentis erant.
hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto,
  ni foret in superas raptus uterque domos.
signa propinqua micant : prior est quam dicimus Arcton,
  Arctophylax formam terga sequentis habet.
saeuit adhuc canamque rogat Saturnia Tethyn,
  Maenaliam tactis ne lauet Arcton aquis.

13. *D EID. NP*

Idibus agrestis fumant altaria Fauni
  hic, ubi discretas insula rumpit aquas.
haec fuit illa dies, in qua Veientibus armis
  ter centum Fabii ter cecidere duo.
una domus uires et onus susceperat urbis,
  sumunt gentiles arma professa manus.
egreditur castris miles generosus ab isdem,
  e quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro est uia proxima Iano :
  ire per hanc noli, quisquis es ; omen habet.
illa fama refert Fabios exisse trecentos :
  [porta uacat culpa, sed tamen omen habet.]
ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem,
  (turbidus hibernis ille fluebat aquis)
castra loco ponunt : destrictis ensibus ipsi
  Tyrrhenum ualido Marte per agmen eunt ;
non aliter quam cum Libyca de caute leones
  inuadunt sparsos lata per arua greges.
diffugiunt hostes inhonestaque uulnera tergo
  accipiunt : Tusco sanguine terra rubet.
sic iterum, sic saepe cadunt. ubi uincere aperte
  non datur, insidias armaque tecta parant.
campus erat, campi claudebant ultima colles
  siluaque montanas occulere apta feras.
in medio paucos armentaque rara relinquunt,
  cetera uirgultis abdita turba latet.
ecce uelut torrens undis pluuialibus auctus
  aut niue, quae Zephyro uicta tepente fluit,
per sata perque uias fertur nec, ut ante solebat,
  riparum clausas margine finit aquas :
sic Fabii uallem latis discursibus implent
  quodque uident sternunt : nec metus alter inest.
quo ruitis, generosa domus ? male creditis hosti :
  simplex nobilitas, perfida tela caue.
fraude perit uirtus : in apertos undique campos
  prosiliunt hostes et latus omne tenent.

II 109, 110 circumscr. Merk. **110** *pinna* ex A. *pectora* coni. Riese. *olos* V. **113** *fides maior* V. **115** *tens* A^1, *tenens* A^2 V ς. **117** *d. uidebis* A^1. **119** *quibus est* V. **121** *pectore* A V^1 ς. **122** *onus* A^1. **124** *tuis* A^1. **132** *deus* A^1. **137, 138** circumscr. Güthl. **139** *duce te* A. **140** *summouet* ς Peter al. *illa* A. **141** *uix* A. **147** *si qui boream* A. **150** *erunt* A V ς. **152** *hiemis* A, *hiems* cett. **153** *ueniet* V ς. **167** *hac* ς, *hęc* A^1, *hic* A^2 V ς. *tegea lauetur* A^1. **171** *tunica* A. **172** *ipsa ponderis suo* A^1. **173** *uirginitas* A^1. **174** *nec* M, *re* corr., *ne* A. **186** *parantis* Bentl. **191** *rogat* om. A, *petit* ς, *adiit* ς. **195** *uolentibus* V. **196** et **199** circumscr. Merk. qui **198, 197** transp. **199** et **204** eicit Housman, qui **200** post **203** transp. coll. Liv. II 49. 4. **201** *carmenti* A^1 V. *est dix ut* A^1, *dextra est uia* A^2 V ς Merk. **202** *quae fera nomen* V. **203, 204** om. A V ς Peter circumscr. Güthl. **204** M alium uersum habet, eiecit Riese. **209** *caute* Postgate, *gente* A V ς Riese alii, *rupe* ς Merk. **220** *repente* V ς.

quid faciant pauci contra tot milia fortes?
quidue, quod in misero tempore restet, adest?
sicut aper longe siluis Laurentibus actus
fulmineo celeres dissipat ore canes,
mox tamen ipse perit, sic non moriuntur inulti
uulneraque alterna dantque feruntque manu.
una dies Fabios ad bellum miserat omnes;
ad bellum missos perdidit una dies.
ut tamen Herculeae superessent semina gentis,
credibile est ipsos consuluisse deos.
nam puer impubes et adhuc non utilis armis
unus de Fabia gente relictus erat:
scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
cui res cunctando restituenda foret.

14. *EN*

Continuata loco tria sidera, Coruus et Anguis
et medius Crater inter utrumque iacet.
Idibus illa latent, oriuntur nocte sequenti.
quae sibi cur tria sint consociata canam.
forte Ioui Phoebus festum sollemne parabat:
non faciet longas fabula nostra moras:
'i, mea' dixit 'auis, ne quid pia sacra moretur,
et tenuem uiuis fontibus adfer aquam.'
coruus inauratum pedibus cratera recuruis
tollit et aerium peruolat altus iter.
stabat adhuc duris ficus densissima pomis:
temptat eam rostro; non erat apta legi.
inmemor imperii sedisse sub arbore fertur,
dum fierent tarda dulcia poma mora.
iamque satur nigris longum rapit unguibus hydrum
ad dominumque redit fictaque uerba refert:
'hic mihi causa morae, uiuarum obsessor aquarum:
hic tenuit fontes officiumque meum.'
'addis' ait 'culpae mendacia' Phoebus 'et audes
fatidicum uerbis fallere uelle deum?
at tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
de nullo gelidae fonte bibentur aquae.'
dixit: et, antiqui monimenta perennia facti,
Anguis Auis Crater sidera iuncta micant.

15. *F LVPER · N'*

Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos
aspicit, et Fauni sacra bicornis eunt.
dicite, Pierides, sacrorum quae sit origo,
attigerint Latias unde petita domos.
Pana deum pecoris ueteres coluisse feruntur
Arcades: Arcadiis plurimus ille iugis.
testis erit Pholoe, testes Stymphalides undae,
quique citis Ladon in mare currit aquis,
cinctaque pinetis nemoris iuga Nonacrini,
altaque Cyllene Parrhasiaeque niues.
Pan erat armenti, Pan illic numen equarum,
munus ob incolumes ille ferebat oues.
transtulit Euander siluestria numina secum.
hic, ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat.
inde deum colimus deuectaque sacra Pelasgis:
flamen ad haec prisco more Dialis crat.
Cur igitur currant, et cur (sic currere mos est)
nuda ferant posita corpora ueste, rogas?
ipse deus uelox discurrere gaudet in altis
montibus, et subitas concipit ipse fugas;
ipse deus nudus nudos iubet ire ministros;
nec satis ad cursus commoda uestis erat.
ante Iouem genitum terras habuisse feruntur
Arcades, et luna gens prior illa fuit.
uita feris similis, nullos agitata per usus:
artis adhuc expers et rude uulgus erat.
pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas,
nectar erat palmis hausta duabus aqua.
nullus anhelabat sub adunco uomere taurus,
nulla sub imperio terra colentis erat:
nullus adhuc erat usus equi; se quisque ferebat:
ibat ouis lana corpus amicta sua.
sub Ioue durabant et corpora nuda gerebant,
docta graues imbres et tolerare Notos.
nunc quoque detecti referunt monimenta uetusti
moris, et antiquas testificantur opes.
Sed cur praecipue fugiat uelamina Faunus,
traditur antiqui fabula plena ioci.
forte comes dominae iuuenis Tirynthius ibat:
uidit ab excelso Faunus utrumque iugo.
uidit, et incaluit, 'montana' que 'numina,' dixit
'nil mihi uobiscum est: hic meus ardor erit.'
ibat odoratis umeros perfusa capillis
Maeonis, aurato conspicienda sinu:
aurea pellebant tepidos umbracula soles,
quae tamen Herculeae sustinuere manus.
iam Bacchi nemus et Tmoli uineta tenebat,
Hesperos et fusco roscidus ibat equo.
antra subit tofis laqueata et pumice uiuo;
garrulus in primo limine riuus erat.
dumque parant epulas potandaque uina ministri,
cultibus Alciden instruit illa suis.
dat tenuis tunicas Gaetulo murice tinctas,
dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
uentre minor zona est; tunicarum uincla relaxat,
ut posset magnas exeruisse manus.
fregerat armillas non illa ad bracchia factas;
scindebant magni uincula parua pedes.
ipsa capit clauamque grauem spoliumque leonis
conditaque in pharetra tela minora sua.
sic epulis functi sic dant sua corpora somno
et positis iuxta secubuere toris.
causa, repertori uitis quia sacra parabant,
quae facerent pure, cum foret orta dies.
noctis erat medium. quid non amor improbus audet?
roscida per tenebras Faunus ad antra uenit,
utque uidet comites somno uinoque solutos,
spem capit in dominis esse soporis idem.
intrat et huc illuc temerarius errat adulter
et praefert cautas subsequiturque manus.
uenerat ad strati captata cubilia lecti
et felix prima sorte futurus erat.
ut tetigit fului saetis hirsuta leonis
uellera, pertimuit sustinuitque manum,
attonitusque metu rediit, ut saepe uiator
turbatum uiso rettulit angue pedem.
inde tori, qui iunctus erat, uelamina tangit
mollia, mendaci decipiturque nota.
ascendit spondaque sibi propiore recumbit,
et tumidum cornu durius inguen erat.
interea tunicas ora subducit ab ima:
horrebant densis aspera crura pilis.
cetera temptantem subito Tirynthius heros
reppulit: e summo decidit ille toro.
fit sonus, inclamat comites et lumina poscit
Maeonis: inlatis ignibus acta patent.
ille gemit lecto grauiter deiectus ab alto
membraque de dura uix sua tollit humo.
ridet et Alcides et qui uidere iacentem,
ridet amatorem Lyda puella suum.

II **230** *restat* A^{1}. *habent* V^{2}. **231** *siluas* A^{1}, om. V, *fuluis* Riese. *laurentibus* ς, *latratibus* A V ς, *latrantibus* ς Riese (uid. Güthl. ad h. l.). **234** *alternas* A^{1}. **244** *iacet* V ς, *latet* A ς, *nitet* Bentl. **246** *tibi* A. *tum sociata* A^{1}, *tam soc.* V ς Peter. **252** *aethereum* V. **263** *lactans* (supra scr. *ens*) A^{1} Riese. **265** *patentia* V. **276** *Troezene* A V ς Merk. **277** *aquarum* A ς. **281, 282** om. V. **282** *erit* A^{2} ς. **283** *sic* om. A. **286** *concitat* ς Peter al. *ille* V ς. **288** *erit* V. **292** *rude. hNIde* A. **299** *se quoque dux* V. **302** *antiquac* V. *opes* corruptum esse susp. Riese. **306** *loco* A ς Riese. **313** *iamque nemus B. T.* ς Merk. al., *et molli* (*l* eras.) A. *tenebant* V ς. **314** *Hcsperos* ex A. **321** *uincula laxant* V. **322** *possit* ς Güthl. *uastas* V ς Merk. al. **325** *cupit* A. **328** *succub.* A, *sic cub.* V. **329** *pia* ς Peter al. **335** *et. ad* A. **338** *forte* A^{1} Merk. **341** *manu* A. **341, 342** circumscr. Merk. **349** *cubito* ς Merk. **351** *inclamant* A V ς.

ueste deus lusus fallentes lumina uestes
non amat et nudos ad sua sacra uocat.
Adde peregrinis causas, mea Musa, Latinas,
inque suo noster puluere currat equus.
cornipedi Fauno caesa de more capella
uenit ad exiguas turba uocata dapes.
dumque sacerdotes ueribus transuta salignis
exta parant, medias sole tenente uias,
Romulus et frater pastoralisque iuuentus
solibus et campo corpora nuda dabant.
caestibus et iaculis et misso pondere saxi
bracchia per lusus experienda dabant:
pastor ab excelso 'per deuia rura iuuencos,
Romule, praedones, et Reme,' dixit 'agunt.'
longum erat armari; diuersis exit uterque
partibus; occursu praeda recepta Remi.
ut rediit, ueribus stridentia detrahit exta
atque ait 'haec certe non nisi uictor edet.'
dicta facit Fabiique simul. uenit inritus illuc
Romulus et mensas ossaque nuda uidet.
risit et indoluit Fabios potuisse Remumque
uincere, Quintilios non potuisse suos.
fama manet facti. posito uelamine currunt,
et memorem famam, quod bene cessit, habet.
Forsitan et quaeras, cur sit locus ille Lupercal,
quaeue diem tali nomine causa notet.
Siluia Vestalis caelestia semina partu
ediderat, patruo regna tenente suo.
is iubet auferri paruos et in amne necari.
quid facis? ex istis Romulus alter erit.
iussa recusantes peragunt lacrimosa ministri,
flent tamen, et geminos in loca iussa ferunt.
Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
hic, ubi nunc fora sunt, lintres errare uideres,
quaque iacent ualles, Maxime Circe, tuae.
huc ubi uenerunt (neque enim procedere possunt
longius), ex illis unus et alter ait:
'at quam sunt similes! at quam formosus uterque!
plus tamen ex illis iste uigoris habet.
si genus arguitur uultu, nisi fallit imago,
nescioquem nobis suspicor esse deum.
at siquis uestrae deus esset originis auctor,
in tam praecipiti tempore ferret opem:
ferret opem certe, si non ope mater egeret,
quae facta est uno mater et orba die.
nata simul, moritura simul, simul ite sub undas
corpora.' desierat deposuitque sinu.
uagierunt ambo pariter: sensisse putares.
hi redeunt udis in sua tecta genis.
sustinet impositos summa cauus alueus unda.
heu quantum fati parua tabella tulit!
alueus in limo siluis adpulsus opacis
paulatim fluuio deficiente sedet.
arbor erat: remanent uestigia, quaeque uocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
uenit ad expositos, mirum, lupa feta gemellos.
quis credat pueris non nocuisse feram?
non nocuisse parum est, prodest quoque. quos lupa nutrit,
perdere cognatae sustinuere manus.
constitit et cauda teneris blanditur alumnis
et fingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires: timor afuit. ubera ducunt
nec sibi promissi lactis aluntur ope.
illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid uetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
Nupta, quid expectas? non tu pollentibus herbis
nec prece nec magico carmine mater eris.
excipe fecundae patienter uerbera dextrae;
iam socer optatum nomen habebit aui.
nam fuit illa dies, dura cum sorte maritae
reddebant uteri pignora rara sui.
'quid mihi' clamabat 'prodest rapuisse Sabinas,'
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit)
'si mea non uires sed bellum iniuria fecit?
utilius fuerat non habuisse nurus.'
monte sub Esquilio multis incaeduus annis
Iunonis magnae nomine lucus erat.
huc ubi uenerunt, pariter nuptaeque uirique
suppliciter posito procubuere genu:
cum subito motae tremuere cacumina siluae,
et dea per lucos mira locuta suos.
'Italidas matres' inquit 'sacer hircus inito.'
obstipuit dubio territa turba sono.
augur erat; nomen longis intercidit annis:
nuper ab Etrusca uenerat exul humo.
ille caprum mactat: iussae sua terga puellae
pellibus exsectis percutienda dabant.
luna resumebat decimo noua cornua motu,
uirque pater subito, nuptaque mater erat.
gratia Lucinae. dedit haec tibi nomina lucus,
aut quia principium tu, dea, lucis habes.
parce precor grauidis, facilis Lucina, puellis,
maturumque utero molliter aufer onus.
Orta dies fuerit, tu desine credere uentis;
perdidit illius temporis aura fidem.
flamina non constant, et sex reserata diebus
carceris Aeolii ianua lata patet.
Iam leuis obliqua subsedit Aquarius urna:
proximus aetherios excipe, Piscis, equos.
te memorant fratremque tuum (nam iuncta micatis
signa) duos tergo sustinuisse deos.
terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
tunc cum pro caelo Iuppiter arma tulit,
uenit ad Euphraten comitata Cupidine paruo
inque Palaestinae margine sedit aquae.
populus et cannae riparum summa tenebant,
spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
dum latet, insonuit uento nemus. illa timore
pallet et hostiles credit adesse manus.
utque sinu tenuit natum, 'succurrite, Nymphae,
et dis auxilium ferte duobus' ait.
nec mora, prosiluit. pisces subiere gemelli:
pro quo nunc cerni sidera munus habent.
inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis
nec uiolant timidi piscibus ora Syri.

16. *G EN* 17. *H QVIR·N*

Proxima lux uacua est. at tertia dicta Quirino.
qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit:
siue quod hasta curis priscis est dicta Sabinis,
bellicus a telo uenit in astra deus:
siue suo regi nomen posuere Quirites:
seu quia Romanis iunxerat ille Cures.
nam pater armipotens, postquam noua moenia uidit
multaque Romulea bella peracta manu,
'Iuppiter,' inquit 'habet Romana potentia uires:
sanguinis officio non eget illa mei.
redde patri natum. quamuis intercidit alter,
pro se proque Remo qui mihi restat erit.

II 360 *tuo* A ꞇ. **361** *cornipedem* (*m* eras.) A. *de more caesa* c. A. **363** *transfixa* V ꞇ. **367** *uestibus* A ꞇ. **367, 368** circumscr. Güthl., *dabant* aut hic aut u. 366 mutandum putat Riese. **380** *gessit* A ꞇ. **382** *diem. locum* A^2 ꞇ. **391** *nunc* om. A^1. **392** *queque tacent* A^1. **393** *hic* A. *neque iam* V. **394** *an alter* V. *erit* A^1. **396** *istis* A V ꞇ. **398** *e uobis* ꞇ. *suspicer* A^1 ꞇ uulgo. *patrem* Bentl. **405** *uagierant* codd. (exc. A V). **408** *dedit* A^2, *uehit* ꞇ Güthl. **412** *rumina* (*romule* A^2, *romula* ꞇ) *nunc f. rumina* A ꞇ. **418** *finit* A^1, *lingit* V ꞇ. **419** *affuit* A^1. **420** *et sibi perm.* V ꞇ. **421** *illa. ipsa* V ꞇ. **423, 424** circumscr. Riese uersui 421 adiectos ratus. **425** *nuptaq; despectas* A. **428** *optati* V. *ait* A. **439** *notae* A^1. **453** *fuerat* A^1. **456** *laxa* ꞇ Merk. **457** *iam Iouis* Merk. **465** *tegebant* ꞇ. **466** *his* Heinsius. **469** *si* (*i* in ras.) *tenuit* A. **471** *gemellis* A. **472** *cerni* Heins., *cernis* codd. *munus* ꞇ, *nomen* A V ꞇ, *habet* A. **477** *cures* A V. **485** *altum* A.

"unus erit, quem tu tolles in caerula caeli"
tu mihi dixisti: sint rata dicta Iouis.'
Iuppiter annuerat. nutu tremefactus uterque
est polus, et caeli pondera nouit Atlas.
est locus, antiqui Capreae dixere paludem:
forte tuis illic, Romule, iura dabas.
sol fugit, et remouent subeuntia nubila caelum,
et grauis effusis decidit imber aquis.
hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether.
fit fuga, rex patriis astra petebat equis.
luctus erat, falsaeque patres in crimine caedis;
haesissetque animis forsitan illa fides:
sed Proculus Longa ueniebat Iulius Alba,
lunaque fulgebat, nec facis usus erat,
cum subito motu saepes tremuere sinistrae:
rettulit ille gradus, horrueruntque comae:
pulcher et humano maior trabeaque decorus
Romulus in media uisus adesse uia,
et dixisse simul 'prohibe lugere Quirites,
nec uiolent lacrimis numina nostra suis.
tura ferant placentque nouum pia turba Quirinum,
et patrias artes militiamque colant.'
iussit, et in tenues oculis euanuit auras.
conuocat hic populos, iussaque uerba refert.
templa deo fiunt. collis quoque dictus ab illo est,
et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa uocetur,
accipe. parua quidem causa sed apta subest.
non habuit doctos tellus antiqua colonos:
lassabant agiles aspera bella uiros.
plus erat in gladio quam curuo laudis aratro:
neglectus domino pauca ferebat ager.
farra tamen ueteres iaciebant, farra metebant,
primitias Cereri farra resecta dabant.
usibus admoniti flammis torrenda dederunt,
multaque peccato damna tulere suo.
nam modo uerrebant nigras pro farre fauillas,
nunc ipsas ignes corripuere casas.
facta dea est Fornax. laeti Fornace coloni
orant, ut fruges temperet illa suas.
curio legitimis nunc Fornacalia uerbis
maximus indicit nec stata sacra facit:
inque foro, multa circum pendente tabella,
signatur certa curia quaeque nota.
stultaque pars populi quae sit sua curia nescit,
sed facit extrema sacra relata die.

18. *AC* 19. *BC* 20. *CC* 21. *D FERAL·F*

Est honor et tumulis, animas placare paternas,
paruaque in extructas munera ferre pyras.
parua petunt manes: pietas pro diuite grata est
munere: non auidos Styx habet ima deos.
tegula porrectis satis est uelata coronis
et sparsae fruges parcaque mica salis,
inque mero mollita Ceres uiolaeque solutae:
haec habeat media testa relicta uia.
nec maiora ueto; sed et his placabilis umbra est:
adde preces positis et sua uerba focis.
hunc morem Aeneas, pietatis idoneus auctor,
attulit in terras, iuste Latine, tuas.
ille patris Genio sollemnia dona ferebat:
hinc populi ritus edidicere pios.
at quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
bella, Parentales deseruere dies.
non impune fuit; nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
uix equidem credo, bustis exisse feruntur
et tacitae questi tempore noctis aui;
perque uias urbis Latiosque ululasse per agros
deformes animas, uulgus inane, ferunt.
post ea praeteriti tumulis redduntur honores,
prodigiisque uenit funeribusque modus.
dum tamen haec fiunt, uiduae cessate puellae:
expectet puros pinea taeda dies.
nec tibi, quae cupidae matura uidebere matri,
comat uirgineas hasta recurua comas.
conde tuas, Hymenaee, faces et ab ignibus atris
aufer. habent alias maesta sepulcra faces.
di quoque templorum foribus celentur opertis;
ture uacent arae stentque sine igne foci.
nunc animae tenues et corpora functa sepulcris
errant, nunc posito pascitur umbra cibo.
nec tamen haec ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia lucem;
ultima placandis manibus illa dies.
ecce anus in mediis residens annosa puellis
sacra facit Tacitae: uix tamen ipsa tacet:
et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
qua breuis occultum mus sibi fecit iter:
tum cantata tenet cum fuso licia plumbo,
et septem nigras uersat in ore fabas.
quodque pice adstrinxit, quod acu traiecit aena,
obsutum maenae torret in igne caput;
uina quoque instillat. uini quodcumque relictum est,
aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa bibit.
'hostiles linguas inimicaque uinximus ora'
dicit discedens ebriaque exit anus.
Protinus a nobis quae sit dea Muta requires:
disce per antiquos quae mihi nota senes.
Iuppiter, inmodico Iuturnae uictus amore,
multa tulit tanto non patienda deo.
illa modo in siluis inter coryleta latebat,
nunc in cognatas desiliebat aquas.
conuocat hic Nymphas, Latium quaecumque tenebant,
et iacit in medio talia uerba choro:
'inuidet ipsa sibi uitatque, quod expedit illi,
uestra soror summo iungere membra deo.
consulite ambobus. nam quae mea magna uoluptas,
utilitas uestrae magna sororis erit.
uos illi in prima fugienti obsistite ripa,
ne sua fluminea corpora mergat aqua.'
dixerat: adnuerant nymphae Tiberinides omnes,
quaeque colunt thalamos, Ilia diua, tuos.
forte fuit Nais, Lara nomine; prima sed illi
dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
ex uitio positum. saepe illi dixerat Almo
'nata, tene linguam': nec tamen illa tenet.
quae simul ac tetigit Iuturnae stagna sororis,
'effuge' ait 'ripas,' dicta refertque Iouis.
illa etiam Iunonem adiit miserataque nuptam
'Naida Iuturnam uir tuus' inquit 'amat.'
Iuppiter intumuit, quaque est non usa modeste,
eripit huic linguam, Mercuriumque uocat:
'duc hanc ad Manes; locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernae Nympha paludis erit.'
iussa Iouis fiunt. accepit lucus euntes:

II 487 *sidera* V ς. **490** *nouit* ς, *mouit* A V Peter al. **492** *tura* A. **493** *remanent* V. *caeli* A^1 V. **494** *effusus d. i. aquas* A^1. **495** *intonat emissis erumpitur* V. **499** *procul c* A V ς. **500** *surgebat* V ς. **506** *ne* V ς. *lumina* A. **507** *que* om. A^1. *quiritum* A. **513** *fe//ta* A. **523** *proferre* A. **524** *igni* V ς. **526** *ipsa* A^1. **532** *relicta* A V ς. **538** *puraque* Postgate coll. I 338, *paruaq.* A^1 ς Riese, *sparsaq.* ς. **547** *a tandam* A^1. **553** *latiosque* ς, *latosque* V ς Peter, *latos* A^2 in ras. ς. **557** *fieret* A^1, *fient* A^2 ς. *cessare* A. **561** *facis* A. **562** *sepulchra* A (ut ubique). **564** *quc* om. A. **567** *hoc* V. *quot* ς, *quod* A ς. **568** *quod* A. *dies* A ς, *fides* Th. Bergk opusc. I 660. **572** *ncc tamen* V ς. *illa* A. **573** *simul sub* A. **575** *tum* ς E. Hoffmann, *tunc* uulg. *ligat* V ς Merk. al. *cum fusco* A Merk. al. *rhombo* ς Merk. al. **577** *adstrixit* A. *transfixit* V ς. **578** *obtusum* V. *maenae* Heins., *mente* A V ς. **581** *lingas* A (etiam 602, 608). **582** *dicet* A ς. **583** *forsitan* ς Güthl. **585** *indomito I. captus* V ς Merk. al. **587** *iacebat* A ς. **591** *ipsa dei* A. **592** *concubuissc dco* A ς Riese al. **594** *prima* V Merk. **595** *uis* A. **597** *oms. tib. omncs* A, *omnes T. udac* Merk. **599** *lar* A ς. **600** *erit* A. **602** *ipsa* A. **603** *tetegit* A. **605** *nuptas* A ς Merk. **608** *eripit huic. eripuit* ς Merk. al. *monet* V.

dicitur illa duci tunc placuisse deo.
uim parat hic, uultu pro uerbis illa precatur,
et frustra muto nititur ore loqui.
fitque grauis geminosque parit, qui compita seruant
et uigilant nostra semper in urbe Lares.

22. *EC*

Proxima cognati dixere Caristia cari,
et uenit ad socios turba propinqua deos.
scilicet a tumulis et qui periere, propinquis
protinus ad uiuos ora referre iuuat,
postque tot amissos, quicquid de sanguine restat,
aspicere, et generis dinumerare gradus.
innocui ueniant. procul hinc, procul impius esto
frater et in partus mater acerba suos;
cui pater est uiuax, qui matris digerit annos,
quae premit inuisam socrus iniqua nurum.
Tantalidae fratres absint et Iasonis uxor
et quae ruricolis semina tosta dedit
et soror et Procne Tereusque duabus iniquus
et quicumque suas per scelus auget opes.
dis generis date tura boni: Concordia fertur
illa praecipue mitis adesse die.
et libate dapes, ut, grati pignus honoris,
nutriat incinctos missa patella Lares.
iamque ubi suadebit placidos nox umida somnos,
larga precaturi sumite uina manu,
et 'bene uos, bene te, patriae pater, optime Caesar!'
dicite suffuso per sacra uerba mero.

23. *F TER·NP*

Nox ubi transierit, solito celebretur honore
separat indicio qui deus arua suo.
Termine, siue lapis, siue es defossus in agro
stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.
te duo diuersa domini de parte coronant,
binaque serta tibi binaque liba ferunt.
ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
sumptum de tepidis ipsa colona focis.
ligna senex minuit concisaque construit arte
et solida ramos figere pugnat humo:
tum sicco primas iuritat cortice flammas;
stat puer et manibus lata canistra tenet.
inde ubi ter fruges medios immisit in ignis,
porrigit incisos filia parua fauos.
uina tenent alii: libantur singula flammis;
spectant, et linguis candida turba fauet.
spargitur et caeso communis Terminus agno
nec queritur, lactans cum sibi porca datur.
conueniunt celebrantque dapes uicinia simplex
et cantant laudes, Termine sancte, tuas:
'tu populos urbesque et regna ingentia finis:
omnis erit sine te litigiosus ager.
nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro,
legitima seruas credita rura fide.
si tu signasses olim Thyreatida terram,
corpora non leto missa trecenta forent,
nec foret Othryades congestis lectus in armis.
o quantum patrii sanguinis ille dedit!
quid, noua cum fierent Capitolia? nempe deorum
cuncta Ioui cessit turba locumque dedit.
Terminus, ut ueteres memorant, inuentus in aede
restitit et magno cum Ioue templa tenet.
nunc quoque, se supra nequid nisi sidera cernat,
exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud leuitas tibi libera non est:
qua positus fueris in statione mane;
nec tu uicino quicquam concede roganti,
ne uideare hominem praeposuisse Ioui:
et seu uomeribus seu tu pulsabere rastris,
clamato "tuus est hic ager, ille tuus."'
Est uia quae populum Laurentes ducit in agros,
quondam Dardanio regna petita duci.
illa lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
sacra uidet fieri sextus ab urbe lapis.
gentibus est aliis tellus data limite certo:
Romanae spatium est urbis et orbis idem.

24. *G REGIF·N*

Nunc mihi dicenda est regis fuga. traxit ab illa
sextus ab extremo nomina mense dies.
ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
regna, uir iniustus, fortis ad arma tamen.
ceperat hic alias, alias euerterat urbes,
et Gabios turpi fecerat arte suos.
namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
in medios hostes nocte silente uenit.
nudarant gladios: 'occidite' dixit 'inermem;
hoc cupiant fratres Tarquiniusque pater,
qui mea crudeli lacerauit uerbere terga.'
dicere ut hoc posset, uerbera passus erat.
luna fuit: spectant iuuenem gladiosque recondunt
tergaque, deducta ueste, notata uident:
flent quoque et ut secum tueatur bella precantur:
callidus ignaris adnuit ille uiris.
iamque potens misso genitorem appellat amico,
perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
sectus humum riuo lene sonantis aquae.
illic Tarquinius mandata latentia nati
accipit, et uirga lilia summa metit.
nuntius ut rediit decussaque lilia dixit,
filius 'agnosco iussa parentis' ait.
nec mora, principibus caesis ex urbe Gabina,
traduntur ducibus moenia nuda suis.
ecce, nefas uisu, mediis altaribus anguis
exit et extinctis ignibus exta rapit.
consulitur Phoebus. sors est ita reddita: 'matri
qui dederit princeps oscula, uictor erit.'
oscula quisque suae matri properata tulerunt,
non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
ille iacens pronus matri dedit oscula Terrae,
creditus offenso procubuisse pede.
cingitur interea Romanis Ardea signis
et patitur lentas obsidione moras.
dum uacat et metuunt hostes committere pugnam,
luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius iuuenis socios dapibusque meroque
accipit. ex illis rege creatus ait:
'dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello
nec sinit ad patrios arma referre deos,
ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
coniugibus nostris mutua cura sumus?'
quisque suam laudat; studiis certamina crescunt
et feruet multo linguaque corque mero.
surgit cui dederat clarum Collatia nomen:
'non opus est uerbis, credite rebus' ait.
'nox superest. tollamur equis urbemque petamus.'
dicta placent; frenis impediuntur equi.

II 627 *tantalides* A. 633 *amoris* A^2 V^2 ϛ. 634 *intinctos* A ϛ. *cibos* A V ϛ. 636 *uina. uerba* A. 637 *nos* ϛ Heins. Bentl. 638 *in sacra* A^1 V ϛ, *sint bona* M, *sint rata* Heins., *ter sacra* Riese, *sub sua* Peter, *per bona* Merk. 642 *nomen* A V ϛ. 643 *pro* ϛ Merk. 644 *dona ferunt* A ϛ. 645 *hinc* A. *texta* A^1, *texto* A^2. 646 *tepidis. lapis* A^1. 649 *inuitat* V. 653 *alibi* A. 663 *thyaterida* A V ϛ. 665 *lectus* Barth, *tectus* codd. 666 *patrii* ϛ Postgate, *patriae* A V ϛ uulg. 668 om. A^1. 669 *inmotus* W. Gemoll (Neue Jahrb. 1878, p. 494), *tum lentus* Burm. 674 *manes* A ϛ. 676 *nec* A. 678 *tuus—suus* A^2 V^2 ϛ Peter al., *suus—tuus* ϛ Merk. 683, 684 circumscr. Merk. 694 *cupiunt* V ϛ. 700 *adnuit* ex A. 705 *T. aquis mandatis* A^1. 722 *longas* A^2 V ϛ, *longis* A^1. 723 *contempnere* A. 725 *iuuenes* Heins. 726 *en illis* Güthl. ex Ries. coni. 727 *nos difficilis* ϛ Merk. al. 732 *feruent* ϛ Merk

pertulerant dominos. regalia protinus illi
  tecta petunt: custos in fore nullus erat.
ecce nurus regis fusis per colla coronis
  inueniunt posito peruigilare mero.
inde cito passu petitur Lucretia, cuius
  ante torum calathi lanaque mollis erat.
lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant:
  inter quas tenui sic ait illa sono:
'mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae)
  quamprimum nostra facta lacerna manu.
quid tamen auditis? nam plura audire potestis:
  quantum de bello dicitur esse super?
postmodo uicta cades: melioribus, Ardea, restas,
  improba, quae nostros cogis abesse uiros.
sint tantum reduces! sed enim temerarius ille
  est meus, et stricto quolibet ense ruit.
mens abit et morior, quotiens pugnantis imago
  me subit, et gelidum pectora frigus habet.'
desinit in lacrimas intentaque fila remittit
  in gremio uultum deposuitque suum.
hoc ipsum decuit: lacrimae decuere pudicae,
  et facies animo dignaque parque fuit.
'pone metum, ueni' coniunx ait. illa reuixit
  deque uiri collo dulce pependit onus.
interea iuuenis furiales regius ignis
  concipit et caeco raptus amore furit.
forma placet niueusque color flauique capilli,
  quique aderat nulla factus ab arte decor:
uerba placent et uox, et quod corrumpere non est;
  quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
iam dederat cantus lucis praenuntius ales,
  cum referunt iuuenes in sua castra pedem.
carpitur attonitos absentis imagine sensus
  ille. recordanti plura magisque placent.
sic sedit, sic culta fuit, sic stamina neuit,
  neglectae collo sic iacuere comae,
hos habuit uultus, haec illi uerba fuerunt,
  hic color, haec facies, hic decor oris erat.
ut solet a magno fluctus languescere flatu,
  sed tamen a uento, qui fuit, unda tumet,
sic, quamuis aberat placitae praesentia formae,
  quem dederat praesens forma manebat amor.
ardet et iniusti stimulis agitatur amoris:
  comparat indigno uimque dolumque toro.
'exitus in dubio est: audebimus ultima' dixit.
  'uiderit. audentes forsque deusque iuuat.
cepimus audendo Gabios quoque.' talia fatus
  ense latus cinxit tergaque pressit equi.
accipit aerata iuuenem Collatia porta,
  condere iam uultus sole parante suos.
hostis ut hospes init penetralia Collatini:
  comiter excipitur; sanguine iunctus erat.
quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
  infelix epulas hostibus illa suis.
functus erat dapibus, poscunt sua tempora somnum;
  nox erat, et tota lumina nulla domo.
surgit et auratum uagina liberat ensem
  et uenit in thalamos, nupta pudica, tuos.
utque torum pressit, 'ferrum, Lucretia, mecum est.
  natus' ait 'regis Tarquiniusque loquor.'
illa nihil: neque enim uocem uiresque loquendi
  aut aliquid toto pectore mentis habet:
sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis
  parua sub infesto cum iacet agna lupo.
quid faciat? pugnet? uincetur femina pugnans.
  clamet? at in dextra, qui uetet, ensis erat.
effugiat? positis urguentur pectora palmis,
  tunc primum externa pectora tacta manu.
instat amans hostis precibus pretioque minisque:
  nec prece nec pretio nec mouet ille minis.
'nil agis: eripiam,' dixit 'per crimina uitam:
  falsus adulterii testis adulter ero:
interimam famulum, cum quo deprensa fereris.'
  succubuit famae uicta puella metu.
quid, uictor, gaudes? haec te uictoria perdet.
  heu quanto regnis nox stetit una tuis!
iamque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
  ut solet ad nati mater itura rogum,
grandaeuumque patrem fido cum coniuge castris
  euocat, et posita uenit uterque mora.
utque uident habitum, quae luctus causa requirunt,
  cui paret exequias, quoue sit icta malo?
illa diu reticet pudibundaque celat amictu
  ora: fluunt lacrimae more perennis aquae.
hinc pater, hinc coniunx lacrimas solantur et orant
  indicet et caeco flentque pauentque metu.
ter conata loqui ter destitit: ausaque quarto
  non oculos ideo sustulit illa suos.
'hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar,' inquit
  'eloquar infelix dedecus ipsa meum?'
quaeque potest narrat. restabant ultima: fleuit,
  et matronales erubuere genae.
dant ueniam facto genitor coniunxque coactae:
  'quam' dixit 'ueniam uos datis, ipsa nego.'
nec mora, celato fixit sua pectora ferro
  et cadit in patrios sanguinulenta pedes.
tunc quoque iam moriens ne non procumbat honeste
  respicit; haec etiam cura cadentis erat.
ecce super corpus communia damna gementes
  obliti decoris uirque paterque iacent.
Brutus adest tandemque animo sua nomina fallit
  fixaque semianimi corpore tela rapit
stillantemque tenens generoso sanguine cultrum
  edidit impauidos ore minante sonos:
'per tibi ego hunc iuro fortem castumque cruorem
  perque tuos manes, qui mihi numen erunt,
Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum.
  iam satis est uirtus dissimulata diu.'
illa iacens ad uerba oculos sine lumine mouit
  uisaque concussa dicta probare coma.
fertur in exequias animi matrona uirilis
  et secum lacrimas inuidiamque trahit.
uulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
  concitat et regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit: capit annua consul
  iura: dies regnis illa suprema fuit.

25. *HC* 26. *A EN*

Fallimur, an ueris praenuntia uenit hirundo
  nec metuit, ne qua uersa recurrat hiemps?
saepe tamen, Procne, nimium properasse quereris,
  uirque tuo Tereus frigore laetus erit.

27. *B EQ·N*› 28. *CC*

Iamque duae restant noctes de mense secundo,
  Marsque citos iunctis curribus urget equos.
ex uero positum permansit Equirria nomen,
  quae deus in Campo prospicit ipse suo.
iure uenis, Gradiue: locum tua tempora poscunt,
  signatusque tuo nomine mensis adest.
uenimus in portum libro cum mense peracto:
  nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

II **739** *nurus* Nodell ad Auian. p. 109, *nurum* codd. **741** *Lucretia: nebat* ς Merk. al. **744** *ipsa* ς Merk. **752** *qualibet* A V ς. **755** *lacrimis inceptoque* (*-taque* A^{2}) A. *remisit* A ς Riese. **756** *suo* A ς Riese. **757** *pudicam* A ς Riese. **759** *uenio* ς Merk. al., om. V. **761** *furiatus* V ς, *furiatos* Heins. **765** *et quam* A ς. **769** *attonitus* V. **772** *inlectae* A. **775** *lang. fluctu* A. **776** *quo fluit* V. **777** *sed* A. **780** *metumque* A ς. **782** *forsque mensque* A, *forsne deusne* V Merk. *iuuet* Merk. **785** *acceptae rata* A. **787** *Collatina* ς Merk. **790** *hospitis i. sui* V. **791** *somni* V. **793** *aurata* A ς Riese. **795** *ferrumque* A. *es* A. **796** *uocor* ς. **799** *fremit* V. **802** *ued&et* A. *adest* V. **805** *ministro* V. **808** *erit* V ς. **818** *par ex.* A. *quoque* A. *acta* A^{1}. *modo* A in ras. ς. **819** *retinet* A. **824** *adeo* V ς, *ad eos* ς Koch. **829** *coacto* V ς. **831** *figit* V ς. **835, 836** interpolatos susp. Riese, circumscr. Güthl. **838** *semianim//s* (corr. *is*) A. **845** *auersa* Bentl. **847** *ad* ς Güthl. **853–864** om. V. **854** *nec* Koch (Symb. Ritschel. 353), *et* A ς Merk. **862** *erat* A.

LIBER TERTIVS

Bellice, depositis clipeo paulisper et hasta,
Mars, ades et nitidas casside solue comas.
forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetae?
a te qui canitur nomina mensis habet.
ipse uides manibus peragi fera bella Mineruae:
num minus ingenuis artibus illa uacat?
Palladis exemplo ponendae tempora sume
cuspidis. inuenies et quod inermis agas.
tunc quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
cepit, ut huic urbi semina digna dares.
Siluia Vestalis (quid enim uetat inde moueri?)
sacra lauaturas mane petebat aquas.
uentum erat ad molli decliuem tramite ripam:
ponitur e summa fictilis urna coma:
fessa resedit humo uentosque accepit aperto
pectore turbatas restituitque comas.
dum sedet, umbrosae salices uolucresque canorae
fecerunt somnos et leue murmur aquae.
blanda quies furtim uictis obrepsit ocellis,
et cadit a mento languida facta manus.
Mars uidet hanc uisamque cupit potiturque cupita
et sua diuina furta fefellit ope.
somnus abit, iacet ipsa grauis. iam scilicet intra
uiscera Romanae conditor urbis erat.
languida consurgit nec scit cur languida surgat,
et peragit talis arbore nixa sonos:
'utile sit faustumque precor, quod imagine somni
uidimus: an somno clarius illud erat?
ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis
decidit ante sacros lanea uitta focos.
inde duae pariter, uisu mirabile, palmae
surgunt: ex illis altera maior erat,
et grauibus ramis totum protexerat orbem
contigeratque sua sidera summa coma.
ecce meus ferrum patruus molitur in illas:
terreor admonitu, corque timore micat.
Martia, picus, auis gemino pro stipite pugnant
et lupa: tuta per hos utraque palma fuit.'
dixerat et plenam non firmis uiribus urnam
sustulit: implerat, dum sua uisa refert.
interea crescente Remo, crescente Quirino
caelesti tumidus pondere uenter erat.
quo minus emeritis exiret cursibus annus,
restabant nitido iam duo signa deo.
Siluia fit mater: Vestae simulacra feruntur
uirgineas oculis opposuisse manus.
ara deae certe tremuit pariente ministra,
et subiit cineres territa flamma suos.
hoc ubi cognouit contemptor Amulius aequi
(nam raptas fratri uictor habebat opes)
amne iubet mergi geminos. scelus unda refugit;
in sicca pueri destituuntur humo.
lacte quis infantes nescit creuisse ferino,
et picum expositis saepe tulisse cibos?
non ego te, tantae nutrix Larentia gentis
nec taceam nestras, Faustule pauper, opes.
uester honos ueniet, cum Larentalia dicam:
acceptus geniis illa December habet.
Martia ter senos proles adoleuerat annos,
et suberat flauae iam noua barba comae:
omnibus agricolis armentorumque magistris
Iliadae fratres iura petita dabant.
saepe domum ueniunt praedonum sanguine laeti
et redigunt actos in sua rura boues.
ut genus audierunt, animos pater editus auget,
et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit traiectus Amulius ense,
regnaque longaeuo restituuntur auo.
moenia conduntur; quae quamuis parua fuerunt,
non tamen expediit transiluisse Remo.
Iam, modo qua fuerant siluae pecorumque recessus,
urbs erat, aeternae cum pater urbis ait:
'arbiter armorum, de cuius sanguine natus
credor et, ut credar, pignora multa dabo,
a te principium Romano dicimus anno:
primus de patrio nomine mensis erit.'
uox rata fit, patrioque uocat de nomine mensem.
dicitur haec pietas grata fuisse deo.
et tamen ante omnes Martem coluere priores;
hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidae, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit;
Iunonem Sparte Pelopeiadesque Mycenae,
pinigerum Fauni Maenalis ora caput:
Mars Latio uenerandus erat, quia praesidet armis;
arma ferae genti remque decusque dabant.
quod si forte uacas, peregrinos inspice fastos:
mensis in his etiam nomine Martis erit.
tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis;
sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
inter Aricinos Albanaque tempora constat
factaque Telegoni moenia celsa manu.
quintum Laurentes, bis quintum Aequiculus acer,
a tribus hunc primum turba Curensis habet.
et tibi cum proauis, miles Paeligne, Sabinis
conuenit; huic genti quartus utrique deus.
Romulus hos omnes ut uinceret ordine saltem,
sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem ueteres, quot nunc, habuere Kalendas:
ille minor geminis mensibus annus erat.
nondum tradiderat uictas uictoribus artes
Graecia, facundum sed male forte genus.
qui bene pugnabat, Romanam nouerat artem;
mittere qui poterat pila, disertus erat.
quis tunc aut Hyadas aut Pliadas Atlanteas
senserat, aut geminos esse sub axe polos?
esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
Sidoniis, Helicen Graia carina notet?
signaque quae longo frater percenseat anno,
ire per haec uno mense sororis equos?
libera currebant non obseruata per annum
sidera; constabat sed tamen esse deos.
non illi caelo labentia signa tenebant,
sed sua, quae magnum perdere crimen erat.
illa quidem faeno; sed erat reuerentia faeno,
quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
pertica suspensos portabat longa maniplos,
unde maniplaris nomina miles habet.
ergo animi indociles et adhuc ratione carentes
mensibus egerunt lustra minora decem.

III 2 *adest* A. **10** *coepit et* A. *magna* A V ς. **15** *humi* ς. **20** *e* A^1. **23** *illa* V ς Merk. al. *nam* A. **30** *sacros* om. A. *uita* A. **35** *mollitur* A. **36** *pauet* V ς. **37** *pugnans* A. **44** *sua signa* A. **51** *pueros* V. **53** *late* et *nescit* A. **55** *laurentia* codd. **57** *honor* V ς. *laurentalia* codd. **61** *ministris* A ς. **64** *iura* A V ς. **65** *agnitus* V. **71** *quae f.* A V ς. **76** *eris* A. **88** *eris* A. **93** *quartum laur.* unus Güthl. (coll. Huschke d. röm. Jahr, p. 9), *nonum* Th. Bergk Op. I 662. *asper* V ς Peter al. **94** *forensis* A ς Merk. **96** *uterque* A V ς. **102** *gratia* corr. *gretia* A. **106** *polo* A. **107** *uocatur* V. **108** *graianira* A^1. *uocat* V. **111** *et inobs.* V ς Merk. al. **112** *constabant* et *deo//* A. **115** *foeno* bis A. **119** *indocibiles* A^1.

annus erat, decimum cum luna receperat orbem :
hic numerus magno tunc in honore fuit ;
seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
seu quia bis quino femina mense parit,
seu quod adusque decem numero crescente uenitur,
principium spatiis sumitur inde nouis.
inde patres centum denos secreuit in orbes
Romulus, hastatos instituitque decem ;
et totidem princeps, totidem pilanus habebat
corpora, legitimo quique merebat equo.
quin etiam partes totidem Titiensibus ille,
quosque uocant Ramnes, Luceribusque dedit.
adsuetos igitur numeros seruauit in anno.
hoc luget spatio femina maesta uirum.
Neu dubites primae fuerint quin ante Kalendae
Martis, ad haec animum signa referre potes.
laurea, flaminibus quae toto perstitit anno,
tollitur, et frondes sunt in honore nouae.
ianua tunc regis posita uiret arbore Phoebi :
ante tuas fit idem, curia prisca, fores.
Vesta quoque ut folio niteat uelata recenti,
cedit ab Iliacis laurea cana focis.
adde quod arcana fieri nouus ignis in aede
dicitur, et uires flamma refecta capit.
nec mihi parua fides, annos hinc isse priores,
Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.
hinc etiam ueteres initi memorantur honores
ad spatium belli, perfide Poene, tui.
denique quintus ab hoc fuerat Quintilis, et inde
incipit, a numero nomina quisquis habet.
primus oliuiferis Romam deductus ab aruis
Pompilius menses sensit abesse duos,
siue hoc a Samio doctus, qui posse renasci
nos putat, Egeria siue monente sua.
sed tamen errabant etiam nunc tempora, donec
Caesaris in multis haec quoque cura fuit.
non haec ille deus tantaeque propaginis auctor
credidit officiis esse minora suis,
promissumque sibi noluit praenoscere caelum
nec deus ignotas hospes inire domos.
ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
traditur exactis disposuisse notis.
is decies senos tercentum et quinque diebus
iunxit et e pleno tempora quinta die.
hic anni modus est : in lustrum accedere debet,
quae consummatur partibus una dies.

1. *D·K·MAR·N*

'Si licet occultos monitus audire deorum
uatibus, ut certe fama licere putat,
cum sis officiis, Gradiue, uirilibus aptus,
dic mihi, matronae cur tua festa colant.'
sic ego. sic posita dixit mihi casside Mauors,
sed tamen in dextra missilis hasta fuit :
'nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
aduocor et gressus in noua castra fero.
nec piget incepti. iuuat hac quoque parte morari,
hoc solam ne se posse Minerua putet.
disce, Latinorum uates operose dierum,
quod petis, et memori pectore dicta nota.
parua fuit, si prima uelis elementa referre,
Roma : sed in parua spes tamen huius erat.
moenia iam stabant, populis angusta futuris,
credita sed turbae tunc nimis ampla suae.
quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati,
aspice de canna straminibusque domum.
in stipula placidi capiebat munera somni,
et tamen ex illo uenit in astra toro.
iamque loco maius nomen Romanus habebat,
nec coniunx illi nec socer ullus erat.
spernebant generos inopes uicinia diues,
et male credebar sanguinis auctor ego.
in stabulis habitasse et oues pauisse nocebat
iugeraque inculti pauca tenere soli.
cum pare quaeque suo coeunt uolucresque feraeque,
atque aliquam de qua procreet anguis habet.
extremis dantur conubia gentibus : at quae
Romano nellet nubere nulla fuit.
indolui patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
"tolle preces," dixi "quod petis arma dabunt."
festa parat Conso. Consus tibi cetera dicet,
illo facta die dum sua sacra canes.
intumuere Cures et quos dolor attigit idem :
tum primum generis intulit arma socer.
iamque fere raptae matrum quoque n men habebant,
tractaque erant longa bella propinqua mora.
conueniunt nuptae dictam Iunonis in aedem,
quas inter mea sic est nurus orsa loqui :
"o pariter raptae, quoniam hoc commune tenemus,
non ultra lentae possumus esse pie.
stant acies : sed utra di sint pro parte rogandi,
eligite : hinc coniunx, hinc pater arma tenet.
quaerendum est, uiduae fieri malitis, an orbae.
consilium uobis forte piumque dabo."
consilium dederat. parent crinesque resoluunt
maestaque funerea corpora ueste tegunt.
iam steterant acies ferro mortique paratae,
iam lituus pugnae signa daturus erat :
cum raptae ueniunt inter patresque uirosque
inque sinu natos, pignora cara, tenent.
ut medium campi scissis tetigere capillis,
in terram posito procubuere genu :
et quasi sentirent, blando clamore nepotes
tendebant ad auos bracchia parua suos.
qui poterat clamabat auum tum denique uisum,
et qui uix poterat posse coactus erat.
tela uiris animique cadunt, gladiisque remotis
dant soceri generis accipiuntque manus,
laudatasque tenent natas, scutoque nepotem
fert auus. hic scuti dulcior usus erat.
inde diem, quae prima mea est, celebrare Kalendas
Oebaliae matres non leue munus habent,
aut quia committi strictis mucronibus ausae
finierant lacrimis Martia bella suis :
uel quod erat de me feliciter Ilia mater,
rite colunt matres sacra diemque meum.
quid, quod hiemps adoperta gelu tunc denique cedit,
et pereunt uictae sole tepente niues ?
arboribus redeunt detonsae frigore frondes,
uuidaque in tenero palmite gemma tumet :
quaeque diu latuit, nunc se qua tollat in auras,
fertilis occultas inuenit herba uias.
nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi,
nunc auis in ramo tecta laremque parat.
tempora iure colunt Latiae fecunda parentes,
quarum militiam uotaque partus habet.
adde quod, excubias ubi rex Romanus agebat,
qui nunc Esquilias nomina collis habet,
illic a nuribus Iunoni templa Latinis
hac sunt, si memini, publica facta die.

III 124 *quinto* Madv. Adu. t. ii 106. **130** *legitima quoque* A. **135** *debites* A. **140** *sit* A. **145** *esse* A ϛ. **146** *repe///nte* A ϛ, *penna* (*na* corr.) V. **150** *a. in* A ϛ. **155** *tune* V ϛ Güthl. **161** *regna* V ϛ. **162** *noctis* A. **164** *iuneta* V ϛ, *quarta* Riese al. sed uid. Peter ad loc. **167** *sei//licet* A. **169** *uiribus* A. **176** *solum* A[1] ϛ. **185** *earpebat* ϛ Merk. al. **188** *saeer* A. **191** *paruisse* A[1]. **193** *compare* A. **199** *parat* (*t* eras.) A, *para* V Peter al. **200** *cum* ϛ. **201** *quod* A. **206** *ausa* A ϛ. **208** *lente* et *piae* codd., corr. Madv. (Adu. t. ii 106). **211** *malimus* V ϛ Merk. al. **212** *nobis* A ϛ. **213** *plorant* V. **215** *stabant* V ϛ Riese al. **219** *passis* V ϛ Peter al. **223, 224** circumscr. Riese. **223** *tum* A V, *tunc* A marg. man. pr. **228** *auos* A. **229, 230** post **232** ponit Riese. **229** *mea est* Rappold (Zeitschr. f. österr. Gymn. 31 p. 809), *meas* codd., *diem, quae priua, meas* Merk., *mei primas mensis* Riese, *diem primasque meas* ϛ. **230** *nomen hab.* A. **231, 232** circumscr. Merk. **231** *aut* A ϛ, *an* V ϛ, *hac* Merk., *sic* uel *iam* Riese. **236** *lapsae* A ϛ Peter al., 'fort. *taetae*' Riese. **238** *nudaque* A, *uiuidaque* ϛ Peter, *humidaque* ϛ.

quid moror et uariis onero tua pectora causis?
  eminet ante oculos quod petis ecce, tuos.
mater amat nuptas: matris me turba frequentat.
  haec nos praecipue tam pia causa decet.'
ferte deae flores: gaudet florentibus herbis
  haec dea: de tenero cingite flore caput:
dicite 'tu nobis lucem, Lucina, dedisti':
  dicite 'tu uoto parturientis ades.'
siqua tamen grauida est, resoluto crine precetur,
  ut soluat partus molliter illa suos.
Quis mihi nunc dicet, quare caelestia Martis
  arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone, Nemori stagnoque operata Dianae;
  Nympha, Numae coniunx, ad tua facta ueni.
uallis Aricinae silua praecinctus opaca
  est lacus antiqua religione sacer.
hic latet Hippolytus furiis direptus equorum,
  unde nemus nullis illud aditur equis.
licia dependent longas uelantia saepes,
  et posita est meritae multa tabella deae.
saepe potens uoti frontem redimita coronis
  femina lucentes portat ab urbe faces.
regna tenent fortes manibus pedibusque fugaces,
  et perit exemplo postmodo quisque suo.
defluit incerto lapidosus murmure riuus:
  saepe, sed exiguis haustibus inde bibi.
Egeria est quae praebet aquas, dea grata Camenis:
  illa Numae coniunx consiliumque fuit.
principio nimium promptos ad bella Quiritis
  molliri placuit iure deumque metu.
inde datae leges, ne firmior omnia posset;
  coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
exuitur feritas, armisque potentius aequum est,
  et cum ciue pudet conseruisse manus.
atque aliquis, modo trux, uisa iam uertitur ara
  uinaque dat tepidis farraque salsa focis.
ecce deum genitor rutilas per nubila flammas
  spargit et effusis aethera siccat aquis:
non alias missi cecidere frequentius ignes;
  rex pauet et uulgi pectora terror habet.
cui dea 'ne nimium terrere: piabile fulmen
  est,' ait 'et saeui flectitur ira Iouis.
sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
  tradere, Romani numen utrumque soli.
nec sine ui tradent: adhibeto uincula captis':
  atque ita qua possint erudit arte capi.
lucus Auentino suberat niger ilicis umbra,
  quo posses uiso dicere 'numen inest.'
in medio gramen, muscoque adoperta uirenti
  manabat saxo uena perennis aquae:
inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
  huc uenit et Fonti rex Numa mactat ouem,
plenaque odorati disponit pocula Bacchi,
  cumque suis antro conditus ipse latet.
ad solitos ueniunt siluestria numina fontes
  et releuant multo pectora sicca mero.
uina quies sequitur: gelido Numa prodit ab antro
  uinclaque sopitas addit in arta manus.
somnus ut abscessit, pugnando uincula temptant
  rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
tunc Numa: 'di nemorum, factis ignoscite nostris,
  si scelus ingenio scitis abesse meo;
quoque modo possit fulmen monstrate piari.'
  sic Numa; sic quatiens cornua Faunus ait:
'magna petis nec quae monitu tibi discere nostro
  fas sit. habent finis numina nostra suos.
di sumus agrestes et qui dominemur in altis
  montibus: arbitrium est in sua tela Ioui.
hunc tu non poteris per te deducere caelo,
  at poteris nostra forsitan usus ope.'
dixerat haec Faunus; par est sententia Pici:
  'deme' tamen 'nobis uincula,' Picus ait:
'Iuppiter huc ueniet ualida perductus ab arte.
  nubila promissi Styx mihi testis erit.'
emissi laqueis quid agant, quae carmina dicant,
  quaque trahant superis sedibus arte Iouem,
scire nefas homini. nobis concessa canentur
  quaeque pio dici uatis ab ore licet.
eliciunt caelo te, Iuppiter. unde minores
  nunc quoque te celebrant Eliciumque uocant.
constat Auentinae tremuisse cacumina siluae,
  terraque subsedit pondere pressa Iouis.
corda micant regis, totoque e corpore sanguis
  fugit, et hirsutae deriguere comae.
ut rediit animus, 'da certa piamina' dixit
  'fulminis, altorum rexque paterque deum,
si tua contigimus manibus donaria puris,
  hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.'
adnuit oranti, sed uerum ambage remotum
  abdidit et dubio terruit ore uirum.
'caede caput' dixit: cui rex 'parebimus,' inquit
  'caedenda est hortis eruta cepa meis.'
addidit hic 'hominis:' 'sumes' ait ille 'capillos.'
  postulat hic animam, cui Numa 'piscis' ait.
risit, et 'his' inquit 'facito mea tela procures,
  o uir conloquio non abigende deum.
sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
  Cynthius, imperii pignora certa dabo.'
dixit, et ingenti tonitru super aethera motum
  fertur, adorantem destituitque Numam.
ille redit laetus memoratque Quiritibus acta.
  tarda uenit dictis difficilisque fides.
'at certe credemur,' ait 'si uerba sequetur
  exitus: en audi crastina, quisquis ades.
protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
  Iuppiter imperii pignora certa dabit.'
discedunt dubii, promissaque tarda uidentur,
  dependetque fides a ueniente die.
mollis erat tellus rorata mane pruina:
  ante sui populus limina regis adest.
prodit et in solio medius consedit acerno.
  innumeri circa stantque silentque uiri.
ortus erat summo tantummodo margine Phoebus:
  sollicitae mentes speque metuque pauent.
constitit atque caput niueo uelatus amictu
  iam bene dis notas sustulit ille manus,
atque ita 'tempus adest promissi muneris,' inquit
  'pollicitam dictis, Iuppiter, adde fidem.'
dum loquitur, totum iam sol emouerat orbem,
  et grauis aetherio uenit ab axe fragor.
ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
  credite dicenti: mira sed acta loquor:
a media caelum regione dehiscere coepit;
  summisere oculos cum duce turba suo.
ecce leui scutum uersatum leniter aura
  decidit. a populo clamor ad astra uenit.
tollit humo munus caesa prius ille iuuenca,
  quae dederat nulli colla premenda iugo;
atque ancile uocat, quod ab omni parte recisum est,
  quaque notes oculis, angulus omnis abest.
tum, memor imperii sortem consistere in illo,
  consilium multae calliditatis init.
plura iubet fieri simili caelata figura,
  error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius, morum fabraene exactior artis,

III 251 *matris me* Heins., *matrem quoque* V, *matrum me* A ς Riese, *matrem mea* Merk. **260** *nammuriumque* A. **261** *adoperta* ς Peter al. **264** *et* A. **265** *loris* A ς. **271** *pedibusque. manibusque* A^1, corr. marg. **273** *riuos* A. **274** *auctibus* A. *bibit* A ς. **284** *salsaque farra* ς Merk. **288** *res* A. *torrđ* A. **292** *uterque* ς. **293** *adhibetu* A V ς. **294** *edidit* A V ς, 'recte?' Riese, *tradidit* ς. **313** *neque mon.* et *dicere* A. **316** *tecta* A ς. *iouis* V. **320** (et **342**) *erit* A^1. **323** *laquei* A. *dicat* A. **324** *qui* (*qua* A^2) *trahat a s.* A. **331** *pectore* V ς Peter al. **332** *derig.* ex A. **334** *fluminis* A. **337** *remotum* ς uar. scr. Peter, *remota* A V ς. **341** *summos* ς Merk. al. **351** *credemus* A ς. **356** *adueniente* A ς. **359** *aceruo* A. **363** *aque capud* A. **367** *euoluerat* V. **368** *aethereo* V. **369** *fulmina* A ς Riese. **377, 378** om. A^1, add. in mg. A^2. **378** *quemque* V^2 ς. **379** *tunc* A^2 ς Riese.

difficile est, illud, dicere, clausit opus.
cui Numa munificus 'facti pete praemia;' dixit
'si mea nota fides, inrita nulla petes.'
iam dederat Saliis a saltu nomina dicta
armaque et ad certos uerba canenda modos.
tum sic Mamurius: 'merces mihi gloria detur,
nominaque extremo carmine nostra sonent.'
inde sacerdotes operi promissa uetusto
praemia persoluunt Mamuriumque uocant.
Nubere siqua uoles, quamuis properabitis ambo,
differ; habent paruae commoda magna morae.
arma mouent pugnas, pugna est aliena maritis;
condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam coniunx apicati sancta Dialis
lucibus inpexas debet habere comas.

2. *EF* 3. *FC* 4. *GC*

Tertia nox dimensa suos ubi mouerit ignes,
conditus e geminis Piscibus alter erit.
nam duo sunt; Austris hic est, Aquilonibus ille
proximus. a uento nomen uterque tenet.

5. *HC*

Cum croceis rorare genis Tithonia coniunx
coeperit et quintae tempora lucis aget,
siue est Arctophylax, siue est piger ille Bootes,
mergetur uisus effugietque tuos.
at non effugiet Vindemitor. hoc quoque causam
unde trahat sidus, parua docere mora est.
Ampelon intonsum Satyro Nymphaque creatum
fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis:
tradidit huic uitem pendentem e frondibus ulmi,
quae nunc de pueri nomine nomen habet.
dum legit in ramo pictas temerarius uuas,
decidit: amissum Liber in astra tulit.

6. *AN*⊃ *HOC·DIE·CAESAR·PONTIF·MAXIM·FACT·EST*

Sextus ubi Oceano cliuosum scandit Olympum
Phoebus et alatis aethera carpit equis,
quisquis ades castaeque colis penetralia Vestae,
gratare Iliacis turaque pone focis.
Caesaris innumeris, quos maluit ille mereri,
accessit titulis pontificalis honor.
ignibus aeternis aeterni numina praesunt
Caesaris: imperii pignora iuncta uides.
di ueteris Troiae, dignissima praeda ferenti,
qua grauis Aeneas tutus ab hoste fuit;
ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos
numina: cognatum, Vesta, tuere caput.
quos sancta fouet ille manu, bene uiuitis ignes.
uiuite inextincti, flammaque duxque, precor.

7. *B NON·F*

Vna nota est Marti Nonis, sacrata quod illis
templa putant lucos Vediouis ante duos.
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
'quilibet huc' dixit 'confuge, tutus eris.'
o quam de tenui Romanus origine creuit!
turba uetus quam non inuidiosa fuit!
ne tamen ignaro nouitas tibi nominis obstet,
disce quis iste deus, curue uocetur ita.
Iuppiter est iuuenis. iuuenalis aspice uultus:
aspice deinde, manu fulmina nulla tenet.
fulmina post ausos caelum adfectare Gigantas
sumpta Ioui; primo tempore inermis erat.
ignibus Ossa nouis et Pelion altius Ossa
arsit et in solida fixus Olympus humo.
stat quoque capra simul: nymphae pauisse feruntur
Cretides; infanti lac dedit illa Ioui.
nunc uocor ad nomen. uegrandia farra coloni,
quae male creuerunt, uescaque parua uocant.
uis ea si uerbi est, cur non ego Vediouis aedem
aedem non magni suspicer esse Iouis?
Iamque ubi caeruleum uariabunt sidera caelum,
suspice: Gorgonei colla uidebis equi.
creditur hic caesae grauida ceruice Medusae
sanguine respersis prosiluisse iubis.
huic supra nubes et subter sidera lapso
caelum pro terra, pro pede pinna fuit,
iamque indignanti noua frena receperat ore,
cum leuis Aonias ungula fodit aquas.
nunc fruitur caelo, quod pinnis ante petebat,
et nitidus stellis quinque decemque micat.
Protinus aspicies uenienti nocte Coronam
Gnosida. Theseo crimine facta dea est.
iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
quae dedit ingrato fila legenda uiro.
sorte tori gaudens 'quid flebam rustica?' dixit
'utiliter nobis perfidus ille fuit.'
interea Liber depexos crinibus Indos
uicit et Eoo diues ab orbe redit.
inter captiuas facie praestante puellas
grata nimis Baccho filia regis erat.
flebat amans coniunx spatiataque litore curuo
edidit incultis talia uerba comis:
'en iterum, fluctus, similis audite querellas:
en iterum lacrimas accipe, harena, meas.
dicebam, memini, "periure et perfide Theseu!"
ille abiit; eadem crimina Bacchus habet.
nunc quoque "nulla uiro" clamabo "femina credat."
nomine mutato causa relata mea est:
o utinam mea sors, qua primum coeperat, isset,
iamque ego praesenti tempore nulla forem!
quid me desertis morituram, Liber, harenis
seruabas? potui dedoluisse semel.
Bacche leuis leuiorque tuis, quae tempora cingunt,
frondibus, in lacrimas cognite Bacche meas,
ausus es ante oculos adducta paelice nostros
tam bene compositum sollicitare torum?
heu ubi pacta fides? ubi, quae iurare solebas?
me miseram, quotiens haec ego uerba loquar?
Thesea culpabas fallacemque ipse uocabas:
iudicio peccas turpius ipse tuo.
ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar,
ne totiens falli digna fuisse puter.
praecipue cupiam celari Thesea, ne te
consortem culpae gaudeat esse suae.
at, puto, praeposita est fuscae mihi candida paelex.
eueniat nostris hostibus ille color!
quid tamen hoc refert? uitio tibi gratior ipso est.
quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem praesta, nec praefer amoribus ullam
coniugis. adsueui semper amare uirum.
ceperunt matrem formosi cornua tauri,
me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.
ne noceat, quod amo. neque enim tibi, Bacche, nocebat,
quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
nec, quod nos uris, mirum facis. ortus in igne

III 384 *est ulli* A ς. *clausit* corruptum susp. Riese. **386** *pedes* A. **387** *numina* A^1. *ducta* V. **397–400** in mg. add. A^3. **397** *cincta* ς Merk., *capitis coni. distincta* A^3, *coni. capitis discincta* V ς. **399** *ortus* ς. **402** *utrumque* A ς. **409** *satyris* A ς. **411, 412** circumscr. Heins. **411** *e* om. A ς Merk. al. *fontibus* A^1. **415** *ubi e terra* A ς. *scandet* V ς. **416** *aequora* A. *carpet* V ς. *aquis* A^1. **418** *cratera* V ς. **419** *quem* ς Riese, *quo* Merk. **422** *uidet* A ς. **429** *nonhis* A. **430** *utiouis* A ς, *ueiouis* V ς. **432** *inquit* V Peter. **433** *detinuit* A. **435** *nec* A ς. **438** *manum* ς Peter al. **439** *gigantes* A ς Riese. **444** *cyrnides* A^1. **445** *hunc* et *uchegrandia* A. *colonae* V ς Merk., *colone* A^1. **447** *ueliouis* A ς, *ueiouis* V ς. **448** *ioui* A. **451** *caesa grauidae* Madv. Adu. t. ii 106. **452** *comis* A ς. **454** *pinna* ex A, ita ex corr. u. 457. **462** *regenda* A ς, 'recte?' Riese. **465** *depexis* edd. aliquot. **466** *uincit* V ς Güthl. **469** *littora* A. **479** *perituram* ς Merk. **487** *theseu* A. **489** *haec* A^1 ς. *utor* A^1. **493** *ut* A ς Merk. **499–504** circumscr. Merk. **500** sic Heins. *me iuuat* (*iuat* A, *muat* V) *et ledit* A V ς, *me tua me laedit* ς Merk. **502** *ñris* A^1. **503** *ne* A.

diceris et patria raptus ab igne manu.
illa ego sum, cui tu solitus promittere caelum.
ei mihi, pro caelo qualia dona fero!'
dixerat: audibat iamdudum uerba querentis
Liber, ut a tergo forte secutus erat.
occupat amplexu lacrimasque per oscula siccat
et 'pariter caeli summa petamus' ait:
'tu mihi iuncta toro mihi iuncta uocabula sumes;
nam tibi mutatae Libera nomen erit.
sintque tuae tecum faciam monimenta coronae,
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.'
dicta facit gemmasque nouem transformat in ignes:
aurea per stellas nunc micat illa nouem.

8. *CF* 9. *DC* 10. *EC* 11. *FC*
12. *GC* 13. *H EN* 14. *A EQ·N*ↄ

Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
purpureum rapido qui uehit axe diem,
altera gramineo spectabis Equirria Campo,
quem Tiberis curuis in latus urget aquis.
qui tamen eiecta si forte tenebitur unda,
Caelius accipiet pulueruleutus equos.

15. *B EID·N*ↄ

Idibus est Annae festum geniale Perennae
haud procul a ripis, aduena Thybri, tuis.
plebs uenit ac uirides passim disiecta per herbas
potat, et accumbit cum pare quisque sua.
sub Ioue pars durat, pauci tentoria ponunt,
sunt quibus e ramis frondea facta casa est,
pars, ubi pro rigidis calamos statuere columnis,
desuper extentas imposuere togas.
sole tamen uinoque calent annosque precantur,
quot sumant cyathos, ad numerumque bibunt.
inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
quae sit per calices facta Sibylla suos.
illic et cantant quicquid didicere theatris,
et iactant faciles ad sua uerba manus;
et ducunt posito duras cratere choreas,
cultaque diffusis saltat amica comis.
cum redeunt, titubant et sunt spectacula uulgi,
et fortunatos obuia turba uocat.
occurrit nuper (uisa est mihi digna relatu)
pompa: senem potum pota trahebat anus.
quae tamen haec dea sit, quoniam rumoribus errat,
fabula proposito nulla tegenda meo.
arserat Aeneae Dido miserabilis igne,
arserat exstructis in sua fata rogis;
compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
hoc breue, quod moriens ipsa reliquit, erat:
PRAEBVIT AENEAS ET CAVSAM MORTIS ET ENSEM.
IPSA SVA DIDO CONCIDIT VSA MANV.
protinus inuadunt Numidae sine uindice regnum,
et potitur capta Maurus Iarba domo,
seque memor spretum, 'thalamis tamen' inquit 'Elissae
en ego, quem totiens reppulit illa, fruor.'
diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim
amisso dubiae rege uagantur apes.
tertia nudandas acceperat area messes,
inque cauos ierant tertia musta lacus:
pellitur Anna domo lacrimansque sororia linquit
moenia. germanae iusta dat ante suae:
mixta bibunt molles lacrimis unguenta fauillae,
uertice libatas accipiuntque comas.
terque 'uale!' dixit, cineres ter ad ora relatos
pressit, et est illis uisa subesse soror.
nancta ratem comitesque fugae pede labitur aequo
moenia respiciens, dulce sororis opus.
fertilis est Melite sterili uicina Cosyrae
insula, quam Libyci uerberat unda freti.
hanc petit hospitio regis confisa uetusto;
hospes opum diues rex ibi Battus erat.
qui postquam didicit casus utriusque sororis,
'haec,' inquit 'tellus quantulacumque tua est.'
et tamen hospitii seruasset ad ultima munus;
sed timuit magnas Pygmalionis opes.
signa recensuerat bis sol sua, tertius ibat
annus, et exilio terra paranda noua est.
frater adest belloque petit. rex arma perosus
'nos sumus inbelles, tu fuge sospes' ait.
iussa fugit uentoque ratem committit et undis:
asperior quouis aequore frater erat.
est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
paruus ager, Cameren incola turba uocat:
illuc cursus erat. nec longius afuit inde,
quam quantum nouies mittere funda potest:
uela cadunt primo et dubia librantur ab aura:
'findite remigio' nauita dixit 'aquas.'
dumque parant torto subducere carbasa lino,
percutitur rapido puppis adunca noto
inque patens aequor frustra pugnante magistro
fertur, et ex oculis uisa refugit humus.
adsiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
uertitur, et canas alueus haurit aquas.
uincitur ars uento: nec iam moderator habenis
utitur, et uotis is quoque poscit opem.
iactatur tumidas exul Phoenissa per undas,
umidaque opposita lumina ueste tegit.
tunc primum Dido felix est dicta sorori
et quaecumque aliquam corpore pressit humum.
ducitur ad Laurens ingenti flamine litus
puppis et expositis omnibus hausta perit.
iam pius Aeneas regno nataque Latini
auctus erat populos miscueratque duos.
litore dotali solo comitatus Achate
secretum nudo dum pede carpit iter,
aspicit errantem, nec credere sustinet Annam
esse: 'quid in Latios illa ueniret agros?'
dum secum Aeneas, 'Anna est!' exclamat Achates.
ad nomen uultus sustulit illa suos.
quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
ante oculos miserae fata sororis erant.
sensit et adloquitur trepidam Cythereius heros;
flet tamen admonitu motus, Elissa, tui:
'Anna, per hanc iuro, quam quondam audire solebas
tellurem fato prosperiore dari,
perque deos comites, hac nuper sede locatos,
saepe meas illos increpuisse moras.
nec timui de morte tamen: metus afuit iste.
ei mihi, credibili fortior illa fuit.
ne refer: aspexi non illo pectore digna
uulnera, Tartareas ausus adire domos.
at tu, seu ratio te nostris appulit oris,
siue deus, regni commoda carpe mei.
multa tibi memores, nil non debemus Elissae.
nomine grata tuo, grata sororis eris.'
talia dicenti (neque enim spes altera restat)
credidit errores exposuitque suos.
utque domum intrauit Tyrios induta paratus,
incipit Aeneas: cetera turba silet:
'hanc tibi cur tradam, pia causa, Lauinia coniunx,
est mihi. consumpsi naufragus huius opes.
orta Tyro est, regnum Libyca possedit in ora;

III **508** *sequutus* A. uu. **564–589** ante **516** ponit A. **517** *ē* (*cum* V) *deserit* A V ς, *dimiserit* ς. **522** *accipiat* A ς Merk. **524** *non* A ς. **529** *ibi* A ς, *sibi* V ς. **532** *sumunt* ς. **537** *iunctas* V^2 ς Riese. **541** *occurri* ς Merk. al. **545** *mirabilis* A. **547** *cinis. ignis* A ς. **557** *nudatas* A V ς, *mandatas* unus cod. Bentl. **564** *est uisa illa sub.* A, *est illi uisa* M ς. **567** *milites* A. **575** *recensebat* A V ς. **585** *cadunt* corruptum esse susp. Riese. **593, 594** circumscr. Merk. **594** *et* Postgate, *au*(sed *u* eras. A)*t* A V ς Merk., *a* unus Koch. *is* A ς, *sic* Riese, *diis* V, *his* Merk., *disque reposcit* Burm. **599** *figitur* ς Merk. al., *truditur* M. C. Gertz (Nord. Tidsk. 1888). **609** *heu fug.* A. *quos terrae quid agat* A^1. **610** *facta* A ς. **612** *admonitus* A. *mortis* E. *tuae* ς. **619** *corpore* A V ς, 'recte?' Riese. **620** *uolucrat* A^1, unde *uolnera* elicias. **628** *tacet* A Riese.

quam precor ut carae more sororis ames.'
omnia promittit falsumque Lauinia uulnus
mente premit tacita dissimulatque fremens;
donaque cum uideat praeter sua lumina ferri
multa palam, mitti clam quoque multa putat.
non habet exactum, quid agat. furialiter odit
et parat insidias et cupit ulta mori.
nox erat: ante torum uisa est adstare sororis
squalenti Dido sanguinulenta coma
et 'fuge, ne dubita, maestum fuge' dicere 'tectum:'
sub uerbum querulas impulit aura fores.
exilit et uelox humili super arua fenestra
se iacit: audacem fecerat ipse timor.
quaque metu rapitur, tunica uelata recincta
currit, ut auditis territa damma lupis.
corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
creditur et stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
quaeritur: apparent signa notaeque pedum:
uentum erat ad ripas; inerant uestigia ripis.
sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
ipsa loqui uisa est 'placidi sum nympha Numici:
amne perenne latens Anna Perenna uocor.'
protinus erratis laeti uescuntur in agris
et celebrant largo remque diemque mero.
sunt quibus haec Luna est, quia mensibus impleat annum;
pars Themin, Inachiam pars putat esse bouem.
inuenies, qui te nymphen Atlantida dicant,
teque Ioui primos, Anna, dedisse cibos.
haec quoque, quam referam, nostras peruenit ad aures
fama, nec a ueri dissidet illa fide.
plebs uetus et nullis etiamtunc tuta tribunis
fugit et in Sacri uertice montis agit.
iam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
uictus et humanis usibus apta Ceres.
orta suburbanis quaedam fuit Anna Bouillis,
pauper, sed multae sedulitatis anus.
illa leui mitra canos incincta capillos
fingebat tremula rustica liba manu;
atque ita per populum fumantia mane solebat
diuidere: haec populo copia grata fuit.
pace domi facta signum posuere, perennem
quod sibi defectis illa tulisset opem.
nunc mihi cur cantent superest obscena puellae
dicere. nam coeunt certaque probra canunt.
nuper erat dea facta: uenit Gradiuus ad Annam
et cum seducta talia uerba facit:
'mense meo coleris, iunxi mea tempora tecum:
pendet ab officio spes mihi magna tuo.
armifer armiferae correptus amore Mineruae
uror et hoc longo tempore uulnus alo.
effice di studio similes coeamus in unum.
conueniunt partes hae tibi, comis anus.'
dixerat. illa deum promisso ludit inani
et stultam dubia spem trahit usque mora.
saepius instanti 'mandata peregimus,' inquit
'euicta est: precibus uix dedit illa manus.'
credit amans, thalamosque parat. deducitur illuc
Anna tegens uultus, ut noua nupta, suos.
oscula sumpturus subito Mars aspicit Annam.
nunc pudor elusum, nunc subit ira deum:
ridet amatorem carae noua diua Mineruae,
nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
inde ioci ueteres obscenaque dicta canuntur,
et iuuat hanc magno uerba dedisse deo.
Praeteriturus eram gladios in principe fixos,
cum sic a castis Vesta locuta focis:
'ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos,
sacrilegae telis me petiere manus.
ipsa uirum rapui simulacraque nuda reliqui.
quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit.'
ille quidem caelo positus Iouis atria uidit
et tenet in magno templa dicata foro.
at quicumque nefas ausi, prohibente deorum
numine, polluerant pontificale caput,
morte iacent merita. testes estote Philippi,
et quorum sparsis ossibus albet humus.
hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
Caesaris, ulcisci iusta per arma patrem.

16. *CF*

Postera cum teneras Aurora refecerit herbas,
Scorpios a prima parte uidendus erit.

17. *D LIB·NP*

Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, faue uati, dum tua festa cano.
nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum
Iuppiter adferret, spretus inermis erat;
nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
expletum patrio corpore matris opus.
Sithonas et Scythicos longum est narrare triumphos
et domitas gentes, turifer Inde, tuas.
tu quoque Thebanae mala praeda tacebere matris,
inque tuum furiis acte, Lycurge, genu.
ecce libet subitos pisces Tyrrhenaque monstra
dicere: sed non est carminis huius opus.
carminis huius opus causas exponere, quare
uilis anus populos ad sua liba uocet.
ante tuos ortus arae sine honore fuerunt,
Liber, et in gelidis herba reperta focis.
te memorant Gange totoque Oriente subacto
primitias magno seposuisse Ioui.
cinnama tu primus captiuaque tura dedisti
deque triumphato uiscera tosta boue.
nomine ab auctoris ducunt libamina nomen
libaque, quod sacris pars datur inde focis.
liba deo fiunt, sucis quia dulcibus idem
gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.
ibat harenoso Satyris comitatus ab Hebro,
(non habet ingratos fabula nostra iocos)
iamque erat ad Rhodopen Pangaeaque florida uentum;
aeriferae comitum concrepuere manus.
ecce nouae coeunt uolucres tinnitibus actae,
quosque mouent sonitus aera secuntur apes.
colligit errantes et in arbore claudit inani
Liber et inuenti praemia mellis habet.
ut Satyri leuisque senex tetigere saporem,
quaerebant flauos per nemus omne fauos.
audit in exesa stridorem examinis ulmo
aspicit et ceras dissimulatque senex;
utque piger pandi tergo residebat aselli,
applicat hunc ulmo corticibusque cauis.
constitit ipse super ramoso stipite nixus
atque auide trunco condita mella petit.

III 633 *clausum* Koch. **634** *fremens* V ς, *metus* A ς, *metum* M Güthl. **635** *mitti* V ς. **636** *multa tamen* A ς. **639** *adstare* ex A. **640** *squalendi* A. **641** *et fuge. effuge* A V ς. **643** *illi super* A ς. *ausa* A V ς. **645** *eumque* A V. **646** *damna* A. **647** *cupidis* ς Peter. **651** *inierant* A. **653** *uisa est loqui* A[1]. **655** *uescentur* A. **656** *remque* A, *seque* V ς Peter al. **659** *nymphe nalanida* A V[1]. **662** *uera* ς Merk. ed. maior. **663** *est nullis etiam nunc tura* A[1]. **664** *agit* Bentl., *abit* V ς, *erat* A ς Riese. **665** *illis* V ς. **668** *mundae* ς Merk. **669** *redimita* M ς Merk. al. **670** *cingebat* A. **673** *perennem* Merk., *perenne* codd. **674** *defectas* A. *ferebat* A ς. **679** *iunxit* A. *secum* A corr. **684** *haec* A Merk. al. **688** *et uictas* unus, *euictas* ς Merk. al. **689** *gaudet* V ς Peter. **693** *ludis am.* A V ς. *canae* M. C. Gertz, *rauae* Bentl., *castae* Franeius. **694** *a Veneri* A. **705** *et* A ς. **711** *referunt* A[1], *-ant* A[2]. **712** *erat* A. **715** *nisi* codd., *cum* unus Koch. **716** *spretus* Riese, *paruus* codd., *partus* Heins. *inherb(m A[2])is* A[1], *eras* A ς, *partus acerbus eras* Koch (Symb. Ritsch. 354). **719** *est* om. A ς. **722** *genus* A ς. **723** *subito* A. **725** *expromere* ς Merk. **734** *sanctis* A V ς Güthl. **736** *referta* A. **737** *libat* A. *ad hebro* A. **738** *fab. sera* A. **739** *florida* ς, *flumina* A V ς. **742** *secuntur* ex A. **751** *nexus* A.

milia crabronum coeunt et uertice nudo
  spicula defigunt oraque sima notant.
ille cadit praeceps et calce feritur aselli
  inclamatque suos auxiliumque rogat.
concurrunt Satyri turgentiaque ora parentis
  rident: percusso claudicat ille genu.
ridet et ipse deus limumque inducere monstrat;
  hic paret monitis et linit ora luto.
melle pater fruitur; liboque infusa calenti
  iure repertori candida mella damus.
femina cur presset, non est rationis opertae:
  femineos thyrso concitat ille choros.
cur anus hoc faciat, quaeris? uinosior aetas
  haec est et grauidae munera uitis amat.
cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho;
  hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiadas nymphas puerum quaerente nouerca
  hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
restat ut inueniam, quare toga libera detur
  Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
siue quod ipse puer semper iuuenisque uideris,
  et media est aetas inter utrumque tibi:
seu quia tu pater es, patres sua pignora natos
  commendant curae numinibusque tuis:
siue, quod es Liber, uestis quoque libera per te
  sumitur et uitae liberioris iter:
an quia, cum colerent prisci studiosius agros,
  et faceret patrio rure senator opus,
et caperet fasces a curuo consul aratro,
  nec crimen duras esset habere manus,
rusticus ad ludos populus ueniebat in urbem:
  (sed dis, non studiis ille dabatur honor:
luce sua ludos uuae commentor habebat,
  quos cum taedifera nunc habet ille dea)
ergo ut tironem celebrare frequentia posset,
  uisa dies dandae non aliena togae?
mite caput, pater, huc placataque cornua uertas
  et des ingenio uela secunda meo.
itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
  hac, si commemini, praeteritaque die.
stella Lycaoniam uergit declinis ad Arcton
  Miluus: haec illa nocte uidenda uenit.
quid dederit uolucri si uis cognoscere caelum:
  Saturnus regnis a Ioue pulsus erat;
concitat iratus ualidos Titanas in arma,
  quaeque fuit fatis debita, temptat opem.
matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
  parte sui serpens posteriore fuit:
hunc triplici muro lucis incluserat atris
  Parcarum monitu Styx uiolenta trium.
uiscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
  sors erat aeternos uincere posse deos.
immolat hunc Briareus facta ex adamante securi,
  et iam iam flammis exta daturus erat:
Iuppiter alitibus rapere imperat; attulit illi
  miluus et meritis uenit in astra suis.

18. *EC* 19. *F QVIN·N* 20. *GC* 21. *HC.* 22. *AN*

Vna dies media est, et fiunt sacra Mineruae
  nominaque a iunctis quinque diebus habent.
sanguine prima uacat, nec fas concurrere ferro:
  causa, quod est illa nata Minerua die.
altera tresque super rasa celebrantur harena:
  ensibus exsertis bellica laeta dea est.
Pallada nunc pueri teneraeque orate puellae;
  qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata lanam mollire puellae
  discant et plenas exonerare colos.
illa etiam stantis radio percurrere telas
  erudit et rarum pectine denset opus.
hanc cole, qui maculas laesis de uestibus aufers:
  hanc cole, uelleribus quisquis aena paras.
nec quisquam inuita faciet bene uincula plantae
  Pallade, sit Tychio doctior ille licet:
et licet antiquo manibus conlatus Epeo
  sit prior, irata Pallade mancus erit.
uos quoque, Phoebea morbos qui pellitis arte,
  munera de uestris pauca referte deae.
nec uos, turba fere censu fraudata, magistri,
  spernite; discipulos attrahit illa nouos:
quique moues caelum, tabulamque coloribus uris,
  quique facis docta mollia saxa manu.
mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
  si mereor, studiis adsit amica meis.
Caelius ex alto qua mons descendit in aequum
  hic, ubi non plana est, sed prope plana uia,
parua licet uideas Captae delubra Mineruae,
  quae dea natali coepit habere suo.
nominis in dubio causa est. capitale uocamus
  ingenium sollers: ingeniosa dea est.
an quia de capitis fertur sine matre paterni
  uertice cum clipeo prosiluisse suo?
an quia perdomitis ad nos captiua Faliscis
  uenit? et hoc ipsum littera prisca docet.
an quod habet legem, capitis quae pendere poenas
  ex illo iubeat furta reperta loco?
a quacumque trahis ratione uocabula, Pallas,
  pro ducibus nostris aegida semper habe.

23. *B TVBIL·N*

Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
  admonet et forti sacrificare deae.
nunc potes ad solem sublato dicere uultu
  'hic here Phrixeae uellera pressit ouis.'
seminibus tostis sceleratae fraude nouercae
  sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
mittitur ad tripodas certa qui sorte reportet,
  quam sterili terrae Delphicus edat opem.
hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
  et iuuenis Phrixi funera sorte peti.
utque recusantem ciues et tempus et Ino
  compulerunt regem iussa nefanda pati,
et soror et Phrixus uelati tempora uittis
  stant simul ante aras iunctaque fata gemunt.
aspicit hos, ut forte pependerat aethere, mater
  et ferit attonita pectora nuda manu,
inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
  desilit et natos eripit inde suos.
utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
  traditur: ille uehit per freta longa duos.
dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
  femina, cum de se nomina fecit aquae.
paene simul periit, dum uult succurrere lapsae,
  frater, et extentas porrigit usque manus.
flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
  caeruleo iunctam nescius esse deo.
litoribus tactis aries fit sidus: at huius
  peruenit in Colchas aurea lana domos.

24. *C Q·REX·C·F* 25. *DC* 26. *EC*

Tres ubi Luciferos ueniens praemiserit Eos,
  tempora nocturnis aequa diurna feres.

III 753 *cabronum* A, *crabonum* V. 754 *sima* Heins., *prima* A ς, *summa* V ς. 755 *asellus* A^1, *asello* V. 762 *splendida* A ς. 763 *cur praestet* ς Peter. 766 *erat* A V ς Merk. *amans* V ς Merk. 768 *discere* A ς. 772 *luciferi et tua* A. 775 *sed* A. 777 *u. q; l.* A. 787 *cironum* A. *possit* A ς. 789 *mitte* A ς. 793 *procliuis* V ς Merk., *declinis* ς. 795 *derit* A. 802 *uiolent acrium* A. 810 *nomina quae iunctis* Ald. prim. Merk. al., *numinaque adiunctis* A ς. *habes* A. 813 *strata* V ς Peter. 814 *expertis* A ς. 815 *ornatae* A. 819 *lanas* A^1. 824 *pticio* A, *stychio* V. *dictior* A^1. 825 *antiqua* A. 829 *feri* V ς, *Phari* Merk., *breui* Heins. *sensu* A V ς. 829, 830 post 834 transponendos susp. C. Schenkl, 'immo post 832' Postgate. 836 *huc* A. 844 *hoc signo* A ς, 'an *sic nos*' Riese. *prima* A ς. 845 *poena* Bentl. 846 *recepta* A ς. 859 *usque* A ς. 860 *compulerant* V ς. 862 *cunctaque facta* A.

27. *F NP* *HOC·DIE CAESAR·ALEXAND·RECEPIT*
28. *GC* 29. *HC* 30. *AC* (*NP*)

Inde quater pastor saturos ubi clauserit haedos,
canuerint herbae rore recente quater,
Ianus adorandus cumque hoc Concordia mitis
et Romana Salus araque Pacis erit.

31. *CC*

Luna regit mensis: huius quoque tempora mensis
finit Auentino Luna colenda iugo.

LIBER QVARTVS

'Alma, faue,' dixi 'geminorum mater Amorum!'
ad uatem uultus rettulit illa suos:
'quid tibi' ait 'mecum? certe maiora canebas.
num uetus in molli pectore uulnus habes?'
'scis, dea,' respondi 'de uulnere.' risit, et aether
protinus ex illa parte serenus erat.
'saucius an sanus numquid tua signa reliqui?
tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
quae decuit primis sine crimine lusimus annis
nunc teritur nostris area maior equis.
tempora cum causis annalibus eruta priscis
lapsaque sub terras ortaque signa cano.
uenimus ad quartum, quo tu celeberrima mense;
et uatem et mensem scis, Venus, esse tuos.'
mota Cytheriaca leuiter mea tempora myrto
contigit et 'coeptum perfice' dixit 'opus.'
sensimus, et causae subito patuere dierum.
dum licet et spirant flamina, nauis eat.
siqua tamen pars te de fastis tangere debet,
Caesar, in Aprili quo tenearis habes.
hic ad te magna descendit imagine mensis
et fit adoptiua nobilitate tuus.
hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
uidit et auctores rettulit ipse suos:
utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
quod sibi nascendi proxima causa fuit,
sic Venerem gradibus multis in gente repertam
alterius uoluit mensis habere locum;
principiumque sui generis reuolutaque quaerens
saecula cognatos uenit adusque deos.
Dardanon Electra nesciret Atlantide natum
scilicet, Electram concubuisse Ioui?
huius Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
Assaracon creat hic, Assaracusque Capyn.
proximus Anchises, cum quo commune parentis
non dedignata est nomen habere Venus.
hinc satus Aeneas, pietas spectata, per ignes
sacra patremque umeris, altera sacra, tulit.
uenimus ad felix aliquando nomen Iuli,
unde domus Teucros Iulia tangit auos.
Postumus hinc, qui quod siluis fuit ortus in altis,
Siluius in Latia gente uocatus erat.
isque, Latine, tibi pater est. subit Alba Latinum:
proximus est titulis Epytus, Alba, tuis.
ille dedit Capyi repetita uocabula Troiae
et tuus est idem, Calpete, factus auus.
cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet,
dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.
iam tamen Agrippan natum Remulumque nepotem
uiderat. in Remulum fulmina missa ferunt.
uenit Auentinus post hos, locus unde uocatur,
mons quoque. post illum tradita regna Proeae.
quem sequitur duri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
ense cadit patruo Lausus. placet Ilia Marti
teque parit, gemino iuncte Quirine Remo.
ille suos semper Venerem Martemque parentes
dixit et emeruit uocis habere fidem:
neue secuturi possent nescire nepotes,
tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
auguror; a spumis est dea dicta maris.
nec tibi sit mirum Graeco rem nomine dici;
Itala nam tellus Graecia maior erat.
uenerat Euander plena cum classe suorum;
uenerat Alcides; Graius uterque genus.
(hospes Auentinis armentum pauit in herbis
clauiger, et tanto est Albula pota deo.)
dux quoque Neritius; testes Laestrygones extant
et quod adhuc Circes nomina litus habet.
et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi
stabant, Argolicae quod posuere manus.
uenerat Atridae fatis agitatus Halaesus,
a quo se dictam terra Falisca putat.
adice Troianae suasorem Antenora pacis,
et generum Oeniden, Apule Daune, tuum.
serus ab Iliacis et post Antenora flammis
attulit Aeneas in loca nostra deos.
huius erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida,
a quo Sulmonis moenia nomen habent:
Sulmonis gelidi, patriae, Germanice, nostrae.
me miserum, Scythico quam procul illa solo est!
ergo ego tam longe—sed supprime, Musa, querellas:
non tibi sunt maesta sacra canenda lyra.
Quo non liuor abit? sunt qui tibi mensis honorem
eripuisse uelint inuideantque, Venus.
nam quia uer aperit tunc omnia densaque cedit
frigoris asperitas fetaque terra patet,
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
quem Venus iniecta uindicat alma manu.
illa quidem totum dignissima temperat orbem;
illa tenet nullo regna minora deo;
iuraque dat caelo, terrae, natalibus undis,
perque suos initus continet omne genus.
illa deos omnes (longum est numerare) creauit:
illa satis causas arboribusque dedit:
illa rudes animos hominum contraxit in unum
et docuit iungi cum pare quemque sua.
quid genus omne creat uolucrum, nisi blanda uoluptas?
nec coeant pecudes, si leuis absit amor.
cum mare trux aries cornu decertat; at idem
frontem dilectae laedere parcit ouis.
deposita sequitur taurus feritate iuuencam,
quem toti saltus, quem nemus omne tremit.
uis eadem lato quodcumque sub aequore uiuit

III 880 *canuerintque* cod. unus Güthl.
IV 7 *nunquam* ς. **9** *lus. campis* (*amnis* A^2) A. **11, 12** circumscr. Merk. **12** *canam* (*m* eras.) A. **13** *mensem* ς Peter al. **14** *mo*(*e* A^2)*ntem* A. **15** *cythara* A, *cytherea* V. **20** *quod tuearis* A. **21** *origine* ς. **24** *tuos* A ς. **25** *primam* om. A. **26** *nascenti* A V ς Peter al. **27** *receptam* A. **29** *quero* A. **30** *cognatosque* A. **45** *Capyi* Scaliger, *captae* codd. *repetita* A V ς, *recidiua* ς Merk. al., an *repet. u. Troia*? **46** *auos* A. **47** *tib. ab illo* A ς. **49** *nepotes* A ς. **53** *amulli* A. **55** *patrio* A, *patrui* ς. **57** *parentis* A. **63** *grecorum* A. **67, 68** hic alienos esse monuit Postgate. **70** *circe* A. **72** *quae* ς Güthl. **73** *Atrides* V ς. **76** *genum* A, *genus* ς. **79** *solemus* A. **83** sic Peter, *ego* unus uel duo codd., *age* ceteri Merk. al. *tam* codd., *tu* Riese, *iam* coni. Peter. *longe* A^1 duo, *longas* cett. Merk. al. *et* V. **85** *adit* A V ς Peter. **88** *parit* ς. **91** *annum* ς.

seruat et innumeris piscibus implet aquas.
prima feros habitus homini detraxit: ab illa
uenerunt cultus mundaque cura sui.
primus amans carmen uigilatum nocte negata
dicitur ad clausas concinuisse fores:
eloquiumque fuit duram exorare puellam,
proque sua causa quisque disertus erat.
mille per hanc artes motae; studioque placendi
quae latuere prius multa reperta ferunt.
hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
audeat? a nobis sit furor iste procul.
quid, quod ubique potens templisque frequentibus aucta
urbe tamen nostra ius dea maius habet?
pro Troia, Romane, tua Venus arma ferebat,
cum gemuit teneram cuspide laesa manum;
caelestesque duas Troiano iudice uicit:
a, nolim uictas hoc meminisse deas.
Assaracique nurus dicta est, ut scilicet olim
magnus Iuleos Caesar haberet auos.
nec Veneri tempus quam uer erat aptius ullum:
uere nitent terrae, uere remissus ager.
nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt,
nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
et formosa Venus formoso tempore digna est,
utque solet, Marti continuata suo.
uere monet curuas materna per aequora puppes
ire nec hibernas iam timuisse minas.

1. *CK·A[PRIL·N]*

Rite deam colitis Latiae matresque nurusque
et uos, quis uittae longaque uestis abest.
aurea marmoreo redimicula demite collo,
demite diuitias: tota lauanda dea est.
aurea siccato redimicula reddite collo:
nunc alii flores, nunc noua danda rosa est.
uos quoque sub uiridi myrto iubet ipsa lauari:
causaque, cur iubeat, discite, certa subest.
litore siccabat rorantes nuda capillos:
uiderunt Satyri, turba proterua, deam.
sensit et opposita texit sua corpora myrto.
tuta fuit facto uosque referre iubet.
discite nunc, quare Fortunae tura Virili
detis eo, calida qui locus umet aqua.
accipit ille locus posito uelamine cunctas
et uitium nudi corporis omne uidet.
ut tegat hoc celetque uiros, Fortuna Virilis
praestat et hoc paruo ture rogata facit.
nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
sumere et expressis mella liquata fauis.
cum primum cupido Venus est deducta marito,
hoc bibit: ex illo tempore nupta fuit.
supplicibus uerbis illam placate: sub illa
et forma et mores et bona fama manet.
Roma pudicitia proauorum tempore lapsa est:
Cymaeam, ueteres, consuluistis anum.
templa iubet fieri Veneri. quibus ordine factis
inde Venus uerso nomina corde tenet.
semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, uultu
respice totque tuas, diua, tuere nurus.
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpios in uiridis praecipitatur aquas.

2. *D* [*F*]

Nox ubi transierit, caelumque rubescere primo
coeperit, et tactae rore querentur aues,
semiustamque facem uigilata nocte uiator
ponet, et ad solitum rusticus ibit opus,
Pliades incipient umeros releuare paternos,
quae septem dici, sex tamen esse solent:
seu quod in amplexum sex hinc uenere deorum:
(nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonen et te, formosa Celaeno,
Maian et Electram Taygetenque Ioui)
septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit;
paenitet, et facti sola pudore latet:
siue quod Electra Troiae spectare ruinas
non tulit ante oculos opposuitque manum.

3. *EC* 4. *FC* LVDI·MATR·MAG

Ter sine perpetuo caelum uersetur in axe,
ter iungat Titan terque resoluat equos;
protinus inflexo Berecyntia tibia cornu
flabit, et Idaeae festa parentis erunt.
ibunt semimares et inania tympana tundent,
aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
ipsa sedens molli comitum ceruice feretur
urbis per medias exululata uias.
scaena sonat, ludique uocant. spectate, Quirites,
et fora Marte suo litigiosa uacent.
quaerere multa libet; sed me sonus aeris acuti
terret et horrendo lotos adunca sono.
'da, dea, quem sciter.' doctas Cybeleia neptes
uidit et has curae iussit adesse meae.
'pandite, mandati memores, Heliconis alumnae,
gaudeat assiduo cur dea Magna sono.'
sic ego. sic Erato (mensis Cythereius illi
cessit, quod teneri nomen amoris habet):
'reddita Saturno sors haec erat: "optime regum,
a nato sceptris excutiere tuis."
ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
deuorat, immersam uisceribusque tenet.
saepe Rhea questa est totiens fecunda nec umquam
mater et indoluit fertilitate sua.
Iuppiter ortus erat (pro magno teste uetustas
creditur; acceptam parce mouere fidem):
ueste latens saxum caelesti gutture sedit.
sic genitor fatis decipiendus erat.
ardua iamdudum resonat tinnitibus Ide,
tutus ut infanti uagiat ore puer.
pars clipeos rudibus, galeas pars tundit inanes:
hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
res latuit patrem: priscique imitamina facti,
aera deae comites raucaque terga mouent.
cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.'
desierat. coepi: 'cur huic genus acre leonum
praebent insolitas ad iuga curua iubas?'
desieram. coepit: 'feritas mollita per illam
creditur: id curru testificata suo est.'
'at cur turrifera caput est onerata corona?
an primis turres urbibus illa dedit?'
annuit. 'unde uenit' dixi 'sua membra secandi
impetus?' ut tacui, Pieris orsa loqui:
'Phryx puer in siluis facie spectabilis Attis
turrigeram casto uinxit amore deam.
hunc sibi seruari uoluit, sua templa tueri,
et dixit "semper fac puer esse uelis."
ille fidem iussis dedit et "si mentiar," inquit
"ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi."
fallit et in nympha Sagaritide desinit esse
quod fuit. hinc poenas exigit ira deae.
Naida uulneribus succidit in arbore factis,
illa perit; fatum Naidos arbor erat.
hic furit et credens thalami procumbere tectum

IV 108 *cura solo* A V ς. 113 *notae* A ς Riese. 114 *fuerunt* A. 127, 128 circumscr. Merk. 130 *suo est* A ς. 131, 132 post 126 ponendos susp. Riese, post 128 C. Schenkl *uer remouet* coniciens. 133 *Latiae colitis* ς Peter. 135 *soluite* ς Merk. 136, 137 om. A V[1] ς. 136 *delicias* Koch. 141 *sudantes rurae* A. 143 *tempora* A. 146 *gelida* A ς. 158 *Coemeam* A. 159 *Veneri* om. A. 164 *scorpio* A, *scorpius* cett. 167 *semustamque* A ς. 191 *quam scite* A V. 199 *proles* V. 200 *immensam* A. 201 *neque* A. 203 *magna* cod. unus uulg., sed Postgate cf. Pont. III 9 50. 209 *rudibus* duo, *manibus* codd. Merk., *sudibus* Lactant. I 21. 211 *r. l. prisciquc manent* ς Peter al. 215 *leonum* A ς Peter. 224 *iunxit* ς. 231 *Nanida* et 232 *Nanidos* Unger (anal. Prop. 23).

effugit et cursu Dindyma summa petit ;
et modo "tolle faces !" "remoue" modo "uerbera !" clamat ;
saepe Palaestinas iurat adesse deas.
ille etiam saxo corpus laniauit acuto,
longaque in immundo puluere tracta coma est,
uoxque fuit "merui ; meritas do sanguine poenas.
a, pereant partes quae nocuere mihi !"
"a, pereant" dicebat adhuc, onus inguinis aufert,
nullaque sunt subito signa relicta uiri.
uenit in exemplum furor hic, mollesque ministri
caedunt iactatis uilia membra comis.'
talibus Aoniae facunda uoce Camenae
reddita quaesiti causa furoris erat.
'Hoc quoque, dux operis, moneas, precor, unde petita
uenerit. an nostra semper in urbe fuit ?'
'Dindymon et Cybelen et amoenam fontibus Iden
semper et Iliacas Mater amauit opes :
cum Troiam Aeneas Italos portaret in agros,
est dea sacriferas paene secuta rates ;
sed nondum fatis Latio sua numina posci
senserat, adsuetis substiteratque locis.
post, ut Roma potens opibus iam saecula quinque
uidit et edomito sustulit orbe caput,
carminis Euboici fatalia uerba sacerdos
inspicit ; inspectum tale fuisse ferunt :
"mater abest : matrem iubeo, Romane, requiras.
cum ueniet, casta est accipienda manu."
obscurae sortis patres ambagibus errant,
quaeue parens absit, quoue petenda loco.
consulitur Paean, "diuum" que "arcessite Matrem ;"
inquit "in Idaeo est inuenienda iugo."
mittuntur proceres. Phrygiae tunc sceptra tenebat
Attalus : Ausoniis rem negat ille uiris.
mira canam. longo tremuit cum murmure tellus,
et sic est adytis diua locuta suis :
"ipsa peti uolui. ne sit mora, mitte uolentem.
dignus Roma locus, quo deus omnis eat."
ille soni terrore pauens "proficiscere," dixit
"nostra eris : in Phrygios Roma refertur auos."
protinus innumerae caedunt pineta secures
illa, quibus fugiens Phryx pius usus erat.
mille manus coeunt, et picta coloribus ustis
caelestum Matrem concaua puppis habet.
illa sui per aquas fertur tutissima nati
longaque Phrixeae stagna sororis adit
Rhoeteumque rapax Sigeaque litora transit
et Tenedum et ueteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta,
quaeque Carysteis frangitur unda uadis.
transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus, et uastae nomina fecit aquae.
tum laeua Creten, dextra Pelopeidas undas
deserit et Veneris sacra Cythera petit.
hinc mare Trinacrium, candens ubi tinguere ferrum
Brontes et Steropes Acmonidesque solent,
aequoraque Afra legit Sardoaque regna sinistris
respicit a remis Ausoniamque tenet.
ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
diuidit et campo liberiore natat :
omnis eques mixtaque grauis cum plebe senatus
obuius ad Tusci fluminis ora uenit.
procedunt pariter matres nataeque nurusque
quaeque colunt sanctos uirginitate focos.
sedula fune uiri contento bracchia lassant :
uix subit aduersas hospita nauis aquas.
sicca diu fuerat tellus, sitis usserat herbas :
sedit limoso pressa carina uado.
quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat,
adiuuat et fortis uoce sonante manus.
illa uelut medio stabilis sedet insula ponto.
attoniti monstro stantque pauentque uiri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto,
nec facies impar nobilitate fuit :
casta quidem, sed non et credita. rumor iniquus
laeserat, et falsi criminis acta rea est.
cultus et ornatis uarie prodisse capillis
obfuit ad rigidos promptaque lingua senes.
conscia mens recti famae mendacia risit :
sed nos in uitium credula turba sumus.
haec ubi castarum processit ab agmine matrum
et manibus puram fluminis hausit aquam,
ter caput inrorat, ter tollit in aethera palmas
(quicumque aspiciunt, mente carere putant)
summissoque genu uultus in imagine diuae
figit et hos edit crine iacente sonos :
"supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda deorum,
accipe sub certa condicione preces.
casta negor. si tu damnas, meruisse fatebor ;
morte luam poenas iudice uicta dea.
sed si crimen abest, tu nostrae pignora uitae
re dabis et castas casta sequere manus."
dixit, et exiguo funem conamine traxit.
mira, sed et scaena testificata loquar :
mota dea est sequiturque ducem laudatque sequendo.
index laetitiae fertur in astra sonus.
fluminis ad flexum ueniunt (Tiberina priores
atria dixerunt), unde sinister abit.
nox aderat. querno religant in stipite funem
dantque leui somno corpora functa cibo.
lux aderat : querno soluunt a stipite funem ;
ante tamen posito tura dedere foco ;
ante coronarunt puppem et sine labe iuuencam
mactarunt operum coniugiique rudem.
est locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo
et nomen magno perdit in amne minor.
illic purpurea canus cum ueste sacerdos
Almonis dominam sacraque lauit aquis.
exululant comites, furiosaque tibia flatur,
et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia praecedit laeto celeberrima uultu,
credita uix tandem teste pudica dea ;
ipsa sedens plaustro porta est inuecta Capena :
sparguntur iunctae flore recente boues.
Nasica accepit. templi non perstitit auctor :
Augustus nunc est, ante Metellus erat.'
substitit hic Erato. mora fit ; sic cetera quaero.
'dic' inquam 'parua cur stipe quaerat opes.'
'contulit aes populus, de quo delubra Metellus
fecit :' ait 'dandae mos stipis inde manet.'
cur uicibus factis ineant conuiuia, quaero,
tunc magis indictas concelebrentque dapes.
'quod bene mutarit sedem Berecyntia,' dixit
'captant mutatis sedibus omen idem.'
institeram, quare primi Megalensia ludi
urbe forent nostra, cum dea (sensit enim)
'illa deos' inquit 'peperit. cessere parenti,
principiumque dati Mater honoris habet.'
'cur igitur Gallos, qui se excidere, uocamus,
cum tanto a Phrygia Gallica distet humus ?'
'inter' ait 'uiridem Cybelen altasque Celaenas
amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
qui bibit inde, furit : procul hinc discedite, quis est
cura bonae mentis : qui bibit inde, furit.'

IV 236 *Melctinas* Merk., *palam Stygias* Klussmann (in interpr. Germ.) Roeper, *palam trinas* Madv. (Adu. II 107), *palamnacas* E. Hoffmann (Neue Jahrb. 1877, p. 400). **247** *quesita* A¹. **261** *sortes* A ς. **262** *queq; parens* V. **263** *accersite* V ς Peter. **267, 268** post **286** A. **268** *adutis* A. **269** *nescit* A, *nec sit* ς. **277** *aquas. meritũ* A¹. **279** *capax* A ς. **280** *Tenedon ueteres* ς Merk. *et ioue(i A²)s opes* A. **282** *quaque* V ς Merk. al. **283, 284** eiecit W. Gemoll (Neue Jahrb. 1877, p. 400), ante **281** transponere uult Riese. **285** *tunc* A ς. **286** *Veneri* ς. **290** *adspicit* V. **295** *natique uirique* A ς. **309** *ornatus* A ς, *ornatos* ς, *ornato* Heins. *fudisse* ς. *capillos* A ς, *capillo* Heins. **315** *in.* *ad* ς Güthl. **326** *et scaena.* *euentu* Riese. **328** *ad* ς Peter al. **330** *ostia* V ς. **331** *a stipite* ς Merk. **333** *soluont* A. **335** *coronatam* ς. *et* post *puppem* add. ς. **338** *ab amne* ς Merk. **342** *aurea* A. **343** *uulgo* Polle coll. Met. VI 165. **349** *mora sit* A ς. *si c.* A ς Merk. al. *quaeram* ς Merk. al. **353** *quedam* A ς. **357** *megalensia* ex V. **362** *a* om. ς Merk.

'non pudet herbosum' dixi 'posuisse moretum
in dominae mensis. an sua causa subest?'
'lacte mero ueteres usi narrantur et herbis,
sponte sua siquas terra ferebat' ait.
'candidus elisae miscetur caseus herbae,
cognoscat priscos ut dea prisca cibos.'

5. *G NON* LVDI

Postera cum caelo motis Pallantias astris
fulserit, et niueos Luna leuarit equos,
qui dicet 'quondam sacrata est colle Quirini
hac Fortuna die Publica', uerus erit.

6. *H N*ᴾ LVDI 7. *A N* LVDI 8. *B N* LVDI 9. *C N* LVDI

Tertia lux (memini) ludis erat, ac mihi quidam
spectanti senior continuusque loco
'haec' ait 'illa dies, Libycis qua Caesar in oris
perfida magnanimi contudit arma Iubae.
dux mihi Caesar erat, sub quo meruisse tribunus
glorior: officio praefuit ille meo.
hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
inter bis quinos usus honore uiros.'
plura locuturi subito seducimur imbre:
pendula caelestis Libra mouebat aquas.
ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
ensifer Orion aequore mersus erit.

10. *D N* LVD·IN·CIR

Proxima uictricem cum Romam inspexerit Eos,
et dederit Phoebo stella fugata locum,
circus erit pompa celeber numeroque deorum,
primaque uentosis palma petetur equis.

11. *E N* 12. *F N* LVDI·CERERI

Hinc Cereris ludi. non est opus indice causae;
sponte deae munus promeritumque patet.
panis erat primis uirides mortalibus herbae,
quas tellus nullo sollicitante dabat;
et modo carpebant uiuax e caespite gramen,
nunc epulae tenera fronde cacumen erant.
postmodo glans nata est. bene erat iam glande reperta,
duraque magnificas quercus habebat opes.
prima Ceres homine ad meliora alimenta uocato
mutauit glandes utiliore cibo.
illa iugo tauros collum praebere coegit:
tunc primum soles eruta uidit humus.
aes erat in pretio, chalybeia massa latebat:
eheu, perpetuo debuit illa tegi.
pace Ceres laeta est; et uos orate, coloni,
perpetuam pacem pacificumque ducem.
farra deae micaeque licet salientis honorem
detis et in ueteres turea grana focos;
et, si tura aberunt, unctas accendite taedas.
parua bonae Cereri, sint modo casta, placent.
a boue succincti cultros remouete ministri:
bos aret; ignauam sacrificate suem.
apta iugo ceruix non est ferienda securi:
uiuat et in dura saepe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut uirginis edam.
plura recognosces, pauca docendus eris.
terra tribus scopulis uastum procurrit in aequor
Trinacris, a positu nomen adepta loci,
grata domus Cereri. multas ea possidet urbes,
in quibus est culto fertilis Henna solo.
frigida caelestum matres Arethusa uocarat:
uenerat ad sacras et dea flaua dapes.
filia, consuetis ut erat comitata puellis,
errabat nudo per sua prata pede.
ualle sub umbrosa locus est, aspergine multa
uuidus ex alto desilientis aquae.
tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
pictaque dissimili flore nitebat humus.
quam simul aspexit, 'comites, accedite' dixit
'et mecum plenos flore referte sinus.'
praeda puellares animos prolectat inanis,
et non sentitur sedulitate labor.
haec implet lento calathos e uimine nexos,
haec gremium, laxos degrauat illa sinus:
illa legit calthas, huic sunt uiolaria curae,
illa papauereas subsecat ungue comas:
has, hyacinthe, tenes; illas, amarante, moraris:
pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant.
plurima lecta rosa est; sunt et sine nomine flores.
ipsa crocos tenues liliaque alba legit.
carpendi studio paulatim longius itur,
et dominam casu nulla secuta comes.
hanc uidet et uisam patruus uelociter aufert
regnaque caeruleis in sua portat equis.
illa quidem clamabat 'io, carissima mater,
auferor!' ipsa suos absciderat que sinus:
panditur interea Diti uia, namque diurnum
lumen inadsueti uix patiuntur equi.
at chorus aequalis, cumulatae flore ministrae,
'Persephone,' clamant 'ad tua dona ueni!'
ut clamata silet, montes ululatibus implent,
et feriunt maestae pectora nuda manus.
attonita est plangore Ceres (modo uenerat Hennam),
nec mora, 'me miseram! filia,' dixit 'ubi es?'
mentis inops rapitur, quales audire solemus
Threicias fusis Maenadas ire comis.
ut uitulo mugit sua mater ab ubere rapto
et quaerit fetus per nemus omne suos:
sic dea nec retinet gemitus et concita cursu
fertur et a campis incipit, Henna, tuis.
inde puellaris nacta est uestigia plantae
et pressam noto pondere uidit humum;
forsitan illa dies erroris summa fuisset,
si non turbassent signa reperta sues.
iamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
praeterit et ripas, herbifer Aci, tuas:
praeterit et Cyanen et fontes lenis Anapi
et te, uerticibus non adeunde Gela.
liquerat Ortygien Megareaque Pantagienque,
quaque Symaetheas accipit aequor aquas,
antraque Cyclopum positis exusta caminis,
quique locus curuae nomina falcis habet:
Himeraque et Didymen Acragantaque Tauromenumque
sacrarumque Melan pascua laeta boum.
hinc Camerinan adit Thapsonque et Heloria Tempe,
quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
iamque Peloriadem Lilybaeaque iamque Pachynon
lustrarat, terrae cornua trina suae.
quacumque ingreditur, miseris loca cuncta querellis
implet, ut amissum cum gemit ales Ityn.
perque uices modo 'Persephone!' modo 'filia!' clamat;
clamat et alternis nomen utrumque eiet.
sed neque Persephone Cererem nec filia matrem
audit, et alternis nomen utrumque perit;

IV 369 *memorantur* ς Merk. **371** *elixae* ς. **384** *bis denos* Nipperdey. **385** *subducimur* A V ς. **388** *ensiger* ς Merk. al. **393** *causa* A V ς Merk. al. **395** *panis. messis* ς Merk. *erant* ς. **397** *uiuax de* ς Merk., *uiuaci* V. **405** *placebat* A ς. **421** *multas et* A. **422** *ethna* ς. **429** *tot florent* V, *tot suberant* Peter, *floruerant* C. Schenkl, *tot uernant et u.* **430** *renidet* Heins. Bentl. **432** *mecum dixit fl.* A. **433** *inanes* A. **440** *pars rore et mel.* A, *pars rorem pars mel.* ς Peter. *amat* A ς Peter. **441** *lecti sine* Heins., 'fort. *sumpti*' Riese. **447** *clamat o* A. **451** *cumulato* V. **454** *maesta* ς Peter. *manus* A, *manu* cett. Riese al. **456** *ubi est* ς Merk. **457** *rap. ut quas* A ς. **459** *utere* A. **461** *cure(i A²)t* A. **462** *a* ς, *e* uulg. **469** *cranen* A. **475** *agrigentaque* A V ς. *tauromenenque* ς Merk. **476** *Mylam* Riese, qui et *Mylas* proposuit. **478** *iacet* A V ς Peter. **479** *peloriaden* A V ς Merk. **480** *trina* I. Vlitius, *prima* codd.

unaque, pastorem uidisset an arua colentem,
uox erat 'hac gressus ecqua puella tulit?'
iam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
omnia, iam uigiles conticuere canes:
alta iacet uasti super ora Typhoeos Aetne,
cuius anhelatis ignibus ardet humus;
illic accendit geminas pro lampade pinus.
hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.
est specus exesi structura pumicis asper;
(non homini regio, non adeunda ferae);
quo simul ac uenit, frenatos curribus angues
iungit et aequoreas sicca pererrat aquas.
effugit et Syrtes et te, Zanclaea Charybdis,
et uos, Nisaei, naufraga monstra, canes,
Hadriacumque patens late, bimaremque Corinthum:
sic uenit ad portus, Attica terra, tuos.
hic primum sedit gelido maestissima saxo:
illud Cecropidae nunc quoque Triste uocant.
sub Ioue durauit multis inmota diebus,
et lunae patiens et pluuialis aquae.
fors sua cuique loco est. quod nunc Cerialis Eleusin
dicitur, hoc Celei rura fuere senis.
ille domum glandes excussaque mora rubetis
portat et arsuris arida ligna focis.
filia parua duas redigebat monte capellas,
et tener in cunis filius aeger erat.
'mater,' ait uirgo (mota est dea nomine matris)
'quid facis in solis incomitata locis?'
restitit et senior, quamuis onus urget, et orat,
tecta suae subeat quantulacumque casae.
illa negat. (simularat anum mitraque capillos
presserat.) instanti talia dicta refert:
'sospes eas semperque parens. mihi filia rapta est.
heu, melior quanto sors tua sorte mea est!'
dixit, et ut lacrimae (neque enim lacrimare deorum
est)
decidit in tepidos lucida gutta sinus.
flent pariter molles animis uirgoque senexque;
e quibus haec iusti uerba fuere senis:
'sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes,
surge, nec exiguae despice tecta casae.'
cui dea 'duc;' inquit 'scisti, qua cogere posses;'
seque leuat saxo subsequiturque senem.
dux comiti narrat, quam sit sibi filius aeger
nec capiat somnos inuigiletque malis.
illa soporiferum, paruos initura penates,
colligit agresti lene papauer humo.
dum legit, oblito fertur gustasse palato,
longamque imprudens exsoluisse famem.
quae quia principio posuit ieiunia noctis,
tempus habent mystae sidera uisa cibi.
limen ut intrauit, luctus uidet omnia plena:
iam spes in puero nulla salutis erat.
matre salutata (mater Metanira uocatur)
iungere dignata est os puerile suo.
pallor abit, subitasque uident in corpore uires.
tantus caelesti uenit ab ore uigor.
tota domus laeta est; hoc est materque paterque
nataque: tres illi tota fuere domus.
mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte
pomaque et in ceris aurea mella suis.
abstinet alma Ceres somnique papauera causas
dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
noctis erat medium placidique silentia somni:
Triptolemum gremio sustulit illa suo,
terque manu permulsit eum, tria carmina dixit,
carmina mortali non referenda sono;
inque foco corpus pueri uiuente fauilla
obruit, humanum purget ut ignis onus.
excutitur somno stulte pia mater et amens
'quid facis?' exclamat membraque ab igne rapit.
cui dea 'dum non es' dixit 'scelerata, fuisti:
inrita materno sunt mea dona metu.
iste quidem mortalis erit: sed primus arabit
et seret et culta praemia tollet humo.'
dixit et egrediens nubem trahit inque dracones
transit et alifero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum Piraeaque tuta recessu
linquit et in dextrum quae iacet ora latus.
hinc init Aegaeum, quo Cycladas aspicit omnes,
Ioniumque rapax Icariumque legit,
perque urbes Asiae longum petit Hellespontum,
diuersumque locis alta pererrat iter.
nam modo turilegos Arabas, modo despicit Indos,
hinc Libys, hinc Meroe siccaque terra subest:
nunc adit Hesperios, Rhenum Rhodanumque Padum-
que
teque, future parens, Thybri, potentis aquae.
quo feror? inmensum est erratas dicere terras.
praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
errat et in caelo liquidique inmunia ponti
adloquitur gelido proxima signa polo.
'Parrhasides stellae, (namque omnia nosse potestis,
aequoreas numquam cum subeatis aquas)
Persephonen natam miserae monstrate parenti.'
dixerat. huic Helice talia uerba refert:
'crimine nox uacua est; Solem de uirgine rapta
consule, qui late facta diurna uidet.'
Sol aditus 'quam quaeris,' ait 'ne uana labores,
nupta Iouis fratri tertia regna tenet.'
questa diu secum, sic est adfata Tonantem,
maximaque in uultu signa dolentis erant:
'si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata,
dimidium curae debet habere tuae.
orbe pererrato sola est iniuria facti
cognita. commissi praemia raptor habet.
at neque Persephone digna est praedone marito,
nec gener hoc nobis more parandus erat.
quid grauius uictore Gyge captiua tulissem,
quam nunc te caeli sceptra tenente tuli?
uerum impune ferat, nos haec patiemur inultae;
reddat et emendet facta priora nouis.'
Iuppiter hanc lenit, factumque excusat amore,
'nec gener est nobis ille pudendus' ait.
'non ego nobilior: posita est mihi regia caelo.
possidet alter aquas, alter inane chaos.
sed si forte tibi non est mutabile pectus,
statque semel iuncti rumpere uincla tori,
hoc quoque temptemus, siquidem ieiuna remansit;
si minus, inferni coniugis uxor erit.'
Tartara iussus adit sumptis Caducifer alis
speque redit citius uisaque certa refert:
'rapta tribus' dixit 'soluit ieiunia granis,
Punica quae lento cortice poma tegunt.'
haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
maesta parens longa uixque refecta mora est
atque ita 'nec nobis caelum est habitabile;' dixit
'Taenaria recipi me quoque ualle lubet.'
et factura fuit, pactus nisi Iuppiter esset,
bis tribus ut caelo mensibus illa foret.
tum demum uultumque Ceres animumque recepit
imposuitque suae spicea serta comae:
largaque prouenit cessatis messis in aruis,
et uix congestas area cepit opes.
alba decent Cererem: uestis Cerialibus albas
sumite; nunc pulli uelleris usus abest.

13. *G EID · N*ᴐ LVDI

Occupat Aprilis Idus cognomine Victor

IV 490 *conticuere* A. 496 *regio. facilis* A ς Riese. 499 *ad syrt.* A. 500 *niferi* A, *scyllei* V ς. 501 *petens* A[1] V. 503 *huc* A. 507 *quo* V ς Merk. al. *elensis* V ς. 508 *fuisse* V ς Riese al. 511 *rupe* V Heins. 515 *perstitit* A V ς. 519 *eris* Koch (Symb. Ritsch. 355). 525 *quaeris* A ς. 527 *duc* om. A, *sic* ς. 532 *leue* A ς. 537 *lumen* A. 539 *menalia* A, *melanira* V. 546 *teneris—fauis* V teste Heins. 548 *trepidi* A. 557 *non uis* ς. 566 *capax* A ς. 569 *dispicit* Lach. 572 *aquas* (*s* eras.) A. 575 *inmania* A[1]. 590 post *comm.* interpunxit Riese. 593 *Gye* Scaliger. 609 *non* A ς Peter. 612 *Tanarie* A[1]. *lubet* Polle (Neue Jahrb. 1892, p. 492), *iube* uulg. 615 *uolt.* A ς. 619 *decet* A. *cerealibus* V ς Riese.

Iuppiter. hac illi sunt data templa die.
hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
atria Libertas coepit habere sua.

14. *HN* LVDI

Luce secutura tutos pete, nauita, portus :
uentus ab occasu grandine mixtus erit.
scilicet ut fuerit, tamen hac Mutinensia Caesar
grandine militia perculit arma sua.

15. *A FORD · NP* LVDI 16. *BN* LVDI

Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
pontifices, forda sacra litate boue.
forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo :
hinc etiam fetus nomen habere putant.
nunc grauidum pecus est, grauidae nunc semine terrae :
Telluri plenae uictima plena datur.
pars cadit arce Iouis, ter denas curia uaccas
accipit et largo sparsa cruore madet.
ast ubi uisceribus uitulos rapuere ministri
sectaque fumosis exta dedere focis,
igne cremat uitulos quae natu maxima uirgo,
luce Palis populos purget ut ille cinis.
rege Numa, fructu non respondente labori,
inrita decepti uota colentis erant.
nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus,
nunc ager assidua luxuriabat aqua.
saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
et leuis obsesso stabat auena solo ;
et pecus ante diem partus edebat acerbos,
agnaque nascendo saepe necabat ouem.
silua uetus nullaque diu uiolata securi
stabat, Maenalio sacra relicta deo.
ille dabat tacitis animo responsa quieto
noctibus. hic geminas rex Numa mactat oues.
prima cadit Fauno, leni cadit altera Somno :
sternitur in duro uellus utrumque solo.
bis caput intonsum fontana spargitur unda,
bis sua faginea tempora fronde premit.
usus abest Veneris, nec fas animalia mensis
ponere, nec digitis anulus ullus inest.
ueste rudi tectus supra noua uellera corpus
ponit, adorato per sua uerba deo.
interea placidam redimita papauere frontem
nox uenit et secum somnia nigra trahit.
Faunus adest, ouiumque premens pede uellera duro
edidit a dextro talia uerba toro :
'morte boum tibi, rex, Tellus placanda duarum :
det sacris animas una iuuenca duas.'
excutitur terrore quies : Numa uisa reuoluit,
et secum ambages caecaque iussa refert.
expedit errantem Nemori gratissima coniunx
et dixit 'grauidae posceris exta bouis.'
exta bouis grauidae dantur, fecundior annus
prouenit, et fructum terra pecusque ferunt.
hanc quondam Cytherea diem properantius ire
iussit et admissos praecipitauit equos,
ut titulum imperii quam primum luce sequenti
Augusto iuueni prospera bella darent.

17. *CN* LVDI 18. *DN* LVDI

Sed iam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
respicit ; hac Hyades Dorida nocte tenent.

19. *E CER · N* LVD · IN · CIR

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
carcere partitos Circus habebit equos.
cur igitur missae uinctis ardentia taedis
terga ferant uulpes, causa docenda mihi est.
frigida Carseolis nec oliuis apta ferendis
terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
hac ego Paelignos, natalia rura, petebam,
parua, sed assiduis obuia semper aquis.
hospitis antiqui solitas intrauimus aedes ;
dempserat emeritis iam iuga Phoebus equis.
is mihi multa quidem, sed et haec narrare solebat,
unde meum praesens instrueretur opus :
'hoc' ait 'in campo' (campumque ostendit) 'habebat
rus breue cum duro parca colona uiro.
ille suam peragebat humum, siue usus aratri
seu curuae falcis siue bidentis erat.
haec modo uerrebat stantem tibicine uillam,
nunc matris plumis oua fouenda dabat,
aut uirides maluas aut fungos colligit albos,
aut humilem grato calfacit igne focum.
et tamen assiduis exercet bracchia telis
aduersusque minas frigoris arma parat.
filius huius erat primo lasciuus in aeuo
addideratque annos ad duo lustra duos.
is capit extremi uulpem conualle salicti :
abstulerat multas illa cohortis aues.
captiuam stipula faenoque inuoluit et ignes
admouet : urentes effugit illa manus :
qua fugit, incendit uestitos messibus agros ;
damnosis uires ignibus aura dabat.
factum abiit, monimenta manent. incendere captam
nunc quoque lex uulpem Carseolana uetat ;
utque luat poenas, gens haec Cerialibus ardet ;
quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.'

20. *FN.*

Proxima cum ueniet terras uisura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis,
de duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
sol abit. egresso uictima maior adest.
uacca sit an taurus, non est cognoscere promptum :
pars prior apparet, posteriora latent.
seu tamen est taurus siue est hoc femina signum,
Iunone inuita munus amoris habet.

21 *G PAR·NP*

Nox abiit, oriturque Aurora : Parilia poscor.
non poscor frustra, si fauet alma Pales.
alma Pales, faueas pastoria sacra canenti,
prosequor officio si tua festa pio.
certe ego de uitulo cinerem stipulasque fabalis
saepe tuli plena, februa casta, manu.
certe ego transilui positas ter in ordine flammas,
udaque roratas laurea misit aquas.
mota dea est operique fauet. naualibus exi,
puppis ; habent uentos iam mea uela suos.
i, pete uirginea, populus, suffimen ab ara ;
Vesta dabit, Vestae munere purus eris.
sanguis equi suffimen erit uitulique fauilla,
tertia res durae culmen inane fabae.
pastor, oues saturas ad prima crepuscula lustra :
unda prius spargat, uirgaque uerrat humum,
frondibus et fixis decorentur ouilia ramis,

IV 627 *sit licet* ς Riese, *et fuerit* A ς Riese, 'fort. *set licet et fuerit*' C. Schenkl. **633** *auidum* A. *quoque sem.* ς Peter. **640** *pales* A ς. **648** *negabat* A. **649** *dic* A ς. **652** *hue* A¹. **655** *fortuna* A. **656** *tegit* A V ς Riese. **657, 658** circumscr. Gilbert (Neue Jahrb. 1878, p. 778). **659** *uesper ubi* A, *uesper ubi est* ς. **660** *ponere* A. **664** *dic'a* ς Heins. **666** *necata* ς Heins. **667** *resoluit* A. **671** *felicior* ς. **675** *quam* ς Riese, *cum* A, *tum* V. **682** *uolpes* A. **686** *uuida* unus Riese al., *humida* ς. **688** *et meritis* A. **692** *rursus* A. **697** *at uir.* A. **709** *incendere* Postgate, *nam dicere* A ς, *nam deicere* Merk., *namque urere* Huelsen. *certam* A ς. **711** *cerealibus* V ς Riese al. **715** *pecudis* A. **717** *uacca si taurus* A. **721** sic A V, *palilia* cett. **724** *sacra meo* A V ς. **725** *stipulamque* A. **726** *tosta* A ς. **728** *rorades* A, *rorantes* ς. **729** *exit* ς Peter.

et tegat ornatas longa corona fores.
caerulei fiant uiuo de sulpure fumi,
tactaque fumanti sulpure balet ouis.
ure mares oleas taedamque herbasque Sabinas,
et crepet in mediis laurus adusta focis.
libaque de milio milii fiscella sequatur :
rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.
adde dapes mulctramque suas, dapibusque resectis
siluicolam tepido lacte precare Palem.
'consule' dic 'pecori pariter pecorisque magistris :
effugiat stabulis noxa repulsa meis.
siue sacro paui, sediue sub arbore sacra,
pabulaque e bustis inscia carpsit ouis :
si nemus intraui uetitum, nostrisue fugatae
sunt oculis Nymphae semicaperque deus :
si mea falx ramo lucum spoliauit opaco,
unde data est aegrae fiscina frondis oui :
da ueniam culpae ; nec, dum degrandinat, obsit
agresti fano supposuisse pecus ;
nec noceat turbasse lacus. ignoscite, Nymphae,
mota quod obscuras ungula fecit aquas.
tu, dea, pro nobis fontes fontanaque placa
numina, tu sparsos per nemus omne deos.
nec Dryadas nec nos uideamus labra Dianae
nec Faunum, medio cum premit arua die.
pelle procul morbos ; ualeant hominesque gregesque,
et ualeant uigiles, prouida turba, canes.
neue minus multos redigam, quam mane fuerunt,
neue gemam referens uellera rapta lupo.
absit iniqua fames : herbae frondesque supersint,
quaeque lauent artus, quaeque bibantur, aquae.
ubera plena premam, referat mihi caseus aera,
dentque uiam liquido uimina rara sero.
sitque salax aries, conceptaque semina coniunx
reddat, et in stabulo multa sit agna meo.
lanaque proueniat nullas laesura puellas,
mollis et ad teneras quamlibet apta manus.
quae precor, eueniant, et nos faciemus ad annum
pastorum dominae grandia liba Pali.'
his dea placanda est : haec tu conuersus ad ortus
dic quater et uiuo perlue rore manus.
tum licet adposita, ueluti cratere, camella
lac niueum potes purpureamque sapam,
moxque per ardentes stipulae crepitantis aceruos
traicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est. moris mihi restat origo.
turba facit dubium coeptaque nostra tenet.
omnia purgat edax ignis uitiumque metallis
excoquit : idcirco cum duce purgat ouis ?
an, quia cunctarum contraria semina rerum
sunt duo discordes, ignis et unda, dei,
iunxerunt elementa patres aptumque putarunt
ignibus et sparsa tangere corpus aqua ?
an, quod in his uitae causa est, haec perdidit exul,
his noua fit coniunx, haec duo magna putant ?
uix equidem credo ; sunt qui Phaethonta referri
credant et nimias Deucalionis aquas.
pars quoque, cum saxis pastores saxa feribant,
scintillam subito prosiluisse ferunt.
prima quidem periit, stipulis excepta secunda est.
hoc argumentum flamma Parilis habet ?
an magis hunc morem pietas Aeneia fecit,
innocuum uictor cui dedit ignis iter ?
num tamen est uero propius, cum condita Roma est,
transferri iussos in noua tecta Lares
mutantesque domum tectis agrestibus ignem
et cessaturae supposuisse casae ?
per flammas saluisse pecus, saluisse colonos ?
quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
ipse locus causas uati facit. urbis origo
uenit. ades factis, magne Quirine, tuis.
iam luerat poenas frater Numitoris, et omne
pastorum gemino sub duce uulgus erat.
contrahere agrestes et moenia ponere utrique
conuenit. ambigitur, moenia ponat uter.
'nil opus est' dixit 'certamine' Romulus 'ullo :
magna fides auium est, experiamur aues.'
res placet. alter adit nemorosi saxa Palati :
alter Auentinum mane cacumen init.
sex Remus, hic uolucres bis sex uidet ordine. pacto
statur, et arbitrium Romulus urbis habet.
apta dies legitur, qua moenia signet aratro.
sacra Palis suberant : inde mouetur opus.
fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima
et de uicino terra petita solo.
fossa repletur humo, plenaeque imponitur ara,
et nouus accenso fungitur igne focus.
inde premens stiuam designat moenia sulco ;
alba iugum niueo cum boue uacca tulit.
uox fuit haec regis : 'condenti, Iuppiter, urbem
et genitor Mauors Vestaque mater ades.
quosque pium est adhibere deos, aduertite cuncti.
auspicibus uobis hoc mihi surgat opus.
longa sit huic aetas dominaeque potentia terrae,
sitque sub hac oriens occiduusque dies.'
ille precabatur, tonitru dedit omina laeuo
Iuppiter et laeuo fulmina missa polo.
augurio laeti iaciunt fundamina ciues,
et nouus exiguo tempore murus erat.
hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse uocarat,
'sint,' que 'Celer, curae' dixerat 'ista tuae.
neue quis aut muros aut factam uomere fossam
transeat ; audentem talia dede neci.'
quod Remus ignorans humiles contemnere muros
coepit et 'his populus' dicere 'tutus erit ?'
nec mora, transiluit. rutro Celer occupat ausum ;
ille premit duram sanguinulentus humum.
haec ubi rex didicit, lacrimas introrsus obortas
deuorat et clausum pectore uulnus habet.
flere palam non uult exemplaque fortia seruat
'sic' que 'meos muros transeat hostis' ait.
dat tamen exequias ; nec iam suspendere fletum
sustinet, et pietas dissimulata patet ;
osculaque adplicuit posito suprema feretro
atque ait 'inuito frater adempte, uale !'
arsurosque artus unxit. fecere, quod ille,
Faustulus et maestas Acca soluta comas.
tum iuuenem nondum facti flenere Quirites.
ultima plorato subdita flamma rogo est.
urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset ?)
uictorem terris impositura pedem.
cuncta regas et sis magno sub Caesare semper,
saepe etiam pluris nominis huius habe.
et quotiens steteris domito sublimis in orbe,
omnia sint umeris inferiora tuis.

22. *H N*   23. *A VIN·NP*

Dicta Pales nobis : idem Vinalia dicam.
una tamen media est inter utramque dies.
numina, uulgares, Veneris celebrate, puellae ;
multa professarum quaestibus apta Venus.
poscite ture dato formam populique fauorem,
poscite blanditias dignaque uerba ioco.
cumque sua dominae date grata sisymbria myrto
tectaque composita iuncea uincla rosa.
templa frequentari Collinae proxima portae
nunc decet ; a Siculo nomina colle tenent :

IV **739** *puro* A V ς. **743** *sequetur* A V ς uulg. **745** *relictis* V. **746** *palam* A, *palen* ς Merk. al. **748** *tabulis* A. **752** *semicaperue* V ς Merk. **754** *fascina* ς Merk. **756** *fauno* A ς. **758** *uirgula* A ς. **775** *faciemus* ς, *faciamus* uulg. **779** *dum* A ς. **781** *comitatis* A¹. **788** *diae* A. **795** *ferebant* A ς, *terebant* Heins. **798** *parilis* ex A, *palilis* cett. **800** *uictor* Postgate, *uicto* uulg. **803** *ignes* A¹. **807** *locum easus* A ς, *causas* in ras. V. **815** *init* A V ς Güthl. **824** *nouos* et *finditur* A. **836** *nouos* A. **837** *uocauit* A¹. **839** *ad m.* A. **842** *in his* A V ς. **843** *rutro* Heins., *retor* A¹, *retror* A², *retro* V ς. **845** *introsus* A. **848** *m. mores* A. **853 856** circumscr. Merk. **855** *Quirites. quod ille* A. **861, 862** circumscr. Merk. al. **863** *palis* A. **866** *culta* Heins., *rite* Kreussler. **872** *tenet* A ς.

utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
  Claudius et bello te quoque cepit, Eryx,
carmine uiuacis Venus est translata Sibyllae,
  inque suae stirpis maluit urbe coli.
cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
  quaeritis, et quare sit Iouis ista dies?
Turnus, an Aeneas Latiae gener esset Amatae,
  bellum erat: Etruscas Turnus adoptat opes.
clarus erat sumptisque ferox Mezentius armis
  et uel equo magnus uel pede maior erat:
quem Rutuli Turnusque suis adsciscere temptat
  partibus. haec contra dux ita Tuscus ait:
'stat mihi non paruo uirtus mea: uulnera testor
  armaque, quae sparsi sanguine saepe meo.
qui petis auxilium, non grandia diuide mecum
  praemia de lacubus proxima musta tuis.
nulla mora est operae. uestrum est dare, uincere nostrum.
  quam uelit Aeneas ista negata mihi!'
adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma,
  induit Aeneas, adloquiturque Iouem:
'hostica Tyrrheno uota est uindemia regi:
  Iuppiter e Latio palmite musta feres.'
uota ualent meliora. cadit Mezentius ingens,
  atque indignanti pectore plangit humum.
uenerat Autumnus calcatis sordidus uuis:
  redduntur merito debita uina Ioui.
dicta dies hinc est Vinalia. Iuppiter illam
  uindicat et festis gaudet inesse suis.

24. *BC* 25. *C ROB·N*ↄ

Sex ubi, quae restant, luces Aprilis habebit,
  in medio cursu tempora ueris erunt,
et frustra pecudem quaeres Athamantidos Helles,
  signaque dant imbres, exoriturque Canis.
hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
  obstitit in media candida turba uia.
flamen in antiquae lucum Robiginis ibat,
  exta canis flammis, exta daturus ouis.
protinus accessi, ritus ne nescius essem.
  edidit haec flamen uerba, Quirine, tuus:
'aspera Robigo, parcas Cerialibus herbis,
  et tremat in summa leue cacumen humo.
tu sata sideribus caeli nutrita secundi
  crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
uis tua non leuis est: quae tu frumenta notasti,
  maestus in amissis illa colonus habet.
nec uenti tantum Cereri nocuere nec imbres,
  nec sic marmoreo pallet adusta gelu,
quantum si culmos Titan incalfacit udos:
  tunc locus est irae, diua timenda, tuae.
parce, precor, scabrasque manus a messibus aufer,
  neue noce cultis; posse nocere sat est.
nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum,
  quodque potest alios perdere, perde prior.
utilius gladios et tela nocentia carpes:
  nil opus est illis; otia mundus agit.
sarcula nunc durusque bidens et uomer aduncus,
  ruris opes, niteant; inquinet arma situs.
conatusque aliquis uagina ducere ferrum,
  astrictum longa sentiat esse mora.
at tu ne uiola Cererem, semperque colonus
  absenti possit soluere uota tibi.'
dixerat: a dextra uillis mantele solutis
  cumque meri patera turis acerra fuit.
tura focis uinumque dedit fibrasque bidentis
  turpiaque obscenae (uidimus) exta canis.
tum mihi 'cur detur sacris noua uictima, quaeris?'
  (quaesieram) 'causam percipe' flamen ait.
'est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
  tosta sitit tellus, praecipiturque seges.
pro cane sidereo canis hic imponitur arae,
  et quare pereat, nil nisi nomen habet.'

26. *DF* 27. *EC* 28. *F N*ↄ LVD·FLOR 29. *GC* LVDI
30. *HC* LVDI

Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
  sustulit inmenso ter iubar orbe suum,
mille uenit uariis florum dea nexa coronis;
  scaena ioci morem liberioris habet.
exit et in Maias sacrum Florale Kalendas:
  tunc repetam; nunc me grandius urget opus.
aufer, Vesta, diem: cognati Vesta recepta est
  limine. sic iusti constituere patres.
Phoebus habet partem: Vestae pars altera cessit.
  quod superest illis, tertius ipse tenet.
state, Palatinae laurus, praetextaque quercu
  stet domus: aeternos tres habet una deos.

LIBER QVINTVS

Quaeritis, unde putem Maio data nomina mensi?
  non satis est liquido cognita causa mihi.
ut stat et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
  cum uidet ex omni parte uiator iter:
sic, quia posse datur diuersas reddere causas,
  qua ferar, ignoro, copiaque ipsa nocet.
dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes,
  grata Medusaei signa tenetis equi.
dissensere deae. quarum Polyhymnia coepit
  prima; silent aliae dictaque mente notant.
'post chaos ut primum data sunt tria corpora mundo,
  inque nouas species omne recessit opus,
pondere terra suo subsedit et aequora traxit:
  at caelum leuitas in loca summa tulit;
sol quoque cum stellis nulla grauitate retentus
  et uos lunares exiluistis equi.
sed neque Terra diu Caelo nec cetera Phoebo
  sidera cedebant; par erat omnis honos:
saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
  ausus de media plebe sedere deus:
nec latus Oceano *num*quam deus aduena iunxit;
  Tethys extremo saepe recepta loco est:
donec Honor placidoque decens Reuerentia uultu
  corpora legitimis inposuere toris.
hinc sata Maiestas, quae mundum temperat omnem;
  quaque die partu est edita, magna fuit.
nec mora, consedit medio sublimis Olympo
  aurea, purpureo conspicienda sinu.
consedere simul Pudor et Metus. omne uideres
  numen ad hanc cultus composuisse suos.

IV 883 *temptant* ς Riese. **892** om. A. **897** *horridus* A ς. **899** *illa* A ς. **907** *robig.* ex A, sic et **911**. **911** *cerialibus* ex A, *cere.* cett. Riese. **912** *premat* et *lene* A ς. **913** *nutritas et undis* A[1], *secundis* ς. **925** *utilior* A. **934** *ruit* A ς. **940** *siti* A ς. **942** *quare fiat* A V ς. **943** *tum* A. **949** *aufert* ς. *uestra* A.
V 3 *et* om. A. **14** *tenet* A. **21** *nec—numquam* ego, *nec—quisquam* codd. Peter (sed *et* V), *nec—plus quam* Merk., *et—eum quis* Riese, *et—quis iam* C. Schenkl. *clausit* Peter. **22** *et thesis* A, *et themis* ς, *et thetis* cett. **24** hic desinit A. **25** *hos est dea censa parentes* tres Heins. **30** *uultus* V^2 ς Peter.

protinus intrauit mentes suspectus honorum :
  fit pretium dignis, nec sibi quisque placet.
hic status in caelo multos permansit in annos,
  dum senior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus, immania monstra, Gigantas
  edidit ausuros in Iouis ire domum.
mille manus illis dedit et pro cruribus angues,
  atque ait "in magnos arma mouete deos."
extruere hi montes ad sidera summa parabant
  et magnum bello sollicitare Iouem.
fulmina de caeli iaculatus Iuppiter arce
  uertit in auctores pondera uasta suos.
his bene Maiestas armis defensa deorum
  restat et ex illo tempore culta manet.
assidet inde Ioui, Iouis est fidissima custos
  et praestat sine ui sceptra tenenda Ioui.
uenit et in terras. coluerunt Romulus illam
  et Numa ; mox alii, tempore quisque suo.
illa patres in honore pio matresque tuetur ;
  illa comes pueris uirginibusque uenit.
illa datos fasces commendat eburque curule ;
  illa coronatis alta triumphat equis.'
finierat uoces Polyhymnia. dicta probarunt
  Clioque et curuae scita Thalia lyrae.
excipit Vranie : fecere silentia cunctae,
  et uox audiri nulla nisi illa potest.
'magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
  inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuuenes animosaque bella gerebant,
  et pro dis aderant in statione suis :
uiribus illa minor nec habendis utilis armis
  consilio patriae saepe ferebat opem.
nec nisi post annos patuit tunc curia seros,
  nomen et aetatis mite senatus erat.
iura dabat populo senior ; finitaque certis
  legibus est aetas, unde petatur honor.
et medius iuuenum, non indignantibus ipsis,
  ibat et interior, si comes unus erat.
uerba quis auderet coram sene digna rubore
  dicere ? censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc uidit selectaque pectora patres
  dixit : ad hos urbis summa relata nouae.
hinc sua maiores tribuisse uocabula Maio
  tangor et aetati consuluisse suae.
et Numitor dixisse potest "da, Romule, mensem
  hunc senibus" nec auum sustinuisse nepos.
nec leue propositi pignus successor honoris
  Iunius, a iuuenum nomine dictus, habet.'
tunc sic, neglectos hedera redimita capillos,
  prima sui coepit Calliopea chori :
'duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
  qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
hinc sata Pleione cum caelifero Atlante
  iungitur, ut fama est, Pleiadasque parit.
quarum Maia suas forma superasse sorores
  traditur et summo concubuisse Ioui.
haec enixa iugo cupressiferae Cyllenes,
  aetherium uolucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc Ladonque rapax et Maenalus ingens
  rite colunt, luna credita terra prior.
exul ab Arcadia Latios Euander in agros
  uenerat, impositos attuleratque deos.
hic, ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor et herbae
  et paucae pecudes et casa rara fuit.
quo postquam uentum est, "consistite !" praescia mater
  "nam locus imperii rus erit istud" ait.
et matri et uati paret Nonacrius heros
  inque peregrina constitit hospes humo.
sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
  has docuit gentes alipedisque dei.
semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis,
  cum lustrant celebres uellera secta uias.
at tu materno donasti nomine mensem,
  inuentor curuae, furibus apte, fidis.
nec pietas haec prima tua est : septena putaris,
  Pleiadum numerum, fila dedisse lyrae.'
haec quoque desierat : laudata est uoce sororum,
  quid faciam ? turbae pars habet omnis idem.
gratia Pieridum nobis aequaliter adsit,
  nullaque laudetur plusue minusue mihi.

1. [*A·K·MAI·NP* LVDI]

Ab Ioue surgat opus. prima mihi nocte uidenda
  stella est in cunas officiosa Iouis :
nascitur Oleniae signum pluuiale Capellae ;
  illa dati caelum praemia lactis habet.
Nais Amalthea, Cretaea nobilis Ida,
  dicitur in siluis occuluisse Iouem.
huic fuit haedorum mater formosa duorum,
  inter Dictaeos conspicienda greges,
cornibus aeriis atque in sua terga recuruis ;
  ubere, quod nutrix posset habere Iouis.
lac dabat illa deo. sed fregit in arbore cornu
  truncaque dimidia parte decoris erat.
sustulit hoc Nymphe cinxitque recentibus herbis
  et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
ille ubi res caeli tenuit solioque paterno
  sedit, et inuicto nil Ioue maius erat,
sidera nutricem, nutricis fertile cornu
  fecit, quod dominae nunc quoque nomen habet.
Praestitibus Maiae Laribus uidere Kalendae
  aram constitui paruaque signa deum :
uouerat illa quidem Curius : sed longa uetustas
  destruit : et saxo longa senecta nocet.
causa tamen positi fuerat cognominis illis,
  quod praestant oculis omnia tuta suis.
stant quoque pro nobis et praesunt moenibus urbis
  et sunt praesentes auxiliumque ferunt.
at canis ante pedes saxo fabricatus eodem
  stabat : quae standi cum Lare causa fuit ?
seruat uterque domum, domino quoque fidus uterque ;
  compita grata deo, compita grata cani.
exagitant et Lar et turba Diania fures :
  peruigilantque Lares peruigilantque canes.
bina gemellorum quaerebam signa deorum
  uiribus annosae facta caduca morae :
mille Lares Geniumque ducis, qui tradidit illos,
  urbs habet, et uici numina trina colunt.
quo feror ? Augustus mensis mihi carminis huius
  ius habet. interea Diua canenda Bona est.
est moles natiua loco, res nomina fecit :
  appellant Saxum ; pars bona montis ea est.
huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
  prima Palatinae signa dedistis aues.
templa Patres illic oculos exosa uirilis
  leniter acclini constituere iugo.
dedicat haec ueteris Clausorum nominis heres,
  uirgineo nullum corpore passa uirum.
Liuia restituit, ne non imitata maritum
  esset et ex omni parte secuta †uirum.

2. [*BF* LVDI]

Postera cum roseam pulsis Hyperionis astris
  in matutinis lampada tollet equis,

V **35** *gigantes* codd. **37, 38** circumscr. Merk. suadentibus Heins. et Bentl. **46** *timenda* V ς Riese, *tenere* M ς. **49** *suo* ς. **60** *suis. senes* V. **64** *rite* Riese. *habet* V ς. **71** *corpora* ς. **75, 76** circumscr. Güthl. **77** *successit* V ς. **78** *adest* ς. **91** *arcadiis* ς. **102** *uerbera* M ς. **106** *numero* ς. **115** *cretaca ct* V. **120** *quo//* V. *possit* V ς. **123** *de oribus* V[1] ς, *decentibus* ς. **131** sic V ς, *ars erat* M[1] Merk., *ara erat* M[2] ς, *arscrat* Jordan (Neue Jahrb. 1864, 328) Haupt (Op. III 356). *curibus* M ς Merk. al., *laribus* ς Jordan. *multa u.* ς. **132** interpunxit Housman. **133** *illa* V. **148** *dabit* ς. **152** *regna* codd., corr. Heins. **153** *illis* V[1]. **154** *accliui* ς. **155** *clausorum* V[2], *crassorum* cett. **158** *ct cst* V M ς. *suum* Heins., *uicem* Merk., *ducem* Postgate. **160** *tollit* V[1] M ς.

frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
candidaque a Calabris ucla dabuntur aquis.
at simul inducent obscura crepuscula noctem,
pars Hyadum toto de grege nulla latet.
ora micant Tauri septem radiantia flammis,
nauita quas Hyadas Graius ab imbre uocat.
pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes Oceanique senis.
nondum stabat Atlas umeros oneratus Olympo,
cum satus est forma conspiciendus Hyas.
hunc stirps Oceani maturis nixibus Aethra
edidit et Nymphas; sed prior ortus Hyas.
dum noua lanugo est, pauidos formidine ceruos
terret, et est illi praeda benigna lepus.
at postquam uirtus annis adoleuit, in apros
audet et hirsutas comminus ire leas.
dumque petit latebras fetae catulosque leaenae,
ipse fuit Libycae praeda cruenta ferae.
mater Hyan et Hyan maestae fleuere sorores
ceruicemque polo suppositurus Atlas.
uictus uterque parens tamen est pietate sororum:
illa dedit caelum, nomina fecit Hyas.
'Mater, ades, florum, ludis celebranda iocosis.
distuleram partes mense priore tuas.
incipis Aprili, transis in tempora Mai:
alter te fugiens, cum uenit, alter habet.
cum tua sint cedantque tibi confinia mensum,
conuenit in laudes ille uel ille tuas.
Circus in hunc exit clamataque palma theatris:
hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
ipsa doce, quae sis. hominum sententia fallax:
optima tu proprii nominis auctor eris.'
sic ego. sic nostris respondit diua rogatis:
dum loquitur, uernas efflat ab ore rosas.
'Chloris eram, quae Flora uocor. corrupta Latino
nominis est nostri littera Graeca sono.
Chloris eram, nymphe Campi Felicis, ubi audis
rem fortunatis ante fuisse uiris.
quae fuerit mihi forma, graue est narrare modestae;
sed generum matri repperit illa deum.
uer erat, errabam: Zephyrus conspexit, abibam.
insequitur, fugio: fortior ille fuit.
et dederat fratri Boreas ius omne rapinae,
ausus Erechthea praemia ferre domo.
uim tamen emendat dando mihi nomina nuptae,
inque meo non est ulla querella toro.
uere fruor semper: semper nitidissimus annus,
arbor habet frondes, pabula semper humus.
est mihi fecundus dotalibus hortus in agris;
aura fouet; liquidae fonte rigatur aquae:
hunc meus impleuit generoso flore maritus,
atque ait "arbitrium tu, dea, floris habe."
saepe ego digestos uolui numerare colores
nec potui; numero copia maior erat.
roscida cum primum foliis excussa pruina est
et uariae radiis intepuere comae,
conueniunt pictis incinctae uestibus Horae
inque leues calathos munera nostra legunt.
protinus accedunt Charites nectuntque coronas
sertaque caelestes implicitura comas.
prima per immensas sparsi noua semina gentes:
unius tellus ante coloris erat.
prima Therapnaeo feci de sanguine florem,
et manet in folio scripta querella suo.
tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos,
infelix, quod non alter et alter eras.
quid Crocon aut Attin referam Cinyraque creatum,
de quorum per me uulnere surgit honor?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes:
Iuppiter hoc, ut adhuc, nesciat usque, precor.
sancta Iouem Iuno nata sine matre Minerua
officio doluit non eguisse suo.
ibat, ut Oceano quereretur facta mariti;
restitit ad nostras fessa labore fores.
quam simul aspexi, "quid te, Saturnia," dixi
"attulit?" exponit quem petat illa locum,
addidit et causam. uerbis solabar amicis:
"non" inquit "uerbis cura leuanda mea est.
si pater est factus neglecto coniugis usu
Iuppiter et solus nomen utrumque tenet,
cur ego desperem fieri sine coniuge mater
et parere intacto, dummodo casta, uiro?
omnia temptabo latis medicamina terris
et freta Tartareos excutiamque sinus."
uox erat in cursu: uultum dubitantis habebam.
"nescioquid, Nymphe, posse uideris" ait.
ter uolui promittere opem, ter lingua retenta est:
ira Iouis magni causa timoris erat.
"fer, precor, auxilium;" dixit "celabitur auctor"
et Stygiae numen testificatur aquae.
"quod petis, Oleniis" inquam "mihi missus ab aruis
flos dabit: est hortis unicus ille meis.
qui dabat, 'hoc' dixit 'sterilem quoque tange iuuencam,
mater erit.' tetigi, nec mora, mater erat."
protinus haerentem decerpsi pollice florem;
tangitur et tacto concipit illa sinu.
iamque grauis Thracen et laeua Propontidos intrat
fitque potens uoti, Marsque creatus erat.
qui memor accepti per me natalis "habeto
tu quoque Romulea" dixit "in urbe locum."
forsitan in teneris tantum mea regna coronis
esse putes? tangit numen et arua meum.
si bene floruerint segetes, erit area diues:
si bene floruerit uinea, Bacchus erit;
si bene floruerint oleae, nitidissimus annus;
pomaque prouentum temporis huius habent.
flore semel laeso pereunt uiciaeque fabaeque,
et pereunt lentes, aduena Nile, tuae.
uina quoque in magnis operose condita cellis
florent, et nebulae dolia summa tegunt.
mella meum munus: uolucres ego mella daturas
ad uiolam et cytisos et thyma cana uoco.
[nos quoque idem facimus tunc cum iuuenalibus annis
luxuriant animi corporaque ipsa uigent.]'
talia dicentem tacitus mirabar. at illa
'ius tibi discendi, siqua requiris' ait.
'dic, dea,' respondi 'ludorum quae sit origo.'
uix bene desieram, rettulit illa mihi:
'cetera luxuriae nondum instrumenta uigebant;
aut pecus aut latam diues habebat humum;
hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est:
sed iam de uetito quisque parabat opes.
uenerat in morem populi depascere saltus,
idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
uindice seruabat nullo sua publica uulgus;
iamque in priuato pascere inertis erat.
plebis ad aediles perducta licentia talis
Publicios; animus defuit ante uiris.
rem populus recipit, multam subiere nocentes:
uindicibus laudi publica cura fuit.
multa data est ex parte mihi, magnoque fauore
uictores ludos instituere nouos.
parte locant cliuum; qui tunc erat ardua rupes,
utile nunc iter est, Publiciumque uocant.'
annua credideram spectacula facta. negauit,
addidit et dictis altera uerba suis:
'nos quoque tangit honor. festis gaudemus et aris,
turbaque caelestes ambitiosa sumus.

V 162 *a canis* V ς Riese, qui et *incanis* coniecit, *in canis* C. Schenkl, *a campis* ς. **163** *inducunt* ς. **169** *athlans* V. **176** *leas* V ς edd. uett., *feras* M ς. **178** *ferae* ς Heins., *leae* V M ς. **185** *maii* V ς. **197, 198** spurios esse susp. Postgate. **203, 204** circumscr. Güthl. **203** *et* in *en* mutandum susp. C. Schenkl. **207** *uere est nit.* ς Riese. **210** *sponte* V M ς. **230** interpunxit Madv. **250** *testificabor* V ς. **254** *tetigit* V ς. **267** *simul* ς. **269-274** fort. spurios esse putat Güthl. **273, 274** deleuit Bentl. **287** *tandem* E. F. Metzger (in interpr. Germ.). **293** *cliui* ς.

saepe deos aliquis peccando fecit iniquos,
 et pro delictis hostia blanda fuit.
saepe Iouem uidi, cum iam sua mittere uellet
 fulmina, ture dato sustinuisse manum.
at si neglegimur, magnis iniuria poenis
 soluitur, et iustum praeterit ira modum.
respice Thestiaden : flammis absentibus arsit ;
 causa est, quod Phoebes ara sine igne fuit.
respice Tantaliden : eadem dea uela tenebat.
 uirgo est, et spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, uelles coluisse Dionen,
 cum consternatis diripereris equis.
longa referre mora est correcta obliuia damnis.
 me quoque Romani praeteriere patres.
quid facerem, per quod fierem manifesta doloris ?
 exigerem nostrae qualia damna notae ?
excidit officium tristi mihi. nulla tuebar
 rura, nec in pretio fertilis hortus erat :
lilia deciderant, uiolas arere uideres,
 filaque punicei languida facta croci.
saepe mihi Zephyrus " dotes corrumpere noli
 ipsa tuas " dixit. dos mihi uilis erat.
florebant oleae ; uenti nocuere proterui :
 florebant segetes ; grandine laesa Ceres :
in spe uitis erat ; caelum nigrescit ab Austris,
 et subita frondes decutiuntur aqua.
nec uolui fieri, nec sum crudelis in ira ;
 cura repellendi sed mihi nulla fuit.
conuenere patres et, si bene floreat annus,
 numinibus nostris annua festa uouent.
adnuimus uoto. consul cum consule ludos
 Postumio Laenas persoluere mihi.'
quaerere conabar, quare lasciuia maior
 his foret in ludis liberiorque iocus.
sed mihi succurrit, numen non esse seuerum,
 aptaque deliciis munera ferre deam.
tempora sutilibus cinguntur pota coronis,
 et latet iniecta splendida mensa rosa.
ebrius incinctis philyra conuiua capillis
 saltat et imprudens utitur arte meri.
ebrius ad durum formosae limen amicae
 cantat, habent unctae mollia serta comae.
nulla coronata peraguntur seria fronte,
 nec liquidae uinctis flore bibuntur aquae.
donec eras mixtus nullis, Acheloe, racemis,
 gratia sumendae non erat ulla rosae.
Bacchus amat flores : Baccho placuisse coronam
 ex Ariadneo sidere nosse potes.
scaena leuis decet hanc : non est, mihi credite, non est
 illa coturnatas inter habenda deas.
turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
 non ex difficili causa petita subest.
non est de tetricis, non est de magna professis :
 uult sua plebeio sacra patere choro.
et monet aetatis specie, dum floreat, uti ;
 contemni spinam, cum cecidere rosae.
cur tamen, ut dantur uestes Cerialibus albae,
 sic haec est cultu uersicolore decens ?
an quia maturis albescit messis aristis,
 et color et species floribus omnis inest ?
adnuit, et motis flores cecidere capillis,
 accidere in mensas ut rosa missa solet.
lumina restabant, quorum me causa latebat ;
 cum sic errores abstulit illa meos :
'uel quia purpureis collucent floribus agri,
 lumina sunt nostros uisa decere dies ;
uel quia nec flos est hebeti nec flamma colore,
 atque oculos in se splendor uterque trahit ;
uel quia deliciis nocturna licentia nostris
 conuenit. a uero tertia causa uenit.'
'est breue praeterea, de quo mihi quaerere restat,
 si liceat' dixi : dixit et illa 'licet.'
'cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
 imbelles capreae sollicitusque lepus ?'
non sibi, respondit, siluas cessisse, sed hortos,
 aruaque pugnaci non adeunda ferae.
omnia finierat : tenues secessit in auras,
 mansit odor : posses scire fuisse deam.
floreat ut toto carmen Nasonis in aeuo,
 sparge, precor, donis pectora nostra tuis.

3. [*CC* LVD·IN·CIR]

Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
 semiuir et flaui corpore mixtus equi.
Pelion Haemoniae mons est obuersus in Austros :
 summa uirent pinu, cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit. saxo stant antra uetusto,
 quae iustum memorant incoluisse senem.
ille manus olim missuras Hectora leto
 creditur in lyricis detinuisse modis.
uenerat Alcides exhausta parte laborum,
 iussaque restabant ultima paene uiro.
stare simul casu Troiae duo fata uideres :
 hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.
excipit hospitio iuuenem Philyreius heros,
 et causam aduentus hic rogat, ille docet.
perspicit interea clauam spoliumque leonis,
 'uir' que ait 'his armis armaque digna uiro.'
nec se, quin horrens auderent tangere saetis
 uellus, Achilleae continuere manus.
dumque senex tractat squalentia tela uenenis,
 excidit et laeuo fixa sagitta pede est.
ingemuit Chiron traxitque e corpore ferrum :
 et gemit Alcides Haemoniusque puer.
ipse tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
 temperat et uana uulnera mulcet ope.
uirus edax superabat opem, penitusque recepta
 ossibus et toto corpore pestis erat.
sanguine Centauri Lernaeae sanguis echidnae
 mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.
stabat, ut ante patrem, lacrimis perfusus Achilles.
 sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
saepe manus aegras manibus fingebat amicis :
 morum, quos fecit, praemia doctor habet :
oscula saepe dedit, dixit quoque saepe iacenti
 'uiue, precor, nec me, care, relinque, pater !'
nona dies aderat, cum tu, iustissime Chiron,
 bis septem stellis corpora cinctus eras.

4. [*DC*] 5. *EC*

Hunc Lyra curua sequi cuperet, sed idonea nondum
 est uia. nox aptum tertia tempus erit.

6. *FC*

Scorpios in caelo, cum cras lucescere Nonas
 dicimus, a media parte notatus erit.

7. *G NON·N* 8. *HF* 9. *A LEM·N*

Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
 ter dederint Phoebo sidera uicta locum,
ritus erit ueteris, nocturna Lemuria, sacri :
 inferias tacitis manibus illa dabunt.
annus erat breuior, nec adhuc pia februa norant,
 nec tu dux mensum, Iane biformis, eras :
iam tamen extincto cineri sua dona ferebant,
 compositique nepos busta piabat aui.
mensis erat Maius, maiorum nomine dictus,
 qui partem prisci nunc quoque moris habet.

V **304** *metum* duo. **305** *thestiadem* V ς. **311** *collecta* V ς. **314** *exigerent* ς. **322** *l. seges* V ς Riese. **325** *nimium cr.* Koch, *uel tum* coni. Riese. **335** *tota* codd. Merk., qui et *laeta* proposuit, *lota* Hertzberg. **350** *fuit* V ς, 'an *subit?*' Postgate. **354** *contemnunt* V ς Riese. **355** *utentur* V. *cerealibus* V ς Riese. **358** *at col.* ς. **376** *possem* V^1. **391** *hosp. iunctum* Merk. **394** *ait hic* V ς. **402** *et uaria* V^1 ς. **414** *timpora* V. **418** *notandus* ς, *uidendus* ς.

nox ubi iam media est, somnosque silentia praebent,
et canis et uariae conticuistis aues,
ille memor ueteris ritus timidusque deorum
surgit; habent gemini uincula nulla pedes:
signaque dat digitis medio cum pollice iunctis,
occurrat tacito ne leuis umbra sibi.
cumque manus puras fontana perluit unda,
uertitur et nigras accipit ante fabas
auersusque iacit. sed dum iacit, 'haec ego mitto,
his' inquit 'redimo meque meosque fabis!'
hoc nouies dicit nec respicit. umbra putatur
colligere et nullo terga uidente sequi.
rursus aquam tangit Temesaeaque concrepat aera
et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
cum dixit nouies 'manes exite paterni,'
respicit et pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quae nominis extet origo,
me fugit. ex aliquo est inuenienda deo.
Pliade nate, mone, uirga uenerande potenti:
saepe tibi est Stygii regia uisa Iouis.
uenit adoratus Caducifer. accipe causam
nominis: ex ipso est cognita causa deo.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
et male ueloci iusta soluta Remo,
Faustulus infelix et passis Acca capillis
spargebant lacrimis ossa perusta suis.
inde domum redeunt sub prima crepuscula maesti,
utque erat, in duro procubuere toro.
umbra cruenta Remi uisa est assistere lecto,
atque haec exiguo murmure uerba loqui:
'en ego dimidium uestri parsque altera uoti,
cernite, sim qualis, qui modo qualis eram!
qui modo, si uolucres habuissem regna iubentes,
in populo potui maximus esse meo,
nunc sum elapsa rogi flammis et inanis imago:
haec est ex illo forma relicta Remo.
heu ubi Mars pater est, si uos modo uera locuti,
uberaque expositis ille ferina dedit.
quem lupa seruauit, manus hunc temeraria ciuis
perdidit. o quanto mitior illa fuit!
saeue Celer, crudelem animam per uulnera reddas,
utque ego, sub terras sanguinulentus eas.
noluit hoc frater, pietas aequalis in illo est.
quod potuit, lacrimas manibus ille dedit.
hunc uos per lacrimas, per uestra alimenta rogate,
ut celebrem nostro signet honore diem.'
mandantem amplecti cupiunt et bracchia tendunt:
lubrica prensantes effugit umbra manus.
ut secum fugiens somnos abduxit imago,
ad regem uoces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur, lucemque Remuria dicit
illam, qua positis iusta feruntur auis.
aspera mutata est in lenem tempore longo
littera, quae toto nomine prima fuit;
mox etiam lemures animas dixere silentum.
hic sensus uerbi, uis ea uocis erat.
fana tamen ueteres illis clausere diebus,
ut nunc ferali tempore operta uides.
nec uiduae taedis eadem nec uirginis apta
tempora. quae nupsit, non diuturna fuit.
hac quoque de causa, si te prouerbia tangunt,
mense malum Maio nubere uulgus ait.
Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa
inter se nulla continuata die.

10. *BC* 11. *CLEM·N*

Quorum si mediis Boeotum Oriona quaeres,
falsus eris. signi causa canenda mihi.
Iuppiter et lato qui regnat in aequore frater
carpebant socias Mercuriusque uias.
tempus erat, quo uersa iugo referuntur aratra,
et pronus saturae lac bibit agnus ouis.
forte senex Hyrieus, angusti cultor agelli,
hos uidet, exiguam stabat ut ante casam.
atque ita 'longa uia est, nec tempora longa supersunt,'
dixit 'et hospitibus ianua nostra patet.'
addidit et uultum uerbis iterumque rogauit:
parent promissis dissimulantque deos.
tecta senis subeunt nigro deformia fumo;
ignis in hesterno stipite paruus erat.
ipse genu nixus flammas exsuscitat aura,
et promit quassas comminuitque faces.
stant calices; minor inde fabas, holus alter habebat,
et spumant testu pressus uterque suo.
dumque mora est, tremula dat uina rubentia dextra:
accipit aequoreus pocula prima deus.
quae simul exhausit, 'da nunc bibat ordine' dixit
'Iuppiter.' audito palluit ille Ioue.
ut rediit animus, cultorem pauperis agri
immolat et magno torret in igne bouem.
quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
promit fumoso condita uina cado.
nec mora, flumineam lino celantibus uluam,
sic quoque non altis, incubuere toris.
nunc dape, nunc posito mensae nituere Lyaeo;
terra rubens crater, pocula fagus erant.
uerba fuere Iouis: 'siquid fert impetus, opta:
omne feres.' placidi uerba fuere senis:
'cara fuit coniunx, primae mihi cura iuuentae
cognita. nunc ubi sit, quaeritis? urna tegit.
huic ego iuratus, uobis in uerba uocatis,
"coniugio" dixi "sola fruere meo."
et dixi et seruo. sed enim diuersa uoluntas
est mihi; nec coniunx, sed pater esse uolo.'
adnuerant omnes; omnes ad terga iuuenci
constiterant. pudor est ulteriora loqui.
tum superiniecta texere madentia terra:
iamque decem menses, et puer ortus erat.
hunc Hyrieus, quia sic genitus, uocat Vriona.
perdidit antiquum littera prima sonum.
creuerat immensum; comitem sibi Delia sumpsit,
ille deae custos, ille satelles erat.
uerba mouent iram non circumspecta deorum.
'quam nequeam' dixit 'uincere, nulla fera est.'
Scorpion immisit Tellus. fuit impetus illi
curua gemelliparae spicula ferre deae.
obstitit Orion. Latona nitentibus astris
addidit et 'meriti praemia' dixit 'habe.'

12. *D NP* LVD·MART·IN·CIRC

Sed quid et Orion et cetera sidera mundo
cedere festinant, noxque coartat iter?
quid solito citius liquido iubar aequore tollit
candida, Lucifero praeueniente, dies?
fallor, an arma sonant? non fallimur, arma sonabant:
Mars uenit et ueniens bellica signa dedit.
Vltor ad ipse suos caelo descendit honores
templaque in Augusto conspicienda foro.
et deus est ingens et opus. debebat in urbe
non aliter nati Mars habitare sui.
digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis:
hinc fera Gradiuum bella mouere decet,
seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset,
seu quis ab occiduo sole domandus erit.
prospicit Armipotens operis fastigia summi
et probat inuictos summa tenere deos.
prospicit in foribus diuersae tela figurae
armaque terrarum milite uicta suo.

V **429** *somnoque s. praebet* ς Heins. **435** *pure* V ς. **436** *ore f.* ς Riese. **447** *Pleiade* ς. **448** *est* om. ς edd. multi. **460** *modo talis* ς. **463** *sum* om. ς. **466** *illa* V ς. **471** *et qualis—est*, Postgate (*o q.* cod. unus, *en! q.* Heins.). **479** *dixit* ς. **490** *malas* V ς uulg. **491** *nomine* ς. **493** *medio* ς. **507** *excussit ab* V ς. **510** *spumat* V ς. **517** *defuderat* Heins. **525** *carae m. prima iuuente* V, *cara m. prima iuuenta* ς, *primae m. flore iuuentae* Bentl. **526** *condita* ς. **530** *sed. et* prob. Heins. **535** *uriona* V ς. **539** *iram* V, *iras* cett. **545** *mundi* V ς. **559** *perspicit* ς. **561** *perspicit* V ς Merk.

hinc uidet Aenean oneratum pondere caro
et tot Iuleae nobilitatis auos :
hinc uidet Iliaden umeris ducis arma ferentem,
claraque dispositis acta subesse uiris.
spectat et Augusto praetextum nomine templum,
et uisum lecto Caesare maius opus.
uouerat hoc iuuenis tunc, cum pia sustulit arma.
a tantis Princeps incipiendus erat.
ille manus tendens, hinc stanti milite iusto,
hinc coniuratis, talia dicta dedit:
'si mihi bellandi pater est Vestaeque sacerdos
auctor, et ulcisci numen utrumque paro :
Mars, ades, et satia scelerato sanguine ferrum,
stetque fauor causa pro meliore tuus.
templa feres et, me uictore, uocaberis Vltor.'
uouerat et fuso laetus ab hoste redit.
nec satis est meruisse semel cognomina Marti :
persequitur Parthi signa retenta manu.
gens fuit et campis et equis et tuta sagittis
et circumfusis inuia fluminibus.
addiderant animos Crassorum funera genti,
cum periit miles signaque duxque simul.
signa, decus belli, Parthus Romana tenebat,
Romanaeque aquilae signifer hostis erat.
isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Caesaris Ausoniae protegerentur opes.
ille notas ueteres et longi dedecus aeui
sustulit. agnorunt signa recepta suos.
quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae,
quid loca, quid rapidi profuit usus equi,
Parthe ? refers aquilas, uictos quoque porrigis arcus :
pignera iam nostri nulla pudoris habes.
rite deo templumque datum nomenque bis ulto,
et meritus uoti debita soluit honor.
sollemnes ludos Circo celebrate, Quirites.
non uisa est fortem scaena decere deum.

13. *E LEM·N*

Pliadas aspicies omnes totumque sororum
agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
tum mihi non dubiis auctoribus incipit aestas,
et tepidi finem tempora ueris habent.

14. *FC*

Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
indicat. huic signo fabula nota subest.
praebuit ut taurus Tyriae sua terga puellae
Iuppiter et falsa cornua fronte tulit.
illa iubam dextra, laeua retinebat amictus,
et timor ipse noui causa decoris erat.
aura sinus implet, flauos mouet aura capillos :
Sidoni, sic fueras aspicienda Ioui.
saepe puellares subduxit ab aequore plantas,
et metuit tactus adsilientis aquae :
saepe deus prudens tergum demisit in undas,
haereat ut collo fortius illa suo.
litoribus tactis stabat sine cornibus ullis
Iuppiter inque deum de boue uersus erat.
taurus init caelum : te, Sidoni, Iuppiter implet,
parsque tuum terrae tertia nomen habet.
hoc alii signum Phariam dixere iuuencam,
quae bos ex homine est, ex boue facta dea.
Tum quoque priscorum uirgo simulacra uirorum
mittere roboreo scirpea ponte solet.
fama uetus tunc cum Saturnia terra uocata est,
talia fatidici dicta fuisse dei :
'falcifero libata seni duo corpora gentis
mittite, quae Tuscis excipiantur aquis' :
donec in haec uenit Tirynthius arua, quotannis
tristia Leucadio sacra peracta modo ;
illum stramineos in aquam misisse Quirites :
Herculis exemplo corpora falsa iaci.
pars putat, ut ferrent iuuenes suffragia soli,
pontibus infirmos praecipitasse senes.
corpora post decies senos qui credidit annos
missa neci, sceleris crimine damnat auos.
Thybri, doce uerum. tua ripa uetustior urbe est,
principium ritus tu bene nosse potes.
Thybris harundiferum medio caput extulit alueo
raucaque dimouit talibus ora sonis :
'haec loca desertas uidi sine moenibus herbas :
pascebat sparsas utraque ripa boues.
et quem nunc gentes Tiberim noruntque timentque,
tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Euandri nomen tibi saepe refertur :
ille meas remis aduena torsit aquas.
uenit et Alcides, turba comitatus Achiua.
Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
excipit hospitio iuuenem Pallantius heros,
et tandem Caco debita poena fuit.
uictor abit secumque boues, Erytheida praedam,
abstrahit : at comites longius ire negant ;
(magnaque pars horum desertis uenerat Argis)
montibus his ponunt spemque laremque suum.
saepe tamen patriae dulci tanguntur amore,
atque aliquis moriens hoc breue mandat opus :
"mittite me in Tiberim Tiberinis uectus ut undis
litus ad Inachium puluis inanis eam."
displicet heredi mandati cura sepulchri :
mortuus Ausonia conditur hospes humo ;
scirpea pro domino Tiberi iactatur imago,
ut repetat Graias per freta longa domos.'
hactenus. ut subiit uiuo rorantia saxo
antra, leues cursum sustinuistis aquae.

15. *G EID·N*ᵓ 16. *HF* 17. *AC* 18. *BC* 19. *CC*

Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
edidit Arcadiis Pleias una Ioui,
pacis et armorum superis imisque deorum
arbiter, alato qui pede carpis iter,
laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra,
quo didicit culte lingua docente loqui,
templa tibi posuere patres spectantia Circum
Idibus ; ex illo est haec tibi sacra dies.
te, quicumque suas profitetur uendere merces,
ture dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
est aqua Mercurii portae uicina Capenae ;
si iuuat expertis credere, numen habet.
huc uenit incinctus tunicam mercator et urna
purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
omnia, quae dominos sunt habitura nouos.
spargit et ipse suos lauro rorante capillos
et peragit solita fallere uoce preces :
'ablue praeteriti periuria temporis,' inquit
'ablue praeteritae perfida uerba die.
siue ego te feci testem falsoue citaui
non audituri numina magna Iouis,
siue deum prudens alium diuamue fefelli,
abstulerint celeres improba uerba Noti.
et pateant ueniente die periuria nobis,
nec curent superi siqua locutus ero.
da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro,

V 563 *saero* V Heins. al. **571** *instanti* V ς. **574** *auetor es* V. **579** *martis* codd. multi. **585** *ducis* V^1 ς. **594** *pignera* ex V. **595** *ultum* V^1 ς, *ultor* V^2 ς. **613** *de(di)mittit* ς. **623, 624** post **634** transp. Postgate. **626** *fuere* V ς Heins. *senis* V ς Riese, *iouis* unus Merk. al. **627** *quot eorp.* Merk. *gentes* V ς Merk. **630** *deo* ς. **633, 634** et **647, 648** circumscr. Merk. **648** *uenit* ς Heins. al. **650** *et* V ς. *negant. lubet* V, *iubet* ς. **651** *uenerat. mansit in* V ς. *Argis* Heins., *agris* V ς. **655** *me tiberi* Heins. *in undis* ς Merk. **661** *et* ς Merk. al. **662** *restituistis* Kreussler. **664** *uda* Bentl. **668** *fauente* ς. **670** *sacra* V^2 ς, *facta* V^1 M^1 ς, *festa* ς Merk. al. **675** *tunica* V ς, *tunicas* ς. **676** *suffitam* V. **682** *praeteritae* Scaliger, *praeterita* codd. Merk. **684** *uana* V ς. **686** *dicta* ς Heins. **687** *pereant* ς.

et fac, ut emptori uerba dedisse iuuet.'
talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
se memor Ortygias surripuisse boues.

20. *DC*

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
in Geminos ex quo tempore Phoebus eat.
'cum totidem de mense dies superesse uidebis,
quot sunt Herculei facta laboris' ait.
'dic' ego respondi 'causam mihi sideris huius.'
causam facundo reddidit ore deus:
'abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
bella parant repetuntque suas et frater et Idas,
Leucippo fieri pactus uterque gener.
his amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
suadet; et ex causa pugnat uterque pari.
effugere Oebalidae cursu potuere sequentes,
sed uisum celeri uincere turpe fuga.
liber ab arboribus locus est, apta area pugnae:
constiterant illo (nomen Aphidna) loco.
pectora traiectus Lynceo Castor ab ense
non expectato uulnere pressit humum.
ultor adest Pollux et Lyncea perforat hasta
qua ceruix umeros continuata premit.
ibat in hunc Idas, uixque est Iouis igne repulsus;
tela tamen dextrae fulmine rapta negant.
iamque tibi, Pollux, caelum sublime patebat,
cum "mea" dixisti "percipe uerba, pater:
quod mihi das uni caelum, partire duobus:
dimidium toto munere maius erit."
dixit et alterna fratrem statione redemit.
utile sollicitae sidus utrumque rati.'

21. *E AGON·N*

Ad Ianum redeat, qui quaerit, Agonia quid sint,
quae tamen in fastis hoc quoque tempus habent.

22. *FN*

Nocte sequente diem canis Erigoneius exit.
est alio signi reddita causa loco.

23. *G TVB·N*

Proxima Vulcani lux est, Tubilustria dicunt:
lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

24. *H Q·R·C·F*

Quattuor inde notis locus est, quibus ordine lectis
uel mos sacrorum uel fuga regis inest.

25. *AC* 26. *BC* 27. *CC* 28. *DC*
29. *EC* 30. *FC* 31. *GC*

Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce sequente datum est.
hanc ubi diues aquis acceperit Amphitrite,
grata Ioui fuluae rostra uidebis auis.
auferet ex oculis ueniens Aurora Booten,
continuaque die sidus Hyantis erit.

LIBER SEXTVS

Hic quoque mensis habet dubias in nomine causas;
quae placeant, positis omnibus ipse leges.
facta canam; sed erunt qui me finxisse loquantur
nullaque mortali numina uisa putent.
est deus in nobis; agitante calescimus illo:
impetus hic sacrae semina mentis habet.
fas mihi praecipue uultus uidisse deorum,
uel quia sum uates, uel quia sacra cano.
est nemus arboribus densum, secretus ab omni
uoce locus, si non obstreperetur aquis.
hic ego quaerebam, coepti quae mensis origo
esset, et in cura nominis huius eram.
ecce deas uidi: non quas praeceptor arandi
uiderat, Ascraeas cum sequeretur oues,
nec quas Priamides in aquosae uallibus Idae
contulit: ex illis sed tamen una fuit.
ex illis fuit una, sui germana mariti;
haec erat, agnoui, quae stat in arce Iouis.
horrueram tacitoque animum pallore fatebar.
tum dea, quos fecit, sustulit ipsa metus.
namque ait 'o uates, Romani conditor anni,
ause per exiguos magna referre modos,
ius tibi fecisti numen caeleste uidendi,
cum placuit numeris condere festa tuis.
ne tamen ignores uulgique errore traharis,
Iunius a nostro nomine nomen habet.
est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem.
fratre magis, dubito, glorier anne uiro.
si genus aspicitur, Saturnum prima parentem
feci, Saturni sors ego prima fui.
a patre dicta meo quondam Saturnia Roma est;
haec illi a caelo proxima terra fuit.
si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis,
iunctaque Tarpeio sunt mea templa Ioui.
an potuit Maio paelex dare nomina mensi,
hic honor in nobis inuidiosus erit?
cur igitur regina uocor princepsque dearum?
aurea cur dextrae sceptra dedere meae?
an facient mensem luces, Lucinaque ab illis
dicar et a nullo nomina mense traham?
tum me paeniteat posuisse fideliter iras
in genus Electrae Dardaniamque domum:
[causa duplex irae: rapto Ganymede dolebam,
forma quoque Idaeo iudice uicta mea est.]
paeniteat, quod non foueo Carthaginis arces,
cum mea sint illo currus et arma loco:
paeniteat Sparten Argosque measque Mycenas
et ueterem Latio supposuisse Samon:
adde senem Tatium Iunonicolasque Faliscos,
quos ego Romanis succubuisse tuli.
sed neque paeniteat nec gens mihi carior ulla est.
hic colar, hic teneam cum Ioue templa meo.
ipse mihi Mauors "commendo moenia" dixit
"haec tibi. tu pollens urbe nepotis eris."
dicta fides sequitur. centum celebramur in aris:
nec leuior quouis est mihi mensis honor.
nec tamen hunc nobis tantummodo praestat honorem
Roma. suburbani dant mihi munus idem.
inspice, quos habeat nemoralis Aricia fastos
et populus Laurens Lanuuiumque meum;

V 690 *face* V² ς. **691** *poscentes* ς Merk. **708** *illic* M¹ Heins. *nomina fida* V ς. **712** *tegit* V ς. **731** *amphitrites* V M ς. **733** *auferat* ς Heins., *aufert* ς.
VI 2 *lege* V. **32** *cura* Bentl. **35, 36** 'num post **26** ponendi?' Riese. **43, 44** circumscr. Güthl. suadente Peter. **45** *foueam* ς. **52** *color* et *teneo* ς. **60** *nemus* V¹.

est illic mensis Iunonius. inspice Tibur
et Praenestinae moenia sacra deae;
Iunonale leges tempus. nec Romulus illas
condidit: at nostri Roma nepotis erat.'
finierat Iuno. respeximus: Herculis uxor
stabat, et in uultu signa doloris erant.
'non ego, si toto mater me cedere caelo
iusserit, inuita matre morabor' ait.
'nunc quoque non luctor de nomine temporis huius:
blandior et partes paene rogantis ago,
remque mei iuris malim tenuisse precando:
et faueas causae forsitan ipse meae.
aurea possedit socio Capitolia templo
mater et, ut debet, cum Ioue summa tenet.
at decus omne mihi contingit origine mensis.
unicus est, de quo sollicitamur, honor.
quid graue, si titulum mensis, Romane, dedisti
Herculis uxori posteritasque memor?
haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
coniugis; huc captas appulit ille boues;
hic male defensus flammis et dote paterna
Cacus Auentinam sanguine tinxit humum.
ad propiora uocor. populum digessit ab annis
Romulus in partes distribuitque duas:
haec dare consilium, pugnare paratior illa est;
haec aetas bellum suadet, at illa gerit.
sic statuit, mensesque nota secreuit eadem:
Iunius est iuuenum; qui fuit ante, senum.'
dixit. et in litem studio certaminis issent,
atque ira pietas dissimulata foret:
uenit Apollinea longas Concordia lauro
nexa comas, placidi numen opusque ducis.
haec ubi narrauit Tatium fortemque Quirinum
binaque cum populis regna coisse suis,
et lare communi soceros generosque receptos,
'his nomen iunctis Iunius' inquit 'habet.'
dicta triplex causa est. at uos ignoscite, diuae:
res est arbitrio non dirimenda meo.
ite pares a me. perierunt iudice formae
Pergama: plus laedunt, quam iuuat una, duae.

1. [*H K·IVN·*]*N*

Prima dies tibi, Carna, datur. dea cardinis haec est:
numine clausa aperit, claudit aperta suo.
unde datas habeat uires, obscurior aeuo
fama: sed e nostro carmine certus eris.
adiacet antiquus Tiberino lucus Helerni:
pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
inde sata est Nymphe (Cranaen dixere priores)
nequiquam multis saepe petita procis.
rura sequi iaculisque feras agitare solebat
nodosasque caua tendere ualle plagas.
non habuit pharetram, Phoebi tamen esse sororem
credebant; nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
huic aliquis iuuenum dixisset amantia uerba,
reddebat tales protinus illa sonos:
'haec loca lucis habent nimis et cum luce pudoris.
si secreta magis ducis in antra, sequor.'
credulus ante ut iit, frutices haec nacta resistit
et latet et nullo est inuenienda modo.
uiderat hanc Ianus uisaeque cupidine captus
ad duram uerbis mollibus usus erat.
Nympha iubet quaeri de more remotius antrum
utque comes sequitur destituitque ducem.
stulta, uidet Ianus quae post sua terga gerantur:
nil agis, et latebras respicit ille tuas.
nil agis, en! dixi: nam te sub rupe latentem
occupat amplexu speque potitus ait:
'ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto;
hoc pretium positae uirginitatis habe.'
sic fatus spinam qua tristes pellere posset
a foribus noxas (haec erat alba) dedit.
sunt auidae uolucres, non quae Phineia mensis
guttura fraudabant, sed genus inde trahunt:
grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis;
canities pinnis, unguibus hamus inest.
nocte uolant puerosque petunt nutricis egentes
et uitiant cunis corpora rapta suis.
carpere dicuntur lactentia uiscera rostris
et plenum poto sanguine guttur habent.
est illis strigibus nomen; sed nominis huius
causa, quod horrenda stridere uoce solent.
siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
neniaque in uolucres Marsa figurat anus,
in thalamos uenere Procae. Proca natus in illis
praeda recens auium quinque diebus erat:
pectoraque exsorbent auidis infantia linguis;
at puer infelix uagit opemque petit.
territa uoce sui nutrix accurrit alumni,
et rigido sectas inuenit ungue genas.
quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
esse solet seris, quas noua laesit hiemps.
peruenit ad Cranaen, et rem docet. illa 'timorem
pone: tuus sospes' dixit 'alumnus erit.'
uenerat ad cunas: flebant materque paterque:
'sistite uos lacrimas, ipsa medebor' ait.
protinus arbutea postes ter in ordine tangit
fronde, ter arbutea limina fronde notat;
spargit aquis aditus (et aquae medicamen habebant)
extaque de porca cruda bimenstre tenet;
atque ita 'noctis aues, extis puerilibus' inquit
'parcite: pro paruo uictima parua cadit.
cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
hanc animam uobis pro meliore damus.'
sic ubi libauit, prosecta sub aethere ponit,
quique adsint sacris, respicere illa uetat:
uirgaque Ianalis de spina ponitur alba,
qua lumen thalamis parua fenestra dabat.
post illud nec aues cunas uiolasse feruntur,
et rediit puero, qui fuit ante, color.
pinguia cur illis gustentur larda Kalendis,
mixtaque cum calido sit faba farre, rogas?
prisca dea est aliturque cibis, quibus ante solebat,
nec petit ascitas luxuriosa dapes.
piscis adhuc illi populo sine fraude natabat,
ostreaque in conchis tuta fuere suis.
nec Latium norat, quam praebet Ionia diues,
nec quae Pygmaeo sanguine gaudet, auem;
et praeter pinnas nihil in pauone placebat.
nec tellus captas miserat ante feras.
sus erat in pretio, caesa sue festa colebant.
terra fabas tantum duraque farra dabat.
quae duo mixta simul sextis quicumque Kalendis
ederit, huic laedi uiscera posse negant.
Arce quoque in summa Iunoni templa Monetae
ex uoto memorant facta, Camille, tuo.
ante domus Manli fuerat, qui Gallica quondam
a Capitolino reppulit arma Ioue.
quam bene, di magni, pugna cecidisset in illa,
defensor solii, Iuppiter alte, tui!
uixit, ut occideret damnatus crimine regni.
hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est, quem prospicit extra
appositum Tectae porta Capena uiae.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur,
cum paene est Corsis obruta classis aquis.
Haec hominum monimenta patent. si quaeritis astra,
tunc oritur magni praepes adunca Iouis.

VI 61 *aspice* ς. **66** *uigoris* V M ς Riese, *dolentis* ς Merk., *decoris* ς. **67** *nunc* V. **68** *inu. parte* V. **86** *suadeat illa gerat* V[1] ς. **92** *pl. munus* ς. **100** *laedant* Bentl. *iuuct* ς Heins. al. **107** *grannen* V[1] ς, *cranen* V[2] Peter, *gramen* ς (sic et **151**). **117** *ante iuit* ς Riese, *ante ut* V, *ante iniit* ς. **125** *dixit* V ς. **140** *horrendum* Vlitius. *uoce* Heins., *nocte* codd. **142** *falsa* ς. **147** *occurrit* V. **165** *sumitur* V ς. **173** *illis populis* M ς. **176** *auis* codd. multi. **178** *t. c. m. arte f.* unus, *t. c. m. Afra f.* Heins., *Delus capos m. ante feros* Burm. **185** *malli* V ς. **192** *Tectae. dextrae* V ς. **195** *quaerimus* M ς.

2. [*AF*]

Postera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
euocat, et multa terra madescit aqua.

3. *BC*

Mane ubi bis fuerit Phoebusque iterauerit ortus
factaque erit posito rore bis uda seges,
hac sacrata die Tusco Bellona duello
dicitur, et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
multum animo uidit, lumine captus erat.
prospicit a templo summum breuis area Circum,
est ibi non paruae parua columna notae :
hinc solet hasta manu, belli praenuntia, mitti,
in regem et gentes cum placet arma capi.

4. *CC*

Altera pars Circi Custode sub Hercule tuta est :
quod deus Euboico carmine munus habet.
muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est :
si titulum quaeris, Sulla probauit opus.

5. *D NON*

Quaerebam, Nonas Sanco Fidione referrem
an tibi, Semo pater. tum mihi Sancus ait :
'cuicumque ex istis dederis, ego munus habebo.
nomina terna fero. sic uoluere Cures.'
hunc igitur ueteres donarunt aede Sabini
inque Quirinali constituere iugo.

6. *EN*

Est mihi (sitque, precor, nostris diuturnior annis)
filia, qua felix sospite semper ero.
hanc ego cum uellem genero dare, tempora taedis
apta requirebam, quaeque cauenda forent :
tum mihi post sacras monstratur Iunius Idus
utilis et nuptis, utilis esse uiris ;
primaque pars huius thalamis aliena reperta est.
nam mihi sic coniunx sancta Dialis ait :
'donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
detulerit flauis in mare Thybris aquis,
non mihi detonsas crines depectere buxo,
non ungues ferro subsecuisse licet ;
non tetigisse uirum, quamuis Iouis ille sacerdos,
quamuis perpetua sit mihi lege datus.
tu quoque ne propera. melius tua filia nubet,
ignea cum pura Vesta nitebit humo.'

7. *FN*

Tertia post Nonas remouere Lycaona Phoebe
fertur, et a tergo non habet Vrsa metum.
tunc ego me memini ludos in gramine Campi
aspicere et dici, lubrice Thybri, tuos.
festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
quique tegunt paruis aera recurua cibis.

8. *GN* MENTI·IN·CAPIT

Mens quoque numen habet. Mentis delubra uidemus
uota metu belli, perfide Poene, tui.
Poene, rebellaras, et leto consulis omnes
attoniti Mauras pertimuere manus.
spem metus expulerat, cum Menti uota senatus
suscipit, et melior protinus illa uenit.
aspicit instantes mediis sex lucibus Idus
illa dies, qua sunt uota soluta deae.

9. *H VEST* FER·VESTAE

Vesta, faue ! tibi nunc operata resoluimus ora,
ad tua si nobis sacra uenire licet.
in prece totus eram : caelestia numina sensi,
laetaque purpurea luce refulsit humus.
non equidem uidi (ualeant mendacia uatum)
te, dea ; nec fueras aspicienda uiro.
sed quae nescieram, quorumque errore tenebar,
cognita sunt nullo praecipiente mihi.
dena quater memorant habuisse Parilia Romam,
cum flammae custos aede recepta dea est.
regis opus placidi, quo non metuentius ullum
numinis ingenium terra Sabina tulit.
quae nunc aere uides, stipula tum tecta uideres,
et paries lento uimine textus erat.
hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae,
tunc erat intonsi regia magna Numae.
forma tamen templi quae nunc manet, ante fuisse
dicitur ; et formae causa probanda subest.
Vesta eadem, quae terra. subest uigil ignis utrique :
significant sedem terra focusque suam.
terra pilae similis, nullo fulcimine nixa,
aere subiecto tam graue pendet onus.
ipsa uolubilitas libratum sustinet orbem,
quique premat partes, angulus omnis abest.
cumque sit in media rerum regione locata,
ut tangat nullum plusue minusue latus,
ni conuexa foret, parti uicinior esset,
nec medium terram mundus haberet onus
arte Syracosia suspensus in aere clauso
stat globus, immensi parua figura poli,
et quantum a summis, tantum secessit ab imis
terra ; quod ut fiat, forma rotunda facit.
par facies templi ; nullus procurrit in illo
angulus, a pluuio uindicat imbre tholus.
cur sit uirginibus, quaeris, dea culta ministris ?
inueniam causas hac quoque parte suas.
ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatas
semine Saturni ; tertia Vesta fuit.
utraque nupserunt, ambae peperisse feruntur ;
de tribus impatiens restitit una uiri.
quid mirum, uirgo si uirgine laeta ministra
admittit castas ad sua sacra manus ?
nec tu aliud Vestam, quam uiuam intellege flammam ;
nataque de flamma corpora nulla uides.
iure igitur uirgo est, quae semina nulla remittit
nec capit ; et comites uirginitatis habet.
esse diu stultus Vestae simulacra putaui,
mox didici curuo nulla subesse tholo.
ignis inextinctus templo celatur in illo.
effigiem nullam Vesta nec ignis habet.
stat ui terra sua : ui stando Vesta uocatur ;
causaque par Grai nominis esse potest.
at focus a flammis et quod fouet omnia, dictus ;
qui tamen in primis aedibus ante fuit.
hinc quoque uestibulum dici reor : inde precando
praefamur Vestam, quae loca prima tenet.
ante focos olim scamnis considere longis
mos erat et mensae credere adesse deos.
nunc quoque, cum fiunt antiquae sacra Vacunae,
ante Vacunales stantque sedentque focos.
uenit in hos annos aliquid de more uetusto :

VI 205 *a tergo* M ς. 211 *quo* V. *anteit* Heins. 212 *sylla* V ς. 213 *sancto* ς Peter (sic et 214). 214 *semicaper* V (in ras.) ς, *semipater* M ς. 223 *monstrabat* V. 229 *detonso* V M ς Merk., *dentata* uel *dentosa* (*dentoso* cod. unus) Heins. *crinem* V ς. 241 *menti* ς. 245 *extulerat* ς. 247 *sex. ex* V. 257 *parilia* ex V. 258 *sua est* ς. 261 *uirebant* ς. 267 *ead. est quae* ς Güthl. 268 *significantque deam tecta* (*templa* Peter) *f. s.* Hertzberg Peter. 271–276 circumscr. Merk. (omissos in M ς). 271–278 circumscr. Bentl. al. 274 *ut* Postgate, *et* codd. 277 *syracusia* V M ς. 283 *uirgineis* ς Merk. 290 *in* ς. 294 *amat* ς Peter. 298 *habent* ς. 300 *pars* V M ς. 301 *uel quod* ς Güthl. 304 *praefamur* Heins., *quae famur* V M ς. *uesta* V, *uesta est* ς. 309 *aliquo* et *uetustas* ς.

fert missos Vestae pura patella cibos.
ecce coronatis panis dependet asellis,
et uelant scabras florida serta molas.
sola prius furnis torrebant farra coloni,
(et Fornacali sunt sua sacra deae :)
suppositum cineri panem focus ipse parabat
strataque erat tepido tegula quassa solo.
inde focum seruat pistor dominamque focorum
et quae pumiceas uersat asella molas.
Praeteream referamne tuum, rubicunde Priape,
dedecus ? est multi fabula parua ioci.
turrigera frontem Cybele redimita corona
conuocat aeternos ad sua festa deos.
conuocat et Satyros et, rustica numina, Nymphas ;
Silenus, quamuis nemo uocarat, adest.
nec licet et longum est epulas narrare deorum.
in multo nox est peruigilata mero.
hi temere errabant in opacae uallibus Idae,
pars iacet et molli gramine membra leuat ;
hi ludunt, hos somnus habet ; pars bracchia nectit
et uiridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta iacet placidamque capit secura quietem,
sicut erat, positum caespite fulta caput.
at ruber hortorum custos Nymphasque deasque
captat et errantes fertque refertque pedes.
aspicit et Vestam. dubium, Nymphamne putarit,
an scierit Vestam ; scisse sed ipse negat.
spem capit obscenam furtimque accedere temptat
et fert suspensos corde micante gradus.
forte senex, quo uectus erat, Silenus asellum
liquerat ad ripas lene sonantis aquae.
ibat, ut inciperet longi deus Hellesponti,
intempestiuo cum rudit ille sono.
territa uoce graui surgit dea ; conuolat omnis
turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo :
apta asini flammis indicis exta damus.
quem tu, diua, memor de pane monilibus ornas ;
cessat opus, uacuae conticuere molae.
Nomine quam pretio celebratior arce Tonantis,
dicam, Pistoris quid uelit ara Iouis.
cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis :
fecerat obsidio iam diuturna famem.
Iuppiter, ad solium superis regale uocatis,
'incipe' ait Marti. protinus ille refert :
'scilicet ignotum est, quae sit fortuna meorum,
et dolor hic animi uoce querentis eget.
si tamen ut referam breuiter mala iuncta pudori
exigis, Alpino Roma sub hoste iacet.
haec est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Iuppiter ? hanc terris impositurus eras ?
iamque suburbanos Etruscaque contudit arma.
spes erat in cursu ; nunc lare pulsa suo est.
uidimus ornatos aerata per atria picta
ueste triumphales occubuisse senes:
uidimus Iliacae transferri pignera Vestae
sede. putant aliquos scilicet esse deos.
at si respicerent, qua uos habitatis in arce,
totque domos uestras obsidione premi,
nil opis in cura scirent superesse deorum,
et data sollicita tura perire manu.
atque utinam pugnae pateat locus ! arma capessant,
et, si non poterunt exsuperare, cadant.
nunc inopes uictus ignauaque fata timentes
monte suo clausos barbara turba premit.'
tunc Venus et lituo pulcher trabeaque Quirinus
Vestaque pro Latio multa locuta suo est.
'publica' respondit 'cura est pro moenibus istis ;
Iuppiter 'et poenas Gallia uicta dabit.
tu modo quae desunt fruges, superesse putentur,
effice, nec sedes desere, Vesta, tuas.
quodcumque est solidae Cereris, caua machina frangat,
mollitamque manu duret in igne focus.'
iusserat, et fratris uirgo Saturnia iussis
adnuit, et mediae tempora noctis erant ;
iam ducibus somnum dederat labor. increpat illos
Iuppiter et sacro, quid uelit, ore docet :
'surgite et in medios de summis arcibus hostes
mittite, quam minime perdere uultis, opem.'
somnus abit, quaeruntque nouis ambagibus acti,
perdere quam nolint et iubeantur opem.
esse Ceres uisa est. iaciunt Cerialia dona,
iacta super galeas scutaque longa sonant.
posse fame uinci spes excidit. hoste repulso
candida Pistori ponitur ara Ioui.
Forte reuertebar festis Vestalibus illa,
qua Noua Romano nunc uia iuncta foro est.
huc pede matronam uidi descendere nudo :
obstipui tacitus sustinuique gradum.
sensit anus uicina loci iussumque sedere
alloquitur quatiens uoce tremente caput :
'hoc ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes ;
amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
qua Velabra solent in Circum ducere pompas,
nil praeter salices cassaque canna fuit.
saepe suburbanas rediens conuiua per undas
cantat et ad nautas ebria uerba iacit.
nondum conueniens diuersis iste figuris
nomen ab auerso ceperat amne deus.
hic quoque lucus erat iuncis et harundine densus
et pede uelato non adeunda palus.
stagna recesserunt et aquas sua ripa coercet,
siccaque nunc tellus : mos tamen ille manet
reddiderat causam. 'ualeas, anus optima ;' dixi
'quod superest aeui, molle sit omne, tui.'
Cetera iam pridem didici puerilibus annis,
non tamen idcirco praetereunda mihi.
moenia Dardanides nuper noua fecerat Ilus :
Ilus adhuc Asiae diues habebat opes :
creditur armiferae signum caeleste Mineruae
urbis in Iliacae desiluisse iuga.
cura uidere fuit, uidi templumque locumque.
hoc superest illi, Pallada Roma tenet.
consulitur Smintheus lucoque obscurus opaco
hos non mentito reddidit ore sonos :
'aetheriam seruate deam, seruabitis urbem :
imperium secum transferet illa loci.'
seruat, et inclusam summa tenet Ilus in arce,
curaque ad heredem Laumedonta redit.
sub Priamo seruata parum. sic ipsa uolebat,
ex quo iudicio forma reuicta sua est.
seu genus Adrasti, seu furtis aptus Vlixes,
seu pius Aeneas (eripuisse ferunt),
auctor in incerto, res est Romana. tuetur
Vesta, quod assiduo lumine cuncta uidet.
heu quantum timuere patres, quo tempore Vesta
arsit et est tectis obruta paene suis.
flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes,
mixtaque erat flammae flamma profana piae.
attonitae flebant demisso crine ministrae :
abstulerat uires corporis ipse timor.

VI 313 *tota* uel *solda* Madv. (Adu. II 107). **316** *eassa* I. H. Voss. **317** *obseruat* V ς Madv. **318** *quas* V. **320** *plena* ς. **341** *institerat* Madv. (Adu. II 108). **343, 344** spurios esse censet Bentl. **343** *conuocat* V[1]. **345, 346** circumscripserunt Heins. Merk. **345** *lampsaeos* ex ς. **346** *fata* (= *dicens*) '*as.—damus* Madv. (Adu. II 108). *domans* coni. Th. Bergk (Op. I 664). **349** *quam ferto* Merk. **355** *malorum* V M ς. **363** *reserata* Heins., *sacrata* Merk., *cerata* Lipsius. **380** *deses d. V. tuos* Merk. **381** *cereris solidae* ς Güthl. **388** *perdere* tres Heins. al., *mittere* V, *tradere* cett. edd. aliquot. **390** *perdere* Burm., *tradere* codd. **396** *quae* Madv. (Adu. II 108). **399** *loci* V, *loco* cett. **402** *redundantis* V, *redundanti* M ς. **406** *crassaque* V ς. **410** *aduerso* V M ς. **414** *inde* unus Merk. Güthl. **424** *illi* ex V, *illic* cett. Peter al. **430** *uenit* M ς. **433, 434** circumscr. Merk. **433** *gener* V[1] ς. **434** *eripuere deam* Heins.

prouolat in medium, et magna 'succurrite!' uoce
'non est auxilium flere' Metellus ait.
'pignera uirgineis fatalia tollite palmis.
non ea sunt uoto, sed rapienda manu.
me miserum! dubitatis?' ait. dubitare uidebat,
et pauidas posito procubuisse genu.
haurit aquas, tollensque manus 'ignoscite,' dixit
'sacra uir intrabo non adeunda uiro.
si scelus est, in me commissi poena redundet:
sit capitis damno Roma soluta mei.'
dixit et irrupit. factum dea rapta probauit
pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae:
ignis in Iliacis nunc erit estque focis.
nullaque dicetur uittas temerasse sacerdos
hoc duce, nec uiuae defodie*n*tur humo.
sic incesta perit, quia quam uiolauit, in illam
conditur, et Tellus Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
fecit et Hispanam sanguine tinxit humum.
scilicet interdum miscentur tristia laetis,
nec populum toto pectore festa iuuant.
Crassus ad Euphraten aquilas natumque suosque
perdidit et leto est ultimus ipse datus.
'Parthe, quid exultas?' dixit dea 'signa remittes,
quique necem Crassi uindicet, ultor erit.'

10. *AN*

At simul auritis uiolae demuntur asellis,
et Cereris fruges aspera saxa terunt,
nauita puppe sedens 'Delphina uidebimus,' inquit
'umida cum pulso nox erit orta die.'

11 *B MATR·N*

Iam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui,
et uigil Eois Lucifer exit aquis:
ite, bonae matres (uestrum Matralia festum),
flauaque Thebanae reddite liba deae.
pontibus et magno iuncta est celeberrima Circo
area, quae posito de boue nomen habet.
hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
sceptriferas Serui templa dedisse manus.
quae dea sit, quare famulas a limine templi
arceat (arcet enim) libaque tosta petat,
Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
si domus illa tua est, derige uatis opus.
arserat obsequio Semele Iouis. accipit Ino
te, puer, et summa sedula nutrit ope.
intumuit Iuno, raptum quod paelice natum
educet. at sanguis ille sororis erat.
hinc agitur furiis Athamas et imagine falsa,
tuque cadis patria, parue Learche, manu.
maesta Learcheas mater tumulauerat umbras
et dederat miseris omnia iusta rogis.
haec quoque, funestos ut erat laniata capillos,
prosilit et cunis te, Melicerta, rapit.
est spatio contracta breui, freta bina repellit
unaque pulsatur terra duabus aquis.
huc uenit insanis natum complexa lacertis
et secum e celso mittit in alta iugo.
excipit illaesos Panope centumque sorores,
et placido lapsu per sua regna ferunt.
nondum Leucothea, nondum puer ille Palaemon,
uerticibus densi Thybridis ora tenent.
lucus erat; dubium Semelae Stimulaene uocetur:
Maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas esse
audit et Euandrum sceptra tenere loci.
dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
instimulat fictis insidiosa sonis:
'o nimium faciles, o toto pectore captae,
non uenit haec nostris hospes amica choris.
fraude petit sacrique parat cognoscere ritum.
quo possit poenas pendere, pignus habet.'
uix bene desierat, complent ululatibus auras
Thyiades, effusis per sua colla comis,
iniciuntque manus puerumque reuellere pugnant.
quos ignorat adhuc, inuocat illa deos:
'dique uirique loci, miserae succurrite matri!'
clamor Auentini saxa propinqua ferit.
appulerat ripae uaccas Oetaeus Hiberas:
audit et ad uocem concitus urget iter.
Herculis aduentu, quae uim modo ferre parabant,
turpia femineae terga dedere fugae.
'quid petis hinc,' (cognorat enim) 'matertera Bacchi?
an numen, quod me, te quoque uexat?' ait.
illa docet partim, partim praesentia nati
continet et furiis in scelus isse pudet.
rumor, ut est uelox, agitatis peruolat alis;
estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
hospita Carmentis fidos intrasse penates
diceris et longam deposuisse famem.
liba sua properata manu Tegeaea sacerdos
traditur in subito cocta dedisse foco.
nunc quoque liba iuuant festis Matralibus illam.
rustica sedulitas gratior arte fuit.
'nunc,' ait 'o uates, uenientia fata resigna,
qua licet. hospitiis hoc, precor, adde meis.'
parua mora est, caelum uates ac numina sumit
fitque sui toto pectore plena dei.
uix illam subito posses cognoscere, tanto
sanctior et tanto, quam modo, maior erat.
'laeta canam. gaude, defuncta laboribus Ino,'
dixit 'et huic populo prospera semper ades.
numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
in uestris aliud sumite nomen aquis:
Leucothea Grais, Matuta uocabere nostris:
in portus nato ius erit omne tuo,
quem nos Portunum, sua lingua Palaemona dicet.
ite, precor, nostris aequus uterque locis.'
adnuerat, promissa fides. posuere labores:
nomina mutarunt. hic deus, illa dea est.
Cur uetet ancillas accedere, quaeritis? odit:
principiumque odii, si sinat illa, canam.
una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
saepe sub amplexus coniugis ire tui.
improbus hanc Athamas furtim dilexit; ab illa
comperit agricolis semina tosta dari.
ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
hoc est, cur odio sit tibi serua manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret.
ipsa parum felix uisa fuisse parens.
alterius prolem melius mandabitis illi.
utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
hanc tibi 'quo properas?' memorant dixisse, Rutili,
'luce mea Marso consul ab hoste cades.'
exitus accessit uerbis, flumenque Toleni
purpureum mixtis sanguine fluxit aquis.
proximus annus erat: Pallantide caesus eadem
Didius hostiles ingeminauit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est auctorque locusque.
sed superiniectis quis latet iste togis?
Seruius est; et constat enim. sed causa latendi
discrepat et dubium me quoque mentis habet.
dum dea furtiuos timide profitetur amores,
caelestemque homini concubuisse pudet
(arsit enim magno correpta cupidine regis
caecaque in hoc uno non fuit illa uiro),

VI **444** *officium* ς. **456** *erit usque* L. Mueller (Rhein. Mus. 1865, 263). **458** sic Postgate, *uiua defodictur* codd. uulg. **463, 464** 'an post **466** ponendi?' Riese. **464** *ne* et *iuuent* ς. **482** *petit* V ς. **487** *raptum* ς edd. plerique, *rapta* V ς. **495** 'fort. *qua spatio*' Riese. **498** *e* om. V, *ex* ς Riese. **502** *densi* Heins., *densis* codd. **505** *his unā* V. **514** *thyades* V. **515** *auellere temptant* ς. **533** *illa* ς Merk. **543** *ades* V. **544** *nostris* ς. **549** *annuerant* ς. **553** *cadmei* cod. unus, *cadmea* cett. **557** *negas* Madv. (Adu. II 109). **558** *sibi* V. **562** *illa* V M ς. **563** *tibi pro posito* V[1] ς. **567** *cretus* V ς. **571** *et* V[1] ς, *iam* V[2] ς, *id* C. Schenkl, *etenim constat* ς Peter.

nocte domum parua solita est intrare fenestra :
unde Fenestellae nomina porta tenet.
nunc pudet, et uultus uelamine celat amatos,
oraque sunt multa regia tecta toga.
an magis est uerum, post Tulli funera plebem
confusam placidi morte fuisse senis :
nec modus ullus erat, crescebat imagine luctus,
donec eum positis occuluere togis ?
tertia causa mihi spatio maiore canenda est ;
nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia coniugio, sceleris mercede, peracto
his solita est dictis extimulare uirum :
'quid iuuat esse pares, te nostrae caede sororis,
meque tui fratris, si pia uita placet ?
uiuere debuerant et uir meus et tua coniunx,
si nullum ausuri maius eramus opus.
et caput et regnum facio dotale parentis.
si uir es, i, dictas exige dotis opes.
regia res scelus est. socero cape regna necato,
et nostras patrio sanguine tingue manus.'
talibus instinctus solio priuatus in alto
sederat. attonitum uulgus ad arma ruit :
hinc cruor, hinc caedes, infirmaque uincitur aetas :
sceptra gener socero rapta Superbus habet.
ipse sub Esquiliis, ubi erat sua regia, caesus
concidit in dura sanguinulentus humo.
filia carpento patrios initura penates
ibat per medias alta feroxque uias.
corpus ut aspexit, lacrimis auriga profusis
restitit. hunc tali corripit illa sono :
'uadis, an expectas pretium pietatis amarum ?
duc, inquam, inuitas ipsa per ora rotas.'
certa fides facti. dictus Sceleratus ab illa
uicus, et aeterna res ea pressa nota.
post tamen hoc ausa est templum, monimenta parentis,
tangere. mira quidem, sed tamen acta loquar.
signum erat in solio residens sub imagine Tulli ;
dicitur hoc oculis opposuisse manum,
et uox audita est 'uultus abscondite nostros,
ne natae uideant ora nefanda meae !'
ueste data tegitur. uetat hanc Fortuna moueri
et sic e templo est ipsa locuta suo :
'ore reuelato qua primum luce patebit
Seruius, haec positi prima pudoris erit.'
parcite, matronae, uetitas attingere uestes ;
sollemni satis est uoce mouere preces.
sitque caput semper Romano tectus amictu,
qui rex in nostra septimus Vrbe fuit.
arserat hoc templum. signo tamen ille pepercit
ignis ; opem nato Mulciber ipse tulit.
namque pater Tulli Vulcanus, Ocresia mater
praesignis facie Corniculana fuit.
hanc secum Tanaquil, sacris de more peractis,
iussit in ornatum fundere uina focum.
hic inter cineres obsceni forma uirilis
aut fuit, aut uisa est : sed fuit illa magis.
iussa loco captiua sedet. conceptus ab illa
Seruius a caelo semina gentis habet.
signa dedit genitor tunc cum caput igne corusco
contigit, inque comis flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
Liuia, quam primo praestitit ipsa uiro.
disce tamen, ueniens aetas, ubi Liuia nunc est
porticus, inmensae tecta fuisse domus.
urbis opus domus una fuit, spatiumque tenebat,
quo breuius muris oppida multa tenent.
haec aequata solo est, nullo sub crimine regni,
sed quia luxuria uisa nocere sua.
sustinuit tantas operum subuertere moles,
totque suas heres perdere Caesar opes.
sic agitur censura et sic exempla parantur,
cum uindex, alios quod monet, ipse facit.

12. *CN* 13. *D EID·N*

Nulla nota est ueniente die, quam dicere possis.
Idibus Inuicto sunt data templa Ioui.
et iam Quinquatrus iubeor narrare minores.
nunc ades o coeptis, flaua Minerua, meis.
'cur uagus incedit tota tibicen in Vrbe ?
quid sibi personae, quid stola longa uolunt ?'
sic ego. sic posita Tritonia cuspide dixit :
(possim utinam doctae uerba referre deae !)
'temporibus ueterum tibicinis usus auorum
magnus et in magno semper honore fuit :
cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
cantabat maestis tibia funeribus :
dulcis erat mercede labor. tempusque secutum,
quod subito gratae frangeret artis opus ;
adde quod aedilis, pompam qui funeris irent,
artifices solos iusserat esse decem.
exilio mutant urbem Tiburque recedunt.
exilium quodam tempore Tibur erat.
quaeritur in scaena caua tibia, quaeritur aris ;
ducit supremos nenia nulla toros.
seruierat quidam, quantolibet ordine dignus,
Tibure, sed longo tempore liber erat.
rure dapes parat ille suo turbamque canoram
conuocat : ad festas conuenit illa dapes.
nox erat, et uinis oculique animique natabant,
cum praecomposito nuntius ore uenit,
atque ita "quid cessas conuiuia soluere ?" dixit
"auctor uindictae iam uenit ecce tuae."
nec mora, conuiuae ualido titubantia uino
membra mouent : dubii stantque labantque pedes.
at dominus "discedite" ait plaustroque morantes
sustulit : in plaustro scirpea lata fuit.
alliciunt somnos tempus motusque merumque,
potaque se Tibur turba redire putat.
iamque per Esquilias Romanam intrauerat urbem,
et mane in medio plaustra fuere foro.
Plautius, ut posset specie numeroque senatum
fallere, personis imperat ora tegi,
admiscetque alios et, ut hunc tibicina coetum
augeat, in longis uestibus esse iubet ;
sic reduces bene posse tegi, ne forte notentur
contra collegae iussa redisse sui.
res placuit, cultuque nouo licet Idibus uti
et canere ad ueteres uerba iocosa modos.'
Haec ubi perdocuit, 'superest mihi discere' dixi
'cur sit Quinquatrus illa uocata dies.'
'Martius' inquit 'agit tali mea nomine festa,
estque sub inuentis haec quoque turba meis.
prima terebrato per rara foramina buxo
ut daret, effeci, tibia longa sonos.
uox placuit : faciem liquidis referentibus undis
uidi uirgineas intumuisse genas.
"ars mihi non tanti est ; ualeas, mea tibia" dixi :
excipit abiectam caespite ripa suo.
inuentam Satyrus primum miratur et usum
nescit et inflatam sensit habere sonum ;
et modo dimittit digitis, modo concipit auras.
iamque inter Nymphas arte superbus erat.
prouocat et Phoebum. Phoebo superante pependit ;
caesa recesserunt a cute membra sua.

VI 582 *ducis* codd. Güthl. **584** *eam* ς. **593** *facito* V ς. **594** *i* cod. unus Heins., *in* codd. **598** *in a.* V ς. **599** *et eaedes* V ς. **609** *illo* coni. Riese. **629** *paratis* ς. **633** *foco* V ς uulg., *fouet* ς Heins. Burm. *ab illo* V. **635** *tum* ς Peter. **638** *primo* V, *priuo* C. Schenkl, 'fort. *proprio*' Riese. **640** *fuere* V^1 ς. **648** *iudex* V ς. **649** *discere* ς Peter, *ducere* ς. **652** *raua* Bentl. **654** *toga* V ς. **656** *possem* ς. **662** *graiae* ς Heins. al. *opes* ς. post hunc uersum lacunam notauit Pighius. **663** *pompam* V, *pompa* cett. **682** *totaque* V ς. **685** *Plautius* Pighius. *callidus* V^1 M ς, *claudius* V^2 ς Riese. *possent* Pighius. *senatus* V^1 ς. **690** *uenire* V. **691** *libet* cod. unus Merk. **696** *cura* Koch (Symb. Ritsch. 357). **700** *uidi et* V ς. **701** *ars mea* V. **704** *efflatam* V ς. *sentit* ς.

sum tamen inuentrix auctorque ego carminis huius.
  hoc est, cur nostros ars colat ista dies.'

14 *E E[N]* 15. *F Q·ST·D·F*

Tertia lux ueniet, qua tu, Dodoni Thyone,
  stabis Agenorei fronte uidenda bouis.
haec est illa dies, qua tu purgamina Vestae,
  Thybri, per Etruscas in mare mittis aquas.
siqua fides uentis, Zephyro date carbasa, nautae.
  cras ueniet uestris ille secundus aquis.

16. *GC* 17. *HC* 18. *AC*

At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis,
  et cinget geminos stella serena polos,
tollet humo ualidos proles Hyriea lacertos.
  continua Delphin nocte uidendus erit.
scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos
  uiderat in campis, Algida terra, tuis:
unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho
  uectus es in niueis, Postume, uictor equis.

19. *BC*

Iam sex et totidem luces de mense supersunt,
  huic unum numero tu tamen adde diem.
sol abit a Geminis, et Cancri signa rubescunt:
  coepit Auentina Pallas in arce coli.

20. *CC*

Iam tua, Laumedon, oritur nurus ortaque noctem
  pellit, et e pratis uda pruina fugit:
reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur
  tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
hanc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
  plenaque securae terra quietis erit,
surgit humo iuuenis telis afflatus auitis,
  et gemino nexas porrigit angue manus.
notus amor Phaedrae, nota est iniuria Thesei:
  deuouit natum credulus ille suum.
non impune pius iuuenis Troezena petebat:
  diuidit obstantes pectore taurus aquas.
solliciti terrentur equi, frustraque retenti
  per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
exciderat curru lorisque morantibus artus
  Hippolytus lacero corpore raptus erat
reddideratque animam, multum indignante Diana.
  'nulla' Coronides 'causa doloris' ait:
'namque pio iuueni uitam sine uulnere reddam,
  et cedent arti tristia fata meae.'
gramina continuo loculis depromit eburnis:
  profuerant Glauci manibus illa prius,
tunc cum obseruatas augur descendit in herbas,
  usus et auxilio est anguis ab angue dato.
pectora ter tetigit, ter uerba salubria dixit:
  depositum terra sustulit ille caput.
lucus eum Nemorisque tui, Dictynna, recessus
  celat: Aricino Virbius ille lacu.
at Clymenus Clothoque dolent: haec, fila reneri,
  hic, fieri regni iura minora sui.
Iuppiter, exemplum ueritus, direxit in ipsum
  fulmina, qui nimiae mouerat artis opem.
Phoebe, querebaris: deus est; placare parenti;
  propter te, fieri quod uetat, ipse facit.

21. *DC*

Non ego te, quamuis properabis uincere, Caesar,
  si uetet auspicium, signa mouere uelim.
sint tibi Flaminius Trasimenaque litora testes,
  per uolucres aequos multa monere deos.
tempora si ueteris quaeris temeraria damni,
  quintus ab extremo mense bis ille dies.

22. *EC*

Postera lux melior. superat Masinissa Syphacem,
  et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

23. *FC* 24. *GC*

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
  et fugiunt freno non remorante dies.
quam cito uenerunt Fortunae Fortis honores!
  post septem luces Iunius actus erit.
ite, deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
  in Tiberis ripa munera regis habet.
pars pede, pars etiam celeri decurrite cumba,
  nec pudeat potos inde redire domum.
ferte coronatae iuuenum conuiuia lintres,
  multaque per medias uina bibantur aquas.
plebs colit hanc, quia qui posuit, de plebe fuisse
  fertur et ex humili sceptra tulisse loco.
conuenit et seruis, serua quia Tullius ortus
  constituit dubiae templa propinqua deae.

25. *HC* 26. *AC*

Ecce suburbana rediens male sobrius aede
  ad stellas aliquis talia uerba iacit:
'zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit:
  dehinc erit, Orion, aspicienda mihi.'
at si non esset potus, dixisset eadem
  uenturum tempus solstitiale die.

27. *BC*

Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt
  hic, ubi fit docta multa corona manu.
tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
  ante Palatini condidit ora iugi.

28. *CF*

Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis,
  cum data sunt trabeae templa, Quirine, tuae.

29. *DF* 30. *EC*

'Tempus Iuleis cras est natale Kalendis:
  Pierides, coeptis addite summa meis.
dicite, Pierides, quis uos adiunxerit isti,
  cui dedit inuitas uicta nouerca manus?'
sic ego. sic Clio: 'clari monimenta Philippi
  aspicis, unde trahit Marcia casta genus:
Marcia, sacrifico deductum nomen ab Anco,
  in qua par facies nobilitate sua est.
[par animo quoque forma suo respondet; in illa
  et genus et facies ingeniumque simul.]
nec quod laudamus formam, tu turpe putaris:
  laudamus magnas hac quoque parte deas.
nupta fuit quondam matertera Caesaris illi.
  o decus, o sacra femina digna domo!'
sic cecinit Clio. doctae assensere sorores;
  adnuit Alcides increpuitque lyram.

VI 711 *nox* V ς. *dione* ς, *thyene* Naugerius. **721** *hinc* V. **723** *tiburte* V ς. **724** *postmodo* V¹ M ς. **727** *a. e* M ς **735** *stellis* V ς. *aeutis* V. **736** *geminas nexo* Peter, *Geminis nexas* Th. Bergk (Op. I 665). **739, 740** om. M ς, circumscr. Heins. al. **751, 752** circumscr. Heins. **751** *anguis* cod. unus Merk. *ad umbras* duo Merk. **755** *sui* M ς. *reecessu* V ς. **757** *Clymenus* Heins., *Clymenes* ς, *lachesis* V ς. *reneri* Salmasius, *teneri* codd. **759** *exempli* V¹, *exemplo* V² M ς. **760** *nouerat* V M ς Riese. **763–770** post **794** ponit Riese. **768** *quartus* ς Merk. *mense erit* V ς Riese. **789** *stultus* V ς, *pulsus* M ς. **793** *quam* V, *quod* cett. **799** *adduxerit* V M ς. *istue* V ς. **803, 804** eicit Gilbert (Neue Jahrb. 1878, p. 783). **804** *pars* Merk. *est* om. M ς. **805 806** circumscr. Broukhusius al. **806** 'an *est genus*?' Riese. **807** *tam turpe* V M ς. **812** *lyra* M ς.

P. OVIDI NASONIS

TRISTIVM

LIBER PRIMVS

I

PARVE (nec inuideo) sine me, liber, ibis in urbem:
ei mihi, quod domino non licet ire tuo.
uade, sed incultus, qualem decet exulis esse:
infelix habitum temporis huius habe.
nec te purpureo uelent uaccinia fuco:
non est conueniens luctibus ille color:
nec titulus minio nec cedro charta notetur,
candida nec nigra cornua fronte geras.
felices ornent haec instrumenta libellos:
fortunae memorem te decet esse meae.
nec fragili geminae poliantur pumice frontes,
hirsutus sparsis ut uideare comis.
neue liturarum pudeat. qui uiderit illas,
de lacrimis factas sentiat esse meis.
uade, liber, uerbisque meis loca grata saluta:
contingam certe quo licet illa pede.
siquis, ut in populo, nostri non inmemor illi,
siquis, qui quid agam forte requirat, erit:
uiuere me dices, saluum tamen esse negabis:
id quoque, quod uiuam, munus habere dei.
atque ita tu tacitus (quaerenti plura legendum)
ne quae non opus est forte loquare, caue.
protinus admonitus repetet mea crimina lector,
et peragar populi publicus ore reus.
tu caue defendas, quamuis mordebere dictis:
causa patrocinio non bona maior erit.
inuenies aliquem qui me suspiret ademptum,
carmina nec siccis perlegat ista genis,
et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
sit mea lenito Caesare poena leuis:
nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
placatos miseris qui uolet esse deos:
quaeque uolet, rata sint, ablataque principis ira
sedibus in patriis det mihi posse mori.
ut peragas mandata, liber, culpabere forsan
ingeniique minor laude ferere mei.
iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
quaerere: quaesito tempore tutus eris.
carmina proueniunt animo deducta sereno:
nubila sunt subitis tempora nostra malis.
carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
me mare, me uenti, me fera iactat hiemps.
carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
haesurum iugulo iam puto iamque meo.
haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus,
scriptaque cum uenia qualiacumque leget.
da mihi Maeoniden, et tot circumspice casus:
ingenium tantis excidet omne malis.
denique securus famae, liber, ire memento,
nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
non ita se praebet nobis fortuna secundam,
ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
donec eram sospes, tituli tangebar amore,
quaerendique mihi nominis ardor erat.
carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
tu tamen i pro me, tu, cui licet, aspice Romam:
di facerent, possem nunc meus esse liber.
nec te, quod uenias magnam peregrinus in urbem,
ignotum populo posse uenire puta.
ut titulo careas, ipso noscere colore:
dissimulare uelis, te liquet esse meum.
clam tamen intrato, ne te mea carmina laedant:
non sunt ut quondam plena fauoris erant.
siquis erit qui te, quia sis meus, esse legendum
non putet, e gremio reiciatque suo,
'inspice' dic 'titulum. non sum praeceptor amoris;
quas meruit, poenas iam dedit illud opus.'
forsitan expectes, an in alta palatia missum
scandere te iubeam Caesareamque domum.
ignoscant augusta mihi loca dique locorum:
uenit in hoc illa fulmen ab arce caput.
esse quidem memini mitissima sedibus illis
numina; sed timeo qui nocuere deos.
terretur minimo pennae stridore columba,
unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
nec procul a stabulis audet discedere, siqua
excussa est auidi dentibus agna lupi.
uitaret caelum Phaethon si uiueret, et quos
optarat stulte, tangere nollet equos.
me quoque, quae sensi, fateor Iouis arma timere:
me reor infesto, cum tonat, igne peti.
quicumque Argolica de classe Capherea fugit,
semper ab Euboicis uela retorquet aquis.
et mea cumba semel uasta percussa procella
illum, quo laesa est, horret adire locum.
ergo caue, liber, et timida circumspice mente:
ut satis a media sit tibi plebe legi.
dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, aequoreis nomina fecit aquis.
difficile est tamen hinc, remis utaris an aura,
dicere. consilium resque locusque dabunt.
si poteris uacuo tradi, si cuncta uidebis
mitia, si uires fregerit ira suas:
siquis erit qui te dubitantem et adire timentem
tradat et ante tamen pauca loquatur, adi.
luce bona dominoque tuo felicior ipso
peruenias illuc et mala nostra leues.
namque ea uel nemo, uel qui mihi uulnera fecit,
solus Achilleo tollere more potest.
tantum ne noceas, dum uis prodesse, uideto.

I I 12 *sparsis* G(uelferbytanus) H(olkhamicus) ω, *passis* A (=Marcianus Politiani) P(alatinus 910) V(aticanus 1606) ϛ. 14 *sentiet* ϛ. 17 *illi* G V ϛ, *illo* A H ϛ, *extat* ϛ. 18 *requirat* ϛ. 21 *legendus* Riese. 21, 22 *tu—caue. te—dabis* ϛ. 26 *peior* ϛ edd.; sed uide ed. Ox. prolegg. p. lxxi. 43 *obest* Francius. 47 *circumice* Heins. 83 *capharea* codd.; cf. V vii 36. 84 *retorsit* Bentl. 90 *aequoreis nomina f. aquis* ϛ, *aequoreas nomine f. aquas* Γ (= consensus librorum A G H P V), *Icarias nomine f. aquas* ω.

nam spes est animi nostra timore minor:
quaeque quiescebat, ne mota resaeuiat ira,
et poenae tu sis altera causa, caue.
cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus
contigerisque tuam, scrinia curua, domum,
aspicies illic positos ex ordine fratres,
quos studium cunctos euigilauit idem.
cetera turba palam titulos ostendet apertos,
et sua detecta nomina fronte geret;
tres procul obscura latitantes parte uidebis:
(hi qui, quod nemo nescit, amare docent)
hos tu uel fugias uel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque uoces.
deque tribus, moneo, siqua est tibi cura parentis,
ne quemquam, quamuis ipse docebit, ames.
sunt quoque mutatae, ter quinque uolumina, formae,
nuper ab exequiis carmina rapta meis.
his mando dicas inter mutata referri
fortunae uultum corpora posse meae.
namque ea dissimilis subito est effecta priori,
flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam:
sed uereor tardae causa fuisse uiae.
et si quae subeunt, tecum, liber, omnia ferres,
sarcina laturo magna futurus eras.
longa uia est, propera: nobis habitabitur orbis
ultimus, a terra terra remota mea.

II

Di maris et caeli (quid enim nisi uota supersunt?)
soluere quassatae parcite membra ratis,
neue, precor, magni subscribite Caesaris irae:
saepe premente deo fert deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo:
aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
oderat Aeneam propior Saturnia Turno:
ille tamen Veneris numine tutus erat.
saepe ferox cautum petiit Neptunus Vlixem,
eripuit patruo saepe Minerua suo.
et nobis aliquod, quamuis distamus ab illis,
quis uetat irato numen adesse deo?
uerba miser frustra non proficientia perdo;
ipsa graues spargunt ora loquentis aquae,
terribilisque Notus iactat mea dicta, precesque,
ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
ergo idem uenti, ne causa laedar in una,
uelaque nescioquo uotaque nostra ferunt.
me miserum, quanti montes uoluuntur aquarum!
iam iam tacturos sidera summa putes.
quantae diducto subsidunt aequore ualles!
iam iam tacturas Tartara nigra putes.
quocumque aspicio, nihil est nisi pontus et aer,
fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
inter utrumque fremunt inmani murmure uenti:
nescit, cui domino pareat, unda maris.
nam modo purpureo uires capit Eurus ab ortu,
nunc Zephyrus sero uespere missus adest,
nunc sicca gelidus Boreas bacchatur ab Arcto,
nunc Notus aduersa proelia fronte gerit.
rector in incerto est nec quid fugiatue petatue
inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.
scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis,
dumque loquor, uultus obruit unda meos.
opprimet hanc animam fluctus, frustaque precanti
ore necaturas accipiemus aquas.
at pia nil aliud quam me dolet exule coniunx
hoc unum nostri scitque gemitque mali.
nescit in inmenso iactari corpora ponto,
nescit agi uentis, nescit adesse necem.
o bene, quod non sum mecum conscendere passus,
ne mihi mors misero bis patienda foret.
at nunc ut peream, quoniam caret illa periclo,
dimidia certe parte superstes ero.
ei mihi, quam celeri micuerunt nubila flamma!
quantus ab aetherio personat axe fragor!
nec leuius tabulae laterum feriuntur ab undis,
quam graue balistae moenia pulsat onus.
qui uenit hic fluctus, fluctus supereminet omnes:
posterior nono est undecimoque prior.
nec letum timeo: genus est miserabile leti.
demite naufragium, mors mihi munus erit.
est aliquid, fatoue suo ferroue cadentem
in solida moriens ponere corpus humo,
et mandare suis aliqua, et sperare sepulcrum,
et non aequoreis piscibus esse cibum.
fingite me dignum tali nece, non ego solus
hic uehor: inmeritos cur mea poena trahit?
pro superi uiridesque dei, quibus aequora curae,
utraque iam uestras sistite turba minas:
quamque dedit uitam mitissima Caesaris ira,
hanc sinite infelix in loca iussa feram.
si quoque quam merui poenam me pendere uultis,
culpa mea est ipso iudice morte minor.
mittere me Stygias si iam uoluisset in undas
Caesar, in hoc uestra non eguisset ope.
est illi nostri non inuidiosa cruoris
copia; quodque dedit, cum uolet, ipse feret.
uos modo, quos certe nullo, puto, crimine laesi,
contenti nostris iam, precor, este malis.
nec tamen, ut cuncti miserum seruare uelitis,
quod periit, saluum iam caput esse potest.
ut mare considat uentisque ferentibus utar,
ut mihi parcatis, non minus exul ero.
non ego diuitias auidus sine fine parandi
latum mutandis mercibus aequor aro:
nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas,
oppida non Asiae, non loca uisa prius,
non ut Alexandri claram delatus in urbem
delicias uideam, Nile iocose, tuas.
quod faciles opto uentos, (quis credere posset?)
Sarmatis est tellus, quam mea uela petunt.
obligor, ut tangam laeui fera litora Ponti;
quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
nescioquo uideam positos ut in orbe Tomitas,
exilem facio per mea uota uiam.
seu me diligitis, tantos compescite fluctus,
pronaque sint nostrae numina uestra rati;
seu magis odistis, iussae me aduertite terrae:
supplicii pars est in regione mei.
ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpora uenti:
Ausonios fines cur mea uela uolunt?
noluit hoc Caesar. quid, quem fugat ille, tenetis?
aspiciat uultus Pontica terra meos.
et iubet et merui; nec, quae damnauerit ille,
crimina defendi fasque piumque puto.
si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
a culpa facinus scitis abesse mea.
immo ita si scitis, si me meus abstulit error,
stultaque mens nobis, non scelerata, fuit:
quod licet et minimis, domui si fauimus illi,
si satis Augusti publica iussa mihi:
hoc duce si dixi felicia saecula proque
Caesare tura piis Caesaribusque dedi:
si fuit hic animus nobis, ita parcite diui:
si minus, alta cadens obruat unda caput.
fallor, an incipiunt grauidae uanescere nubes,

I 112 *hi qui* G V, *hi quoque* A H P ω, *sic quoque* Bentl. Madv. **124** *uiae* A G V, *morae* H P ω. **II 41** *o* ω, *di* Γ. **53** *fatoue—ferroue* Heins. edd., *fatoque—ferroque* Γ ω. *cadentem* ς, *cadendum* Γ ω. **54** *solida* ς, *solita* Γ ω. **55** *aliqua et* ς, *aliquid* (om. *et*) ς Burm., *aliquid et* Γ ω. **63** *q. quam* A G H P, *q. quia* V, *quoniam* ω, *quantam* Rappold Ehw. *poenam—pendere* ς. **65** *in. ad* ς edd. **77, 78** post **80** transposuit Ehw. **78** *loca. mihi* ω. **81** *faciles* Heins., *facile est* codd. *posset* A G H P ω, *possit* V ς. **84** *tam* G ς, *iam* A H P V ω. **90** *mei* Canonicianus Lat. 1, quod coniecerat Heins., *mori* cett. **92** *uident* ς. **96** *fasue piumue* ς. **100** *mens nobis, non* ω, *non nobis mens* Γ, ego in ed. Ox. **101** *q. l. et* G, *q. l. e* A H P V ω, *quamlibet e* ς. **104** *piis* Γ ς, *pius* ς.

uictaque mutati frangitur unda maris?
non casu, uos sed sub condicione uocati,
fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

III

Cum subit illius tristissima noctis imago,
qua mihi supremum tempus in urbe fuit,
cum repeto noctem qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar
finibus extremae iusserat Ausoniae.
nec spatium nec mens fuerat satis apta parandi:
torpuerant longa pectora nostra mora.
non mihi seruorum, comites non cura legendi,
non aptae profugo uestis opisue fuit.
non aliter stupui, quam qui Iouis ignibus ictus
uiuit et est uitae nescius ipse suae.
ut tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit,
et tandem sensus conualuere mei,
alloquor extremum maestos abiturus amicos,
qui modo de multis unus et alter erat.
uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
imbre per indignas usque cadente genas.
nata procul Libycis aberat diuersa sub oris
nec poterat fati certior esse mei.
quocumque aspiceres, luctus gemitusque sonabant,
formaque non taciti funeris intus erat.
femina uirque meo, pueri quoque funere maerent:
inque domo lacrimas angulus omnis habet.
si licet exemplis in paruis grandibus uti,
haec facies Troiae, cum caperetur, erat.
iamque quiescebant uoces hominumque canumque,
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
hanc ego suspiciens et ad hanc Capitolia cernens,
quae nostro frustra iuncta fuere Lari,
'numina uicinis habitantia sedibus' inquam,
'iamque oculis numquam templa uidenda meis,
dique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini,
este salutati tempus in omne mihi.
et quamquam sero clipeum post uulnera sumo,
attamen hanc odiis exonerate fugam;
caelestique uiro, quis me deceperit error,
dicite, pro culpa ne scelus esse putet.
ut quod uos scitis, poenae quoque sentiat auctor,
placato possum non miser esse deo.'
hac prece adoraui superos ego: pluribus uxor,
singultu medios impediente sonos.
illa etiam ante Lares passis adstrata capillis
contigit extinctos ore tremente focos,
multaque in aduersos effudit uerba Penates
pro deplorato non ualitura uiro.
iamque morae spatium nox praecipitata negabat,
uersaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
quid facerem? blando patriae retinebar amore:
ultima sed iussae nox erat illa fugae.
a, quotiens aliquo dixi properante 'quid urges?
uel quo festinas ire, uel unde, uide.'
a, quotiens certam me sum mentitus habere
horam, propositae quae foret apta uiae.
ter limen tetigi, ter sum reuocatus, et ipse
indulgens animo pes mihi tardus erat.
saepe 'uale' dicto rursus sum multa locutus,
et quasi discedens oscula summa dedi.
saepe eadem mandata dedi meque ipse fefelli,
respiciens oculis pignora cara meis.
denique 'quid propero? Scythia est quo mittimur,' inquam:
'Roma relinquenda est. utraque iusta mora est.
uxor in aeternum uiuo mihi uiua negatur,
et domus et fidae dulcia membra domus,
quosque ego dilexi fraterno more sodales,
o mihi Thesea pectora iuncta fide.
dum licet, amplectar: numquam fortasse licebit
amplius. in lucro est quae datur hora mihi.'
nec mora, sermonis uerba inperfecta relinquo,
complectens animo proxima quaeque meo.
dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto,
stella grauis nobis, Lucifer ortus erat.
diuidor haud aliter, quam si mea membra relinquam,
et pars abrumpi corpore uisa suo est.
sic doluit Mettus tunc, cum in contraria uersos
ultores habuit proditionis equos.
tum uero exoritur clamor gemitusque meorum,
et feriunt maestae pectora nuda manus.
tum uero coniunx umeris abeuntis inhaerens
miscuit haec lacrimis tristia uerba meis:
'non potes auelli. simul hinc, simul ibimus,' inquit:
'te sequar et coniunx exulis exul ero.
et mihi facta uia est, et me capit ultima tellus:
accedam profugae sarcina parua rati.
te iubet e patria discedere Caesaris ira,
me pietas. pietas haec mihi Caesar erit.'
talia temptabat, sicut temptauerat ante,
uixque dedit uictas utilitate manus.
egredior, siue illud erat sine funere ferri,
squalidus, inmissis hirta per ora comis.
illa dolore amens tenebris narratur obortis
semianimis media procubuisse domo:
utque resurrexit foedatis puluere turpi
crinibus et gelida membra leuauit humo,
se modo, desertos modo complorasse Penates,
nomen et erepti saepe uocasse uiri,
nec gemuisse minus, quam si nataeque uirique
uidisset structos corpus habere rogos,
et uoluisse mori, moriendo ponere sensus,
respectuque tamen non periisse mei.
uiuat, et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
uiuat ut auxilio subleuet usque suo.

IV

Tingitur oceano custos Erymanthidos ursae,
aequoreasque suo sidere turbat aquas.
nos tamen Ionium non nostra findimus aequor
sponte, sed audaces cogimur esse metu.
me miserum! quantis increscunt aequora uentis,
erutaque ex imis feruet harena fretis.
monte nec inferior prorae puppiue recuruae
insilit et pictos uerberat unda deos.
pinea texta sonant, pulsi stridore rudentes,
ingemit et nostris ipsa carina malis.
nauita confessus gelidum pallore timorem
iam sequitur uictus, non regit arte ratem.
utque parum ualidus non proficientia rector
ceruicis rigidae frena remittit equo,
sic non quo uoluit, sed quo rapit impetus undae,
aurigam uideo uela dedisse rati.
quod nisi mutatas emiserit Aeolus auras,
in loca iam nobis non adeunda ferar.
nam procul Illyriis laeua de parte relictis
interdicta mihi cernitur Italia.
desinat in uetitas quaeso contendere terras,
et mecum magno pareat aura deo.
dum loquor, et timeo pariter cupioque repelli,
increpuit quantis uiribus unda latus!

II 109 *sed uos* ς. **III 4** *nunc* V, *tunc* A G H P ω. **7** *fuerat nec mens* ς. **16** *erant* ω. **25** *paruis* G H P V ς, *paruo* A ς. **29** *ad hanc* Γ, *ab hac* ω. **43** *lares* A H P ω, *aras* G V ς; uide ed. Ox. p. lxiv. *sparsis* ω. *adstrata* G, *attracta* H P, *attacta* V, *intracta* A, *prostrata* ω. **44** *aeternos* Γ. **75** *Mettus* Salmasius, *metius* codd. duo, *priamus* Γ ω. **85** *e. a* ω. **97** *uirique* G H V, *meumque* A ς, *nataeue meumue* ς. **99** *mali* Madv. **102** *ut* Salmasius, *et* codd. **IV 5** *increscunt* A², *me crescunt* A G H P V, *nigrescunt* ω. **6** *fretis* A G(?) P V, *uadis* H ω. **7** *puppiue* G H, *puppisue* V, *puppique* A P ω. **9** *pulsu* Rothmaler. **19** *Illyriis* T. Faber, *illyricis* codd. **23** ita G H ς, *timeo cupio nimiumque* V, *cupio pariter timeoque* A P ω.

parcite caerulei, uos parcite, numina ponti,
  infestumque mihi sit satis esse Iouem.
uos animam saeuae fessam subducite morti,
  si modo, qui periit, non periisse potest.

V

O mihi post ullos numquam memorande sodales,
  et cui praecipue sors mea uisa sua est:
attonitum qui me, memini, carissime, primus
  ausus es alloquio sustinuisse tuo;
qui mihi consilium uiuendi mite dedisti,
  cum foret in misero pectore mortis amor.
scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis,
  officium nec te fallit, amice, tuum.
haec mihi semper erunt imis infixa medullis,
  perpetuusque animae debitor huius ero:
spiritus et uacuas prius hic tenuandus in auras
  ibit et in tepido deseret ossa rogo,
quam subeant animo meritorum obliuia nostro,
  et longa pietas excidat ista die.
di tibi sint faciles, tibi di nullius egentem
  fortunam praestent dissimilemque meae.
si tamen haec nauis uento ferretur amico,
  ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
  si non infernas uiuus adisset aquas.
ut foret exemplum ueri Phoceus amoris,
  fecerunt furiae, tristis Oresta, tuae.
si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
  Hyrtacidae Nisi gloria nulla foret.
scilicet ut flauum spectatur in ignibus aurum,
  tempore sic duro est inspicienda fides.
dum iuuat et uultu ridet Fortuna sereno,
  indelibatas cuncta secuntur opes:
at simul intonuit, fugiunt, nec noscitur ulli,
  agminibus comitum qui modo cinctus erat.
atque haec, exemplis quondam collecta priorum,
  nunc mihi sunt propriis cognita uera malis.
uix duo tresue mihi de tot superestis amici:
  cetera Fortunae, non mea turba fuit.
quo magis, o pauci, rebus succurrite laesis,
  et date naufragio litora tuta meo.
neue metu falso nimium trepidate, timentes
  hac offendatur ne pietate deus.
saepe fidem aduersis etiam laudauit in armis,
  inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.
causa mea est melior, qui non contraria foui
  arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
inuigiles igitur nostris pro casibus, oro,
  deminui siqua numinis ira potest.
scire meos casus siquis desiderat omnis,
  plus, quam quod fieri res sinit, ille petit.
tot mala sum passus quot in aethere sidera lucent,
  paruaque quot siccus corpora puluis habet:
multaque credibili tulimus maiora ratamque,
  quamuis acciderint, non habitura fidem.
pars etiam quaedam mecum moriatur oportet,
  meque uelim possit dissimulante tegi.
si uox infragilis, pectus mihi firmius aere,
  pluraque cum linguis pluribus ora forent:
non tamen idcirco complecterer omnia uerbis,
  materia uires exsuperante meas.
pro duce Neritio, docti, mala nostra, poetae,
  scribite: Neritio nam mala plura tuli.
ille breui spatio multis errauit in annis
  inter Dulichias Iliacasque domos:
nos freta sideribus totis distantia mensos
  sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
ille habuit fidamque manum sociosque fideles:
  me profugum comites deseruere mei.
ille suam laetus patriam uictorque petebat:
  a patria fugi uictus et exul ego.
nec mihi Dulichium domus est Ithaceue Samosue,
  poena quibus non est grandis abesse locis:
sed quae de septem totum circumspicit orbem
  montibus, inperii Roma deumque locus.
illi corpus erat durum patiensque laborum:
  inualidae uires ingenuaeque mihi.
ille erat assidue saeuis agitatus in armis:
  adsuetus studiis mollibus ipse fui.
me deus oppressit, nullo mala nostra leuante?
  bellatrix illi diua ferebat opem.
cumque minor Ioue sit tumidis qui regnat in undis,
  illum Neptuni, me Iouis ira premit.
adde, quod illius pars maxima ficta laborum,
  ponitur in nostris fabula nulla malis.
denique quaesitos tetigit tamen ille penates,
  quaeque diu petiit, contigit arua tamen:
at mihi perpetuo patria tellure carendum,
  ni fuerit laesi mollior ira dei.

VI

Nec tantum Clario est Lyde dilecta poetae,
  nec tantum Coo Bittis amata suo est,
pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhaeres,
  digna minus misero, non meliore uiro.
te mea subposita ueluti trabe fulta ruina est:
  siquid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
tu facis, ut spolium non sim, nec nuder ab illis
  naufragii tabulas qui petiere mei.
utque rapax stimulante fame cupidusque cruoris
  incustoditum captat ouile lupus,
aut ut edax uultur corpus circumspicit ecquod
  sub nulla positum cernere possit humo,
sic mea nescioquis, rebus male fidus acerbis,
  in bona uenturus, si paterere, fuit.
hunc tua per fortis uirtus summouit amicos,
  nulla quibus reddi gratia digna potest.
ergo quam misero, tam uero teste probaris,
  hic aliquod pondus si modo testis habet.
nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
  aut comes extincto Laudamia uiro.
tu si Maeonium uatem sortita fuisses,
  Penelopes esset fama secunda tuae:
siue tibi hoc debes, nulli pia facta magistro,
  cumque noua mores sunt tibi luce dati,
femina seu princeps omnes tibi culta per annos
  te docet exemplum coniugis esse bonae,
adsimilemque sui longa adsuetudine fecit,
  grandia si paruis adsimulare licet.
ei mihi, non magnas quod habent mea carmina uires,
  nostraque sunt meritis ora minora tuis;
siquid et in nobis uiui fuit ante uigoris,
  extinctum longis occidit omne malis!
prima locum sanctas heroidas inter haberes,
  prima bonis animi conspicerere tui.
quantumcumque tamen praeconia nostra ualebunt,
  carminibus uiues tempus in omne meis.

VII

'Si quis habes nostris similes in imagine uultus,
  deme meis hederas, Bacchia serta, comis.

IV 25 *u. saltem n. ω.* **V 1** *nullos umquam* P Madv. 2 *et. o ω.* 5 an *rite?* 11 hic incipit L(aurentianus). *et. hic ς. hic ten. hic euandus* L, *extenuandus ς.* 15 *tibi di* Ehw., *sisui* L, *et opis* Γ ω. 22 *Oresta* Bersmann, *oreste* codd. 25 *flauum* scripsi, Classical Review ii p. 180, *saluum* L, *fuluum* Γ ω. 44 *deminui* L, *dim.* Γ ω. *siqua.* ////q//// *nunc* L. 53 *aere ς, heret* L, *esset* Γ ω. 62 *sors tulit ς, detulit* Γ L ς. *Sarmaticosque* L ς, *Sarmatis ora* Γ. 66 *fugi* L ς, *fugio* Γ ω. 74 *at suetus* L. 83 *carendum est* Γ ω. **VI 1** *est Lyde* tres codd., *est idem* L, *lyde* Γ ω. 2 *Bittis* Merkel, *battis* codd. *amica* L. 6 *ēē* (i.e. *esse*) *tui* L (*omne tui est* corr. L²), unde *ecce tui* conicci. 20 *Laudamia* Güthl., *Laod.* codd. 23 *nulli* L, *nullo* Γ L² ω. 33, 34 post 22 transposuerunt Maehly Ehw. 34 om. L. **VII 2** *bacchia* A, *bahcia* L, *bacchica* G H P V ω.

ista decent laetos felicia signa poetas:
temporibus non est apta corona meis.'
hoc tibi dissimula, senti tamen, optime, dici,
in digito qui me fersque refersque tuo,
effigiemque meam fuluo complexus in auro
cara relegati, quae potes, ora uides.
quae quotiens spectas, subeat tibi dicere forsan
'quam procul a nobis Naso sodalis abest.'
grata tua est pietas: sed carmina maior imago
sunt mea, quae mando qualiacumque legas,
carmina mutatas hominum dicentia formas,
infelix domini quod fuga rupit opus.
haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
ipse mea posui maestus in igne manu.
utque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias et melior matre fuisse soror,
sic ego non meritos mecum peritura libellos
imposui rapidis uiscera nostra rogis:
uel quod eram musas, ut crimina nostra, perosus,
uel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
quae quoniam non sunt penitus sublata, sed extant
(pluribus exemplis scripta fuisse reor),
nunc precor, ut uiuant et non ignaua legentem
otia delectent admoneantque mei.
nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
nesciet his summam siquis abesse manum.
ablatum mediis opus est incudibus illud,
defuit et scriptis ultima lima meis.
et ueniam pro laude peto, laudatus abunde,
non fastiditus si tibi, lector, ero.
hos quoque sex uersus, in primi fronte libelli
si praeponendos esse putabis, habe:
'orba parente suo quicumque uolumina tangis,
his saltem uestra detur in urbe locus.
quoque magis faueas, haec non sunt edita ab ipso,
sed quasi de domini funere rapta sui.
quicquid in his igitur uitii rude carmen habebit,
emendaturus, si licuisset, eram.'

VIII

In caput alta suum labentur ab aequore retro
flumina, conuersis solque recurret equis:
terra feret stellas, caelum findetur aratro,
unda dabit flammas, et dabit ignis aquas:
omnia naturae praepostera legibus ibunt,
parsque suum mundi nulla tenebit iter:
omnia iam fient, fieri quae posse negabant,
et nihil est, de quo non sit habenda fides.
haec ego uaticinor, quia sum deceptus ab illo,
laturum misero quem mihi rebar opem.
tantane te, fallax, cepere obliuia nostri,
adflictumque fuit tantus adire timor,
ut neque respiceres nec solarere iacentem,
dure, neque exequias prosequerere meas?
illud amicitiae sanctum et uenerabile nomen
re tibi pro uili est sub pedibusque iacet?
quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
uisere et alloquio parte leuare tuo,
inque meos si non lacrimam demittere casus,
pauca tamen ficto uerba dolore pati,
idque, quod ignoti faciunt, uel dicere saltem,
et uocem populi publicaque ora sequi?
denique lugubres uultus numquamque uidendos
cernere supremo dum licuitque die,
dicendumque semel toto non amplius acuo
accipere et parili reddere uoce 'uale'?
at fecere alii nullo mihi foedere iuncti,
et lacrimas animi signa dedere sui.
quid, nisi conuictu causisque ualentibus essem
temporis et longi iunctus amore tibi?
quid, nisi tot lusus et tot mea seria nosses,
tot nossem lusus seriaque ipse tua?
quid, si dumtaxat Romae mihi cognitus esses,
adscitus totiens in genus omne loci?
cunctane in aequoreos abierunt irrita uentos?
cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
non ego te genitum placida reor urbe Quirini,
urbe mea, quae iam non adeunda mihi,
sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri,
inque feris Scythiae Sarmaticisque iugis:
et tua sunt silicis circum praecordia uenae,
et rigidum ferri semina pectus habet:
quaeque tibi tenero quondam ducenda palato
plena dedit nutrix ubera, tigris erat:
aut mala nostra minus quam nunc aliena putares,
duritiaeque mihi non agerere reus.
sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
ut careant numeris tempora prima suis,
effice, peccati ne sim memor huius, et illo
officium laudem, quo queror, ore tuum.

IX

Detur inoffenso uitae tibi tangere metam,
qui legis hoc nobis non inimicus opus:
atque utinam pro te possent mea uota ualere,
quae pro me duros non tetigere deos!
donec eris sospes, multos numerabis amicos:
tempora si fuerint nubila, solus eris.
aspicis, ut ueniant ad candida tecta columbae,
accipiat nullas sordida turris aues?
horrea formicae tendunt ad inania numquam:
nullus ad amissas ibit amicus opes.
utque comes radios per solis euntibus umbra est,
cum latet hic pressus nubibus, illa fugit:
mobile sic sequitur fortunae lumina uulgus,
quae simul inducta nocte teguntur, abit.
haec precor, ut semper possint tibi falsa uideri:
sunt tamen euentu uera fatenda meo.
dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
nota quidem sed non ambitiosa domus.
at simul inpulsa est, omnes timuere ruinam,
cautaque communi terga dedere fugae.
saeua neque admiror metuunt si fulmina, quorum
ignibus adflari proxima quaeque solent.
sed tamen in duris remanentem rebus amicum
quamlibet inuiso Caesar in hoste probat,
nec solet irasci (neque enim moderatior alter),
cum quis in aduersis, siquid amauit, amat.
de comite Argolici postquam cognouit Orestis,
narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
laudari solita est Hectoris ore fides.
quod pius ad manes Theseus comes iret amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum.
Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata
credibile est lacrimis inmaduisse genas.
est etiam miseris pietas, et in hoste probatur:—
ei mihi, quam paucos haec mea dicta mouent!
is status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
debeat ut lacrimis nullus adesse modus.
at mea sunt, proprio quamuis maestissima casu,
pectora processu facta serena tuo.

VII 11 *cauta* L[1]. **14–20** hoc ordine habet L, **14, 17, 18, 19, 16, 15, 20.** **28** *nesciet* G L ς, *nesciat* A H P V ς. **33** *primi* Heins., *prima* codd. **37** *non haec sunt* Γ ω. **VIII 7** *negabant* codex Musei Britannici Add. 18384, quod et ipse conieceram, *negabat* L (*negabit* L[2]), *negabam* Γ ω, *negaui* Riese. **16** *est* add. Riese. **18** *alloquio—tuo* Leidensis 177, *alloquii—sui* L, *alloquii—tui* Γ ω, *adloquiis—tuis* Ehw. **19** *dimittere* Γ ω. **20** *pati* (suprascr. *loqui*) L, *loqui* Γ ω. **21** *uel dicere* Merk., *ualedicere* codd. **25** *simul* L. **30** *iunctus* A G H L V ω, *uinctus* P ς. **33** om. L, *mihi cognitus esses* Γ ω, *tibi cognitus essem* ς. **34** *loci* A H L P ω, *ioci* G V ς. **38** *mea* Ehw., *meo* codd., *mihi* L, *pede est* Γ ω. **41** *silicis—uenae* ω, *silices—neue* L, *silices—nati* Γ. **45** *aut* G H P V ς, *at* A, *haut* L ω. *nunc* L V, *non* A G H P ω. *putares* L ς, *putasses* Γ ς. **48** *suis. malis* L. **IX 1** *inoffenso* L, *inoffensae* Γ ω. **5** *sospes* L, *felix* cett. **13** *sequitur. quetr* (suprascr. *ri*) L. **14** *nocte* Γ L (suprascr.) ς, *nube* ς. **20** *cunctaque* L ς. **24** *quamlibet* ς, *qualibet* L, *quolibet* Γ ω. **27** *argolico* codd., corr. Heins. *orestis* Parisinus 8465, *orestes* L, *orestae* Γ ω. **37** *haec* om. L. **40** *processu* L, *pro sensu* Γ ω.

hoc ego uenturum iam tunc, carissime, uidi,
ferret adhuc ista cum minus aura ratem.
siue aliquod morum seu uitae labe carentis
est pretium, nemo pluris emendus erat:
siue per ingenuas aliquis caput extulit artes,
quaelibet eloquio fit bona causa tuo.
his ego commotus dixi tibi protinus ipsi
'scaena manet dotes grandis, amice, tuas.'
haec mihi non ouium fibrae tonitrusue sinistri,
linguaue seruatae pennaue dixit auis:
augurium ratio est et coniectura futuri:
hac diuinaui notitiamque tuli.
quae quoniam uera est, tota tibi mente mihique
gratulor, ingenium non latuisse tuum.
at nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
expediit studio lumen abesse meo.
utque tibi prosunt artes, facunde, seuerae,
dissimiles illis sic nocuere mihi.
uita tamen tibi nota mea est. scis artibus illis
auctoris mores abstinuisse sui:
scis uetus hoc iuueni lusum mihi carmen, et istos,
ut non laudandos, sic tamen esse iocos.
ergo ut defendi nullo mea posse colore,
sic excusari crimina posse puto.
qua potes, excusa, nec amici desere causam:
quo bene coepisti, sic bene semper eas.

X

Est mihi sitque, precor, flauae tutela Mineruae,
nauis et a picta casside nomen habet.
siue opus est uelis, minimam bene currit ad auram,
siue opus est remo, remige carpit iter.
nec comites uolucri contenta est uincere cursu,
occupat egressas quamlibet ante rates,
et pariter fluctus ferit atque silentia longe
aequora, nec saeuis uicta madescit aquis.
illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchreis,
fida manet trepidae duxque comesque fugae,
perque tot euentus et iniquis concita uentis
aequora Palladio numine tuta fuit.
nunc quoque tuta, precor, uasti secet ostia Ponti,
quasque petit, Getici litoris intret aquas.
quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles,
et longum tenui limite fecit iter,
fleximus in laeuum cursus, et ab Hectoris urbe
uenimus ad portus, Imbria terra, tuos.
inde, leui uento Zerynthia litora nacta,
Threiciam tetigit fessa carina Samon:
saltus ab hac contra breuis est Tempyra petenti:
hac dominum tenus est illa secuta suum.
nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
Hellespontiacas illa relegit aquas,
Dardaniamque petit, auctoris nomen habentem,
et te ruricola, Lampsace, tuta deo,
quodque per angustas uectae male uirginis undas
Seston Abydena separat urbe fretum,
inque Propontiacis haerentem Cyzicon oris,
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus,
quaeque tenent Ponti Byzantia litora fauces:
hic locus est gemini ianua uasta maris.
haec, precor, euincat, propulsaque fortibus Austris
transeat instabilis strenua Cyaneas
Thyniacosque sinus, et ab his per Apollinis urbem
arta sub Anchiali moenia tendat iter.
inde Mesembriacos portus et Odeson et arces
praetereat dictas nomine, Bacche, tuo,
et quos Alcathoi memorant e moenibus ortos
sedibus his profugos constituisse larem.
a quibus adueniat Miletida sospes ad urbem,
offensi quo me detulit ira dei.
haec si contigerint, meritae cadet agna Mineruae:
non facit ad nostras hostia maior opes.
uos quoque, Tyndaridae, quos haec colit insula, fratres,
mite precor duplici numen adesse uiae.
altera namque parat Symplegadas ire per artas,
scindere Bistonias altera puppis aquas.
uos facite, ut uentos, loca cum diuersa petamus,
illa suos habeat, nec minus illa suos.

XI

Littera quaecumque est toto tibi lecta libello,
est mihi sollicito tempore facta uiae.
aut haec me, gelido tremerem cum mense Decembri,
scribentem mediis Hadria uidit aquis:
aut, postquam bimarem cursu superauimus Isthmon,
alteraque est nostrae sumpta carina fugae,
quod facerem uersus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegaeas obstipuisse puto.
ipse ego nunc miror tantis animique marisque
fluctibus ingenium non cecidisse meum.
seu stupor huic studio siue est insania nomen,
omnis ab hac cura mens releuata mea est.
saepe ego nimbosis dubius iactabar ab Haedis,
saepe minax Steropes sidere pontus erat,
fuscabatque diem custos Atlantidos ursae,
aut Hyadas seris hauserat Auster aquis:
saepe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
carmina ducebam qualiacumque manu.
nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
inque modum tumuli concaua surgit aqua.
ipse gubernator tollens ad sidera palmas
exposcit uotis, inmemor artis, opem.
quocumque aspexi, nihil est nisi mortis imago,
quam dubia timeo mente timensque precor;
attigero portum, portu terrebor ab ipso:
plus habet infesta terra timoris aqua.
nam simul insidiis hominum pelagique laboro,
et faciunt geminos ensis et unda metus.
ille meo uereor ne speret sanguine praedam,
haec titulum nostrae mortis habere uelit.
barbara pars laeua est auidaeque adsueta rapinae,
quam cruor et caedes bellaque semper habent:
cumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor,
pectora sunt ipso turbidiora mari.
quo magis his debes ignoscere, candide lector,
si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
non haec in nostris, ut quondam, scripsimus hortis,
nec, consuete, meum, lectule, corpus habes:
iactor in indomito brumali luce profundo,
ipsaque caeruleis charta feritur aquis.
improba pugnat hiemps indignaturque, quod ausim
scribere se rigidas incutiente minas.
uincat hiemps hominem; sed eodem tempore, quaeso,
ipse modum statuam carminis, illa sui.

IX 42 *ista* L, *istam* Γ ω edd. fere omnes. *cum minus* Γ ς, *comminus* L, *cum minor* ς. **50** *pinnaue* L. **53** *uera est* L ω, *rata sunt* (om. *sunt* A G H P) Γ. **61** *lusos m. carminis i.* L. **X 6** sic ς, *qualibet arte* Γ L ω. **7** *ferit* A H P V, *fe|||rit* L, *fert* G, *fertque* ω. *atque silentia* A G(?) L V, *atque assilientia* H, *assilientia* P ω. **9** *conata* L. **11** om. L. **21** *contra* Γ L ς, *terra* ω. **24** *relegit* Bodleianus B. N. Rawl. 107, *relinquit* Leidensis 177, *reliquit* Γ L ω, *reuisit* Ehwald, Burs. Jahresbericht xliii p. 272. **27** *quodque* ς, *quidque* L, *quaque* Γ ω. **33** *fortibus austris* A H L P V ω, *flatibus austri* G ς. **35** *Thyniacosq.* Merula, *thynantiosq.* L, *thynatiosq.* A, *trinachiosq.*, *eniochosq.* similia cett. **36** *arta* cod. Gothanus, *apta* L, *uecta* A H P V, *alta* G ω. **37** *opeson es* L, *opeson et*, *opesonis* similia cett., corr. Merula. **41** *a. in* L. **42** *detulit* L, *pertulit* H, *contulit* A G P V ω. **46** *adesse* A L V, *adeste* cett. **XI 12** inscr. Gruteri 637. 5 *omnis ab hac cura cura leuata mea est.* **14** *erat. habent* L[1]. **15** *atlantidos* L ς, *arimantidos* G H V, *Erymanthidos* A P ω edd.; dixi de hoc loco Classical Review ii p. 180. **30** *hic tumulum* L. **31** *auidaeque* ς, *auidae* Γ L ω. *adsueta rapinae* Haupt, *ad ethera penne* L, *substrata r.* G P ς, *substracta r.* H, *substructa r.* A ς, *subtracta r.* V.

LIBER SECVNDVS

Quid mihi uobiscum est, infelix cura, libelli,
ingenio perii qui miser ipse meo?
cur modo damnatas repeto, mea crimina, musas?
an semel est poenam commeruisse parum?
carmina fecerunt, ut me cognoscere uellet
omine non fausto femina uirque meo:
carmina fecerunt, ut me moresque notaret
iam demum uisa Caesar ab arte mea.
deme mihi studium, uitae quoque crimina demes;
acceptum refero uersibus esse nocens.
hoc pretium curae uigilatorumque laborum
cepimus: ingenio est poena reperta meo.
si saperem, doctas odissem iure sorores,
numina cultori perniciosa suo.
at nunc (tanta meo comes est insania morbo)
saxa malum refero rursus ad icta pedem:
scilicet ut uictus repetit gladiator harenam,
et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
forsitan ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
sic mihi res eadem uulnus opemque feret;
musaque, quam mouit, motam quoque leniet iram:
exorant magnos carmina saepe deos.
ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
carmina turrigerae dicere iussit Opi:
iusserat et Phoebo dici, quo tempore ludos
fecit, quos aetas aspicit una semel.
his, precor, exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
fiat ab ingenio mollior ira meo.
illa quidem iusta est, nec me meruisse negabo:
non adeo nostro fugit ab ore pudor.
sed nisi peccassem, quid tu concedere posses?
materiam ueniae sors tibi nostra dedit.
si, quotiens peccant homines, sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit:
nunc ubi detonuit strepituque exterruit orbem,
purum discussis aera reddit aquis.
iure igitur genitorque deum rectorque uocatur;
iure capax mundus nil Ioue maius habet.
tu quoque, cum patriae rector dicare paterque,
utere more dei nomen habentis idem.
idque facis, nec te quisquam moderatius umquam
inperii potuit frena tenere sui.
tu ueniam parti superatae saepe dedisti,
non concessurus quam tibi uictor erat.
diuitiis etiam multos et honoribus auctos
uidi, qui tulerant in caput arma tuum.
quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram,
parsque simul templis utraque dona tulit.
utque tuus gaudet miles, quod uicerit hostem,
sic uictum cur se gaudeat, hostis habet.
causa mea est melior, qui nec contraria dicor
arma nec hostiles esse secutus opes.
per mare, per terras, per tertia numina iuro,
per te praesentem conspicuumque deum:
hunc animum fauisse tibi, uir maxime, meque,
qua sola potui, mente fuisse tuum.
optaui, peteres caelestia sidera tarde,
parsque fui turbae parua precantis idem,
et pia tura dedi pro te, cumque omnibus unus
ipse quoque adiuui publica uota meis.
quid referam libros illos quoque, crimina nostra,
mille locis plenos nominis esse tui?
inspice maius opus, quod adhuc sine fine tenetur,
in non credendos corpora uersa modos:
inuenies uestri praeconia nominis illic,
inuenies animi pignora multa mei.
non tua carminibus maior fit gloria, nec quo,
ut maior fiat, crescere possit, habet.
fama Ioui super est: tamen hunc sua facta referri
et se materiam carminis esse iuuat:
cumque Gigantei memorantur proelia belli,
credibile est laetum laudibus esse suis.
te celebrant alii, quanto decet ore, tuasque
ingenio laudes uberiore canunt.
sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
sic capitur minimo turis honore deus.
a, ferus et nobis crudelior omnibus hostis,
delicias legit qui tibi cumque meas,
carmina ne nostris quae te uenerantia libris
indicio possint candidiore legi.
esse sed irato quis te mihi posset amicus?
uix tunc ipse mihi non inimicus eram.
cum coepit quassata domus subsidere, partes
in proclinatas omne recumbit onus:
cum quae fortuna rimam faciente dehiscunt,
ipsa suo quodam pondere tracta ruunt.
ergo hominum quaesitum odium mihi carmine, quaque
debuit, est uultus turba secuta tuos.
at, memini, uitamque meam moresque probabas
illo, quem dederas, praetereuntis equo.
quod si non prodest et honos et gloria nulla
redditur, at nullum crimen adeptus eram.
nec male commissa est nobis fortuna reorum
lisque decem deciens inspicienda uiris.
res quoque priuatas statui sine crimine iudex,
deque mea fassa est pars quoque uicta fide.
me miserum! potui, si non extrema nocerent,
iudicio tutus non semel esse tuo.
ultima me perdunt, imoque sub aequore mergit
incolumem totiens una procella ratem.
nec mihi pars nocuit de gurgite parua, sed omnes
pressere hoc fluctus oceanusque caput.
cur aliquid uidi? cur noxia lumina feci?
cur inprudenti cognita culpa mihi?
inscius Actaeon uidit sine ueste Dianam:
praeda fuit canibus non minus ille suis.
scilicet in superis etiam fortuna luenda est
nec ueniam laeso numine casus habet.
illa nostra die, qua me malus abstulit error,
parua quidem periit, sed sine labe domus:
sic quoque parua tamen, patrio dicatur ut aeuo 113
clara nec ullius nobilitate minor: 114
ut neque diuitiis nec paupertate notanda, 111
unde sit in neutrum conspiciendus eques: 112
si quoque nostra domus uel censu parua uel ortu,
ingenio certe non latet illa meo. 116
quo uidear quamuis nimium iuuenaliter usus,
grande tamen toto nomen ab orbe fero:
turbaque doctorum Nasonem nouit, et audet

II 1–3 om. L[1]. **9** *uitam q. carmine* L. **16** *ista* Parisinus 7993, Ehw. **20** *ferat* L Bentl. **21** *leniat* ϛ Bentl. **23** *in ausonia* L. **38** *mundi* L. **49** *qui* H P V ϛ. **55** *hunc animam* L, *hanc animam* codd. Gothanus et Turonensis 879. **63** *tenetur* L, *reliqui* cett. codd. **77** ita L V, *nimium crudelior* G ω, *nimium crudeliter* A H P. **79** *ne—quae te. de—cum te* Merk. Madvig, *ne—te deuenerantia* Ellis in Hermath. vii p. 190, *nam—quot te* Ehw. **80** *iudicio* G ϛ. **85** *cum quae* scripsi *cumq;* L, *cunctaque* cett. codd. **86** *quondam* A ω. *tecta* G ϛ, Merk. et Ehw. uersum corruptum censent; sed uide ed. Ox. prolegg. p. xcv. **91–92** multis suspectos deleuerunt Merk., Ehw., post **98** transposuit Riese. **91** *et honos et* scripsi, *et honori* codex Mediceus Politiani, *et honesti* Γ L ω. **94** *lisque* Heins., *usque* codd. **111–112** post **114** transposui in ed. Ox., recte, opinor. **113** *ut* H L, *et* A G L^3 P V ω.

non fastiditis adnumerare uiris.
eorruit haec igitur Musis accepta sub uno
sed non exiguo crimine lapsa domus:
atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo laesi
ematuruerit Caesaris ira, queat.
cuius in euentu poenae clementia tanta est,
uenerit ut nostro lenior illa metu.
uita data est, eitraque necem tua constitit ira,
o princeps parce uiribus use tuis.
insuper accedunt, te non adimente, paternae,
tamquam uita parum muneris esset, opes.
nec mea decreto damnasti facta senatus,
nec mea selecto iudice iussa fuga est.
tristibus inuectus uerbis (ita principe dignum)
ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
adde quod edictum, quamuis inmite minaxque,
attamen in poenae nomine lene fuit:
quippe relegatus, non exul, dicor in illo,
priuaque fortunae sunt tibi uerba meae.
nulla quidem sano grauior mentisque potenti
poena est, quam tanto displicuisse uiro:
sed solet interdum fieri placabile numen:
nube solet pulsa candidus ire dies.
uidi ego pampineis oneratam uitibus ulmum,
quae fuerat saeui fulmine tacta Iouis.
ipse licet sperare uetes, sperauimus usque:
hoc unum fieri te prohibente potest.
spes mihi magna subit, cum te, mitissime princeps,
spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
ac ueluti uentis agitantibus aera non est
aequalis rabies continuusque furor,
sed modo subsidunt intermissique silescunt,
uimque putes illos deposuisse suam:
sic abeunt redeuntque mei uariantque timores,
et spem placandi dantque negantque tui.
per superos igitur, qui dant tibi longa dabuntque
tempora, Romanum si modo nomen amant:
per patriam, quae te tuta et secura parente est,
euius, ut in populo, pars ego nuper eram:
sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
reddatur gratae debitus urbis amor:
Liuia sic tecum sociales compleat annos,
quae, nisi te, nullo coniuge digna fuit,
quae si non esset, caelebs te uita deceret,
nullaque, cui posses esse maritus, erat:
sospite sit tecum natus quoque sospes, et olim
imperium regat hoc cum seniore senex:
ut faciuntque tui, sidus iuuenale, nepotes,
per tua perque sui facta parentis eant:
sic adsueta tuis semper Victoria castris
nunc quoque se praestet notaque signa petat,
Ausoniumque ducem solitis circumuolet alis,
ponat et in nitida laurea serta coma,
per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas,
auspicium cui das grande deosque tuos,
dimidioque tui praesens es et aspicis urbem,
dimidio procul es saeuaque bella geris:
hic tibi sic redeat superato uictor ab hoste,
inque coronatis fulgeat altus equis:
parce, precor, fulmenque tuum, fera tela, reconde,
heu nimium misero cognita tela mihi!
parce, pater patriae, nec nominis inmemor huius
olim placandi spem mihi tolle tui.
non precor, ut redeam, quamuis maiora petitis
credibile est magnos saepe dedisse deos:
mitius exilium si das propiusque roganti,
pars erit ex poena parua leuata mea.
ultima perpetior medios eiectus in hostes,
nec quisquam patria longius exul abest.
solus ad egressus missus septemplicis Histri
Parrhasiae gelido uirginis axe premor. 190
eumque alii causa tibi sint grauiore fugati, 193
ulterior nulli, quam mihi, terra data est. 194
longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostes, 195
et maris adstricto quae coit unda gelu. 196
hactenus Euxini pars est Romana sinistri: 197
proxima Basternae Sauromataeque tenent. 198
Sidones et Coli Tibarenaque turba Getaeque 191
Danuuii mediis uix prohibentur aquis. 192
haec est Ausonio sub iure nouissima, uixque
haeret in inperii margine terra tui.
unde precor supplex, ut nos in tuta releges,
ne sit cum patria pax quoque adempta mihi,
ne timeam gentes, quas non bene summouet Hister,
neue tuus possim ciuis ab hoste capi.
fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum
Caesaribus saluis barbara uincla pati.
perdiderint cum me duo crimina, carmen et error,
alterius facti culpa silenda mihi:
nam non sum tanti, renouem ut tua uulnera, Caesar,
quem nimio plus est indoluisse semel.
altera pars superest, qua turpi carmine factus
arguor obsceni doctor adulterii.
fas ergo est aliqua caelestia pectora falli,
et sunt notitia multa minora tua?
utque deos caelumque simul sublime tuenti
non uacat exiguis rebus adesse Ioui,
de te pendentem sic dum circumspicis orbem,
effugiunt curas inferiora tuas?
scilicet inperii princeps statione relicta
inparibus legeres carmina facta modis?
non ea te moles Romani nominis urget,
inque tuis umeris tam leue fertur onus,
lusibus ut possis aduertere numen ineptis,
excutiasque oculis otia nostra tuis.
nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda;
Raetica nunc praebent Thraciaque arma metum;
nunc petit Armenius pacem, nunc porrigit arcus
Parthus eques timida captaque signa manu;
nunc te prole tua iuuenem Germania sentit,
bellaque pro magno Caesare Caesar obit.
denique (ut in tanto, quantum non extitit unquam,
corpore pars nulla est, quae labat, imperii,)
urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum
et morum, similis quos cupis esse tuis.
non tibi contingunt, quae gentibus otia praestas;
bellaque cum multis inrequieta geris.
miror in hoc igitur tantarum pondere rerum
te numquam nostros euoluisse iocos?
at si, quod mallem, uacuum tibi forte fuisset,
nullum legisses crimen in Arte mea.
illa quidem fateor frontis non esse seuerae
scripta, nec a tanto principe digna legi:
non tamen idcirco legum contraria iussis
dant ea Romanas erudiuntque nurus.
neue, quibus scribam, possis dubitare, libellos,
quattuor hos uersus e tribus unus habet:
'este procul, uittae tenues, insigne pudoris,
quaeque tegis medios instita longa pedes!
nil nisi legitimum concessaque furta canemus,
inque meo nullum carmine crimen erit.'
ecquid ab hac omnes rigide summouimus Arte,
quas stola contingi uittaque sumpta uetat?
'at matrona potest alienis artibus uti,
quoque trahat, quamuis non doceatur, habet.
nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
ad delinquendum doctior esse potest.
quodcumque attigerit siqua est studiosa sinistri,

II **126** *uenerit ut* L et Leidensis 177, *ut fuerit* cett. **138** *priuaque* L, *paruaque* G H V, *pareaque* A P ω. **145** *sperabimus* Γ ω. *usque* Heins., *utque* L, *atque* cett. **160** *amor. honor* P ς. **165** *sit tecum* Leidensis 191 d, *si* (*sic* L³) *tecum* L, *sic te sit* Γ ω. **175** *es et aspicis* ς Heins., *et respicis* Γ L. **186** *parua* L, *magna* Γ ω. **191–192** post **198** traieci, post **200** posuit Riese. **191** *Sidones* scripsi, *Ciziges* L, *Iazyges* codd. plurimi. *Coli* scripsi, *Colchi* codd. *Tibarenaque* scripsi, *metereaque* codd. uid. Ellis in Hermath. vii p. 191. **217** *de* G H P V, *sic* L, *a* A ω. **230** *obit* H L P V, *habet* G ω. **231** *et* Postgate. **232** *labat* L, *latet* P, *labet* cett., *quin labet* Housman. **235** *non* H L ς, *nec* A G P V ω. **237** *mirer* G H P V. **239** *tibi forte. fortasse* L. **244** *dant* Postgate, *sunt* codd. **245** *libellus* A ς.

ad uitium mores instruet inde suos.
sumpserit Annales (nihil est hirsutius illis),
facta sit unde parens Ilia, nempe leget.
sumpserit 'Aeneadum genetrix' ubi prima, requiret,
Aeneadum genetrix unde sit alma Venus.
persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
posse nocere animis carminis omne genus.
non tamen idcirco crimen liber omnis habebit:
nil prodest, quod non laedere possit idem.
igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
comparat, audaces instruit igne manus.
eripit interdum, modo dat medicina salutem,
quaeque iuuet, monstrat, quaeque sit herba nocens.
et latro et cautus praecingitur ense uiator:
ille sed insidias, hic sibi portat opem.
discitur, innocuas ut agat facundia causas:
protegit haec sontes, inmeritosque premit.
sic igitur carmen, recta si mente legatur,
constabit nulli posse nocere meum.
'at quasdam uitio.' quicumque hoc concipit, errat,
et nimium scriptis arrogat ille meis.
ut tamen hoc fatear, ludi quoque semina praebent
nequitiae: tolli tota theatra iube.
peccandi causam multis quam saepe dederunt,
Martia cum durum sternit harena solum.
tollatur Circus; non tuta licentia Circi est:
hic sedet ignoto iuncta puella uiro.
cum quaedam spatientur in hoc, ut amator eodem
conueniat, quare porticus ulla patet?
quis locus est templis augustior? haec quoque uitet,
in culpam siqua est ingeniosa suam.
cum steterit Iouis aede, Iouis succurret in aede,
quam multas matres fecerit ille deus.
proxima adoranti Iunonis templa subibit,
paelicibus multis hanc doluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine uirgo
sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.
uenerit in magni templum, tua munera, Martis,
stat Venus Vltori iuncta, uir ante fores.
Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
egerit Ionio Bosphorioque mari?
in Venerem Anchises, in Lunam Latmius heros,
in Cererem Iasion, qui referatur, erit.
omnia peruersas possunt corrumpere mentes:
stant tamen illa suis omnia tuta locis.
et procul ab scripta solis meretricibus Arte
summouet ingenuas pagina prima manus.
quaecumque erupit, qua non sinit ire sacerdos,
protinus huic dempti criminis ipsa rea est.
nec tamen est facinus uersus euoluere mollis:
multa licet castae non facienda legant.
saepe supercilii nudas matrona seueri
et Veneris stantis ad genus omne uidet.
corpora Vestales oculi meretricia cernunt,
nec domino poenae res ea causa fuit.
at cur in nostra nimia est lasciuia musa,
curue meus cuiquam suadet amare liber?
nil nisi peccatum manifestaque culpa fatenda est:
paenitet ingenii iudiciique mei.
cur non Argolicis potius quae concidit armis
uexata est iterum carmine Troia meo?
cur tacui Thebas et uulnera mutua fratrum,
et septem portas, sub duce quamque suo?
nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
et pius est patriae facta referre labor.
denique cum meritis inpleueris omnia, Caesar,
pars mihi de multis una canenda fuit,
utque trahunt oculos radiantia lumina solis,
traxissent animum sic tua facta meum.
arguor inmerito. tenuis mihi campus aratur:
illud erat magnae fertilitatis opus.
non ideo debet pelago se credere, siqua
audet in exiguo ludere cumba lacu.
forsan (et hoc dubitem) numeris leuioribus aptus
sim satis, in paruos sufficiamque modos:
at si me iubeas domitos Iouis igne Gigantas
dicere, conantem debilitabit onus.
diuitis ingenii est inmania Caesaris acta
condere, materia ne superetur opus.
et tamen ausus eram. sed detractare uidebar,
quodque nefas, damno uiribus esse tuis.
ad leue rursus opus, iuuenalia carmina, ueni,
et falso moui pectus amore meum.
non equidem uellem: sed me mea fata trahebant,
inque meas poenas ingeniosus eram.
ei mihi, quid didici? cur me docuere parentes,
litteraque est oculos ulla morata meos?
haec tibi me inuisum lasciuia fecit, ob Artes,
quas ratus es uetitos sollicitare toros.
sed neque me nuptae didicerunt furta magistro,
quodque parum nouit, nemo docere potest.
sic ego delicias et mollia carmina feci,
strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
ut dubius uitio sit pater ille meo.
crede mihi, distant mores a carmine nostro
(uita uerecunda est, musa iocosa mea)
magnaque pars mendax operum est et ficta meorum:
plus sibi permisit compositore suo.
nec liber indicium est animi, sed honesta uoluntas:
plurima mulcendis auribus apta feres.
Accius esset atrox, conuiua Terentius esset,
essent pugnaces qui fera bella canunt.
denique composui teneros non solus amores:
composito poenas solus amore dedi.
quid, nisi cum multo Venerem confundere uino,
praecepit lyrici Teia musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho nisi amare puellas?
tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
delicias uersu fassus es ipse tuas.
fabula iucundi nulla est sine amore Menandri,
et solet hic pueris uirginibusque legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera de qua
inter amatorem pugna uirumque fuit?
quid prius est illi flamma Briseidos, utque
fecerit iratos rapta puella duces?
aut quid Odyssea est, nisi femina propter amorem
dum uir abest, multis una petita uiris?
quis nisi Maeonides Venerem Martemque ligatos
narrat in obsceno corpora pressa toro?
unde nisi indicio magni sciremus Homeri
hospitis igne duas incaluisse deas?
omne genus scripti grauitate tragoedia uincit:
haec quoque materiam semper amoris habet.
numquid in Hippolyto, nisi caecae flamma nouercae?
nobilis est Canace fratris amore sui.
quid? non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisaeam Phrygiis uexit eburnus equis?
tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
concitus a laeso fecit amore dolor.
fecit amor subitas uolucres cum paelice regem,
quaeque suum luget nunc quoque mater Itym.
si non Aeropen frater sceleratus amasset,
auersos Solis non legeremus equos.
inpia nec tragicos tetigisset Scylla coturnos,
ni patrium crinem desecuisset amor.
qui legis Electran et egentem mentis Orestem,
Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.

II **277** *quasdam uitio* L, *quaedam uitia* A G ς, *quasdam uitiat* H V, *quisdam* aut *quaedam uitiat* P. **281** *multis quam* Riese, *multi quam* L, *quam multis* Γ ω, *mimi quam* Ehw. **285** *eadem* P ς. **296** *uir* L, *uiro* L[3] cett. **306** *huic* Rothmaler, *hinc* ς, *haec* Γ L ω. *dempti*. *uetiti* ς. *ipsa*. *acta* ς. **319** *uulnera mutua* L Leidensis 177, *mutua uulnera* cett. **333** *Gigantes* codd. **343** *quid*. *quod* A ς. *cur* ς. **357–358** dixi de hoc loco Class. Rev. ii 181. *animi*. *sit honesta uoluntas*, Postgate. ante **359** lacunam susp. Housman. **378** *pressa* L ς, *prensa* Γ ω. **383** *num* L, *nam* cett. **395** *Electramque* ego in ed. Ox.

nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
quem leto fallax hospita paene dedit?
quid loquar Hermionen, quid te, Schoeneia uirgo,
teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?
quid Danaen Danaesque nurum matremque Lyaei
Haemonaque et noctes cui coiere duae?
quid Peliae generum, quid Thesea, quiue Pelasgum
Iliacam tetigit de rate primus humum?
huc Iole Pyrrhique parens, huc Herculis uxor,
huc accedat Hylas Iliacusque puer.
tempore deficiar, tragicos si persequar ignes,
uixque meus capiet nomina nuda liber.
est et in obscenos commixta tragoedia risus,
multaque praeteriti uerba pudoris habet.
nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
infregisse suis fortia facta modis.
iunxit Aristides Milesia crimina secum:
pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.
nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius, inpurae conditor historiae,
nec qui composuit nuper Sybaritica, fugit,
nec qui concubitus non tacuere suos.
suntque ea doctorum monumentis sancta uirorum,
muneribusque ducum publica facta patent.
neue peregrinis tantum defendar ab armis,
et Romanus habet multa iocosa liber.
utque suo Martem cecinit grauis Ennius ore,
Ennius ingenio maximus, arte rudis:
explicat ut causas rapidi Lucretius ignis,
casurumque triplex uaticinatur opus:
sic sua lasciuo cantata est saepe Catullo
femina, cui falsum Lesbia nomen erat.
nec contentus ea, multos uulgauit amores,
in quibus ipse suum fassus adulterium est.
par fuit exigui similisque licentia Calui,
detexit uariis qui sua furta modis.
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior Anser,
et leue Cornifici parque Catonis opus.
quid referam Ticidae, quid Memmi carmen, apud quos
rebus adest nomen nominibusque pudor,
et quorum libris modo dissimulata Perilla est?
nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo.
is quoque, Phasiacas Argon qui duxit in undas,
non potuit Veneris furta tacere suae.
nec minus Hortensi nec sunt minus improba Serui
carmina. quis dubitet nomina tanta sequi?
uertit Aristidem Sisenna, nec offuit illi
historiae turpis inseruisse iocos.
non fuit obprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
sed linguam nimio non tenuisse mero.
credere iuranti durum putat esse Tibullus,
sic etiam de se quod neget illa uiro.
fallere custodes totiens docuisse fatetur,
seque sua miserum nunc ait arte premi.
saepe, uelut gemmam dominae signumue probaret,
per causam meminit se tetigisse manum.
utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
et tacitam mensae duxit in orbe notam;
et quibus e sucis abeat de corpore, liuor,
inpresso fieri qui solet ore, docet.
denique ab incauto nimium petit ille marito,
se quoque uti seruet, peccet ut illa minus.
scit cui latretur cum solus obambulet, ipsas
cui totiens clausas exscreet ante fores,
multaque dat furti talis praecepta docetque
qua nuptae possint fallere ab arte uiros.
non fuit hoc illi fraudi, legiturque Tibullus
et placet, et iam te principe notus erat.
inuenies eadem blandi praecepta Properti:
destrictus minima nec tamen ille nota est.
his ego successi, quoniam praestantia candor
nomina uiuorum dissimulare iubet.
non timui, faetor, ne, qua tot iere carinae,
naufraga seruatis omnibus una foret.
sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes:
(hoc est ad nostros non leue crimen auos)
quid ualeant tali, quo possis plurima iactu
figere, damnosos effugiasue canes:
tessera quos habeat numeros, distante uocato
mittere quo deceat, quo dare missa modo;
discolor ut recto grassetur limite miles,
cum medius gemino calculus hoste perit;
ut comitare sequens sciat et reuocare priorem,
nec tuto fugiens incomitatus eat;
parua sit ut ternis instructa tabella lapillis,
in qua uicisse est continuasse suos,
quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes)
perdere, rem caram, tempora nostra solent.
ecce canit formas alius iactusque pilarum,
hic artem nandi praecipit, ille trochi.
composita est aliis fucandi cura coloris,
hic epulis leges hospitioque dedit:
alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
quaeque, docet, liquido testa sit apta mero.
talia luduntur fumoso mense Decembri,
quae damno nulli composuisse fuit.
his ego deceptus non tristia carmina feci;
sed tristis nostros poena secuta iocos.
denique nec uideo tot de scribentibus unum,
quem sua perdiderit musa, repertus ego.
quid, si scripsissem mimos obscena iocantes,
qui semper uetiti crimen amoris habent?
in quibus assidue cultus procedit adulter,
uerbaque dat stulto callida nupta uiro.
nubilis hoc uirgo matronaque uirque puerque
spectat, et ex magna parte senatus adest.
nec satis incestis temerari uocibus aures;
adsuescunt oculi multa pudenda pati:
cumque fefellit amans aliqua nouitate maritum,
plauditur et magno palma fauore datur.
quoque minus prodest, scaena est lucrosa poetae,
tantaque non paruo crimina praetor emit.
inspice ludorum sumptus, Auguste, tuorum:
empta tibi magno talia multa leges.
haec tu spectasti spectandaque saepe dedisti,
(maiestas adeo comis ubique tua est,)
luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
scaenica uidisti lentus adulteria.
scribere si fas est imitantes turpia mimos,
materiae minor est debita poena meae.
an genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum,
quodque licet, mimis scaena licere dedit?
et mea sunt populo saltata poemata saepe,
saepe oculos etiam detinuere tuos.
scilicet in domibus uestris ut prisca uirorum
artificis fulgent corpora picta manu,
sic quae concubitus uarios Venerisque figuras
exprimat, est aliquo parua tabella loco.

II **402** *cui* Rouerus, *qui* L, *quae* cett. *duae* Rouerus, *duas* codd. **403** *quiue* Genoueuensis, *quisue* L, *quidue* cett. **409** *commixta* G H P, *commista* L V, *deflexa* A ω, *demissa* Tank. **419** *sancta* scripsi, *saxa* L, *texta* G H P V, *mixta* A (?) ω, *salua* Ehw. **433–434** post **436** Riesium secutus transposui. **437** *Perilla est* scripsi, *per illos* codd. uid. Ellis in Hermath. vii p. 194. **449** *custodes totiens* scripsi, *custodem tandem* Γ L, *custodem demum* ω, *custodem dominam* I. F. Gronouius, *custodes idem* Francius, *custodem damnum* Ellis in Hermath. vii p. 194. **459** *ipsas* scripsi, cf. Tibull. I 5. 74, *ipsa* Bodleianus Auct. F. 1. 17, *ipse* cett. et edd. **474** *fingere* A G H P ω. *effugiasque* A H P ω. **479** *comitare* scripsi, cf. ed. Ox. p. xcvi, *uallare* censor ignotus, The Athenaeum, n. 3276 (1890), p. 183, *mare uelle* L, *male uelle* G V, *mage uelle* cett. *sequi* ω, *sequens* Γ L. *ut Martemue sequens cieat reuocetue priorem* Ehw., Bursian's Jahresbericht xliii p. 270. **481** *sit ut ternis* Ehw., *sed uternis* L, *sed* (*set* V) *internis* G H L³ V, *sed interius* P, *sedet ternis* A (?) ω. **495** *deque, nec inuideo, tot idem scribentibus unus* (hoc L) Housman, praeeunte Bentl. **498** *uetiti* ς, *uicti* G H L P V, *uinctum* A, *iuncti* ς. **501** *hic* A (?), *hos* P ω. **507** *quodque* Γ ω. *scaena* Heumann, *poena* codd. hoc distichon damnat Housman.

utque sedet uultu fassus Telamonius iram,
inque oculis facinus barbara mater habet,
sic madidos siccat digitis Venus uda capillos,
et modo maternis tecta uidetur aquis.
bella sonant alii telis instructa cruentis,
parsque tui generis, pars tua facta canunt.
inuida me spatio natura coercuit arto,
ingenio uires exiguasque dedit.
et tamen ille tuae felix Aeneidos auctor
contulit in Tyrios arma uirumque toros,
nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
quam non legitimo foedere iunctus amor.
Phyllidis hic idem teneraeque Amaryllidis ignes
bucolicis iuuenis luserat ante modis.
nos quoque iam pridem scripto peccauimus isto:
supplicium patitur non noua culpa nouum;
carminaque edideram, cum te delicta notantem
praeterii totiens inreprehensus eques.
ergo quae iuuenis mihi non nocitura putaui
scripta parum prudens, nunc nocuere seni.
sera redundauit ueteris uindicta libelli,
distat et a meriti tempore poena sui.
ne tamen omne meum credas opus esse remissum,
saepe dedi nostrae grandia uela rati.
sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos,
cumque suo finem mense uolumen habet;
idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
et tibi sacratum sors mea rupit opus.
et dedimus tragicis scriptum regale coturnis,
quaeque grauis debet uerba coturnus habet;
dictaque sunt nobis, quamuis manus ultima coeptis
defuit, in facies corpora uersa nouas.
atque utinam reuoces animum paulisper ab ira,
et uacuo iubeas hinc tibi pauca legi,
pauca, quibus prima surgens ab origine mundi
in tua deduxi tempora, Caesar, opus:
aspicies, quantum dederis mihi pectoris ipse,
quoque fauore animi teque tuosque canam.
non ego mordaci destrinxi carmine quemquam,
nec meus ullius crimina uersus habet.
candidus a salibus suffusis felle refugi,
nulla uenenato littera mixta ioco est.
inter tot populi, tot scriptis, milia nostri,
quem mea Calliope laeserit, unus ero.
non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
auguror, at multos indoluisse malis:
nec mihi credibile est, quemquam insultasse iacenti,
gratia candori siqua relata meo est.
his, precor, atque aliis possint tua numina flecti,
o pater, o patriae cura salusque tuae:
non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim,
cum longo poenae tempore uictus eris:
tutius exilium pauloque quietius oro,
ut par delicto sit mea poena suo.

LIBER TERTIVS

I

'Missus in hanc uenio timide liber exulis urbem:
da placidam fesso, lector amice, manum.
neue reformida, ne sim tibi forte pudori:
nullus in hac charta uersus amare docet.
haec domini fortuna mei est, ut debeat illam
infelix nullis dissimulare iocis.
id quoque, quod uiridi quondam male lusit in aeuo,
heu nimium sero damnat et odit opus.
inspice quid portem: nihil hic nisi triste uidebis,
carmine temporibus conueniente suis.
clauda quod alterno subsidunt carmina uersu,
uel pedis hoc ratio uel uia longa facit:
quod neque sum cedro fuluus nec pumice leuis,
erubui domino cultior esse meo:
littera suffusas quod habet maculosa lituras,
laesit opus lacrimis ipse poeta suum.
si qua uidebuntur casu non dicta Latine,
in qua scribebat, barbara terra fuit.
dicite, lectores, si non graue, qua sit eundum,
quasque petam sedes hospes in urbe liber.'
haec ubi sum furtim lingua titubante locutus,
qui mihi monstraret, uix fuit unus, iter.
'di tibi dent, nostro quod non tribuere poetae,
molliter in patria uiuere posse tua.
duc age, namque sequar, quamuis terraque marique
longinquo referam lassus ab orbe pedem.'
paruit, et ducens 'haec sunt fora Caesaris,' inquit,
'haec est, a sacris quae uia nomen habet;
hic locus est Vestae, qui Pallada seruat et ignem;
haec fuit antiqui regia parua Numae.'
inde petens dextram 'porta est' ait 'ista Palati:
hic Stator, hoc primum condita Roma loco est.'
singula dum miror, uideo fulgentibus armis
conspicuos postes tectaque digna deo.
'et Iouis haec' dixi 'domus est?' quod ut esse putarem,
augurium menti querna corona dabat.
cuius ut accepi dominum, 'non fallimur,' inquam,
'et magni uerum est hanc Iouis esse domum.
cur tamen opposita uelatur ianua lauro,
cingit et augustas arbor opaca comas?
num quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
an quia Leucadio semper amata deo est?
ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?
quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
utque uiret semper laurus nec fronde caduca
carpitur, aeternum sic habet illa decus?
causa superposita est, scripto testante, coronae:
seruatos ciues indicat huius ope.
adice seruatis unum, pater optime, ciuem,
qui procul extremo pulsus in orbe latet:
in quo poenarum, quas se meruisse fatetur,
non facinus causam, sed suus error habet.
me miserum, uereorque locum uereorque potentem,
et quatitur rapido littera nostra metu.
aspicis exsangui chartam pallere colore?
aspicis alternos intremuisse pedes?
quandocumque, precor, nostro placere parenti
isdem *et* sub dominis aspiciare domus
inde tenore pari gradibus sublimia celsis
ducor ad intonsi candida templa dei,
signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
Belides et stricto barbarus ense pater,
quaeque uiri docto ueteres cepere nouique
pectore, lecturis inspicienda patent.
quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
quos suus optaret non genuisse pater.
quaerentem frustra custos e sedibus illis

II 542 *inreprehensus* Guelferbytanus Extr. 76, 3, *irrequietus* Γ L ω, *irreuocatus* Bentl. 555 *coeptis* H P, *coepti* L, *coepto* cett. 567 *scripti* Γ ω.

III I 13 *fuluus* G H L[3] V, *fluus* L, *flauus* A (?) ω. 32 *sator* Γ L cum plerisque codicibus. 39 *apposita* G H P V ω. 47 sic ego, *superpositas* L, *superpositae* cett. *testata* Γ ς. 58 *et* add. Ehw. 63 *peperere* Ellis in Hermath. vii p. 197.

praepositus sancto iussit abire loco.
altera templa peto, uicino iuncta theatro:
  haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
  atria Libertas tangere passa sua est.
in genus auctoris miseri fortuna redundat,
  et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
forsitan et nobis olim minus asper et illi
  euictus longo tempore Caesar erit.
di, precor, atque adeo (neque enim mihi turba roganda est)
  Caesar, ades uoto, maxime diue, meo.
interea, quoniam statio mihi publica clausa est,
  priuato liceat delituisse loco.
uos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
  sumite plebeiae carmina nostra manus.

II

Ergo erat in fatis Scythiam quoque uisere nostris,
  quaeque Lycaonio terra sub axe iacet;
nec uos, Pierides, nec stirps Letoia, uestro
  docta sacerdoti turba tulistis opem.
nec siquid lusi uero sine crimine, prodest,
  quodque magis uita musa iocata mea est:
plurima sed pelago terraque pericula passum
  .ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
quique, fugax rerum securaque in otia natus,
  mollis et inpatiens ante laboris eram,
ultima nunc patior, nec me mare portibus orbum
  perdere, diuersae nec potuere uiae;
sufficit atque malis animus; nam corpus ab illo
  accepit uires uixque ferenda tulit.
dum tamen et terris dubius iactabar et undis,
  fallebat curas aegraque corda labor:
ut uia finita est et opus requieuit eundi,
  et poenae tellus est mihi tacta meae,
nil nisi flere libet, nec nostro parcior imber
  lumine, de uerna quam niue manat aqua.
Roma domusque subit desideriumque locorum,
  quicquid et amissa restat in urbe mei.
ei mihi, quo totiens nostri pulsata sepulcri
  ianua, sed nullo tempore aperta fuit?
cur ego tot gladios fugi, totiensque minata
  obruit infelix nulla procella caput?
di, quos experior nimium constanter iniquos,
  participes irae quos deus unus habet,
exstimulate, precor, cessantia fata meique
  interitus clausas esse uetate fores.

III

Haec mea si casu miraris epistula quare
  alterius digitis scripta sit, aeger eram.
aeger in extremis ignoti partibus orbis,
  incertusque meae paene salutis eram.
quem mihi nunc animum dira regione iacenti
  inter Sauromatas esse Getasque putes?
nec caelum patior nec aquis adsueuimus istis,
  terraque nescioquo non placet ipsa modo.
non domus apta satis, non hic cibus utilis aegro;
  nullus, Apollinea qui leuet arte malum;
non qui soletur, non qui labentia tarde
  tempora narrando fallat, amicus adest.
lassus in externis iaceo populisque locisque,
  et subit adfecto nunc mihi, quicquid abest.
omnia cum subeant, uincis tamen omnia, coniunx,
  et plus in nostro pectore parte tenes.
te loquor absentem, te uox mea nominat unam;
  nulla uenit sine te nox mihi, nulla dies.
quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
  ut foret amenti nomen in ore tuum.
si iam deficiam, subpressaque lingua palato
  uix instillato restituenda mero,
nuntiet huc aliquis dominam uenisse, resurgam,
  spesque tui nobis causa uigoris erit.
ergo ego sum dubius uitae, tu forsitan istic
  iucundum nostri nescia tempus agis?
non agis, adfirmo. liquet hoc, carissima, nobis,
  tempus agi sine me non nisi triste tibi.
si tamen inpleuit mea sors, quos debuit, annos,
  et mihi uiuendi tam cito finis adest,
quantum erat, o magni, morituro parcere, diui,
  ut saltem patria contumularer humo!
uel poena in tempus mortis dilata fuisset,
  uel praecepisset mors properata fugam.
integer hanc potui nuper bene reddere lucem;
  exul ut occiderem, nunc mihi uita data est.
tam procul ignotis igitur moriemur in oris,
  et fient ipso tristia fata loco;
nec mea consueto languescent corpora lecto,
  depositum nec me qui fleat, ullus erit;
nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
  accedent animae tempora parua meae;
nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
  labentes oculos condet amica manus;
sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
  indeploratum barbara terra teget.
ecquid, ubi audieris, tota turbabere mente,
  et feries pauida pectora fida manu?
ecquid in has frusta tendens tua brachia partes
  clamabis miseri nomen inane uiri?
parce tamen lacerare genas, nec scinde capillos:
  non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
cum patriam amisi, tunc me periisse putato:
  et prior et grauior mors fuit illa mihi.
nunc, si forte potes (sed non potes, optima coniunx),
  finitis gaude tot mihi morte malis.
quod potes, extenua forti mala corde ferendo,
  ad quae iam pridem non rude pectus habes.
atque utinam pereant animae cum corpore nostrae,
  effugiatque auidos pars mihi nulla rogos.
nam si morte carens uacua uolat altus in aura
  spiritus, et Samii sunt rata dicta senis,
inter Sarmaticas Romana uagabitur umbras,
  perque feros manes hospita semper erit.
ossa tamen facito parua referantur in urna:
  sic ego non etiam mortuus exul ero.
non uetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremptum
  supposuit tumulo rege uetante soror.
atque ea cum foliis et amomi puluere misce,
  inque suburbano condita pone solo.
quosque legat uersus oculo properante uiator,
  grandibus in tituli marmore caede notis:
HIC EGO QVI IACEO TENERORVM LVSOR AMORVM
  INGENIO PERII NASO POETA MEO.
AT TIBI QVI TRANSIS NE SIT GRAVE QVISQVIS AMASTI
  DICERE NASONIS MOLLITER OSSA CVBENT.
hoc satis in titulo est. etenim maiora libelli
  et diuturna magis sunt monimenta mihi,
quos ego confido, quamuis nocuere, daturos
  nomen et auctori tempora longa suo.
tu tamen extincto feralia munera semper
  deque tuis lacrimis umida serta dato.
quamuis in cineres corpus mutauerit ignis,
  sentiet officium maesta fauilla pium.

I 76 *et uictus* L. II 3 *Latonia* A G P V ω. 5 ita scripsi, uid. ed. Ox. p. lxxi, *nec mihi si quid lusi* L, *nec mihi quod lusi* cett. 13 *sufficit atque* L Leidensis 177, *suffecitque* cett. 23 *quo* L, *quod* cett. 24 *sub* Γ L. III 20 *amanti* V, *amentis* A H P ω. 21 sic codd. plerique, i.e. 'si mecum deficiat lingua palato suppressa' (Ellis, Hermathena vii p. 197). *deficiat* Genoueuensis, unde in ed. Ox. *si iam deficiat sub crasso lingua palato* conieci. 25 *illic* Γ ω. 39 *languescunt* A G H L ς. 60 *mihi* L Leidensis 177, *mea* Γ ω. 61 *uacuam—auram* A P ω, *uacuas—auras* ς. 63 *umbra* G V ς. 72 *tumuli* Γ ω. 77 *tumulo* V ω. 81 *semper* A H L ς, *ferto* cett.

scribere plura libet: sed uox mihi fessa loquendo
dictandi uires siccaque lingua negat.
accipe, supremo dictum mihi forsitan ore,
quod tibi qui mittit non habet ipse, 'uale.'

IV

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
cognite, res postquam procubuere meae,
usibus edocto si quicquam credis amico,
uiue tibi et longe nomina magna fuge.
uiue tibi, quantumque potes, praelustria uita:
saeuum praelustri fulmen ab igne uenit.
nam quamquam soli possunt prodesse potentes,
non prosit potius, si quis obesse potest.
effugit hibernas demissa antemna procellas,
lataque plus paruis uela timoris habent.
aspicis, ut summa cortex leuis innatet unda,
cum graue nexa simul retia mergat onus.
haec ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
in qua debebam forsitan urbe forem.
dum tecum uixi, dum me leuis aura ferebat,
haec mea per placidas cumba cucurrit aquas.
qui cadit in plano (uix hoc tamen euenit ipsum),
sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
at miser Elpenor tecto delapsus ab alto
occurrit regi debilis umbra suo.
quid fuit, ut tutas agitaret Daedalus alas,
Icarus inmensas nomine signet aquas?
nempe quod hic alte, demissius ille uolabat:
nam pennas ambo non habuere suas.
crede mihi, bene qui latuit, bene uixit, et intra
fortunam debet quisque manere suam.
non foret Eumedes orbus, si filius eius
stultus Achilleos non adamasset equos:
nec natum in flamma uidisset, in arbore natas,
cepisset genitor si Phaethonta Merops.
tu quoque formida nimium sublimia semper,
propositique, precor, contrahe uela tui.
nam pede inoffenso spatium decurrere uitae
dignus es et fato candidiore frui.
quae pro te ut uoueam, miti pietate mereris
haesuraque fide tempus in omne mihi.
uidi ego te tali uultu mea fata gementem,
qualem credibile est ore fuisse meo.
nostra tuas uidi lacrimas super ora cadentes,
tempore quas uno fidaque uerba bibi.
nunc quoque summotum studio defendis amicum,
et mala uix ulla parte leuanda leuas.
uiue sine inuidia mollesque inglorius annos
exige, amicitias et tibi iunge pares,
Nasonisque tui, quod adhuc non exulat unum,
nomen ama: Scythicus cetera Pontus habet.

IV^b

Proxima sideribus tellus Erymanthidos ursae
me tenet, adstricto terra perusta gelu.
Bosphoros et Tanais superant Scythiaeque paludes
uix satis et noti nomina pauca loci.
ulterius nihil est nisi non habitabile frigus.
heu quam uicina est ultima terra mihi!
at longe patria est, longe carissima coniunx,
quicquid et haec nobis post duo dulce fuit.
sic tamen haec adsunt, ut quae contingere non est
corpore: sunt animo cuncta uidenda meo.
ante oculos errant domus, urbs, *fora*, forma locorum,
acceduntque suis singula facta locis.
coniugis ante oculos, sicut praesentis, imago:
illa meos casus ingrauat, illa leuat:
ingrauat hoc, quod abest; leuat hoc, quod praestat amorem
inpositumque sibi firma tuetur onus.
uos quoque pectoribus nostris haeretis, amici,
dicere quos cupio nomine quemque suo.
sed timor officium cautus compescit, et ipsos
in nostro poni carmine nolle puto.
ante uolebatis, gratique erat instar honoris,
uersibus in nostris nomina uestra legi.
quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
alloquar, et nulli causa timoris ero.
nec meus indicio latitantes uersus amicos
protrahit: occulte, siquis amabat, amet.
scite tamen, quamuis longe regione remotus
absim, uos animo semper adesse meo;
et qua quisque potest, aliqua mala nostra leuate,
fidam proiecto neue negate manum.
prospera sic maneat uobis fortuna, nec umquam
contacti simili sorte rogetis idem.

V

Vsus amicitiae tecum mihi paruus, ut illam
non aegre posses dissimulare, fuit;
nec me conplexus uinclis propioribus esses,
nunc mea uento forsan eunte suo.
ut cecidi cunctique metu fugere ruinam
uersaque amicitiae terga dedere meae,
ausus es igne Iouis percussum tangere corpus
et deploratae limen adire domus:
idque recens praestas nec longo cognitus usu,
quod ueterum misero uix duo tresue mihi.
uidi ego confusos uultus uisosque notaui,
osque madens fletu pallidiusque meo:
et lacrimas cernens in singula uerba cadentes
ore meo lacrimas, auribus illa bibi;
bracchiaque accepi presso pendentia collo,
et singultatis oscula mixta sonis.
sum quoque, care, tuis defensus uiribus absens:
(scis 'carum' ueri nominis esse loco,)
multaque praeterea manifestaque signa fauoris
pectoribus teneo non abitura meis.
di tibi posse tuos tribuant defendere semper,
quos in materia prosperiore iuues.
si tamen interea, quid in his ego perditus oris
(quod te credibile est quaerere) quaeris, agam:
spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
tristia leniri numina posse dei.
seu temere expecto siue id contingere fas est,
tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba,
quaeque tibi est linguae facundia, confer in illud,
ut doceas uotum posse ualere meum.
quo quisque est maior, magis est placabilis irae,
et faciles motus mens generosa capit.
corpora magnanimo satis est prostrasse leoni;
pugna suum finem, cum iacet hostis, habet:
at lupus et turpes instant morientibus ursi
et quaecumque minor nobilitate fera.
maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
quae ducis Emathii fuerit clementia, Porus
Dareique docent funeris exequiae.
neue hominum referam flexas ad mitius iras,

IV 8 sic A ς, uide ed. Ox. p. lxxi. *non—potius. uel, non prosit potius* G (?) V, *non prodest potius* G², *non potius prodest* H P. *si—potest. plurimum* (suprascr. *si quis* L³) *obesse potest* L, *plurimum obesse solent* G eras. (*si quis obesse potest* G²) V. **21** *agitarit* Heins. **36** *fide—mihi* L, *mihi—fide* cett. **IV^b** priori adiungunt Γ L ω. **50** *uix satis et* H, *uix satis est* A L P, *uixque satis* G V ω. **55** *adsunt* L, *absunt* cett. **57** *errat* Γ ω. *fora* Rothmaler, *et* codd. **58** *succeduntque* Γ ω. **67** *honoris* L, *amoris* Γ ω. **72** *protrahet* Γ ω. *amauit* Γ ω, *amabit* Housman. **73** *longe* defloratio Parisina 8069, *longa* cett. **V 3** *nec* Laurentiani 36, 33 man. sec. Bentl., *ni* cett. **15** *presso* P ς, *presto* L, *maesto* A G H V ω. **16** *singultantis* Γ L. **19** *manifestaque* Hauniensis, *manifesta* L, *manifesti* cett. **31** *quisque est. quisquis* L eras., *quis est* G (?) H V. **40** *Dareique* L, *praeclarique* Γ ω.

Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
denique non possum nullam sperare salutem,
cum poenae non sit causa cruenta meae.
non mihi quaerenti pessumdare cuncta petitum
Caesareum caput est, quod caput orbis erat :
non aliquid dixiue, elataue lingua loquendo est,
lapsaque sunt nimio uerba profana mero :
inscia quod crimen uiderunt lumina, plector,
peccatumque oculos est habuisse meum.
non equidem totam possum defendere culpam ;
sed partem nostri criminis error habet.
spes igitur superest facturum ut molliat ipse
mutati poenam condicione loci.
hos utinam nitidi Solis praenuntius ortus
afferat admisso Lucifer albus equo.

VI

Foedus amicitiae nec uis, carissime, nostrae
nec, si forte uelis, dissimulare potes.
donec enim licuit, nec te mihi carior alter
nec tibi me tota iunctior urbe fuit.
isque erat usque adeo populo testatus, ut esset
paene magis quam tu quamque ego notus, amor :
quique est in caris animi tibi candor amicis,
cognitus est ipsi, quem colis, iste uiro.
nil ita celabas ut non ego conscius essem,
pectoribusque dabas multa tegenda meis :
cuique ego narrabam secreti quicquid habebam,
excepto quod me perdidit, unus eras.
id quoque si scisses, saluo fruerere sodali,
consilioque forem sospes, amice, tuo.
sed mea me in poenam nimirum fata trahebant :
omne bonae claudent utilitatis iter ?
siue malum potui tamen hoc uitare cauendo,
seu ratio fatum uincere nulla ualet :
tu tamen, o nobis usu iunctissime longo,
pars desiderii maxima paene mei,
sis memor, et siquas fecit tibi gratia uires,
illas pro nobis experiare, rogo,
numinis ut laesi fiat mansuetior ira,
mutatoque minor sit mea poena loco ;
idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro,
principiumue mei criminis error habet.
nec breue nec tutum quo sint mea dicere casu
lumina funesti conscia facta mali :
mensque reformidat, ueluti sua uulnera, tempus
illud, et admonitu fit nouus ipse pudor :
sed quaecumque adeo possunt afferre pudorem,
illa tegi caeca condita nocte decet.
nil igitur referam nisi me peccasse, sed illo
praemia peccato nulla petita mihi,
stultitiamque meum crimen debere uocari,
nomina si facto reddere uera uelis.
quae si non ita sunt, alium, quo longius absim,
quaere : suburbana est hic mihi terra locus.

VII

Vade salutatum, subito perarata, Perillam,
littera, sermonis fida ministra mei.
aut illam inuenies dulci cum matre sedentem,
aut inter libros Pieridasque suas.
quicquid aget, cum te scierit uenisse, relinquet,
nec mora, quid uenias quidue, requiret, agam ;
uiuere me dices, sed sic ut uiuere nolim,
nec mala tam longa nostra leuata mora ;
et tamen ad Musas, quamuis nocuere, reuerti,
aptaque in alternos cogere uerba pedes.
tu quoque, dic studiis communibus ecquid inhaeres,
doctaque nunc patrio carmina more canis ?
nam tibi cum fatis mores natura pudicos
et raras dotes ingeniumque dedit.
hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
ne male fecundae uena periret aquae ;
primus id aspexi teneris in uirginis annis,
utque pater natae duxque comesque fui.
ergo si remanent ignes tibi pectoris idem,
sola tuum uates Lesbia uincet opus.
sed uereor, ne te mea nunc fortuna retardet,
postque meos casus sit tibi pectus iners.
dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam :
saepe tui iudex, saepe magister eram :
aut ego praebebam factis modo uersibus aures,
aut, ubi cessares, causa ruboris eram.
forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
tu quoque sis poenae facta soluta meae.
pone, Perilla, metum : tantummodo femina nulla
neue uir a scriptis discat amare tuis.
ergo desidiae remoue, doctissima, causas,
inque bonas artes et tua sacra redi.
ista decens facies longis uitiabitur annis,
rugaque in antiqua fronte senilis erit,
inicietque manum formae damnosa senectus,
quae strepitus passu non faciente uenit.
cumque aliquis dicet 'fuit haec formosa' dolebis,
et speculum mendax esse querere tuum.
sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis :
finge sed inmensis censibus esse pares.
nempe dat id quodcumque libet fortuna rapitque,
Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
singula ne referam, nil non mortale tenemus
pectoris exceptis ingeniique bonis.
en ego, cum caream patria uobisque domoque,
raptaque sint, adimi quae potuere mihi,
ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque :
Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
quilibet hanc saeuo uitam mihi finiat ense,
me tamen extincto fama superstes erit,
dumque suis uictrix omnem de montibus orbem
prospiciet domitum Martia Roma, legar.
tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
effuge uenturos, qua potes, usque rogos.

VIII

Nunc ego Triptolemi cuperem consistere curru,
misit in ignotam qui rude semen humum :
nunc ego Medeae mallem frenare dracones,
quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua :
nunc ego iactandas optarem sumere pennas,
siue tuas, Perseu, Daedale, siue tuas :
ut tenera nostris cedente uolatibus aura
aspicerem patriae dulce repente solum,
desertaeque domus uultus, memoresque sodales,
caraque praecipue coniugis ora meae.
stulte, quid haec frustra uotis puerilibus optas,
quae non ulla tibi fertque feretque dies ?
si semel optandum est, Augusti numen adora,
et quem sensisti, rite precare, deum.
ille tibi pennasque potest currusque uolucres
tradere. det reditum, protinus ales eris.
si precer hoc (neque enim possum maiora rogare),

V 47 *dixi* codd., *uelataque* L, *uiolataque* A G H V ς, *uiolentaque* P ω, correxit Ellis, Hermathena vii p. 199. *locuta est* ς. **50** *meum* H^2 P ς, *meos* A G H L V ω. **55** *hos* Riese, *hoc* codd. **VI 8** *cognita sunt—ista, uiro* codd., *deo* Heins., *Ioui* Housman. **16** *bonae claudens* L, correxit Ellis, l. c. p. 200, *bonum claudunt* G, *bonae claudunt* cett., *o mala ne claudant* ego in ed. Ox. p. xxxviii. **26** *principiumque* P (?) ς edd. **30** *pudor* G H L P V, *dolor* cett. **VII 2** deest L usque ad IV 1. 11. **12** *nunc* H, *non* A G P V ω. **26** *cessaras* ς. **28** *soluta* scripsi, *secuta* Γ, *ruina* ω, *remissa* Muretus, *retusa* Ellis et Zingerle (Neue Phil. Rundschau v p. 70) pro se quisque. **30** *neue uir a. deuia ne* A ς. **41** *id* ς, *et* Γ ω. **43** *ne. quid* ς. **51** *omnem. septem* H ω. **VIII 1** *conscendere currus* A (?) ω. **3** *uellem* A (?) ω. **12** *tibi. tulit* G H P V.

ne mea sint, timeo, uota modesta parum.
forsitan hoc olim, cum iam satiauerit iram,
tum quoque sollicita mente rogandus erit.
quod minus interea est, instar mihi muneris ampli,
ex his me iubeat quolibet ire locis.
nec caelum nec aquae faciunt nec terra nec aurae;
et mihi perpetuus corpora languor habet.
seu uitiant artus aegrae contagia mentis,
siue mei causa est in regione mali,
ut tetigi Pontum, uexant insomnia uixque
ossa tegit macies nec iuuat ora cibus;
quique per autumnum percussis frigore primo
est color in foliis, quae noua laesit hiemps,
is mea membra tenet, nec uiribus alleuor ullis,
et numquam queruli causa doloris abest.
nec melius ualeo quam corpore mente, sed aegra est
utraque pars aeque, binaque damna fero.
haeret et ante oculos ueluti spectabile corpus
astat fortunae forma legenda meae:
cumque locum moresque hominum cultusque sonumque
cernimus, et qui sim qui fuerimque subit,
tantus amor necis est, querar ut cum Caesaris ira,
quod non offensas uindicet ense suas.
at quoniam semel est odio ciuiliter usus,
mutato leuior sit fuga nostra loco.

IX

Hic quoque sunt igitur Graiae (quis crederet?) urbes
inter inhumanae nomina barbariae:
huc quoque Mileto missi uenere coloni,
inque Getis Graias constituere domos.
sed uetus huic nomen positaque antiquius urbe
constat ab Absyrti caede fuisse loco.
nam rate, quae cura pugnacis facta Mineruae
per non temptatas prima cucurrit aquas,
impia desertum fugiens Medea parentem
dicitur his remos applicuisse uadis.
quem procul ut uidit tumulo speculator ab alto,
'hospes,' ait 'nosco, Colchide, uela, uenit.'
dum trepidant Minyae, dum soluitur aggere funis,
dum sequitur celeres anchora tracta manus,
conscia percussit meritorum pectora Colchis
ausa atque ausura multa nefanda manu;
et quamquam superest ingens audacia menti,
pallor in attonitae uirginis ore fuit.
ergo ubi prospexit uenientia uela 'tenemur,
et pater est aliqua fraude morandus' ait.
dum quid agat quaerit, dum uersat in omnia uultus,
ad fratrem casu lumina flexa tulit.
cuius ut oblata est praesentia, 'uicimus:' inquit
'hic mihi morte sua causa salutis erit.'
protinus ignari nec quicquam tale timentis
innocuum rigido perforat ense latus,
atque ita diuellit diuulsaque membra per agros
dissipat in multis inuenienda locis.
neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
pallentesque manus sanguineumque caput,
ut genitor luctuque nouo tardetur et artus
dum legit extinctos triste moretur iter.
inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
membra soror fratris consecuisse sui.

X

Siquis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
et superest sine me nomen in urbe meum,
suppositum stellis numquam tangentibus aequor
me sciat in media uiuere barbaria.
Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque,
quam non ingenio nomina digna meo.
dum tamen aura tepet, medio defendimur Histro:
ille suis liquidis bella repellit aquis.
at cum tristis hiemps squalentia protulit ora,
terraque marmoreo est candida facta gelu,
dum parat et Boreas et nix habitare sub Arcto,
tum patet has gentes axe tremente premi.
nix iacet, et iactam ne sol pluuiaeque resoluant
indurat Boreas perpetuamque facit:
ergo ubi delicuit nondum prior, altera uenit,
et solet in multis bima manere locis;
tantaque commoti uis est Aquilonis, ut altas
aequet humo turres tectaque rapta ferat.
pellibus et sutis arcent mala frigora bracis,
oraque de toto corpore sola patent.
saepe sonant moti glacie pendente capilli,
et nitet inducto candida barba gelu;
nudaque consistunt formam seruantia testae
uina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
quid loquar, ut uincti concrescant frigore riui,
deque lacu fragiles effodiantur aquae?
ipse papyrifero qui non angustior amne
miscetur uasto multa per ora freto,
caeruleos uentis latices durantibus, Hister
congelat et tectis in mare serpit aquis;
quaque rates ierant, pedibus nunc itur, et undas
frigore concretas ungula pulsat equi;
perque nouos pontes, subter labentibus undis,
ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.
uix equidem credar, sed cum sint praemia falsi
nulla, ratam debet testis habere fidem:
uidimus ingentem glacie consistere pontum,
lubricaque inmotas testa premebat aquas.
nec uidisse sat est: durum calcauimus aequor,
undaque non udo sub pede summa fuit.
si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,
non foret angustae mors tua crimen aquae.
tum neque se pandi possunt delphines in auras
tollere; conantes dura coercet hiemps;
et quamuis Boreas iactatis insonet alis,
fluctus in obsesso gurgite nullus erit,
inclusaeque gelu stabunt in margine puppes,
nec poterit rigidas findere remus aquas.
uidimus in glacie pisces haerere ligatos,
sed pars ex illis tum quoque uiua fuit.
siue igitur nimii Boreae uis saeua marinas
siue redundatas flumine cogit aquas:
protinus aequato siccis Aquilonibus Histro
inuehitur celeri barbarus hostis equo:
hostis equo pollens longeque uolante sagitta
uicinam late depopulatur humum.
diffugiunt alii, nullisque tuentibus agros
incustoditae diripiuntur opes,
ruris opes paruae, pecus et stridentia plaustra,
et quas diuitias incola pauper habet.
pars agitur uinctis post tergum capta lacertis,
respiciens frustra rura Laremque suum:
pars cadit hamatis misere confixa sagittis,
nam uolucri ferro tinctile uirus inest.
quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt,
et cremat insontes hostica flamma casas.
tum quoque, cum pax est, trepidant formidine belli,
nec quisquam presso uomere sulcat humum.
aut uidet aut metuit locus hic, quem non uidet, hostem:
cessat iners rigido terra relicta situ.
non hic pampinea dulcis latet uua sub umbra,
nec cumulant altos feruida musta lacus.

VIII 24 *ei* A G ω. 41 *aut* A G H V. IX 14 *anchora* G H V ς (cf. V 2. 42, ed. Ox. p xcvii), *ancora* A (?) P (?) ω. 32 *moretur* A H P V, *retardet* G ω. 33 *Tomis* A G, *Tomus* H V ς, *Tomos* P (?) ω. X 8 *liquidus* G ς edd. 11 *parat* scripsi, *patet* codd. (ex u. sequenti illatum). *habitare* Γ ς. *iniecta* ς. *cum parat et Boreas et nix regnare sub arcto* Ehw. 13 *ne* G, *nec* A H P V ω. *resoluant* Ehw., *resolu//nt* G, *resoluunt* cett. 25 *cuncti* A P V ω. 47 *in margine* V ς, *in marmore* A G H P ω.

poma negat regio, nec haberet Acontius, in quo
scriberet hic dominae uerba legenda suae:
aspiceret nudos sine fronde, sine arbore campos:
heu loca felici non adeunda uiro!
ergo tam late pateat cum maximus orbis,
haec est in poenas terra reperta meas.

XI

Siquis es insultes qui casibus, inprobe, nostris,
meque reum dempto fine cruentus agas,
natus es e scopulis et pastus lacte ferino,
et dicam silices pectus habere tuum.
quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira,
restat? quidue meis cernis abesse malis?
barbara me tellus et inhospita litori Ponti
cumque suo Borea Maenalis Vrsa uidet.
nulla mihi cum gente fera commercia linguae:
omnia solliciti sunt loca plena metus.
utque fugax auidis ceruus deprensus ab ursis,
cinctaue montanis ut pauet agna lupis,
sic ego belligeris a gentibus undique saeptus
terreor, hoste meum paene premente latus.
utque sit exiguum poenae, quod coniuge cara,
quod patria careo pignoribusque meis,
ut mala nulla feram nisi nudam Caesaris iram,
nuda parum est nobis Caesaris ira mali?
et tamen est aliquis qui uulnera cruda retractet,
soluat et in mores ora diserta meos.
in causa facili cuiuis licet esse diserto,
et minimae uires frangere quassa ualent.
subruere est arces et stantia moenia uirtus:
quilibet ignaui praecipitata premunt.
non sum ego quod fueram. quid inanem proteris umbram?
quid cinerem saxis bustaque nostra petis?
Hector erat tum cum bello certaret: at idem
uinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
me quoque, quem noras olim, non esse memento:
ex illo superant haec simulacra uiro.
quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
parce, precor, manes sollicitare meos.
omnia uera puta mea crimina, nil sit in illis
quod magis errorem quam scelus esse putes:
pendimus en profugi (satia tua pectora) poenas
exilioque graues exiliique loco.
carnifici fortuna potest mea flenda uideri:
et tamen est uno iudice mersa parum.
saeuior es tristi Busiride, saeuior illo,
qui falsum lento torruit igne bouem,
quique bouem Siculo fertur donasse tyranno,
et dictis artes conciliasse suas:
'munere in hoc, rex, est usus, sed imagine maior,
nec sola est operis forma probanda mei.
aspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
hac tibi, quem perdes, coniciendus erit.
protinus inclusum lentis carbonibus ure:
mugiet, et ueri uox erit illa bouis.
pro quibus inuentis, ut munus munere penses,
da, precor, ingenio praemia digna meo.'
dixerat. at Phalaris 'poenae mirande repertor,
ipse tuum praesens imbue' dixit 'opus.'
nec mora, monstratis crudeliter ignibus ustus
exhibuit geminos ore tremente sonos.
quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
utque sitim nostro possis explere cruore,
quantaque uis, auido gaudia corde feras,
tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus,
te quoque ut auditis posse dolere putem.
crede mihi, si sit nobis collatus Vlixes,
Neptunine minor quam Iouis ira fuit?
ergo quicumque es, rescindere crimina noli,
deque graui duras uulnere tolle manus:
utque meae famam tenuent obliuia culpae,
facta cicatricem ducere nostra sine,
humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem
et premit, incertas ipse uerere uices.
et quoniam, fieri quod numquam posse putaui,
est tibi de rebus maxima cura meis,
non est quod timeas: fortuna miserrima nostra est;
omne trahit secum Caesaris ira malum.
quod magis ut liqueat, neue hoc ego fingere credar,
ipse uelim poenas experiare meas.

XII

Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
longior abscedit nix Tanaitis hiemps:
impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
tempora nocturnis aequa diurna facit.
iam uiolam puerique legunt hilaresque puellae,
rustica quae nullo nata serente uenit;
prataque pubescunt uariorum flore colorum,
indocilique loquax gutture uernat auis;
utque malae matris crimen deponat, hirundo
sub trabibus cunas tectaque parua facit;
herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
exit et expandit molle cacumen humo;
quoque loco est uitis, de palmite gemma mouetur
(nam procul a Getico litore uitis abest);
quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus
(nam procul a Geticis finibus arbor abest).
otia nunc istic, iunctisque ex ordine ludis
cedunt uerbosi garrula bella fori.
usus equi nunc est, leuibus nunc luditur armis;
nunc pila, nunc celeri uertitur orbe trochus;
nunc ubi perfusa est oleo labente iuuentus,
defessos artus Virgine tingit aqua.
scaena uiget studiisque fauor distantibus ardet
proque tribus resonant terna theatra foris.
o quantum et quotiens non est numerare beatum,
non interdicta cui licet urbe frui! 26
at mihi sentitur nix uerno sole soluta,
quaeque lacu durae non fodiantur aquae:
nec mare concrescit glacie nec, ut ante, per Histrum
stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
hospitaque in Ponti litore puppis erit:
sedulus occurram nautae, dictaque salute,
quid ueniat quaeram quisue quibusue locis.
ille quidem mirum ni de regione propinqua
non nisi uicinas tutus ararit aquas.
rarus ab Italia tantum mare nauita transit,
litora rarus in haec portibus orba uenit.
siue tamen Graeca scierit, siue ille Latina
uoce loqui, (certe gratior huius erit;
fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
huc aliquem certo uela dedisse Noto:)
quisquis is est, memori rumorem uoce referre

X 75 *aspiceret* V, *aspiceres* cett. **78** *poena—mea* A V, *poenam—meam* G ω. **XI 3** *et pastus* A H P V, *educatus* G, *eductus* ς, *nutritus* ς. **5** *quo se tua* (*sua* G, om. H) G H ς, *aut quo se* cett. **12** *cincta* (om. *-ue*) G, *cinctaque* ω. **21** *disertum* G ω. **24** *quamlibet* A ς. **27** *certaret* G H P, *certabat* cett. **28** *uictus ab Haemonio—equo* P, *uectus* uel *tractus ab Haemonio—equo* ω. **46** *hinc* A V, *hic* H P ω. *perdis* Γ ς. **52** *princeps* Heins., *prensans* conieci. **54** *tremente* H ς, *fremente* A, *gemente* G P V ω. **62** *Neptunine* scripsi (cf. Stat. Theb. IV 618), *Neptunique* Γ ς, *Neptuni minor, est quam Iouis ira, fuit* ς. **XII 2** *abscedit* scripsi, *antiquis* A G H V ω, *antiqua* P ς. *uix Tanaitis* scripsi, *uisa Maeotis* codd., *intepuit uisa Tomitis* Lachmann ad Lucr. I 360, *ante tribus uisa madescit* Housman, codicum scripturam tuetur Ellis, Hermathena vii p. 202. **12** *exit—expandit*. *exerit e tepida* A (?) ς. **18** *uerboso—foro* A H P ς. **19** *lusus* A H P V ω. *equis* A (?) ς. **20** *uoluitur* A ς. **25** *quantum o* P, *quater et* G V ω. **28** *quodque* A H. *duro* P ω. *non. uix* P ς. *fodiuntur* ς. **31** *incipiunt* A H P V ς. **34** *quibusque* A H V. **36** *ararit* Heins., *arabit* Laurentianus 36, 33, *araret* cett. **40** *huius*. *usus* P ς.

et fieri famae parsque gradusque potest.
is, precor, auditos possit narrare triumphos
  Caesaris et Latio reddita uota Ioui,
teque rebellatrix, tandem, Germania, magni
  triste caput pedibus subposuisse ducis.
haec mihi qui referet, quae non uidisse dolebo,
  ille meae domui protinus hospes erit.
ei mihi, iamne domus Scythico Nasonis in orbe est?
  iamque suum mihi dat pro lare poena locum?
di facite ut Caesar non hic penetrale domumque,
  hospitium poenae sed uelit esse meae.

XIII

Ecce superuacuus (quid enim fuit utile gigni?)
  ad sua natalis tempora noster adest.
dure, quid ad miseros ueniebas exulis annos?
  debueras illis inposuisse modum.
si tibi cura mei, uel si pudor ullus inesset,
  non ultra patriam me sequerere meam:
quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
  illo temptasses ultimus esse mihi:
inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
  tu quoque dixisses tristis in urbe 'uale.'
quid tibi cum Ponto? num te quoque Caesaris ira
  extremam gelidi misit in orbis humum?
scilicet expectas solitum tibi moris honorem,
  pendeat ex umeris uestis ut alba meis,
fumida cingatur florentibus ara coronis,
  micaque sollemni turis in igne sonet,
libaque dem proprie genitale notantia tempus,
  concipiamque bonas ore fauente preces.
non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
  aduentu possim laetus ut esse tuo.
funeris ara mihi, ferali cincta cupresso,
  conuenit et structis flamma parata rogis.
nec dare tura libet nil exorantia diuos,
  in tantis subeunt nec bona uerba malis.
si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
  in loca ne redeas amplius ista, precor,
dum me terrarum pars paene nouissima, Pontus,
  Euxinus falso nomine dictus, habet.

XIV

Cultor et antistes doctorum sancte uirorum,
  quid facis, ingenio semper amice meo?
ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
  nunc quoque ne uidear totus abesse caues?
conficis exceptis ecquid mea carmina solis
  Artibus, artifici quae nocuere suo?
immo ita fac, quaeso, uatum studiose nouorum,
  quaque potes retine corpus in urbe meum.
est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
  qui domini poenam non meruere sui.
saepe per externas profugus pater exulat oras,
  urbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo de me sine matre creata
  carmina sunt, stirps haec progeniesque mea est.
hanc tibi commendo, quae quo magis orba parente est,
  hoc tibi tutori sarcina maior erit.
tres mihi sunt nati contagia nostra secuti;
  cetera fac curae sit tibi turba palam.
sunt quoque mutatae, ter quinque uolumina, formae,
  carmina de domini funere rapta sui.
illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
  certius a summa nomen habere manu:
nunc incorrectum populi peruenit in ora,
  in populi quicquam si tamen ore meum est.
hoc quoque nescioquid nostris appone libellis,
  diuerso missum quod tibi ab orbe uenit.
quod quicumque leget (siquis leget), aestimet ante,
  compositum quo sit tempore quoque loco.
aequus erit scriptis, quorum cognouerit esse
  exilium tempus barbariamque locum:
inque tot aduersis carmen mirabitur ullum
  ducere me tristi sustinuisse manu.
ingenium fregere meum mala, cuius et ante
  fons infecundus paruaque uena fuit.
sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,
  et longo periit arida facta situ.
non hic librorum, per quos inuiter alarque,
  copia: pro libris arcus et arma sonant.
nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
  intellecturis auribus utar, adest.
non quo secedam locus est: custodia muri
  summouet infestos clausaque porta Getas.
saepe aliquod quaero uerbum nomenque locumque,
  nec quisquam est a quo certior esse queam.
dicere saepe aliquid conanti (turpe fateri)
  uerba mihi desunt dedidicique loqui.
Threicio Scythicoque fere circumsonor ore,
  et uideor Geticis scribere posse modis.
crede mihi, timeo ne Sintia mixta Latinis
  inque meis scriptis Pontica uerba legas.
qualemcumque igitur uenia dignare libellum,
  sortis et excusa condicione meae.

LIBER QVARTVS

I

Si qua meis fuerint, ut erunt, uitiosa libellis,
  excusata suo tempore, lector, habe.
exul eram, requiesque mihi, non fama, petita est,
  mens intenta suis ne foret usque malis.
hoc est cur cantet uinctus quoque compede fossor,
  indocili numero cum graue mollit opus.
cantat et innitens limosae pronus harenae,
  aduerso tardam qui trahit amne ratem:
quique refert pariter lentos ad pectora remos,
  in numerum pulsa brachia uersat aqua.
fessus ubi incubuit baculo saxoue resedit
  pastor, harundineo carmine mulcet oues.
cantantis pariter, pariter data pensa trahentis,
  fallitur ancillae decipiturque labor.
fertur et abducta Lyrneside tristis Achilles
  Haemonia curas attenuasse lyra.
cum traheret siluas Orpheus et dura canendo
  saxa, bis amissa coniuge maestus erat.
me quoque Musa leuat Ponti loca iussa petentem:
  sola comes nostrae perstitit illa fugae,
sola nec insidias, Sinti nec militis ensem
  nec mare nec uentos barbariamque timet.

XII 47 *te quoque bellatrix* Γ. **XIII** 1 *gigni. nobis* A V. 3 *miseri* G ς. 9 *relinquendum* A, *iamque relinquenda* Heins. 21 *cupressu* G ω. **XIV** 2 *qui* A ς. 5 *colligis* ς, *suscipis* ς, *suspicis* Ehw. 11 *extremas* G. 23 *in. ad* A H V ς. 30 *barbariemque* G ς. 39 *si. cuius* G, *cui* P ς. 47 *fero* H V ς. 49 *Sintia mixta* Housman, *sint inmixta* codd.
IV I 10 *uersat* Leidensis 177 ς, *pulsat* Γ ω. 11 *ut* V ω. 19 *tenentem* Lachm. ad Lucr. V 396. 21 *Sinti nec* Ehw., secutus Iac. Gronouium, *scui nec* Leid. 177 (m. 3), *inter nec* Γ L ω.

scit quoque, cum perii, quis me deceperit error,
  et culpam in facto, non scelus, esse meo,
scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
  cum mecum iuncti criminis acta rea est.
non equidem uellem, quoniam nocitura fuerunt,
  Pieridum sacris inposuisse manum.
sed nunc quid faciam? uis me tenet ipsa sacrorum,
  et carmen, demens, carmine laesus amo.
sic noua Dulichio lotos gustata palato
  illo quo nocuit grata sapore fuit.
sentit amans sua damna fere, tamen haeret in illis,
  materiam culpae persequiturque suae.
nos quoque delectant, quamuis nocuere, libelli,
  quodque mihi telum uulnera fecit, amo.
forsitan hoc studium possit furor esse uideri,
  sed quiddam furor hic utilitatis habet.
semper in optutu mentem uetat esse malorum,
  praesentis casus inmemoremque facit.
utque suum Bacche non sentit saucia uulnus,
  dum stupet Idaeis exululata modis,
sic ubi mota calent uiridi mea pectora thyrso,
  altior humano spiritus ille malo est.
ille nec exilium, Scythici nec litora Ponti,
  ille nec iratos sentit habere deos.
utque soporiferae biberem si pocula Lethes,
  temporis aduersi sic mihi sensus abest.
iure deas igitur ueneror mala nostra leuantes,
  sollicitae comites ex Helicone fugae,
et partim pelago partim uestigia terra
  uel rate dignatas uel pede nostra sequi.
sint, precor, haec saltem faciles mihi! namque deorum
  cetera cum magno Caesare turba facit,
meque tot aduersis cumulant, quot litus harenas,
  quotque fretum pisces, ouaque piscis habet.
uere prius flores, aestu numerabis aristas,
  poma per autumnum frigoribusque niues,
quam mala quae toto patior iactatus in orbe,
  dum miser Euxini litora laeua peto.
nec tamen, ut ueni, leuior fortuna malorum est:
  huc quoque sunt nostras fata secuta uias:
hic quoque cognosco natalis stamina nostri,
  stamina de nigro uellere facta mihi.
utque neque insidias capitisque pericula narrem,
  uera quidem, ueri sed grauiora fide,
uiuere quam miserum est inter Bessosque Getasque
  illum, qui populi semper in ore fuit.
quam miserum est porta uitam muroque tueri,
  uixque sui tutum uiribus esse loci.
aspera militiae iuuenis certamina fugi,
  nec nisi lusura mouimus arma manu;
nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
  canitiem galeae subicioque meam.
nam dedit e specula custos ubi signa tumultus,
  induimus trepida protinus arma manu.
hostis habens arcus inbutaque tela uenenis
  saeuus anhelanti moenia lustrat equo;
utque rapax pecudem, quae se non texit ouili,
  per sata per siluas fertque trahitque lupus:
sic, siquem nondum portarum saepe receptum
  barbarus in campis repperit hostis, habet:
aut sequitur captus coniectaque uincula collo
  accipit, aut telo uirus habente perit.
hic ego sollicitae lateo nouus incola sedis,
  heu nimium fati tempora longa mei!
et tamen ad numeros antiquaque sacra reuerti
  sustinet in tantis hospita Musa malis.
sed neque cui recitem quisquam est mea carmina, nec qui
  auribus accipiat uerba Latina suis.
ipse mihi (quid enim faciam?) scriboque legoque,
  tutaque iudicio littera nostra suo est.
saepe tamen dixi 'cui nunc haec cura laborat?
  an mea Sauromatae scripta Getaeque legent?'
saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae,
  umidaque est fletu littera facta meo,
corque uetusta meum tamquam noua uulnera nouit,
  inque sinum maestae labitur imber aquae.
cum uice mutata qui sim fuerimque recordor,
  et tulerit quo me casus et unde subit;
saepe manus demens, studiis irata sibique,
  misit in arsuros carmina nostra rogos.
atque ead*em*, e multis quoniam non multa supersunt,
  cum uenia facito, quisquis es, ista legas.
tu quoque non melius quam sunt mea tempora carmen,
  interdicta mihi, consule, Roma, boni.

II

Iam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
  uicta potest flexo succubuisse genu,
altaque uelentur fortasse Palatia sertis,
  turaue in igne sonent inficiantque diem,
candidaque adducta collum percussa securi
  uictima purpureo sanguine pulset humum,
donaque amicorum templis promissa deorum
  reddere uictores Caesar uterque parent,
et qui Caesareo iuuenes sub nomine crescunt,
  perpetuo terras ut domus illa regat,
cumque bonis nuribus pro sospite Liuia nato
  munera det meritis saepe datura deis,
et pariter matres et quae sine crimine castos
  perpetua seruant uirginitate focos;
plebs pia cumque pia laetetur plebe senatus,
  paruaque cuius eram pars ego nuper eques.
nos procul expulsos communia gaudia fallunt,
  famaque tam longe non nisi parua uenit.
ergo omnis populus poterit spectare triumphos,
  cumque ducum titulis oppida capta leget,
uinclaque captiua reges ceruice gerentes
  ante coronatos ire uidebit equos,
et cernet uultus aliis pro tempore uersos,
  terribiles aliis inmemoresque sui.
quorum pars causas et res et nomina quaeret,
  pars referet, quamuis nouerit illa parum:
'hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
  dux fuerat belli, proximus ille duci.
hic qui nunc in humo lumen miserabile fixit,
  non isto uultu, cum tulit arma, fuit.
ille ferox et adhuc oculis hostilibus ardens
  hortator pugnae consiliumque fuit.
perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
  squalida promissis qui tegit ora comis.
illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
  saepe recusanti corpora capta deo.
hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes
  plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
  quae bona progenies, digna parente, fuit.
cornibus hic fractis uiridi male tectus ab ulua
  decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
crinibus en etiam fertur Germania passis,
  et ducis inuicti sub pede maesta sedet,
collaque Romanae praebens animosa securi
  uincula fert illa qua tulit arma manu.'
hos super in curru, Caesar, uictore ueheris
  purpureus populi rite per ora tui,
quaque ibis, manibus circum plaudere tuorum,
  undique iactato flore tegente uias.
tempora Phoebea lauro cingetur 'io' que
  miles 'io' magna uoce 'triumphe' canet.

I **26** *adiuncti* A V ς. **31** *lotus* L. **39** sic H L, *obtutu* cett. codd. **42** *modis. iugis* G ω. **50** *sollicitas* codd., corr. Ios. Scaliger. **53** *hae* A V ς. **55** *cumulat* A G V ς. **60** *laeua* codex Buslidianus, *saeua* Γ L ω. **77** *ueneno* A H P V ω. **81** *saepe* ς, *sede* Γ L ω. **85** *lateo* L, *iaceo* cett. **86** *longa* G H L P V ς, *lenta* A L² ς. **97** *norit* A L V ς. **103** *eadem, e* Postgate, *ea de* codd. **104** *iste* conieceram. II **4** *turaque* G P V ω. **6** *tinguat* V. **34** *prolixis* A G H. **51** *cingetur* L V, *cingentur* cett.

ipse sono plausuque simul fremituque canentum
quadriiugos cernes saepe resistere equos.
inde petes arcem et delubra fauentia uotis,
et dabitur merito laurea uota Ioui.
haec ego summotus qua possum mente uidebo:
erepti nobis ius habet illa loci:
illa per inmensas spatiatur libera terras,
in caelum celeri peruenit illa fuga;
illa meos oculos mediam deducit in urbem,
inmunes tanti nec sinit esse boni;
inuenitque animus, qua currus spectet eburnos;
sic certe in patria per breue tempus ero.
uera tamen capiet populus spectacula felix,
laetaque erit praesens cum duce turba suo.
at mihi fingendo tantum longeque remotis
auribus hic fructus percipiendus erit,
atque procul Latio diuersum missus in orbem,
qui narret cupido, uix erit, ista mihi.
is quoque iam serum referet ueteremque triumphum:
quo tamen audiero tempore, laetus ero.
illa dies ueniet, mea qua lugubria ponam,
causaque priuata publica maior erit.

III

Magna minorque ferae, quarum regis altera Graias,
altera Sidonias, utraque sicca, rates,
omnia cum summo positae uideatis in axe,
et maris occiduas non subeatis aquas,
aetheriamque suis cingens amplexibus arcem
uester ab intacta circulus extet humo,
aspicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
dicitur Iliades transiluisse Remus,
inque meam nitidos dominam conuertite uultus,
sitque memor nostri necne, referte mihi.
ei mihi, cur timeam? quae sunt manifesta, requiro:
cur labet ambiguo spes mea mixta metu?
crede, quod est et uis, ac desine tuta uereri,
deque fide certa sit tibi certa fides.
quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
non mentitura tu tibi uoce refer:
esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est,
quodque potest secum nomen habere tuum.
uultibus illa tuis tamquam praesentis inhaeret,
teque remota procul, si modo uiuit, amat.
ecquid ubi incubuit iusto mens aegra dolori,
lenis ab admonito pectore somnus abit?
tunc subeunt curae, dum te lectusque locusque
tangit et oblitam non sinit esse mei,
et ueniunt aestus, et nox inmensa uidetur,
fessaque iactati corporis ossa dolent?
non equidem dubito quin haec et cetera fiant,
detque tuus maesti signa doloris amor,
nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico uidit ab axe rapi.
quid tamen ipse precer dubito, nec dicere possum
affectum quem te mentis habere uelim.
tristis es? indignor quod sim tibi causa doloris:
non es? at amisso coniuge digna fores.
tu uero tua damna dole, mitissima coniunx,
tempus et a nostris exige triste malis,
flcque meos casus: est quaedam flere uoluptas;
expletur lacrimis egeriturque dolor.
atque utinam lugenda tibi non uita, sed esset
mors mea, morte fores sola relicta mea.
spiritus hic per te patrias exisset in auras,
sparsissent lacrimae corpora nostra piae,
supremoque die notum spectantia caelum
texissent digiti lumina nostra tui,
et cinis in tumulo positus iacuisset auito,
tactaque nascenti corpus haberet humus;
denique, ut et uixi, sine crimine mortuus essem.
nunc mea supplicio uita pudenda suo est.
me miserum, si tu, cum diceris exulis uxor,
auertis uultus et subit ora rubor!
me miserum, si turpe putas mihi nupta uideri!
me miserum, si te iam pudet esse meam!
tempus ubi est illud, quo te iactare solebas
coniuge, nec nomen dissimulare uiri?
tempus ubi est, quo te (nisi non uis illa referri)
et dici, memini, iuuit et esse meam?
utque proba dignum est, omni tibi dote placebam:
addebat ueris multa fauentis amor.
nec, quem praeferres (ita res tibi magna uidebar)
quemque tuum malles esse, uir alter erat.
nunc quoque ne pudeat quod sis mihi nupta; tuusque
non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu,
num legis Euhadnen erubuisse uiro?
nec quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
ipse suis Phaethon infitiandus erat.
nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
quod precibus periit ambitiosa suis.
nec tibi, quod saeuis ego sum Iouis ignibus ictus,
purpureus molli fiat in ore pudor.
sed magis in curam nostri consurge tuendi,
exemplumque mihi coniugis esto bonae,
materiamque tuis tristem uirtutibus inple:
ardua per praeceps gloria uadit iter.
Hectora quis nosset si felix Troia fuisset?
publica uirtutis per mala facta uia est.
ars tua, Tiphy, iacet, si non sit in aequore fluctus;
si ualeant homines, ars tua, Phoebe, iacet.
quae latet inque bonis cessat non cognita rebus,
apparet uirtus arguiturque malis.
dat tibi nostra locum tituli fortuna, caputque
conspicuum pietas qua tua tollat habet.
utere temporibus quorum nunc munere facta est
et patet in laudes area magna tuas.

IV

O qui, nominibus cum sis generosus auorum,
exsuperas morum nobilitate genus,
cuius inest animo patrii candoris imago,
non careat neruis candor ut iste suis,
cuius in ingenio est patriae facundia linguae,
qua prior in Latio non fuit ulla foro:
quod minime uolui, positis pro nomine signis
dictus es: ignoscas laudibus ipse tuis.
nil ego peccaui: tua te bona cognita produnt.
si quod es, appares, culpa soluta mea est.
nec tamen officium nostro tibi carmine factum
principe tam iusto posse nocere puto.
ipse pater patriae (quid enim est ciuilius illo?)
sustinet in nostro carmine saepe legi,
nec prohibere potest, quia res est publica Caesar,
et de communi pars quoque nostra bono est.
Iuppiter ingeniis praebet sua numina uatum
seque celebrari quolibet ore sinit.
causa tua exemplo superorum tuta duorum est,
quorum hic aspicitur, creditur ille deus.
ut non debuerim, tamen hoc cgo crimen habebo:
non fuit arbitrii littera nostra tui.
nec noua, quod tecum loquor, est iniuria nostra,
incolumis cum quo saepe locutus eram.

II 53 *canentum* Γ L^3, *canente* L, *calentes* ω. **60** *uia* A G H V ω. **63** *inuenitque* L Leid. 177, *inuenietque* Γ ω. **III 11** *timui* A ω. **12** *labet* Parisinus 8239, *latet* L, *labat* cett. **19** ita L Leid. 177, *praesentibus haeret* cett. **22** *abest* A V. **34** *at* Bentl., *ut* codd. **41** *hic certe* Burm. **47** *et uixi. euixi* G L, *aduixi* V. **48** *suo est. foret* A H V ς. **55** *quo—uis. illud quo te* //// (suprascr. *nisi non uis* L^3) L, *illud* (suprascr. *quo te* G^2) *nisi non uis* G, *illud quo non fugis* V, *illud quo ni fugis* (suprascr. *non uis* H) A H, *illud quo nisi fugis* P. **57** *probae* A V ω. **64** *cum* L (corr. m. 3), *non* A V ω. **70** *rubor* A H P V ς. **83** *facta est* Ehw., *freta esl* L Leid. 177, *freta es* cett., an legendum *fretae en patet*?

quo uereare minus, ne sim tibi crimen amicus,
  inuidiam, siqua est, auctor habere potest.
nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
  (hoc certe noli dissimulare) pater,
ingeniumque meum (potes hoc meminisse) probabat,
  plus etiam quam me iudice dignus eram ;
deque meis illo referebat uersibus ore,
  in quo pars magnae nobilitatis erat.
non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
  sed prius auctori sunt data uerba tuo.
non data sunt, mihi crede, tamen : sed in omnibus actis,
  ultima si demas, uita tuenda mea est.
hanc quoque qua perii culpam scelus esse negabis,
  si tanti series sit tibi nota mali.
aut timor aut error nobis, prius obfuit error.
  a, sine me fati non meminisse mei ;
neue retractando nondum coeuntia rumpam
  uulnera : uix illis proderit ipsa quies.
ergo ut iure damus poenas, sic afuit omne
  peccato facinus consiliumque meo ;
idque deus sentit ; pro quo nec lumen ademptum,
  nec mihi detractas possidet alter opes.
forsitan hanc ipsam, uiuam modo, finiet olim
  tempore cum fuerit lenior ira fugam.
nunc precor hinc alio iubeat discedere, si non
  nostra uerecundo uota pudore carent.
mitius exilium pauloque propinquius opto,
  quique sit a saeuo longius hoste locus ;
quantaque in Augusto clementia, siquis ab illo
  hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
frigida me cohibent Euxini litora Ponti ;
  dictus ab antiquis Axenus ille fuit :
nam neque iactantur moderatis aequora uentis,
  nec placidos portus, hospita nauis, adis.
sunt circa gentes quae praedam sanguine quaerunt :
  nec minus infida terra timetur aqua.
illi quos audis hominum gaudere cruore
  paene sub eiusdem frigoris axe iacent.
nec procul a nobis locus est ubi Taurica dira
  caede pharetratae spargitur ara deae.
haec prius, ut memorant, non inuidiosa nefandi
  nec cupienda bonis regna Thoantis erant.
hic pro subposita uirgo Pelopeia cerua
  sacra deae coluit qualiacumque suae.
quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
  exactus furiis uenerat ipse suis,
et comes exemplum ueri Phoceus amoris,
  qui duo corporibus mentibus unus erant,
protinus euincti tristem ducuntur ad aram,
  quae stabat geminas ante cruenta fores.
nec tamen hunc sua mors nec mors sua terruit illum ;
  alter ob alterius funera maestus erat.
et iam constiterat stricto mucrone sacerdos,
  einxerat et Graias barbara uitta comas,
cum uice sermonis fratrem cognouit et illi
  pro nece conplexus Iphigenia dedit.
laeta deae signum crudelia sacra perosae
  transtulit ex illis in meliora locis.
haec igitur regio, magni paene ultima mundi,
  quam fugere homines dique, propinqua mihi est ;
aque mea terra prope sunt funebria sacra,
  si modo Nasoni barbara terra sua est.
o utinam uenti, quibus est ablatus Orestes,
  placato referant et mea uela deo !

V

O mihi dilectos inter pars prima sodales,
  unica fortunis ara reperta meis,
cuius ab alloquiis anima haec moribunda reuixit,
  ut uigil infusa Pallade flamma solet ;
qui ueritus non es portus aperire fideles
  fulmine percussae confugiumque rati ;
cuius eram censu non me sensurus egentem,
  si Caesar patrias eripuisset opes :
temporis oblitum dum me rapit inpetus huius,
  excidit heu nomen quam mihi paene tuum !
tu tamen agnoscis tactusque cupidine laudis
  'ille ego sum' cuperes dicere posse palam.
certe ego, si sineres, titulum tibi reddere uellem,
  et raram famae conciliare fidem :
ne noceam grato uereor tibi carmine neue
  intempestinus nominis obstet honor
quod licet (hoc tutum est), intra tua pectora gaude
  meque tui memorem teque fuisse pium.
utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
  dum ueniat placido mollior aura deo ;
et tutare caput nulli seruabile, si non
  qui mersit Stygia subleuet illud aqua ;
teque, quod est gratum, praesta constanter ad omne
  indeclinatae munus amicitiae.
sic tua processus habeat fortuna perennes ;
  sic ope non egeas ipse iuuesque tuos :
sic aequet tua nupta uirum bonitate perenni,
  incidat et uestro nulla querela toro :
diligat et semper socius te sanguinis illo,
  quo pius affectu Castora frater amat :
sic iuuenis similisque tibi sit natus, et illum
  moribus agnoscat quilibet esse tuum :
sic faciat socerum taeda te nata iugali,
  nec tardum iuueni det tibi nomen aui.

VI

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
  praebet et incuruo colla premenda iugo ;
tempore paret equus lentis animosus habenis,
  et placido duros accipit ore lupos ;
tempore Poenorum compescitur ira leonum,
  nec feritas animo, quae fuit ante, manet ;
quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
  belua, seruitium tempore uicta subit.
tempus ut extensis tumeat facit uua racemis
  uixque merum capiant grana quod intus habent ;
tempus et in canas semen producit aristas,
  et ne sint tristi poma sapore cauet.
hoc tenuat dentem terras scindentis aratri ;
  hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
hoc etiam saeuas paulatim mitigat iras,
  hoc minuit luctus maestaque corda leuat.
cuncta potest igitur tacito pede lapsa uetustas
  praeterquam curas attenuare meas.
ut patria careo, bis frugibus area trita est,
  dissiluit nudo pressa bis uua pede.
nec quaesita tamen spatio patientia longo est,
  mensque mali sensum nostra recentis habet.
scilicet et ueteres fugiunt iuga saepe iuuenci,
  et domitus freno saepe repugnat equus.
tristior est etiam praesens aerumna priore :
  ut sit enim sibi par, creuit et aucta mora est.
nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt ;

IV 34 *sed—data. sed sunt* (suprascr. L^3 *prius*) *auctori non tua* (suprascr. L^3 *sunt data*) L, unde Riese *sed sunt a. iam data uerba tuo.* **41** *rumpam* A V, *rupem* L, *rumpe* cett. **47** *uiuam* codicis Moreti man. sec., *uiuant* L, *uiuat* cett. **52** *locum* G L^3 (*locus* L) ς. **56** *Axenus* ς, *exinus* L, *euxinus* codd. plerique. **58** *adis* L, *adit* L^3 V, *habet* A G H P ω. **65** *nefandis* Γ ω. **76** *ab—funere* Γ ω. **85** *aque* conieceram ; idem in fragmento Treuirico saec. X se inuenisse ad me scripsit Ehw. cuius uid. Ad historiam carm. Ouid. symbolae (Gothae, 1892), p. 3, *atque* codd. *mea terra* L, *meam terram* cett. **V 17** *hoc* L ς, *et* Γ ω. **23** *gratum* Parisinus 8239, *ratum* L, *rarum* cett. **27** *nouitate* G L. **31** *iuuenis. iunctus* Housman. **33** *taeda. lett* L, *lecto* G H P V. **VI 12** *cauet* L Leid. 177, *facit* cett. **13** *terram* L^3 ω, *terra* L. *semouentis* L, *renouantis* A (?) L^3 ς, *patientis* V.

nunc magis hoc quo sunt cognitiora grauant.
est quoque non nihilum uires adferre recentes,
nec praeconsumptum temporis esse malis.
fortior in fulua nouus est luctator harena,
quam cui sunt tarda brachia fessa mora:
integer est melior nitidis gladiator in armis,
quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
fert bene praecipites nauis modo facta procellas:
quamlibet exiguo soluitur imbre uetus.
nos quoque quae ferimus, tulimus patientius ante:
uae, mala sunt longa multiplicata die.
credite, deficio nostroque a corpore quantum
auguror, accedunt tempora parua malis.
nam neque sunt uires nec qui color esse solebat:
uix habeo tenuem quae tegat ossa cutem.
corpore sed mens est aegro magis aegra malique
in circumspectu stat sine fine sui.
urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales,
et qua nulla mihi carior, uxor abest.
uulgus adest Scythicum bracataque turba Getarum:
sic me quae uideo non uideoque mouent.
una tamen spes est quae me soletur in istis,
haec fore morte mea non diuturna mala.

VII

Bis me sol adiit gelidae post frigora brumae,
bisque suum tacto Pisce peregit iter.
tempore tam longo cur non tua dextera uersus
quamlibet in paucos officiosa fuit?
cur tua cessauit pietas scribentibus illis,
exiguus nobis cum quibus usus erat?
cur quotiens alicui chartae sua uincula dempsi,
illam speraui nomen habere tuum?
di faciant ut saepe tua sit epistula dextra
scripta sed ex multis reddita nulla mihi.
quod precor esse liquet: credam prius ora Medusae
Gorgonis anguinis cincta fuisse comis,
esse canes utero sub uirginis, esse Chimaeram
a truce quae flammis separet angue leam,
quadrupedesque hominis cum pectore pectora iunctos,
tergeminumque uirum tergeminumque canem,
Sphingaque et Harpyias serpentipedesque Gigantas,
centimanumque Gyan semibouemque uirum.
haec ego cuncta prius quam te, carissime, credam
mutatum curam deposuisse mei.
innumeri montes inter me teque uiaeque
fluminaque et campi nec freta pauca iacent.
mille potest causis a te quae littera saepe
missa sit in nostras rara uenire manus;
mille tamen causas scribendo uince frequenter,
excusem ne te semper, amice, mihi.

VIII

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
inficit et nigras alba senecta comas.
iam subeunt anni fragiles et inertior aetas,
iamque parum firmo me mihi ferre graue est.
nunc erat ut posito deberem fine laborum
uiuere, me nullo sollicitante metu,
quaeque meae semper placuerunt otia menti
carpere et in studiis molliter esse meis,
et paruam celebrare domum ueteresque penates
et quae nunc domino rura paterna carent,
inque sinu dominae carisque sodalibus inque
securus patria consenuisse mea.
haec mea sic quondam peragi sperauerat aetas;
hos ego sic annos ponere dignus eram.
non ita dis uisum est, qui me terraque marique
actum Sarmaticis exposuere locis.
in caua ducuntur quassae naualia puppes,
ne temere in mediis dissoluantur aquis:
ne cadat et multas palmas inhonestet adeptus,
languidus in pratis gramina carpit equus:
miles ubi emeritis non est satis utilis annis,
ponit ad antiquos quae tulit arma lares.
sic igitur tarda uires minuente senecta
me quoque donari iam rude tempus erat.
tempus erat nec me peregrinum ducere caelum,
nec siccam Getico fonte leuare sitim,
sed modo, quos habui, uacuos secedere in hortos,
nunc hominum uisu rursus et urbe frui.
sic animo quondam non diuinante futura
optabam placide uiuere posse senex.
fata repugnarunt, quae cum mihi tempora prima
mollia praebuerint, posteriora grauant.
iamque decem lustris omni sine labe peractis
parte premor uitae deteriore meae,
nec procul a metis, quas paene tenere uidebar,
curriculo grauis est facta ruina meo.
ergo illum demens in me saeuire coegi,
mitius inmensus quo nihil orbis habet;
ipsaque delictis uicta est clementia nostris,
nec tamen errori uita negata meo est.
uita procul patria peragenda sub axe Boreo,
qua maris Euxini terra sinistra iacet.
hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa,
esse uideretur uanus uterque locus.
nil adeo ualidum est, adamas licet alliget illud,
ut maneat rapido firmius igne Iouis;
nil ita sublime est supraque pericula tendit,
non sit ut inferius suppositumque deo.
nam quamquam uitio pars est contracta malorum,
plus tamen exitii numinis ira dedit.
at uos admoniti nostris quoque casibus este
aequantem superos emeruisse uirum.

IX

Si licet et pateris, nomen facinusque tacebo,
et tua Lethaeis acta dabuntur aquis,
nostraque uincetur lacrimis uementia seris,
fac modo te pateat paenituisse tui:
fac modo te damnes cupiasque eradere uitae
tempora, si possis, Tisiphonea tuae.
sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro,
induet infelix arma coacta dolor.
sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem,
nostra suas istinc porriget ira manus.
omnia, si nescis, Caesar mihi iura reliquit,
et sola est patria poena carere mea.
et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo:
saepe Iouis telo quercus adusta uiret.
denique uindictae si sit mihi nulla facultas,
Pierides uires et sua tela dabunt.
quod Scythicis habitem longe summotus in oris,
siccaque sint oculis proxima signa meis,
nostra per inmensas ibunt praeconia gentes,
quodque querar notum qua patet orbis erit.
ibit ad occasum quicquid dicemus ab ortu,
testis et Hesperiae uocis Eous erit.
trans ego tellurem, trans altas audiar undas,
et gemitus uox est magna futura mei.
nec tua te sontem tantummodo saecula norint:
perpetuae crimen posteritatis eris.
iam feror in pugnas et nondum cornua sumpsi,
nec mihi sumendi causa sit ulla uelim.
Circus adhuc cessat: spargit iam toruus harenam

VI 28 *nunc* L, *sed* Γ ω. 29 *minimum* A H P V ω. 38 *uae* scripsi, *quae* Γ L ω. 48 *me* L ς, *mala* Γ ω. *mouent* A (?) L, *nocent* cett. **VII** 12 *anguineis* Γ. 15 *homines* H P ω, *hominum* A G V. **VIII** 16 *iactum* A H P V ς. 19 *ademptus* G V, *ademptos* A, *adeptas* ω. 25–28 ante 5 transp. Postgate. 38 *inmensus quo nil mitius* Housman coll. V 2. 38, 8. 26. 43 *Delphi* Scaliger, *delphis* uel *delphos* codd. **IX** 3 *clementia* A G ω, *dementia* H P V, corr. Postgate. 10 *istinc* ς, *istic* G H P V ω, *isto* A ς. 27 *et.* *at* D'Orville. 29 *iam toruus* G H P V, *tamen acer* cett.

taurus et infesto iam pede pulsat humum.
hoc quoque quam uolui plus est: cane, Musa, receptus,
dum licet huic nomen dissimulare suum.

X

Ille ego qui fuerim tenerorum lusor amorum,
quem legis, ut noris, accipe posteritas.
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
milia qui nouies distat ab urbe decem.
editus hic ego sum, nec non ut tempora noris,
cum cecidit fato consul uterque pari,
si quis et a proauis usque est uetus ordinis heres,
non modo fortunae munere factus eques.
nec stirps prima fui; genito sum fratre creatus,
qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus affuit idem:
una celebrata est per duo liba dies.
haec est armiferae festis de quinque Mineruae,
quae fieri pugna prima cruenta solet.
protinus excolimur teneri curaque parentis
imus ad insignes urbis ab arte uiros.
frater ad eloquium uiridi tendebat ab aeuo,
fortia uerbosi natus ad arma fori.
at mihi iam puero caelestia sacra placebant,
inque suum furtim Musa trahebat opus.
saepe pater dixit 'studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes.'
motus eram dictis totoque Helicone relicto
scribere temptabam uerba soluta modis:
sponte sua carmen numeros ueniebat ad aptos,
et quod temptabam dicere uersus erat.
interea tacito passu labentibus annis
liberior fratri sumpta mihique toga est,
induiturque umeris cum lato purpura clauo,
et studium nobis, quod fuit ante, manet.
iamque decem uitae frater geminauerat annos,
cum perit, et coepi parte carere mei.
cepimus et tenerae primos aetatis honores,
eque uiris quondam pars tribus una fui.
curia restabat; claui mensura coacta est;
maius erat nostris uiribus illud onus.
nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
sollicitaeque fugax ambitionis eram;
et petere Aoniae suadebant tuta sorores
otia iudicio semper amata meo.
temporis illius colui fouique poetas,
quotque aderant uates, rebar adesse deos.
saepe suas uolucres legit mihi grandior aeuo,
quaeque nocet serpens, quae iuuat herba, Macer.
saepe suos solitus recitare Propertius ignes,
iure sodalicii, quo mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambis
dulcia conuictus membra fuere mei;
et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Vergilium uidi tantum: nec auara Tibullo
tempus amicitiae fata dedere meae.
successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi;
quartus ab his serie temporis ipse fui:
utque ego maiores, sic me coluere minores,
notaque non tarde facta Thalia mea est.
carmina cum primum populo iuuenalia legi,
barba resecta mihi bisue semelue fuit.
mouerat ingenium totam cantata per urbem
nomine non uero dicta Corinna mihi.
multa quidem scripsi, sed quae uitiosa putaui,
emendaturis ignibus ipse dedi.
tunc quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremaui,
iratus studio carminibusque meis.
molle Cupidineis nec inexpugnabile telis
cor mihi, quodque leuis causa moueret, erat.
cum tamen hic essem minimoque accenderer igni,
nomine sub nostro fabula nulla fuit.
paene mihi puero nec digna nec utilis uxor
est data, quae tempus per breue nupta fuit.
illi successit quamuis sine crimine coniunx,
non tamen in nostro firma futura toro.
ultima, quae mecum seros permansit in annos,
sustinuit coniunx exulis esse uiri.
filia me mea bis prima fecunda iuuenta
sed non ex uno coniuge fecit auum.
et iam complerat genitor sua fata nouemque
addiderat lustris altera lustra nouem.
non aliter fleui quam me fleturus ademptum
ille fuit. matris proxima busta tuli.
felices ambo tempestiueque sepulti,
ante diem poenae quod periere meae.
me quoque felicem quod non uiuentibus illis
sum miser, et de me quod doluere nihil.
si tamen extinctis aliquid nisi nomina restat,
et gracilis structos effugit umbra rogos,
fama, parentales, si uos mea contigit, umbrae,
et sunt in Stygio crimina nostra foro:
scite, precor, causam (nec uos mihi fallere fas est)
errorem iussae non scelus esse fugae.
manibus hoc satis est: ad uos, studiosa, reuertor,
pectora, quae uitae quaeritis acta meae.
iam mihi canities pulsis melioribus annis
uenerat, antiquas miscueratque comas,
postque meos ortus Pisaea uinctus oliua
abstulerat decies praemia uictor equis,
cum maris Euxini positos ad laeua Tomitas
quaerere me laesi principis ira iubet.
causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
indicio non est testificanda meo.
quid referam comitumque nefas famulosque nocentes?
ipsa multa tuli non leuiora fuga.
indignata malis mens est succumbere seque
praestitit inuictam uiribus usa suis:
oblitusque mei ductaeque per otia uitae
insolita cepi temporis arma manu:
totque tuli terra casus pelagoque quot inter
occultum stellae conspicuumque polum.
tacta mihi tandem longis erroribus acto
iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
hic ego finitimis quamuis circumsoner armis,
tristia, quo possum, carmine fata leuo.
quod quamuis nemo est, cuius referatur ad aures,
sic tamen absumo decipioque diem.
ergo quod uiuo durisque laboribus obsto,
nec me sollicitae taedia lucis habent,
gratia, Musa, tibi: nam tu solacia praebes;
tu curae requies, tu medicina uenis.
tu dux et comes es, tu nos abducis ab Histro,
in medioque mihi das Helicone locum;
tu mihi, quod rarum est, uiuo sublime dedisti
nomen, ab exequiis quod dare fama solet.
nec qui detractat praesentia liuor iniquo
ullum de nostris dente momordit opus.
nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas,
non fuit ingenio fama maligna meo,
cumque ego praeponam multos mihi, non minor illis
dicor et in toto plurimus orbe legor.
siquid habent igitur uatum praesagia ueri,
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
siue fauore tuli siue hanc ego carmine famam,
iure tibi grates, candide lector, ago.

IX 32 *hic* Vogel. X 7 *quid* A G H P ω. 24 *conabar* V ω. 26 *scribere* G P ω. 29 *humeros* H P V ς. 34 *deque* A ς, *haecque* H P. 44 *nocens* H P, *nocet* A. *iuuet* A H ς. 46 *qui* A ς. 51 *amara* ς. 80 *matri* V ω. *iusta* Cuiacius. 85 *restant* A V ς. 96 *equis* Strachan, *eques* codd., *equus* Bentl. 102 *ipsa* A, *ipseque* cett.

LIBER QVINTVS

I

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
  litore praemissis quattuor adde meis.
hic quoque talis erit, qualis fortuna poetae :
  inuenies toto carmine dulce nihil.
flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
  materiae scripto conueniente suae.
integer et laetus laeta et iuuenalia lusi :
  illa tamen nunc me composuisse piget.
ut cecidi, subiti perago praeconia casus,
  sumque argumenti conditor ipse mei.
utque iacens ripa deflere Caystrius ales
  dicitur ore suam deficiente necem,
sic ego Sarmaticas longe proiectus in oras
  efficio tacitum ne mihi funus eat.
delicias siquis lasciuaque carmina quaerit,
  praemoneo, non est scripta quod ista legat.
aptior huic Gallus blandique Propertius oris,
  aptior, ingenium come, Tibullus erit.
atque utinam numero non nos essemus in isto !
  ei mihi, cur umquam Musa iocata mea est ?
sed dedimus poenas, Scythicique in finibus Histri
  ille pharetrati lusor Amoris abest.
quod superest, animos ad publica carmina flexi,
  et memores iussi nominis esse mei.
si tamen ex uobis aliquis tam multa requiret
  unde dolenda canam, multa dolenda tuli.
non haec ingenio, non haec componimus arte :
  materia est propriis ingeniosa malis.
et quota fortunae pars est in carmine nostrae ?
  felix qui patitur quae numerare potest.
quot frutices siluae, quot flauas Thybris harenas,
  mollia quot Martis gramina campus habet,
tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
  nulla nisi in studio est Pieridumque mora.
'quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis ?' inquis ;
  idem, fortunae qui modus huius erit.
quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat,
  nec mea sunt, fati uerba sed ista mei.
at mihi si cara patriam cum coniuge reddas,
  sint uultus hilares, simque quod ante fui.
lenior inuicti si sit mihi Caesaris ira,
  carmina laetitiae iam tibi plena dabo.
nec tamen, ut lusit, rursus mea littera ludet :
  sit semel illa ioco luxuriata meo.
quod probet ipse, canam, poenae modo parte leuata
  barbariam rigidos effugiamque Getas.
interea nostri quid agant nisi triste libelli ?
  tibia funeribus conuenit ista meis.
'at poteras' inquis 'melius mala ferre silendo,
  et tacitus casus dissimulare tuos.'
exigis ut nulli gemitus tormenta sequantur,
  acceptoque graui uulnere flere uetas.
ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
  edere mugitus et bouis ore queri.
cum Priami lacrimis offensus non sit Achilles,
  tu fletus inhibes durior hoste meos.
cum faceret Nioben orbam Latonia proles,
  non tamen et siccas iussit habere genas.
est aliquid, fatale malum per uerba leuare :
  hoc querulam Prognen Halcyonenque facit :
hoc erat, in gelido quare Poeantius antro
  uoce fatigaret Lemnia saxa sua.
strangulat inclusus dolor atque exaestuat intus,
  cogitur et uires multiplicare suas.
da ueniam potius, uel totos tolle libellos,
  sic mihi quod prodest si tibi, lector, obest.
sed neque obesse potest, ulli nec scripta fuerunt
  nostra nisi auctori perniciosa suo.
'at mala sunt.' fateor. quis te mala sumere cogit ?
  aut quis deceptum ponere sumpta uetat ?
ipse nec emendo, sed, ut hic deducta legantur,
  non sunt illa suo barbariora loco ;
nec me Roma suis debet conferre poetis :
  inter Sauromatas ingeniosus eram.
denique nulla mihi captatur gloria quaeque
  ingeniis stimulos subdere fama solet.
nolumus assiduis animum tabescere curis,
  quae tamen irrumpunt quoque uetantur eunt.
cur scribam, docui. cur mittam, quaeritis, isto ?
  uobiscum cupio quolibet esse modo.

II

Ecquid ubi e Ponto noua uenit epistula, palles,
  et tibi sollicita soluitur illa manu ?
pone metum, ualeo ; corpusque, quod ante laborum
  inpatiens nobis inualidumque fuit,
sufficit, atque ipso uexatum induruit usu.
  an magis infirmo non uacat esse mihi ?
mens tamen aegra iacet nec tempore robora sumpsit,
  affectusque animi qui fuit ante, manet.
quaeque mora spatioque suo coitura putaui
  uulnera, non aliter quam modo facta dolent.
scilicet exiguis prodest annosa uetustas,
  grandibus accedunt tempore damna malis.
paene decem totis aluit Poeantius annis
  pestiferum tumido uulnus ab angue datum.
Telephus aeterna consumptus tabe perisset,
  si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
et mea, si facinus nullum commisimus, opto,
  uulnera qui fecit, facta leuare uelit,
contentusque mei iam tandem parte doloris
  exiguum pleno de mare demat aquae.
detrahat ut multum, multum restabit acerui,
  parsque meae poenae totius instar erit.
litora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
  quotue soporiferum grana papauer habet,
silua feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
  quot tenerum pennis aera pulsat auis,
tot premor aduersis : quae si conprendere coner,
  Icariae numerum dicere coner aquae.
utque uiae casus, ut amara pericula ponti,
  ut taceam strictas in mea fata manus,
barbara me tellus orbisque nouissima magni
  sustinet et saeuo cinctus ab hoste locus.
hinc ego traicerer (neque enim mea culpa cruenta est),
  esset, quae debet, si tibi cura mei.
ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
  saepe suo uictor lenis in hoste fuit.
quid dubitas et tuta times ? accede rogaque :
  Caesare nil ingens mitius orbis habet.

V I 7 *integer et. donec eram* A H P V. **16** *non est* Gronouius, *nostra* G (?) H P V, *numquam* A (?) ω **19** *ne nos* P, *nos non* ω. **20** *locuta* Γ. **23** *socios* P ω, *alios* Housman, *numeros* Ehw. **24** *criminis* Burm. **66** *sic* V ς, *sit* A G H P, *si* ω. **71** *emendo. hoc mando* ω, uide ed. Ox. p. ci. **79** *isto* Ruhnken, *istos* Γ ω. **II 21** *acerbi* A (?) ω. **23** *amoena rosaria. amoenos hostia* (*postia* A) Γ.

me miserum! quid agam, si proxima quaeque relinquunt?
subtrahis effracto tu quoque colla iugo?
quo ferar? unde petam lassis solacia rebus?
anchora iam nostram non tenet ulla ratem.
uiderit ipse; sacram quamuis inuisus ad aram
confugiam: nullas summouet ara manus.

II[b]

Alloquor en absens absentia numina supplex,
si fas est homini cum Ioue posse loqui:
arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniae curam gentis habere deos,
o decus, o patriae per te florentis imago,
o uir non ipso, quem regis, orbe minor,
(sic habites terras et te desideret aether,
sic ad pacta tibi sidera tardus eas)
parce, precor, minimamque tuo de fulmine partem
deme: satis poenae, quod superabit, erit.
ira quidem moderata tua est, uitamque dedisti,
nec mihi ius ciuis nec mihi nomen abest,
nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul
edicti uerbis nominor ipse tui.
omniaque haec timui, quia me meruisse uidebam:
sed tua peccato lenior ira meo est.
arua relegatum iussisti uisere Ponti,
et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
iussus ad Euxini deformia litora ueni
aequoris (haec gelido terra sub axe iacet)
nec me tam cruciat numquam sine frigore caelum
glaebaque canenti semper obusta gelu,
nesciaque est uocis quod barbara lingua Latinae,
Graecaque quod Getico uicta loquela sono est,
quam quod finitimo cinctus premor undique Marte,
uixque breuis tutum murus ab hoste facit.
pax tamen interdum est, pacis fiducia numquam:
sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
hinc ego dum muter, uel me Zanclaea Charybdis
deuoret atque suis ad Styga mittat aquis,
uel rapidae flammis urar patienter in Aetnae,
uel freta Leucadii mittar in alta dei.
quod petimus, poena est: neque enim miser esse recuso,
sed precor ut possim tutius esse miser.

III

Illa dies haec est, qua te celebrare poetae
(si modo non fallunt tempora), Bacche, solent,
festaque odoratis innectunt tempora sertis,
et dicunt laudes ad tua uina tuas.
inter quos, memini, dum me mea fata sinebant,
non inuisa tibi pars ego saepe fui,
quem nunc suppositum stellis Cynosuridos ursae
iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
quique prius mollem uacuamque laboribus egi
in studiis uitam Pieridumque choro,
nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
multa prius pelago multaque passus humo.
siue mihi casus siue hoc dedit ira deorum,
nubila nascenti seu mihi Parca fuit,
tu tamen e sacris hederae cultoribus unum
numine debueras sustinuisse tuo.
an dominae fati quicquid cecinere sorores,
omne sub arbitrio desinit esse dei?
ipse quoque aetherias meritis inuectus es arces,
quo non exiguo facta labore uia est.
nec patria est habitata tibi, sed adusque niuosum
Strymona uenisti Marticolamque Geten,
Persidaque et lato spatiantem flumine Gangen,
et quascumque bibit decolor Indus aquas.
scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
stamina bis genito bis cecinere tibi.
me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
ferrea sors uitae difficilisque premit.
illo nec leuius cecidi, quem magna locutum
reppulit a Thebis Iuppiter igne suo.
ut tamen audisti percussum fulmine natem,
admonitu matris condoluisse potes,
et potes aspiciens circum tua sacra poetas
'nescioquis nostri' dicere 'cultor abest.'
fer, bone Liber, opem: sic altera degrauet ulmum
uitis et incluso plena sit uua mero,
sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnaua iuuentus
adsit, et attonito non taceare sono,
ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi,
impia nec poena Pentheos umbra uacet,
sic micet aeternum uicinaque sidera uincat
coniugis in caelo clara corona tuae:
huc ades et casus releues, pulcherrime, nostros,
unum de numero me memor esse tuo.
sunt dis inter se commercia. flectere tempta
Caesareum numen numine, Bacche, tuo.
uos quoque, consortes studii, pia turba, poetae,
haec eadem sumpto quisque rogate mero.
atque aliquis uestrum, Nasonis nomine dicto,
opponat lacrimis pocula mixta suis,
admonitusque mei cum circumspexerit omnes,
dicat 'ubi est nostri pars modo Naso chori?'
idque ita, si uestrum merui candore fauorem,
nullaque iudicio littera laesa meo est,
si, ueterum digne ueneror cum scripta uirorum,
proxima non illis esse minora reor.
sic igitur dextro faciatis Apolline carmen,
quod licet, inter uos nomen habete meum.

IV

Litore ab Euxino Nasonis epistula ueni,
lassaque facta mari lassaque facta uia,
qui mihi flens dixit 'tu, cui licet, aspice Romam.
heu quanto melior sors tua sorte mea est!'
flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
ante, sed ad madidas gemma relata genas.
tristitiae causam siquis cognoscere quaerit,
ostendi solem postulat ille sibi;
nec frondem in siluis nec aperto mollia prato
gramina nec pleno flumine cernit aquam;
quid Priamus doleat mirabitur Hectore rapto,
quidue Philoctetes ictus ab angue gemat.
di facerent utinam talis status esset in illo,
ut non tristitiae causa dolenda foret!
fert tamen, ut debet, casus patienter amaros,
more nec indomiti frena recusat equi.
nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
conscius in culpa non scelus esse sua.
saepe refert, sit quanta dei clementia, cuius
se quoque in exemplis adnumerare solet:
nam, quod opes teneat patrias, quod nomina ciuis,
denique quod uiuat, munus habere dei.
te tamen (o, si quid credis mihi, carior illi
omnibus) in toto pectore semper habet:
teque Menoetiaden, te, qui comitatus Oresten,
te uocat Aegiden Euryalumque suum.
nec patriam magis ille suam desiderat et quae
plurima cum patria sentit abesse sibi,
quam uultus oculosque tuos, o dulcior illo
melle, quod in ceris Attica ponit apis.
saepe etiam maerens tempus reminiscitur illud,
quod non praeuentum morte fuisse dolet;
cumque alii fugerent subitae contagia cladis,

II 40 *e fracto* P V ς, *et fracto* ς. 43 *uideris! ipse* Ehw. II[b] priori continuant ς Heins. 67 *nescia quam* H P ς. 69 *finitima—morte* A G H V recte, opinor. 70 *tutos* A G H V ω. 73 *Zanclaea* Merula, *panchea*, *panthea* similia codd. 77 *patimur* G H V ς. III 15 *hederae. me de* A G H ς. 35 *altam* P ς. 40 *uacet* A ς, *caret* G H P V ς. 50 *apponat* A G ς. IV 10 *aquas* G ς. 14 *non. mihi* V ς.

nec uellent ictae limen adire domus,
te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
si paucos aliquis tresue duosue uocat.
quamuis attonitus, sensit tamen omnia, nec te
se minus aduersis indoluisse suis.
uerba solet uultumque tuum gemitusque referre,
et te flente suos emaduisse sinus:
quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
sis ope, solandus cum simul ipse fores.
pro quibus affirmat fore se memoremque piumque,
siue diem uideat siue tegatur humo,
per caput ipse suum solitus iurare tuumque,
quod scio non illi uilius esse suo.
plena tot ac tantis referetur gratia factis,
nec sinet ille tuos litus arare boues.
fac modo, constanter profugum tueare: quod ille,
qui bene te nouit, non rogat, ipsa rogo.

V

Annuus assuetum dominae natalis honorem
exigit: ite manus ad pia sacra meae.
sic quondam festum Laertius egerat heros
forsan in extremo coniugis orbe diem.
lingua fauens adsit nostrorum oblita malorum,
quae, puto, dedidicit iam bona uerba loqui;
quaeque semel toto uestis mihi sumitur anno,
sumatur fatis discolor alba meis;
araque gramineo uiridis de caespite fiat,
et uelet tepidos nexa corona focos.
da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
quodque pio fusum stridat in igne merum.
optime natalis, quamuis procul absumus, opto
candidus huc uenias dissimilisque meo,
si quod et instabat dominae miserabile uulnus,
sit perfuncta meis tempus in omne malis;
quaeque graui nuper plus quam quassata procella est,
quod superest, tutum per mare nauis eat.
illa domo nataque sua patriaque fruatur
(erepta haec uni sit satis esse mihi),
quatenus et non est in caro coniuge felix,
pars uitae tristi cetera nube uacet.
uiuat ametque uirum, quoniam sic cogitur, absens,
consumatque annos, sed diuturna, suos.
adicerem et nostros, sed ne contagia fati
corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
nil homini certum est. fieri quis posse putaret,
ut facerem in mediis haec ego sacra Getis?
aspice, ut aura tamen fumos e ture coortos
in partes Italas et loca dextra ferat.
sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
consilio fugiunt aethera, Ponte, tuum.
consilio, commune sacrum cum fiat in ara
fratribus, alterna qui periere manu,
ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
scinditur in partes atra fauilla duas.
hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar,
et me Battiades iudice falsus erat:
omnia nunc credo, cum tu non stultus ab Arcto
terga, uapor, dederis Ausoniamque petas.
haec ergo lux est, quae si non orta fuisset,
nulla fuit misero festa uidenda mihi.
edidit haec mores illis heroisin aequos,
quis erat Eetion Icariusque pater:
nata pudicitia est, oris probitasque, fidesque,
at non sunt ista gaudia nata die,
sed labor et curae fortunaque moribus impar,
iustaque de uiduo paene querela toro.
scilicet aduersis probitas exercita rebus
tristi materiam tempore laudis habet.
si nihil infesti durus uidisset Vlixes,
Penelope felix sed sine laude foret.
uictor Echionias si uir penetrasset in arces,
forsitan Euadnen uix sua nosset humus.
cum Pelia genitae tot sint, cur nobilis una est?
nempe fuit misero nupta quod una uiro.
effice ut Iliacas tangat prior alter harenas:
Laudamia nihil cur referatur erit.
et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
implerent uenti si mea uela sui.
di tamen et Caesar dis accessure, sed olim,
aequarint Pylios cum tua fata dies,
non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi
parcite, quae nullo digna dolore dolet.

VI

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,
qui mihi confugium, qui mihi portus eras,
tu quoque suscepti curam dimittis amici,
officiique pium tam cito ponis onus?
sarcina sum, fateor, quam si non tempore nostro
depositurus eras, non subeunda fuit.
fluctibus in mediis nauem, Palinure, relinquis?
ne fuge, neue tua sit minor arte fides.
numquid Achilleos inter fera proelia fidi
deseruit leuitas Automedontis equos?
quem semel excepit, numquam Podalirius aegro
promissam medicae non tulit artis opem.
turpius eicitur quam non admittitur hospes:
quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
nil nisi me solum primo tutatus es; at nunc
me pariter serua iudiciumque tuum,
si modo non aliqua est in me noua culpa, tuamque
mutarunt subito crimina nostra fidem.
spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
quod cupio, membris exeat ante meis,
quam tua delicto stringantur pectora nostro,
et uidear merito uilior esse tibi.
non adeo toti fatis urgemur iniquis,
ut mea sit longis mens quoque mota malis.
finge tamen motam, quotiens Agamemnone natum
dixisse in Pyladen improba uerba putas?
nec procul a uero est quin et pulsarit amicum:
mansit in officiis non minus ille suis.
hoc est cum miseris solum commune beatis,
ambobus tribui quod solet obsequium:
ceditur et caecis et quos praetexta uerendos
uirgaque cum uerbis imperiosa facit.
si mihi non parcis, fortunae parcere debes:
non habet in nobis ullius ira locum.
elige nostrorum minimum minimumque malorum:
isto, quod quereris, grandius illud erit.
quam multa madidae celantur harundine fossae,
florida quam multas Hybla tuetur apes,
quam multae gracili terrena sub horrea ferre
limite formicae grana reperta solent,
tam me circumstat densorum turba malorum:
crede mihi, uero est nostra querela minor.
his qui contentus non est, in litus harenas,
in segetem spicas, in mare fundat aquas.
intempestiuos igitur compesce tumores,
uela neque in medio desere nostra mari.

VII

Quam legis, ex illa tibi uenit epistula terra,
latus ubi aequoreis additur Hister aquis.

IV 40 *demaduisse* ω edd. V 16 *defuncta* ς Madv. 32 *consilium—cetera paene* codd., corr. Withof. 43 *heroibus* codd., corr. Salmas. 45 *oris* scripsi, *moris* Γ, *mores* ς, *morum* ς, *nata est* Ehw., Burs. Jahresb. xliii p. 270. 46 *fide* A H P V ς, *dic uel fide* G. 58 *laudomia* codd. multi, correxit Güthling. 59 *mallem* A. VI 5 *quam si non. quamuis sine* V, *quam si tu* ω. *nostro. duro* G ς, uide ed. Ox. p. ci. 27 *quin et* Berolinensis, *quod non* Γ ς, *quod uel* ς, *quin uel* ς Madv. 35 *laborum* A H P V ς. 36 *illo* A H P V. *quo* H P V ς. *reris* A, unde *quo reris* Merk. 41 *circumdat* A G, *circumdant* H P V. 45 *tumores* ς, *timores* Γ ω.

si tibi contingit cum dulci uita salute,
candida fortunae pars manet una meae.
scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris,
quamuis hoc uel me scire tacente potes:
sum miser, haec breuis est nostrorum summa malorum,
quisquis et offenso Caesare uiuit, erit.
turba Tomitanae quae sit regionis et inter
quos habitem mores discere cura tibi est.
mixta sit haec quamuis inter Graecosque Getasque,
a male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticae maior Geticaeque frequentia gentis
per medias in equis itque reditque uias.
in quibus est nemo qui non coryton et arcum
telaque uipereo lurida felle gerat.
uox fera, trux uultus, uerissima Martis imago,
non coma, non ulla barba resecta manu,
dextera non segnis fixo dare uulnera cultro,
quem iunctum lateri barbarus omnis habet.
uiuit in his heu nunc, lusorum oblitus amorum,
hos uidet, hos uates audit, amice, tuus:
atque utinam uiuat non et moriatur in illis,
absit ab inuisis et tamen umbra locis.
carmina quod pleno saltari nostra theatro
uersibus et plaudi scribis, amice, meis:
nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris,
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
non tamen ingratum est, quodcumque obliuia nostri
impedit et profugi nomen in ora refert.
quamuis interdum, quae me laesisse recordor,
carmina deuoueo Pieridasque meas,
cum bene deuoui, nequeo tamen esse sine illis,
uulneribusque meis tela cruenta sequor,
quaeque modo Euboicis lacerata est fluctibus, audet
Graia Capheream currere puppis aquam.
nec tamen, ut lauder, uigilo curamque futuri
nominis, utilius quod latuisset, ago:
detineo studiis animum falloque dolores,
experior curis et dare uerba meis.
quid potius faciam desertis solus in oris,
quamue malis aliam quaerere coner opem?
siue locum specto, locus est inamabilis, et quo
esse nihil toto tristius orbe potest,
siue homines, uix sunt homines hoc nomine digni,
quamque lupi, saeuae plus feritatis habent.
non metuunt leges; sed cedit uiribus aequum,
uictaque pugnaci iura sub ense iacent.
pellibus et laxis arcent mala frigora bracis,
oraque sunt longis horrida tecta comis.
in paucis extant Graecae uestigia linguae,
haec quoque iam Getico barbara facta sono.
unus in hoc nemo est populo, qui forte Latine
quaelibet e medio reddere uerba queat.
ille ego Romanus uates (ignoscite, Musae)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
en pudet et fateor, iam desuetudine longa
uix subeunt ipsi uerba Latina mihi.
nec dubito quin sint et in hoc non pauca libello
barbara: non hominis culpa, sed ista loci.
ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae,
et fiat patrio uox mea muta sono,
ipse loquor mecum desuetaque uerba retracto,
et studii repeto signa sinistra mei.
sic animum tempusque traho sic meque reduco
a contemplatu summoueoque mali.
carminibus quaero miserarum obliuia rerum:
praemia si studio consequar ista, sat est.

VIII

Non adeo cecidi, quamuis abiectus, ut infra
te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
quae tibi res animos in me facit, improbe, curue
casibus insultas quos potes ipse pati?
nec mala te reddunt mitem placidumque iacenti
nostra quibus possint illacrimare ferae;
nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
numen et exosae uerba superba deae.
exigit a dignis ultrix Rhamnusia poenas:
imposito calcas quid mea fata pede?
uidi ego naufragium qui risit in aequora mergi,
et 'numquam' dixi 'iustior unda fuit.'
uilia qui quondam miseris alimenta negarat,
nunc mendicato pascitur ipse cibo.
passibus ambiguis Fortuna uolubilis errat
et manet in nullo certa tenaxque loco,
sed modo laeta uenit, uultus modo sumit acerbos,
et tantum constans in leuitate sua est.
nos quoque floruimus: sed flos erat ille caducus,
flammaque de stipula nostra breuisque fuit.
neue tamen tota capias fera gaudia mente,
non est placandi spes mihi nulla dei,
uel quia peccaui citra scelus, utque pudore
non caret, inuidia sic mea culpa caret,
uel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
illo, cui paret, mitius orbis habet.
scilicet ut non est per uim superabilis ulli,
molle cor ad timidas sic habet ille preces,
exemploque deum, quibus accessurus et ipse est,
cum poenae uenia plura rogata dabit.
si numeres anno soles et nubila toto,
inuenies nitidum saepius esse diem.
ergo ne nimium nostra laetere ruina,
restitui quondam me quoque posse puta:
posse puta fieri lenito principe uultus
ut uideas media tristis in urbe meos,
utque ego te uideam causa grauiore fugatum,
haec sunt a primis proxima uota meis.

IX

O tua si sineres in nostris nomina poni
carminibus, positus quam mihi saepe fores!
te canerem solum, meriti memor, inque libellis
creuisset sine te pagina nulla meis.
quid tibi deberem, tota sciretur in urbe,
exul in amissa si tamen urbe legor.
te praesens mitem nosset, te serior aetas,
scripta uetustatem si modo nostra ferunt,
nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
hic te seruato uate maneret honor.
Caesaris est primum munus quod ducimus auras:
gratia post magnos est tibi habenda deos.
ille dedit uitam: tu quam dedit ille tueris,
et facis accepto munere posse frui.
cumque perhorruerit casus pars maxima nostros,
pars etiam credi pertimuisse uelit,
naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
nec dederit nanti per freta saeua manum,
seminecem Stygia reuocasti solus ab unda:
hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
non potuit uotum plenius esse meum.
haec meus argutis, si tu paterere, libellis

VII 17 sic Gothani manus sec., *mortis* cett. **21** *nunc lusorum* Ehw., *nullus eorum* (om. *eorum* A H) A G H, *nullus tenerorum* P, *uiuit in illis nullus eorum* V. **23** *non et* Heins., *et non* codd. **24**, *ut tamen* (Parisinus 8254) Ellis, Hermathena vii 208. **36** *Capharea—aqua* A H P ϛ. **42** *cogar* Γ. **53** *nemo—populo. populo uix est* A. **65** *sic meque* Gothanus, *me sicque* A ϛ, *mecumque* G H P V, *meque ipse* ϛ Ellis. **VIII 1, 2** damnat Housman. **9** *exigis* H P, *exiget* A ϛ. *at dignas—poenas* A ω. **11** *naufragium qui risit* Mencken, *naufragiumque uiros et* codd. **17** *uenit* Heins., *manet* codd. ex u. 16, *rubet* conieci. **30** *rogata* scripsi, *roganda* G H P V ω, *regenda* A. *dabit* T. Faber, *petam* codd. **32** *isse* ϛ. **IX 17** *spectarit* Heins., *spectaret* codd.

poneret in multa luce uidenda labor;
nunc quoque se, quamuis est iussa quiescere, quin te
nominet inuitum, uix mea Musa tenet.
utque canem pauidae nactum uestigia ceruae
latrantem frustra copula dura tenet,
utque fores nondum reserati carceris acer
nunc pede, nunc pressa fronte lacessit equus,
sic mea lege data uincta atque inclusa uoluntas
per titulum uetiti nominis ire cupit.
ne tamen officio memoris laedaris amici,
parebo iussis (parce timere) tuis.
at non parerem si non meminisse putares.
hoc quod non prohibet uox tua, gratus ero.
dumque (quod o breue sit!) lumen uitale uidebo,
seruiet officio spiritus iste tuo.

X

Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Hister,
facta est Euxini dura ter unda maris.
at mihi iam uideor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
stare putes, adeo procedunt tempora tarde,
et peragit lentis passibus annus iter.
nec mihi solstitium quicquam de noctibus aufert,
efficit angustos nec mihi bruma dies.
scilicet in nobis rerum natura nouata est,
cumque meis curis omnia longa facit.
an peragunt solitos communia tempora motus,
stantque magis uitae tempora dura meae,
quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
et Scythici uere terra sinistra freti?
innumerae circa gentes fera bella minantur,
quae sibi non raptu uiuere turpe putant.
nil extra tutum est: tumulus defenditur ipse
moenibus exiguis ingenioque loci.
cum minime credas, ut aues, densissimus hostis
aduolat et praedam uix bene uisus agit.
saepe intra muros clausis uenientia portis
per medias legimus noxia tela uias.
est igitur rarus, rus qui colere audeat, isque
hac arat infelix, hac tenet arma manu.
sub galea pastor iunctis pice cantat auenis,
proque lupo pauidae bella uerentur oues.
uix ope castelli defendimur. et tamen intus
mixta facit Graecis barbara turba metum.
quippe simul nobis habitat discrimine nullo
barbarus et tecti plus quoque parte tenet.
quorum, ut non timeas, possis odisse uidendo
pellibus et longa corpora tecta coma.
hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
pro patrio cultu Persica braca tegit.
exercent illi sociae commercia linguae:
per gestum res est significanda mihi.
barbarus hic ego sum qui non intellegor ulli,
et rident stolidi uerba Latina Getae;
meque palam de me tuto male saepe loquuntur,
forsitan obiciunt exiliumque mihi.
utque fit, in se aliquid statui, dicentibus illis
abnuerim quotiens annuerimque, putant.
adde quod iniustum rigido ius dicitur ense,
dantur et in medio uulnera saepe foro.
o duram Lachesim, quae tam graue sidus habenti
fila dedit uitae non breuiora meae!
quod patriae uultu uestroque caremus, amici,
atque hic in Scythicis gentibus esse queror:
utraque poena grauis. merui tamen urbe carere,
non merui tali forsitan esse loco.
quid loquor, a, demens? ipsam quoque perdere uitam,
Caesaris offenso numine, dignus eram.

XI

Quod te nescioquis per iurgia dixerit esse
exulis uxorem, littera questa tua est.
indolui, non tam mea quod fortuna male audit,
qui iam consueui fortiter esse miser,
quam quia, cui minime uellem, sum causa pudoris,
teque reor nostris erubuisse malis. 6
perfer et obdura; multo grauiora tulisti,
eripuit cum me principis ira tibi.
fallitur iste tamen quo iudice nominor exul:
mollior est culpam poena secuta meam.
maxima poena mihi est ipsum offendisse, priusque
uenisset mallem funeris hora mihi.
quassa tamen nostra est, non mersa nec obruta nauis,
utque caret portu, sic tamen extat aquis.
nec uitam nec opes nec ius mihi ciuis ademit,
qui merui uitio perdere cuncta meo;
sed quia peccato facinus non affuit illi,
nil nisi me patriis iussit abesse focis.
utque aliis, quorum numerum conprendere non est,
Caesareum numen sic mihi mite fuit.
ipse relegati, non exulis utitur in me
nomine: tuta suo iudice causa mea est.
iure igitur laudes, Caesar, pro parte uirili
carmina nostra tuas qualiacumque canunt:
iure deos ut adhuc caeli tibi limina claudant
teque uelint sine se comprecor esse deum.
optat idem populus; sed ut in mare flumina uastum,
sic solet exiguae currere riuus aquae.
at tu fortunam, cuius uocor exul ab ore,
nomine mendaci parce grauare meam.

XII

Scribis ut oblectem studio lacrimabile tempus,
ne pereant turpi pectora nostra situ.
difficile est quod, amice, mones, quia carmina laetum
sunt opus et pacem mentis habere uolunt.
nostra per aduersas agitur fortuna procellas,
sorte nec ulla mea tristior esse potest.
exigis ut Priamus natorum funere plaudat,
et Niobe festos ducat ut orba choros.
luctibus an studio uideor debere teneri,
solus in extremos iussus abire Getas?
des licet en ualido pectus mihi robore fultum,
fama refert Anyti quale fuisse reo,
fracta cadet tantae sapientia mole ruinae;
plus ualet humanis uiribus ira dei.
ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum
scribere in hoc casu sustinuisset opus.
ut ueniant patriae, ueniant obliuia uestri,
omnis et amissi sensus abesse queat,
at timor officio fungi uetat ipse quietum;
cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
adde quod ingenium longa rubigine laesum
torpet et est multo quam fuit ante minus.
fertilis assiduo si non renouatur aratro,
nil nisi cum spinis gramen habebit ager.
tempore qui longo steterit, male currit, et inter
carceribus missos ultimus ibit equus.
uertitur in teneram cariem rimisque dehiscit,
siqua diu solitis cumba uacauit aquis.
me quoque despera, fuerim cum paruus et ante,

IX 25 *se quamuis est* Naugerius e codicibus nescio quibus, *iam quamuis est* A, *quamuis est iam* G H P V ω. **30** *pressa* Leid. 177, Turonensis 879, *ipsa* Γ ω. **31** *uoluntas. Thalia* A ω. **38** *ipse* A H P V ς. **X 12** *suntque* Γ ω, corr. Housman. *suntque—uersa* conieceram in ed. Oxon. **13** *litus* Leid. 177 ς, *tempus* A, *tellus* G H V, *pontus* ω. **16** *rapto* A P ω. **19** *auis* A ς. **23** *rus qui* Heinsius, *qui rus* Bodleianus B. N. Rawl. 107, *iam qui* cett. **31** *quorum. quos* A ω. **41** *se* C. Schenkl, *me* codd. *utque fit, insidias,* Vogel. *statui* scripsi, *sceleris* ed. Hauniensis, *fingi* Ellis. *siquidem* G H P V, *si quid* A ω. *in me aliquid stupidi* censor ignotus, The Athenaeum, n. 3276 (1890), p. 184. **43** *et iustum* G H P V. **XII 7** *ludat* A P ω. **11** *en* conieci, *in* codd. locutione inaudita, *l. eualido* Postgate. **12** *reo. senis* A. **17** *nostri* Γ. **19** *ipse* ς, *esse* Γ ω, *ecce* Güthl. **23** *renouetur* A P ω, *remouetur* H. **25** *curret* V ς. **28** *uacauit* codd. quidam teste Merkel, *uacabit* codd.

illi, qui fueram, posse redire parem.
contudit ingenium patientia longa malorum,
et pars antiqui nulla uigoris adest.
siqua tamen nobis, ut nunc quoque, sumpta tabella est,
inque suos uolui cogere uerba pedes,
carmina nulla mihi sunt scripta, aut qualia cernis,
digna sui domini tempore, digna loco.
denique 'non paruas animo dat gloria uires,
et fecunda facit pectora laudis amor.'
nominis et famae quondam fulgore trahebar,
dum tulit antemnas aura secunda meas.
non adeo est bene nunc ut sit mihi gloria curae;
si liceat, nulli cognitus esse uelim.
an quia cesserunt primo bene carmina, suades
scribere, successus ut sequar ipse meos?
pace, nouem, uestra liceat dixisse, sorores:
uos estis nostrae maxima causa fugae.
utque dedit iustas tauri fabricator aeni,
sic ego do poenas artibus ipse meis.
nil mihi debebat cum uersibus amplius esse;
quin fugerem merito naufragus omne fretum.
at, puto, si demens studium fatale retemptem,
hic mihi praebebit carminis arma locus.
non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,
uerbaque significent quid mea norit, adest.
omnia barbariae loca sunt uocisque ferinae,
omniaque hostilis plena timore soni.
ipse mihi uideor iam dedidicisse Latine:
nam didici Getice Sarmaticeque loqui.
nec tamen, ut uerum fatear tibi, nostra teneri
a componendo carmine Musa potest.
scribimus et scriptos absumimus igne libellos:
exitus est studii parua fauilla mei.
nec possum et cupio non nullos ducere uersus,
ponitur idcirco noster in igne labor;
nec nisi pars casu flammis erepta doloue
ad uos ingenii peruenit ulla mei.
sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
perdidit, in cineres Ars mea uersa foret!

XIII

Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem,
mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
aeger enim traxi contagia corpore mentis,
libera tormento pars mihi nequa uacet,
perque dies multos lateris cruciatibus uror;
scilicet inmodico frigore laesit hiemps.
si tamen ipse uales, aliqua nos parte ualemus:
quippe mea est umeris fulta ruina tuis.
quid, mihi cum dederis ingentia pignora, cumque
per numeros omnes hoc tueare caput,
quod tua me raro solatur epistula, peccas,
remque piam praestas, sed mihi uerba negas?
hoc, precor, emenda: quod si correxeris unum,
nullus in egregio corpore naeuus erit.
pluribus accusem, fieri nisi possit, ut ad me
littera non ueniat, missa sit illa tamen.
di faciant ut sit temeraria nostra querela,
teque putem falso non meminisse mei.
quod precor, esse liquet: neque enim mutabile robur
credere me fas est pectoris esse tui.
cana prius gelido desint absinthia Ponto,
et careat dulci Trinacris Hybla thymo,
inmemorem quam te quisquam conuincat amici.
non ita sunt fati stamina nigra mei.
tu tamen, ut possis falsae quoque pellere culpae
crimina, quod non es, ne uideare, caue.
utque solebamus consumere longa loquendo
tempora, sermonem deficiente die,
sic ferat ac referat tacitas nunc littera uoces,
et peragant linguae charta manusque uices.
quod fore ne nimium uidear diffidere, sitque
uersibus hoc paucis admonuisse satis,
accipe, quo semper finitur epistula uerbo,
(atque meis distent ut tua fata!) 'uale.'

XIV

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
o mihi me coniunx carior, ipsa uides.
detrahat auctori multum fortuna licebit:
tu tamen ingenio clara ferere meo;
dumque legar, pariter mecum tua fama legetur,
nec potes in maestos omnis abire rogos;
cumque uiri casu possis miseranda uideri,
inuenies aliquas quae, quod es, esse uelint,
quae te, nostrorum cum sis in parte malorum,
felicem dicant inuideantque tibi.
non ego diuitias dando tibi plura dedissem:
nil feret ad manes diuitis umbra suos.
perpetui fructum donaui nominis idque,
quo dare nil potui munere maius, habes.
adde quod, ut rerum sola es tutela mearum,
ad te non parui uenit honoris onus,
quod numquam uox est de te mea muta tuique
indiciis debes esse superba uiri.
quae nequis possit temeraria dicere, persta
et pariter serua meque piamque fidem.
nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit
et tantum probitas inreprehensa fuit:
area de nostra nunc est tibi facta ruina;
conspicuum uirtus hic tua ponat opus.
esse bonam facile est, ubi quod uetet esse remotum est,
et nihil officio nupta quod opstet habet:
cum deus intonuit, non se subducere nimbo,
id demum est pietas, id socialis amor.
rara quidem uirtus quam non Fortuna gubernet,
quae maneat stabili, cum fugit illa, pede.
siqua tamen pretii sibi merces ipsa petiti,
inque parum laetis ardua rebus adest,
ut tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
et loca mirantur, qua patet orbis iter.
aspicis ut longo teneat laudabilis aeuo
nomen inextinctum Penelopea fides.
cernis ut Admeti cantetur et Hectoris uxor
ausaque in accensos Iphias ire rogos:
ut uiuat fama coniunx Phylaceia, cuius
Iliacam celeri uir pede pressit humum.
morte nihil opus est pro me sed amore fideque:
non ex difficili fama petenda tibi est.
nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
uela damus, quamuis remige nauis eat.
qui monet ut facias quod iam facis, ille monendo
laudat et hortatu comprobat acta suo.

XII 33 *siqua* Bentl., *saepe* codd. **35** *carmina sunt mihi scripta aut nulla a. q. c.* G H P (?) V, *carmina scripta mihi sunt nulla a. q. c.* A ς. **50** *quin* Postgate, *cum* codd. **56** *hostilis* Merkel, *possint* A G H V ς, *possunt* P ς. **XIII 6** *scilicet inmodico* scripsi, uide ed. Ox. p. ciii, *sed quod in inmodico* H V, *sed quod non modico* A G P ω, *seu me non modico* Ehw., *sic me n. m.* Ellis. **9** *qui* A P ω. **12** *sed* ς, *si* (i.e. *s;*?) Γ ω. **27** *multa* G ς. **28** *sermonem* ς, *sermone* G H V, *sermoni* A P ω. **XIV 15** *ut* Heins., *et* codd. **22** *tanta* (*tuanta* G) Γ ς. **23** *area de* Withof, *par ea de* ς, *par* (*per* P) *eadem* Γ ω. **26** *obstet, optet, optat* codd. **29** *gubernat* Γ. **31** *pretium—petitum* G H P V.

P. OVIDI NASONIS

EX PONTO

LIBER PRIMVS

I

NASO Tomitanae iam non nouus incola terrae
hoc tibi de Getico litore mittit opus.
si uacat hospitio peregrinos, Brute, libellos
excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
publica non audent intra monimenta uenire,
ne suus hoc illis clauserit auctor iter.
a, quotiens dixi 'certe nil turpe docetis:
ite, patet castis uersibus ille locus.'
non tamen accedunt, sed, ut adspicis ipse, latere
sub lare priuato tutius esse putant.
quaeris ubi hos possis nullo componere laeso?
qua steterant Artes, pars uacat illa tibi.
quid ueniant, nouitate roges fortasse sub ipsa.
accipe, quodcumque est, dummodo non sit amor.
inuenies, quamuis non est miserablis index,
non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
rebus idem, titulo differt: et epistula cui sit
non occultato nomine missa docet.
nec uos hoc uultis, sed nec prohibere potestis,
Musaque ad inuitos officiosa uenit.
quicquid id est, adiunge meis. nihil inpedit ortos
exule seruatis legibus urbe frui.
quod metuas, non est. Antoni scripta leguntur,
doctus et in promptu scrinia Brutus habet.
nec me nominibus furiosus confero tantis:
saeua deos contra non tamen arma tuli.
denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
non caret e nostris ullus honore liber.
si dubitas de me, laudes admitte deorum
et carmen dempto nomine sume meum.
adiuuat in bello pacatae ramus oliuae:
proderit auctorem pacis habere nihil?
cum foret Aeneae ceruix subiecta parenti,
dicitur ipsa uiro flamma dedisse uiam:
fert liber Aeneaden, et non iter omne patebit?
at patriae pater hic, ipsius ille fuit.
ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
iactantem Pharia tinnula sistra manu?
ante deum Matrem cornu tibicen adunco
cum canit, exiguae quis stipis aera negat?
scimus ab imperio fieri nil tale Dianae:
unde tamen uiuat, uaticinator habet.
ipsa mouent animos superorum numina nostros,
turpe nec est tali credulitate capi.
en ego pro sistro Phrygiique foramine buxi
gentis Iuleae nomina sancta fero.
uaticinor moneoque. locum date sacra ferenti.
non mihi sed magno poscitur ille deo.
nec quia uel merui uel sensi principis iram,
a nobis ipsum nolle putate coli.
uido ego linigerae numen uiolasse fatentem
Isidis Isiacos ante sedere focos.
alter ob huic similem priuatus lumine culpam,
clamabat media se meruisse uia.
talia caelestes fieri praeconia gaudent,
ut sua quid ualeant numina teste probent.
saepe leuant poenas ereptaque lumina reddunt,
cum bene peccati paenituisse uident.
paenitet, o, siquid miserorum creditur ulli:
paenitet, et facto torqueor ipse meo.
cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori;
estque pati poenam, quam meruisse, minus.
ut mihi di faueant, quibus est manifestior ipse,
poena potest demi, culpa perennis erit.
mors faciet certe, ne sim, cum uenerit, exul:
ne non peccarim, mors quoque non faciet.
non igitur mirum, si mens mea tabida facta
de niue manantis more liquescit aquae.
estur ut occulta uitiata teredine nauis,
aequorei scopulos ut cauat unda salis;
roditur ut scabra positum rubigine ferrum,
conditus ut tineae carpitur ore liber:
sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
fine quibus nullo conficiantur, habent.
nec prius hi mentem stimuli quam uita relinquet:
quique dolet, citius quam dolor ipse, cadet.
hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, credent,
forsitan exigua dignus habebor ope,
inque locum Scythico uacuum mutabor ab arcu.
plus isto, duri, si precer, oris ero.

II

Maxime, qui tanti mensuram nominis inples
et geminas animi nobilitate genus:
qui nasci ut posses, quamuis cecidere trecenti,
non omnis Fabios abstulit una dies:
forsitan, haec a quo mittatur epistula quaeras,
quisque loquar tecum certior esse uelis.
et mihi, quid faciam? uereor, ne nomine lecto
durus et auersa cetera mente legas.
uideris: audebo tibi me scripsisse fateri,
. . . .
qui, cum me poena dignum grauiore fuisse

I I 4 *modo* α (= consensus librorum A (Hamburgensis), B (Monacensis Lat. 384 siue Bauarici), C (Monacensis Lat. 19476). **24** *carmina* A O(xoniensis Canonicianus Lat. 1) ς. **36** *patriae est pater* exc. Pol. **65, 66** eiectos ab Heinsio aliisque tutantur Korn Rhein. Mus. 22 p. 205 sqq., Dinter comm. i 14. **77** *credant* C H(olkhamicus) O ω. **II 9** *uideris* Heins., *uiderit* codd. **10** om. α. pro toto disticho hos quattuor uersus habent H O ω manus rec. codicis B *uiderit haec siquis tibi me scripsisse fateri/ audebo et propriis ingemuisse malis/ uiderit audebo tibi me* (*me iam* H) *scripsisse fateri/ atque modum poenae notificare meae.* 'qui uersus intercidit eo nihil aliud potuit contineri quam nomen ipsum poetae.' Dinter comm. i 22.

confitear, possum uix grauiora pati.
hostibus in mediis interque pericula uersor,
tamquam cum patria pax sit adempta mihi :
qui, mortis saeuo geminent ut uulnere causas,
omnia uipereo spicula felle linunt.
his eques instructus perterrita moenia lustrat
more lupi clausas circumeuntis oues.
at semel intentus neruo leuis arcus equino
uincula semper habens inresoluta manet.
tecta rigent fixis ueluti uallata sagittis,
portaque uix firma summouet arma sera.
adde loci faciem nec fronde nec arbore tecti,
et quod iners hiemi continuatur hiemps.
hic me pugnantem cum frigore cumque sagittis
cumque meo fato quarta fatigat hiemps.
fine carent lacrimae, nisi cum stupor obstitit illis,
et similis morti pectora torpor habet.
felicem Nioben, quamuis tot funera uidit,
quae posuit sensum, saxea facta malis :
uos quoque felices, quarum clamantia fratrem
cortice uelauit populus ora nouo.
ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum :
ille ego sum, frustra qui lapis esse uelim.
ipsa Medusa oculis ueniat licet obuia nostris,
amittet uires ipsa Medusa suas.
uiuimus ut nunquam sensu careamus amaro,
et grauior longa fit mea poena mora.
sic inconsumptum Tityi semperque renascens
non perit, ut possit saepe perire, iecur.
at, puto, cum requies medicinaque publica curae
somnus adest, solitis nox uenit orba malis.
somnia me terrent ueros imitantia casus,
et uigilant sensus in mea damna mei.
aut ego Sarmaticas uideor uitare sagittas,
aut dare captiuas ad fera uincla manus :
aut ubi decipior melioris imagine somni,
aspicio patriae tecta relicta meae ;
et modo uobiscum, quos sum ueneratus, amici,
et modo cum cara coniuge multa loquor.
sic ubi percepta est breuis et non uera uoluptas,
peior ab admonitu fit status iste boni.
siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
siue pruinosi Noctis aguntur equi,
sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
ignibus admotis ut noua cera solet.
saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
cum subit Augusti quae sit clementia, credo
mollia naufragiis litora posse dari.
cum uideo quam sint mea fata tenacia, frangor,
spesque leuis magno uicta timore cadit.
nec tamen ulterius quicquam speroue precorue,
quam male mutato posse carere loco.
aut hoc, aut nihil est, pro me temptare modeste
gratia quod saluo uestra pudore queat.
suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
difficilis causae mite patrocinium.
est mala, confiteor :, sed te bona fiet agente,
lenia pro misera fac modo uerba fuga.
nescit enim Caesar, quamuis deus omnia norit,
ultimus hic qua sit condicione locus.
magna tenent illud numen molimina rerum :
haec est caelesti pectore cura minor.
nec uacat, in qua sint positi regione Tomitae,
quaerere, finitimo nix loca nota Getae :
aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres
cultaque Oresteae Taurica terra deae :
quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Hister,
dura meant celeri terga per amnis equo.
maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curat,
Roma, nec Ausonii militis arma timet.
dant illis animos arcus plenaeque pharetrae,
quamque libet longis cursibus aptus equus,
quodque sitim didicere diu tolerare famemque,
quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
ira uiri mitis non me misisset in istam,
si satis haec illi nota fuisset humus.
nec me nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
meque minus, uitam cui dabat ipse, capi.
noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu :
nil opus est ullis in mea fata Getis.
sed neque, cur morerer, quicquam mihi comperit actum,
et minus infestus, quam fuit, esse potest.
tunc quoque nil fecit nisi quod facere ipse coegi :
paene etiam merito parcior ira meo est.
di faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
alma nihil maius Caesare terra ferat,
utque diu sub eo sit publica sarcina terrae,
perque manus huius tradita gentis eat.
at tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
iudice pro lacrimis ora resolue meis.
non petito ut bene sit, sed uti male tutius, utque
exilium saeuo distet ab hoste meum :
quamque dedere mihi praesentia numina uitam,
non adimat stricto squalidus ense Getes :
denique, si moriar, subeam pacatius aruum,
ossa nec a Scythica nostra premantur humo,
nec male compositos, ut scilicet exule dignum,
Bistonii cineres ungula pulset equi :
et ne, si superest aliquis post funera sensus,
terreat et manes Sarmatis umbra meos.
Caesaris haec animum poterant audita mouere,
Maxime, mouissent si tamen ante tuum.
uox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
auxilio trepidis quae solet esse reis :
adsuetaque tibi doctae dulcedine linguae
aequandi superis pectora flecte uiri.
non tibi Theromedon crudusque rogabitur Atreus,
quique suis homines pabula fecit equis :
sed piger ad poenas princeps, ad praemia uelox,
quique dolet quotiens cogitur esse ferox :
qui uicit semper, uictis ut parcere posset,
clausit et aeterna cinica bella sera :
multa metu poenae, poena qui pauca coercet,
et iacit inuita fulmina rara manu.
ergo tam placidas orator missus ad aures,
ut propior patriae sit fuga nostra, roga.
ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
inter conuiuas mensa uidere tuos :
ille ego, qui duxi uestros Hymenaeon ad ignes
et cecini fausto carmina digna toro :
cuius te solitum memini laudare libellos,
exceptis domino qui nocuere suo :
cui tua nonnumquam miranti scripta legebas :
ille ego de uestra cui data nupta domo est.
hanc probat et primo dilectam semper ab aeuo
est inter comites Marcia censa suas,
inque suis habuit matertera Caesaris ante :
quarum iudicio si qua probata, proba est.
ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia diuina non eguisset ope.
nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos :
proxima pars uitae transilienda meae.
sed de me ut sileam, coniunx mea sarcina uestra est :
non potes hanc salua dissimulare fide.
confugit haec ad nos, uestras amplectitur aras

II **18** *circumeuntis* C H cod. Bersmanni, *circumuentis* A, *circueuntis* B cett. codd. **21** *uelata* A B² (recte B). **23** *laeti* O² Vaticanus Heinsii. **90** *dabat* Merk. cf. vii 52, *dabit* α, *dedit* B² ω. **91** *at* B C exc(erpta) Pol(itiani). **99** sic ς, *sit publica sarcina terra* B² ς, *sic sit publice saroterra* A, *sic sit sub Caesare terra* B C O ω, *sit publica sarcina rerum* (*mundi* H) H ς Weber, *sit publica Caesare terra* Ellis, cf. II 8. 67. **100** *eant* H O ς. **103** *petito* Chr. Daumius, *petite* O², *petit* Vaticanus, *petis* O cett. codd. **109** *dignum est* B C. **119** *crudusue* B. **125** sic Argentoratensis. *poenae* om. A. *cohibet* H O (Argentorat. m²). *et qui multa metu sed poena p. c.* B C. **144** *meae est* B C ς. **145** *taceam* B O.

(iure uenit cultos ad sibi quisque deos)
flensque rogat, precibus lenito Caesare uestris,
busta sui fiant ut propiora uiri.

III

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem :
qui miser est, ulli si suus esse potest.
reddita confusae nuper solacia menti
auxilium nostris spemque tulere malis ;
utque Machaoniis Poeantius artibus heros
lenito medicam uulnere sensit opem,
sic ego mente iacens et acerbo saucius ictu
admonitu coepi fortior esse tuo :
et iam deficiens sic ad tua uerba reuixi,
ut solet infuso uena redire mero.
non tamen exhibuit tantas facundia uires,
ut mea sint dictis pectora sana tuis.
ut multum demas nostrae de gurgite curae,
non minus exhausto quod superabit erit.
tempore ducetur longo fortasse cicatrix :
horrent admotas uulnera cruda manus.
non est in medico semper releuetur ut aeger :
interdum docta plus ualet arte malum.
cernis ut e molli sanguis pulmone remissus
ad Stygias certo limite ducat aquas.
afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
sanabit nulla uulnera cordis ope.
tollere nodosam nescit medicina podagram,
nec formidatis auxiliatur aquis.
cura quoque interdum nulla medicabilis arte est :
aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
cum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
sumptaque sunt nobis pectoris arma tui,
rursus amor patriae ratione ualentior omni,
quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
siue pium uis hoc siue hoc muliebre uocari,
confiteor misero molle cor esse mihi.
non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
fumum de patriis posse uidere focis.
nescioqua natale solum dulcedine cunctos
ducit et inmemores non sinit esse sui.
quid melius Roma ? Scythico quid frigore peius ?
huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
cum bene sit clausae cauea Pandione natae,
nititur in siluas illa redire suas.
adsuetos tauri saltus, adsueta leones
(nec feritas illos inpedit) antra petunt.
tu tamen exilii morsus e pectore nostro
fomentis speras cedere posse tuis.
effice uos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
talibus ut leuius sit caruisse malum.
at, puto, qua genitus fueram, tellure carenti
in tamen humano contigit esse loco.
orbis in extremi iaceo desertus harenis,
fert ubi perpetuas obruta terra niues.
non ager hic pomum, non dulces educat uuas ;
non salices ripa, robora monte uirent.
neue fretum laudes terra magis, aequora semper
uentorum rabie solibus orba tument.
quocumque aspicies, campi cultore carentes
uastaque, quae nemo uindicat, arua iacent.
hostis adest dextra laeuaque a parte timendus,
uicinoque metu terret utrumque latus.
altera Bistonias pars est sensura sarisas,
altera Sarmatica spicula missa manu.
i nunc et ueterum nobis exempla uirorum,
qui forti casum mente tulere refer,
et graue magnanimi robur mirare Rutili
non usi reditus condicione dati :
Smyrna uirum tenuit, non Pontus et hostica tellus,
paene minus nullo Smyrna petenda loco.
non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
legit enim sedes, Attica terra, tuas.
arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primam sensit in urbe fugam.
pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit,
inter quas dubium, quae prior esset, erat.
caede puer facta Patroclus Opunta reliquit
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam,
quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
poneret ut muros in meliore loco.
uenit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus,
et Teucrum Veneri grata recepit humus.
quid referam ueteres Romanae gentis, apud quos
exulibus tellus ultima Tibur erat ?
persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aeuis
tam procul a patria est horridiorue locus.
quo magis ignoscat sapientia uestra dolenti,
qui facit ex dictis non ita multa tuis.
nec tamen infitior, si possint nostra coire
uulnera, praeceptis posse coire tuis,
sed uereor ne me frustra seruare labores,
neu iuuer admota perditus aeger ope.
nec loquor haec quia sit maior prudentia nobis,
sed sum quam medico notior ipse mihi.
ut tamen hoc ita sit, munus tua grande uoluntas
ad me peruenit consuliturque boni.

IV

Iam mihi deterior canis aspergitur aetas,
iamque meos uultus ruga senilis arat :
iam uigor et quasso languent in corpore uires,
nec, iuueni lusus qui placuere, iuuant.
nec, si me subito uideas, agnoscere possis,
aetatis facta est tanta ruina meae.
confiteor facere hoc annos ; sed et altera causa est,
anxietas animi continuusque labor.
nam mea per longos siquis mala digerat annos,
crede mihi, Pylio Nestore maior ero.
cernis ut in duris (et quid boue firmius ?) aruis
fortia taurorum corpora frangat opus.
quae numquam uacuo solita est cessare nouali,
fructibus assiduis lassa senescit humus.
occidet, ad Circi siquis certamina semper
non intermissis cursibus ibit equus.
firma sit illa licet, soluetur in aequore nauis,
quae numquam liquidis sicca carebit aquis.
me quoque debilitat series inmensa malorum,
ante meum tempus cogit et esse senem.
otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis :
inmodicus contra carpit utrumque labor.
aspice, in has partes quod uenerit Aesone natus,
quam laudem a sera posteritate ferat.
at labor illius nostro leuiorque minorque est,
si modo non uerum nomina magna premunt.
ille est in Pontum Pelia mittente profectus,
qui uix Thessaliae fine timendus erat :
Caesaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu
solis ad occasus utraque terra tremit.
iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, sinistro,
et breuius, quam nos, ille peregit iter.
ille habuit comites primos telluris Achiuae :
at nostram cuncti destituere fugam.
nos fragili ligno uastum sulcauimus aequor :
quae tulit Aesoniden, sacra carina fuit.
nec mihi Tiphys erat rector, nec Agenore natus

III 47 *genitus fueram* B cod. Italus Bersmanni, *fueram genitus* cett. codd. **55** *aspicias* ϛ. **56** *uindicet* ϛ. **85, 86** del. Bentl. Korn, defenderunt Dinter comm. ii 36 sqq., Merk. ed Teubn. alt. p. xxv. **86** *quae* B H O ϛ. *faciam* Dinter, *capit* Burm. **91** *quin sit—nobis* exc. Pol. **94** *consuliturque* B, *consuluitque* B^2 C ϛ, *consuluique* ϛ quod Riesio et Ellisio placuit. **IV 19** *laborum* (cf. u. 22) B O ϛ. **31, 32** damnarunt Heins. al. *sinistro* Burm., *sit histro* codd. **36** *sa carina* A, *saccarina* C^1, *densa carina* excerpta Scaligeri, *firma carina* O ϛ.

quas fugerem docuit quas sequererque uias.
illum tutata est cum Pallade regia Iuno :
defendere meum numina nulla caput.
illum furtiuae iuuere Cupidinis artes :
quas a me uellem non didicisset Amor.
ille domum rediit : nos his moriemur in aruuis,
perstiterit laesi si grauis ira dei.
durius est igitur nostrum, fidissima coniunx,
illo, quod subiit Aesone natus, onus.
te quoque, quam iuuenem discedens urbe reliqui,
credibile est nostris insenuisse malis.
o, ego di faciant talem te cernere possim,
caraque mutatis oscula ferre comis
amplectique meis corpus non pingue lacertis
et ‘ gracile hoc fecit ’ dicere ‘ cura mei ’
et narrare meos flenti flens ipse labores,
sperato numquam conloquioque frui,
turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna,
dis ueris, memori debita ferre manu.
Memnonis hanc utinam lenito principe mater
quam primum roseo prouocet ore diem.

V

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
ut sua uerba legas, Maxime, Naso rogat.
in quibus ingenium desiste requirere nostrum,
nescius exilii ne uideare mei.
cernis ut ignauum corrumpant otia corpus,
ut capiant uitium, ni moueantur, aquae.
et mihi siquis erat ducendi carminis usus,
deficit estque minor factus inerte situ.
haec quoque quae legitis, siquid mihi, Maxime, credis,
scribimus inuita uixque coacta manu.
non libet in talis animum contendere curas,
nec uenit ad duros Musa uocata Getas.
ut tamen ipse uides, luctor deducere uersum :
sed non fit fato mollior ille meo.
cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno
me quoque qui feci iudice digna lini.
nec tamen emendo : labor hic quam scribere maior,
mensque pati durum sustinet aegra nihil.
scilicet incipiam lima mordacius uti,
et sub iudicium singula uerba uocem ?
torquet enim fortuna parum, nisi Lissus in Hebrum
confluat, et frondes Alpibus addat Atho ?
parcendum est animo miserabile uulnus habenti.
subducunt oneri colla perusta boues.
at, puto, fructus adest, iustissima causa laborum,
et sata cum multo faenore reddit ager ?
tempus ad hoc nobis, repetas licet omnia, nullum
profuit (atque utinam non nocuisset !) opus.
cur igitur scribam, miraris : miror et ipse,
et tecum quaero saepe quid inde petam.
an populus uere sanos negat esse poetas,
sumque fides huius maxima uocis ego ?
qui, sterili totiens cum sim deceptus ab aruo,
damnosa persto condere semen humo.
scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
tempus et adsueta ponere in arte iuuat.
saucius eiurat pugnam gladiator, et idem
inmemor antiqui uulneris arma capit.
nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis,
et ducit remos qua modo nauit aqua.
sic ego constanter studium non utile seruo,
et repeto, nollem quas coluisse, deas.
quid potius faciam ? non sum qui segnia ducam
otia : mors nobis tempus habetur iners.
nec iuuat in lucem nimio marcescere uino,
nec tenet incertas alea blanda manus.
cum dedimus somno quas corpus postulat horas,
quo ponam uigilans tempora longa modo ?
moris an oblitus patrii contendere discam
Sarmaticos arcus, et trahar arte loci ?
hoc quoque me studium prohibent adsumere uires,
mensque magis gracili corpore nostra ualet.
cum bene quaesieris quid agam, magis utile nil est
artibus his, quae nil utilitatis habent.
consequor ex illis casus obliuia nostri :
hanc messem satis est si mea reddit humus.
gloria uos acuat, uos, ut recitata probentur
carmina, Pieriis inuigilate choris.
quod uenit ex facili, satis est componere nobis,
et nimis intenti causa laboris abest.
cur ego sollicita poliam mea carmina cura ?
an uerear ne non adprobet illa Getes ?
forsitan audacter faciam, sed glorior Histrum
ingenio nullum maius habere meo.
hoc, ubi uiuendum est, satis est, si consequor aruo,
inter inhumanos esse poeta Getas.
quo mihi diuersum fama contendere in orbem ?
quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
hoc mea contenta est infelix Musa theatro :
sic merui, magni sic uoluere dei.
nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
quo Boreas pinna deficiente uenit.
diuidimur caelo, quaeque est procul urbe Quirini,
aspicit hirsutos comminus Vrsa Getas.
per tantum terrae, tot aquas uix credere possum
indicium studii transiluisse mei.
finge legi, quodque est mirabile, finge placere :
auctorem certe res iuuat ista nihil.
quid tibi, si calida, prosit, laudere Syene,
aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua ?
altius ire libet ? si te distantia longe
Pleiadum laudent signa, quid inde feras ?
sed neque peruenio scriptis mediocribus istuc,
famaque cum domino fugit ab urbe suo.
uosque, quibus perii tunc cum mea fama sepulta est,
nunc quoque de nostra morte tacere reor.

VI

Ecquid, ut audisti (nam te diuersa tenebat
terra) meos casus, cor tibi triste fuit ?
dissimules metuasque licet, Graecine, fateri,
si bene te noui, triste fuisse liquet.
non cadit in mores feritas inamabilis istos,
nec minus a studiis dissidet illa tuis.
artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
pectora mollescunt asperitasque fugit.
nec quisquam meliore fide complectitur illas,
qua sinit officium militiaeque labor.
certe ego, cum primum potui sentire quid essem,
(nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
hoc quoque fortunam sensi, quod amicus abesses,
qui mihi praesidium grande futurus eras.
tecum tunc aberant aegrae solacia mentis,
magnaque pars animi consiliique mei.
at nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam
adloquioque iuua pectora nostra tuo,
quae, non mendaci si quicquam credis amico,
stulta magis dici quam scelerata decet.
nec breue nec tutum peccati quae sit origo
scribere ; tractari uulnera nostra timent.
qualicumque modo mihi sint ea facta rogare
desine ; non agites, siqua coire uelis.
quicquid id est, ut non facinus sic culpa uocanda est.
omnis an in magnos culpa deos scelus est ?

IV 46 *onus* O Argentoratensis, *opus* cett. codd. 49 *ergo ego* H ς. *possem* α codd. plerique. 50 *genis* ς. V 6 *capeant uitio* A unde *ut careant uitio, si moueantur* Merk. 21 *Lixus* A H, *licus* (*lycus*) B C (in ras.) O ω, *Lissus* Merk. coll. Herodot. VII 108. 22 *Athos* C ω. 50 *trahor* α. 72 *pinna* A, *penna* cett. 79 *calida es* A, *calide* B C unde *calidae—Syenae* Riesc. 80 *tingit* O, *pingit* A B H ς. 81, 82 secl. Bentl. Merk. VI 13 *fortunae* Heins. Merk. ex codd. Mediceo.

spes igitur menti poenae, Graecine, leuandae
  non est ex toto nulla relicta meae.
haec dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
  in dis inuisa sola remansit humo.
haec facit ut uiuat fossor quoque compede uinctus,
  liberaque a ferro crura futura putet.
haec facit ut, uideat cum terras undique nullas,
  naufragus in mediis brachia iactet aquis.
saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit,
  nec spes huic uena deficiente cadit.
carcere dicuntur clausi sperare salutem,
  atque aliquis pendens in cruce uota facit.
haec dea quam multos laqueo sua colla ligantis
  non est proposita passa perire nece.
me quoque conantem gladio finire dolorem
  arguit iniecta continuitque manu,
'quid' que 'facis? lacrimis opus est, non sanguine,' dixit
  'saepe per has flecti principis ira solet.'
quamuis est igitur meritis indebita nostris,
  magna tamen spes est in bonitate dei:
qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare,
  confer et in uotum tu quoque uerba meum.
inque Tomitana iaceam tumulatus harena,
  si te non nobis ista uouere liquet.
nam prius incipient turris uitare columbae,
  antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas,
quam male se praestet ueteri Graecinus amico.
  non ita sunt fatis omnia uersa meis.

VII

Littera pro uerbis tibi, Messaline, salutem,
  quam legis, a saeuis attulit usque Getis.
indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
  haec me Nasonem scribere uerba latet?
ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
  me tamen excepto, qui precor esse tuus?
di procul a cunctis, qui te uenerantur amantque,
  huius notitiam gentis habere uelint.
nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
  uiuere, si uita est mortis habenda genus:
nos premat aut bello tellus aut frigore caelum,
  truxque Getes armis, grandine pugnet hiemps:
nos habeat regio nec pomo feta nec uuis,
  et cuius nullum cesset ab hoste latus.
cetera sit sospes cultorum turba tuorum,
  in quibus, ut populo, pars ego parua fui.
me miserum, si tu uerbis offenderis istis
  nosque negas ulla parte fuisse tuos!
idque sit ut uerum, mentito ignoscere debes:
  nil demit laudi gloria nostra tuae.
quis se Caesaribus notus non fingit amicum?
  da ueniam fasso: tu mihi Caesar eris.
nec tamen inrumpo quo non licet ire, satisque est
  atria si nobis non patuisse negas.
utque tibi fuerit mecum nihil amplius, uno
  nempe salutaris, quam prius, ore minus.
nec tuus est genitor nos infitiatus amicos,
  hortator studii causaque faxque mei:
cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
  et dedimus medio scripta canenda foro.
adde quod est frater, tanto tibi iunctus amore,
  quantus in Atridis Tyndaridisque fuit:
is me nec comitem nec dedignatus amicum est:
  si tamen haec illi non nocitura putas.
si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor:
  clausa mihi potius tota sit ista domus.
sed neque claudenda est, et nulla potentia uires
  praestandi, ne quid peccet amicus, habet.
et tamen ut cuperem culpam quoque posse negari,
  sic facinus nemo nescit abesse mihi.
quod nisi delicti pars excusabilis esset,
  parua relegari poena futura fuit.
ipse sed hoc uidit, qui peruidet omnia, Caesar,
  stultitiam dici crimina posse mea:
quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit,
  usus et est modice fulminis igne sui.
nec uitam nec opes nec ademit posse reuerti,
  si sua per uestras uicta sit ira preces.
at grauiter cecidi. quid enim mirabile, siquis
  a Ioue percussus non leue uulnus habet?
ipse suas etiam uires inhiberet Achilles,
  missa grauis ictus Pelias hasta dabat.
iudicium nobis igitur cum uindicis adsit,
  non est cur tua me ianua nosse neget.
culta quidem, fateor, citra, quam debuit, illa est:
  sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
nunc tamen officium sensit domus altera nostrum:
  hic, illic, uestro sub lare semper eram.
quaeque tua est pietas, ut te non excolat ipsum,
  ius aliquod tecum fratris amicus habet.
quid quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
  sic est fortunae promeruisse tuae?
quod si permittis nobis suadere quid optes,
  ut des quam reddas plura, precare deos.
idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
  officii causae pluribus esse dati.
quo libet in numero me, Messaline, repone,
  sim modo pars uestrae non aliena domus:
et mala Nasonem, quoniam meruisse uidetur,
  si non ferre doles, at meruisse dole.

VIII

A tibi dilecto missam Nasone salutem
  accipe, pars animae magna, Seuere, meae.
neue roga quid agam: si persequar omnia, flebis;
  summa satis nostri si tibi nota mali.
uiuimus adsiduis expertes pacis in armis,
  dura pharetrato bella mouente Geta.
deque tot expulsis sum miles in exule solus:
  tuta, neque inuideo, cetera turba latet.
quoque magis nostros uenia dignere libellos,
  haec in procinctu carmina facta leges.
stat uetus urbs, ripae uicina binominis Histri,
  moenibus et positu uix adeunda loci.
Caspios Aegisos, de se si credimus ipsis,
  condidit, et proprio nomine dixit opus.
hanc ferus, Odrysiis inopino Marte peremptis,
  cepit, et in regem sustulit arma Getes.
ille memor magni generis, uirtute quod auget,
  protinus innumero milite cinctus adest.
nec prius abscessit, merita quam caede nocentum
  audaces animos contuderat populi.
at tibi, rex aeuo, detur, fortissime nostro,
  semper honorata sceptra tenere manu.
teque, quod et praestat, (quid enim tibi plenius optem?)
  Martia cum magno Caesare Roma probet.
sed memor unde abii, queror, o iucunde sodalis,
  accedant nostris saeua quod arma malis.
ut careo uobis, Stygias detrusus in oras,
  quattuor autumnos Pleias orta facit.
nec tu credideris urbanae commoda uitae
  quaerere Nasonem, quaerit et illa tamen.
nam modo uos animo dulces reminiscor, amici,
  nunc mihi cum cara coniuge nata subit;

VI 42 *arcuit* C O ς. **VII 12** *pulset* ς, *pugnat* O, *pungat* Merk. **19–22** secl. Merk., **21, 22** suspectos Heinsio damnauit Bentl. **52** *dabit* A, cf. 2. 90, *dedit* Etonensis, *tulit* O. **56** *et fuit* Riese. *crede* O ς. **57** *nunc* scripsi, *nec* codd., *sed* Riese. *nec tamen—nescit* Korn. coni. **66** *causae* Purser (casu datiuo), *causa* α O ς, *causam* Argentorat. Merk. *dati* C ω, *dari* A B Argentorat., *pati* Merk. uersum lacunae explendae confictum censent Roeper et Korn. **VIII 4** *si* A, *sit* cett. **20** om. A. *contuderat* Riese, *contuderit* B C. *se nimis ulciscens extitit ipse nocens* ω Heins. utrumque proscripserunt Merk. Korn. **23** *et praesto est* Merk. **27** *Scythicas* ς, sed cf. IV 9. 74.

aque domo rursus pulchrae loca uertor ad urbis,
  cunctaque mens oculis peruidet usa suis.
nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
  nunc subit aequata porticus omnis humo,
gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
  stagnaque et euripi Virgineusque liquor.
at, puto, sic urbis misero est erepta uoluptas
  quolibet ut saltem rure frui liceat?
non meus amissos animus desiderat agros
  ruraque Paeligno conspicienda solo,
nec quos piniferis positos in collibus hortos
  spectat Flaminiae Clodia iuncta uiae.
quos ego nesciocui colui, quibus ipse solebam
  ad sata fontanas, nec pudet, addere aquas:
sunt ubi, si uiuunt, nostra quoque consita quaedam,
  sed non et nostra poma legenda manu.
pro quibus amissis utinam contingere possit
  hic saltem profugo glaeba colenda mihi!
ipse ego pendentis, liceat modo, rupe capellas,
  ipse uelim baculo pascere nixus oues;
ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
  ducam ruricolas sub iuga curua boues;
et discam, Getici quae norunt uerba iuuenci,
  adsuetas illis adiciamque minas.
ipse manu capulum pressi moderatus aratri
  experiar mota spargere semen humo.
nec dubitem longis purgare ligonibus herbas,
  et dare iam sitiens quas bibat hortus aquas.
unde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
  discrimen murus clausaque porta facit?
at tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
  nerunt fatales fortia fila deae:
te modo campus habet, densa modo porticus umbra,
  nunc in quo ponis tempora rara forum:
Vmbria nunc reuocat, nec non Albana petentem
  Appia feruenti ducit in arua rota.
forsitan hic optes ut iustam supprimat iram
  Caesar et hospitium sit tua uilla meum.
a! nimium est, quod amice, petis: moderatius opta
  et uoti, quaeso, contrahe uela tui.
terra uelim propior nullique obnoxia bello
  detur: erit nostris pars bona dempta malis.

IX

Quae mihi de rapto tua uenit epistula Celso,
  protinus est lacrimis umida facta meis;
quodque nefas dictu, fieri nec posse putaui,
  inuitis oculis littera lecta tua est.
nec quicquam ad nostras peruenit acerbius aures,
  ut sumus in Ponto, perueniatque precor.
ante meos oculos tamquam praesentis imago
  haeret, et exstinctum uiuere fingit amor.
saepe refert animus lusus grauitate carentes,
  seria cum liquida saepe peracta fide.
nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
  quae uellem uitae summa fuisse meae,
cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
  concidit, in domini procubuitque caput.
adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit,
  Maxime, fortunae nec fuit ipse comes.
illum ego non aliter flentem mea funera uidi,
  ponendus quam si frater in igne foret.
haesit in amplexu consolatusque iacentem est,
  cumque meis lacrimis miscuit usque suas.
o quotiens uitae custos inuisus amarae
  continuit promptas in mea fata manus!
o quotiens dixit 'placabilis ira deorum est:
  uiue nec ignosci tu tibi posse nega!'
uox tamen illa fuit celeberrima: 'respice quantum
  debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaque est pietate, rogabit,
  ne sit ad extremum Caesaris ira tenax;
cumque suis fratris uires adhibebit et omnem,
  quo leuius doleas, experietur opem.'
haec mihi uerba malae minuerunt taedia uitae,
  quae tu, ne fuerint, Maxime, uana, caue.
huc quoque uenturum mihi se iurare solebat
  non nisi te longae ius sibi dante uiae.
nam tua non alio coluit penetralia ritu,
  terrarum dominos quam colis ipse deos.
crede mihi, multos habeas cum dignus amicos,
  non fuit e multis quolibet ille minor,
si modo non census nec clarum nomen auorum,
  sed probitas magnos ingeniumque facit.
iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
  cum fugerem, uiuo quas dedit ille mihi:
carmina iure damus raros testantia mores,
  ut tua uenturi nomina, Celse, legant.
hoc est quod possim Geticis tibi mittere ab aruis,
  hoc solum est istic quod licet esse meum.
funera non potui comitare nec ungere corpus,
  aque tuis toto diuidor orbe rogis.
qui potuit, quem tu pro numine uiuus habebas,
  praestitit officium Maximus omne tibi.
ille tibi exequias et magni funus honoris
  fecit et in gelidos uersit amoma sinus,
diluit et lacrimis maerens unguenta profusis
  ossaque uicina condita texit humo.
qui quoniam extinctis quae debet praestat amicis,
  et nos extinctis adnumerare potest.

X

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem,
  mittere rem siquis qua caret ipse potest.
longus enim curis uitiatum corpus amaris
  non patitur uires languor habere suas.
nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis,
  et peragit soliti uena tenoris iter.
os hebes est, positaeque mouent fastidia mensae,
  et queror inuisi cum uenit hora cibi.
quod mare quod tellus adpone quod educat aer,
  nil ibi quod nobis esuriatur erit.
nectar et ambrosiam, latices epulasque deorum,
  det mihi formosa naua Iuuenta manu,
non tamen exacuet torpens sapor ille palatum,
  stabit et in stomacho pondus inerte diu.
haec ego non ausim, cum sint uerissima, cuiuis
  scribere, delicias ne mala nostra uocet.
scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
  deliciis etiam possit ut esse locus.
delicias illi precor has contingere, si quis
  ne mihi sit leuior Caesaris ira timet.
is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus,
  non alit officio corpus inane suo;
sed uigilo, uigilantque mei sine fine dolores,
  quorum materiam dat locus ipse mihi.
uix igitur possis uisos agnoscere uultus,
  quoque ierit quaeras qui fuit ante color.
paruus in exiles sucus mihi peruenit artus,
  membraque sunt cera pallidiora noua.
non haec inmodico contraxi damna Lyaeo:
  scis mihi quam solae paene bibantur aquae.
non epulis oneror: quarum si tangar amore,
  est tamen in Geticis copia nulla locis.
nec uires adimit Veneris damnosa uoluptas:
  non solet in maestos illa uenire toros.
unda locusque nocent et causa ualentior istis,
  anxietas animi, quae mihi semper adest.
hanc nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
  uix mens tristitiae nostra tulisset onus.

VIII 34 *illa* B C ω. 47 *ibi* C H ς. 57 *prensi* α ς exc. Pol. 74 *erat* A. IX 17 *uulnera* B C. 45 *possum* B C H O ς. 46 *quoi* Siesbye, cf. Madvig adu. ii 102. *liquet* Heins. Merk. 52 *uersit* Heins., *uertit* codd. X 22 *ut ante suo* Bentl. 37 *hoc* exc. Pol.

uos estis fracto tellus non dura phaselo:
quamque negant multi, uos mihi fertis opem.
ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa,
Caesaris offensum dum mihi numen erit.
qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
suppliciter uestros quisque rogate deos.

LIBER SECVNDVS

I

Huc quoque Caesarei peruenit fama triumphi,
languida quo fessi uix uenit aura Noti.
nil fore dulce mihi Scythica regione putaui:
iam minus hic odio est quam fuit ante locus.
tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
uidi, fortunae uerba dedique meae.
nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
uelle potest cuiuis haec tamen una dari.
di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
tristitiam poni per sua festa iubent.
denique, quod certus furor est audere fateri,
hac ego laetitia, si uetet ipse, fruar.
Iuppiter utilibus quotiens iuuat imbribus agros,
mixta tenax segeti crescere lappa solet.
nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
numen, et inuita saepe iuuamur ope.
gaudia Caesareae mentis pro parte uirili
sunt mea: priuati nil habet illa domus.
gratia, Fama, tibi, per quam spectata triumphi
incluso mediis est mihi pompa Getis.
indice te didici, nuper uisenda coisse
innumeras gentes ad ducis ora sui:
quaeque capit uastis inmensum moenibus orbem,
hospitiis Romam uix habuisse locum.
tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
fuderit adsiduas nubilus Auster aquas,
numine caelesti solem fulsisse serenum,
cum populi uultu conueniente die,
atque ita uictorem cum magnae uocis honore
bellica laudatis dona dedisse uiris,
claraque sumpturum pictas insignia uestes,
tura prius sanctis inposuisse focis,
iustitiamque sui caste placasse parentis,
illo quae templum pectore semper habet,
quaque ierit, felix adiectum plausibus omen,
saxaque roratis erubuisse rosis;
protinus argento uersos imitantia muros
barbara cum pictis oppida lata uiris,
fluminaque et montes et in altis proelia siluis,
armaque cum telis in strue mixta sua,
deque tropaeorum, quod sol incenderit, auro
aurea Romani tecta fuisse fori,
totque tulisse duces captiuis addita collis
uincula, paene hostis quot satis esse fuit.
maxima pars horum uitam ueniamque tulerunt,
in quibus et belli summa caputque Bato.
cur ego posse negem minui mihi numinis iram,
cum uideam mitis hostibus esse deos?
pertulit hic idem nobis, Germanice, rumor,
oppida sub titulo nominis isse tui,
atque ea te contra nec muri mole nec armis
nec satis ingenio tuta fuisse loci.
di tibi dent annos, a te nam cetera sumes,
sint modo uirtuti tempora longa tuae.
quod precor, eueniet: sunt quiddam oracula uatum:
nam deus optanti prospera signa dedit.
te quoque uictorem Tarpeias scandere in arces
laeta coronatis Roma uidebit equis;
maturosque pater nati spectabit honores,
gaudia percipiens, quae dedit ipse suis.
iam nunc haec a me, iuuenum belloque togaque
maxime, dicta tibi uaticinante nota,
hunc quoque carminibus referam fortasse triumphum,
sufficiet nostris si modo uita malis,
inbuero Scythicas si non prius ipse sagittas,
abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
quae si me saluo dabitur tua laurea templis,
omina bis dices uera fuisse mea.

II

Ille domus uestrae primis uenerator ab annis,
pulsus ad Euxini Naso sinistra freti.
mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
ei mihi, si lecto uultus tibi nomine non est,
qui fuit, et dubitas cetera perlegere!
perlege, nec mecum pariter mea uerba relega:
urbe licet uestra uersibus esse meis.
non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
clara mea tangi sidera posse manu,
nec nos Enceladi dementia castra secuti
in rerum dominos mouimus arma deos:
nec, quod Tydidae temeraria dextera fecit,
numina sunt telis ulla petita meis.
est mea culpa grauis, sed quae me perdere solum
ausa sit, et nullum maius adorta nefas.
nil nisi non sapiens possum timidusque uocari:
haec duo sunt animi nomina uera mei.
esse quidem fateor meritam post Caesaris iram
difficilem precibus te quoque iure meis;
quaeque tua est pietas in totum nomen Iuli,
te laedi cum quis laeditur inde putas.
sed licet arma feras et uulnera saeua mineris,
non tamen efficies ut timeare mihi.
puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit,
profuit et Myso Pelias hasta duci.
confugit interdum templi uiolator ad aram,
nec petere offensi numinis horret opem.
dixerit hoc aliquis tutum non esse: fatemur:
sed non per placidas it mea puppis aquas.
tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est:
nam timor euentus deterioris abest.
. . . .
. . . .
accipitremque timens pennis trepidantibus ales

X 44 *usque* coni. Riese.
II I 26 *assuetas* C. 34 *quae* Heins., *quo* codd. 36 *iactatis* ς exc. Pol., an *odoratis*? cf. Tr. V 3. 3. 37 *ueros* ς. 39 *proelia* Merk., *proflua* α H ω, *pascua* O ς. *fluminaque in montes et in altas proflua siluas* Heins. 41 sic cod. Basileensis. *incenderet* α ς, *incenderat* O ς. 43 *captiuis* ς Naugerius, *captiuos* α ω. 44 sic A. *hostes* cett. 46 *Bato* A excerpta Scaligeri, *fuit* B (ex corr.) ω, *tenet* C. 48 sic A. *mites* cett. 50 *esse* α O ς. 55 *quiddam* Heumann, *quaedam* codd. 67 *quod* ω. II 5 *o mihi* α. *si* A B^2 H O ς, *quid* B C ς. 18 *crimina* Housman. 33, 34 ex archetypo exciderunt, om. B C; lacunam codices alii aliter explebant: *qui rapitur/ porrigit spinas dura quae saxa* A, *qui rapitur fatis quid praeter fata requirit* (*requirat* ς)/ *saepe creat molles aspera spina rosas* B^2 H O exc. Pol. ς. *qui rapitur spumante salo* (*freto* Erfurt.) *sua brachia tendens/ porrigit ad spinas duraque saxa manus* Lipsiensis et Erfurtanus, nescio an recte. 35 *accipitrem metuens* C.

audet ad humanos fessa uenire sinus,
nec se uicino dubitat committere tecto,
quae fugit infestos territa cerua canes.
da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris,
nec rigidam timidis uocibus obde forem,
uerbaque nostra fauens Romana ad numina perfer
non tibi Tarpeio culta Tonante minus,
mandatique mei legatus suscipe causam:
nulla meo quamuis nomine causa bona est.
iam prope depositus, certe iam frigidus aeger
seruatus per te, si modo seruor, ero.
nunc tua pro lassis nitatur gratia rebus,
principis aeterni quam tibi praestat amor.
nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
quo poteras trepidis utilis esse reis.
uiuit enim in uobis facundi lingua parentis,
et res heredem repperit illa suum.
hanc ego, non ut me defendere temptet, adoro:
non est confessi causa tuenda rei.
num tamen excuses erroris origine factum,
an nihil expediat tale mouere, uide.
uulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
non contrectari tutius esse puto.
lingua, sile: non est ultra narrabile quicquam:
posse uelim cineres obruere ipse meos.
sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
uerba fac, ut uita, quam dedit ipse, fruar;
cumque serenus erit uultusque remiserit illos,
qui secum terras imperiumque mouent:
exiguam ne me praedam sinat esse Getarum,
detque solum miserae mite, precare, fugae.
tempus adest aptum precibus. ualet ipse uidetque,
quas fecit uires, Roma, ualere tuas.
incolumis coniunx sua puluinaria seruat;
promouet Ausonium filius imperium;
praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
nec uigor est Drusi nobilitate minor.
adde nurus neptesque pias natosque nepotum
ceteraque Augustae membra ualere domus;
adde triumphatos modo Paeonas, adde quieti
subdita montanae brachia Dalmatiae.
nec dedignata est abiectis Illyris armis
Caesareum famulo uertice ferre pedem.
ipse super currum placido spectabilis ore
tempora Phoebea uirgine nexa tulit.
quem pia uobiscum proles comitauit euntem,
digna parente suo nominibusque datis,
fratribus adsimilis, quos proxima templa tenentis
diuus ab excelsa Iulius aede uidet.
his Messalinus, quibus omnia cedere debent,
primum laetitiae non negat esse locum.
quicquid ab his superest, uenit in certamen amoris:
hac hominum nulli parte secundus erit.
hanc colet ante diem qua, quae decreta merenti,
uenit honoratis laurea digna comis.
felices quibus, o, licuit spectare triumphos
et ducis ore deos aequiperante frui!
at mihi Sauromatae pro Caesaris ore uidendi
terraque pacis inops undaque uincta gelu.
si tamen haec audis et uox mea peruenit istac,
sit tua mutando gratia blanda loco.
hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab aeuo,
siquid habet sensus umbra diserta, petit.
hoc petit et frater, quamuis fortasse ueretur
seruandi noceat ne tibi cura mei.
tota domus rogat hoc: nec tu potes ipse negare,
et nos in turbae parte fuisse tuae.
ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
Artibus exceptis, saepe probator eras.
nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
esse potest domui uita pudenda tuae.
sic igitur uestrae uigeant penetralia gentis,
curaque sit superis Caesaribusque tui:
mite, sed iratum merito mihi numen adora,
eximar ut Scythici de feritate loci.
difficile est, fateor: sed tendit in ardua uirtus
et talis meriti gratia maior erit.
nec tamen Aetnaeus uasto Polyphemus in antro
accipiet uoces Antiphatesue tuas:
sed placidus facilisque parens ueniaeque paratus,
et qui fulmineo saepe sine igne tonat.
qui cum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse,
cuique fere poenam sumere poena sua est.
uicta tamen uitio est huius clementia nostro,
uenit et ad uires ira coacta suas.
qui quoniam patria toto sumus orbe remoti,
nec licet ante ipsos procubuisse deos,
quos colis, ad superos haec fer mandata sacerdos,
adde sed et proprias ad mea uerba preces.
sic tamen haec tempta si non nocitura putabis.
ignosces: timeo naufragus omne fretum.

III

Maxime, qui claris nomen uirtutibus aequas,
nec sinis ingenium nobilitate premi,
culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
supremum uitae tempus adusque meae,
rem facis, adflictum non auersatus amicum,
qua non est aeuo rarior ulla tuo.
turpe quidem dictu, sed, si modo uera fatemur,
uulgus amicitias utilitate probat.
cura quid expediat prius est quam quid sit honestum,
et cum fortuna statque caditque fides.
nec facile inuenias multis in milibus unum,
uirtutem pretium qui putet esse sui.
ipse decor, recte facti si praemia desint,
non mouet, et gratis paenitet esse probum.
nil nisi quod prodest carum est; et, detrahe menti
spem fructus auidae, nemo petendus erit.
at reditus iam quisque suos amat, et sibi quid sit
utile, sollicitis supputat articulis.
illud amicitiae quondam uenerabile numen
prostat et in quaestu pro meretrice sedet.
quo magis admiror non, ut torrentibus undis,
communis uitii te quoque labe trahi.
diligitur nemo nisi cui fortuna secunda est:
quae simul intonuit, proxima quaeque fugat.
en ego non paucis quondam munitus amicis,
dum flauit uelis aura secunda meis,
ut fera nimboso tumuerunt aequora uento,
in mediis lacera naue relinquor aquis;
cumque alii nolint etiam me nosse uideri,
uix duo proiecto tresue tulistis opem.
quorum tu princeps. neque enim comes esse, sed auctor,
nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
te nihil ex acto nisi non peccasse petentem,
sponte sua probitas officiumque iuuat.
iudice te mercede caret per seque petenda est
externis uirtus incomitata bonis.
turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum,
quodque sit infelix, desinere esse tuum.
mitius est lasso digitum supponere mento,
mergere quam liquidis ora natantis aquis.
cerne quid Aeacides post mortem praestet amico:
instar et hanc uitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitauit ad undas:
a Stygia quantum sors mea distat aqua?
adfuit insano iuuenis Phoceus Orestae:
et mea non minimum culpa furoris habet.

II 47 *lapsis* ω. 69 *incolumi* α. 73 *nurum* A B ς exc. Pol., *nuros* C. 89 *qua*, *quae* (sc. est) scripsi, *quāq;* A, *qua quam* B, *quamqua ut* C, *quamquam* ω, *sua qua* coni. Postgate, *noua qua* Merk. 91 *o. hos* H recte? 94 *iuncta* A O ς, sed cf. Tr. III 10. 25. 95 *istac* Merk., *istac* A, *istuc* B C ς, *illuc* H O ς. 110 *eximat* A Argentorat. *me* Argentorat. III 15 *nil* B C O ς, *et* A ς, *nec* Merk. 16 *uerendus* Madv. 33 *petentem* T. Faber, *fatentem* codd. (*fatemur* B[1]). 37 *abigi* B C, *abici* cett. codd.

tu quoque magnorum laudes admitte uirorum,
  ut facis, et lapso quam potes adfer opem.
si bene te noui, si qui prius e se solebas
  nunc quoque es, atque animi non cecidere tui,
quo fortuna magis saeuit, magis ipse resistis,
  utque decet, ne te uicerit illa, caues,
et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
  sic eadem prodest causa nocetque mihi.
scilicet indignum, iuuenis carissime, ducis
  te fieri comitem stantis in orbe deae.
firmus es, et quoniam non sunt ea, qualia uelles,
  uela regis quassae qualiacumque ratis.
quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
  restat adhuc umeris fulta ruina tuis.
ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
  lenior, offensus qui mihi iure fuit.
quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
  illum iurabas protinus esse tuum.
ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo,
  diceris erratis ingemuisse meis.
tum tua me primum solari littera coepit
  et laesum flecti spem dare posse deum.
mouit amicitiae tum te constantia longae,
  ante tuos ortus quae mihi coepta fuit,
et quod eras aliis factus, mihi natus amicus,
  quodque tibi in cunis oscula prima dedi.
quod, cum uestra domus teneris mihi semper ab annis
  culta sit, esse uetus me tibi cogit onus.
me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
  quae non inferior nobilitate fuit,
primus ut auderem committere carmina famae
  inpulit, ingenii dux fuit ille mei.
nec quo sit primum nobis a tempore cultus
  contendo fratrem posse referre tuum.
te tamen ante omnis ita sum complexus ut unus
  quolibet in casu gratia nostra fores.
ultima me tecum uidit maestisque cadentes
  excepit lacrimas Aethalis Ilua genis:
cum tibi quaerenti num uerus nuntius esset,
  attulerat culpae quem mala fama meae,
inter confessum dubie dubieque negantem
  haerebam, pauidas dante timore notas,
exemploque niuis, quam mollit aquaticus Auster,
  gutta per attonitas ibat oborta genas.
haec igitur referens et quod mea crimina primi
  erroris uenia posse latere uides,
respicis antiquum lassis in rebus amicum,
  fomentisque iuuas uulnera nostra tuis.
pro quibus optandi si nobis copia fiat,
  tam bene promerito commoda mille precor.
sed si sola mihi dentur tua uota, precabor
  ut tibi sit saluo Caesare salua parens.
haec ego cum faceres altaria pinguia ture
  te solitum memini prima rogare deos.

IV

Accipe conloquium gelido Nasonis ab Histro,
  Attice, iudicio non dubitande meo.
ecquid adhuc remanes memor infelicis amici,
  deserit an partis languida cura suas?
non ita di mihi sunt tristes ut credere possim
  fasque putem iam te non meminisse mei.
ante oculos nostros tua adest tua semper imago
  et uideor uultus mente uidere tuos.
seria multa mihi tecum conlata recordor,
  nec data iucundis tempora pauca iocis.
saepe citae longis uisae sermonibus horae,
  saepe fuit breuior quam mea uerba dies.
saepe tuas uenit factum modo carmen ad aures
  et noua iudicio subdita musa tuo est.
quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
  hoc pretium curae dulce recentis erat.
utque meus lima rasus liber esset amici,
  non semel admonitu facta litura tuo est.
nos fora uiderunt pariter, nos porticus omnis,
  nos uia, nos iunctis curua theatra locis.
denique tantus amor nobis, carissime, semper,
  quantus in Aeacide Nestorideque fuit.
non ego, si biberes securae pocula Lethes,
  excidere haec credam pectore posse tuo.
longa dies citior brumali sidere noxque
  tardior hiberna solstitialis erit,
nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit,
  calthaque Paestanas uincet odore rosas,
quam tibi nostrarum ueniant obliuia rerum:
  non ita pars fati candida nulla mei est.
ne tamen haec dici possit fiducia mendax
  stultaque credulitas nostra fuisse, caue,
constantique fide ueterem tutare sodalem,
  qua licet et quantum non onerosus ero.

V

Condita disparibus numeris ego Naso Salano
  praeposita misi uerba salute meo.
quae rata sit cupio; rebusque ut comprobet omen,
  te precor a saluo possit, amice, legi.
candor, in hoc aeuo res intermortua paene,
  exigit, ut faciam talia uota, tuus.
nam fuerim quamuis modico tibi iunctus ab usu,
  diceris exiliis indoluisse meis:
missaque ab Euxino legeres cum carmina Ponto,
  illa tuus iuuit qualiacumque fauor:
optastique breui solui mihi Caesaris iram,
  quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
moribus ista tuis tam mitia uota dedisti,
  nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
quoque magis moueare malis, doctissime, nostris,
  credibile est fieri condicione loci.
uix hac inuenies totum, mihi crede, per orbem,
  quae minus Augusta pace fruatur humus.
tu tamen hic structos inter fera proelia uersus
  et legis et lectos ore fauente probas;
ingenioque meo, uena quod paupere manat,
  plaudis et e riuo flumina magna facis.
grata quidem sunt haec animo suffragia nostro,
  uix sibi cum miseros posse placere putes.
dum tamen in rebus temptamus carmina paruis,
  materiae gracili sufficit ingenium:
nuper, ut huc magni peruenit fama triumphi,
  ausus sum tantae sumere molis opus:
obruit audentem rerum grauitasque nitorque,
  nec potui coepti pondera ferre mei.
illic quam laudes erit officiosa uoluntas:
  cetera materia debilitata iacent.
qui si forte liber uestras peruenit ad aures,
  tutelam mando sentiat ille tuam.
hoc tibi facturo, uel si non ipse rogarem,
  accedat cumulus gratia nostra leuis.
non ego laudandus, sed sunt tua pectora, lacte
  et non calcata candidiora niue:
mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse,
  nec lateant artes eloquiumque tuum.
te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,

III 48 *ut facis et. ut faeias* A, *utque faeis* H O ς. **49** *quid* A Argentorat., *quod* ς. **55** *rarissime* edd. uett., *clarissime* exc. Pol. **75, 76** *pater L. f. l. quoi* (uel *cui*) *n.* Housman. **79** *quod sit primo* O ς. **84** *Aethalis Ilua* Rutgers, *acithali silua* A B, idem fere C, *ytalis hora* O. **87** *dubie* om. A, *medius* O ς. **IV 2** *dubitante* α H O. **7** *tua adest* L. Müller, De re metrica p. 291, *tua .e.* A, *posita est* B C, *extat* O, *praesto est* ς, *tua nunc* Merk. **16** *regentis* A O ς Riese, *monentis* H ς. **25** *citius* α. **V 3** contra coniecturas criticorum defendit I. Vahlen, Ueber die Anfänge der Heroiden des Ovid p. 32. **11** *breui* Postgate, *breuem* codd., *solui* Postgate coll. Met. IX 274, *salui* α H ς, *statui* conieci ed. Ox. Tristium p. ciii. cf. supr. 2. 116. *fieri* O ς. **24** *putas* A B, *putat* C. **32** *debiliora* Postgate.

participem studii Caesar habere solet.
tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis
ingenio mores aequiperante places.
te dicente prius fit protinus impetus illi,
teque habet elicias qui sua uerba tuis.
cum tu desisti mortaliaque ora quierunt
tectaque non longa conticuere mora,
surgit Iuleo iuuenis cognomine dignus,
qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
dumque silens adstat, status est uultusque diserti,
spemque decens doctae uocis amictus habet.
mox ubi pulsa mora est atque os caeleste solutum,
hoc superos iures more solere loqui,
atque ‘ haec est ’ dicas ‘ facundia principe digna ’:
eloquio tantum nobilitatis inest.
huic tu cum placcas et uertice sidera tangas,
scripta tamen profugi uatis habenda putas.
scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
et seruat studii foedera quisque sui :
rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
rectorem dubiae nauita puppis amat.
tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris,
ingenioque faues, ingeniose, meo.
distat opus nostrum, sed fontibus exit ab isdem :
artis et ingenuae cultor uterque sumus.
thyrsus abest a te gustata et laurea nobis,
sed tamen ambobus debet inesse calor :
utque meis numeris tua dat facundia neruos,
sic uenit a nobis in tua uerba nitor.
iure igitur studio confinia carmina uestro
et commilitii sacra tuenda putas.
pro quibus, ut maneat, de quo censeris, amicus,
comprecor, ad uitae tempora summa tuae,
succedatque tuis orbi moderatus habenis :
quod mecum populi uota precantur idem.

VI

Carmine Graecinum, qui praesens uoce solebat,
tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
exulis haec uox est : praebet mihi littera linguam,
et si non liceat scribere, mutus ero.
corripis, ut debes, stulti peccata sodalis
et mala me meritis ferre minora doces.
uera facis sed sera meae conuicia culpae :
aspera confesso uerba remitte reo.
cum poteram recto transire Ceraunia uelo,
ut fera uitarem saxa, monendus eram.
nunc mihi naufragio quid prodest discere facto,
qua mea debuerit currere cumba uia?
brachia da lasso potius prendenda natanti,
nec pigeat mento supposuisse manum.
idque facis, faciasque precor. sic mater et uxor,
sic tibi sint fratres totaque salua domus :
quodque soles animo semper, quod uoce precari,
omnia Caesaribus sic tua facta probes.
turpe erit in miseris ueteri tibi rebus amico
auxilium nulla parte tulisse tuum :
turpe referre pedem, nec passu stare tenaci :
turpe laborantem deseruisse ratem :
turpe sequi casum et fortunae accedere amicum,
et, nisi sit felix, esse negare suum.
non ita uixerunt Strophio atque Agamemnone nati,
non haec Aegidae Pirithoique fides,
quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas,
in quorum plausus tota theatra sonant.
tu quoque per durum seruato tempus amico
dignus es in tantis nomen habere uiris.
dignus es, et quoniam laudem pietate mereris,
non erit officii gratia surda tui.
crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
carmen, in ore frequens posteritatis eris.
fac modo permaneas lasso, Graecine, fidelis,
duret et in longas inpetus iste moras.
quae tu cum praestes, remo tamen utor in aura,
nec nocet admisso subdere calcar equo.

VII

Esse salutatum uult te mea littera primum
a male pacatis, Attice, missa Getis.
proxima subsequitur quid agas audire uoluptas,
et si, quicquid agis, sit tibi cura mei.
nec dubito quin sit : sed me timor ipse malorum
saepe superuacuos cogit habere metus.
da ueniam, quaeso, nimioque ignosce timori :
tranquillas etiam naufragus horret aquas.
qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
omnibus unca cibis aera subesse putat.
saepe canem longe uisum fugit agna lupumque
credit, et ipsa suam nescia uitat opem.
membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
nanaque sollicitis incitat umbra metum.
sic ego fortunae telis confixus iniquis
pectore concipio nil nisi triste meo.
iam mihi fata liquet coeptos seruantia cursus
per sibi consuetas semper itura uias :
obseruare deos, ne quid mihi cedat amice,
uerbaque Fortunae uix puto posse dari.
est illi curae me perdere, quaeque solebat
esse leuis, constans et bene certa nocet.
crede mihi, si sum ueri tibi cognitus oris,
nec planus in nostris casibus esse putor,
Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
altaque quam multis floreat Hybla thymis,
et quot aues motis nitantur in aere pinnis,
quotque natent pisces aequore, certus eris,
quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
nulla Getis toto gens est truculentior orbe :
sed tamen hi nostris ingemuere malis.
quae tibi si memori coner perscribere uersu,
Ilias est fati longa futura mei.
non igitur uereor quo te rear esse uerendum,
cuius amor nobis pignora mille dedit,
sed quia res timida est omnis miser, et quia longo est
tempore laetitiae ianua clausa meae.
iam dolor in morem uenit meus ; utque caducis
percussu crebro saxa cauantur aquis,
sic ego continuo fortunae uulneror ictu,
uixque habet in nobis iam noua plaga locum.
nec magis assiduo uomer tenuatur ab usu,
nec magis est curuis Appia trita rotis,
pectora quam mea sunt serie caecata malorum.
et nihil inueni quod mihi ferret opem.
artibus ingenuis quaesita est gloria multis :
infelix perii dotibus ipse meis.
uita prior uitio caret et sine labe peracta est :
auxilii misero nil tulit illa mihi.
culpa grauis precibus donatur saepe suorum :
omnis pro nobis gratia muta fuit.
adiuuat in duris aliquos praesentia rebus :

V 52 *decens* ς, *docens* α O. *amictus* Heins., *amicus* codd. **67, 68** detruserunt Korn, Merk. **67** *abest a te* Rothmaler, *sublestate* A, *sibi est a te* B C. *gustata* A, cf. Iuu. VII 19, *gestata* cett. codd. *et* Rothmaler, *est* codd., *delphica non aeque gestata* (*gustata* Bentl.) *est laurea nobis* Gudianus, exc. Pol. : probauit Bentl. **68** *color* O, quod coniecit Merk. ad Ibin p. 373. **75** *suis* α. *orbi* conieci, *orbis* codd. *moderatus* A C, *moderator* B O ω. **VI 6** *doces* T. Faber, *doles* codd. **23, 24** suspectos Heinsio deleuerunt Bentl., Korn, Merk. **23** *cedere* ω. **24** *tuum* ς Riese, coll. 19 ; sed uide I 3. 2. **35** *lapso* ς. **VII 4** *si quicquid. si quid* A, *iam si quid* exc. Pol., *bene siquid* Argentorat. ς, recte ? *nunc quicquid* O. **5** *tenor* Bentl., *tumor* Merk. **14** *inmutat* A, *incutit* manus altera codicis Barberini. **24** *planus in* Ellis, Journal of Philology xv 9 et suo Marte Rothmaler, *planis* A, *planus* B C, *fraus in* O ς. *putor* Korn, *potes* α, *potest* ω. **27** sic A, *pennis* cett. codd. **35** *quo* B C quod reduxi, *qua* A, *quia* O ς edd. **49** *est* om. A. **53** *aliquos* B C ς, *aliqua* A, *aliquae* Heins. edd.

obruit hoc absens uasta procella caput.
quis non horruerit tacitam quoque Caesaris iram?
addita sunt poenis aspera uerba meis.
fit fuga temporibus leuior: proiectus in aequor
Arcturum subii Pleiadumque minas.
saepe solent hiemem placidam sentire carinae:
non Ithacae puppi saeuior unda fuit.
recta fides comitum poterat mala nostra leuare:
ditata est spoliis perfida turba meis.
mitius exilium faciunt loca: tristior ista
terra sub ambobus non iacet ulla polis.
est aliquid patriis uicinum finibus esse:
ultima me tellus, ultimus orbis habet.
praestat et exulibus pacem tua laurea, Caesar:
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
non patitur uerti barbarus hostis humum.
temperie caeli corpusque animusque iuuatur:
frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
est in aqua dulci non inuidiosa uoluptas:
aequoreo bibitur cum sale mixta palus.
omnia deficiunt: animus tamen omnia uincit,
ille etiam uires corpus habere facit.
sustineas ut onus, nitendum uertice pleno est:
aut, flecti neruos si patiere, cades.
spes quoque posse mora mitescere principis iram,
uiuere ne nolim deficiamque, cauet.
nec uos parua datis pauci solacia nobis,
quorum spectata est per mala nostra fides.
coepta tene, quaeso, neque in aequore desere nauem,
meque simul serua iudiciumque tuum.

VIII

Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,
quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos.
utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
est ibi Caesaribus Liuia iuncta suis.
argentum felix omnique beatius auro,
quod, fuerit pretium cum rude, numen habet.
non mihi diuitias dando maiora dedisses,
caelitibus missis nostra sub ora tribus.
est aliquid spectare deos et adesse putare,
et quasi cum uero numine posse loqui.
quantum animo, redii, nec me tenet ultima tellus,
utque prius, media sospes in urbe moror.
Caesareos uideo uultus, uelut ante uidebam:
uix huius uoti spes fuit ulla mihi;
utque salutabam numen caeleste, saluto:
quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.
quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
qui locus ablato Caesare uilis erit.
hunc ego cum spectem, uideor mihi cernere Romam;
nam patriae faciem sustinet ille suae.
fallor an irati mihi sunt in imagine uultus,
toruaque nescioquid forma minantis habet?
parce, uir inmenso maior uirtutibus orbe,
iustaque uindictae supprime frena tuae.
parce, precor, saecli decus indelebile nostri,
terrarum dominum quem sua cura facit.
per patriae nomen, quae te tibi carior ipso est,
per numquam surdos in tua uota deos,
perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
et cui maiestas non onerosa tua est,
perque tibi similem uirtutis imagine natum,
moribus adgnosci qui tuus esse potest,
perque tuos uel auo dignos uel patre nepotes,
qui ueniunt magno per tua iussa gradu:
parte leua minima nostras et contrahe poenas,
daque procul Scythico qui sit ab hoste locum.
et tua, si fas est, a Caesare proxime Caesar,
numina sint precibus non inimica meis:
sic fera quam primum pauido Germania uultu
ante triumphantis serua feratur equos:
sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
uiuant, et possis filius esse diu.
tu quoque, conueniens ingenti nupta marito,
accipe non dura supplicis aure preces:
sic tibi uir sospes, sic sint cum prole nepotes,
cumque bonis nuribus quod peperere nurus:
sic, quem dira tibi rapuit Germania Drusum,
pars fuerit partus sola caduca tui.
sic tibi mature fraterni funeris ultor
purpureus niueis filius instet equis.
adnuite o! timidis, mitissima numina, uotis:
praesentis aliquid prosit habere deos.
Caesaris aduentu tuta gladiator harena
exit, et auxilium non leue uultus habet:
nos quoque uestra iuuet quod, qua licet, ora uidemus,
intrata est superis quod domus una tribus.
felices illi qui non simulacra sed ipsos
quique deum coram corpora uera uident.
quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
quos dedit ars uultus effigiemque colo.
sic homines nouere deos, quos arduus aether
occulit, et colitur pro Ioue forma Iouis.
denique quae mecum est et erit sine fine cauete
ne sit in inuiso uestra figura loco.
nam caput e nostra citius ceruice recedet,
et patiar fossis lumen abire genis,
quam caream raptis, o publica numina, uobis:
uos eritis nostrae portus et ara fugae.
uos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
utque meas aquilas signaque dextra sequar.
aut ego me fallo nimiaque cupidine ludor,
aut spes exilii commodioris adest.
nam minus et minus est facies in imagine tristis,
uisaque sunt dictis adnuere ora meis.
uera precor fiant timidae praesagia mentis,
iustaque quamuis est, sit minor ira dei.

IX

Regia progenies, cui nobilitatis origo
nomen in Eumolpi peruenit usque, Coty;
fama loquax uestras si iam peruenit ad aures,
me tibi finitimi parte iacere soli:
supplicis exaudi, iuuenum mitissime, uocem,
quamque potes, profugo (nam potes) adfer opem.
me fortuna tibi (de qua quod non querar hoc est)
tradidit, hoc uno non inimica mihi.
excipe naufragium non duro litore nostrum,
ne fuerit terra tutior unda tua.
regia, crede mihi, res est succurrere lapsis,
conuenit et tanto, quantus es ipse, uiro.
fortunam decet hoc istam: quae maxima cum sit,
esse potest animo uix tamen aequa tuo.
conspicitur numquam meliore potentia causa,
quam quotiens uanas non sinit esse preces.
hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
a superis ortae nobilitatis opus:
hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor,

VII 55 *quis non horruerit* Heins., *quae non horruerit* A, *quem non obruerit* (*obrueret* H ς)—*ira* (*taciti—ira* B^2 in litura *taciti—iram* C) B C ω. **71** *iuuantur* ς edd., sed cf. Trist. I 3. 16. **77** *pleno. recto* Argentorat. exc. Pol. ς, cf. Iuu. III 252. **VIII 11** *quantum animo redii* Postgate, *q. ad te r.* Ehwald, Jahresb. xliii 264, *quanta meridi* A, *quanta a te merui* B C, *quantum* (*quando* O) *ad me redii* H O ς tutante Rappold Zeitschrift. f. d. österrn. Gymn. 1881, p. 815, *praemia quanta dei* B^3 exc. Pol., *quanta tamen uidi* Ellis. **25** *precor* O Vossianus, *puer* *a* ω. *indelebile* B (mg.) ς, *indeflebile* *a* ς, *admirabile* B^2 H ς, *o uenerabile* O. **26** *sua* Itali, *tua* codd. **40** *triumphartes* B ς. **46** *quot* ς. **53** *aduentum* A unde *ad nutum* Riese. *tota* A H ς an *tuto*? **54** *uulnus* B (corr. B^2) O ς edd. complures. **70** *signaque dextra sequar* Postgate, *signaque rara sequar* Ellis, *signa sequar* A, *tutaque signa* [*uestraque*] *querar* [*sequar*] B, *tutaque signa sequor* C, *signa ego uestra sequar* H O ς. **71** *nimioque* A B.

et prior Eumolpo suadet Erichthonius :
hoc tecum commune deost, quod uterque rogati
supplicibus uestris ferre soletis opem.
numquid erit, quare solito dignemur honore
numina, si demas uelle iuuare deos ?
Iuppiter oranti surdas si praebeat aures,
uictima pro templo cur cadat icta Iouis ?
si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
inrita Neptuno eur ego tura feram ?
uana laborantis si fallat uota coloni,
accipiat grauidae cur suis exta Ceres ?
nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
musta sub adducto si pede nulla fluent.
Caesar ut imperii moderetur frena precamur,
tam bene quod patriae consulit ille suae.
utilitas igitur magnos hominesque deosque
efficit, auxiliis quoque fauente suis.
tu quoque fac profugo prosint tua castra iacenti,
o Coty, progenies digna parente tuo.
conueniens homini est hominem seruare uoluptas,
et melius nulla quaeritur arte fauor.
quis non Antiphaten Laestrygona deuouet ? aut quis
munifici mores inprobat Alcinoi ?
non tibi Casandreus pater est gentisue Pheraeae
quiue repertorem torruit arte sua :
sed quam Marte ferox et uinci nescius armis,
tam numquam facta pace cruoris amans.
adde quod ingenuas didicisse fideliter artes
emollit mores nec sinit esse feros.
nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
mitibus aut studiis tempora plura dedit.
carmina testantur, quae, si tua nomina demas,
Threicium iuuenem composuisse negem.
neue sub hoc tractu uates foret unicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
utque tibi est animus, cum res ita postulat, arma
sumere et hostili tingere caede manum,
atque ut es excusso iaculum torquere lacerto
collaque uelocis flectere doctus equi,
tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis,
atque suis umeris forte quieuit opus,
ne tua marcescant per inertis otia somnos,
lucida Pieria tendis in astra uia.
haec quoque res aliquid tecum mihi foederis adfert :
eiusdem sacri cultor uterque sumus.
ad uatem uates orantia brachia tendo,
terra sit exiliis ut tua fida meis.
non ego caede nocens in Ponti litora ueni,
mixtaue sunt nostra dira uenena manu :
nee mea subiecta conuicta est gemma tabella
mendacem linis inposuisse notam.
nec quicquam, quod lege uetor committere, feci :
est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
neue roges quae sit, stultam quam scripsimus Artem,
innocuas nobis haec uetat esse manus.
ecquid praeterea peccarim quaerere noli,
ut lateat sola culpa sub Arte mea.
quicquid id est, habuit moderatam uindicis iram.
qui nisi natalem nil mihi dempsit humum.
hac quoniam careo, tua nunc uicinia praestet,
inuiso possim tutus ut esse loco.

X

Ecquid ab inpressae cognoscis imagine cerae
haec tibi Nasonem scribere uerba, Macer ?
auctorisque sui si non est anulus index,
cognitane est nostra littera facta manu ?
an tibi notitiam mora temporis eripit horum,
nec repetunt oculi signa uetusta tui ?
sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
exciderit tantum ne tibi cura mei.
quam tu uel longi debes conuictibus aeui,
uel mea quod coniunx non aliena tibi,
uel studiis, quibus es quam nos sapientius usus,
utque decet, nulla factus es Arte nocens.
tu canis aeterno quicquid restabat Homero,
ne careant summa Troica bella manu :
Naso parum prudens, artem dum tradit amandi,
doctrinae pretium triste magister habet.
sunt tamen inter se communia sacra poetis,
diuersum quamuis quisque sequamur iter.
quorum te memorem, quamquam procul absumus, esse
suspicor, et casus uelle leuare meos.
te duce magnificas Asiae perspeximus urbes,
Trinacris est oculis te duce nota meis ;
uidimus Aetnaea caelum splendescere flamma,
subpositus monti quam uomit ore gigans,
Hennaeosque lacus et olentis stagna Palici,
quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
nec procul hinc nymphe quae, dum fugit Elidis amnem,
tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua.
hic mihi labentis pars anni magna peracta est.
eheu, quam dispar est locus ille Getis !
et quota pars haec sunt rerum, quas uidimus ambo,
te mihi iucundas efficiente uias !
seu rate caeruleas picta sulcauimus undas,
esseda nos agili siue tulere rota,
saepe breuis nobis uicibus uia uisa loquendi,
pluraque, si numeres, uerba fuere gradu,
saepe dies sermone minor fuit, inque loquendum
tarda per aestiuos defuit hora dies.
est aliquid casus pariter timuisse marinos
iunctaque ad aequoreos uota tulisse deos,
et modo res egisse simul, modo rursus ab illis,
quorum non pudeat, posse referre iocos.
haec tibi cum subeant, absim licet, omnibus annis
ante tuos oculos, ut modo uisus, ero.
ipse *e*quidem certe cum sim sub cardine mundi,
qui semper liquidis altior extat aquis,
te tamen intueor quo solo pectore possum
et tecum gelido saepe sub axe loquor.
hic es et ignoras, et ades celeberrimus absens,
inque Getas media iussus ab urbe uenis.
redde uicem, et quoniam regio felicior ista est,
istic me memori pectore semper habe.

XI

Hoc tibi, Rufe, breui properatum tempore mittit
Naso parum faustae conditor Artis opus :
ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
scire tamen possis nos meminisse tui.
nominis ante mei uenient obliuia nobis,
pectore quam pietas sit tua pulsa meo :
et prius hanc animam uacuas reddemus in auras,
quam fiat meriti gratia uana tui.
grande uoco lacrimas meritum quibus ora rigabas,
cum mea concreto sicca dolore forent :
grande uoco meritum maestae solacia mentis,
cum pariter nobis illa tibique dares.
sponte quidem per seque mea est laudabilis uxor,
admonitu melior fit tamen illa tuo.
namque quod Hermionae Castor fuit, Hector Iuli,
hoc ego te laetor coniugis esse meae.
quae ne dissimilis tibi sit probitate laborat,
seque tui uita sanguinis esse probat.

IX 21 *deost* scripsi (*deo est* Riese), *deos* A, *deis* B C^2 ς, *dei* C. **23** sic A, *namquid* cett. **37** *profugo prosint* Merk., *profugus intra* A, *prosis* (*profis* C) *intra* (*inter* ς) B C ω. **43** sic A B ς, *genitorue Capharcus* B^2 in ras. C ω. **60** *numeris* Heins. **73** *quae scripsimus* A, *conscripsimus* B C O. **76** *lateat* O^2 Parisinus 7993 in mg., *pateat* O cett. **80** *in iusso* Riese. **X 18** *sequamur* Etonensis, *queramur* A, *sequatur* cett. **25** *olentis* Zinzerling, *olentia* codd. **26** *quique* O. **27** *nympha est quae* ς edd., sed cf. Am. II 17. 15. **45** *equidem* Merk., *quidem* codd. *certe*. *arctoo* Korn.

ergo quod fuerat stimulis factura sine ullis,
  plenius auctorem te quoque nancta facit.
acer et ad palmae per se cursurus honores,
  si tamen horteris, fortius ibit equus.
adde quod absentis cura mandata fideli
  perficis, et nullum ferre grauaris onus.
o, referant grates, quoniam non possumus ipsi,
  di tibi! qui referent, si pia facta uident;
sufficiatque diu corpus quoque moribus istis
  maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

LIBER TERTIVS

I

Aequor Iasonio pulsatum remige primum,
  quaeque nec hoste fero nec niue, terra, cares,
ecquod erit tempus quo uos ego Naso relinquam,
  in minus hostili iussus abesse loco?
an mihi barbaria uiuendum semper in ista,
  inque Tomitana condar oportet humo?
pace tua, si pax ulla est tua, Pontica tellus,
  finitimus rapido quam terit hostis equo,
pace tua dixisse uelim, tu pessima duro
  pars es in exilio, tu mala nostra grauas.
tu neque uer sentis cinctum florente corona,
  tu neque messorum corpora nuda uides,
nec tibi pampineas autumnus porrigit uuas:
  cuncta sed inmodicum tempora frigus habent.
tu glacie freta uincta tenes, et in aequore piscis
  inclusus tecta saepe natauit aqua.
nec tibi sunt fontes laticis nisi paene marini,
  qui potus dubium sistat alatne sitim.
rara, neque haec felix, in apertis eminet aruis
  arbor, et in terra est altera forma maris.
non auis obloquitur, nisi siluis siqua remotis
  aequoreas rauco gutture potat aquas.
tristia per uacuos horrent absinthia campos,
  conueniensque suo messis amara loco.
adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste,
  tinctaque mortifera tabe sagitta madet,
quod procul haec regio est et ab omni deuia cursu,
  nec pede quo quisquam nec rate tutus eat.
non igitur mirum, finem quaerentibus horum
  altera si nobis usque rogatur humus.
te magis est mirum non hoc euincere, coniunx,
  inque meis lacrimas posse tenere malis.
quid facias, quaeris? quaeras hoc scilicet ipsum:
  inuenies, uere si reperire uoles.
uelle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet,
  et faciat somnos haec tibi cura breues.
uelle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
  optet ut exilium pace carere meum:
pectore te toto cunctisque incumbere neruis
  et niti pro me nocte dieque decet.
utque iuuent alii, tu debes uincere amicos
  uxor et ad partis prima uenire tuas.
magna tibi inposita est nostris persona libellis:
  coniugis exemplum diceris esse bonae.
hanc caue degeneres: ut sint praeconia nostra
  uera, uide famae quod tuearis opus.
ut nihil ipse querar, tacito me fama queretur,
  quae debet, fuerit ni tibi cura mei.
exposuit mea me populo fortuna uidendum,
  et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
notior est factus Capaneus a fulminis ictu:
  notus humo mersis Amphiaraus equis:
si minus errasset, notus minus esset Vlixes:
  magna Philoctetae uulnere fama suo est.
si locus est aliquis tanta inter nomina paruis,
  nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
nec te nesciri patitur mea pagina, qua non
  inferius Coa Bittide nomen habes.
quicquid ages igitur, scaena spectabere magna,
  et pia non paruis testibus uxor eris.
crede mihi, quotiens laudaris carmine nostro,
  qui legit has laudes, an mereare rogat.
utque fauere reor plures uirtutibus istis,
  sic tua non paucae carpere facta uolent.
quarum tu praesta ne liuor dicere possit
  'haec est pro miseri lenta salute uiri.'
cumque ego deficiam nec possim ducere currum,
  fac tu sustineas debile sola iugum.
ad medicum specto uenis fugientibus aeger:
  ultima pars animae dum mihi restat, ades.
quodque ego praestarem, si te magis ipse ualerem,
  id mihi, cum ualeas fortius ipsa, refer.
exigit hoc socialis amor foedusque maritum:
  moribus hoc, coniunx, exigis ipsa tuis.
hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
  non magis officiis quam probitate colas.
cuncta licet facias, nisi eris laudabilis uxor,
  non poterit credi Marcia culta tibi.
nec sumus indigni: nec, si uis uera fateri,
  debetur meritis gratia nulla meis.
redditur illa quidem grandi cum faenore nobis,
  nec te, si cupiat, laedere rumor habet.
sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum
  pro nostris ut sis ambitiosa malis.
ut minus infesta iaceam regione, labora,
  clauda nec officii pars erit ulla tui.
magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti:
  utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
nec mihi suscense, totiens si carmine nostro,
  quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
fortibus adsueuit tubicen prodesse, suoque
  dux bene pugnantis incitat ore uiros.
nota tua est probitas testataque tempus in omne;
  sit uirtus etiam non probitate minor.
non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
  aut excisa leui pelta gerenda manu:
numen adorandum est, non ut mihi fiat amicum,
  sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient:
  hac potes aut nulla parte mouere deos.
quae tibi ne desint, bene per mala nostra cauetur:
  meque uiro flendi copia diues adest;
utque meae res sunt, omni, puto, tempore flebis:
  has fortuna tibi nostra ministret opes.
si mea mors redimenda tua, quod abominor, esset,
  Admeti coniunx, quam sequereris, erat.
aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
  instantis uelles fallere nupta procos.
si comes exstincti manes sequerere mariti,
  esset dux facti Laudamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda uolenti
  corpus in accensos mittere forte rogos.

III I **5** *anni* A, *an mi* C recte? *anne est* B. **18** *dubium est* B C H O ς. **33** *ipsa* Riese. **45** *hanc* (suprascr. *ne*) *degeneres* A. **49** *mea me* Gudianus, Heins., *meme* A, *memet* B C ω. **51** *a* om. *a* ω add. ς, fort. *sub*. **58** *Bittide* Merk., cf. Tr. I 6. 2, *bit tibi de* A, *pithyde* C, *battide* ω. **60** *paucis* B C H O ς. **89** sic A cod. Basileensis. *succense* (*succende* O) cett. codd. **94** *sitque tua uirtus non* exc. Pol. **104** sic A. *ministrat* cett. codd. **109-112, 115–118,** secluserunt Korn, Merk. secuti Roeperum.

morte nihil opus est, nihil Icariotide tela.
  Caesaris est coniunx ore precanda tuo,
quae praestat uirtute sua, ne prisca uetustas
  laude pudicitiae saecula nostra premat:
quae Veneris formam mores Iunonis habendo
  sola est caelesti digna reperta toro.
quid trepidas et adire times? non inpia Procne
  filiaue Aeetae uoce mouenda tua est,
nec nurus Aegypti, nec saeua Agamemnonis uxor,
  Scyllaque quae Siculas inguine terret aquas,
Telegoniue parens uertendis nata figuris,
  nexaque nodosas angue Medusa comas,
femina sed princeps, in qua Fortuna uidere
  se probat et caecae crimina falsa tulit:
qua nihil in terris ad finem solis ab ortu
  clarius excepto Caesare mundus habet.
eligito tempus captatum saepe rogandi,
  exeat aduersa ne tua nauis aqua.
non semper sacras reddunt oracula sortis,
  ipsaque non omni tempore fana patent.
cum status urbis erit, qualem nunc auguror esse,
  et nullus populi contrahet ora dolor,
cum domus Augusti, Capitoli more colenda,
  laeta, quod est et sit, plenaque pacis erit,
tum tibi di faciant adeundi copia fiat;
  profectura aliquid tum tua uerba putes.
si quid aget maius, differ tua coepta caueque
  spem festinando praecipitare meam.
nec rursus iubeo dum sit uacuissima quaeras:
  corporis ad curam uix uacat illa sui.
omnia per rerum turbam fastidia perfer:
  quolibet illa meat, tu quoque oportet eas.
cum tibi contigerit uultum Iunonis adire,
  fac sis personae, quam tueare, memor.
nec factum defende meum: mala causa silenda est:
  nil nisi sollicitae sint tua uerba preces.
tum lacrimis demenda mora est, summissaque terra
  ad non mortales brachia tende pedes.
tum pete nil aliud saeuo nisi ab hoste recedam:
  hostem fortunam sit satis esse mihi.
plura quidem subeunt, sed si turbata timore
  haec quoque uix poteris uoce tremente loqui,
suspicor hoc damno fore non tibi; sentiet illa
  te maiestatem pertimuisse suam.
nec tua si fletu scindentur uerba, nocebit:
  interdum lacrimae pondera uocis habent.
lux etiam coeptis facito bona talibus adsit
  horaque conueniens auspiciumque fauens.
sed prius imposito sanctis altaribus igni
  tura fer ad magnos uinaque pura deos.
e quibus ante omnis Augustum numen adora
  progeniemque piam participemque tori.
sint utinam mites solito tibi more tuasque
  non duris lacrimas uultibus aspiciant.

II

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
  missa sit ut uere perueniatque, precor.
namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
  utque sit in nobis pars bona salua facis.
cumque labent aliqui iactataque uela relinquant,
  tu lacerae remanes ancora sola rati.
grata tua est igitur pietas. ignoscimus illis,
  qui cum fortuna terga dedere fugae.
cum feriant unum, non unum fulmina terrent,
  iunctaque percusso turba pauere solet:
cumque dedit paries uenturae signa ruinae,
  sollicito uacuus fit locus ille metu.
quis non e timidis aegri contagia uitat,
  uicinum metuens ne trahat inde malum?
me quoque amicorum nimio terrore metuque,
  non odio quidam destituere mei.
non illis pietas, non officiosa uoluntas
  defuit: aduersos extimuere deos.
utque magis cauti possunt timidique uideri,
  sic adpellari non meruere mali.
aut meus excusat caros ita candor amicos,
  utque habeant de me crimina nulla, fauet.
sint hi contenti uenia, sperentque licebit
  purgari factum me quoque teste suum.
pars estis pauci melior, qui rebus in artis
  ferre mihi nullam turpe putastis opem.
tunc igitur meriti morietur gratia uestri,
  cum cinis absumpto corpore factus ero.
fallor, et illa meae superabit tempora uitae,
  si tamen a memori posteritate legar.
corpora debentur maestis exsanguia bustis:
  effugiunt structos nomen honorque rogos.
occidit et Theseus et qui comitauit Oresten,
  sed tamen in laudes uiuit uterque suas.
uos etiam seri laudabunt saepe nepotes,
  claraque erit scriptis gloria uestra meis.
hic quoque Sauromatae iam uos nouere Getaeque,
  et tales animos barbara turba probat.
cumque ego de uestra nuper probitate referrem,
  (nam didici Getice Sarmaticeque loqui)
forte senex quidam, coetu cum staret in illo,
  reddidit ad nostros talia uerba sonos:
'nos quoque amicitiae nomen, bone, nouimus, hospes,
  quos procul a uobis Pontus et Hister habet.
est locus in Scythia, Tauros dixere priores,
  qui Getica longe non ita distat humo.
hac ego sum terra (patriae nec paenitet) ortus:
  consortem Phoebi gens colit illa deam.
templa manent hodie uastis innixa columnis,
  perque quater denos itur in illa gradus.
fama refert illic signum caeleste fuisse:
  quoque minus dubites, stat basis orba dea:
araque, quae fuerat natura candida saxi,
  decolor adfuso tincta cruore rubet.
femina sacra facit taedae non nota iugali,
  quae superat Scythicas nobilitate nurus.
sacrifici genus est, sic instituere parentes,
  aduena uirgineo caesus ut ense cadat.
regna Thoans habuit Maeotide clarus in ora,
  nec fuit Euxinis notior alter aquis.
sceptra tenente illo liquidas fecisse per auras
  nescioquam dicunt Iphigenian iter.
quam leuibus uentis sub nube per aera uectam
  creditur his Phoebe deposuisse locis.
praefuerat templo multos ea rite per annos,
  inuita peragens tristia sacra manu:
cum duo uelifera iuuenes uenere carina
  presseruntque suo litora nostra pede.
par fuit his aetas et amor, quorum alter Orestes,
  ast Pylades alter: nomina fama tenet.
protinus inmitem Triuiae ducuntur ad aram,
  euincti geminas ad sua terga manus.
spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
  ambiat ut fuluas infula longa comas.
dumque parat sacrum, dum uelat tempora uittis,
  dum tardae causas inuenit ipsa morae,

I **113** *morte nihil tibi opus, nil* Bentl., sed cf. Tr. V 14. 41. **126** *luit* Merk. **137** *eum* α. **143–144** sic C om. B, *fastidia—meat* om. A. *curia cum patribus fuerit stipata uerendis, per rerum* (*patrum* H O ς exc. Pol.) *turbam* (*turbas* O) *tu* (*tune* H O ς) *quoque oportet eas* ω. totum distichon uncis incluserunt Heins., Korn, Merk. **153** *si turbata* Madv. adu. ii 103, *s. turbata* A, *sunt turbata* ω, *conturbata* ς. **154** *premente* A. II **4** *atque sit nobis* A, *atque ut sit nobis* H Eton. exc. Pol., *atque sit ut nobis* O ς recte? **19** *possit* A, *possint* C ς. **20** post hunc uersum sententiae aliquid huiuscemodi deesse puto: *aut, puto, sic res est, et me fugere timentes, cum nostram obruerit numinis ira ratem.* **21** *at* ω, *an* Güthling. **22** *facit* O ς Ehw. **23** *sperentque* Ehw. (*sperentue* Merk.), *sientq;* A, *signentque* B C, *fugiantque* H O ς, *perstentque* Ellis. **29** *et, an* Bentl., sed cf. Her. 7. 35. **44** *Pontus et Hister* om. A, *barbarus ister* O, *frigidus ister* exc. Pol. ς, *ultimus orbis* H Argentorat. **63** *aera* H O ς, *aequora* α ω, *aethera* ς. post **67** desinit A.

"non ego crudelis, iuuenes, (ignoscite)" dixit
"sacra suo facio barbariora loco:
ritus is est gentis. qua uos tamen urbe uenitis?
quodue parum fausta puppe petistis iter?"
dixit; et audito patriae pia nomine uirgo
consortes urbis comperit esse suae;
"alteruter uotis" inquit "cadat hostia sacris,
ad patrias sedes nuntius alter eat."
ire iubet Pylades carum periturus Oresten;
hic negat, inque uices pugnat uterque mori.
extitit hoc unum, quo non conuenerit illis;
cetera par concors et sine lite fuit.
dum peragunt iuuenes pulchri certamen amoris,
ad fratrem scriptas exarat illa notas.
ad fratrem mandata dabat: cuique illa dabantur,
(humanos casus aspice) frater erat.
nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianae
clamque per inmensas puppe feruntur aquas.
mirus amor iuuenum, quamuis abiere tot anni,
in Scythia magnum nunc quoque nomen habet.'
fabula narrata est postquam uulgaris ab illo,
laudarunt omnes facta piamque fidem.
scilicet hac etiam, qua nulla ferocior ora est,
nomen amicitiae barbara corda mouet.
quid facere Ausonia geniti debetis in urbe,
cum tangant duros talia facta Getas?
adde quod est animus semper tibi mitis, et altae
indicium mores nobilitatis habent,
quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor,
quos Numa maternus non neget esse suos,
adiectique probent genetiua ad nomina Cottae,
si tu non esses, interitura domus.
digne uir hac serie, lapso succurrere amico
conueniens istis moribus esse puta.

III

Si uacat exiguum profugo dare tempus amico,
o sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades,
dum tibi quae uidi refero, seu corporis umbra
seu ueri species seu fuit ille sopor.
nox erat et bifores intrabat luna fenestras,
mense fere medio quanta nitere solet.
publica me requies curarum somnus habebat,
fusaque erant toto languida membra toro:
cum subito pinnis agitatus inhorruit aer,
et gemuit paruo mota fenestra sono.
territus in cubitum releuo mea membra sinistrum,
pulsus et e trepido pectore somnus abit.
stabat Amor uultu non quo prius esse solebat,
fulcra tenens laeua tristis acerna manu,
nec torquem collo nec habens crinale capillo,
nec bene dispositas comptus, ut ante, comas.
horrida pendebant molles super ora capilli,
et uisa est oculis horrida pinna meis:
qualis in aeriae tergo solet esse columbae,
tractatam multae quam tetigere manus.
hunc simul agnoui, neque enim mihi notior alter,
talibus adfata est libera lingua sonis:
'o puer, exilii decepto causa magistro,
quem fuit utilius non docuisse mihi:
huc quoque uenisti, pax est ubi tempore nullo,
et coit astrictis barbarus Hister aquis?
quae tibi causa uiae, nisi uti mala nostra uideres?
quae sunt, si nescis, inuidiosa tibi.
tu mihi dictasti iuuenalia carmina primus;
apposui senis te duce quinque pedes.
nec me Maeonio consurgere carmine nec me
dicere magnorum passus es acta ducum.
forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignis
ingenii uires comminuere mei.
namque ego dum canto tua regna tuaeque parentis,
in nullum mea mens grande uacauit opus.
nec satis hoc fuerat. stulto quoque carmine feci,
Artibus ut posses non rudis esse meis.
pro quibus exilium misero est mihi reddita merces,
id quoque in extremis et sine pace locis.
at non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
in Phryga nec Satyrum talis Olympus erat,
praemia nec Chiron ab Achille talia cepit,
Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
nomina neu referam longum collecta per aeuum,
discipulo perii solus ab ipse meo.
dum damus arma tibi, dum te, lasciue, docemus,
haec te discipulo dona magister habet.
scis tamen, et liquido iuratus dicere possis,
non me legitimos sollicitasse toros.
scripsimus haec illis, quarum nec uitta pudicos
contingit crines nec stola longa pedes.
dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas
et facere incertum per mea iussa genus?
an sit ab his omnis rigide summota libellis,
quam lex furtiuos arcet habere uiros?
quid tamen hoc prodest, uetiti si lege seuera
credor adulterii conposuisse notas?
at tu, sic habeas ferientes cuncta sagittas,
sic numquam rapido lampades igne uacent,
sic regat imperium terrasque coerceat omnis
Caesar, ab Aenea est qui tibi fratre tuus,
effice, sit nobis non inplacabilis ira,
meque loco plecti commodiore uelit.'
haec ego uisus eram puero dixisse uolucri,
hos uisus nobis ille dedisse sonos:
'per mea tela, faces, et per mea tela, sagittas,
per matrem iuro Caesareumque caput,
nil nisi concessum nos te didicisse magistro,
Artibus et nullum crimen inesse tuis.
utque hoc, sic utinam defendere cetera posses!
scis aliud, quod te laeserit, esse, magis.
quicquid id est, neque enim debet dolor ipse referri,
non potes a culpa dicere abesse tua.
tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
non grauior merito uindicis ira fuit.
ut tamen aspicerem consolarerque iacentem,
lapsa per inmensas est mea pinna uias.
haec loca tum primum uidi, cum matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
quae nunc cur iterum post saecula longa reuisam,
tu facis, o castris miles amice meis.
pone metus igitur: mitescet Caesaris ira,
et ueniet uotis mollior hora tuis.
neue moram timeas, tempus, quod quaerimus, instat,
cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
dum domus et nati, dum mater Liuia gaudet,
dum gaudes, patriae magne ducisque pater,
dum sibi gratatur populus, totamque per urbem
omnis odoratis ignibus ara calet,
dum faciles aditus praebet uenerabile numen:
sperandum est nostras posse ualere preces.'
dixit, et aut ille est tenues dilapsus in auras,
coeperunt sensus aut uigilare mei.
si dubitem faueas quin his, o Maxime, dictis,
Memnonio cycnos esse colore putem.
sed neque mutatur nigra pice lacteus umor,
nec quod erat candens fit terebinthus ebur.
conueniens animo genus est tibi, nobile namque
pectus et Herculeae simplicitatis habes.
liuor, iners uitium, mores non exit in altos,
utque latens ima uipera serpit humo.
mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
grandius ingenio nec tibi nomen inest.

II 77 interpunxit Housman. 81 *patriae cognomine* B C. 83 *alteruter uotis* (*nostris* Merk.) Heins., *alter ut e nobis* codd. 88 *par* Naugerius, *pars* codd. 99 *etiam. ipsa* C, *terra* H. *ora est. extat* H. 102 *diros* H exc. Pol. ς. 109 *lapso* H O ς, *lasso* B C ς. III 20 *tractantum* ς. 37 *stultus* ς. 39 *est* om. ω. 43 *Achilli* O ς. 49 *ut* ς. 62 *tuus. nepos* H O ς exc. Pol. 78 *penna* codd. 89 *tibi* ς. 91 *praebet faciles aditus* C H Argent. ς. *numen* C (teste Laubmanno), *tempus* B ω, *templum* O edd. uett. 97 *fuscatur* C.

ergo alii noceant miseris optentque timeri,
tinctaque mordaci spicula felle gerant:
at tua supplicibus domus est adsueta iuuandis,
in quorum numero me, precor, esse uelis.

IV

Haec tibi non uanam portantia uerba salutem
Naso Tomitana mittit ab urbe tuus,
utque suo faueas, mandat, Rufine, Triumpho:
in uestras uenit si tamen ille manus.
est opus exiguum uestrisque paratibus inpar:
quale tamen cumque est, ut tueare, rogo.
firma ualent per se nullumque Machaona quaerunt:
ad medicam dubius confugit aeger opem.
non opus est magnis placido lectore poetis:
quemlibet inuitum difficilemque tenent.
nos, quibus ingenium longi minuere labores,
aut etiam nullum forsitan ante fuit,
uiribus infirmi, uestro candore ualemus:
quod mihi si demas, omnia rapta putem.
cunctaque cum mea sint propenso nixa fauore,
praecipuum ueniae ius habet ille liber.
spectatum uates alii scripsere triumphum:
est aliquid memori uisa notare manu.
nos ea uix auidam uulgo captata per aurem
scripsimus, atque oculi fama fuere mei.
scilicet adfectus similes, aut inpetus idem
rebus ab auditis conspicuisque uenit?
nec nitor argenti, quem uos uidistis, et auri
quod mihi defuerit purpuraque illa, queror:
sed loca, sed gentes formatae mille figuris
nutrissent carmen proeliaque ipsa meum,
et regum uultus, certissima pignora gentis,
iuuissent aliqua forsitan illud opus.
plausibus ex ipsis populi laetoque fauore
ingenium quoduis incaluisse potest:
tamque ego sumpsissem tali clamore uigorem,
quam rudis audita miles ad arma tuba.
pectora sint nobis niuibus glacieque licebit
atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
illa ducis facies in curru stantis eburno
excuteret frigus sensibus omne meis.
his ego defectus dubiisque auctoribus usus
ad uestri uenio iure fauoris opem.
nec mihi nota ducum nec sunt mihi nota locorum
nomina: materiam non habuere manus.
pars quota de tantis rebus, quam fama referre
aut aliquis nobis scribere posset, erat?
quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
erratum est illic praeteritumue mihi.
adde quod assidue domini meditata querelas
ad laetum carmen uix mea uersa lyra est.
uix bona post tanto quaerenti uerba subibant,
et gaudere aliquid res mihi uisa noua est.
utque reformidant insuetum lumina solem,
sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
est quoque cunctarum nouitas carissima rerum,
gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
cetera certatim de magno scripta triumpho
iam pridem populi suspicor ore legi.
illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
non ego cessaui, nec fecit inertia serum:
ultima me uasti sustinet ora freti.
dum uenit huc rumor properataque carmina fiunt
factaque eunt ad uos, annus abisse potest.
nec minimum refert intacta rosaria primus
an sera carpas paene relicta manu.
quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
si duce non facta est digna corona tuo?
deprecor haec uatum contra sua carmina nequis
dicta putet: pro se Musa locuta mea est.
sunt mihi uobiscum communia sacra, poetae,
in uestro miseris si licet esse choro.
magnaque pars animae mecum uixistis, amici:
hac ego uos absens nunc quoque parte colo.
sint igitur uestro mea commendata fauore
carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
scripta placent a morte fere, quia laedere uiuos
liuor et iniusto carpere dente solet.
si genus est mortis male uiuere, terra moratur,
et desunt fatis sola sepulchra meis.
denique opus curae culpetur ut undique nostrae,
officium nemo qui reprehendat erit.
ut desint uires, tamen est laudanda uoluntas:
hac ego contentos auguror esse deos.
haec facit ut ueniat pauper quoque gratus ad aras,
et placeat caeso non minus agna boue.
res quoque tanta fuit, quantae subsistere summo
Aeneae uati grande fuisset onus.
ferre etiam molles elegi tam uasta triumphi
pondera disparibus non potuere rotis.
quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis:
alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
inrita notorum non sunt praesagia uatum:
danda Ioui laurus, dum prior illa uiret.
nec mea uerba legis, qui sum summotus ad Histrum,
non bene pacatis flumina pota Getis:
ista dei uox est, deus est in pectore nostro,
haec duce praedico uaticinorque deo.
quid cessas currum pompamque parare triumphis,
Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
perfida damnatas Germania proicit hastas:
iam pondus dices omen habere meum.
crede, breuique fides aderit: geminabit honorem
filius et iunctis, ut prius, ibit equis.
prome quod inicias umeris uictoribus ostrum:
ipsa potest solitum nosse corona caput:
scuta sed et galeae gemmis radientur et auro,
stentque super uinctos trunca tropaea uiros:
oppida turritis cingantur eburnea muris,
fictaque res uero more putetur agi.
squalidus inmissos fracta sub harundine crines
Rhenus et infectas sanguine portet aquas.
barbara iam capti poscunt insignia reges,
textaque fortuna diuitiora sua:
et quae praeterea uirtus inuicta tuorum
saepe parata tibi, saepe paranda facit.
di, quorum monitu sumus euentura locuti,
uerba, precor, celeri nostra probate fide.

V

Quam legis unde tibi mittatur epistula quaeris?
hinc ubi caeruleis iungitur Hister aquis.
ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
laesus ab ingenio Naso poeta suo.
qui tibi, quam mallet praesens adferre salutem,
mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.

IV 10 *quemlibet* B C ω, cf. Tr. III 11. 24, *quamlibet* ς edd. **14** *quem* O ς. **19** *uultu* B, *uulgi* H, *sero* conieci. **20** *scripsimus* B2 ς, *uidimus* B C ω. **21** *haut* ς Ellis. **27** *mentis* fragm. Louaniense, codd. Fabricii, cf. A. A. II 378. **45** *assiduas* ς Argent. *querelam* H ς. **47** *tantum* ς exc. Pol. **51** *calidissima* B (m. pr.) C ς. **56** *recens. prius* C. *posita* C H Gudianus. **64** *duce—suo* codd., correxi ipse, *uice—sua* Merk. **65** *hoc* B C, *uates* H O ς exc. Pol. **69** *animo* B ς, *animi* H ς. **71** *fauori* ς Heins., Merk. **77** *nostrae—curae* O Heins., Merk. **82** *placet* ς. **84** *Aeneae* Quicherat, *Aeneidos* codd., quod ex Anth. Lat. I i 8 (Riese), 'Aeneidos totum carmen ut esse putent' frustra defendunt. *Aeneadum* Ehwald, *Iliados* Heins., cf. L. Müller, de re metr. p. 247. **89** *notorum* ς, *uotorum* B C ω retinuit Güthling cum *inrita* coniungens contra usum Ouidianum, *uerorum* ς, cf. Met. XV 879, Her. 16. 123, *motorum* Heins., *sanctorum* Housman, *uestrorum* Ellis, *sacrorum* (cf. Am. III 9. 17, A. A. III 539) aut *doctorum* ipse temptaui. **106** *uerae* Riese. **108** sic H ς exc. Pol., *potat* B, *portat* C, *potet* ς, *porgat* Merk. **109** *ponent* O ς.

legimus, o iuuenis patrii non degener oris,
dicta tibi pleno uerba diserta foro.
quae quamquam lingua mihi sunt properante per horas
lecta satis multas, pauca fuisse queror.
plura sed haec feci relegendo saepe, nec umquam
non mihi, quam primo, grata fuere magis.
cumque nihil totiens lecta e dulcedine perdant,
uiribus illa suis, non nouitate placent.
felices quibus haec ipso cognoscere in actu
et tam facundo contigit ore frui!
nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,
gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.
et magis adducto pomum decerpere ramo,
quam de caelata sumere lance iuuat.
at nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
quod legi, tua uox exhibuisset opus,
utque fui solitus, sedissem forsitan unus
de centum iudex in tua uerba uiris,
maior et inplesset praecordia nostra uoluptas,
cum traherer dictis adnueremque tuis,
quem quoniam fatum patria uobisque relictis
inter inhumanos maluit esse Getas,
quod licet, ut uidear tecum magis esse legendo,
saepe, precor, studii pignora mitte tui,
exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
utere, quod nobis rectius ipse dares.
namque ego, qui perii iam pridem, Maxime, uobis,
ingenio nitor non periisse meo.
redde uicem, nec rara tui monimenta laboris
accipiant nostrae, grata futura, manus.
dic tamen, o iuuenis studiorum plene meorum,
ecquid ab his ipsis admoneare mei.
ecquid, ubi aut recitas factum modo carmen amicis,
aut, quod saepe soles, exigis ut recitent,
quaeror, et interdum tua mens, oblita quid absit,
nescioquid certe sentit abesse sui?
utque loqui multum de me praesente solebas,
nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
ipse quidem Getico peream uiolatus ab arcu,
(et sit periuri quam prope poena, uides)
te nisi momentis uideo paene omnibus absens.
gratia dis, menti quolibet ire licet.
hac ubi perueni nullis cernendus in urbem,
saepe loquor tecum, saepe loquente fruor.
tum mihi difficile est quam sit bene dicere quamque
candida iudiciis illa sit hora meis.
tum me, siqua fides, caelesti sede receptum
cum fortunatis suspicor esse deis.
rursus ubi huc redii, caelum superosque relinquo,
a Styge nec longe Pontica distat humus.
unde ego si fato nitor prohibente reuerti,
spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

VI

Naso suo—posuit nomen quam paene—sodali
mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
at si cauta parum scripsisset dextra quis esses,
forsitan officio parta querela foret.
cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus
adpellent ne te carmina nostra rogas?
quanta sit in media clementia Caesaris ira,
si nescis, ex me certior esse potes.
huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
si iudex meriti cogerer esse mei.
non uetat ille sui quemquam meminisse sodalis,
nec prohibet tibi me scribere teque mihi.
nec scelus admittas si consoleris amicum,
mollibus et uerbis aspera fata leues.
cur, dum tuta times, facis ut reuerentia talis
fiat in augustos inuidiosa deos?
fulminis adflatos interdum uiuere telis
uidimus et refici, non prohibente Ioue.
nec, quia Neptunus nauem lacerarat Vlixis,
Leucothea nanti ferre negauit opem.
crede mihi, miseris caelestia numina parcunt,
nec semper laesos et sine fine premunt.
principe nec nostro deus est moderatior ullus:
iustitia uires temperat ille suas.
nuper eam Caesar facto de marmore templo,
iam pridem posuit mentis in aede suae.
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
qui poenam culpa non meruere pati.
obruerit cum tot saeuis deus aequoris undis,
ex illis mergi pars quota digna fuit?
cum pereant acie fortissima quaeque, uel ipso
iudice delectus Martis iniquus erit.
at si forte uelis in nos inquirere, nemo est
qui se quod patitur commeruisse neget.
adde quod exstinctos uel aqua uel Marte uel igni
nulla potest iterum restituisse dies:
restituit multos aut poenae parte leuauit
Caesar: et in multis me, precor, esse uelit.
at tu, cum tali populus sub principe simus,
adloquio profugi credis inesse metum.
forsitan haec domino Busiride iure timeres,
aut solito clausos urere in aere uiros:
desine mitem animum uano infamare timore.
saeua quid in placidis saxa uereris aquis?
ipse ego quod primo scripsi sine nomine uobis,
uix excusari posse mihi uideor.
sed pauor attonito rationis ademerat usum,
cesserat omne nouis consiliumque malis.
fortunamque meam metuens, non uindicis iram,
terrebar titulo nominis ipse mei.
hactenus admonitus memori concede poetae
ponat ut in chartis nomina cara suis.
turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
si nulla libri parte legere mei.
ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
non ultra quam uis officiosus ero.
teque tegam qui sis, nisi cum permiseris ipse:
cogetur nemo munus habere meum.
tu modo, quem poteras uel aperte tutus amare,
si res est anceps ista, latenter ama.

VII

Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
iamque pudet, uanas fine carere preces.
taedia consimili fieri de carmine uobis,
quidque petam cunctos edidicisse reor.
nostraque quid portet iam nostis epistula, quamuis
cera sit a uinclis non labefacta suis.
ergo mutetur scripti sententia nostri,
ne totiens contra quam rapit amnis eam.
quod bene de uobis speraui, ignoscite, amici:
talia peccandi iam mihi finis erit.
nec grauis uxori dicar: quae scilicet in me
quam proba tam timida est experiensque parum.
hoc quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti.
iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
ductus ab armento taurus detractat aratrum,
subtrahit et duro colla nouella iugo:
nos, quibus adsueuit fatum crudeliter uti,
ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.
uenimus in Geticos fines: moriamur in illis,
Parcaque ad extremum qua mea coepit eat.
spem iuuat amplecti quae non iuuat inrita semper:
et fieri cupias siqua, futura putes.
proximus huic gradus est bene desperare salutem,

V 13 *nihil totiens lecta* O ς Argentorat., *sua totiens nihil* (*nil* B) B C ς. **29** *loquendo* B C, *legenda* Heins. **41** ita fragm. Louaniense. *q. ut i.* B C, *interdum queritur* ω. **48** *dis* Vaticanus om. B, *quod* C ς, *sit* H ς. **49** *nullis* B C H, *nulli* ω. **52** *hora sit illa* C O ς. **VI 1** *quam. cui* ς. **20** *Leucotheam* B C, *Leucothee* ω. **40** *malum* C recte? **43** *infirmare* conieci. **51** *sodali* C. **VII 6** *cera* C exc. Pol., *certa* B, *charta* cett. codd. **15, 16** *detractet—subtrahat* B,

seque semel uera scire perisse fide.
curando fieri quaedam maiora uidemus
uulnera, quae melius non tetigisse fuit.
mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.
cur ego concepi Scythicis me posse carere
finibus et terra prosperiore frui?
cur aliquid de me speraui lenius umquam?
an fortuna mihi sic mea nota fuit?
torqueor en grauius, repetitaque forma locorum
exilium renouat triste recensque facit.
est tamen utilius, studium cessasse meorum,
quam, quas admorint, non ualuisse preces.
magna quidem res est, quam non audetis, amici:
sed si quis peteret, qui dare uellet erat.
dummodo non nobis hoc Caesaris ira negarit,
fortiter Euxinis inmoriemur aquis.

VIII

Quae tibi quaerebam memorem testantia curam
dona Tomitanus mittere posset ager:
dignus es argento, fuluo quoque dignior auro,
sed te, cum donas, ista iuuare solent.
nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo:
hostis ab agricola uix sinit illa fodi.
purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus:
sed non Sarmatico tingitur illa mari.
uellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
arte Tomitanae non didicere nurus.
femina pro lana Cerealia munera frangit
suppositoque grauem uertice portat aquam.
non hic pampineis amicitur uitibus ulmus.
nulla premunt ramos pondere poma suo.
tristia deformes pariunt absinthia campi,
terraque de fructu quam sit amara docet.
nil igitur tota Ponti regione sinistri,
quod mea sedulitas mittere posset, erat.
clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
hoste precor fiant illa cruenta tuo.
hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos,
haec uiget in nostris, Maxime, Musa locis.
quae quamquam misisse pudet, quia parua uidentur,
tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

IX

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
carmina nescioquem carpere nostra refers:
nil nisi me terra fruar ut propiore rogare,
et quam sim denso cinctus ab hoste loqui.
o, quam de multis uitium reprehenditur unum
hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
ipse ego librorum uideo delicta meorum,
cum sua plus iusto carmina quisque probet.
auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerit esse bona.
iudicium tamen hic nostrum non decipit error,
nec, quicquid genui, protinus illud amo.
cur igitur, si me uideo delinquere, peccem
et patiar scripto crimen inesse rogas?
non eadem ratio est sentire et demere morbos:
sensus inest cunctis, tollitur arte malum.
saepe aliquod uerbum cupiens mutare reliqui,
iudicium uires destituuntque meum.
saepe piget (quid enim dubitem tibi uera fateri?)
corrigere et longi ferre laboris onus.
scribentem iuuat ipse labor minuitque laborem,
cumque suo crescens pectore feruet opus:
corrigere at res est tanto magis ardua quanto
magnus Aristarcho maior Homerus erat;
sic animum lento curarum frigore laedit
et cupidi cursus frena retentat equi.
atque ita di mites minuant mihi Caesaris iram,
ossaque pacata nostra tegantur humo,
ut mihi conanti nonnumquam intendere curas
fortunae species obstat acerba meae,
uixque mihi uideor, faciam qui carmina, sanus,
inque feris curem corrigere illa Getis!
nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
quam sensus cunctis paene quod unus inest.
laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis:
conueniens operi tempus utrumque suo est.
quid nisi de uitio scribam regionis amarae,
utque loco moriar commodiore precer?
cum totiens eadem dicam, uix audior ulli,
uerbaque profectu dissimulata carent.
et tamen haec eadem cum sint, non scribimus isdem,
unaque per plures uox mea temptat opem.
an ne bis sensum lector reperiret eundem,
unus amicorum, Brute, rogandus eras?
non fuit hoc tanti. confesso ignoscite, docti:
uilior est operis fama salute mea.
denique materiam quom quis sibi finxerit ipse,
arbitrio uariat multa poeta suo.
Musa mea est index nimium quoque uera malorum
atque incorrupti pondera testis habet.
nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
littera, propositum curaque nostra fuit.
postmodo collectas utcumque sine ordine iunxi:
hoc opus electum ne mihi forte putes.
da ueniam scriptis, quorum non gloria nobis
causa, sed utilitas officiumque fuit.

LIBER QVARTVS

I

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
debitor est uitae qui tibi, Sexte, suae.
qui seu non prohibes a me tua nomina poni,
accedet meritis haec quoque summa tuis:
siue trahis uultus, equidem peccasse fatebor,
delicti tamen est causa probanda mei.
non potuit mea mens quin esset grata teneri:
sit precor officio non grauis ira pio.
o, quotiens ego sum libris mihi uisus in istis
inpius, in nullo quod legerere loco:

VII 28 *lassat* ς, cf. F. IV 297, *iactat uel lassat* C, *pulsat* B, *iactat* H ς, cf. I 6. 34 (uide Trist. ed. Ox. p. lxviii). **39** *nobis* H ς, recte si rem acu tetigit Verpoorten. **VIII 9** *uellere dum fuerint* B C. **IX 4** *queri* ς Heins. **9** *Agrius* Vaticanus, *accius* B ω, *agarius* C. **10** *dixerat* ς. **21** *fauor* O ς, *calor* Heins. **22** *cum quasso* Merk. **23** *tanto minus* B C. **25** *laedit. mordet* ς. **26** *et* Postgate (qui etiam *rector* coni. ut sit *cursus* interpretatio sit uoci *cupidi* ascripta; cf. A. A. II 433), *ut* codd. *cursus* ω, *in cursus* C, erasum in B, *currus* Ellis, *cum quis* Riese. **31** *qui* O ς, *quin* B C, *quod* aut *cum* ω. **32** *colligere* Bentl. **33** *est* ω, *e* B C, *in* Vaticanus. **38** *solo* ς. **44** *erat* C O ς. **47** *quom* scripsi, *cum* Bentl., *quam* codd. **50** *incorruptae* ς Heins., sed cf. Fast. IV 203.
IV I 5 an *trahes*?

o, quotiens, alii cnm uellem scribere, nomen
rettulit in ceras inscia dextra tuum!
ipse mihi placuit mendis in talibus error,
et uix inuita facta litura manu est.
'uiderit;' ad summum dixi 'licet ipse queratur,
a, pudet offensam non meruisse prius'.
da mihi, siquid ea est, hebetantem pectora Lethen,
oblitus potero non tamen esse tui.
idque sinas oro, nec fastidita repellas
uerba nec officio crimen inesse putes;
et leuis haec meritis referatur gratia tantis.
si minus, inuito te quoque gratus ero.
numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
nec mihi munificas arca negauit opes.
nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
auxilium uitae fertque feretque meae.
unde rogas forsan fiducia tanta futuri
sit mihi? quod fecit, quisque tuetur opus.
ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
aequoreo madidas quae premit imbre comas:
arcis ut Actaeae uel eburna uel aerea custos
bellica Phidiaca stat dea facta manu:
uindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum:
ut similis uerae uacca Myronis opus:
sic ego sum rerum non ultima, Sexte, tuarum,
tutelaeque feror munus opusque tuae.

II

Quod legis, o uates magnorum maxime regum,
uenit ab intonsis usque, Seuere, Getis:
cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
si modo permittis dicere uera, pudet.
orba tamen numeris cessauit epistula numquam
ire per alternas officiosa uices:
carmina sola tibi memorem testantia curam
non data sunt. quid enim, quae facis ipse, darem?
quis mel Aristaeo, quis Baccho uina Falerna,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
fertile pectus habes, interque Helicona colentes
uberius nulli prouenit ista seges.
mittere ad hunc carmen, frondes erat addere siluis.
haec mihi cunctandi causa, Seuere, fuit.
nec tamen ingenium nobis respondet ut ante,
sed siccum sterili uomere litus aro.
scilicet ut limus uenas excaecat in undis,
laesaque suppresso fonte resistit aqua:
pectora sic mea sunt limo uitiata malorum,
et carmen uena pauperiore fluit.
si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
esset, crede mihi, factus et ille Getes.
da ueniam fasso, studiis quoque frena remisi,
ducitur et digitis littera rara meis.
inpetus ille sacer, qui natum pectora nutrit,
qui prius in nobis esse solebat, abest.
uix uenit ad partes, uix sumptae Musa tabellae
inponit pigras paene coacta manus.
paruaque, ne dicam scribendi nulla uoluptas
est mihi, nec numeris nectere uerba iuuat.
siue quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
principium nostri res sit ut ista mali:
siue quod in tenebris numerosos ponere gestus,
quodque legas nulli, scribere carmen, idem est.
excitat auditor studium, laudataque uirtus
crescit, et inmensum gloria calcar habet.
hic mea cui recitem nisi flauis scripta Corallis,
quasque alias gentes barbarus Hister habet?
sed quid solus agam, quaque infelicia perdam
otia materia surripiamque diem?
nam quia nec uinum nec me tenet alea fallax,
per quae clam tacitum tempus abire solet,
nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
oblectat cultu terra nouata suo,
quid, nisi Pierides, solacia frigida, restant,
non bene de nobis quae meruere deae?
at tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
utiliter studium quod tibi cedit ama,
sacraque Musarum merito cole: quodque legamus,
huc aliquod curae mitte recentis opus.

III

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen,
an notum qui sis omnibus esse uelim?
nomine non utar, ne commendere querela,
quaeraturque tibi carmine fama meo.
dum mea puppis erat ualida fundata carina,
qui mecum uelles currere, primus eras.
nunc, quia contraxit uultum Fortuna, recedis,
auxilio postquam scis opus esse tuo.
dissimulas etiam, nec me uis nosse uideri,
quisque sit audito nomine Naso rogas.
ille ego sum, quamquam non uis audire, uetusta
paene puer puero iunctus amicitia:
ille ego, qui primus tua seria nosse solebam
et tibi iucundis primus adesse iocis:
ille ego conuictor densoque domesticus usu,
ille ego iudiciis unica Musa tuis.
ille ego sum, qui nunc an uiuam, perfide, nescis,
cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
siue fui numquam carus, simulasse fateris:
seu non fingebas, inueniere leuis.
aut age, dic aliquam, quae te mutauerit, iram:
nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
quod te nunc crimen similem uetat esse priori?
an crimen, coepi quod miser esse, uocas?
si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
uenisset uerbis charta notata tribus.
uix equidem credo: subito insultare iacenti
te mihi nec uerbis parcere fama refert.
quid facis, a, demens? cur, si fortuna recedit,
naufragio lacrimas eripis ipse tuo?
haec dea non stabili, quam sit leuis, orbe fatetur,
quem summum dubio sub pede semper habet.
quolibet est folio, quauis incertior aura:
par illi leuitas, inprobe, sola tua est.
omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
et subito casu, quae ualuere, ruunt.
diuitis audita est cui non opulentia Croesi?
nempe tamen uitam captus ab hoste tulit.
ille Syracosia modo formidatus in urbe
uix humili duram reppulit arte famem.
quid fuerat Magno maius? tamen ille rogauit
summissa fugiens uoce clientis opem.
cuique uiro totus terrarum paruit orbis,
. . . .
ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,
quo uictrix totiens consule Roma fuit,
in caeno Marius iacuit cannaque palustri,
pertulit et tanto multa pudenda uiro.
ludit in humanis diuina potentia rebus,
et certam praesens uix feret hora fidem.
'litus ad Euxinum' si quis mihi diceret 'ibis,
et metues, arcu ne feriare Getae':
'i, bibe' dixissem 'purgantes pectora sucos,
quicquid et in tota nascitur Anticyra.'
sum tamen haec passus: nec, si mortalia possem,
et summi poteram tela cauere dei.
tu quoque fac timeas, et quae tibi laeta uidentur,
dum loqueris, fieri tristia posse puta.

I 11 *uellum cum* C ς. 16 *a.* *hane* H. 26 *feretque* O coniecerat antea Heins., *refertque* cett. codd. II 33 *gressus* ς. III 27 *subito* B C, *sed et* ω. 29 *recedat* ς. 44 om. B C: uersum adulterinum supplent B[2] ω *indigus effectus* (*effectis* conicit Ellis) *omnibus ipse magis.* 47 *latuit* ς. 50 *feret* B C, *habet* ω.

IV

Nulla dies adeo est australibus umida nimbis,
non intermissis ut fluat imber aquis.
nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
mixta fere duris utilis herba rubis.
nil adeo fortuna grauis miserabile fecit,
ut minuant nulla gaudia parte malum.
ecce domo patriaque carens oculisque meorum,
naufragus in Getici litoris actus aquas,
qua tamen, inueni, uultum diffundere causa
possim, fortunae nec meminisse meae.
nam mihi cum fulua solus spatiarer harena,
uisa est a tergo pinna dedisse sonum.
respicio, nec erat corpus, quod cernere possem,
uerba tamen sunt haec aure recepta mea:
'en ego laetarum uenio tibi nuntia rerum
Fama per inmensas aere lapsa uias.
consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
candidus et felix proximus annus erit.'
dixit, et ut laeto Pontum rumore repleuit,
ad gentes alias hinc dea uertit iter.
at mihi dilapsis inter noua gaudia curis
excidit asperitas huius iniqua loci.
ergo ubi, Iane biceps, longum reseraueris annum,
pulsus et a sacro mense December erit,
purpura Pompeium summi uelabit honoris,
ne titulis quicquam debeat ille suis
cernere iam uideor rumpi paene atria turba,
et populum laedi deficiente loco,
templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri,
et fieri faciles in tua uota deos,
colla boues niueos certae praebere securi,
quos aluit campis herba Falisca suis:
cumque deos omnes, tum quos inpensius aequos
esse tibi cupias, cum Ioue Caesar erunt.
curia te excipiet, patresque e more uocati
intendent aures ad tua uerba suas.
hos ubi facundo tua uox hilarauerit ore,
utque solet, tulerit prospera uerba dies,
egeris et meritas superis cum Caesare grates,
(qui causam, facias cur ita saepe, dabit)
inde domum repetes toto comitante senatu,
officium populi uix capiente domo.
me miserum, turba quod non ego cernar in illa,
nec poterunt istis lumina nostra frui.
quod licet, absentem qua possum mente uidebo:
aspiciet uultus consulis illa sui.
di faciant aliquo subeat tibi tempore nostrum
nomen, et 'heu' dicas 'quid miser ille facit?'
haec tua pertulerit si quis mihi uerba, fatebor
protinus exilium mollius esse meum.

V

Ite, leues elegi, doctas ad consulis aures,
uerbaque honorato ferte legenda uiro.
longa uia est, nec uos pedibus proceditis aequis,
tectaque brumali sub niue terra latet.
cum gelidam Thracen et opertum nubibus Haemum
et maris Ionii transieritis aquas,
luce minus decima dominam uenietis in urbem,
ut festinatum non faciatis iter.
protinus inde domus uobis Pompeia petatur:
non est Augusto iunctior ulla foro.
si quis, ut in populo, qui sitis et unde requiret,
nomina decepta quaelibet aure ferat.
ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri,
uerba minus certe ficta timoris habent.
copia nec uobis nullo prohibente uidendi
consulis, ut limen contigeritis, erit.
aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
conspicuum signis cum premet altus ebur:
aut populi reditus positam componet ad hastam,
et minui magnae non sinet urbis opes:
aut, ubi erunt patres in Iulia templa uocati,
de tanto dignis consule rebus aget:
aut feret Augusto solitam natoque salutem
deque parum noto consulet officio.
tempus ab his uacuum Caesar Germanicus omne
auferet: a magnis hunc colit ille deis.
cum tamen a turba rerum requieuerit harum,
ad uos mansuetas porriget ille manus,
quidque parens ego uester agam, fortasse requiret.
talia uos illi reddere uerba uolo:
'uiuit adhuc uitamque tibi debere fatetur,
quam prius a miti Caesare munus habet.
te sibi, cum fugeret, memori solet ore referre
barbariae tutas exhibuisse uias:
sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
effectum cura pectoris esse tui:
addita praeterea uitae quoque multa tuendae
munera, ne proprias attenuaret opes.
pro quibus ut meritis referatur gratia iurat
se fore mancipii tempus in omne tui.
nam prius umbrosa carituros arbore montes
et freta ueliuolas non habitura rates,
fluminaque in fontes cursu reditura supino,
gratia quam meriti possit abire tui.'
haec ubi dixeritis, seruet sua dona rogate:
sic fuerit uestrae causa peracta uiae.

VI

Quam legis, ex illis tibi uenit epistula, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse locis.
sed tu quod nolles, uoluit miserabile fatum.
ei mihi, plus illud quam tua uota ualet.
in Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
iam tempus lustri transit in alterius.
perstat enim fortuna tenax, uotisque malignum
opponit nostris insidiosa pedem.
certus eras pro me, Fabiae laus, Maxime, gentis,
numen ad Augustum supplice uoce loqui:
occidis ante preces, causamque ego, Maxime, mortis
(nec fuerim tanti) me reor esse tuae.
iam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
ipsum morte tua concidit auxilium.
coeperat Augustus deceptae ignoscere culpae:
spem nostram terras deseruitque simul.
quale tamen potui, de caelite, Brute, recenti
uestra procul positus carmen in ora dedi.
quae prosit pietas utinam mihi, sitque malorum
iam modus et sacrae mitior ira domus.
te quoque idem liquido possum iurare precari,
o mihi non dubia cognite Brute nota.
nam cum praestiteris uerum mihi semper amorem,
hic tamen aduerso tempore creuit amor.
quique tuas pariter lacrimas nostrasque uideret,
passuros poenam crederet esse duos.
lenem te miseris genuit natura, nec ulli
mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit:
ut qui quid ualeas ignoret Marte forensi,
posse tuo peragi uix putet ore reos.
scilicet eiusdem est, quamuis pugnare uidentur,
supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
cum tibi suscepta est legis uindicta seuerae,
uerba uelut tinctum singula uirus habent.
hostibus eueniat quam sis uiolentus in armis
sentire et linguae tela subire tuae.

IV 10 *possem* ς. **11** sic B C. *fulua tristis* H ω, *spatiarer tristis* O. **27** *paene atria. penetralia* ς. **34** *erit* ω. **36** *intendunt* B C. **V 25** *ab. et* C et si fides Güthlingio B, haud scio an recte. **40** sic B C excerpta Scaligeri. *mancipium—tuum* ω. **VI 5** *est* om. ς Housman puncto sublato. **8** *inuidiosa* H ς. **12** *fuero* B C, *fueram* ω correxi. **15** *deceptae*, cf. Liu. XXII 4. 4, *deceptae insidiae*. **31** *uidetur* ς.

quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
istius ingenium corporis esse negent.
at si quem laedi fortuna cernis iniqua.
mollior est animo femina nulla tuo.
hoc ego praecipue sensi, cum magna meorum
notitiam pars est infitiata mei.
inmemor illorum, uestri non inmemor umquam,
qui mala solliciti nostra leuatis, ero.
et prius hic nimium nobis conterminus Hister
in caput Euxino de mare uertet iter,
utque Thyesteae redeant si tempora mensae,
solis ad Eoas currus agetur aquas,
quam quisquam uestrum, qui me doluistis ademptum,
arguat, ingratum non meminisse sui.

VII

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
ut positis reddas iura sub axe locis,
aspicis en praesens, quali iaceamus in aruo,
nec me testis eris falsa solere queri.
accedet uoci per te non irrita nostrae,
Alpinis iuuenis regibus orte, fides.
ipse uides certe glacie concrescere Pontum,
ipse uides rigido stantia uina gelu;
ipse uides, onerata ferox ut ducat Iazyx
per medias Histri plaustra bubulcus aquas.
aspicis et mitti sub adunco toxica ferro,
et telum causas mortis habere duas.
atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
non etiam proprio cognita Marte tibi!
tenditur ad primum per densa pericula pilum,
contigit ex merito qui tibi nuper honor.
sit licet hic titulus, plenis tibi fructibus, ingens,
ipsa tamen uirtus ordine maior erit.
non negat hoc Hister, cuius tua dextera quondam
puniceam Getico sanguine fecit aquam:
non negat Aegisos, quae te subeunte recepta
sensit in ingenio nil opis esse loci.
nam dubium positu melius defensa manune,
urbs erat in summo nubibus aequa iugo.
Sithonio regi ferus interceperat illam
hostis et ereptas uictor habebat opes:
donec fluminea deuecta Vitellius unda
intulit exposito milite signa Getis.
at tibi, progenies alti fortissima Donni,
uenit in aduersos inpetus ire uiros.
nec mora, conspicuus longe fulgentibus armis,
fortia ne possint facta latere caues,
ingentique gradu contra ferrumque locumque
saxaque brumali grandine plura subis.
nec te missa super iaculorum turba moratur,
nec quae uipereo tela cruore madent.
spicula cum pictis haerent in casside pinnis,
parsque fere scuti nulnere nulla uacat.
nec corpus cunctos feliciter effugit ictus:
sed minor est acri laudis amore dolor.
talis apud Troiam Danais pro nauibus Aiax
dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
ut proprius uentum est admotaque dextera dextrae,
resque fero potuit comminus ense geri,
dicere difficile est quid Mars tuus egerit illic,
quotque neci dederis quosque quibusque modis.
ense tuo factos calcabas uictor aceruos,
inpositoque Getes sub pede multus erat.
pugnat ad exemplum primi minor ordine pili,
multaque fert miles uulnera, multa facit.
sed tantum uirtus alios tua praeterit omnes,
ante citos quantum Pegasus ibat equos.
uincitur Aegisos; testaque tempus in omne
sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

VIII

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
huc tua peruenit, sed mihi grata tamen,
qua, pia si possit superos lenire rogando
gratia, laturum te mihi dicis opem.
ut iam nil praestes, animi sum factus amici
debitor et meritum uelle iuuare uoco.
inpetus iste tuus longum modo duret in aeuum,
neue malis pietas sit tua lassa meis.
ius aliquod faciunt adfinia uincula nobis,
quae semper maneant inlabefacta precor.
nam tibi quae coniunx, eadem mihi filia paene est,
et quae te generum, me uocat illa uirum.
ei mihi! si lectis uultum tu uersibus istis
ducis et adfinem te pudet esse meum.
at nihil hic dignum poteris reperire pudore
praeter fortunam, quae mihi caeca fuit.
seu genus excutias, equites ab origine prima
usque per innumeros inuenienur auos:
siue uelis qui sint mores inquirere nostri,
errorem misero detrahe, labe carent.
tu modo si quid agi sperabis posse precando,
quos colis, exora supplice uoce deos.
di tibi sunt Caesar iuuenis. tua numina placa.
hac certe nulla est notior ara tibi.
non sinit illa sui uanas antistitis umquam
esse preces: nostris hinc pete rebus opem.
quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
obruta de mediis cumba resurget aquis.
tunc ego tura feram rapidis sollemnia flammis,
et ualeant quantum numina testis ero.
nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
marmore: carpsit opes illa ruina meas.
templa domus facient uobis urbesque beatae:
Naso suis opibus, carmine, gratus erit.
parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
cum pro concessa uerba salute damus.
sed qui quam potuit dat maxima, gratus abunde est,
et finem pietas contigit illa suum.
nec quae de parua pauper dis libat acerra
tura minus grandi quam data lance ualent.
agnaque tam lactens quam gramine pasta Falisco
uictima Tarpeios inficit icta focos.
nec tamen officio uatum per carmina facto
principibus res est aptior ulla uiris.
carmina uestrarum peragunt praeconia laudum,
neue sit actorum fama caduca cauent.
carmine fit uiuax uirtus, expersque sepulcri
notitiam serae posteritatis habet.
tabida consumit ferrum lapidemque uetustas,
nullaque res maius tempore robur habet:
scripta ferunt annos. scriptis Agamemnona nosti,
et quisquis contra uel simul arma tulit.
quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
et quicquid post haec, quicquid et ante fuit?
di quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt,
tantaque maiestas ore canentis eget.
sic chaos ex illa naturae mole prioris
digestum partes scimus habere suas:
sic adfectantes caelestia regna Gigantas
ad Styga nimbifero uindicis igne datos:
sic uictor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.
et modo, Caesar, auum, quem uirtus addidit astris,
sacrarunt aliqua carmina parte tuum.
si quid adhuc igitur uiui, Germanice, nostro
restat in ingenio, seruiet omne tibi.

VII 9 *Iazyx* Merula, *iahis* similia codd. **15** *tenditur* scripsi, *tenditis* codd., unde *tendit is* Oberlin (sc. Mars, cf. 45). **21** *egyros* B H ϛ, *ęgilos* C, sed cf. I 8. 13. **23** *manune* Roeper, cf. III 1. 18, *manune* codd. **29** *domu* (suprascr. *donni*) B, *domni* H O exc. Pol. ϛ. **37** *pinnis* Merk., *pennis* codd. **VIII 16** *saeua* Riese. **23** *sint* B C. **65** *riui* Hertzberg ad Prop. IV 1. 59.

non potes officium uatis contemnere uates :
iudicio pretium res habet ista tuo.
quod nisi te nomen tantum ad maiora uocasset,
gloria Pieridum summa futurus eras.
sed dare materiam nobis quam carmina mauis :
nec tamen ex toto deserere illa potes.
nam modo bella geris, numeris modo uerba coerces,
quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit.
utque nec ad citharam nec ad arcum segnis Apollo est,
sed uenit ad sacras neruus uterque manus,
sic tibi nec docti desunt nec principis artes,
mixta sed est animo cum Ioue Musa tuo.
quae quoniam nec nos unda summouit ab illa,
ungula Gorgonei quam caua fecit equi,
prosit opemque ferat communia sacra tueri
atque isdem studiis inposuisse manum :
litora pellitis nimium subiecta Corallis
ut tandem saeuos effugiamque Getas :
clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
qui minus Ausonia distet ab urbe, loco,
unde tuas possim laudes celebrare recentes
magnaque quam minima facta referre mora.
tangat ut hoc uotum caelestia, care Suilli,
numina, pro socero paene precare tuo.

IX

Vnde licet, non unde iuuat, Graecine, salutem
mittit ab Euxinis hanc tibi Naso uadis.
missaque di faciant Auroram occurrat ad illam,
bis senos fasces quae tibi prima dabit :
ut, quoniam sine me tanges Capitolia consul
et fiam turbae pars ego nulla tuae,
in domini subeat partes et praestet amici
officium iusso littera nostra die.
atque ego si fatis genitus melioribus essem
et mea sincero curreret axe rota,
quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
lingua salutandi munere functa tui,
gratatusque darem cum dulcibus oscula uerbis,
nec minus ille meus quam tuus esset honor.
illa, confiteor, sic essem luce superbus,
ut caperet fastus uix domus ulla meos,
dumque latus sancti cingit tibi turba senatus,
consulis ante pedes ire iuberer eques ;
et quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
gauderem lateris non habuisse locum.
nec querulus, turba quamuis eliderer, essem,
sed foret a populo tum mihi dulce premi.
prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
densaque quam longum turba teneret iter.
quoque magis noris, quam me uulgaria tangant,
spectarem, qualis purpura te tegeret.
signa quoque in sella nossem formata curuli
et totum Numidae sculptile dentis opus.
at cum Tarpeias esses deductus in arces,
dum caderet iussu uictima sacra tuo,
me quoque secreto grates sibi magnus agentem
audisset media qui sedet aede deus ;
turaque mente magis plena quam lance dedissem
ter quater inperii laetus honore tui.
hic ego praesentes inter numerarer amicos,
mitia ius urbis si modo fata darent,
quaeque mihi sola capitur nunc mente uoluptas,
tunc oculis etiam percipienda foret.
non ita caelitibus uisum est, et forsitan aequis :
nam quid me poenae causa negata iuuet ?
mente tamen, quae sola loco non exulat, utar,
praetextam fasces aspiciamque tuos.
haec modo te populo reddentem iura uidebit
et se decretis finget adesse tuis :
nunc longi reditus hastae supponere lustri
credet et exacta cuncta locare fide :
nunc facere in medio facundum uerba senatu,
publica quaerentem quid petat utilitas :
nunc pro Caesaribus superis decernere grates,
albaue opimorum colla ferire boum.
atque utinam, cum iam fueris potiora precatus,
ut mihi placetur principis ira roges !
surgat ad hanc uocem plena pius ignis ab ara,
detque bonum uoto lucidus omen apex.
interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
hic quoque te festum consule tempus agam.
altera laetitiae est nec cedens causa priori :
successor tanti frater honoris erit.
nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
inperium Iani suscipit ille die.
quaeque est in uobis pietas, alterna feretis
gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
sic tu bis fueris consul, bis consul et ille,
inque domo binus conspicietur honor.
qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo
altius inperium consule Roma uidet,
multiplicat tamen hunc grauitas auctoris honorem,
et maiestatem res data dantis habet.
iudiciis igitur liceat Flaccoque tibique
talibus Augusti tempus in omne frui.
quod tamen a rerum cura propiore uacabit,
uota precor uotis addite uestra meis,
et si quem dabit aura sinum, iactate rudentes,
exeat e Stygiis ut mea nauis aquis.
praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo
ripa ferox Histri sub duce tuta fuit.
hic tenuit Mysas gentes in pace fideli,
hic arcu fisos terruit ense Getas.
hic raptam Troesmin celeri uirtute recepit
infecitque fero sanguine Danuuium.
quaere loci faciem Scythicique incommoda caeli,
et quam uicino terrear hoste roga :
sintne litae tenues serpentis felle sagittae,
fiat an humanum uictima dira caput :
mentiar, an coeat duratus frigore Pontus,
et teneat glacies iugera multa freti.
haec ubi narrarit, quae sit mea fama require,
quoque modo peragam tempora dura roga.
non sumus hic odio nec scilicet esse meremur,
nec cum fortuna mens quoque uersa mea est.
illa quies animi, quam tu laudare solebas,
ille uetus solito perstat in ore pudor.
sic ego sum longe,† sic hic, ubi barbarus hostis,
ut fera plus ualeant legibus arma, facit,
rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
femina de nobis uirue puerue queri.
hoc facit ut misero faueant adsintque Tomitae :
haec quoniam tellus testificanda mihi est.
illi me, quia uelle uident, discedere malunt :
respectu cupiunt hic tamen esse sui.
nec mihi credideris : exstant decreta, quibus nos
laudat et inmunes publica cera facit.
conueniens miseris et quamquam gloria non sit,
proxima dant nobis oppida munus idem.
nec pietas ignota mea est : uidet hospita terra,
in nostra sacrum Caesaris esse domo.
stant pariter natusque pius coniunxque sacerdos,

VIII 77 *nec desunt* C ς. **85** *illo* B C O ς. **86** *distat* B C H O ς. **IX 8** *iusso* i.e. eo die quo iussi litteras nostras adesse, cf. Verg. Aen. X 444 : inanis igitur Merkelii coniectura *iusto*. **18** *uiderer* ς. **25, 26** Bentl. **27, 28** Merk. deleuerunt. **35** *tunc* Housman, *hinc* Schenkl, *sic* Merk. **40** *iuuat* B² ς, *foret* B ex u. 38. **44** *decretis* Korn, *secretis* codd., *secretis—locis* ς Merk. **46** *cernet* ς Heins. **57** *est* om. ς Korn. *cedet* H ς. **64** *bimus* Gudianus 228, *binus* cett. codd. **71** *quod* B C ς, *cum* O ς, *ut* H ς. **79** *Troesmin* Korn, cf. Ehwald, Jahresbericht xliii p. 264, *troesmen* B C, *Trosmin* Merk. **93** *sic hic* corruptum, equidem *Scythicis* conieceram ed. Trist. Oxon. p. xxxviii, *sic ego sum, sic hic sanctis ubi b. h.* Korn, addito nimirum *longe* lacunae explendae. totum distichon del. Merk. **101–108** extant in fragm. Guelferbytan. saec. vi uel vii, sed lacera. **103** *sit* fr. Guelf., *est* cett. codd.

numina iam facto non leuiora deo.
neu desit pars ulla domus, stat uterque nepotum,
hic auiae lateri proximus, ille patris.
his ego do totiens cum ture precantia uerba,
Eoo quotiens surgit ab orbe dies.
tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet
officii testis Pontica terra mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ora,
natalem ludis scit celebrare dei.
nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
misit in has siquos longa Propontis aquas.
is quoque, quo laeuus fuerat sub praeside Pontus,
audierit frater forsitan ista tuus.
fortuna est inpar animo, talique libenter
exiguas carpo munere pauper opes.
nec uestris damus haec oculis procul urbe remoti :
contenti tacita sed pietate sumus.
et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures :
nil illi toto quod fit in orbe latet.
tu certe scis hoc, superis ascite, uidesque,
Caesar, ut est oculis subdita terra tuis :
tu nostras audis inter conuexa locatus
sidera, sollicito quas damus ore, preces.
perueniant istuc et carmina forsitan illa,
quae de te misi caelite facta nouo.
auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
inmerito nomen mite parentis habes.

X

Haec mihi Cimmerio bis tertia ducitur aestas
litore pellitos inter agenda Getas.
ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
duritiae confers, Albinouane, meae?
gutta cauat lapidem, consumitur anulus usu,
et teritur pressa uomer aduncus humo.
tempus edax igitur praeter nos omnia perdit,
cessat duritia mors quoque uicta mea.
exemplum est animi nimium patientis Vlixes,
iactatus dubio per duo lustra mari :
tempora solliciti sed non tamen omnia fati
pertulit, et placidae saepe fuere morae.
an graue sex annis pulchram fouisse Calypso
aequoreaeque fuit concubuisse deae?
excipit Hippotades, qui dat pro munere uentos,
curuet ut inpulsos utilis aura sinus.
nec bene cantantis labor est audire puellas,
nec degustanti lotos amara fuit.
hos ego, qui patriae faciant obliuia, sucos
parte meae uitae, si modo dentur, emam.
nec tu contuleris urbem Laestrygonis umquam
gentibus, obliqua quas obit Hister aqua.
nec uincet Cyclops saeuum feritate Phyacen,
qui quota terroris pars solet esse mei ?
Scylla feris trunco quod latret ab inguine monstris,
Heniochae nautis plus nocuere rates.
nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis,
ter licet epotum ter uomat illa fretum.
qui quamquam dextra regione licentius errant,
securum latus hoc non tamen esse sinunt.
hic agri infrondes, hic spicula tincta uenenis,
hic freta uel pediti peruia reddit hiemps,
ut, qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
siccus contempta naue uiator eat.
qui ueniunt istinc, uix uos ea credere dicunt :
quam miser est, qui fert asperiora fide !
crede tamen : nec te causas nescire sinemus,
horrida Sarmaticum cur mare duret hiemps.
proxima sunt nobis plaustri praebentia formam
et quae praecipuum sidera frigus habent.
hinc oritur Boreas oraeque domesticus huic est
et sumit uires a propiore loco.
at Notus, aduerso tepidum qui spirat ab axe,
est procul et rarus languidiorque uenit.
adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
uimque fretum multo perdit ab amne suam.
huc Lycus, huc Sagaris Peniusque Hypanisque Calesque
influit et crebro uertice tortus Halys,
Partheniusque rapax et uoluens saxa Cynapses
labitur et nullo tardior amne Tyras,
et tu, femineae Thermodon cognite turmae,
et quondam Grais Phasi petite uiris,
cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyrapses
et tacite peragens lene Melanthus iter,
quique duas terras, Asiam Cadmique sororem,
separat et cursus inter utramque facit,
innumerique alii, quos inter maximus omnes
cedere Danuuius se tibi, Nile, negat.
copia tot laticum, quas auget, adulterat undas,
nec patitur uires aequor habere suas.
quin etiam, stagno similis pigraeque paludi,
caeruleus uix est diluiturque color.
innatat unda freto dulcis leuiorque marina est,
quae proprium mixto de sale pondus habet.
si roget haec aliquis cur sint narrata Pedoni,
quidue loqui certis iuuerit ista modis,
'detinui' dicam 'curas tempusque fefelli :
hunc fructum praesens attulit hora mihi.
afuimus solito, dum scribimus ista, dolore,
in mediis nec nos sensimus esse Getis.'
at tu, non dubito, cum Thesea carmine laudes,
materiae titulos quin tueare tuae,
quemque refers, imitere uirum. uetat ille profecto
tranquilli comitem temporis esse fidem.
qui quamquam est factis ingens et conditur a te
uir tanto quanto debuit ore cani,
est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
inque fide Theseus quilibet esse potest.
non tibi sunt hostes ferro clauaque domandi,
per quos uix ulli peruius Isthmos erat :
sed praestandus amor, res non operosa uolenti.
quis labor est puram non temerasse fidem ?
haec tibi, qui perstas indeclinatus amico,
non est quod lingua dicta querente putes.

XI

Gallio, crimen erit uix excusabile nobis,
carmine te nomen non habuisse meo.
tu quoque enim, memini, caelesti cuspide facta
fouisti lacrimis uulnera nostra tuis.
atque utinam rapti iactura laesus amici
sensisses ultra, quod quererere, nihil !
non ita dis placuit, qui te spoliare pudica
coniuge crudeles non habuere nefas.
nuntia nam luctus mihi nuper epistula uenit,
lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.
sed neque solari prudentem stultior ausim,
uerbaque doctorum nota referre tibi :
finitumque tuum, si non ratione, dolorem
ipsa iam pridem suspicor esse mora.
dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
tot maria ac terras permeat, annus abit.
temporis officium est solacia dicere certi,
dum dolor in cursu est et petit aeger opem :
at cum longa dies sedauit uulnera mentis,
intempestiue qui mouet illa, nouat.
adde quod (atque utinam uerum tibi uenerit omen)
coniugio felix iam potes esse nouo.

IX 108 *fato* fr. Guelf. **119** *laetus* B C. **126** sic B ς. *illum* B² C O ς. **127** *hoc* C ς, *haec* B H O ς. **127–133** extant in fragm. Guelf. sed lacera. **X 14** *Aeaeaeque* Merk. **21** *laestrygonos* B, *lestrigones* C. **23** *piacchen* B, *piacchen* C. **39** *pres tantia* B. **42** *uires—loco. mores—locus* Merk. *polo* Meyncke. **48** *uortice* O ς recte? **49** *cinipses* C. **53** *Lycastus* ed. Etonensis. **67** *tempus curasque* ς exc. Pol. **XI 20** *mouet. fouet* Heins.

XII

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis,
  nominis efficitur condicione tui.
ast ego non alium prius hoc dignarer honore:
  est aliquis nostrum si modo carmen honor.
lex pedis officio fortunaque nominis obstat,
  quaque meos adeas, est uia nulla, modos.
nam pudet in geminos ita nomen scindere uersus,
  desinat ut prior hoc incipiatque minor.
et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
  artius adpellem Tuticanumque uocem:
nec potes in uersum Tuticani more uenire,
  fiat ut e longa syllaba prima breuis:
aut ut ducatur, quae nunc correptius exit,
  et sit porrecta longa secunda mora.
his ego si uitiis ausim corrumpere nomen,
  ridear et merito pectus habere neger.
haec mihi causa fuit dilati muneris huius.
  quod meus adiecto faenore reddet amor:
teque canam quacumque nota, tibi carmina mittam,
  paene mihi puero cognite paene puer,
perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
  non mihi, quam fratri frater, amate minus.
tu bonus hortator, tu duxque comesque fuisti,
  cum regerem tenera frena nouella manu.
saepe ego correxi sub te censore libellos,
  saepe tibi admonitu facta litura meo est,
dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
  cum te Pieriae perdocuere deae.
hic tenor, haec uiridi concordia coepta iuuenta
  uenit ad albentes inlabefacta comas.
quae nisi te moueant, duro tibi pectora ferro
  esse uel inuicto clausa adamante putem.
sed prius huic desint et bellum et frigora terrae,
  inuisus nobis quae duo Pontus habet,
et tepidus Boreas et sit praefrigidus Auster,
  et possit fatum mollius esse meum,
quam tua sint lasso praecordia dura sodali:
  hic cumulus nostris absit abestque malis.
tu modo per superos, quorum certissimus ille est,
  quo tuus adsidue principe creuit honor,
effice constanti profugum pietate tuendo,
  ne sperata meam deserat aura ratem.
quid mandem quaeris? peream, nisi dicere uix est:
  si modo, qui periit, ille perire potest.
nec quid agam inuenio, nec quid nolimue uelimue,
  nec satis utilitas est mihi nota mea.
crede mihi, miseros prudentia prima relinquit,
  et sensus cum re consiliumque fugit.
ipse, precor, quaeras, qua sim tibi parte iuuandus,
  quoque uiam facias ad mea uota uado.

XIII

O mihi non dubios inter memorande sodales,
  qui quod es, id uere, Care, uocaris, aue.
unde saluteris, color hic tibi protinus index
  et structura mei carminis esse potest:
non quia mirifica est, sed quod non publica certe
    est:
  qualis enim cumque est, non latet esse meam.
ipse quoque, ut titulum chartae de fronte reuellas,
  quod sit opus, uideor dicere posse, tuum.
quamlibet in multis positus noscere libellis,
  perque obseruatas inueniere notas.
prodent auctorem uires, quas Hercule dignas
  nouimus atque illi, quem canis ipse, pares.
et mea Musa potest proprio deprensa colore,
  insignis uitiis forsitan esse suis.
tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
  quam pulchra Nireus conspiciendus erat.
nec te mirari, si sint uitiosa, decebit
  carmina, quae faciam paene poeta Getes.
a, pudet, et Getico scripsi sermone libellum,
  structaque sunt nostris barbara uerba modis:
et placui, gratare mihi, coepique poetae
  inter inhumanos nomen habere Getas.
materiam quaeris? laudes de Caesare dixi,
  adiuta est nouitas numine nostra dei.
nam patris Augusti docui mortale fuisse
  corpus, in aetherias numen abisse domos:
esse parem uirtute patri, qui frena rogatus
  saepe recusati ceperit imperii:
esse pudicarum te Vestam, Liuia, matrum,
  ambiguum nato dignior anne uiro:
esse duos iuuenes, firma adiumenta parentis,
  qui dederint animi pignora certa sui.
haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
  uenit et ad digitos ultima charta meos,
et caput et plenas omnes mouere pharetras,
  et longum Getico murmur in ore fuit.
atque aliquis 'scribas haec cum de Caesare,' dixit
  'Caesaris imperio restituendus eras.'
ille quidem dixit: sed me iam, Care, niuali
  sexta relegatum bruma sub axe uidet.
carmina nil prosunt. nocuerunt carmina quondam,
  primaque tam miserae causa fuere fugae
at tu, per studii communia foedera sacri,
  per non uile tibi nomen amicitiae,
(sic capto Latiis Germanicus hoste catenis
  materiam uestris adferat ingeniis:
sic ualeant pueri, uotum commune, deorum,
  quos laus formandos est tibi magna datos)
quanta potes, praebe nostrae momenta saluti,
  quae nisi mutato nulla futura loco est.

XIV

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine
    questus
  non aptum numeris nomen habere meis:
in quibus, excepto quod adhuc utcumque ualemus,
  nil me praeterea quod iuuet inuenies.
ipsa quoque est inuisa salus, suntque ultima uota
  quolibet ex istis scilicet ire locis.
nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
  hac quia, quam uideo, gratior omnis erit.
in medias Syrtes, mediam mea uela Charybdin
  mittite, praesenti dum careamus humo.
Styx quoque, siquid ea est, bene commutabitur
    Histro,
  siquid et inferius quam Styga mundus habet.
gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
  proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
talia suscensent propter mihi uerba Tomitae,
  iraque carminibus publica mota meis.
ergo ego cessabo numquam per carmina laedi,
  plectar et incauto semper ab ingenio?
ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor,
  telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor?
ad ueteres scopulos iterum deuertor et illas,
  in quibus offendit naufraga puppis, aquas?
sed nihil admisi, nulla est mea culpa, Tomitae,
  quos ego, cum loca sim uestra perosus, amo.
quilibet excutiat nostri monimenta laboris:
  littera de uobis est mea questa nihil.
frigus et incursus omni de parte timendos

XII 13 *ut ducatur* (*dicatur* B C) B C ς, *producatur* B^2 H O ς edd. praeter Riesium. **15–19** et **41–44** habet fragm. Guelf. **19** *nota.* *naia* fr. Guelf. **27** *dignam* ς Heins., *dignum* codd. **28** *Pierides* ς. **42** *spe* ceteris litt. erasis fragm. Guelf. **XIII 2** *quique quod es uere* ς. **5** *quod nec* ς. **12** *canis esse* ς. **27** *coactus* exc. Scaligeri; cf. Suet. Tib. 24. **47** interpunxit Postgate, *duorum* ς. **48** *quis laus formandis est data magna tibi* O ς. **49** *momenta* O ς, *monimenta* B C ς. **XIV 7** *muter* O ς. **15** sic C, *succensent* cett. codd. **19** *cur ego* ς.

et quod pulsetur murus ab hoste queror :
in loca, non homines, uerissima crimina dixi.
  culpatis uestrum uos quoque saepe solum.
esset perpetuo sua quam uitabilis Ascre,
  ausa est agricolae Musa docere senis,
et fuerat genitus terra, qui scripsit, in illa :
  intumuit uati nec tamen Ascra suo.
quis patriam sollerte magis dilexit Vlixe ?
  hoc tamen asperitas indice nota loci est.
non loca, sed mores scriptis uexauit amaris
  Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est :
falsa tamen passa est aequa conuicia mente,
  obfuit auctori nec fera lingua suo.
at malus interpres populi mihi concitat iram
  inque nouum crimen carmina nostra uocat.
tam felix utinam quam pectore candidus essem !
  extat adhuc nemo saucius ore meo.
adde quod Illyrica si iam pice nigrior essem,
  non mordenda mihi turba fidelis erat.
molliter a uobis mea sors excepta, Tomitae,
  tam mites Graios indicat esse uiros.
gens mea Paeligni regioque domestica Sulmo
  non potuit nostris lenior esse malis.
quem uix incolumi cuiquam saluoque daretis,
  is datus a uobis est mihi nuper honor.
solus adhuc ego sum uestris inmunis in oris,
  exceptis, siqui munera legis habent.
tempora sacrata mea sunt uelata corona,
  publicus inuito quam fauor inposuit.
quam grata est igitur Latonae Delia tellus,
  erranti tutum quae dedit una locum,
tam mihi cara Tomis, patria quae sede fugatis
  tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
di modo fecissent, placidae spem posset habere
  pacis et a gelido longius axe foret.

XV

Siquis adhuc usquam nostri non inmemor extat,
  quidue relegatus Naso, requirit, agam :
Caesaribus uitam, Sexto debere salutem
  me sciat ; a superis hic mihi primus erit.
tempora nam miserae complectar ut omnia uitae,
  a meritis eius pars mihi nulla uacat ;
quae numero tot sunt, quot in horto fertilis arui
  punica sub lento cortice grana rubent,
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
  quot Sicyon bacas, quot parit Hybla fauos.
confiteor, testere licet : signate, Quirites :
  (nil opus est legum uiribus, ipse loquor)
inter opes et me, paruam rem, pone paternas ;
  pars ego sim census quantulacumque tui.
quam tua Trinacria est regnataque terra Philippo,
  quam domus Augusto continuata foro,
quam tua rus oculis domini Campania gratum,
  quaeque relicta tibi, Sexte, uel empta tenes :
tam tuus en ego sum, cuius te munere tristi
  non potes in Ponto dicere habere nihil.
atque utinam possis, et detur amicius aruum,
  remque tuam ponas in meliore loco !
quod quoniam in dis est, tempta lenire precando
  numina, perpetua quae pietate colis.
erroris nam tu uix est discernere nostri
  sis argumentum maius an auxilium.
nec dubitans oro : sed flumine saepe secundo
  augetur remis cursus euntis aquae.
et pudet et metuo semperque eademque precari,
  ne subeant animo taedia iusta tuo.
uerum quid faciam ? res inmoderata cupido est :
  da ueniam uitio, mitis amice, meo.
scribere saepe aliud cupiens delabor eodem :
  ipsa locum per se littera nostra rogat.
seu tamen effectus habitura est gratia, seu me
  dura iubet gelido Parca sub axe mori :
semper inoblita repetam tua munera mente,
  et mea me tellus audiet esse tuum.
audiet et caelo posita est quaecumque sub ullo,
  transit nostra feros si modo Musa Getas,
teque meae causam seruatoremque salutis,
  meque tuum libra norit et aere minus.

XVI

Inuide, quid laceras Nasonis carmina rapti ?
  non solet ingeniis summa nocere dies,
famaque post cineres maior uenit. et mihi nomen
  tunc quoque, cum uiuis adnumerarer, erat :
cum foret et Marsus magnique Rabirius oris
  Iliacusque Macer sidereusque Pedo :
et qui Iunonem laesisset in Hercule Carus,
  Iunonis si iam non gener ille foret :
quique dedit Latio carmen regale, Seuerus,
  et cum subtili Priscus uterque Numa :
quique uel inparibus numeris, Montane, uel aequis
  sufficis et gemino carmine nomen habes :
et qui Penelopae rescribere iussit Vlixen
  errantem saeuo per duo lustra mari :
quique suam †Trisomem inperfectumque dierum
  deseruit celeri morte Sabinus opus :
ingeniique sui dictus cognomine Largus,
  Gallica qui Phrygium duxit in arua senem :
quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiam :
  quique sua nomen Phyllide Tuscus habet :
ueliuolique maris uates, cui credere possis
  carmina caeruleos composuisse deos :
quique acies Libycas Romanaque proelia dixit :
  et scripti Marius dexter in omne genus :
Trinacriusque suae Perseidos auctor, et auctor
  Tantalidae reducis Tyndaridosque Lupus :
et qui Maeoniam Phaeacida uertit, et una
  Pindaricae fidicen tu quoque, Rufe, lyrae,
Musaque Turrani tragicis innixa coturnis,
  et tua cum socco Musa, Melisse, leuis :
cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis,
  Callimachi Proculus molle teneret iter :
†Tityron antiquas Passerque rediret ad herbas,
  aptaque uenanti Grattius arma daret :
Naidas a Satyris caneret Fontanus amatas,
  clauderet inparibus uerba Capella modis :
cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
  nomina longa mora est, carmina uulgus habet :
essent et iuuenes, quorum quod inedita causa est,
  adpellandorum nil mihi iuris adest.
te tamen in turba non ausim, Cotta, silere,
  Pieridum lumen praesidiumque fori,
maternos Cottas cui Messallasque paternos,

XIV 31 *Asera* O ς exc. Pol., cf. A. A. I 28. **36** *nota* ς, *doeta* B C, *dieta* H O ω. **XV 2** sic ς, *requirat* B C ω (ex confinio uocis *extat*). **21** *et. ut* Itali. **25** *maeroris* Merk. **34** secl. Merk. **42** *magis* ς nonnullis probatum : potius utaris interprete Gronouio (Obseruatt. II 1) 'Tuus, inquit, sum, immo mancipium tuum, nisi quod sola libra et aes meae mancipationi abfuerunt': cf. Manil. I 776 'Tarquinioque minus reges.' **XVI 4** *tum* C O ς. **5** *cumque foret Marsus* B C O ς. **8** *non iam* O Etonensis. **15** *trisomem* (*trisemem* teste Kornio) B, *trisom̄* C, *troeeen* O, *troadem* H, *troesen* exc. Pol., *Troezena* quidam apud Micyllum, *Chrysen* Roeper, *Thressen* Hertz, epistulam Herus ad Leandrum intellegens : cf. O. Hennig, De P. Ouidii Nasonis sodalibus (Vratislauiae, 1883) p. 40. **19** *domitam—ab Hereule* ς Merk., quem dudum redarguit Merula. **21** *uates. nomen* Merk. ad Ibin p. 377. *posses* C H O ς. **24** *seriptor* B recte? *marius scriptor* C, *marius scripti* cett. codd. **27** sic ς, cf. sup. xii 27. *eca[t]eida* B, *aeacida* C. **30** *leui* Heins. **31** sic B ς. *uariis* C, *uarius* B[2] ς. **33** *Tityrus antiquas et erat qui paseeret herbas* H O ς. **34** *gratius* codd. **39** *cura* Thuaneus Heinsii : iniuria receperunt edd., cum *causa* Graecam ὑπόθεσιν exprimat.

Maxime, nobilitas ingeminata dedit.
dicere si fas est, claro mea nomine Musa
atque inter tantos quae legeretur, erat.
ergo summotum patria proscindere, Liuor,
desine neu cineres sparge, cruente, meos.
omnia perdidimus: tantummodo uita relicta est,
praebeat ut sensum materiamque mali.
quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
non habet in nobis iam noua plaga locum.

XVI 44 *Maxime* B^1 C, *maxima* cett. codd.

P. OVIDI NASONIS

QVI FERTVR

HALIEVTICON LIBER

* * *

ACCEPIT mundus legem, dedit arma per omnes
admonuitque sui. uitulus sic nempe minatur,
qui nondum gerit in tenera iam cornua fronte,
sic dammae fugiunt, pugnant uirtute leones
et morsu canis et caudae sic scorpios ictu,
concussisque leuis pennis sic euolat ales.
omnibus ignotae mortis timor, omnibus hostem
praesidiumque datum sentire et noscere teli
uimque modumque sui. sic et scarus arte sub undis
si n . . . .
decidit adsumpta*m*que dolo tandem pauet escam.
non audet radiis obnixa occurrere fronte,
auersus crebro uimen sed uerbere caudae
laxans subsequitur tutumque euadit in aequor.
quin etiam si forte aliquis, dum praenat*at*, arto
mitis luctantem scarus hunc in uimine uidit,
auersi caudam morsu tenet atque ita . .
liber seruato, quem texit, ciue resultat.
sepia tarda fugae, tenui cum forte sub unda
deprensa est iam iamque manus timet illa rapacis,
inficiens aequor nigrum uomit illa *cruorem* 21
auertitque uias oculos frustrata sequentis.
clausus rete lupus, quamuis inmitis et acer,
dimotis cauda summissus sidit harenis.
. . . . in auras
emicat atque dolos saltu deludit inultus.
et murena ferox, teretis sibi conscia ter*g*i,
ad laxata magis conixa foramina retis
tandem per multos euadit lubrica flexus
exemploque nocens cunctis iter inuenit una.
at contra scopulis crinali corpore segnis
polypus haeret et hac eludit retia fraude,
et sub lege loci sumit mutatque colorem,
semper ei similis quem contigit. atque ubi praedam
pendentem saetis auidus rapit, hic quoque fallit,
elato calamo cum demum emersus in auras
bracchia dissoluit populatumque expuit hamum.
at mugil cauda pendentem euerberat escam
excussamque legit. lupus acri concitus ira
discursu fertur uario fluctusque ferentes
prosequitur quassatque caput, dum uulnere saeuus
laxato cadat hamus et ora patentia linquat.
nec proprias uires nescit murena nocendi
auxiliu*m*que suu*m*, morsu nec comminus acri
deficit aut animos ponit captiua minacis.
. . . .
anthias his, tergo quae non uidet, utitur armis,
uim spinae nouitque suae uersoque supinus
corpore lina secat fixumque intercipit hamum.
Cetera, quae densas habitant animalia siluas,
aut uani quatiunt semper lymphata timores,
aut trahit in praeceps non sana ferocia mentis.
illa sequi natura monet uel comminus ire.
inpiger ecce leo uenantum sternere pergit
agmina et aduersis infert sua pectora telis :
quoque uenit fidens magis et sublatior ardet
concussitque toros et uiribus addidit iram,
procidit atque suo properat sibi robore letum.
foedus Lucanis prouoluitur ursus ab antris,
quid nisi pondus iners stolidique [ferocia mentis]?
actus aper saetis iram denuntiat hirtis
et ruit oppositi nitens in uulnera ferri
pressus et emisso moritur per uiscera telo.
altera pars fidens pedibus dat terga sequenti,
ut pauidi lepores, ut fuluo tergore dammae
et cauto fugiens ceruus sine fine timore.
hic generosus honos et gloria maior equorum ;

Halieutica a Plinio, in P(arisino 8071) V(indobonensi 277) *Ouidi uersus de piseibus et feris* appellantur. initium periisse uidetur. **1** *Praeeepit* Birt. **2** *nempe* Burm., *namque* P V. **5** *scurpius* P, *seurpius* V, sed uid. 116. **8** *perniciemque* Birt. **10** *sin* initio uersus ponit V, inter uu. 9, 11 in marg. addit P, *si nassa eaptus de spe, piscator et ipse* Birt post Vlitium qui coni. *nassa.* **11** *adsumptamque* edd. uett., *adsumptaque* P V Riese, *adsutamque* Vlitius Birt. *esean* V teste Haupt, *esea* Riese. **13** *sed* uulg., *sub* P V. **15** *aliquis* P V, *alius* Birt praeter necessitatem. *dum praenatat areto* Heins., *dum pronata reto* P, *dampro nataret* V, *d. p. extra* Pithoeus Güthl(ing). **17** *ita* P, *lita* V, *ita tandem* Heins., *eitato* Riese, *laeessit* Birt. **18** *liber seruato* Heins. Merk., *uber seruato* V, *uberrer uato* P, *uindex s.* C. Schenkl, Güthl., *uerbere* Riese. *eiue* Heins., *que(m)* P V. *resultat* Vlitius, *resultet* P V. **19** *saepia* V. **20** *hilla* Birt. *rapetis* P V. **21** *illa cruorem* edd. uett., *illa e* V, *illa ͨt* P, '*ilicet* Vlitius, addiderim *humorem* uersu hypermetro' Haupt quem secuti sunt Merk. Riese. **24** *ridet* P, *sedet* V, corr. Pantagathus. **25** lacunam sic expleuit Birt *in foueaque iaeens ubi rete leuatur.* **26** *astu* Birt. *diludit* P V, corr. Heins. **27** *et more ferox etreti—teri* P V. **28** *conixa* Merk. Riese, *eonnexat* P, *eonnextat* V, *eonuexa* Haupt. **30** *exemplo qui* P V, corr. Heins. *interuenit una* V, *inī uienitura* P, corr. Bersmann. **32** *haee* V, *hęc* P. *praelia* Birt. **33** *et sub. pressus* Birt. *ut—sumat mutetque* Hemsterhuys. **38** *et* P. **39** *ira. acre* Birt. **40** *discussu(s)* P V. **44** *auxiliumque suum* Postgate, *auxilioque sui* P V, cf. Met. I 30, *auxiliiq. sui* Haupt. *uersu* (mo *supra*) V, *mouersu* P. **45** post hunc u. lacunam statuit Birt quam sic explet : *amplius os hamo norat croditque ita linum.* **49–81** hos uu. seclusit Heins. ut plane aliunde petitos. **51** *mentis* edd., *mestes* V, *m . . . s* P, 'an *Martis*?' Haupt. **52** *illa sequi* Postgate, *ipsa sequi* P V, quod corruptum esse iudicarunt Merk. (qui coni. *quati*) Birt (*saepta sequi*) Schenkl. **55** 'locus plane desperatus' Schenkl. *quodq;* P. *sibi latior ardi* P. **57** *procidit* Burmann Haupt uulg., *prodedit* P V, *proruit* Gesnerus, Güthl. **59** *stolidique* P V, *stolidaeque* edd. *ferocia mentis* ex u. 51 inlatum ut censet Postgate qui *audacia cordis* coni. **61** *et ruit* Vlitius, *sed ruit* Birt, *seruit* P V. **65** post hunc u. 52 iteratur in P V. **66** *hic. hinc* Heins.

nam capiunt animis palmam gaudentque triumpho.
seu septem spatiis circo meruere corouam,
nonne uides, uictor quanto sublimius altum
adtollat caput et uulgi se uenditet aurae?
celsaue cum caeso decorantur terga leone,
quam tumidus quantoque uenit spectabilis actu,
conpescitque solum generoso concita pulsu
ungula sub spoliis grauiter redeuntis opimis!
qui*n* laus prima canum, quibus est audacia praeceps
uenandique sagax uirtus uiresque sequendi,
quae nunc elatis rimantur naribus auram
et nunc demisso quaerunt uestigia rostro
et produnt clamore feram dominumque uocando
increpitant. quem si conlatis effugit armis,
insequitur tumulosque canis camposque per omnes.

*

noster in arte labor positus, spes omnis in illa.

*

nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
admoneam uastique maris temptare profundum.
inter utrumque loci melius moderabere fiuem.

. . . .

aspera num saxis loca sint (nam talia lentos
deposcunt calamos, at purum retia litus),
num mons horrentes demittat celsior umbras
in mare (nam uarie quidam fugiuntque petuntque),
num uada subnatis imo uiridentur ab herbis,

. . . .

oblectetque moras et molli seruiat algae.
discripsit sedes uarie natura profundi,
nec cunctos una uoluit consistere pisces.
nam gaudent pelago, quales scombrique bouesque,
hippuri celeres et nigro tergore milui
et pretiosus helops, nostris incognitus undis,
ac durus xiphias, ictu non mitior ensis,
et pauidi magno fugientes agmine thunni,
parua echenais (at est, mirum, mora puppibus ingens)
tuque, comes ratium tractique per aequora sulci,
qui semper spumas sequeris, pompile, nitentes,
cercyrosque ferox, scopulorum fine moratus,
cantharus ingratus suco, tum concolor illi
orphus caeruleaque rubens erythinus in unda,
insignis sargusque notis, insignis et alis,
et super aurata sparulus ceruice refulgens
et rutilus phager et fului synodontes et ex se
concipiens channe, gemino sic functa parente,
tum uiridis squamis, paruo saxatilis ore,
et raru*s* faber et pictae mormyres et auri
chrysophrys imitata decus, tum corporis umbrae
liuentis rapidique lupi percaeque tragique,
quin laude insignis caudae melanurus et ardens
auratis murena notis merulaeque uirentes
i*n*mitisque suae conger per uulnera gentis
et captus duro nociturus scorpio*s* ictu
ac numquam *ae*stiuo conspectus sidere glaucus.
at contra herbosa pisces laetantur harena,
ut *s*carus, epastas solus qui ruminat escas,
fecundumque genus maenae lamirosque smarisque
atque in*m*unda chromis, merito uilissima salpa,
atque auium phycis nidos imitata sub undis
et squat*us et t*enui suffusus sanguine mullus,
fulgentes soleae candore et concolor *illis*
passer, et Hadriaco mirandus litore rhombus,
tum lepores lati, tum molles tergore ranae,
extremi † paseuc . . . . . .

. . . .

. . . .

lubricus et spina nocuus non gobius una
et nigrum niueo portans in corpore uirus
lolligo durique sues sinuosaque caris
et tam deformi non dignus uomine asellus

. . . .

tuque, peregrinis acipenser nobilis undis.

*

67 *cupiunt* Birt Güthl. **73** *compescitq.* Riese, *conpiscatq.* P V, *compescatq.* editio Logi, 'requiritur indicatiuus, nisi u. 72 Gesneri *quanto ueniat* probas. fortasse *conquassatque*' Haupt, *generosso* Haupt cum V. **74** *uincula(s)* V P. **75** *quin* Birt Güthl., *qui* P V, *quae* edd. uett. Merk. Riese. **80** *quae* Vlitius. **81** sqq. 'plura interciderunt, nisi fortasse stâtuendum totum hunc locum a poeta imperfectum relictum esse' Güthl. ante **83** et post **85** lacunas statuit Haupt. **85** *funem* uulg. olim. **89** *quaedam* Birt. post **90** haec suppleuit Birt: *gurgite et ut conchae piscis pascatur inertes.* **91** *oblectetque* V, ... *que* P, *obiectetque* Heins. Merk. Riese. *mollis uestiat alga* Merk. Riese. **92** *d. scripsit* P, *descripsit* uulg. Haupt. **95** *milii* V, *mihi* P, *iuli* Lachmann (Lucr. p. 379) Merk. Riese. **98** *thinni* V, *dunni* P. **99** *adest* P V, *at est* Haupt. *echeneis* edd. uett. Merk. Riese. **105** *et alis. iulis* Birt. **107** *phager* Haupt, *harcer* V, *arcer* P, *pagur* editio Logi. **108** *c^h annem* P V, *sic functa* uid. Birt p. 32, *sibi fundata* P V, *fraudata* edd. uett. Merk. Riese, *sine facta* Schenkl Güthl., 'an *gemini uice funeta parentis*?' Haupt. **110** sq. post **117** transposuit Birt. **115** *inmitis* edd. uett., *imitis* P V, *infamis* Haupt Op. I 209, Güthl., *intutus* Riese. *cancer* P V. *sui—dentis* Vlitius. **116** *captus* Ciacconus, *capitis* P V Merk. Riese. *diro* Birt, Güthl. *scorpio* P V. **117** *stiuo* P V. **118** 'fortasse *luxantur* quod Vlitius falso tribuit P' Haupt. **119** *carus* P V. *ruminet* P V. **120** *menatelamirosq.* P V, corr. Gesnerus. **121** *inunda* P V. **122** *phycis* Vlitius, *dulces* P V, fort. *phucis* cf. 98. **123** *etsquatenui* P V, corr. Vlitius, *squatina et t.* Birt. *sanguis nemulas* P V. **124** *c. illis. concolori* P V. **126** *tum lepores leti* P V, *tum lepores lati* Birt, *tunc epodes lati* uulg. *rante* V, *rantte* P. **127** *pareuc* P. post hunc u. duorum uu. interuallum habet V. **128** *una* Housman, *ulla* P V. **131** post hunc u. unius u. interuallum habet V.

P. OVIDI NASONIS

QVI FERTVR

IBIS

TEMPUS ad hoc lustris bis iam mihi quinque peractis
omne fuit Musae carmen inerme meae ;
nullaque, quae possit, scriptis tot milibus extat
littera Nasonis, sanguinolenta legi ;
nec quemquam nostri nisi me laesere libelli,
artificis periit cum caput Arte sua.
unus, et hoc ipsum est iniuria magna, perennem
candoris titulum non sinit esse mei.
quisquis is est, nam nomen adhuc utcumque tacebo,
cogit inassuetas sumere tela manus.
ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
non sinit exilio delituisse meo,
uulneraque immitis requiem quaerentia uexat,
iactat et in toto nomina nostra foro,
perpetuoque mihi sociatam foedere lecti
non patitur miseri funera flere uiri.
cumque ego quassa meae complectar membra carinae,
naufragii tabulas pugnat habere mei.
et, qui debuerat subitas extinguere flammas,
hic praedam medio raptor ab igne petit.
nititur ut profugae desint alimenta senectae.
heu quanto est nostris dignior ipse malis.
di melius, quorum longe mihi maximus ille est
qui nostras inopes noluit esse uias.
huic igitur meritas grates, ubicumque licebit,
pro tam mansueto pectore semper agam.
audiat hoc Pontus. faciet quoque forsitan idem
terra sit ut propior testificanda mihi.
at tibi, calcasti qui me, uiolente, iacentem,
quod licet et misero, debitus hostis ero.
desinet esse prius contrarius ignibus umor,
iunctaque cum luna lumina solis erunt,
parsque eadem caeli Zephyros emittet et Euros,
et tepidus gelido flabit ab axe Notus,
et uer autumno, brumae miscebitur aestas, 37
atque eadem regio uesper et ortus erit, 38
et noua fraterno ueniet concordia fumo 35
quem uetus accensa separat ira pyra, 36
quam mihi sit tecum positis, quae sumpsimus, armis 39
gratia, commissis, improbe, rupta tuis. 40
pax erit haec nobis, donec mihi uita manebit, 43
cum pecore infirmo quae solet esse lupis. 44
pugnabunt arcu dum Thraces, Iazyges hasta, 135
dum tepidus Ganges, frigidus Hister erit,
robora dum montes, dum mollia pabula campi,
dum Tiberis liquidas Tuscus habebit aquas,
tecum bella geram ; nec mors mihi finiet iras,
saeua sed in manis manibus arma dab*it*. 140
prima quidem coepto committam proelia uersu,
non soleant quamuis hoc pede bella geri.
utque petit primo plenum flauentis harenae
nondum calfacti militis hasta solum,
sic ego te nondum ferro iaculabor acuto,
protinus inuisum nec petet hasta caput,
et neque nomen in hoc nec dicam facta libello,
teque breui qui sis dissimulare sinam.
postmodo, si perges, in te mihi liber iambus
tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
nunc, quo Battiades inimicum deuouet Ibin,
hoc ego deuoueo teque tuosque modo.
utque ille, historiis inuoluam carmina caecis,
non soleam quamuis hoc genus ipse sequi.
illius ambages imitatus in Ibide dicar
oblitus moris iudiciique mei.
et, quoniam qui sis nondum quaerentibus edo,
Ibidis interea tu quoque nomen habe.
utque mei uersus aliquantum noctis habebunt,
sic uitae series tota sit atra tuae.
haec tibi natali facito Ianique Kalendis
non mentituro quilibet ore legat.
di maris et terrae, quique his meliora tenetis
inter diuersos cum Ioue regna polos,
huc precor huc uestras omnes aduertite mentes
et sinite optatis pondus inesse meis.
ipsaque tu tellus, ipsum cum fluctibus aequor,
ipse meas aether accipe summe preces,
sideraque et radiis circumdata solis imago
lunaque, quae numquam quo prius orbe micas,
noxque tenebrarum specie reuerenda tuarum,
quaeque ratum triplici pollice netis opus,
quique per infernas horrendo murmure ualles
imperiuratae laberis amnis aquae,
quasque ferunt torto uittatis angue capillis
carceris obscuras ante sedere fores ;
uos quoque plebs superum Fauni Satyrique Laresque
Fluminaque et Nymphae semideumque genus,

9 *latebit* F(rancofurtanus) T(uronensis) X (Parisinus). 11 sq. affert Eutyches G L K V 475. 11 *gelidas—oras* Eu[t]. 12 *suo* P(hillippicus) Eut. 14 *uerba canina* F T X ex 232. 15 sq. post 18 exhibet P. 16 *miseri. uiui* G(aleanus) praeter rem. 22 *est* rectius om. ς. *ille* G H(olkhamicus) V(indobonensis) X. 27 *audiat* G, *audiet* cett. 30 *quod. qua* G, *quam* P. *et* P, *hei* F H T V, *heu* G X. 31–44 extant omissis 35, 36, 41, 42 in Atr(ebatensi defloratione) et Par(isina deflor.) et omissis 32, 33, 35, 36, 41, 42 in Brit(annici musei deflor.). 35 sq. post 38 transp. ς Schrader. 36 *quem* ς, *quam* O (= F G H P T V X). 41 sq. = 133 sq., om. hoc loco G P cum deflorationibus, habent cett., ante 39 collocat F. 43 sq. extant in Bodl(eiana deflor.). 43 *donec mihi* O, *semper dum* Atr. Par. Brit. Bodl. 135–140 post 44 transp. Housman ; extant in Atr. Par. 135 *iaziges* Atr., *iatiges* Par., *iapiges* T, *iapides* peioraue cett. 137 *pab. mol.* P X, *mitia pab.* G, cf. Met. VII 284. 139 *tec. bel. ger.* G, *bel. ger. tec.* cett. Atr. Par. 140 *dabit* Heinsius, *dabo* O Atr. Par., *inde meis m. a. dabo* C. Schenkl. 49 *fer. non.* F P. 61 *qui* P V X, *quis* cett. 65 *facito. festo* G, *faxo* Heinsius. 69 *nunc precor* G T. 76 et 77 transp. V. 76 *netis* T, *nectis* (*nectit* V) cett.

denique ab antiquo diui ueteresque nouique
in nostrum cuncti tempus, adeste, chao,
carmina dum capiti male fido dira canentur
et peragent partes ira dolorque suas.
annuite optatis omnes ex ordine nostris,
et sit pars uoti nulla caduca mei.
quaeque precor fiant, ut non mea dicta sed illa
Pasiphaes generi uerba fuisse putet.
quasque ego transiero poenas, patiatur et illas :
plenius ingenio sit miser ille meo.
neue minus noceant fictum execrantia nomen
uota, minus magnos commoueantue deos,
illum ego deuoueo quem mens intellegit Ibin,
qui se scit factis has meruisse preces.
nulla mora est in me : peragam rata uota sacerdos.
quisquis ades sacris, ore fauete, meis.
quisquis ades sacris, lugubria dicite uerba
et fletu madidis Ibin adite genis.
ominibusque malis pedibusque occurrite laeuis,
et nigrae uestes corpora uestra tegant.
tu quoque quid dubitas ferales sumere uittas?
iam stat, ut ipse uides, funeris ara tui.
pompa parata tibi est : uotis mora tristibus absit :
da iugulum cultris hostia dira meis.
terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas,
deneget afflatus uentus et aura suos.
nec tibi sol calidus nec sit tibi lucida Phoebe :
destituant oculos sidera clara tuos.
nec se Vulcanus nec se tibi praebeat aer,
nec tibi det tellus nec tibi pontus iter.
exul inops erres alienaque limina lustres
exiguumque petas ore tremente cibum.
nec corpus querulo nec mens uacet aegra dolore,
noxque die grauior sit tibi, nocte dies.
sisque miser semper nec sis miserabilis ulli :
gaudeat aduersis femina uirque tuis.
accedat lacrimis odium, dignusque puteris
qui, mala cum tuleris plurima, plura feras.
sitque, quod est rarum, solito defecta fauore,
fortunae facies inuidiosa tuae.
causaque non desit, desit tibi copia mortis :
optatam fugiat uita coacta necem.
luctatusque diu cruciatos deserat artus
spiritus et longa torqueat ante mora.
euenient. dedit ipse mihi modo signa futuri
Phoebus, et a laeua maesta uolauit auis.
certe ego, quae uoueo, superos motura putabo
speque tuae mortis, perfide, semper alar.
et prius hanc animam nimium tibi, saeue, petitam
auferet illa dies quae mihi sera uenit,
quam dolor hic umquam spatio euanescere possit,
leniat aut odium tempus et hora meum.
tum quoque, cum fuero uacuas dilapsus in auras,
exanguis mores oderit umbra tuos.
tum quoque factorum ueniam memor umbra tuorum,
insequar et uultus ossea forma tuos.
siue ego, quod nolim, longis consumptus ab annis,
siue manu facta morte solutus ero,
siue per immensas iactabor naufragus undas,
nostraque longinquus uiscera piscis edet,
siue peregrinae carpent mea membra uolucres,
siue meo tinguent sanguine rostra lupi,
siue aliquis dignatus erit supponere terrae
et dare plebeio corpus inane rogo,
quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris
et tendam gelidas ultor in ora manus.
me uigilans cernes, tacitis ego noctis in umbris
excutiam somnos uisus adesse tuos.
denique quidquid ages, ante os oculosque uolabo
et querar, et nulla sede quietus eris.
uerbera saeua dabunt sonitum nexaeque colubrae :
conscia fumabunt semper ad ora faces.
his uiuus furiis agitabere, mortuus isdem ;
et breuior poena uita futura tua est.
nec tibi continget funus lacrimaeque tuorum :
indeploratum proiciere caput.
carnificisque manu populo plaudente traheris,
infixusque tuis ossibus uncus erit.
ipsae te fugient, quae carpunt omnia, flammae :
respuet inuisum iusta cadauer humus.
unguibus et rostro tardus trahet ilia uultur,
et scindent auidi perfida corda canes.
deque tuo fiet (licet hac sis laude superbus)
insatiabilibus corpore rixa lupis.
in loca ab Elysiis diuersa fugabere campis,
quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum uoluensque petensque,
quique agitur rapidae uinctus ab orbe rotae,
quaeque gerunt umeris perituras Belides undas,
exulis Aegypti, turba cruenta, nurus ;
poma pater Pelopis praesentia quaerit et idem
semper eget liquidis semper abundat aquis ;
iugeribusque nouem summus qui distat ab imo
uisceraque assiduae debita praebet aui.
hic tibi de Furiis scindet latus una flagello,
ut sceleris numeros confiteare tui,
altera Tartareis sectos dabit anguibus artus,
tertia fumantes incoquet igne genas.
noxia mille modis lacerabitur umbra, tuasque
Aeacus in poenas ingeniosus erit.
in te transcribet ueterum tormenta reorum :
sontibus antiquis causa quietis eris.
Sisyphe, cui tradas reuolubile pondus habebis :
uersabunt celeres nunc noua membra rotae.
hic et erit ramos frustra qui captet et undas :
hic inconsumpto uiscere pascet auis.
nec mortis poenas mors altera finiet huius,
horaque erit tantis ultima nulla malis.
inde ego pauca canam, frondes ut siquis ab Ida
aut summam Libyco de mare carpat aquam.
nam neque, quot flores Sicula nascantur in Hybla,
quotue ferat, dicam, terra Cilissa crocos,
nec, cum tristis hiemps Aquilonis inhorruit alis,
quam multa fiat grandine canus Athos.
nec mala uoce mea poterunt tua cuncta referri,
ora licet tribuas multiplicata mihi.
tot tibi uae misero uenient talesque ruinae,
ut cogi in lacrimas me quoque posse putem.
illae me lacrimae facient sine fine beatum :
dulcior hic risu tum mihi fletus erit.
natus es infelix, ita di uoluere, nec ulla
commoda nascenti stella leuisue fuit.

84 *chao* ed. Rubei an. 1474, *chori* (*thori* H) O. **85** *canentur* T, *canantur* H, *canuntur* cett. **86** *peragent* P T, *peragant* H X, *peragunt* cett. **88** *pars sit* G P V X. **94** *ue. que* G T. **96** *scit se* F G. **98** et **99** *ades* G X, *adest* cett. **98** *meis. rogo* P, *precor* T, *fauere ueto* H. **101** *nominibusq.* V. **103** *uestes* G H T (de X siletur). **107–126** habent Atr. Par. ; **107–118, 120, 123–126** Brit. et omisso **126** Bodl. **109** *calidus* Atr. Par. Brit. Bodl., *clarus* O. **119** *accipias* Atr. Par., fort. *adicias. putere* T X, *putare* Par. (de P Atr. siletur). **121** *deserta* V Atr. Par. **125** *deserat* T V, *spiritus* cett. cum deflor. **126** *spiritus* T V, *deserat* cett. Atr. Par. Brit. **130** *pessime* G P X. post **130** (post **132** in F V) secuntur in O haec *finiet illa dies que te mihi subtrahet olim/ finiet illa dies que mihi tarda uenit :* del. Heinsius. **131** sq. om. G. **131** *saeue* Heinsius, *saepe* O. **132** *sera* O, *tarda* ꝰ fort. recte. **133** sq. om. hoc loco V, habet ante **43.** **135–140** post **44** transp. Housman. **141** sq. habet Par., **141–144** Atr. **141** *tunc* F G H Atr., *tu* V X, *nunc* Par. **142** *exanguis* T, *exanimis* cett. Atr. Par. *manes* F T. **143** *tunc* G H, *tu* V X. **145** *nolim* ꝰ, *nollem* O. **148** *corpora* F H T. **155–158** habet Atr. **155** *noctis in. conditus* P X (de Atr. siletur). **157** sq. habet Par. **159** *saeua. torua* F, *torta* V. *colubre* G sicut coni. Merkel, *colubris* cett. **169** *crudus* Heinsius probabiliter. **173** *uocabere* G. **174** *tenent* V. *impia* G. **177** sq. del. Schrader. **178** *egypti* ꝰ, *egisti* (*egesti* H) O. **179** *captat* F T ex 193. **181** sq. ponendi uidentur inter **176** et **179.** **189** *reorum* Heinsius coll. Sen. H. F. 580 et Claud. in Rufin. II 495, *uirorum* O. **190** *sontibus* Heinsius, *omnibus* (*manibus* F) O. **193** *erit et* G P X. ante **197** inserendi uidentur **203** sq. **197** *ab* G T V, *in* cett. **199** *nascantur* V, *nascuntur* cett. **200** *cylissa* H, *cilisca* peioraue cett. **208** *tunc* G H T V. **210** *ue* G V, *que* cett.

non Venus affulsit, non illa Iuppiter hora,
  lunaque non apto solque fuere loco.
nec satis utiliter positos tibi praebuit ignes
  quem peperit magno lucida Maia Ioui.
te fera nec quicquam placidum spondentia Martis
  sidera presserunt falciferique senis.
lux quoque natalis, nequid nisi triste uideres,
  turpis et inductis nubibus atra fuit.
haec est, in fastis cui dat grauis Allia nomen;
  quaeque dies Ibin, publica damna tulit.
qui simul impura matris prolapsus ab aluo
  Cinyphiam foedo corpore pressit humum,
sedit in aduerso nocturnus culmine bubo
  funereoque graues edidit ore sonos.
protinus Eumenides lauere palustribus undis,
  qua caua de Stygiis fluxerat unda uadis,
pectoraque unxerunt Erebeae felle colubrae
  terque cruentatas increpuere manus,
gutturaque imbuerunt infantia lacte canino:
  hic primus pueri uenit in ora cibus.
perbibit inde suae rabiem nutricis alumnus,
  latrat et in toto uerba canina foro.
membraque uinxerunt tinctis ferrugine pannis,
  a male deserto quos rapuere rogo,
et, ne non fultum nuda tellure iaceret,
  molle super silices imposuere caput.
iamque recessurae uiridi de stipite factas
  admorunt oculis usque sub ora faces.
flebat ut est fumis infans contactus amaris;
  de tribus est cum sic una locuta soror:
'tempus in immensum lacrimas tibi mouimus istas,
  quae semper causa sufficiente cadent.'
dixerat: at Clotho iussit promissa ualere,
  neuit et infesta stamina pulla manu,
et, ne longa suo praesagia diceret ore,
  'fata canet uates qui tua' dixit 'erit.'
ille ego sum uates: ex me tua uulnera disces,
  dent modo di uires in mea uerba suas;
carminibusque meis accedent pondera rerum,
  quae rata per luctus experiere tuos.
neue sine exemplis aeui cruciere prioris,
  sint tua Troianis non leuiora malis.
quantaque clauigeri Poeantius Herculis heres,
  tanta uenenato uulnera crure geras.
nec leuius doleas quam qui bibit ubera ceruae
  armatique tulit uulnus, inermis opem,
quique ab equo praeceps in Aleia decidit arua,
  exitio facies cui sua paene fuit.
id quod Amyntorides uideas trepidumque ministro
  praetemptes baculo luminis orbus iter.
nec plus aspicias quam quem sua filia rexit,
  expertus scelus est cuius uterque parens;
qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa
  sumptus, Apollinea clarus in arte senex,
qualis et ille fuit, quo praecipiente columba
  est data Palladiae praeuia duxque rati,
quique oculis caruit, per quos male uiderat aurum,
  inferias nato quos dedit orba parens;
pastor ut Aetnaeus, cui casus ante futuros
  Telemus Eurymides uaticinatus erat;
ut duo Phinidae, quibus idem lumen ademit
  qui dedit; ut Thamyrae Demodocique caput.
sic aliquis tua membra secet, Saturnus ut illas
  subsecuit partes unde creatus erat.
nec tibi sit tumidis melior Neptunus in undis,
  quam cui sunt subitae frater et uxor aues,
sollertique uiro, lacerae quem fracta tenentem
  membra ratis Semeles est miserata soror.
uel tua, ne poenae genus hoc cognouerit unus,
  uiscera diuersis scissa ferantur equis.
uel, quae qui redimi Romano turpe putauit
  a duce Puniceo pertulit, ipse feras.
nec tibi subsidio sit praesens numen, ut illi
  cui nil Hercei profuit ara Iouis.
utque dedit saltus de summa Thessalus Ossa,
  tu quoque saxoso praecipitere iugo.
aut uelut Eurylochi, qui sceptrum cepit ab illo,
  sint artus auidis anguibus esca tui.
uel tua maturet sicut Minoia fata
  per caput infusae feruidus umor aquae.
[utque parum mitis, sed non impune, Prometheus
  aerias uolucres sanguine fixus alas.]
aut, ut Erechthides magno ter ab Hercule uictus,
  caesus in immensum proiciare fretum.
aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
  oderit et saeuo uulneret ense puer.
nec tibi fida magis misceri pocula possint,
  quam qui cornigero de Ioue natus erat.
more uel intereas capti suspensus Achaei,
  qui miser aurifera teste pependit aqua.
aut, ut Achillidae cognato nomine clarum,
  opprimat hostili tegula iacta manu.
nec tua quam Pyrrhi felicius ossa quiescant,
  sparsa per Ambracias quae iacuere uias.
nataque ut Aeacidae iaculis moriaris adactis:
  non licet hoc Cereri dissimulare sacrum.
utque nepos dicti nostro modo carmine regis,
  cantharidum sucos dante parente bibas.
aut pia te caeso dicatur adultera, sicut
  qua cecidit Leucon uindice dicta pia est.
inque pyram tecum carissima corpora mittas,
  quem finem uitae Sardanapallus habet.
utque Iouis Libyci templum uiolare parantes,
  acta Noto uultus condat harena tuos.
utque necatorum Darei fraude secundi,
  sic tua subsidens deuoret ora cinis.
aut, ut oliuifera quondam Sicyone profecto,
  sit frigus mortis causa famesque tuae.
aut, ut Atarnites, insutus pelle iuuenci
  turpiter ad dominum praeda ferare tuum.
inque tuo thalamo ritu iugulere Pheraei
  qui datus est leto coniugis ense suae.
quosque putas fidos, ut Larisaeus Aleuas,
  uulnere non fidos experiare tuo.
utque Milo, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
  uiuus in occultas praecipiteris aquas.
quaeque in Adimantum †philesia regna tenentem
  a Ioue uenerunt, te quoque tela petant.

211 *effulsit* T, *illuxit* G. 220 interpunxit Housman (eaque dies, quae Ibin tulit, publica damna tulit, sc. cladem Alliensem: cf. Remed. 220). 221 *inpure* G H, *impurae* ς. *aluo* T X^1, *aluo est* cett. 225 *undis.* fort. *antris*; *paludibus udis* Saluagnius. 229 *imbuerunt* ς, *imbuerant* O. 233 *uinxerunt* T, *iunxerunt, unxerunt, tinxerunt* al. 239 *inf. fum.* H P V. 249 *accedent* ς, *accedant* O. 250 *experiare* F. 253 *heros* G T. 256 *armatiq.* ed. uet. apud Micyllum, *armatisq.* P, *armatusq.* cett. *uulnus* V, *uulgus* cett. *inermis opem* eadem ed. uet., *inerme potens* O. 257 *in Aleia* Heinsius, *aliena in* H P X, *alienis* cett., fuisse qui legerent *in Aleis* tradit Constantius Fanensis. *incidit* F T V. *aruis* F T V, *armis* G. 259 *trepidumq.* P T, *trepidusq.* (*tepidusq.* V) cett. 265 *ille* G H, *ipse* cett. 270 *Thelemus* V, *Telenus, Telephus* similia cett. 271 *et* G P T. 272 *ut* F, *et* cett. *demodoeiq.* ς, *demodosiq.* C(onradus de Mure), *demodofiq.* peioraue O. 275 *mel. tum.* F H V, *tum. tibi sit mel.* T. 281 *redemi* C bis. 282 *Puniceo* non Ouidianum, *Cinyphio* ς. 284 *ercei* ς, *rethei* (*ethei* P, *etherei* T) O. 285 *de. e* P T X, *a* G. 287 *euriloci, euriloco, eriloei, erroli, yrioni* O. 291 sq. ante 289 exhibet H, del. Saluagnius, Bentley, cf. 543 sq. 291 *mitis. fidus* F, *parens ignis* Nettleship. 292 *corpore* F H V. *pasce tuo* F G H V (de X siletur). 293 *Erechthides* Ellis, *ethreclides* G, *echecratides, ceratides, etracides* al., *uelut Eurycrates* Burmann. *uictus* C T, *quintus* cett. 296 *uerberet* G, fort. *uolneret.* 301 *Achilleidae* Saluagnius, *achilliden* O. 306 *sacrum. nefas* F H. 308 *cantharidum* G P X, *tantaridum* H, *Thessalidum* sim. cett. *matre parante* G. 313 sq. post 316 exhibet X. 316 *succindens* G, *succedens* X fort. recte. *ossa* G. 319 *atharnites* F, *acarnites, atarnides* sim. cett. 323 *Aleuas* ς Scaliger, *alebas* (*alepas* F) O. 325 *Pisa. ipsa* F, *roma* G. 327 *philesia, phylesia, phillesia* (*phiseia* H) O, *philacia* C, *Aphidantum Phylacesia* uel *Phialesia* (praestat *Phialeia*) Ellis, quod si uerum est delendi erunt 473 sq. 328 *a* O, *ab* ς.

aut, ut Amastriacis quondam Lenaeus ab oris,
  nudus Achillea destituaris humo.
utque uel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
  est Larisaeis raptus ab hoste rotis,
uel qui quae fuerat tutatus moenia saepe
  corpore lustrauit non diuturna suo,
utque nouum passa genus Hippomeneide poenae
  tractus in Actaea fertur adulter humo,
sic, ubi uita tuos inuisa reliquerit artus,
  ultores rapiant turpe cadauer equi.
solaque Limone poenam ne senserit illam, 459
  et tua dente fero uiscera carpat equus. 460
utque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta 439
  more bouis Paphio clausus in aere gemas. 440
aut, ut Cassandreus domino non mitior illo, 461
  saucius ingesta contumuleris humo. 462
uiscera sic aliquis scopulus tua figat, ut olim 339
  fixa sub Euboico Graia fuere sinu.
utque ferox periit et fulmine et aequore raptor,
  sic te mersuras adiuuet ignis aquas.
mens quoque sic furiis uecors agitetur, ut illi
  unum qui toto corpore uulnus habet,
utque Dryantiadae Rhodopeia regna tenenti,
  in gemino dispar cui pede cultus erat;
ut fuit Oetaeo quondam generoque draconum
  Tisamenique patri Callirhoesque uiro.
nec tibi contingat matrona pudicior illa
  qua potuit Tydeus erubuisse nuru,
quaeque sui uenerem iunxit cum fratre mariti
  Locris in ancillae dissimulata nece.
tam quoque di faciant possis gaudere fideli
  coniuge quam Talai Tyndareique gener,
quaeque parare suis letum patruelibus ausae
  Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos et Canaces, sicut facit, ardeat igne
  nec nisi per crimen sit tibi fida soror.
filia si fuerit, sit quod Pelopea Thyestae,
  Myrrha suo patri Nyctimeneque suo.
neue magis pia sit capitique parentis amica
  quam sua uel Pterelae, uel tibi, Nise, fuit,
infamemque locum sceleris quae nomine fecit,
  pressit et inductis membra paterna rotis.
ut iuuenes pereas quorum fastigia uultus
  membraque Pisaeae sustinuere foris,
ut qui perfusam miserorum saepe procorum
  ipse suo melius sanguine tinxit humum;
proditor ut saeui periit auriga tyranni
  qui noua Myrtoae nomina fecit aquae,
ut qui uelocem frustra petiere puellam
  dum facta est pomis tardior illa tribus,
ut qui tecta noui formam celantia monstri
  intrarunt caecae non redeunda domus,
ut quorum Aeacides misit uiolentus in altum
  corpora cum senis altera sena rogum,
ut quos obscuri uictos ambagibus oris
  legimus infandae Sphinga dedisse neci,
ut qui Bistoniae templo cecidere Mineruae,
  propter quos acies nunc quoque tecta deaest,
ut qui Threicii quondam praesaepia regis
  fecerunt dapibus sanguinolenta suis,
Therodamanteos ut qui sensere leones
  quique Thoanteae Taurica sacra deae,
ut quos Scylla uorax Scyllaeque aduersa Charybdis
  Dulichiae pauidos eripuere rati, 386
ut quos demisit uastam Polyphemus in aluum,
  ut Laestrygonias qui subiere manus,
ut quos dux Poenus mersit putealibus undis
  et iacto canas puluere fecit aquas;
sex bis ut Icaridos famulae periere procique,
  inque caput domini qui dabat arma procis;
ut iacet Aonio luctator ab hospite fusus
  qui, mirum, uictor, cum cecidisset, erat,
ut quos Antaei fortes pressere lacerti
  quosque ferae morti Lemnia claua dedit,
ut qui post longum, sacri monstrator iniqui,
  elicuit pluuias uictima caesus aquas;
frater ut Antaei, quo sanguine debuit, aras
  tinxit et exemplis occidit ipse suis;
ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
  impius humano uiscere pauit equos,
ut duo diuersis sub eodem uindice caesi
  uulneribus, Nessus Dexamenique gener,
ut pronepos, Saturne, tuus, quem reddere uitam
  urbe Coronides uidit ab ipse sua,
ut Sinis et Sciron et cum Polypemone natus
  quique homo parte sui parte iuuencus erat,
quique trabes pressas ab humo mittebat in auras
  aequoris aspiciens huius et huius aquas,
quaeque Ceres laeto uidit pereuntia uultu
  corpora Thesea Cercyonea manu.
haec tibi, quem meritis precibus mea deuouet ira,
  euenient aut his non leuiora malis.
qualis Achaemenidae, Sicula desertus in Aetna
  Troica cum uidit uela uenire, fuit,
qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
  quique tenent pontem, spe tibi maior erit.
filius et Cereris frustra tibi semper ametur
  destituatque tuas usque petitus opes.
utque per alternos unda labente recursus
  subtrahitur presso mollis harena pedi,
sic tua nescioqua semper fortuna liquescat
  lapsaque per medias effluat usque manus.
utque pater solitae uarias mutare figuras,
  plenus inextincta conficiare fame.
nec dapis humanae tibi erunt fastidia, quaque
  parte potes Tydeus temporis huius eris.
atque aliquid facies, a uespere rursus ad ortus
  cur externati solis agantur equi.

329 *leneus* T, *lenneus*, *lemneus* cett. **335** *passa* ed. Aldina pr. an. 1502, *passa est* O. *Hippomeneide* Aldina, *ypomeneida* P, *hypomenida*, *hipomeneia* sim. cett. **336** *in actea* T V X, *et actea* cett., *Erechthea* Heinsius, cf. Stat. Theb. XII 471 MSS. **459** sq. post **338** transp. Housman. inter **338** et **339** exhibet **439** sq. **461** sq. T, eosdem uersus sed praepositis **637** sq. F H V, solos **637** sq. G P, nihil X. **461** *cassandreus* F, *cassandrus*, *cassandrei* al. *dominus* F P X. **344** *qui—habet*. *cui—erat* (*erat* G[1]) F. **345** *dryantiadae* F G, *driantide* (-*es* P) cett. **347** *acteo* P T. **348** *Tisameniq.* ς. *Tesimaniq.* sim. O. *calliroesq.* ς, *calliricesq.* C, *calligonesq.*, *caligonesq.* O. **351** *iunexit* H, *iun. uen.* T V. **355** sq. del. Schrader. **355** *necem miseris* T, cf. Met. IV 461, A. A. I 73. **357** *facit* ς, *facis* O. **359** *thyestae* ς, *thyesti* O, cf. 527, 545. **361** *filia neue magis capiti sit fida parentis* P T X. **362** *sua*. *tua* F T, *tibi* H. *pterele* P, *pteleri*, *terele* al. **365** *uestigia* G[2], *proiecta cadauera quorum* V. **366** *membraque* T, *brachia* F G H, *oraque* V, *quorum* P X. *foris* ς, *fores* O. **367** *sepe* F G X, *cede* cett. **372** *capta* G P X. **374** *adeunda* ς. **375** *altis* P X, *artis* G. **376** *rogis* F G P X. **377** *obscuris* P X. **380** *quos* C T, *quod* cett. *acies* Housman, *facies* O, cf. Lycophr. 988 γλήναις ἄγαλμα—μύσει, Strab. p. 264 δείκνυσθαι καὶ νῦν καταμῦον τὸ ξόανον. *torta* H T. **383** *Therodomanteos* G H V, *Theromedonteos* Heinsius coll. ex Pont. I 2. 119. **385** *rapax* T. **387** *demisit* T, *dimisit* cett. **391** *sex bis ut* ς, *sexus ut* X, *sex ut* P, *et uelut* cett. *famuli* F T V. **396** *claua* Housman, *turba* O, cf. Met. VII 437, Hyg. fab. 158, Paus. II 1. 4, Apollod. III 16. 1. **397** *langum* F, *annum* G P T. *mostrator* H. **399** *ancei* G. **401** sanum esse recte negauit Saluagnius, distichon Burmanno suspectum del. Schrader. fort. *germen* (uel *germina*) *agentibus*. **402** *sanguine* H V. **404** *temporibus* G H T V. **407** *cum. de* G. *natus*. fort. *taurus* sc. Marathonius. **409** sq. post **396** transponendi uidentur. **411** *uid. laet.* G P T X. **412** *cercionea* ς, *gerionea* O. **413** *quem*. *que* F G H (de X siletur). *meritis precibus* F H V, cf. 96, *meritis iustis* cett., *precibus iustis* ς, cf. Met. I 377, III 406. **414** *eueniant* G H T. **415** sq. post **418** exhibet V. **415** *Achaemenidae* Housman distinctione mutata, *achaemenides* F, *achamenides*, *achimenides* cett. *ethna* C F T, *ora*, *hora* cett., cf. Met. XIV 160. **418** *spe* Housman dubitanter, *que* (*qui* G) O. **419** *et* Aldina pr., *ut* O. **426** *destituare* F H T V fort. ex 420. **427** *erunt*. *sint* G V. **429** *facias* G H T V. *rursus* P T, *solis* cett. **430** *solis*. *rursus* F G.

foeda Lycaoniae repetes conuiuia mensae
temptabisque cibi fallere fraude Iouem.
teque aliquis posito temptet uim numinis opto;
Tantalides tu sis Threici*us*que puer.
et tua sic latos spargantur membra per agros,
tamquam quae patrias detinuere uias.
aere Perilleo ueros imitere iuuencos
ad formam tauri conueniente sono.
dumque redire uoles aeui melioris in annos,
ut uetus Admeti decipiare socer.
aut eques in medii mergare uoragine caeni,
dum modo sint fati nomina nulla tui.
atque utinam pereas, ueluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arua manu.
et quae Pitthides fecit de fratre Medusae
eueniant capiti uota sinistra tuo,
et quibus exiguo uolucris deuota libello est,
corpora proiecta quae sua purgat aqua.
uulnera totque feras quot dicitur ille tulisse
cuius ab inferiis culter abesse solet.
attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater
incitat, ad Phrygios uilia membra modos.
deque uiro fias nec femina nec uir, ut Attis,
et quatias molli tympana rauca manu.
inque pecus subito magnae uertare parentis,
uictor ut est celeri uictaque uersa pede.
aut ut Abantiades, aut ut Cycneius heros,
clausus in aequoreas praecipiteris aquas.
uictima uel Phoebo sacras macteris ad aras,
quam tulit a saeuo Theudotus hoste necem.
aut te deuoueat certis Abdera diebus
saxaque deuotum grandine plura petant.
aut Iouis infesti telo feriare trisulco,
ut satus Hipponoo Dexionesque pater,
ut soror Autonoes, ut cui matertera Maia,
ut temere optatos qui male rexit equos,
ut ferus Aeolides, ut sanguine natus eodem,
quo genita est liquidis quae caret Arctos aquis.
ut Macedon rapidis ictus cum coniuge flammis,
sic precor aetherii uindicis igne cadas.
praedaque sis illis, quibus est Latonia Delos
ante diem rapto non adeunda Thaso,
quique uerecundae speculantem labra Dianae
quique Crotopiaden diripuere Linum.
neue uenenato leuius feriaris ab angue
quam senis Oeagri Calliopesque nurus,
quam puer Hy*p*sipyles, quam qui caua primus acuta
cuspide suspecti robora fixit equi.
neue gradus adeas Elpenore cautius altos,
uimque feras uini quo tulit ille modo.
tamque cadas domitus quam quisquis ad arma uocantem
iuuit inhumanum Thiodamanta Dryops,
quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
proditus inclusae Cacus ab ore bouis,
quam qui dona tulit Nesseo tincta ueneno
Euboicasque suo sanguine tinxit aquas.
uel de praecipiti uenias in Tartara saxo,
ut qui Socraticum de nece legit opus,
ut qui Theseae fallacia uela carinae
uidit, ut Iliaca missus ab arce puer,
ut teneri nutrix eadem et matertera Bacchi,
ut cui causa necis serra reperta fuit,
liuida se scopulis ut uirgo misit ab altis,
dixerat inuiso quae mala uerba deo.
feta tibi occurrat patrio popularis in aruo
sitque Phalaeceae causa leaena necis.
quique Lycurgiden letauit et arbore natum
Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
isque uel exanimis faciat tibi uulnus, ut illi,
ora super fixi quem cecidere suis.
atque idem, simili pinus quem morte peremit
† frigia, uenator sis Berecyntiades.
si tua contigerit Minoas puppis harenas,
te Corcyraeum Cresia turba putet.
lapsuramque domum subeas, ut sanguis Aleuae,
stella Leoprepidae cum fuit aequa Iou*is*.
utque uel Euenus, torrenti flumine mersus
nomina des rapidae, uel Tiberinus, aquae.
Astacidaeque modo decisa cadauere trunco,
digna feris, hominis sit caput esca tuum.
quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
des tua succensae membra cremanda pyrae.
inclususque necem cauea patiaris, ut ille
non profecturae conditor historiae.
utque repertori nocuit pugnacis iambi,
sic sit in exitium lingua proterua tuum.
utque parum stabili qui carmine laesit Athen*in*,
inuisus pereas deficiente cibo.
utque lyrae uates fertur periisse seuerae,
causa sit exitii dextera laesa tui.
utque Agamemnonio uulnus dedit anguis Orestae,
tu quoque de morsu uirus habente cadas.
sit tibi coniugii nox prima nouissima uitae:
Eupolis hoc periit et noua nupta modo.
utque coturnatum periisse Lycophrona narrant,
haereat in fibris fixa sagitta tuis.
aut lacer in silua manibus spargare tuorum,
sparsus ut est Thebis angue creatus auo.
perque feros montes tauro rapiente traharis,
ut tracta est coniunx imperiosa Lyci.
quodque suae passa est paelex inuita sororis,
excidat ante pedes lingua resecta tuos.
conditor ut tardae, laesus cognomine, Myrrhae,
orbis in innumeris inueniare locis.
inque tuis opifex, uati quod fecit Achaeo,

431 *repetens* G, *repetent* P, *repetas* H, *referens* X. **432** *temptabis. temptabilis* H, *temptabunt* P V. *que cibi. que tibi* T, *alii* V, *aliqua* G, *que aliqua* X. **434** *tu. ut* Micyllus. *threicius q.* ς, *tu tereiq.* F¹ P T V X, *tu teleiq.* G¹, *tu eereiq.* C, *tindareiq.* H. **439** sq. post **438** exhibent F G P X, non H T V, uid. ad 338. **443** *aut* G, *utque* T, *atque* cett. **444** *fati* V, *facti* cett. **447** *Pittheides* Saluagnius, *penthides* (*pentelides* T) O. *de fratre. fraterque* G P X. significatur Hippolytus Medusae Phorcynidos frater patruelis (cf. Seru. ad Verg. A. V 824), non obstantibus 577 sq. **449** *et* T, *ut* V, *ex* cett. *est* om. F G P, post *exiguo* habet V (de X siletur). **450** *postiea* Postgate. **455** *nec uir nec fem.* F H fort. recte. **459** sq. post **338** transp. Housman. **461** sq. ante **463** exhibent F G P X, non H T V, uid. ad 338. **463** *cygneius* ς, *cigneus* C, *ligneius* G H, *lignetus* V, *lineius* F, *linerius* X, *lignesius* P T, *Lyrnesius* ed. pr. Romana an. 1471 fort. uere. **466** *Theudotus* ed. Rubei, *theudoeus* C, *theodotus* F T V, *theodorus, todotus, theodus* cett. **470** *ypponoo* H, *hipomoo* peioraue cett. *dexionesq.* G sicut coni. Kinkel, *dexithoesq.* sim. cett. **471** *aut cui* G P X. *est* in fine add. F T V. **472** *ut* T, *aut* V, *et* cett. **473** *eodem sanguine nati* ς. **475** *macedon* C X, *macedo* H P V, *macelo* cett. *ictus* T X, *iactus* C, *iacta est* cett., *icta est* ς, fort. *taetus* uel *tacta est.* **478** *thaso* V, *thraso, traso* cett. **482** *caliopesq.* P V. **483** *hypsipyles* ς, *hysiphiles* O. **485** *cautior* F T. **488** *iuuit* G, *iuit* T, *luit* P, *uidit* cett. **492** *nomine fecit* G¹ ex 370. **497** *et* om. G H. **499** *liuida* Parrhasius, *Lindia* (*Lidia* T V) O. **500** *inuiso* ς, *inuito* (*inuicto* G, *in uoto* H) O. *quae* G, *quod* cett. (de T X siletur). **502** *Phalaeceae* praemonstrante Parrhasio Heinsius, *paphegee* P, *paphagee* G T X, *pefagee, pesagee, pegasee* cett. **503** affert Eutyches G L K V 484. **507** *atque* C F H V, *siue* cett. **508** *Phitia* T, *Frixia* X, *uenator frigia* C. **509** *harenas* F H V, *ad undas* cett. **511** *aleue* V, *alebe* cett. **512** *Leoprepidae* Scaliger, *leotrepido* P, *leotepide* X, *leporide* peioraue cett. *cui* F H T X. *Iouis* Housman, cf. Hor. Carm. II 17. 22 sqq., *uiro* O, *dei* Schrader. **513** *euenus* C, *ebenus, hebenus, ebeneus* sim. O. **515** *Astacideq.* C sicut coni. Sanctius, *Tacideq.* (*i* supra *T*) G, *Ytaeideq.* P, *Hyrtaeideq.* sim. cett. *decisa* H, *defixa* cett. *cadauere* Sanctius, *cadauera* O. **517** *brotean* uel *broteam* (*protheā* V) O. **523** *que. ue* G X, om. P. *Athenin* Alciatus, *athenas* O. **525** *que* H, om. F, *ue* cett. **527** *orestae* ς, *oresti* O, cf. Trist. I 5. 22. **530** *Eupolis* C G P, corrupta cett. **531** *cecidisse* H. *licophrona* V, *licofona* F, *licophora* cett. **533** *siluis* F H. **537** *inuisa* G P. *sorori* G P X. **539** sq. del. Schrader. **539** *conditor* H T, *cognitor* cett. *tardus* G P T X. *Blaesus cognomine Cyrae* Leopardus; sed significatur C. Heluius Cinna Zmyrnae scriptor, cf. Trist. III 9. 28, Plut. uit. Brut. 20. 4, Catull. 95. 1 sq. **540** fort. *urbis.*

noxia luminibus spicula condat apis.
fixus et in duris carparis uiscera saxis,
ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
ut puer *H*arpagides referas exempla Thyestae
inque tui caesus uiscera patris eas.
trunca geras saeuo mutilatis partibus ense
qualia †mamerte membra fuisse ferunt.
utue Syracosio praestricta fauce poetae,
sic animae laqueo sit uia clausa tuae.
nudaue derepta pateant tua uiscera pelle,
ut Phrygium cuius nomina flumen habet.
saxificae uideas infelix ora Medusae,
Cephenum multos quae dedit una neci.
Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum
inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
praefocent animae Gnosia mella uiam.
sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
imperturbato quod bibit ore reus.
nec tibi, siquid amas, felicius Haemone cedat,
utque sua Macareus, sic potiare tua.
uel uideas quod iam cum flammae cuncta tenerent
Hectoreus patria uidit in urbe puer.
sanguine probra luas, ut auo genitore creatus,
per facinus soror est cui sua facta parens.
ossibus inque tuis teli genus haereat illud,
traditur Icarii quo cecidisse gener.
utque loquax in equo est elisus guttur acerno,
sic tibi claudatur pollice uocis iter.
aut, ut Anaxarchus, pila minuaris in alta,
ictaque pro solitis frugibus ossa sonent.
utque patrem Psamathes, condat te Phoebus in ima
Tartara, quod natae fecerat ille suae.
inque tuos ea pestis eat quam dextra Coroebi
uicit, opem miseris Argolisinque tulit.
utque nepos Aethrae Veneris moriturus ob iram,
exul ab attonitis excutiaris equis.
propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum,
perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
utque ferunt caesos sex cum Damasichthone fratres,
intereat tecum sic genus omne tuum.
addidit ut fidicen miseris sua funera natis,
sic tibi sint uitae taedia iusta tuae.
utue soror Pelopis, saxo dureris oborto,
ut laesus lingua Battus ab ipse sua.
aera si misso uacuum iaculabere disco,
quo puer Oebalides ictus ab orbe cadas.
siqua per alternos pulsabitur unda lacertos,
omnis Abydena sit tibi peior aqua.
comicus ut liquidis periit dum nabat in undis,
et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
aut, ubi uentosum superaris naufragus aequor,
contacta pereas ut Palinurus humo.
utque coturnatum uatem, tutela Dianae,
dilaniet uigilum te quoque turba canum.
aut, ut Trinacrius, salias super ora Gigantis,
plurima qua flammas Sicanis Aetna uomit.
diripiantque tuos insanis unguibus artus
Strymoniae matres Orpheos esse ratae.
natus ut Althaeae flammis absentibus arsit,
sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
ut noua Phasiaca compressa est nupta corona,
utque pater nuptae cumque parente domus,
ut cruor Herculeos abiit diffusus in artus,
corpora pestiferum sic tua uirus edat.
qua sua †penteliden proles est ulta Lycurgum,
haec maneat teli te quoque plaga noui.
utque Milo, robur diducere fissile temptes
nec possis captas inde referre manus.
muneribusque tuis laedaris ut Icarus, in quem
intulit armatas ebria turba manus.
quodque dolore necis patriae pia filia fecit,
uincula per laquei fac tibi guttur eat.
obstructoque famem patiaris limine tecti,
ut legem poenae cui dedit ipsa parens.
illius exemplo uioles simulacra Mineruae,
Aulidis a portu qui leue uertit iter.
Naupliadaeue modo poenas pro crimine ficto
morte luas, nec te non meruisse iuuet.
Aethalon ut uita spoliauit Isindius hospes,
quem memor a sacris nunc quoque pellit Ion,
utque Melanthea tenebris a caede latentem
prodidit officio luminis ipsa parens,
sic tua coniectis fodiantur uiscera telis,
sic precor auxiliis impediare tuis.
qualis equos pacto quos fortis agebat Achilles
acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat.
nec tu quam Rhesus somno meliore quiescas,
quam comites Rhesi tum necis, ante uiae,
quam quos cum Rutulo morti Ramnete dederunt
impiger Hyrtacides Hyrtacidaeque comes.
Cliniadaeue modo circumdatus ignibus atris
membra feras Stygiae semicremata neci.
utque Remo muros auso transire recentes,
noxia sint capiti rustica tela tuo.
denique Sarmaticas inter Geticasque sagittas
his precor ut uiuas et moriare locis.
haec tibi tantisper subito sint missa libello,
immemores ne nos esse querare tui:
pauca quidem, fateor; sed di dent plura rogatis
multiplicentque suo uota fauore mea.
postmodo plura leges et nomen habentia uerum
et pede quo debent acria bella geri.

542 *apes* H P X. **543** *uiscere* H P V. **545** *Harpagides* ed. pr. Romana, *arpacides* C P, *arpagige, arpasige, arpagic* cett., *Harpalyces* ς. *thiestis* H T V. **548** *mamerte, mīmerti, minermi* sim. O, *Mamerci* Ellis. **549** *Syracosio* Constantius, *siracusio* O. **551** *ue. que* F H X. *derepta* F sicut coni. Saluagnius, *direpta* G H P T, *directa* V X. **555** *Potniadum* H, *Porniadum* peioraue cett. **558** *noxia* G V X. **559** *aniti* P, *animo* T X, *ueluti* cett., fort. *Anuti.* **562** *sic. tu* F H T, *tua* P. **564** *in. ab* G H T. *arce* H. **569** *acerno* ς Politianus, *acerbo* F H, *agenor* cett. **571** *anaxarchus* ς, *anaxarcus* F T X, *anaxaracus* G, peiora cett. **572** sq. om. X. **572** *ictaq.* F G, *iactaq.* cett., *fractaq.* Heinsius fort. uere. **573** *psamathes* ς, *psamacis* F, *psamaris* P, peiora cett. **576** *Argolisinq.* Ellis, *argolicisq.* (*ausiliumq.* G) O, cf. Prop. I 20. 12 MSS. **577** *moribundus* G X, *periturus* H P. **581** *fratres—caesos* G P T X. **585** *oborto* T X, *aborto* (*ab ouo* V) cett. **587** *uacuum. liquidum* F H V X fort. ex 591. **589** *iactabitur* F G V ex 587. **596** *dilaceret* F V. **598** *mouet* G H X. **600** *orpheos* ς, *orpheon* (*orphean* F V) O. **603** *comprensa* ς. **607** *pentiladen* G, *penthidem* C. **611** sq. om. G. **615** *obstructoq.* ς, *obstructusq.* F, *obstractusq.* H, peiora cett. *templi* Constantius. **619** *ue. que* P X. *falso* F H V. **621** *ysindius* P X, *isidius* F G T, *insidius* V, *spoliauerit indius* H. **622** *io* G P T. **623** *utq. quemq.* F V, *queq.* H. *melantheum* F T. **625** *uiscera* G, *corpora* P, *pectora* cett. **627** *habebat* X; *acta* cum sequatur, poteras *alebat*, sed cf. Hom. Il. X (K) 323, Eur. Rhes. 186. **628** *est* om. G X. **630** *Rheso* Heinsii textus an. 1661. *uiac. diem* G H V X. **631** *rutulo* F, *rutilo* cett. **635** *que. ue* F H V. **637** sq. om. F H P V, uid. ad 338. **639** *sunt* F P V.

FRAGMENTA

PHAENOMENA

1 (=V Güthling). Probus in *Verg. Georg.* I 138 *Ouidius in Phaenomenis dicens de Perseo*

Pliades ante genus septem radiare feruntur ;
sex tamen apparent, sub opaca septima nube *est.*

2 (=VI Güthl.). Lactantius *Inst. Diu.* II 5 *is* (*Naso*) *cum librum quo* Φαινόμενα *breuiter comprehendit his tribus uersibus terminauit*

tot numero talique deus simulacra figura
inposuit caelo perque atras sparsa tenebras
clara pruinosae iussit dare lumina nocti.

EPIGRAMMATA

3 (=III Güthl.). Priscianus V p. 149. 13 H (Hertz, sed textui subiectum) *Ouidius in Epigrammatis*

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Eodem referas

4 (=IV Güthl.). Quintilianus IX 3. 70 *apud Ouidium ludentem*

cur ego non dicam, Furia, te furiam ?

5 (=X Güthl.). Quintilianus XII 10. 75 *lana tincta fuco citra purpuras placet ;*

at si contuleris eam, lacernae
conspectu melioris obruatur

ut Ouidius ait.

6 (=VII Güthl.)=Priap. III, quod carmen Ouidi esse testatur Seneca *Contr.* I 2. 22.

MEDEA

7 (=I Güthl.). Quintilianus VIII 5. 6 *apud Ouidium Medea dicit*

seruare potui : perdere an possim, rogas ?

8 (=II Güthl.). Seneca *Suasor.* III 7 *hoc autem* (sc. *plena deo*) *dicebat Gallio Nasoni suo ualde placuisse ; itaque fecisse illum quod in multis aliis uersibus Vergilii fecerat non subripiendi causa sed palam mutuandi ut uellet agnosci ; esse autem in tragoedia eius*

feror huc illuc ut plena deo.

INCERTORVM LIBRORVM RELIQVIAE

9 (=VIII Güthl.). Seruius ad *Verg. Georg.* IV 495 *Ouidius*

bis rapitur uixitque semel.

10 (=XI Güthl.). Paulus Festi epit. p. 327. 4 M. *Ouidius*

nymphaeque salaces.

11 (=XIV Güthl.). Scriptor de dub. nomin. in *Gramm. Lat.* ed. Keil V p. 576. 6 *Ouidius*

currus crystallo lucidus albo.

12 (=XV Güthl.). id. p. 592. 27 *Ouidius*

innumerosque uehes.

13 (=IX Güthl.). Porphyrion ad *Hor. Carm.* II 5. 20 Gyges] *de huius pueri pulchritudine etiam Ouidius locutus est.*

14 (XII Güthl.). Plinius *Nat. Hist.* XXX 33 *anginis felle anserino cum elaterio et melle citissime succurritur, cerebro noctuae, cinere hirundinis ex aqua calida poto. huius medicinae auctor est Ouidius poeta.*

15 (=XIII Güthl.). Martialis II 41. 1 sq.

'ride si sapis, o puella, ride'
Paelignus puto dixerat poeta.

16 (=10 Baehrens *Fragm. Poet. Lat.*). Charisius Gramm. Lat. (Keil) I 530. 17 (*uiscera*) *Ouidius singulariter*

uiscere diuiso.

17 (=XVI Güthl.). Seneca *Contr.* II 2. 9 *tunc autem cum studeret habebatur bonus declamator. hanc certe controuersiam ante Arellium Fuscum declamauit, ut mihi uidebatur, longe ingeniosius, excepto eo quod sine certo ordine per locos discurrerat. haec illo dicente excepta memini :* quidquid laboris est, in hoc est ut uxori uirum et uxorem uiro diligere concedas. necesse est deinde iurare permittas si amare permiseris. quod habuisse nos ius iurandum putas ? tu nobis religiosum nomen fuisti ; si mentiremur, illa sibi iratum patrem inuocauit, ego socerum. parce pater : non peierauimus. ecce obiurgator nostri quam effrenato amore fertur ! queritur quemquam esse filiae praeter se carum. quid est quod illum ab indulgentia sua auocet ? (10) di boni, quomodo hic amauit uxorem ? amat filiam et abdicat ; dolet periclitatam esse et ab eo abducit sine quo negat se posse uiuere ; queritur periculum eius qua paene caruit hic qui amare caute iubet. facilius in amore finem inpetres quam modum. tu hoc optinebis ut terminos quos adprobaueris custodiant, ut nihil faciant nisi considerate, nihil promittant nisi ut *tu* uis facturi, omnia uerba ratione et fide ponderent ? senes sic amant. pauca nosti, pater, crimina : et litigauimus aliquando et cecidimus et quod fortasse non putas, peierauimus. quid ad patrem pertinet quod amantes iurant sibi credere ? nec ad deos pertinet. (11) non est quod tibi placeas, uxor, tamquam prima peccaueris : periit aliqua cum uiro, periit aliqua pro uiro ; illas tamen omnis aetas honorabit, omne celebrabit ingenium. fer, socer, felicitatem tuam. magnum tibi quam paruo constat exemplum ! in reliquum, ut iubes, diligentiores facti sumus ; errorem nostrum confitemur ; exciderat iurantibus esse tertium qui magis amaret : sic, di, sit semper. perseueras, socer ? recipe filiam : ego qui peccaui poena dignus sum ; quare uxori not*a*e causa sim, socero orbitatis ? discedam e ciuitate, fugiam, exulabo, utcumque potero, desiderium misera et crudeli patientia perferam. morerer si solus moriturus essem.

DVBIVM

18 (=14 Baehrens). Primasius *Comment. Epist. ad Hebr.* 11 *saecula uero, ut Ouidius Naso dicit, dicuntur a sequendo, eo quod sese sequantur atque reuoluantur, teste Varrone.*

Fragm. **1** *sex* Heins., *sed* codd. *est* add. Heins. **5** *at—eam. ac—etiam* codd. **11** *alba* codd., corr. Haupt. **13** *Ouidius* ex *superius* corruptum esse putat Hauthal. **15** hoc ad A. A. III 513 spectare suspicatus est Domitius. **17** (9) *quamquam est filiae* codd., corr. Haase. *praeter se* O. Rebling, *praeteris* codd. *quid est* Haase, *quidem* codd. (10) *quam paene necauit hic* I. Lipsius. *optinebis ut* O. Jahn, *optionibus* (*et*) codd. *quos adprobaueris* Bursian, *quasi ad probaturi* codd. *ut tu uis* Bursian, *ut ius* codd. (11) *nota causa* codd., corr. Ioh. Schultingh.

Perierunt, praeter carmen Getico sermone conscriptum (ex P. IV 13. 19 sqq., cf. Trist. III 14. 48), ea quorum mentionem ipse facit ex P. I 2. 131 ; I 7. 27 sqq. ; III 4. 3 sqq., cf. III 5. 27 ; IV 6. 17 sq., cf. 9. 131 sq. ; et quem "Ouidius ex tetrastichon Macri carmine librum in malos poetas" composuit teste Quint. VI 3. 96.

LONDINI: EXCVDEBANT C. WHITTINGHAM ET SOC.